

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

KISSA-İ SEYYİD CÜNEYD VE REŞİDE-İ ARAB TERCÜMESİ
(İNCELEME-METİN)

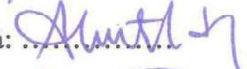
Özkan CİĞA

Danışman
Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

ADİYAMAN-2018

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK danışmanlığında, Özkan CİĞA tarafından hazırlanan “Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşide-i Arab Tercümesi (İnceleme-Metin)” başlıklı çalışma 09.02.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

(Danışman) Başkan	: Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK	İmza: 
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ	İmza: 
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL	İmza: 
Jüri Üyesi	: Yrd. Doç. Dr. Bekir KAYABAŞI	İmza: 
Jüri Üyesi	: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN	İmza: 

06/03/2018

Doç. Dr. Mücahit ÇELİK

Enstitü Müdürü V.

BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşide-i Arab Tercümesi (İnceleme-Metin)” adlı çalışmanın, tarafımdan akademik kurallara ve etik değerkere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

09.02.2018

Özkan CİĞA



ÖZET

Doktora Tezi

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab Tercümesi (İnceleme-Metin)

Özkan CİĞA

Adıyaman Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Programı

Şubat, 2018

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab, XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiş bir eserdir. Bu hikâye, Seyyid Cüneyd ile Reşîde-i Arab'ın arasındaki aşkı, birbirlerine kavuşmak için yaşadıkları zorlu mücadeleyi ve onları bulmaya çalışan şahısların macerasını içermektedir. Hikâye, İslâmiyet'i anlama, yorumlama, birtakım dînî kuralları ve halk inançlarını öğretme, tarih ve insan sevgisini anlatma ve benimsetme açısından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. İçinde manzumelerin de bulunduğu mensur olarak yazılmış bu eser, birbiriyle bağlantılı olayların yer aldığı çerçeve hikâye tarzında kaleme alınmıştır. Hikâyede, olağanüstü varlık, mekân ve olayların yanı sıra tarihî şahıs, mekân ve olaylar bir arada bulunur. Hayal gücünü zorlayan fantastik öğelerle süslenmiş bu hikâyenin, meddâh anlatım tarzının yanı sıra günümüzde kullanılan anlatım teknikleriyle de işlendiği görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini içerisinde barındıran bu hikâye, dönemine göre sade bir dille yazılmıştır. Hikâye, arkaik kelimelerin yanı sıra deyim, atasözü gibi kalıp ifadeler bakımından oldukça zengindir. *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab* dil ve edebiyat bilimleri dışında sinema, tarih gibi pek çok alanda yapılabilecek çalışmalar için araştırmacılara önemli bir kaynak durumundadır.

Bu çalışma *Giriş* dışında, üç bölüm ile *Sonuç* ve *Özel Adlar Dizini*'nden oluşmaktadır. Çalışmanın *Giriş* bölümünde *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın klâsik Türk edebiyatındaki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde hikâyenin yazarı, mütercimleri ve yazılış sebebiyle ilgili bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde hikâyenin özeti verildikten sonra hikâye; şahıs kadrosu, mekân, zaman, dînî kavramlar, ahlakî düşünceler, sosyal hayata dair unsurlar, dil ve üslûp bakımından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise nüshaların tavsifi yapılarak dil ve imlâ hususiyetleri üzerine birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bölümde ayrıca metnin kuruluşunda izlenen yöntem, transkripsiyon alfabesi ve transkribe edilmiş metin yer almıştır. Çalışma, *Sonuç* ve *Özel Adlar Dizini* ile tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab, Klâsik Türk Edebiyatı, Mensur Hikâye, XVI. yüzyıl, Tercüme Eser, İnceleme.



ABSTRACT

Doctoral Thesis

Translation of Kısıa-i Seyyid Cüneyd and Reşide-i Arab (Analyzing-Text)

Ozkan CIGA

Adıyaman University

Enstitute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Old Turkish Literature Program

February, 2018

Kısıa-i Seyyid Cüneyd and Reşide-i Arab is a work that has been translated from Persian to Turkish language in 16th century. This story involves the love of Seyyid Cüneyd and Reşide-i Arab, difficult struggle to be able to come together and also the adventure of people who want to find them. The story has got a substantial content in terms of comprehension and interpretation of Islamism, teaching some of religious orders and folk believes, explicating and adopting the love of history and human. The prosaic story in which poems also exist has been written in the style of frame story in which exist intercorrelated events. The work contains extraordinary creatures, places, events and also actual and historical persons, places and events all together. It is seen that the story adorned with fantastic items which stretch the imagination came into existence contemporary expression techniques as much as public storyteller style. This story that involves the language features of Old Anatolian Turkish has been written in quite simple language in proportion to period. The story has quite substantial structure in terms of template expressions like idiom, proverb as well as archaic words. Apart from literature, *Kısıa-i Seyyid Cüneyd and Reşide-i Arab* is an important research for searches such as cinema, history and many other disciplines.

This study comprises of three parts, Conclusion and Index of Proper Nouns apart from Introduction. In Introduction, it has been discoursed the position and importance of *Kısıa-i Seyyid Cüneyd and Reşide-i Arab* in Turkish literature. In the

first part of the study it has been informed about the writer, translators and the reason of being written of the story.

In the second part of the study, after abstract of the story, the story has been analyzed in point of persons, place, time, religious concepts, moral opinion, social life, language and wording. And in the third part of the study, definitions of transcripts and some evaluations about language and dictation speciality of the copies take part. And besides in this part, structure method of the text, transcription alphabet and transcribed text exist. Study ends with *Conclusion* and *Index of Proper Nouns*.

Keywords: *Kıssa-i Seyyid Cüneyd* and *Reşîde-i Arab*, Classical Turkish Literature, Prosaic Story, 16th century, Translated Work, Analyzing.



ÖN SÖZ

Türk edebiyatında nesrin köklü bir geçmişi vardır. Türk tarihinin ilk yazılı vesikası durumunda olan *Göktürk Yazıtları (Orhun Kitâbeleri)*, bilindiği üzere mensur olarak kaleme alınmıştır. VIII. yüzyılda bengu taşlara işlenen bu yazının varlığı Türk edebiyatında nesrin kadim geçmişinin kanıtıdır. Türk kültüründe İslâmiyet'ten önceki dönemlere kadar uzanan nesirle edebî eser yazma geleneği İslâmiyet'ten sonra da devam etmiştir.

İslâmiyet'le tanıştığı dönemden itibaren geniş bir coğrafyada hüküm süren Türkler, pek çok edebî eser vücuda getirmiştir. Bu edebî eserlerin arasında ise hikâye geniş bir yer tutmuştur. Mensur, manzum ve hem mensur hem de manzum olarak yazılan hikâyeler, ilk dönemlerde özellikle İslâmiyet'i anlama, yorumlama, dînî kural ve kavramları öğretme, tarih ve insan sevgisi, halkın sevinci, üzüntüsü ve gelenek göreneğini anlatma amaçlarıyla kaleme alınmıştır. Bu konularda yazılan hikâyelerde geniş bir halk kitlesine hitap edildiği için öğretici bir anlatım tarzı benimsenmiş ve genellikle sade bir üslûp kullanılmıştır.

Hikâyeler, diğer edebî tür ve şekilde yazılan eserler gibi bir bakıma kültür taşıyıcısı konumundadır. Sözlü ve yazılı olarak ele alınan hikâyeler, kimi zaman meddâhlar kimi zaman müellif veya müstensihler vasıtasıyla nesilden nesile aktarılmıştır. Öğreticiliğinin yanı sıra edebî zevke de hitaben yazılan *Battal Gazi*, *Dede Korkut*, *Pendnâmeler*, *Ahmediyye*, *Dânişmend-nâme*, *Saltuk-nâme*, *Envârü'l-Âşıkîn*, *Hikâye-i Kesikbaş*, *Hikâye-i Gögercin*, *Bahtiyâr-nâme* veya *Kırk Vezir Hikâyeleri*, Hz. Ali, Hz. Hamza hikâyeleri gibi daha pek çok eser, halkın anlayabileceği düzeyde sade bir dille yazılarak kültürün aktarılmasında etkin bir rol oynamıştır.

Türklerin İslâmî kültürü yavaş yavaş benimsemeleriyle birlikte ilk dönemlerde tercüme yoluyla pek çok eser Türkçeye kazandırılmıştır. Geniş bir halk kitlesine hitap eden eserlerde genellikle öğreticilik esas alındığı için daha çok tahkiyeye dayalı anlatımı içinde barındıran eserlerin tercüme edildiği görülür. Sonraki dönemlerde ise tercüme eserler, yerini te'lîf eserlere bırakır. Tercüme eserler içerisinde yer alan ve bizim çalışma konumuz olan *Kıssa-i Seyyid Cüneyd* ve *Reşîde-i Arab*, tespit ettiğimiz nüshalara göre XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye aktarılmıştır. *Kıssa-i Seyyid Cüneyd* ve *Reşîde-i Arab* aşk ve buna bağlı olarak macera hikâyesi üzerine bina

edilmiş bir eser olarak görünmesine karşın dînî ve ahlakî düşüncelerin öğretimi açısından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Müellifin hikâyeyi yazma amacı *tevhîd-i Rabbü'l-‘âlemîn*, *Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in na'tı ve emîrû'l-mü'minînin başından geçen kıssaların anlatılması* olarak dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra, eserde nasîhat, hikmet, aşk, şecâat, cömertlik, ahde vefâ, muhabbet, dostluk, sadakat, yardımlaşma; yalan, hırsızlık, hîle, riyâ, zulüm gibi olumlu ve olumsuz ahlâkî konulara da sık sık değinilmesi, hikâyede pek çok ahlakî düşünceye de temas edildiğini gösterir.

Tezimizin konusu olan *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*, Seyyid Cüneyd ile Reşîde-i Arab arasında başlayan aşkın uzun ve efsanevî maceraya kapı aralamasıyla oluşmuş bir eserdir. Hikâyenin asıl kahramanları etrafında teşekkül eden olaylara ve onları aramak için yola çıkan yardımcı şahısların başından geçen maceralara bakılırsa eserin, birbiriyle bağlantılı olayların yer aldığı çerçeve hikâyeye tarzında kaleme alındığı görülür. Hikâyede cin, peri, şeytan, cadı gibi olağanüstü şahıslara yer verildiği gibi dînî ve tarihî şahsiyetler de hikâyenin kurgu dünyasına dâhil edilir. Fantastik öğelerin de yer aldığı hikâyede şahıs, duygu, olay, çevre veya mekânların tasviri sırasında bazen ayrıntıya olabildiğince yer verilir. Hikâyede, günümüz hikâyelerine atfedilen bazı anlatım tekniklerinin de kullanıldığı ve bu yönüyle hikâyenin güçlü bir tahkiye yapısına sahip olduğu görülür. Bulunduğu döneme göre sade bir dille yazılan eser, Eski Anadolu Türkçesinin dil hususiyetlerini barındırmakta ve buna bağlı olarak arkaik kelimeler, deyim ve atasözleri bakımından zengin bir görünüm arz etmektedir. *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*, dil ve edebiyat bilimleri, sosyoloji, tarih, coğrafya dışında tiyatro, sinema, resim gibi pek çok alanda yapılabilecek çalışmalar için araştırmacılara önemli bir kaynak durumundadır. Bu çalışmanın amacı da daha önce üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış ve içinde manzumelere de yer verilen söz konusu mensur hikâyeyi ilim dünyasına kazandırmak ve bundan sonra bu hikâye üzerine yapılacak çalışmalara kapı aralamaktır.

Çalışmaya başlamadan önce yurt içi ve yurt dışı yazma eser kütüphanelerinin kataloglarını taradık. Yapılan araştırmalar sonucunda *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab Tercümesi*'ne ait İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Nu: 92 Barkod NEKTY00172 ile Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Fatih

koleksiyonu Nu: 4354 olmak üzere iki nüsha tespit ettik. Metnin kurulumunda satır ve sayfa düzeni bakımından diğer nüshaya göre daha hacimli durumda olan ve 388 varak, 21 satırdan oluşan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nüshasını esas aldık. Ancak, metnin doğru bir şekilde okunup eksik kısımlarının sağlıklı bir şekilde tamamlanması amacıyla sadece bir nüshaya bağlı kalmayıp her iki nüshadan faydalandık. Kelime, cümle veya sayfadan kaynaklanan nüsha farklılıklarını dipnotta belirttik. Bu farkların hangi nüshaya ait olduğunu belirtmek için nüsha farklılıklarının sonlarına nüshaları gösteren kısaltmalar koyduk. Bir nüshada yer almayan veya yeri değişmiş sayfalar hakkında gerekli bilgileri dipnotta yazdık. Bir nüshada yer almayan kelime veya cümleleri ise nüsha kısaltmasının önüne tire işareti koyarak belirttik. Metnin okunuşu sırasında tercümenin yapıldığı dönemin yani Eski Anadolu Türkçesi'nin imlâ ve fonetik özelliklerini dikkate aldık. Metinde geçen ayetlerin Türkçe meâllerini ve Farsça şiirlerin Türkçeye tercümesini ise dipnotta verdik.

Çalışmamızın *Giriş* bölümünde *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab* hakkında genel bilgi verip hikâyenin klâsik Türk edebiyatındaki yeri ve önemi üzerinde durduk.

Hikâyenin Müellifi, Mütercimi ve Sebeb-i Te'lifi adlı birinci bölümde hikâyenin yazarı ve mütercimleriyle ilgili çeşitli kaynaklardan ulaşabildiğimiz gerekli bilgilere ve hikâyenin yazılış sebebine yer verdik.

Çalışmanın, *Hikâyenin Tahlili ve Muhtevası* başlıklı ikinci bölümünde hikâyenin olaylar bağlamındaki geniş özetini verdikten sonra aynı bölümde hikâyeyi; şahıs kadrosu, mekân, zaman, dînî kavramlar, ahlakî düşünceler, sosyal hayata dair unsurlar ile dil ve üslûp bakımından inceledik. Hikâyenin şahıs kadrosunu *Asıl Şahıslar*, *Yardımcı Şahıslar* ve *Hikâyede İşlevi Az Olan Şahıslar* olarak değerlendirdik. Hikâyede mekânı ise *Dînî ve Tarihî, Coğrafi ve Çevresel* ile *Hayâlî Mekânlar* olarak inceledik. Yine aynı bölümde yer alan dînî kavramları *Melekler, Kutsal Kitaplar, İbadet İle İlgili Kavramlar, Ahiret İle İlgili Kavramlar, Hikâyede Yer Alan Ayet ve Dualar*'ı alt başlıklar halinde sıraladık. *Sosyal Hayata Dair Unsurları* ise toplam 19 başlık altında çalışmamıza dahil ettik. Ayrıca hikâyenin dil

ve üslûbuyla ilgili birtakım değerlendirmelerde bulunarak çalışmanın bu bölümünü tamamladık.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan *Hikâyenin Nüshaları ve Metin* başlığı altında nüshaların tavsifini yaparak nüshaların dil ve imlâ hususiyetleri üzerine birtakım değerlendirmelerde bulunduk. Aynı bölümde metnin kuruluşunda izlenen yöntem, transkripsiyon alfabesi ve her iki nüshanın karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan transkribe edilmiş metne yer verdik. Çalışmamızı, *Sonuç* kısmından sonra *Özel Adlar Dizini* ile neticelendirdik.

Oldukça hacimli olan bu çalışma üzerinde hassasiyetle durulmasına rağmen çeşitli sebeplerden kaynaklanan bazı hatalar bulunabilir. Bu hataların hoşgörüyü karşılanmasını ümit ederek araştırmacıların eleştiri ve katkılarını memnuniyetle kabul edeceğimizi söylemek istiyoruz.

Bu tezin neticelenmesinde yoğun mesailerine rağmen kıymetli zamanlarını bana ayırıp ilmî birikim ve tecrübelerinden faydalandığım, görüş ve önerileriyle çalışmaya yön veren çok değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK'a sonsuz şükranlar sunarım. Metnin okunma aşamasında ve Farsça şiirlerin tercümesinde değerli zamanını benden esirgemeyen, çoğu zaman onun ilmî birikim ve tecrübelerinden yararlandığım çok kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ'a teşekkür ederim. Tezin hemen her aşamasında benden maddî ve manevî desteklerini esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ugurlu ARSLAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Tez ile ilgili yazdıklarını okuyup kontrol etme nezaketini gösteren çok değerli dostlarım Dr. Abdulhakim TUĞLUK, Dr. Ulaş BİNGÖL, Dr. Bünyamin AĞALDAY ve Dr. Feyza BULUT'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezin yazılma sürecinde kendilerine yeterli zamanı ayıramadığım için anlayış gösteren eşim Gönül CİĞA'ya, kızlarım Dilanur ve Ahsen Bilge'ye teşekkür ederim. Beni bu alanda çalışmaya teşvik eden ve yakın bir dönemde kaybettiğim merhûme ablam Hamdiye CİĞA'yı bu münasebetle minnetle yâd ediyorum.

Son olarak tez ile ilgili çalışmaların sürdürülmesinde maddî imkan sağlayan Adıyaman Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri Birimine (BAP) teşekkür ederim.

Adıyaman, Şubat, 2018

Özkan CİĞA

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Bir milletin kültür kodlarını barındıran edebî eserler içerisinde yer alan hikâyeler, asırlar boyunca sözlü veya yazılı olarak nesilden nesile aktarılmıştır. Sözlü edebiyat geleneğinde hikâyeler, kimi zaman meddâh veya ozanlar, kimi zaman aile bireyleri tarafından sonraki kuşaklara anlatılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Yazılı edebiyatta ise hikâyeler, müellif veya müstensihler vasıtasıyla asırlar sonrasına aktarılmıştır. Türk edebiyatında öğreticiliğinin yanı sıra edebî zevke de hitaben yazılan *Battal Gazi*, *Dede Korkut*, *Pendnâmeler*, *Ahmediyye*, *Dânişmend-nâme*, *Saltuk-nâme*, *Envârü'l-Âşıkîn*, *Hikâye-i Kesikbaş*, *Hikâye-i Göğercin*, *Hz. Ali cengnâmeleri*, *Hz. Hamza hikâyeleri* gibi daha pek çok eser, halkın anlayabileceği düzeyde sade bir dille yazılarak kültürün aktarılmasında etkin bir rol üstlenmiştir.

Kültürün aktarılmasında etkin bir rol üstlenen hikâyelerden biri de tezimizin konusu olan *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'dır. Aşk ve macera hikâyesi üzerine bina edilmiş bu eserde; nasihat, hikmet, şecâat, cömertlik, ahde vefâ, muhabbet, dostluk, sadakat; yalan, hırsızlık, hîle, riyâ, zulüm gibi olumlu ve olumsuz ahlâkî konulara yer verilir. Hikâyede, bu konuların yanı sıra yazıldığı dönemin sosyal hayatına da sık sık değinilmesi, hikâyenin hem ahlakî değerlerin öğretimi açısından hem de dönemin sosyal hayatına ışık tutması açısından önemli bir rol üstlendiğini söyleyebiliriz.

Tespit ettiğimiz nüshalara göre XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye aktarılan *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın içeriği, dil ve üslûbu, anlatım teknikleri yönünden dil ve edebiyat bilimleri, sosyoloji, tarih, coğrafya dışında tiyatro, sinema, resim gibi pek çok alanda yapılabilecek çalışmalar için araştırmacılara önemli bir kaynak durumundadır. Bu çalışmanın amacı da daha önce üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış ve içinde manzumelere de yer verilen söz konusu mensur hikâyeyi ilim dünyasına kazandırarak bundan sonra bu hikâye üzerine yapılacak çalışmalara kapı aralamaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI	xii
İÇİNDEKİLER	xiii
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HİKÂYENİN MÜELLİFİ, MÜTERCİMİ VE SEBEB-İ TE'LİFİ

1.1. HİKÂYENİN MÜELLİFİ	4
1.2. HİKÂYENİN MÜTERCİMLERİ	5
1.2.1. Vâhidî	5
1.2.2. Yahyâ b. Abdullâh El-Çerkesî	9
1.3. HİKÂYENİN SEBEB-İ TE'LİFİ	10

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYENİN TAHLİLİ VE MUHTEVASI

2.1. HİKÂYENİN TAHLİLİ	12
2.1.1. Özet	12
2.1.2. Şahıs Kadrosu	62
2.1.2.1. Asıl Şahıslar	63
2.1.2.2. Yardımcı Şahıslar	71
2.1.2.3. Hikâyede işlevi Az Olan Şahıslar	77
2.1.3. Mekân	80
2.1.3.1. Dînî ve Tarihî Mekânlar	83

2.1.3.2. Coğrafi ve Çevresel Mekânlar	85
2.1.3.3. Hayâlî Mekânlar.....	87
2.1.4. Zaman.....	90
2.2. HİKÂYENİN MUHTEVASI	94
2.2.1 Dînî Kavramlar	94
2.2.1.1. Melekler	95
2.2.1.2. Kutsal Kitaplar	97
2.2.1.3. İbadet İle İlgili Kavramlar.....	99
2.2.1.4. Âhiret İle İlgili Kavramlar.....	101
2.2.1.5. Hikâyede Yer Alan Ayet ve Duâlar.....	103
2.2.2. Ahlakî Düşünceler	104
2.2.3. Sosyal Hayata Dair Unsurlar	111
2.2.3.1. Savaş/ Savaşçı/ Savaş Âletleri.....	111
2.2.3.2. Okçuluk	116
2.2.3.3. Avlanma ve Avcılık.....	118
2.2.3.4. Güreş Tutma/ Güreşçilik Sanatı	118
2.2.3.5. Ziyafet Verme.....	120
2.2.3.6. Armağan Verme/ Saçı Saçma	121
2.2.3.7. Eş Seçimi, Evlenme ve Boşanma	124
2.2.3.8. Tuz Ekmek Hakkı.....	127
2.2.3.9. Ağıt Yakma/ Sağu Sağma	127
2.2.3.10. Mektup Yazma.....	129
2.2.3.11. Fala Bakma/ Talih Tutma.....	130
2.2.3.12. Ad Verme.....	131
2.2.3.13. Çocuğun Dadiya Verilmesi ve Eğitimi	132

2.2.3.14. Çeşitli Meslekler.....	132
2.2.3.15. Kılık Kıyâfet	135
2.2.3.16. Çevgân Oyunu.....	136
2.2.3.17. Mûsikî İlmi ve Âletleri.....	138
2.2.3.18. At Evcilleştirme.....	140
2.2.3.19. Nevruz Kutlamaları.....	141
2.3. DİL VE ÜSLÛP	142

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİKÂYENİN NÜSHALARI VE METİN

3.1. NÜSHALARIN TAVSİFİ.....	155
3.1.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi	155
3.1.2. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi.....	157
3.2. NÜSHALARDA DİKKAT ÇEKEN YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ	158
3.3. METİN KURULUŞUNDA İZLENEN YÖNTEM	164
3.4. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	168
3.5. METİN	169

SONUÇ.....	905

ÖZEL ADLAR DİZİNİ	909

KAYNAKÇA	919

ÖZ GEÇMİŞ.....	928

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
C	: Cilt
H	: Hicrî tarih
H.z.	: Hazreti
h.zl.	: Hazırlayan(lar)
İ	: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
M	: Miladî tarih
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Nu	: Numara
S	: Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesâire
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Klâsik Türk edebiyatında mensur eserler, kolay bir şekilde ezberlenebilme özelliği ve edebî zevkin daha çok ön planda olması gibi nedenlerden dolayı manzum eserlerin gölgesinde kalmıştır. Ancak son dönemlerde klâsik Türk edebiyatında bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar neticesinde nesir geleneğinin de zaman içerisinde güçlü bir düzeye geldiği görülür (Levend, 1967: 71-17; Mazıoğlu, 2009: 747-768; Tulum, 2014; Kavruk, 1998; Kavruk, Pala 1998: 491-493; Çaldak, 2006: 74-90; Çaldak, 2010; Haksever, 1995; Arslan, 2015; Boratav, 2002).

Türklerin İslâmiyet'le tanışmasından sonra ilmî kitapların yanı sıra İslâm ve İslâm ahlakını anlamak için Arapça ve Farsça pek çok eserin Türkçeye tercümesinin yapıldığı bilinmektedir. Özellikle hem İslâmî ahlakı öğretmek hem de okuyucuda edebî zevki hissettirmek için manzum, mensur ya da hem manzum hem mensur eserlerin tercümeleri azımsanmayacak derecededir. Ayrıca bu eserlerin Türk diline, kültürüne ve edebiyatına katkısı büyüktür (Mazıoğlu, 2009: 747-768; Kavruk, 1998: 21-69; Çaldak, 2006: 74-90; Yazar, 2011: 91-214; Selçuk, 2017: 339-362).

Bu minvâlde tercüme eserler içerisinde yer alan *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*, XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye aktarılmıştır. *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*, bir aşk hikâyesi olarak görünmesine karşın, sebab-i te'lîf bölümünden de anlaşılacağı üzere hikâyenin sadece bir aşk hikâyesi olmadığı, hikâyede İslâmî kurallara ve ahlaka da büyük oranda yer verildiği görülür.

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da olağanüstü kişiliğe sahip şahıslarla (cin, perî, dîv, şeytan vs.) hikâyenin aslî unsuru olan şahısların yanı sıra (Seyyid Üseyd, Seyyid Cüneyd, Reşîde-i Arab, Şeybû) Hz. Muhammed, Hz. Alî, Hz. Abbâs, Hz. Hamza, Hz. Abdülmuttalib, Hz. Fâtıma, Hz. Hızır, Hârûn Reşîd, Sa'id b. Cübeyr ve Yûsuf-ı Haccâc gibi pek çok dinî ve tarihî şahsiyetlerin de kurguya dahil edildiği görülmektedir. Hikâyede ayrıca Cemşîd, Rüstem-i Zâl, Sührâb, Pijen, Anter, İsfendiyâr, Ferîdûn, Herakl gibi efsanevî şahsiyetlere telmihde bulunmakla kalınmayıp bu kişilerin kurguya da dahil edilmesi dikkat çeken diğer husustur. Hikâyenin geniş bir coğrafya dahilinde kurgulanmış olması nedeniyle Tartûs, Sivas, Malatya, Halep, Yemen, Mısır, Endülüs, Mekke ve Medîne gibi pek çok gerçek

mekânlar ile cinlerin, perîlerin ve dîvlerin yaşadığı olağanüstü mekânlar hikâyede iç içe yer alır.

Sağlam bir kurguya sahip olan söz konusu hikâyede, günümüzde sadece modern hikâyelere atfedilen iç monolog veya geri dönüş (flash-back) tekniği gibi birtakım anlatım tekniklerine de yer verilir. Bu hikâye bir bakıma Tanzimat’tan önce Türk edebiyatında güçlü bir tahkiye geleneğinin var olduğunun kanıtı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu hikâye, birtakım edebiyat tarihlerinde hikâyenin genellikle Tanzimat Edebiyatı’yla başlatılma yanlışına güçlü bir delil olarak sunulabilir. Bu konuda Kavruk, bir çalışmasında şu ifadelere yer verir:

“Edebiyat tarihlerinde hikâye ve roman genellikle Tanzimat Edebiyatı’yla başlatılır. Bu görüş, şimdiye kadar mensur Türk hikâyeciliği konusunda edebiyatımızın bütününe içine alan, derinlemesine bir çalışmanın yapılmamış olmasından, dolayısıyla eski edebiyatımızdaki klâsik hikâyelerimizin ve hikâyeciliğimizin incelenmemiş bulunmasından, bunun yanında “hikâyenin” sadece bugünkü modern hikâye çerçevesi içinde değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Klâsik hikâyelerimiz araştırılınca görülecektir ki Türklerin, geçmişi çok eskilere dayanan, hatta İslâmiyet öncesine varan bir hikâyecilik geleneği vardır. Bu geniş dönemde yazılmış, tercüme, te’lif sayısız eserler, yerli hayatı aksettiren hatta bugünkü modern hikâyeler tarzında kaleme alınmış olanlar vardır (Kavruk, 1998: IX).”

Sağlam bir kurgu üzerine bina edilen ve bazı modern anlatım tekniklerini de içerisinde barındıran *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*, Kavruk’un bu konuda ne denli haklı olduğunu gösteren bir hikâye olarak değerlendirilebilir.

İslâmiyet’ten sonra yazılan hikâyede insanın hayal gücünü zorlayan olağanüstü olaylar sıkça yer alır ve hikâyede mübalağa seviyesine varan bir anlatım hâkimdir. Aynı şekilde hikâyenin anlatımında klâsik hikâye geleneğimizde yer alan meddâh tarzı anlatımın da yer aldığı görülür. Ebû Hafs-ı Kûfi tarafından Hârûn Reşîd’e anlatılan hikâyede Hârûn Reşîd, bağlama göre kendi duygularını yansıtır ve Ebû Hafs-ı Kûfi de yine bağlama göre birtakım nasihatlerde bulunarak okuru/dinleyeni uyarır.

Eski Anadolu Türkçesinin dil hususiyetlerini içerisinde barındıran eser, atasözü ve deyimler bakımından zengin olmakla beraber, Farsça, Arapça ibareler bakımından da dikkat çekmektedir. Konu bağlamında manzum söylemlerin de yer aldığı, dönemine göre sade bir üslûpla kaleme alınan *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve*

Reşîde-i Arab, çeşitli bilim dalları için üzerinde çalışılabilecek bir eser hüviyetindedir. Ayrıca hikâyede yer alan olağanüstü şahısların yanı sıra kurguya dâhil edilen dinî ve tarihî şahsiyetlerin varlığı; ardı sıra devam eden pek çok olayın yalnız bir hikâye çerçevesinde gelişmesi; şahıs, şehir, çevre ve mekân tasvirlerinde bağlama dayalı olabildiğince ayrıntıya yer verilmesi ve bu duruma bağlı olarak eserin hacimli olması gibi nedenlerle *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın, klâsik Türk edebiyatındaki birtakım mensur hikâyelerden ayrıldığını söyleyebiliriz.



BİRİNCİ BÖLÜM

HİKÂYENİN MÜELLİFİ, MÜTERCİMİ VE SEBEB-İ TE'LÎFİ

Bu bölümde hikâyenin müellifi, mütercimi ile bilgi verildikten sonra hikâyenin yazılış sebebi hakkında gerekli bilgilere yer verilmiştir.

1.1. HİKÂYENİN MÜELLİFİ

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab tercümesini incelediğimizde müellif olarak karşımıza çıkan şahıs, Ebû Hafs-ı Kûfî'dir. Meddâh anlatım tarzının benimsendiği hikâyede bağlama göre Ebû Hafs-ı Kûfî, Hârûn Reşîd'in duygu ve düşünceleri üzerinden okura/dinleyiciye bazen nasihat verir bazen de Hârûn Reşîd'in uyarısı üzerine hikâyeye kaldığı yerden devam eder. Böylece Ebû Hafs-ı Kûfî, hikâye boyunca çoğu zaman Hârûn Reşîd'in takdirini kazanarak onun çeşitli ikramlarına nail olur. Hikâyede Ebû Hafs-ı Kûfî'ye hitap edilmeden önce birtakım kalıp ifadeler kullanılır. Bu kalıp ifadeler özellikle bir olaydan diğer olaya geçiş sırasında “*Ebû Hafs-ı Kûfî şöyle rivâyet eder ki, müellif-i kitâb yani Ebû Hafs-ı Kûfî rivâyet eder ki, muhaddis şöyle rivâyet eder ki, hudâvendân-ı ahbâr Ebû Hafs-ı şîrîn-güftâr şöyle rivâyet eder ki*” şeklinde kullanılır. Ancak aynı kalıpların, çoğul şahıs eki alarak Ebû Hafs-ı Kûfî'nin ismi söylenmeden “*râvîler rivâyet ederler ki, hudâvendân-ı ahbâr şöyle rivâyet ederler ki, gûyendegân-ı hikâyet şöyle rivâyet ederler ki*” şeklinde kullanıldığı da görülür. Ayrıca hikâyede yer alan “Müellif-i kitâb eydür: Ebû Hafs'ın rivâyetinden nakl ider (İ303^b).” ifadesi de göz önünde bulundurulduğunda asıl müellifin Ebû Hafs-ı Kûfî mi yoksa başka biri mi olduğu hakkında birtakım şüphelerin ortaya çıktığı görülür.

Yukarıda yer alan ifadelere göre şöyle bir değerlendirmede bulunmak mümkündür. Önceki zamanlarda râviliği ile meşhur Ebû Hafs-ı Kûfî tarafından anlatılagelen hikâye, beğeni toplayıp bir halk hikâyesi hüviyetini kazanarak pek çok kişi tarafından yıllarca dilden dile aktarılır. Bu hikâye, daha sonra bir müellif tarafından kaleme alınarak hikâyenin sözlü edebiyattan yazılı edebiyata aktarılmasına olanak tanır. Böylece hikâyeyi daha önce rivâyet eden Ebû Hafs-ı Kûfî de hikâyede râvî olarak yerini alır.

Bu açıklamaya binaen Ebû Hafs-ı Kûfî hakkında yapılan araştırmalar neticesinde “Ebû Ömer Hafs b. Gıyâs b. Talk en-Nehaî el-Ezdî (d.117/735 -

ö.194/810)” isminde bir muhaddise ulaşıldı. Söz konusu muhaddis, Kûfe’de doğmuş ve Hârûn Reşîd zamanında Bağdat’ta iki yıl ve Kûfe’de on üç yıl kadılık yapmıştır. Ebû Hanîfe’nin talebelerinden biri olan bu şahsın hadis münekkithlerince sika¹ kabul edildiği gibi tedlîste² bulunmakla da itham edildiği söylenir. Ayrıca İmâmiyye mezhebi mensuplarının onu muteber hadis râvilerinden biri olarak kabul ettiği görülür (Köse, 1997: 118). Buna göre Ebû Ömer Hafs b. Gıyâs b. Talk en-Nehaî el-Ezdî’nin muhaddisliği hakkında iki farklı görüş mevcuttur. Birincisi onun güvenilir ve İmâmiyye mezhebi mensupları tarafından kabul görmüş bir muhaddis olduğu, ikincisi ise onun uydurma hadisleri rivâyet eden biri olduğu görüşüdür. Birbirine zıt iki görüşe bakılırsa Ebû Ömer Hafs b. Gıyâs b. Talk en-Nehaî el-Ezdî’nin kendi döneminde ve sonrasında tartışılıp konuşulan oldukça meşhur bir râvî olduğu düşünülebilir. Ancak râvîliğiyle meşhur olan bu şahsın, hikâyeye rivâyet ettiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Ayrıca Hârûn Reşîd döneminde toplam on beş yıl kadılık yapan itibar sahibi birinin hikâyede birtakım uydurma hadislere ve müstehcen ifadelere yer verdiğini düşünmek düşük bir ihtimaldir.

1.2. HİKÂYENİN MÜTERCİMLERİ

Yapılan araştırmalar neticesinde *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab* adlı eserin Farsçadan yapılan iki tercümesine ulaşıldı. Bu tercümelerden biri Vâhidî tarafından yapılan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Nu: 92 Barkod NEKTY00172’de yer alan tercümedir. Diğerisi ise Yahyâ b. Abdullâh El-Çerkesî tarafından yapılan Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Fatih koleksiyonu Nu: 4354’de yer alan tercümedir.

1.2.1. Vâhidî

Eserde, Vâhidî ile ilgili bilgiye sadece tercümenin sonunda kendi yazdığı şiirde rastlanır. Baştan sona nasihat içeren hikâyeyi belâgat bahçesine benzeten Vâhidî, herkesin bu hikâyeden nasiplenmesi için tercüme ettiğini dile getirir:

“İḥamdü’lillâh eyledüm işbu kitâbı tercüme

Es’ad-ı sâ’atda giydi [bir] libâs-ı ihtiyâm

¹ “Râvinin güvenilir olduğunu ifade eden hadis terimi.” (Yücel, 2009: 175-176).

² “Râvinin, hocasından işitmediği bir hadisi ondan duymuş gibi nakletmesi anlamında bir terim.” (Erul, 2011; 262-264).

Bir elif-ḳadd lām sīm ten ḥūb oldu kim
Şahn-ı bostān-ı belāḡatda ider her-dem ḥırām
Kim görürse anı olur ‘āşık-ı şūrīdesi
Gösterür ḳaşd-ı vişālinde be-ḡāyet iḥtimām
Kim okursa ḥüsninüñ reyḥān(i)-ḥaṭṭın ḥayrān olur
Şöyle ki baḥr-ı şafāda bulur istiḡrāk-ı tām
Bu kitābuñ tercümesine sebep olana Ḥaḳ
Bunda ‘izzet virsün anda cennet-i ‘Adn-ı maḳām
Fārisīden Türki’ye döndüğine oldur sebep
Okuyup bu ḳışşadan ḥışsa ala her ḥāş u ‘ām
Zirā bu ḳışsa ser-ā-ser nuş u pend-āmīzdür
Hem hikāyāt-ı ḡarībile bulupdur intizām
Mümtezicdür ser-te-ser ḳand-ı ‘ibārātıyla hem
Tā ki dil tūtileri yiyüp ola şīrīn kelām
Oldı bu Seyyid Cüneyd’ün ḳışşası bir yādgār
Kim okına her mecālisde ilā-vaḳti’l-ḳıyām
Okuyanuñ okudukça ola şevḳi ber-mezīd
Diñleyenüñ diñledükçe ola zevḳi ber-devām
Vāḥidī’nüñ maḳşad-ı aḳşāsı oldur ḳışşadan
Ḥışse baḥş ide kim okursa du‘ādan ve’s-selām
Gerçi kim işbu kitāb oldı tamām ammā ḳabūl
Olmazısa bāb-ı devlet-baḥşda olmaz tamām
Neşrdür ammā olupdur sec‘ ile ārāste
Cā-be-cā hem cān-fezā nazmıla bulmuşdur nizām
Her ki diler raḥmet-i Ḥaḳ çok ḳazana
Du‘ā ide yazdurana ve yazana (İ383^b-İ384^a)”

Şiirde görüldüğü üzere Vāḥidī, tercümeyi neden yaptığına dair duygu ve düşüncelerini belirttikten sonra mahlasını yazarak şiiri tamamlar. Vāḥidī tarafından yapılan bu tercümenin ne zaman yapıldığına dair eserde herhangi bir bilgiye

rastlanmamaktadır. Ancak aynı eserin tercümesini yapan Yahyâ b. Abdullâh El-Çerkesî'nin tercümesine bakıldığında kendisinin yazdığı Farsça şiir ve ketebe kaydının da bulunduğu Arapça ibarelerden önce eserin tercüme edildiği tarihi içeren Farsça bir beyte ve hemen ardından Vâhidî'nin diğer nüshada yazmış olduğu şiire yer verilir. Tercüme tarihi ile ilgili Yahyâ b. Abdullâh tarafından yazılan ilk tarih H 924/ M 1518'dir. Aynı tercümede Farsça şiirden sonra Arapça olarak yazılan ketebe kaydında bulunan ikinci tarih ise H 969/ M 1561'dir. Bu bağlamda Yahyâ b. Abdullâh tarafından yazılan ilk tarihten hemen sonra Vâhidî'nin şiirine yer verilmesine ve ketebe kaydında yer alan ikinci tarihe bakılırsa bu tercümede yer alan ilk tarihin Vâhidî'ye ait tercümenin tarihi, ikinci tarihinse Yahyâ b. Abdullâh'ın yapmış olduğu tercümeyle ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Vâhidî tarafından yapılan tercümenin Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini barındırması ve nesih tarzında kaleme alınmasına bakılırsa bu tercümenin H 924/ M 1518 yılında tamamlandığı kanaatini güçlendirmektedir. Bu bağlamda Yahyâ b. Abdullâh *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın tercümesini yaparken Vâhidî'nin daha önce yapmış olduğu tercümeden veya bu tercümenin kendisine ulaşmadığımız başka bir nüshasından da faydalandığını söyleyebiliriz.

Vâhidî'nin yapmış olduğu tercümenin tamamlandığı tarih H 924/ M 1518 olarak kabul edilirse mütercim olarak aradığımız Vâhidî'nin XV. yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın başlarında yaşayan biri olduğunu ifade edebiliriz. Yaptığımız araştırmalar neticesinde bazı araştırmacılar tarafından *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab Tercümesi*'ni yapan, XVI. yüzyılda yaşayan, asıl adı Abdülvâhid Çelebi olan ve Menâkıb-ı Hoca-i Cihân yazarı olarak tanınan Vâhidî isimli bir zatın yaşadığını görmekteyiz (Karamustafa, 2004; 108-110; Yazar, 2011: 908-910; Türk, 2009: 12-15). Sözü edilen Vâhidî'ye, Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-şuarâ*'sında³, Bursalı Mehmed Tahir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde⁴, Mehmet Nâil

³“**Vâhidî**, Nâmı Abdülvâhid olmağla mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Merhûm Kara Dâvûd Efendi'nün oğlu Süleymân Çelebi'nün ferzendidir. Gül-berg-i ruhsârî reşk-i gül-i gül-zâr iken rûzgâr-ı zûrgâr-ı evrâk-ı vücûdın bâd-ı helâk ve bevârla târumâr itmişdür. Tarîk-i ilmde dânişmend iken tevbe vü inâbet idüp meşâyih-ı aliyye-i Zeyniyye'ye irâdet getürdükden sonra âlem-i ukbâya rihlet itmişdür. Bu matla' zâde-i tab'-ı dürrerbârındandır:

İtdirür handelerin lu'lu'-ı lâle seyrin

Gösterür la'l-ı lebün sâgar-ı sahbâ seyrin” (Kutluk, 1989: 1029)

⁴ “**Vâhidî, Abdülvâhid Çelebi (Kara Dâvûd-zâde-İstanbulî)**: Terceme-i hâli ulemâ faslında mezkûr (Kara Dâvûd Efendi) nin torunudur. Tarîk-i ilmî de epeyce kat'-ı merâtib etdikden sonra tarîkat-ı (Zeyniyye) ye sâlik olarak ihtiyâr-ı uzlet eyledi. Sultân Süleymân-ı Kânûnî devri şu'arâsının

Tumân'ın *Tuhfe-i Nâilî*'sinde⁵, Şemseddin Sami'nin *Kâmûsu'l-Alâm*'ında⁶ ve Mehmed Süreyyâ'nın *Sicill-i Osmânî yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*⁷ adlı eserinde de rastlamaktayız.

Tezkire ve dipnotta belirtilen diğer kaynak eserlerdeki bilgilere göre Vâhidî, Bursalı olup Osmanlı döneminin ünlü âlimlerinden biri olan Kara Dâvûd'un torunudur. Kanûnî devrinin önemli şairlerinden biri olarak tezkirelerde yerini alır. Bursalı Mehmed Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde ona ait Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi'nde *Sa'âdetnâme* adlı mensur ahlakî, tasavvufî bir eserinden ve *Şifâü's-Sadr* adlı diğer bir eserinden söz edilir. Ayrıca Kâtip Çelebi'ye ait olan *Keşfü'z-Zunûn* adlı eserde Vâhidî er-Rûmî'ye isnat edilen *Tecâribü'l-İnsân*⁸ adlı eser yine çalışma konumuz olan Vâhidî'nin eseri olarak gösterilir. Bununla birlikte Vâhidî'ye ait olduğu ileri sürülen *Cinânü'l Cenân* adlı eserin XVI. yüzyılda yaşayan başka Vâhidî'ye ait olabileceği hakkında birtakım şüpheler vardır (Karamustafa, 2004: 108-110; Yazıcı Ersoy, 2011: 165-186; Yılmaz, 2009: 1-7). *Gülistân ve Dürri-i Lügat* Vâhidî'ye ait olduğu söylenen diğer eserlerdir. *Tuhfe-i Nâilî*'ye göre Vâhidî Abdolvâhid Çelebi'nin vefât tarihi ise H 975/ M 1563'tür.

XV. yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın başlarında yaşamış iki Vâhidî'den daha söz edebiliriz. Bunlardan biri Latîfî'nin *Tezkiretü's-şu'arâ*'sında (Canım, 2000: 554), Gelibolulu Ali'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ında (İsen, 1994: 283) ve *Tuhfe-i Nâilî*'de (Kurnaz, Tatcı, 2001: 1135) geçen Hayâlî'nin muassırlarından ve Kanûnî Sultân Süleymân devri şairlerinden olan, Dîvân-ı hümayûn kâtibi aynı zamanda iyi derecede

mütemeyyizlerindendir. (Hekîm oğlu Ali Paşa) Kütüphanesinde (Sa'âdetnâme) isminde mensur, ahlakî ve tasavvufî bir eseriyle (Şifâ'ü's-Sadr) nâmında diğer bir eseri vardır.” (Tatcı, Kurnaz, 2009: 475)

⁵ “**Vâhidî**, Kara Dâvûd Efendi-zâde Şeyh Abdolvâhid Çelebi bin Süleymân Çelebi bin Kara Dâvûd Efendi bin Kemâl Efendi. Bursalı, vefâtı H 975/ m. 1563, Burusa'da ceddî Davûd Efendi mescidi hazîresinde medfûndur.

İtdirür handelerin lu'lu'-ı lâlâ seyrin

Gösterür la'l-ı lebün sâgar-ı sahbâ seyrin” (Kurnaz, Tatcı, 2001: 1135)

⁶ “**Vâhidî**, Osmanlı şu'arâsından iki kişinin mahlası olup birincisi (Abdolvâhid Efendi) Kara Dâvûd-zâde Süleymân Çelebi'nin oğludur. İbtidâ-yı tarîk-i ilmiyyeye mensûb iken, ba'de tarîkate sülûka, küşe-i zühûd ü kanaata çekilmişti. Onuncu karn hicri şu'arâsındandır. Şu matla' onundur:

İtdirür handelerin lu'lu'-ı lâlâ seyrin

Gösterür la'l-ı lebün sâgar-ı sahbâ seyrin” (Sami, 1996: 652)

⁷ “**Vâhidî**, Abdolvâhid Çelebi (Kara Dâvûd-zâde) Süleymân Çelebi'nin oğludur. Sultân Süleymân asrı şu'arâsındandır.” (Hülâgü, Ekincikli, Savaş, 1998: 196)

⁸ *Keşfü'z-Zunûn*'da Vâhidî er-Rûmî'ye isnat edilen bu eserin yazım tarihi verilmediği için eserin Anadolu'da yaşamış hangi Vâhidî'ye ait olduğu hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Balcı, 2015: 314)

bir şair olan Gelibolulu Vâhidî'dir. *Künhü'l-Ahbâr*'da (İsen, 1994: 283) mükemmel bir dîvânından söz edilse de diğer tezkirelerde bundan söz edilmemiştir. Diğer Vahîdî ise Latîfî'nin *Tezkiretü's-şu'arâ*'sında (Canım, 2000: 560-561) ve Mehmet Nâil Tumân'ın *Tuhfe-i Nâilî*'sinde (Kurnaz, Tatçı, 2001: 143, 1158-1159) ve Kâfzâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 589) adlı eserinde yer almaktadır. Asıl adı Kazasker Hacı Hasan-zâde Muhyiddin Mehmed Câmî' Efendi b. Mustafa Efendi b. Kazasker Hacı Hasan Efendi'dir. Balıkesirli olup Sultân Bâyezîd döneminde kazasker olmuştur. Söz konusu Vahîdî, H 796/ M 1394'te doğmuş ve H 911/ M 1505 yılında vefât etmiştir⁹. *Keşfü'z-Zunûn*'da *Dîvân-ı Vahîdî* (Balcı, 2015: 671) adında bir eserinden bahsedilmiştir.

Görüldüğü üzere XV. yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın başlarında yaşamış üç Vâhidî'den söz etmek mümkündür. Balıkesirli Vâhidî'nin H 911/ M 1505 yılında vefâtı nedeniyle *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın tercümesini (H 924/ M 1518) yapması mümkün değildir. Ancak geriye kalan Bursalı ve Gelibolulu Vâhidîlerden birinin üzerinde çalıştığımız tercümeyi kaleme alması muhtemeldir. Söz konusu tercümede yer alan birtakım şiirlerin vezin ve kafiye yönünden kusurlu olması, aynı şekilde tercümede sık sık yazım hatalarının bulunması gibi nedenlerle yukarıda yer alan edîb şahsiyetlerin bu tarz yanlışlıklara düşmeyeceğini söyleyebiliriz. Bu yüzden *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın müterciminin hangi Vâhidî olduğu hakkında temkinli davranmak gerekir.

1.2.2. Yahyâ b. Abdullâh El-Çerkesî

XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye aktarılan *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Fatih koleksiyonunda yer alan nüshası Yahyâ b. Abdullâh El-Çerkesî tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu mütercimle ilgili bilgiye tercümenin sonunda Arapça olarak yazılan ketebe kaydında ve eserle ilgili düşüncelerini dile getirdiği Farsça şiirde rastlamaktayız. Arapça olarak yazılan ketebe kaydında mütercimnin ismi ve tercümenin tamamlandığı tarih (H 969/ M 1561) yer almaktadır. Bu bilgiye göre XVI. yüzyılda yaşayan Yahyâ b.

⁹Tuhfe-i Nâilî'de bu şahsa ait üç yerde bilgi yer almaktadır. İlk yerde "Vahîdî veya Câmî" maddesi altında, ikincisi aynı sayfada "Vahîdî" maddesi altında, üçüncüsü ise "Câmî veya Vahîdî" maddesi altında bilgi yer alır. "Vahîdî" maddesi altında yer alan bilgiye göre şahsın vefât tarihi H 965/ M 1568'tir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Kurnaz, Tatçı, 2001: 143, 1158-1159).

Abdullâh'ın söz konusu eseri Bâbüssaâde'de görevli olan Yakûb Ağa için yazdığını öğrenmekteyiz¹⁰.

Yapılan araştırmalar neticesinde Yahyâ b. Abdullâh'ın hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Ancak, Sadık Yazar'ın *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği* adlı çalışmasında Yahyâ b. Abdullâh'ın I. Ahmed devri şârihlerinden olduğunu ve *Kasîde-i Bürde* ve *Münferice* kasîdesinin şerhlerini yaptığını söyler. Ayrıca *Şerh-i Kasîde-i Bürde*'yi I. Ahmed'e sunduğunu ve *Şerh-i Kasîde-i Münferice*'yi ise H 1009/ M 1600'da tamamladığını ancak hayatı hakkında bilgi bulamadığını dile getirir (Yazar, 2011: 562-563, 593-594).

Söz konusu şârihle *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'ın mütercimi olan Yahyâ b. Abdullâh'ın aynı kişi olma ihtimalinin bulunduğunu söyleyebiliriz. I. Ahmed'in genç yaşta 1617 yılında vefât ettiği göz önünde bulundurulursa Yahyâ b. Abdullâh'ın *Şerh-i Kasîde-i Bürde*'yi I. Ahmed'e ömrünün son dönemlerinde sunduğunu düşünebiliriz. Ayrıca Yahyâ b. Abdullâh'ın *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'da görülen Farsça ve Arapçaya olan hakimiyeti onun bir şârih olabileceğini de göstermektedir. Ancak bu konuda kesin bir bilgiye ulaşamadık.

1.3. HİKÂYENİN SEBEB-İ TE'LÎFİ

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab yapı itibarıyla çift kahramanlı bir aşk hikâyesi olarak görünmektedir. Ancak henüz hikâye bitmeden İ376^b ve İ377^a da kısa bir sebab-i te'lîf bölümüne yer verildiği görülür. "Müellif-i kitâb Ebû Hafs eydür" ile başlayan bu bölümde hikâyenin yazılış amacı hakkında okur bilgilendirilmekte ve tekrar hikâyeye kalındığı yerden devam edilmektedir:

"... Mü'ellif-i kitâb Ebû Hafs eydür: Ben Hamza kışşasın ve andan Baṭṭal hikâyetin ve cümle 'Arab ve 'Acem mülkinüñ ser-güzeştin okudum ve nazar itdüm baña pesendide gelmedi. Ammâ bu kışşa be-ğâyet pesendide vâkı' oldı ki tâ rûz-ı kıyâmet tarâvetinden her varakı tâ gül gibi pejmürde olmaya ve bād-ı hazân dahı bu bâğuñ güline yol bulmaya, didi. Zîrâ ki kamu naşîḥat u ḥikmet ü ḥilet ü mekr ü 'aşk u şıdḡ u şecâ'at u saḡâvetü tevḥîd-i Rabbü'l-'âlemîn ve na't-ı Seyyidü'l-mürselîn ve menâkıb-ı emîrü'l-

¹⁰ "Ketebe hazâ'l-kitâbi't-Türkî Yahyâ bin 'Abdu'llâh el-Çerkesî ilâ ḥizmeti aḡa Bâbü's-sa'âdeti'l-ebediyyi el-müsemma Ya'kûb Aḡa el-muḥibb li'l-fuḡarâ ve's-sulehâ raḡimullâhu imrâen da'ıye lehu bi'l-ḡayri ve's-sa'âdeti'l-ebediyyeti ve yaḡûlu bi'l-Fârisî." (İ384^a)

"Ve'l-mercuv mine'n-nâzirîn fi-hazâ'l-kitâb en yed'u'l-kâtibihi kemâ da'va's-sâḡibihi. Qad vaḡa'a'l-ferâḡ min taḡrîri hazâ'l-kitâb bi-'avni'llâhi'l-Meliki'l-Vehhâb. Yevmü'l-cum'ati fi-evveli şehr rebî' i'l-evvel. Fi-hicreti'n-nebevî. Sene 969" (İ384^a)

mü'minîn çün bu kitâbda derc olmışdur. Hudâ yarlıgasun ol kişi kim bu kıssa-i dil-nüvâzı ve ser-güzeşt-i cân-güdâzı okuya veyâ dinleye andan soñra yazana ve yazdurana bir *Fâtiha* okuyalar. *Fâtiha* Muhammed'e şalavât ve bâkî aşhâb çün âmin yâ Rabbü'l-âlemîn diye... (İ376^b-İ377^a)”

Sebeb-i te'lîf bölümünde müellif, Hz. Hamza kıssasını, Battal hikâyelerini, Arap ve Acem mülklerinin maceralarını/ hikâyelerini okuduğunu ancak pek beğenmediğini ifade eder. Ancak söz konusu hikâyenin çok beğenildiğini söyleyerek kıyâmet gününe kadar her yaprağının gül yaprağı gibi tazeliğini koruyacağını ve hazan rüzgârının bu bağın gülüne/ hikâyenin yaprağına uğramayacağını dile getirir. Müellif bütün nasihat, hikmet, hile, aşk, hakikat, şecâ'at, cömertlik, tevhîd-i Rabbü'l-âlemîn, Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in na'tı ve emîrü'l-mü'minînin başından geçen kıssaların bu kitapta bir araya getirildiğini söyler. Sebeb-i te'lîf bölümünü bir duâ ile bitiren müellif, hikâyeyi okuyan ve dinleyen, yazan ve yazdıran için Allâh'tan mağfiret dileyerek bir Fâtiha okunmasını ister. Hemen ardından bir Farsça şiirle hikâyeye kalındığı yerden devam edilir.

Daha önceki çalışmamızda hikâyenin sebeb-i te'lîf bölümü olarak sehven hikâyenin giriş kısmında yer alan Hârûn Reşîd'in hastalığı nedeniyle Ebû Hafs-ı Kûfî tarafından hikâyenin rivâyet edildiğini yazmıştık (Ciğa, 2016). Ancak metnin okumaları tamamlandıktan sonra bu bilginin doğru olmadığını asıl sebeb-i te'lîf kısmının henüz hikâye bitmeden İ376^b ve İ377^a da yer aldığını gördük. Hikâyenin giriş kısmında yer alan ve daha önce sebeb-i te'lîf olarak düşündüğümüz bölümün ise sadece anlatılacak hikâyenin içeriği ile ilgili okuru bilgilendirme amacı taşıdığını söyleyebiliriz.

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYENİN TAHLİLİ VE MUHTEVASI

Bu bölümde hikâyenin tahlili, muhtevası ile dil ve üslûp ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. HİKÂYENİN TAHLİLİ

Bu genel başlık altında hikâyenin özeti ve şahıs kadrosu verildikten sonra hikâye mekân ve zaman yönünden incelenecektir.

2.1.1. Özet

Hârûn Reşîd birgün derin düşüncelere dalmaktan hasta düşer ve tabipler onu tedavi etmekte aciz kalırlar. Tabiplerden biri Hârûn Reşîd’e hikmetli ve ibret verici hikâyelerden anlatılmasını tavsiye eder. Bunun üzerine Hârûn Reşîd’e hikâye anlatması için bu konuda mâhir birini getirirler. Bu kişi Hârûn Reşîd’e Şâh-nâme-i Firdevsî, Kısas-i Hamza, Kısas-i Ebû Müslim, Kısas-i Kırân-ı Habeşî, Semek-nâme gibi hikâyeleri anlatmasına rağmen Hârûn Reşîd’in gönlü ferahlamaz ve hastalığından kurtulamaz. Hârûn Reşîd’in bu hasta hâlini gören kâmillerden biri ona Kûfe şehrinde Ebû Hafs adında faziletli ve birçok hikâye bilen biri olduğunu, bunun daha farklı hikâyeler anlatabileceğini söyler. Hârûn Reşîd hemen bu şahsın getirilmesi için adamlarını Kûfe’ye gönderip Ebû Hafs’ı getirtir.

Ebû Hafs, onun sıradan hikâyelerden hoşlanmadığını anlar. Hârûn Reşîd’e Abdülmuttalib oğlu Münzir oğlu Üseyd oğlu Cüneyd’in, gönle hoş gelen hikâyesinden ve can alıcı sıkıntılarından ve Reşîde-i Arab’a sâdık bir âşık olmasından ve Kâf dağında dîvlerle ve perîlerle olan macerasından ve sözlerinden bahsedip Hârûn Reşîd’in gönlünün ferahlamasını ve iyileşmesini sağlar. Hikâyenin giriş kısmında bu olay anlatıldıktan sonra asıl hikâyeye geçilir.

Hikâye, Hz. Muhammed’in zamanından yıllar sonra Mervân ve Yezîd’in kavminin istilaya başladığı ve havâric kavminin güçlü olup Hz. Muhammed ve Hz. Alî’nin soyundan gelenler ile Hz. Abbâs’ın kavminin zayıf olduğu bir dönemde başlar. Hz. Abbâs o dönemde çok yaşlı ve dünya nimetlerine itibar etmeyen biridir. Onun Hindistan diyârından getirdiği ve aslı pâdişâhlar neslinden olan bir kız hizmetçisi vardır. Güzel yüzlü ve güzel huylu olan bu kenîze Hz. Abbâs’ın yeğeni

olan Seyyid Üseyd âşık olur. Seyyid Üseyd ve akrabası Hz. Abbâs'tan kenîzeki isterler. Bu durum Hz. Abbâs'ın hoşuna gitmez ve kızı vermemek için yemin eder.

Dört yıl geçtikten sonra Hz. Abbâs'ın görme bozukluğunu tedavi etmek üzere her ilimde mâhir olan ve ilm-i nücûm, fenn-i üsturlabdan da haberdâr olan Satîh-i Kâhin'in şâkirdini getirirler. Seyyid Üseyd ve kenîzeğin durumundan haberdâr olan şâkird bu ikisinin talihlerine bakar. Seyyid Üseyd ve kenîzeğin evliliğinden bir çocuğun doğacağını, Hz. Hamza'dan sonra onun gibi bir pehlivânın dünyaya gelmeyeceğini, çeşitli maceralar yaşayacağını ve onun soyundan gelecek olan Ebû Müslim'in İslâm saadetini yeniden canlandıracağını söyler. Bunu duyan Hz. Abbâs, kenîzeki Seyyid Üseyd'e vermeye iknâ olur.

Hz. Abbâs kızı âzâd ettikten sonra Seyyid Üseyd'e nikâhlar. Bu evlilikten bir erkek çocuk dünyaya gelir ve onun talihine bakarak adını Cüneyd koyarlar. Seyyid Üseyd'in uygun görmesi üzerine Cüneyd sûtanneye verilir. Sütanesi yedi yaşına kadar emzirdikten sonra onu mektebe gönderirler. İlim ve edep öğrenerek on dört yaşına gelir. Son derece yakışıklı, akıllı, hüner sahibi ve kuvvetli biri hâline gelen Cüneyd, silahşorluğa başlar. Silahşorluk eğitimini tamamlayıp ata binerek ava çıkmaya başlar. On altı yaşında Cüneyd'in yiğitliği, adaleti, cömertliği ve cesareti darb-imesel gibi dilden dile dolaşır. Şöyle ki iki yüz kişiden fazla savaşçıyla karşılaşmasına rağmen hiçbirisi Cüneyd'in sırtını yere getiremez.

Birgün Cüneyd ava çıkmaya karar verir. Avlanma sırasında sırtına hafif saplanmış bir okla gelen yaban eşiği görür. Cüneyd hemen yaban eşiğine ok atar ve yaban eşiğini öldürür. O sırada yaban eşiğine daha önce ok atan kişi Cüneyd'in yanına gelir ve yaban eşiğini kendisi öldürdüğünü iddia eder. Böylece aralarında tartışma çıkar ve birbirleriyle kavga etmeye başlarlar. Kavganın sonunda Cüneyd o şahsı öldürür. O şahsın deve çobanı, Cüneyd'e onun Amr'ın oğlu Hanzala olduğunu, babasının yirmi binden fazla askerinin olduğunu, çok kuvvetli, silahşor olan Gazanfer adında bir kardeşinin daha olduğunu ve bu yüzden Hanzala'nın intikamını alacaklarını söyler. Cüneyd onu dinlemeyerek ona kızar ve yaban eşiğinin bir parçasını yanına alarak Medîne'ye gider. Deve çobanı bu haberi yolda gördüğü Hanzala'nın askerlerine söyler. Askerler de Hanzalanın cesedini alarak Amr'ın önüne getirirler.

Amr ve Amr'ın eşi Zehrâ-yı Perî oğlunun öldürüldüğünü görünce feryat eder ve üç gün yas tutarlar. Üçüncü günden sonra Cüneyd'i öldürmek için toplam kırk bin askerle Medine'ye doğru yola koyulurlar. Cüneyd avdan dönüp olanları babasına ve annesine anlatır. Seyyid Üseyd, oğluna yaramaz bir iş yaptığını ama yapacak bir şeyin olmadığını söyleyerek savaş hazırlığına başlar. Amr ise oğlunun kanlı gömleğini boynuna asarak binlerce askerin önünde ağlaya ağlaya savaş meydanına gelir. Seyyid Üseyd ise on bin askerle bu ordunun karşısına çıkar.

Amr hemen oğlunun katilinin meydana çıkmasını ister. Ancak savaş meydanına Cüneyd girecekken aniden bir asker Amr'ın önüne atılır ve Amr onu öldürür. Bunun gibi on kişiyi daha öldürdükten sonra Seyyid Üseyd meydana girmek ister ancak akşam olduğu için savaşa ara verilir. Ertesi gün benî-Şeybân askerinden Merre adında ve Medîne askerinden Gâlib adında iki kişi savaş meydanında karşılaşır. Mücadelenin sonunda Gâlib, Merre'nin başını keser ve o gün yirmi kişiyi daha öldürür.

O sırada Amr'a yardım için yirmi bin asker daha savaş meydanına gelir. Amr bunları görünce sevinir ve Gâlib'in meydana er dilemesi üzerine meydana çıkar. Amr, Gâlib'in başını keserek Medîne askerinin olduğu tarafa fırlatır ve Cüneyd'i meydana çağırır. Ancak Seyyid Üseyd, Cüneyd'in gitmesine râzı olmaz ve savaş meydanına kendi girer. Seyyid Üseyd, bu savaştan vazgeçmesi için Amr'a ne söylerse onu iknâ edemez. Amr'ın tek isteği intikam olduğu için Seyyid Üseyd Amr ile dövüşmeye başlar. Dövüşün sonunda Seyyid Üseyd, Amr'ı öldürür. Amr'ın kardeşi olan Hilâl, kardeşinin intikamını almak için savaş meydanına gelir. Üseyd onu da öldürür.

Daha sonra Amr'ın kızı Reşîde-i Arab babasının, kardeşinin ve amcasının intikamını almak için beş bin askerle savaş meydanına gelir. O gün iki tarafın askeri arasında çok çetin bir savaş olur. Reşîde-i Arab savaş meydanında pek çok askeri öldürdükten sonra büyük bir üne kavuşur. Reşîde-i Arab babasının, kardeşinin ve amcasının yasını tutar ve taziye gelenler onu teselli etmeye çalışır.

Ertesi gün Reşîde-i Arab savaşmak için Cüneyd'i meydana çağırır. Reşîde ile Cüneyd savaş meydanında karşılaşır. Cüneyd onun savaşçılığına hayran kalır ve yüzünü görmeden ona âşık olur. Ancak bunu dile getiremez. Cüneyd ve Reşîde

birbirleriyle uzun süre savaşırlar ve sonunda Cüneyd, Reşîde'nin atının boynunu keser. Reşîde kendini atından kurtarmaya çalışırken bir yel eser ve Reşîde'nin yüzündeki peçeyi açar. Cüneyd, Reşîde'nin güzel yüzüne hayret ederek bakınca atından yere düşer. O sırada Reşîde, Cüneyd'in genç ve yakışıklı biri olduğunu farkederek ona karşı bir muhabbet hisseder. Reşîde, onu düştüğü yerde bırakarak kendi askerinin olduğu tarafa gider. Cüneyd'in meydanda bayılmış olarak yattığını gören Seyyid Üseyd meydana gelir ve Reşîde'ye saldırır. Ancak Seyyid Üseyd attan düşüncü Reşîde, dönüp onu öldürmeye karar verir. Cüneyd'in babasını öldüreceği sırada bu yaşlı adamı o gence bağışladım diyerek oradan ayrılır ve kendi askerinin olduğu yere gider.

Daha sonra iki düşman ordu birbiriyle şiddetli bir şekilde savaşırlar. O sırada Cüneyd kendine gelerek yaralı hâlde olan babasını ata bindirip savaş meydanından uzaklaştırır ve Seyyid Üseyd yaralı olduğu için Medîne'ye gider. Cüneyd ise savaş meydanına girer. Akşam olunca iki asker birbirinden ayrılarak kendi çadırlarına gider. Reşîde, Cüneyd'in aşkıdan ertesi gün savaş meydanına girmek istemese de halkının kötü söz söyleyeceğinden çekinerek savaş meydanına girmesi gerektiği düşüncesinde olur. Cüneyd ise Reşîde'nin aşkıdan gece gündüz ağlamaya başlar.

Seyyid Üseyd yaralarının iyileşmesi için savaş meydanına girmez ve yirminci günün sonunda kendisini Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kabrine götürmelerini ister. Orada çok duâ edip ağlar ve yaraları iyileşir. Abdest alıp namaz kılarak Allâh'a şükreder.

Ertesi gün savaş meydanına girer. Seyyid Üseyd, savaş meydanında duran kişinin Cüneyd'in gönlünü alan Reşîde olduğunu anlar ve onunla savaşmak yerine ona zarar vermeden onu tuzağa düşürüp yakalar ve kendi askerinin olduğu yere getirir. Onu gören herkes kendinden geçip ona âşık olur.

Medîne halkı onun için birbiriyle kavga ederken düşman askeri Medîne'ye girmek üzeredir. Seyyid Üseyd durumu böyle görünce fikir almak üzere Hz. Abbâs'ın yanına gider. Hz. Abbâs onun Şüreyh oğlu Kâdî'nin yanına emânete verilmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine Üseyd, Reşîde'yi emânete vermek üzere Kâdî'ye götürür. Kâdî, Reşîde'yi görür görmez kendinden geçer ve ona âşık olur.

Üseyd bu durumdan haberdâr olunca Reşîde'yi Kâdî'nin yanından alıp onu zindana atmak ister.

O sırada Reşîde onu bu isteğinden vazgeçirmeye çalışır. Reşîde Hz. Hamza için kötü sözler söyleyince Seyyid Üseyd kızar ve Reşîde'nin yüzüne iki üç tokat atar. Kâdî bu durumu görünce Seyyid Üseyd'in yakasını tutup kızı ellememesi gerektiğini söyler. Seyyid Üseyd sinirlenerek Kâdî'yi döver. Kâdî kendine gelince ağlayarak Seyyid Üseyd'e yalvarır ve Reşîde'nin bir gün bir gece yanında kalmasını ister. Seyyid Üseyd, Kâdî'nin durumuna üzülenek bu isteği yerine getirir. Seyyid Üseyd, Reşîde'yi zincirleyip onun sarayında bulunan hücreye koyarak saraydan dışarı çıkar.

Medîne halkının ve emîrlerinin Reşîde aşkından dîvâne olduklarını görünce onlara önce Medîne'ye yaklaşan düşmana karşı savaşmaları gerektiğini ondan sonra bu durum için mücâdele etmeleri gerektiğini söyler.

O sırada Reşîde'nin kardeşi olan Gazanfer seferde olduğu için olaylardan geç haberdâr olur. Gazanfer, Reşîde'nin durumunu da öğrenince intikam almak üzere ordusuyla beraber Medîne'nin önüne gelerek savaş hazırlığında bulunur. O sırada Reşîde'yi kendi oğluna almak için Mısır sultânı ordusuyla beraber Medîne yakınına gelir ve Gazanfer'in ordusuyla savaşır. Savaş bittikten sonra Medîne halkı benî-Şeybe askerinin aceleyle geride bıraktığı ganimeti toplayarak zengin olur. Medîne halkı yine Reşîde'nin aşkı için kendi aralarında kavga etmeye başlarlar.

Seyyid Üseyd, Reşîde'yi öldürürse bu kargaşanın son bulacağını umarak Kâdî'nin sarayına gider. Kâdî'nin kapısından öfkeyle içeri giren Seyyid Üseyd, Reşîde'nin yanına gelir. Reşîde, Seyyid Üseyd'e yalvarıp ağlayarak onu bu işten vazgeçirmeye çalışır. Kâdî de Seyyid Üseyd'e yalvarıp ağlamaya başlayınca Reşîde'yi öldürmekten vazgeçer ve o da ağlamaya başlar.

Seyyid Üseyd Medîne halkına giderek Reşîde için mücâdele içinde olan gençlere, yarın kızın onlarla güreş tutacağını ve kızı yenen kişinin kızla evlenebileceğini söyler. Medîne gençleri bu duruma râzı olur. Reşîde ise başta itiraz etmesine rağmen daha sonra mecbur kalarak güreş meydanına girer. Reşîde güreşte on yedi kişiyi yendikten sonra Yemen tarafından Amr Ma'd-ı Kerb oğlu Esed, güreş meydanına gelir ve Reşîde ile güreşmek istediğini söyler. Reşîde, oldukça güçlü ve

uzun boylu olan Esed bin Ma'd'ı güreş meydanında görünce korkar ama yine de geri dönmez. Bu durumu gören Seyyid Üseyd, meydana girer ve Esed'i güreşte yener. Bunun zerine Esed hemen güreş meydanından kaçar. Seyyid Üseyd, Reşide'yi alır ve Kâdî'nin sarayına getirir.

O sırada Reşide'nin annesi Zehrâ-yı Perî, hem Reşide için hem de eşi Amr ve oğlu Hanzala için mâtem tutar. Ancak daha önce Amr ile evlendiği için babasının bedduâsını alarak perîlik özelliğini yitiren Zehrâ-yı Perî çaresiz kalır. Zehrâ-yı Perî'nin kız kardeşi Hannâne-i Perî gelişen olaylardan haberdâr olur ve Medîne'dekileri öldürüp Reşide'yi oradan kurtarmaya karar verir.

Hannâne, Medîne'ye gidip Reşide'yi Kâf dağının yakınına getirmesi için bir dîve emreder. Dîv, ejderha şekline girerek Medîne'ye gelir ve Reşide'yi Kâdî'nin sarayından kaçırır. Bir saat dolmadan dîv onu Hannâne'nin yanına getirir. Reşide, annesi ve teyzesiyle bir süre hasret giderir. Reşide'nin kaçırıldığını gören halk hayrete düşer. Kâdî ve Cüneyd ise onun ayrılığından dîvâne olup gece gündüz ağlar. Kâdî ile Cüneyd, Reşide'nin ayrılığına daha fazla dayanamayıp onu aramak için yola çıkmaya karar verirler. Reşide ise Cüneyd'in ayrılığına tahammül edemez ve bir bahaneyle annesinin yanından ayrılmaya karar verir. Hannâne, Reşide'yi istediği yere iletmesi için bir dîve emreder.

Reşide, yol hazırlığını yapıp erkek kılığına girer ve at şekline giren dîvin sırtına binerek gökyüzünde uçmaya başlar. Reşide, gökyüzünden yeryüzüne bakarken Allâh'ın sanatı karşısında hayrete vararak Allâh'ın ismini dile getirir. Daha önce teyzesi tarafından, dîv üzerindeyken Allâh'ın ismini dile getirmemesi gerektiği şeklinde uyarılan Reşide, Allâh'ın ismini dile getirince dîvin kanatları kırılır ve Reşide dîvle beraber le düşer. Dîv, Reşide'ye serzeniş ettikten sonra sırtlan şeklinde yanından uzaklaşır. Reşide ise çölde tek başına pek çok sıkıntı çekerek a ve susuz bir şekilde yürümeye başlar. Etraftan topladığı otlar ve çeşitli köklerle beslenmeye alışan Reşide, teyemmüm edip namaz kılar ve Allâh'a duâ eder. Kırk gün boyunca çölde yürümeye devâm eden Reşide, kırk birinci gün bir bahçeye varır.

Daha sonra burada bir denizin olduğunu görür. Bir geminin kendisini alıp götürme ümidiyle o denizin kenarına varır. Denizde siyah bir balıkçı görür. Reşide onun yanına giderek kendisinin bir tüccar çocuğu olduğunu ve pek çok sıkıntı

çekerek bulunulan yere geldiğini söyler. Balıkçı, Reşîde'ye balık, ekmek ve su ikram eder. Balıkçı onun nereli olduğunu sorunca Reşîde, Medîne'den olduğunu söyler. Balıkçı hayret ederek oraya varmak için yetmiş yıllık yol bulunduğunu ve buraya gelmesinin imkânsız olduğunu söylemesi üzerine Reşîde gerçeği anlatır. Ancak kız olduğunu söylemez.

Balıkçı ona beraber yaşayabileceklerini, dört kızından birini kendisine verebileceğini söyler. Reşîde, balıkçının teklifi üzerine onun evinin bulunduğu Tevb şehrine gider. Balıkçının evinde oldukça çirkin ve kara olan balıkçının eşi ve dört kızını görür. Kızlar Reşîde'yi görünce hayrân kalır ve ona çeşitli ikramlarda bulunurlar.

Bir ay boyunca Reşîde'den haber alamayan annesi ve teyzesi çareyi onu aramakta bulurlar. Hannâne havada uçup Reşîde'yi Kâf dağının etrafında aramaya koyulur. Diğer taraftan Seyyid Üseyd, Cüneyd'in gözüne uyku gelmediğini, gece gündüz üzümlere ağladığını görür. Kâdî ve diğer Medîne gençleri de en az Cüneyd kadar durumları perişan haldedir.

Bu gelişmelerden habersiz olan Amr Ümeyyye'nin torunu Şeybû seferden döner. Oldukça hilekâr, zeki, kuvvetli ve maharetli olan Şeybû, pek çok özelliği ile dedesine benzer. Kılıktan kılığa girer, kırk günlük yolu bir günde alır yine de yorulmaz.

Seyyid Üseyd, durumu Şeybû'ya anlatır ve onu Reşîde'den haber almak üzere benî-Şeybân'a gönderir. Şeybû kılık değiştirerek hemen benî-Şeybân'a ulaşır. Benî-Şeybân'ın çadırları arasında gezerek yüksek sesle kendinin bilgin olduğunu ve fâl açan, talihe bakan, her soruya cevap verebilecek bir müneccim olduğunu dile getirir. Reşîde'nin annesi Şeybû'nun sesini duyar ve onun çadıra getirilmesini ister. Kendini Yahûdî biri olarak tanıtan Şeybû, babasının ve dedesinin Hamza tarafından öldürüldüğünü söyler. Bu durum Zehrâ'nın hoşuna gidip ondan Reşîde'nin talihine bakmasını ister.

Yüz altmış yaşındaki bir yaşlı kılığına giren Şeybû, reml tahtasını önüne alıp fâl açar ve Reşîde'ye ne olduğunu tahmin ederek onlardan bilgi alır. Gece olunca çadırda değerli bulduğu şeyleri çalarak Medîne'ye döner.

Şeybû'nun dönmesine sevinen Kâdî ile Cüneyd Reşîde'nin durumunu öğrenmek için Şeybû'ya sorular sorarlar. Reşîde'nin çölde olduğunu öğrenince Kâdî ile Cüneyd feryat ederek kendilerinden geçerler. Cüneyd'in perişân hâlini gören babası ve annesi de kendinden geçer. Kâdî ile Cüneyd kendilerine geldiklerinde Reşîde'yi aramak için yola çıkmaktan başka çarelerinin olmadığını söylerler. Bir sır olarak sakladıkları bu durum için yeminler edip bir gece Medîne'den uzaklaşırlar.

Daha önce sefere çıkmamış olan Cüneyd ile Kâdî, seyahate alışkın değiller. Üç gün at sırtında gittikten sonra üç gün daha yürüyerek seyahatlerine devam ederler. Aç ve susuz bir hâlde olan Cüneyd ile Kâdî bir harâbeye varırlar. Orada dinlenirken bir kervânın gelip harâbeye konduğunu görürler. Kervân başındaki tüccara kendilerini bir tüccar olarak tanıttıktan sonra ağlamaya başlarlar. Ertesi gün kervânla birlikte yola devam ederler. Kâdî, ezân okuyup kervândakilere namaz kıldırırken Cüneyd ise yük taşımakta onlara yardım eder.

Yolda harâmîlerle karşılaşır. Kervânda bulunan tüccarlar mallarını bırakıp kaçarken Cüneyd onlarla savaşı ve harâmîlerin tamamını öldürür. Bunu gören tüccarlar sevinerek Cüneyd'e altın, gümüş ve çeşitli silâhlar hediye eder. Kervân başındaki tüccar bu durum üzerine kendi kızını Cüneyd'e vermek ister. Onun Hz. Hamza soyundan geldiğini öğrenen tüccar, onu tanımadığı için Cüneyd'den özür diler ve bir süre daha seyahat ettikten sonra Tartûs şehrine varırlar.

Tüccarın dillere destân güzellikte olan kızı, Cüneyd'i görünce kendinden geçip ona âşık olur ve gece gündüz Cüneyd'in aşkıdan ötürü ağlar. Amma Cüneyd kesinlikle ona bakmaz ve Reşîde'nin güzel yüzünü hayâlinden bir an olsun gidermez.

Cüneyd'le Kâdî nevrûz kutlamalarında güreş meydanına giderler. Cüneyd dayanamaz ve güreş meydanına girer. Cüneyd'in heybetini ve gücünü gören halk hayret eder. Beşer, onar şeklinde gelen pek çok pehlivânı güreşte yener. Bu nedenle Tartûs pâdişâhının dikkatini çeker. Onu kendi sarayına davet ederek ona çeşitli ikramlarda bulunur ve bir an olsun ondan ayrılmaz.

Rûm askerinin Tartûs'a doğru geldiğini öğrenen Tartûs pâdişâhı savaş hazırlığına başlar ve Seyyid Cüneyd'i de yanına alarak yola çıkarlar. İki ordu savaş meydanında karşılaşır. Seyyid Cüneyd savaş meydanında pek çok kişi ile savaşı ve onları öldürür. Bu durum kayserin dikkatini çeker ve onun kim olduğunu öğrenmek

için bir elçi gönderir. Seyyid Cüneyd kendini sıradan biri olarak tanıttınca ona çeşitli tekliflerde bulunur. Ancak Seyyid Cüneyd yapılan teklifleri kızarak rededer ve kayserin Müslüman olmasını ister.

Savaştan dönüp çadırlarına gelince Tartûs pâdişâhı Seyyid Cüneyd'in aslı hakkında ona sorular sorar. Onun Hz. Hamza'nın soyundan geldiğini öğrenince hemen özür dileyerek ona çeşitli ikramlarda bulunur.

Ertesi gün Seyyid Cüneyd savaş meydanında kayserin yeğeni olan Bûtimâm ile karşılaşır ve onu öldürür. Ardından Herakl'ın oğlunu öldürür ve daha sonra Seyyid Cüneyd'in karşısına Herakl gelir. Herakl ile şiddetli bir mücâdeleye başlayan Seyyid Cüneyd, sonunda Herakl'ı da öldürür.

Rûm kayserinin bulunduğu tarafa savaşarak ilerler ve kayserin bulunduğu çadıra gelir. Seyyid Cüneyd'i gören kayser korkudan tahtından yere yuvarlanır ve tâcî başından düşer. Seyyid Cüneyd Ferîdûn'dan kalma çok değerli olan bu tâcî alarak Tartûs pâdişâhına verir. Tartûs pâdişâhı Seyyid Cüneyd'e altın, gümüş ve mücevher gibi çeşitli hediyeler verse de o Reşîde'nin aşkı ile yanıp kavrulur ve onun hasretiyle gece gündüz ağlar.

Diğer taraftan Seyyid Cüneyd, Kâdî ile birlikte Medîne'den ayrılınca babası ve annesi çok üzülür. Seyyid Cüneyd ile beraber büyüyen Şeybû bu durumu görünce Sa'd-ı Vakkâs'ın torunu olan dostu Muhtâr'la birlikte Seyyid Cüneyd'i aramak için yola çıkarlar. Yolda yüz üstü yere uzanmış, elleri bağlı tüccarlarla karşılaşır. Tüccarlar, Muhtâr ile Şeybû'ya bin kadar harâmînin yollarını kestiğini ve mallarını alıp gittiklerini söylerler. Muhtâr harâmîlerin ardına gider ve onlara yetişir. Muhtâr onlarla savaşırken Şeybû ise bir tepeye çıkıp Muhtâr'ı izler. Muhtâr harâmîlerin çoğunu öldürür ve geri kalanlar ise korkup kaçır. Muhtâr harâmîleden aldığı malları tüccarlara verir ve yola devam ederler.

Bir gece Tartûs'a varırlar. Kayser ile savaşın olduğunu ve Seyyid Cüneyd'in de orada bulunduğunu anlayan Muhtâr ile Şeybû ertesi gün savaş meydanına girerler. Muhtâr meydanda iken Şeybû ise Seyyid Cüneyd'i arar. Seyyid Cüneyd'i gören Şeybû, onunla hasret giderip sohbet ettikten sonra Seyyid Cüneyd meydanda Muhtâr'ı görür ve yanına çağırır.

Muhtâr meydanda pek çok kişiyi öldürür. Bunu gören Rûm askerinden ve oldukça güçlü olan Aylan adında bir asker Muhtâr'ın karşısına gelir. Muhtâr'ı tuzağa düşürür ve onu zincirler. Bu durumu gören Şeybû, Seyyid Cüneyd'in yanından hızla ayrılarak Aylan'ın atının üzerine çıkıp Aylan'ı öldürür ve Muhtâr'ı kurtarır. Tartûs pâdişâhının da dikkatini çeken bu durum için Şeybû ile Muhtâr'ı yanına çağırır ve onlara pek çok bağışta bulunur.

Ertesi gün Rûm askerinden biri Seyyid Cüneyd'i savaş meydanından uzaklaştırıp daha önce kazdıkları hendeğe düşürür. Tuzağa düşen Seyyid Cüneyd'i kemendler ve zincirlerle bağlayarak kayserin yanına getirirler. Kayser çok sevinir ve Seyyid Cüneyd'e kim olduğunu sorar. Seyyid Cüneyd Hz. Hamza'nın soyundan geldiğini söyleyince kayser bir vakit Hz. Hamza'nın kendilerine çok zarar verdiğini hatırlar ve intikam almak için Seyyid Cüneyd'i öldüreceğini söyler. Seyyid Cüneyd'i zincirleyip kayserin sarayında bulunan hücreye götürürler.

Bu arada Seyyid Cüneyd Reşîde'nin hasretinden gece gündüz ağlar. Seyyid Cüneyd'in Rûmlar tarafından esir alındığını duyan Tartûs pâdişâhı çok üzülür ve onlarla savaşmaktan vazgeçer. Şeybû ile Muhtâr Seyyid Cüneyd'in ayrılığına daha fazla dayanamayarak Şeybû ağıt yakan kadın kılığına ve Muhtâr ise câriye kılığına girip kayserin şehrine giderler. Kâdî ise bilgin birinin kılığına girip Şeybû ile Muhtâr'ın peşinden gider.

Diğer taraftan Seyyid Cüneyd'i seven tüccarın kızı, Seyyid Cüneyd'den haber almak için Rûm köleler şekline girip Rûm askerleri arasında dolaşır. Seyyid Cüneyd'in tutsak edildiğini duyan tüccarın kızı üzüntüsünden ölür.

Seyyid Cüneyd'i görüp ona âşık olan kayserin câriyesi ise bir gece türlü yiyeceklerle Seyyid Cüneyd'in hücreğine gider. Seyyid Cüneyd'e birlikte olma karşılığıyla onu kurtarabileceğini söyler. Seyyid Cüneyd bu isteğe karşı çıkınca sinirlenir ve Seyyid Cüneyd'e kötü sözler söyler. Seyyid Cüneyd kızarak câriyeyi öldürür.

Kayser Seyyid Cüneyd'i yanına çağırır ve durumu öğrendikten sonra ona din değiştirip puta taparsa serbest kalabileceğini söyler. Seyyid Cüneyd bu duruma sinirlenip onun yüzüne tükürür. Kayser, hemen zindancıyı çağırır ve ona Seyyid

Cüneyd'i gürzle dövüp zindana atması için emreder. Seyyid Cüneyd, ölmek üzereyken onu Müslümanların bulunduğu zindana atarlar.

Diğer taraftan Muhtâr ile Şeybû ağıt yakan kadın kılığında kayserin haremine girer. Kayserin yeğeni ve Herakl'ın taziyesinde ağıt yakmaya başlarlar. Muhtâr, orada bulunanları hemen öldürmeye karar verse de Şeybû ona sabretmesi için telkinde bulunur.

Seyyid Cüneyd ise zindanda kendine gelir ve üç yüz Müslüman esir görür. Bu duruma üzülerken oradan kurtulmak için Allâh'a duâ eder ve uykuya dalar. Seyyid Cüneyd, rüyasında Hz. Muhammed'i (s.a.v.) görür. Hz. Muhammed (s.a.v.) ona bir duâ okuyup üfürür ve Seyyid Cüneyd iyileşir. Aynı şekilde Hz. Muhammed (s.a.v.) ona sıkıntılı bir duruma düştüğü sırada okuyabileceği bir duâ öğretir.

Seyyid Cüneyd sağlıklı bir şekilde uykudan uyanır ve zindanda olan Müslümanlarla birlikte çok iyi bir şekilde korunan zindandan dışarı çıkar. Müslüman esirlerle vedalaştıktan sonra şehrin surlarından dışarı çıkar ve nereye gideceğini bilmeden yola koyulur.

Bu sırada Şeybû ile Muhtâr ağıt yakmaya devam eder. Daha sonra yanlarına gelen Kâdî Arapça duâ etmeye başlar. Akşam olunca Şeybû, içinde bayıltıcı ilaç olan bir çeşit tütsü yakar. O tütsüyü koklayan herkes bayılır. Muhtâr orada bulunan herkesi öldürdükten sonra kayserin başını keser. Cüneyd'i bulmak için sarayın içini gezen Muhtâr, Şeybû ve Kâdî kayserin hazinesini ve cephânesini bulurlar. Muhtâr, cephâneden pek çok silâh alıp Kâdî'yle beraber şehrin dışına çıkarak Şeybû'nun daha önce söylediği harâbeye varırlar. Şeybû ise yaşlı bir ruhbân kılığına girerek tekrar kayserin şehrine gider.

Diğer taraftan sarayda herkesin öldürüldüğünü duyan şehir halkı büyük bir telaş içindedir. Şeybû, kayserin vezirinin önüne çıkar. Vezir, onun yaşlı bir ruhbân olduğunu görünce hayır duâsını almak ve onun kim olduğunu öğrenmek için onu kenara çeker. Kendini Yunanlı bir ruhbân olarak tanıtan Şeybû, vezirin güvenini kazanır. Vezir, mevcut durum için kendisinden fâl açmasını ister. O sırada biri gelir ve Seyyid Cüneyd'in zindanda bulunan diğer Müslümanlarla birlikte kaçtığını söyler. Bunu duyan Şeybû sevinir ve bu haberi Muhtâr'la Kâdî'ye iletmek için fâl

kitaplarının yanında olmadığını şâkirdlerinin yanında olduğunu bahâne ederek oradan ayrılır. Vezir ile kayserin oğlu ise Şeybû'nun gelmesini bekler.

Şeybû, Kâdî ile Muhtâr'a Seyyid Cüneyd'in zindandan kaçtığı haberini iletir. Kâdî ile Muhtâr sevinir ve kılık değiştirerek Şeybû ile birlikte tekrar kayserin sarayına giderler. Vezir tarafından hürmetle karşılanırlar ve vezir, Şeybû'dan fâl açmasını ister. Şeybû fâl kitabını açarken ondan kayserin oğlunu görmek istediğini söyler. Vezir onları kayserin oğlunun bulunduğu yere götürür. Gece oluncaya kadar duâlar eder ve kayserin oğluyla birlikte ağlar.

Daha sonra getirilen yemeklere bayıltıcı ilaç döker. O yemekten yiyen herkes bayılır ve Muhtâr sarayda bulunan herkesi öldürür. Şeybû, Muhtâr ve Kâdî sarayda dolaşırken bir kubbenin üzerine çıkarlar. O kubbenin kapısını açıp içeri girdiklerinde büyük bir taş görürler. Şeybû o taşı yerinden oynatınca açık bir kapı görür. O kapının eşliğinden aşağıya doğru inen bir merdivenden aşağı iner. Şeybû; Muhtâr ve Kâdî'nin uyarılarını dinlemeyerek o yerin dibine iner ve onlara bir saat içinde çıkmadıysa gidebileceklerini söyler. Daha sonra Şeybû o yerde bir kuyu görür ve kuyunun içine girer. Gece olunca Muhtâr ile Kâdî Şeybû'dan ümitlerini kesip kayserin şehriden ayrılırlar.

Gün ağarmaya başlayınca Muhtâr ile Kâdî arkalarından otuz Rûm askerinin geldiğini görürler. Kâdî korksa da Muhtâr güler ve tamamını öldürür. Muhtâr ile Kâdî silâhlarını ata yükleyip yola çıkarlar.

Şeybû, o sırada kuyunun dibinde karanlıklar içinde nereye gittiğini bilmeden yürümeye çalışırken eli demir bir kapıya değır. Kilitli olan kapıyı hile çantasından çıkardığı bir anahtarla açınca sevinir ve içeri girer. Ancak zifirî karanlıktan kurtulamaz ve dört gün boyunca yürür ve bir delikten dışarı çıkar. Biraz yürüdükten sonra bir akarsuyun kenarında su içır, yemek yer ve bir ağacın gölgesinde uyur.

Şeybû dinlenirken denizden kıyıya yaklaşan bir geminin olduğunu farkedir. Şeybû gemide iki hizmetkâr, iki mellâh, bir kadın ve oldukça güzel bir kızın olduğunu görür. Kızı görünce kendinden geçen Şeybû hemen yaşlı Şemmâsî bir râhip kılığına girer ve ibadetle meşğûl olur. Gemideki güzel kızın kayserin kızı olduğunu anlayan Şeybû, kızın ailesinin başına gelenlerden habersiz olduğunu tahmin eder. Şeybû güzel sesiyle İncîl okumaya başlar.

Onu gören dadı, kıza onun Şemmâs râhip olduğunu söyler. Ancak oraya nasıl geldiğine anlam veremez. Gemide olanlar Şeybû'nun yanına gelir ama Şeybû hiç iltifât etmez, sabaha kadar İncîl okumaya devam eder. Şeybû kızı yakından görünce ona âşık olur ve kendi kendine şiirler söyler. Bir zaman sonra kız Şeybû'ya yemek yemesi için teklifte bulunur. Şeybû haftada bir defa yemek yediğini ve ayrıca yedi adet yaban üzümü yediğini söyler. Kız, bunun üzerine yaban üzümünden yemek ister. Şeybû hile çantasından bayıltıcı ilaçla terbiyelenmiş yaban üzümü çıkarır ve gemide olan herkese ikram eder. Yaban üzümlerini yer yermez yere düşerler. Hemen dadıyı, bir hizmetkârı ve mellâhları öldürür. Kayser kızını gemiye getirir ve nereye gideceğini bilmeden yola çıkar.

Kız kendine gelince gemide sadece genç biri olan Şeybû'yu görür. Kız, Şeybû'ya kim olduğunu, kendini nereye götürdüğünü sorar. Şeybû gülererek Şemmâs râhip olduğunu, dadı ve diğerlerini öldürüp denize attığını söyler. Kız, çok üzülür ve ağlar. Şeybû ile kız günlerce gemide seyahat ederken Şeybû tambur çalmaya ve gazel okumaya başlar. Bu durum kızın hoşuna gider ve ona eşlik eder. Bu durumda kırk gün boyunca denizde yol alırlar.

Bunlar bu durumda iken Reşîde altı ay boyunca Tevb şehrindeki balıkçı evinde kalır. Seyyid Cüneyd'in hasretiyle gece gündüz feryat ederek ağlar ve asla balıkçının evinden dışarı çıkmaz, kimseyle konuşmaz. Dört kızı olan balıkçının dört kızı da Reşîde'ye âşık olur ve onu canları gibi korur.

Reşîde, balıkçıya dışarı çıkıp pâdişâhı görmek istediğini dile getirirse de balıkçı izin vermez. O sırada onların konuşmalarını duyan bir casus bu durumu pâdişâha iletir ve ona Reşîde'nin güzelliğinden bahseder. Pâdişâh hemen balıkçının evinin etrafını kuşatır ve Reşîde'yi evden dışarı çıkarır. Reşîde'nin kendinden saklandığına sinirlenen pâdişâh hemen balıkçıyı ve ailesini öldürür. Pâdişâh atından iner ve rüyâsında gördüğü mübârek kişinin o olduğuna kanâât getirerek Reşîde'nin ayağına yüzünü sürer. Onun kız olduğunu anlamayan pâdişâh ona kendi kızını vereceğini söyler ve ona çeşitli ikramlarda bulunur. Daha sonra Reşîde'ye taç takarak onu taht üzerinde saraya getirirler. Pâdişâhın kızları Reşîde'yi görünce hemen onun ellerini ve ayaklarını öperler. Onların pis kokusundan bunalan Reşîde daha fazla dayanamayarak bayılır.

Bu şehirdeki halkın tamamı siyah olduğu için Reşîde'ye ayrı bir muhabbet beslerler. Pâdişâhla anlaşmaları üzerine haftada bir gün şehir halkı ve askerler Reşîde'yi görmeye gelir. Bu durumdan çok sıkılan Reşîde, gece gündüz ağlar ama derdini ve sırlarını kimseye anlatmaz.

Reşîde, rüyâsında Seyyid Cüneyd'in sıkıntılı bir durumda olduğunu görür. Ertesi gün pâdişâha bir bahâne uydurup içi yiyeceklerle dolu gemiyle silâhlarını da yanına alarak yola çıkar. Bir süre yol aldıktan sonra gemide olan mellâh ve kızları öldürerek denize atar ve tek başına yola devam eder. Denizde iki ay boyunca yol alır, ancak herhangi bir kıyıya ulaşamaz. Açlık ve susuzluktan ölmek üzereyken Allâh'tan yardım diler ve sonunda bir adaya varır. Çeşitli meyve ağaçları ve bitkileri gören Reşîde sevinir. Hemen meyvelerden yer, su içer ve Allâh'a şükreder. Bir süre yürüdükten sonra yorulur ve yırtıcı hayvanlardan sakınmak için bir ağacın üzerine çıkarak orada dinlenir.

Bu sırada perîlerin ellerinde meşalelerle birlikte gökten indiğini ve kendisinin bulunduğu ağacın altına geldiğini görür. Bir kadın ile genç bir erkek ağacın altına kurulan tahta oturur ve konuşmaya başlar. Perîler şâhının oğlu olan genç erkek, daha önce bir savaş meydanında Reşîde'nin yüzünü görüp ona âşık olmuştur ve onu bulmak için annesi olan Zübeyde ile birlikte diyârdan diyâra seyahat etmektedir. Reşîde'den bir iz bulamayan genç sonunda Reşîde'nin bulunduğu ağacın altına gelir. Bunlar kendi aralarında konuşurken ağacın üzerinde olan Reşîde onları dinler. Gün ağarmaya başlayınca bir perî Reşîde'nin olduğu tarafa bakar ve Reşîde'yi görür. Bir ifrît Reşîde'yi ağacın üzerinden indirir ve Zübeyde ile oğlunun bulunduğu yere bırakır. Reşîde'nin güzel yüzünü gören Zübeyde'nin oğlu onun Reşîde olduğunu anlar ve kendinden geçerek yere düşer. Zübeyde ise oğlunun durumunu görünce Reşîde'nin sihir yaptığını düşünerek onu bir cadı sanar ve gece gündüz dövmeye başlar. Zübeyde'nin oğlu Saîd-i Perî yedi defa uyanır ama Reşîde'nin yüzünü görünce tekrar bayılır. Zübeyde ise Reşîde'yi döve döve öldürmek üzereyken Saîd-i Perî kendine gelir ve gördüğü kızın Reşîde olduğunu söyler. Zübeyde bunu duyunca hemen Reşîde'den özür diler ve yaralarının tedâvisine başlarlar. Reşîde kendine gelmeye başlayınca Saîd, Zübeyde ve diğer perîler çok sevinir. Reşîde'nin üzerine altın, cevher saçarak bir kutlama yaparlar. Reşîde'nin aklında ise sadece Seyyid Cüneyd'e kavuşma hayâli vardır.

Reşîde'yi taht üzerine alıp Saîd'in şehrine getirirler. Reşîde iyice iyileştikten sonra Saîd'in babası ve perîler şahı olan Câşûb'un huzuruna çıkar. Câşûb, Reşîde'nin güzelliğini görünce ona hayrân olur. Oğluyla evlenme şartıyla saltanatını kendisine sunacağını söyleyen Câşûb, Reşîde'nin memleketine bir gün içinde gidip anne ve babasına bu durumu iletebileceğini söyler. Ancak Reşîde bu söylenenlere itibar etmez gece gündüz Seyyid Cüneyd'in hasretinden ağlar. Câşûb, altı ay sonra bir bayramlarının olduğunu ve düğünü bu bayramdan sonra yapabileceklerini söyleyince Reşîde düğünün geç olacağına biraz sevinir.

Diğer taraftan Seyyid Cüneyd kayserin zindanından çıkıp yola koyulur. Çölün kavurucu sıcağında aç ve susuz bir şekilde yol alan Seyyid Cüneyd, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) öğrettiği duâyı okuyunca karşısına bir ceylan çıkar. Seyyid Cüneyd, Allâh'a şükrederek ceylanı takip eder. Seyyid Cüneyd bir süre yürüdükten sonra bir çeşmeye varır. Çeşmenin önünde büyük bir havuz ve yanında her biri otuz batman ağırlığında olan narla dolu bir ağaç ve ağacın dibinde ise ay yüzlü bir genç görür. Allâh tarafından gönderilen bu genç, Seyyid Cüneyd'e yol göstermesi için önce ceylan sonra insan şekline giren bir melektir. Seyyid Cüneyd'e selam verir ve bu durumu ona anlatır. Seyyid Cüneyd, Allâh'a şükrederek her bir tanesi rengarenk ve farklı lezzette olan narlardan yer. Havuza girip abdest alır, namaz kılar.

Daha sonra o narlardan alabildiği kadarını yanına alarak nereye gittiğini bilmeden çölde yürümeye devam eder. Yorulup bir süre uyuyup uyandıktan sonra geniş bir eyvânın bulunduğu bahçeyle karşılaşır. Eyvânın kapısına varınca Reşîde'yi görür. Biraz daha yaklaşıncı onun Reşîde olmadığını ve Reşîde'nin sûretine girmiş bir cadı olduğunu anlar. Cadı, Seyyid Cüneyd'i kandırmaya çalışsada Seyyid Cüneyd aldanmaz ve onu saçından tutup asıl hâline dönmesi için döver. Cadı çok çirkin bir şekilde asıl sûretine dönünce onu öldürür. Seyyid Cüneyd, cadıyı sihrin yapıldığı yerde öldürdüğü için bahçe aniden kaybolur ve kendini bir kuyunun dibinde görür. Kuyudan çıkmak için Hz. Muhammed'in (s.a.v.) öğrettiği duâyı okumaya çalışsa da duâyı unuttuğu için okuyamaz.

Büyük bir üzüntü içinde uykuya dalar ve uykuda babası Seyyid Üseyd'i görür. Seyyid Üseyd'in tavsiyesi üzerine kırk gün boyunca Kur'ân okur ve ibadet eder. Seyyid Cüneyd, bu defa Hz. Alî'yi rüyasında görür. Hz. Alî, onu elinden

tutarak kuyudan çıkarır. Seyyid Cüneyd uyanınca kendini bir çölde görür ve Allâh'a şükreder. Reşide'nin hasretinden gece gündüz ağlayan Seyyid Cüneyd, nereye gideceğini bilmeden çölde yürümeye devam eder. Sonunda akarsuların ve çeşitli meyve ağaçlarının bulunduğu bir yere gelir. Orada dinlenir ve tekrar yola koyulur.

Daha sonra uçsuz bucaksız bir deniz görür. Deniz kenarında ne yapacağını bilmeden Allâh'a duâ ederek bir geminin gelmesini bekler.

Birgün uyku ile uyanıklık arasında Hz. Hamza'yı görür ve Hz. Hamza ona hurma ağacının lifinden, çeşitli hayvan derilerinden ve ağaçlardan oluşan bir çeşit sandal yapımını öğretir. Seyyid Cüneyd, kendine gelir ve Hz. Hamza'nın öğrettiği şekilde bir sandal yapar ve deryâda kara ve büyük dalgalar arasında yol almaya başlar. Bir süre gittikten sonra herhangi bir kara parçasını görmeyen Seyyid Cüneyd, ümitsizliğe kapılır ve Allâh'a ibadet edip duâ eder. Sonunda akarsuların ve çeşitli meyve ağaçları ile hayvanların bulunduğu bir adaya ulaşır. Seyyid Cüneyd orada bir süre dinlenir. Adada gezerken karşısına bir aslan çıkar ve aslanı öldürür. Beşer onar gelmeye başlayan aslanları öldüren Seyyid Cüneyd, çok yorulur ve orada bulunan yüksek bir ağaca çıkarak dinlenir.

Gece olunca gökten inen meşaleler ve yanan mumların alevlerine bakar. Daha sonra dört ifrîtin sırtlarında taşıdığı bir tahtın üzerinde ağlayan bir kız ve yaşlı bir dadının yer yüzüne indiğini görür. Onlar kendi aralarında konuşurken Seyyid Cüneyd bunları dinler ve hayret eder.

Seyyid Cüneyd, cadıyı öldürdüğü vakit, Şu'ayb-ı Perî'nin kızı olan Kirvâne perîlerin şahı olan annesiyle birlikte oradan geçerken Seyyid Cüneyd'i görür ve ona âşık olur. O günden sonra Seyyid Cüneyd'i diyâr diyâr aramaya başlar. Ancak bulamaz ve Seyyid Cüneyd'in bulunduğu adaya gelir.

Kirvâne çok güzel bir perîdir. Kirvâne'ye âşık olan Mülûkâl-i Dîv onun için pek çok savaşa katılır ve sonunda Kirvâne'yi eşi olarak almak için babasından söz alır. Kirvâne'nin gönlünde ise Seyyid Cüneyd vardır. Seyyid Cüneyd'in aşkıyla gece gündüz ağlayan Kirvâne gün ağarınca su kenarına varıp yıkanır ve Seyyid Cüneyd'in bulunduğu ağacın dibinde oturur. Kirvâne yukarı bakınca Seyyid Cüneyd'i görür ve bayılır. Kendine gelince tekrar Seyyid Cüneyd'e bakar ve dadısına, âşık olduğu

şahsın bu olduğunu söyler. Dadı, bir ifrîte Seyyid Cüneyd'i getirmesi için emreder ve Seyyid Cüneyd'i alarak Kâf dağına gitmek üzere yola çıkarlar.

Bu sırada Kirvâne'ye âşık olan Mülûkâl, casus aracılığıyla Kirvâne'nin Seyyid Cüneyd'e âşık olduğunu ve onu aramaya gittiği öğrenir. Mülûkâl ise binlerce dîv ile Kirvâne'yi aramaya koyulur. Kirvâne, dadı ve Seyyid Cüneyd Kâf dağına doğru giderken Mülûkâl ve onun askerleriyle karşılaşır. Mülûkâl, Kirvâne ile Seyyid Cüneyd'i tutup bir dîve emânet eder, ondan sonra dadısını ve beraberinde olan herkesi öldürür. Seyyid Cüneyd ile Kirvâne'yi katran gibi akarsuları ve içinde yılan, ejderha, arı, sinek, domuz, fare gibi hayvanları olan kendi vatanına getirir. Dîvler pâdişâhı olan Mülûkâl-i Dîv tahta geçip Kirvâne ile Seyyid Cüneyd'i önüne getirtir ve Kirvâne'yle konuşur. Daha sonra Kirvâne'yi dâye-i câzûya emânet ederek zindana koyar.

Seyyid Cüneyd ise elleri bağlı bir şekilde ümitsizliğe kapılarak etrafındaki türlü hayvanlara benzeyen dîvlere bakar. Bu sırada Mülûkâl Seyyid Cüneyd ile konuşur ve ona hakaretlerde bulunur. Seyyid Cüneyd sinirlenerek yüksek sesle kim olduğunu söyler. Onun Hz. Hamza'nın soyundan geldiğini öğrenen Mülûkâl, çok sevinir. Kendi babasını ve kardeşlerini öldürdüğü için Hz. Hamza'ya kin besleyen Mülûkâl, Seyyid Cüneyd'i öldürme planları yapar. Yaşlı bir annesinin olduğunu ve Seyyid Cüneyd'in etini yiyip kanını içmek istediğini söyler. Ancak annesi şu an orada olmadığı için o gelene kadar Seyyid Cüneyd'in eline ve ayağına zincir vurup dîvlerin zindanı olan çöle bırakılması için emreder. Tuzlu su ve bir tür kökten başka bir gıda bulunmayan kavurucu sıcaklıktaki çölde Seyyid Cüneyd, nereye gideceğini bilmeden yürür. Gece gündüz Allâh'a duâ eden Seyyid Cüneyd, Reşîde'nin ayrılık hasretiyle de sürekli ağlar. Bu çölde bir yıl kaldıktan sonra dîvlerin Kur'ân tilâvetinden kaçtığını hatırlar ve gece gündüz Kur'ân okumaya başlar. Melekler, oraya zarar vermeye gelen dîvlere karşı Seyyid Cüneyd'i korur.

Diğer taraftan Muhtâr ile Kâdî kayserin oğluyla vezirini öldürüp Şeybû'yı ise kuyuda bırakıp yola çıkarlar. İki ay boyunca yürüdükten sonra içinde siyahların bulunduğu bir kaleye varırlar. Kaledeki siyahlardan biri bunların geldiğini görünce onları öldürmek üzere oraya askerleri yollar. Siyahlarla karşılaşan Kâdî korkudan titrer, Muhtâr ise gülerek gönderilen askerleri ok atarak öldürür. Siyahlar daha önce

ok ve yay savaşını görmedikleri için ne yapacaklarını bilmez. Onlar Muhtâr'a yaklaştıkça Muhtâr onları öldürür. Askerlerden biri bu durumu şâha anlatır. şâhın kardeşi ve oğulları askerle beraber onları öldürmeye gelse de Muhtâr askerlerin çoğunu ok atarak öldürür. Geriye yaralı hâlde olan şâhın kardeşi kalır. Muhtâr, şâhın kardeşine kaleye nasıl girildiğini ve hazinenin nerede olduğunu sorar. şâhın kardeşi ise hayatını bağışlama ve kendi kızıyla evlenme şartıyla her şeyi anlatabileceğini söyler.

Daha sonra cebinden efsûnlu bir mihr çıkarır ve Muhtâr'a verir. Bir tarafı yeşil ve bir tarafı kıızıl olan bu mihrin kıızıl tarafı sürülünce kapıların kilitlendiğini, yeşil tarafı sürülünce kapıların açıldığını anlatır. Bu kalenin Cemşîd'in kalesi olduğunu söyleyen siyah, yedi kapının ardında saklanan bir hazinenin olduğunu ve hazinenin anahtarının ise saçlarının içinde gizlediğini söyler. Muhtâr ne sorarsa siyah cevap verir ve sonunda başında gizlediği anahtarı da Muhtâr'a verdikten sonra Muhtâr siyahı öldürür.

Muhtâr ve Kâdî siyahın söylediklerini yaparak kaleye girerler. Kalede askerlerin eşleri ve kızları ile karşılaşırlar. şâhın kızı ve eşi Muhtâr ile Kâdî'yi görür ve onlara kim olduklarını sorarlar. Muhtâr, şâh ile dost olduklarını ve kendisiyle evlenmek için geldiğini söyleyince çok sevinir ve kız Muhtâr'a âşık olur. Muhtâr ile Kâdî'ye çeşitli ikramlarda bulunurlar. Siyahın söylediklerini yaparak Muhtâr ile Kâdî Cemşîd'in hazinesini bulurlar. Ancak tılsımlı olan hazineden kendilerine ayrılan eşyalardan başka bir şey alamazlar.

Hazineden çıkıp zindan kapısına varırlar. Burada bulunan elleri ve ayakları bağı iki yüz tüccarı serbest bırakırlar. Başka hücrede bağı olan Mısır sultânının kızını da kurtararak Mısır'a götürmek üzere şihâb adlı bir tüccara emânet ederler. Daha sonra sarayın ahırına giden Muhtâr ile Kâdî çok sayıda katır görmelerine rağımen istedikleri gibi bir at bulamazlar ve şâhın eşine gelip iyi bir atın olup olmadığını sorarlar. şâhın eşi, şâha ait olan Arap atını ve onun yanında bağı olan katırı onlara verir. Cemşîd'in hazinesinden aldığı zırhı giyip kılıcı eline alan Muhtâr, o kalede bulunan herkesi öldürür ve kaleyi yakar.

Muhtâr ile Kâdî siyahın eşinden aldıkları at ve katıra binerek yola çıkarlar. Yolda elleri ayakları bağı ve malları yağımalanmış tüccarlar görürler. Tüccarlar,

Muhtâr ile Kâdî'ye on bin askerle savaşabilecek güçte olan Deylevî adında bir harâmînin önlerine çıkıp mallarını yağmaladığını söyler. Kâdî, Muhtâr'a geri dönmesi için yalvarsa da Muhtâr onu dinlemeyip Deylevî'nin peşinden gider. Muhtâr, önce Deylevî'nin gönderdiği pek çok askeri öldürür, daha sonra Deylevî ile karşılaşır. Deylevî ile bir süre savaştıktan sonra onun elleri ve ayaklarını bağlayarak tüccarların bulunduğu yere getirir. Bunu gören Deylevî'nin askerleri hemen Muhtâr'ın ayağına kapanır ve ondan af diler. Muhtâr, Deylevî'yi öldüreceği sırada İstefânos'un oğlu olduğunu ve babasının Hz. Hamza'nın ve Sa'd-ı Vakkâs'ın dostu olduğunu söyleyip bir daha harâmîlik yapmayacağına dair yemin edince Muhtâr onu serbest bırakır.

Muhtâr ile Kâdî yollarına devam ederler. Etrafı siyah tenli on bin askerle kuşatılmış bir şehre varırlar. Muhtâr ile Kâdî, muhasara nedeniyle açlık ve susuzluktan ölmek üzere olan şehir halkının şehri kuşatan askerlere yalvardıklarını görürler. Cezîre-i Battâl'dan gelen bu siyah tenli askerlerin şâhına ise insan eti yiyen Behû derler.

Kuşatma altında olan şehirden kaçan biri Muhtâr ile Kâdî'yi görür ve onlara Behû ve askerlerinin kalede olan insanları yemek için beklediğini söyler. Bunu duyan Kâdî korkup geri dönmek için Muhtâr'ı iknâ etmeye çalışır. Ancak Muhtâr, Kâdî'yle vedalaşarak savaşmak için Behû'nun bulunduğu tarafa gider. Behû'nun askerleriyle karşılaşan Muhtâr, pek çok askeri öldürür.

Bu durumu Behû'ya anlatırlar. Behû Muhtâr'ın, daha önce babasını öldüren Hz. Hamza'nın kavminden olduğunu anlar. Babasının intikamını almak için Muhtâr'ı öldürmeye karar verir. Muhtâr da bir asker vasıtasıyla onu savaş meydanına çağırır. Behû ile Muhtâr arasında çok şiddetli bir mücadele başlar ve sonunda Muhtâr Behû'yı öldürür. Behû'nun kellesini Muhtâr'ın mızrağı ucunda gören askerler, Muhtâr'ın ayağına kapanır ve af diler. Şehrin pâdişâhı; Muhtâr, Kâdî ve dostlarının üzerine cevher, altın saçar ve onlara çeşitli ikramlarda bulunur. Muhtâr ve Kâdî, o sırada hacca gidecek olan pâdişâhın oğluna Medîne'ye götürmesi için Cemşîd'in kalesinden aldıkları değerli eşyaları ve yazdıkları bir mektubu verirler. Muhtâr ile Kâdî daha sonra pâdişâhla vedalaşarak yola çıkarlar.

Diğer taraftan Şeybû ile kayserin kızı gemiye binerek sonu gelmeyen dalgalar arasında gece gündüz yol alırlar. Şeybû kayserin kızına erkek köle kıyâfeti giydirir ve kendisi yüz elli yaşında bir yaşlı kılığına girer. Bir süre daha yol aldıktan sonra bir adaya varırlar. Limana gelen gemiyi görenler, gemiye gelir ve Şeybû'ya sorular sorar. Şeybû ağlayarak kendisinin yaşlı bir tüccar olduğunu, bir oğlunun harâmîler tarafından öldürölüp bütün malını aldıklarını ve diğer oğlunun ise yanında olduğunu söyler. Limanda Şeybû'yu karşılayanlar harâmî oldukları için Şeybû'ya oğlunu bize sat, biz de onu alıp pâdişâha hediye edelim der. Harâmîler kendi aralarında Yunanca konuşarak Şeybû'yu öldürölüp kızı almak için bir plan tertiplerler. Ancak Şeybû bunların konuşmalarını duyar ve o da onlar için ayrı bir hîle düşünür.

Şeybû, hîle çantasından bayıltıcı ilaçla terbiyelenmiş yaban üzümü, fındık içi gibi yemişler çıkarır ve onlara ikram eder. Harâmîler bunları yedikten sonra bayılır. Şeybû bunları öldürölüp ve denize atarak kayser kızıyla birlikte gemiye binerler. Bir süre yol aldıktan sonra İsfendiyâr-ı mellâhın oğlu olan mellâhın elini çözer. Mellâh ile birlikte Kırvân'a gitmek üzere denizde yol alırlar. Bir süre sonra yanlış yöne gittiklerini farkedenden mellâh, içinde siyahların bulunduğu Ceymûn kalesine vardıklarını söyler. Bunu duyan Şeybû, hîle çantasından bir ilaç çıkarır ve yüzünü siyaha boyar. Kızın da yüzünü siyaha boyayıp onu hizmetkâr kılığına koyduktan sonra Şeybû eline müzik âleti alarak çalgıcı kılığına girer. Şeybû, gemiyle kalenin kenarına gelir. Orada bulunanlara seslenerek mutrib-i Ferec'in oğlunun geldiğini ve bu durumu Ceymûn'a haber vermelerini söyler. Harâmîlerden aldığı pek çok hediyeyle birlikte Ceymûn'un huzûruna çıkan Şeybû, kendinin Ferec'in oğlu olduğunu ve onun için geldiğini söyler. Ceymûn bu duruma sevinir. Şeybû pek çok müzik âletini çalarak muttribliğe başlar ve kayserin kızı ise oynar.

Diğer taraftan, Reşîde-i Arab, Sa'îd-i Perî ile evlenmek üzere dîvler pâdişâhının yanında altı ay boyunca kalır. Orada kendisine bütün nimetlerin sunulduğu Reşîde, eskisinden çok daha iyi ve daha güzel bir hîle gelir. Dîv ve perîlerin bulunduğu diyârlarda Reşîde'nin güzelliğini duyan herkes, Reşîde'yi görmeye gelir. Sa'îd-i Perî ise Reşîde'nin aşkından gece gündüz ağlar ve şiirler söyler. Sa'îd ile Reşîde'nin düğün günü gelince düğüne hazırlanması için Reşîde'ye söylerler. Bunu duyan Reşîde, Seyyid Cüneyd'in aşk ateşiyle yanıp kavrulur ve Allâh'a duâ ederek ağlar. Düğün vaktini biraz daha erteletmek için düğünün iki

bayram arası yapıldığı takdirde daha hayırlı olacağını söyler. Bunun üzerine düğün bir ay daha ertelenir.

Sa'îd-i Perî'nin babasının Kâbûs adında büyük bir düşmanı vardır. Kâbûs'a Reşîde'nin güzelliği anlatılınca Kâbûs, Reşîde'yi görmeden ona âşık olur. Kâbûs, kırk bin askerle gece baskını yapıp Sa'îd'in babasını ve orada bulunan herkesi öldürür ve Reşîde'yi alıp gider. Yedi deryâyı geçtikten sonra ateşten deryânın kenarına gelirler. Reşîde, tamamı ateş olan geniş bir çöl görür. Kendi hayatından ümidini keser ve Allâh'a oradan kurtulması için duâ eder.

Dîv sırtında Kâbûs'un vatanına getirilen Reşîde'yi gören Kâbûs çok sevinir. Reşîde ise Kâbûs'un çirkin suratını görünce ağlar. Reşîde'nin güzelliğine hayrân kalan Kâbûs, üç gün sonra şeyhlerinin geleceğini ve Reşîde ile nikâhlarını yalnız onun kıyabileceğini dile getirir. O süre zarfında gezip dinlenebileceğini söyler. Reşîde üzgün bir şekilde saraydan çıkar ve içinde çeşitli değerli taşların, türlü hayvanların, savaş âletlerinin bulunduğu bir sahrâda gezmeye başlar. Orada Behrâm-ı Gûr'a ait bir zırhı ve Pijen'e ait bir hançeri görür ve yanına alır.

Reşîde o sırada dîvlerin ilâhı olan iblîsin geldiğini görür. Yüz bin miktar şeytan, iblîsin etrafında oturur ve ona secde eder. İblîs onlara çeşitli yalanlar ve kötü sözler öğrettikten sonra Kâbûs ona Reşîde'yi yakalayıp getirdiğinden bahseder. Bu duruma sevinen iblîs, diğer dîvlerin yaptığı kötü işleri de kendilerinden bir bir dinler ve onlardan razı olduğunu ifade eder. Daha sonra Reşîde'nin getirilmesi için emreder. Reşîde'yi iblîsin önüne getirirler. İblîs onun güzelliğini görür ve hayrân kalır. Reşîde'ye kendisine tapmasını söyleyince Reşîde, iblîsin yüzüne tükürür, Ka'be'ye dönerek secde eder ve Allâh'a duâ eder. İblîs, Reşîde'nin öldürölüp etinin parçalanarak dîvlere bölüştürülmesini emreder. Reşîde bunların konuşmalarını işitince korkudan titrer ve yaşama ümidini yitirir. İblîs, Reşîde'yi öldürmek için ertesi gün gelecek olan Kâbûs'un oğlunu beklerken, dîvlerin hangi kötülükleri yapacağını ve kimlerden nefret ettiğini, kimlerden hoşnut kaldığını anlatır.

Reşîde bu konuşmaları dinlerken Allâh'a dua ederek ağlar ve uykuya dalar. Rüyada Hz. Fâtîma'yı görür. Hz. Fâtîmâ ona, dîvlere karşı okuyacağı duâ ve ayetleri öğretir. Ona çok yakında buradan kurtulacağını müjdeler. Reşîde uykudan uyanır, öğrendiği duâ ve ayetleri okur, ezberler. Reşîde'nin etrafında olan dîvlerin kanatları

parçalanınca durumu anlatmak üzere iblîse gelirler. İblîs, Reşîde'nin daha önce çizmiş olduğu dairenin kenarına gelir ve onu daireden dışarı çıkarmak için kandırmaya çalışır. Reşîde ise öğrendiği duâyı ve ayetleri okur. İblîs feryat eder ve eli ayağı kırılarak toprak üzerinde yuvarlanır. Reşîde, uyumak istediğinde bir daire çizer ve öğrendiği duâ ve ayetleri okur. Ona yaklaşan dîv ve şeytanların kanatları kırılır, helâk olur.

Bir ay boyunca bu şekilde yaşayan Reşîde, daha fazla dayanamaz ve Kâbûs'un bulunduğu saraya gider. Orada bulunan dîvler içtikleri içecekten ötürü sarhoş olur. Reşîde ise Kur'ân okumaya başlar. Kâbûs'un ve eşinin başlarını keser ve sarayda olan dîvlerin tamamını öldürür. Gün ağarınca bu durumu gören dîvler, iblîse haber verir. İblîs ise o orada olduğu sürece gelemeyeceğini söyler. Reşîde'nin bulunduğu yerde dîvlerin ve şeytanların tamamı ölür. Reşîde tek başına kalır. Reşîde Allâh'a ibadet eder ve oradan kurtulması için ağlayarak duâ ederken uykuya dalar. Rüyada tekrar Hz. Fâtıma'yı görür. Reşîde'ye Hz. Muhammed'in (s.a.v.) selâmını getiren Hz. Fâtıma, Reşîde'nin oradan kurtulması için Keynâs-ı Perî'nin eşini görevlendirdiğini söyler. Reşîde uykudan uyanır ve Keynâs'ın eşinin gelmesini bekler. Bir ak bulutun içinden çıkagelen Keynâs'ın eşi Reşîde'ye selâm verir ve kendini tanıtır. Reşîde'yi de yanına alarak o ak bulutun içine girer ve oradan uzaklaşırlar. Keynâs'ın eşi Reşîde'nin güzelliğine hayrân kalır ve onun güzelliğini kimsenin farketmemesi için erkek kılığına girmesini tavsiye eder. Sekiz deryâ geçip Kırvân şehrinin sınırına yaklaşıncâ Keynâs'ın eşi saçından üç kıl koparıp Reşîde'ye verir. Ona, önemli bir durum olduğunda bu kıllardan birini yaktığı an gelebileceğini söyler ve onunla vedalaşarak Reşîde'yi deryâ kenarına indirir.

Reşîde dîvler vilâyetinden getirdiği zırhı giyer, hançeri kuşağına sokar ve köle kılığına girerek Kırvân şehrinin karşısında yer alan deryâ kenarına gelir. Bir süre orada bekledikten sonra bir balıkçı gelir. Balıkçıya kendini bir tüccarın oğlu olarak tanıtan Reşîde, Kırvân'a gitmek istediğini söyler. Balıkçının gemisinde Reşîde'nin güzelliğini gören Kırvân halkı hayrân kalır ve Reşîde'ye kim olduğunu sorarlar. Reşîde, kendini Hicâz'dan gelen bir tüccarın oğlu olarak tanıtır. Reşîde'nin güzelliğini işiten Kırvân halkı akın akın onu görmeye gelir. Reşîde daha sonra Kırvân pâdişâhı Abdülmü'min'in önüne getirilir. Reşîde'nin güzelliğini gören Abdülmü'min'in dili tutulur ve kendinden geçer. Pâdişâh, Reşîde'ye kim olduğunu

sorar ve Reşîde pâdişâhı methederek kendinin Hicâz'dan gelen bir tüccar oğlu olduğunu söyler. Sonra pâdişâha duâ eder. Pâdişâh, Reşîde'ye pek çok ikramda bulunur. Reşîde yıkanıp güzel elbiseler giydikten sonra tekrar pâdişâhın huzûruna çıkar ve pâdişâha tabaklar dolusu değerli taş ve altın hediye eder. Pâdişâh kalması için Reşîde'ye bir saray yaptırır ve onu kendi kızıyla evlendirmeyi düşünür.

Bu arada Reşîde'nin ünü Kırvân'dan diğer şehirlere yayılır ve onu güzelliği nedeniyle Hz. Yûsuf'a benzeterek onu görmeye gelirler. Bir bayram günü Kırvân pâdişâhının emriyle meydanda çeşitli gösteriler yapılır ve gûy u çevgân gibi oyunlar oynanırken Reşîde sabredemeyip kendi hünerini göstermeye başlar. Ata biner, ok atar, çevgân oyununda kimsenin yapamadığı hareketleri o çok kolay bir şekilde yapar ve güreş meydanına girerek pek çok pehlivânı yener. Kırvân pâdişâhı onun bu hünerlerini görünce çok şaşırır ve onu saraya çağırarak ona çeşitli ikramlarda bulunur. Ertesi gün beraber ava çıkar ve Reşîde'nin avcılığını görerek hayret eder. Reşîde'nin erkek olduğunu sanarak ona kendi kızı olan Cemîle'yi vermeyi düşünür.

Kırvân pâdişâhı, Nûbe şehrinin hükümdârı olan Mansûr'a her yıl haraç verir. Mansûr'un bir elçisi haracı almak için Kırvân şehrine gelir. Bunu gören Reşîde, elçiye artık haraç vermeyeceklerini ve Mansûr'un kendilerine haraç göndermesi gerektiğini söyler. Elçi, Mansûr'a gider, Reşîde'nin güzelliğini ve durumu anlatır. Mansûr, Reşîde'yi görmeden ona âşık olur. Daha sonra pek çok askerle birlikte Abdülmü'min ile savaşmak üzere savaş meydanına gider.

Mansûr'un, ordusuyla beraber yola çıktığını duyan Abdülmü'min hemen savaş hazırlığına başlar. Bir sahrâda karşılaşan iki ordu atlarından inip çadırlarını kurarlar. Ertesi gün Reşîde, savaş meydanına gelir ve savaşmak için er talep eder. Pek çok askeri öldürdükten sonra Urve adında çok güçlü bir savaşçı ile karşılaşır. Şiddetli bir mücâdelenin sonunda Reşîde onu yaralayıp esir alır. Reşîde tekrar meydana er talep eder. Meydana kimse çıkmayınca Mansûr, üzeri savaşçılarla dolu bir fil gönderir. Reşîde bu fili ve üzerindeki savaşçıları da öldürür. Reşîde meydana tekrar er talep edince Mansûr çekinir ve âsâyîş davullarını çaldırarak kendi çadırına döner.

Kırvân halkı Reşîde'ye duâ eder. Kırvân pâdişâhı ise Reşîde'ye pek çok hediye verir. Ona, savaştan sonra kendi kızı Cemîle ile evlenmesini ve tahta

çıkmasını söyler. Reşîde bir şey söylemez. Savaş davulları çalınır ve Reşîde tekrar savaş meydanına gelerek er talep eder. Meydana kimse gelmeyince Mansûr Reşîde'nin karşısına çıkar. Reşîde ile Mansûr bir süre şiddetli bir şekilde dövüştükten sonra dinlenirken Mansûr ona Seyyid Cüneyd'i ve âşık olduğu Reşîde-i Arab'ı sorar. Daha sonra bir seyyâhın yanında getirdiği bir gömlekte Reşîde-i Arab'ın resminin bulunduğunu ve onu gören oğlunun ise Reşîde'ye âşık olduğunu söyler. Buna benzer pek çok şey konuşur ve Reşîde'ye bu konu hakkında bir şey bilip bilmediğini sorar. Reşîde bu konu hakkında bir şey bilmediğini sadece savaşmayı bildiğini söyler ve tekrar kalkıp dövüşmeye başlarlar. Reşîde, Mansûr'u öldüreceği sırada onu âzâd ettiğini söyler ve Mansûr savaş meydanından kendi çadırına kaçar.

Mansûr, vezirlerine ve devletin ileri gelenlerine Reşîde'nin savaşçılığından bahseder ve barış için yapılması gereken şeyleri konuşur. Gün ağarınca biri gelip Mansûr'a Tâvisyân adasından pek çok askerle birlikte Âhenser'in geldiğini söyler. Mansûr sevinir ve onu karşılar. Yedi gün dinlendikten sonra savaş davulları çalınır. Âhenser'i taşıyabilecek bir at olmadığı için ata binmez, koşan atı ise bir çırpıda yakalayabilecek hızdadır. Uzun boylu ve siyah biri olan Âhenser savaş meydanına gelir ve er talep eder. Abdülmü'min'in askerinden biri Âhenser'in karşısına çıkar ve Âhenser onu öldürür. Bir asker daha gelir, onu da öldürdükten sonra Reşîde sabredemez ve meydana çıkmak için Abdülmü'min'den izin ister. Abdülmü'min önce izin vermese de mecbur kalır ve Reşîde'yi meydana gönderir. Reşîde Âhenser ile çok sert bir şekilde bir dövüştükten sonra Âhenser kendini öldürmemesi için Reşîde'ye yalvarır. Reşîde ona üzülür ve onu öldürmekten vazgeçer. Mansûr bu durumu görünce her şeyi bırakıp gece yarısı askerleri de yanına alarak kaçar. Sabah olunca Abdülmü'min, Mansûr'un ve askerlerinin bırakıp kaçtığı malları toplamak üzere kendi askerini yollar.

Bu arada, Seyyid Cüneyd Mülûkâl-i Dîv'in zindanı olan çölde gece gündüz Kur'ân okuyarak nereye gideceğini bilmeden dolaşır. Çölün sıcağında aç ve susuz bir hâlde oradan kurtulması için Allâh'a duâ ederek ağlar ve uykuya dalar. Rüyada Hz. Alî'yi görür. Hz. Alî, daha önce kendisine Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından öğretilen duâyı Seyyid Cüneyd'in hatırlaması için tekrarlar. Seyyid Cüneyd duâyı ezberler ve sağlıklı bir şekilde uykudan uyanır. Ayağındaki zincirleri kırar ve kırk gün kırk gece yürür. Pek çok kişinin ve malların gemilere yüklendiği bir deryâ

kenarına varır. Seyyid Cüneyd'i gören Yahûdiler ona kim olduğunu ve nereden geldiğini sorarlar. Seyyid Cüneyd bazı soruları cevaplar. Daha sonra Seyyid Cüneyd ile sözleşme yapıp onu gemiye alırlar. Bir süre yol aldıktan sonra şiddetli bir rüzgar ve onun neticesinde oluşan dağ gibi dalgalar gemiyi batırmak üzereyken Yahûdiler Tevrât okumaya başlarlar. Seyyid Cüneyd ise Kur'ân okur. Yahûdiler kendi aralarında konuşup başlarına gelen bu uğursuzluğun Müslüman olan Seyyid Cüneyd'den kaynaklandığını onu gemiden attıkları takdirde rüzgarın dineceğini söylerler. Daha sonra Yahûdiler, Seyyid Cüneyd'i öldürüp gemiden atmak için onun yanına gelir. Seyyid Cüneyd gemide bulunan elli Yahûdî öldürür ve denize atar. Gemide sadece mellâhlar ve Seyyid Cüneyd kalır. Rüzgar dinince yollarına devam ederler.

Bir sabah vakti, içinde pek çok akarsuyun ve meyve ağaçlarının bulunduğu bir adaya varırlar. Orada bir süre dinlenip yiyecek toplayarak tekrar yola koyulurlar. Yirmi yedi gün yol aldıktan sonra mellâhlar yollarını şaşırdıklarını farkederler ve Seyyid Cüneyd'e siyahların bulunduğu Ceymûn kalesine vardıklarını söylerler. Bunların geldiğini gören kaledeki siyahlar ise sevinir ve yiyecek insanlarımız geldi der.

O sırada Şeybû ve kayserin kızı, Ceymûn'un kalesinden kaçamayarak çalgıcılık yapıp hayatlarını devam ettirirler. Seyyid Cüneyd'in gemisi hisâr dibine gelince Seyyid Cüneyd gemiden dışarı çıkar. Ceymûn ise geminin malla dolu olduğunu görür ve çok sevinir. Şeybû, Seyyid Cüneyd'i görünce onu tanır ve Ceymûn'a onun malını al ama canını alma, ben gidip onu sana getiririm, der. Ceymûn ise vezirine emreder ve vezir askerlerle birlikte Seyyid Cüneyd'i getirmeye gider.

Seyyid Cüneyd, Ceymûn'un gönderdiği veziri ve askerleri öldürür. Ceymûn daha sonra Seyyid Cüneyd'i öldürmek için pek çok askerle birlikte kendi oğlunu da gönderir. Seyyid Cüneyd askerleri öldürür ve Ceymûn'un oğlu ise yaralı bir şekilde kaleye kaçır. Daha sonra kalede olan bütün askerlerle birlikte Ceymûn, Seyyid Cüneyd'i öldürmeye gider. Şeybû da yanlarında Seyyid Cüneyd'i görmeye gider. Şeybû, Seyyid Cüneyd'i görünce sevinir ama Seyyid Cüneyd onu tanımaz. Şeybû, Ceymûn'u ikna ederek Seyyid Cüneyd'i kaleye getirebileceğini söyler ve Seyyid

Cüneyd'e yaklaşıarak kendini tanıtır, ona durumu anlatır. Şeybû geri dönüp Ceymûn'a Seyyid Cüneyd'in savaşıçılığından bahsederek onu öldürmemek için Ceymûn'u ikna eder ve Seyyid Cüneyd kaleye gelir.

Seyyid Cüneyd'i gören Ceymûn, puta tapıp benim kızım la evlenirse ona zindanda olan Müslümanlardan her gün birini pişirip ikram ederim, der. Meclis kurulur, Ceymûn tahta geçip içki içer. Şeybû ise siyahların dilinde sözler söyleyerek çalgıcılığa ve kayser kızı ise oynamaya başlar. Seyyid Cüneyd ise bu duruma güler. Gece olunca Şeybû, Seyyid Cüneyd'i yanına alır ve sabaha kadar başlarından geçen olayları birbirlerine anlatırlar. Daha sonra Şeybû ile bir plan yaparlar. Şeybû, Siyâmek şahtan kalan zırhı ve kılıcı bir hîle ile alıp Seyyid Cüneyd'e getirir.

Ertesi gün Ceymûn, Şeybû'yu yanına çağırır ve Seyyid Cüneyd'in durumunu sorar. Daha sonra Şeybû'dan gece verilecek ziyafetin hazırlığını yapmasını ister. Şeybû yemeğı pişirip içine zehir katar. Kayser kızına ise şaraba katması için bayıltıcı ilaç verir. Gece olunca meclis kurulur. Kayser kızı şaraba bayıltıcı ilaç katarak orada bulunan siyahlara şarabı içirir. Sıra Ceymûn'a gelmeden, Ceymûn siyahların ölü gibi düştüğünü görünce bu durumdan şüphelenir ve şarap içmeyi bırakarak kızın saçına yapışıp onu konuşturmaya çalışır. Kız her şeyi anlatır ve Ceymûn kızı öldürür. Bunu gören Şeybû, Seyyid Cüneyd'e haber verir. Şeybû kaçıp bir dağın tepesine çıkar. Seyyid Cüneyd ise Siyâmek'in zırhını ve kılıcını alarak siyahlarla savaşıır ve onları öldürür. Seyyid Cüneyd zindanda olan Müslümanları dışarı çıkarır ve Şeybû ile birlikte kalede bulduğı Siyâmek şâhın hazinesinin bir kısmını Müslümanlara verir. Bir kısmını ise gemiye yükleyerek kaleyi yıkıp Mekke ve Medîne'ye gidecek olan Müslümanları da yanlarına alarak yola çıkarlar.

Bir süre yol aldıktan sonra Sultân Mansûr'un şehrine varırlar. Mansûr, o dönemde her yıl Kırvân pâdişâhı Abdülmü'min'e haraç verir. Mansûr, Abdülmü'min'e haraç vermemek için bir çare arar ama bulamaz. Seyyid Cüneyd ve gemide bulunanlar gemiden inip bir kervânsaray a gelir ve orada ikâmet etmeye başlarlar. Mansûr vezirinin tavsiyesi üzerine Reşîde'nin yendiğı Âhenser'in kardeşı olan Mukâtil'i getirtir. Mukâtil kendine layık bir atın getirilmesini ister. Oldukça kuvvetli ve hırçın bir atı Mukâtil'e getirirler.

Bu sırada Şeybû ile Seyyid Cüneyd şehrin etrafını gezmekteler. Şehrin meydanında bir kalabalığın olduğunu farkeder ve durumu anlamak için Mansûr ile Mukâtil'in olduğu yere giderler. Seyyid Cüneyd, orada atı dizginlemeye çalışırken Mukâtil'in yere düşüp bayıldığını görür. Halkın şaşkınlığı arasında at koşarak Seyyid Cüneyd'in bulunduğu yere gelir. Seyyid Cüneyd, atı bir şekilde uysallaştırır ve seyislere emânet eder. Bu durumu gören Mansûr ise çok şaşırır. Mukâtil kendine gelir, ne olduğunu anlamaya çalışır ve ertesi gün Seyyid Cüneyd'le güreşmek için onu güreş meydanına çağırır. Seyyid Cüneyd, onu tek elle yedi defa yerinden kaldırıp indirince halk bu duruma güler. Bunun üzerine Sultân Mansûr, Seyyid Cüneyd'i yanına getirtir ve ona kim olduğu hakkında sorular sorar. Seyyid Cüneyd kendini Hicâz'dan gelen bir tüccar olarak tanıtır. Mansûr ona pek çok hediye vererek ikâmet etmesi için onu ve Şeybû'yu bir kasra getirirler.

Bir süre hoşça vakit geçirdikten sonra Mansûr, Seyyid Cüneyd'e Abdülmü'min ile olan durumunu anlatır ve bir savaşçının kendisini savaş meydanında yendiğinden ve Hz. Hamza'ya olan düşmanlığından bahseder. Seyyid Cüneyd, Mansûr'un kendi düşmanları olduğunu anlayınca Mansûr'a adı ve soyu hakkında bir şey demez. Seyyid Cüneyd, Mansûr'dan asker ve bir at isteyerek Mansûr'un yenildiği savaşçıyı yakalayıp getirmek üzere Şeybû ve Mansûr ile birlikte Abdülmü'min'in olduğu tarafa giderler. Yolda Şeybû ile Cüneyd kendi hünerlerini sergilerken Mansûr, Seyyid Cüneyd ve Şeybû'nun aslında kim olduklarını anlar ama bunu kimseye söylemez. Savaştan sonra onları öldürmeye karar verir.

Mansûr'un askerlerinin yolda olduğunu duyan Abdülmü'min Gürsâr adında bir pehlivân ve onun yirmi bin askeriyle birlikte Mansûr'un olduğu tarafa giderler. İki ordu karşılaşır ve çadırlar kurularak savaş gününü beklerler. Şeybû bu arada Mansûr'un gûsâle-perest olduğunu, kendileri hakkında her şeyi bildiğini, kendilerini öldürmek istediğini öğrenir ve bu durumu Seyyid Cüneyd'e söyler. Daha sonra Şeybû, Mansûr'un planlarını öğrenmek için her türlü ilimden anlayan yaşlı bir râhip kılığına girerek onun yanına gider. Mansûr'a kendini hakîm-i Gûsenc olarak tanıtan Şeybû kısa sürede Mansûr'un gözüne girer ve ondan fâl açmasını ister. Şeybû, Seyyid Cüneyd'in büyük bir zafer kazanacağını söyler. Mansûr bu duruma çok sevinir.

Bir süre sonra Şeybû genç bir çalgıcı kılığına girer ve tekrar Mansûr'un yanına varır. Tahtın önüne oturarak müzik âletlerini çalıp semâ' etmeye başlar. Ertesi gün savaş davulları çalınır ve iki ordu savaş meydanında karşılaşır. Gürgsâr meydana girer ve er talep eder. Seyyid Cüneyd, Gürgsâr'ın karşısına çıkarak onu öldürür. Seyyid Cüneyd meydana er talep etse de meydana kimse çıkmaz. Reşîde olanlardan habersiz bir şekilde o gün Hz. İdrîs'in kabrini ziyârete gider. Döndüğünde ise âsâyîş davulları çalınır ve herkes kendi çadırına gider. Mansûr, Seyyid Cüneyd'e çeşitli ikramlarda bulunur.

Şeybû ise kılık değiştirip Gürgsâr'ın yasını tutan Gürâz'ın olduğu makâma gider. Şeybû, Gürâz'ın Yahûdî olduğunu anlayarak ona kendini her ilimden anlayan Rûbîl adında bir Yahûdî olarak tanıtır. Gürâz'ın kuvvetini ve Seyyid Cüneyd'e olan öfkelerini gören Şeybû, gece onu öldürmeyi düşünür.

Ertesi gün Seyyid Cüneyd ile Gürâz savaş meydanında karşılaşır. Şiddetli bir şekilde savaştıktan sonra Gürâz ağır yaralı bir şekilde kendi çadırına kaçar. Rûbîl kılığında olan Şeybû, Gürâz'ı o hâlde görünce ağlar ve vücûduna saplanmış okları çıkararak yaralarının tedâvisine başlar. Aslında onu daha kötü bir duruma getirir ve Gürâz feryat ederek ağlar.

Gürâz'ın Sûzân-ı Câzû adındaki dadısı olanlardan haberdâr olur. Gürgsâr ve Gürâz'ın intikamını almak için savaş meydanına gelir. Ejderhâ şekline girerek Seyyid Cüneyd'in ellerini bağlar ve Gürâz'ın bulunduğu yere getirir. Sûzân-ı Câzû, Gürâz ile konuşurken Şeybû yanlarında oturur ve Tevrât okur. Birkaç gün geçtikten sonra Şeybû, Seyyid Cüneyd'i kurtarır ve onun yerine yaralı olan Gürâz'ı bağlar. Daha sonra Sûzân-ı Câzû'nun başını keserek Mansûr'un askerinin olduğu yere gelirler. Şeybû ile Seyyid Cüneyd durumu Mansûr'a anlatırlar.

Ertesi gün Abdülmü'min ve askerleri Gürâz ile dadısının durumundan haberdâr olur ve buna çok üzülür. Hz. İdrîs'in kabir ziyâretinden gelen Reşîde, olanları öğrenerek savaş meydanına gelir. Seyyid Cüneyd, baştan ayağa zırh içinde olan Reşîde'yi tanımaz ve o da meydana girer. Seyyid Cüneyd, Reşîde-i Arab ile bir süre savaştıktan sonra onu eliyle kaldırıp yere vuracakken Reşîde kendinin bir bayan olduğunu söyler. Bunu duyan Seyyid Cüneyd, Reşîde'yi yavaşça yere bırakır. Reşîde, Seyyid Cüneyd'e kendini tanıttınca Seyyid Cüneyd kendinden geçer. Şeybû

durumun farkına vararak hemen yanlarına gider. Reşîde'ye, soran olursa tüccar çocukları olup kardeş olduklarını, başlarından pek çok macera geçtiğini sonunda birbirine kavuştuklarını, söylemeyi tavsiye eder. Seyyid Cüneyd kendine gelir ve Reşîde'ye bakmadan onunla sohbet eder. Şeybû ise hemen Mansûr'a ve sonra Abdülmü'min'e gidip onların kardeş olduklarını ve birbirini bilmeden savaştıklarını söylemeye gider.

Bunu duyan Mansûr ile Abdülmü'min barışarak Seyyid Cüneyd, Reşîde ve Şeybû'yu sırayla yanlarında misâfir ederler. Seyyid Cüneyd, Reşîde ve Şeybû ilk önce Abdülmü'min'in yanında kırk gün kırk gece kalırlar.

Diğer taraftan, Muhtâr ile Kâdî bir gemiye binip yol alırlar. Gemide bulunan mellâhlar yanlış yola saparak içinde insan eti yiyen dîvlerin bulunduğu bir adaya vardıklarını farkeder ve bunu Muhtâr ile Kâdî'ye söylerler. Muhtâr, hemen ok ve yayını alıp gemiden iner ve adada dolaşmaya başlar. Kâdî, Muhtâr'ı gemiye dönmesi için iknâ etmeye çalışsa da Muhtâr onu dinlemez ve yoluna devam eder. Kızıl yakuttan ve sarı akîkten yapılan bir taht görürler. Kâdî, bu tahtın şeytana ait olduğunu ve adada bulunan dîvlerin şâhına Lûkâ dendiğini, belirli günlerde gelip burada toplandıklarını söyler.

Daha sonra dîvlerin toplandığı gün Muhtâr ile Kâdî tahtın bulunduğu yere gelir ve orada daha önce gördükleri yere saklanırlar. Gece yarısı olunca iblîs gelir ve tahta oturarak etrafındaki sayısız dîvlere, şeytanlara yapmaları gereken kötülükleri anlatır. Bu sırada Reşîde, Seyyid Cüneyd ve Şeybû'nun nerede ve ne yaptıklarından da bahseder. Daha sonra Haccâc b. Yûsuf'tan hoşnut olup Sa'id b. Cübeyr'i öldürmesi için bir plan yaptığını ve buna benzer pek çok şey anlatır. Muhtâr ile Kâdî bazen kızarak bazen ibret alarak iblîsin söylediklerini dinler.

Muhtâr, iblîs ile Lûkâ'yı öldürmek istese de Kâdî onların ölüm zamanının gelmediğini söyleyerek Muhtâr'a izin vermez. Güneş doğunca Kâdî, çeşitli ayetler okur ve Muhtâr ise orada olan dîv ve şeytanları okla vurmaya başlar. Muhtâr, iblîsin dişini parçaladıktan sonra onu öldürmeye gider ama ölüm vakti gelmediği için onu öldüremez. Daha sonra dîvlerin ulusu olan Lûkâ'yı görüp öldürür. Kâdî ise sürekli Kur'ân okur. Muhtâr adada olan dîvlerin ve şeytanların tamamını öldürdükten sonra orada bulunan hazineyi esir olan Müslümanlara paylaştırarak gemilere binerler.

Kâdî ile Muhtâr aç ve susuz bir şekilde bir süre denizde yol aldıktan sonra çeşitli meyve ağaçlarının ve çiçeklerin bulunduğu çok güzel bir adaya varırlar. Gemiden inip adayı dolaşırken ağaca bağlanmış dağ gibi biriyle karşılaşırlar. Muhtâr'ı kandırıp yanına çekmeye çalışırken onun Deccâl olduğunu anlayan Kâdî, Muhtâr'ı uyarır. Muhtâr onu öldürmek istese de Kâdî, onun ölüm zamanının gelmediğini söyleyerek izin vermez. O sırada gökyüzünden bir melek iner ve Kâdî ile Muhtâr'ı uyarak yollarına devam etmelerini söyler.

Muhtâr ile Kâdî biraz yürüdükten sonra karşılarına dırâz-gûş çıkar. Muhtâr bunu da okla öldürmek ister ancak ona tesir etmez. Deccâl'in eşiği olan dırâz-gûş Muhtâr'a saldırır. O sırada yeryüzüne bir melek iner ve onları uyarır. Bunun üzerine Muhtâr ile Kâdî gemiye biner ve denizde yol almaya devam ederler.

Bir hafta sonra maymunlar adasına varırlar. Maymunlar, bunları görünce sevinir ve onları maymunlar şehrinin hükümdârı olan maymunun yanına götürürler. Muhtâr ile Kâdî'yi çok iyi bir şekilde karşılayan hükümdâr onlara çeşitli ikramlarda bulunur. O sırada maymunlar tarafından esir edilen Mısırlı bir genci getirirler. Kâdî ile Muhtâr'a maymunların kendi ve diğer arkadaşlarıyla birlikte olmak istediklerini, arkadaşlarının bu teklifi kabul ettiğini ve kendisinin ise kabul etmediği için esir edildiğini söyler. Mısırlı genç, maymunlar hakkında öğrenmeleri gereken her şeyi Kâdî ile Muhtâr'a anlatır. Kâdî ile Muhtâr bir plan yapar ve Mısırlı genci de yanlarına alırlar. Muhtâr peşlerine düşen maymunların çoğunu öldürür, sonra gemiye binip yola koyulurlar.

Denizde on iki gün yol aldıktan sonra bir adaya varırlar. Kâdî ile ismi Saîd olan Mısırlı genç abdest almak için gemiden inerler. Biraz yürüdükten sonra bir ağaç dibinde yere uzanan iki yaşlı kişiyi görürler. Bunlar kendilerini taşıyıp istedikleri yere götürmeleri için Kâdî ile Sa'd-ı Mısri'den yardım isterler. Kâdî ile Sa'd-ı Mısri olacaklardan habersiz bunları sırtlarına alır. Bunlar, Kâdî ile Sa'd-ı Mısri'nin sırtına biner binmez elleri ve ayaklarını sırtlarında kayış gibi sımsıkı bağlar ve eşek niyetiyle onları yürütmeye başlarlar.

Düvâl-pây olarak bilinen bu yaratıklar daha sonra Kâdî ile Sa'd-ı Mısri'nin kulaklarını delip oradan ip geçirerek ipi uyan gibi ellerine alırlar ve ellerine birer çubuk alıp onları çubukla iyice döverler. Düvâl-pâylar Kâdî ile Sa'd-ı Mısri'nin

sırtında kendi şehirlerine gelirler. Bunları gören düvâl-pâyların çocukları babamız iyi atlar bulmuş bundan sonra yerde sürünmeyiz, derler. Kâdî ile Sa'd-ı Mısırî'yi alıp evin önünde bağladıktan sonra güçlenmeleri için onlara çeşitli yiyecekler verirler.

Muhtâr; Kâdî ile Sa'd-ı Mısırî'nin gelmediğini görünce başlarına bir iş geldiğini anlar ve gün doğduktan sonra zırhını giyer, kılıç ve yayını yanına alarak yola koyulur. Bir süre gittikten sonra iki düvâl-pâyın bir ağacın gölgesinde oturduğunu görür. Onlara yaklaşıncı kendilerini taşımaları için Muhtâr'dan yardım isterler. Muhtâr, bu yaratıkların varlığından haberdâr olduğu için tuzağa düşmez ve hemen bir okla birini öldürür ve diğerinin peşinden gider. Muhtâr gece gündüz pek çok düvâl-pây öldürür ancak Kâdî ile Sa'd-ı Mısırî'nin yerini öğrenemez. Daha sonra adanın tamamını yakmaya karar verir. Muhtâr, adayı yakmakla uğraşırken düvâl-pâyların pâdişâhı gelir ve Muhtâr'la bir anlaşma yapar. Kâdî ile Sa'd-ı Mısırî'yi gören Muhtâr, onları kurtarır ve adada bulunan düvâl-pâyların tamamını yakarak gemiye binerler.

Bir süre yol aldıktan sonra bir adaya varırlar. Adada etrafı surlarla çevrili olan şehrin halkı bunların geldiklerini görünce davul çalarlar. Muhtâr, Kâdî ve Sa'd-ı Mısırî sahile yaklaşıncı yattıkları zaman bir kulaklarını altına ve bir kulaklarını üstüne örten Kilîm-gûşân kavmini görürler. Kilîm-gûşân kavmi, Muhtâr, Kâdî ve Sa'd-ı Mısırî'yi görünce pâdişâhlarına küçük kulaklı şahısların geldiğini haber verirler. Bunu duyan pâdişâh, oğlu ve kızıyla beraber onları görmeye gider.

Kilîm-gûşlar mûsikî ilminde oldukça ileri bir düzeyde oldukları için Muhtâr, Kâdî ve Sa'd-ı Mısırî'yi çeşitli müzik âletleri çalarak karşılarlar. Tahtın üzerine çıkarak Muhtâr, Kâdî ve Sa'd-ı Mısırî'ye kim oldukları ve nereden geldikleri hakkında sorular sorar. Muhtâr, Arap diyârından geldiklerini söyleyince pâdişâh, Hz. Hamza ile eski bir düşmanlıklarının olduğunu ve onlardan intikam alacağını söyler. Ancak şu an Bûcâl-i Dîv adında bir düşmanları olduğu için eğer bunu öldürürlerse onları affedebileceklerini dile getirir. Muhtâr cevap vermez.

Şâhın; kendisini öldürme planının olduğunu şâhın kızından öğrenen Muhtâr, bir gece saraya gidip şâhı öldürür. Şâhın oğlu Kebûk ve kızı Riyâse babalarının Bûcâl-i Dîv tarafından öldürüldüğünü zannederler. Ancak şâhı öldürdüğü sırada

Muhtâr'ı gören bir hizmetkâr, bu durumu Kebûk'a söyleyince Kebûk hemen Muhtâr ve dostlarını yakalar, zindana atar.

Bûcâl-i Dîv, kilîm-gûşlar şâhının öldürüldüğünü duyunca ordusuyla beraber kilîm-gûşlar şehrini kuşatırlar. Uzun bir mücadeleden sonra Bûcâl, Kebûk'u öldürür. Kebûk yerine kız kardeşi Riyâse tahta geçer. Muhtâr'a âşık olan Riyâse, Muhtâr ve dostlarını Bûcâl ile savaşmaları için zindandan çıkarır. Muhtâr, Bûcâl ile savaş meydanında karşılaşır ve sonunda Bûcâl'ı öldürür. Riyâse, Muhtâr ile dostlarına çeşitli ikramlarda bulunduktan sonra Bûcâl'ın çok güçlü Kurâs-ı Dîv adında bir kardeşinin olduğunu ve kardeşinin öldürüldüğünü duyarsa kardeşinin intikamını almak için gelebileceğini söyler. Muhtâr bunu duyunca hemen bir plan yapar ve gemiye değerli eşyaları yükleyerek kilîm-gûşlar askeriyle birlikte Bûcâl'ın şehrine giderler. Bûcâl halkı olanlardan haberdâr olmadığı için Muhtâr ve gemidekiler onlara Bûcâl'ın kilîm-gûşlar şâhının kızıyla evlendiğini, burada bulunan hazîneyi alıp ona götüreceğini söylerler. Hazînenin bir kısmını ve iyi silâhları yanlarına alan Muhtâr ve dostları kilîmgûşlarla vedalaşarak bir gemiye biner ve oradan ayrılır. Kilîm-gûşlar ise kalan hazîneyi alıp durumu anlatmak için kendi adalarına giderler. Mağrib tarafına giden Muhtâr, Kâdî ve Sa'd-ı Mısırî, Kaylâfe adında bir pâdişâhı olan Endülüs'e varırlar.

Diğer taraftan Arap diyârında pâdişâh olan Haccâc b. Yûsuf, o dönemde Ehl-i beyt'ten olan şahısları veya onlara taraftar olanları öldürür, onları öldürdüğüne dair haber getiren kişilere ise çeşitli ödüller verir. Bu nedenle Ehl-i beyt'ten olan şahıslar veya onlara taraftar olanlar, Haccâc b. Yûsuf'tan çok sıkıntı çeker. O dönemde Vâsıta şehrinde olan Haccâc b. Yûsuf, Hz. Alî'nin soyundan gelen Saîd b. Cübeyr'i öldürmek ister. Sa'îd b. Cübeyr ise bir yerden bir yere giderek izini kaybettirme peşindedir. Saîd b. Cübeyr'in ve kendisine tehlike arz eden Seyyid Üseyd'in Medîne'de olduğunu öğrenen Haccâc b. Yûsuf, sinirlenerek zindanda tuttuğu Ehl-i beyt'in sevenlerinden oluşan yedi yüz Müslüman'ı öldürür. Daha sonra on bin askerle birlikte Ka'be'yi yıkıp Saîd b. Cübeyr'i öldürmek üzere yol alırlar. Bir süre gittikten sonra yolda bir kabristânın kenarında dinlenirler.

Ka'be'yi yıkmak üzere geldiğini duyan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sahâbelerinden olan emîr-zâdeler, kendi aralarında anlaşıp yanlarına üç bin asker

alarak Haccâc b. Yûsuf'a gece baskını yaparlar. Haccâc b. Yûsuf baskının olduğunu görüp kaçarak kabristâna girer. Emîr-zâdeler, Haccâc b. Yûsuf'un ordusunu tamamen öldürür ama kabristânda saklandığı için Haccâc b. Yûsuf'u bulamaz ve tekrar kendi vatanlarına dönerler.

Haccâc b. Yûsuf, kabristânda saklandığı sırada oraya genç birinin cenazesini getirirler. Haccâc b. Yûsuf, farkedilmesinden korkarak bir tabutun içine girip tabutu üzerine kapar. Ölen gencin yakınları ölüyü kabristâna koyup dışarı çıktıktan sonra Haccâc b. Yûsuf, ölen gencin sorgusunu yapmak için Münker ile Nekîr'in geldiğini görür. Gencin pek çok günah işlemesine rağmen Hz. Alî'ye gönlünde muhabbet beslediği için cennete girdiğini gören Haccâc b. Yûsuf, bu olaydan çok etkilenir ve bir daha Hz. Alî'nin evlâtlarını incitmeyeceğini, Ehl-i beyt'in hizmetkârı olacağını kendi kendine söyler.

Daha sonra kabristândan çıkan Haccâc b. Yûsuf, iblîs ile karşılaşır. Haccâc b. Yûsuf'un durumunu soran iblîs, başından geçen olayları ve kabristânda yaşadığı durumu anlatır. İblîs, kabristânda gördüklerinin gerçek olmadığını kabristânda korkmaması için kendisinin bir hayâl gösterdiğini söyler ve onu kandırır. İblîsin ona söylediği şeyleri yerine getirmesi için Haccâc b. Yûsuf, Bağdâd emîri Şu'ayb'ın yanına gider ve Şu'ayb'ı yanına alarak elli bin askerle Basra'da cuma namazından çıkan halkı öldürür. Oradan da Kûfe'ye geçer ve Kûfe'de cuma namazından çıkan halkı da öldürür. Haccâc b. Yûsuf, Hânedân-ı Resûl'a düşman olan elli beş emîri seçip orduyu onlara emânet ederek elli bin askerle Mekke ve Medîne şehrini harap etmek için yola çıkar.

O sırada Mekke ve Medîne sâdâtı Hz. Abbâs'ın yanına gelerek ona bu durumla ilgili ne yapmaları gerektiğini sorar. Yüz on yaşında olan Hz. Abbâs'ın isteği üzerine Sa'îd b. Cübeyr ile Seyyid Üseyd Mekke'ye gider. Kendisi ise Medîne'de Haccâc b. Yûsuf'la savaşmak üzere onun gelmesini bekler. Haccâc b. Yûsuf Medîne'ye varınca Hz. Abbâs'ı yanına getirmeleri için Hazîme ile Seyyâr'a haber verir. Hazîme ile Seyyâr, Hz. Abbâs'ı almak için onun yanına gelir ve Haccâc b. Yûsuf'un onu öldürmek istediğini söylerler. Hz. Abbâs aile efrâdıyla vedalaşır ve ata binerek Haccâc b. Yûsuf'a gelir. Hz. Abbâs'la bir süre konuştuktan sonra onu

öldürmekten vazgeçer. Ancak onun torunlarından olan Abdurrahmân adında birini getirterek onu Hz. Abbâs'ın önünde öldürtür.

Haccâc b. Yûsuf daha sonra Saîd b. Cübeyr'i öldürmek için Mekke'ye gider. Haccâc b. Yûsuf'un Mekke'ye geldiğini duyan Seyyid Üseyd, Hz. Abbâs'ın torununun intikamını almak için Haccâc b. Yûsuf'un ordusuyla bir süre savaşır pek çok emîr-zâde öldürdükten sonra Yemen tarafına gider. Sa'îd b. Cübeyr ise Ka'be'de kalarak Haccâc b. Yûsuf'un gelmesini bekler. Haccâc b. Yûsuf ordusuyla beraber Ka'be'nin kapısına gelir. Saîd b. Cübeyr'i Ka'be'nin Harem'inden dışarı çıkarmaya çalışsalar da melekler izin vermez. İblîs'in söylemesi üzerine taşlara necâset bulaştırıp mancınıklarla Ka'be'nin üzerine atmaya başlarlar. Melekler necâsetli taşları görüp Ka'be'den kaçmaya başlayınca Haccâc b. Yûsuf'un emrindekiler orada bulunan Müslümanların derisini yüzerek öldürür.

Sa'îd b. Cübeyr bu sırada Ka'be'de namaz kılarken secdeye varır ve secdede kendinden geçerek Hz. Alî'yi görür. Hz. Alî, ona Ka'be'nin dışında gelişen olayları anlatır ve onun Ka'be'den dışarı çıkıp Haccâc b. Yûsuf'un önüne gitmesi gerektiğini söyler. Sa'îd b. Cübeyr kendine gelerek Ka'be'nin kapısından çıkınca Hazîme b. Abdullâh, Ziyâd b. Sinân, Seyyâr b. Şemr ve Hâmân b. Sinân Ka'be'nin kapısının önünde onu taşlarlar. Daha sonra sakalından yakalayıp Haccâc b. Yûsuf'un önüne getirirler. Haccâc b. Yûsuf ve yanındakiler Saîd b. Cübeyr'i ve o sırada gelen hac kâfilesinde bulunan yetmiş bin mü'mini öldürerek Vâsıta'ya giderler.

Haccâc b. Yûsuf'un yaptığı kötülükler nedeniyle gözüne bir dem uyku gelmez. Bu duruma bir çare bulunması için Efteh adlı vezirini görevlendirir ve daha önce hiç kimsenin işitmediği hikâyeler anlatan bir muhaddisin getirilmesini ister. Efteh kendi kızının vasıtasıyla başından geçen olayları anlatmak üzere Selîm-i Cevherî adında birini Haccâc b. Yûsuf'un karşısına çıkarır. Haccâc b. Yûsuf, hikâyenin tamamlanması ardından Selîm-i Cevherî'yi öldürmeye niyet eder. Selîm-i Cevherî de hikâyeyi tamamladıktan sonra Haccâc b. Yûsuf'u öldürmeyi düşünür.

Selîm başından geçen olayları Haccâc b. Yûsuf'a anlatır. Hikâyenin sonunda Selîm, Haccâc b. Yûsuf ile bir anlaşma yaparak tahta çıkar ve onun sorduğu sorulara zekice cevaplar verir. Daha sonra tahtın yanında bulunan gürzü alır ve Haccâc b. Yûsuf'un kafasına vurarak onu öldürür. Selîm gürzü alır ve saraydan dışarı çıkar.

Haccâc b. Yûsuf'un birâderi Muhammed b. Yûsuf'u da öldürerek minâreye çıkar. Selîm, ezân okuduktan sonra Hz. Alî'ye lanet etmeye başlayan müezzini öldürüp aşağı atar. Olanlardan haberdâr olan Haccâc b. Yûsuf'un askeri ve halkı Selîm'in bulunduğu minârenin altına gelir ve minâreyi yıkmaya çalışırlar. Selîm'in daha önce eşi olan perîden aldığı kılı yakar ve perînin gelip kendisini kurtarmayı bekler. Selîm, ümitsizliğe kapılıp aşağı inmeye karar verdiği sırada eşinin kardeşi olan perî gelir ve Selîm'i alarak eşinin yanına götürür.

Selîm'in eşi olan perîden iki çocuğu vardır. Bunlar babalarını karşılar ve daha sonra beraber annelerinin yanlarına giderler. Bir süre güzel vakit geçirdikten sonra Selîm'in aklına Vâsita şehrindeki eşi gelir ve bu durumu perî olan eşine söyler. Perî birini, Selîm'in Vâsita'daki evine gönderir ve onun Vâsita'daki eşini getirerek bir saraya yerleştirir. Uzun süre mutlu bir hayat yaşarlar.

Diğer taraftan, Seyyid Cüneyd, Reşîde-i Arab ve Şeybû, Kırvân pâdişâhı Abdülmü'min'in yanında bir süre misâfir olarak kalırlar. Daha sonra Sultân Mansûr'un isteği üzerine bazı tereddütleri olsa da Seyyid Cüneyd, Reşîde-i Arab ve Şeybû onun sarayında misâfir olarak kalmaya giderler. Onların şehre geldiğini gören Mansûr, çok sevinir ve onları karşılamaya gider. Reşîde'nin kız olduğundan şüphelenen asker, bu durumu Mansûr'a anlatır. Seyyid Cüneyd, Reşîde ve Şeybû Mansûr'un yanında bir süre misâfir olur. Bu sırada ava giderler, çevgân oynarlar ve çeşitli hünerlerini Mansûr ve ordusuna sergilerler. Mansûr, Seyyid Cüneyd'in Hz. Hamza'nın soyundan geldiğinden ve Şeybû'nun ise Amr Ümeyye'nin torunu olduğundan şüphelenir ama onlara bir şey söylemez.

Günlerden bir gün Mansûr'un, Reşîde'nin resmine bakıp âşık olan ve bu yüzden zincirlerle bağlanarak bir odaya konan oğluna bakan dadı, Reşîde'nin nerede olduğunu sormak için Seyyid Cüneyd'in bulunduğu saraya gider. Saraya gireceği vakit bir pencereden bakar ve Reşîde külâhını başından çıkarmış bir şekilde Şeybû ile konuştuğunu görür. Reşîde'yi görür görmez tanıyan dadı bu durumu hemen Mansûr'a anlatır.

Mansûr bir plan yaparak Seyyid Cüneyd, Reşîde ve Şeybû'yu bir ziyâfete davet eder. Ziyâfet sırasında Mansûr'un askerleri kapıları kilitleyip kendilerine saldırdıklarını görünce Şeybû hemen pencereden kaçır. Ancak Seyyid Cüneyd ile

Reşîde'yi yakalarlar. Daha sonra Reşîde'yi elleri bağı olarak Mansûr'un önüne getirirler. Reşîde'nin güzelliği karşısında kendinden geçen Mansûr, bir süre sonra kendine gelerek ona sorular sorar ve onu kendi oğluna eş olarak almak istediğini söyler. Reşîde, Mansûr'un söylediği her şeye zekice cevaplar verir. Mansûr'un önüne daha sonra Seyyid Cüneyd'i getirirler.

Şeybû ise kılık değiştirip Mansûr'un askerinin olduğu yerde Seyyid Cüneyd'in arkasında durur ve Mansûr'un Seyyid Cüneyd'e söylediği her şeyi dinler. Mansûr, Seyyid Cüneyd ile bir süre konuştuktan sonra onu zindana atarlar.

Mansûr'un bir damadının askerleriyle beraber şehre yaklaştığını duyan Şeybû hemen çavuş kılığına girerek Mansûr'un damadını karşılamaya gider. Mansûr ve onun damadı arasında geçen konuşmaları dinleyen Şeybû, Mansûr'un Gûsenc'i getirme isteği üzerine Gûsenc şekline girip Mansûr'un yanına gelir. Gûsenc kılığındaki Şeybû, her ne söylerse, Mansûr hayret içinde onu dinler ve Şeybû'nun ayağını öpmeye başlar. Seyyid Cüneyd'in öldürülmesine ve Reşîde'nin şu an kendi oğluyla evlendirilmesine izin vermeyen Gûsenc, Mansûr'a Seyyid Cüneyd ve Reşîde'ye ne yapacağını anlatır. Mansûr'un oğlu ise bu arada Reşîde'yi görmek için onun yanına gider. Ancak Reşîde bir an olsun onun yüzüne bakmaz.

Şeybû, Mansûr'un yanından ayrılır ve çalgıcı kılığına girerek saraya gelir. Çalgıcılığıyla Mansûr'un ve damadının dikkatini çeken Şeybû, onlara kendini Mısır'dan gelen Şagâl mutribin oğlu olarak tanıtır. Bu duruma çok sevinen Mansûr, Reşîde'nin ve oğlunun gönüllerini ferahlatması için Şeybû'yu onların yanına gönderir. Mansûr'un oğlunun yanına giden Şeybû, çalgıcılık yapıp ona türlü nağmeler çalıp söyler. O da kendinden geçerek şiirler söylemeye başlar.

Şeybû daha sonra Reşîde'nin yanına gider. Şeybû'yu sesinden tanıyan Reşîde gülmeye başlar. Şeybû, hemen hîle çantasından bayıltıcı ilaç çıkarıp ateşin üzerine saçar. Ateşin üzerinden tüten dumanı koklayan herkes bayılır. Şeybû, Reşîde'yi oradan kurtarıp gece yarısı saraydan dışarı çıkarlar.

Ertesi gün kendine gelen hizmetkârlar durumu Mansûr'a anlatırlar. Reşîde'yi kaçıran kişinin çalgıcı kılığına giren Şeybû olduğunu anlar ve çok öfkelenir. Şeybû ve Reşîde kılık değiştirip Mansûr'un bulunduğu yere gelir. Kendini Yahûdî biri olarak tanıtan Şeybû, her ilimde mâhir olduğunu ve fâl açtığını söyler. Mansûr,

Reşîde'nin durumunu kılık değiştiren Şeybû'ya sorar. Şeybû, Reşîde ve kendisi hakkında Mansûr'a bilgi verirken bir haberci gelip Mansûr'a kardeşi Suâde'nin on bin askerle şehrin yakınına geldiğini haber verir.

Bunu duyan Şeybû, Mansûr'un sarayından çıkıp haberci kılığına girer ve hemen Suâde'nin yanına gider. Kendini Mansûr'un habercisi olarak tanıtan Şeybû, bu gece Abdülmü'min'in kendilerine gece baskını yapacağını ve bunun için ona engel olmaları gerektiğini söyleyerek ona bir yeri tarif eder. Suâde, Şeybû'nun söylediklerine inanır ve orduyu Şeybû'nun söylediğı yere yönlendirir. Şeybû, daha sonra Mansûr'un yanına gelir ve kendisini Suâdenin gönderdiği bir haberci olarak tanıtır. Şeybû, Mansûr'a Abdülmü'min'in elli bin askerle önlerine çıktıklarını ve bu gece yardım etmezlerse Abdülmü'min'in ordusu tarafından öldürüleceklerini söyler. Mansûr, Şeybû'ya Suâde'nin tam olarak nerede beklediğini sorar ve sonra orduyu alıp Şeybû'nun söylediğı yere gider.

Gece vakti olunca Mansûr'un ordusu ile Mansûr'un kardeşi Suâde'nin ordusu karşılaşır. Her iki ordu karşılarındaki ordunun Abdülmü'min'e ait olduğunu sanarak birbirleriyle savaşır. Suâde gece karanlığında kardeşi Mansûr'un elinde ölür ve her iki ordu büyük bir hezîmete uğrar. Gün ağarınca Şeybû tarafından kandırıldığını anlayan Mansûr, kardeşinin cesedini tabuta koyup ağlayarak şehre gelir.

Şeybû ise Reşîde'ye gelip durumu anlatır. Bu duruma çok sevinen Reşîde, Şeybû ile ağıt yakan kadınlar şekline girerek Mansûr'un taziyesine giderler. Mansûr'un sarayında onun kardeşi için ağıt yakan Şeybû'yu dinleyen herkes ağlamaya başlar. Seyyid Cüneyd'e nasıl bir ceza verileceğini kararlaştıran Mansûr, daha sonra yemek pişirilmesi için emir verir. Şeybû yemek yapmakta usta olduğunu söyleyerek hemen yemek pişirmeye başlar ve yemeklere bayıltıcı ilaç döker. Yemeğı yiyen herkes bayıldıktan sonra Reşîde gelip Mansûr'u ve damadını bir sütuna bağlar. Reşîde ile Şeybû, Seyyid Cüneyd'i zindandan kurtarır ve Seyyid Cüneyd Mansûr ile damadını öldürerek beraber çölde yol almaya başlarlar.

Bir süre gittikten sonra çok güzel bir sarayla karşılaşırılar. Orada bulunan yemeklerden yemeyi düşünürken bir yaban eşeğinin geçtiğini görürler. Seyyid Cüneyd onu avlamak için onun peşinden gider. O sırada birçok âhû ve yaban eşeğini sırtına alan dev gibi bir siyahın geldiğini gören Reşîde korkarak ona ok atmaya

çalışır. Ancak siyah onu yakalar ve saraya götürür. Reşîde saraya girdiğinde elli güzel kızın elleri bağlı bir şekilde orada olduğunu görür ve onlardan siyahın kim olduğunu öğrenir. Şeybû, Seyyid Cüneyd'e siyah tarafından Reşîde'nin kaçırıldığını söyler. Seyyid Cüneyd, Şeybû ile gelir siyahı öldürür ve Reşîde ile orada bulunan esirleri kurtarır. Tihân ve İntihân adında iki Mısırlıyı kendilerine yoldaş edinip diğerlerini kendi ülkelerini gönderir.

Mısır tarafına yol almaya başlayan Seyyid Cüneyd ve yanındakiler, bir süre gittikten sonra deryâda bir kalenin olduğunu görürler. Bunları gören kale gözcüleri hemen yanlarına varıp kaleye gelmelerini ister. Şeybû, gözcülerden bazılarını öldüren Reşîde ile Seyyid Cüneyd'e onları öldürdükleri için hata yaptıklarını, bu kalede Zehrâ adında bir cadının bulunduğunu ve birlikte hemen kaçmaları gerektiğini söyler. Seyyid Cüneyd, Şeybû'ya sinirlenir ve onu kovar. Şeybû, Seyyid Cüneyd ile Reşîde'den ayrılır, ancak onları uzaktan gözler.

Zehrâ-yı Câzû ikisini yakalar ve kaleye getirir. Zehrâ-yı Câzû, Seyyid Cüneyd'e sorular sorduktan sonra onu zindana atar. Sonra Reşîde'ye sorular sormaya başlar. Reşîde aslında kim olduğunu saklamaya çalışsa da başarılı olmaz ve Zehrâ-yı Câzû onun Reşîde olduğunu anlar. Zehrâ-yı Câzû, Reşîde'ye kendisine âşık olan bir oğlunun olduğunu ve onunla evledirmeyi düşündüğünü söyler. Zehrâ-yı Câzû, Reşîde'yi altın zincirle bağlar ve oğluna çabuk gelmesi için haber yollar.

Şeybû onların yakalanıp kaleye götürüldüğünü görünce onları kurtarmak için bir çare aramaya başlar. Sonunda Şeybû, deryâ ortasında bulunan kaleye girmek için bir köylü vasıtasıyla bir yol bulur. Şeybû o kalenin su ihtiyacını karşıladıkları bir delikten içeri girer ve kuyunun başında su çeken adamları öldürerek Zehrâ-yı Câzû'nun bulunduğu yere gelir. Zehrâ-yı Câzû o sırada tahtın üzerinde oturarak Seyyid Cüneyd'i öldürüp Reşîde'yi evlendirmek için ikisini önüne getirtir. Zehrâ'nın oğlunun istemesi üzerine Zehrâ, yarın Seyyid Cüneyd'i köpeklere yedirteceğini bugün ise ziyâfet verip eğleneceklerini söyler. Bunun üzerine Seyyid Cüneyd ile Reşîde'yi alıp yerlerine bırakırlar ve eğlenmeye başlarlar.

Şeybû, daha önce suya kattığı bayıltıcı ilacın etkisinin az olduğunu görür ve o ilaçtan hem şarâba katar hem de yanan mumların alevlerine saçar. Şarâptan içen veya mumdan çıkan dumanı koklayan herkes bayılır. Şeybû, hemen Seyyid Cüneyd'i

kurtarır ve beraber Reşîde'nin olduğu yere gelirler. Reşîde'yi kurtarıp Zehrâ-yı Câzû'nun ve oğlunun başlarını keserler. Daha sonra önlerine çıkan bütün cadıları öldürüp kalede bulunan Müslüman esirleri kurtarırlar. Seyyid Cüneyd, Müslüman esirlerden kendi babasının durumunu ve Haccâc b. Yûsuf'un yaptıklarını öğrenerek çok üzülür. Daha sonra Seyyid Cüneyd, Reşîde, Şeybû ve iki Medîneli yola çıkarlar.

Yirmi gün sonra akarsuyun olduğu bir yere varırlar. Anter oğlu Kays'ın makâmı olan bu yerde Seyyid Cüneyd, Reşîde'nin rahat bir şekilde yıkanması için bir gezintiye çıkar. Reşîde'ye âşık olan Kays, Seyyid Cüneyd ile Reşîde'nin yanındaki değerli eşyalarla yüklü atları görür ve harâmîlik etmek için hemen Reşîde'nin bulunduğu yere gelir. Reşîde ile Şeybû, Kays'la mücâdele etmelerine rağmen Kays ikisini yakalar ve kendi çadırına götürür.

Bu sırada namaz kılmakta olan Cüneyd, olanlardan habersiz namaz kılmayı tamamlar ve Reşîde'nin olduğu yere gider. Ancak Reşîde'yi ve onun yanındakilerini göremez. Seyyid Cüneyd bir süre yürüdükten sonra Kays'ın çadırını görür. Kays ile uzun süre savaştıktan sonra Kays, Seyyid Cüneyd'e dostlarını ve yüklerini alıp gitmesini söyler. Seyyid Cüneyd ise ona bir daha harâmîlik yapmaması durumunda kendisini öldürmeyeceğini söyler.

Kays'ın hamlesi üzerine tekrar savaşmaya başlarlar. Seyyid Cüneyd, Kays'ı öldürmek üzereyken onun Hz. Alî ve Hz. Hamza'ya duâ ettiğini duyar. Seyyid Cüneyd, hemen onu öldürmekten vazgeçer. Kays'a kim olduğu hakkında sorular sorar. Kays'ın dedesinin Hz. Hamza'nın hizmetinde olduğunu ve kendisinin Reşîde'ye âşık olup onu aramak için çöllere düştüğünü öğrenen Seyyid Cüneyd, Kays'a kendini tanıtır. Ancak Reşîde kendini ona tanıtmaz. Kays hemen Seyyid Cüneyd'den özürler diler ve gidecekleri yol hakkında bilgi verir. Yolda içi cadılarla ve kargalarla dolu olan Şemîrân adlı bir kalenin olduğunu söyler. Bu kalede bulunan kargaların yolda giden kişilerin başına üşüştüğünü ve onları karga dönüştürdüklerini anlatır. Ancak Hz. Hamza'nın daha önce dikmiş olduğu söğüt ağacından bir parça alıp pazılarına bağlayan kişilere bu kargaların yaklaşamayacağını söyler. Daha sonra Seyyid Cüneyd'le vedalaşarak Reşîde'nin yanlarında olduğunu bilmeden Reşîde'yi bulmak için yola koyulur.

Seyyid Cüneyd, Reşîde ve Şeybû on gün yol aldıktan sonra Hz. Hamza'nın diktiği söğüt ağaçlarının olduğu yere gelirler. Hz. Hamza'nın Seyyid Cüneyd'e yazdığı vasiyet mektubunu okuduktan sonra söğüt ağaçlarından birer parça alıp pazılarına bağlarlar ve yollarına devam ederler. Bir süre yol aldıktan sonra yüz binlerce karganın kara bir bulut gibi üzerlerinde dolaştığını görürler. Ancak pazılarına bağladıkları söğüt ağacının parçaları sayesinde kargalar onlara yaklaşamaz.

Dinlenmek için konakladıkları yerde Şeybû, suya girip yıkanmak için soyunur. Bu sırada Şeybû'nun pazısındaki söğüt ağacının parçası kırılır. Şeybû, bunu almaya ihtiyâç duymayarak elbisesini giyer ve Seyyid Cüneyd'in yanına gelir. O sırada bir karga gelip Şeybû'nun başına konar ve onun yüzünü gözünü delik deşik eder. Bir süre sonra Şeybû kargaya dönüşür. Seyyid Cüneyd ile Reşîde Şeybû'nun karga dönüşmesi nedeniyle çok üzülür ve uçmaması için Şeybû'yu bir kafese koyarlar. Seyyid Cüneyd'in çok kötü bir hâlde olduğunu gören Reşîde, Seyyid Cüneyd'e Keynâs-ı Perî'nin eşi, kendi saçından üç kıl koparıp kendisine verdiğini ve sıkıntılı bir durumda o kıllardan birini yaktığı an Keynâs'ın eşinin kendi yanlarına gelebileceğini söyler. Bunun üzerine Seyyid Cüneyd ve Reşîde, Şeybû'yu da yanlarına alarak pâdişâhının adı Fercân olan bir şehre varıp bir sarayda konaklamaya başlarlar. Reşîde Hintli kılığına girerek evde otururken Seyyid Cüneyd ise ibadet etmekle meşgûldür.

Diğer taraftan; Muhtâr, Kâdî ve Sa'd-ı Mısrî, deryâda bir süre yol aldıktan sonra Endülüs şehrine varırlar. Bir süre Seyyid Cüneyd'i aramakla zaman geçirirler. Birgün şehrin içindeki kalabalığın ne olduğunu merak eden Muhtâr ve dostları olanları seyretmek için kalabalığın bulunduğu yere giderler. Durumun ne olduğunu anlamaya çalışan Muhtâr, ok atmada oldukça başarılı Bektaş adında Bir Türk'ün meydana gidip ok atacağını öğrenir. Pâdişâhın, Fercân adındaki düşmanı karşısında Bektaş'ı yanında tutmak için çabaladığını ve bunun için günlük ona bin dînâr verdiğini öğrenen Muhtâr, hemen meydana girer. Muhtâr'ın ok atmadaki hünerini gören pâdişâh, Muhtâr'ı yanına çağırır. Pâdişâha kendini bir tüccar oğlu olarak tanıtan Muhtâr, Bektaş'ın isteği üzerine Bektaş'la savaşı ve onu öldürür. Pâdişâhın ve halkın takdirini alan Muhtâr, pâdişâhın isteği üzerine halkın gideceği yolu kapatan

bir ejderhâyı öldürür. Ejderhânın öldürüldüğü haberini duyan pâdişâh, Muhtâr'a çeşitli ikramlarda bulunur.

Muhtâr'ın daha önce kilîm-gûşlar şehrini kurtarmak için Bûcâl-i Dîv'i öldürdüğünü duyan kardeşi Kurâs, ordusuyla beraber kilîm-gûşlar şehrini istilâ edip Endülüs şehrine gelir. Kurâs elli bin askerle Endülüs şehrini kuşatır ve pâdişâha Muhtâr'ı istediğini söyler. Muhtâr ilk gün savaş meydanına girer ve birçok kişiyi öldürür. Ertesi gün Muhtâr, Şihâl adında bir dîvle savaşır ve onu da öldürür. Sonunda Kurâs, Muhtâr'la savaşmak için meydana girer. Muhtâr ile Kurâs arasında gelişen uzun bir mücadele sonunda Kurâs, Muhtâr'ı yakalar ve kendi askerlerine emânet ederek savaşa savaşa Endülüs şehrine gider. Ancak şehrin surları sağlam olduğu için Kurâs kendi askerlerinin bulunduğu yere geri döner ve Muhtâr'ı pişirip yemek için bir ateş yaktırır.

Bu sırada Kurâs'ın kızı Mâhû, Muhtâr'ı görünce ona âşık olur ve babasını iknâ ederek Muhtâr'ın öldürülmesini engeller. Mâhû'nun gözetiminde Muhtâr, zindana götürülür. Mâhû, kendisiyle evlenme şartıyla Muhtâr'la beraber kaçabileceğini söyler. Muhtâr, bir plan yapar ve kızı zindanda bırakarak oradan çıkar. Ancak Endülüs şehrinin etrafı surlarla çevrili olduğu için şehrin içine giremez. Muhtâr, kendi durumunu yazıp bir oka bağlar ve oku şehrin içine atar. Şehrin halkından biri oku bulur ve pâdişâha getirir. Kâdî ve Sa'd-ı Mısırî, Muhtâr'ın kaçtığını duyunca çok sevinir.

Diğer taraftan; Seyyid Cüneyd, Reşîde ve karga şeklinde kafeste olan Şeybû Fercân'ın şehrinde on gün kalırlar. Reşîde, Keynâs-ı Perî'nin eşinden aldığı kılı yakar. Reşîde, bir süre sonra gökten perînin bir ak kuş şeklinde geldiğini görür. Reşîde, perîye Şeybû'nun durumunu ve Cüneyd'in üzüntüsünü anlatır. Perî, kendisinin bu işe bir çare bulamayacağını ancak kız kardeşinin çare bulabileceğini, onları Âteş-sûz-ı Câzû'nun yanına götürebileceğini, ölmüş olan Habîb-i Attâr'ın oğlunun ciğerini ve gözünü yediği takdirde Şeybû'nun iyileşebileceğini ancak ona varmak için çok tehlikeli bir yoldan geçmek zorunda olduklarını söyler.

Reşîde, durumu Seyyid Cüneyd'e anlatır ve Seyyid Cüneyd yeminler ederek Şeybû için ejderhânın ağzına girmek gerekse bile onun için girer ve onu kurtarır. Ertesi gün bir perî gelir ve Seyyid Cüneyd'e nereye gideceğini, ne yapacağını ve

Hız. Hamza'nın bile geçemeyip geri döndüğü yolun tehlikelerini anlatır. Per onu bu işten vazgeçirmeye çalışsa da Seyyid Cüneyd ikn olmaz ve yola çıkmak için Siymek'in zırhını giyer, silhlarını kuşanır, Reşide ile vedalaşıp şeyb'yu Reşide'ye emnet ettikten sonra peryle beraber Hız. Hamza'nın diktiğ söğüt ağacının yanına gelirler. Seyyid Cüneyd, yanına söğüt ağacından birkaç parça alıp peryle birlikte gökyüzüne havalanır.

Bir süre yol aldıktan sonra Habb-i Attr'ın cdlarından biri olan teş-sz-ı Cz'nun bulunduğ saraya varırlar. Seyyid Cüneyd'in yanındaki Keyns-ı Per bir süre onunla konuştuktan sonra şeyb'nun durumunu anlatır. teş-sz, Seyyid Cüneyd'e kız kardeşi Rziyne'nin yardım edebileceğini söyler ve yolda karşlarına çıkacak tlsımları bozabilmesi için ona bir srmedn verir. Keyns, Seyyid Cüneyd'in başını örter ve beraber tekrar havya yükselerek yol almaya devam eder.

Bir süre yol aldıktan sonra dinlenip namaz kılmak için bir yere inerler. Seyyid Cüneyd, namaz kılarken ayetleri yüksek sesle okuduğndan o sırada oradan geçen Habb-i Attr'ın oğlu Grs, Seyyid Cüneyd'in sesini duyar. Reşide-i Arab'a şık olan Grs, Reşide'den haberlerinin olup olmadığını anlamak için cdı olan dadısını onlara yollar. Dadı yaşlı bir kadın şekline girip Seyyid Cüneyd'in yanına gider. Kendini Hız. Hamza'nın hizmetkrlarından biri olarak tanıtan dadıya Seyyid Cüneyd inanmaz ve onu saçından yakalayarak kendi hline dönmesi için söğüt ağacından getirdiğ as ile dövmeye başlar. Cdı kendi şekline girdikten sonra onlara Grs'un durumunu anlatır. Cdı, daha sonra cdılığ tövbe eder ve onların karşlarına çıkacak tehlikeleri anlatır. Keyns, Seyyid Cüneyd ile adı şirvne-i Cz olan dadıyı alır ve Rziyne'nin yanına varırlar. Rziyne'ye durumu anlattıktan sonra Rziyne onlara tlsımları bozmak için üç kara taş verir ve sonraki tlsımları şirvne'nin bozabileceğini söyler. Rziyne ile vedalaştıktan sonra Keyns, Seyyid Cüneyd ile şirvne'yi alıp yola çıkarlar.

Karşlarına çıkan tlsımları bir bir bozup yollarına devam ederler ve rika-i Cz'nun olduğ yere varırlar. şirvne bir plan yaparak Seyyid Cüneyd'in rika'yı yakalamasını sağlar. rika onlara Habb-i Attr'ın oğlu mir'in gökyüzünde uçabilen atlarını hizmetlerine getirebilecek atların kıllarını verir. Bu kıllardan birini yakmaları durumunda atların hemen kendi hizmetlerine gelebileceğini söyler. rika,

ayrıca büyü yapmak için onlara bir def ve ney verir. Ancak Seyyid Cüneyd büyüye karşı olduğu için onları yakar. Seyyid Cüneyd daha sonra Ârika'nın zindanda tuttuğu Müslümanları zindandan kurtarır ve onların arasında Hicâz'dan olan Zü'lhimâr'ın torunu Âsım adında bir genci görür. Âsım, Seyyid Cüneyd'in hizmetine girer ve Ârika'nın onlara tılsımları bozmak için verdiği kutuyu alarak Seyyid Cüneyd Ârika'yı öldürür.

Seyyid Cüneyd ve yanındakiler atlara binerek yola çıkarlar. Karşılarına çıkan tılsımları yok edip Şâkir-i Pehlivân'ın olduğu yere gelirler. Âsım onu yakalar ve Seyyid Cüneyd'in önüne getirir. Âsım'dan kaçan Şâkir'in askerleri Batur'a gelir ve ona durumu anlatır. Batur, Âsım'ın olduğu yere gelir ve Batur'un bir askeri onunla bir süre savaştıktan sonra Âsım onu yakalar ve Seyyid Cüneyd'in yanına getirir. Seyyid Cüneyd, Batur'un askerinden gidecekleri yol hakkında bilgi alır ve onu öldürür.

Bir süre sonra Batur savaş meydanına gelir ve Seyyid Cüneyd'le savaşır. Savaşın sonunda Seyyid Cüneyd onu yakalar ve Âsım'a emânet eder. Seyyid Cüneyd ile Âsım, Batur'un askeriyle bir süre savaştıktan sonra Âsım, Batur'u Seyyid Cüneyd'in önüne getirir. Batur, Hz. Hamza'nın aşkar atının soyundan gelen bir atı Seyyid Cüneyd'e hediye eder. Seyyid Cüneyd ve yanındakiler, Batur Müslüman olduktan sonra onunla birlikte onun şehrine giderler. Bir süre dinlendikten sonra Habîb-i Attâr'ın oğlu Gârûs'un ordusuyla birlikte geldiğini duyan Seyyid Cüneyd hemen savaş hazırlığına başlar. Âsım'ı da yanına alarak Gârûs'un ateş deryâsından ve câdıllardan oluşan ordusuna karşı varır. Seyyid Cüneyd, Gârûs'u yakalar ve Şeybû'ya devâ olması için onun iki gözünü ve ciğerini alarak cesedini yakar. Böylece Gârûs'un yaptığı tüm büyüler yok olur. Seyyid Cüneyd orada bulunan halka İslâmiyet'i anlatır ve çocuklara Kur'ân okumayı öğretir.

Bu sırada Âmir, kardeşi Gârûs'un Seyyid Cüneyd tarafından öldürüldüğünü duyunca yüz bin câdı ile Seyyid Cüneyd'in bulunduğu yere gelir. Ertesi gün savaş meydanında karşılaşmak üzere Âmir ile Seyyid Cüneyd sözleşir. O sırada Batur ile Âsım gece vakti kılık değiştirip Âsım'ın olduğu yere giderler. Batur ile Âsım bir ağacın yarığına girerek gizlenir ve iblîsin Âmir ile orada bulunan câdıllara

söylediklerini dinlerler. İblîs gittikten sonra Âsım ile Batur, hemen Seyyid Cüneyd'in yanına gelir ve olanları anlatır.

Sabah olunca Seyyid Cüneyd abdest alıp namaz kılar ve savaş hazırlığına başlar. Seyyid Cüneyd savaş meydanına girdiği sırada Yasin sûresini okur. Âsım ise Ayete'l-Kürsî'yi okuyarak Âmir'in oğluyla savaşı ve onu yakalayıp bağlar. Âmir ile Seyyid Cüneyd arasında gelişen uzun bir mücadeleden sonra Seyyid Cüneyd, Âmir'i öldürür. Şeybû'ya devâ olması için Âmir'in iki gözünü, ciğerini çıkardıktan sonra cesedini yakar ve Âmir'in yaptığı bütün büyüler yok olur. Âmir'in şehrinde olan herkes Müslüman olur, küçük çocuklar Kur'ân okumayı öğrenir ve puthâneleri yıkıp yerine mescidler inşâ ederler. Seyyid Cüneyd, Âmir'in zindanında olan otuz bin Müslüman'ı zindandan kurtarır. Daha önce Âsım tarafından yakalanan Âmir'in oğlu Dâd'ı Seyyid Cüneyd'in önüne getirirler. Seyyid Cüneyd'in söylemesi üzerine Reşîde-i Arab'a âşık olan Dâd Reşîde ile evlenme şartıyla onları Habîb-i Attâr'ın kabrine götürebileceğini söyler. Seyyid Cüneyd, Reşîde uygun göreceği takdirde şartını yerine getirebileceğini söylediği sırada Dâd sevincinden ölür.

Seyyid Cüneyd ve yanındakiler Habîb-i Attâr'ın kabrine doğru yol almaya başlarlar. Yol üzerinde vardıkları şehirlerde İslâmiyet'i anlatarak puthâneleri yıkıp yerine mescidler inşâ ederler ve zindanda bulunan Müslümanları oradan çıkarırlar. Zindandan çıkan Amr Ma'd'ın torunu Esed, Seyyid Cüneyd'e kendini tanıtır. Seyyid Cüneyd'e başından geçen olayları anlatır. Daha sonra Seyyid Cüneyd, Şirvâne, Keynûs, Âsım, Esed ve daha önce vardıkları bir şehrin şâhı olan Mâhyâr, Habîb-i Attâr'ın kabrine varırlar. Seyyid Cüneyd, Esed'le beraber kabrin yakınında olan siyahı ve beraberinde olan diğer siyahları öldürür. Seyyid Cüneyd ile Mâhyâr, Habîb-i Attâr'ın kabrindeki tılsımları bozmak için gereken her şeyi içinde bulunduran siyahın sakladığı sandığı alır ve Seyyid Cüneyd, büyü yapmak için kullanılan araçların tamamını yakar.

Karşılarına çıkan tılsımları bozarak Habîb-i Attâr'ın kabrine varırlar. Habîb-i Attâr'ı içi balla doldurulmuş sırçadan bir tabutun içinde görürler. Seyyid Cüneyd tabutu alıp dışarı çıkarır ve Habîb-i Attâr'ın gözünü, ciğerini çıkararak cesedini yakınca yapılan bütün sihirler, tılsımlar yok olur. Daha sonra Seyyid Cüneyd ve yanındakiler Batur'un şehrine gelirler. Bir süre dinlendikten sonra Seyyid Cüneyd,

Âsım, Esed uçan atlara biner, Keynûs ise Şîrvâne'yi sırtına alarak Reşîde'nin olduğu yere gitmek için yola koyulurlar.

Bir gün sonra Kâf dağına varırlar ve orada yeşil zümrüden oluşan bir ibadet yerinde ibadet eden Hz. Hızır'la karşılaşır. Seyyid Cüneyd, Hz. Hızır'la bir süre konuştuktan sonra ona gidecekleri yeri söyler. Hz. Hızır onların yüz yıllar sürecektir çok uzun yollarının olduğunu ancak kendisinin onları çok kısa bir sürede ulaştırabileceğini söyler. Seyyid Cüneyd, Âsım, Esed, Keynûs ve Şîrvâne Hz. Hızır'ın getirmiş olduğu öd ağacına binerek yarım saatten önce Reşîde'nin olduğu evin üzerine inerler. Seyyid Cüneyd Allâh'a şükr eder. Hz. Hızır, Seyyid Cüneyd ile vedalaşarak ortadan kaybolur.

Seyyid Cüneyd, Reşîde'yi Şeybû'nun kafesinin önünde ağlarken görür. On bir ay boyunca Seyyid Cüneyd'e hasretlik çeken Reşîde, Seyyid Cüneyd'i görünce bayılır. Bir süre sonra kendine gelir ve Seyyid Cüneyd'in ayağına kapanır. Seyyid Cüneyd hemen Habîb-i Attâr'ın ve çocuklarının gözlerini ve ciğerlerini Şeybû'ya yedirir. Şeybû, kendine gelince Seyyid Cüneyd sevincinden Şeybû'ya sarılır. Şeybû daha sonra Seyyid Cüneyd'in ayağına kapanarak ona teşekkür eder. Bu sırada Keynûs, sıkıntılı durumda yakıp kendisini çağırması için Seyyid Cüneyd'e saçından kıllar koparıp verir ve izin isteyerek onlardan ayrılır. Seyyid Cüneyd ise seyahati sırasında çeşitli hazinelerden aldığı bir kısım mücevherleri orada bulunan herkese dağıtır. Reşîde'ye ise iki mücevher ve mücevherle süslü bir tâc verir.

Diğer taraftan Kurâs, bir yıla yakın Endülüs şehrini kuşatmış ve onların teslim olmalarını bekler. Kâdî ile Sa'd-ı Mısri Endülüs şehrinin içindeyken Muhtâr ise şehrin dışında fırsat bulduğu sırada Kurâs'ın askerlerini öldürür ve şehrin içine ok atarak Endülüs şâhına haber gönderir. Muhtâr'ın attığı oklardan birini Kaylâfe'ye getirirler. Muhtâr'ın yazdıklarını okuduktan sonra Kaylâfe hemen Fercân'a iletmek üzere Muhtâr için bir mektup yazdırır. Mektûbu Muhtâr'a iletmek üzere bir kadına verir. Kadın, mektûbu ayakkabısına koyar ve şehirden gizli bir yoldan çıkarak mektûbu Muhtâr'a iletir. Muhtâr mektûbu vermek üzere Fercân'a gider. Fercân mektûbu okur ve sinirlenerek gücü yettiği takdirde Hz. Hamza'nın soyundan gelenlerin tamamını yakalayıp Kurâs'ın eline vermek istediğini söyler.

Bu sırada Fercân'ın şehrinde olan Şeybû, iyileştikten sonra Seyyid Cüneyd'den izin alarak dışarda gezintiye çıkar. Şeybû'nun neyi iyi üflediğini ve çeşitli oyunları sergilediğini halktan duyan Fercân'a, onun isteği üzerine Şeybû'yu getirirler. Şeybû, o sırada Fercân'ın yanında duran Muhtâr'ı görünce tanır, ancak Muhtâr onu tanımaz ve Fercân'la konuşmasına devam eder. Şeybû, bir süre hokkabazlık yaptıktan sonra Muhtâr'a kendini tanıtır ve onunla bir süre konuştuktan sonra onu Seyyid Cüneyd'in yanına götürür. Başından geçen olayları Seyyid Cüneyd ve yanındakilerine anlatır. Endülüs şehrinin Kurâs tarafından kuşatıldığını ve Kâdî'nin orada olduğunu duyan Seyyid Cüneyd, oraya gidip Müslüman halkı Kurâs'ın elinden kurtararak oradan da Acem mülküne gitmek istediğini söyler.

Bu sırada pâdişâhın asker ile geldiğini gören Şeybû, Seyyid Cüneyd'e haber verir. Seyyid Cüneyd, Esed, Âsım ve Şeybû'yu yanına alarak la'l ve mücevherle dolu üç tabakla birlikte pâdişâhın bulunduğu yere gider. Seyyid Cüneyd, pâdişâha kendini bir tüccar olarak tanıtır ve Endülüs şehrine onlarla birlikte gelip oradan da kendi vatanları Hicâz'a gitmek istediğini söyler. Seyyid Cüneyd, dostlarıyla beraber Reşîde'yi de yanına alarak Endülüs şehrine doğru yola çıkarlar. Yolda karşlarına çıkan aslanı bir yumrukla öldüren Seyyid Cüneyd'i gören pâdişâh onun bir tüccar olmadığını pehlivân veya pâdişâh çocuğu olduğunu düşünür. Bu olay üzerine pâdişâhın askerlerinden Kûhten adında bir pehlivân Seyyid Cüneyd'in câdılık yaptığını söyler. Bunu duyan Seyyid Cüneyd sinirlenir ve Kûhten'le dövüşür ama onu öldürmez. Sonra Esed gelir ve Kûhten'in kafasına bir yumruk atarak onu öldürür. Fercân, Seyyid Cüneyd'i yanına çağırır ve onun aslında kim olduğunu sorar. Seyyid Cüneyd, Hz. Hamza'nın soyundan geldiğini söyleyince Fercân ondan özürler diler ve ona çeşitli ikramlarda bulunur.

Kurâs'ın birbirinden güçlü Kâhûr ve Şâkûr adında iki oğlu vardır. Kâhûr, bir çalgıcıdan Reşîde'nin vafasını işitir ve çalgıcıdan bunun kim olduğunu sorar. Çalgıcı çantadan Reşîde'nin resmini çıkarıp kendisine verir ve Reşîde'nin başından geçen olayları anlatır. Kâhûr, Reşîde'yi görmeden ona âşık olur ve onu bulmak için her yere haber salarlar. Kâhûr, Reşîde'nin Abdülmü'min'in yanında olduğunu duyunca Abdülmü'min'in şehrinin yıkarlar. Reşîde'yi orada bulamayan Kâhûr, Sind şehrine gider ve orayı da yıkar. Reşîde'nin Endülüs şehrine gittiğini öğrenen Kâhûr, ordusuyla beraber Endülüs'e gelir.

Diğer taraftan; Seyyid Cüneyd, Fercân ile birlikte Endülüs'e doğru yol alırlar. Şeybû ise onlardan ayrılır ve Kâhûr'un Reşîde'yi aramak için gittiğini bildiğinden Kâhûr adına bir mektûp yazar. Şeybû, Kâhûr'un habercisi şeklinde bu mektûbu Kurâs'a ileterek Kurâs'ın yanındaki kılıç ile tâcı alır ve hemen Seyyid Cüneyd'e getirir. Seyyid Cüneyd, hırsızlık yaptığı için Şeybû'ya kızar.

Şeybû daha sonra iblîsin kardeşi Lâkîs kılığına girerek Kurâs'ın tâcıyla birlikte Kâhûr'un yanına gelir. Kurâs'ın kavmi iblîse taptığı için Kâhûr, Şeybû'ya inanır ve onun söylediği şeyleri hemen yerine getirmeye çalışır. Şeybû bir süre Kâhûr'un yanında kaldıktan sonra çıkar ve daha sonra çalgıcı kılığında tekrar geri gelir. Bir süre çalgıcılık yaptıktan sonra onlara bayıltıcı ilaçla terbiyelenmiş helva yedirir. Orada bulunan herkes bayılınca Şeybû, Şâkûr'u öldürür ve Kâhûr'u bağlayarak Seyyid Cüneyd'in önüne getirir. Seyyid Cüneyd onunla savaş meydanında karşılaşmak istediğinden onu serbest bırakır.

Kâhûr, babası Kurâs'ın yanına gider ve olanları ona anlatır. Kurâs ordusuyla beraber Seyyid Cüneyd'e doğru yol alır ve sonunda iki ordu savaş meydanında karşılaşır. Esed, Kurâs'ın pek çok askerini öldürür ve onların geri çekilmesini sağlar. Şeybû, o sırada Bülbül adında yaşlı bir râhip kılığına girer ve Kurâs'ın yanına varır. Kurâs'a kendini tanıttıktan sonra kendi oğlunun Hz. Hamza'nın akrabaları tarafından öldürüldüğünü söyler. Kurâs, Şeybû'ya inanarak ona çok üzülür ve intikamını alacağına söz verir. Kurâs, Şeybû'yu yanına alarak dağda yaşayan Çekûh adında râhibin yanına giderler. Şeybû, kendini ona tanıtırken yanlarına iblîs gelir. Şeybû'nun yanındakiler iblîse secde eder ve Şeybû'yu ona tanıtır. İblîs, Kurâs ile Çekûh'a ne derse Şeybû sessizce onu dinlerdi. İblîs gittikten sonra Kurâs, Çekûh'u yanlarına davet ederek Şeybû ile birlikte eski yerlerine geri dönerler.

Seyyid Cüneyd'in askeri Kurâs'ın askerini Endülüs şehrinden uzaklaştırınca Kaylâfe şehrin kapılarını açtırır. Kâdî ile Sa'd-ı Mısırî, Seyyid Cüneyd'i görünce onun ayağına kapanırlar. Bir süre hasret giderdikten sonra Kâdî, Seyyid Cüneyd ile Reşîde'nin nikâhını kıyar.

Ertesi gün iki ordu karşılaşır ve Reşîde zırhını giyerek savaş meydanına girer. Reşîde birçok kişiyi öldürdükten sonra meydana Esed girer. Esed, yirmi kişiyi öldürdükten sonra karşısına Kâhûr gelir. Kâhûr, Esed'i yaraladığı için Reşîde

meydana gelir ve Kâhûr'la savaşır. Reşide'ye âşık olan Kâhûr, Reşide ile savaştığını bilmeden bir süre onunla mücâdeleye devam eder. Reşide, Kâhûr'u ağır bir şekilde yaraladığı için Kâhûr kendi ordusunun bulunduğu yere kaçar. Kâhûr'un yaralı hâlde geldiğini gören Şeybû, ağlamaya başlar. Bu sırada oğlunun yaralandığını gören Kurâs, sinirlenerek Reşide'nin karşısına çıkar. Kurâs, Reşide ile bir süre onunla mücâdele ettikten sonra onu yakalar. Reşide'nin başından miğferi düşünce Reşide'nin güzel yüzünü gören Kurâs hayret eder ve daha sonra meydana giren Âsım'ı da yakalar ve kendi ordusunun bulunduğu yere getirir.

Savaşa ara verildikten sonra Reşide'yi Kurâs'ın önüne çıkarırlar. Kurâs, oğlunun ağır bir şekilde yaralanmasına neden olan Reşide'ye pek çok işkence ettikten sonra onun saçlarını keser. Reşide ise oradan kurtulmak için Allâh'a duâ ederek uykuya dalar. Reşide, Hz. Fâtıma'yı rüyâda görür ve yine sağlığına kavuşur.

Şeybû bu sırada Kâhûr'un yaralarını tedavi etmekle uğraşır. Şeybû, Reşide'nin yakalandığı haberini duyunca hemen Kurâs'a gelir ve Reşide'nin zincirlerini çözdürür.

Seyyid Cüneyd ise o sırada olanlardan habersiz avlanmak için savaş meydanından uzak bir yerdedir. Seyyid Cüneyd av yerindeyken dıvler onu yakalar. Dıvler, onu yeme planı yaparken Seyyid Cüneyd, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) öğrettiğı duâyı okur ve onlardan kurtulur. Kendi ordusunun bulunduğu yere gelen Seyyid Cüneyd, Reşide'nin yakalandığını duyunca gece vakti Kurâs'ın olduğu yere gider. Seyyid Cüneyd, Reşide ile Âsım'ı kurtararak birlikte kendi ordusunun bulunduğu yere gelirler.

Ertesi gün savaş meydanında Seyyid Cüneyd, Kurâs ile karşılaşır. Bir süre savaştıktan sonra savaşmaya ara verilir. Sabah olunca Seyyid Cüneyd ile Kurâs tekrar savaş meydanında şiddetli bir şekilde savaşır ve sonunda Seyyid Cüneyd, Kurâs'ı yakalar. O sırada Kurâs'ın dadısı Sedviye-i Câzû, Seyyid Cüneyd ile Kurâs'ı yutarak Kurâs'ın ordusunun bulunduğu yere getirir. Sedviye'nin zehirli dişi Seyyid Cüneyd'i yaraladığı için Seyyid Cüneyd baygın bir şekilde yatar. Kurâs, Seyyid Cüneyd'i çadırın sütûnuna bağlar ve râhip kılığına girmiş Şeybû'nun anlattığı hikâyeleri dinler.

Seyyid Cüneyd'in yakalandığını gören Reşîde ve diğer dostları bu duruma çok üzülür. Reşîde geceleyin Kurâs'ın çadırına gelir. Şeybû o sırada Kurâs ve yanındakilere içinde bayıltıcı ilaç olan helva verir. Kurâs ve yanındakiler bayılınca Reşîde gelir, Kurâs'ın, Kâhûr'un, dadının ve orada bulunan herkesin başını keser. Daha sonra Seyyid Cüneyd'i sırtlarına alarak Fercân'ın sarayına getirirler.

Ölü gibi yerde yatan Seyyid Cüneyd'i uzun süre tedavi etmeye çalışsalar da Seyyid Cüneyd kendine gelmez. Reşîde, Keynûs'un verdiği bir kılı yakarak onun gelmesini bekler. Reşîde, Keynûs'a durumu anlatır ve Keynûs, Şeybû'yu yanına alıp Habîb-i Attâr'ın Müslüman olan oğlanlarından birinin kanını bir şişeye koyarak Seyyid Cüneyd'in yanına gelirler. Getirdikleri kanı Seyyid Cüneyd'e az az içirirler. Seyyid Cüneyd, yavaş yavaş iyileşmeye başlar. Bir süre sonra Seyyid Cüneyd ile Reşîde dillere destân bir şekilde evlenir. İki ay orada kaldıktan sonra Seyyid Cüneyd, sultândan izin isteyerek Mısır'a doğru yola çıkarlar.

Denizde dört ay yol aldıktan sonra İskenderiye'ye varırlar. Geminin limana yanaştığını gören Seyyid Cüneyd'in babasının hizmetkârı, onların yanına gider. Seyyid Cüneyd onu görünce sevinir ve ona Seyyid Üseyd ile kendi annesinin durumunu sorar. Hizmetkâr, ikisinin de vefât ettiğini söyleyince Seyyid Cüneyd çok üzülür. Seyyid Cüneyd ile Reşîde, Sa'd'ın evinde kalmayı uygun görmez. Şeybû ile Muhtâr ise Sa'd'ın evinde kalırlar.

Birgün Muhtâr ile Şeybû cuma namazını kılmak için bir câmiye giderler. Muhtâr, hutbe sırasında Ebû Tûrâb'a kötü sözler söyleyen Abdullâh Yezîd'i öldürür. Orada bulunan topluluk Muhtâr'ı dövüp boynuna ip geçirerek sürüklerler. Şeybû, hemen gelir ve durumu Seyyid Cüneyd'e anlatır. Şeybû, Muhammed b. Yezîd tarafından yazılmış bir mektûp hazırlayarak haberci kılığında kardeşi Âs'a götürür. Mektûpta Seyyid Cüneyd'in sayılamayacak derecede askerinin olduğunu, Mekke, Medîne ve Bağdat'ta yaşayan yandaşlarını öldürüp Dınişk'a doğru geldiğini söyler. Şeybû, Âs'ın yanına vardığında, Muhtâr'ı Âs'ın önüne getirirler. Âs'ın sorularına cevâp veren Muhtâr, Şeybû'yu görünce tanır. Vezir, Şeybû'nun uzattığı mektûbu okur. Âs, Muhtâr'ın Abdullâh'ı öldürdüğünü söyleyince Şeybû feryat edip ağlamaya başlar ve Muhtâr'ı Âs'ın önünde döver. Şeybû ile askerler, Muhtâr'ı zindana götürürler.

Şeybû daha sonra olanları Seyyid Cüneyd'e anlatır. Esed, Âsım ve Şeybû Âs'ın taziyesine gidip ağıt yakmak için kılık değiştirirler. Ağıt yaktıktan bir süre sonra Şeybû, tütsü kabına bayıltıcı ilaç döker. Âs hariç olmak üzere sarayda olan herkesi öldürüp Muhtâr'ı kurtarırlar. Şeybû yine haberci kılığına girerek Âs'a gelip Muhtâr ve yanındakilerin Dımışk'ı kuşatan Seyyid Cüneyd'in yanına doğru gittiğini söyler. Bunu duyan Âs, Muhammed Yezîd'e bir mektûp yazar ve onu kendi habercisiyle gönderir. Bunu gören Şeybû, haberciyi öldürür ve Muhammed Yezîd tarafından yazılmış bir mektûp hazırlayarak Âs'tan geceleyin Mûsâ Çeşmesi'ne gelip Seyyid Cüneyd'in ordusuna gece baskını yapmasını ister. Şeybû, mektûbu Âs'a verdikten sonra Âs tarafından yazılmış bir mektûp hazırlar ve Muhammed Yezîd'e getirir. Muhammed Yezîd'den Mûsâ Çeşmesi'ne gelip Seyyid Cüneyd'in ordusuna gece baskını yapmasını ister. Şeybû, sonunda Muhammed Yezîd'in ordusuyla Âs'ın ordusunu gece vakti karşı karşıya getirir. İki ordu arasında şiddetli bir mücadele yaşanır.

Sabah olunca Âsım ve Esed, Âs ile Muhammed Yezîd'i öldürür ve onların kellelerini Seyyid Cüneyd'e getirirler. Seyyid Cüneyd bu durumdan hoşnut kalmaz ve Acem diyârına gitmek istediğini söyler. Seyyid Cüneyd, Reşîde, Kâdî ve Şîrvâne; Şeybû, Muhtâr, Esed ve Âsım ile vedalaşp Âcem diyârına doğru yola çıkarlar. Şeybû, Muhtâr, Esed ve Âsım ise Habeş'e doğru yol alırlar. Abdülmelik b. Mervânî, askerin tamamının öldürölüp Muhammed Yezîd ile Âs'ın başlarının bir ağaca asılı olduğunu görünce çok üzüölür. Orada yaşayan halk Abdülmelik b. Mervân'a tâbî olur.

Seyyid Cüneyd, Reşîde, Kâdî ve Şîrvâne bir süre yol aldıktan sonra Sivas'a varırlar. Orada konakladıkları sırada Reşîde'nin güzelliğini gören biri pâdişâha gider ve bu durumu ona anlatır. Pâdişâhın oğlu Reşîde'nin aşkından divâne olduğu için pâdişâh hemen Reşîde ile Seyyid Cüneyd'i getirmeleri için asker yollar. Seyyid Cüneyd, pâdişâh tarafından gönderilen askerlerin bir kısmını öldürölür ve geri kalanlar ise pâdişâha gelip durumu anlatır. Pâdişâh, askerin tamamını yanına alarak Seyyid Cüneyd'in bulunduğu eve gelir. Seyyid Cüneyd evden çıkıp binlerce askeri öldürölükten sonra yorulur ve eve gelir. Seyyid Cüneyd, çok yorgun olduğu için pâdişâhın askerine karşı daha fazla mücadele edemeyerek uçan atları çağırırlar. Atlara binerek oradan uzaklaşırlar.

Bir süre yol aldıktan sonra Hârezm'e varırlar. Orada iyi bir şekilde karşılanıp bir süre hoşça vakit geçirirler. İki ay sonra Reşîde ile Seyyid Cüneyd'in bir çocukları doğar ve ona Abdurrahman adını koyarlar. Abdurrahman'dan sonra bir kız çocuğu doğar ve onun adına da Sâre koyarlar. Altı yıl sonra Hz. Alî taraftarlarını öldürmek için Abdülmelik b. Mervân'ın kardeşi Abdurrezzâk Hârezm'e gelir. Bu durumdan haberdâr olan Seyyid Cüneyd ve yanındakiler, uçan atlara binerek Âmû diyârına gelirler. Seyyid Cüneyd ve yanındakiler orada iyi bir şekilde karşılanır ve bir süre sonra Reşîde, Ebû Müslim'in atası olacak Üseyd adında bir erkek çocuğu ile Evlâ-yı Kerîme adında bir kız çocuğu doğurur. Muhammed Zemcî'nin gördüğü bir rüya üzerine Evlâ-yı Kerîme'yi ona nikâhlarlar.

Bir süre sonra uçan atlara binerek Merv'e giderler. Kâdî, oranın Küseyr adındaki hükümdârın kızıyla evlenir. O yerde Rüstem'in soyundan gelen Kelîme adında bir kız Üseyd'le evlenir. Seyyid Cüneyd doksan yaşına ve Reşîde ise yetmiş beş yaşına gelir. Üseyd'i evlendirdikten iki yıl sonra Seyyid Cüneyd hastalanarak vefât eder. Seyyid Cüneyd için oldukça yüksek bir kümbet inşâ ederek onu oraya gömerler. Bir süre sonra Abdurrahman ve Üseyd hâricîlerden çekinerek Irak'a gider. Üseyd'in eşi Kelîme ise hâmileler.

2.1.2. Şahıs Kadrosu

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da yer alan olayın ana kahramanları Seyyid Cüneyd ile Reşîde-i Arab'dır. Hikâyenin hemen her safhasında aktif olan ve ikinci derecede rolleri bulunan yardımcı kahramanlar ise Seyyid Üseyd, Kâdî, Şeybû ve Muhtâr'dır. Hikâyenin anlatıcısı konumunda olan Ebû Hafs-ı Kûfî ile dinleyici durumunda olup hikâyenin gidişatına göre bazen ağlayan bazen gülen, yeri geldiğinde Ebû Hafs-ı Kûfî'nin üzerine cevher, altın saçan Harûn Reşîd, hikâyede yer alan şahıslardandır. Seyyid Cüneyd'in torunu olarak dünyaya gelmiş olan ve hikâyenin pek çok yerinde kendisine atıflarda bulunulan Ebû Müslim ise hikâyede adı geçen diğer bir şahıstır. Olaylar zincirinin gelişimi sırasında üçüncü derecedeki şahıslar olarak ortaya çıkanlar ise hikâyede işlevi az olan şahıslardır. Buna göre söz konusu hikâyenin şahıslarını Asıl Şahıslar, Yardımcı Şahıslar ve Hikâyede İşlevi Az Olan Şahıslar olarak üç başlık altında inceleyebiliriz:

2.1.2.1. Asıl Şahıslar

Kahramanlar açısından son derece zengin bir kadroya sahip olan bu hikâyede, olaylar zincirinin merkezinde yer alan asıl şahısların hikâye içindeki etkisi ve özellikleri şöyledir:

Seyyid Cüneyd: Hikâyenin erkek kahramanı olan Seyyid Cüneyd, hikâyenin bir yerinde “Abdülmuttalib oğlu ve Münzir oğlu ve Üseyd oğlu Cüneyd (İ2^a)” olarak tanıtılır. Bir başka yerinde ise kendini “Abd-ı Menâf oğlu Nevfel oğlu Münzir oğlu Üseyd oğlu Cüneyd (İ336^b)” olarak tanıtır. Seyyid Cüneyd’in babası olan Seyyid Üseyd hikâyede Hz. Muhammed’in amcası olan Hz. Abbâs’ın yeğenidir. Hz. Abbâs’ın daha sonra Seyyid Üseyd’e vereceği padişahlar neslinden olan kenîzek Seyyid Cüneyd’in annesidir. Seyyid Üseyd ile kenîzeğin evliliklerinden sonra doğan Cüneyd, Seyyid Üseyd’in isteği üzerine dadıya verilir. Yedi yaşına kadar dadı tarafından emzirildikten sonra mektebe gider, ilim ve âdâb öğrenerek on dört yaşına gelir. Cüneyd son derece yakışıklı, cesûr, bahâdır, akıllı, ve ilim sahibi bir genç olur. On beş yaşına gelince silahşorluğu ve ok atmayı öğrenip ata binerek ava çıkmaya başlar:

“... Atası Üseyd’ün re’yiyle dâयेye virdiler ve tâ yedi yaşına degin dâyesi emzirdi ve ba’de-zân mektebe virdiler, tâ kitâb okuyup ‘ulûm u âdâb öğrendi ve çün Cüneyd on dört yaşına irdi. Cemâli mâh-ı tamâm gibi tâbende oldu ve her kim anı gördi âstânında aña bende oldu ve kemâl-i nihâyete irüp tâ hîredmend oldu ve maqâl-i şeyh ü şâba bend oldu ve cebhesinden ululuk envârı ‘âleme işrâk itdi ve çehresinden bahâdırılık âşârı birle meşhûr-ı âfâk oldu ve andan şoñra Cüneyd’ün zûrı ziyâde olup silâh-şorluğa başladı ve anı dahı tekmiîl idüp... (İ3^b)”

On altı yaşında Cüneyd’in, nâmı, merdâneliği, cömertliği, adâleti, iki yüz savaşıya karşı tek başına savaştığı o dönemin savaşçılar meclisinde darb-ı mesel gibi dilden dile aktarılmaya başlanır. Hiç kimse onun sırtını yere getiremez, on pehlivânı bir hamlede yere serer ve hiç kimse onun elini bükemezdi:

“... Esb-i tâzîlere süvâr olup şikâr hevesin itdi ve çün on beş yaşına irdi, hiç kimse anuñ kemânı kirişin yirinden kıyıldadamaz idi ve çün on altı yaşına irdi şöyle oldu ki ol rûzgârûñ süvârları ve merdân-ı nâmdârları mecâlisinde Cüneyd’ün merdâneliğin ferzâneliğin ve saḡâsın ‘aḡâsın ve bezlin ‘adlin ḡarb-ı meşel eyidürlerdi. Kerrâtıla tenhâ bir iki yüzmerd-i dil-âver ile ve mübâriz ile neberd içinde berâberlik itmişdi. Belki ziyâde gelürdi ve dahı küştgîrlikde şöyle oldu ki hiç kimesne püştin yire getüremezdi.

Hattâ on merd-i mübâriz er bir uğurdan hamle iderlerdi ve her birin bir lu‘bla başardı ve dahı hîç kimse pençesin pîç idemezdi... (İ4^a)”

Cüneyd, hikâyede yer yer savaşıcılığı, adâleti, kuvveti, cesâreti ve savaş sırasında attığı na’ra ile Hz. Hamza’ya benzetilir ve ondan Hz. Hamza ile akrabalılığının olup olmadığı sorulur:

“...Cüneyd’den su’âl itdiler ki sen Benî-Hâşim gürûhından mısın ki bu kuvvet bu sûtühla Hâzma’ya beñzersin. Cüneyd eyitdi: Belî, benüm atam Hâzma’nuñ ‘ammüsi oğlıdur... (İ34^a)”

Tartûs Pâdişâhı’nın huzurunda güreş meydanına giren Cüneyd’i halk görünce onun boyu, heybeti karşısında şaşkınlığa düşüp onun Hz. Hamza’nın soyundan geldiğini söyleyerek aşağıda yer alan şiiri söylemeye başlarlar:

“... Bu Hâzma-i ‘Abdü’l-muṭṭalib’dür diyüp anuñ haḳḳında bu ebyâtı didiler.

Şi‘r:

Boyı yüce bâzûlarıdur ḳavî

Belî ince ġâyet teni Pehlevî

İki ḳolı şanki cevzân-ı heyûn

Elinde bunuñ ola Rüstem zebûn

Ayaḳları şankim sûtûn-ı dürüst

Yıḳar şanki kūha vurursa müşt

Çü meydâna girdi bu şi‘r-i jiyân

Bunuñla tutuşır ḳanı pehlevân (İ35^b)”

Bir savaş meydanında karşılaştığı Reşîde’ye âşık olan Cüneyd; Reşîde’nin bir ejder tarafından kaçırıldığını öğrenince hayâ perdesinden çıkıp âr nâmûs yakasını yırtıp sînesini taşlarla döverek feryat ve figân etmeye başlar:

“... Cüneyd b. Üseyd ḥod ne‘üzü-bi’llâh serâ-perde-i ḥayâdan taşra çıkup girîbân-ı ‘âr nâmûs pâre pâre idüp sîne-i bî-kînesini taşlarla pâre pâre kıldı ve şol ḳadar feryâd u figâna girdi ki havâda olan ḳuşlar aña muvâfaḳat idüp ferâḡat-ı dâne itdiler... (İ21^b)”

Babasının ve annesinin nasihatlerine kulak asmayan Cüneyd, Reşîde’ye olan aşkını ve dolayısıyla ona karşı hissettiği ayrılık hasretini yer yer şiirlerle şöyle dile getirir:

“Dostlar ‘âlemde hicr-i yârdan düşvâr yok
Künc-i firkatde benümle hîç bir gam-ı h̄âr yok
Nârdan muhriķ ne var ‘âlemde didüm didiler
Âteş-i hicrândan artuķ yakıcı bir nâr yok
...
Var durur her vuşlatuñ bir firķati ey Cüneyd
Gülşen-i ‘âlemde bilgil bir gül-i bî-h̄âr yok (İ22^a-İ22^b)”
“Haberî h̄arâb kıldı tenümüñ ‘imâretini
Kim işitse ķala h̄ayrân gamumuñ hikâyetini
Görinüp perîveş aldı dil ü cân oldu pinhân
Ķalalı h̄ayâl gözümde çekerem h̄arâretini
...
Ķam-ı hicr-i dil-rübâyı çekmez Cüneyd âhîr
Yaķup ol serây-ı şabrı koyısar vilâyetini (İ31^b)”

Cüneyd, Reşîde’nin ayrılığına dayanamayarak onun uğruna anasını, babasını, ülkesini terk eder. Genç yaşında Reşîde’yi aramak üzere Kâdî ile beraber gurbete çıkan Cüneyd, bu yolda pek çok sıkıntıyla karşılaşır. Cüneyd; deryâda, çölllerde aç ve susuz kalır; cin, perî, cadı, dîv ve çeşitli ülkelerin hükümdarları, askerleriyle savaşı, zindana atılır, işkence görür. Ama her sıkıntıyı aşarak Reşîde’yi bulma ümidinden asla vazgeçmez. Cüneyd, gittiği her yerde İslâmı anlatmayı ve yaymayı bir düstûr hâline getirir ve gittiği yerin zindanında tutsak olan Müslümanları kurtararak onların özgürlüğüne vesîle olur. Hz. Hamza’nın bile gidemediği yerlere gidip üstün zekâsı ve savaşçılık kabiliyetiyle fetihler gerçekleştirir, oraları İslâm ülkeleri hâline dönüştürür:

“...O nesne ki saña müyesser oldu, devr-i âdemden berü hîç kimseye müyesser olmadı ki hezâr pâre şehri küfürden ve dâlâletden şer‘ yolına getürdüñ. Nice biñ büt-hâneleri h̄arâb idüp mescid ü mihrâb kılduñ ki Ħamza ol şalâbetle idi, böyle idemedi. Bâ-vücüd ki Esmâ-yı perî anuñla bile idi, tâ kūh-ı Ķâf h̄aşıl olmadı. Çün bu yoluñ vaşfın işitdi, girü döndi. Ħabîb-i ‘Atťâr Ħamza’nuñ püserin uğruladı dağı getürdi. Şimdi bu gür-hâne anuñdur. Benüm sözümi sen ķabûl eyle. Girü döñ, didi. Seyyid Cüneyd yemînler itdi ki Ħabîb-i ‘Atťâr’uñ gür-hânesin tâ ki yıķup kemügin yakmayınca girü dönmeyem, didi...(İ320^a)”

Hikâyenin olay örgüsünde Cüneyd, dönüşümlü olarak Şeybû, Muhtâr ve Kâdî ile birlikte Reşîde'yi bulmaya çalışır. Cüneyd; Şeybû ve Muhtâr'ın bazen yaptıkları hataları düzeltmeye çalışır bazen de onlara kızarak doğru yolu tavsiye eder. Şeybû, Muhtâr ve Kâdî ise Cüneyd'e her fırsatta sadakatlerini göstererek âl-i Resûl'un hizmetkârları olduklarını ve Cüneyd'in istemesi durumunda her şeyi yapabileceklerini dile getirirler.

Cüneyd başına gelen musibetleri Müslümanları kurtarmak için bir araç olarak görür:

“... Cüneyd eyitdi: Ey Bārî Ḥudā'yā beni bu diyāra gönderdün, sebebi Şeybū'yı ol hāle getürmek bu imiş didi. Bunca Müselmānlar bend-i girāndan çün ḥalāş buldılar didi ve bunca ehl-i ḍalālet çün İslām dīnine girüp imān buldılar. Cümlesine tevfiḳ refiḳ-i ṭarīḳ iden sensin. Benüm gibi 'āciz ādemden ne gelür diyüp andan secdeye vardı...(İ320^b)”

Başından pek çok macera geçtikten sonra Cüneyd, Reşîde'ye kavuşur ve Abdurrahmân, Sâre, Üseyd, Evlâ-yı Kerîme isimlerinde dört çocuğu olur. Ebû Müslim hikâyesinin başkahramanı olan Ebû Müslim ise Üseyd'in oğlu olarak dünyaya gelir. Ebû Müslim'in dedesi olan Seyyid Cüneyd çocuklarını büyütüp evlendirdikten sonra hastalanarak doksan iki yaşında vefat eder.

Hikâyede mevcut olan kimi şahıslar Cüneyd'in yakışıklılığını, savaşçılığını, bahâdırılığını, cömertliğini, adâletini ve buna benzer çeşitli özelliklerini şöyle anlatırlar:

İlm-i nücûmdan ve fenn-i üstûrlâbdan anlayan Satîh-i kâhinin şâkirdlerinden biri, Cüneyd'in babası olan Seyyid Üseyd ile annesi olan kenîzekin talihlerine bakınca Cüneyd hakkında şunları söyler:

“...Ol ḥakīm-i hünerver Üseyd-i serverün ve ol duḡterün aḡteriyle olan mâcerāsın işidüp anlaruñ ṭālî'lerin tutdı ve bildi ki anlaruñ ictimā'ından ve ittifâkından bir oḡlan vücûda gele kim be-ḡāyet pehlevān-ı zamān ve engüşt-nümā-yı cihān ola ve şöyle ki Ḥamza-i şāhib-kırāndan soñra anuñ gibi bir pehlevān daḡı gelmeye ve bir duḡtere 'āşık olup çok ser-encām geçüre ve nice kışsa-i ḡaribe vü ḡikāyāt-ı 'ācibe göre. Ol oḡlanuñ şulbindan bir şaḡş vücûda gele kim aña Ebû Müslim diyeler ve lâm-ı la'ini ḡanedān-ı tayyibinden ve ṭāhirinden ol getüre ve girü İslām revnaḡın yirine getüre... (İ3^a)”

Tüccarların canlarını ve mallarını harâmîlerden kurtaran Cüneyd'i tüccarlar, Hz. Hamza, Rüstem, Efrâsiyâb gibi kahramanlara benzeterek şöyle medh eder:

“Biri didi ey Ȧamza-i nāmdār
Biri didi ey Rüstem-i rûzgār
Biri didi ey lendühā-yı cihān
Birisi didi ey bedī‘ ü‘z-zamān
Biri daȦı didi bu Behmen durur
Biri daȦı didi bu Bizen durur
Birisi didi budur Efrāsiyāb
Bunuñ olmayan kişver olur Ȧarāb
...

Ebed ‘ izzet uman Ȧazansun kemāl
Ki olmaz hemişe kemāle zevāl (İ33^b-İ34^a)”

Cüneyd’e âşık olan tüccarın kızı ise Cüneyd’e olan aşkını şöyle dile getirir:

“Biñ cānum olsa yoluña her dem nişār çün
Cān ol durur kim ola fedāsın nigārçün
Gülzār-ı ‘ āleme ebed itmeyem naȦar henüz
Sen serv-Ȧad lāle-Ȧad gül-‘ izārçün
Her ne Ȧadar kim cevri idesin Ȧomayam seni
Elden Ȧonur mı hīç gül tāze Ȧārçün
Cān u cihān eylersem terk yaraşur
Ey dost sen şeker-leb pür-şīve yārçün
Ben duȦter-i kemīne ki ey māh kıll kerem
Geh geh nigāh eylesesin ol Kirdgārçün (İ34^b)”

Reşīde-i Arab: Hikāyenin kadın kahramanıdır. Benî-Şeybān kabīlesinden olup Zehrā-yı Perî ve Amr’ın kızıdır. Seyyid Üseyd ve Cüneyd ile savaşan ve onlar tarafından öldürülen Gazanfer ve Hanzala’nın kız kardeşidir. Reşīde-i Arab ok atmayı, ata binmeyi, güreş tutmayı, avcılığı çok iyi bilen ve savaş sanatında babasından ve kardeşlerinden üstün olan bir kadın savaşçıdır:

“... Reşīde-i ‘ Arab egerçi duȦter idi ammā meydān güninde şanki er idi, atasından ve birāderinden dil-āver idi. Cidālde Rüstem-i Zāl’dan eymenmezem dirdi ve şikārı be-ğāyet severdi... (İ8^b)”

“... Reşîde gibi tîr-endâz ‘âlemde yogdı ve illâ Sa‘d-ı Vakkâş-ı ser-firâz radîyallâhu ‘anh... (İ31^b)”

“... Reşîde hüd bir tîğ-zendî ve cengde hemân bebr ü peleng idi... (İ63^a)”

Bir erkek kadar cesur, dürüst, sözüne sadık olan Reşîde’nin eşsiz ve büyüleyici güzelliği ise dillerde destândır. Onun güzelliği için perîler, iblîsler, cinler, siyahlar ve nice büyük hükümdarların ülkesi harap olur:

“... Üseyd eyitdi: Ey duhter Reşîde-i ‘Arab sen misin ki sıyt u şadāñla ‘âlem hurûşdadur ve benî-âdem cûşdadur. Reşîde eyitdi: Belî benem. Üseyd eyitdi: Sen ol Reşîde misin ki sulţân-ı Mısr, pâdişâh-ı Şâm ile senüñ içün cidâl u kıtâl idüp bî-had halk katl eylediler. Âhîr sulţân-ı Mısr gâlib olup Şâm’ı harâb u yebâb idüp yine Mısr’a gitdi. Duhter eyitdi: Belî benem Üseyd eyitdi: İştüm ki şâh-ı Mağrib mülkinüñ iki bahşından birin saña şîr-bahâ virmiş ki seni oğlına alıvirmek içün fuzüllük gösterüp kabûl itmemişsin. Eyitdi: Belî benem. Üseyd efkâra düşüp kendüye eyitdi: Ben bu duhter-i dildârdan ne su’âl itdüm ise belî benem didi. Oğlum Cüneyd niçe ‘âşık olmasun ki her kim bunu görürse ‘âşık olup vâlih ü hayrân qalur diyüp bir zamân tefekkür itdi. Hemân-dem kemendi atup duhter-i dil-nüvâzî ve ol ğam-güsârî kemend-i ber-bend idüp alup ‘askere getürdi. Çün anuñ yüzün görenler cümlesi ‘âşık olup vâlih muhayyir kaldılar ve Benî-Şeybân cenginden el çeküp ol duhter-i gül-‘izâr içün birbiri ile ‘Arab’da ihtiyâr itdiler. Bu görüp ‘âşık olanlar mâ-beyninde tamâm-ı ‘Arab’da tām ve âheng-i cidâl-i ‘avām zuhûr idüp âşûb-ı fitne baş kaldurup kıtâl mertebesine irişdi. Şöyle kim ‘asker birbiri ile ‘Arab’da ihtiyâr idüp ıztırârî kažiyyeler zuhûrî ‘ubûr kıldı. **Râvî şöyle rivâyet** ider ki şahâbe-zâdelerden ve emîr-zâdelerden ve ‘Arab dil-âverlerinden yedi yüz civân-ı ser-firâz ol duhter-i dil-nüvâza ‘âşık oldılar... (İ11^a-İ11^b)”

“... Ey saçî kesilecek ra’nâsın kim ‘Arab mülkini sen harâb eyledüñ hem çün pâdişâhları ve hân mânları harâb olup depelendiler didi ve Rûm pâdişâhının oğlu dîvâne olmışdur. Senüñ şüretüñ taşvîrini Mısr u Şâm’a iletdiler. Perîlere dağı fitne vü âşûb bıraktıñ ve nice hezâr perîler senüñ sebebüñle helâk olmuşlardur, didi... (İ279^b-İ280^a)”

Reşîde’nin bazen sadece sûret-i nakşına âşık olup dîvâne olan Mısır sultânının oğlu zincirlerle bağı halde bulunur:

“... bir vakt bir seyyâh kişi bizüm vilâyetümüze gelmişdi ve beni dağı görmişdi. Benüm cemâlüm nakşını bir câme-i harîre tahtır itmışdi. Bu Mısr vilâyetine çün getürmişdi. Mısr sulţânının oğlu ol benüm şüretümüñ taşvîrini görüp baña ‘âşık-ı şūrîde-hâl olmuşdi. Bu sâ‘at eyidürler ki dîvâne olmuşdur. Zencîr ile dest-pâ bağludur, didi... (İ253^b)”

Babası, kardeşi ve amcasının öldürülmesi üzerine Reşîde, Seyyid Üseyd ve daha sonra Cüneyd ile savaşıır. Savaş meydanında Reşîde'nin yüzündeki örtü düşünce Cüneyd ona âşık olur. Onun da gönlünde Cüneyd'in aşkı belirmeye başlar. Ancak birbirlerine düşman konumunda olan Reşîde ile Cüneyd birbirlerine olan aşklarını ilk önce kimseye belli etmez:

“... Cüneyd, Reşîde'nün atı boynunu çaldı, başı yire düşdi leşi yire yıkıldı. Reşîde kendüyi atından halâşlar iken nâ-gâh bir bād gelüp bürka'ın güşâde kıldı. Cüneyd'ün gözi yüzine tuş oldu, hemân-demvâlih ü medhüş oldu. Kendüzin tutmayup atından yire düşüp Reşîde nazar idüp gördi ki bir nev-civân-ı âftâb-cemâl ve bir nihâl-i büstân-ı Zü'l-Celâl ve şahîfe-i 'izârında ğubâr-ı haţţ-ı reyhân henüz belürmemiş ve mîve-leb ve cân-fezâsına henüz el irmemiş. Reşîde'nün dağı göñli 'âleminde Cüneyd'ün mihri tulû' itdi ammâ Cüneyd'i öldürmege şürû' itdi idi. Yine Cüneyd'i miyâne-i meydânda terahhum idüp kôdı, dönüp leşkerinden yaña revâne oldu... (İ9^b)”

Ejderha tarafından kaçırılıp annesi ve teyzesinin yanına getirilen Reşîde, Cüneyd'in ayrılığına daha fazla dayanamayıp aşk acısını kimseye belli etmeden geceleri ağlar. Daha sonra Cüneyd'i aramaya karar verir:

“... Reşîde-i dil-ârâm dağı Seyyid Cüneyd b. Üseyd'e şöyle 'âşık oldu ki göñlinden şabr u ârâm gidüp derd ü âlâm gelmişdi. Ser-encâm ne n'ola diyü müdâm ağlardı ve ammâ anasından ğâyet hicâb idüp ve ol ay yüzine niķâb çekerdı ki şûret-i hâl-i 'aşq zâhir olmasun diyü tenini kazâ-yı âsmâneye virmişdi ve gözine uzak sefer görinüp bu diyârdan dūr düşecegin yâd idüp nihânice her gice ağlardı ve yüregın Cüneyd'ün fırâķı nârla dâğlardı... (İ22^b)”

Her şeyi terk ederek Cüneyd'i aramak için çöllere düşen Reşîde, yüzündeki örtü ile erkek kılığına bürünüp gittiği ülkelerde savaşılara katılır, güreş meydanlarına girer ve bazı ülkelerde hükümdâr olur. Çöllerde aç ve susuz kalır, tutsak olur, şeytân, cin ve perîlerin yanında kalır, her türlü sıkıntı ve belâya göğüs gererek sürekli Cüneyd'i bulma ümidiyle avunur. Onun kız olduğunu anlayan ve kendileriyle evlenmesi karşılığında Reşîde'ye kendi ülkelerini ve on binlerce askerini verme teklifini yapan hükümdarlara ise Reşîde asla itibar etmez. Dînî vecîbelerden hiçbir zaman ferâğât etmeyen, Kur'ân okuyup ibadetle meşğûl olan Reşîde, Allah'a sık sık du'â eder. Cüneyd'e hissettiği aşkı ise kimi zaman şiirle dile getirir:

“Dil qarâr itmez dil-ârâsuz cihânda bir nefes

Cüst ü cû kııl ey göñül sen bulmağa kılgıl heves

Her kimüñ kim var dil-ārāsı odur cān-ı cihān
Kānkı cān cānānsuzdur bil kim oldur hīç kesin

...

Kimseye fāş itme sen derdüñ derūnuñdan geçer

Kim saña hem-sırr bulunmaz ey Reşide söz kes(İ22^b)”

Hikâyede Reşide’nin savaşçılık kabiliyeti anlatıldığı gibi eşsiz ve muhteşem güzelliğinin onun için bir belâ durumuna geldiği de dile getirilmiştir. Bu durumda Reşide, Allah’a yalvarıp Allah’tan ölümünü diler.

Başından pek çok macera geçtikten sonra Reşide, Cüneyd’e kavuşur ve Abdurrahmân, Sâre, Üseyd, Evlâ-yı Kerîme isimlerinde dört çocuğu olur. Reşide ve Seyyid Cüneyd çocuklarını büyütüp evlendirdikten sonra Seyyid Cüneyd hastalanarak doksan iki yaşında vefat ettiği zaman Reşide yetmiş beş yaşındadır.

Ay yüzlü, bâdem gözlü Reşide’yi gören hemen herkes ya âşık olup bayılır ya da dîvâne olup zincirlere vurulur. Reşide’nin güzelliği ve kendisine duyulan aşk hikâyede geçen pek çok kahraman tarafından farklı şekillerde dile getirilir.

Seyyid Cüneyd, Reşide’ye karşı hissettiği duyguları yer yer şöyle ifade eder:

“Dostlar ‘âlemde hicr-i yârdan düşvâr yok
Künc-i firkatde benümle hīç bir ğam-h’âr yok
Nârdan muhriķ ne var ‘âlemde didüm didiler
Âteş-i hicrândan artuķ yakıcı bir nâr yok

...

Var durur her vuşlatuñ bir firķati ey Cüneyd

Gülşen-i ‘âlemde bilgil bir gül-i bi-hâr yok (İ22^a-İ22^b)”

Kendisine emânete verilen Reşide’yi gören Kâdî, Reşide’nin aşkından kendinden geçerek şiirler söyler:

“Yaraşur cümle cihān hūbî ğulāmuñ olalar
Bezm-i ‘aşkuñda ebed sākî-i cāmuñ olalar

...

Dām-ı zülfüñe hemān Kāđi girift olmaya hālķ

Hâliñi ger göreler beste-i dāmuñ olalar (İ14^a)”

“Göñül bir duñter-i ra‘ nāya düşdi

Yüzi hürşid alnı aya düşdi

...

Ferāğat gūşesinden Kāđi-i miskīn

Bir āhū-çeşm için şahrāya düşdi (İ12^a)”

Reşide’nin, ipek bir gömleğe işlenmiş resmine âşık olan Sâ’id-i Perî aşkıdan gece günüz ağılayıp annesinin verdiği nasihatleri dinlemeyerek bu şiiri söyler:

“Olmasa bir serde ğam ‘ aşkı eger

Olsun ol ser lāyık-ı tığ ü teber

...

Der-i ‘ aşıkā bend eyleye mi fā’ide

Mā‘ zereti olmasun ey peder (İ110^b)”

Reşide’ye âşık olup zindanlarda zincirlere vurulan Sultân Mansûr’un oğlu ise kendisini teselli etmeye gelen Şeybû’ya bu gazeli söyler:

“Baña senden cefā ‘ ayn-ı vefādur

Baña senden belā ‘ ayn-ı ‘ atādur

...

Firākuñdan olupdur haste cānum

Lebünden büse vir ki aña şifādur (İ267^b)”

2.1.2.2. Yardımcı Şahıslar

Seyyid Üseyd: Hikâyede kendini “Abd-ı Menâf oğlu Hâşim oğlu Abdülmuttalib oğlu Münzir oğlu Üseyd (İ7^a)” olarak tanıtan Seyyid Üseyd, Cüneyd’in babasıdır. O dönemde cömertlikte, şecâ’atda, ok atmada ve kılıç sallamada kendisine benzeyen biri yoktur. Tek başına yüzlerce sayıdaki askeri yok etmeye muktedir. Savaşçılığı, cömertliği, cesâreti ve adâleti yönünden Hz. Hamza’ya benzediği için kendisine Arap kavminde Hamza-i sâñî derlerdi:

“...Seyyid Üseyd merd-i dil-āver idi ve mübâriz server idi ve silāh-şor idi ve şāhib-i zūr idi. Şahâvetde ve şecâ’atda ve tîr-endâzlıkda ve nîze-bâzlıkda nazîri yoğdı. Şöyle ki kavm-i ‘ Arab aña Hāma-i şāñî dirler idi... (İ2^b)”

“... Mü’ellif-i kitâb şöyle haber virdi ki Hamza-i ‘Abdû’l-muttalib’den ve emîr ‘Alî’den sonra hiç kimesne heybetde ve şecâ’atda Seyyid Üseyd gibi dil-âver yogdı... (İ216^a)”

Seyyid Üseyd, Hz. Abbâs’ın Hindistân diyârından eline geçirdiği ve ulu pâdişâhlar neslinden olan kenîzekine âşık olur. Hz. Abbâs’tan istemesine rağmen ilk başta Hz. Abbâs vermemek için yemin etse de daha sonra kenîzeki vermeye iknâ olur. Seyyid Üseyd kenîzek ile evlendikten sonra Cüneyd dünyaya gelir. Seyyid Üseyd, Cüneyd’i Hz. Hamza’ya benzeyen savaşçı, adâletli, cömert ve ilim sahibi biri olarak yetiştirdikten sonra bir müddet Cüneyd ile beraber savaşımlara katılır. Reşîde’ye âşık olan Cüneyd, Kâdî ve diğer sahabe çocuklarını Reşîde’nin aşkından döndürmeye çalışsa da başaramaz. Cüneyd ile Kâdî, Reşîde’nin ayrılığına dayanamayıp onu aramak için ülkeyi terk ettikten sonra Seyyid Üseyd de onları aramaya başlar. Bir süre geçtikten sonra Seyyid Üseyd Medîne’de amcası Hz. Abbâs ve Sa’îd b. Cübeyr ile birlikteyken Haccâc b. Yûsuf’un onları öldürmek için Medîne’ye hareket ettiğini duyarlar. Bunun üzerine Hz. Abbâs Medîne’de kalır ve Seyyid Üseyd ile Sa’îd b. Cübeyr Mekke’ye giderler. Haccâc b. Yûsuf onların Mekke’de olduğunu duyunca oraya hareket eder. Seyyid Üseyd ise silâhlarını kuşanarak Haccâc’ın ordusuna karşı cenge başlar. Haccâc’ın yeğeni Yûsuf’u ve pek çok havârici öldürdükten sonra Cüneyd’i aramak üzere Yemen’e gider. Ama onu bulamaz. Bir süre sonra Seyyid Üseyd’in ölüm haberi Cüneyd’e ulaşır.

Şeybû: Hikâyede kılıktan kılığa giren, kırk günlük yolu bir günde yürüyen ve en imkânsız zamanlarda bile kurtuluşun anahtarı olan Şeybû, Amr Ümeyye’nin torunudur. Hilekâr, hırsız ve yalan söyleyen, her türlü çalgı âletini çalabilen, Acemce, Arapça, Yunanca gibi pek çok dil bilen, üstün zekâlı ve olaylara karşı oldukça soğuk kanlı olan Şeybû bu yönlerle dedesine benzetilir ve kendisine Amr Ümeyye-i sâni denir. Hikâyede dedesinden kalan “hîle-i enbân veya enbân-ı kerâmet” olarak geçen hîle eşyâlarının bulunduğu çantasını yanından ayırmaz. Bu hîle çantasının içinde birbirinden farklı kıyâfetler, bayıltıcı ilaçlar, çeşitli boyalar, sakal, tesbih, seccâde, çalgı âletleri, İncil, Tevrât, çelîpâ, hamâ’il vs. kılık değiştirmek için her türlü eşya mevcuttur:

“... ‘Amr Ümeyye’nün bir püser-zâdesi vardı adına Şeybû eyidürlerdi. Ol maḥall-i cidâlde sefere gitmişdi ve **râvî şöyle rivâyet ider ki** ol Şeybû ‘ayyârlıkda ve tarrârlıkda ve hîle-bâzlıkda ve kâr-sâzlıkda ve revendelikde ve bâzendelikde ve sâzendelikde ve

ha'nendelikde ve dānendelikde ve şīrīn-kārīlıkda ve dildārīlıkda aḥvāilde ve aḳvāilde ve taḡayyūr-i şeklde hey'etde ve cüz'iyetde kuvvetde ve diḳḳatde kāmētdē ve nedāmētdē nefsdē ve hevesde hemān dedesine beñzerdi. Bu daḡı kırk günlük yolu bir günde segirdürdi yine yorulmazdı. ‘Amr Ümeyye-i šānī idi. Zīrā ki anuñ cānı idi ve hem ‘Amr’uñ enbān-ı kerāmeti ve cemī‘ ḡarbī āleti aña düşmişdi... (İ29^a)”

Cüneyd ve Kādī'nin Reşīde'yi aramak için yola çıkmalarından sonra Seyyid Üseyd çok üzülür ve Şeybū'ya durumu anlatır. Şeybū bunun üzerine eski dostu Muhtār'ı yanına alarak Cüneyd ve Reşīde'yi aramak üzere yola koyulur. Şeybū hikāye boyunca kılıktan kılığa girerek en umulmadık zamanlarda esir düşmüş Cüneyd'i, Muhtār'ı, Reşīde'yi veya diğer kahramanları kurtarır.

Şeybū'nun sesi oldukça güzeldir. Hemen her türlü çalgı âletini çalabilen Şeybū, çeşitli makamlarda şarkı söyler. Bazen siyah bir mutrib olarak karşımıza çıkar bazen de sagucu olur ve öldürdüğü düşmanın sarayına giderek onun ağdını yakar ve dostunu kurtarır:

“... Çün Şeybū derḡāl Cüneyd'e geldi. Andan ḡandeye düşüp eyitdi: Çün pehlevānlık işi geçmez. Bārī ḡareme varayın, didi. Ola ki Muhtār'ı ḡalāş idem, didi. Esed eyitdi: Ben varayın cümlesin anda ḡurd u mürd ideyin, didi. Andan ‘Āşım ṡurı geldi. Esed ile köhne cāmeler bulup andan giydiler. Bir niçe raḡt kim nāydan ve defden ve ṡabldan ‘Āşım’uñ çün arḡasına yükletdiler. Esed daḡı omuzına bir düḡül aldı. Anlara eyitdi: Ne demek gerek hemān durma var. ‘Āşım nāy-i ‘Irāḡī’de çün üstād idi ve nazīri yoḡdı. Āfāḡda anuñ gibi ele girmezdi. Çün ḡareme müteveccih olup gitdiler. ḡādīmler anları göricek çün ḡadd u ḡāmētlrine andan naḡar idüp müte‘accib oldılar. Her birinüñ ḡaddi ‘Amr Ma‘d-ı Kerb’e beñzerdi. Şeybū bir ḡoş-āvāz ile müyeḡerlik eyledi ki ṡaşı eritdi. ‘Āşım daḡı yanınca nāyı çalardı. Ammā Esed ḡiç illā elin eline urdı. Çün ḡalāyık anlaruñ ḡadd u ḡāmētlrine naḡar eylerler idi. ḡiç münāsebeti yoḡdı. Ol gice bir ḡoş raḡş urdılar tā ṡabāḡ olıcaḡ ‘avretler aḡlamaḡdan durdılar, andan uyumaḡa vardılar. Bir ‘ūd micmerin andan ṡaleb itdiler. Şeybū eyitdi: Ben ‘ūd yaḡmaḡı ḡāyet ra‘nā bilürem, didi. Andan Şeybū dārū-yı ḡuṡ-beri micmere ṡaḡdı. Andan Esed ile ‘Āşım’a işāret itdi. Burnuñuzı ṡutuñ didi. Ol micmerden düṡün çıkup ‘avretlerüñ ve ḡādīmlerüñ dimāḡlarına pür olup hemān-dem dükelisi bī-ḡuṡ oldılar ve ba‘zıları daḡı ṡaṡra gitmişdi. Esed ḡapı ardında ṡurdı ve gelenüñ boḡazın ṡıḡdı ve depeledi ve ‘Āşım daḡı bir ṡarafdan çün depelerdi. Ol gice ḡādīmlerden ve ehl-i nevāḡiden dört yüz yetmiş kiṡi depelediler... (İ369^a-İ369^b)”

Hikāyede, Şeybū'nun kāsıd şekline girip iki dost orduyu gece karanlığında birbirlerine saldırtması, ayrıca kılık deḡiştirerek kendini iblisin kardeṡi Lākīs olarak

tanıtması ve böylece şeytanları bile kandırarak onları alt etmesi ile Şeybû'nun hikâyede ne derece zeki ve kılık değiştirmede üstün yetenekli olduğu görülür:

“... Andan hîle-i enbânın önüne getirüp bir ak uzun saçal çıkardı. Andan zenaḥdânına bağladı ve bir dâne yeñi kaftan çıkarup andan giydi. Āsmānî idi ve ma‘cûndan düzülmüş bir deste gül eline aldı ve kendü yüzünün rengi çün gül-nâr rengine döndürdü ve güstâḥâne leşker içine girdi. Çün Kāhūr’un taḥtî önüne geldi. Kāhūr eyitdi: Sen kimsin. Hiç âdemîye beñzemezsin didi. Şeybû eyitdi: Ben âdemî degülem, iblisün qarındaşıyam. Şimdi senün atañ katından gelürem, didi. İblîs anda oturmuşdur ve beni saña bir işe göndermişdür, didi. Ol tâcdan ki atañ ile idi ki ve bu dâne ki atañın adı anuñ üzerindedür. Budur ki beni saña göndermişdür, didi. Kāhūr çün la‘li gördi, hemân añladı. Bildi ki râst eyidür, andan yirinden tırdı. Şeybû’nun ayağına düşdi. Mü’ellif-i kitâb eyidür ki Kerās’un kamu kavmi iblise taparlar idi. Çün râst nişân gördiler. İki qarındaş Şeybû’ya çok ‘izzet itdiler. Ayağına yüz sürdiler. Andan şordılar ki aduñuz nedür? Şeybû eyitdi: Lākîs’dür. Anlar eyitdiler ki biz sizi ġâyet çok görüp dururuz ve illâ bizüm yanumuza gelmezsiniz didi. Şeybû eyitdi: Ben âsmânda çok ferîşteler ile ceng eylerdüm tâ ki sizlere zaḥmet virmesünler, didi...(İ340^b-İ341^a)”

Şeybû'nun kılık değiştirerek büründüğü diğer tipler ise şöyledir: İlm-i nücûmdan ve fenn-i üstürlâbdan anlayan kâhin, her türlü yarayı tedavi edebilen tabîb, bazen yüz on bazen de yüz altmış yaşında olan ihtiyâr, râhib, Yâhûdî, Yâhûdî tüccar, mûyeger, kâsîd, çâvuş, siyah, ifrit, mutrib-i Ferec’in oğlu, Gûsenc, Rûbîl, Şagâl muribin oğlu, Yâhûdî Azrân’ın oğlu, Bülbül râhib vs.

Hikâyede Şeybû'nun hırsızlıktan vazgeçmesi ve diğer kötü alışkanlıkları terk etmesi için yer yer Cüneyd’in gazabına uğrar. Ancak Şeybû alışkanlıklarından asla vazgeçemez. Çocukluğundan beri bu sanatla uğraştığını ve her çocuğun kendi babasına benzediğini dile getiren Şeybû, hırsızlıktan ve yalan söylemekten vazgeçemeyeceğini şöyle ifade eder:

“... Cüneyd eyitdi: Sen şart eylemedün mi, bir daḥı uğruluk itmeyeyin diyü. Şeybû eyitdi: Ben bunları uğruluk ile çün getürmedüm. Şecâ’atla getürdüm, didi. Cüneyd eyitdi: Senanı ġâfil eyledün ve aña bahâne idüp yalan söyledün ammâ ben buni meydânda merdânelik ile alayın, didi. Şeybû eyitdi: Ey Seyyid bizüm atalarumuz ve ecdadumuzun hemîşe kârları bunuñ gibidür, didi. Uğruluk ve yalan söylemekdür, didi. Oğul oldur ki çün atasına beñzeyey didi. El-veledü sırru ebîhi ve sizün atalaruñuzun kârı şecâ’at ve saḥâvet ve emânet ve ḥarb ve ḍarb idi. Sen daḥı bî-ihtiyâr anı idersin, didi. Eger beni depeleseler ben bu kârlardan vâz gelmezem ve dönmezem, didi. Sen daḥı söyle ve eger ben hezâr ‘ahd eylersem cümlesi yalandur, didi. Benüm anam ḥikâyet

eylerdi kim şîr-ğor iken bir kız qarındaşum var idi. Sen yuvalanı varup anuñ südin emerdi. Toyıcaq yine kaçup gelürdüñ, yuvalanaraq. Ol dağı çün gülüp ta‘accübe varurdi. Hem-sâyelerinüñ dağı kiminüñ kitâbın ve kiminüñ dağı dutın ve kiminüñ etmegin ve kiminüñ dağı ħurmāsın çünüğrularduñ, didi. Ben bu şan‘atla çün anam ħarnından toğmışamdur, didi. Seyyid Cüneyd çün bu sözlerden bir ħaylî güldi. Şöyle ki ħandeden çün bî-ğod oldı. Şeybû-yı şîrîn-kâr yine taşra çıkdı...(İ340^a-İ340^b)”

Şeybû, hikâyenin sonuna doğru kara kargaya dönüşür. Cüneyd, Şeybû’nun eski haline dönebilmesi için tekrar zorlu bir mâcera yoluna girer. Şeybû eski hâline gelerek Cüneyd’in isteği üzerine Muhtâr ile birlikte Habeş’e gider. Ancak her sene Cüneyd’i görmek için Acem diyârına geleceğine and içer.

Kâdî: Hz. Ali hilâfeti zamanında kadılık yapan ve adâletiyle o dönemde ün salan Şüreyh’in oğludur. Kendisi ilim sahibi, oldukça zeki, itikâdı bir o kadar sağlam, her dâ’im Kur’ân okumakla ve ibadet etmekle meşgûl olan ama savaşıklık kabiliyeti diğer kahramanlara göre çok az olan biridir. Hikâyede bazen, Cüneyd ve diğer kahramanlar düşmanla savaşırken Kâdî, ya bir ağacın tepesine çıkmış onlara du’â eder ya da bir taşın arkasına saklanıp ibadetle meşgûl olarak Kur’ân okur.

Hikâyede, Arap diyârında ve sahabe çocukları arasında pek çok fitnenin kaynağı durumunda olan Reşîde’yi emânete vermek üzere Kâdî’ye getirirler. Kâdî, Seyyid Üseyd tarafından kendisine emânet edilen Reşîde’yi görür görmez ona âşık olur:

“... Varuñ bunı Kâdî’ye emânete virüñ, Kâdî ġāyet emîn kişidür. Ol vaqt Medîne’de bir Kâdî var idi, be-ğāyet dîndār idi. Ol Kâdî’nüñ atası Ĥazret-i emîrû’l-mü’minîn ‘Alî kerrema’llāhu vechehu ħilāfeti zamānında kâdî idi ve Ĥazret-i ‘Alî andan rāzı idi. Aña İbn Şüreyh dirler idi. Ol vaqt bu Kâdî oğlan idi, bu zamān civān idi. Cemāl ve kemālde dağı diyānetde şıyānetde nazîri yoğıdı. Duğteri ol Kâdî’nüñ serāyına iletüp emānete ħodılar. Çünki Kâdî’nüñ gözi duğterüñ yüzine tuş oldı. Kendin yiñemeyüp bî-ħuş oldılar... (İ11^b)”

Kâdî; Reşîde’nin aşkından ve onun ayrılığından kendinden geçip yeme ve içmeyi unuttur. Sürekli ağlayarak kendine edilen nasihatları dinlemez. Kâdî yalnız kaldığında ise Reşîde’nin aşkını ve kendinin düştüğü durumu anlatan şiirler söyler:

“Göñlüm ayrılmadı hergiz kākül-i dildārdan

Lā-cerem olmaz cezā Manşûr olan dildārdan

Yig durur şimden girü olmak nihān bu nāsdan

Çün cezâ düşdüm ben ol yâr-ı perî-ruhsârdan
Gerçi oldum ol periden ayru ammâ gözüme
Görinür nağş-ı hayâli her der ü dîvârdan
Güşe-i firkatde rûz u şeb figân u zârda
Baña hem-dem gayrı yok bu dîde-i hûn-bârdan
Bu muşîbet bu belâ vü firkat u derd ü ‘anâ
Kâdî’ye bir kimseden olmadı illâ mârdan (İ21^b)”

Reşîde’nin ayrılığına dayanamayıp Reşîde’yi bulmak ümidiyle Cüneyd ile anlaşarak beraber gurbete düşerler:

“...Kâdî-i bî-çâre bu şi’ri okuyup ağlardı ve âhîr kendüye ağlamak ile iş hâşıl olmaz diyü Cüneyd’e eyitdi: Çün senüñle hem-dem ü hem-ğam olduk bu şehrimizde durmakla derd ü ğam ziyâde dağı ziyâde olup helâka varuruz. Pes terk-i diyâr ve ğurbet ihtiyâr idevüz. Nitekim erbâb-ı dâniş ve aşhâb-ı bîniş buyurmışlardır. **Beyt:**

‘Âşıka şabr eylemek lâ-büdd gerekdür yâ sefer

Bu iki olmazsa anı ‘aşk ider zîr ü zeber

Çün çâre budur ki tûrı gelevüz cihânda âvâre olavuz yâ Reşîde’yi bulavuz yâhûz talebinden cân virevüz. Ammâ evlâsı budur ki bu sırrı hiç eħade bildürmeyevüz. Zîrâ ki bildürsevüz şâyed ki mâni‘ olalar. Cüneyd’le dilde ğam kırmayup dağı hurrem oldılar. Bu kıavl üzre muķarrer oldılar... (İ32^a)”

Cüneyd ile birlikte başlarından pek çok macera geçtikten sonra Cüneyd’in yanından ayrılmak zorunda kalan Kâdî, daha sonra Muhtâr ve Şeybû ile birlikte Reşîde ile Cüneyd’i aramaya devam eder. Bu arayış sırasında çok fazla olaya tanıklık eder. Hikâyenin sonunda ise Cüneyd ve Reşîde ile Horâsân’a gider. Daha sonra Küseyr adında bir hükümdârın kızıyla evlenir.

Muhtâr: Sa’d-ı Vakkâs’ın torunu olan Muhtâr, okçuluk ilminde dedesi gibi benzersiz bir kahramandır. Okçuluğunun yanı sıra onun cesâreti, yiğitliği ve zekâsı hikâye boyunca göze çarpar. Ok atarak tek başına yüzlerce askeri öldürür, aynı şekilde yüzlerce kişinin arasına girerek hiç korkmadan savaşıır. Hikâyede hiç girilemeyecek kaleleri zekâsı ve savaşıılık kabiliyeti ile fetheder. Müslüman tüccarların geçiş noktalarındaki cezîreleri tehlikeli insan, maymun ve diğer yaratıklardan temizler.

Muhtâr, Şeybû'nun eski dostudur. Şeybû'nun kendisine Cüneyd'in durumunu anlatması ve teklifi üzerine Cüneyd'i bulma ümidiyle Şeybû ile birlikte yola koyulurlar:

“... Şeybû, Üseyd'e bükâda olma du'âda ol diyüp tûrdı, evine geldi. Bir yârı var idi, adına Muhtâr eyidürler idive Sa'd-ı Vakķāş'ın oğlu idi. 'İlm-i tîrde dedesi gibi bî-naẓîr idi. Atduğı ok yire düşmez idi. Anı kığırıp hâlden haber virdi. Ol dağı ber-ser diyüp hemân başına kırban bağlayup eline aldı. Şeybû-yı 'ayyâr eyitdi: Hemân dağı hancer-i âbdârın biline şokdı. Hîle-i enbânını eline aldı ve omuzına ardup ikisi dağı piyâde oldılar ammâ bî-zevâda yola girüp revâne oldılar...(İ41^b)”

Muhtâr, Şeybû ve daha sonra onlara katılacak olan Kâdî hikâye boyunca birbirlerine yardım ederek Reşîde ve Cüneyd'i bulmaya çalışırlar. Hikâyenin sonunda Cüneyd'in Acem diyârına gideceğini söylemesi üzerine Muhtâr ve Şeybû Cüneyd'in yanından ayrılarak Habeş'e giderler.

2.1.2.3. Hikâyede İşlevi Az Olan Şahıslar

Şahıslar açısından oldukça zengin olan hikâyede işlevi az olup üçüncü derecedeki şahısların isimlerini şöyle sıralayabiliriz:

“Amr, Hanzala, Gazanfer, Seyyid Cüneyd'in annesi, Satîh-i Kâhin'in şâkirdi, Zehrâ-yı Perî, Keynâs-ı Perî, Merre, Gâlib, Hilâl, Püser-zâde-i Sa'd-ı Vakkâs, Püser-zâde-i Hamza, Püser-zâde-i Ömer İbni Hattâb, Püser-zâde-i Hanefiyye, Püser-zâde-i Amr Âs, Hannâne, Balıkçı/ Merd-i siyah, Balıkçının kızları, Sultân Mansûr, Tevb şehrinin Padişahı, Tevb şehrinin Padişahının kızları, Sultân Mansûr'un oğlu, Sultân Mansûr'un güyegüsü, Su'âde, Hâce-i bâzergân, Hâce-i bâzergânın kızı, Tartûs Padişahı, Tartûs Padişahı'nın kızı, Aylan, Bûtimâm, kayser-i Rûm, kayser-i Rûm'un câriyesi, kayser-i Rûm'un oğlu, kayser-i Rûm'un veziri, kayser-i Rûm'un kızı, kayser-i Rûm'un dadısı, Zübeyde, Sa'id-i Perî, Câşûb-ı Perî, Mülûkâl-i Dîv, Kîrvâne-i Perî, Şu'ayb-ı Perî, Cemşîd Kalesi'nin Padişahı, Cemşîd Kalesi'nin Padişahı'nın kızı, Mısır Sultânı'nın kızı, Şihâb-ı bâzergân, Deylevî-i Ayyâr, Behû-yı Dîv, Endülîs Pâdişâhı, İsfendiyâr-ı Mellâh'ın oğlu, Ceymûn, Ceymûn'un oğlu, Ceymûn'un kızı, Mihrâs-ı zengî, Tihân, İntihân, Zehrâ-yı Câzû, Zehrâ-yı Câzû'nun oğlu, Kâbûs-ı Dîv, Abdülmü'min, Balıkçı/ Sayyad, Cemîle, Urve-i Dilâver, Âhenser, Mukâtil, Gürgsâr, Gürâz, Azrân, Sûzân-ı Câzû, Lûkâ, Sa'd-ı Mısrî, Bucâl-i Dîv, Kilîm-gûşlar Şahı, Kebûk, Riyâse, Kurâs, Kâhûr, Şâkûr, Mâhû, Kaylâfe, Şu'ayb,

Efteh, Abdurrahmân, Abdülhamîd, Yûsuf, Selîm-i Cevherî, Perîler Şahı, Perîler Şahı'nın kızları, Kays, Anter, Âdiye Bânû, Şemîrân, Fercân, Bektaş, Şihâl, Âteş-sûz-ı Câzû, Habîb-i Attâr, Gârûs, Âmir-i Câzû, Şîrvâne-i Câzû, Esmâ-yı Perî, Keynûs-ı Perî, Râziyâne-i Câzû, Ârika-i Câzû, Âsım, Şâkir, Batur, Dâd, Mâhyâr, Kûhten, Kûhyâd, Çekûh, Eşkvâr, Sedviye-i Câzû, Sâlg, Mızrâb, Şeh-süvâr, Mürdâsb, Abdurrahman (Seyyid Cüneyd'in oğlu), Sâre (Seyyid Cüneyd'in kızı), Üseyd b. Cüneyd (Seyyid Cüneyd'in oğlu), Evlâ-yı Kerîme (Seyyid Cüneyd'in kızı), Muhammed Zemcî, Abdurrezzâk, Küseyr, Kelîme, Nasr b. Seyyâr.”

Hikâyenin olay örgüsü içerisinde kısmen aktif olarak yer alan veya sadece adının geçtiği üçüncü derecedeki şahıs durumunda olan tarihî şahsiyetlerin isimleri ise şöyledir:

“Haccâc b. Yûsuf/ Yûsuf-ı Haccâc, Mervân, Yezîd, Şüreyh, Muhammed b. Yûsuf, Sa'îd b. Cübeyr, Abdurrahman-ı Mülcem, Yezîd'in oğlu, Müseylime-i Kezzâb, Muhammed b. Yezîd, Abdullâh Yezîd, Abdülmelik b. Mervân, Alî Rıdvân, Erd-şîr b. Hâmân, Hazîme, Tâhir, Sinânü'l-hafî/ Ziyâd b. Sinân, Aristatâlîs, İstefânos, Fir'avn.”

Ayrıca hikâyede geçmişte yaşamış ve bazılarının varlığı günümüzde de devam eden pek çok kavim ve topluluklardan da bahsedildiği görülür:

“Havâric, kavm-ı Arab/ kabâ'il-i Arab, benî-Şeybân, benî-Hâşim/ Hâşimî, Mısırlılar, Rûmîler, Tartûsîler, Mervânîler, Dımışkîler, benî-Ümeyye, Habeşîler, Yemenîler, Âd ve Semûd kavimleri, Sakîf kavmi, benî-Kureys vb.”

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da yukarıda yer alan tarihî şahsiyetlerin, kavim ve toplulukların yanı sıra birtakım peygamber, sahabe ve diğer dînî şahısların da üçüncü derecedeki şahıs olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Hikâyede, bazılarının sadece ismi geçerken (Hz. Yûsuf, Hz. İdris, Hz. Süleymân, Hz. Âdem, Hz. Mûsa, Hz. Şu'ayb, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Sa'd-ı Vakkâs, Hâbil, Kâbil) bazılarının ise aktif olarak yer aldığını (Hz. Muhammed, Hz. Hızır, Hz. Fâtıma, Hz. Hadice, Hz. Hamza, Hz. Ali, Hz. Abbâs) görmekteyiz. Kâdî ile Muhtâr'ın karşısına çıkıp onları tuzağa düşürmeye çalışan Deccâl, Reşîde ile konuşan ve kendi gibi şeytan olanlara nasihat eden iblis hikâyede aktif olan diğer dînî şahıslar olarak karşımıza çıkar. Söz konusu şahısların isimlerini şöyle sıralamak mümkündür:

“Hz. Muhammed, Hz. Yûsuf, Hz. İdris, Hz. Süleymân, Hz. Âdem, Hz. Mûsa, Hz. Şu’ayb, Hz. Hızır, Fâtîmatü’z-Zehrâ/ Hâtûn-ı Kıyâmet, Hz. Hadice, Hz. Hamza, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan, Hz. Abbâs, Abdülmuttâlib, Amr Ümeyye, Sa’d-ı Vakkâs, Hâbil, Kâbil, Amr b. Âs oğlu, Amr Ma’d-ı Kerb, Muhammed b. İbrâhim b. Mâlikü’l-Eşterî, Mesûd b. Ebû Bekr-i Sıddîk, Esed b. Kerb, Ebû Tûrâb, Haydâr, Deccâl, iblîs.”

Hikâyede, kimi zaman mitolojik şahısların da yer aldığı görülür. Bu şahısların bir kısmı güç, şöhrat, sihir vb. yönlerle benzetme ögesi olarak kullanılmıştır. Bir kısmı ise onlardan kaldığına inanılan kılıç, hançer, zırh, gürz gibi savaş âletlerinin anlatımı sırasında veya onlara ait olduğu düşünülen taç ve hazinelerden bahsedilirken zikredilir. Hikâyede olayın içinde olup Seyyid Cüneyd’le savaşan Herakl gibi üçüncü derecedeki şahıs durumunda olan mitolojik şahıslara da rastlanmaktadır. Ayrıca kimi efsanelerde karşılaşılan Dûvâl-pâylar kavmi ile Kilîm-gûşlar kavmi gibi toplulukların da hikâyede konu olduğu söylenebilir. Dûvâl-pây bilindiği üzere seyyâhları yollarından alıkoyan ve onları yanıltarak kendi tuzaklarına düşürmeye çalışan bir tür iblistir. Hikâyede cismen uzun bacakları ve elleri olmasına rağmen yerde sürünen bu iblisler yakaladıkları Kâdî ile Sa’d-ı Mısırî’nin sırtına binerek uzun bacakları ve elleri ile onları sarıp merkep şeklinde kullanmaları ilginçtir. Efsânelere konu olan kilîm-gûşlar ise hikâyede çok geniş kulakları ile dikkat çeker. Kulaklarını bir örtü gibi kullanıp uyumak için bir kulaklarını altlarına, bir kulaklarını ise üstlerine örtmeleri ve ülkelerine gelen Muhtâr’ı küçük kulaklı insan olarak padişahlarına tanıtmaları oldukça ilginçtir. Söz konusu diğer mitolojik şahısları ise şöyle sıralayabiliriz:

“Rüstem-i Zâl, Sührâb, İsfendiyâr, Pijen, Rûyînten, Sâmirî, Ferîdûn, Selm, Behrâm-ı Gûr, Siyâmek, Tahmûrs, Cemşîd, İskender-i Zü’l-karneyn, Efrâsiyâb, Herakl, Bîzen, Behmen.”

Yukarıda adı geçen şahıslardan ayrı karşımıza bazen mellâh, dadı, kâsîd, câriye, gulâm, nigehbân, zindanbân, bekçi, çavuş, bevvâb, pehlivân, leşker, siyah, Yemenî, Hâbeşî, Mısırî gibi vasıflarda olan, bazen ise olağanüstü niteliklere sahip perî, cin, dîv, ifrit, câzû, melek gibi sıfatlarla nitelenen ama ismi söylenmeyen şahıslar da mevcuttur. Olağanüstü niteliklere sahip perî, cin, dîv, ifrit, câzû gibi varlıklar bazen kahramanlara karşı savaşarak onları tuzağa düşürmeye çalışırken

bazen de kahramanlara yardım eden şahıslar olarak ortaya çıkarlar. Bu şahıslar hikâyede şekil değiştirip at, fil, aslan, ejderha, gurâb-ı siyah gibi yaratıklara dönüşürken bazen bir meleğin ceylan şekline ve ardından insan sûretine girdiği, bir perînin beyaz güvercin şekline girdiği veya bir cadının Reşîde kılığına girip Seyyid Cüneyd’e tuzak kurduğu görülür.

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da müellifin kurgu dünyasında oluşturduğu yüz elliye yakın şahsın yanı sıra geçmişte yaşamış birtakım hükümdar ve sahabelerin hikâyede aktif olarak yer alması dikkat çekicidir. Ayrıca birtakım tarihî olaylarda müellifin kurgu dünyasında oluşturduğu kahramanların yer alması dikkat çeken bir diğer husustur. Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hamza, Hz. Hadice, Hz. Fâtımâ gibi dînî şahsiyetlerin, kahramanların imdadına rüyalar vesilesiyle yetişmeleri; Hz. Hızır’ın ise hikâyenin asıl kahramanlarından biri olan Seyyid Cüneyd ile karşılaşp sohbet etmesi ve Seyyid Cüneyd’in Reşîde’ye ulaşması için ona yardım etmesi gibi hikâyede kurgulanmış olaylara dînî şahsiyetlerin iştirak etmesi ilginçtir.

2.1.3. Mekân

Klâsik anlatı türlerinden biri olan hikâyeleri meydana getiren en önemli unsurlardan biri mekânlardır. Klâsik hikâyelerde mekânlar gerçekte var olsalar da (Çin, Mâçin, Hindistân, Mısır, Rûm ve Acem diyârı...) müellif tarafından yapılan tasvîrlerle genellikle hayâlî bir hüviyete bürünür. Gerçek dünyaya ait kanunların yer almadığı, olağanüstü yaratıkların hüküm sürdüğü ve buna bağlı olarak zamanın da mevcut olağanüstü mekâna göre şekillendiği bir yapı, müellifin hayâl gücüne ve oluşturduğu kurgu dünyasına bağlıdır. Bu konuyla ilgili Süleyman Çaldak “Nergisî ve Nihâlistân’ı” adlı eserinde şöyle bir değerlendirmede bulunur:

“... Klâsik hikâyelerde, genellikle hayâlî konuların işlendiği tahkiye ürünlerinde çevre ve mekân tamamen hayâlidir. Bu nedenle gerçek dünyamızla bağdaşmayan kanunları, bizimkilere benzemeyen bitki ve hayvanları bulunabilir. Artık orada her şey olağanüstüdür. Olaylar tamamen farklı bir âlemdedir ve farklı bir şekilde devam eder... (Çaldak, 2010: 228)”

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da mekânlar üç farklı kategoride karşımıza çıkar. Birincisi tamamen gerçek hayatta olup ismen haritalarda gösterilebilen mekânlar (Mekke, Medîne, Endülüs, Mısır vb.), ikincisi genel

ifadelerle tavsif edilen ama yine de gerçeklikle bağlantısı olan mekânlar (Endülüs'ün limanı, Rûmeli'de bir kale, Mısır ile Şâm'ın ortasında yer alan Mûsâ Çeşmesi vb.), diğeri ise cinlerin, perîlerin, birtakım yaratıkların hüküm sürdüğü ve bir kısmı mitolojik anlatılarda yer alan tamamen hayâlî olan mekânlardır (Maymunlar Cezîresi, Kilîm-gûşlar Cezîresi, Zehrâ-yı Câzû'nun Kalesi vb.).

Hikâyede kurgulanan olaylarda gerçek mekânlar ile hayâlî mekânlar iç içe geçmektedir. Reşîde'nin annesinin bir perî olması ve Seyyid Cüneyd'in hem gerçek hayattaki düşmanlarıyla hem de cin ve perîlerle sıkça mücadele içinde olması mekânların tamamen gerçek ya da tamamen hayâlî olmasını engellemiştir. Hikâyede gerçek mekândan yola çıkan bir kahraman hayâlî mekâna varabilir veya hayâlî mekândan hareket eden bir kahraman gerçek mekâna ulaşabilir. Örneğin Reşîde'nin Medîne'den perîler diyârına gitmesi veya Seyyid Cüneyd'in cinlerin diyârından Endülüs'e gitmesi gibi.

Klâsik hikâyelerde mekânlar genellikle kahramanın duygu dünyasıyla bağdaşan ve ona göre şekillenen bir yapı arz eder. Kahraman mutluysa mekânlar oldukça güzel, mutsuzsa bir o kadar kötü şekildedir. İsmail Ünver, bu konuyu şöyle dile getirir:

“... Olayların geçtiği yerler, olayın niteliğine göre tasvîr edilir. Mekân, olayın niteliğine göre düzenlenmeye çalışılır. Kişileri mutlu kılan olaylar, gösterişli saraylarda, tabiatın güzel olduğu yerlerde geçerken; mutsuzluklar insanın içini karartan sıkıntılı yerlerde, çetin tabiat şartları altında gelir... (Ünver, 1986: 455)”

Ünver'in yukarıda yer alan değerlendirmesinin yanı sıra Kıssa-i Seyyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da mekân tasvîrinde sıkça karşımıza çıkan bir yöntem de, kahramanın bulunduğu mekânın ve kendisine sunulan imkânların kendi rûh dünyasına göre tasvîr edilmesidir. Örneğin Cüneyd'den ayrılan ve perî olan teyzesinin yanına getirilen Reşîde, her türlü imkânın kendisine sunulmasına rağmen Cüneyd'in aşkıyla bulunduğu mekânı ve durumu oldukça kötü bir şekilde tasvîr ederek oradan ayrılmaya karar verir. Oradan ayrılan Reşîde çöllere düşer ve daha sonra perîler tarafından oldukça güzel bir diyâra getirilir. Ancak Reşîde buraya da itibar etmez ve bulunduğu yeri bir zindana benzetir. Hikâyede geçen bu kısım şöyledir:

“... Gördi bir şahrâ-yı bî-gerân tûlına ‘arzına ne hadd var ve ne pâyânı var bir hoş murğzâr u sebzitân ve her tarafı bâğ u bustân ve bustânının her gûşesi sünbül ü reyhân u gül zamîrân reng-â-reng ve beyâbânının her tarafı çemen ü semen ü lâle vü şakâyık-ı nu‘mân gün-â-gün bûlbûlleri gûlgûlede ve ğayrı kuşları velvelede ve ağaçları gün-â-gün mîvelerle müzeyyen ve âb-ı revânları câ-be-câ mu‘în ve ol mâh-peyker perîler ve ol hoş-nevâ muṭribler hezâr neşât u ṭarabla Reşîde-i ‘Arab’ı bu bâğlara kim vaşf itdüm bir ğarrâsına getürdiler. Çün Reşîde nazar itdi. Taht-ı zerrîni bir bâğda bir havz-ı sîmîn kenârında gördi. Ol havz hâm gümüşden düzmişlerdi. Şöyle ki tâbindan âbı görünmezdi. Şöyle ki şâ‘irler eyidürler: **Ḳıṭ‘a:**

Çemen içinde işbu havz-ı sîmîn

Çü mâh-ı bedredür gûyâ miyânda

Bu havz içinde mâhîler görünür

Çü mâh-ı nev miyân-ı âsmânda

Anuñ gibi mücellâdur kim ol havz

Görinür kâ’inātuñ ‘aksi anda

Bu havza girse sîmîn-ten perîler

Düşerdi ditreyüp güneş ol anda **Neṣr:**

Bu havz ve bu bûstânları ki vaşf u şaf itdüm. Reşîde-i ‘Arab’uñ gözine bu mekân çün zindân görindi. Çün bu perîler neşât u ṭarabla ve lehv lu‘bla ve sâz sözle ve semâ‘larıyla Reşîde-i mâh-ruḥsârı bu havz kenârına getürüp gitdiler tâ meger anuñ göñli gözi bunları teferrüc itmekle feraḥ bulup gûşâde ola ve tebessüm idüp tekellüme gele. Ḳaṭ‘ â ne tebessüm itdi ve bir kimesneye tekellüm eyledi ve ol tâze verd gibi bedeninuñ cerâḥeti derdinden bir lahza râḥat olmadı...(İ68^b-İ69^a)”

Aynı şekilde hikâyenin çeşitli yerlerinde Cüneyd’e nice hükümdârlık ve hazîne sunulmasına rağmen bulunduğu mekânı ve durumu olumsuz bir yapıda tasvîr eder. Hikâyede yer alan diğer kahramanların da bulundukları duruma göre bazen koca bir kâinât veya uçsuz bucaksız bir çöl gözlerine dar gelmektedir:

“... ‘Âlemi gözlerine teng eylediler...(İ8^a)”,“...ol beyâbân-ı bî-pâyân gözlerine teng itdiler...(İ17^b)”

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da yer alan mekânları yukarıda bulunan açıklamalara binâen Dînî ve Tarihî Mekânlar, Coğrafi ve Çevresel Mekânlar, Hayâlî Mekânlar olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür:

2.1.3.1. Dînî ve Tarihî Mekânlar

Hikâyedeki bu mekânlar bazen Hindûsitân, Mısır, Habeş, Yemen, Medîne, Mekke, Horâsân, Endülüs, Rûm ve Acem diyârı şeklinde şehir veya bölge adı zikredilerek geçer. Bazen de bu şehirlerin adları söylenerek buraya yakın yerlere işaret edilir. “Klâsik hikâyelerimizde gösterge tekniğinden ziyade anlatı tekniği ön planda olduğundan mekâna ait tasvîrler belli nesnelerle sınırlı kalmış ve işlevsel bir özellik taşımamıştır (Arslan, 2015: 223)”. Şehirlerin tasvîri sırasında şehrin zenginliği veya kalabalığı anlatılmaya çalışılınca kimi zaman dönemin meşhur şehirleri ile kıyaslanarak okura bir fikir edinme açısından kapı aralanır. Aşağıda yer alan bu tasvîrde Endülüs şehri dönemin en gözde şehirlerinden olan Şâm ve Haleb ile kıyaslanır:

“... Nâ-gâh bir şehergâh şehr-i Endülise yetişdiler. Çün limonına girdiler. Gemiden taşra çıktılar. Gördiler, bir şehr-i mu‘azzam havzları ve bağçeleri çün bağ-ı İrem. İçi bir galaba ne Şâm’a beñzer ve ne Haleb’e ve dâ’iresi hişâr burûcî bî-şümâr. Bir tarafı berre bir tarafı bahra ve bir tarafı küh-şâr idi. Havâsı laîf ve halkı zarîf. Ol hişâruñtûl u ‘arzı elli fersengden ziyâde idi. Ammâ havâzî‘ı tavâbî‘ı ve levâhıkı ve vilâyeti biñ fersengden ziyâde idi ve bir ‘âdil u fâzıl pâdişâhı var idi... (İ202^a)”

Bu ve buna benzer şehir tasvîrleri hikâyede sıkça rastlanan bir durumdur. Ancak şehirler için yapılan tasvîrler genellikle bağlar, bahçeler, havuzlar, kale burçlarının yüksekliği, kalabalıklığı, orada yaşayan insanların genel özellikleri veya o şehrin zenginliğini gösteren yapılar üzerine bînâ edilir. Bazen de şehrin sadece ismi, nerede yer aldığı veya kim tarafından yönetildiği kısaca tanıtılmaya çalışılır. Aşağıda yer alan tasvîrde Sivas şehri için şu ifadeler yer verilir:

“... Günlerde bir gün nâ-gâh şehir vaktinde Sivas şehrine geldiler. Ol vilâyet çün Rûm idi ve bir tersâ pâdişâhı var idi. Ammâ Mervân’a baş harâcın virür idi. Ol vilâyetde Cüneyd ve yârân tâze vü hurrem gördiler anda inüp kondılar. Andan birkaç hayme evler eylediler ve karar gösterdiler...(İ377^a)”

Müellif, dînî ve tarihî mekânları bazen tarihî olaylara tanıklık edecek bir şekilde kullanır ve bulunulan yer söz konusu dönemin sosyal ve siyasal özellikleri ile tasvîr edilir. Bu durum müellifin hikâyeyi yazma amacıyla örtüşmektedir. Nitekim müellif hikâyenin sonuna doğru hikâyeyi yazmasının amacını şöyle ifade eder:

“... Mü’ellif-i kitāb Ebū Ḥafş eydür: Ben Ḥamza kışşasın ve andan Battal hikâyetin ve cümle ‘Arab ve ‘Acem mülkinüñ ser-güzeştin okudum ve nazar itdüm baña pesendide gelmedi. Ammā bu kışşa be-ğâyet pesendide vâkı‘ oldu ki tā rûz-ı kıyâmet tarâvetinden her varakı tā gül gibi pejmürde olmaya ve bād-ı ḥazân dahı bu bâğuñ güline yol bulmaya, didi. Zîrā ki kamu naşîhat u hikmet ü hîlet ü mekr ü ‘aşk u şıdk u şecâ‘at u saḥâvetü tevḥîd-i Rabbü’l-‘âlemîn ve na‘t-ı Seyyidü’l-mürselîn ve menâkıb-ı emîrû’l-mü’mînîn çün bu kitâbda derc olmışdur... (İ376^b-İ377^a)”

Yukarıda görüldüğü üzere dînî ve tarihî mekânların seçimi müellifin hikâyeyi yazma amacı doğrultusunda yani “tevḥîd-i Rabbü’l-‘âlemîn, Peygamber efendimiz Hz. Muhammed’in na’tı ve emîrû’l-mü’mînînin başından geçen kıssaları” anlatmak için yapılmıştır. Bu mekânlar tarihî şahsiyetlerle de örtüşerek karşımıza çıkar. Örneğin hikâyede Hz. Muhammed’in amcası Hz. Abbâs’ın Medîne’de yaşadığı, Haccâc b. Yûsuf’un ve ordusunun Harem-i Şerîf’e gelip Sa’îd b. Cübeyr’i öldürmek için Harem-i Şerîf’i yıkmaya çalışması, yine Haccâc b. Yûsuf’un hüküm sürdüğü yerlerin söylenmesi vb.

“... Ya’ nî Haccâc bin Yûsuf’da idüm ki ol pâdişâh-ı şehr-i Vâsîta’dur. Ben aña didüm ki Sa’îd bin Cübeyr’i depele... (İ171^b)”

Hikâyenin giriş kısmında ifade edildiği üzere Ebū Hafs tarafından Hârûn Reşîd’e anlatılan hikâyeye bakılırsa *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab* günümüzdeki İran sınırlarında rivâyet edildiği düşünülmektedir. Ancak hikâyenin olay örgüsünün başlangıç noktası, Hz. Abbâs’ın yaşadığı ve Cüneyd’in doğup büyüdüğü yer olan Medîne’dir. Olaylar geliştikçe mekân değişikliği artarak devam eder ve hemen her coğrafyada yer alan mekânlardan bahsedilerek hikâye oldukça geniş bir yelpazeye yayılır.

Hikâyede ismi geçen ve tarih açısından oldukça önem arz eden dînî ve tarihî mekânları şöyle sıralayabiliriz:

“Kûfe, Medîne, Mekke, Ka’be, Şâm, Haleb, Ra’î, Rey, Mûsul, beytü’l Makdis, beytü’l-Aksa, kabr-i nebî, Hz. İbrahîm’in kabri, Hz. İdrîs’in kabri, Yemen, Mısır, Keşmîr, Nahşeb, Hicâz, Harem-i Şerîf, Hindûsitân, Habeş, Basra, Dımışk, Aden, Merv, Horâsân, Şîrâz, Hayber, Hârezm, Mâhân, Bağdâd, Endülîs, Vâsîta, Zeng-bâr, Yunan, Tartûs, Sivas, Malatıyye, Serendîb, Nûbe, Sind, İskenderiyye.”

2.1.3.2. Coğrafi ve Çevresel Mekânlar

Olayların geçtiği bu mekânlar, bir savaş veya güreş meydanı, çeşitli oyunların sergilendiği bir alan, avlanılan bir yer, bazen aşılması güç ve feth edilmesi zor olan cezîre veya kale; bazen de ev, çadır, saray, hân, zindan, hücre, hamâm, vuzû'gâh, gûr-hâne, câmi, kuyu, gizlenmek için içine girilen bir ağaç kovuğu gibi kahramanların bulunduğu duruma göre tasvîr edilen yerler olabilir. Ayrıca olayların farklı coğrafyalara uzanması ve buna bağlı olarak kahramanların seyahat etmeleri sırasında geçtikleri çöller, dağlar, deryâlar ve durup dinlendikleri âb-ı revânlar, bağlar, çeşmeler, kûylar vs. hikâyede yer alan diğer coğrafi ve çevresel mekânlardır. Bu mekânların bir kısmı özel isimler kullanılarak tasvîr edilirken (Cezîre-i Battâl, Melân bahrı, deryâ-yı Ummân, Âb-ı Âmû, Mûsâ Çeşmesi, Gazâle-i Habeşî Çeşmesi, Acem diyârı, Rûm diyârı, Mağrib vb.) bir kısmı ise sadece bulunduğu yerin ismi ile tanıtılır.

Hikâyedeki savaş meydanları rezmgâh, masâfgâh gibi kelimelerle karşılanırken bu meydanların tasvîrleri olabildiğince mübalağalı bir şekilde yapılır:

“... ‘Amr oğlu Hanzala’nuñ kanlu câmesini boynına ardup yigirmi biñ erüñ önince hezâr âh vâhla zâr olup gelürdi. Çün meydân yirine yetişdi, bünyâd-ı ceng idüp leşkerini şaf şaf ârâste kılpup ‘Arab’dan yaña âheng itdi. **Bu tarafdân** dañı Üseyd ile Cüneyd emir-zâdeler ile ‘askerlerin fevc fevc pîrâste itdiler. Bunlar dañı on biñ er idi ve her biri merd-i dil-âver idi. Çün iki leşker birbirine muķâbil olup dîde-i heybet birle birbirine nazar iderlerdi...(İ6^a)”

“... Altıncı gün leşker-i kayşer-i Rûm’a yetdiler ve birbirine muķâbil olup gürüh gürüh fevc fevc şaflar çekdiler ve leşkerüñ cebe cevşenleri deryâ gibi mevc mevc olup âdeme cüş u hurüş virüp ışıklar dañı âftâbdan yalab yalab idüp ‘âlemlere pertevleri pertâb itdi ve ‘alemler dañı birbirine el şalup gel meydâna dirlerdi... (İ36^a)”

“... Ol leşker dañı fevc fevc cavķ cavķ gürüh gürüh âlây âlây şâf şaf ârâyî itdiler ve iki cânibden kûs-ı harbîler ve tabl-ı dârbîler çaldılar...(İ37^b)”

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da kahramanların yolculuğu sırasında bulundukları çöller, beyâbân-ı bî-pâyân, bâdiye, yabân gibi kelimelerle tavsif edilirken, deryâ için de onun uçsuz bucaksız olduğunu belirtmek için deryâ-yı bî-pâyân gibi kelimeler kullanılır. Kahramanların oldukça sıkıntı içinde kaldığı bu mekânlar olabildiğince çetin ve zorlu bir mekân olarak tasvîr edilir. Örneğin hikâyede, Reşîde’nin çölde geçirdiği bir yolculuğu şöyle tasvîr edilir:

“... Zîrâ yabân kamu kumdı, âftâb dağı tâb virmişdi ve ‘âlem tennûra dönmişdi ve çün duğtere yukarudan güneş ıssısı ve aşağıdan kum ıssısı te’sîr itdi ki be-gâyet nâzûk beden idi ve hergiz yabânda yürümüş ve gurbet çekmiş degül idi ve takâtı tāk olup diledi ki otura, oturamadı ve teşnelik dağı galebe itdi ve’l-hâşıl-ı kelâm âftâb bu meh-likâya haylî germiyyet gösterüp zebûn itdi ve duğter mütehayyir olup tefekküre vardı ve kendüye eyitdi: Bugün bunda bu kadar ıssıya tākāt getürmeyicek veyâ yarın anda nâr-ı caħîmûn ol kadar ıssısına niçe döyseñ gerekdür ve âftâb dağı felekûn kullesinde ve duğterûn kellesinde idi ve eyitdi: Mādām ki cān ‘azîz bedende ola тұrmayup revende olmağ gerekdür diyüp тұru geldi. Şemşîrini ‘aşā idinüp āheste āheste revāne oldı ve gün indükçe havānûn bürüdeti dağı ziyāde oldı ve duğter dağı kuvvetlendi ve şöyle yürüdi ki gice tîre oldı ve gözi dağı görmez olup hıyre oldı...(İ25^b-İ26^a)”

Hikâyede yer alan ev, çadır/ hayme, hamâm, vuzû’gâh gibi mekânların sadece ismi geçer. Bunlar için detaylı bir tasvîre gerek duyulmaz. Bu mekânların içinde yer alan eşyâ ve insanlar hikâyedeki ihtiyâca binâen tasvîr edilir. Eğer gidilen ülkelerde evler farklı bir yapıyla şekillenmişse evlerin dış yapısı ile ilgili kısaca bilgi verilir. Aynı şekilde kurulan çadır eğer hükümdâra ait bir çadırsa (çetr-i hümâyûn) bunun kısaca tasvîri yapılır. Ancak saray, kasr, zindan, kuyu, hücre gibi mekânlar müellifin hayâl gücüne bağılı olarak olabildiğince mübalağalı bir anlatımla karşımıza çıkar:

“... Muhtâr’la Kādî ve Sa’d-ı Mısrî gördiler, bir serâydur ki binâlar yapmışlar hiç bir üstâd görmedi ve içinde dört dâne Süleymânî şuffeler gördiler ‘ayyûka çıkmış ve her şuffe üzerinde bir zerrîn taht kurulmuş. Cevâhirle muraşşa’ cā-be-cā yevâķitle muşanna’ Muhtâr ile Kādî ve Sa’d-ı Mısrî hazineye girdiler. Gördiler, şol kadar sîm ü zer ü cevâhir ü la’l u yâķût u firûze gördiler ki eger cümlesin dünyâya getürelerdi cümle cihân halkı ğanî olurlardı ve ‘âlemde hiç dervîş kalmazdı...(İ201^a)”

“... Kādî’yle Sa’d-ı Mısrî nazar itdiler, gördiler ki evlerine ‘aded yokdur. Ammâ cümlesi hâr u hâşâkdan dūrılmış örme sepede beñzer tār evler. Yine niçe sūkaķlar evleri içleri huşk ter mîveler tölmişdi ve cā-be-cā balıķ etleri dağı çoğdı... (İ187^a)”

“... Bu vechle ceng eyleyü eyleyü kayşerûn çadırına irdi ve kayşeri gördi. Bir yüce püştenûn üstinde bir zerrîn taht üzerinde oturur. Üzerine bir çetr-i hümâyûn zerrîn-sütûn ābnûs-bāb ibrişîm-tınāb kırmışlar. Ol çetrûn kullesinde bir zerrîn toğan kômışlar. Cüneyd ol toğanı boz toğanla düşürdi. Kayşer cān kayusından tahtından aşağı düşdi... (İ40^a)”

“... Kāfirler beni tutup maţmüreye koydılar. Ol maţmüre bir tennûra beñzer. Ol tennûrûn dibinde şişleri vardı tā bir kimesne geçe eyle dîvârına ayak kômaya. Şöyle kışaydı ki ayak üzre тұrulmazdı. Şöyle tār idi ki ayak тұrmazdı... (İ227^b)”

“... Bu zindân h d    dem r  apulu k r-g r bin dur. Her  apunu n ardında kırk merd-i  erik derb ndur ve bizüm el m zde ve aya umuzda bend-i gir ndur...( 47^b)”

“... bir kişi ‘az m g n h itse veyl zind nına  oyarlardı. Ol veyl zind nı bir   hdur ki ağzına ancak bir kişi    ardı. Amm  içi şöyle v si‘ adur ki be  yüz kişi alurdu... ( 194^b)”

“...  eyb -yı b -  re ol s r  -ı fer  da dört ferseng mi d r  yürüdi. Hiç r  en lik belürmedi. Gördi ki hiç z lmet n nih yeti yok    mak    dı ve mum yakdı ve kendüzini z r-i zem nde gördi ki seng-i h r dan kesilmiş meger bu z r-i zem ni  ay er-i R mkesd rmi  idi. Şöyle b l nd v si‘ idi kim on s v r o larıyla ve yaylarıyla yürüseler ber ber gönderleriyle yürüseler dört günden   nra bir dery  ken rına yeti  rlerdi.  eyb -yı b -  re dağı ol s r  -ı fer  da rev ne oldu ve kendüye eyitdi ki yolu  z lmeti tek z l m ta iletmes n diyüp s yleyi giderdi...( 54^b)”

2.1.3.3. Hay l  Mek nlar

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Re  de-i Arab’da geçen hay l  mek nların bir kısmı dünyada yer alan ama co ra i gerçekliği olmayan cez reler, şehirler, çöller, v d ler, dery lar ve da lardır. Bir kısmı ise dünyadan çok uzakta cinlerin ve per ilerin mek n  olan yerlerdir. Hik yede, ayrıca mitolojik anlatılarda sık sık bahsedilen yerler de mevcuttur. Bu yerler kimi zaman uzaklığı ifade etmek için kullanılmışsa da kimi zaman kahramanların gidip sava ı ı, mücadele ettiği ve ba larından geçen macer larının bir bölümünün ya and ı ı yerler olarak görülür.

Hik yede hay l  mek nlar olarak karşımıza çıkan ve hik yede yer alan şahıslar tarafından mek na “f l n” kelimesi ile belirsizlik kazandırılan mek nlar da mevcuttur. Bu mek nlar genellikle “f l n yer, f l n  ehr, f l n cez re, f l n dery , f l n h n, f l n kale vb.  eklinde vasıflarla tanıtılır.

Hay l  mek nlar kategorisinde yer alan cez reler, şehirler, çöller ve dağlar, hik yede bazen tasv re gerek duyulmadan sadece ismen geçerken, bazen de yapılan ayrıntılı tasv rle dikkat çeker. Bu mek nların özel bir ismi yoksa genellikle h k md rın veya o yerde bulunan yaratık ve topluluğun isimleri ile anılmaktadır. (Siyahlar Cez resi, D v l-p ylar Cez resi, Ceym n Kal’ası, K b s’un Vil yeti vb.)

Hik yede yer alan şehirler, cez reler, kaleler, çöller, v d ler ve dağlar için yapılan bir kısım tasv rler  u şekildedir:

Hik yede,  mir’in şehri olarak tanınan K m  ehri, oldukça geniş bir araziye sahip, içinde duvarları altından ve ham g m  ten yapılmış sarayların, kale

burçlarının olduğu cennet bahçesine benzetilir. Hikâyedeki Kâm şehrinin tasviri şöyledir:

“... Andan sonra Cüneyd atına süvâr olup ‘Âmir’ün şehrine geldi. Ol şehriñ adına şehri Kâm eyidürler idi. Gördi anda bir behiştâsâ şehir, yüz ferseng tûlı ve yüz ferseng ‘arzı var. İçinde biñ kaşr vardır ki kızıl altundan düzülmüş ve bāruları hām gümüşden ve küngüreleri kızıl yâķūtdan muraşsa‘ vü muşanna‘ ve ırmaķlarının kenârına altundan ve gümüşden kerpiçler ile şaflar çekilmiş ve havzlar daķı hām gümüşden düzülmüş ve içlerine yâķūtlar incüler ve firüzeler dökülmüş ve bağlarının ağaķları pür berg ü ber ve gülleri dört faşda taze vü ter ve şeh-nişinlerinin sıvası müşğ ü ‘anber ve ol güllerün bülbülleri gulgülede... (İ318^a-İ318^b)”

Hikâyede, Kâf Dağı’nın bin fersah uzağında yer alan Cihân-bîn Dağı arasında yetmiş şehrin olduğu ve bu şehirlerde perilerin ve cadıların yaşadığı söylenir. Bu şehirler geçildikten sonra Habib-i Attâr’ın oğlunun hükmü altında olan bin şehirden daha bahsedilir. Bu şehirlerde de periler ve cadılar bulunur.

“... Anuñ maķâmı Cihân-bîn tağındadır. Ol tağ kūh-ı Kâf’dan öte hezâr ferseng yoldur, didi. Ol yolda yetmiş şehir vardır. Ol şehirler de dīvler ve periler ve cāzūlar şehridür. Anları geçmek gerek. Çün anları geçesin andan sonra ol yire varasın. Ol yirde hezâr päre şehir göresinki her biri bir behište beñzer, didi. Cemî‘ Ḥabib-i ‘Attâr’uñ mülkidür ve serîr-i salṭanatına anuñ oğlı oturmuşdur. Şad hezâr dīv ü perî çün fermânında olup tururlar, didi... (İ300^b)”

Kâdî ile Muhtâr, seyahatleri sırasında maymunların bulunduğu bir adaya varırlar. Maymunlar, Kâdî ile Muhtâr’ı görünce sevinir ve onları hükümdarlarının huzuruna çıkarmak için yanlarına alırlar. Kâdî ile Muhtâr, maymunların yaşadığı adanın rengârenk laleler ve güllerle süslü olduğunu, meyvelerle dolu olan ağaķların dallarının havuz ve çeşmeler üzerine sarktığını görünce hayret ederler. Maymunlar Cezîresi için yapılan tasvîr şöyledir:

“... Çün gemiden ol cezîreye çıkdılar. Nazar itdiler, gördiler ki meger bu cezîre maymunlar cezîresiydi. Kâdî’yle Muhtâr’ı görüp şol kadar maymun geldi ki hisâba gelmez ve kitâba daķı şıgmazdı. Muhtâr maymunları görüp güldi. Maymunlar çün işâret eylediler ki sizi pâdişahumuz ister. Muhtâr eyitdi: Da‘vete icâbet sünnetdür, diyüp andan maymunla bile gitdiler ve tâ miyâne-i cezîrede bir şahrâ gördiler. Gün-â-gün güllerile ârâste ve reng-â-reng lâleler bile pîrâste ve mîvedâr dırahtları müzeyyen ve havzlar ve çeşmeler ile mu‘ayyen ve bu havzlar üzerine ol şâhlarıyla mîveler uyahta ve kimisi çemen üzre rîhtedür. Bir murğzârdur ki vaşf olunmaz. Muhtâr Kâdî’yle müte‘accib kaldılar. Ol şahrâda şad hezâr bunlardan ziyâde maymunlar gördiler. Şaflar

çeküp tırlardı ve halka mişâlinde anlaruñ ortasında bir maymun seg-i tãzî gibi bir taş üzerinde oturmuş. Ol taş bir taht gibi düzmişlerdi...(İ181^b-İ182^a)”

Seyyid Cüneyd ile Kirvâne’yi yakalayarak kendi şehrine getiren Mülükâl-i Dîv’in yaşadığı vadide katran gibi siyah akarsular, bu akarsuların üzerinde havaya yükselen kara dumanlar ve kötü kokular; ejderha, arı, sinek, domuz, yılan ve koyun büyüklüğünde fareler, insan eti yiyen siyah tenli, uzun boylu kafirler yer alır.

“... Ammâ Mülükâl-i dîv bir günde Kirvâne-i perîyle Seyyid Cüneyd’i kendü vatanına iletirdi ve anlaruñ makâmı bir vâdideydi. Ol yir ki adına âb u gil ü siyâh tîre eyidürlerdi ve yedi deryânuñ mâverâsında idi ve yedi deryâyı geçmeyince ol yire varılmazdı. Çün ol yire vardılar Seyyid Cüneyd nazar itdi. Gördi üç biñ ferseng râh gördi ve cemî‘isi zemîn siyâhdan idi. Kaṭrân gibi âb-ı revânları idi ve daḥı siyâh idi. Çün enḳâs ol vâdilerde geçerdi. Ol şulardan ḳara tütûn gelür idi. Ammâ ol şuyuñ ḳoḳusu her kimüñ meşâmına ireydi ‘aḳlı gidüp yire düşerdi ve ol vâdilerde hiç nebât bitmezdi. İllâ ḥar-zehre vü lest ü siyâh-dârü vü kevîr ü muḡaylân u cānverleri daḥı mār u ejderhâ vü zünbûr u meges ü ḥınzîr ü mûş u peleng ü şırtlan ve ammâ mûşları ḳoyun deñlü var idi ve havâsı vaḥîm ü dil-gîr ve bâdî muḥarrıḳ çün nār-ı sa‘îr ve taḡlarınuñ külleleri bulutdan bülend idi ve ne ağacı var idi ve ne şuyı ve cemî‘ halkı siyâh dîvleri âdem yiyici mel‘ûn kâfirlerdi ve her birinüñ ḳaddi yüce çenâr gibiydi ve dişleri fil dişî gibi aḡızlarından taşra sövelüp tırlardı... (İ84^a-İ84^b)”

Hikâyede bir kısım olağanüstü doğa olaylarına mekân olan ırmak, deryâ, deniz, daḡ, çöl gibi coḡrafî mekânların yeri “fûlân” şeklinde tarif edilir. Kahramanlar, ateşten denizi, ateş çıkaran veya yüksekliği göḡe ulaşmış bir daḡı aşmak zorundadır:

“... Fûlân vilâyetde ve fûlân makâmdadır ve eline bir dâne sürmedân virdi. Eyitdi: Bunı şaḳla çün kūh-ı Ḳâf’dan geçesin anda yedi tılsım zâhir ola, didi. Hiç âdem oḡlanı anı geçmeye çün anda varasın. Bu sürmedândan biraz şaḳ ve daḥı geç git, didi. Eger bu civân Ḥamza neslinden olursa ol tılsım bozulur ve yol daḥı açılır, yoḡsa hergiz kimesne açmaz ve yol daḥı bulmaz ve açılmaz... (İ303^a)”

“... Evvel ki tılsıma geldiler, oddan bir deñiz gördiler. Şöyle ki ‘alevi asmâna çıḳmış. Tütünüñ bed-râyiḥasından üzerinden bir ḳuş geçmez. Keynûs-ı perî Âteş-süz-ı cāzûdan alduḡı sürmedânı ol od deñizine şaḳdı. Ḥaḳ Te‘âlâ’nuñ emriyle ol od belürsüz oldu ve ḳarañu cihân çün rûşen oldu. Ol od deryâdan geçüp ikinci tılsıma geldiler. Bir ḳara taḡ yirden göḡe ulaşmış idi. Hiç ḳuş andan geçmezdi. Seyyid Cüneyd ol taşuñ birisiyle ol taḡı (3) urdı. Taḡ daḥı gerdişe gelüp bir sehmânâk âvâz virüp andan nâ-bedîd oldu. El-

hâşıl-ı kelâm üç tağ zuhûra geldi. Ol üç taşla nâ-bedîd oldu, ol hâlıkun emriyle didi...
(İ307^a-İ307^b)”

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da geçen ve bir kısmı mitolojik anlatılarda yer alan hayâlî mekânları şöyle sıralayabiliriz:

“Tâvisyân Cezîresi, Kırvân Şehri, Tevb Şehri, Ceymûn Kal’ası, Kâbûs’un Vilâyeti, Cemşîd’in Kal’ası, Mihrâs-ı Zengî’nin Kal’ası, Zehrâ-yı Câzû’nun Kal’ası, Anter Oğlu’nun Makâmı, Şemîrân Kal’ası, Dîvlerin Cezîresi, Deccâl’in Cezîresi, Maymunlar Cezîresi, Düvâl-pâylar Cezîresi, Kilîm-gûşlar Cezîresi, Fercân’ın Şehri, Kal’a-i Zâğ, Cihân-bîn Dağı, Batur’un Şehri, Kâm şehri, Kûh-ı Kâf, Habîb-i Attâr’ın Diyârı.”

2.1.4. Zaman

Klâsik anlatı türlerinden biri olan hikâyelerde olayların belli bir düzen içinde sıralanmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri de zamandır. Klâsik hikâyelerde genellikle her olay blok şeklindeki bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşir ve bir sonraki olaya geçiş için yine blok şeklindeki zaman ifadeleri (bir yıl, yetmiş yıl, yedi ay, kırk gün, üç gün, bir hafta vb.) kullanılır. Bu hikâyelerdeki zaman, bloklar şeklinde söylenmesine rağmen söz konusu hikâyeler için çoğu zaman net bir tarihten söz edilemez. Olayın gerçekleştiği zaman dilimi, hikâyede verilen bilgiler ışığında yaklaşık değerler üzerindeki bir tahminden ileri bir düzeye taşınmaz. Örneğin klâsik bir hikâyenin giriş kısmında bir hükümdârın ismi verilerek olayın onun hükümdârlığı döneminde geçtiği okura aktarılır. Ancak yıl, ay veya gün net olmayıp okura sadece bir zaman aralığı bilgisi verilir. Olağanüstü olayların yaşandığı kimi hikâyeler de ise zaman tamamen unutulabilmektedir¹¹.

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da geçen zaman unsuru, yukarıda yer alan açıklamayla paralellik gösterir. Bu hikâyede ayrıca olayın gerçekleştiği zaman ve olayın rivâyet edildiği zaman olarak karşımıza iki ayrı zaman dilimi çıkar.

Hikâyenin giriş kısmında ifade edildiği üzere Ebû Hafs-ı Kûfi tarafından dönemin Abbâsî Halîfesi Hârûn Reşîd’e rivâyet edilen bu hikâyenin rivâyet edildiği zaman dilimi Hârûn Reşîd’in halîfelik yaptığı dönemdir:

¹¹ Söz konusu açıklama, klâsik hikâyelerin genel özelliği olup Nergisi’nin Nihâlistân’ında yer alan bazı hikâyeler istisnâ durumundadır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Çaldak, 2010: 233-234).

“... Hārūnu’r-reşid bu sözi işidicek hemān-dem Kūfe şehrine ādemler gönderdi vardılar, eyidürler, Ebū Hāfş hezār i‘tibār birle yirinden getürdiler. Meclis-i ḥalīfeye gelüp şeref-būs-ı bisātdan soñra Ebū Hāfş nīk-maḥzar ḥuzūrında bu ḥikāyetlerden ki zıkr olınmışdı, ‘arz eyledi: Ṭab‘-ı ḥalīfeye pesend gelmedi. Ebū Hāfş gördi ki bu ḥikāyetlerle ṭab‘-ı ḥalīfe ḥursend olmadı. Pes ‘Abdü’l-muṭṭalib oğlu ve Münzir oğlu ve Üseyd oğlu Cüneyd’ün kışsa-i dil-nüvāzından ve ḡuşsa-i cān-güdāzından ve Reşide-i ‘Arab’a ‘āşık-ı şādık olmasından ve kūh-ı Qāf’da dīvlerle ve periler ile olan aḥvālinden ve aḳvālinden bir faşl perdāht itdi ve ḥalīfenūñ göñlini biraz nüvāht eyledi. Ḥalīfenūñ ṭab‘-ı laṭifine be-ḡāyet hoş geldi ve göñli deryāsı bād-ı şevḳden cūş kıldı ve Ebū Hāfş-ı Kūfī’ye ihtirāmlar idüp ve bī-nihāye in‘āmlar buyurdı... (İ2^a)”

Olaylar zincirinin başlangıç noktası yine hikâyede ifade edildiği üzere Hz. Muhammed’in zamanından bir nice yıl sonra Mervān ve Yezid’in kavminin istilaya başladığı ve havāric kavminin güçlü olup Hz. Muhammed ve Hz. Alī’nin soyundan gelenler ile Hz. Muhammed’in amcası Hz. Abbās’ın kavminin zayıf olduğu döneme tekâbül eder:

“... şöyle rivāyet iderler ki Ḥazret-i Risālet-penāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi vesellem zamān-ı şerīflerinden soñra nice yıl geçmişdi ve ol iki pelidūñ ve Mervān, Yezid’ün kavmi istilā vü fursat bulmışdı ve kavm-i ḥavāric kavī olmuşdı. Ḥazret-i Muḥammed’ün ve Ḥazret-i ‘Alī’nün āl u evlādı ve ‘Abbās’uñ kavmi za‘īf olup perişānlar idi ve künc-i ḥumūlde pinhānlar idi. Ol zālīmūñ zulmından ta‘addisinden bī-nām [u] nişānlardı. Rāwī eydür: Ol rüzgārda iḥtişāş-ı nās ya‘nī peygamber ḥazretinūñ ‘amm-i büzürgvārı Ḥazret-i ‘Abbās be-ḡāyet pīr olup ni‘met-i dünyādan sīr olmuşdı ve anuñ bir kenīzeki var idi...(İ2^b)”

Hikâyenin sonunda ise Seyyid Cüneyd’in doksan yıl, Reşide’nin yetmiş beş yıl yaşadığı ve Seyyid Cüneyd’in kendi oğlunu evlendirdikten iki yıl sonra hastalanarak vefāt ettiği söylenmektedir. Buna göre hikâyede yaşanan olaylar zincirinin, Seyyid Cüneyd’in doğumundan önceki yılları da göz önüne alırsak, yüz yıla yakın bir zaman diliminde gerçekleştiği söyleyenebilir. Ancak hikâyede cereyan eden olaylara ve müellif tarafından yer yer verilen zaman bloklarına bakılırsa olayların yüz yıldan daha fazla bir zaman dilimi içinde yaşandığı ortaya çıkar:

“... Çün anlaruñ ‘ömri otuz iki yıl oldu, anlaruñ nikāḥlarında ‘Abdu’r-raḥman otuz altısında idi. Seyyid Cüneyd çün toḳsan yıl yaşamışdı ve Reşide-i ‘Arab yetmiş beş yıl yaşamışdı ve Üseyd’i güyegü itdükden soñra iki yıl tamām çün marīz oldu. On yedi gün olıcaḳ raḥmānuñ raḥmetine ulaşdı ve oḡlancuḳları anuñ içün ‘azā tıtdılar. Andan üzerine ‘ālī bir künbed binā itdiler... (İ383^a-İ383^b)”

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da zaman unsuru farklı şekillerde ifade edilir. Bunlardan biri yıl, ay, gün, hafta, saat, sabah, öğle, ikindi, akşam, şâm, yatsı, gece, gündüz gibi çeşitli zaman birimlerinden oluşan ve bazen belirli kelime grupları içinde söylenen zaman unsurudur. Bu zaman unsurları hikâyede “dört yıl, kırk yıl, sekiz ay, haftada bir gün, öyle vakti, ikindi vakti, akşam/ yatsı namazı, hemân-sa'ât, gice gündüz, üç gün üç gice, gice vakti, seher vakti gibi örneklerini çoğaltabileceğimiz şekillerde kullanılır. Namaz vakitleri kimi durumlarda zamanı bildiren bir unsur olarak karşımıza çıkar:

“... Bu kenizeki Üseyd'e vermeyem diyü tälâk-ı 'ahd eyledi ve bunun üzerine dört yıl mürür itdi...(İ3^a)”

“...Toğuz ay ve toğuz günden sonra duhter-i nîk- (12) ahterden bir gün yüzlü oğlan doğdı...(İ3^b)”

“... Âhîr Hanzala'nun cesedin lahde koyup Ehad'e ısmarladılar ve üç gün 'azâsın tutdılar. Üçinci günden sonra... (İ5^b)”

“... Tamâm yedi yıl olmuşdı ki evümden taşra gitmişdüm... (İ243^a)”

“... ikindi vakti olıcağ nâ-gâh bu deryâda bir merd-i siyâh gördi... (İ27^a)”

“... Gündüz şâ'im ve gice kâ'imem didi ve heftede bir kez yirem didi ve yidigüm dağı yedi dâne mevîzdür... (İ56^b)”

“... Çün gözin açdı, gördi. Aşşâm namâzı vakti irişmiş... (İ187^b)”

“... Gice dağı seher vaktine irişdi... (İ53^b)”

“... O zamâna dek ki âftâb gurûb idüp vaqt-i namâz-ı şâm irdi. Hännâne 'ifrîte gel didi... (İ20^b)”

Hikâyede karşımıza çıkan bir diğer zaman unsuru ise cümlede belirsiz zaman zarfları şeklinde veya sıfat tamlamaları ile oluşturulmuş kelime gruplarıdır. Bu kelime grupları “bir nice gün, bir nice günden sonra, nice zaman, zaman zaman, günlerde bir gün, bir gün, bir gice, es'ad sa'ât ve eymen evkât, ol dem, bir dem, dem dem, her dem, bir vakt gibi zaman unsurlarıdır:

“... Nice zamânıdı ki anlar bu maḥbesde bend-i girân ile maḥbûslar idi...(İ47^b)”

“... Zamân zamân bî-ḥod olup yatarlar idi... (İ41^a)”

“... ağlamağdan bir dem ârâm itmezdi...(İ19^a)”

“... Ma' zûr tûtuñ sizi bilmedük diyüp dem dem i' tibârın ziyâde eyledi... (İ34^a)”

“... bir nice günden sonra esbāb ve cihāzı müheyyā itdiler... (İ3^b)”

“... Günlerde bir gün yatsı namāzı vaktinde... (İ243^a)”

“... Üseyd’ün kabilesi cem‘ olup es‘ad sa‘ātde ve eymen evkātde ol duhter-i nīk-ahterini... (İ3^b)”

Müellif bazen gün doğumu veya gün batımını çeşitli tasvîrlerle olayın cereyan edeceği bir zaman dilimi olarak okura sunar. Bu tasvîrlerde kimi zaman çeşitli mazmûnlara veya edebî sanatlara başvurularak hikâyedeki kahramanların rûh hallerinin yansıtılmaya çalışılması dikkat çeker:

“... Çün şabāh oldı âftāb kulle-i kūh-ı Qāf’dan başın kaldurup ‘arz-ı cemāl idüp ‘āleme tāb virdi... (İ9^a)”

“... Reşide’ye h‘āb galebe itdi ve tābı kalmayup uykuya vardı tā ufq-ı āsmāndan şubh-ı şādık rüy-ı cihāna rüşenālık eşerin gösterdi. Hürşid haber virdi ve şeb-i dīv-çehre dağı rüy-ı zemīnden yüzini pinhān eyledi. Cihān cānān cemālī gibi münevver oldı ve duhter-i māh-rüy dağı uykudan uyandı ve gözin açup gördi ki âftāb giribān-ı cāme-i cihāndan ‘arz-ı cemāl itmiş ve envārından ‘ālem yüzü māl-ā-māl olmuş ve başın kaldurup nazar itdi... (İ24^a)”

Hikâyede iki yer arasındaki mesāfe ölçümü genellikle zaman unsurları ile yapılır. Bu mesāfeler yıl veya ay hesabı ile ne kadar yol tuttuğu hakkında okura bilgi verilir. Ayrıca hızlı yürüyen bir kahraman veya binitin bir günde ne kadar yol alabileceği hakkında bilgi yine zaman unsurları kullanılarak verilmektedir:

“... Medīne-i Muḥammed’den ‘aleyhi’s-selām bu yire yetmiş yıllık yoldur ve biz kitāblarda Muḥammed’ün adını görmüşüzdür ve aña imān getürmüşüzdür ve sen henüz dağı yigirmi yaşında oğlansın. Yetmiş yıllık yolu niçe geldün meger sen perisin yā cāzūsın didi... (İ27^b)”

“... Bu yirden tā Ka‘be evine varınca kaç günlük yoldur? Eyitdiler: Bir yıllık yoldur... (İ105^a)”

“... Bu yirden senün vilāyetüne yigirmi yıllık yol vardır. Ammā her kaçan kim sen dileseñ anda gidesin. Bir iki üç gün aqrībāñı göresin. Bir gün bir gicede seni anda iledüp getürürler... (İ232^a)”

“... Bu yola toğrı git tā bir yire iresin. Ol yirden senün vilāyetüne kırk yıllık yoldur... (İ238^b)”

“... Kūh-ı Qāf’uñ māverāsındadır. Ādem yürümesiyle yüz yıllık yoldur, didi... (İ300^a)”

“... Her sâhîrlik ki var idi anuñ ile bâtıl olurdu ve anda bir külâh var idi. Her kim başına koşaydı. Bir günde on yıllık yol yürürdü... (İ324^a)”

Yukarıda görüldüğü üzere hikâyede zaman unsurlarının mesafe ölçümü için sıkça tekrarlandığını söyleyebiliriz.

2.2. HİKÂYENİN MUHTEVASI

Bu genel başlık altında hikâye; dînî kavramlar, ahlakî düşünceler ve sosyal hayata dair unsurlar bakımından incelenecektir.

2.2.1. Dînî Kavramlar

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’ın yazılma amacı çerçevesinde dînî kavramların sıkça tekrar edildiği görülür. Daha önce de ifade edildiği üzere müellifin hikâyeyi yazma amacı doğrultusunda yani “tevhîd-i Rabbü’l-‘âlemîn, Peygamber efendimiz Hz. Muhammed’in na’tı ve emîrû’l-mü’mînîn başından geçen kıssaları” anlatmanın yanı sıra “nasîhat, hileler, hikmet, aşk, hakikat, şecâ’at ve cömertlik” gibi dînî ve ahlakî konulara da değinilmesi hikâyede pek çok dînî kavramın kullanılma ihtiyacını ortaya çıkarır.

“... Mü’ellif-i kitâb Ebû Hafş eydür: Ben Hâzîm kışşasın ve andan Battâl hikâyetin ve cümle ‘Arab ve ‘Acem mülkinüñ ser-güzeştin okudum ve nazâr itdüm baña pesendide gelmedi. Ammâ bu kışşa be-ğâyet pesendide vâkı‘ oldu ki tâ rûz-ı kıyâmet tarâvetinden her varakı tâ gül gibi pejmürde olmaya ve bād-ı hazân dahı bu bâğuñ güline yol bulmaya, didi. Zîrâ ki kamu nasîhat u hikmet ü hîlet ü mekr ü ‘aşk u şıdık u şecâ’at u sağâvetü tevhîd-i Rabbü’l-‘âlemîn ve na’t-ı Seyyidü’l-mürselîn ve menâkıb-ı emîrû’l-mü’mînîn çün bu kitâbda derc olmışdur... (İ376^b-İ377^a)”

Hikâyede İslâm dînî ile ilgili kavramların yanı sıra diğer semâvî dînler (Yahûdîlik, Hristiyânlık) ile ilgili kavramlar da yer alır. Ayrıca insanlar tarafından oluşturulan diğer inanç sistemleri (put-perest, gûsâle-perest, şeytâna tapma) ile ilgili birtakım bilgiler de mevcuttur. Hikâyedeki olayların her ne kadar bir aşk macerası etrafında geliştiği görülse de aslında Yahûdî, Hristiyân, put-perest, gûsâle-perest, şeytâna tapan, Allâh’ı tanımayan insan, cin, perî, dîv ve diğer yaratıklara İslâm dînini tanıtmaya ve öğretmeye amacını da taşımaktadır.

Semâvî dînler ile ilgili kavramların başında Allâh lafzı yer alır. Hikâyede Allâh lafzının yanı sıra Allâh lafzını karşılamak için farklı isim ve sıfatların da

kullanıldığı görülür. “Tanrı, Kirdgâr, Rabb, Rabbânî, Bârî, Bâr-ı Hudâ, Yezdân, Hudâ, Hudâvend, Kâdîr, Dâdâr, Rahmân, Sübhân, İlâh, Kerîm, Vehhâb, Zü’l Celâl, Azze ve Celle, Hak Te’âlâ...”

Söz konusu semâvî dînler ile ilgili diğer kavramları Melekler, Kutsal Kitaplar, İbadet İle İlgili Kavramlar, Ahiret İle İlgili Kavramlar, Hikâyede Yer Alan Ayet ve Duâlar olmak üzere beş başlık altında inceleyebiliriz.

2.2.1.1. Melekler

Bilindiği üzere İslâm inancında melekler, daima Allâh’a ibadet eden, Allâh’ın emîrlерine uyan, cinsiyetleri olmayan, yemeyen ve içmeyen, nûrdan yaratılmış varlıklardır. İslâm inancında Allâh’ın emîrlерini yerine getirmek için görevlendirilen melekler arasında Cebrâîl, Azrâîl, Mikâîl ve İsrâfîl isimlerinde dört büyük melek vardır (Erbaş, 2004: 37-39; Özervarlı, 2004: 40-42).

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da bu dört büyük melek ifâ ettikleri görevlerle birlikte anılır ve her bir meleğin adı hikâyede bir veya iki yerde geçer:

“... Şeybû eyitdi: Cebrâ’îl ve Mikâ’îl yazmışdur... (İ341^b)”

“... nâ-gâh Cebrâ’îl ‘aleyhi’s-selâm Hâzret-i Resûl’a gelüp selâm virdi... (İ73^a)”

“... Şimdi ben çün melekü’l-mevt oldum... (İ342^a)”

“... şûr-ı İsrâfîl ürüldi... (İ40^a)”

Hikâyede bu dört büyük melek dışında farklı görevlerle görevlendirilmiş melekler de yer alır. Münker ve Nekîr melekleri bunlardan ikisidir. İslâm inancında kabirde insanı sorguya çekecek olan Münker ve Nekîr’in hikâyede melek-i rahmet ve melek-i azab olarak cismen tasvîr edilmesi dikkat çekicidir:

“... Hâne-i divârı iki şağ olmış ara yirinde iki şağş, biri siyâh zîst ve biri sepîd hûb. Ol siyâh şağşuñ kaddi menâreye beñzerdi ve cesâmeti dağı aña göre idi. Çün nefes ururdi ağzından âteş peydâ olurdi ve burnından siyâh dütüñ çıkardı ve omuzında âteşden bir gürz var idi. O gürz şöyle ıssıydı ki ıssılığından Yûsuf-ı Haccâc yanayazdı. Ammâ sözi ra’d âvâzına beñzerdi. Ol şağş-ı sepîd hûb rûyı ki gördi, geldi. Bu meyyitüñ başı üzerinde tûrı vardı. Hûb rûyuñ elinde bir deste reyhân var. Anuñ koğusından cemîc gür-hâne mu’athtar oldı, velî ol siyâh şağşuñ gürzi ıssılığı sâkin oldı. Ol iki şağşuñ biri Münker ve biri Nekîr idi ve birisi melek-i rahmet ve birisi melek-i ‘azâb idi. Melek-i rahmet meyyitüñ başı üzerine gelüp tûrdı. Melek-i ‘azâb ayağı ucına gelüp tûrdı... (İ205^a-İ205^b)”

Yukarıda yer alan meleklerden ayrı hikâyede Melekût-ı Mukarrebîn ismi zikredilir. Bu melekler İslâm inancında Allâh’a yakın olan meleklerle verilen isimdir. Hikâyede kahramanlar büyük sıkıntı içinde kalıp feryat ettiklerinde feryatları bazen gökyüzündeki meleklerle ulaşır ve bu melekler eğer Melekût-ı Mukarrebîn ise Allâh’ın huzûruna çıkıp hikâyede yer alan kahraman için yardım dilerler. Örneğin hikâyede Hz. Muhammed’in amcası Hz. Abbâs’ın öldürülen oğlu için feryat etmesinden sonra Melekût-ı Mukarrebîn Allâh’ın huzûruna varır ve ondan yardım dilerler:

“... Derhâl Seyyâr-ı bed-baht hemân şemşirin ‘uryân idüp ol civānuñ boynını öyle urdı ki başı on adım yir güyvâr yuvalandı. Çün ‘Abdu’r-raḥman başı laṭîf bedeninden ayrıldı. Teni ḥâke düşdi. Sürünü dedesi önine gelüp tırdı ve tırı geldi. İki elin ‘Abbâs’uñ boynına atdı. Cümle ḥalk ‘acebe qaldılar. ‘Abbâs ‘Abdu’r-raḥman’uñ cesed-i laṭîfin kenâra çekdi. Şol kadar nâle vü feryâd itdi ki melekûta ve âsmâna ḥurûş düşdi. Melekût-ı Mukarrebîn ve ervâḥ-ı mürselîn dâd dilemege Ḥazret-i Bârî’nüñ bârgâhına gıtdiler. Varup eyitdiler: Ey bârgâh-ı Ḥudâyâ bu zalim qahrı ḥânedân-ı Muştafâ’nuñ üzerine revâ görme ki bedterin ḥalk bihterin güzide-i âdem üzre bunuñ gibi zulm u qahr eyleye ve güyendegân-ı ḥikâyet şöyle rivâyet ider ki cümle zemîne lerze düşdi. Âftabunuñ nûrı müteḡayyir oldı ‘Abbâs’uñ nâlişinden. Âftâb eyitdi: Yâ Rabb baña icâzet vir tâ ben bu şom qavmi yakayın ve zemîn yıkayın. Zemîn eyitdi: Yâ Rabb baña icâzet vir tâ bu zâlimleri yudayın ve bād eyitdi: Baña icâzet vir tâ ben bu bî-dinleri perîşân idüp yoğ eyleyeyin. Bârî Te‘âlâ nidâ itdi ki siz cümleñüz ḥâlñüzde oluñ. Ben sizden anları yigrek qahr eylerin, didi ... (İ214^a-İ214^b)”

Hikâye içerisinde melekler/ferişteler bazen bir uyarıcı veya yol gösterici şeklinde de kaşımıza çıkar. Örneğin ‘Deccâl’ ve onun eşeği olan ‘dirâz-gûş’u öldürmeye çalışan Muhtâr ve Kâdî’yi uyarmaya gelir. Aynı şekilde zor duruma düşen Seyyid Cüneyd’e önce âhû ve daha sonra insan sûretinde görünerek ona yardımcı olur:

“... Seyyid Cüneyd çün bu du‘âyı okudı derhâl bir âhû çıkâ geldi. Âheste âheste öninden geçdi ve Seyyid Cüneyd bildi ki du‘âsı ol Vehhâb’uñ qatında müstecâb oldı ve eyitdi: Bu âhû cânib-i Hû’dan benüm için ḥayra delâlete gelmişdür diyüp melâletin giderüp tırı gelmek diledi. Qalkamadı hele elf cehdle şemşirin ‘aşâ gibi omuza getirüp tırdı ve yab yab ardınca giderdi. Nâ-gâḥ âhû bir dereye irüp girdi gitdi. Seyyid Cüneyd daḥı ol dereye girüp gitdi. Çün bir pâre yol yürüdi. Ol âhû Seyyid Cüneyd gözinden nâ-bedîd oldı. Seyyid Cüneyd bir laḥza tefekkür idüp baş qaldırdı ve etrâfına nigâḥ itdi. Nâ-gâḥ çeşmine bir çeşme görindi ve bir büyük ḥavz ve bir enâr ağacı. Ol ḥavzuñ

kenārlarında enārı ol ser-çeşmenüñ üzerine aşılmış ve her bir enārı otuz batmandan ziyâde idi. Ol ağacuñ dibinde bir nev-civân-ı mäh-rû-müşg görüp selâm virdi. Ol civân yirinden тұrup ‘aleykü’s-selâm ey Ebû Müslim’üñ atası atası hoş geldüñ ve şafâ getürdüñ didi. Seyyid Cüneyd ‘acebe qaldı ve eyitdi: Ey civân sen kimsin, beni sen neden bildüñ? Civân eyitdi: Ben ol âhüyam ki seni buraya getürdüm didi ve zinhâr gümân eyleme ki ben cāzû degülemveyâ dīv veyâ perî. Ben bir melekdüm, Haq Te‘âlâ beni melek şeklinden döndürdi dağı yārānumdan ayırup dördinci āsmāndan bu zemîne gönderdi... (İ172^a-İ172^b)”

2.2.1.2. Kutsal Kitaplar

Semâvî dînlerin peygamberlerine indirilen ve insanlara doğru yolu göstermek için bir rehber olan kutsal kitaplar Kur’ân-ı Kerîm, Zebûr, Tevrât, İncîl’dir. Bilindiği üzere Zebûr Hz. Dâvûd’a, Tevrât Hz. Mûsâ’ya, İncîl Hz. İsâ’ya ve Kur’ân-ı Kerîm ise peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed’e indirilmiştir.

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da bu dört kutsal kitaptan üçünün adı yer yer zikredilir. Bu kitaplar Tevrât, İncîl ve Kur’ân-ı Kerîm’dir.

Tevrât kelimesi hikâyede iki yerde geçer. Biri denizin dalgalarına karşı çaresiz kalan Yahûdî tüccarların, bulunduğu kötü durumdan kurtulmak için Tevrât okumaya başladıkları yerde geçer. Diğeri ise Şeybû’nun Seyyid Cüneyd’i kurtarmak için Yahûdî kılığına girip Tevrât okuduğu yerde geçer. Söz konusu yerlerde Tevrât’ın içeriği ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmaz:

“... Yahûdiler dağı Tevrât okumağa meşğûl idiler. Çün Seyyid Cüneyd’e ma‘lûm oldu ki anlar Yahûdilerdür... (İ139^a)

“... Şeybû dağı anda тұrup bülbül gibi Tevrât okurdu. Sûzân-ı cāzû eyitdi: Cüneyd’i getürüñ. Derhâl varup Cüneyd’i getürdiler... (İ163^b)”

İncîl ise hikâyede sekiz yerde zikredilir. Bu yerler genellikle Şeybû’nun râhib kılığına girdiği sırada veya râhib kılığında olabildiğince güzel ve yüksek sesle İncîl okuduğu yerlerdir. İncîl’in içeriği ile ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir:

“... Elin yüzine silicek şakalı aq oldu ve hem arkasına ham virdi ve bir şekle girdi kim bunu gören dirdi insân biñ yaşmış, ruhbân şanurdu. Bu şüretle bu hey’et ile İncîl âyetlerinden bülend âvâz ile okuyup... (İ50^b)”

“... Hemân-dem kendüzini yüz altmış yaşında bir pîr eyledi ve yüzine bir uzun aq şakal geçürdi ve egnine bir yeñi bol ‘abâ giydi ve beline bir zünnâr bağladı ve eline bir ‘aşâ

alup boynına çelipā aşdı. İncil’den iki heykel-i hamā’il idinüp bir ayağın çep ve bir ayağın rāst kıldı... (İ52^a)”

“...diyüp bülend āvāz ile İncil okumağa başladı. Bir edāyla şadayla okudı ki her kim işitdi bî-ihtiyār zār zār ağladı. Duhter çün Şeybū-yı hîle-bāzuñ āvāzın işitdi gāyet hazzından gūşını hūşını aña havāle itdi ve dāyesine eyitdi: İncil okuyan ne kişidür... (İ56^a)”

“... Andan yine İncil okumağa başladı. Şöyle ki duhter dāye ve hādimler işitdiler... (İ56^a)”

“... Bu ne harekâtdur diyüp İncil okumağa meşğül oldu. Ol gün ol gice ārām itmeyüp şol kadar okudı ki tā şubh-ı şādık ufq-ı Maşrıķ’dan zāhir oldu... (İ56^a)”

“... ve bir bol yūnlū ‘abā dağı giydi ve bir ‘aşā-yı ābnūsı eline aldı ve İncil’den dağı bir hikmet yeñine koydı ve bir heykel hamā’il idindi ve barmağına bir tesbîh geçürdi ve arkasına ham virüp bārgāh-ı Maşūr’a müteveccih oldu... (İ156^b)”

“... Şeybū Rūmî dilince anuñ ile kelimāta girdi. Şeybū’nuñ yeñi içinde İncil kitābı var idi. Andan çıkardı bülend āvāz ile okudı, hazzın hazzın... (İ346^a)”

Hikâyede otuz dört yerde zikredilen Kur’ân-ı Kerîm ise bir yerde Furkân-ı azîm ve iki yerde Mushaf olarak yâd edilir. Kur’ân-ı Kerîm, hikâyedeki kahramanlar için manevî bir güç konumundadır. Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab esir olarak düştükleri zindanda, çölde veyâ kuyuda; cin, perî, şeytan ve dîvlerle savaşıırken veya onların elinde tutsak kalırken, Allâh’a şükredip ibadet ederken sık sık Kur’ân-ı Kerîm tilâvet ederler. Kimi zaman esir oldukları her gün için bir hatim okur ve Kur’ân-ı Kerîm’den ezberledikleri ayetleri tekrar ederler. Seyyid Cüneyd, gittiği diyârlarda İslâmiyetle tanıştırdığı Müslüman çocuklara Kur’ân-ı Kerîm’in öğretilmesi için emir verir. Kâdî de sık sık Kur’ân-ı Kerîm okur ve ibadet eder:

“... Eger bu çāh-ı ‘amîkden necāt-ı tarîkin isterseñ silsile-i Qur’ân’a yapışup refîk idin ki saña şefîk olur ve tā ol varıdan hālāş bulasın ve Üseyd bin Münzir bu sözde iken çünCüneyd uyğudan uyandı. Hemān-dem tilâvet-i Qur’ân’a mülâzemet ü müdâvemet gösterdi. **Güyendegān-ı hikâyet** şöyle rivāyet iderler ki Cüneyd bin Üseyd ol ulu çāhuñ içinde kırk gün kaldı ve her gün bir hatime tamām kıldı ve her gün yedi kerre teyemmüm iderdi ve ölümüne arzūmend idi ve giryān u nālān āvāz-ı bülend ile Qur’ân okurdu ve melûl olup namāza ve niyāza meşğül oldu... (İ77^a)”

“... Hāķ Te‘ālā anuñ hātırına huṭūr itdürdi ki ve kendüye eyitdi ki ol du‘ā gerçi ‘azîm du‘ādur ammā Qur’ân-ı ‘azîmden yig degüldür. Ammā egerçi ol du‘ānuñ fazîleti çokdur. Ammā Qur’ân-ı kâdimde ve Furkân-ı ‘azîmde olan fazîlet anda yokdur ve

bilürdi ki dıvler Qur'an göricek ve işidicek kaçarlar diyüp ol ser-firâz Qur'an tilâvet itmege meşgûl oldıve ol bâdiyede on bir ay oldı ve üç yüz otuz kez hâtime eyledi... (İ87^a)”

“...Beş vakt namâz kıldılar. Andan her gün namâz kılmağa başladılar. Tamâmet ol biñ päre şehir İslâm dînine girdiler ve Müselmânlar çün kitâb-hâneler açup oğlancuqlar virüp ta' lîm idüp çün Qur'an öğrettiler...(İ319^a)”

“... Kâdî anlara evkât-ı hamsede ezân okuyup namâzı kılıvirdi. Hüb Qur'an okurdu. Anlar dağı Kâdî'nün murâdınca deprenüp mürîd oldılar... (İ33^a)”

2.2.1.3. İbadet İle İlgili Kavramlar

İslâm dîninin beş şartından biri olan namaz, hikâyede çoğu zaman karşımıza çıkan ibadet kavramlarından biridir. Namazın zikredildiği yerlerde kimi zaman ezân/bang-ı namaz, abdest, teyemmüm, gusûl, duâ, tesbih gibi ibadetle ilgili diğer kavramlar birlikte yer alır. Hikâyede birinci ve ikinci derecede yer alan her kahraman özellikle aşılması zor bir engelle karşılaşınca abdest alıp namaz kılar ve ardından Allâh'a duâ eder. Kimi zaman çölde kalarak abdest alamayan kahramanlar teyemmüm alır veya çölü aşarak buldukları bir akarsuda boy abdesti alarak kazâ namazlarını edâ eder:

“... Kâdî anlara evkât-ı hamsede ezân okuyup namâzı kılıvirdi. Hüb Qur'an okurdu... (İ33^a)”

“... seccâdesin bırağup üzerine geçdi. Tekbîr getürüp namâza tırdı... (İ55^b)”

“... Girye vü süz güdâzdan fâriğ olup namâz kılurdu ve bu nev' üzre rûz u şeb bükâda ve du' âda idi ve sırrını hîç ehadе fâş itmezdi...(İ62^a)”

“... Âb-dest alup çıkıdı ve giyinüp namâza meşgûl oldı ve fevt olmuş namâzların kazâ itdi ve Rabbü'l-âleminün emriñ edâ kıldı ve andan soñra yüzini yire sürüp enîne başladı ve çok bükâlar idüp du' âlar kıldı...(İ64^a)”

“... sildi ve ol iki bādām gibi gözini ovup ve hâkle teyemmüm itdi ve andan ol pâke yönelüp namâz u niyâz idüp ve dağı kazâsını edâ kıldı... (İ26^a)”

“... Gusl idüp âb-dest aldı ve giyesüsün giyüp geçmiş namâzların kazâ itdi ve Hudâ'ya şükr idüp tırı geldi...(İ73^b)”

“... çün bang-ı namâz işideler ellerindeki işlerin görmeyüp yire bırağup âb-deste ve tâ'ata meşgûl olalar...(İ118^b)”

“...Ol sâ'atda ki cümle halâyık şehre girüp cum'a namâzın kılmağçün cum'aya gireler...(İ207^b)”

Kahramanlar, savaş meydanına gitmeden önce hâcet namazı kılarak Allâh'a duâ eder:

“... Āb-dest alup hâcet namâzı kıldı eḥade bî-ḥad ḥamd eyledi çün rûz rûşen oldı. Kûs-ı ḥarbı ve ṭabl-ı ḍarbı çaldurup...” (İ10^b)

Seyyid Cüneyd gittiği ülkelerde cuma namazından önce minbere çıkıp hutbe okur, Kur’ân okumayı ve namaz kılmayı tavsiye eder:

“... Cüneyd minbere çıktı. Ḥaḳ Te‘ālâ’ya ḥamd idüp Muḥammed Muştafâ’ya şalavât getürdi ve çâr-yârı öğdi. Emr-i nehyi va‘d-ı va‘idi ve farz ve sünneti anlaruñ gönli serâylarını hoş u müzeyyen eyledi ve kulaḳlarını şadef naşîḥat-ı dūr ile pūr eyledi. Bu nev‘ le cemî‘ isi zâr zâr ağlayup geçmiş ‘ömrlerine te‘essüf itdiler çün minberden aşağı indi. Andan kâmet idüp imâmet eyledi. Cümle aña tâbi‘ olup çün namâz kıldı ve buyurdi. Andan oḳlancuḳlara Qur’ân ta‘lîm itdiler... (İ314^a-İ314^b)”

Aynı şekilde sonradan Müslüman olan kahramanların ilk yaptıkları ibadet namazdır:

“... Ol memleketüñ salṭanatın üstâd Batur’a virdiler ve büt-ḥânelerin cümle ḥarâb idüp bütleri çün şıdılar ve daḫı yine mescidler idüp anda minberler düzdiler. Ezîne günlerinde üzerine çıkup andan va‘zlar eylediler tâ cümle eyledüklerine çok nedâmet eylediler.Beş vaḳt namâz kıldılar. Andan her gün namâz kılmaya başladılar. Tamâmet ol biñ pâre şehr İslâm dinine girdiler ve Müselmânlar çün kitâb-ḥâneler açup oḳlancuḳlar virüp ta‘lîm idüp çün Qur’ân öğrettiler... (İ318^b-İ319^a)”

İslâm dîninin bir diğér şartı olan oruç hikâyede bazen oruç bazen de sâ’im şeklinde geçer. Bir itikâd nişânı olarak gösterilen oruç hikâyede şöyle yer alır:

“... Gündüz şâ’im ve gice kâ’imem didi... (İ56^b)”

“... Anda Vâsîta şehrinde ḳalmışdı ki şâ’imü’d-dehr ü kâ’imü’l-leyl idi...(İ202^b)”

“... Sa‘îd bin Cübeyr eyitdi: Ben silâḥ-şorluḳ bilmezsin ve bir ‘âciz pîr-i za‘îfem ve oruç tutmaḳdan pîr-i za‘îf olmuşamdur. Ḳuvvetüm ḳalmamışdur. Ben Ka‘be evine varuram Ḥuzâ’nuñ Ḥarem’ine girüp ṭa‘ata meşḡul oluram ki ḳazâ vü ḳadere teslim olmuşamdur... (İ215^a)”

Hikâyede “hac, hac kâfilesi, hac mevsimi” şeklinde geçen ve İslâmın şartlarından biri olan “hac ibadeti” hikâyede rastladığımız ibadetle ilgili kavramlardan biridir:

“... Muḥtâr’uñ ve Ḳâḍî’nüñ ve yârânınuñ üzerlerine cevâhir nişâr itdi ve bu ḳavm ‘azm-ı hac eylediler... (İ105^a)”

“... Günlerde bir gün hac mevsümü geldi. Eṭrâf-ı ‘âlemden hac ḳâfilesi belürdi. Ḥâcılar ile hem-râh olup ‘azm-ı Ḥicâz eyledüm.Ol ḳâfilede merdâne ḥizmetine bil bağladum. Bir sâ‘at münâḍilik iderdüm çün namâz vaḳti gele ezân oḳurdum ve ḥalâyıḳa şu taşurdum ve ḥâcılaruñ develerini otarurdum ve ḥâcılaruñ aşlarını bişürürdüm. Bu şıfatla

hac itdüm. Kāfile halkı beni gāyetde begenürlerdi ve severlerdi. Be-‘ināyet-i Bārī
Te‘ālā hazretine hac itdüm...(İ227^b)”

2.2.1.4. Âhiret İle İlgili Kavramlar

Hikâyenin başlangıç noktasının İslâm coğrafyası olması, hikâyede yer alan asıl kahramanların Müslüman olması ve amaçlarından birinin İslâm inancını yayma olması nedeniyle hikâyede İslâmiyete dair kavramların sık sık işlendiği görülür. Âhirete dair kavramlar bunlardan bazılarıdır. İslâm dîninde îmânın şartlarından biri olan âhirete inanma ile ilgili cennet, cehennem, kıyâmet, kabir azabı gibi kavramlar hikâyenin hemen her safhasında karşımıza çıkar.

İslâm dîninde iyi insanlara Allâh’ın bir lütfü olarak ihsan edileceğine inanılan cennet, “örtmek, gizlemek” anlamındaki cenn kökünden isim olup “bitki ve ağaçları ile toprağı örten bahçe” anlamına gelir. Cennet kelimesi, kimi metinlerde uçmak, behişt, firdevs ve cinân şekillerinde karşılır (Şahin, 1993: 374-376; Topaloğlu, 1993: 376-386). Hikâyede cennet, bazen bir âhiret yurdu olarak çeşitli benzetmeler ve tasvîrlerle karşımıza çıkar. Bu benzetmeler ve tasvîrler yapılırken Kur’ân-ı Kerîm’de yapılan cennet tasvîrleri ile benzerlik arz eder (Bakara: 2/25; Ankebut: 29/58; Hicr: 15/47; Zümer: 39/73).

Hikâyede Sa’îd b. Cübeyr’i öldürmek için gelen Haccâc b. Yûsuf, Kâbe’yi yıkmaya niyet eder. Bu sırada kendinden geçmiş bir hâlde ibadetle meşgûl olan Sa’îd b. Cübeyr, Hz. Ali’yi görür. Hz. Ali kendisine ömrünün tamamlandığını, cennet kapılarının açıldığını, yüz bin hûrî ve gılmânın ellerinde inci tabakları ile üzerine nisâr etmek için kapıda beklediğini söyler. Sa’îd b. Cübeyr kendine gelince sekiz cennetin kapılarının kendisine açıldığını görür:

“... Sa’îd bin Cübeyr Allah Te‘ālā evi içinde namāza tırmışdı ve Hazret-i Rabbü’l-‘âlemînün şevkine ve zevkine şöyle müstağrak idi ki hiç ‘âlemün ahvâlinde haberdâr degül idi tâ bir uğurdan sücûda vardukda bî-hod olurdu. Ol bî-hodlukda emîrû’l-mü’mînîn ‘Alî’yi gördi. Şöyle ki vâkı‘ada gördükleri gibi eyidürdi ki ey cân-ımen teslim ol hâne-i Hudâ’dan taşra çık senün vâsıtañ ile Hakk’uñ mü’mînlerine belâ vü ‘anâirişür. Senün ‘ömrün dahı âhirine irişmişdür. Bir dem ârām eyleme, taşra çık ki cennetün kapılarını açdılar. Şad hezâr hûr u gılmân ellerinde lü’lû’ ile memlû birer tabak muntazırlardur ki üstine nisâr ideler. Bunuñ gibi cümle ervâh-ı enbiyâ vü evliyâ ki kudümüña muntazırlardur, didi. Sa’îd bin Cübeyr emîrû’l-mü’mînîn ‘Alî’den rağiyallâhu ‘anh çün bu haberleri işitdi, ol bî-hüşlûğundan kendüye kendüye geldi. Gözin açdı, gördi. Sekiz cennetün kapıları açılmış şad hezârân hûrî u gılmân ellerinde

lû' lû' ile memlû tabaklar, muntazırlar ki nişâr eyleyeler. Çün anları gördi, Hudâ'ya çok şükürler idüp imânın tâzeledi. Andan tekbîr getürüp kazâyâ rızâ gösterdi. Ka'be evinden taşra çıktı... (İ220^b-İ221^a)”

Hikâyede cennet kavramı ile ilgili sıkça karşımıza çıkan diğer bir husus hikâyedeki mekânların güzellik yönünden cennet bahçelerine, ırmaklarına, meyvelerine, saray ve köşklerine benzetilmesidir. Bu benzetmeler ve tasvîrler yine Kur'ân-ı Kerîm'de yapılan cennet tasvîrleri ile benzerlik gösterir.

“... Bir ‘avret âşikâre oldu ve cemâli çün mâh-ı tamâm, kendüsin laîf endâm ve başında bir zerrîn tâc-ı muraşşa‘ ve egninde bir hülle-i harîr-i muşanna‘ ve iki gûşında iki gûşvâr-ı lû' lû' mücevvef müsebbek açıldı. ‘Anberle memlû ve kıollarında bilezükleri var. Cevherî gûyâ hûr-ı behiştür... (İ76^a)”

“... Kaçan kim acıgaydı veya şuşayaydı (12) ol enâr-ı behiştiden yirdi ve karnı toyardı ve sır-âb olurdu... (İ77^a)”

“... Cümle Nûbe şehrini güne güne dibâlarla müzeyyen itmişlerdi ve şâtır muṭribler daḥı câ-be-câ oturmışlardı. Dür ve cevâhirler daḥı nişâr eylerlerdi tâ anları getürdiler, bir münakkaş u müzehheb serâyâ kondurdılar. Vâfir nefis ta‘âmlar müheyâyâ eylediler. Eger vaşfın eylersem kışsa dırâz olur. Ammâ çün anları behiştâsâ serâyda kondurdılar... (İ255^b)”

“... Gördiler, behište beñzer bir şehr. Her tarafı bâğ u âb-ı revânlar ve kuşları hûb-elhân ve ni‘ meti firāvân... (İ290^b)”

Çeşitli eserlerde tamu, dûzah kelimeleri ile karşılanan cehennem (Harman, 1993: 225-226; Topaloğlu 1993: 227-233), hikâyede cennetten sonra sıkça karşımıza çıkan âhiret kavramlarından biridir. İslâm inancına göre cehennem âhirette inkârcıların ve günâhkârların cezalandırıldığı yerdir. Hikâyede de cehennem, kâfirlerin, günâhkârların âhiret yurdu olarak çeşitli benzetmeler ve tasvîrlerle karşımıza çıkar.

Hikâyede pek çok günâh işleyen Haccâc b. Yûsuf'un öldükten sonraki hayatı rüyâ vesilesiyle şöyle tasvîr edilir:

“... Varup Haccâc'ı defn itdiler. Cehennem müvekkelleri ol havâriciün cân-ı ḥabîşini cahîme iletdiler. Ol gice bir şahş Haccâc-ı zâlimi düşünde gördi. ‘Araşât-ı kıyâmetde bir tağ gibi yire düşmişdi. Bu şahş su'âl eyledi ki ey Haccâc Hudâ-yı Te'âlâ saña n'eyledi? Cevâb virdi ki Hudâ-yı Te'âlâ beni yetmiş kez her günde öldürür didi. Sa'îd bin Cübeyr kanıçün her sâ'at depelerler ve benüm cümle endâmum cümleḥurd iderler. Rûz şeb benüm kemüklerümden âteş gelüp beni yakar. Her laḥza ‘azâbdan ḥâlî degülem ve

ķarnumuñ içi âteşle  oludur ve günde yetmiş kerre zaķķ m şerbetin içir rl r didi... ( 251^a)”

Hik yede öldürülen k firler için sık sık “c n  cehenneme  sma la-” deyiminin kullanıldığı görülür. Bu kullanım yine  sl m inancıyla bağdaşır. Nitekim  sl miyete göre k firlerin  hiret yurdu ebed  olarak cehennemdir.

“... B tim m kemerg hına varınca tam m  urd u mürd oldu. C n  cehenneme  sma ladı. Atından deposi üzerine yıķıldı... ( 38^b)”

“... Hera l-z de şığır gibi b g r p c n cehenneme  sma ladı... ( 39^a)”

2.2.1.5. Hik yede Yer Alan Ayet ve Du lar

Hik yenin tamamında, sıkıntıya düşüldüğü zaman veya cin, per , şeytan gibi yaratıklarla mücadele edileceği zaman kahramanlar tarafından okunan ayet ve du lar kendileri için manev  yönden büyük bir güç kaynağıdır. Hik yede çoğu zaman rüya vasıtasıyla öğretilen ayet veya du lar, kahramanların en sıkıntılı zamanlarında bir kurtuluş anahtarı olur.  nem derecesi yüksek olan ayet ve du lar sayesinde ölmek üzere olan bir kahraman tekrar sağlığına kavuşarak eskisinden daha güçlü bir h le gelir, çıkılması imk nsız olan zindandan çok rahat bir şekilde çıkar, on binlerce cin ve şeytana karşı tek başına g lib olur, yolculuk ettiği uçsuz bucaksız çöl veya denizleri açıp All h’ın sonsuz ikramıyla karşılaşarak nimetlerle dolu bahçeye veya şehre ulaşır.

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reş de-i Arab’da müellifin bağlama uygun bir şekilde metne d hil ettiği s relerin bazen bir kısmı bazen de birkaç kelimesi yer alır. Hik yede kimi zaman sadece süre isimlerine de yer verilir. Metinde geçen süre ve ayetler Türkçe me leriyle dipnotta yer aldığı için burada sadece birkaç örnek verilecektir.

“... Reş de-i ‘Arab’a ‘az ya gelüp eyitdiler: Siz b ķ  olu  nice idelüm böyle imiş emr-i  ud -yı b -  n *inn  li’ll h ve inn  ileyhi’  n*¹²... ( 8^b)”

“...  anı ‘a lu  ki Rabbü’l-  lemin kendü  udret şun’ından teş f-i le  fet ve   sn-i mel hat virmişdür ve kel m-ı  ad minde *a sen-i ta v m*¹³ buyurmuşdur... ( 12^b)”

¹² O sabredenler, kendilerine bir bel  geldiği zaman: Biz Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz. Bakara: 2/156

¹³ Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Tin: 95/4.

“... Kendü elümle kendümi mühlikeye bırağdum. Haṭā idüp Haḫḫ’uñ emrin şıdum ki kelām-ı kâdimde buyurmuşdur. Qavluhu Te‘ālā ve lā tulḫū bi-eydikūm ile t-tehluke¹⁴... (İ63^b)”

“... Ammā benüm bir adum daḫı Şabūr’dur ve anı kim ben bilürem. Siz bilmezsiz ve Qur’ân’da dimemiş midür ki *İnne baṭṣe Rabbike le-şedīd*¹⁵ Ben geç tatarın ammā qatı tatarın... (İ214^b)”

“... Reşīde uyḫudan uyandı. Şād u ḫurrem olup bu du‘āyı oḫudı ve ezberledi ve hemān-dem oḫudı. *Āyete’l-Kürsī* ve *İhlāş* ve *Mu‘avvizeteyn* ve *Fātiḥa* daḫı oḫudı... (İ120^b)”

“... Reşīde bülend āvāz ile *Lā ḫavle ve lā kuvvete illā billāhi*’l-‘aliyyi’l-‘aẓīm didi. Andan *E‘ūzū billāhi mine’ş-şeyṭāni’r-racīm* diyüp ve *Āyete’l-Kürsī* oḫudı... (İ120^b)”

“... Hiç kimesne seni görmesün ve hem gāḫ gāḫ bu du‘āyı oḫı kim ben Muḫammed’uñ bereketiyle cümle beliyyātdan necāt bulasın didi. Ol du‘ā budur. *İlāhī ḫaṭretun min-biḫârî cūdîk tekfini ve zerretun min-niṣâri* ‘afvik ta‘fini bi’raḫmetike yā erḫame’r-Raḫīmīn Bu du‘āyı Cüneyd’e öğretti, gözinden gā’ib oldı... (İ47^b)”

2.2.2. Ahlakî Düşünceler

İnsanlık tarihinin varlığından beri süregelen ve belli dönemlerde farklı hüviyetlere bürünen, toplumsal yaşantı gereği gelenek görenek ve çeşitli inançlara dayanarak oluşturulan kurallar bazen sözlü bazen yazılı olarak sonraki nesillere aktarılır. Böylece yeni doğan birey, biriken bir toplumsal hafıza ile hayatını devam ettirir. Ahlak kurallarının yazılı olarak sunulmasına yardımcı olan hikâyeler, bireyin edebî zevki hissederek öğrenmesine yardımcı olur. *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşīde-i Arab* görünürde bir aşk hikâyesi olmasına karşın ahlakî düşünceler açısından oldukça zengin bir yapıdadır. *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşīde-i Arab*’ın yazılma amacı çerçevesinde dînî ve ahlakî düşüncelerin hem müellif hem de kahramanlar tarafından sıkça tekrar edildiği görülür. Daha önce de ifade edildiği üzere müellifin hikâyeyi yazma amacı doğrultusunda yani “tevhîd-i Rabbü’l-‘âlemîn, Peygamber efendimiz Hz. Muhammed’in na’tı ve emîrû’l-mü’minîn’in başından geçen kıssaları” anlatmanın yanı sıra “nasîhat, hîleler, hikmet, aşk, şecâat ve cömertlik” gibi dînî ve ahlâkî konulara da değinilmesi nedeniyle hikâyede pek çok dînî ve ahlakî düşüncelere temas edilir.

¹⁴Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Yaptığınızı güzel yapın; Allah güzel yapanları sever. Bakara: 2/195.

¹⁵Şüphesiz Rabb’inin yakalaması çok şiddetlidir. Bürûc 85/12.

Hikâyede yer alan ve örneklerini çoğaltabileceğimiz dînî ve ahlakî düşünceleri şöyle sıralayabiliriz:

“Her durumda Allâh’a tevekkül etmek, zor durumda olanlara iyilik etmek, cömert olmak, adâletli olmak, alçakgönüllü olmak, sabırlı olmak, yalan söylememek, hırsızlık yapmamak, dostluğa önem vermek, tuz ekmek hakkını gözetmek, sözünde durmak, kendini beğenmemek, çok çalışmak, büyüklerin sözünü dinlemek, sır saklamak, haramdan kaçınmak, helâl rızık yemek, uyuyan birini öldürmemek, kaçan düşmanın arkasından gitmemek, çocuk ve bayanları öldürmemek...”

Kahramanların başına büyük bir musibet geldiğinde sığınacakları tek yer Allâh’tır. Ona duâ eder ve ondan yardım dilerler. Eğer oradan kurtulma imkânı yoksa kahramanların rüyalarına Hz. Muhammed, dört halife veya sahabelerden biri gelerek ona tesellî verir ve duâ öğretir. Duâyı öğrenerek eskisinden daha güçlü uyanan kahraman Allâh’a hamd eder ve bulunduğu kötü şartlardan uzaklaşır:

“... Zîrâ Seyyid Cüneyd her lahzâ Hudâ’nuñ zıkrinden hâlî degüldi ve her dem ayaklarından kıan revân olurdu ki ol şırça gibi keskin kıumlar ayağına batardı ve yalın ayak başı kıaba ol kıumuñ üzerinde çâr-nâ-çâr yürürdi ve tâ şol deñlü yürürdi ki tākātı tāk olurdu. Kāt’â bir adım admaz olurdu. ‘Âkıbet ol keskin ıssı kıumuñ üzerine yaturdı ve diliyle şehâdet kelîmesin getürüp Muḥammed Muṣṭafâ’ya şalavât getürürdi. Şöyle zebûn oldu ki ol Hâlık-ı bî-çünüñ bârgâhına yüzün sürüyüp cümle enbiyâ vü evliyâyı şefî‘ getürürdi. Ol Pâdişâh-ı bî-niyâza şol kıadar süz güdâz u niyâz ‘arz itdi. Şöyle ki nâ-tüvânlığından kendüden giderdi. Nâ-gâh şebângâh irdi ve aḥşâm şovucağı oldu ve havâ serde yüz tıtdı. Ol vâkt bir pâre ifâkât buldı ve bedenine şol kıadar kıuvvet geldi ki Seyyid Cüneyd tırı gelüp oturdu. Hemân-dem elin du‘âya kıaldurup Hıızâ’ya tazarru‘ gösterdi ve zâr zâr ağladı. Hemân-dem göklere ve melekûta ve Melâ’ike-i muḥarrebe gülğüle düşdi ve ervâḥ-ı enbiyâ vü mürsel Rabbü’l-‘âlemîn ḥazretinüñ bârgâhında şefâ‘ata tırdılar. Derḥâl bâb-ı Hıızâ’dan du‘âlar müstecâb oldu. Seyyid Cüneyd girye vü zârda iken ḥ’âba vardı. Emîrü’l-mü’mînîn‘ Alî İbn Ebî Tâlib raḍıyallâhu ‘anh vâkı‘asına girüp başı ucına geldi ve anı kenâra çeküp eyitdi: Ey ‘ammüm oğlu niçesin bu zaḥmet-i bî-nihâyetle? Müjde olsun saña ki Ma‘būd celle ve ‘âlâ senden ḥoşnûddur ve Resûl ‘aleyhi’s-selâm senden daḥı râzıdır ki bu kıadar ḡuşşalarda Hıızâ’nuñ zıkrinden ḡâfil olmaduñ ve şeyâṭın kıavline kıâ’il olmaduñ. Bunı didi ve daḥı evvel ol Peyḡamber’üñ öğretdüğü du‘â Seyyid Cüneyd’üñ yâdından gitmişdi. Ol du‘âyı yine diyelüm ki ḥâtırında olup fâ’ide ola. Du‘â budur: *İlâhî kıaḥretun min-biḥâr-ı cüdik tekfîni ve zerretun min-niṣâri ‘afvik ta‘fînî* derḥâl Seyyid Cüneyd uyḥudan uyandı ve emîrü’l-

mü'minînün berekât u kerâmât ile bedenine bir kuvvet geldi ki şıhhatda da hergiz görmemişti... (İ138^a-İ138^b)”

Perî olan teyzesinin yanına kaçırılan Reşîde-i Arab, Seyyid Cüneyd'in ayrılığına daha fazla dayanamayıp oradan ayrılmak ister. Bir plan yaparak teyzesini ve annesini ikna eder. Reşîde bir dîv sırtında seyahat etmeye hazırlanırken teyzesi ona Allâh ismini kesinlikle dile getirmemesi gerektiğini yoksa dîvin kanatlarının kırılıp yere düşeceğini söyler. Bunun üzerine Reşîde bu beyti dile getirir:

“Didi duhter ne olursam olam idem yâd Hâk

Taîrî adinsuz cihânda olmağdan yig olmamak (İ23^b)”

Hikâyede, her fırsatta Allâh'ın varlığı ve birliğine peygamberlerin, dört halîfenin ve sahabelerin dîni yaşama biçimlerine atıflarda bulunulur. Onların uygun görmediği davranışlardan kaçınılır.

Kaçan bir düşmanın peşinden gidilmemesi gerektiği konusunu Reşîde-i Arab ve Seyyid Cüneyd şöyle dile getirir:

“... Reşîde-i dil-ârâm eyitdi: Eger eyleolmayaydı ki ben ululardan işitdüm kim Hâmza bin ‘Abdü’l-muṭṭalib raḍiyallâhu ‘anh dimişdür kim hergiz kaçışır leşkerüñ ‘aḳabince gitmek olmaz. Ben varurdum, Mansûr’uñ başın getürürdüm. Ammâ ol erenler sulṭânı Hâmza’nuñ sözi ḫılâfin itmek revâ degüldür. Ol hergiz ḫılâfına vâcib dimemişdür ve secâ‘at u saḥâvet ü kerâmet ü şadâḳat itmek aña sezâvârdur. Biz anuñ na‘l-ı ḥâkine degmezüz... (İ137^a)”

“... Gürâz ‘âciz fûrû-mânde olup hezîmete yüz tutdı. Qarâr idemeyüp firârı ihtiyâr itdi. Seyyid Cüneyd ṭurı vardı. Ardına düşüp gitmedi. Zîrâ Hâmza-i nâmdâruñ ‘âdetin ihtiyâr itmışdi ki ol hergiz kaçanı ḳovmazdı ve amân dileyeni öldürmezdi... (İ162^a)”

Herhangi bir şekilde bayanların öldürülmesine müsaade edilmediğini dile getiren Şeybû, Muhtâr'ı bayanları öldürme isteğinden vazgeçirir. Bayanları öldürmek büyük bir günah veya kabahat sayılır:

“... Andan sonra Muhtâr ve Şeybû ve Qâḍî bu üçü serâyınuñ içine girdiler. Nâ-gâh bir ḫücrede ‘avretler gördiler. Muhtâr diledi ki anları daḫı depeleye, Şeybû ḳomadı. Muhtâr eyitdi: Niçün ḳomazsın didi. Şeybû eyitdi: Ḥavâtın depelemege izin olmamışdur. Ol sebebdan ki ‘avretleri depelemek nâ-mübârekdür...(İ50^a)”

“... Beni öldürme ki ben er degülem, ‘avretem. ‘Avret öldürmek erlere ‘aybdur. Ben ḫâlûmi saña bildürdüm ve bâḳısın sen bilürsin...(İ168^a)”

Uyuyan veya kendinde olmayan kişi eğer cadı değilse kesinlikle öldürülmez.

“... Şeybū diledi ki siyāhı depeleye ammā Cüneyd kıomadı. Zîrâ uyumışsaşşı öldürmek bed-nâmlığa mücibdür didi... (İ275^b-İ276^a)”

“... Andan Zehrâ-yı cāzūnūn başı üzerine geldiler. Çün başın kesdiler ve oğlunuñ dağı başın kesdiler. Anası üzerine atdılar. Cüneyd eyitdi: Eger cāzū olmayaydı, başın kesmezdim. Uyurken helāk itmezdim... (İ283^b)”

Seyyid Cüneyd, hırsızlığın ve yalan söylemenin kötü olduğunu her fırsatta dile getirir. Özellikle Şeybū’nun yaptığı hîle ve hırsızlıklar Seyyid Cüneyd’i çok kızdırır. Şeybū sonunda Seyyid Cüneyd’in gazabından kurtulamaz:

“... Çün pehlevānlar pehlevānlıkla çün baş keserler. Mekk ile anlar kesmez didi. Cüneyd çün Kāhūr’dan bu haberi işitdi, andan dönüp Şeybū’ya eyitdi: Ey mekkār ve ey ‘ayyār ve ey uğrı sen bizi tā kıyāmet degin çün bed-nâmlığla yād itdürürsin ve bizi gıybet eylersin diyüp andan Şeybū’yı tutmak diledi. Andan Şeybū sıçrayup gitdi. Cüneyd dağı der-pāyince gitdi, ha diyince yetdi ve eli üzerine aldı. Andan getirüp elin ve ayağın bağladı, andan yire bıraktı. Dükeli yārān u şafā çün gülüşdiler ve Cüneyd’ün ser-güzeştine ‘acebe kaldılar. Şeybū’ya andan bir nice tāziyāne urdı çün pādīşāh vezīr ile anı dilek eylediler. Şeybū eyitdi: Eger sen beni pāre pāre dağı eylerseñ ben mekk ile uğruluğı terk eylemezsin, didi. Cüneyd ile çünbākī cemā‘at hāndeye düşdiler... (İ343^a)”

Şeybū, Reşīde-i Arab ve Seyyid Cüneyd yolculukları sırasında Zehrâ-yı Cāzū’nun kalesine varırlar. Şeybū o kaleyi görünce tanır ve hemen kaçmaları gerektiğini söyler. Seyyid Cüneyd ise bu düşünceye katılmaz ve Şeybū’yu azarlar:

“... Şeybū eyitdi: Siz hātā eyledüñüz didi. Ben bu kāl‘anuñ hālin bilürem, didi ve işitmişemdir. Bu kāl‘ada bir ‘avret vardır. Aña Zehrâ-yı cāzū eyidürler. Gelün biz kaçalım. Seyyid Cüneyd çün hışma geldi. Eyitdi: Ey mekkār yūri başuñ kaydın gör ki Rabbū’l-‘ālemīnūn kudretine i‘tikāduñ yokdur, didi. Başumuza her ne yazılmış ise ol geliserdür, didi. Bizüm kabilemüzden bir kimesne kaçmış degüldür. Belki gelmiş degüldür ve bizi bu kāra göndermişlerdür. Bu yolları cāzūlardan pāk idevüz diyüp diledi ki andan Şeybū’yı tāziyāne ile ura. Reşīde kıomadı. Cüneyd’ünelin tutdı. Andan Cüneyd eyitdi: Ben kezzābı sevmezsin ve hem-rāh dağı idinmezsin, didi. Egerçi beni Mansūr elinden kırtardı ammā toğrılık ile Şeybū bunlardan ayrıldı... (İ278^a-İ278^b)”

Seyyid Cüneyd dostlarına olabildiğince sadık biridir. Şeybū, hikâyenin sonuna doğru kara kargaya dönüşür. Cüneyd, Reşīde’ye kavuşmuşken Şeybū’nun eski haline dönebilmesi için tekrar zorlu bir mâcera yoluna girer:

“... Cüneyd eyitdi: Baña Şeybūsuz dirlik ciyhānda gerekmez, didi... (İ301^a)”

“... Reşîde, Cüneyd’ün ayağına düşdi ve eyitdi: Ey Seyyid ben senüñçün atamı ve anamı ve üstādumı ve hānmānumı ve cemī^c esbābumı terk itmişemdür. İmdi sen bir yola gidersin ki hiç bir ādem gitmemişdür ve eger gitmiş ise girü gelmemişdür, didi. Şimdi beni dağı bile alı git ki her ne olursavuz bile olavuz, didi ve Reşîde bu sözi diyüp andan ağlar idi ve yüregın nār-ı hicrele tağlar idi. Cüneyd eyitdi: Ey maḥbūb-ı mihrbānum ben dağı senüñ gibi hānmānum senüñ vāsıtañla terk itmişdüm. Cihānda āvāre vü ser-gerdān idüm. İmdi mürüvvet degüldür ki Şeybū gibi yār-ı şādık u ğam-güsārı ki ḥuşūşā kardaş gibi bile büyümişüzdür... (İ301^b)”

Şeytanın vesvesesiyle kendini beğenen Reşîde-i Arab ve Seyyid Cüneyd kötü duruma düştüklerinde yaptıkları hatayı anlayıp Allāh’tan affedilmelerini dilerler:

“... Bu on günün içinde aña vesvese eyledüm tā āyīneye bakup kendüye eyitdi: Ben tal^catda Yūsuf gibiyem ve şecā^catda Rüstem gibiyem ve şalābetde ḥod mānendüm yokdur, didi. Namāzda aña vesvese eyledüm. Ne okudı ve ne kıldı bilmedi ve dā’im göñli cengde idi didi. Çün yarın meydāna gireyin ceng ideyin ve benüm vesveseme ol muṭī^c oldu, didi... (İ346^b)”

“... Andan āyīneye nazar itdi. Kendüzini gördi ve gīsūların görüp andan ḥüsnine mağrūr oldu ve bu gurūrından namāz kılmadı. Andan istikbār itdi ve eyitdi: Cemālde ve cihānda benüm gibi yokdur ve şecā^catda çün nazīrüm yokdur ele girmez, didi. Baña çok şükürler eylemedi. Şimdi anuñ cemālīne ben çün zevāl getürdüm ve birini aña musallaṭ eyledüm ki anı ḥacīl eyleyem. Sizüñ çün du^c āñuz kabūldur... (İ352^a)”

Helāl rızık yemeyi tavsiye eden Seyyid Cüneyd, bir harāmî tarafından kendisine gönderilen yiyeceği geri çevirir:

“... Seyyid Cüneyd’e bir süfre ta^cām ve atına ‘alef iletdiler. Cüneyd kabūl eylemedi. Eyitdi: Ben senüñ ta^cāmuñ yimezin. Benüm senüñle cengüm vardur, didi ve hem sen ḥarāmīsın, Müselmānlaruñ ḫanın döküp rızkın alursın. Ben bilmezem ki kimüñ mālīdur? Niçe yiyeyin? Bunu didi dağı kâşıdı girü döndürdi. Cüneyd şabāḫa dek namāz kılup Qur’ān okurdu... (İ286^a)”

İslām’ı yayma düşüncesi içerisinde olan kahramanlar gittikleri yerlerde insanları, cinleri, perîleri ve diğer yaratıkları İslām’a davet ederler. Bu bağlamda karşılaştıkları çeşitli durumlarda yaptıkları davranışların İslām ahlakıyla örtüştüğü görülür. Hikâyede pek çok örneğini verebileceğimiz çeşitli ahlakî kurallar, okura nasihat verme ve ders çıkarma amacıyla sunulur. Bu nasihatlar kimi zaman kahramanların ağzından kimi zaman müellifin ağzından dile getirilir. Hikâyede hemen her olay örgüsünün bitiminde veya başlama aşamasında Hârûn Reşîd’in

nasihat ile ilgili sorusu veya konuşması üzerine dikkat çekilerek Ebû Hafs-ı Kûfi'ye çeşitli hediyeler verilir:

“... Eyitdi: Bunuñ gibi fâ'idemend kışsa işitmiş degülem. Aḥsent ey Ebû Ḥafş ki baña bu ḥikâyetden çok fâ'id e 'ā'id oldı ve bu kışşadan çok hışsa irdi, diyüp buyurdi. Ebû Ḥafş'ıñ üzerine dürer-i ğurer ü cevâhir ü yevâķit nişâr eylediler... (İ179^a)”

“... Ḥalife eyitdi: Aḥsent ey Ebû Ḥafş sözün dādını virdün didi. Her kimesne ki bu kışsa-i naşihat-hışsayı yaḥşı okusa ve te'emmül eylese aña ziyâde fevâ'id ḥaşıl olur, didi ve daḥı 'ömr lezzetini bula ve 'ömr ve dünyâ çün ḥâlini bile, didi. Andan üstine hezâr dînâr nişâr itdi. Yine söyle diyüp işâret buyurdi. Ebû Ḥafş-ı suḥan-dırâz andan bu kışsa-i dil-nüvâza çün yine âġâz itdi...(İ327^b)”

Toplum içinde yapılması uygun görülmeyen veya uğursuzluk getirileceğine inanılan davranışlar hikâyede kimi zaman kahramanlar tarafından kimi zaman cin, perî veya şeytanların ağzından okura aktarılır. Böylece yapılması istenmeyen davranışlar hikâye vasıtasıyla bireye benimsetilerek öğretilir. Örneğin salı gününün özelliği, salı gününde yapılması veya yapılmaması gereken davranışlar, ev temizliğinde dikkat edilmesi gereken hususlar, çocuklara muska takılmasının gerekliliği, çölde tek başına gezilmesinin sakıncaları, hamam âdâbı, ticâret âdâbı, namazı ertelemenin zararları, cahil gençlerin Allâh'ın adını zikretmediklerinde düştüğü durum, birbirine yabancı erkek, kadın veya gelin damat arasındaki ilişkide dikkat edilmesi gereken davranışlar, yemeğini paylaşmayan kişinin durumu, hastanın yalnız bırakılmaması gerekliliği gibi davranışlar hikâye vasıtasıyla bireylere benimsetilmeye çalışılır. Örneklerini sıraladığımız davranışların bir kısmı metinde şöyle yer alır:

Salı gününün özelliği, salı gününde yapılması veya yapılmaması gereken davranışlar:

“... Muḥtâr-ı cigerdâr Ḳâḍî'den istifsâr itdi ki se-şenbe gicesi ve şenbe günü gelmesi ve gitmesi ziyâde olduğı nedendür. Ḳâḍî fâzıl kişiydi ve Ḥazret-i Resûl'dan 'aleyhi's-selâm rivâyet ider ki ol gün ki Âdem cennetden çıkdı, se-şenbe gün idi ve se-şenbe günü iblîse la'net oldı. Ol gün Ḳâbil Ḥâbil'i öldürdi ve cümle vâķı'a ki benî-âdeme vâķı' oldı, ol günde oldı. Ol gün ol gice ziyâde kuvvetlenürler ve çün rûz-ı se-şenbe geleydi, Süleymân peygamber 'aleyhi's-selâm bir eve girüp kapusını bağlardı muḥkem. Hiç âferide ile söz söyleşmezdi. Tâ'ata ve 'ibâdete ve tesbîhe ve tehlîle meşġûl olurdu ve cemî' evķâtda vaşîyyet eylerdi kim zinhâr se-şenbe günibünyâd kâr itmeñ ve hiç

kimseye huşumet eylemeñ ki se-şenbe günü dīvlerüñ kuvveti ziyāde olur. Ekşer şeyātın halāyıkā vesvese bu gündeeyler...(İ170^b-İ171^a)”

Ev temizliği sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar:

“... Sen ne kār eylersin? Dīv eyitdi: Benüm kārüm oldur ki her hānenüñ yarusın süpürseler ve yarusın süpürmeseler ve süpründüsin çapu ardında koşalar, ben varup ol evde mekān tutarın. Şol kadar vesvese eylerin ki ol evde olan erile ‘avretüñ mā-beynlerinde derhāl firāk düşer. Er ‘avreti boşar...(İ175^a)”

Çocuklara muska takılmasının gerekliliği:

“... Andan şoñra bir pīre-zen gelüp iblīse hīzmet itdi. İblīs eyitdi: Sen ne kār eylersin? Pīre-zen eyitdi: Evleri bir birgezerin. Her kanķı tıfluñ gehvāresinde hamā’il olmasa ve Tañrı’nuñ adı anuñla olmaya tā anuñ anası murdār ola ben ol tıfluñ ağzına meme korın tā bir miķdār emer, hemān-dem ol tıfl rencūr olup bir derde mübtelā olur veyā şar‘ yili āşikāre olur yāhūd süst olur. Bir iki yıl atasına ve anasına zaħmet virür. Andan şoñra ölür ve eger ol dīvlerden bir oğlan rencūr olsa anı iletürin, bir ten-dürüst ādem oğlanla degşürin. Ol dīv oğlanı nice müddet ol ādeme zaħmet virür. Andan şoñra ölür. Ol ādemī bilmez kim ol oğlan kimüñdür, kendüzin midür veyā dīvden midür ve eger şöyle ol oğlan ölmezse leng olur veyā aşam olur veyā dīvāne olur. Bu dükeli dīvāneler ve lengler ve şağırlar ki dünyāda görürsin, dīvlerüñ ef‘ ālinden olmışdur...(İ175^a-İ175^b)”

Ticāret ādābı:

“... Bir dīv daķı tırı geldi. Rübāh şeklinde iblīsüñ önine gelüp hīzmet itdi. İblīs eyitdi: Sen ne kār eylersin ve ne yirde olursın? Dīv eyitdi: Ben sūkaķlarda oluram. Çün bir ādemī mu‘āmele ider ben tırup kulaķ tutarın. Aña vesvese eylerin tā mā-beynlerinde veyā mu‘āmele eylerken yalan andlar iķer ve boynı üzerine yalan andlar ardar. Andan şoñra bir vesvese daķı eylerin. Mā-beynlerinde ceng vāķı‘ olur ve birbirine fuħşıyyāta başlarlar. Mu‘āmelelerinüñ berekātı gider ve az müddetde derviş olup borçlı kalurlar. Hānmānı terk idüp cihānda āvāre vü ser-gerdān olurlar...(İ176^a)”

Hamam ādābı:

“... Bir dīv daķı iblīs önine vardı. Hīzmet eyledi. Ayakları pīl ayağına beñzerdi. İblīs eyitdi: Sen ne kār eylersin ve ne yirde olursın? Dīv eyitdi: Ben hammāmlarda olurın tā bir şaķş hammāmā tenhā gele veyā fūta tıttınmaya veyā Tañrı’nuñ adın yād itmeye ben evvel anuñ üzerine bevl-efşān eylerin tā aña bir renc zāhir olur ki giderek meflūc olur veyā maşrū‘ olur ve yāhūd dīvāne olur veyā behaķ olur veyā beraş olur veyā cüzām olur. Şöyle ki anı ādem iķinden çıkarurlar ve hergiz aralarında kıomazlar. Tağlarda ve beyābānlarda olur ve etini didim yirler...(İ175^b-İ176^a)”

Cahil gençlerin Allāh’ın adını zikretmediklerinde düştüğü durum:

“... Bir dīv dahı tırı geldi. Arslan şeklinde iblisün öhine gelüp hizmet itdi. İblis eyitdi: Sen ne kârdasın? Dīv eyitdi: Ben cāhil civānlar içinde olurun, *Lā-ḥavle* dimeyeler ve *E‘ūz* okumayalar. Ben anlaruñ mā-beynlerinde ‘adāvet ve ḥuşūmet birağurın tā birbirin depeleyeler ve aralarına kan düşer. Andan soñra varup şıhne-i şehre vesvese iderin tā anları tıutup katle getüreler ve siyāsete iletürler. Her yirde bir maḥfil olsa anda fitne vü āşūb kıpsa benden olur...(İ176^b)”

Birbirine yabancı erkek, kadın veya gelin damad arasındaki ilişkide dikkat edilmesi gereken davranışlar:

“... Bir dīv dahı tırı gelüp kendüzin ‘arūs gibi bezemişdi. İblis öhine gelüp hizmet eyledi. İblis eyitdi: Sen ne kârdasın ve ne yirde olursın? Dīv eyitdi: Ben bir yirde olurun ki anda bir ‘avretle bir bī-gāne er söz söyleşeler ve *Lā-ḥavle velā kuvveteve E‘ūz* dimeyeler. Anlaruñ mā-beynlerinde vesvese eylerin. Anlar dahı fesād iderler. Yarındası münādī iderin tā ikisi dahı bed-nām olup rüsvāy-ı ‘ālem olurlar. Anlaruñ müte‘allıkātı ḥor u ḥakīr olurlar ve dahı şol kadar vesvese eylerin ki ol kıavm eriyle ‘avreti siyāset meydānına getürüp katl eylerler ve biri dahı oldur ki bir kışı evlense ben gelinüñ taḥtı altına girüp oturun. Çün güyegü gelüp Tañrı adın yād itmese *Lā-ḥavle* dimese ben ol gice anlaruñ mā-beynlerinde bürüdet birağurın. Şöyle gelin güyegü birbirini sevmez olurlar ve az zamānda anlara iftirāk düşer. Andan soñra hergiz eylük yüzün görmezler...(İ177^a-İ177^b)”

2.2.3. Sosyal Hayata Dair Unsurlar

İnsanın toplum içindeki yaşam tarzını ilgilendiren ve ortak bir geçmişin sonucu olarak ortaya çıkan sanat, inanç, gelenek görenek gibi pek çok maddî ve manevî kültür unsurlarına söz konusu hikâyede yeri geldikçe değinilir. Hikâyede yer alan sosyal hayata dair unsurlar, hikâyedeki önem derecesine göre aşağıda sıralanmıştır:

2.2.3.1. Savaş/ Savaşçı/ Savaş Âletleri

Hikâyedeki kahramanların ve bulundukları topluluğun yapı itibarıyla savaşçı olması ve olabildiğince aktif olmaları nedeniyle hikâyede, savaşçılık, avcılık gibi hareket kabiliyeti gerektiren bir yaşam kültürü mevcuttur. Hikâyede, av sırasında tartıştığı kişiyi öldüren Seyyid Cüneyd, daha sonra gelişecek olayların fitilini ateşler. Reşîde’nin hikâyede ortaya çıkmasının ardından onun uğruna yapılan pek çok savaşın ve ikili mücadelenin yaşandığı hikâyede çoğu zaman savaşa dair unsurlara rastlamak mümkündür. Savaştan önce yapılan hazırlıklar, iki düşman askerin birbirlerine meydan okuması, and içme, savaş âletleri, savaş sırasında yapılan hileler,

yapılan savaşın şiddetini, şeklini anlatan tasvîrler ve buna benzer pek çok unsur hikâyede yer alır.

Savaş başlamadan önce askerler savaş meydanına gelerek saf saf dizilir, kösler ve davullar çalınır ve savaş naraları atılarak meydana er taleb edilir. Bu er genellikle üstün savaş kabiliyeti olan kişidir. Karşılıklı ikili mücadelenin galibi belli olana kadar erler meydana teker teker çıkar ve savaşır. Her iki taraf anlaşma yoluna giderse savaştan vazgeçilir. Ama anlaşma gerçekleşmezse on binlerce nefer büyük bir mücadele içine girerek savaşır.

Hikâyede yer alan bir kısım savaş motiflerini gösteren tasvîrler şöyledir:

“... Ol leşker dağı fevc fevc cavk cavk gürüh gürüh âlây âlây şaf şaf ârâyî itdiler ve iki cânibden kūs-ı harbîler ve tabl-ı darbîler çaldılar...(İ37^b)”

“... iki leşkerden kūs-ı sulţânî ve tabl-ı hâkânî döğölüp maşâfgâha yüz tıtdılar ve kalb-ı cenâhî ârâste itdiler. Meymene vü meysereyi pîrâste kırup nazar ber-meydân itdiler ki iki cânibden meydâna merdâne kim sebkat eyleye veyâ kim şecâ’ at göstere. Nâ-gâh Benî-Şeybân sipâhından Merre-nâm bir süvâr meydâna girdi. Cevalân gösterüp er diledi. Medîne ‘askerinden Gâlib-nâm bir dil-âver âheng-i meydân itdi tarîd idüp cevelân gösterdi... (İ6^b)”

“... Ba’ de Benî-Şeybân leşkerine karşı turup Hamzavâr ol merd-i server derûn-ı dilden bir na’ra-i bülend urdı ki tās-ı kubbe-i feleki çökertdi ve iki leşker halkı serâsime olup nicesi bî-hüş atından düşdi ve atları dağı süheylurup üzerindeki yire bıraktı, rāh-ı beyabânı tıtdı... (İ7^a)”

“... ‘Amr oğlu Hanzala’nuñ kanlu câmesini boynına ardıp yigirmi biñ erüñ önince hezâr âh vâhla zâr olup gelürdi. Çün meydân yirine yetişdi, bünyād-ı ceng idüp leşkerini şaf şaf ârâste kırup ‘Arab’dan yaña âheng itdi. **Bu taraftan** dağı Üseyd ile Cüneyd emîr-zâdeler ile ‘askerlerin fevc fevc pîrâste itdiler. Bunlar dağı on biñ er idi ve her biri merd-i dil-âver idi. Çün iki leşker birbirine muķâbil olup dîde-i heybet birle birbirine nazar iderlerdi... (İ6^a)”

“... Altıncı gün leşker-i kayşer-i Rûm’a yetdiler ve birbirine muķâbil olup gürüh gürüh fevc fevc şaflar çekdiler ve leşkerüñ cebe cevşenleri deryâ gibi mevc mevc olup âdeme cüş u hurüş virüp ışıklar dağı âftâbdan yalab yalab idüp ‘âlemlere pertevleri pertâb itdi ve ‘alemler dağı birbirine el şalup gel meydâna dirlerdi... (İ36^a)”

Hikâyede özellikle ikili mücadeledeki tasvîrler dikkat çeker. Bu tasvîrlerde, kahramanlar tarafından atılan savaş naraları, kırılan kılıç ve mızraklar, çekilen yaylar ve fırlatılan okların saplandığı yerler, dövüş sırasında kahramanların birbirini

“... Heraql’uñ atında Seyyid Cüneyd bir civān idi ve bāġ-ı melāatda ün nihāl-i tāze idi ve Heraql bir pehlevān idi. Taġ abāatda ün dıraht-ı bī-endāze, mā-beynlerinde Őol adar ta‘ne arb oldu ki iki leŐkeruñ alkı ceng temāŐasında denk olup almıŐlardı. Cüneyd ‘āıldı Őabr eyledi tā Heraql ġāfil oldu, Cüneyd hemān kemāna o odu nazar-ı Őavābla niŐāna pertāb itdi. Ya‘nī Heraql’uñ atı ġözine o Őöyle doundı ki afasından ııdı. At depesi üzerine yııldı. Heraql piyāde oldu ve aġırdı ki eger er iseñ sen dāı piyāde ol. Cüneyd daı atından indi. ġürzinuñ Őapını yire Őoup atını aña baġladı ve Heraql’uñ üzerine segirtti hemān amān virmeyüp kemer-bendin tıtdı. Heraql daı Cüneyd’uñ kemer-bendin tıtdı. Birbirine Őol adar uvvet ve diat eylediler ki ġunları nāunları dibinden ġüyā lūle-i eŐmeden Őu ıar gibi revāne oldu. ‘Aradan ġod tenlerinüñ ılları dibinden Őarp tūrāb üzerine seyelāndı... (İ39^a-İ39^b)”

“... Çün cebe-hāneyi buldılar, kapusını açup içerü girdiler. Gördiler ki okuñ ve yayuñ ve kılıçuñ ve hanceruñ ve cebenuñ ve cevşenuñ nihāyeti yok. Muhtār yüz tîr ve bir kemān bir şemşîr ve bir kırban ve bir zırh ve nîmçe-i piyādegān alup Kādî'yle kayşeruñ kaşrından şehrden taşraya revāne oldılar tā şol harābeye irdiler ki Şeybū dimişdi aña girüp oturdılar... (İ50^b)”

113

“... bir yirde mancınık hâzır ideler ki yarın Medîne halkı ile maşâf idüp ve şehri Medîne’yi harâb idüp yire berâber türâb eyleyeler... (İ13^b)”

“... ol havâric-i mel’ün gelüp bir ‘araba düzdi. Şöyle ki altına on kişi girüp gizlenürdi. Şöyle ki menâreden ol ‘araba üzerine hezâr taş düşerse dağı altundağılara muzırrat irişmezdi. Külüng-zenler ol ‘arabanın altına girüp oturdılar. Ol ‘arabayı güçile çeküp menâre dibine iletdiler. Külüng-zenler dağı menâreyi dibinden bozmağa başladılar... (İ249^a)”

Savaştan önce iki düşman askeri veya hükümdarlar öc almak için and içer ve birbirlerine meydan okur. Bu tarz konuşmaların yaşandığı tasvîrler hikâyede hemen her savaş veya ikili mücadele başlamadan önce yer alır:

“...Ey küdek sen ne oğlansın ki benümle bahş idesin ve muqâbele olasın ve benüm atamın gulâmlarından bir kemter bendesi senünle berâberdür ve baña ‘âr gelür ki senünle ceng eyleyem ve eger Hamza bu zamânda zinde olaydı baña bende olup gâşiyedârum olurdu ve dağı buña beñzer nice türrehât u hurâfât söyledi ve Seyyid Cüneyd fi’l-cümle muhabbet yüzünden muhâbâ gösterdi ve gördi hiddetden tecâvüz idüp lâf u güzâf eyledi. Erenler sultânı Hamza’nun hakkında böyle kelimât-ı nâ-şâyeste işidüp gâzaba geldi. Bu mühmelâtdan şîr-i şerze gibi bî-ihtiyâr üzerine hamle eyledi ve ol dağı bunun hamlesine üzerine karşı geldi... (İ4^b)”

“... Hemân-sâ’at and içdi ki ben Medîne şehrin harâb u yebâb itmeyince ve cümle Hâşimîleri kırıp atam ve birâderüm kanın almayınca sâkîn olmayam diyüp ‘âleme cüş u hurüş bıraktı ve Medîne şehrinün üzerine geldi ve leşkerine buyurdu ki bir yirde mancınık hâzır ideler ki yarın Medîne halkı ile maşâf idüp ve şehri Medîne’yi harâb idüp yire berâber türâb eyleyeler... (İ13^b)”

“... Gürsâr, Cüneyd’i kendü yanında kalilü’l-vücüd ta’accüb idüp eyitdi: Ey civân niçün miqdârünü bilmezsin? Utanmadan benüm meydânuma dağı girürsin ki eger Hamza zinde olaydı baña bende olup gâşiyedârum olurdu. Sen kândın benümle âheng-i ceng itmek kândın. Seyyid Cüneyd eyitdi: Sen herze söyleme ve erenlerün adını kemlik ile yâd itme ki ben ol Hamza-i nâmdârün kemter gulâmıyım. Hemîn-sâ’at seni bir lu’bla helâk idem kim tâ rûz-ı kıyâmet dek illerde ad olup dillerde yâd ola diyüp hemân amân u zamân virmeyüp hamle eylediler... (İ159^a)”

Savaş başlamadan önce kimi zaman savaşçıların veya ordunun fiziki özellikleri, kabiliyetleri, güçleri, cesaretleri ve varsa olağanüstü özellikleri mübalağalı bir şekilde anlatılır:

“... Bücâl’un yigirmi arış kadd u kâmeti var idi ve cesâmeti dağı aña göre idi. Çün segirdeydi yügrük atı yeterdi ve tutardı ve elinde balık dışından dört yüz batman bir gürzi şöyle şıkleti var idi ki bir ‘araba çekmezdi. Çün Kebûk’la Bücâl birbirine havâle

düşdiler. Kebük Būcāl'a hamle itdi. Gürzin Būcāl'a havāle eyledi. Būcāl elin uzadup Kebük'ün gürzin havāda tutdı dağı Kebük aña çöpce görünmedi... (İ196^b)”

“... Ol cezārede Būcāl'ın bir qarındaşı olur. Anuñ adına Kurās-ı dīv dirler. Anuñ dağı elli biñ nefer dīv anuñ fermānında tururlar. Her birinüñ kāmety çenār dırahtına beñzerdi ve cesāmeti dağı aña göre idi. Ol Kurās bir pehlevāndur. Rüy-ı zemīnde anuñ gibi bir pehlevān olmaz. Tığ-zenlikde ve nīze-bāzlıkda mümtāzdur... (İ200^b)”

“... Ol tarafından çün Kurās silāhın giyüp andan meydāna girdi ki bir pādīşāhda anuñ gibi silāh yoğdı ve eyidürler ki ol silāh Ferīdün'ün gencinden çıkmışdı ki anı āteş yakmazdı ve āb ıslamazdı ve hīç zaħm aña kar itmezdi ve ba'zılar eyidürler ki İsfendiyār'ın silāhıydı. Andan eyidürler ki İsfendiyār-ı Rüyīn-tenüñ silāhıydı. Ammā bu silāh sebeble Rüyīn-ten eyidürler idi. Çün Kurās bu silāhı giydi bu Kurās bir büyük şahşdı ki at anı götürmezdi. Meger ol at pīl-ten olaydı, didi ve bir büyük atı var idi. Hemān ol götürürdi. Dā'imā aña süvār olurdu. Ol mel'ūnuñ kırk beş arşun kadd u kāmety var idi ve cesāmeti aña göre idi. Bir kara tağ gibi çün yirinden kopardı, meydāna Muhtār'a çünberāber turdı... (İ295^a-İ295^b)”

Hikāyede yer alan pek çok savaş sahnesinde kimi zaman orduların ihtişamı veya şiddetli bir şekilde çarpışma anları mübalağalı bir anlatım ile sunulur:

“İki leşkerde kopardı āh u efğān

Gūyā gūlgūle ile doldı cihān

Çıkdı yirden gubār ‘ayyūka

Toz zulmet bırakdı maħlūka

Görmez oldılar birbirini

Farq olınmazdı faķır ü ğanī

Kopardı gūyā kıyāmet-i kübrā

Nefes nefese oldu pīrle bernā

Halk olmışken serāsīme

Geldi yil toz oldu iki nīme

Çünkü yil aldı gitdi ol tozı

Rūşen oldu o dem şahrā vü yazı

Çün görüp birbirin dil-āverler

İtdiler kaşd çün tığ ü hancerler (İ9^b-İ10^a)”

“Beş on günde şol deñlü cem‘ oldu er

Şanaşın ki tıldı cihân ser-te-ser
Sipāhuñ öñinceydi yüzinde yıl
Cihân oldı gūyā çü deryā-yı Nîl
Hemân cünbiş itdi sipeh fevc fevc
Işıklar çü baħr oldı pür mevc mevc
Ruħ-ı māha irdi bes gerd-i rāh
Kūh-ı Qāf'a irdi şadā-yı sipāh
Cihānı tıutup çü seg āvāzesi
Şadā virdi her mülke dervāzesi (İ128^b)”

Gece olunca veya dinlenme ihtiyacı doğunca tabl-ı âsâyişler çalınarak savaşa ara verilir. Savaşa ara verildikten sonra kazanan ve yenilen taraflar belirlenir:

“... Be-nā-çār tabl-ı âsâyiş çalındı iki leşker birbirinden bölündi, varup mekânlarına gelindi ve bahâdırılık kim itdi ve kim itmedi bilindi... (İ8^a)”

“... Çün güneş tılundı iki ‘askerden tabl-ı âsâyiş çalındı. İki leşker birbirinden bölündi kim öldi ve kim ölmedi bilindi... (İ10^a)”

“... tabl-ı âsâyiş çalındı. Cengden el çekilüp bölündi ve merdânelik kim itdi ve kim itmedi bilindi ve her kişi ħaymesine gelüp dölendi... (İ159^b)”

2.2.3.2. Okçuluk

Ok ve yay geçmişte bir savaş âleti olarak kullanılmasının yanı sıra günümüzde olduğu gibi bir spor âleti olarak da kullanılır (Ayanoğlu, 1974; İnan, 1992). Yay çekip ok atmak geçmişte yiğitliğin ve kahramanlığın bir nişanı olarak görülürdü. Bu nedenle hikâyede bir kahraman övüldüğü sırada onun ok ve yay kullanmadaki ustalığından da bahsedilir. Örneğin Seyyid Cüneyd’in henüz genç yaşta kullandığı kemânın kırışını kimse kıyılatamaz durumdadır:

“... esb-i tâzîlere süvâr olup şikâr hevesin itdi ve çün on beş yaşına irdi, hiç kimse anuñ kemânı kırışın yirinden kıyıladamaz idi... (İ4^a)”

Hikâyede yeri geldikçe; çok genç yaşta yay çekip ok atmayı öğrenen Seyyid Cüneyd’in, kız olmasına rağmen ok ve yay kullanmada en az Seyyid Cüneyd kadar mahir olan Reşîde-i Arab’ın, Sa’d-ı Vakkâs’ın torunu olan ve ok atmada dedesinin nâmını devam ettiren Muhtâr-ı tîrdârın savaş veya avlanma sırasında okçulukta hünelerleri anlatılır. Kahramanların hünelerleri anlatılırken okçuluğa dair pek çok terime de yer verilir. Ok atan kişinin ustalığını belirtmek için “tîr-endâz, tîrdâr, tîrzen”; okluk olarak kullanılan ok kabı için “terkeş, kırban”, okun hedefe kilitlendiğini

anlatmak için “şast-ı dürüst, nazar-ı savâb, nişân, gez/ gezle-”, yayın ve okun parçalarını belirten “kiriş, yelek” ifadeleri kullanılır:

“... Seyyid Cüneyd hemân kırbandan kemân çıkardı. ‘Uqâb-ı pür-hûn-zebân ejder-i elmâs-peykân çün murğ-ı perrân on bir tutam bir okı hâne-i kemâna koyup ol yegâne şast-ı dürüstle ne dest-i süstle ve nazar-ı şavâbla bu tîri ol gûra pertâb itdi. Tîr gûr-ı miskînûn âbgâhına dokunup ol bir yanından çıktı dağı gitdi... (İ4^a)”

“... Cüneyd dağı hemân kemânın eline alup kırbanından tîr-i elmâs-peykân çıkardı. Hâne-i kemâna koyup nişâna kaşd itdi dağı nazar-ı şavâb idüp şastdan tîr hâlâş-ı pertâb kılup her ok ki yayından çıktı nişâna düşdi. Ya‘nî sîne-i düşmene oturdu. Çün otuz ok atdı otuz harâmî öldürdi... (İ33^b)”

“... Muhtâr eyitdi: Laîfeyi ko hele kenârdan gözle diyüp okı gezledi. Şeybû gâyet bîmden bir ‘azîm ağaca çıktı. Muhtâr-ı tîrdâr tîz kemâna ok kodı. Nazar-ı şavâbla nişâna pertâb itdi, ya‘nî arslanun pîşânına... (İ41^b)”

“... Reşîde gibi tîr-endâz ‘âlemde yoğdı ve illâ Sa‘d-ı Vakqâş-ı ser-firâz radîyallâhu ‘anh. Derhâl kırbandan kemân çıkarup hâne-i kemâna ok kodı ve nazar-ı şavâbla çeküp ol tîri nişâna pertâb idüp ya‘nî sîne-i Manşûr’a. Manşûr tîri sipere aldı. Tîr sipere dokundu ve ammâ te’sîr itmedi ve Reşîde atını şıçradup Manşûr’uñ bir cânibine dağı geçüp bir tîr dağı pertâb itdi. Manşûr anı dağı red itdi. Reşîde atını meydânda dülâb gibi döndürdi. Manşûr’a ok atardı ve Manşûr red iderdî. Çün Reşîde nâ-gâh Manşûr’ı gâfil idüp atınun sînesine bir ok şöyle urdı ki ok atun sînesine gizlendi. At dülâb gibi dönüp yire düşdi... (İ131^b)”

“... Reşîde-i ‘Arab’a ol pîli havâle kıldılar. Göñline zerre kadar vehm gelmedi. Hemân kırbandan kemân çıkarup hâne-i kemâna ok kodı ve nazar-ı şavâbla çeküp ol tîri nişâna pertâb itdi. Ya‘nî pîlûn hortûmına eyle tokundu ki yelegine dek batdı ve pîlûn hortûmı sînesine yetişdi. Çün pîl Reşîde’nun tîr-i zahmı yidi, hemân dönüp kaçmağa yüz tutdı. Biraz yir gitdükdên soñra dülâb gibi dönüp iniledi dağı depesinun üzerine yıkıldı... (İ130^a-İ130^b)”

Hikâyedeki savaş ve avlanma sahnelerinde sıkça adından bahsedilen ok ve yay kimi zaman dünya dolusu altından daha değerlidir:

“... Muhtâr eyitdi: Yola gitmege sebep sâz selebdür. Hemîn zeheb degüldür. Kayşerun cebe-hânesin bulalum. Murâdumuzca yarağ alalum ki baña dünyâ tolusu sîm zerden ok ve yay bihterdür didi... (İ50^b)”

Hikâyede Muhtâr, gittiği bir diyârda ok ve yay savaşını bilmeyen bir toplulukla karşılaşır ve bu durumu fırsata çevirerek uzaktan gelen hemen her kişiyi öldürür. Yaralı olarak kurtulan bir kişi kendi padişahlarına varır. Padişahlarına ok ve yayın nasıl bir savaş âleti olduğunu anlatması dikkat çekici bir husustur:

“...Ey şāh bil ve āgāh ol ki bir aķ derili şahş gelmişdür. Elinde bir egri ağacı vardır. İki başı bir iple bağludur başları ve bir doğru ağacı dağı ucu demürli ol ipli egri ağacına qor dağı atar her biri atduķça bir ādemi helāk eyler... (İ90^b)”

2.2.3.3. Avlanma ve Avcılık

Hikâyedeki kahramanlar, seyahat sırasında acıktıkları zaman veya kendilerini kuvvetli bir durumda hissettiklerinde hünelerlerini göstermek için spor amaçlı ava çıkarlar. Av sırasında bazen yaban eşeğı bazen de āhû avlarlar. Avladıkları hayvanları pişirerek yerler:

“... kemāna koyup ol yegāne şaşt-ı dürüstle ne dest-i süstle ve nażar-ı şavābla bu tiri ol gūra pertāb itdi. Tir gür-ı miskinūn ābgāhına dokunup ol bir yanından çıkdı dağı gitdi... (İ4^a)”

“...Ol şahrālarda arayup ikisi dağı piyāde bād-ı seher gibi giderleridi ki kaçan kim acıqlar şikāra bir gün birinūn ve bir gün birinūn bu qavl üzre gitdiler. Acıqdılar nā-gāh önlerinden bir āhū geçdi. Şeybū niçe gitdi ha diyince yetdi. Od yaķup anı kebāb itdi. İkisi yidi... (İ41^b)”

“... Cüneyd ol ağaçlardan oķ yay düzüp ol āhūlardan düşürürdi. Hancerin taşā çaķardı āteş yaķardı. Anı bişürürdi ve yirdi dağı havāda uçan kuşları oķla düşürür idi ve bişürüp anı dağı yirdi ve ba‘de‘t-ı ta‘ām ol mive-i ābdārlardan iftār idüp ve Huzā‘ya şükr-güzār olurdu... (İ79^a)”

“... Çün naķcīrgāha geldiler. Şol kadar şikār gördiler ki qābil-i vaşf degül. Āhūdan ve qolandan ve gürından ve dağı ğayrı cānverlerden ve leşker halkı çok cānverler düşürdiler. Reşide üç anlar kadar düşürdi. Şāh-ı Qırvān Reşide’nūn şikār-bāzlığından ‘acebe qaldı ve cān u dilden anūn tedbirinūn esiri oldu. Şöyle ki cānından anı ‘aziz tutardı. Meger anı püser şanurdu. Bilmezdi ki duğter idi... (İ127^b)”

2.2.3.4. Güreş Tutma/ Güreşçilik Sanatı

Bir ata sporu olarak bilinen güreş hikâyede kimi zaman kendini ispat etme kaygısıyla, kimi zaman eş seçme amacıyla, kimi zaman da düşmana olan üstünlüğünü gösterme ve hünelerlerini sergileme amacıyla karşımıza çıkar. Kahramanların güç ve hünelerlerini sergilediğı bu spor için hikâyede bazı terimler kullanılır. Örneğın güreşin yapıldığı yer için “güreş meydanı”, meydana girilmeden önce giyilen elbise için “cāme-i sahtiyān, sahtiyān tuman”, güreş tutan kişiye verilen isim “pehlivān”, sırtı yere gelen kişiye “püşti yire gel-, bas-” ifadeleri kullanılır:

“... Üseyd pehlevān er idi ve mübāriz server idi. Güreşçilik şan‘atında kāmil idi, gāfil degüldi. Nā-gāh Üseyd, Esed’ūn iki tarafından Esed’ūn pehlūsın tutdı. Muğkem kuvvet idüp yirinden qapdı... (İ17^a)”

“... Cüneyd’ün gayreti tamarındağı kanlar cūşa geldi, hemān-dem şoyundu. Şahtiyān tumān giyüp ‘azm-i meydān itdi ve cezm eyledi ki cümlesin başa. Hālāyık Cüneyd’ün kıdd u kāmetin ve şalābetin ve nehābetin görüp ta‘accübde kıldılar...(İ35^a)”

“... Çün hālāyık-ı şehr Cüneyd’ün cism-i temāşasında, Cüneyd-i gürbüz meydānda mübāriz taleb itdi. Ol pehlevānlarūn birisi meydāna girüp Cüneyd’e muķābil oldu. El uruşup bil tūtuşdılar. Cüneyd bir lu‘bla anı başdı. Biri dağı girdi anı dağı başdı. Bir dağı girdi anı dağı başdı. El-hāşıl birer birer yetmiş pehlevānı başdı. Andan şoñra beşer beşer onar onar gelūñ didi. Andan beşer beşer onar onar gelenleri dağı başdı. Cüneyd anları çübān kızuı getürür gibi kimin omuzına urup ve kimin kıltuğına alup ve kimin dağı eline alup yire çaldı...(İ35^b)”

“... kıaşdın itdiler. Nā-gāh güreşçilerden birisi eyitdi: Sipāhlık itmek āsāndur ammā güreşçilik düşvārdur. Zīrā ol lu‘betledür ve bu kıuvvetledür. Henüz bu sözde iken Reşide miyānındaki kemeri muhkem bend itdi ve āstīnin ve dāmenin kıuşağına şokdı ve dağı şıçradı, meydāna girdi, tūrdı. Bir pehlevān gelüp bunuñla tūtuşdı. Reşide anı yire çaldı. Rāvī şöyle rivāyet ider ki kırık nefer pehlevān beyāni geldiler. Reşide bunları birer lu‘bla başdı ki bunlarūn elleri anuñ na‘lgāhına irişmemişdi ve kemergāhına yetişmemişdi... (İ127^b)”

Hikāyenin ilk kısımlarında Reşide’yi gören benî-Hāşim gençleri ve Medīne pehlivānları Reşide’yi elde edebilmek için kendi aralarında büyük bir mücadeleye girişirler. Büyük bir savaşı eşiğıne gelen Medīne halkı arasındaki bu fitneyi ortadan kıldırmak için Seyyid Üseyd, Reşide’ye gelip bu civanlarla güreş tutmasını ister. Seyyid Üseyd, Reşide’yi güreşte yenebilen pehlivān Reşide’nin kocası olacağını ifade eder:

“... Benî-Hāşim civānlarıyla ve Medīne pehlevānlarıyla bu meydānda güreşdürürin ve her kim ki seni başarsa seni aña virürin ve sen aña ‘avret olursın ve ol saña er olur. Duğter eyitdi: Ben bī-çāre nice eyyāmdur ki göñlümce ta‘ām yimedüm egerçi açdum ve ammā cānumdan sīr idüm ve esīr-i bend-i zencīr idüm kıllet-i kıuvvetden kıuvvetüm kıalmamışdur ve hem bir ğarībem ve ‘avretem bu kıadar hālāyık-ı bī-gānenūñ meydānına lāyık u revā görür misin? Üseyd’ün ki bu sözler kıulağına girmede. Elbette güreşmek gereksin didi. Duğter çār u nā-çār başından çārın çıkardı, cāme-i şahtiyān ve şahtiyān tūman giyürdiler. Duğter ğīsūların biline bağladı ve pīrāhenin kemer kıuşandı ve biline çīn virüp āheng-i meydān itdi. Evvel Üseyd-i serverūñ öñine baş kıoyup meydāna merdāne girdi ve miyāne-i meydānda tūrdı. Evvel pūser-zāde-i ‘Amr ‘Āş meydāna girdi duğterile tūtuşdı. Duğter bir lu‘bla anı başdı... (İ15^a-İ15^b)”

2.2.3.5. Ziyafet Verme

Hikâyede yemekli ve içkili olarak verilen ziyafetlerin farklı amaçlar için kullanıldığı görülür. Savaşta kazanılan zaferin ardından zaferi kutlamak için, şehre gelen misafiri ağırlamak için, yaralanan bir kahramanın iyileşip sağlığına kavuştuğu için veya tuzağa düşürülmek istenen kişileri davet etmek için ziyafetler verilir. Bu ziyafetlerde şehirler, saraylar ve sofralarda yer alan tabaklar, kadehler türlü türlü süslerle ve değerli taşlarla süslenir; sınırsız yiyecek ve içecek ikram edilir; hânendeler/mutribler tarafından farklı sâzlarla birbirinden güzel mûsikîler icrâ edilir, rakkâslar raksa girer ve çeşitli oyunlar sergileyen bü'l-'aceb lu'bet-bâzlar bulunur:

“... duhter-i kayşer hûb rakş ururdu. Mutribliği severdi ve dâ'im neşât u tarab gösterürdi ve beşâseti yüzinde zâhirdi. Çâr-pâre bir rebâb eline alup çalmağa tâlib idi. Ol dağı Şeybû ile hem-sâz ve hem-âvâz olup şöhet iderler idi ve gâh çâr-pâre eline alup Şeybû ile dest-efşân-ı tāvus gibi cevelân iderdi ve gâh rebâb eline alup Şeybû ile yardah olur, terâne ırlardı. Egerçi tal' atı telbisle siyâh olmuşdu ammâ melâhatı ve tarâveti ve nezâketi yirinde idi. Anı kim ta'bir ider ve gâh gâh ol duhter-i kayşer şâh-ı gîsû-yı siyâhın tâ kemergâhına şalivirüp rakşa girür idi ve tāvus-ı kudsi gibi cevelân iderdi. Şeybû-yı fitne-engîz dağı eş'âr-ı dil-âvîz okuyup şanbûre çalardı ve bir şöhet eylediler ki zengîler gaşy olup kendülerinden gitdiler ve anların üzerlerine sîm ü zer ü dürer-i gürer nişâr eylediler ki vaşf itmek olmaz... (İ109^a-İ109^b)”

“... 'Abdû'l-mü'min buyurdu da'vetler eylediler. Şehr dürlü dürlü zinetle müzeyyen idüp ni'metler bişürdiler. Kırk gün kırk gice 'ahd olunmuşdu. Çün 'âlî ziyâfetler itdiler. Kırk gün dağı Manşûr'ın ziyâfetinde oldılar...(İ169^a)”

Seyyid Cüneyd, Reşîde-i Arab'ı ve Şeybû'yu tuzağa düşürmek için Sultân Mansûr bir ziyafet tertip eder:

“... Yarın bir 'azîm ziyâfet eyle. Anları da'vet it ve hezâr pehlevân-ı nâmdâr getirüp pinhân eyle. Çün yimek çekilüp anlar yimege şürû' idicek bunlar dağı gelsünler, ikisin tutsunlar. İki âdemi tutmak gâyet âsân olur, didi. Manşûr eyitdi: Hoş böyle idelüm, didi... (İ258^b)”

Şeybû çoğu zaman düşman tarafından verilen ziyafetleri fırsata çevirir. Ziyafet sırasında kılık değiştirip mutrib veya aşçı şekline bürünen Şeybû, yemeklere veya içeceklere bayıltıcı ilaç dökerek oradakileri bayıltır:

“... ziyâfet esbâbın görûn diyü emr eyledi ve Şeybû'ya eyitdi: Yürü sen aşçı ol ve hâdimün sâkî olsun. Şeybû'nun kavli bu idi. Kendüye eyitdi: Beni Tañrı söyletmiş imiş. Derhâl gelüp Seyyid'e maqâl-i hâlin ma'lûm itdi. Seyyid hândeye düşdi. Eyitdi: Yâ

Şeybū ben ḥod bir mesti ve daḥī bir uyumuş kişiyi hergiz depelemiş kişi degülin, didi ve sen ḥod bilürsin eyle olsa. Çün Şeybū maṭbaḥa varup aşına meşgûl oldu. Cümle etḥ imeyi bişürüp ḥāzır müḥeyyâ itdi ve içine zehr katdı ve kayşer kızına dārū-yı hūş-ber virdi ki şarāba katup zengilere içüre ve kendülerinden geçüre. Çün Ceymuñ buyurdu. Bezmi reng-â-reng mücişlerle zeyn itdiler ve nuḳl bezdiler ve miyāne-i meclise bir ḥavz mişālinde bir billūrīn bâdiye getürüp ḳodılar ve anı erḡuvānī şarābla ṭoldurdılar. Ol duḡter-i sīmīn-sāʿid bir zerrīn ḳadeḥ eline alup ortaya girdi. Ol şarāb-ı laʿl-fāmdan cāmı pür idüp Ceymūn şāha şundı. Çün Ceymūn alup nūş ḳıldı ve zamāne ḡuşşasın ferāmūş itdi ve ʿişrete meşgûl oldılar. El-ḥāşıl-ı kelām içerek nīm-mest oldılar. Bu mestlik içinde sākī-i sīmīn-sāk furşat düşürüp dārū-yı hūş-beri bâdiyeiçine şaldı ve ḳadeḥi pür idüp devr itdürdi. Henüz Ceymūn’a nevbet gelmedin yüz yigirmi zengī nūş idüp bī-hūş olup mürde gibi düşdiler... (İ146^b-İ147^a)”

Seyyid Cüneyd, bir cadının ısırtığı nedeniyle ağır olarak yaralanır ve ölü gibi yatar. Seyyid Cüneyd’e şifa olacak ilacın getirilmesi ile kendine gelmeye başlar. Bu durumu görenler sevinçlerinden ziyafetler vermeye başlar:

“... Endülīs şehrinden yaña gitdi. Kırk gün çün tamām olıcaḳ yine Endülīs şehrine yetdi. Ol ḳanı andan şerbet idüp Cüneyd’e az az içürdiler idi. Andan tenine bir pâre sürdiler. Hemān-sāʿat gözin açdı, kendüye geldi. Çün bir daḥī içürdiler. Andan söze başladı. Çün bir kez daḥī içürdiler. Yirinden ḳalkdı, andan oturdı ve taʿām yimege meşgûl oldu. Çün kırk gün tamām olıcaḳ andan ḥammāma vardı. Andan eve gelicek cümlesi çün şād oldılar. Andan pâdişāḥ buyurdu çün şehri güne güne çün bezediler. Güşe-be-güşe ḥʾānendeler cā-be-cā şöḡbetler itdiler. Çün civān-ı nev-ḥāsteler, dürlü dürlü zīverler ile pīrāste olup ʿişret eylediler ve pīrān-ı cihān-dīdeler çün Seyyid Cüneyd’ün şöḡbetiçün niʿmetler bişürüp yidiler ve yidürdiler, tā yedi ay müddeti olıcaḳ Cüneyd yine kendü ḥālīne geldi. Andan şöñra şikāra meşgûl oldu... (İ363^a)”

2.2.3.6. Armağan Verme/ Saçı Saçma

Hikâyedeki hükümdarlar olağanüstü derecede zengin ve cömerttirler. Sayısız mücevher, altın ve gümüş dolu keseler, tabaklar dolusu inciler, çeşit çeşit kumaşlar, hil’atler hazinelerinin sadece küçük bir bölümünü oluşturur. Sevdiklerine, güvendikleri güçlü kahramanlara, gelin veya damat olarak gördükleri kişilere, kendi hizmetlerini görenlere ve halka zengin fakir, genç yaşlı ayrımı yapmadan bolca ikramda ve ihsanda bulunurlar. Bu ihsanlar ve ikramlar, yüzlerce kişiden oluşan ay yüzlü, badem gözlü cariyeler veya gılmanlar tarafından sunulur. Hükümdarlar tarafından verilen armağanlar deve veya katır sırtına yüklenecekse bu hayvanların

eyerleri altından olur. Kahramanlar, kendi üzerlerine nisâr edilen altın ve gümüşe batarak görünmez hale gelirler:

“... Nice elli nefer miqdârı muṭrib-i ḥüb-elḥânlar ki her biri sâzda ve âvâzda mümtâz-ı rûzgârdur ve cevâhîrle ârâste bir ṭabla yüz gulâm-ı serv-bâlâ ve yigirmi kenîzek-i mâh-likâ ve bir taḥt-ı zerrîn ve yevâķitle ve cevâhîrle pîrâste ki cihân pâdişâhlarınınuñ anuñ gibi bir muraşşâ‘ u muşanna‘ taḥtı yoğıdı. Getürüp Reşîde‘yi ol taḥtuñ üzerine geçürdiler. Nice ay yüzlüler ve yay gözlü câriyeler ve ellerinde birer zerrîn ṭabaķ la‘l ile ve cevâhîrle pür ve ba‘zısınun içi şâfidür. Gelüp Reşîde-i mâh-ruḥsâra nişâr itdiler ve şol kadar saçū saçdılar ki Reşîde görünmez oldı... (İ67^b)”

Bazen kendilerini harâmîlerden kurtaran kahramanlara tüccarlar da armağan verir ve saçı saçarlar:

“... Bâzergânlar Seyyid Cüneyd’ün kârzârına hezâr taḥsînler ve âferînler eyleyüp kıyâm itdükçe ayağına düşdiler çün kademine sîm ü zerler nişâr idüp ḡaltân oldılar... (İ33^b)”

“... Çün Cüneyd’i medḥ eyledi ve andan soñra hezârân ikrâm idüp üzerlerine geçürdiler. Her birisi saḥâvet gösterüp mürüvvet elinden sîm ü zerler nişâr itdiler. Dînârlar ve pür hemyânlar ile baḥşîş eylediler ve atlar ve ḥarb âletleri ‘aṭâ eylediler... (İ34^a)”

Savaşı kazanan veya şehre misafir olarak gelen kahramanlar şehre girdiklerinde üzerlerine nisâr edilen altın ve mücevherler üzerlerinde yürürler:

“... Seyyid Cüneyd üzerine nişârlar buyurđı. Ḥalâyık-ı şehîr istikbâl idüp şol kadar nişâr eylediler ki şehriñ ḥalkı cümle altun ve cevher üzerine yürüdiler... (İ313^a)”

“... Cüneyd’ün kadd u kâmetine ḥayrân ḡalup andan kademine şol kadar cevher nişâr eyledi ki tâ leşker ḥalkı cevâhîr ü yevâķit üzerine çün yürüdiler... (İ347^b)”

Kahramanlar gittikleri şehirlerin hükümdarlarına bazen hediyeler verir veya üzerlerine cevher, yakut gibi değerli taşlar saçar:

“... Şâh buyurđı: Bir câme-i şerîf ve yüz gulâm ve yüz laṭîf yüzi bedr ay kenîzek ve yüz bedevî at virdiler. Reşîde ol nazîf libâslardan giyüp ve atına süvâr oldı ve serâyına gelüp ol dîvler vilâyetinden alup geldügi la‘ldan ve yâķûtdan ve zümürüdden ve ḡayrıdan bir ṭabaķı pür itdi. Çün eline alup sulṭân ḥizmetine geldi. Hezâr gûne edeble ol ṭabaķdaki cevâhîr şâhuñ üzerine nişâr itdi. Cümle ḥalâyık anı görüp müte‘accib ḡaldılar ve birbirine eytdiler ki bu cevherleriñ her birisi ol sulṭân virdüğinden ziyâdedür. Ol dâneleri cem‘ idüp sulṭânun önüne dökdiler. Çün pâdişâh ol cevherlere nigâh itdi, müteḥayyir ḡaldı... (İ126^a)”

Geniş bir coğrafyada gelişen olaylar ve bu coğrafyaya giden kahramanlar bazen farklı kültüre sahip topluluklarla karşılaşabilir. Hikâyede düvâl-pâyların bineği olarak kapıya bağlanan Kâdî ile Sa'd-ı Mısrî üzerine altın ve gümüş yerine kuru ve yaş yemişler nisâr edilir:

“... Kâdî'yle Sa'd-ı Mısrî nazar itdiler, gördiler ki evlerine 'aded yokdur. Ammâ cümlesi hâr u hâşâkdan dürülmüş örme sepede beñzer fâr evler. Yine niçe sūkaqlar evleri içleri huşk ter mîveler tölmişdi ve cā-be-cā balık etleri dağı çoğdı. Kâdî'yle Sa'd'ı ev kapusına iledüp bağladılar ve kendüleri dağı üzerlerinden indiler. Düvâl-pâylerüñ 'avretleri ve oğlancukları ol kuru yaş yemişden getürüp başları üzre nişâr itdiler. Çün şādılıklar idüp na'ralar urdılar ve balık etin yumurda ile bişürüp önlerine getürdiler ve ne turursız yiñ didiler tā ki kuvvetüñüz ziyāde olup bizi getürmeklik size āsān ola... (İ187^a)”

Aynı şekilde maymunlar cezâresine düşen Kâdî ile Muhtâr altın ve gümüş yerine onlara türlü türlü yiyecekler ikram edilir ve onların yorgunluğunu almak için elleri ve ayakları badem yağı ile ovulur:

“... Muhtâr'la Kâdî bu sözde iken maymunlar şāhı bunlara işâret eyledi. Ya'nî oturuñ, didi. Bunlar dağı bî-ihtiyār idüp oturdılar. Derhāl bir nice maymunlar gîtdiler. Piste vü bādām u mevîz ü enār ve encîr ve bunlara beñzer nesneler getürdiler. Her ne varsa huşk ter mîvelerden bunlarüñ önlerine döktiler. Muhtâr'la Kâdî 'acebe kaldılar. Derhāl yine gîtdiler. Bir dürlü koyun getürdiler ve eyitdiler: Siz boğazlañ diyü işâret itdiler. Muhtâr tırı gelüp besmele ile ve hāmd ile boğazladı ve derisin yüzdi. Pāk itdi. Anlar dağı götürüp maṭbaḥa ilettiler. Çün bişürüp yine bunlarüñ önlerine getürdiler. Bunlar dağı yidiler. Çün yimekten fāriğ oldılar. Dört maymun gelüp bunlarüñ ellerin ve ayakların ve dizleri üzerine alup şol kadar ovdılar ki bunlar gāyet şāfādan h'āba vardılar ve zamān zamān ol dört maymun yorulsa dördi dağı gelürlerdi. Bādām yağın ve koz yağınellerine sürüp Kâdî'yle Muhtâr'ın ellerin ve ayakların āheste āheste ovarlardı... (İ182^b)”

Hikâyede bağlama göre bazen üzülen bazen gülen Hârûn Reşîd, Ebû Hafs'ın anlatımından memnûn kaldığı durumlarda Ebû Hafs'ın üzerine binlerce altın, mücevher ve dînâr nisâr eder. Bazen Ebû Hafs'ın dâmenini altınla doldurur. Böylece okura okuduğu hikâyenin ne derece güzel ve nasihat içerikli bir hikâyeye olduğu hatırlatılır:

“... Hālîfe eyitdi: Aḥsent ey Ebû Hafs sözün dādımı virdün didi. Her kimesne ki bu kışsa-i naşîhat-ḥışşayı yaḥşî okusa ve te'emmül eylese aña ziyāde fevā'id ḥāşıl olur, didi ve dağı 'ömr lezzetini bula ve 'ömr ve dünyā çün hālîni bile, didi. Andan üstine hezār dînâr nişâr itdi... (İ327^b)”

“... ħalīfe ƙahƙaha ile güldi. Fāṭimatü’z-Zehrâ’dan raḍīyallāhu ‘anha öğrenmek ve Ƙur’ân okumak ve bunları zebāna getürmek, hoş geldi. Şöyle ki Ebū Ḥafş’uñ dāmenin zerle pür itdi ve āferin didi... (İ121^a)”

“...Bunuñ gibi fā’idemend ƙışsa işitmiş degülem. Aḥsent ey Ebū Ḥafş ki baña bu ḥikāyetden çok fā’ide ‘ā’id oldı ve bu ƙışsadan çok ḥışsa irdi, diyüp buyurdı. Ebū Ḥafş’uñ üzerine dürer-i ğurer ü cevāhir ü yevākīt nişār eylediler... (İ179^a)”

2.2.3.7. Eş Seçimi, Evlenme ve Boşanma

Hikâyede kimi zaman karşımıza çıkan eş seçme veya evlenme, boşanma ile neticelenen ilişkiler, çoğu zaman İslâm inancına ve gelenek göreneğimize ters düşmeyen bir yapı arz eder (Attar, 2007: 112-117). Ancak bazen cinler, perîler veya başka yaratıklar tarafından kaçırılan kahramanlar evlendirilmek istenince âdetlerine göre ya düğün günü ertelenir ya da damatlara en az gelin kadar önem gösterilir.

Hikâyede Hz. Abbâs, daha önce Seyyid Üseyd’e vermemek için eşinden boşanma üzerine and içtiği kenîzeki Seyyid Üseyd’e vermeye karar verir. Bunun üzerine kenîzeki azad eder ve boşanmaya gerek kalmaz. Daha sonra düğün hazırlıkları başlar. Seyyid Üseyd ile kenîzeğin talihine bakılarak nikâhlarının uğurlu bir saatte olmasına dikkat edilir:

“... ey ṭabīb-i mu‘teber müvecceḥ buyurduñuz ammā ne idem ki ṭalāƙa and içmişemdür ki kenîzeki Üseyd’e virmeyem. Ḥakīm eyitdi: Ey Ḥudāvendġār sevgend sehl ü āsāndur kenîzeki āzād eyle ba‘de Üseyd’e nām-zād ƙıl, tā ṭalāƙ vāƙı‘ olmaya didi. ‘Abbās’a bu cevāb şavāb geldi ve hemān-dem kenîzeki āzād idüp Üseyd’e nām-zād ƙıldı ve bir nice gündün şöñra esbāb ve cihāzı müheyṡa itdiler. ‘Abbās’uñ ƙavmi ve Üseyd’uñ ƙabile si cem‘ olup es‘ad sâ‘âtde ve ey men evƙātde ol duḡter-i nīƙ-aḡterini Üseyd-i servere nīƙāḥ eyleyüp virdiler ve çün ‘āşīƙ ma‘şūƙa vāşıl olıcaƙ zevƙ-i dü-cihānī ve şevƙ-i cāvidānī ḥāşıl oldı... (İ13^b)”

Reşīde’nin babası olan Amr’ın yine Reşīde’nin perî olan annesi Zehrâ-yı Perî’nin evlilikleri İslâm inancına göre yapılır:

“... ‘Amr duḡterden bu sözleri işitdi şād oldı ve göñli şehri ābād oldı. Hemān-dem duḡterüñ eline yapışup atası Şeybān ƙatına getürdi. Duḡter perinüñ mācerāsından ḥaber virdi. Cümle aƙribāsı ve atası, anası şādān u ḥandān oldılar ve ƙāḍīye varup Zehrâ’yı ‘Amr’a şer‘-i Muḥammedī üzre nīƙāḥ itdiler ve ba‘de bunlar birbiriyle hoş zindeġanī sürüp şevƙ-i rūḥānī, şevƙ ü zevƙ-i nefsanī eylediler ki bunlardan Ġazanfer ve Ḥanzala ve Reşīde daḡı niçe evlād vücūda geldi...(İ18^a)”

Perîler tarafından kaçırılan Reşîde'yi kendi oğullarına gelin olarak düşündükleri zaman bayramları olduğu için Reşîde'ye altı ay mühlet verirler:

“... Ey duhter-i nîk-ahter dilerin ki seni bu sâ'at oğluma 'arûs ideyin. Ammâ şimdi altı ay müddet ü mühlet virdüm ki bizüm bir 'îdümüz vardır. Ol 'îde va' demüz olsun. 'îdümüz idelüm, andan sonra düğünümüz idelüm...(İ70^b)”

Hikâyenin bir başka yerinde ise Reşîde evliliği bir ay erteletmek için düğünün iki bayram arasında olursa daha hayırlı olacağını dile getirir. Bu inanış, günümüzdeki iki bayram arası yapılacak düğünün hayırlı olmayacağı inanışının tersine bir durum olması açısından dikkat çekicidir:

“... Ammâ perîler pâdişâhınun erkân-ı devletine ve â'yân-ı hazretine eyitdi: Siz hâkimsiz ammâ peder-i 'azizümden işitdüm ki ve 'uçalâ dimişlerdür ki cem' iyyet iki 'îdüñ mâ-beyninde mübârek dimişlerdür. Şimdi garîb-nüvâzlık eyleñ ve derin ki ol bir ayda idesiz. Anlar eyitdiler: Ey duhter-i mäh-rû ve ey ahter-i siyâh-mû biz saña muvâfaqat itmek için âsândur. Ammâ zamâne bize müdâvemet göstermez ve cümle dîv perî içine senüñ tal'atuñ leâfeti âvâzesi gitmişdür ve yakındur ki senüñ 'aşkuñ sebebiyle cihân hârâba vara sen 'arûs olıcağ halk-ı cihân senden nevmiz olup sükün bulurlar. Ammâ senüñ murâdınca olalum kendümüze cebr idüp bir ay dağı şabr idelüm, elümüzden ne gelür...(İ111^b-İ112^a)”

Dîvler tarafından kaçırılan Reşîde'nin nikâhının kıyılması için dîvler, şeyhleri olan şeytanın gelmesini beklerler:

“... Çün şuret-i bî-cân idi. Eyitdi: Ey duhter bizüm bir şeyhümüz vardır. İki heftede bir nevbet bizi ziyâret ider. Ol bize her ne dirse anı idelüm ve biz anuñ cümlemüz emrindeyüz, taşra olmazuz ve bizüm 'avretlerümüzü ol nikâh eyler. Biz aña imân getürüp tururuz. Şimdi va' desine üç gün kalmışdır. Biz dağı senüñ nikâhuñ cem' iyyet eyleyevüz. Andan sonra seni 'arûs idinevüz...(İ115^a)”

Kâdî, Reşîde ile Seyyid Cüneyd'in nikâhını İslâm inancına göre kıyar:

“... Kâdî çün Reşîde-i 'Arab'ı âhîret kız qarındaşlığına qabûl itdi ve eyitdi: Ey Seyyid sizüñ nikâhuñuzu izhâr iderdüm ki nazardan mu'âhez olmayasız çün bu cengden fâriğ olavuz, andan cem' iyyet idelüm, didi. Derhâl Kâdî Reşîde'yle Seyyid'e 'ağd-ı nikâh itdi...(İ347^b-İ348^a)”

Perîlerin damadı olan Selîm-i Cevherî'yi kızın babası tahta çıkarır, İslâm inancına göre nikâhları kıyılır ve üzerine dîr cevâhir nisâr edilir:

“... Şāh dağı baña istikbāl idüp elüme yapışdı. Taht üzerine çıkarup yanına aldı. Andan soñra leşkerine dönüp eyitdi: Ey benüm bārgāhumuñ a‘yānı ve ey benüm ‘atebe-i ‘ulyāmuñ erkānı bilüñ ve āgāh oluñ kim bu Selīm benüm ferzendümdür ve hem dāmādumdur. Siz dağı anuñ dükeli fermān-ber-dārı olasız diyüp buyurdı. Derhāl hezār tabağ dür ü cevāhir ile başum üzre nişār eylediler. Bir iki ehl gelüp elüme yapışdılar. Muḥammed Muştafā’nuñ dīni üzre ol kıızı baña nikāh eylediler. Andan soñra yine üzerüme şol kadar dür ü cevāhir nişār eylediler ki ben görünmez oldum... (İ231^b-İ232^a)”

Hikâyede eş seçimi konusunda bazen farklı düşünceler dile getirilir. Daha önce güreş tutma konusunda zikredilen Reşide’nin eş seçimi için pek çok kişi ile güreş tutması hikâyenin sonraki kısımlarında da karşımıza çıkar. Reşide’yi kendi oğluna almak isteyen Sultân Mansûr’a Reşide’nin bir teklifi olur. Gücüne güvendiği pehlivânları güreş meydanına getirmesini ve onları yendikten sonra kendi oğlunu da getirmesini ister. Sultân Mansûr’un oğlunu tek eliyle yenebileceğini söyleyen Reşide, oğlunun kazanması durumunda ancak eş olabileceğini ifade eder. Ayrıca evliliğin güç yönünden denklik olursa olabileceğini dile getirir:

“... Reşide eyitdi: Senüñ leşkerüñden ne kadar güzide pehlevānuñ vardır kim ceng güninde ɗarbda ve ɗarbda tamām be-nām olalar. Mañşür eyitdi: Yetmiş nefer güzīn pehlevān-ı nāmdārum vardır. Reşide eyitdi: Buyur ol yetmiş nefer pehlevānı getürsünler dağı emr eyle benüm ile güreş tutsunlar. Ben ol yetmiş pehlevānı başduğumdan soñra oğluñı andan meydāna getür. Anı dağı başam ammā şol şartla kim bir elümi bağlañ ve bir elümle başarsam hoş didi. Eger oğluñ beni başarsa ben anuñ ‘avreti olmağa rāzı olam. Nice ‘avret arslan gibi ola ve er dilki gibi ola. Çün ḥalvet olıcağ ol ‘avretten niçe murād ala ve ḥāşıl eyleye. Āḫir bu işde endişe eyle. Mañşür Reşide’nüñ sözinden ‘acebe kaldı...(İ261^a)”

Siyahlar kalesine giden Muhtâr ile Kâdî, Muhtâr’ın şahın kızına tâlip olduğunu söylemesi üzerine sevinen şahın kıızı hemen onun yüzünü gözünü öper ve üzerine nisârlar saçır.

“... Duḡter-i şāh bu sözi işidicek be-ğāyet dil-şād olup Muhtâr’a ‘āşık oldu ve anası dağı sevinüp Muhtâr’ı begendiler ve anası feraḫından segirdüp Muhtâr’uñ yüzün ve gözün öpdü ve az kaldı ki Muhtâr ol ɗarınuñ bed-rāyihāsından lâ-yu‘kāl olup düşeyazdı ve ammā bir ay maşlaḫat şabr eyledi ve hiç söz söylemedi. Çün bir pāre ilerü gitdiler bî-ḫad cevāhir ü zergetürdiler dağı Muhtâr’uñ ayağına zer ve başına cevāhir nişār itdiler ve neşāt u ɗarab dağı gösterdiler ve Muhtâr dā’imā gülerdi ve söz söylemezdi... (İ95^b)”

2.2.3.8. Tuz Ekmek Hakkı

Türkçe Sözlükte “Birinin ekmek yedirip iyilik ettiği kimse üzerindeki manevi hakkı (2011: 2395).” olarak ifade edilen “tuz ekmek hakkı” deyiminin Türk kültüründe önemli bir yerinin olduğunu söyleyebiliriz. Gerek tarihî ve edebî eserlerde gerek halk edebiyatının çeşitli eserlerinde bu deyme rastlamak mümkündür (Samsakçı, 2012: 181-199). *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*’da bu deyim “nân u nemek hakkı” veya “hukûk-ı nân u nemek” şeklinde geçmektedir. Hikâyede anlamına uygun bir şekilde kullanılan bu deyim kahramanlar tarafından yer yer dile getirilir. Tuz ekmek hakkı sayesinde bazen büyük bir savaşın veya kavganın eşiğinden dönülür:

“... Aylan eyitdi: Benüm senün atañla meveddetümüz ve muhabbetümüz vardı. Mā-beynümüzde haylî hukûk-ı nân u nemek varduğun murādumuz saña dimekdir. Hayfdur ki ben senünle seyf çıkarup ceng idem didi... (İ44^a)”

“... Reşîde kendüye eyitdi: Ben ol pâdişâh-ı siyâhuñ nân u nemegin hakkını gözlemedüğümçün Huzâ beni bu belâlara giriftâr itdi ve bu belâlara ve bu zecrlere ve bu rüsvâyılıklara sebep kızları kanlarının ecirleridür kim oldı... (İ68^a)”

“... Benüm adımı ve nijādımı buña bildürmek gerekmez. Ammâ nân u nemek hakkı ki üzerime vâcibdür. Düşmânınun şerrini def idüp hayra döndürmek ve düşmânından baş harâcın alıvirem... (İ153^b-İ154^a)”

2.2.3.9. Ağıt Yakma / Sağu Sağma

Tarama sözlüğünde “Ölünün iyiliklerini acıyla sayıp dökmek (2009: 3246-3249).” şeklinde yer alan “sağu sağ-” deyimini günümüzde “ağıt yak-/ yas tut-/ mâtem” ifadelerinin eş anlamlısı olarak kullanılır. Geçmişten süregelen ve bir gelenek olarak günümüz toplumunda da devam eden yas tut-/ ağıt yak-/ sağu sağ-/ mâtem durumu edebî eserlerde bazen bir tür olarak karşımıza çıkar (İsen, 1994).

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da mâtem sırasında ölünün yakını onun ardından firkat ocağında sac üzerine geçüp saç yolar, hasret tırnağıyla yüzünü yırtıp ağlar, dert ateşiyle ciğerini dağlar, yakasın çâk eder, başına toprak saçar, bindiği atın kuyruğunu keser, karalar giyip mâtem-zede olur. Halk, taziye gelir ve ölünün yakınından başsağlığı diler:

“...Reşîde atasınun ve birâderinun ve ‘ammüsünun mevtlerinden ve fevtlerinden işidüp haberdâr oldı. Feryâd idüp zâra başladı ve kabâ’il-i ‘Arab emîrleri ve Benî-Şeybân

dilîrleri Reşîde-i ‘Arab’a ‘azāya gelüp eyitdiler: Siz bâkî oluñ nice idelüm böyle imiş emr-i Hüdā-yı bî-çün *innā li’llāh ve innā ileyhi rāci’ün* ve cehdi aña eylemek gerekdür kim muhkem rezm idüp anlaruñ kanları yerine bunlaruñ cânların alavuz... (İ8^a-İ8^b)”

“... anañ dağı benüm anam gibi qaralar giyüp mâtem-zede ola ve dîdeleri pür-ğün cigerleri tola. Cüneyd eyitdi: Duğter-i nîk-ağter erlik degüldür ol ki qarındaş kanın dileye ve kimsenüñ etine diş bileye... (İ9^a)”

“... Vâkı‘ olan maķālâtı ve muşîbeti ve kelimât u kürbeti işidicek elin arķasın ışırup cîdi yaķasın çāk idüp başına hāk şaçdı ve bindügi atuñ kuyruğın kesdi... (İ13^a)”

“... Kızı ğamından eri ‘Amr’uñ mevtin ferāmüş itdi. Künc-i miñnete girüp zehr-i renci nüş iderdi ve fırķat ocağında sac üzerine geçüp saçın yolardı. Hâsret dırnağıyla yüzün yırtup ağlardı ve nâr-ı derdle cigerin tağlardı... (İ18^b)”

Hikâyede işi sağı sağımak olan “mûyeger avretler” bulunur. Bunlar, ses yönünden çok iyi ve farklı enstürmanlar çalmayı bilen kişilerdir. Onlar ağıt yaktmaya başlayınca mâtem yerinde bulunanlar zâr zâr ağlayarak kendinden geçer ve mûyegerle birlikte semâ’a girerler. Şeybû bazen kılık değiştirip dostlarıyla öldürdükleri şahsın mûyegeri yani ağıt yakıcısı olur. Şeybû ve dostlarının mûyeger vasfıyla gittikleri yerlere sâz âletlerini de yanlarında götürmeleri o dönemde mâtem tutma tarzının günümüzdekinden biraz daha farklı olduğunu gösterir:

“... Şeybû ile Muhtâr kendülerini mûyeger ‘avretler gibi düzünüp kayşer şehrine bād-ı şarşar gibi gitmişleridi ve nice müddet-i mediddin soñra şehre yetmişleridi. Şehr ve harem-i kayşere girüp sağı sağarlardı. Şöyle ki diñlenürler dağı zârî zârî ağlardı ve Hârûnu’r-reşîd hâlife kâhķahaya düşdi ve eyitdi: Söyle ey muħaddis Şeybû ile Muhtâr ol ‘avretlerle bilelüm ne kâr eylediler? **Ebû Hafş-ı Kûfi** eyitdi: Kayşer h’âher-zâdesiyle Heraķl ta‘ziyesine oturmuşdı. Kayşerüñ halkı Şeybû’yı söylemişlerdi ve Şeybû dağı bir def şatun almışdı dağı Muhtâr eline virüp yardım idinmişdi. Kendüsini sâzendelik eyler idi. Râvî şöyle rivâyet ider ki Şeybû-yı hîle-bâz sâzda ve âvâzda bî-naẓîrleridi ve maķāmâtıda ‘adîmü’l-meşel idi. Şöyle ki istimâ‘ idenler bî-ihtiyâr semâ’a girüp ‘âlem-i vecde varurlardı ve Muhtâr dağı hûb-nefesdi ammâ libâs-ı hayâyyla mülebbes idi. O sebebdin mûyegerlige heves itmezdi... (İ47^a)”

“... Şeybû ile Muhtâr kayşer kaşrından ‘avretler içinde kayşerüñ hemşîresi oğı mâteminde Rûmî dilince sağı sağarlardı. Şöyle ki havâdaki kuşu cûşa getürüp ağladurlardı... (İ49^a)”

“... Esed ile köhne cāmeler bulup andan giydiler. Bir niçe raht kim nâydan ve defden ve tabldan ‘Âşım’uñ çün arķasına yükletdiler. Esed dağı omuzına bir dühül aldı. Anlara eyitdi: Ne demek gerek hemân durma var. ‘Âşım nâyî-i ‘Irâķî’de çün üstâd idi ve naẓîri

yoğdı. Āfākda anuñ gibi ele girmezdi. Çün hāreme müteveccih olup gitdiler. Hādimler anları göricek çün kıadd u kıāmetlerine andan nāzar idüp müte‘accib oldılar. Her birinüñ kıaddı ‘Amr Ma‘d-ı Kerb’e beñzerdi. Şeybū bir hoş-āvāz ile müyegerlik eyledi ki taş eritdi. ‘Āşım dağı yanınca nāyı çalardı. Ammā Esed hiç illā elin eline urdı... (İ369^a-İ369^b)”

2.2.3.10. Mektup Yazma

Birini bir konu hakkında bilgilendirme veya birine haber gönderme amacıyla yazılan mektupların hikâyede de aynı amaç doğrultusunda yazıldığı görülür. Hikâyede kimi zaman kahramanların, yıllarca göremediği sevdiklerine mektup yazdıklarına da şahit olunur. Ayrıca mektupla beraber pek çok eşya gönderilir:

“... Bir mu‘temed kimesne dilerüz ki bu mällarumuzu ve işkällerümüzi anuñ eline virevüz. Alup tā Mekke’ye ilete ve Mekke’nüñ sādātına teslīm ide ve anlar dağı fuķarāya harc eyleyeler ve hem bizüm akribāmuza bizden hayır haber vireler tā bizüm şihhatumuz haberinden mesrūru’l-hāl u maḥbūru’l-bāl olalar ve pādīşāh-ı şeh̄r eyitdi: Ey dil-āver-i civānlar gönlünüzi hoş tutuñ ki benüm oğlum bendeñüz bu yıl ḥacca gider. Ol ḥizmeti edā itsün. Muḥtār-ı dil-āver çün bu haberi işitdi, şād oldı ve cümle māl vardır ki Cemşid’üñ kal‘asından çıkarmışdı. Pādīşāhuñ oğluna virdi ve bir mektüb dağı getürüp eline virüp andan fāriğ oldılar... (İ105^a)”

Aynı şekilde hikâyede, etrafı düşmanlarla çevrilmiş bir şehirden bahsedilir. Bu şehrin dışında kalan Muhtâr şehrin dışında olan haberleri her fırsatta şehrin içine ok vasıtasıyla bildirir. Bu haberlere karşılık şehrin padişahı vezirine bir mektup yazması için emreder. Mektubu padişahın veziri “ibârât-ı fesahatla” yazarak mühürlar ve mektubu götürmek üzere bir bayana teslim eder. Bayan mektubu içine gizleyebileceği bir ayakkabı diktirir ve mektubu Muhtâr’a iletmek üzere yola çıkar:

“... Bunlar bu sözde iken nā-gāh bir şahş bir ok getürdi ki ol okı Muḥtār atmışdı. Muḥtār’uñ kıā’idesi bu idi. Her müddetde bir ok üzerine çün rüzgāruñ aḥvālını yazardı ve dağı bu şehre pertāb eylerdi. Ol okda yazılmışdı ki fülān bışede her gün yüz ok rüz dem aḥşām olıcaḳ leşker kenārına varup her okla çün birini öldürürin, didi. Çün okuñ mefhūmın ma‘lūm idindiler, andan Kıaylāfe, Muḥtār’a āferinler idüp eyitdi ki bir şahş isterin ki Muḥtār’a bir mektüb ilede, didi. Hiç bir kimesne cevāb virmedi illā bir cāme-şüy ‘avret eyitdi: Ben varayın, didi. Mektübü çün Muḥtār’a iledeyin, didi. Kıaylāfe vezirine mektüb emr itdi ki ‘ibârât-ı feşāhatla ey Fercān bilgil ve āgāh ol ki bir yıl mikiḳdārı olmışdur kim Kıurās-ırdīv şeh̄rümüzi ḥişār itmişdür. Ol sebebeden ki Ḥamza’nuñ ḥışımlarından biri anuñ bir kıarındaşını depelemişdür, didi. Ol dağı anuñ ‘akabince gelmişdür ve hiç bir kimesne āferideden aña muḳāvemem idemez ki aña tığ ü tır ü teber

kār itmez, didi. Zinhār benüm feryāduma yetiş ve hāmīl-i mektūba söyle her ne dilerse virelüm, tek bize bir haberünüz gelsün ve hem üç kızum vardır. Her biri cemâlde ve kemâldedür ki her kanķısı dilerseñ saña virürem. Mektūbı bu vech üzre yazup andan mühürledi daķı ol kâzur ‘avrete viridi. Eyitdi: Niçe iledürsin? ‘Avret eyitdi: Bir başmaķcı getürün, andan getürdiler. Başmaķuñ içine dikdürdi ve daķı ayaķına giydi. Eyitdi: Ben bu haķtı tā Muķtār’a iledeyin, vireyin... (İ331^a-İ331^b)

Hikâyede mektup bazen Şeybû’nun bir hîle aracı olarak işlev görür. Şeybû başka birinin ağzından yazdığı mektupla kâsıd şekline girerek düşmanını tuzaķa düşürmeye çalışır:

“... Derhâl oturdi, Kāhūr’uñ kavlınden bir nāme yazdı aña ki ben fülān gün Fercān şehrine vardum. Fercān şāhı Reşide-i ‘Arab’ı ve daķı Hāmza’nuñ kavmini giriftār itmiş, saña getüri yorur, tā ki Cüneyd’i atañ kanı içün depeleyesin ve Reşide-i ‘Arab’ı andan oğluña virem. Sen otur tā ki ben varam. Çün mektūbı tamām idüp derhâl kendüzini bir siyāh eyledi ve eline bir dāne ‘aşā alup andan revāne oldı. Çün leşkerġāhagirüp Kerās’uñ çün ġargāh-ı bārgāhına varup eyitdi: Ben Kāhūr’uñ kâşıdıyam, didi. Anı Kerās’uñ önüne iletdiler. Şeybū çün içerüye girdi ve ġizmeti yerine getürdi. Mektūbı çün vezirün eline viridi... (İ339^b)”

2.2.3.11. Fala Bakma/ Talih Tutma

Hikâyede kimi zaman karşımıza çıkan fala bakma/ talih tutma işinde “ilm-i nücûm”dan, “fenn-i üsturlâb”dan, “zeyc-i Rûmî”den” ve “reml tahtasın”dan faydalanılır. Fala bakan kişi ise pek çok ilmi bilen ve ilm-i nücûmdan ve fenn-i üsturlâbdan anlayan müneccim veya kâhindir. Bazen doğan çocuğun bazen de gelin damad adaylarının talihine bakılır ve evliliğin olup olamayacağına karar verilir. Evlilik olacaksa en uğurlu anın ne zaman olduğuna bakılır. Örneğin hikâyede Seyyid Üseyd ile kenîzekin talihine bakılır ve gelecekte olması muhtemel şeyler hakkında kendilerine bilgi verilir:

“... ‘Abbās’uñ başırasında bir za‘f peydā oldı ve ol zamānda Saķīh-nām bir ġakīm var idi ve ba‘zılar eyidürler Saķīh’uñ şākirdlerinden idi. Zīrā Saķīh-i kāhin, Resūl’uñ ‘aleyhi’s-selām mevlūd gicesinde fevt oldı, eşaķķ budur ve ol ġakīm daķı ‘ilm-i nücûmdan ve fenn-i usturlâbdan be-ġāyet ġaberdār idi ve her ‘ulūmda māhir idi ve cemī‘ yirde kemāl-i fażlla gün gibi zāhir idi ve ol ġakīmi ‘Abbās mu‘ālecesi içün getürmişlerdi. Ol ġakīm-i hünerver Üseyd-i serverün ve ol duķterün aķteriyle olan mācerāsın işidüp anlaruñ tālī‘lerin tutdı ve bildi ki anlaruñ ictimā‘ından ve ittifāķından bir oğlan vücūda gele kim be-ġāyet pehlevān-ı zamān ve engüşt-nümā-yı cihān ola ve söyle ki Hāmza-i şāķib-ķırāndan soñra anuñ gibi bir pehlevān daķı gelmeye ve bir

duğtere ‘āşık olup çok ser-encām geçüre ve nice kışsa-i ġarībe vü hikāyāt-ı ‘acībe göre. Ol oğlanuñ şulbından bir şahş vücūda gele kim aña Ebū Müslim diyeler ve lām-ı la‘ini ḡanedān-ı tayyibinden ve tāhirinden ol getüre ve girü İslām revnaķın yirine getüre. Pes ol ḡakīm-i pūr-hüner ve ol ṭabīb-i mu‘teber bu aḡvāl-i dil-āvizden ve bu aķvāl-i mihr-engizden ‘Abbās’a beyān eyledi ve nice bunlara beñzer kelām-ı ḡikmet-āmizden ‘ayān itdi... (İ3^a)”

Şeybū, kılık değıştirerek kimi zaman “ilm-i nücūmdan ve fenn-i üsturlābdan” anlayan müneccim veya kāhin olur. Bu kılıkla gittiğı yerlerde çeşitli bilgiler edinmeye çalışır.

“... Şeybū be-ġāyet müdrik şahşdı. İdrāk itdi ki Reşīde’yi yegāne dīv beyābāna bırakmışdur. Kendü kendü ile fıkır itdükden soñra reml taḡtasını öñine alup noķta düşdi. Öte cizdi ve beri cizdi ḡānlara nażar itdi ve gözin oynatdı ve ṭudağın kımıldatdı. Başın şalup bunlara eyitdi: Ṭālī‘in ṭutdum gördüm dīvdan ayrılmış beyābānda ser-gerdāndur. Bunlar eyitdi: Ey ḡakīm bu arada rāst beyān itdün. Hem eyledür diyüp Şeybū’ya ḡil‘at u ni‘met virüp ‘izzet ü ḡürmet itdiler çün Şeybū Reşīde ḡālinden ḡaberdār oldı... (İ30^b)”

“... Luṭf eyle hemīn-sā‘at ‘ilm-i usturlāb ele alup benüm ṭālī‘üm gör ve ḡışımlarum daḡı ṭālī‘in gör tā anlarla benüm mā-beynümüzde ne vāķı‘ olur ve yāḡūd ne ḡādişe zāḡir olsa gerekdür, didi. Baña söyle. Şeybū-yı ‘ayyār hemān- sā‘at zeyc-i Rūmī ve daḡı usturlāb-ı Şāmī eline alup ve āftāba berāber ṭutdı ve sā‘ata ve vaķt-i irtifā‘a nażar itdi ve kevākib seyrin gördi çün ḡisāb eyledi. Andan soñra girībān-ı tefekkürden baş ḡaldurup eyitdi: Senün yanaña bir ‘Arab kişı gelmişdür. Anuñ vāsıtasıyla saña nuşret ü zafer olsa gerekdür ve sen ol merd-i ġarībe ri‘āyet idüp teşrifāt vir kim ol daḡı ḡarekāt-ı şavāb idüp düşmenüñe cevāb vire. Şeybū-yı ‘ayyār bu ḡüftārı diyicek Mañşūr yirinden ṭurı gelüp Şeybū-yı ‘ayyārı öpüp kenāra çekdi ve eyitdi: Taḡķķ bildüm ki ‘ilm-i nücūmda ol merd-i ġarībün ġāyet eyü bildün ve sen Mısrī’sin ve ol ḡicāzī’dür... (İ157^a)”

2.2.3.12. Ad Verme

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşīde-i Arab’da ad verme geleneğine de rastlanır. Hikāyede çocuğa verilecek olan ad, çocuğun yüz güzelliğine, talihine göre değışir. Bazen anne veya babası tarafından bazen de çocuğun talihine bakan ve pek çok ilimden haberdār olan kişı tarafından çocuğa ad verilir:

“... Üseyd-i serverün nuṭfe-i nażīfi duḡter-i nīk-aḡterün raḡm-ı laṭifine düşdi bā-emr-i Şānī‘ ḡaml vāķı‘ oldı. Ṭoķuz ay ve ṭoķuz günden soñra duḡter-i nīk-aḡterden bir gün yüzölü oğlan doğdı ve ol ḡakīm-i ḡiredmend bu ferzendün ṭālī‘in ṭutdı. Be-ġāyet ercmend görüp adını Cüneyd ḡodı... (İ3^b)”

“... Reşīde-i ‘Arab’uñ daḡı ḡaml müddetinün ‘iddeti yetdi. Ol es‘ad sā‘atda ve eymen evķātında bir seḡergāḡ nā-gāḡ Reşīde-i māḡ-liķā vaz‘-ı ḡaml itdi. Bir āftāb ṭal‘at oğlan

çün tülû' itdi. Şöyle ki çün cemâlinüñ nûrî cihânî münevver kıldı. Adını çün 'Abdu'r-raḥman ḳodılar ve daḥı şāzlıklar itdiler. **Mü'ellif-i kitāb** eyidür ki Seyyid Cüneyd ol perrende atları ol günde şalıvirdi. Andan soñra beş yıl ol maḳāmda muḳīm oldı ki diyār-ı Ḥārezm'de 'Abdu'r-raḥman'dan soñra Reşide-i mäh-peykerden yine bir duḡter-i nāik-āḡter toḡdı. Adını Sāre ḳodılar çün Sāre beş yaşına girdi ve 'Abdu'r-raḥman altı yaşında idi... (İ381^a-İ381^b)”

2.2.3.13. Çocuğun Dadiya Verilmesi ve Eğitimi

Doğu toplumunda yaygın olarak görülen yeni doğan bir çocuğun belli bir yaşa gelene kadar dadiya/ sütanneye verilme geleneği bu hikâyede de görülür. Hikâyede Cüneyd doğduktan sonra dadiya verilir ve yedi yaşına kadar dadısı tarafından emzirilir. Cüneyd'in eğitimine de ayrı bir önem gösterilerek genç yaşta hemen her ilimden haberdâr olması sağlanır. Yine genç yaşta ok atmayı, kılıç sallamayı, ata binmeyi, güreş tutmayı ve nihayetinde ava çıkmayı öğrenerek hayata hazırlanır:

“... Be-ḡāyet ercend görüp adını Cüneyd ḳodı. Atası Üseyd'üñ re'yiyle dāyeye virdiler ve tā yedi yaşına deḡin dāyesi emzirdi ve ba'de-zān mektebe virdiler, tā kitāb okuyup 'ulūm u ādāb öğrendi ve çün Cüneyd on dört yaşına irdi. Cemālî mäh-ı tamām gibi tābende oldı ve her kim anı gördi āstānında añabende oldı ve kemāl-i nihāyete irüp tā ḡiredmend oldı ve maḳāl-i şeyḡ ü şāba bend oldı ve cebhesinden ululuḡ envārı 'āleme işrāk itdi ve çehresinden bahādırlıḡ āḡārı birle meşhūr-ı āfāk oldı ve andan soñra Cüneyd'üñ zūrı ziyāde olup silāḡ-şorluḡa başladı ve anı daḥı tekmiḡ idüp esb-i tāzilere süvār olup şikār hevesin itdi ve çün on beş yaşına irdi, ḡiç kimse anuñ kemānı kirişin yirinden ḡımıldadamaz idi ve çün on altı yaşına irdi şöyle oldı ki ol rüzḡāruñ süvārları ve merdān-ı nāmdārları mecālisinde Cüneyd'üñ merdāneliḡin ferzāneliḡin ve saḡāsın 'aḡāsın ve bezlin 'adlin ḡarb-ı meşel eyidürlerdi. Kerrātıla tenḡa bir iki yüzmerd-i dil-āver ile ve mübārız ile neberd içinde berāberlik itmişdi. Belki ziyāde gelürdi ve daḥı küştḡirlikde şöyle oldı ki ḡiç kimesne pūştin yire getüremezdi. Ḥattā on merd-imübārız er bir uğurdan ḡamle iderlerdi ve her birin bir lu' bla başardı ve daḥı ḡiç kimse pençesin piç idemezdi. İttifākā bir gün esbe süvār ve 'azm-ı şikār itdi... (İ3^b-İ4^a)”

2.2.3.14. Çeşitli Meslekler

Sosyal hayatta, toplumun ihtiyacı sonucu ortaya çıkan meslekler hemen her dönemde deḡişen şartlara göre çeşitli isim ve icraatlarla varlığını sürdürmektedir. Tarihin eski çağlarından beri süregelen mesleklere ve bazen bu mesleklerin incelikleri hakkında detaylı bilgilere tezkirelerde olduḡu gibi birtakım yazılı eserlerde de rastlamak mümkündür. Bu yazılı eserlerden biri de *Kıssa-i Seyyid*

Cüneyd ve Reşîde-i Arab'dır. Hikâyede bir kısmı günümüzde farklı isimlerle devam eden çeşitli meslek isimlerine ve erbâblarına rastlanır. Ancak meslekler hakkında detaylı bilgiye yer verilmez. Bazen sadece meslek isimleri verilir.

Bir meslek olarak icra edilen ve ticaretle uğraşan kişi anlamına gelen “bâzergân/ tüccar” hikâyede sıkça karşımıza çıkar. Kahramanlar ya tüccar kılığına girerek seyahat eder ya da yolda gördükleri tüccarların kervanına katılarak gitmek istedikleri yere varmaya çalışırlar. Hikâyede yer alan tüccarların ise büyük çoğunluğunu Yahûdiler çok az kısmı ise Müslümanlar oluşturur:

“... Ol tozuñ içinden bir kârvân gördiler. Bir ulu bâzergân biñ tavârla gelüp bu hârâbeye køndılar. Cüneyd’le Kâdî guşsa vü gâmdan âzâd olup şâd hurrem oldılar. H’âce-i bâzergân bunlara naazar itdi, hâtırlarını pejmân gördi. Hâtırların ele alup ya’ nî helvâ vü âb nân virdi çün ta’âmdan fâriğ oldılar. H’âce bunlaruñ ahvâlin tefahhuş itdi. Gördi, Cüneyd’i bir nev-civân-ı zîbâ-hadd bâlâ-kadd cesîm, ‘azîm ve Kâdî’ye dağı naazar itdi. Gördi bir civân-ı nev-hatt kelimâtı müretteb ve bâzergân eyitdi: Ne yirdensiz ve ne yirden gelürsiz ve ne yire gidersiz? Bunlar dağı h’âcenüñ su’âline cevâbvirdiler ki biz bâzergânlar idük bir müşkil vâkı’aya vâkı’ olduk. H’âce eyitdi: Sizde ‘alâmet-i ticâret yokdur ancak diyicek bunlar dağı ağlamağa başladılar. Ğurbet çekmemiş tâze civânlar idi ve şol kadar ağladılar ki h’âceye dağı rıkkat gelüp bunlara şefkat ve merhamet gösterdi ve gönüllerin ele alup bizüm ile bile oluñ didi. Ol gice anda râhat olup yarındası şehirden bile rıhlet itdiler ve Kâdî anlara evkât-ı hamsede ezân okuyup namâzı kılıvirdi. Hüb Kur’ân okurdi. Anlar dağı Kâdî’nüñ murâdınca deprenüp mürîd oldılar ve Cüneyd dağı konmakta ve göçmekde ve binmekde ve inmekde anlara mu’âvenet iderdi. Şöyle ki dört beş kişi kaldurmadağı yüki bir el ile kaldurup tavar üstine qordı... (İ32^b-İ33^a)”

Hikâyede balıkçılık mesleğinin de yer aldığı görülür. Hikâyenin bir bölümünde Reşîde ile karşılaşan balıkçı onu erkek sanarak kendi evine götürür, kızlarından birini ona vermek ister ve ona ikramlarda bulunur. Balıkçının Reşîde ile arasında geçen diyaloguna bakılınca o dönemin sosyal hayatı ve balıkçılık mesleği ile ilgili çeşitli bilgilere varmak mümkündür:

“... benüm bir ‘avretüm vardur ve dört siyâh-çerde duhterüm vardur. Her birinüñ cemâli ayuñ on dördi gibi tâbendedür ki Zühre aña câriye ve Mirrih aña bendedür ve ol kızlaruñ kankısın dilerseñ anı saña vireyin ve benüm güyegüm ol qatumuzda ‘izzet hürmet bul. Senüñle her gün piyâde geledüm, deryâda balık tatalum ve şehre iledüp şatalum. Akçasın avucu içine virüp yiyelüm içelüm, hoş geçelüm, Hâlık’a şükr idelüm. Duhter bî-çâre n’ola didi. Turdılar yüklerin yükleyüp şehrdan yaña revâne oldılar ve

gice vakti irdi, şehre geç girdiler ve Reşide şehri gördi bir mu‘azzam şehir içi pür-galaba ne Şām’a beñzer ve ne Haleb’e... (İ28^a)”

“... Öñine şüret tarısı etmekle balık kıdılar, zîrā gayrı nesneye kıadir degüller idi gāyet fakîrler idi. Ol şehirde egerçi dervîş çok idi ammā bunlara beñzer yoğdı. Balıkcılıkla dirilürlerdi. Reşide balıktan biraz iftâr itdi ve Rabb’ine şükr-güzâr oldı... (İ28^b)”

Hikâyede, gemideki mürettabat anlamına gelen günümüzde tayfa olarak adlandırdığımız “mellâh”lara, eskiden hükümdarların kapı önünde bulunan “bevvâb”lara, yine hükümdarlar arasındaki iletişimi sağlayan ve mektup/ fermân/ haber ulaştıran “kâsıd”lara, zindanda hükümlüleri gözetim altında tutan “zindanbân/ bekçi”lere, halkın çamaşırlarını yıkayan “câme-şûy/ kâzur”lara, yük taşıyan “hammâl”lara, hamamda görevli olarak yer alan ve günümüzde tellâk olarak isimlendirilen “dellâk”lara, yaralıları ve hastalıkları tedavî eden tabîb/ hakîm”lere, yine tedavi amaçlı hacamat yapan “haccâm/ haccâme”lere, surları veya çeşitli yapıları yıkan “külüng-zen”lere, taziye evlerinde ağıt yakan “mûyeger”lere, şarkı söyleyen “mutrib/ hânende”lere ve buna benzer pek çok meslek isimlerine rastlamaktayız:

“... Ey benüm hem-râhum, ben ne kâr eyleyem? Şan‘at dağı bilmezem ve sermâyem dağı yok tâ anuñ ile şatu bâzâr eyleyem. Eyitdi: Hışt-zen ol ve yâhûd mellâh ol ve yâhûd hammâl veyâ ırğad ol, didi. ‘Avretüm baña bu işleri ‘arz eyledi. Benüm dağı bu işlerden hammâllığa meylüm ziyâde oldı ve yarındası şabâh oldı. Elüme bir ip alup bir çüvâl omuzuma artdum ve bâzârdan yaña müteveccih olup gitdüm... (İ225^a)”

“... gicelerde iplik egirüp gündüzlerde câme-şûy olmışdur. Çok zahmet çekmişdür. Eger beni bu sâ‘at ten-dürüst göricek olursa yarın yine beni hammâllığa gönderür... (İ227^a)”

“... zindānuñ kapısı açıldı. Cüneyd taşra çıktı. Gördi zindānbānla kırk bekciler uyumuşlar, ölü mişâlinde yaturlar... (İ48^a)”

“...Nice elli nefer miqdârı mutrib-i hûb-elhânlar ki her biri sâzda ve âvâzda... (İ67^b)”

“... bir haccâme ‘avret getürdiler. Çok dârü düzüp Reşide’nüñ cerâhatlarına kıdılar ve hâk ile kanıyla bulaşmış a‘zâsın yudılar ve şerbet virdiler... (İ67^a)”

“... Şöyle ki menâreden ol ‘araba üzerine hezâr taş düşerse dağı altundağılara muzırrat irişmezdi. Külüng-zenler ol ‘arabanuñ altına girüp oturdılar. Ol ‘arabayı güçile çeküp menâre dibine iletdiler. Külüng-zenler dağı menâreyi dibinden bozmağa başladılar... (İ249^a)”

“... Beni hammâm içine koydılar. On nefis gulâm-ı mäh-peyker baña dellâklık eylediler... (İ231^b)”

2.2.3.15. Kılık Kıyâfet

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da kahramanların kılık kıyâfet ile ilgili tercihleri bize hikâyenin yazıldığı dönemdeki sosyal hayat hakkında ipucu verir. Hikâyede kahramanlar gece yolculuğuna çıkacaksa “şeb-revâne tonlar” giyer ve ona göre silâh alır. Kahramanlar güreş meydanına çıkacaksa “câme-i sahtiyân ve sahtiyân tuman” giyer, savaş meydanına çıkacaksa gereken silâhları yanına alarak zırhını giyer, başına “ışık/ miğfer” takar:

“... Şeb-revâne tonlar giyüp andan üstâd Batur’a geldi. Eyitdi: Benüm ile bu gice sen hem-râh ol ki câzûlar içine varalum, didi. Ol dağı yirinden tırdı, vardılar. Tığiñ hamâ’il kılup ikisi revâne oldılar tâ câzûlar içine girdiler... (İ315^b)”

“... Duğter çâr u nâ-çâr başından çârın çıkardı, câme-i sahtiyân ve sahtiyân tuman giyürdiler. Duğter gisûların biline bağladı ve pîrâhenin kemer kuşandı ve biline çin virüp âheng-i meydân itdi... (İ15^b)”

“... Cüneyd’ün gayreti tamarındağı kanlar cûşa geldi, hemân-dem şoyundu. Sahtiyân tumân giyüp ‘azm-i meydân itdi vecezm eyledi ki cümlesin başa... (İ35^a)”

“... Şeybû duğter-i kayşere gulâm libâsın giyürdi ve başına külâh geçürdi ve beline kemer bağladı ve kendü dağı kendüzini yüz elli yaşında bir pîr şekline koydı ve bir yeñi bol ‘abâ giydi ve bir büyük dülbend şarındı... (İ105^b)”

“... leşkerüñ cebe cevşenleri deryâ gibi mevc mevc olup âdeme cûş u hurûş virüp ışıklar dağı âftâbdan yalab yalab... (İ36^a)”

“... Temâşâ iderken içinde bir zırh gördi. Pîrâhen mişâlinde her kim anı giydi hîç aña kılıç kâr itmezdi. Ol zırhuñ şıkleti bir rağl mıkdârı var idi. Ol zırhda Behrâm-ı Gür adı yazılmışdı. Reşîde hatıñı okudu. Hemân zırhı kaftan altına aldı... (İ115^a-İ115^b)”

Savaş meydanından dönen asker savaş teçhizatlarını çıkarır ve gece oturup dinleneceği meclis kıyâfetlerini giyer:

“... hîç kimesne girmede ve tabl-ı âsâyiş çalındı. İki leşker birbirinden döndi. Bahâdırılık iden çün bilindi çün silâhı, zırhı çıkardılar ve libâs-ı bezm giydiler. Ol gice ‘işrete meşgûl oldılar. Çün âsûde-hâl olup çün ufq-ı âsmândan şubh-ı şadık belürdi... (İ348^b)”

“... Çün güneş tılandı iki ‘askerden tabl-ı âsâyiş çalındı. İki leşker birbirinden bölindi kim öldi ve kim ölmedi bilindi. Üseyd’ün mecrûh olduğundan Medîne şehrine ve leşkerine za’f irüp Medîne’ye girdiler ve Reşîde leşkери çadırlarına irdiler. Emîr-zâdeler her biri silâh-ı rezmin çıkarup libâs-ı bezmini giydiler... (İ10^a)”

Kimi zaman erkek kılığına girip pek çok ülkeye seyahat eden Reşîde, yüzünü örtmek için “bürka/ dülbend’ saçını saklamak için ise “hâdimâne libâslar” giyip bazen başına bir külâh takar:

“... bir maşlahat için zarūrī taşra çıkmak vâkı‘ olsa idi yüzine bürka‘ çeküp çıkardı... (İ59^b)”

“... bir vakt bir maşâfda bād Reşide’nün bürka‘ın güşâde kılmış idi ve cemâl-i cemîlin görüp ‘âşık olmuşdı... (İ64^b)”

“... Andan buyurdı, bir ince dülbend getirüp Reşide’nün başı üzerine örttiler ki cemâline hicâb ola tâ bir kimesne anı görüp şūrîde şeydâ olmaya... (İ260^a)”

Hikâyede gittiği diyârlarda farklı kültürlere tanıklık eden kahramanlar, kimi zaman sadece “avret yerleri” ve “dizleri” örtülü olan insanlarla karşılaşılır:

“... Ol şehriñ halkı cümle ‘uryân yürürlerdi. Eger erleri ve eger ‘avretleri ve dizlerini örtmişlerdi anı dağı koyun derisiyle... (İ59^b)”

“... Zirâ bu tâ’ife zengiler idi ve tenleri ‘uryân idi. Hemân ‘avret yirleri örtülmüş idi koyun derisiyle... (İ61^a)”

Çölde seyahat eden kahramanların çizmesi zaman zaman parçalanır ve yalın ayak dolaşmaya mecbur kalırlar. Yine o dönemin giysilerinden olan ve günümüzde giymeye devâm eden câme-i harîr, kabâ-yı harîr, şalvar, pîrâhen, abâ gibi giysiler hikâyede karşımıza çıkan diğer giysilerden bir kısmıdır:

“... ayağında müzesi dağı pâre pâre olup yalın ayak kaldı... (İ26^b)”

“... yüz gulâm-ı simîn-ten ve sîb-zekân ellerinde birer dâne boğça ve câme-i harîrile pür tururlardı... (İ236^a)”

“... pîrâheniyle şalvârı hüd âftâbuñ tâbindan ve tîğ-i tîzinden pâre pâre olup ‘uryân kalmışdı. Ol gûsfend-i deştinün postıyla ‘avretin örtmişdi ve nîmçe zırhın pîrehen yirine giymişdi... (İ79^a)”

“... Muhtâr şalvârında bir hancer-i âbdâr pinhân itmişdi... (İ47^b)”

“... yüzine bir uzun ak sakal geçürdi ve egnine bir yeñi bol ‘abâ giydi ve beline bir zünnâr bağladı ve eline bir ‘aşâ alup boynına çelipâ aşdı... (İ52^a)”

“... Çün duhter çizmesin ayağına çekdi ve kabâsın omuzına örtti ve kemerin biline toladı ve şemşirini hamâ’il kıldı ve hancerin kemerine şokdı ve dülbendin başına giydi ve ayuñ on dördi gibi ol tağıñ kullesinde kaldı... (İ25^a)”

2.2.3.16. Çevgân Oyunu

Bilindiği üzere üstün hareket kabiliyeti ve güç gerektiren çevgân oyunu doğu topluluklarının ve özellikle Türklerin oynamış oldukları bir oyundur. Bu oyunda kullanılan çevgân bir çeşit sopa olup at sırtında topu hedefe atmak için kullanılan bir âlettir. Oyunda top ve çevgân bulunduğu için kimi edebî eserlerde “gûy u çevgân” şeklinde karşımıza çıkar (Pala, 2004: 102).

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşide-i Arab'da çevgân oyununun kahramanlar tarafından oynandığı görülür. Bazen Reşide tarafından bazen de Seyyid Cüneyd tarafından oynanan bu oyunun sonunda kahramanlar halkın ve hükümdârın beğenisini kazanırlar. Hikâyede gûy u çevgân ya bayram zamanı oynanır ya da hükümdâr, hünerli savaşçıları görmek istediği zamanlarda oynanır. Gûy u çevgân oynanırken ata binme, hızlı koşma, ok atma gibi güç ve hüner gerektiren aktiviteler de gerçekleştirilir:

“... İttifâk bir gün rûz-ı ‘îd idi ve pâdişâh-ı Kırvân meydân hevesin buyurdu. Çün meydâna çıktılar. Ol şâhuñ süvâr-ı nâmdârlar ki esb-i tâzilere süvâr olup ol yazıda gûy çevgân ele alup ve hezâr güne bâzî gösterdiler... (İ126^b)”

“... nâ-gâh Reşide şabr idemeyüp hemân-dem bir yahşı ata süvâr olup meydâna berķ mişâl vardı. Hemân-dem hâne-i kemâna ok kodı ve nazar-ı şavâbla çeküp tiri pertâb itdi. Tîr nişâna düşdi. Çün pâdişâh u sipâh ta‘accüb kaldılar. Yine meydâna merdâne at şıçratdı. Cevalân gösterüp çevgân diledi, virdiler. Çün eline çevgân alup top çaldı ki tob havâyâ perrân olup nâ-bedîd oldu. Tob bir sâ‘atdan sonra yire indi. Reşide yine at şıçratdı. Meydân başına çevgân ile topı eyle çaldı ki meydânun öte başında bulnup çıkıdı, gitdi. Kırvân merdâneleri Reşide’nün topa çevgân çalışın görüp hezâr âferîn dest-bâzûna didiler ve irâdetleri bir iken biñ oldu... (İ127^a)”

“... ‘Âkıbet çün topı Cüneyd meydândan kapdı. Seyyid Cüneyd topa bir darb urdı ki top meydân başından havâyâ düğdi, yine indi tâ meydândan çün kapdı. Cümle halâyık aña tahşinler idüp âferîn getürdiler. Andan sonra çün tîr-endâzlığa başladı. Yedi pülâd siper kodılar. Tiri yedi pülâd siperden geçürdi. Andan yire batup nâ-bedîd oldu...(İ136^b)”

Hikâyede çevgân oyununu ustalıkla oynayan Reşide, bazen Seyyid Cüneyd ile aynı meydanda çevgân oynar. Onun kız olduğunu bilmeyen halk küçük kardeş büyüğünden daha iyi oynuyor diye bir karşılaştırma yaparak Reşide halkın beğenisini kazanır:

“... Seyyid Cüneyd meydâna top ve çevgân ele aldı. Top yir yüzinden şöyle gitdi ki halk gözinden nâ-bedîd oldu. Meydândan taşra düşdi. Bir kerre dağı ol top tarafından çevgân urdı. Top yine evvelkiden yüce gitdi. Ammâ bir nevbet dağı urup kendü meydân başına çün gelürdi. Gelüp ururdu. Çevgân ile iki kerre urmak itmezdi. Cümle süvârlar ve merdân-ı nâmdârlar atları üzerinde ta‘accüb idüp barmağın ağzına almışlardı. Bu bir fitnedür ki bu vilâyete düşmüşdür. Sulţân Mansûr’un leşkeri çün anı gördiler ‘acebe kaldılar. Reşide-i çâpûk süvâr dağı at üzerinden elin şunup yir üzerinden topı kapdı, atdı ve dağı atını segirdürdi. Top yire indüğü demde yine kapdı. Pey-â-pey üç nevbet böyle eyledi ki **güyendegân-ı hikâyet** eyidürler ki Seyyid Cüneyd bin Üseyd bin Münzir bin Nevfel bin ‘Abdü’l-muttalib şöyle eyidür ki Reşide-i mäh-ruhsâr eydür: Heftâd bār

Reşîde top atup at üzerinden kapdı. Andan şoñra çevgân eline aldı. Topa çevgân urup ol şol cānibine bırağdı ve şol eliyle dağı urdı. Arkası üzerine atdı. Andan yüz döndürüp atun ayağı altından topa çevgân urdı. Başı üzerinden geçüp önine düşdi. Yine bir çevgân topa eyle urdı ki top meydān başına çıkdı. Halāyık anuñ bāzū-yı bāzīsinden ‘acebe kaldılar. Hiç āferīde anuñ oyunun oynayamadılar. Şehürlü ve sipāhı birbiriyle çün söyleşdiler. Kiçirek qarındaş büyüğinden merdānedür... (İ256^b-İ257^a)”

2.2.3.17. Mûsikî İlmi ve Âletleri

Mûsikî ilmi günümüzde olduğu gibi geçmişte de önemli bir yer tutardı. Çeşitli âlet ve makamlarla icrâ edilen ve birçok yazılı ve sözlü esere konu olan mûsikî ilmi klâsik edebiyatımızda bazen bir mazmûn olarak karşımıza çıkar. Özellikle dīvân şairleri tarafından mûsikî terimleri ve makâmlarının bir mazmûn olarak kullanıldığı görülür (Pala, 2004: 336-337; Sefercioğlu, 1999: 649-668).

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab’da mûsikî ilmine değinilir ve mûsikî ilminin icrâ edildiği makâm ve âletler hakkında birçok bilgiye rastlanır. Özellikle Şeybû’nun kılık değiştirerek mutrib/ hânende şekline bürünmesi ve çeşitli makâmlarda “hoş-âvâz”la “hûb-elhân” söylemesi, bazen de “mûyeger” olup taziyelerde ağıt yakması nedeniyle hikâyenin mûsikî ilmine dair pek çok unsuru barındırdığını söyleyebiliriz. Hikâyede mûsikî terimi olarak nefesli sâzlardan sûrnâ, nây/ney, nefir, sûr, boru; vurmali çalgılardan kûs, tabl, def, dühül, çâr-pâre, çegân/çegâne, nakâre, tavul, zenc, zil; telli çalgılarda çeng, tanbûr/ tanbûre, sâz, rebâb, berbat, kemânçe, kânûn gibi çalgı âletleri geçer. Arap ve Acem havaları, Hicâz ve râst makamlarının da yer aldığı hikâyede hânendeler ve mûsikîyi dinleyenler çoğu zaman kendinden geçerek semâ’a veya raksa girerler:

“... Şeybû-yı hîle-bâz sâzda ve âvâzda bî-naẓîr idi ve ‘ilm-i mûsikîde habîr idi. tanbüresin perdâz idüp ol maḥbûb-ı gâzâle münāsib ḥûb-gâzeller okumağa ser-âğâz eyledi. Râstdan girüp cemî‘ maḥâmâtı ḥûb-taḥrîrâtıla seyirler idüp gelüp gine râstda karar itdi. Çün Şeybû hoş-âvâz ile ol duḡter-i dil-nüvâza nazar itdi. Gördi ruḡ-ı feruḡlarında ‘alâmet-i beşâset var, yine tanbüresin eline alup gûş-mâl itdi ki dâ’ire-i perdeden tecâvüz itmeye. Şeybû şâh-âvâz ile dağı hicâz-ı nevâda maḥâma âğâz itdi. Şol havâlarda pervâz eyledi ki duḡter-i dil-nüvâza bî-iḡtiyâr hezâr ‘işve vü nâzla ṭurı gelüp rakşa girdi.... (İ58^b)”

“... Yine Şeybû-yı hoş âvâz eline bir Türkî nâyı aldı ve bir şöḡbete âğâz itdi ki işidenlerüñ gönlini göyündürdi. Hezâr bâr evvelki şöḡbetlerinden yigdi. Manşûr derûn-ı

dilden āh idüp eyitdi: Ey kâşki bu muṭrib-i hoş-nevā benüm elüme gireyditā oğluma göndereydüm. Aña daḥı şoḥbetler eyleyeydi, didi. Andan soñra Reşide-i dil-ārāma göndereydüm, didi tā bir iki üç gün anı hoş tutaydı. Şāyed ki anuñ serd taş gibi göñli nerm olaydı. Oğluma merḥamet ideydi ve mülā’imet göstereydi. Oğlum daḥı andan murādın göreydi. Manşūr bu sözde iken Şeybū-yı şirīn-kār çün nāy-ı ‘Irākī eline aldı ve nevā-yı ‘Acem ve ‘Irāk’da bir şoḥbet eyledi ki Manşūr ile güyegüsine bī-iḥtiyār girye vü zār düşdi ve eyitdiler: Ey Ḥālīk’uñ maḥlūḳı eger dīvseñ ve eger periseñ ve eger bizüm gibi insān iseñ bizden gizlenme. Bize gel kim dil-i cānumuzı nār-ı nāy-ı ‘Irāk’uñla iḥrāk idüp biryān eyledüñ... (İ266^a-İ266^b)”

“... Çār-pāre bir rebāb eline alup çalmağa tālib idi. Ol daḥı Şeybū ile hem-sāz ve hem-āvāz olup şoḥbet iderler idi ve gāh çār-pāre eline alup Şeybū ile dest-efşān-ı tāvus gibi cevelān iderdi ve gāh (3) rebāb eline alup Şeybū ile yadah olur, terāne ırlardı...(İ109^a-İ109^b)”

“... Esed ile köhne cāmeler bulup andan giydiler. Bir niçe raḥt kim nāydan ve defden ve tabldan ‘Āşım’uñ çün arḳasına yükletdiler. Esed daḥı omuzına bir dühül aldı. Anlara eyitdi: Ne dimek gerek hemān durma var. ‘Āşım nāy-ı ‘Irākī’de çün üstād idi ve nazīri yoğdı...(İ369^a-İ369^b)”

“... Ammā nevāḥī-i Ḥicāzī’de şöyle eyle ki tā ki bize hoş gele. Muṭrib-i hoş āvāze berbaṭı eline aldı, bir nevāziş gösterdi... (İ337^b)”

“... kūsar āvāzından ve sūrnālar şadāsından ve naḳḳāreler ḍarbından ve dühüller dünbürdüsinden ve borılar ağırmasından ve ziller zelzelesinden āfāḳa şöyle gūlgūle velvele düşdi ki gūyā ki ḳıyāmet ḳopdı veyā ḳıyāmetden bir ‘alāmet zāhir oldu...(İ129^b)”

“... Şeybū daḥı kemānçesin kenārına alup zengīler dilince terennüme başladı. Duḡter-i ḳayşer-i Rūm daḥı çār-pāre eline alup hezār şive ile raḳşa girdi. Seyyid Cüneyd barmağın ısrup ḥandeden uğundu...(İ144^a)”

“... Sūrnālar ve naḳāreler ve tavullar ve zencler çalarlardı ve bir oğlı var idi. Hezār-bār atasından sehmākdı. Bir duḡteri daḥı var idi. Be-ḡāyet ḥüb-rüy idi. Ammā ḳulağı büyük idi. Ataları bile deryā kenārına geldiler. Ebū Ḥafş-ı Kūfī eydür: ‘Ālemde ḥiç kimesne muṭriblik itmegi kilīm-gūş gibi bilmezdi. Ḡāyet hoş-āvāzlardı ve ‘ilm-i müsīḳide mümtāzlardı... (İ190^b-İ191^a)”

“... Şeybū-yı şirīn-kār çün ḥizmete ṭurdı ve ṭanbüresine evtār daḳdı ve düzen virüp şoḥbet itdi. Ḥāzırlar cümlesi medḥuş olup kendüden gitdiler, ferāmūş itdiler. Reşide-i dil-ārām Şeybū-yı hoş-āvāzı añladı. Bunca ḡam belā ile mübtelā iken ḥandeye düşdi...(İ268^a)”

2.2.3.18. At Evcilleştirme

Geçmişte yaşayan topluluklarda ve özellikle Bozkır hayatını benimseyen Türklerde atın binek hayvanı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Türklerin bulunduğu coğrafi ve siyasî konum itibarıyla atlar; Türklerin yaşam tarzına bağlı olarak onların hayatlarının hemen her anında var olduğu görülür. Gıda, tarım, ulaşım ve savaş aracı olarak çok önemli roller üstlenmiş olan atların, birçok araştırmacıya göre ilk defa Orta Asya Türkleri tarafından evcilleştirildiği söylenir. Tarihte kurulan Türk devletlerinin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde büyük rol oynayan atların Türk kültüründe ve edebiyatındaki yeri ve önemi küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Türkler tarih içinde at ile ilgili pek çok atasözü ve deyimler (Sertkaya, 1995: 25-30) kullanır, Divanu Lügati't Türk (Çınar, 1995: 147-155) ve Manas destanı (Mokeyev, 1995: 289-296) gibi eserlerde atlarla ilgili tabirlere ve at isimlerine sıkça yer verir. Masallarda atları bir motif (Sakaoğlu, 1995: 282-288) olarak işleyen Türkler, atlara sanatta da geniş yer verir (Esin, 1995: 54-90) ve bir edebî tür olarak esbiye/rahşiyeleri (Bilgin, 1995: 276-279) yazar. At yetiştiriciliğine büyük önem veren Türkler günümüzde ata sporu olarak biniciliği ve cirit oyununu da devam ettirir.

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da da atın evcilleştirilmesiyle ilgili teknik detaylara değinildiği görülür. Hikâyede atların cüssesi ve hırçınlığı mübalağa ile anlatıldıktan sonra kahramanlar tarafından atın nasıl uysal hâle gelerek eyerlendiği hakkında bilgi verilir:

“... Ol şahş eyitdi: Fülân vilâyetde deryâdan bir at çıkmışdur. Anı getürdiler ve hergiz kimesneye râzı olmaz ve arkasına zîn urup başına licâm geçüre bir zengî gelmişdür. Eyidür ki ben anı eyerlerin. Seyyid Cüneyd eyitdi: Ol zengî kanı? Ol şahş eyitdi: Şâhuñ katındağı siyâh oldur. Seyyid nigâh itdi. Kâmetin ve cesâmetin seyrân idüp hayrân kaldı. Nâ-gâh kenâre-i meydândan bir gürûh hezâr sûtühla miyâne-i meydâna girdiler. Ol atı zencirlerle öninden ve ardından yanından keşân ber keşân getürdiler. Seyyid nazar itdi. Gördi ki kâ'inâtda gözler görmüş degüldür ve kulaqlar işitmiş degüldür ve Seyyid Cüneyd çün Hâk Te‘âlâ hazretine münâcât idüp eyitdi: Sübhâna'llâh bunuñ gibi hûb at yokdur. Kuvvetle yaradup benî-âdeme musahhar eylersin, didi. Dirîgâ n'olaydı bunuñ gibi bir at benüm elüme gireydi tâ ol atıñ arkasında eṭrâf-ı ‘âlemi ṭavâf ideydüm. Seyyid bu fikirde iken ol atı sulṭân katına getürdiler ve nâ-gâh Muḳâtil-i siyâh eyitdi: Andan zencirleri getürün ve seyisler atıñ zencirlerin aldılar. Bir zencir kaldı anuñ daḡı ucını Muḳâtil'ün eline virdiler. Çün Muḳâtil atıñ katına geldi. Diledi ki elini atıñ boynı üzerine koya. Nâ-gâh ol esb-i deryâyî süheyl idüp yirinden ‘uḳâb gibi şıçradı ve

kendüzin zengînuñ üzerine pertâb itdi ve hezâr na‘ ra urup tırdı. At dağı şîr-i jiyân gibi añrayup zengînuñ eñsesin ağzına aldı ve yirinden kaldurup yire çaldı. Zengî kendüzinden gitdi. Çün at kendüzin bendden boş gördi, cüş idüp halka hamle eyledi. Halk dağı atı ortaya alup halka şadmetinden nefret idüp ata yol virdiler ki vara şahrâya gide. Seyyid Cüneyd Şeybû dağı temâşâ eylerdi. Çün bu halkuñ nefretin ve zengînuñ hacâletin gördiler. Ta‘accüb idüp hayrete vardılar. Ammâ çün at Seyyid’uñ kıtına geldi, Şeybû eyitdi: Ey Seyyid atı tut dağı gel. Yine yirümüze gidelüm. Nâ-gâh Seyyid Cüneyd bir na‘ ra urup andan vardı. Sağ elin uzadup atıñ yelesin tutdı ve şol elin uzadup ağzın tutdı. Andan kırnına bir püşt-pâ ile urdı ki at arkasın kemân gibi iki bükdi ve kulağı gözine bir müşt urup andan kulağın eline aldı. Şöyle burdı ki at miskîn har gibi tırı vardı. Seyyid, Şeybû’dan tâziyâne diledi. Şeybû dağı şunu virdi. Seyyid hemân eyersüz ve uyansuz üzerine süvâr olup meydâna şıçratdı. Şol kıdar yeldürdi ki at ‘arağa gark olup süst oldu. Andan şoñra zîn licâm getürüp atı eyerleyüp başına uyan geçürdi ve yine rikâba kıdem kıoyup süvâr oldu dağı meydânuñ öte başından beri başından öte başına şol kıdar segirtti ki at zebûn oldu. Şöyle oldu ki adının admaz oldu ve Manşûr, Seyyid’uñ kırındave zûrında ‘acebe kıaldı. Seyyid Cüneyd, Manşûr’uñ öñine gelüp kızmet itdi ve atı şâhuñ seyislerine virüp eyitdi ki zinhâr bu gice ‘alef virmeñ tâ yarın yine ben gelem. Ben anı bu vechle idem ki seyislere aslâ renc ü zaħmet ü elem irmeye... (İ151^a-İ151^b -İ152^a-İ152^b)”

2.2.3.19. Nevrûz Kutlamaları

Kelime anlamı “yeni gün” olan nev-rûz “Güneşin hamel/koç burcuna girdiği gün olup eski Mart’ın dokuzu (şimdiki 21 Mart) olarak bilinir (Pala, 2004: 357).” Hem Fars kültüründe hem de Türk kültüründe büyük bir öneme hâiz olan nev-rûza ait efsânevî inanışlar mevcuttur. Bu inanışlar dolayısıyla çeşitli şekillerde kutlanan nev-rûzda eski İran şahları tahta oturarak ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılar, mahpusları serbest bırakır, içki ve eğlence ile vakit geçirir (Pala, 2004: 357-358). Günümüzde de hâlen devâm eden nev-rûz kutlamalarında çeşitli spor aktiviteleri yapılır, geleneksel kıyâfetler giyilerek müzik ve dans gösterileri yapılır, ateş üzerinden atlanılır, demir dövülür ve yumurta tokuşturulur.

Hikâyede nev-rûz bir bayram günü olarak kutlanır. Bu bayramda hükümdâr kutlamaları izlemek üzere taht-ı zerrîn üzerinde oturur, halk ise meydanlarda güreşir, ok atar, ata biner ve gûy u çevgân oynar:

“... Bir gün Cüneyd’le Kâdî Târîş pâdişâhınuñ seyrânına ve meydânına çıkdılar. Bir ğalaba enbûh-ı ‘azîm ğürûh gördiler. İlerü varup bir şahşâ şordılar ki bu cem‘iyyet nedür? Ol şahş eyitdi: Güreşci pehlevânlar gelmişdür. Anlaruñ hengâmesidür ve hem bugün nev-rûz-ı dil-fürûzdur ve pâdişâhumuz dağı andadur. Güreş temâşâsın eyler.

Cüneyd’le Kâdî halk içinden meydân yüzine vardılar. Pâdişâhı gördiler, bir civân-ı meh-likâ cemâl-i nûrından meydân pür-zîyâ taht-ı zerrîn üzre nişîn ve etrâfında zerrîn-kemer gülâmlar gün yüzlüler, laţif endâmlular ve lebleri şekerlüler ve gözleri bādâmlular el kavuşurup karşı durur. Cüneyd’ün gayreti tamarındağı kanlar cûşa geldi, hemân-dem şoyundu. Sahtiyân tumân giyüp ‘azm-i meydân itdi ve cezm eyledi ki cümlesin başa. Halâyık Cüneyd’ün kıdd u kâmetin ve şalâbetin ve nehâbetin görüp ta‘accübde kıldılar... (İ35^a)”

“... Cümle cihân halkına lâ-büddür kim sizün dizünüzi ve rikâbuñuzu öpeler ve ol sâ‘at ki siz pehlevânlarla rûz-ı nev-rûzda güreş tutduñuz sizün kıddünüzi ve kâmetünüzi görüp gümân iletdüm... (İ37^b)”

“... İttifâk bir gün rûz-ı ‘îd idi ve pâdişâh-ı Kırvân meydân hevesin buyurdi. Çün meydâna çıkdılar. Ol şahuñ süvâr-ı nâmdârlar ki esb-i tâzîlere süvâr olup ol yazıda gûy çevgân ele alup ve hezâr güne bâzî gösterdiler... (İ126^b)”

“... nâ-gâh Reşîde şabr idemeyüp hemân-dem bir yahşı ata süvâr olup meydâna berķ mişâl vardı. Hemân-dem hâne-i kemâna ok kodı ve nazar-ı şavâbla çeküp tiri pertâb itdi. Tîr nişâna düşdi. Çün pâdişâh u sipâh ta‘accüb kıldılar. Yine meydâna merdâne at şıçratdı. Cevlân gösterüp çevgân diledi, virdiler. Çün eline çevgân alup top çaldı ki tob havâyâ perrân olup nâ-bedîd oldı. Tob bir sâ‘atdan soñra yire indi. Reşîde yine at şıçratdı. Meydân başına çevgân ile topı eyle çaldı ki meydânun öte başında bulunup çıkdı, gitdi. Kırvân merdâneleri Reşîde’nün topa çevgân çalıñın görüp hezâr âferîn dest-bâzûna didiler ve irâdetleri bir iken biñ oldı... (İ127^a)”

2.3. DİL VE ÜSLÛP

XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye tercüme edilen *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*, Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik dil hususiyetlerini içerisinde barındırır. Secili bir anlatımın görüldüğü hikâyede cümleler bazen bağlaçlar ve fiilimsilerle uzun bir yapıya bürünür. Hikâyede devrik yapılı cümlelere rastlanmakla beraber genellikle düz, kurallı cümlelere yer verilir. Ayrıca hikâyede deyim, atasözü gibi kalıp ifadelerle sıkça başvurulur. Hikâyeye, arkaik kelimelerin yanı sıra Arapça ve Farsça kelime hazinesi bakımından da oldukça zengindir.

Bu bağlamda hikâyeyi dil bakımından ayrıntılı bir şekilde incelemek tek başına ayrı bir tez konusudur. Biz burada hikâyenin dil ve üslûbuyla ilgili unsurları genel hatlarıyla vermeye çalışacağız.

Daha önce de ifade edildiği üzere Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini içeren eser, arkaik kelimelerin yoğunluğu ile dikkat çeker. Bu kelimelerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

“Güyegü/ dirîğ/ dağı/ duğter/ arğun arğun/ düün/ dîv/ kenîzek/ ayruk/ gulgüle/ kılan/ beyâbân/ tîğ/ kırbân vs.”

Ayrıca birtakım Arapça ve Farsça kelime köklerine Türkçe ek getirilerek bu kelimelerin Türkçe kelime yapısına benzetilmesi ve bu tarzda oluşan kelimelerin sayıca fazla olması dikkat çeken diğer bir husustur. Eserde, bu şekilde yazılan kelimelerin bir kısmı şöyledir:

“Bî-şümârla/ hâlâşla-/ câvidânlık/ derîçesinüñ/ zârîlığın/ ‘avretlige/ câzûluk/ rûşenâlık vs.”

Hikâyenin deyim, atasözü gibi kalıp ifadeler bakımından zengin olduğu ve bu tarz kalıp ifadelerin hikâyede bağlama göre kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, “cânı postına şığma- /cân vir-/ nîm-cân ol-/ cân-bâzlık eyle-/ cânından şabrı git-/ başına hâk saç-/ şabr yakasın çâk it-/ şabr eyle-/ naşihat eyle-/ terk-i diyâr eyle-/ nazar it-/ pençesin pîç it-/ kâr elden git-/ hüner eyle-/ elüñden gel-/ zîr ü zeber kııl-/ fuzullık göster-/ efkâra düş-/ vâlih ü hayrân kal- ...” gibi deyimler hikâyede sıkça karşımıza çıkan kalıp ifadelerdendir. Ayrıca hikâyede deyim ve atasözü gibi kullanılan özlü söz mahiyetinde yer alan ifadelerin sayısı azımsanmayacak derecededir:

“... Yemeyen kişi yâd elden tabânçe/ Demürdendür şanur kılında pençe... (İ4^b)”

“...baş gidicek ayak pâydar olmaz... (İ8^a)”

“... Çün aña kaşd idüp vardı, gördi bir deryâ-yı bî-pâyân hândân olup kendüye eyitdi: Hele ‘alâmet selâmetdür ve işâret ‘imâretdür ve bu deryânuñ rûzgârından ümîzvârem ki bir gemi getüre ve beni alup götürü bir selâmet yakasına yatura...(İ27^a)”

“... Reşide kendüye râstî vü restî ya‘nî hâlâş ihlâşdadur...(İ27^b)”

“... ‘Âşıkâ şabr eylemek lâ-büdd gerekdür yâ sefer/ Bu iki olmazsa anı ‘aşk ider zîr ü zeber...(İ32^a)”

“... Bu meşeldür âdemi puhte kıılır dirler sefer/ Kâbili puhte kıılır nâ-kâbili n’eyler sefer... (İ32^b)”

“... Derhâl tîğ çıkarup başın kesdi ve eyitdi: Kesük başdan söz gelmez...(İ48^b)”

“... Kâdî Muhtâr’a dönüp eyitdi: Kıyısın gör bezin al anasın gör kıızın al, vay ne güzel gelin vardır. Güyegülük dağı mübârek olsun... (İ95^a)”

“... Muhtâr bunlaruñ seyrânında ta‘ccüb ve barmağı dehânında hayrân kıalmışdı... (İ100^a)”

“... cānları derilerine sığmaz oldu... (İ106^a)”

“... Bu benüm gibi ak saçallu, kızıl şarāb içüp yüz kırasın kıazanmak revā mıdur...(İ106^b)”

“... Şeybū anlaruñ sözün diñleyüp bıyığı altından gülerdi...(İ106^b)”

“... Emr emirüñdür, bunuñ gibi işüñ āhiri teşvışdür... (İ111^a)”

“... Şeybū eyitdi: İsteyici bulucı olur...(İ345^b)”

“... Kerās eyitdi: Sen benüm hem-demümsin benüm dağı yüregüm yanıışdır, didi ve göynüklü göynüklü hālin bilür eyü diyüp ikisi bile çün ağlaşıdılar... (İ345^a)”

“... Pes ğam yimegil kim zīrā müşkil işler çün āsānlık ile hāşılolur... (İ362^b)”

Savaş sahnelerinin yoğun bir şekilde yer aldığı ve genel itibarıyla hareketli bir anlatımın olduğu eserde fiil, birleşik fiil, sıfat fiil ve zarf fiillerin fazlalığı dikkat çeker. Hikâyede onlarca örneğini bulabileceğimiz fiil, birleşik fiil, sıfat fiil ve zarf fiillerin bir bölümünü şöyle sıralayabiliriz:

“Kaçuban/ varuban/ bulup/ kapup/ eyleyüp/ idüp/ diyüp/ tulū‘ it-/ su’āl it-/ temāşa eyle-/ şalıvir-/ alıvir-/ çıka gel-/ helāk olayaz-/ cān vireyaz- vs.”

Edebî özelliklere haiz mensur eserlerde secili anlatım genellikle müellif tarafından vazgeçilmezdir. Söz konusu hikâyenin anlatımında da ifadeye ve manaya güzellik kazandırmak, hikâyenin okur tarafından kolaylıkla ezberlenebilmesini sağlamak için müellifin, bazen secili bir anlatımı benimsediği görülür. Hikâyede yer alan secili anlatıma dair örnekler şöyledir:

“... Ey pīr-i zālīm niçe bir mezālīm... (İ12^a)”

“... Duğter eyitdi: Ben bī-çāre vü āvāre za‘ife vü naḥife miskīne vü ğamgīne şarāb-ı vākı‘a-nüş ve muḥni‘a-püş ‘avret olam benüm bu işde ne ğünāhum vardır ki beni öldürürsin...(İ14^b)”

“... Ey şāh-ı ḥalāyık baña silāḥ virüñ baña lāyık tā ben de ğazā idem...(İ36^a)”

“... naḥir kıtmir takrīr eyledi...(İ37^b)”

Eserde yer alan Arapça ibarelerin kullanım sıklığı az olmakla beraber bu ibarelerin daha çok sûre isimleri, ayet ve duâ olduğu görülür. Ancak az da olsa Arapça bazı kalıp ifadelerin hikâyede yer alan bağlama göre serpiştirildiğine de şahit olmaktayız:

“... Bu şī‘ri okuyup Şeybū-yı bī-dil şarāb-ı ‘aşkıñdan lā-yu‘kal’idi... (İ56^b)”

“... Aña eyidür ki ey zâlim ben senüñ içün bir belâya giriftâram kim *ne‘üzü-bi’llâh* ve her dem ölüme ümîzvâram... (İ64^a)”

“... kışsa-i dil-nüvâza ve ol guşsa-i cân-güdâza âgâz eyleye *min-evvelihî ilâ-âhîrihî* ve halife-i cihânuñ meclis-i cân-fezâsında ve bezm-i şafâ-bağşında naķır ü kıtmîr taķrîr ide... (İ2^a)”

“... Kendü ile endişe eyledi ki *el-‘iyâzû bi’llâh* eger ben siyâhuñ eline düşem bir loķma gibi yir... (İ135^b)”

“... *İlâhî kaçretun min-bihârî cûdik tekfinî ve zerretun min-nişâri ‘afvik ta‘finî bi’rahmetike yâ erḥame’r-Râḥimîn...* (İ47^b)”

“... Şeybû eyitdi: Ey Seyyid bizüm atalarumuz ve ecdadumuzun hemişe kârları bunun gibidür, didi. Uğruluk ve yalan söylemekdür, didi. Oğul oldur ki çün atasına beñzeye didi. *El-veledü sırru ebîhî* ve sizün atalarunuzun kârı şecâ‘at ve saḥâvet ve emânet ve ḥarb ve ḍarb idi. Sen daḥı bî-iḥtiyâr anı idersin, didi... (İ340^a-İ340^b)”

Mensur bir hikâye olarak kaleme alınan bu eserde bazen bağlama dayalı beyit, şi‘r, mesnevî, kıt’a, nazm başlıkları altında manzum metinler de yer alır. Hikâyede Türkçe ve Farsça olarak yazılan bu manzum metinlerin bir kısmında vezin ve kafiye hassasiyetine dikkat edilmediği gibi sanat kaygısının da olmadığı görülür. Ancak bir kısım manzumelerin Dîvân şiirinin klâsik üslûp yapısıyla bağdaştığı tespit edilmiştir. Hikâyenin bağlamına uygun olarak yazılan Türkçe manzumelerin dili ise oldukça sadedir.

Dönemine göre sade bir dille yazılan bu hikâyenin anlatımında klâsik halk hikâye geleneğimizde yer alan meddâh tarzı anlatımın hâkim olduğu görülür. Bağlama göre Hârûn Reşîd’in çeşitli duygularının da yansıtıldığı hikâyede, anlatıcı durumunda olan Ebû Hafs-ı Kûfî yine bağlama göre birtakım nasihatler ve uyarılarla okuru/dinleyeni bilgilendirir. Ebû Hafs, bazen çeşitli söylemlerle hikâyenin önemini ve değerini belirttiği de görülür:

“... Hârûnu’r-reşîd çün bu hikâyeti Ḥafş-ı Kûfî’den işitdi, gâyet ‘aceb gelüp kaḥkahaya düşüp eyitdi: Söyle görelüm Kâḍî’nün ḥâlî ne oldı ve maḳâlî neye vardı? Ebû Ḥafş eyitdi: Kâḍî’nün göñlini ve ‘aqlını ve şabrını ve diyânetini ve şıyânetini ve emânetiniol dil-ârâm alup cânında ârâm komadı ve Kâḍî kemend-i ‘aşka giriftâr oldı... (İ12^a)”

“... Hârûnu’r-reşîd duḡterün bu ḥâletin işidicek niçe kez zâr zâr ağladı. Eyitdi: Ey Ebû Ḥafş söyle görelüm bu miskinün ḥâlî ol beyâbânda ne olisardur... (İ25^a)”

“... Çün söz bu yire geldi. Ḥalife eyitdi: Aḡsent ey Ebû Ḥafş sözün dâdını virdün didi. Her kimesne ki bu kışsa-i naşîḥat-ḥışşayı yaḡşı okusa ve te’emmül eylese aña ziyâde

fevâ'id hâşıl olur, didi ve dağı 'ömr lezzetini bula ve 'ömr ve dünyâ çün hâlini bile, didi. Andan üstine hezâr dînâr nişâr itdi. Yine söyle diyüp işâret buyurdi. Ebû Hafs-ı suhan-dırâz andan bu kışsa-i dil-nüvâza çün yine âgâz itdi... (İ327^b)”

“... Bu maḥalli ferāmūş eyleme yine gelevüz. Çün hikâyeti bir yirden dağı işit. Hiç kulaqlar işitmiş degüldür. Bu hikâyeti altun şuyıyla yazmak gerekdür... (İ298^b)”

Birbirini takip eden olaylar zincirinin yer aldığı hikâyede bir olaydan diğer olaya geçiş sırasında okur, anlatıcı tarafından uyarılır. Bu uyarı bazen kalıplaşmış bir söylem olarak manzum veya mensur şeklinde karşımıza çıkar:

“Bu maḥalli ḥatıruṇda tut ferāmūş eyleme

Güş kıl tā saña bir ḡayrı hikâyet ideyin

İdeyin taḥrîr gönlüñ levhine ey şehr-yâr

Hüb-takrîrile râvîden rivâyet ideyin (İ28^b)”

Aynı şekilde hikâyede “kıssa-i dîger, ez-în cânib, ez-ân cânib, râvî şöyle rivâyet eder ki, râvîler rivâyet eder ki, müellif-i kitâb rivâyet eder ki, muhaddis şöyle rivâyet eder ki, Ebû Hafs-ı Kûfî rivâyet eder ki” gibi kalıplaşmış ifadelerin kullanıldığı görülür. Bu ifadelerin, nazımdan nesre geçiş sırasında veya bir olaydan diğer olaya geçişte yazıldığı tespit edilmiştir. Hikâyede kullanılan bu kalıp ifadeler, Ebû Hafs-ı Kûfî’nin, olayları birkaç yönden anlatmasına olanak sağlar. Böylece hikâye bir film sahnesini aratmayacak türden bir yapıya bürünür. Müellif, anlattığı olayı heyecanlı bir noktada bırakır ve diğer bir olaya geçer. Bu türden ardı sıra devam eden olaylar okurun merakını ve heyecanını zirveye taşır. Müellif, hikâyeyi anlatımı sırasında bir başka olaya başlamadan önce, daha önceki olayı özetler ve gerekirse zaman, mekân ve şahıs tespiti yaptıktan sonra olayın anlatımına kaldığı yerden devam eder. Böylece olaylar arasındaki bağlantı okurun zihin dünyasında sürekli canlı kalır.

Eserde; şahıs, mekân, tabiat ve olağanüstü varlıkların tasvîrleri geniş yer tutar. Çoğu zaman mübalağalı bir anlatıma sahip olan bu tasvîrlerde ayrıntılara olabildiğince dikkat edilir. Özellikle hareketli tasvîrlerin yer aldığı savaş meydanları veya şahsın yapmış olduğu davranışlar bir film sahnesi gibi işlenir:

“... Kendü kendü ile fikr itdükden soñra reml taḥtasını öñine alup nokṭa düşdi. Öte cizdi ve beri cizdi ḡānlara nazar itdi ve gözin oynatdı ve tudağın kımıldatdı. Başın şalup bunlara eyitdi: Ṭālî’ in tutdum gördüm dîvden ayrılmış beyâbânda ser-gerdândur...(İ30^b)”

“... Cevalân gösterüp Reşîde’ye muķâbil oldu ve eyitdi: Ey duķter-i ra’nâ ve ey dil-ber-i zîbâ benden ne istersin ki beni meydâna okursın? Reşîde eyitdi: Senden ķarındaşum ķanını dilerem ve aña diş bilerem ki senüñ anañ daķı benüm anam gibi ķaralar giyüp mâtem-zede ola ve dideleri pür-hün cigerleri tōla. Cüneyd eyitdi: Duķter-i nîk-aķter erlik degüldür ol ki ķarındaş ķanın dileye ve kimsenüñ etine diş bileye... (İ9^a)”

“... Andan soñra kendü ile hezâr güne efķara varup ve eyitdi ki eger sen bunda yüz yıl daķı oturup giryân olursañ bir dermân bulmazsıñ ve saña dermân oldur ki hemân tūru gelüp revâne olasın ve ammâ bilmezem ki ne yire gidem ve ne iş idem ve ķanda varam ve nereye irem ve kimi görem ve kime şoram ki bu ne diyârdur ve ne iķlîmdür ki ben bî-çâre bu bâdiye-i bî-kerândan niçe geçem ve ne yiyem veyâ ne içem ve ne bir refîķ var ki anuñla eglenem ve ne bir tāk var ki aña girüp diñlenem ve bu niçe kâr-ı müşkildür ki belâ-yı cân u dildür diyüp andan yine ağladı ve Hârûnu’r-reşîd duķterüñ bu hâletini işidicek niçe kez zâr zâr ağladı. Eyitdi: Ey Ebû Hâfş söyle görelüm bu miskinüñ hâli ol beyâbânda ne olıardur? Ebû Hâfş eyitdi...(İ25^a)”

Hikâyede, Arapça manzume yer almamasına karşın beyt, kıt’a ve şi’r başlıkları altında toplam 19 Farsça manzume ve yine aynı şekilde beyt, kıt’a, şi’r, nazm ve mesnevî başlıkları altında toplam 73 Türkçe manzume yer almaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere manzumelerin bir kısmında vezin ve kafiye hassasiyetine dikkat edilmediği gibi sanat kaygısının da olmadığı görülür. Hikâyenin bağlamına uygun olarak muhtelif amaçlar için yazılan manzumelerin hikâyedeki tekdüzeliği ortadan kaldırdığını söyleyebiliriz. Söz konusu manzumelerin hikâyedeki işlevlerini şöyle sıralayabiliriz:

a. Bağlam odaklı ve özlü söz olarak söylenen örnek manzumeler: Bu manzumeler genellikle bir olayın akışı içerisinde veya sonucunda okurun ders çıkarması ve daha sonra gerçekleşecek olaylar hakkında fikir sahibi olması amacıyla söylenir.

Hikâyede bir av yüzünden Seyyid Cüneyd ile tartışan ve ondan daha üstün olduğunu iddiâ edip oldukça mağrûr durumda olan Hanzala’nın düşeceği durumu anlatan bir beyit söylenir:

“Yemeyen kişi yâd elden tábânçe

Demürdendür şanur ķolında pençe (İ4^b)”

Seyyid Cüneyd ve Kâdî daha önce sefere çıkmamalarına rağmen Reşîde’nin bir dîv tarafından kaçırılması üzerine onun hasretine daha fazla dayanamayıp

Reşîde’yi aramak için vatanlarını terk ederek sefere çıkma durumları üzerine aşağıda yer alan beytler söylenir:

“‘Âşıkâ şabr eylemek lâ-büdd gerekdür yâ sefer

Bu iki olmazsa anı ‘aşk ider zîr ü zeber (İ32^a)”

“Bu meşeldür âdemi puhte kılur dirler sefer

Qâbili puhte kılur nâ-qâbili n’eyler sefer (İ32^b)”

Hikâyede Kâbûs’un tutsağı durumunda ölüm anını bekleyen Reşîde, Allâh’a duâ ettikten sonra oradan kurtulur. Reşîde’nin bulunduğu durumdan kurtulacağını okura haber veren kıt’a şöyledir:

“‘Âlem ki hâdişâtla her gice yüklüdür

Gün toğmadan neler toğa kim bile nâ-gehân

Her ne ki geldi çarh-ı felekden döne döne

Çekdüm yine çekem ne gelürse anı hemân (İ117^b)”

b. Mevcut durumu tasvîr etmek için söylenen örnek manzumeler: Bu manzumeler, bazen bir savaş meydanının tasvîri bazen de bulunulan durumun veya mekânın tasvîri için yazılan manzumelerdir.

Reşîde, savaş meydanında Seyyid Cüneyd’in babası Seyyid Üseyd’i öldürmekten vazgeçtikten sonra birbirine düşman her iki ordunun meydanda şiddetli bir şekilde savaşma durumu aşağıda yer alan şiirde şöyle dile getirilir:

“İki leşkerde kopdı âh u efğân

Güya gulgule ile doldı cihân

Çıkdı yirden gubâr ‘ayyûka

Toz zulmet bırağdı mağlûka

Görmez oldılar birbirini

Farq olunmazdı fakîr ü ğanî

Qopdı güya kıyâmet-i kübrâ

Nefes nefese oldu pîrle bernâ

Halk olmışken serâsîme

Geldi yil toz oldu iki nîme

Çünkü yıl aldı gitdi ol tozi

Rüşen oldı o dem şahrâ vü yazı

Çün görüp birbirin dil-âverler

İtdiler kaçd çün tîğ ü hancerler (İ9^b-İ10^a)”

Bir dîvin gelip Reşîde’yi Kâdî’nin sarayından alıp götürdüğü sırada halkın bulunduğu durumu anlatan beyit şöyledir:

“Çünkü kapdı duğteri Kâdî serâyından o dîv

Bu halâyıkdan hemân-dem çopdı feryâd u gîrîv (İ21^a)”

Sa’îd-i Perî’nin ülkesine giden Reşîde’nin bulunduğu mekân bir kıt’ada şöyle tasvîr edilir:

“Çemen içinde işbu havz-ı sîmîn

Çü mâh-ı bedredür gûyâ miyânda

Bu havz içinde mâhîler görinür

Çü mâh-ı nev miyân-ı âsmânda

Anuñ gibi mücellâdur kim ol havz

Görinür kâ’inātuñ ‘aksi anda

Bu havza girse sîmîn-ten perîler

Düşerdi ditreyüp güneş ol anda (İ68^b)”

c. Kahramanların karşılıklı konuşma sırasında dile getirdiği örnek manzumeler: Hikâyede kahramanlar arasında geçen konuşmalar kimi zaman manzume şeklinde dile getirilir.

Seyyid Cüneyd tarafından öldürülen oğlunun intikamını almak için savaş meydanına gelen Amr, Seyyid Üseyd’in nasihatlerini dinlemeyerek onunla savaşmak istediği söyler. Bunun üzerine Seyyid Üseyd, aşağıda yer alan kıt’ayı söyler:

“Hüner var ise sende üşde meydân

Elüñden ne gelürse kılğıl anı

Alasın bunda cân yâ viresin cân

Bulursañ fırsatı virme emâni (İ7^b)”

Kayser-i Rûm'un zindanında tutsak olan Seyyid Cüneyd'e kayserin bir câriyesi âşık olur. Câriye, Seyyid Cüneyd'i zindandan kurtarma karşılığı olarak Seyyid Cüneyd'den murâd talep eder. Bunun üzerine Seyyid Cüneyd aşağıda yer alan manzumeyle şöyle cevap verir:

“Didi kim yûri ey zen-i tîre-ten
Saña çömezem kuşağum bil ki ben
Ölem vermeyem saña hergiz murâd
Ki evlâd-ı Seyyid'den olmaz fesâd
Ki biz naşîhüz bu cihân halkına
Biz ahker koruz nefis-i seg halkına (İ46^a)”

Bir havuz kenarında Selîm-i Cevherî'yle karşılaşan perîlerin sorusu üzerine Selîm-i Cevherî aşağıda yer alan manzumeyle cevap verir:

“Eyitdi böyledür benüm adum ey yüzleri çün mâh
Meger ilhâm idüp durur gaybdan çün size Allah
Baña maqşûdumı virüñ ki siz de maqşûda irüñ
Sürüñ dilden gümânı kim Selîm'em ben oluñ âgâh (İ231^a)”

d. Kahramanların kendi duygu ve düşüncelerini dile getirdiği örnek manzumeler: Hikâyede kahramanların kendi dilinden duygu ve düşüncelerini dile getirdikleri manzumelerdir.

Reşîde'ye âşık olan Kâdî, bulunduğu durumu aşağıdaki manzumede şöyle dile getirir:

“Gönül bir duhter-i ra' nâya düşdi
Yüzi hürşîd alnı aya düşdi
Cihân gavğâlarından eymen iken
Figân vâh vâh vâya düşdi
Görelen duhterüñ müy-ı siyâhın
‘ Aceb ince uzun sevdâya düşdi
Yiri efserleyin söz üzre iken
Nigârüñ zülfi gibi pâye düşdi
Ferâğat güşesinden Kâdî-i miskîn

Bir āhū-çeşm için şahrāya düşdi (İ12^a)”

Reşîde’nin aşkıyla kendinden geçen Seyyid Cüneyd, ona verilen öğütleri dinlemez ve bu manzumeyi kendi kendine tekrarlar:

“Dostlar ‘âlemde hicr-i yârdan düşvâr yok

Künc-i firkatde benümle hiç bir ğam-h’âr yok

Nârdan muhriķ ne var ‘âlemde didüm didiler

Āteş-i hicrāndan artuķ yakıcı bir nâr yok

Bülbül-i dil nâle vü feryād u efgān itmege

Dem-be-dem rûy-ı dil-ārādan eyü gülzâr yok

Şordum ol şîrîn-dehāndan bir nişân hüsrevlere

Qaldılar şöyle tereddüd dimeyeler var yok

Var durur her vuşlatuñ bir firķati ey Cüneyd

Gülşen-i ‘âlemde bilgil bir gül-i bi-hâr yok (İ21^b-İ22^a)”

Seyyid Cüneyd’den ayrılıp uzak diyârlara giden Reşîde, Seyyid Cüneyd’in ayrılığına daha fazla dayanamaz ve onu aramak için yola çıkar. Çölde aç ve susuz bir durumda yol alırken aşağıda yer alan manzumeyi söyleyerek kendini teselli eder.

“Ey gönül ğam çekme kim her zulmetuñ bir nûrı var

Her ğamuñ bir şādı ve her mâtemuñ bir sûrı var

Tev-emāndur şād u ğam bu mäder-i eyyāmdan

Birbirini devr iderler gerçi devr devri var

Her şeb-i târiküñ olur rûz rûşen āhiri

Lâ-cerem her rûz-ı pür-nûruñ şeb-i deycûrı var

Her şarābuñ var humârı her ta‘āmuñ şıķleti

Nitekim her nûşuñ elbet hancer-i zünbûrı var

Her hayātuñ var memâtı gelmegin var gitmegi

Böyledür hâl ey Reşîde menzilüñ al yüri var (İ26^b)”

e. Hikâyede bir olaydan başka bir olaya geçiş sırasında söylenen örnek manzumeler: Hikâyenin anlatımı sırasında bir olaydan diğer olaya geçişte okur, müellif tarafından uyarılır. Bu uyarı bazen kalıplaşmış bir söylem olarak sürekli tekrar eden bir manzum şeklinde karşımıza çıkar.

“Bu maḥalli ḥāṭıruñda tut ferāmūş eyleme

Gūş kıl tā saña bir ḡayrı ḥikāyet ideyin

İdeyin taḥrîr göñlüñ levḥine ey şehr-yār

Ḥüb-taḥrîrile rāvîden rivāyet ideyin (İ28^b)”

f. Kahramanların üstün niteliklerini anlatmak için söylenen örnek manzumeler: Bu manzumeler genellikle hikâyede yer alan kahramanlar tarafından dile getirilir. Hikâyede bir kahramanın diğer kahramanlara göre öne çıkan bir özelliği varsa bu durum diğer kahramanlara bazen şiir şeklinde söylenir.

Seyyid Cüneyd, seyahat ettiği sırada karşılaştığı tüccarların mallarını harâmîlerden kurtardığı için, bu duruma sevinen tüccarlar Seyyid Cüneyd hakkında bu mesnevîyi dile getirir:

“Biri didi ey Ḥamza-i nāmdār

Biri didi ey Rüstem-i rûzgār

Biri didi ey lendūhā-yı cihān

Birisi didi ey bedî‘ ü’z-zamān

Biri daḡı didi bu Behmen durur

Biri daḡı didi bu Bîzen durur

Birisi didi budur Efrāsiyāb

Bunuñ olmayan kişver olur ḡarāb

Birisi didi bu cihān-gîr olur

Çü Ḥamza cihānda zamān-gîr olur

Ḳamu yirde buña Ḥudā yār ola

Yüz dîdelerden niḡehdār ola

Bu medḡi okuyup olur ey ḥümām

Cüneyd’e pes itdiler ikrām tām

Kişinüñ ki nefsinde olsa ḥüner

Ne yirde olursa olur mu‘ teber

Ebed ‘ izzet uman ḡazansun kemāl

Ki olmaz hemîşe kemāle zevāl (İ33^b-İ34^a)”

Seyyid Cüneyd ile Kâdî, Tartûs şehrine geldiklerinde bir güreş meydanının olduğunu görürler. Güreş meydanına girmek için hazırlanan Seyyid Cüneyd’in vücûdunu gören halk aşağıda yer alan şiiri söyler:

“Boyı yüce bâzûlarıdur kavî

Belî ince gâyet teni Pehlevî

İki kolı şanki cevzân-ı heyûn

Elinde bunuñ ola Rüstem zebûn

Ayaqları şankim sûtûn-ı dürüst

Yıkar şanki kûha vurursa müşt

Çü meydâna girdi bu şîr-i jiyân

Bunuñla tutuşır kanı pehlevân (İ35^b)”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİKÂYENİN NÜSHALARI VE METİN

Bu bölüm başlığı altında nüshaların tavsifi yapıp nüshalarda dikkat çeken yazılış özellikleri anlatıldıktan sonra metin kuruluşunda izlenen yöntem, transkripsiyon alfabesine ve son olarak metne yer verilmiştir.

3.1. NÜSHALARIN TAVSİFİ

Yurt içi ve yurt dışı yazma eser kütüphane ve kataloglarında yapılan taramalar sonucunda *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab* Tercümesi'ne ait iki nüsha tespit edilmiştir. Söz konusu nüshaların künyesi ve tavsifi şöyledir:

3.1.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

Eser İsmi	: Reşîdiye veya Kıssa-i Cüneyd
Mütercim	: Vâhidî
Tercüme Tarihi	: H 924/ M 1518 ¹⁶
Bulunduğu Yer	: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, İstanbul
Koleksiyon	: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Koleksiyonu
Varak Sayısı	: 388
Satır Sayısı	: 21
Yazı Türü	: Nesih
Yer Numarası	: 92 Barkod NEKTY00172
Baş	: Hazā Kitābü Reşîdiyye/ Rāviyān-ı aḥbār ve nākılān-ı āṣār böyle rivāyet ü ḥikāyet eyler ki Hārūnu'r-reşîd'e keşret-i fikr-i ḥayālden ve endîşe-i mālden 'illet-i mālî-ḥulyā ve zaḥmet-i vesvās-ı sevdā zāhir oldı. Ḥükemā vü eṭibbā anuñ mu'ālecesinde 'āciz ü fūrū-mānde oldılar.
Son	: ...

Vāhidî'nün maḳşad-ı aḳşāsı oldur kışşadan

Hişşe baḥş ide kim oḳursa du'ādan ve's-selām

¹⁶Süleymaniye nüshasında yer alan beyte göre “Dān ki bā in tercüme tārīḥ şod/ Erbā' u 'işrîn ü tis'ā-mi'e”

Gerçi kim işbu kitâb oldu tamâm ammâ kabûl
Olmazısa bâb-ı devlet-bahşda olmaz tamâm
Neşrdür ammâ olupdur sec' ile ârâste
Câ-be-câ hem cân-fezâ nazmıla bulmuşdur nizâm
Her ki diler rahmet-i Hâk çok kazana
Du' â ide yazdurana ve yazana”

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde bulunan ve “*Reşîdiye veya Kıssa-i Cüneyd*” ismiyle kayıtlı olan bu nüsha 388 varaktan oluşmaktadır. Her sayfanın satır sayısı 21 olan eserin ilk ve son sayfalarında yer alan satır sayısı farklılık gösterir. Ayrıca 90^a/90^b, 91^a/91^b ve 117^a/117^b sayfalarındaki satır sayısı 20 olarak; 107^a’daki sayfanın satır sayısı 22 olarak görülmektedir. Eserin yazı türü genel itibarıyla harekesiz nesih olup çok az sayıda olan kelimelerin okunabilirliği amacıyla metinde hareke kullanıldığı tespit edilmiştir. Metin yazısı genel olarak siyah mürekkeple yazılmıştır. Eserde yer alan bölüm başlıkları, ayet, hadis ve birtakım kalıp ifadeler genellikle kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu nüshada yer alan bazı şiir ve beyitlerin başında manzum kısma geçildiğini belirtmek için *beyt*, *nazm*, *kıt’a*, *şi’r* gibi ibareler; aynı şekilde tekrar mensur kısma geçildiğini belirtmek için *nesr* ibaresi kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde yer alan manzumların her bir mısraının başında ve sonunda kırmızı mürekkeple işaretler konulmuştur. Eserin dış kapak kısmında “*Bu kitâbun bir nüshası dahı İslâmbol’da Fâtih Kütüphânesindedür. Târih mebhasına Dâstân-ı Seyyid Cüneyd diyü yazılıdır.*” ibaresi yer alır. İç kapak kısmında ise çoğu kısmı silinmiş ve mürekkep izi kalmış bir kısım ibareler görülür. Aynı yerde “*Edebiyat Kütüphanesi*” ibaresinin altında “*Reşîdiye yahûd Kıssa-i Cüneyd*” ibaresi yer alır. 1^b ile 11^b arasında yer alan metin yazısı kırmızı mürekkeple çerçeve içine alınmıştır. Ayrıca eserin 1^b sayfasında metin yazısının baş kısmı dairesel geometrik şekiller ve çeşitli motiflerle süslenmiştir. Bu nüshada herhangi bir mukaddimeye yer verilmemiştir. Eser 1^b’de “*Hazâ Kitâbü Reşîdiye*” başlığı ile başlar. Eserin giriş kısmında hikâyenin anlatımına sebep olan olay anlatıldıktan sonra hikâyenin içeriği ile ilgili bilgi verilir. 2^a’da yer alan “*Âgâz-ı Kıssa-i Seyyid Cüneyd b. Seyyid Münzir*” başlığı ile asıl hikâye anlatılmaya başlanır ve hikâye 383^b’de sona erer. 383^b ve 384^a’da ise eserin Farsçadan Türkçeye tercüme edildiğini belirten

mütercime ait Türkçe manzumeye yer verilir. Aynı sayfanın en alt kısmında ise “*Bu kitâb hûş-yâr kâdı’nundur. Tanrı aşkına olsun ismimi sormasunlar ve hayır duâ ile yâd idüp hâtırdan çıkarmasunlar.*” şeklinde bir ibare görülmektedir. 384^b, 385^a, 385^b, 386^a sayfalarında muhtemelen daha sonra başka kişiler tarafından yazılmış ve bir kısmının üzeri çizilmiş ibareler yer alır.

3.1.2. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi

Eser İsmi : Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab ve Sergüzeşt-i Îşân

Mütercim : Yahyâ b. Abdullah el-Çerkesî

Tercüme Tarihi : H 969/ M 1561

Bulunduğu Yer : Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, İstanbul

Koleksiyon : Fatih Koleksiyonu

Varak Sayısı : 339

Satır Sayısı : 15

Yazı Türü : Nesih

Yer Numarası : 4354

Baş : Kıssa-i Seyyid Cüneyd ü Reşîde-i ‘Arab ve Ser-Güzeşt-i Îşân/ Râviyân-ı aḥbâr ve nâkilân-ı âşâr böyle rivâyet ü ḥikâyet eyler ki Hârûnu’r-reşîd’e keşret-i fıkri ḥayâlden ve endîşe-i mâlden ‘illet-i mâlî-ḥulyâ ve zaḥmet-i vesvâs-ı sevdâ zâhir oldu. Ḥükemâ vü eṭibbâ anuñ mu‘âlecesinde ‘âciz ü fûrû-mânde oldılar.

Son : ... Ve’l-mercuv mine’n-nâzirîn fi-hazâ’l-kitâb en yed‘u’l-kâtibihi kemâ da‘va’s-şâhibihi. Kad vaḳa‘a’l-ferâğ min taḥrîri hazâ’l kitâb bi-‘avni’llâhi’l-Meliki’l-Vehhâb. Yevmü’l-cum‘ati fi-evveli şehr rebî‘i’l-evvel. Fî-hicreti’n-nebevî. Sene 969.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Fatih Koleksiyonu’nda bulunan ve “*Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab ve Sergüzeşt-i Îşân*” ismiyle kayıtlı olan bu nüsha 339 varaktan oluşmaktadır. Genellikle satır sayısı 15 olan eserin ilk ve son sayfalarında bulunan satır sayılarında farklılık görülür. Kütüphane kaydında belirtildiği gibi eserin yazı türü harekesiz nesihdir. Ancak kelimelerin okunabilirliği

amacıyla metinde çok az sayıda harekenin kullanıldığı da tespit edilmiştir. Eser siyah mürekkeple yazılmış olup bölüm başlıkları, ayet, hadis ve bazı kalıp ifadeler genellikle kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca eserde yer alan bazı şiir ve beyitlerin başında manzum kısma geçildiğini belirtmek için *beyt*, *nazm*, *kıt'a*, *şi'r* gibi ibareler; aynı şekilde tekrar mensur kısma geçildiğini belirtmek için *nesr* ibaresi kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde yer alan manzumelerin her bir mısraının başında ve sonunda kırmızı mürekkeple işaretler konulmuştur. Eserin iç kapak kısmında iki mühür ve mührün hemen altında bir ibare yer almaktadır. Eser 1b'de "*Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşide-i Arab ve Sergüzeşt-i İşân*" başlığı ile başlar. Eserin giriş kısmında hikâyenin anlatımına sebep olan olay anlatıldıktan sonra hikâyenin içeriği ile ilgili bilgi verilmiştir. 2b'de yer alan "*Âgâz-ı Kıssa-i Seyyid Cüneyd b.Seyyid Üseyd b. Münzirrahimehumu'llâh*" başlığı ile asıl hikâye anlatılmaya başlar ve hikâye 337^a'da sona erer. Aynı sayfada tercümenin 924/1518 tarihinde tamamlandığını belirten Farsça bir beyit yer alır¹⁷. Beytin hemen altında ise "*Ez-berâ-yı fazîlet-i kitâb*" ve kırmızı mürekkeple "*kıt'a*" ibareleri bulunur. 337^b'de İstanbul nüshasındaki mütercime ait manzumeye ve 338^a da ise bu tercümeyi yazan Yahya b. Abdullâh el-Çerkesî'nin adının bulunduğu Arapça bir ibareye¹⁸ ve yine aynı kişinin yazdığı Farsça bir manzumeye yer verilir. Farsça manzumeden sonra ise mütercimin ketebe kaydına yer verilmiştir.¹⁹ 339^a'da ise Ali Paşa'nın sadrazam olduğuna dair bir not düşülmüştür²⁰.

3.2. NÜSHALARDA DİKKAT ÇEKEN YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

XVI. yüzyılda Farsçadan tercüme edilmiş *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşide-i Arab Tercümesi*'nin elde bulunan her iki yazma nüshasının da harekesiz nesihle yazıldığı tespit edilmiştir. Ancak her iki nüshada bazı kelimelerin doğru okunmasına yardımcı olması için çok az yerde harekelerin kullanıldığı görülür. Her iki nüshada şedde ile yazılması gereken kelimelerin şeddelerinin bazen yazılmadığı

¹⁷ "Dān ki bā īn tercūme tāriḥ şod
Erbā' u 'işrīn ü tis' ā-mi'e"

¹⁸ "Ketebe hazā'l-kitābi't-Türki Yahyā bin 'Abdu'llāh el-Çerkesi ilā ḥizmeti āga Bābü's-sa'ādeti'l-ebediyyi el-müsemnā Ya'kūb Āga el-muḥibb li'l-fuḫarā ve's-şulehā raḥimullāhu imrāen da' iye lehu bi'l-ḥayri ve's-sa'ādeti'l-ebediyyeti ve yaḫūlu bi'l-Fārisi."

¹⁹ "Ve'l-mercuv mine'n-nāzirīn fī-hazā'l-kitāb en yed'u'l-kātibihī kemā da'va's-şāḥibihī. Qad vaḳa'a'l-ferāḡ min taḫrīri hazā'l kitāb bi-'avni'llāhi'l-Meliki'l-Vehhāb. Yevmü'l-cum'ati fī-evveli şehr rebī' i'l-evvel. Fī-hicreti'n-nebevī. Sene 969"

²⁰ "Sene biñ yüz elli beş şeferi'l-ḥayruñ yigirminci günü sâ'at dört buçuḡda, Alī Pāşā ḥazretleri Kütāḥiyye'den gelüp vüzerāta kürk giyüp şadr'azam olmışdur. Sene 1155"

görülmektedir. S nüshasında belirtme eki içeren birtakım kelimelerin ise belirtme eklerinin genellikle esre ile gösterilmesi dikkat çekicidir. Her iki nüshada da görülen buna benzer birtakım imlâ tutarsızlıklarının kaynağı eserin tercüme edildiği tarih itibarıyla Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik dil hususiyetlerini içerisinde barındırmasıdır. Bilindiği üzere Eski Anadolu Türkçesi, Türkiye Türkçesinin XIII. yüzyıl başlarından XV. yüzyıl sonlarına kadar gelişme kaydeden ilk dönemdeki yazı dilinin adıdır. Bu dönemde Arap yazı sisteminin Türkçeye uygulanması sırasında ortaya çıkan karışıklığın neticesinde daha önce de ifade edildiği üzere pek çok imlâ tutarsızlığı baş göstermiştir (Canpolat, 1981: 45-60; Ercilasun, 2008; Özkan, 2000; Akar, 2012; Dilçin, 1991; Tuğluk, 2008: 612-630).

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab Tercümesi'nin nüshalarında dikkatimizi çeken dil ve imlâ özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

a. Ünlülerin Yazılışı

1. /a/ ünlüsünün yazılışı: Ön seslerde yer alan /a/ ünlüsü her iki nüshada da genellikle üstünsüz elif (ا) olarak yazılmıştır. Her iki nüshada çok az miktarda üstünlü elif (آ) olarak yazılırken birkaç kelimedede ise medli elif (إ) kullanılmıştır.

Örnek: ağac/ اغاج, ayak/ ايق, aña/ اكا, anı/ آنى , āgāz/ آغاز, ay آى

İç ses durumunda yer alan /a/ ünlüsü nüshaların harekesiz olması nedeniyle genellikle elif (ا) ile yazılmıştır. Ancak bazı kelimelerin okunabilirliği açısından iç ses durumunda olan /a/ ünlüsü üstün (ـ) ile yazılmıştır.

Örnek: baña/ باكا, balıklar/ بالقلرى

Son ses durumunda yer alan /a/ ünlüsü ise bazen elif (ا) bazen de he (ه/ه) ile yazılmıştır.

Örnek: karga/ قراغه, yaña/ يكا, çäre/ چاره

2. /e/ ünlüsünün yazılışı: Ön seste /e/ ünlüsü her iki nüshada genellikle elif (ا) ile yazılmıştır.

Örnek: eyleyeler/ ايليلر, endişe/ اندیشه, etmek/ اتمك

İç seslerde ise /e/ ünlüsü için genellikle herhangi bir hareke veya harf kullanılmamıştır. Ancak çok az sayıdaki kelimedede bazen elif (ا) bazen de he (ه/ه) ile yazıldığı görülmüştür.

Örnek: etegine/ اتكنه, diñleñ/ ديكلك, bileyin/ بلمين

Son ses durumunda olan /e/ ünlüsü her iki nüshada he (ه/ه) ile yazılmıştır.

Örnek: çāre/ چاره, böyle/ بویله, gice/ گجه

3. /ɪ/-/i/ ünlülerinin yazılışı: Ön seste /ɪ/-/i/ ünlüleri genellikle elif-ye (ی) veya sadece elif (ل), çok az miktarda ise esreli elif (ل) ile yazılmıştır.

Örnek: ırak/ اراق, irdi/ ایردی, ilerü/ الرو

İç ses durumunda olan /ɪ/-/i/ ünlüleri ye (ی) ile yazılmış olup bazen herhangi bir hareke veya harf kullanılmamıştır. /ɪ/-/i/ ünlüleri çok nadir olarak esre (ـ) ile veya esreli ye (ی) ile gösterilmiştir.

Örnek: yıl/ ییل, dirildi/ درلدى, bilindi/ بلندی

Son seste ise /ɪ/-/i/ ünlüleri genellikle ye (ی) veya çok nadir olarak esreli ye (ـ) olarak yazılmıştır. Belirtme eki durumu veya iyelik eki durumunda olan ünlülerin S nüshasında esre (ـ) ile yazıldığı yerler mevcuttur. Her iki nüshada son sesi /e/ ile biten ve he (ه) harfi ile yazılarak üzerlerine hemze veya esreli hemze konulmuş sözcüklerin belirtme eki durumunda araya koruyucu ünsüz –y- almadıkları tespit edilmiştir. Bu durum genellikle Arapça veya Farsça kökenli kelimeler için uygulanmıştır.

Örnek: duhteri/ دخترى, nūri/ نور, süfre-y-i/ سفره

4. /u/-/ü/-/o/-/ö/ ünlülerinin yazılışı: Ön ses durumunda olan bu dört ünlünün yazımı için genellikle elif-vav (و) kullanılmıştır.

Örnek: öcinden/ اوچندن, üç/ اوچ, urdı/ وردى

İç ses durumunda olan bu ünlüler genellikle vav (و) ile yazılmıştır. Vav (و) harfinin yazılmadığı durumlarda genellikle ötreye de (ـ) yer verilmemiştir. Ancak çok nadir olarak ötre (ـ) ile yazılan kelimeler tespit edilmiştir.

Örnek: gözleri/ گوزلرى, bakup/ يقوب, boyunlarında/ بوينلرنده

Son seste /u/-/ü/ ünlüleri her iki nüshada vav (و) ile yazılmıştır.

Örnek: uyhu/ اويخو, berü/ پرو, eyü/ ايرو

b. Ünsüzlerin Yazılışı

1. /c/-/ç/ ünsüzlerinin yazılışı: Bu ünsüzlerin ön, iç ve son sesteki yazılışlarında belli bir düzen yoktur. Her iki nüshada da aynı kelimeler için bazen c (ج) bazen ise ç (چ) harfleri tercih edilmiştir.

Örnek: ağac/ اغاج, ağaç/ اغاچ; üç/ اوچ, üç/ اوچ; nice/ نجه, niçe/ نيچه

2. /p/-/b/ ünsüzlerinin yazılışı: Bu ünsüzlerin ön, iç ve son sesteki yazılışları belli bir kurala bağlı değildir. Her iki nüshada da aynı kelimeler için bazen b (ب) bazen ise

p (پ) harfleri tercih edilmiştir. Ancak son ses durumunda olan –up/ -üp zarf-fiil ekinin yazımında genellikle b (ب) ünüsüzü tercih edilmiştir.

Örnek: bişürüp/ يشروب, pişürüp/ يشروب; çābük/ چابک, çāpük/ چاپک debürdüsü/ دبردسی, bakup/ بقوب

3. /t/-/t/-/d/ ünsüzlerinin yazılışı: Kalın sıradan kelimelerin ön seslerinde genellikle t (ط) harfi kullanılmıştır.

Örnek: tağ/ طاغ, tavar/ طوار, toydı/ طویدی

Bazen kalın ünlüye sahip oldukları halde t (ت) ile yazılan kelimeler de mevcuttur.

Örnek: tozı/ توزی, tavuk/ توق

Ayrıca aynı kelimenin ön sesinde hem t (ط) hem de d (د) harflerine rastlanılır.

Örnek: tırdı/ طوردی, durdı/ دوردی; tudağ/ طوداق, dudak/ دوداق

İç ve son ses durumunda kullanılan kalın sıradan kelimeler için genellikle t (ت) harfi kullanılır. Ancak çok az sayıda kelimenin iç ve son seslerinde hem t (ت) hem de d (د) harfleri mevcuttur.

Örnek: at/ ات, ot/ اوت, katı/ قتی, katırlar/ قطرلر, kurd/ قرد, kurt/ قرت

4. /h/-/h/-/k/ ünsüzlerinin yazılışı: /h/-/h/ ünsüzleri özellikle İ nüshasında sıkça birbirinin yerine kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yanlış kullanım genellikle Arapça ve Farsça kökenli kelimeler için geçerlidir.

Örnek: Muhtār/ مختار, Muhtār/ مختار

taht/ تخت, taht/ تحت

hizmet/ خدمت, hizmet/ خدمت

hurrem/ حرم, hurrem/ حرم

/h/-/k/ ünsüzleri ise özellikle iç ses durumunda kullanıldığı zaman aynı kelimedede hem h (خ) hem de k (ق) şeklinde yazıldıkları tespit edilmiştir.

Örnek: uyhu/ اويخو, uyku/ اويقو; yohsa/ يوخسه, yoksa/ يوقسه

5. /ş/-/s/-/s/ ünsüzlerinin yazılışı: Yabancı kökenli ve kalın sıradan ünlü ile oluşan kelimeler genellikle ş (ص) ile yazılırken ince sıradan ünlü ile oluşan kelimeler genellikle s (س) veya s (ث) ile yazılmıştır. Türkçe kökenli kelimelerde bu kurala uyulmamıştır. Genellikle kalın sıradan ünlü ile oluşan kelimelerde ş (ص) harfinin gelmesi gerekirken s (س) harfinin yazıldığı görülmüştür.

Örnek: saç/ صاج, saç/ صاج, şağal/ صقال, şağal/ سقال

6. /ñ/ ünsüzünün yazılışı: /ñ/ ünsüzü her iki nüshada da kef (ك) harfi ile yazılmıştır. Bu ünsüz harf sadece iç ve son ses durumunda kullanılmaktadır.

Örnek: Tañrı/ تڭرى, şöñra/ صكره, aña/ اكا, biñ/ بيك

Ancak her iki nüshada nazal n (ك) ve nun (ن) harflerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kullanım kelime kökünde yer aldığı gibi kelimelere gelen tamlama veya şahıs ekleri için de geçerlidir.

Örnek: gönñlünñ merāreti / gönñlüññ merāreti,

Cüneyd'üñ kuvvetin ve diğkatin ve cür'etin ve heybetin ve tutuşın ve қапışın

Cüneyd'üñ kuvvetiñ ve diğkatiñ ve cür'etiñ ve heybetin ve tutuşın ve қапışıñ

c. Nüşalarda Dikkat Çeken Diğer Yazılış Özellikleri

1. Atıf vavı ile yapılan terkiplerde her iki nüshada uygulanan belli bir düzen yoktur. Atıf vavları bazen vav (و) bazen de ünlü uyumuna uyularak /-ı/, /-i/ şekline dönüşüp ye (ی) ile çok az sayıda olmakla birlikte özellikle S nüshasında esre (س) ile karşılandığı tespit edilmiştir.

Örnek: zîr-i zemîn/ زیر زمین, zîr ü zemîn/ زیر و زمین lāf u güzāf/ لاف و کزاف

2. Farsça izafet kesresi bazen ye (ی) ile yazılmasına karşın bazen de bunun için herhangi bir hareke veya harf kullanılmamıştır.

Örnek: rāviyān-ı aḥbār/ راویان اخبار aḥvāl-i dîl-āvizden/ احوال دلاویزدن

3. /+a/ yönelme hal eki hem elif (ا) hem de he (ه) harfi ile yazılmıştır.

Örnek: aña/ اكا havāya/ هوايه

4. /+dan/+den/ ayrılma hal eki her iki nüshada genellikle (دن) şeklinde yazılmıştır.

Örnek: evden/ اودن

5. Sıfatlardan ve zarflardan üstünlük derecesini belirten isimden isim yapan /+rek/+rak/ eki köken bakımından Türkçe kelimelere gelmesinin yanı sıra yabancı kökenli kelimelere de geldiği tespit edilmiştir.

Örnek: yigrek, kiçirek, 'azîzrek, merdānerek, bed-fi' lrek

6. /+ra/+re/ yön ekinde yer alan /a/-/e/ ünlülerinin genellikle he (ه) olarak yazıldığı görülür.

Örnek: taşra/ طشره üzre/ اوزره

7. Her iki nüshada küçültme eki olarak /+cak/+cek/, /+cuğ/+cük/, /+cuğaz/+cügez/ eklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Örnek: tîzcek, oğlancuğ, kökcügezlerden

8. Kalıplaşmış bir ek durumunda olan ve isimlere gelerek zarf yapan /+dası/ ekine sadece “yarındası” kelimesinde rastlamaktayız.
Örnek:“... Ol gice anda rāḥat olup yarındası seḥerden bile rıḥlet itdiler... / ... yarındası bir büyük gemi ḥāzırladılar... / ... Yarındası şabāḥ yine cezāireye çıkdı ve şu kenārına vardı...”
9. Zamir kökenli çokluk birinci şahıs eki /+uz/+üz/ eklerinin yanı sıra /+vuz/+vüz/ eklerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.
Örnek: iderüz/ idevüz, giderüz/ gidevüz
10. İsimlere gelerek zarf yapan /+layın/+leyin/ ekinin her iki nüshada da kullanıldığı tespit edilmiştir. Eklendiği kelimelere bazen benzetme edatı “gibi” anlamını verdiği gibi bazen de “vakit, zaman” anlamını vermektedir.
Örnek: efserleyin/ deryâleyin/ ancılayın/ bencileyin/ didükleyin/ çapduklayın
11. “‘aleyhi’s-selām” ibaresi S nüshasında bazen (عم) şeklinde kısaltma yapılarak yazılmıştır.
12. çün, kim, ile, gibi bazı edatlar kelimeye bitişik olarak yazılmıştır.
Örnek: anuñçün/ انوكچون nitekim/ نيتكم zebānla/ زبانه
13. “gibi” benzetme edatı her iki nüshada bazen (كبي) bazen de (كب) şeklinde yazılmıştır.
14. “hîç” olumsuzluk edatı ise genellikle S nüshasında hîc (هيج) şeklinde yazılırken İ nüshasında hiç (هچ) şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.
15. “daḥı” kelimesi bazen S nüshasında (داخ) şeklinde yazılırken İ nüshasında ise (دغی) şeklinde yazılmıştır.
16. “zīrā/ زیر” kelimesinin İ nüshasında bazen zīr/ زیر şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.
17. /et-/ /eyle-/ ve /ol-/ yardımcı fiillerle oluşturulan birleşik kelimelerin bazen birtakım tasarruflara gidilerek yazıldığı görülür.
Örnek: n’eyledi/ نيلدى n’itdi/ نيتدى n’ola/ نوله
18. i- fiilinin görülen geçmiş zaman (i-di), öğrenilen geçmiş zaman (i-miş) ve şart (i-se) yazım şekillerinde genellikle İ nüshasında i- fiili orta hecede korunarak yazılmıştır. Ancak S nüshasında i- fiili genellikle düşer ve –di/ -miş/ -se şeklinde yazıldığı görülür.
Örnek: var idi/ واريدى vardı/ واردى

19. Ĥudā/ Ĥuzā, cādū/ cāzū, nevmīd/ nevmīz gibi kelimelerde iç veya son ses durumunda olan /d/ harfî her iki nüshada bazen d (د) şeklinde bazen de z (ذ) şeklinde yazılmıştır.
20. “birāder-zāde” kelimesi İ nüshasında genellikle birāzer-zāde برارزاده şeklinde yazılırken İ nüshasında ise birāzer-zāde برارزاده veya birāzer-zāde برارزاده şeklinde yazılmıştır.
21. O şekilde anlamında kullanılan “öyle” kelimesi her iki nüshada da bazen “eyle/ ايله” bazen “öyle/ ايله” şeklinde yazıldığı görülür.
22. “biraz” kelimesi her iki nüshada bazen biraz/ براز birez/ برز şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.
23. “ez-în cānib” ve “ez-ān cānib” kelimelerinde yer alan in ve an sözcükleri yazılırken İ nüshasında bazen elif (ل) veya ye (ي) harflerinin yazılmadığı görülmüştür.

Örnek: ez-ān cānib/ از جانب

24. “berü” kelimesi her iki nüshada bazen berü/ برو bazen beri/ بری şeklinde yazılmıştır.
25. “vedā‘laş-” kelimesinin yazımında İ nüshasında bazen ‘ (ع) harfî yazılmadığı tespit edilmiştir.

Örnek: vedālaşdı/ وداعلاشدی vedā‘laşdı/ وداعلاشدی

3.3. METİN KURULUŞUNDA İZLENEN YÖNTEM

1. Metin kuruluşunda klâsik Türk edebiyatı alanında yaygın olarak kullanılagelen transkripsiyon sistemi kullanıldı.
2. Metindeki varak numaraları muhafaza edilerek köşeli parantez [] içinde gösterilirken satır numaraları ise parantez () içinde gösterildi.
3. Çalışmada ayet, duâlar ve Arapça ibarelerin okunuşları çevriyazıya aktarılıp *italik* olarak gösterildi. Ayet alıntılarının meâlleri, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayımlanan Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli’nden alındı.
4. Farsça şiirlerin Türkçe tercümesi dipnotta belirtildi.
5. Vezinde tertibe riayet edilmediği için manzumelerin vezinlerine yer verilmedi.
6. Metne dâhil edilen eklentiler köşeli parantez [] içine yazıldı.

7. Şekil olarak yani varak ve satır numarası verilme aşamasında İ nüshası esas alınırken çevriyazının meydana gelmesinde belirli bir nüshaya bağlı kalmaksızın bağlama göre her iki nüshadan istifade edildi.
8. S nüshasında olup da İ nüshasında olmayan satırlara metinde satır numarası verilmedi.
9. Arapça ve Farsça kelimelerde yer alan uzun ünlüler, üzerine (-) işareti konularak gösterildi: *rāvī, hikāyāt...*
10. Farsça edat ve ön ekler kısa çizgi (-) ile ayrıldı: *bī-şümār, ber-meydān...*
11. Farsça yapım eki durumunda olan son ekler asıl kelimeden kısa çizgi (-) ile ayrılmadan yazıldı: *kūhsār, behiştāsā...*
12. Birleşik kelimeler kısa çizgi (-) ile ayrıldı: *rūh-perver, cān-güdāz...*
13. Farsça kelimelerde bulunan “vâv-ı ma’dûle”ler /a/ dan önce üst konumda (˘) işareti ile gösterildi: *ḥ˘āb, ḥ˘āce...*
14. Farsça tamlamalarda yer alan izafet kesresi (-ı/-i) şeklinde gösterildi.
15. Arapça tamlamalar, Arapça gramer kuralına göre okundu: *Āhirü’l-emr, ‘aleyhi’s-selām...*
16. Farsça edatlarla kurulan tamlamalarda edatlar iki kısa çizgi (-) arasında yazıldı: *keş-ā-keş, gūn-ā-gūn...*
17. Ses düşmeleri, kesme işareti ile gösterildi: *n’ola, n’eyle* vs.
18. Metinde Türk Dil Kurumu’nun belirlediği kurallar çerçevesinde noktalama işaretleri kullanıldı.
19. Metinde, özellikle İ nüshasında mütercim tarafından yanlış yazılan kelimelerin – bir veya iki harf yanlışlığı- doğru yazımı metne dâhil edildi. Ancak bu tarz kelimelerin çok fazla olması ve metinde yer alan dipnot fazlalığı nedeniyle dipnotta gösterilmedi.
20. Mütercimler tarafından “nice” kelimesinin, bazen nice bazen de niçe şeklinde yazıldığı tespit edildi. Herhangi bir kurala bağlı kalmadan yazılan bu kelime çokluk bildirdiği zaman ‘nice’ şeklinde, zarf durumundaki ‘nasıl’ anlamında kullanıldığı zaman ise ‘niçe’ şeklinde metne dâhil edildi.
21. Her iki nüshada bulunma ve ayrılma hal eklerinin kimi cümlelerde birbirinin yerine kullanıldığı tespit edildi. Bu eklerden biri cümlede yer alan bağlama göre tercih edilerek metne dâhil edildi, diğeri ise dipnota alınmadı.

22. Nüshalarda yer alan kelime ve cümle düzeyindeki farklılıklar bağlama göre biri tercih edilip metne alınırken diğeri dipnotta gösterildi.
23. Bağlaç durumunda olan ve iki farklı yazım ile karşımıza çıkan ‘ki/ kim’ sözcükleri bağlama göre biri tercih edilerek metne alındı, diğeri ise dipnotta gösterilmedi.
24. Nüshalarda yer alan kelimelere gelen çekim eki durumunda olan farklılıklar bağlama göre biri tercih edilip metne dâhil edilirken diğeri dipnotta alınmadı.
25. Nüshalarda yer alan kelimelere gelen yapım eki durumunda olan farklılıklar bağlama göre biri tercih edilip metne dâhil edilirken diğeri bağlama etkisi varsa dipnotta alındı, bağlama etkisi yoksa dipnotta gösterilmedi.
26. ‘u, ü, vü, ve, dağı, ki” bağlaçları sayı olarak İ nüshasında daha fazla yazıldığı tespit edilmiştir. S nüshasında ise daha çok bağlama uyumlu bir şekilde yerleştirildiği gözlenmiştir. Söz konusu bağlaçlar bağlama göre metne dâhil edilip metinde yer alan dipnot fazlalığı nedeniyle dipnotta gösterilmedi.
27. Cevher/ cevâhir, yâkût/ yevâkît gibi tekil ve çoğul durumunda olan kelimelerden biri bağlama göre tercih edilerek metne alındı, diğeri kelime ise metinde yer alan dipnot fazlalığı nedeniyle dipnotta gösterilmedi.
28. Nüshalarda “‘aleyhi’s-selâm” için kullanılan kısaltmalar yerine metinde kısaltma kullanılmayarak “‘aleyhi’s-selâm” şeklinde yazıldı.
29. Nüshalarda ‘ur-‘ ve ‘vur-‘ şeklinde yazılan kelimeler, eğer her iki nüshada tek yazım şekli söz konusu ise olduğu gibi metne aktarıldı. Ancak nüshalar arasında farklılık varsa ‘ur-‘ kelimesi tercih edilerek metne dâhil edildi, diğeri kelime ise dipnot fazlalığı nedeniyle dipnotta gösterilmedi.
30. “biraz” kelimesi her iki nüshada bazen biraz/ براز birez/ برز şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir. Çevriyazıda “biraz” kelimesi tercih edilerek bu durumdan kaynaklanan farklılıklar, dipnot fazlalığı nedeniyle dipnotta gösterilmedi.
31. Hudâ/ Huzâ, cādū/ cāzū, nevmîd/ nevmîz gibi kelimelerde iç veya son ses durumunda olan /d/ harfi her iki nüshada bazen d (د) şeklinde bazen de z (ذ) şeklinde yazılmıştır. Her iki nüshada tek yazım şekli söz konusu ise olduğu gibi metne aktarıldı. Ancak nüshalar arasında farklılık varsa d (د) ile yazılan kelime esas alınarak metne dâhil edildi, diğeri kelime ise dipnot fazlalığı nedeniyle dipnotta gösterilmedi.

32. Özel isimler için her iki nüshada genellikle farklı yazım şekilleri karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıkların özellikle kahraman ve yer isimlerinde arttığı tespit edilmiştir. Bu durumun metinde karışıklığa yol açmaması için genellikle S nüshasında yer alan kahraman ve yer isimleri tercih edilip metne alınırken diğer yazım şekilleri metinde tek yerde geçiyorsa dipnota alındı, birden çok yerde geçiyorsa dipnot fazlalığı nedeniyle dipnotta gösterilmedi.

Örnek: **Özel İsimler**

Tercih Edilen

‘ Amr/ ‘ Amrū/ ‘ Amreveyh > ‘ Amr/ عمر

Şeybū/ Şeybūy/ Şeybeveyh > Şeybū/ شيبو

Ma‘ d/ Ma‘ dī > Ma‘ d/ معد

Hanzala/ Hantala > Hanzala/ حنظله

Ṭarṭūs/ Ṭarṣūs > Ṭarṭūs/ طرطوس

Gürāz/ Güzār/ Gīrāz > Gürāz/ كراز

...

33. Metnin çevriyazısında Prof. Dr. İsmail Ünver’in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesinde belirtilen hususlar da dikkate alındı.

3.4. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Ünlüler	
a) Kısa	b) Uzun
ا : a, e, ı, i, u, ü	ā, ī : ā
ه, َ : a, e	ی : ī
ی : ı, i,	و : ū, ō
او, و, و, و : u, ü, o, ö	

Sessizler			
ء ˀ	خ ḫ	ص ṣ	ك k, g, ŋ
ب b, p	د d	ض ḍ, ḏ	گ g
پ p	ذ ḏ	ط ṭ	ل l
ت t	ر r	ظ ṣ	م m
ث ṯ	ز z	ع ʿ	ن n
ج c, ɟ	ژ j	غ ğ	ه h
چ ɟ	س s	ف f	و v
ح ḥ	ش š	ق q	ی y

3.5. METİN

[İ^{1b}; S1^b]

KİŞŞA-İ SEYYİD CÜNEYD Ü REŞİDE-İ ‘ARAB VE SER-GÜZEŞT-İ İŞÂN¹

(1) Rāviyān-ı aḥbār ve nākılān-ı āsār böyle rivāyet ü ḥikāyet eyler ki Hārūnu’r-reşid’e (2) keşret-i fikr-i ḥayālden ve endişe-i mālden ‘illet-i mālī-ḥulyā ve (3) zaḥmet-i vesvās-ı sevdā zāhir oldı. Ḥükemā vü eṭibbā anuñ mu‘ālecesinde (4) ‘āciz ü fūrū-mānde oldılar. Āḥirü’l-emr ḥükemā-yı dehrden ve eṭibbā-yı ‘aşrdan² (5) birisi buyurdı ve anuñ üzerine karar virdi ki ḥikāyāt-ı (6) ḥikmet-āmizden ve қаşaş-ı ‘ibret-engizden³ ki geçmiş büzürgan-ı (7) cihāna ve dilirān-ı zamāna vāqı‘ olmışdur, anuñ mecālis-i rūḥ-perverinde vü (8) şafā-güsterinde zebān-ı melihle ve beyān-ı faşihle takrır ideler ve gönli (9) levhinde taḥrır eyleyeler, tā anuñ ṭabı‘atı anlara meyl gösterüp ol mālī-ḥulyādan (10) ve ol zaḥmet-i sevdādan emīn ola ve sükūn bula. (11) Pes ol ḥakīmūñ buyruğı üzre tevāriḥ-i selefiden ve қаşaş-ı (12) pişinden tamām-ı vuḫūf bulmuş ḥūb-maḥzar kāmiller iḥzār itdiler. Anlardan (13) ‘acib kişşalar ve ġarīb dürlü ḥikāyetler eylediler, Şāh-nāme-i Firdevsī gibi ve kişşa-i (14) Ḥamza gibi [S2^a] ve kişşa-i Ebū Müslim gibi ve kişşa-i Kırān-ı Ḥabeşī gibi ve Semek-nāme gibi. (15) Bunlardan Hārūnu’r-reşid’üñ sem‘ine қаbūl düşmeyüp (16) yine ziyāde⁴ melūl қaldı ammā⁵ ol kāmilāndan birisi eyitdi:

[İ2^a]

(1) Ey şāh-ı cihān ve ey sebeb-i emn ü emān Kūfe şehrinde fāzıllardan bir kişi (2) vardur. Ebū Ḥafş-ı Kūfī eyidürler⁶, aḥbār u āsār-ı rüzgārdan be-ġāyet haberdārdur. (3) Şāyed ki anuñ bir kişşa-i ‘azizi⁷ vü ġaribi ve ḥikāyet-i dil-firibi ola ki maḳbūl-ı (4) ṭab‘-ı ḥalīfe düşe. Hārūnu’r-reşid bu sözi işidicek hemān-dem (5) Kūfe şehrine ādemler gönderdi vardılar⁸, Ebū⁹ Ḥafş’ı hezār i‘tibār birle (6) yirinden getürdiler.

¹ Kışsa-i Seyyid Cüneyd ü Reşide-i ‘Arab ve Ser-güzeşt-i İşân: Hazā Kitābü Reşidiyye İ

² ‘aşrdan: -İ

³ ‘ibret: -İ

⁴ ziyāde: -S

⁵ ammā: -S

⁶ eyidürler: dirler İ

⁷ ‘azizi: -S

⁸ vardılar: vardılar, eyidürler S

⁹ Ebū: -S

Meclis-i ḫalīfeye gelüp¹ şeref-būs-ı bisâtıdan sonra Ebū Ḥafş-ı (7) nîk-mahzar ḫuzûrında² bu ḫikâyetlerden ki zıkr olunmışdı, ‘arz eyledi: Tab‘-ı (8) ḫalīfeye pesend gelmedi. Ebū Ḥafş gördi ki bu ḫikâyetlerle tab‘-ı ḫalīfe³ ḫursend olmadı. (9) Pes ‘Abdü’l-muṭṭalib oğlu ve Münzir oğlu ve Üseyd oğlu Cüneyd’ün kışsa-i (10) dil-nüvâzından ve ğuşsa-i⁴ cân-güdâzından ve Reşide-i ‘Arab’a ‘âşık-ı şâdık (11) olmasından ve küh-ı Kâf’da dîvlerle ve perîler ile olan aḫvâlınden ve aḫvâlınden (12) bir faşl⁵ perdâht itdi ve ḫalīfenün gönlini biraz nüvâht eyledi. Ḥalīfenün (13) tab‘-ı laṭīfine be-ğâyet hoş geldi ve gönli deryâsı bād-ı şevkden cûş (14) kıldı ve Ebū Ḥafş-ı Kūfî’ye ihtirâmlar idüp ve bî-nihâye⁶ in‘âmlar buyurdu (15) ve andan sonra ruḫşat oldu ki ol [S2^b] kışsa-i dil-nüvâza ve ol ğuşsa-i cân-güdâza (16) âğâz eyleye *min-evvelihî ilâ-âḫirihî* ve ḫalīfe-i cihānün meclis-i cân-fezâsında (17) ve bezm-i şafâ-baḫşında naḫîr ü kıṭmîr taḫrîr ide⁷ ve istimâc idenlerün gönülleri (18) levhine taḫrîr eyleye muḫkem zebânla ve çün Ebū Ḥafş-ı Kūfî fermân-ı cihân-muṭâ‘ (19) üzre söz binâsına bünyâd urdu ve eyitdi: Ḥalīfenün ‘ömr-i (20) ‘azîzî sâlihâ-yı bisyârla ve ḫarnhâ-yı bî-şümârla kām-rânlık ve cāvidānlık (21) olsun.

Âğâz-ı Kışsa-i Üseyd Cüneyd bin Seyyid Üseyd bin⁸ Münzir raḫimehumu’llāh
Rāvîler

[12^b]

(1) şöyle rivâyet iderler ki Ḥazret-i Risâlet-penâh⁹ şalla’llāhu Te‘âlâ¹⁰ ‘aleyhi vesellem (2) zamân-ı şerîflerinden¹¹ sonra¹² nice yıl geçmişdi ve ol iki pelîdün ve Mervân (3) Yezîd’ün kavmi istîlâ vü fırsat bulmuşdı ve kavm-i¹³ ḫavâric kavî¹⁴ olmuşdı. (4) Ḥazret-i Muḫammed’ün ve Ḥazret-i ‘Alî’nün âl u evlâdı ve ‘Abbâs’ün kavmi za‘îf (5) olup perîşânlar idi ve künc-i ḫumûlde pinhânlar idi. Ol zâlimün

¹ gelüp: -İ

² ḫuzûrında: ḫuzûr-ı dille S

³ ḫalīfe: -İ

⁴ ğuşsa-i: kışsa-i İ

⁵ bir faşl: -İ

⁶ bî-nihâye: bî-ḫad S

⁷ ide: -İ

⁸ Üseyd bin: -İ

⁹ Risâlet-penâh: Risâletden sonra S

¹⁰ Te‘âlâ: -S

¹¹ zamân-ı şerîflerinden: zamânından S

¹² sonra: -S

¹³ kavm-i: -S

¹⁴ kavî: -İ

zulmundan ta‘ addisinden bī-nām [u] nişānlardı¹. Rāvī eydür: Ol (6) rūzgārda ihtişāş-ı nās ya‘ nī peygamber ḥazretinüñ ‘ amm-i büzürgvārı (7) Ḥazret-i² ‘ Abbās be-ğāyet pīr olup ni‘ met-i dünyādan sīr olmışdı ve anuñ (8) bir kenīzeki var idi. Ḥūb-cemāl u nīk-ḥışāl idi. Bilād-ı Hindistān’dan (9) eline girmişdi. Rāviler rivāyet iderler ki ol kenīzüñ ḥūb rūyı ve (10) nīk ḥūyı ulu pādīşāhlar aşlından ve neslinden idi. Meger günlerde (11) bir gün ol kenīzek bir maşlahat içün derīceden başını taşra çıkarup (12) [S3^a] bir yire nazar iderdi. İttifākā Seyyid Üseyd bin Münzir ki birāder-zāde-i Ḥazret-i³ (13) ‘ Abbās idi ve ol derīçe öninden geçerken nā-gāh kenīzeküñ cemāl-i cemīlini (14) görüp şad hezārān dil ü cānla⁴ ‘ aşık u şūrīdesi oldu ve āb-ı (15) ḥasretle dīdesi tıldı ve şöyle ki dilinden qarārı ve elinden ihtiyārı (16) ve cānından şabrı gitdi. Anı cemāl-i kenīzüñ cezbī⁵ kemend-i ‘ aşka giriftār eyledi⁶ (17) ve āḥir ‘ aşk-ı kenīzeki pinhān idemeyüp akrabāsına izhār itdi ve rāvī (18) eydür: Seyyid Üseyd merd-i dil-āver idi ve mübāriz server idi ve silāḥ-şor (19) idi ve şāḥib-i zūr idi. Saḥāvetde ve şecā‘ atda ve tīr-endāzlıkda (20) ve nīze-bāzlıkda⁷ nazīri yoğıdı. Şöyle ki ḳavm-i ‘ Arab aña Ḥamza-i şānī dirler idi (21) çün Seyyid Üseyd akrabāsın cem‘ idüp ‘ ammüsi ‘ Abbās’dan kenīzeki

[I3^a]

(1) taleb itdiler ve çün ‘ Abbās kenīzüñ talebinden⁸ haberdār oldu. Egerçi (2) anuñ andan ḥazrı yoğıdı zirā ki ḡāyetde pīr idi ve ni‘ met ü lezzet-i⁹ dünyādan (3) sīr idi ve ol kenīzek duḡter daḡı bīkr idi ve ammā bu söz ‘ Abbās’uñ (4) ṭab‘ına ḥoş gelmeyüp eyitdi: Bu kenīzeki Üseyd’e virmeyem diyü talāk-ı ‘ ahd¹⁰ (5) eyledi¹¹ ve bunun üzerine dört yıl mūrūr itdi¹² ve rāvī eydür: (6) ‘ Abbās’uñ başırasında bir za‘f peydā oldu ve ol zamānda Saṭīḥ-nām (7) bir ḥakīm var idi ve ba‘zılar eyidürler Saṭīḥ’üñ şākirdlerinden idi zirā Saṭīḥ-i kāhin, Resūl’uñ ‘ aleyhi’s-selām mevlūd gicesinde fevt

¹ ol zālīmüñ zulmundan ta‘ addisinden bī-nām [u] nişānlardı: -İ

² Ḥazret-i: -S

³ Ḥazret-i: -S

⁴ dil ü cānla: cān diliyle İ

⁵ cezbī: cebri S

⁶ eyledi: itdi S

⁷ nīze-bāzlıkda: tīr-bāzlıkda İ

⁸ kenīzüñ talebinden: şūret-i talebden S

⁹ lezzet-i: -S

¹⁰ ‘ ahd: sevgend S

¹¹ eyledi: itdi S

¹² mūrūr itdi: geçdi S

oldı, eşaḥḥ budur ve ol ḥakīm daḥı¹ ‘ilm-i nücūmdan ve fenn-i usturlābdan [S3^b] be-ğāyet (8) ḥaberdār idi ve her ‘ulūmda māḥir idi ve cemī‘ yirde kemāl-i faẓlla gün (9) gibi zāḥir idi ve ol ḥakīmi ‘Abbās mu‘ālecesi içün getürmişlerdi. (10) Ol ḥakīm-i hünerver² Üseyd-i serverūñ ve ol duḡterūñ aḡteriyle olan (11) mācerāsın işidüp anlaruñ ṭālī‘ lerin tutdı ve bildi ki anlaruñ (12) ictimā‘ından³ ve ittifākından bir oḡlan vücuda gele kim be-ğāyet pehlevān-ı (13) zamān ve engüşt-nümā-yı cihān ola ve şöyle ki Ḥamza-i şāḥib-ķırāndan (14) soñra anuñ gibi bir pehlevān daḥı gelmeye ve bir duḡtere ‘aşık olup (15) çok ser-encām geçüre ve nice kışsa-i ġarībe vü ḥikāyāt-ı ‘acībe göre. (16) Ol oḡlanuñ şulbından bir şaḡş vücuda gele kim aña Ebū Müslim (17) diyeler ve lām-ı la‘īni⁴ ḥanedān-ı ṭayyibinden ve ṭāḥirinden⁵ ol getüre ve girü (18) İslām revnaķın yirine getüre. Pes ol ḥakīm-i pūr-hüner ve⁶ ṭabīb-i mu‘teber bu (19) aḡvāl-i dil-āvīzden ve bu aḡvāl-i mihr-engīzden ‘Abbās’a beyān eyledi (20) ve nice bunlara beñzer kelām-ı ḥikmet⁷-āmīzden ‘ayān itdi ve ‘Abbāsuñ göñli bu güftār-ı dürer-bāra⁸ (21) ve bu aḡbār-ı⁹ cevher-niṣāra bī-iḡtiyār meyl idüp eyitdi: Ey ḥakīm-i pūr-hüner

[I3^b]

(1) ve ey ṭabīb-i mu‘teber müvecceḥ buyurduñuz ammā¹⁰ ne idem ki ṭalāķa and içmişemdür (2) ki kenīzeki Üseyd’e virmeyem. Ḥakīm eyitdi: Ey¹¹ Ḥudāvendġār sevgend sehl¹² (3) ü āsāndur kenīzeki āzād eyle ba‘de¹³ Üseyd’e nām-zād kııl, tā ṭalāķ vāķı‘ (4) olmaya didi¹⁴, ‘Abbās’a bu cevāb şavāb geldi ve hemān-dem kenīzeki āzād (5) idüp Üseyd’e nām-zād kııldı ve bir nice¹⁵ günden soñra esbāb u cihāzı (6) müheyyā itdiler. ‘Abbās’uñ [S4^a] kavmi ve Üseyd’uñ ḳabīlesi cem‘ olup es‘ad (7)

¹ ba‘zılar eyidürler Saṭīḡ’uñ şākirdlerinden idi. Zīrā Saṭīḡ-i kāḥin, Resūl’uñ ‘aleyhi’s-selām mevlūd gicesinde fevt oldı, eşaḥḥ budur ve ol ḥakīm daḥı: -İ

² hünerver: ġurūr İ

³ ictimā‘ından: cimā‘atından İ

⁴ lām-ı la‘īni: lām-ı la‘neti S

⁵ ḥanedān-ı ṭayyibinden ve ṭāḥirinden: ḥandān bātından ve zāḥirinden İ

⁶ ve: ve ol S

⁷ ḥikmet: -İ

⁸ dürer-bāra: -İ

⁹ aḡbār-ı: aḡvāl-i İ

¹⁰ ammā: fe-emmā İ

¹¹ ey: -İ

¹² sehl: -S

¹³ ba‘de: ba‘d-ez-ān S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ bir nice: bunca İ

sa‘ âtde ve eymen evkâtde ol duhter-i nîk-ahterini Üseyd-i servere (8) nikâh eyleyüp virdiler ve çün ‘âşık ma‘şûka vâsıl olıcağ¹ (9) zevk-i dü-cihânî ve şevk-i câvidânî hâşıl oldu ve ol dem ki (10) Üseyd-i serverüñ nuṭfe-i nazîfî duhter-i nîk-ahterüñ rahm-ı laṭîfine düşdi² (11) bâ-emr-i Şâni‘ ḥaml vâkı‘ oldu. Toḡuz ay ve toḡuz günden soñra duhter-i nîk- (12) ahterden bir gün³ yüzlü oḡlan doğdı ve ol ḥakîm-i ḥiredmend bu (13) ferzendüñ ṭâli‘ in ṭutdı. Be-ḡāyet ercmend görüp adını Cüneyd ḡodı. (14) Atası Üseyd’üñ re’yiyle dāyeye virdiler ve tā yedi yaşına deḡin⁴ dāyesi (15) emzirdi ve ba‘de-zān mektebe virdiler, tā⁵ kitāb okuyup ‘ulūm u ādāb (16) öğrendi ve çün Cüneyd on dört yaşına irdi. Cemālî mäh-ı tamām (17) gibi tābende oldu ve her kim anı gördi āstānında aña⁶ bende oldu (18) ve kemāl-i nihāyete irüp tā⁷ ḥiredmend oldu ve maḡāl-i şeyḡ ü şāba bend (19) oldu ve cebhesinden ululuk envārı ‘āleme işrāk itdi ve çehresinden (20) bahādırlık āṣārı birle meşhūr-ı āfāk⁸ oldu ve andan soñra Cüneyd’üñ zūrı (21) ziyāde olup silāḥ-şorluḡa başladı ve anı daḡı tekmîl idüp

[I4^a]

(1) esb-i tāzîlere süvār olup şikār hevesin itdi ve çün on beş (2) yaşına irdi, hîç kimse anuñ kemānı kirişin yirinden⁹ ḡımıldadamaz (3) idi¹⁰ ve çün on altı yaşına irdi şöyle oldu ki ol (4) rüzḡaruñ süvārı ve merdān-ı nāmdārı mecālisinde Cüneyd’üñ (5) merdāneliḡin ferzāneliḡin ve saḡāsın ‘aṭāsın ve bezlin ‘adlin (6) ḡarb-ı meşel eyidürlerdi. Kerrātıla tenhā¹¹ bir iki yüz [S4^b] merd-i dil-āver ile ve mübārız (7) ile neberd¹² içinde¹³ berāberlik itmişdi¹⁴. Belki ziyāde gelürdi ve daḡı küştḡirlikde (8) şöyle oldu ki hîç kimesne püştin yire getüremezdi. Ḥattā on merd-i¹⁵ (9) mübārız er¹⁶

¹ olıcağ: oldu S

² düşdi: indi S

³ gün: gül İ

⁴ deḡin: dek S

⁵ tā: -İ

⁶ aña: -S

⁷ tā: dānā S

⁸ āfāk: -İ

⁹ yirinden: -S

¹⁰ idi: oldu S

¹¹ tenhā: -İ

¹² neberd: binerdi İ

¹³ içinde: cümlesiyle İ

¹⁴ itmişdi: -İ

¹⁵ merd-i: -S

¹⁶ er: -İ

bir uğurdan hamle iderlerdi ve her birin bir lu'bla başardı (10) ve dağı hiç kimse¹ pençesin pîç idemezdi. İttifākā bir gün esbe süvār (11) ve 'azm-ı şikār itdi. Şehr-i Medīne-i Resūl 'aleyhi's-selām'dan taşra (12) çıktı ve beş fersah miqdārı dūr düşdi ve nā-gehān gördi (13) bir қolan-ı beyābānī şağrısında bir tîr ammā te'sîr itmemiş, Cüneyd'ün öñine (14) çıka geldi. Seyyid Cüneyd hemān kırbandan kemān çıkardı. 'Ukāb-ı pür-ḥūn²-zebān ejder-i (15) elmās-peykān çün murğ-ı perrān on bir tutam bir okı ḥāne-i (16) kemāna koyup ol yegāne şaşt-ı dürüstle ne dest-i süstle ve nazar-ı³ (17) şavābla bu tîri ol gūra pertāb itdi. Tîr gür-ı miskīnūñ ābgāhına (18) doḡunup ol bir yanından çıktı dağı gitdi. Gör ki miskīne tîr-i (19) ḡazā n'itdi ve hemān-dem gür yire düşdi. Seyyid Cüneyd atından (20) aşağı indi, gūruñ başını leşinden ayırdı ve ol şahş ki (21) gūra tîri evvel urmışdı çıka geldi dağı bünyād-ı 'Arab'da

[14^b]

(1) ildi ve eyitdi: Bu gür benüm zaḥmumdan düşmişdür didi. Cüneyd (2) dağı benüm zaḥmumdan düşdi didi. El-ḥāşıl-ı kelām⁴ mā-beynlerinde nizā' (3) ḡopdı. El-ḥaḡ ol şahş dağı 'Arab ekābirinden idi ve büzürg-zāde (4) idi. Şecā' atda ve merdānelikde mişlüm yokdur dirdi ve zūr pençesine (5) dağı mağrūr idi⁵ ve bilmedi ki dest-ber⁶-destdür. **Beyt**⁷:

Yemeyen kişi yād (6) elden ṭabānçe⁸

Demürdendür şanur қolında pençe

Neşr⁹: ve ol şahş Cüneyd'e ceng (7) gösterdi ve eyitdi: [S5^a] Ey kūdek¹⁰ sen ne oğlansın ki benümle baḡş idesin (8) ve muḡābele olasın ve benüm atamuñ ḡulāmlarından bir kemter bendesi senüñle berāberdür (9) ve baña 'ār gelür ki senüñle ceng eyleyem ve eger Ḥamza bu zamānda zinde olaydı (10) baña bende olup ḡāşiyedārum olurdı ve dağı buña beñzer nice türrehāt¹¹

¹ kimse: -S

² ḥūn: çün S

³ nazar-ı: ḡarb-ı İ

⁴ kelām: -S

⁵ idi: olmuşdı S

⁶ ber: be-bālā-yı İ

⁷ beyt: -İ

⁸ ṭabānçe: şikence S

⁹ neşr: -İ

¹⁰ kūdek: güzel İ

¹¹ türrehāt: sözler İ

(11) u ħurāfāt¹ söyledi ve Seyyid Cüneyd fi'l-cümle muḥabbet yüzinden muḥābā² (12) gösterdi ve gördi³ ḥiddetden tecāvüz idüp lāf u güzāf eyledi. Erenler (13) sulṭānı Ḥamza'nun ḥaqqında böyle⁴ kelimāt-ı nā-şāyeste işidüp ğazaba (14) geldi. Bu mühmelātdan şīr-i şerze⁵ gibi bī-iḥtiyār üzerine⁶ ḥamle eyledi ve ol daḥı bunun (15) ḥamlesine üzerine⁷ karşı geldi ve birbiriyle ḥaylī tutuşdılar ve āḥir ellerine (16) tīg-i tīz alup ḥūn-rīzlige kaşd itdiler ve birbirlerine şol kadar tīg uruşdılar ki (17) ammā⁸ kendülerine ḥaṭā gelmeyüp tīg tige tokunmaḡdan ellerinde tīg şikest (18) oldu çün⁹ tīglerin bir¹⁰ yire bıraḡup birbirinün kemerinden¹¹ tutuşdılar. (19) İki ejderha gibi birbirlerine şarmaşdılar. Keş-ā-keşde iken nā-gāḥ ol (20) şahş-ı zūr-kār bir ḥancer-i ābdār ile Cüneyd'ün elini mecrūḥ eyledi¹². (21) Cüneyd çün anı gördi ğazaba geldi, şöyle kuvvet kıldı kim ol şahş

[15^a]

(1) yirden qaldurup bālā-yı ser atdı. Andan soñra zīr ü zeber kıldı. (2) Ol şahşın inñüleri ħurd oldu ve kendüsi¹³ mürd oldu. Cüneyd (3) ġāyetde ğazabından başına birkaç pūşt-pā urup helāk (4) kıldı¹⁴ ve ol şahşın şütürbānı anda ḥāzır idi ve bu 'arbedeye nāzır (5) idi. Seyyid Cüneyd'e eyitdi: Ey ebleḥ oḡlan ve ey esfeh civān¹⁵ (6) bu öldürdüḡün şahş¹⁶ ḥiç bilür misin kimdür ve ne kişidür (7) ve kimün eşidür. Bu 'Amr oḡlı Ḥanzala'dur [S5^b] ve Benī-Şeybān kabā'ilinden (8) büzürg-zādedür ve bunun atasının 'askeri yigirmi biñden ziyādedür ve daḥı (9) buña ġayrı kabīlelerden¹⁷ mu'āvenet içün yigirmi biñ 'asker daḥı (10) gelür ve bunun bir birāderi daḥı vardır. Ġazanfer dirler pehlevān-ı cihāndur (11) ve dilīr-i devrāndur. Şöyle kim rüz-ı meydānda Rüstem-i dāstāndan endişe (12) eylemez. Zūrda ve silāḥ-

¹ ħurāfāt: herzeler İ

² muḥābā: muḥābāt İ

³ gördi: -İ

⁴ böyle: bu vechle S

⁵ şīr-i şerze: şīr sözine İ

⁶ üzerine: -İ

⁷ üzerine: -S

⁸ ammā: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ bir: -S

¹¹ kemerinden: kemer-bendin S

¹² eyledi: itdi S

¹³ kendüsi: -S

¹⁴ kıldı: itdi S

¹⁵ esfeh civān: saña İ

¹⁶ şahş: civān İ

¹⁷ kabīlelerden: kabīle tarafından: İ

şorlukda bil ki fā'ıkdür ve bu sözi lāf u güzāf (13) şanma, bil ki bayıkdur ve şimdi seferdedür. Ey civān-ı esfeh ve ey oğlan-ı (14) ebleh ve eger biñ cānuñ dağı varsa birini anlaruñ elinden halāş idemeyesin. (15) Seyyid Cüneyd eyitdi: Ey nābe-kār ve ey yāve-güftār epsem ol yoksa seni dağı (16) anuñ gibi iderem. Andan bu yirden¹ diyüp şütürbāna hamle eyledi ve şütürbān gürizān (17) nā-bedīd oldu ve Cüneyd gördi ki şütürbān gürizān olup rāh-ı beyābāna (18) yüz² tutdı andan ferāğat idüp gürüñ bir yanını kesüp yanında³ (19) bend itdi ve dönüp şehr-i Medīne'ye gitdi. Şütürbān gitdüğü cānibden (20) bir nice süvār āşikāre oldu. Meger Hanzala'nuñ nökerleri idi ve çün (21) bu şüret-i hāl-i maḳāl şütürbāndan işitdiler ve dilediler ki Cüneyd'ün

[15^b]

(1) pāyine düşeler. Şütürbān eyitdi: Eger siz beş yüz kişi olursañuz anuñla (2) işi başa iletmeyesiz ki ol bir nev⁴-civān-ı pīl-tendür ve⁵ Hamza-i şāhib-kırān-ı (3) tīg-zendür ve bugün meydān-ı kārzārda Rüstem-i dāstān çün zen-i bārdārdur⁶. (4) Bunlar şütürbāndan bu sözi işidicek⁷ be-gāyet⁸ dehşetden endāmlarına (5) lerze düşdi. Hemān cesed-i Hanzala'yı götürüp atası 'Amr'uñ öñine (6) getürdiler. Çün 'Amr oğlu Hanzala'yı ol hālde gördi, yaḳasın çāk (7) idüp ve [S6^a] başına hāk saçdı. Ceza'a vü feza'a başlayup āgāz-ı (8) girye itdi ve anası Zehrā-yı perī ki duḡter-i Keynās-ı perī idi (9) ki anuñ kışşasın zıkr idevüz ki 'Amr'uñ eline nice⁹ düşmişdür. Çün (10) Zehrā-yı perī oğlu Hanzala'yı ve bu vechle¹⁰ göricek kendü şüretine muhkem (11) tabānçeler vurup ve yüzün yırtdı ve hezār nevḫa vü zārī birle¹¹ bī-hüş¹² (12) olup yire düşdi. Āḫir Hanzala'nuñ cesedin laḫde koyup Eḫad'e (13) ısmarladılar ve üç gün 'azāsın tutdılar. Üçinci günden soñra yigirmi (14) biñ eri cem' idüp ve Medīne'den yaña gitdiler ve dağı ol nevāḫide (15) olan 'Arab'dan mu'āvenet için er

¹ andan bu yirden: -İ

² yüz: -S

³ yanında: bir yanında İ

⁴ nev: -İ

⁵ ve: çün S

⁶ zen-i bārdārdur: -İ

⁷ işidicek: işitdiler İ

⁸ be-gāyet: -S

⁹ nice: -İ

¹⁰ vechle: cümleyi İ

¹¹ zārī birle: zārīla S

¹² bī-hüş: bī-ḫod S

taleb itdiler. Anlardan dağı (16) yigirmi biñ nefer¹ er cem‘ idüp ardlarınca vardılar² ve **ol cānibden** (17) Cüneyd dağı avdan evine gelüp atasına ve anasına mācerāyı naķır ü (18) kıtmır taķrır eyledi. Üseyd eyitdi: Yaramaz iş itmişsin ammā ne fā’ide (19) olacak oldu. Kār elden gitdi. Hemān ceng esbābını ve (20) āheng aşķābını müheyyā itmek gerekdür diyüp Medīne’nün büzürg-zādelerine³ (21) hāl-i mācerādan haberdār eylediler. Anlar dağı ber-ser diyüp eyitdiler:

[16^a]

(1) Eger ‘ Amr leşker çeküp üzerümüze gelürse in-şā’allāh aña bir iş (2) idelüm tā devr-i kıyāmete degin⁴ dillerde yād olsun. Bu ķavl üzre (3) muķīm⁵ olup esbāb-ı harbı ve aşķāb-ı darbı āmāde idüp müteraķķıb-ı (4) rāh-ı bādiye oldılar. Toķuzuncı günden soñra Benī-Şeybān kabīlesinün (5) yolından beyābāndan⁶ bir toz āşikāre oldu kim āsmāna irişdi. Şan kim sevād-ı (6) ‘ ālem ol gerd-i siyāhla yir dütün tıldı. Nā-gāh Medīne cānibinden (7) bir bād ‘ ināyet-i Hāķ⁷ yıl çıķup ol tozuñ dāmenin iki şaķķ kılup (8) içinden yigirmi ‘ ālem zāhir oldu ki yigirmi biñ ere işāretdür⁸. [S6^b] ‘ Amr (9) oğlı Hānzala’nuñ kanlu cāmesini boynına ardup yigirmi biñ (10) erün öñince hezār āh vāhla zār olup gelürdi. Çün meydān (11) yirine yetişdi, bünyād-ı ceng idüp leşkerini şaf şaf ārāste (12) kılup ‘ Arab’dan yaña āheng itdi. **Bu tarafdān** dağı Üseyd ile⁹ Cüneyd (13) emīr-zādeler ile ‘ askerlerin fevc fevc pīrāste itdiler. Bunlar dağı (14) on biñ er idi ve her biri merd-i dil-āver idi çün iki leşker birbirine (15) muķābil olup dīde-i heybet birle birbirine nazar iderlerdi. ‘ Amr’uñ (16) ķararı gidüp atını meydāna şıcratdı. Eyitdi: Ey Üseyd oğlumuñ (17) ķātilin dilerem, ķanına diş bilerem didi¹⁰. Cüneyd diledi ki meydāna (18) merdāne gire, Üseyd bunuñ men‘ inde iken nā-gāh miyān-ı ‘ asker-i Medīne’den (19) bir server meydāna girdi. ‘ Amr’uñ üzerine

¹ nefer: -İ

² vardılar: virdiler S

³ büzürg-zādelerine: beg-zādelerin İ

⁴ degin: -S

⁵ muķīm: muķavvim S

⁶ beyābāndan: -İ

⁷ ‘ ināyet-i Hāķ: ğāyet çok İ

⁸ ere işāretdür: er nişānidur İ

⁹ ile: bin İ

¹⁰ didi: -S

hamle itdi. Çün¹ (20) mā-beynlerinde nice darb bāṭıl oldu. ‘Āķibet ol server ‘Amr (21) fırsat bulup helāk eyledi² ve ol serverüñ bir³ birāderi vardı.

[İ6^b]

(1) Ol daḥı meydāna girdi. Nice ta‘n u ḍarbdan şoñra ‘Amr anı (2) daḥı helāk itdi. El-ḥāşıl ‘Amr ol gün⁴ on serveri (3) helāk eyledi⁵. Medīne ‘askeri şikeste-dil ve pür-gam oldu (4) ve leşker-i benī⁶-Şeybān şāz u ḥurrem oldılar. Seyyid Üseyd⁷ diledi ki meydāna (5) şirāne gire ammā gün aḥşāma varup şām⁸ irişmiş idi. İki taraḍdan (6) ṭabl-ı āsāyiş çalındı. İki leşker dönüp ārām yirine gelüp (7) ol gice āsūde geçüp āftāb-ı serīrde süvāri⁹ oldılar. Çün (8) gice geçüp āftāb serā-perde-i sevādı ref‘ idüp ‘arz-ı cemāl (9) idicek iki leşkerden kūs-ı sultānī ve ṭabl-ı ḥāķānī dögölüp (10) maşāfgāha yüz tıtdılar ve ḳalb-ı cenāḥı [S7^a] ārāste itdiler. Meymene (11) vü meysereyi pīrāste ḳılup nazar ber-meydān itdiler ki iki cānibden¹⁰ (12) meydāna merdāne kim sebķat eyleye veyā kim¹¹ şecā‘at göstere. Nā-gāḥ Benī-Şeybān (13) sipāhından Merre-nām bir süvār¹² meydāna girdi, cevalān gösterüp (14) er diledi. Medīne ‘askerinden Ğālib-nām bir dil-āver¹³ āheng-i meydān (15) itdi ṭarīd idüp cevalān gösterdi. Merre’ye muķābil olup (16) birbirine ḥamle-i dilīrāne idişdiler¹⁴ tā¹⁵ ikisinüñ mā-beyninde yigirmi (17) ḥamle bāṭıl oldu. ‘Āķibet Ğālib fırsat bulup Merre’nüñ boynına (18) bir şemşīr urdı ki başı cesedinden on adım miķdārı güyvār¹⁶ yuvalandı. (19) El-ķışşa Ğālib ol gün öyle vaktine degin serdār-ı meydāndārılık (20) idüp yigirmi ķişiye helāk itdi. Leşkerden ğırīv ḳopdı, bu (21) ḥāletde nā-gāḥ Benī-Şeybān¹⁷ taraḍından bir gerd-i ‘azīm¹⁸ peydā oldu. Ol

¹ çün: -S

² eyledi: itdi S

³ bir: -S

⁴ ‘Amr ol gün: ol gün ‘Amr elinde S

⁵ eyledi: oldı S

⁶ benī: -S

⁷ Üseyd: -İ

⁸ gün aḥşāma varup şām: ol gün aḥşam İ

⁹ geçüp āftāb-ı serīrde süvāri: -S

¹⁰ cānibden: sipāhdan S

¹¹ sebķat eyleye veyā kim: çıķa daḥı İ

¹² süvār: dil-āver İ

¹³ dil-āver: süvār İ

¹⁴ idişdiler: irişdiler İ

¹⁵ tā: -İ

¹⁶ güyvār: -İ

¹⁷ Benī-Şeybān: yabān S

¹⁸ gerd-i ‘azīm: ‘azīm toz İ

[İ7^a]

(1) miyāne-i gerd-i¹ ‘azāimden yigirmi ‘alem zāhir oldu ki yigirmi biñ ere işāretdür (2) ve bunların her biri cerrār, mekkār ve kıttāl ve battāl-i şemşir-zen şir-efgen (3) ‘Arab emīrleri ‘Amr’a mu‘āvenet için² gelmişlerdi. ‘Amr anları (4) görüp be-ğāyet şādān olup kūs-ı harbı çaldırdı. Anların emīrleri³ (5) yanlarına alup leşkerine yir⁴ bildürdi. Gālib-i server dağı miyān-ı meydānda (6) tırdı er diledi. ‘Amr gāyet gāzabından taḥammül idemeyüp atını (7) meydāna şıçratdı. Gālib’ün üzerine sürüp ḥamle eyledi. Gālib bildi kim (8) gelen ‘Amr’dur diledi ki atını önünden şıçrada. Atına mehmūz degürdi (9) at şıçrayacak bir ayağı köstebek delügi varmış at yıkılıp Gālib (10) depesi üstine⁵ düşdi. [S7^b] Fi’l-ḥāl ‘Amr atından inüp Gālib’ün başın (11) kesdi. Medīne ‘askerine karşı pertāb idüp Cüneyd’i meydāna okudu ve (12) Cüneyd on ‘Amr kadar er⁶ idi ammā Seyyid Üseyd’ün göñli dilemedi ki ve Cüneyd’i (13) ‘Amr’ün meydānına viribiye⁷ ve kendüsi egerçi pīr idi ammā göñli (14) civān idi ve kuvveti kemā-kān idi. Meydāna şirāne at şıçratdı (15) ve dā’ire-i ma‘rekeye çün pergār devr itdi ve tarīd kılıp cevalān gösterdi. (16) Ba‘de⁸ Benī-Şeybān leşkerine karşı tırup Ḥamzavār ol merd-i server⁹ (17) derūn-ı dilden bir na‘ra-i bülend urdı ki tās-ı kubbeye-i feleki çökertdi ve iki (18) leşker ḥalkı serāsime olup nicesi bī-hūş atından düşdi ve atları (19) dağı süheyl urup üzerindeki yire bıraktı, rāh-ı beyābānı tutdı. (20) Andan soñra eyitdi: Ben ‘Abd-ı Menāf oğlu Hāşim oğlu ‘Abdü’l-muttalib (21) oğlu Münzir oğlu Üseyd’em. Bilün ve āgāh olun diyüp ‘Amr’a eyitdi:

[İ7^b]

(1) Ey cāhil ve ey bāṭıl utanmaz mısın leşker çeküp Ḥazret-i Muştafā’nuñ¹⁰ (2) Medīne’si üzerine gelesin. İki cāhil oğlan nā-dānlık ile böyle¹¹ (3) nā-şāyeste hareket eylediler. Bu Müselmānların ne¹² günāhları vardır ki nā-ḥaḳ yire (4) kanlar dökölüp

¹ gerd-i: toz-ı İ

² için: -S

³ emīrleri: beglerini İ

⁴ yir: -İ

⁵ üstine: üzerine S

⁶ er: -İ

⁷ viribiye: virdi S

⁸ ba‘de: ba‘d-ez-ān S

⁹ server: serdār S

¹⁰ Muştafā’nuñ: Resül İ

¹¹ böyle: -S

¹² ne: -İ

maḳtūl u maḥzūl olalar ve sen bu zulmı revā görür misin¹? (5) ‘ Amr eyitdi: Ey pīr-i ebleh ve ey merd-i esfeh benüm oğlum mürde, senüñ (6) oğluñ zinde daḥı baña naşîhat mı idersin geldüm² kim senüñ oğluñı (7) giriftār idem. Evvel oğluñı gözüñe karşı hezār zār ile öldürem, saña (8) oğlan acısın bildürem. Andan şoñra seni helāk idem. Üseyd eyitdi: (9) Sen kimsin ve saña kim dirler bu kadar lāf u güzāf idersin, inşāf (10) itmeyüp kendüñ görürsin ben saña naşîhat [S8^a] iderin çünkü ḳabūl (11) itmezsın gel imdi izhār-ı hüner eyle. Elüñden gelürse beni zīr ü zeber ḳıl (12) **Ḳıı‘a**:

Hüner var ise sende üşde meydān

Elüñden ne gelürse ḳılḡıl (13) anı

Alasın bunda cān yā³ viresin cān

Bulursañ furşatı virme emānı

(14) **Neşr**: diyüp birbirine ḥamle itdiler. Şemşīr ile şīrāne ḥaylī⁴ ceng (15) itdiler. Birbirlerine zafer bulmayup tīḡlerin ḡılāfa koyup ellerine (16) nīze alup maşāfa girdiler. Cevalān idüp⁵ nīzeleri ucını⁶ at ḳulaḡında ḳarār itdürüp⁷ (17) meydān-ı vāsī‘ ihtiyār itdiler⁸ tā mā-beynlerinde kırḳ ḥamle bātıl (18) oldu. Nā-gāh Üseyd⁹ ḥamle itdi nīzenüñ sinānını ‘ Amr’uñ (19) atı sīnesine rāst idüp ḥavāle oldu. ‘ Amr diledi ki (20) atınuñ sīnesinden nīze sinānını¹⁰ def^ı ide. Üseyd¹¹ yakın (21) gelicek nīzenüñ sinānını ḳaldurdu nīze rāst ‘ Amr’uñ

[I8^a]

(1) sīnesine ṭoḡunup arḳasından ṭaşra çıḳdı. ‘ Amr atdan (2) düşüp helāk oldu. ‘ Amr’uñ Hilāl¹²-nām bir ḳarındaşı var idi¹³. (3) Ol daḥı meydāna girdi anı daḥı helāk itdi. ‘ Amr’uñ egerḳi leşkeri (4) çoḡıdı ammā baş gidicek ayak pāydār olmaz. Egerḳi¹⁴

¹ görür misin: göresin İ

² geldüm: añladum İ

³ yā: -İ

⁴ şīrāne ḥaylī: ḥaylī şīrāne İ

⁵ cevalān idüp: -İ

⁶ ucını: -İ

⁷ ḳarār itdürüp: ḳarārlandurup S

⁸ itdiler: eylediler S

⁹ Üseyd: Seyyid İ

¹⁰ nīze sinānını: sinānını nīzenüñ S

¹¹ Üseyd: Seyyid İ

¹² Hilāl: Hülāḡū İ

¹³ bir ḳarındaşı var idi: birāderi vardı S

¹⁴ egerḳi: -İ

Üseyd'ün 'askeri (5) az idi ammā Üseyd'ün tığ-i tizinden tevehhüm idüp āheng-i güriz itdiler. (6) Nā-gāh bir toz zāhir oldu. Ol tozuñ içinden beş 'alem zāhir¹ oldu ki (7) beş biñ ere işāretdür ve bu a'lāmuñ öñince bir şeh-zāde ez-pā tā-be-farķ (8) pūlāda ğarķ olmış² gelürdi. Çün yakın geldi, bu iki leşkeri (9) görüp [S8^b] bī-ihtiyār bir³ na'ra urup eyitdi ki ey dilirān-ı cihān ve ey (10) mübārizān-ı Benī-Şeybān tevehhüm eylemeñüz kim Reşide-i 'Arab benem ve dilir-i şir-efgenem (11) çün sipāh-ı benī⁴-Şeybān Reşide-i 'Arab'uñ i'lāmın görüp (12) nāmını işitdiler, tevehhümleri gidüp tehevürleri geldi. Ol gün (13) aḥşām irince iki leşker birbirine kıtışup muḥkem ceng eylediler 'ālemi gözlerine teng eylediler⁵ (14) ve Reşide-i dilsitān şol kadar ḍarb⁶ itdi kim 'ālemde dāstān (15) oldu egerçi Üseyd ile Cüneyd meydān-ı kārzārda merdānelik (16) ve serdārılık gösterdiler ammā 'askerleri az olmağın⁷ tākāt (17) getüremediler. Üseyd'e çok⁸ zaḥm-ı şemşir irişmişdi. Cüneyd'ün atına (18) daḥı çok nāvek-i tır girmiş idi. Be-nā-çār ṭabl-ı āsāyiş çalındı iki (19) leşker birbirinden bölündi, varup⁹ mekānlarına gelindi ve bahādırlık (20) kim itdi ve kim itmedi bilindi. Ez-ın cānib çün Reşide atasınuñ ve (21) birāderinüñ ve 'ammüsünüñ mevtlerinden¹⁰ işidüp¹¹ haberdār oldu. Feryād

[I8^b]

(1) idüp zāra başladı ve ḳabā'il-i 'Arab emirleri ve Benī-Şeybān (2) dilirleri Reşide-i 'Arab'a 'azāya gelüp eyitdiler: Siz bākī oluñ (3) nice idelüm böyle imiş emr-i Ḥudā-yı bī-çün *innā li'llāh ve innā ileyhi rāci'un*¹² (4) ve cehdi aña eylemek gerekdür kim muḥkem rezm idüp anlaruñ ḳanları yirine (5) bunlaruñ cānların alavuz. Andan soñra dönüp 'azm-ı mekān kılavuz. (6) Bu sözler Reşide-i ğamgine tesellī virdi, teskīn itdiler. Andan (7) soñra çadırlarına gitdiler ve Reşide-i 'Arab egerçi duḥter idi (8) ammā meydān güninde şanki er idi, atasından [S9^a] ve birāderinden (9) dil-āver idi.

¹ zāhir: peydā S

² olmış: -S

³ bir: -İ

⁴ benī: -S

⁵ 'ālemi gözlerine teng eylediler: -İ

⁶ ḍarb: ḥarb ḍarb S

⁷ az olmağın: olmamağın İ

⁸ çok: çün S

⁹ varup: varı S

¹⁰ mevtlerinden: mevtlerinden ve fevtlerinden S

¹¹ işidüp: -S

¹² O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz. Bakara: 2/156.

Cidâlde Rüstem-i Zâl'dan¹ eymenmezem dirdi² ve şikârı be-ğâyet³ severdi (10) şöyle ki gitmege iverdi. Birâderi Hanzala öldüğü eyyâmda (11) şikârda idi. Ol zamân⁴ kühsârda idi. Çün avdan dönüp eve geldi (12) anası Zehrâ'yı gördi. Karalar giymiş ve yüzi yaralanmış ve beñzi (13) şolmuş ve gözi yaşla ٲolmuş. Reşide anasın bu vechle⁵ (14) göricek didi ki hâl nedür? Bunlar dağı istikbâl idüp (15) maqâla geldiler ve hâlden⁶ haber virdiler ve ٲarındaşı⁷ Hanzala'nun (16) ٲabrin gösterdiler. Ol dağı müyün yolup rüyün yırttı. Āh şiven⁸ idüp (17) başına müşt-zen oldu ve and içdi ki ٲarındaşumuñ⁹ ٲâtilin (18) ele getürmeyince oturmayam. Bunı didi, ٲabâ'il-i 'Arab'dan beş biñ (19) er cem' idüp Medîne'den yaña ol dağı merdâne¹⁰ revâne oldu. Ol zamâna irişdi ki (20) atası ve 'ammüsi Üseyd'ün elinde ölmüşlerdi. Eger tiz yetişmeyeydi atasınuñ (21) leşkeri âheng-i güriz itmışler idi çün anuñ 'alemi âşikâre oldu

[19^a]

(1) leşker dağı ٲarâr dutdı. Ol gün Reşide çok merdânelik idüp (2) yegânelik gösterdi. Çün şabâh oldu âftâb ٲulle-i küh-ı ٲâf'dan (3) başın ٲaldurup 'arz-ı cemâl idüp 'âleme tâb virdi. İki¹¹ leşker gine şaf (4) düzüp maşâfa yüz ٲutdılar. Evvel kimesne ki meydâna girdi, Reşide-i (5) 'Arab idi ve Cüneyd'i meydâna ٲaleb itdi. Cüneyd Reşide'nün ٲâpük-süvârlığın (6) ve sipehdârlığın seyrân idüp hayrân ٲaldı ve eyitdi: Allâh-ekber (7) ki bu duğter ٲâlâk-cüst ü derrâk-dürüstdür. Cemâlin görmedin (8) hayâlinden 'âşık oldu, 'aşk yolında [S9^b] şâdık oldu. Bî-ihtiyâr (9) meydâna şîrâne¹² girdi. Cevalân gösterüp Reşide'ye muqâbil oldu ve eyitdi: (10) Ey duğter-i ra' nâ ve ey dil-ber-i zîbâ benden ne istersin ki beni meydâna okursın? (11) Reşide eyitdi: Senden ٲarındaşum ٲanını dilerem ve aña diş bilerem ki senüñ (12) anañ dağı benüm anam gibi ٲaralar giyüp mâtem-zede ola ve dideleri pür-ğün (13)

¹ Rüstem-i Zâl'dan: Rüstem-i Zâl idi İ

² eymenmezem dirdi: -İ

³ be-ğâyet: gâyet İ

⁴ ol zamân: -İ

⁵ vechle: hâl ile İ

⁶ hâlden: mâziden S

⁷ ٲarındaşı: birâderi S

⁸ şiven: -İ

⁹ ٲarındaşumuñ: ٲarındaşınıñ İ

¹⁰ ol dağı merdâne: -İ

¹¹ iki: -İ

¹² şîrâne: -S

cigerleri tola. Cüneyd eyitdi: Duhter-i nîk-ahter erlik degüldür ol ki (14) qarındaş kanın dileye ve kimsenüñ etine diş bileye. Reşide Cüneyd'ün (15) bu kelâm-ı ta' n-âmizinden ğazaba gelüp Cüneyd'e tiğ-i tîz havâle eyledi. (16) Cüneyd gördi ki Reşide çâpükdür, cüstdür, tiğ-zenlikde dürüstdür. (17) Eger azıcık muhâbâ olunursa aña bir¹ haţâ vâkı' olur diyü hâzır oldı (18) Reşide'nün hamlesine nâzır oldı Reşide gelüp Cüneyd depere tutdı (19) çaldı. Cüneyd tiğini berâber virdi, iki tiğ² birbirine mâr gibi şarmaşdılar. (20) Şîr-i ner-şîr³, şîr-i mâde-şîr⁴ degül mi ol iki şîr bu iki şemşîr birbirinden çeküp (21) gücile ayırdılar yine âheng-i ceng itdiler. El-hâşıl mâ-beynlerinde çok

[19^b]

(1) hamle bâtıl oldı. Cüneyd gâh gâh fırsat düşürdi ammâ dirdi ki (2) bunun gibi nâzenin nigâra dirîğdür ki tiğ-i âbdâr doxuna âhîr-kâr Reşide (3) gâfil oldı. Cüneyd Reşide'nün atı boynunu çaldı, başı yire düşdi (4) leşi yire⁵ yıkıldı. Reşide kendüyî⁶ atından halâşlar iken nâ-gâh bir bād gelüp (5) bürka' ın güşâde kıldı. Cüneyd'ün gözi yüzine tuş⁷ oldı, hemân-dem (6) vâlih ü medhüş oldı. Kendüzin tutmayup atından yire düşüp (7) Reşide nazar [S10^a] idüp gördi ki bir nev-civân-ı âftâb-cemâl ve bir nihâl-i büstân-ı (8) Zü'l-Celâl ve şahîfe-i 'izârında ğubâr-ı haţt-ı reyhân henüz belürmemiş (9) ve mîve-leb ve cân-fezâsına henüz el ırmemiş. Reşide'nün dağı göñli (10) 'âleminde Cüneyd'ün mihri tulû' itdi ammâ Cüneyd'i öldürmege şürû' itdi idi⁸. Yine Cüneyd'i miyâne-i meydânda terahhüm (11) idüp kodı, dönüp leşkerinden yaña revâne oldı. Bu hâletde⁹ Seyyid (12) Üseyd, Cüneyd'i meydânda bî-ğod düşmiş gördi. Hemân-dem atını meydâna (13) şıçratdı, sürdi. Cüneyd'ün üzerine geldi. Reşide dağı on kadem yir (14) gitmemiş idi. İttifâkâ Üseyd'ün atı sürçdi, depesi üzerine düşdi. (15) Üseyd'ün bir oyluğı at altında kaldı. Reşide dönüp bu hâlete nazar (16) idüp diledi ki Üseyd'i helâk ide. Atasınun ve birâderinun ve 'ammüsünün (17) kanını ala, andan gide. Yine kendüye eyitdi: Bu pîr-i köhneyi ol nev-civâna (18)

¹ bir: -İ

² iki tiğ: -İ

³ şîr: -İ

⁴ şîr: -İ

⁵ yire: -S

⁶ kendüyî: -İ

⁷ tuş: düş İ

⁸ ammâ Cüneyd'i öldürmege şürû' itdi idi: -İ

⁹ hâletde: hâlde S

bağışladum didi. Leşkerinden yaña revâne oldu. Andan şöñra iki leşker birbirine (19)
katılup cenge meşgûl oldılar. **Meşnevî**¹:

İki leşkerde kopdı āh u efgān

(20) Gūyā gūlgule ile doldı cihān

Çıkdı yirden gubār ‘ayyūka

Toz zulmet (21) bırağdı mağlūka

Görmez oldılar birbirini

Farğ olınmazdı fağır ü gani

[110^a]

(1) Kopardı gūyā kıyāmet-i kübrā

Nefes nefese oldu pīrle bernā

Halk olmışken (2) serāsīme

Geldi yil toz oldu iki nīme

Çünkü yil aldı gitdi ol (3) tozı

Rūşen oldu o dem şahrā vü yazı

Çün görüp birbirin dil-āverler

(4) İtdiler kaşd çün tīg ü hancerler

Nesr²: Ol hāletden Cüneyd kendüye [S10^b] geldi atasını (5) o hāletde gördi. Üzerine
varup kuvvet kılup atı atasınıñ üstinden (6) kaldurdu, yine atasını ata³ bindürdi.
Kendü dağı süvār olup kārzāra (7) girdi. Ammā Üseyd’ün bedenünde çok zağm-ı tīr
var idi⁴ ve zağm-ı⁵ şemşīr var idi. (8) Yine tāzelendi ve cismi yoğruldu, zebūn oldu.
Turmağa ve oturmağa (9) tākat getürmeyüp kendüyi Medīne’ye ırgürdi ve ol tarafından
Cüneyd (10) dağı Reşīde’nün ‘aşk-ı şalābetinden medhūş ve şevk-i şerbetinden ser-
hoş (11) olup ne ideceğini ve kanda gideceğini bilmezdi. Hele ol gün aḥşām (12)

¹ meşnevī: ez-īn cānib İ

² nesr: -İ

³ atasını ata: atası atına S

⁴ var idi: -S

⁵ zağm-ı: -S

olınca ārām eyleyüp cenge dürişdiler ve merdāne uruşdılar. Çün güneş (13) tılandı iki askerden tabl-ı āsāyış çalıdı. İki leşker birbirinden bölindi (14) kim öldi¹ ve kim ölmedi² bilindi. Üseyd'ün mecrūh olduğundan Medīne şehrine (15) ve leşkerine za'f irüp Medīne'ye girdiler ve Reşide leşkeri çadırlarına (16) irdiler. Emīr-zādeler her biri silāh-ı rezmin çıkarup libās-ı bezmini giydiler. (17) Reşide'ye geldiler, eyitdiler: Minnet ol Zü'l-Celāl'a ki bugün Reşide'nün (18) ber³-kemāl düşmānları pāy-māl ve dostları mesrūru'l-hāldur diyü 'özü-ğ'āhlıklar (19) gösterdiler. Reşide dağı anlara tekellüfler⁴ idüp telatıflar gösterdi ve her (20) birini biñ⁵ 'özü-ğ'āhla ħ'ābgāhına gönderdi. Ammā Reşide Cüneyd'ün 'aşkı (21) gavğasına ve şevk-i sevdāsına düşmüş idi ve gözi yaşınıñ⁶

[10^b]

(1) deñizi cūşa gelüp başından aşmış idi. Eyidürdi eger yarın ceng itmeyüp (2) [S11^a] göçersem ħalk eyidür ki bī-ħamiyyet ve bī-‘ār imiş atasından ve birāderinden (3) bīzār imiş ya kızdān ħayır mı gelür diyü ħaķıķatsüzlüğe ħaml iderler. Eger (4) ceng idersem⁷ gömlek ile ceng ideyim. Cüneyd ħod meydānda bir kerre⁸ (5) yüzüm görmekle üzerinden geçüp üftādem oldu. Ħiç nesne dimedüm. (6) Belki atası pīri öldürmeyüp ol civān ħātırçün āzād kıldum diyü (7) ol gice şabāħa degin⁹ Reşide bu endişede idi. Ammā¹⁰ ol taraftan (8) Cüneyd dağı Reşide'nün 'aşk-ı āteşinde ħarīķ ve şevk-i deryāsında ħarīķ idi (9) ve nefisinden hevā-yı ta‘ām ve cānından şabr ve ārām gönünden tāb ve gözinden (10) ħ'āb gidüp rüz u şeb āh u efgāna ve girye-i 'āşıkāne başladı. Üseyd (11) Cüneyd'ün sırrına vāķıf idi ammā yüzlemezdi. Üseyd'ün ħod tır¹¹ ü şemşir (12) zaħımları tāzelendüğünden ħālī ħarāb idi. Böyle olduğına gözleri pür-nem (13) idi¹². Tamām yigirmi gün oldu rezmgāħa varmadı. Medīne mīr-zādeleri (14) bir nice dil-āverler ile Medīne'den taşra çıkup Reşide

¹ öldi: aldı İ

² ölmedi: almadı İ

³ ber: -İ

⁴ tekellüfler: teklifler İ

⁵ biñ: -İ

⁶ yaşınıñ: yaşını dökerdi İ

⁷ idersem: eylersem S

⁸ kerre: kez S

⁹ şabāħa degin: şabāħ dek S

¹⁰ ammā: -İ

¹¹ tır: tır ü şir İ

¹² nem idi: ābdı S

leşkerinden bir nice (15) ricāl ile cidāl iderlerdi. Bu nev⁶ üzre tā yigirmi gün geçdi. Üseyd (16) eyitdi: Bu gice beni kabır-i Nebī ‘aleyhi’s-selāma¹ iledüñ. Üseyd’i² kabır-i Nebī’ye³ iletdiler. Hāceti (17) içün münācāta varup çok du‘ā vü zārīlık kıldı. Bī-ḥad i‘tizār gösterdi. (18) Ol gice anda āsūde olup ḥāba vardı. Çün uyḥudan bī-dār oldu (19) Hāzret-i⁴ Nebī’nüñ pāk rūḥı berekātıyla bīmārılığınan eşer ḳalmadı, ten-dürüst [S11^b] olup (20) cüst durı geldi. Āb-dest alup ḥācet namāzı kıldı eḥade bī-ḥad (21) ḥamd eyledi çün rüz rüşen oldu. Kūs-ı ḥarbı ve ṭabl-ı⁵ ḍarbı ḳaldurup

[İ11^a]

(1) Medīne’den ṭaşra şīrāne şaf bağladılar. Ol ṭarafdan Reşīde leşkeri ālāy (2) ālāy gelüp⁶ şaff-ı ārāmīde itdiler, naḳar ber-meydān kıldılar. Evvel⁷ kimesne ki meydāna (3) girdi Reşīde-i ‘Arab idi. Ser-tā-pāy pūr-sāz u selebden idi ve bu⁸ ṭarafdan (4) daḥı Seyyid Üseyd meydāna şīrāne⁹ girdi. Üseyd bildi ki miyāne-i meydānda ṭuran Reşīde-i (5) ḳāpūk-süvārdur ve Cüneyd’üñ gönliñ alan ol¹⁰ dildārdur. Kendüye eyitdi: (6) Dirīgdür ki buña tīg çekeler, diledi ki bu nāzenini nāzūklūkle manşūbeye çeküp¹¹ bende çeke (7) hemān bünyād-ı ḥīle-i dāstān itdi. Siperüñ başına çeküp kemendini ḥālka (8) eyledi. Siperinüñ ardında gizledi¹² daḥı fırsat gözledi. Arḳun arḳun¹³ (9) Reşīde-i ‘Arab’a yakın varup selām virdi. Ol daḥı ‘aleyk didi. Üseyd (10) eyitdi: Ey duḥter Reşīde-i ‘Arab sen misin ki şıyt u şadāñla ‘ālem ḥurūşdadur (11) ve benī-ādem cūşdadur¹⁴. Reşīde eyitdi: Belī benem. Üseyd eyitdi: Sen ol Reşīde misin ki sulṭān-ı (12) Mışır, pādīşāh-ı Şām ile senüñ içün cidāl u ḳitāl idüp bī-ḥad¹⁵ ḥālḳ ḳatlı (13) eylediler. Āḥir sulṭān-ı Mışır gālīb olup Şām’ı ḥarāb u yebāb idüp yine (14) Mışır’a gitdi. Duḥter eyitdi: Belī benem Üseyd eyitdi: İştüdüm ki şāh-ı Mağrib (15) mülkinüñ iki bahşından birin saña şīr-bahā virmiş ki seni oğlına (16) alıvirmek içün

¹ kabır-i Nebī ‘aleyhi’s-selāma: Nebī kabrine S

² Üseyd’i: -İ

³ kabır-i Nebī’ye: Nebī ‘aleyhi’s-selām kabrine S

⁴ Hāzret-i: -S

⁵ ṭabl-ı: -S

⁶ gelüp: -İ

⁷ evvel: ol İ

⁸ bu: ol S

⁹ şīrāne: -İ

¹⁰ ol: -S

¹¹ manşūbeye çeküp: -İ

¹² gizledi: gözledi İ

¹³ arḳun arḳun: arḳın S

¹⁴ benī-ādem cūşdadur: -İ

¹⁵ bī-ḥad: bī-‘aded S

fuzüllük gösterüp qabûl itmemişsin. Eyitdi: Belî benem. (17) [S12^a] Üseyd efkâra düşüp kendüye eyitdi: Ben bu duhter-i dildârdan ne su'âl¹ (18) itdüm ise belî benem didi. Oğlum Cüneyd niçe 'âşık olmasun ki² her kim bunı³ (19) görürse 'âşık olup vâlih ü hayrân⁴ qalur diyüp bir zamân tefekkür itdi. Hemân-dem (20) kemendi atup duhter-i dil-nüvâzı ve ol ğam-güsârı⁵ kemend-i ber-bend idüp alup (21) 'askere getürdi. Çün anuñ yüzün görenler cümlesi 'âşık olup vâlih⁶ [ü] muhayyir⁷

[İ11^b]

(1) qaldılar ve Benî-Şeybân cenginden el çeküp ol duhter-i gül-'izâr için birbiri ile (2) 'arbede ihtiyâr itdiler. Bu görüp 'âşık olanlar mâ-beyninde tamâm-ı 'Arab'da tām ve âheng-i (3) cidâl-i 'avām zuhûr idüp âşüb-ı fitne⁸ baş qaldurup kıtâl mertebesine (4) irişdi. Şöyle kim 'asker birbiri ile 'arbede ihtiyâr idüp ıztırârî (5) qaziyyeler zuhûrî 'ubûr⁹ kıldı. **Rāvî şöyle rivāyet** ider ki şahābe-zādelerden (6) ve emîr-zādelerden ve 'Arab dil-āverlerinden yedi yüz civân-ı ser-firāz¹⁰ ol (7) duhter-i dil-nüvāza 'âşık oldılar. Her birisi ol dil-ārāmuñ vaşlına tama'-ı hām (8) tıtdılar. Çün Üseyd bin Münzir hâli böyle göricek hemân münādî buyurdi ki (9) leşker Medîne'ye girdiler¹¹ ve Üseyd'e eyitdiler: Bu duhteri emānete kimde qoyalum? İttifāqıla (10) eyitdiler: Benî-Hāşim oğlanlarından afḍal u ekmel¹² ihtiyâr, büzürgvār, emîn-i (11) mübîn 'Abbās'dur. Aña gidelüm ol ne buyurursa eyle idelüm didiler dağı (12) duhterüñ yüzine niqāb çeküp şitābla 'Abbās'a vardılar, mâ-vaqa'ı naqîr ü kıtmîr¹³ taqrîr itdiler. (13) 'Abbās eyitdi¹⁴: [S12^b] Ey Üseyd ḡaṭā itdün bu duhter için Benî-Hāşim içine muḡālefet (14) bıraḡduñ. Şimden girü aña çäre yok her qanda ki bu duhter-i hûb olursa anda (15) çok fitne olur. Varuñ bunı Qāḡî'ye emānete virün, Qāḡî ḡāyet (16) emîn kişidür. Ol vaḡt Medîne'de bir Qāḡî var idi, be-ḡāyet dindār idi. (17)

¹ su'âl: istifsār S

² olmasun ki: oldısa S

³ bunı: -S

⁴ hayrân: mütehayyir S

⁵ ğam-güsârı: ğam-güdāzı S

⁶ vâlih: -İ

⁷ muhayyir: mütehayyir İ

⁸ fitne: qatına S

⁹ 'ubûr: -İ

¹⁰ ser-firāz: -S

¹¹ girdiler: gideler İ

¹² ekmel: -S

¹³ naqîr ü kıtmîr: -İ

¹⁴ eyitdi: -S

Ol Kāḍī'nün atası Ḥāzret-i¹ emīrū'l-mü'minīn 'Alī kerrema'llāhu vechehu ḫilāfeti zamānında (18) Kāḍī idi ve Ḥāzret-i 'Alī andan rāzı idi. Aña İbn Şüreyḫ dirler idi. (19) Ol vaḫt bu Kāḍī oḡlan idi, bu zamān civān idi. Cemāl ve kemālde daḫı (20) diyānetde şıyānetde² nazīri yoḡıdı. Duḡteri ol Kāḍī'nün serāyına iletüp (21) emānete ḫodılar. Çünki Kāḍī'nün gözi duḡterün yüzine tuş³ oldu. Kendin yiñemeyüp bī-hüş oldılar⁴.

[İ12^a]

(1) Hārūnu'r-reşid çün bu ḫikāyeti Ḥafş-ı Kūfī'den işitdi, ḡāyet 'aceb (2) gelüp ḫahḫahaya düşüp eyitdi: Söyle görelüm Kāḍī'nün ḫālī ne (3) oldu ve maḫālī neye⁵ vardı? Ebū Ḥafş eyitdi: Kāḍī'nün göñlini (4) ve 'aḫlını ve şabrını ve diyānetini ve şıyānetini ve emānetini⁶ ol dil-ārām alup cānında ārām ḫomadı ve (5) Kāḍī kemend-i 'aşḫa giriftār oldu. Pes Üseyd ḫaberdār oldu ammā epsem (6) olup efkāra vardı. Kāḍī daḫı bu şi'ri ḫasb-i⁷ ḫāl idinüp (7) oḡurdi. **Şi'r :**

Göñül bir duḡter-i ra' nāya düşdi

Yüzi ḫürşid (8) alnı aya düşdi

Cihān ḡavḡālarından eyemen⁸ iken

Fiḡān vāh vāh (9) vāya düşdi

[S13^a] Görelden duḡterün müy-ı siyāhın

' Aceb ince uzun (10) sevdāya düşdi

Yiri efserleyin söz üzre iken

Nigāruñ zülfi (11) gibi pāye düşdi

Ferāḡat ḡüşesinden Kāḍī-i miskīn

Bir āhū-çeşm içün⁹ (12) şahrāya düşdi

¹ Ḥāzret-i: -S

² şıyānetde: -İ

³ tuş: düş İ

⁴ kendin yiñemeyüp bī-hüş oldılar: -İ

⁵ neye: nite İ

⁶ şıyānetini ve emānetini: -İ

⁷ ḫasb-ı: -S

⁸ eyemen: emīn İ

⁹ içün: -İ

Neşr: Kādî bu şi‘ri hâl idinüp dâ‘im okurdu. (13) Dem-be-dem kendüden geçüp yine kendüye gelürdi. Üseyd bu hâli görüp (14) duhterüñ eline yapışdı ki alup gidüp muhkem bende çeke. Duhter (15) gözinden jâleler¹ döküp nâleler itdi ve eyitdi: Ey pîr-i zâlim niçe bir² (16) mezâlim, ben saña ve oğluña ki fırsat buldum sizi helâk itmeyüp vefâ (17) gösterdüm. Baña bunca cefâ-engîz ‘ivâz mıdur ve bu işüñden endîşe itmez misin ki (18) benüm birâderüm Ğazanfer’dür. Benüm ve atamuñ ve ‘ammümüñ kînesini senüñ sîneñden (19) ala ve seni tîgle iki böle dimez misin? Eger bu rûzgârda Ğamza diri (20) olaydı anuñ hizmetkârı olup gâşiyedârı olaydı. Üseyd (21) çün Ğamza’nuñ adını bu yâdıla işitdi gör ki duhtere ne iş itdi.

[İ12^b]

(1) Ğazaba gelüp eyitdi³: Ey ra‘nâ sen kimsin ki ol şâh-ı merdânı ol şi‘r-i Yezdân’ı (2) bu vechle yâd idesin diyüp duhterüñ yüzine birkaç tabânçe urdı kim (3) deheninden kan revân oldı. Ol nigâruñ gül-nâr çiçegi ruhsârı kararup⁴ (4) talağa döndi ve feryâd idüp ağladı. Kādî bu hâleti görüp (5) bî-ihtiyâr yirinden⁵ tırı gelüp Üseyd’e eyitdi: [S13^b] Ey pîr-i bî-merhamet ve merd-i bî-şefkat (6) nice zâlim kişi imişsin ki Kādî öñinde böyle zulm idicek (7) ğayrı yirlerde kim bilür neler idersin. Yohsa dîvâne misin ki (8) bunuñ gibi cânānuñ ruḥ-ı ferruḥına ki tâze gül gibidür, tabânçe mi ururlar. (9) Qanı ‘aḳluñ ki Rabbü’l-‘âlemîn kendü kudret şun‘ından teşrîf-i (10) letâfet ve ḥüsn-i melâḥat virmişdür ve kelâm-ı kâdiminde *aḥsen-i taḳvîn*⁶ (11) buyurmuşdur diyüp bî⁷-muḥâbâ dest-dırâz idüp Üseyd-i ser-firâzuñ (12) yaḳasın yırtıdı. Üseyd daḥı ḥışma gelüp Kādî’ye⁸ el uzatdı. Kādî⁹ (13) yaḳasından tutup ḳaldurdu¹⁰ yire çaldı ve başına birkaç müşt ve püştine birkaç pā urdı¹¹. (14) Kādî kendüden gitdi, düşdi ve hizmetkârları başına üşdi. (15) Ḥalîfe bu sözi muḥaddişinden işidicek ḳahḳahaya düşdi. Ebü Ḥafş’a (16) eyitdi: Söyle Kādî’nüñ hâlini nice oldı? Ebü Ḥafş eyitdi: (17) Üseyd biraz tevaḳḳuf eyledi tâ Kādî kendüye

¹ jâleler: yaşlar İ

² bir: bu S

³ eyitdi: -İ

⁴ kararup: ḳara ruḥ İ

⁵ yirinden: -İ

⁶ Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Tin: 95/4.

⁷ bî: bunı İ

⁸ Kādî’ye: -S

⁹ Kādî: -İ

¹⁰ ḳaldurdu: -İ

¹¹ birkaç müşt ve püştine birkaç pā urdı: müşt püşt birkaç urdı İ

geldi. Üseyd Reşide'nün (18) eline¹ yapışup serây-ı Kâdî'den taşra çıkardı. Kâdî dahı sabr (19) idemeyüp yirinden tūru geldi. Hayā hicābını def idüp Üseyd'ün (20) 'aķabince² taşra çıķdı, pāyine düşdi ve yüzün yire sürüp³ (21) zārī zārī⁴ ağladı. Şol kadar göz yaşını akıtdı ki seylāb-ı eşki

[İ13^a]

(1) Üseydüñ taş gibi göñlini ķapdı⁵. Üseyd eyitdi: Ey Kâdî maķşūduñ (2) nedür? Kâdî⁶ eyitdi: Dilerem ki Reşide'yi bir gün bir gice benüm serāyumda ķoyasın (3) didi. Üseyd, Kâdî'nün ķavline rāzı oldu, teraħħum idüp (4) n'ola didi. Kâdî'nün serāyında bir hücre varıdı ki Kâdî'nün vuzū 'gāhına (5) [S14^a] muķābildi. Reşidenün ayağına buķağū vurup ol hücreye (6) ķoydılar. Üseyd hücrenün ķapusın muħkem kilidledi ve mühr urup hücrenün (7) bir yirinden bir küçük deriçe açdı ki ol cāna āb u nān vireler. (8) Andan iki hādimi müvekkel idüp taşra çıķdı ve gördi ki şahābe-zādeler (9) ve emīrlar ve dilīrlar cümle Reşide'nün derdinden müteħayyir ü müteğayyir⁷ (10) ü mütefekkir olup neberdi⁸ ferāmūş itmişler ve dūrd-i derdi nūş itmişler. (11) Üseyd bunları ol hālde göriceķ melālete düşüp eyitdi: Tūtalum (12) Cüneyd bu duğteri terk eyleye. Duğter ħod bir vücūddur, siz ħod yedi (13) yüz vücūdsız. Bir duğtere cemī'ünüz tama'-ı hām tūtup 'āleme maşħara (14) olursız. 'Aķıl olan kişi bunuñ gibi işi revā görmez ki kırķ biñ (15) nefer düşmen şehrūmūzi ħişār itmişdür. Bizüm ķanumuzı döküp hāksār (16) eyleye. Evvel⁹ düşmāna cevāb virün andan şoñra¹⁰ sevdā-yı duğtere şitāb (17) idün. **Rāvī şöyle rivāyet ider ki** ol cānibden Reşide'nün (18) birāderi Ġazanfer ki pehlevān-ı sipāh-ı 'Arab idi. Seferden evine geldi. (19) Vāķı' olan maķālātı ve muşibeti ve kelimāt u kürbeti işidiceķ elin (20) arķasın ısırup cīdi yaķasın çāk idüp başına ħāk saçdı (21) ve bindügi atun ķuyruğın kesdi ve hem-şiresi Reşide'nün ğamı

¹ eline: eline elin S

² 'aķabince: der-peyince S

³ sürüp: urup S

⁴ zārī zārī: zār zār S

⁵ ķapdı: ķandı İ

⁶ Kâdî: -S

⁷ müteğayyir: -S

⁸ neberdi: nebr İ

⁹ evvel: ol İ

¹⁰ şoñra: -S

[İ13^b]

(1) atasınıñ ve birāderinüñ mevtin unutturdu. Hemān-sā‘at and içdi ki (2) ben Medīne şehrin ħarāb u yebāb itmeyince ve cümle Hāşimīleri kırup (3) atam ve birāderüm kanın almayınca sākīn olmayam diyüp ‘āleme cūş u ħurūş (4) [S14^b] bıraқdı ve Medīne şehrinüñ üzerine geldi ve leşkerine buyurdu ki (5) bir yirde mancınık ħāzır ideler ki yarın Medīne ħalkı ile maşāf idüp (6) ve şehir-i Medīne’yi ħarāb idüp yire berāber türāb eyleyeler. Nā-gāh (7) bunlara bir kāşıd geldi ki ħaber virdi: Mısr’dan bir leşker-i enbūh hezerān (8) sūtūhla geldi. Reşide kāşdına ve Benī-Şeybe kabīlesini gāret (9) idüp ħasāret eylediler ve çok ħalk depelediler ve Mısr sultānınıñ (10) oğlu Reşide ‘aşkıdan dīvāne olmış, anı zencīre çeküp (11) kendülerle bile¹ getürmişlerdür. Ġazanfer çün ħaber-i cāngāhdan āgāh (12) oldı, hemān bārenigāh kıoyup hezārān āh vāhla Mısrīler cengine (13) āheng idüp gitdi. Çünki dā‘ire-i Medīne leşkeri bī-gāneden (14) ħālī oldı. Medīne ħalkı dağı şād olup der-i dervāzeyi (15) güşād eylediler ve Medīne’nüñ fuķarāsı ve cūmerāsı Benī-Şeybe leşkerinüñ (16) gallelerinden ve raĥtlarından² gīnā buldılar. Zīrā anlar be-gāyet şitābdan ve bī-nihāyet (17) esbāb kıoyup gitmişlerdi ve Medīne ħalkı çün bu māl-i gānīmetle (18) müreffehü’l-ħāl olup muğtenem oldılar. Yine Reşide-i ‘Arab’uñ ‘aşkı (19) gāvğāsını istināf idüp āheng-i maşāf kıldılar. Püser-zāde-i (20) Sa‘d-ı Vākķāş eyitdi: Reşide’yi baña virün yoĥsa raĥm itmeyüp aña zaĥm (21) yetişdürürin. Püser-zāde-i Ĥamza eyitdi: Ĥiç āferīdede tākāt-ı

[İ14^a]

(1) dīde yoқdur ki Reşide’ye nazar idebile ve ben nāzır iken püser-zāde-i (2) ‘Ömer İbni³ Ĥaţţāb eyitdi rađiyallāhu ‘anh⁴: [S15^a] Reşide ĥod benümdür be-her bāb. (3) Püser-zāde-i Ĥanefīyye eyitdi: Ol yirde ben olam size kim dirler ki (4) Reşide’nüñ adını yād idesiz ĥāşıl-ı kelām ol duĥter-i nīk-aĥter (5) içün Medīne şehrinüñ ħalkı birbirlerine⁵ fitne-i gāvğāya düşdi (6) ve civānlarına şūriş ü sevdā vākı‘ oldı. ‘Aşkı nefiri⁶ şağiri (7) kebiri semā‘a getürüp ‘ālem-i vecde⁷ iletđi. Üseyd bin Münzir

¹ bile: ile İ

² raĥtlarından: -İ

³ İbni: -S

⁴ ‘anh: -S

⁵ birbirlerine: yirlerine S

⁶ nefiri: naķrı S

⁷ vecde: vaĥde İ

endişe (8) eyledi ki düşmenler kandan geçmezler ve duhteri şöyle komazlar çün Mısriler (9) cenginden fāriğ oldılar, yine Medīne cengine geldiler ve Medīne şehrinüñ on gürüh düşmişdi (10) ve ol duhter için kendüye eyitdi, ol yigdür ki hemān-sā‘ at varayın¹ duhterüñ başın keseyin ‘ālemden şūr u şer götürilüp halk yine (11) sürür u hūbūr bulalar ve bu niyyet üzre tırup Kādī’nüñ serāyına (12) vardı. Gördi ki Kādī tam üstinde ol hücre derīcesinüñ (13) ardında oturmuş Reşīde-i ‘Arab’a muķābil olup zār zār ağlardı (14) ve yüregın nār-ı hicrle tağlardı ve bu şi‘ri okuyup gönlini hoş eylerdi. (15) **Şi‘r²:**

Yaraşur cümle cihān hūbī gulāmuñ olalar

Bezm-i ‘aşkuñda ebed sāķī-i cāmuñ olalar

(16) Göricek bāğ-ı leṭāfetde seni serv-ķaddin

Ebedī cāker-i sen serv-i hırāmuñ olalar

(17) Dām-ı zūlfūne hemān Kādī girift³ olmaya halk

Hāliñi ger göreler beste-i dāmuñ olalar

(18) **Nesr:** Kādī bu şi‘ri okuyup gāh kendüden giderdi ve gāh kendüye gelürdi⁴. (19) Nā-gāh Üseyd-i [S15^b] cālāk çün şīr-i hısmnāk kapu kaçdı. Kādī lerzān u tersān (20) kapu açup baķdı⁵. Gördi ki Üseyd pür-ğazab eyitdi: Ey Seyyidü’l-‘Arab⁶ ne buyurursın? (21) Üseyd, Kādī’ye cevāb vermeyüp şitābla iķerüye gitdi ki vara

[İ14^b]

(1) duhterüñ başını kese kanını dōke. Duhter gördi ki Üseyd şīr-i jiyān gibi (2) ğazaba⁷ gelür eyitdi: Ey pīr-i dil-āver ve ey şīr-i ner ben ne günāh itdüm? (3) Üseyd cevāb virdi ki sen ra‘nānuñ vāsıtasıyla sādāt-ı ‘Arab’a fitne (4) vü ‘anā düşdi. Sen ölmeyince anlar derd ü belādan hālāş olmazlar. Duhter (5) eyitdi: Ben bī-ķāre vü āvāre⁸ za‘ife vü naḥīfe⁹ miskīne vü ğamģine şarāb-ı vāķı‘a-nüş (6) ve muķni‘a-püş

¹ duhter için kendüye eyitdi, ol yegdür ki hemān-sā‘ at varayın: -İ

² şi‘r: beyt İ

³ girift: giriftār İ

⁴ gelürdi: -İ

⁵ açup baķdı: açdı İ

⁶ Seyyidü’l-‘Arab: Seyyid-i ‘Arab İ

⁷ ğazaba: ğazūb S

⁸ āvāre: āvān İ

⁹ za‘ife vü naḥīfe: -S

‘avret olam benüm bu işde ne günāhum vardır ki (7) beni öldürürsün. Ben saña ve oğluña fırsat buldum, sizi atam ve birāderüm (8) kanıçün öldürmedüm āzād itdüm. Ben bir¹ ‘avretlikçe bu kadar mürüvvet itdüm² (9) ve sen er olasın şefkat eylemeyesin. Ol eylügün muķābelesinde (10) ‘ivaż bu mıdur ve eger merḥamet itmezseñ elümden ne gelür, bendüñde giriftārem. (11) Ben daḥı cānumdan bīzārem. Bārī Te‘ālā³ ben miskīne luṭfından ḥüsn ü cemāl (12) virmiş ki bu cemāl vāsıtasıyla ḥalk-ı ‘ālem daḥı cidālde ve kıtālde (13) dururlar. Ben n’eyleyeyin ve niçedeyin ve sen daḥı göre durursın (14) bu ḥüsn-i⁴ cemāl baña ve ḳavmüme ve ḳabileme daḥı bile⁵ zevāl olmışdur diyüp Üseyd’üñ (15) ayağına düşdi daḥı şol kadar zārılık idüp ağladı ki kendüden (16) gitdi. Ḥalīfe, Reşīde’nüñ bu ḥāletini işidicek [S16^a] gözinden yaş akıtdı (17) ve Ebū Ḥafş’a eyitdi: Söyle görelüm Reşīde’nüñ ḥālī niçe⁶ oldı. (18) Ḳādī nigāruñ böyle ḥāksārī⁷ olup ağlayup zārılığın (19) göricek ihtiyārsuz destārın yire⁸ vurup şol kadar feryād idüp (20) ağladı ki kendüden gitdi. Üseyd daḥı bu ḥāleti göricek özi (21) göyündi ve bunlaruñ gözi yaşıdan ḡazabı odı söyündi. Şabr idemeyüp

[15^a]

(1) ol daḥı ağladı ve duḡterüñ ḳanından geçüp tiğın elinden bıraktı. (2) Duḡteri yine bend idüp taşra çıktı. Gördi ki ol civānlar (3) duḡterüñ ‘aşkı ḡalebesinden birbirine ceng ü cidāle düşmişler (4) ve ellerine tiğ-i ‘uryān alup şirāne kıtāle ḳaşd itmişler. Üseyd bunlaruñ (5) bu ḥāletin göricek ortalarına girüp eyitdi: Ey civānlar ve ey pehlevānlar (6) ihtilāfı ḳoñ tiğüñüzü ḡılāfa ḳoñ ve beni diñleñ ki size bir sözüm (7) vardır. Civānlar çün bu sözi Üseyd’den işitdiler tiğlerin ḡılāfa (8) şokup⁹ civānlar çün pes¹⁰ (9) ḥilāfı terk itdiler. Üseyd eyitdi: Duḡter yarın meydāna girsün (10) sizüñle ḡüreş tutsun her kim duḡteri başarsa duḡter anuñ olsun. (11) Civānlar bu ḳavle rāzı¹¹ vü ḳā’ıl oldılar ve muḳarrer oldı ki yarın vaşl-ı (12) duḡter kime

¹ bir: -İ

² kadar mürüvvet itdüm: kudret ve mürüvvet idem S

³ Te‘ālā: -İ

⁴ ḥüsn-i: -İ

⁵ bile: -İ

⁶ niçe: ne S

⁷ ḥāksārī: ḥāksār S

⁸ yire: -İ

⁹ şokup: şokup beni dinleñ ki size bir sözüm vardır İ

¹⁰ Civānlar çün pes: -S

¹¹ rāzı: -S

müeyesser ola diyü ol gice şabāha dek ıztırābdan (13) ḥāba varmadılar ve çün cemāl-i āftāb kulle-i cibālden tūlū¹ itdi. (14) Medīne civānları daḥı küşt-girlik esbābın müheyyā idüp meydāna (15) şūrū² kıldılar. Şöyle ki ol gün şehirde ve nevāhīde ve kaşabātda ve küylarda (16) olan erden [S16^b] ve ‘avretten ve oğlandan ve uşakdan ve şaḡirden ve kebīrden (17) ve faḡīrden ve esīrden bir¹ kimesne ḳalmayup temāşaya ḥāzır geldiler. Üseyd (18) daḥı duḡteri meydāna getürdi. Duḡter bu ḥalkı enbūh göricek endūha (19) düşüp girih itdi. Üseyd’e eyitdi: Beni bu meydāna niçün iletürsin (20) yoksa öldürür misin? Eyitdi: Yok öldürmezsin ve seni anuñçün (21) getürdüm kim Benī-Hāşim civānlarıyla ve Medīne pehlevānlarıyla bu meydānda

[İ15^b]

(1) güreşdürürin ve her kim ki seni başarsa seni² aña virürin ve sen aña (2) ‘avret olursın ve ol saña er olur. Duḡter eyitdi: Ben bī-çāre nice (3) eyyāmdur ki gönülümce ta‘ām yimedüm egerçi açdum ve ammā cānumdan sīr idüm (4) ve esīr-i bend-i zencīr idüm kıllat-i kuvvetden kuvvetüm ḳalmamışdur ve hem bir ḡarībem (5) ve ‘avretem bu ḳadar ḥalāyık-ı bī-gānenüñ meydānına lāyık u revā görür misin? Üseyd’ün (6) ki bu sözler ḳulaḡına girmedī. Elbette güreşmek gereksin didi. Duḡter (7) çār u nā-çār başından çārın³ çıkardı, cāme-i saḡtiyān ve saḡtiyān⁴ tuman giyürdiler. (8) Duḡter ḡisūların biline baḡladı ve pīrāhenin kemer ḳuşandı ve biline çīn (9) virüp āheng-i meydān itdi. Evvel Üseyd-i serverüñ öñine baş (10) ḳoyup meydāna merdāne⁵ girdi ve miyāne-i meydānda tūrdı. Evvel pūser-zāde-i (11) ‘Amr ‘Āş meydāna girdi duḡterile tūtuşdı. Duḡter bir lu‘bla anı (12) başdı. Andan soñra pūser-zāde-i Sa‘d-ı Vaḳḳāş meydāna girdi ki (13) ḡurbüz civāndı kemer-bendinden tūtup ḥaylī gerdiş gösterdi. (14) Nā-gāh duḡter anuñ ayaḡın tūtdı çenār dıraḡtı gibi ḳaldurup (15) yire bıraḳdı. [S17^a] Andan soñra emīr-zādelerden ebnā-yı aşḡāb-ı Medīne (16) bir bir meydāna girdiler ve cümlesi duḡter elinden ser-nigūn düşdiler (17) ve on yedi civān pehlevānı başdı. Yine miyāne-i meydānda tūrdı. (18) Cümle ḥalāyık bu duḡter kuvvetine ve diḡḳatine ta‘accübde⁶ ḳalmışlardı ve ebnā-yı aşḡāb (19) şermsār olup inkisārda müteḥayyirlerdi. Üseyd bin Münzīr duḡterüñ (20) şalābetin ve emīr-

¹ bir: -S

² seni: -S

³ çārın: cājın İ

⁴ saḡtiyān: -İ

⁵ merdāne: -İ

⁶ ta‘accübde: -İ

zādelerüñ hacāletin görüp derḥāl meydāna şır (21) ve revāne oldu. Duḡterüñ kemer-bendin tıttup yirinden ḡapdı bir oḡlancuḡ

[İ16^a]

(1) gibi eline aldı ve dā'ire-i meydānı devr itdi. Andan şoñra başı üzre çevürüp (2) diledi ki hemān¹ yire vura Ḳāḍī-i bī-ḡāre daḡı nezzāreye (3) gelmişdi. Hemān revān Üseyd'üñ ayaḡına düşdi ve eyitdi: Ey Üseyd² (4) duḡteri yire urma. Üseyd Ḳāḍī'nüñ sözün işidicek ve ol (5) duḡter-i ḡucesteyi yire arḡuncaḡ ḡodı ve cümle ḡalḡ Üseyd'e hezārān³ āferīn (6) dest-bāzūña ve yāl⁴-bāluña hezār taḡsīn didiler. Bunlar bu ḡüft ḡüya iken (7) nā-ḡāḡ Yemen cānibinden bir ḡubār zāḡir oldu. Ḥalāyık ol ḡubāra nezzāre (8) oldılar ve miyāne-i ḡubārdan bir süvār çıḡa geldi. Ol 'Amr Ma'd-ı Kerb (9) oḡlıydı, Esed idi⁵. Gördiler bir civān-ı nev-ḡāste sāz u seleble ārāste⁶ (10) menāre-ḡadd āsūde-cesed büyük ve açuḡ dehānı, dehānından taşra (11) durur dendānı. Ḥalḡ-ı Medīne bunüñ şekl-i 'acībın ve heykel-i ḡarībın (12) seyr iderken aḡzın açuḡ ḡaḡırdı ki ben daḡı emīr-zāde-i 'Arab (13) pehlevān-ı şarḡ u ḡarb⁷ degül miyem ve merdānelikde [S17^b] sizüñ bazūñuzdan (14) kemter degülem. Medīne şehrine bunüñ gibi iş düşe Benī-Şeybe leşkeri (15) başuñuza üşe ve sizüñle 'azīm ceng ide, beni niḡün āḡāḡ itmeyesiz. (16) Hele bu ḡünāḡ Üseyd'üñdür ki kendüyi emīr-i 'Arab idüp ḡā'im-i (17) maḡām-ı Ḥamza olmışdur ve ol rüzḡāra deḡin⁸ ki Ḥamza zamānıydı bizüm (18) dedelerümüz ol seyyidi ya' nī 'Amr Ma'd-ı Kerb'i ve oḡlı hezār (19) Ḥamza gibisiyle ḡiḡ iş başarılmazdı daḡı nice buña beñzer kelimāt-ı bī-hūde (20) ve türrehāt-ı nā-şinīde didüḡinden şoñra eyitdi: Ḳanı ol duḡter ki (21) emīr-zādeleri başmışdur. Gelsün beni daḡı başşun ve duḡter bir ḡüşede

[İ16^b]

(1) tıttırdı. Esed bin Ma'd'inüñ cesāmetin görüp mehābetinden ḡavf (2) itdi ve endāmına lerze düşdi. Kendüye eyitdi: Eger⁹ ölmüş olsa cesedini (3) on pehlevān

¹ hemān: -S

² Üseyd: Üseyd ser S

³ hezārān: hezār İ

⁴ yāl: -İ

⁵ Esed idi: Üseyd eyitdi İ

⁶ ārāste: -İ

⁷ ḡarb: -İ

⁸ deḡin: -İ

⁹ eger: -İ

götürüp¹ laḥde koyamayalar ve ben bî-çāre ‘avret anuñ gibi gürbüz (4) erle niçe güreşem² hîç şekk yokdur ki biñ benüm gibi bir engüştü üzerine (5) alup³ deşt-i ‘ālem geşt ide ve duḡter bu endîşede iken Esed [bin] Ma‘d (6) daḡı üzerinden sâz u selebin çıkarup şoyundu. Tuman giyüp merdāne (7) meydāna dilirāne⁴ girdi ve dā‘ire-i meydānı devr idüp eyitdi: Qanı ol duḡter (8) ki cümle pehlevānları şermsār itmişdür? Üseyd’e cūş⁵ geldi ki meydāna gire (9) ammā şabr idüp ḡāmūş oldu ve ḡalāyık Esed [bin] Ma‘d’inüñ kāmetine (10) ve şalābetinden ve heybetinden ḡayrān ḡalup duḡterüñ ay yüzine ve hilāl (11) ḡaşına nigerānlar eylediler⁶. Nā-gāḡ gördiler ki duḡter pīrāhen-i [S18^a] ḡarīrin (12) başından⁷ çıkarup meydāna merdāne girdi. Esed [bin] Ma‘d’inüñ öñine gelüp (13) eyitdi: Ey nā-murād⁸ nābe-kār sen ve pederüñ ve ecdāduñ kimlersiz ki ferr-i siyādāt (14) u kerr-i sa‘ādāt da‘vāsın idersiz ve eger hünerüñ varısa üşde meydān (15) yoḡsa kişi atasıyla faḡr itmek erlik şānı⁹ degüldür belki ḡarlıkdur ve duḡter bu sözde (16) iken nā-gāḡ Üseyd bin Münzir şabr yaḡasını çāk idüp cüst (17) çālāk meydāna girdi. Duḡtere eyitdi: Sen anuñla güreşme, girü ṡur ki (18) benüm anuñla sözüm var diyüp Üseyd, Esed’e muḡābil olup maḡāla geldi ve (19) eyitdi: Ey sipāḡ-zāde sen ne bî-temīzsin ki benüm ‘azīz ‘ammümüñ adını (20) bu vechle yād idersin. Ḥamza bin¹⁰ ‘Abdü’l-muṡṡalib ki pehlevān-ı rüy-ı zemīn (21) idi ki mübārizān-ı cihān anuñ ‘atebe-i ‘ulyāsında bende-i kemīndi.

[İ17^a]

(1) Şikār güninde¹¹ kūh-ı Ḳāf’dı ve sipehdār-ı rüz maşāfdı ki hezār senüñ ecdād-ı (2) büzürgvāruñ gibilerüñ boḡazına urḡan koyup¹² yārān öñine getürmişdi (3) ve ḡulaḡlarına mengüş geḡürüp bende-i ḡalḡa-be-güş itmişdi. Ḥaḡ budur ki (4) sen bizüm bende-zādemüzsün sen¹³ ḡayf degül midür ki bunuñ gibi¹⁴ māḡ-rū duḡter (5)

¹ götürüp: getürüp İ

² güreşem: görsem İ

³ alup: olup İ

⁴ dilirāne: -İ

⁵ cūş: -İ

⁶ nigerānlar eylediler: nigerānlardı S

⁷ başından: -İ

⁸ nā-murād: murdār-ḡor S

⁹ şānı: -S

¹⁰ bin: ve İ, S

¹¹ güninde: -İ

¹² koyup: daḡup S

¹³ sen: -S

¹⁴ gibi: -İ

senüñ ħar-ı siyāh-rüy ile el ele ura tutuşa ve şimdi bu ħalāyık gördiler (6) ben bu duġteri bir oġlancuġ gibi yirden ħapdum. Eger pehlevān iseñ (7) benümle güreş ve eger beni başarsañ duġteri saña virem ve eger başmazsañ (8) senüñ daġı ħayduñı görem diyüp Üseyd, Esed'e ħamle eyledi. (9) Esed daġı Üseyd'e¹ ħamle itdi. Esed'üñ ħaddi iñen² [S18^b] bülend idi (10) ki Üseyd'üñ başı Esed'üñ sīnesinde idi. Miyāne-i meydānda birbiriyle (11) iki arslan gibi tutuşup ħaylī gerdiş gösterdiler. Birbirine (12) şol ħadar ħuvvet ve diġġat ħıldılar ki endāmlarından 'araġ ve dehānlarından (13) ħan yire revān oldu ve hīġ birbirine zafer bulmayup ikisi daġı ħaste (14) ve dem-beste teşne-dil oldılar. Andan soñra birbirinden mühlet taleb (15) eylediler³ ki bir laġza rāġat olup yine güreşe şürü' ideler. Çün ol (16) iki pehlevān birbirinden el çeküp ārām itdiler. Yine Rüstem ü Sührāb gibi⁴ (17) güreşe şitāb idüp birbiriyle tutuşdılar. Esed egerçi ħadd-i ħāmetde (18) gürbüz idi ammā henüz civān-ı nev-ħaste idi. Muġāvemet idemeyüp (19) süst oldu. Üseyd pehlevān er idi ve mübāriz server idi. (20) Güreşcilik şan' atında kāmīl idi, ġāfil degüldi. Nā-gāġ Üseyd, Esed'üñ (21) iki tarafından Esed'üñ pehlūsın tutdı. Muġkem ħuvvet idüp yirinden ħapdı.

[İ17^b]

(1) Eli üzerine aldı ve Ĥamzavār bir na' ra urup yire çaldı ve ħalāyıkdan (2) feryād ġırīv ħopdı. Esed [bin] Ma' d ħacīl olup ħıyre-dil ħaldı. Bir zamāndan (3) soñra ħalkdı atına binüp rāh-ı beyābān tutdı. Üseyd daġı duġterüñ (4) elin alup yine⁵ serāy-ı Ĥāđi'ye iletđi. Ol ħücreye ħoyup⁶ muġaffel (5) ħıldı. Ol iki ħādimleri iki kenīzek ile müvekkel idüp taşra çıġdı (6) ve bu maġalli ħātırūnda tut. Bir yirden daġı söyleyelüm, bu maġalli ħātırūnda dut ferāmüş eyleme⁷ ġüş ħıl (7) tā saña bir ġayrı ħikāyet [S19^a] ideyin. Tahrīr-i⁸ ġöñlümüñ levġine ey şehir-yār (8) ħüb-taġrīrile rāviden rivāyet ideyin. **Ĥışşa-i điger** Ebū⁹ Ĥafş-ı (9) Kūfī rahmetu'llāhi 'aleyh¹⁰ şöyle rivāyet ider ki çün leşker-i Şeybān (10) Medīne şehrinüñ üzerinden Mısrīler cengine gitdiler. Mısrīler daġı (11) anlaruñ ħavmlerin ve ħabīlelerin urup ve nice ħalkı ħırup

¹ Üseyd'e: Üseyd e's-seyyid'e İ

² iñen: -İ

³ eylediler: itdiler S

⁴ gibi: -İ

⁵ yine: gine İ

⁶ ħoyup: ħoyunup İ

⁷ bu maġalli ħātırūnda dut ferāmüş eyleme: -İ

⁸ tahrīr-i: -S

⁹ Ebū: -İ

¹⁰ 'aleyh: -S

ġārāt (12) u ħasārāt itmişlerdi ve Reşide-i ‘Arab bulmayup ħaberin alup (13) Medīne’den yaña gitmişleridi. Nā-gāh yolda ol iki leşker birbirine buluşup (14) kırk gün beyān-ı ceng itdiler ve ol beyābān-ı bī-pāyān gözlerine¹ teng (15) itdiler. **Rāvī şöyle² rivāyet** ider ki Reşide’nün anası Zehrā-yı (16) perī ki Keynās-ı perīnün kıızı idi. Bu ki Keynās-ı perī perīler pādīşāhı idi. (17) Bir gün Keynās’la Zehrā bir beyabānda giderler idi. ‘Amr ki Reşide’nün (18) atasıydı, anı gördiler çün ‘Amr’uñ yüzine Zehrā’nun (19) gözi tuş oldu. Hemān-dem ‘āşık olup kendüden (20) gitdi. Zīrā³ ‘Amr cemālinde pūr⁴-kemāl idi. Zehrā şabr idemeyüp (21) atasına eyitdi: Ey bābā-yı büzürgvār bu ādem oğlu ġarībe ‘āşık

[İ18^a]

(1) oldum. Beni bundan ayırma ve beni⁵ bundan ġayrıya virme. Keynās, Zehrā’nun bu sözinden ħışma (2) geldi. Yüzine birkaç⁶ tabānçe vurup arkasından yire bıraktı ve eyitdi: (3) Rabbū’l-‘ālemīnün ism-i a‘zamı ki perīler ol adun kuvvetiyle uçarlar (4) yādundan gitsün diyüp Zehrā’yı ol beyabānda kōdı daħı gitdi (5) kendi⁷ perrān oldu. Ol zamānda atalarun ve analarun oğlanlarına (6) her ne du‘ā eyleseler bāb-ı Ĥudā’da müstecāb olurdu. [S19^b] Zehrā çün (7) atasının arkasından yire düşdüğü vakt kendüden gitmişti. (8) Yine kendüye gelicek ‘Amr’ı gördi, kākup kātına geldi. ‘Amr (9) çün Zehrā’yı gördi vālih ħayrān oldu⁸ ve bir zamāndan soñra (10) Zehrā’ya eyitdi: Sen kimsin ve kimün nesisin ve ne yirden⁹ geldün (11) ve nereye gidersin? Duġter ser-güzeşti bir bir takrīr eyledi. ‘Amr (12) sevinüp eyitdi: Şimdi¹⁰ sen yine ataña ve anaña¹¹ ve aķribāna gider misin? Duġter (13) eyitdi: Gitmezin. ‘Amr eyitdi: Niçün? Duġter eyitdi¹²: Ĥaķ Te‘ālā celle ve ‘alā’nun bir ism-i a‘zam vardır kim perīler ol (14) isimle uçarlar. Atam du‘ā itdi, ol ad yādumdan gitdi. ‘Amr duġterden (15) bu¹³ sözleri işitdi şād oldu ve gönli şehri ābād oldu. (16) Hemān-dem duġterün

¹ gözlerine: güzerine İ

² şöyle: -S

³ zīrā: zīr İ

⁴ pūr: -İ

⁵ bundan ayırma ve beni: -İ

⁶ birkaç: -S

⁷ kendi: -S

⁸ oldu: kaldı S

⁹ ne yirden: nerden İ

¹⁰ şimdi: -İ

¹¹ anaña: -S

¹² gitmezin. ‘Amr eyitdi: Niçün? Duġter eyitdi: -İ

¹³ bu: -İ

eline¹ yapışup atası Şeybān katına getürdi. (17) Duhter perīnūñ mācerāsından haber virdi. Cümle akrabāsı ve atası, anası² (18) şādān u ḥandān oldılar ve kādīye varup Zehrā'yı ' Amr'a şer' -i (19) Muḥammedī üzre nikāḥ itdiler ve ba' de bunlar birbiriyle hoş zindegānī (20) sürüp şevk-i rūḥānī, şevk³ ü zevk-i nefsānī eylediler ki bunlardan (21) Ğazanfer ve Ḥanzala ve Reşīde daḥı niçe evlād vücuda geldi.

[İ18^b]

(1) Bu zamāna degin⁴ ki Üseyd'le ' Amr mā-beynlerinde bu vāqı' a vāqı' oldı (2) ki ' Amr' uñ kıızı Reşīde Üseyd' uñ elinde griftār oldı ve çün (3) bu vāqı' adan Zehrā-yı perī vākıf oldı. Kıızı ğamından eri ' Amr' uñ (4) mevtin ferāmūş itdi. Künc-i miḥnete girüp zehr-i renci nūş iderdi (5) ve firḳat [S20^a] ocağında sac üzerine geçüp saçın yolardı. Ḥasret (6) dırnağıyla yüzün yırtup ağılardı ve nār-ı derdle cigerin tağılardı. (7) Bu Zehrā-yı perīnūñ bir kıız qarındaşı varıdı. Adı Ḥannāne idi. **Rāvī** (8) **şöyle rivāyet ider ki** Ḥannāne-i perī kıız qarındaşı Zehrā-yı perīnūñ (9) eri ' Amr' uñ ve oğlu Ḥanzala' nuñ öldüklerinden ve Reşīde' nūñ (10) Üseyd elinde giriftār olduğundan haberdār degül idi ve Ḥannāne, Zehrā' dan (11) ayrılalı kūh-ı Qāf' uñ māverāsından yılda iki kerre ziyāretçün gelürdi (12) ' ādet idinmişdi. Yine gelmesi vaktine bir hefte kalmışdı. Ol (13) vakt ki Zehrā-yı perī firḳat ocağında sac üzerine geçüp⁵ (14) saçın yolardı ve ḥasret dırnağıyla yüzün yırtardı. Āḥ Reşīde (15) diyüp ağılardı ve yüregün nār-ı hicre tağılardı. Nā-gāḥ Ḥannāne havā (16) yüzünden yir yüzine indi. Zehrā'yı bu ḥālede⁶ gördi feryād idüp (17) eyitdi: Saña ne oldı ki bu vechle yas idersin? Zehrā ğāyet bī-ḥod (18) olduğundan cevāb virmedi. ' Ākıbet ḥizmetkārlarından birisi (19) bu ḥāl u mācerādan āgāḥ itdi. Ḥannāne çün bu ḥaberi cāngāḥından (20) āgāḥ olıcaḳ be-ġāyet melāmete düşdi ve kıız qarındaşına muvāfaḳat idüp (21) bile ağıladı. Bir zamān ağıladuḳlarından soñra Ḥannāne Zehrā' ya eyitdi: Ey

¹ eline: atasına İ

² anası: -İ

³ şevk: -S

⁴ zamāna degin: zamān dek S

⁵ geçüp: çeküp S

⁶ ḥāletde: ḥāle İ

[İ19^a]

(1) qarındaş erüñ ve oğluñ dār-ı fenādan dār-ı beķāya rıhlet itdiler. Siz bākī (2) oluñ ammā ki kızuñ Reşide mādemi ki kayd-ı hayātdadur. Eger dehān-ı ejderhāda da¹ (3) olursa [S20^b] çıkaram. Üseyd ħod ne kişidür. Üseyd'i pāre pāre idüp (4) cümle Hāşimīleri kıram ve Medīne kavminüñ boyunların uram ve seni murāduña (5) irgürem. Hiç ğam u ğuşşa yime² ve çekme. Zehrā, Ĥannāne'nüñ ħaber-i rāhat-baĥşından (6) tesellī olup³ sükūn buldı. **Rāvī şöyle⁴ rivāyet ider ki** Reşide (7) ol⁵ bend-şedide hiç nesne⁶ yimez, illā żarūrī⁷ bir loķmada çok ta' allül (8) idüp zaĥmetle⁸ yirdi ve aġlamaķdan bir dem ārām itmezdi. Ne kayd-ı ta'ām (9) zīrā elinde ve ayaġında bend-i girān var idi. Ne hevā-yı āb ve ne nān kayusu (10) ve Kādī daĥı āşüftesi olup derīçe ardında bu ġuşede⁹ berāber¹⁰ oturmışdı (11) ve zār¹¹ zār aġlayup ve yüregın nār-ı hicrle taġlardı. Yimegi ve içmegi ferāmūş (12) idüp pūr-ıztırāb olmuşdı ve akribāsı kıatına gelüp fażīĥeti ķo diyüp (13) naşīĥat iderlerdi. Ol bunlaruñ naşīĥatin sem' -i ķabūlüne¹² getürmeyüp şi' r (14) okırdı. **Şi' r¹³:**

Ol yig ki nażar ola hemān olmaya ġüftār

Şāyed ki (15) olur medd-i 'īsā der-pey-i dīvār

Ey dost baña söyle maĥfice kerem kıl

(16) Tā olmaya bir kimse daĥı vāķıf-ı esrār

Māhı niçe teşbīh idem¹⁴ ol ġonce dehāna

(17) Mehde ķanı¹⁵ ķadd u leb ġüftār-ı şeker-bār¹⁶

Cennāta vü Rıdvān'a vü ĥūrīlere baķmaz

¹ da: -İ

² yime: -S

³ olup: idüp İ

⁴ şöyle: -S

⁵ ol: -İ

⁶ nesne: -S

⁷ żarūrī: żarūretle S

⁸ zaĥmetle: raĥmetle İ

⁹ bu ġuşede: bir kişide S

¹⁰ berāber: -İ

¹¹ zār: āzār İ

¹² sem' -i ķabūlüne: mesmu' kılup ne İ

¹³ şi' r: beyt İ

¹⁴ idem: itdüm İ

¹⁵ ķanı: kıatı İ

¹⁶ şeker-bār: yār İ

(18) Ey dost şular kim olalar ‘ aşık-ı dīzār

Cān itme fedā yār şanup degme nigāra

(19) Pes yār aña dirler ki ola yār u vefādur

Pend eylemeñüz baña ki dīvāne vü sermest

(20) Hergiz ola mı hem-ser-i ‘ āķıl hüşyār

[S21^a] Bāzār-ı ğam-ı ‘ aşķa girüp Kādī-i miskīn

(21) Bir derdünñi biñ cāna virüp aldı¹ senün yār

Neşr: Kādī bu şi‘ ri deriçe

[19^b]

(1) ardından okuyup zār zār ağlardı. Dem-be-dem² kendüden gidüp (2) gāh gāh³ kendüye gelürdi. Duġterün elinün ve ayaġının kayd u bendini gider (3) diyü⁴ Üseyd’e tazarru‘ iderdi ve ayaġına düşerdi. Üseyd muķayyed (4) olmazdı. Kādī gördi ki Üseyd’e söz geçmez. Duġtere muvāfaķat içün (5) bir zencir getürdüp⁵ eline ve ayaġına urdı. Hālīfe çün bu sözi (6) muħaddisden işitdi, ṭab‘ına hoş gelüp kākākahaya düşdi. (7) **Ez-în cānib** rāwī şöyle rivāyet ider ki Cüneyd bin Üseyd’e daġı (8) duġterün ‘ aşķı deryāsında müstaġrıķ oldu. Tefekkür idüp şevķ-i (9) şahrāsında sergerdān taħayyür olup hicrān şarābından ser-hoş ġord u (10) ġ‘ābı ferāmūs itmişdi. El-ġāşıl ġarāret-i ‘ aşķda ve ġālāt-ı şevķde (11) Kādī’dan hezār derecede ziyāde idi. Rūz u şeb bī-ķarār olup bükāda (12) idi. ‘ Aşķ-bāzını⁶ vālidininden gizledi. Rāz-ı ‘ aşķ gizlenür mi ammā edeb⁷ (13) iderdi. Anlara ġod anuñ ġālī ma‘lūm idi ammā yüzlemezlerdi (14) ve Benī-Hāşim civānları ve Medīne pehlevānları daġı duġterün sevdāsından (15) dīvāne olup Kādī’nün serāyın Ka‘be gibi ṭavāf idüp⁸ (16) ‘ āleme cūş u ġurūş bırakmışlardı. Ammā Üseyd’ün heybetinden (17) ġavf idüp cūr’et idemezlerdi, Kādī’nün serāyına gireler ol⁹ duġter-i (18) nīk-aġteri görelerdi. Zīrā

¹ aldı: eyledi İ

² dem-be-dem: dem dem S

³ gāh gāh: ve gāh S

⁴ diyü: -S

⁵ getürdüp: getürüp S

⁶ bāzını: bādını İ

⁷ edeb: ‘ ādet İ

⁸ idüp: idüp cūr’et idemezlerdi İ

⁹ ol: -İ

Üseyd icâzet virmezdi. [S21^b] Ol sebebdan (19) Cüneyd'ün aña nazarı müte'allık olmışdı. Dilemezdi ki yüzini nâ-maḥrem göre (20) idi. Ammā Benî-Hāşim civānlarına ve Medīne pehlevānlarına duḡteri (21) Cüneyd içün ḥıfz itdüğini bildürmezdi. Anuñçün Medīne ehline āşüb

[I20^a]

(1) düşüp ğavġāya bā' iş ola diyü Üseyd 'ayyār-ı mekkār ḥīle-bāz kār-sāz (2) kişiydi. Bir tarīkle bunlara tesellī virüp teskīn itmişdi. Yine kıssa-i (3) Ḥannāne'ye geldük. **Rāwī şöyle¹ rivāyet ider ki** Ḥannāne, Zehrā'yla Reşide (4) aḥvālinden söylemişlerdi ki yukarıda dimiş idük āḥir Ḥannāne-i perī (5) Zehrā'ya eyitdi: Bir dīv gönderelüm Medīne şehrinden Reşide kapsun (6) ve kūh-ı Kāf'ın māverāsında bizüm eve iletsün hem² dedesini ve ebesini görsün (7) anlarda tursun tā fitne vü ğavġā def' olup ve sākīn olınca ve andan (8) soñra yine bunda getürsün Zehrā n'ola didi. Ḥannāne hemān-dem bir 'ifrīte (9) var. Medīne şehriniñ Kādī'si serāyından ve benüm kız³ karındaşum kız Reşide'yi⁴ kap (10) daḡı bunda getür didi⁵. Görelüm andan soñra kūh-ı Kāf'ın māverāsında (11) bizüm eve iledesin tā ki bu fitne vü ğavġā vü şuriş-i sevdā cihāndan getürüle (12) mādām ki ol bu cihānda olanuñ 'aşkı ğalebesinden ḥalāyıkā ğulġule (13) düşüp mā-beynlerinden niżām getürölüp ıztırāb ḥāşıl olup (14) 'ālem ḥarāba varup fesād olur⁶. Ḥannāne 'ifrīte bu emri idicek 'ifrīt baş (15) egüp fermān-berem didi. **Rāwī şöyle rivāyet ider ki** (16) egerçi perīler aḡşā-yı 'ālemi bir günde uçup tolanurlar ammā [S22^a] tena'um (17) içün ve teferrüc içün 'ifrīte süvār⁷ olup ve dilīr-i cihānı devvār olurlar. (18) İfrīt anlaruñ atıdur ve dīv ḥizmetkārıdur ve ol Reşide'ye gönderilen 'ifrīt (19) Ḥannāne'ye eyitdi: Ben Reşide'yi⁸ Medīne şehrinden varayın kapayın⁹, bunda getüreyin. (20) Bundan daḡı māverā-yı kūh-ı Kāf'a iledeyin ve girü gelüp Medīne şehrini (21) yıkup ḥarāb ideyin ve Üseyd'i tıutup getüreyin ammā sen¹⁰ daḡı Reşide'ye

¹ şöyle: -S

² hem: -İ

³ kız: -S

⁴ Reşide'yi: -İ

⁵ didi: -S

⁶ fesād olur: -İ

⁷ süvār: -İ

⁸ Reşide'yi: -İ

⁹ kapayın: -İ

¹⁰ sen: -İ

[İ20^b]

(1) didi ki sen¹ daḥı dı kim benüm ḥāṭırum incitmesün ya‘nı Hāḫ Te‘ālā’nuñ (2) adını diline getürmesün ki perr ü bālum şikeste olup ḥālüm mükedder olur. (3) Aḫşā-yı ‘ālemdə pergār gibi ser-gerdān oluram. Ḥannāne eyitdi: Ol (4) dün gice senün ḥālünü baña ḥikāyet eyledi. Egerçi Müselmān’dur (5) ammā senün ḥālünü bilür. Saña bir gün bir gice² muvāfaḫat ider ve Reşide’nün (6) anası ḥurrem oldu. Ḥannāne’ye eyitdi: Ey ḫarındaş luṭf³ idüp siz (7) gitseñüz olmaz mı⁴ idi? Zırā dīv şüm olur, mebdā ki kızum Reşide’nün (8) yādından gidüp Ḥudā’nuñ adını diline getüre dīv daḥı incine (9) beyabāna⁵ bıraḫa, yaluñuz ḫoya gide. Aña zaḫmet ü miḥnet ve baña fırḫat u ḫurḫat⁶ ḥāşıl (10) ola. Bir işde ki Ḥudā’nuñ adı yād olınmaya āḫiri ḫayr olmaz. (11) Ḥannāne eyitdi: Hiç ḡam yime ve ḡuşsa çekme selāmetle iletür melāmetle (12) olma. Andan gelür şoñra ḡülzārıñuñ⁷ ve oḡluñuñ ḫanların dilerin. (13) Ben daḥı bir Müselmān ‘avretem. Dilemezem ki Müselmān’laruñ nā-ḫaḫ yire ḫanları (14) döküle ve Zehrā’ya bu söz pesend gelüp ḫursend oldu, ārām (15) eylediler. O zamāna dek ki āftāb ḡurüb idüp [S22^b] vaḫt-i namāz-ı (16) şām⁸ irdi. Ḥannāne ‘ifrīte gel didi. ‘İfrīt at mişālinde (17) çıḫa geldi. Ammā derḫāl ejderha şekline girdi. Ḡurāb-ı (18) siyāh gibi iki ḫanadı vardı. Ağzından şerer⁹-āmız ḫara (19) tütün çıḫup havā yüzine saçılurdı cümle ḫaḫ anı ol (20) ḫāletde görüp be-ḡāyet dehşet itdiler ve birbirinden ümiz kesüp (21) vaşıyyet eylediler. ‘İfrīt¹⁰ derḫāl yirinden ṭuru geldi ve āteş-i dūd-āmiz

[İ21^a]

(1) ol bī-temizün dehānından havāya perişān olup ‘ālem yüzini tıre (2) ve ādem gözini ḫıyre kıldı. Çün ‘ifrīt havāya ağdı ra‘dla berḫle (3) ḡarb u şarḫ ṭolup ve cihāna zelzele düşdi ve her¹¹ cāna ḡulḡule (4) vāḫı‘ oldu¹² ve ağzınuñ bed-rāyiḫasından

¹ didi ki sen: -S

² bir gice: -İ

³ luṭf: -İ

⁴ olmaz mı: olı S

⁵ beyabāna: yabāna İ

⁶ ḫurḫat: -İ

⁷ ḡülzārıñuñ: erlik S

⁸ şām: ve ve aḫşam İ

⁹ şerer: eşrār İ

¹⁰ ‘ifrīt: -İ

¹¹ her: dehr İ

¹² vāḫı‘ oldu: düşdi İ

havā-yı ‘ālem vaḥīm ve ecsād-ı (5) Benī-ādem saḫīm oldı. ‘İfrīt bu şalābetle ve bu¹ nehābetle Medīne şehrīnūñ (6) üzerine geldi. Medīne ḥalkı çün ol divūñ ğalebesin işitdiler içlerine² (7) ğulğule düşüp birbirinden ayrıldılar. Қаçup evlerine girüp (8) қapuların muḥkem berkitdiler. Ol ‘ifrīt bu heybet ü hev³ ile havādan (9) Қāḏī’nūñ serāyına indi ve duḡter olduğı ḥücreye vardı ve Қāḏī (10) daḡı derīçe ardından ve zencīrle pā-beste ve dīl-ḡaste oturup⁴ (11) tıururđı. ‘İfrīt Қāḏī’nūñ gözine bir ağzı açuқ ejderhā (12) gibi görindi ve duḡteri ağzına alup yutdı ve duḡtere müvekkel (13) olan ḡādimler vehmlerinden öldi. Қāḏī derīçe ardından bu ḡālī (14) görüp feryād kıldı ve çağırđı ki ey ejderhā gel beni daḡı yut ki (15) ben ansuz cānı [S23^a] n’eylerem, şinden girü cihān gerekmez didi. Ejderhā (16) Қāḏī’nūñ serāyında bir sā‘at mīḡḡārı siyāset itdi. Andan soñra (17) havā yüzine ağdı. Ḥalāyıқ gözinden nā-bedīd oldu. Henüz (18) cūş u ḡurūş ḡalkūñ ğuşında idi. **Beyt:**

Çünki қapdı duḡteri Қāḏī (19) serāyından o dīv

Bu ḡalāyıқdan hemān-dem қopdı feryād u ğırīv

Neşr⁵: ve cümle (20) ḡalk⁶ ta‘accübde қaldılar. ‘Avret ve oğlan ağlaşdılar. Pīrler serāsime vü müteḡayyir (21) ve civānlar dīvāne vü müteḡassir oldılar. Қāḏī daḡı yaқasın çāk idüp

[I21^b]

(1) başına ḡāk şaçdı ki ḡāk içinde belürsüz oldı ve Қāḏī’nūñ atası (2) oğlı ğamından nā-tüvān oldı ve Қāḏī duḡterūñ fīrāқından az қaldı ki (3) cān vireyazdı⁷. Ammā bu şı‘ri oқuyup kendüye tesellī virürdi. (4) **Şi‘r:**

Göñlüm ayrılmağı herğiz kākül-i dildārdan

Lā-cerem olmaz cezā Mañşūr olan dildārdan

(5) Yığ durur şimden girü olmaқ nihān bu⁸ nāsdan

Çün cezā düşdüm ben ol yār-ı perī-ruḡsārdan

¹ bu: -İ

² içlerine: -İ

³ hev: havāle İ

⁴ oturup: olturup İ

⁵ neşr: -İ

⁶ ḡalk: -S

⁷ vireyazdı: vireydi S

⁸ bu: -İ

(6) Gerçi oldum ol periden ayru ammā gözüme

Görinür naķş-ı hayālî her der ü dīvārdan

(7) Gūşe-i firķatde rûz u şeb fiġān u zārda

Baňa hem-dem ġayrı yok bu dīde-i hūn-bārdan

(8) Bu muşībet bu belā vü firķat u derd ü ‘anā

Ḳāḍi’ye bir kimseden¹ olmadı illā mārda

Neşr²: (9) ve Ḳāḍi bu şi‘ri tekrār okuyup zār zār aġlardı ve şöyle aġlardı ki (10) āvāzesiyle Medīne’nün der ü dervāzesi tolmışdı ve cümle hāş u ‘ām (11) bi’t-tamām aňa muvāfaķat idüp bile³ riķķat iderlerdi ve Cüneyd bin Üseyd ḥod ne‘üzü-bi’llāh⁴ (12) serā-perde-i hayādan taşra çıkup girībān-ı ‘ār nāmūs [S23^b] pāre pāre idüp (13) sīne-i bī-kīnesini taşlarla pāre pāre kıldı ve şol ķadar feryād u fiġāna (14) girdi ki havāda olan ķuşlar aňa muvāfaķat idüp ferāġat-ı dāne itdiler. (15) Atası ve anası daḡı Cüneyd’ün bu ḡālinden mükedder oldılar ve bu derde şabr eylegil ki (16) şabrdan ġayrı devā bulmadılar ve Cüneyd’e naşīḡat eylediler ve herġiz ķulaġına ķoymazdı (17) ve bu⁵ şi‘ri ḡasb-i ḡāl idüp derūn-ı dilden bu şi‘ri maķāla getürürdü⁶. **Şi‘r:**

(18) Dostlar ‘ālemde hicr-i yārdan düşvār yok

Künc-i firķatde benümle hīġ bir ġam-ḡār yok

(19) Nārdan⁷ muḡriķ ne var ‘ālemde didüm didiler

Āteş-i hicrāndan artuķ yakıcı bir nār yok

(20) Bülbül-i dil nāle vü feryād u eġġān itmege

Dem-be-dem rûy-ı dil-ārādan eyü ġülzār⁸ yok

(21) Şordum ol şīrīn-dehāndan bir nişān ḡüsrevlere

Ḳaldılar şöyle tereddüd dimeyeler var yok

¹ kimseden: kimesneden İ

² neşr: -İ

³ bile: -İ

⁴ ne‘üzü-bi’llāh: -İ

⁵ bu: -İ

⁶ getürürdi: getürüp dirdi S

⁷ nārdan: yārdan İ

⁸ ġülzār: ġülmez er İ

[İ22^a]

(1) Var durur her vuşlatuñ bir fırķati ey Cüneyd

Gülşen-i ‘ālemde bilgil bir gül-i bī¹-hār yok

Neşr²: (2) ve Cüneyd bu şi‘ri okurdu ve nāleler idüp ve gözlerinden jāleler dökerdi (3) ve gāh gāh āh vāh idüp kendüden giderdi ve bir sâ‘at miqdārı mürde gibi (4) yirde yaturdı ve yine kendüye gelicek nevha vü zārılıklar idüp düşerdi (5) ve māderi ü pederi bunuñ fiğānından kan ağlardı ve Medīne civānları (6) ve Hāşimīler ve muhācirīler ve enşārīler kendü derdlerinden ferāğat idüp duḡter (7) içün Cüneyd’e ve Üseyd’e ta‘zīyeye gelürlerdi ve eger Cüneyd’üñ derdinden [S24^a] bir söz³ (8) söylersem kışsa dırāz olur. Girü geldük kışsa-i ‘ifrīte⁴ Ebū Ḥafş-ı Kūfī (9) rahmetu’llāhi eydür: Çün dīv ol duḡter-i māh-rūy ol aḡter-i siyāh-mūy (10) Medīne şehrinde Qādī serāyında ki ağızına aldı, duḡter vehm itmedi (11) ve bildi kim ol dīv kendü içün gelmişdür ve ğamın giderüp⁵ hurrem oldu (12) ve ejderhā dolanup epsem oldu ve henüz yarım sâ‘at geçmedin (13) dīv havā yüzinden yir yüzine⁶ inüp ve duḡteri māderinüñ önüne kodı. (14) Anası çün kızı Reşīde’yi gördi ğāyet şādlığından kendüden gitdi (15) ve yine kendüye⁷ gelicek āh zārī idüp kenāra çekdi ve muḡkem şarmaşdı ve yüzini (16) yüzine⁸ sürdi ve dizi üzerine aldı. Bir gün bir gice dizi üzerinden (17) indirmedi. Zīrā oğlanlarından bunu ziyāde severdi. Andan şoñra (18) nefīs eṭ‘ime yidürüp ve ḡammāma iletdi ve ol endām-ı laṭifini yuyup⁹ naḡīf (19) itdi ve fāḡir libāsları giyürüp hezār güne zīver ile pīrāste kıldı. (20) Ol ḡod nūr-ı¹⁰ cemālle ārāste idi. Aña zīb¹¹ zīver ne ḡācet idi¹² ve şöyle ki (21) ḡāce¹³ dimişdür:

¹ bī: -İ

² neşr: -İ

³ bir söz: biraz S

⁴ kışsa-i ‘ifrīte: -S

⁵ giderüp: gide varup İ

⁶ yir yüzine: yire İ

⁷ kendüye: -İ

⁸ yüzine: yire İ

⁹ yuyup: -İ

¹⁰ nūr-ı: zīver-i S

¹¹ zīb: -İ

¹² idi: degüldi S

¹³ ḡāce: civāna İ

Mıṣra‘ :

Hācet-i¹ meṣṣāta niyyet-i rūy-ı dil-ārām-rā

Neṣr²: ve çün

[I22^b]

(1) Zehrā kıızı Reṣīde bu ārāyişi itdükden³ soñra ve bir nice gün⁴ āsāyiş gösterdiler ve ba‘ d (2) zamān Hānnāne, Zehrā’ya eyitdi: Maşlaḥat oldur ki kızuñ Reṣīde bir nice gün (3) māverā-yı kūh-ı Kāf’da bizümle ola tā hışımları anı göreler ve vālideynümüz daḥı (4) ḡāyetde pīr olup ve ni‘ met-i dünyādan sīr olmışdur ve hem kızuña müştāk-ı (5) ‘aẓīm dururlar ve ol ḥālde bārī⁵ bir iki gün göre⁶ tursunlar ve [S24^b] hem bu ḥalayık-ı cihān (6) andan nevmīd olsunlar ki fitne vü ḡavḡā vü āşüb-ı sevdā ki anuñçün ‘āleme (7) düşmişdür. Şāyed ki götürile ve eger icāzet var ise anda ere virelüm. Eger⁷ (8) yoḡısa her kaçan kim görmege dileyessin yine⁸ getürevüz ve Zehrā rāzı oldı. Rāvī (9) şöyle rivāyet ider ki Reṣīde-i dil-ārām daḥı Seyyid Cüneyd bin Üseyd’e şöyle (10) ‘āşık oldı⁹ ki gönlinde şabr u ārām gidüp derd ü ālām gelmişdi. Ser-encām ne (11) n’ola¹⁰ diyü müdām ağlardı ve ammā anasından ḡāyet hicāb idüp ve ol (12) ay¹¹ yüzine niḡāb çekerdı ki şüret-i ḥāl-i ‘aşḡ zāhir olmasun (13) diyü tenini ḡazā-yı āsmāneye¹² virmişdi ve gözine uzak sefer görünüp (14) bu diyārdan¹³ dūr¹⁴ düşeceğin yād idüp nihānıce¹⁵ her gıce ağlardı (15) ve yüregın Cüneyd’üñ firāḡı nārıla dāḡlardı ve bu şi‘ri daḥı okuyup gönlin eglerdi. (16) Şi‘r:

Dil ḡarār itmez dil-ārāsuz cihānda bir nefes

Cüst ü cū kıl ey gönül sen bulmaḡa kılḡıl heves

¹ ḡācet-i: ḡācet-rā İ

² neṣr: -İ

³ itdükden: inden İ

⁴ gün: -İ

⁵ bārī: -İ

⁶ göre: -S

⁷ eger: -İ

⁸ yine: -İ

⁹ oldı: tamām idi S

¹⁰ n’ola: ola İ

¹¹ ay: -S

¹² āsmāneye: āsmāna İ

¹³ bu diyārdan: ve yārdan İ

¹⁴ dūr: ayr İ

¹⁵ nihānıce: pinhānca İ

(17) Her kimüñ kim¹ var dil-ārāsı odur cān-ı cihān

Ƙanƙı cān cānānsuzdur bil kim oldur hīç kes²

(18) Göz odur kim gözleye dildārınuñ dīdārını

Görmeyen dīdār gūr olsun mekānı hār u has

(19) Ğarƙa-i deryā-yı ‘aşƙ oldum yürürken nā-gehān

Kimse olmaz ‘aşƙ olur yine baña feryād-res

(20) Kimseye fāş itme sen³ derdüñ derūnuñdan geçer

Kim saña hem-sırr⁴ bulunmaz ey Reşīde söz kes

Neşr⁵: (21) ve Reşīde bir gice bu şi‘ri⁶ hasb-ı hāl idüp okurdı ve dağı şol ƙadar ağlardı ki

[I23^a]

(1) kendüden giderdi ve ol hālet-i giryede nā-gāh⁷ vālidesi çıƙa geldi. Eyitdi: (2) Ey māder-i cān⁸ niçün ağlarsın? [S25^a] Reşīde eyitdi: Pederüm ve birāderüm⁹ firāƙından ağlaram. (3) Cüneyd’üñ ‘aşƙ-ı esrārını maḥzen-i¹⁰ dilde şaƙlardı ve vālidesi duḡterine istimālet (4) virüp maḥālata geldi. Eyitdi: Ey cān-ı māder māverā-yı kūh-ı Ƙāf’da hısımlaruña var¹¹. (5) Birƙaç gün anlarla ol ki saña ḡāyet¹² müştāk-ı ‘azīm dururlar ve hem dīvler ve perīler (6) temāşāsın ile ola ki göñlüñ anuñla¹³ eglene ve tā pederüñle birāderüñüñ firāƙı (7) ve ḥarāreti¹⁴ sākin olup göñlünüñ merāreti¹⁵ gide ve ƙız ƙarındaşum (8) Ḥannāne and içdi¹⁶ ki ne vaƙtın dilesem seni getüre ve hem ‘Arab civānları ve Medīne (9) pehlevānları ve pādīşāh-zādeleri ve şaḥābe-zādeleri sende

¹ kimüñ kim: kim ki İ

² kes: kesin İ

³ sen: sırr-ı S

⁴ sırr: sır İ

⁵ neşr: -İ

⁶ bu şi‘ri: -İ

⁷ nā-gāh: ideken İ

⁸ māder-i cān: cān-ı māder S

⁹ birāderüm: māzerüm S

¹⁰ maḥzen-i: maḥzūn İ

¹¹ var: -İ

¹² ḡāyet: -S

¹³ anuñla: -S

¹⁴ firāƙı ve ḥarāreti: firāƙ ḥarāreti S

¹⁵ merāreti: ḥarāretini İ

¹⁶ and içdi ki: eyitdi İ

nevmîz olup (10) tama‘ların kessünler. Andan şoñra yine getüre ki senünçün cihân halkı¹ birbiriyle (11) cidāle düşüp kıtāl olmaya ve Müselmānlaruñ nā-ḥaḳ yire ḳanları dökülmeye. (12) Duḡter kām nā-kām epsem olup ve şabr yaḳasın başına çekdi ve āh idüp (13) tevekkültü ‘ale’llāh didi ve Ḥannāne hemān-dem dīvi kığırdı ve vaşiiyetler (14) itdi ki benüm ḥāher-zādeme bu² yolda renc ü elem³ ırgürmeyüp iledesin ve hem üç günden⁴ (15) şoñra biñ nerre dīv alasın gelesin ki tā⁵ kız ḳarındaşımuñ erinüñ ve oğlınuñ (16) ḳanların Medīne ḥalkınuñ cānlarından alasın ve Medīne şehrini ḥarāb (17) u yebāb idüp ve berāber türāb kılasın. Dīv çün bu sözi işitdi (18) böyle ideyin diyüp şād oldı. Ebū Ḥafş-ı Kūfī rahmetu’llāhi ‘aleyh⁶ (19) şöyle rivāyet ider ki çün dīv⁷ Medīne şehriniñ ḥarābın işidicek ḡāyetde (20) feraḥ oldı ve ammā mu‘cizāt-ı Seyyidü’l-mürselīn ḳavmdı [S25^b] ve Rabbü’l-‘ālemīn (21) dilemedi. Dīv Ḥannāne’ye eyitdi: Duḡtere naşīḥat eyleye ki beni yolda incitmesün.

[I23^b]

(1) Ḥannāne Reşīde’ye eyitdi: Ey cān-ı ḥāle⁸ zinhār Ḥudā’nuñ adını⁹ (2) yād idüp zebānuña getürme ki ziyāna uğramayasın zīrā dīvler Ḥudā’nuñ (3) adını işitmek istemezler ve eger işideler hemān-dem ḳanatları şınup¹⁰ yükleri (4) dökülür, uçmaz olurlar ve yire düşüp mecrūḥ olurlar veyā helāk olurlar. (5) Sen¹¹ şaḳın ki helāk olmayasın. Duḡter ḥālesinden çün bu söz (6) işitdi ḡamnāk olup ve kendüye eyitdi: ‘Ālemde bī-nām-ı¹² Ḥudā olmaḳdan (7) fenā olmaḳ dilekdür¹³ ve şöyle ki şā‘ir eydür:

Beyt:

Didi duḡter ne olursam (8) olam idem yād Ḥaḳ

¹ cihân halkı: ḥalk-ı cihân S

² bu: -İ

³ elem: -İ

⁴ günden: gün İ

⁵ tā: -İ

⁶ ‘aleyh: -S

⁷ dīv: -İ

⁸ ḥāle: ḥāle ziyāna İ

⁹ adını: anı İ

¹⁰ şınup: şoyup İ

¹¹ sen: -S

¹² bī-nām-ı: bed-nām-ı S

¹³ dilekdür: yigdür S

Tañrı¹ adınsuz cihānda olmağdan yig olmamak

Neşr²: (9) Diler ve dilemez sefer esbābın müheyyā itdi. Tevekkül ber-Ḥudā idüp egnine (10) merdāne cāme giydi ve başına merdāne ‘imāme şarındı ve miyānına (11) kemer kuşandı ve biline ḥancer şokındı³ ve kemerin üzerine bir şemşir (12) ḥamā’il kıldı ve yanına yayla tır-keş-i pür-tır aşdı ve omuzına bir ḳabā-yı (13) ḥarīr aldı ve yolda kuvvet⁴ için ḥaylī zer ü yāḳūt getürdi ve Reşide ‘āḳıle⁵ (14) ü kāmile⁶ duḡter idi ve endīşe-şavāb idi ve sâ’illere ḥāzır-cevāb idi. (15) Pes kendüzini şöyle itdi ki anı gören er şanurdı ve ammā ol ḥüsn-i (16) cemāl ki anda varıdı. Gören kimesne ḥayrān olup terk-i cān⁷ (17) eylerdi ve anası Zehrā ile vedā’laşdı. Birbirine şarmaşup ağlaştılar (18) ve ḳavm ḳabīlesi bile⁸ ve cemī’ ḥalk-ı şehir ve ‘avretler ki vardur, bunlara muvāfaḳat (19) idüp giryān u nālān oldılar. Ol dil⁹dār için çok nevhā vü zār itdiler (20) ve [S26^a] bir sâ’at miḳdārı geḳdi dīv taḳazā eyledi ki yol ba’id vaḳt-i (21) va’de ḳarībdür. Tīz olup¹⁰ oluñ ki gidelüm didi ve hemān-dem¹¹ at

[İ24^a]

(1) şekline girüp ilerü geldi. Dīvi egerledi¹² ve başına uyan urdı (2) ve Reşide’nün öñine getürdiler ve duḡter merdāne rikāba ayak koyup māh-ı çehār (3) dehüm¹³ gibi süvār olup dīv daḡı hemān-dem yirinden berḳvār havā yüzine (4) ṭayyār oldu. Şöyle ki şā’irler eyidür. **Meşnevi¹⁴:**

Ḳanadın açdı ol dīv-i merīd

(5) Pes aña bir oldu ḳarīb ü ba’id

Yirinden hemān-dem ḳopdı çü berḳ

(6) Gözine bir oldu ḡarbıla şarḳ

¹ Tañrı: nekr İ

² neşr: -İ

³ şokındı: şokdı S

⁴ kuvvet: -İ

⁵ ‘āḳıle: ‘āḳıl İ

⁶ kāmile: kāmīl İ

⁷ cān: diyār İ

⁸ bile: -İ

⁹ dil: -İ

¹⁰ olup: -S

¹¹ dem: -S

¹² dīvi egerledi: didi egerüñ İ

¹³ dehüm: hem İ

¹⁴ meşnevi: şī’r İ

Anuñ gibi gitdi katı ki ey emîr

(7) Ger aña atılsa yetişmezdi tîr

Gözi irdügi yire anı irer

(8) Ne kûh ne şahrâ ve ne baħr ve ne ber

Reşide otururdu üstinde berk

(9) Velî ditrer idi şanasın çü berg

Neşr¹: ve çün dîv² katı yaydan ok gider gibi (10) gitdi ve meydân-ı havâda çok menzil aldı ve şöyle tîz giderdi ki (11) Reşide nefes virüp almağda müzâyaka çekerdi ve gice daħı gâyetde (12) tîre idi³ ki başara hıyrelık düşürmişdi. Reşide'ye h'âb galebe itdi (13) ve tâbı kalmayup uykuya vardı tâ ufķ-ı âsmândan şubħ-ı şâdık (14) rûy-ı cihâna rûşenâlık eşerin gösterdi. Hûrşid haber virdi ve şeb-i (15) dîv-çehre daħı rûy-ı zemînden yüzini pinhân eyledi. Cihân cânân (16) cemâli gibi münevver oldu⁴ ve duħter-i mâh-rûy daħı uyğudan uyandı (17) ve gözin açup gördi ki âftâb girîbân-ı câme-i cihândan 'arz-ı (18) cemâl itmiş ve envârından 'âlem yüzi mâl-â-mâl [S26^b] olmuş ve başın kaldurup (19) nazar itdi. Kendüzini dîvüñ üstinde ve feleküñ altında gördi çün⁵ (20) aşğa nazar itdi⁶. Bu dükeli yir yüzi gözine bir tabağ gibi görindi (21) ki kûh-ı Kâf'dan dünyâ kenârına dek 'acâ'ibden ve ğarâ'ibden çok nesne temâşâ

[I24^b]

(1) kıldı ve bu cümle maşnû'ât-ı ğarâ'ibi ve maħlûkât-ı 'acâ'ibi görüp Hâk Te'âlâ'nuñ (2) kudretini ve 'azametini mülâhaza idüp nâ-gâh bî-ihtiyâr sübhâna'llâh (3) didi ve çün dîv duħterüñ dilinden sübhâna'llâh âvâzını işidicek (4) hemân-dem bir na'ra urup döne döne felekden yire indi ve cümle (5) perleri dökülüp kanadı şındı. Duħteri arkasından indürdi. Eyitdi: (6) Ey 'ahd-i⁷ süst ve kavî-i nâ-dürüst âħir gördüñ mi saña ne⁸ renc ü elem ve baña daħı (7) şikest ü⁹ sitem yetişdüñ diyüp

¹ neşr: -İ

² dîv: -İ

³ idi: ide İ

⁴ oldu: eyledi İ

⁵ çün: -S

⁶ nazar itdi: bağıdı S

⁷ 'ahd-i: -İ

⁸ ne: -S

⁹ ü: oldu İ

feryād itdi ve eyitdi: (8) Ey duhter şimden girü başınuñ kaydın gör ki tağlarda ve şahrâlarda (9) ve derelerde ve beyābān-ı bî-payānlarda ser-gerdān ol. Ne ābādānlıķ bulsañ (10) gerek ve ne yol ve beni daķı mecrūķ u bî¹-çāre kılduñ didi² ve hem-cinsümden (11) beni³ ayırduñ ve āvāre kılduñ. Duhtere bu güftarı didi ve derķāl (12) keftār şekline girdi ammā leng idi ve duhter daķı bu ķāletde ķayrān u deng durur, keftār⁴ daķı hemān-sā⁵ at duhterüñ (13) öñinden firār idüp bir kūhsāra irdi. Anda bir mağāra görüp (14) içine girdi. **Rāvî şöyle rivāyet ider ki** yir yüzinde olan (15) keftārlar ve mārılar ve ejderhālar ol şırtlandan üredi ve yine⁵ geldük (16) kışsa-i duhtere ki ol beyābān-ı bî-pāyānda niçe girān yol bula⁶ ve çün (17) duhter dīvüñ arkāsından yire düşdi. [S27^a] Bir sā⁷ at miķdār bî-ķod (18) yatmışdı. Anuñçün ki dīvden ķorkmışdı ve çün yine kendüye geldi (19) ve gözin açup tırı geldi. Bir ķāyet yüce yir görüp aña vardı. (20) Andan⁷ üzerine çıkup etrāfına nāzar itdi, gördi. Bir beyābān ne (21) ķaddi var ve ne pāyānı ve ne şehr görünür ve ne kūy ve ne al belürür ve ne

[İ25^a]

(1) yol⁸. Çün⁹ duhter çizmesin ayağına çekdi ve ķabāsın omuzına örtti (2) ve kemerin biline tıladı¹⁰ ve şemşirini ķamā¹¹ il kıldı ve ķancerin kemerine şokdı (3) ve dūlbendin başına giydi ve ayuñ on dördi gibi ol¹¹ taķuñ ķullesinde kıaldı¹². (4) Bir sā⁷ at miķdārı tırudıķdan şoñra kendüzinüñ baķt-ı vārūnını mūlāķaza (5) idüp ve ķālī dīķer-gūn oldu. Ğam-ı ğurbet ve hem firķat ğalebesinden (6) şabr idemeyüp zār zār ağladı ve ciger-tābını¹³ derdle tağladı ve bu firķatle¹⁴ Ğaķ Te⁵ālā (7) ķazretine tazarru⁵ ve zārī¹⁵ kılup çok sūz gūdāz¹⁶ gösterüp

¹ bî: -İ

² didi: -S

³ beni: -S

⁴ duhter daķı bu ķāletde ķayrān u deng durur, keftār: -İ

⁵ yine: -S

⁶ bula: bile S

⁷ andan: -S

⁸ yol: būy S

⁹ çün: -S

¹⁰ tıladı: dolandı İ

¹¹ ol: -İ

¹² kıaldı: -İ

¹³ ciger-tābını: cigerini İ

¹⁴ bu firķatle: -İ

¹⁵ zārī: -S

¹⁶ gūdāz: gūzār İ, S

(8) bu bādiye-i bī-nihāyetden ḥalāş¹ taleb itdi ve şol kadar zārılık kıldı ki kendüden (9) gitdi ve bir zamāndan şoñra kendüye geldi, oturdı. Andan şoñra² kendü ile hezār gūne efkāra varup³ (10) ve eyitdi ki eger sen⁴ bunda yüz yıl daḥı oturup giryān olursañ (11) bir dermān bulmazsıñ ve saña dermān oldur ki hemān⁵ ṭurı gelüp (12) revāne olasıñ ve ammā bilmezem ki ne yire⁶ gidem ve ne iş⁷ idem ve kıanda (13) varam ve nereye irem ve kimi görem ve kime şoram ki bu ne diyārdur ve ne iklīmdür (14) ki ben bī-çāre bu bādiye-i bī-kerāndan⁸ niçe geçem ve ne yiyem veyā ne içem (15) ve ne bir⁹ refīķ var ki anuñla [S27^b] eglenem ve ne bir ṭāķ var ki aña girüp¹⁰ diñlenem ve bu (16) niçe kār-ı müşkildür ki belā-yı cān u dildür diyüp andan¹¹ yine¹² ağladı ve Hārūnu’r-reşīd (17) duḡterüñ bu ḥāletin işidicek niçe kez¹³ zār zār ağladı. Eyitdi: Ey¹⁴ (18) Ebū Ḥafş söyle görelüm bu¹⁵ miskīnūñ ḥālī ol beyābānda ne olısdur? Ebū (19) Ḥafş eyitdi: Çün¹⁶ duḡter ki ol ḡulle-i kūḥda oturup girye vü endühde¹⁷ (20) iken ṭurı geldi. Çün¹⁸ ṭaḡdan inüp ol deştüñ eṭrāfin (21) geşt itdi ve gördi ki ol yirde çok nebātāt bitmiş ve bunlardan

[İ25^b]

(1) yolayın ve kuvvet-i nefis ideyin ki ḥayāta¹⁹ sebep olup ve ten kuvvet bula (2) ve ammā bilmedi ki ol nebātāt zehrdür. Biñ dürlü vehmle bu otlardan yoldı (3) ve dişiyle çāşnīsini ṭatdı. Anuñ ki ṭa‘mı şīrīn idi aldı ve anuñ ki (4) telḡ idi ḡodı ve bunlardan vāfir cem‘ itdi ve daḥı destārından (5) bir pāresin kesüp ol otlaruñ köklerinden götürdi. Beledüḡi kıadar (6) aña bağladı ve daḥı omuzına artdı ve hiç çāre bulmadı. İllā kendüzini (7) ol mālīk-i bī-niyāza ve ol mülkinde bī-enbāza

¹ ḥalāş: -İ

² kendüye geldi, oturdı. Andan şoñra: -İ

³ efkāra varup: efkār idüp S

⁴ sen: -S

⁵ hemān: -S

⁶ ne yire: nereye S

⁷ iş: -S

⁸ bī-kerāndan: bī-kenārda İ

⁹ bir: -S

¹⁰ girüp: girem İ

¹¹ andan: -S

¹² yine: -İ

¹³ niçe kez: -S

¹⁴ ey: -İ

¹⁵ bu: -İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ endühde: endühde S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ ḥayāta: ḥayāya S

ışmarladı dağı secdeye (8) varup söze ve niyāza başladı. Ol¹ sūziş güdāzişde² feryād u nāle idüp (9) ol bī-zevāle eyitdi: Ey zemīn ü zamān meded irişdürici³ İlāh ve ey (10) mekīn⁴ mekāña qarār virici pādīşāh ve ey ğurbet şahrāsında ser-gerdān (11) olan ğarīblere delālet iden sulţān ve ey fırķat deryāsında müstaġraķ (12) olan⁵ bī⁶-çārelere dest-gīr olup ‘ināyet iden Raḥmān ve bu āb (13) u bād u āteş ü ḥāk birbirine zıd dururlar mürekkeb ü müretteb idüp (14) niżām viren Yezdān [S28^a] benüm bu cān-ı ‘azīzümi bir emrile bu ḥāne-i çār dīvār şeş (15) cihetden beş gün miḥmān idüp ārām viren Sübhān benüm bu⁷ za‘ife (16) tenümi ve naḥīfe⁸ cānumı cümle belıyyāt ve⁹ āfātdan sen şaķla ki senden ğayrı (17) şaķlayıcı yokdur diyüp ol bī-niyāza ve¹⁰ bī-nihāyet niyāz idüp¹¹ (18) ve bī-pāyāna¹² qadem qoyup revāne oldı. Ol vaķta dek yürüdi ki (19) āftāb kuţb-ı felekde rāst tırdı ve duġter dağı yürümekden tırdı. (20) Zīrā yabān kumu kumdı¹³, āftāb dağı tīb virmişdi ve ‘ālem tennūra dönmişdi (21) ve çün¹⁴ duġtere yukarudan güneş ıssısı ve aşāğıdan kum ıssısı¹⁵ te’sīr itdi ki be-ġāyet nāzūk

[İ26^a]

(1) beden idi ve hergiz yabānda yürümüş ve ğurbet çekmiş degül idi ve taķatı (2) tāk olup diledi ki otura, oturamadı ve teşnelik dağı ğalebe itdi (3) ve’l-ḥāşıl-ı kelām¹⁶ āftāb bu meh-liķāya ḥaylī germiyyet gösterüp zebūn (4) itdi ve duġter müteḥayyir olup tefekküre vardı ve kendüye eyitdi: (5) Bugün bunda bu qadar ıssıya tākāt getürmeyicek¹⁷ veyā yarın anda nār-ı caḥīmüñ (6) ol qadar ıssısına niçe döyseñ gerekdür ve āftāb dağı feleküñ kullesinde (7) ve duġterüñ kellesinde idi ve eyitdi: Mādām ki cān ‘azīz bedende ola (8) tırmayup revende olmaķ gerekdür diyüp tıru

¹ ol: evvel İ

² güdāzişde: güzārişde İ

³ irişdürici: irişici S

⁴ mekīn: miskīn İ

⁵ olan: olan Ğaffār İ

⁶ bī: -İ

⁷ bu: ben S

⁸ naḥīfe: naḥīf S

⁹ belıyyāt: -İ

¹⁰ bī-niyāza: -S

¹¹ niyāz idüp: beyābāna S

¹² bī-pāyāna: -S

¹³ kumdı: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ aşāğıdan kum ıssısı: -İ

¹⁶ kelām: -S

¹⁷ getürmeyicek: getürmeyince İ

geldi. Şemşirini (9) ‘aşā idinüp āheste āheste revāne oldu ve gün indükçe havānuñ (10) bürüdeti¹ dağı ziyāde oldu ve duhter dağı kuvvetlendi ve şöyle yürüdi ki (11) gice tīre oldu ve gözi dağı görmez olup² hıyre oldu. Ammā gice (12) havāsınuñ bürüdetine³ germ olup ziyāde yürüdi ve [S28^b] gāyet yorulup (13) uyku dağı gözine galebe itdi ve bir kumdan püşte gördi. (14) Anuñ üzerine çıkup h’āba vardı. Muḥkem yorgundi, şöyle (15) uyudu ki şubḥ olup gün dağı toğdı. Güneşüñ ḥarāretinden (16) uyandı ve gördi ki kuşluk olmış, güneş nūriyla ‘āleme ṭolmış. (17) Duhter dağı ṭuru⁴ geldi ve māh-ı tamām gibi yüzünüñ tozını⁵ (18) sildi ve ol iki bādām⁶ gibi gözünü ovup ve ḥākle teyemmüm itdi (19) ve andan ol pāke yönelüp namāz u niyāz idüp ve dağı każāsını edā (20) kıldı ve andan şoñra gördi ki karnı açılmış ve ol getürdüğü⁷ (21) kökcügezlerden biraz yidi ve çün⁸ karnı ṭoydı şöyle kuvvetlendi ki

[I26^b]

(1) hergiz ol kuvveti begenmemişdi ve ammā şöyle şuşadı kim az ḳaldı kim⁹ helāk (2) ola ve **rāvī şöyle rivāyet ider**¹⁰ ki ol otı Ḥaḳ celle ve ‘alā ol diyārda¹¹ (3) anuñçün yaratmışdur kim her cānver anı yiye kim şusuzluğundan (4) helāk olurlar ve bir nev‘ kök dağı vardı andan yirdi, derḥāl (5) şusuzluğu giderdi ve derḥāl¹² şād ḥurrem olup bu kökleri¹³ (6) yine¹⁴ bağladı ṭurı gelüp omuzına artdı. Yine beyābāna ḳadem (7) ḳoyup revāne oldu ve ser-güzeştin yād idüp feryād iderdi (8) ve gāḥ ağlardı ve gāḥ eglerdi ve gāḥ¹⁵ bu şi‘ r-i dil-sūzı ve cān-efrūzı (9) okuyup gönlin eglerdi. **Şi‘ r**¹⁶:

Ey gönül ḡam çekme kim her ṭulmetüñ bir nūri¹⁷ var

(10) Her ḡamuñ bir şādı ve her mātemüñ bir sūrı var

¹ bürüdeti: bürüdi İ

² olup: ve İ

³ bürüdetine: bürüdına İ

⁴ ṭuru: ṭurdi İ

⁵ tozını: nūrını İ

⁶ bādām: ārām S

⁷ getürdüğü: götürdüğü S

⁸ çün: -S

⁹ kim: -S

¹⁰ ider: eyler S

¹¹ ol diyārda: ol otı ol yārda İ

¹² derḥāl: -S

¹³ bu kökleri: buñları İ

¹⁴ yine: andan İ

¹⁵ gāḥ:-İ

¹⁶ şi‘ r: beyt İ

¹⁷ nūrı: nūrānı İ

Tev-emāndur şād u ğam bu māder-i (11) eyyāmdan

Birbirini devr iderler gerçi devr devri¹ var

(12) Her şeb-i tārīkūñ olur rûz rûşen āhri

Lā-cerem her rûz-ı (13) pür-nūruñ şeb-i deycûrı var

Her şarābuñ var ħumārı her ta' āmuñ² şıkleti

(14) [S29^a] Nitekim her nūşuñ elbet ħancer-i zünbûrı var

Her ħayātuñ var memātı gelmegin var (15) gitmegi

Böyledür ħāl ey Reşide menzilūñ al yûrı var

Neşr³: Çün⁴ Reşide (16) bu şi'ri okuyup giderdi ve acıdukça ol köklerden yirdi (17) ve karnını toyorurdu ve şuşadukça ol bir⁵ kökden yirdi ve şusuzluğu (18) giderdi ve rāvi şöyle⁶ rivāyet eyler⁷ ki bu tārīk üzre o beyābān-ı⁸ (19) bī-pāyānda gice ve gündüz kırk gün yürüdi ve ol kökleri gıda (20) idindi ve çün kırk gün tamām olıcak ol kökleri dañı tamām oldu (21) ve ayağında müzesi dañı pāre pāre⁹ olup yalın ayak kaldı. Hiç bir çāre dañı

[İ27^a]

(1) bulmayup ol bī-çāre bir gün dañı yalın ayak yürüdi ve çün aḥşām (2) oldu oturdu ve diledi kim ta' ām yiye, gördi kim ol köklerden (3) eşer kalmamış āh u fiğān¹⁰ idüp şol kadar ağladı kim kendüden gitdi. (4) Ġāyet yorulmuş idi. Şöyle uyudu ki şabāḥ oldu, duḡter (5) uyandı ve gözin açdı. Gördi¹¹ ki şabāḥ olmuş şükr Yezdān kılup (6) kendüzine eyitdi tā nefsum benden uşanmayınca tırmaḡ olmaz (7) ve mādām ki bu iki ayak bedendedür¹² bu yola cānla revende olmaḡ gerekdür (8) diyüp kām nā-kām yirinden tırdı beyābāna kadem koyup revāne (9) oldu. Öyle vaḡti olıcak

¹ devr devri: düz dīvārı İ

² ta' āmuñ: ta' āmuñ var S

³ neşr: -İ

⁴ çün: -S

⁵ bir: -İ

⁶ şöyle: -İ

⁷ eyler: ider S

⁸ o beyābān-ı: ol yabānda İ

⁹ pāre pāre: rīze rīze S

¹⁰ fiğān: efğān S

¹¹ gördi: o İ

¹² bedendedür: bendedür İ

muḳābelesinde bir sebzezār görindi. (10) Çün¹ aña ƙaşd idüp vardı, gördi bir deryā-yı bī-pāyān (11) ḥandān olup kendüye eyitdi: Hele ‘alāmet selāmetdür (12) ve işāret ‘imāretdür ve bu deryānuñ rūzgārından ümīzvārem ki (13) bir gemi getüre ve beni alup götüre² bir selāmet yaƙasına yatura ve [S29^b] duḫter (14) daḫı ġāyet zebūn idi³ ve bu⁴ deryāy⁵ göricek yūregine şu sepildi (15) tāzelenüp ƙuvvet buldı ve deryā kenārına düşüp yab yab (16) giderdi ve ikindi vaƙtı olıcak nā-gāh bu deryāda⁶ bir merd-i siyāh (17) gördi. Deryāya dām itmiş oturur. Aña gelüp andan selām virdi (18) ve ol daḫı ‘aleyk aldı ve eyitdi: Ey civān ne yirden gelürsin (19) ve ne yire gidersin? Duḫter eyitdi: Ben bir⁷ bāzergān-zādeyem bu yolda (20) bize çok vāƙı‘a vāƙı‘ oldu ve ben meşāƙƙat-ı bisyārla bu ƙarafa (21) düşdüm ve şayyād-ı siyāh ta‘accüb idüp ve kendüye eyitdi: Ben cemī‘

[İ27^b]

(1) ‘ömrümde bir āferīde görmedüm. Bu bādīye-i bī-nihāyetden gelmiş ola ve bu ne⁸ ḥikmetdür (2) diyüp aña şefƙat itdi ve yanına alup āb u nān virdi ve bişmiş (3) balığı daḫı varmış öñine ƙodı. Duḫter etmegi gördi şüret (4) ƙarısı etmegi ve hergiz görmüş degül idi yimek ƙanda, hele ot kökinden (5) yigdür diyüp kām nā-kām yidi ve ƙarnın ƙoyurdı ve ammā şayyād Reşīde’nüñ (6) cemāl-i cemīline baƙup ḥayrān ƙalmışdı ve çün Reşīde ta‘āmdan (7) ferāğat idicek şayyād eyitdi: Ey⁹ civān ne yirdensin? Reşīde eyitdi: (8) Medīne-i muḫterem Muḫammed Muştafā’danam¹⁰ didi ve¹¹ şayyād eyitdi: Ey māh-liƙā (9) meger sen¹² ‘āƙıl degülsin, dīvānesin ki Medīne-i Muḫammed’dan ‘aleyhi’s-selām (10) bu yire yetmiş yıllıƙ yoldur ve biz kitāblarda Muḫammed’üñ adını görmişüzdür¹³ ve aña (11) imān getürmişüzdür ve sen henüz daḫı yigirmi yaşında oğlansın. (12) Yetmiş yıllıƙ yolu niçe geldün meger sen¹⁴ perīsın yā cāzūsın

¹ çün: -S

² götüre: getüre İ

³ idi: olmuşdı S

⁴ bu: -İ

⁵ deryāy: deñizi S

⁶ bu deryāda: -S

⁷ bir: -İ

⁸ ne: -İ

⁹ ey: -İ

¹⁰ Muḫammed Muştafā’danam: Muḫammedü’l-Muştafā’danam İ

¹¹ didi: -S

¹² sen: -İ

¹³ Muḫammed’üñ adını görmişüzdür: gördük Muḫammed’üñ anı İ

¹⁴ sen: -S

didi¹. (13) Reşide kendüye rāstī vü restī ya‘nī ḥalāş ihlāşdadur. (14) Reşide mā-vāķı‘ asından bir bir ḥaber virdi. Ammā [S30^a] dimedi ki (15) ben duḡterem ve daḡı eyitdi: Bir dīvūñ arķasında idüm ki māverā-yı (16) kūh-ı Qāf’a ilede ki anda benüm anamuñ anası² ve birāderleri ve ḡışımları (17) vardur. Anlaruñla bir nice eyyām ārām idüm ve şayyād eyitdi: Yoksa dīv³ (18) seni arķasından mı bıraķdı? Duḡter eyitdi: Belī. Şayyād eyitdi: (19) Niçün? Duḡter eyitdi: Ol sebebden ki Tañrı adını yād idüp (20) dilime getürdügümçün ve şayyād eyitdi: Eyü varduñ ḡoş geldüñ. (21) Tırı gel bu⁴ balıķları şol çüvāla koy götür gidelüm⁵ ki şehrümüz ırak

[I28^a]

(1) degüldür, yaķındur ancak bir ferseng menzildür ve bir şehr-i mu‘aẓẓamdur ve ḡalkı (2) dil-ḡūş u ḡurremdür ve eṡrāfı çün bāġ-ı İrem’dür ve ekābiri şāḡib-i keremdür (3) ve pādişāḡı ‘ādildür ve bāzildür ve Müselmān’dur ve ‘ālī şāndur ve benüm bir (4) ‘avretüm vardur ve dört siyāḡ-çerde duḡterüm vardur. Her birinüñ cemāli ayuñ (5) on dördi gibi⁶ tābendedür ki Zühre aña cāriye ve Mirrīḡ⁷ aña⁸ bendedür (6) ve ol kızlaruñ ḡanķısıñ dilerseñ anı saña vireyin ve benüm güyegüm ol (7) ḡatumuzda ‘izzet ḡürmet bul. Senüñle her gün piyāde gelemüm, deryāda (8) balıķ tıtalum ve şehre iledüp şatalum. Aķçasın avucu içine virüp (9) yiyelüm içelüm, ḡoş geçelüm, ḡālīķ’a şükr idelüm. Duḡter bī⁹-çāre n’ola didi. (10) Tırdılar yüklerin yükleyüp¹⁰ şehrden yaña revāne oldılar ve gice (11) vaķtı irdi, şehre geç girdiler ve Reşide şehri gördi bir (12) mu‘aẓẓam şehr içi pür-ġalaba ne Şām’a beñzer ve ne Ḥaleb’e ve çār-sūlarıñda (13) bī-‘aded meşā‘il çerāġlar cemī‘ ḡalk ḡurāb gibi siyāḡlar duḡter [S30^b] bunlaruñ (14) aḡvāl-i ġarībesin ve eşķāl-i ‘acībesin ta‘accüb idüp giderken şayyāduñ (15) evine irüp içeriye girdiler. Duḡter gördi bir ḡāne-i muḡtaşar ve bir (16) siyāḡ-rüy sefide-müy ‘avret oturur. Tıdaġıñuñ üstinde (17) diken gibi kıllar bitmiş ve gözleri yeşil ve dişleri şaru ve aġzı (18) aķuķ ve ḡatında

¹ didi: -S

² anası: atası S

³ dīv: -İ

⁴ bu: -İ

⁵ götür gidelüm: gidelüm getir İ

⁶ gibi: gibidür S

⁷ Mirrīḡ: Merīḡ İ

⁸ aña: -S

⁹ bī: -İ

¹⁰ yükleyüp: yükledüp S

dört kız var¹ oturur. Şekilleri ve şemâ'illeri hemân (19) mişâl-i² mâzerleridür. Kamusı siyâh 'uryân ve hemân od yirleri örtülüdür (20) koyun derisiyle. Reşide anları bu kabâhatla göricek³ cānı (21) dehşet idüp 'acebe qaldı. Anlar dağı Reşide'yi bu melâhatla göricek⁴

[128^b]

(1) cānları rāhat olup tama' itdiler ki dāmād ideneler i' zāz u ikrām idüp (2) ve gönlin ele aldılar. Öñine şüret tarısı etmekle balık qodılar, zîrā gayrı (3) nesneye qadır degüller idi gāyet faqîrler idi. Ol⁵ şehrde egerçi dervîş (4) çok idi ammā bunlara beñzer yoğdı. Balıqcılıkla dirilürlerdi. Reşide (5) balıqdan biraz iftār itdi ve Rabb'ine şükr-güzār⁶ oldu. Bu hikāyet bunda (6) qalsun bir yirden dağı söyleyelüm yine bu maḥalli ferāmûş itme⁷ gelevüz. Geldük (7) bu yaña kışsa-i Cüneyd'e **Qıṭ'a**⁸:

Bu maḥalli ḥāṭıruñda tüt ferāmûş eyleme

Güş (8) kıl tā saña bir gayrı hikāyet ideyin

İdeyin⁹ taḥrîr gönülñ levḥine ey şehr-yār

(9) Hüb-takrîrile rāvîden rivāyet ideyin

Qışsa-i diğeri¹⁰: Ebū Ḥafş-ı Kūfî rahmetu'llāhi (10) 'aleyh¹¹ eydür: Ol şehre Reşide varmışdı. Aña [S31^a] şehr-i Tevb (11) eyidürlerdi. Bir cānibi deryā-yı girāndı ve bir cānibi beyābān-ı (12) bî-pāyān idi ve iki cānibi kūh-ı Qāf'dı. Ol diyārda andan (13) gayrı bir şehr yoğdı illā oldu¹². Girü geldük Cüneyd'ün (14) kışşasına bilelüm¹³ ki Reşide kışşasından¹⁴ hışşası ne¹⁵ ammā (15) ol dīv ki Reşide atasıyla Ḥannāne elinden ki kūh-ı Qāf'a eline alup (16) gitdi idi. Üç günden soñra biñ nerre dīv ile

¹ var: -S

² mişâl-i: meşel-i S

³ göricek: göricegez S

⁴ göricek: göricegez S

⁵ ol: -İ

⁶ şükr-güzār: şükr-güdāz İ

⁷ ferāmûş itme: -S

⁸ qıṭ'a: -İ

⁹ ideyin: -İ

¹⁰ kışsa-i diğeri: -İ

¹¹ 'aleyh: -S

¹² oldu: uluydı İ

¹³ bilelüm: diyelüm İ

¹⁴ kışşasından: guşşasından S

¹⁵ ne: -İ

gelse (17) gerek¹ haber virse gerek idi ve Medīne halkını helāk (18) idüp Medīne şehrini zīr ü zeberitse gerek idi (19) ve Seyyid Üseyd tutup getürse gerek idi ve va^cdesinden (20) bir ay geçdi dīvden hīç bir haber ve eşeri belürmedi ve anasıyla (21) hālesinüñ nāleleri feleke çıkdı. Hālesi Hānnāne'nüñ yakīni oldı ki

[129^a]

(1) Reşīde helāk oldı. Hemān anası Zehrā-yı perī yir yüzine cüst (2) cūya gitdi ve hālesi Hānnāne hava yüzine ağdı. Kūh-ı Qāf^ı ve cemī^c etrāfı (3) arayu gitdi. Ez-īn cānib² Seyyid Üseyd oğlu Cüneyd'i gördi ki gāyet (4) gāmgīn ü hāzīn idi. Nice gün geçdi Cüneyd'ün gözinden hāb gidüp āb gelmişdi³ (5) ve gönlinden ārām gidüp ālām⁴ gelmişdi ve Qādī dağı bir kimesne (6) muḥabbete rızā virmez iken bir qazāya uğradı ki nice faẓīhetler fezāya (7) düşdi ve Medīne civānları ḥod dīvāne olup beyābānda revāne (8) oldılar. Qazā-yı Hudā-yı 'azze ve celle, şöyle dimişdi ki 'Amr Ümeyye'nüñ bir püser-zādesi (9) varıdı adına Şeybū eyidürlerdi. Ol maḥall-i⁵ [S31^b] cidālde (10) sefere gitmişdi ve **rāvī şöyle rivāyet ider ki** ol Şeybū 'ayyārılığda (11) ve tarrārılığda ve hīle-bāzılığda ve kār-sāzılığda ve revendelikde (12) ve bāzendelikde ve sāzendelikde ve hānendelikde ve dānendelikde ve şīrīn-kārılığda (13) ve dildārılığda aḥvālde ve aqvālde ve taḡayyür-i şeklde hey'etde ve cüz'ıyyetde (14) kuvvetde ve dikkatde kāmetde ve nedāmetde nefside ve hevesde hemān dedesine (15) beñzerdi. Bu dağı kırk günlük yolu bir günde segirdürdi yine⁶ yorulmazdı. (16) 'Amr Ümeyye-i şānī idi. Zīrā ki anuñ cānı idi ve hem 'Amr'ün enbān-ı (17) kerāmeti ve cemī^c ḥarbī aleti aña düşmişdi. Şeybū çün seferden (18) geldi, aḥvāl-i yārāndan taḡayyürāt u tebeddülāt görüp istifsār-ı (19) hāl ve istiḥbār-ı mā-fi'l-bāldan maḳāl itdi. Anlar dağı sebeb-i cidālden (20) ve taḡayyür-i hālden haber virüp Şeybū'dan ibtihāl gösterdiler ve eyitdiler: (21) Ey yādgār-ı 'Amr-ı mā ve ey bülbul-i gülzār-ı 'Amr-ı mā çäre olursa yaramuza

¹ gerek: -S

² ez-īn cānib: -İ

³ āb gelmişdi: -İ

⁴ ālām: elem İ

⁵ maḥall-i: maḥall-i hāle S

⁶ yine: -İ

[İ29^b]

(1) senden olur merhem¹. Seyyid Üseyd² eyitdi: Ey Şeybū ma‘deni ve kân-ı (2) keremsin, kerem kıl. Kabîle-i benî³-Şeybân’a var. Reşîde-i ‘Arab’ı tecessüs eyle, bil hâli (3) ne olmuştur ve ne yire gitmiştir. Andan⁴ yine gel bize haber vir. Ammā ihtiyâtlâ (4) ol gâfil olma. Şeybū dağı n’ola diyüp taşra çıktı. Derhâl (5) bir uzun ak sakal hemân⁵ bağladı ve bir büyük dülbend başına giydi ve egnine (6) bir şüfiyâne hırka aldı. Eline bir ‘aşâ alup ve bir eline dağı bir defter aldı. (7) Bî-gâneveş icâzetile içeriye girüp Seyyid Üseyd’e selâm viridi. (8) Üseyd dağı ‘aleyk alup bu kişi kimdür diyüp dikkat ile nazar [S32^a] itdi. (9) Ammā⁶ anlayamadı tâ⁷ Şeybū kelimâta gelmeyince bilmedi ve anda⁸ hazır olan (10) yârân handân olup⁹ düşdiler. Halîfe Şeybū’nuñ bu şîrîn-kârlığın işitdi (11) kahkahaya düşdi ve eyitdi: Ey Ebū Hâfş söyle ki *el-aşl lâ-yuhtî*¹⁰ (12) Ebū Hâfş eyitdi ki Şeybū Üseyd’e eyitdi: Eger Reşîde¹¹ dehân-ı (13) ejderhâda dağı olursa çıkaram, ‘izz-i huzûruñuza getürem. Eger dîv anı helâk itmiş olursa¹² aña ne çâre birkaç gün âvâre (14) olup yine gelem diyüp bād-ı şarşar gibi revende ve peleng bebr gibi (15) revende olup kabîle-i Benî-Şeybân’dan yaña ‘azm itdi. Hîle-i (16) enbânı püştinde mekr ‘aşâsı müştinde ve riyâ¹³ ridâsı boynında telbîs (17) libâsı egninde vesvese tesbîhi barmağında ol şahrâlarda leşker-i Benî-Şeybân (18) kandasın diyüp peleng gibi ling olup gitdi. Öyle (19) vaqti olunca elli ferseng yol aldı. Leşker-i Şeybân¹⁴ kabîlesine (20) irdi. Reşîde’ye yetişdi. Âheste âheste yürümeğe başladı. (21) Anlara yetişdi ve ‘Arab haymelerinüñ arasına girüp güşe-be-güşe

¹ merhem: -S

² Üseyd: -S

³ benî: -İ

⁴ andan: -S

⁵ hemân: -S

⁶ ammā: -S

⁷ tâ: -S

⁸ anda: -S

⁹ olup: -İ

¹⁰ el-aşl lâ-yuhtî: ez-în cānib İ

¹¹ Reşîde: Üseyd’e S

¹² çıkaram, ‘izz-i huzûruñuza getürem. Eger dîv anı helâk itmiş olursa: -İ

¹³ riyâ: -İ

¹⁴ Şeybân: Şeybe S

[İ30^a]

(1) hayme-be-hayme geşt itdi. Hile-i enbānı püştinde ve mekr ‘aşāsı müştinde (2) ve fāl kitābı yeñinde fāl-gırler ‘ādetince ve bülend āvāz ile eyitdi ki ben üstād hākīmem (3) ve hāzıķ tabībem ve māhir müneccimem ve fāl-gır tālī‘-dānem felek gerdişinden haberdārem. (4) Her ne dereceden su ‘āl iderler ise cevāb virürem diyüp gūşe-be-gūşe (5) hāne-be-hāne hayme-be-hayme geze geze Reşide’nüñ anası [S32^b] Zehrā çadırına (6) geldi. Çün¹ Zehrā, Şeybū’nuñ āvāzını işidüp eyitdi²: Şu çağıranı (7) kığıruñ didi. Pes Şeybū’yı içerüye getürdiler. Zehrā eyitdi: Ey³ fālcı (8) bir ferzendüm gā‘ib olmışdur. Dilerem⁴ kim anuñ tālī‘ in tūt gör ki (9) ne vāķı‘ a vāķı‘ oldı. Pes Şeybū ilerü varup diz çökdı. (10) Zehrā’nuñ kız karındaşı Hānnāne-i perī kūh-ı Kāf’ı gezdi. Reşide’yi bulamayup (11) yine Zehrā’ya gelmişdi. Anda çadırda gelmişdi⁵ hāzır idi. Şeybū’ya (12) eyitdi: ‘İlm-i tıbdan bilür misin? Bilürem didi ve her ne su ‘āl iderlerdi (13) cevāb-ı şavāb virürdi. Āhır sen kimsin didiler. Şeybū eyitdi: (14) Yahūdī’yem, benüm atam ve dedem Hāmza’nuñ elinde ölmüşlerdür. Çün bu söz⁶ Zehrā’ya (15) hoş gelüp Hānnāne’ye eyitdi: Bu pīr daķı ol hānedānuñ düşmeni imiş (16) diyüp Şeybū’nuñ göñlin⁷ ele alup ikrām itdiler ve öñine ta‘ām getürüp buyuruñ didiler. (17) Şeybū ben⁸ yemezdi didi. Niçün didiler? Şeybū bir hile ile dişin örtmişdi. (18) Eyitdi: Gāyet pīr⁹ olduğumdan dehānumda dendānum kalmadı ve kaç yaşındasın (19) didiler? Yüz altmış yaşındayam didi ve kırk yaşında idüm nedāmet (20) şan‘atın öğrendüm kim vaķtā kim yüz¹⁰ yigirmi yıldur kim ben bu¹¹ şan‘atuñ içindeyem (21) diyüp bunlara bir hoş laţife¹²-āmız ve hānde hikāyet ve rivāyet itdi ve daķı

¹ çün: -S

² eyitdi: -S

³ ey: -S

⁴ dilerem: -S

⁵ gelmişdi: -S

⁶ çün bu söz: -S

⁷ Şeybū’nuñ göñlin: -İ

⁸ Şeybū ben: -S

⁹ pīr: -S

¹⁰ yüz: -İ

¹¹ bu: -S

¹² laţife: -İ

[İ30^b]

(1) şol kadar şetâret itdi kim bunlara Reşide ğamını ferâmûş itdürüp ħandeden (2) bî-hûş oldılar çün¹ Şeybû'ya ülfet ü² muĥabbet gösterdiler. Reşide aĥvâlinde (3) maĥâla başladılar. Dîv³ alup kûh-ı Kâf'a gidüp üç günden şoñra gelüp (4) ĥaber virem diyüp va⁴ de idüp [S33^a] va⁴ deden bir ay geçüp (5) gelmedüĝin naĥîr ü kıtmîr taĥrîr eylediler. Şeybû be-ĝâyet müdrik (6) şahşdı. İdrâk itdi ki Reşide'yi yegâne⁴ dîv beyâbâna bırakmışdur. Kendü (7) kendü ile fikr itdükden şoñra reml taĥtasını öñine alup⁵ noĥta (8) düşdi. Öte cizdi ve beri cizdi ĥânlara naẓar itdi⁶ (9) ve gözin oynatdı ve tudaĝın kımıldatdı. Başın şalup bunlara (10) eyitdi: Tâli⁶ in tutdum gördüm dîvden ayrılmış beyâbânda ser-gerdândur. (11) Bunlar eyitdi: Ey ĥakîm bu arada⁷ râst beyân itdün. Hem eyledür (12) diyüp Şeybû'ya ĥil⁶ at u ni⁶ met virüp ⁶ izzet ü ĥürmet itdiler (13) çün Şeybû Reşide ĥâlinden ĥaberdâr oldı. Kendüye eyitdi: (14) Şimden girü kâruñ eyüsi oldur kim Medîne cânibine reftâr gösteresin ve (15) Seyyid Üseyd'e aĥbâr yetişdüresin. Ammâ anda olan ebrâra yâdgârsuz (16) varmaĝuñ ma⁶ nâsı yokdur dirken Reşide anası Zehrâ eyitdi: (17) Ne⁸ fikr idersin? Şeybû eyitdi: Ol fikirdeyem ben bir⁹ merd-i pîrem ve ni⁶ met-i (18) dünyâdan sîrem, za⁶ ifem, naĥîfem, taĥatüm taĥdur ve ĥengâm-ı şâm¹⁰ (19) irdi. Maĥâmum daĥı ıraĥdur bu veşâĥdan yaña bir toprak (20) gösterün tâ bu gice sizünle râĥat olup yatam ve yarın seĥerden (21) iftirâĥ gösterem didi. Zehrâ ile Ĥannâne n'ola diyüp Şeybû'ya bir yir

[İ31^a]

(1) gösterdiler. Şeybû-yı ⁶ ayyâr ol gice anda ĥarâr tutdı uyudı. Yatduĝı (2) yirden anları gözedürdi¹¹. Anlar ilk uyĥudayken Şeybû-yı¹² tarrâr (3) bî-iĥtiyâr yirinden tırı geldi. Reşide'nün taĥla-i zerrîni ve anasınun (4) tâc-ı muraşşa⁶ ını muraĥĥa⁶ ında

¹ çün: -S

² ülfet ü: -İ

³ dîv: -S

⁴ yegâne: bî-gâne İ

⁵ alup: olup İ

⁶ itdi: eyledi S

⁷ bu arada: burdan S

⁸ ne: niye S

⁹ bir: -S

¹⁰ şâm: aĥşâm İ

¹¹ gözedürdi: gözledürdi İ

¹² Şeybû-yı: ol İ

[S33^b] pinhān idüp öñine ne¹ geldise alup (5) seherden şahrāya kadem kodı ve Medīne'ye yüz tıtdı ve yüz gibi şıçramağa (6) başladı. Şıçramasın mı gör ne işledi. Ol gün öyle vaqti irince Medīne (7) şehrine girdi. Reşide anasınıñ tāt-ı muraşsa'ını muraşsa'ından çıkarup (8) Seyyid Üseyd'ün öñine kodı. Cüneyd'le² Kādī dağı anda hāzırlardı ve Şeybū'nuñ (9) gelmesine nāzırlar idi. Üseyd şöyle rivāyet ider ki Şeybū Benī-Şeybān³ (10) kabilesine varup gelince üç gün oldu. Ol üç günde Cüneyd ile (11) Kādī intizārdan bir nesne iftār itmemişlerdi. Nā-gāh Şeybū ki ırağdan görindi. (12) Bebr ü peleng gibi ling urup geldi. Cüneyd'le Kādī şād u hurrem oldılar (13) ve istikbāl idüp istifsār-ı hāl eylediler. Gıtdüğinden ve anda varup (14) ne eyitdüğinden⁴ ve ne iş itdüğinden Cüneyd'le Kādī haber-i mazīden (15) işidicek derhāl na'ralar urup bī-hod oldılar. Yine kendülerine gelicek (16) cāmelerin pāre pāre idüp ve sīnelerin taş ile pāre pāre eylediler. (17) Üseyd, Şeybū'ya eyitdi: Eger Cüneyd bu derdden mürd⁵ olursa seni sengsār (18) idüp hōr u zār depeleyem. Şeybū yüzün yire urup eyitdi: Ey⁶ (19) benüm atam ve dedem ve ben⁷ sizün bendelerünüzdür. Eger buyurursañuz aqşā-yı 'ālemi gūşe-be-gūşe (20) ve ebnā-yı ādemi⁸ hāne-be-hāne cüst cū idem tā⁹ Reşide'yi ele getürmeyince veyā şahīh haberin (21) almayınca bir dağı¹⁰ Medīne şehrine gelmeyem. Üseyd, Şeybū'dan bu sözleri işidicek

[I31^b]

(1) tırdı. [S34^a] Cüneyd'ün üzerine geldi. Başını yirden kaldurup feryād u figān (2) u zārī¹¹ itdi ve girībānıñ çāk idüp hāke düşdi ve çün Cüneyd (3) yine¹² kendüye inledi Bir na'ra urup girü¹³ kendüzinden gitdi ve anasına (4) haber oldu. İkisiniñ dağı cānına od düşdi ve hezār harāretiler nevhalar (5) idüp yüzün yırttı ve saçın dağı yoldı, döğündi. Şol kadar (6) döğündi ki¹⁴ bī-hod olup düşdi ve tā Şeybū anlarıñ dimāğına

¹ ne: -S

² Cüneyd'le: -İ

³ Şeybān: Şeybe S

⁴ ne eyitdüğinden: n'itdüğinden S

⁵ mürd: -S

⁶ ey: -S

⁷ ben: -İ

⁸ ebnā-yı ādemi: -S

⁹ tā: -S

¹⁰ bir: -S

¹¹ ü zārī: -S

¹² yine: gine İ

¹³ girü: yine S

¹⁴ döğündi ki: -S

bir hoş (7) bŷy-ı ‘ıttırdan virmeyince¹ girü kendülerine gelmediler. Cüneyd’üñ atası ve anası ve Şeybū (8) bu hâlde idiler² ammā Cüneyd ve Kādî atadan ve anadan el yüz³ yudılar ve şol kadar (9) ağladılar ki anlaruñ zârlığından⁴ Medîne halkı bî-huzŷr oldılar. Cüneyd (10) girye vŷ zârîden⁵ sâkin olduqça bu şi‘ri hasb-i hâl idinŷp⁶ oqurdı. **Şi‘r**⁷:

(11) Haberî harâb kıldı tenŷmŷñ ‘imâretini

Kim iştise qala hayrân gamumuñ hikâyetini

(12) Görinŷp perîveş aldı dil ŷ cân oldı pinhân

Qalalı hayâl gözŷmde (13) çekerem harâretini

Ol leb-i şeker⁸ şanemden düşeli cŷdâ göñlŷm

Şeb u rŷz⁹ hasretinden (14) çekerem merâreti¹⁰

Arayı o dil-rŷbâyı¹¹ gezeyin cihânı cŷmle

(15) Yâ ölem veyâ bulam anuñ gamınuñ nihâyetini

Ğam-ı hicr-i dil-rŷbâyı çekmez Cüneyd (16) âhir

Yaqŷp ol serây-ı şabrı koyısar vilâyetini

Neşr¹²: ve çŷn¹³ Cüneyd (17) bu şi‘ri oquyup cŷşa gelŷrdi. Anda hâzır olanlar Cüneyd’üñ (18) hâline nâzır olup hŷrŷşa gelŷrlerdı ve Kādî-i miskîn dağı hezâr (19) âh u nâle vŷ enîn ile bu şi‘ri oquyup [S34^b] kendŷye teskîn virŷrdi. (20) **Şi‘r**:

Bugŷn ger ölem anuñ gamından

Yarın etegine başum şaram ben

¹ virmeyince: -İ

² idiler: idiler ki anlaruñ zârlığından S

³ yüz: -İ

⁴ anlaruñ zârlığından: -S

⁵ girye vŷ zârîden: girŷ zârlıqdan İ

⁶ idinŷp: idŷp S

⁷ şi‘r: -İ

⁸ leb-i şeker: şeker lebi İ

⁹ şeb u rŷz: rŷz şeb İ

¹⁰ merâreti: harâreti İ

¹¹ arayı o dil-rŷbâyı: dildâr-ı dil-rŷbâ ârâyını İ

¹² neşr: -İ

¹³ çŷn: -S

(21) Halledede¹ girem anuñile ħandān

Ĥaddinden ola dü-dīde rūşen

[İ32^a]

(1) Cennetde cemālī² ħūr-ı ‘aynı

Qoyam ki gözüme oldur aĥsen

Görmez isem (2) ol gül-‘izārı

Külĥan ola³ baña cümle gülşen

Yāruñ gele ġayrılarla Qāđī

Pes (3) saña ne ħāşıl ağlamakdan

Neşr⁴: ve Qāđī-i bī-çāre bu şi‘ri okuyup ağlardı (4) ve āĥir kendüye ağlamak ile⁵ iş ħāşıl olmaz diyü Cüneyd’e eyitdi: Çün (5) senüñle hem-dem ü hem-ġam⁶ olduĥ⁷ bu şehrümüzde durmaĥla derd ü ġam ziyāde⁸ daĥı ziyāde (6) olup helāka varuruz. Pes terk-i diyār ve ġurbet⁹ iĥtiyār idevüz. Nitekim (7) erbāb-ı dāniş ve aşĥāb-ı bīniş buyurmuşlardur. **Beyt:**

‘Āşıķa şabr eylemek (8) lā-büdd gerekdür yā sefer

Bu iki olmazsa anı ‘aşķ ider zīr ü zeber

Neşr¹⁰: (9) Çün¹¹ çāre budur ki tırı gelevüz cihānda āvāre olavuz yā Reşīde’yi bulavuz (10) yāĥūz¹² talebinden cān virevüz¹³. Ammā evlāsı budur¹⁴ ki bu sırrı ĥiç eĥade (11) bildürmeyevüz. Zīrā ki bildürsevüz şāyed ki māni‘ olalar. Cüneyd’le¹⁵

¹ ĥallede: ĥulda Ġ

² cennetde cemālī: Cüneyd’üñ cemāl Ġ

³ ola: olan Ġ

⁴ neşr: -Ġ

⁵ ağlamak ile: ağlamaĥa Ġ

⁶ hem-ġam: -Ġ

⁷ olduĥ: olduñ S

⁸ ziyāde: -S

⁹ ġurbet: ġıybet Ġ

¹⁰ neşr: -Ġ

¹¹ çün: -S

¹² yāĥūz: yā S

¹³ cān virevüz: ölevüz S

¹⁴ budur: oldur Ġ

¹⁵ Cüneyd’le: Cüneyd’i S

dilde (12) ğam kıomayup dağı ħurrem oldılar. Bu kıavl üzre muķarrer¹ oldılar ve nezāket² (13) idüp Reşide ‘aşkından ferāġat gösterdiler. Ya‘nī ħalk bunlaruñ esrārına (14) vāķıf³ olmayalar ve dağı Cüneyd Kāđı‘yle ‘ahd idişdiler ki eger Reşide-i (15) ‘Arab’ı⁴ bulalar Cüneyd’uñ ola Kāđı hemān nażarına rāzı ola ve şabr eylediler. (16) Bunuñ üzerine bir nice eyyām geçdi. Bunlaruñ ataları ve anaları ve ħışımları (17) ve kıavmleri bunlardan [S35^a] fāriġ oldılar. Bir gice nā-gāh iki yüġrük at ħāzır (18) itdiler. Cüneyd şemşirini ve kemānı tırini ve kemerini ve ħancerini alup ve kıuvvet-i cān içün⁵ (19) biraz nuķūd ġötürdi⁶ ve dağı atına süvār olup ve Kāđı dağı kıtābını ve ‘aşāsını⁷ alup (20) atına bindi. Ol gice Medīne şehrinden çıķdılar. Ta‘cıl üzerine⁸ şöyle (21) yeldürdiler ki yili geçdi⁹. Üç ġün üç gice bu tarīķ üzerine ġitdiler. Atları yelmeden

[İ32^b]

(1) tırdı yürümez oldı. İnüp atların çayıra şaldılar ve beyābānda¹⁰ yayanca¹¹ (2) revāne oldılar. Cüneyd’le Kāđı dağı nev-civānlar idi ve herġiz sefere ġitmemişdiler¹² ve (3) ħiç bir yirden bir yire ġitmiş degüller idi ve dervāze-i şehrden taşra çıķmış (4) degüller idi ve be-ġāyet nāzūk endāmlar idi ve perverde-i ħammāmlardı ve ħāmlardı¹³. Zīrā ħammām cāmı¹⁴ puġte ider¹⁵ (5) ħāmı sefer puġte ider. Sefer dağı kıābili puġte ider nā-kābili eylemez. Nitekim dimişler. **Beyt**¹⁶:

(6) Bu meşeldür ādemi puġte kıılır dirler sefer

Kābili puġte kıılır nā-kābili n’eyler sefer

¹ muķarrer: muķarrem İ

² nezāket: tedārük İ

³ vāķıf: muvāfaķat İ

⁴ ‘Arab’ı: arayı S

⁵ kıuvvet-i cān içün: kıuvvetçün S

⁶ ġötürdi: ġetürdi İ

⁷ ‘aşāsını: -İ

⁸ üzerine: -S

⁹ yili geçdi: -İ

¹⁰ beyābānda: -S

¹¹ yayanca: piyāde S

¹² ġitmemişdiler: ġitmiş S

¹³ perverde-i ħammāmlardı ve ħāmlardı: -İ

¹⁴ ħammām cāmı: ħāmı ħammām S

¹⁵ ider: -S

¹⁶ beyt: -İ

Neşr¹: (7) Cüneyd'le Kādî daḥı 'aşk öcinden fırkate ve ğurbete düşdiler. Üç gün (8) daḥı ol² bādiyede piyāde yürüdiler ve çār u nā-çār şöyle yoruldılar ḥaste (9) vü dembeste oldılar. Ayakları kıınıldamaz oldılar. Şöyle şusadılar (10) dudaqları deprenmez oldu. Āḥir³ 'āciz olup ḳaldılar. Nā-gāḥ (11) ḳarşularında bir vīrāne görindi. Hezār cehd ile ol vīrāneye (12) geldiler. Andan soñra ğāyet acıḳmışlar idi. Yimek yidiler ve şu içdiler (13) ve aḥvāl-i ğurbetden kelimāta girdiler ve [S35^b] nā-gāḥ ḳarşularından bir toz belürdi. (14) Ol tozuñ içinden bir kāravn gördiler. Bir ulu⁴ bāzergān biñ ṭavārla (15) gelüp bu ḥarābeyeye ḳondılar. Cüneyd'le Kādî ğuşsa vü ğamdan āzād olup şād (16) ḥurrem oldılar⁵. Ḥāce-i bāzergān bunlara naḳar itdi, ḥāṭırlarını pejmān (17) gördi. Ḥāṭırların ele alup ya' nī⁶ ḥelvā vü āb nān virdi çün⁷ ṭa'āmdan (18) fāriğ oldılar. Ḥāce bunlaruñ aḥvālın tefahḥuş itdi. Gördi, Cüneyd'i (19) bir nev⁸-civān-ı zībā-ḥadd bālā-ḳadd cesīm, 'aẓīm⁹ ve Kādî'ye daḥı naḳar itdi. Gördi¹⁰ (20) bir civān-ı nev-ḥaṭṭ kelimātı müretteb ve bāzergān¹¹ eyitdi: Ne yirdensiz ve ne (21) yirden gelürsiz ve ne yire gidersiz? Bunlar daḥı ḥācenüñ su'āline cevāb

[I33^a]

(1) virdiler ki biz¹² bāzergānlar idük bir müşkil vāḳı'aya vāḳı' olduk. Ḥāce (2) eyitdi: Sizde 'alāmet-i ticāret yoḳdur ancak diyicek bunlar daḥı aḳlamağa (3) başladılar. Ğurbet çekmemiş tāze civānlar idi ve şol ḳadar aḳladılar ki (4) ḥāceye daḥı rikḳat gelüp bunlara şefḳat ve merḥamet¹³ gösterdi ve ğoñüllerin (5) ele alup bizüm ile bile oluñ didi. Ol gice anda rāḥat olup (6) yarındası seḫerden bile rıḫlet itdiler ve Kādî anlara evḳāt-ı ḥamsede (7) ezān okuyup namāzı ḳılıvirdi. Ḥüb Ḳur'ān okurdi. Anlar daḥı (8) Kādî'nüñ murādınca deprenüp mürīd oldılar ve Cüneyd daḥı ḳonmaḳda ve (9) ğöçmekde ve binmekde ve inmekde anlara mu'āvenet iderdi. Şöyle ki dört (10) beş ḳişi ḳaldurmaduğı yūki bir el ile ḳaldurup ṭavar üstine ḳordı. (11)

¹ neşr: -İ

² ol: -İ

³ āḥir: -S

⁴ bir ulu: büzürgān S

⁵ şād ḥurrem oldılar: ḥurrem u şād düşdiler S

⁶ ya' nī: yahni İ

⁷ çün: ve İ

⁸ nev: -İ

⁹ cesīm, 'aẓīm: cism 'aẓm İ

¹⁰ gördi: -İ

¹¹ bāzergān: -S

¹² biz: -S

¹³ merḥamet: -S

Çün¹ bâzergânlar Cüneyd'ün² kuvvetin ve diğkâtin ve cür'etin [S36^a] ve heybetin ve tutuşın (12) ve kâpışın görüp gâyetde begendiler. Andan³ ẖâceler eyitdiler: Hâyfdur ki (13) bunun gibi âzâde yigit piyâde yürüye. H̱âceler emr eylediler bir feres-i (14) hoş-reftâr virdiler. Cüneyd dağı rikâba ayak başup çün⁴ âftâb (15) gibi süvâr oldı ve nâ-gâh karşularından yüz yigirmi nefer-i ẖün-rîz⁵ (16) harâmîler ellerinde tîğ⁶ nîze çıka geldiler. Çün⁷ bâzergânlar harâmîleri (17) göricek dehşet idüp vahşet gösterdiler. Endâmları lerzân (18) olup feryâd u fîğân eylediler. Mâllarından ve cânlarından nevmîz oldılar. (19) Karâr idemeyüp tavârların yüklî⁸ koyup firârî ihtiyâr itdiler. (20) Çün⁹ Seyyid Cüneyd bu hâleti göricek derhâl Hamzavâr elin başı üzerine (21) kaldurup bir na' ra urdı ki zemîne lerze vü zamâna âvâze düşdi.

[I33^b]

(1) Ol harâmîler bunun na' rası heybetinden dehşet idüp vahşet kaşdın (2) eylediler. Cüneyd dağı hemân¹⁰ kemânî eline alup kırbanından tîr-i elmâs-peykân çıkardı. (3) Hâne-i kemâna koyup nişâna kaşd itdi dağı naẓar-ı şavâb idüp (4) şaştdan tîr¹¹ halâş-ı pertâb kılup her ok¹² ki yayından¹³ çıkdı nişâna (5) düşdi. Ya' nî sîne-i düşmene oturdı. Çün¹⁴ otuz ok atdı (6) otuz harâmî öldürdi. Andan sonra kemânî tîri¹⁵ koyup çün¹⁶ şemşîri (7) ele aldı. Harâmîler çün¹⁷ Cüneyd'ün şalâbetin ve nehâbetin gördiler karâr idemeyüp (8) karârî¹⁸ firâra ihtiyâr itdiler. Seyyid Cüneyd ardlarından yetişüp (9) tîğ birle altmışın dağı öldürdi. Ol cümleden otuzı halâşladı. (10) Çün¹⁹ Seyyid Cüneyd girü²⁰ döndi bâzergânlara [S36^b] geldi. Bâzergânlar Seyyid (11) Cüneyd'ün

¹ çün: -S

² Cüneyd'ün: bunun S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ ẖün-rîz: ẖün-zeber İ

⁶ tîğ: -S

⁷ çün: -S

⁸ yüklî: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ hemân: -İ

¹¹ tîr: -İ

¹² ok: okla S

¹³ yayından: yatdan İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ tîri: tîz İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ çün: -İ

¹⁸ karârî: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ girü: yine S

kārzārına hezār taḥsīnler ve āferīnler eyleyüp kıyām¹ itdükçe (12) ayağına düşdiler
çün² kademine sīm ü zerler nişār³ idüp ğaltān oldılar. (13) Mesrūru'l-ḥāl u ḥubūru'l-
bāl⁴ olup çün⁵ Seyyid Cüneyd ḥaḳḳında bu ebyāt (14) okuyup du'ālar itdiler.

Meşnevī⁶:

Biri didi ey⁷ Ḥamza-i nāmdār

Biri didi (15) ey Rüstem-i rūzgār

Biri didi ey lendūhā-yı cihān

Birisi didi (16) ey bedī'ü'z-zamān

Biri daḥı didi bu Behmen durur

Biri daḥı (17) didi bu Bīzen durur

Birisi didi budur Efrāsiyāb

Bunuñ (18) olmayan kişver olur ḥarāb

Birisi didi bu cihān-gīr olur

(19) Çü Ḥamza cihānda zamān-gīr olur

Ḳamu yirde buña Ḥudā yār ola⁸

(20) Yüz dīdelerden nigeḥdār ola⁹

Bu medḥi okuyup olur ey¹⁰ ḥümām

(21) Cüneyd'e pes itdiler ikrām tām

Kişinüñ ki nefsinde olsa hüner

[I34^a]

(1) Ne yirde olursa olur mu' teber

¹ ve āferīnler eyleyüp kıyām: -S

² çün: -S

³ nişār: efşān S

⁴ ḥubūru'l-bāl: maḥbūru'l-ḥāl S

⁵ çün: -S

⁶ meşnevī: şī'r İ

⁷ ey: -İ

⁸ ola: ola kişinüñ ki İ

⁹ ola: -İ

¹⁰ olur ey: ol İ

Ebed ʿ izzet uman ʔazansun kemāl

(2) Ki olmaz hemīşe kemāle zevāl

Neṣr¹: Çün Cüneyd'i medḥ eyledi ve andan² (3) şoñra hezārān ikrām idüp üzerlerine geçürdiler. Her birisi saḥāvet (4) gösterüp mürüvvet elinden sīm ü zerler nişār³ itdiler. Dīnārlar ve pūr⁴ hemyānlr ile (5) baḥşış eylediler ve atlar⁵ ve ḥarb āletleri ʿaṭā eylediler. Çün⁶ Cüneyd ibn⁷ Üseyd (6) be-ḡāyet muḡtenem oldu. Ammā Reşide ʿaşkı Cüneyd'e bir ḡına virmişdi ki cümle (7) māl-i dünyā bir berg-i⁸ giyāḥ degüldi. Bir laḥza girye vü nāleden ḥālī degüldi ve şol ʔadar (8) nevāziş eylediler ki sūziş güzārīş sākin ola hiç çāre olmadı⁹. Ḥāce-i (9) bāzergān ṭamaʿ itdi ki şehre varıcaḡ kızını Cüneyd'e vire. [S37^a] Cüneyd'den (10) suʿāl itdiler¹⁰ ki sen Benī-Hāşim gürūhından mısın ki bu ʔuvvet bu sūtūhla (11) Ḥamza'ya beñzersin. Cüneyd eyitdi: Belī, benüm atam Ḥamza'nuñ ʿammüsi oḡlıdur. (12) Ḥāce-i kārvin bu güftārı işidicek tekrār ʿözr diledi ve eyitdi: (13) Maʿzūr ṭutuñ sizi bilmedük diyüp dem dem iʿtibārın ziyāde eyledi (14) tā Ṭartūs şehrine irdiler ve kārbin şād u ḥandān¹¹ şehre girdiler. (15) Ḥāce-i bāzergān Ḳāḍī'yle¹² Cüneyd'i evine aldı gitdi. Ḥāce'nün bir māḥ-rüy (16) siyāḥ-müy bālā-ḡadd lāle-ḡadd gül-ʿizār ḥoş-güftār şeker-leb sīmīn-ḡabḡab (17) ḡonce-dehen ʿaşḡ-bāz¹³ dil-nüvāz duḡteri varıdı. Şöyle ki (18) şāʿirler eyidürler **Meşnevī**¹⁴:

O bih¹⁵-ḡabḡab şeker-leb serv-ḡāmet

Ḳıyām¹⁶ itdükçe ḡāmet¹⁷ (19) ḡopar biñ ḡıyāmet

¹ neṣr: -İ

² eyledi ve andan: eyledüklerinden S

³ nişār: iṣār S

⁴ pūr: -İ

⁵ atlar: atlu İ

⁶ çün: -S

⁷ ibn: -S

⁸ berg-i: -İ

⁹ olmadı: bolmadı İ

¹⁰ itdiler: eylediler S

¹¹ ḥandān: ḥurrem İ

¹² Ḳāḍī'yle: Ḳāḍī İ

¹³ ʿaşḡ-bāz: ʿişve-bād İ

¹⁴ meşnevī: şiʿr İ

¹⁵ bih: -İ

¹⁶ ḡıyām: ḡāʿim İ

¹⁷ ḡāmet: -İ

Fem açsa sin¹ tengi cizilür
Lebin depretse (20) niçe ҡand² ezilür
Lebinden çeşme-i hayvān Һacıldür
Anuñçün cāygāh-ı³ zīri (21) gildür
Ruһındandur⁴ derūn-ı lāle pür-dāğ
Özin ol sūhte andan⁵

[I34^b]

(1) ider җaғ

Urur gül bāğda lāf-ı leṭāfet
Kızardur göricek yüzün (2) Һacālet
Hilālinden nişān virür meh-i nev
Cemālinden alupdur şems pertev
(3) Gözinüñ nergis-i şehlā esīri
İder alnı Һacıl māh-ı münīri

(4) Gözi merdümeleri⁶ meftūn eyler

Şaçı ‘āқılları mecnūn eyler

(5) Anuñçün o dilir-i şīve-perdāz

Her endāmıdur anuñ māye-i nāz

(6) O cānāna ҡaçan kim itse reftār

Olur her⁷ maқdemine cānlar işār

¹ sin: şad şeker İ

² ҡand: -İ

³ cāygāh-ı: cāngāh-ı İ

⁴ ruһındandur: ve Һandandur İ

⁵ andan: iden İ

⁶ merdümeleri: merdīleri İ

⁷ her: -S

Nesr¹: (7) Ol duhter ki bu şıfatlarla vaşf olındı Seyyid Cüneyd'e hezār cān (8) u dilden 'āşık oldı ve derīçe ardından Cüneyd'ün cemālin temāşā idüp (9) zār zār [S37^b] ağlardı ve bu şi'ri okuyup gönlin² eglerdi. **Şi'r:**

(10) Biñ cānum olsa yoluña her dem nişār çün

Cān ol durur kim ola fedāsın (11) nigārçün

Gülzār-ı 'āleme ebed itmeyem nażar henüz

Sen serv-kadd lāle-ḥadd (12) gül-'izārçün

Her ne kadar kim cevır idesin kıomayam seni

(13) Elden kıonur mı hīç gül tāze ḥārçün

Cān u cihān eylersem terk yaraşur

(14) Ey dost sen şeker-leb pür-şive yārçün

Ben duhter-i kemīne ki ey māh (15) kııl kerem

Geh geh nigāh eylesesin ol Kırdgārçün

Çün³ duhter bu ebyātı⁴ (16) okuyup zārda iken anası ḥaberdār oldı. Gelüp kıızını bu ḥāletde (17) görüp melālete düşdi. Rüz u şeb fażiheti kıo kıızum diyüp naşihata (18) başladı. Duhter daḥı nām nāmūsı yüzinden niķāb ref' idüp def'a anasına (19) eyitdi:

Meşnevī⁵:

Kerem eyle baña itme naşihat

Baña şimdi⁶ naşihatdur fażihet

(20) Anuñçün kim gönül elden gidüpdür

Beni niçe dilerse 'aşk idüpdür

(21) Naşihat şol kışıye oldı lāyık

Ki ol kimse hemişe olur ayık

¹ nesr: -İ

² gönlin: -S

³ çün: -S

⁴ ebyātı: şi'ri S

⁵ meşnevī: şi'r İ

⁶ şimdi: şimden girü S

[İ35^a]

(1) Beni ‘aşkuñ meyi ser-hoş idüpdür

Harāb bī-dil bī-hūş idüpdür

Giderdi¹ (2) levh-i dilden ğayr-ı naķşı

Nigārum naķşını naķş itdi yaķşı

(3) Gözüm anuñ temāşāsındadır bil

O yüzden gözüm ayırmaķ baña müşkil

(4) Yaķasın şabrımuñ ‘aşkuñ eli çāk

İdüpdür şöyle bil ey māzer-i pāk

Neşr²: (5) Ol duĥter-i ra‘ nā ol māye-i iştihā³ her gün hezār zīver ile kendüzini (6) ārāste vü pīrāste idüp Cüneyd’üñ berāberinde tururđı. Cüneyd aślā (7) aña nazar itmezdi. Gözi cemālī⁴ Reşīde’nüñ cemālinden ve ĥayālinden [S38^a] gitmezdi ve (8) Ĥazret-i Zü’l-Celāl ibtihāl gösterüp eyidürdi ki ey⁵ Ĥudāvendā benüm (9) nazarımı nā⁶-maĥrem yüzinden sen şaķla ve nefşümi bī-ġāne özinden (10) sen bekle benüm⁷. Bunuñ üzerine bir nice gün mürür itdi⁸. Bir gün Cüneyd’le (11) Kāđi Tārṭūs pādişāhınuñ seyrānına ve meydānına çıkdılar. Bir ġalaba (12) enbūh-ı ‘aẓīm⁹ ġürūh¹⁰ gördiler. İlerü varup bir şaķşa şordılar ki (13) bu cem‘iyyet nedür? Ol şaķş eyitdi: Güreşci pehlevānlar gelmişdür. Anlaruñ (14) hengāmesidür ve hem bugün nev-rūz-ı dil-fürūzdur ve pādişāhumuz daĥı andadır. (15) Güreş temāşāsın eyler. Cüneyd’le Kāđi ĥalk içinden meydān yüzine (16) vardılar. Pādişāhı gördiler, bir¹¹ civān-ı mehlikā cemāl-i nūrından meydān pür-ziyā taĥt-ı (17) zerrīn üzre nişin ve eṭrāfında zerrīn-kemer ġulāmlar gün yüzlüler, laṭif (18) endāmlular ve lebleri şekerlüler ve

¹ giderdi: giderdi ġayrı dilden İ

² neşr: -İ

³ māye-i iştihā: -S

⁴ cemālī: -S

⁵ ey: -S

⁶ nā: -S

⁷ benüm: -S

⁸ mürür itdi: geçdi S

⁹ ‘aẓīm: ‘aẓm İ

¹⁰ ġürūh: göre göre İ

¹¹ bir: -İ

gözleri bādāmlular el kavuşurup karşı¹ (19) durur. Cüneyd'ün ğayreti tamarındağı kanlar² cūşa geldi, hemān-dem³ soyundu. (20) Sahtiyān tumān giyüp 'azm-i meydān itdi ve cezm eyledi ki cümlesin başa. (21) Hālāyık Cüneyd'ün qadd u qāmetin ve şalābetin ve nehābetin⁴ görüp ta' accübde qaldılar

[I35^b]

(1) ve eyitdiler: Bu Hāmza-i ' Abdü'l-muṭṭalib'dür diyüp anuñ haqqında bu ebyātı didiler. **Meşnevī**⁵ :

(2) Boyı yüce bāzūlarıdur qavī

Belī ince ğāyet teni Pehlevī

(3) İki qolı şanki cevzān-ı heyūn

Elinde bunuñ ola Rüstem zebūn

(4) Ayaqları şankim sūtūn-ı dürüst

Yıkar şanki kūha vurursa müşt

(5) Çü meydāna girdi bu şīr-i jiyān

Bunuñla tutuşır qanı pehlevān

[S38^b] **Neşr**⁶: (6) Çün⁷ hālāyık-ı şehir Cüneyd'ün cism-i temāşasında, Cüneyd-i gürbüz meydānda mübāriz (7) taleb itdi. Ol pehlevānlaruñ birisi meydāna girüp Cüneyd'e muqābil oldı. (8) El uruşup bil tutuşdılar. Cüneyd bir lu' bla anı başdı. Biri dağı girdi (9) anı dağı başdı. Bir dağı girdi anı dağı başdı. El-ḥāşıl birer birer⁸ yetmiş (10) pehlevānı başdı. Andan soñra beşer beşer onar onar gelūñ didi. Andan⁹ (11) beşer beşer onar onar gelenleri dağı başdı. Cüneyd anları çübān qızı (12) getürür gibi kimin omuzına urup ve kimin qoltuğına alup ve kimin dağı (13) eline alup yire çaldı. **Rāvī şöyle**¹⁰ **rivāyet ider ki** pādīşāh-ı (14) Tārtūs Cüneyd-i gürbüzüñ mübārizligin ve

¹ karşı: -S

² tamarındağı kanlar: tamarı qanı İ

³ dem: -S

⁴ nehābetin: -S

⁵ meşnevī: şī'r İ

⁶ neşr: -İ

⁷ çün: -S

⁸ birer birer: bir bir İ

⁹ andan: -S

¹⁰ şöyle: -S

kuvvat-i bāzūsın ve yāl bālın¹ ve cemālin (15) kemālin ve harekātın ve sekenātın görüp vālih qaldı. Cüneyd'e taḥsīnler ve āferīnler (16) idüp hemān-sā' at yüz ḥil' at ve yüz at ve yigirmi ay yüzlü (17) ḡulām ve yigirmi kenīzek-i laṭīf-endām virdi² ve daḥı kendü serāyına yaqın bir serāyı vardı³ (18) Cüneyd'i alup⁴ hezār i' zāzıla⁵ ve ikrām ile ol serāya iletdiler. Ba' de pādīşāh (19) Cüneyd'den bir laḥza ḥālī olmazdı ve maḳālī ḥoş gelüp muşāḥabet iderlerdi. (20) **Ebū Ḥafṣ-ı Kūfī** eydür: Ol zamānda Ṭartūs şehrinde ḡazīler var idi. (21) Her gün kāfirle⁶ ḡazā iderlerdi ve ḳayşer-i Rūm anlaruñ ' azīm düşmānları idi.

[136^a]

(1) Meger günlerden bir gün şāh-ı Ṭartūs Cüneyd'le bir yirde oturup muşāḥabet iderlerdi. Meger şāh-ı Ṭartūs⁷ Rūm'a cāsūs göndermişdi. [S39^a] Nā-gāh (2) çıka geldi. Haber virdi ki ey pādīşāh-ı Ṭartūs bilgil ve āḡāh olḡıl ki ḳayşer şad (3) hezār sipāh ile bu ṭarafa hücūm itdi ve şāh-ı Ṭartūs cāsūsūñ bu ḥaber-i (4) cidālinden münkesirü'l-ḥāl olup derḥāl ' asker⁸ cem' itdi ve a' lāmın çözüp (5) sipāhına i' lām eyledi. Kūs-ı ḥarbı ve ṭabl-ı ḍarbı çaldurup şehrinden (6) ṭaşraya çıkup ve Cüneyd-i dil-āver daḥı pādīşāhuñ öninde⁹ giderdi ve eyitdi: (7) Ey şāh-ı ḥalāyık¹⁰ silāḥ virüñ baña lāyık tā ben de ḡazā idem. Pādīşāh eyitdi: (8) Ḡazāya varup ṭurur mısın ve ḡazā itmek bilür misin? Çün¹¹ Cüneyd güldi eyitdi: (9) Ey pādīşāh egerçi ḡazā itmek bilmez in-şā'allāh fa' ālī¹² ḡazīlerüñden (10) daḥı birisi ben¹³ olam ve bir ḡüşede du' ā idem. Pādīşāh bunuñ cevābından ma' nā-yı (11) şavāb mülāḥaza idüp emr eyledi. Derḥāl bir pīl-ten, ejder-düm, ḳalem-ḡuş (12) ' amūd-pā at virdiler ve daḥı aña lāyık¹⁴ silāḥ virdiler. Seyyid Cüneyd silāḥın giydi ve (13) ol esb-i pīl-tene

¹ yāl bālın: bāl Ĩ

² virdi: viribidi S

³ vardı: -Ĩ

⁴ Cüneyd'i alup: Cüneyd'e virüp Ĩ

⁵ i' zāzıla: i' zār Ĩ

⁶ kāfirle: kāfirlere Ĩ

⁷ Cüneyd'le bir yirde oturup muşāḥabet iderlerdi. Meger şāh-ı Ṭartūs: -Ĩ

⁸ asker: leşkerin S

⁹ öninde: öninçe Ĩ

¹⁰ ḥalāyık: ḥalāyık baña S

¹¹ çün: -S

¹² fa' ālī: -S

¹³ ben: -S

¹⁴ lāyık: -Ĩ

süvār oldu, revāne oldu. Nā-gāh bir cāsūs daḡı kayşer-i (14) Rūm üşte geldi diyü aña¹ ma² lūm itdi ki bizüm fülān murǧzārda şad (15) hezār süvārla qarār gösterdiler, didi². Pādişāh-ı Tārūs'un daḡı hemān³ hezār süvārı (16) var idi. Ammā cümlesi Müselmānlar ve ehl-i imānlar idi ve buyurdi ki derḡāl kūs-ı (17) ḡarbı ve ṭabl-ı ḡarbı çaldılar ve cemī⁴ sipāhı süvār olup beş gün gitdiler. (18) Altıncı gün leşker-i kayşer-i Rūm'a⁴ yetdiler ve birbirine muḡābil olup gürūh gürūh⁵ (19) fevc fevc şaflar çekdiler ve leşkerün cebe cevşenleri deryā gibi⁶ mevc mevc olup ādeme cūş u ḡurūş [S39^b] virüp ışıklar daḡı (20) āftābdan yalab yalab idüp 'ālemlere pertevleri⁷ pertāb itdi ve 'ālemler (21) daḡı birbirine el şalup gel meydāna dirlerdi. Gönderler⁸ daḡı

[İ36^b]

(1) birbirine ḡaber gönderüp gel dürtüşelüm⁹ dirlerdi. Şöyle kim şā'irler eyidürler

Meşnevī¹⁰:

(2) Çün iki sipehden¹¹ çalındı nefir

ḡurūş itdi baḡr-ı derūn-ı dilir

(3) İki leşker oldu çü ārāste

Sevindi civānān-ı nev-ḡāste

Ki ya' nī (4) iverler cidāl itmege

Birbirisiyle kıtāl itmege¹²

Birbirisiyle¹³ daḡı pīrler¹⁴

Diler ki pertāv ide tīrler

¹ aña: -S

² didi: -S

³ hemān: -İ

⁴ leşker-i kayşer-i Rūm'a: kayşer leşkerine S

⁵ gürūh gürūh: göre göre İ

⁶ şaflar çekdiler ve leşkerün cebe cevşenleri deryā gibi: -İ

⁷ pertevleri: pūr nūrları İ

⁸ gel meydāna dirlerdi. Gönderler: gelüp meydāna tūrurlardı ve gönderler İ

⁹ dürtüşelüm: dutuşalum İ

¹⁰ meşnevī: şi'r İ

¹¹ sipehden: şehden İ

¹² birbirisiyle kıtāl itmege: -İ

¹³ birbirisiyle: biri birisine İ

¹⁴ pīrler: yir itmege İ

(5) ‘Alemler çözüldü¹ düzüldi² oña²

Didi ġāziler kim işümüz oña

Bir uğurdan Allāh’ı (6) yād itdiler

Nebī rūhını dağı şād itdiler

O yüzden dağı cünd-i küffār da³

(7) Olar da urup yüz⁴ büte zārda

Didiler irer luṭf Lāt’uñ bize

Görevüz⁵ (8) neler eyleyevüz size

Gör kim ol⁶ güm-rāh-ı bī-dīnleri

Nice bāṭıl üzredür āyīnleri

(9) Umarlar şanemden kim ola mu⁷ in

Olupdur ḫamusı çü dīv-i la⁸ in

Ola Ḥaḫ (10) dü-⁹ ālemde andan berī

Anuñ kim büt ola ¹⁰ ināyet-geri

Ma¹¹ nā-yı Ḥudā’dur Müselmānlaruñ

(11) İki dārda ehl-i imānlaruñ

Neşr: ve ol şahrāda bu iki leşkerden (12) şūriş-i kıyāmet ve sūziş-i ¹² azāmet ḫopdı ve dil-āverler⁷ na¹³ rası Şüreyyā’ya (13) çıḳdı ve atlar depürdüsü şerāya indi⁸. Gūyā cihān ḫarāb olısar veyā ṭāḫ-ı (14) āsmān yıḳılup türāb olısar ve ol ḫalet-i ¹⁴ uz māda Ḳādī-i üftāde (15) Ḳur’ān okuyup bir gūşede du⁹ ā iderdi⁹. Nā-gāh İslām ¹⁵ askerinden (16) evvel¹⁰ kimesne ki meydāna girdi, Seyyid Cüneyd yegāne idi. Cevalān eyleyüp (17) ṭarīd gösterdi. Miyāne-i meydānda ṭurup mübāriz ṭaleb itdi. (18) Nā-gāh [S40^a]

¹ düzüldi: dūrıldı İ

² oña: aña İ

³ cünd-i küffār da: Cüneyd’uñ güftārda İ

⁴ yüz: -İ

⁵ görevüz: gümānsız İ

⁶ gör kim ol: gönüm o İ

⁷ dil-āverler: dil-āvelerüñ İ

⁸ indi: atdı İ

⁹ du⁹ ā iderdi: du⁹ āda idi S

¹⁰ evvel: o İ

küffār ‘askerinden¹ bir süvār meydāna girdi. Cüneyd oğla anı helāk (19) itdi ve ġāzīler dağı tekbr getürdiler. Bir süvār dağı meydāna² girdi. (20) Anı dağı oğla helāk itdi. El-ḥāşıl³ yigirmi beş kâfir bir bir gelüp (21) Cüneyd’ün elinde helāk oldılar ve iki leşkerüñ serverleri Cüneyd’ün dil-âverligine

[I37^a]

(1) ḥayrān ḳaldılar ve pâdişāh-ı⁴ Ṭartūs âferīnler idüp taḥşīnler ḳıldı. **Ez-īn cānīb⁵** Ḳayşer-i Rūm (2) ‘acebe ḳalup eyitdi: Bu rûzgārda bunūñ gibi süvār Ḥamza-i nāmdārdan (3) şoñra âşikāre olmış degüldi. Bu süvār-ı ‘acīb var ise ġarībdür bu diyārdan (4) degüldür ki bunūñ gibi gürbüz, mübārız hergiz görmedüm. Birünüz⁶ tîz⁷ varuñ şoruñ⁸ ki (5) ne ḳışidür ve kimün eşidür ve ne yirdendür? Derḥāl hemān-dem⁹ birisi meydāna (6) girdi. Cüneyd’den yaña yine¹⁰ varup eyitdi: Şāh-ı Rūm eyidür ki bize kendüyi (7) ma‘lūm itsün. Ne ḳışidür ve kimün eşidür ve ne yirdendür ve senün ḳayşer-i Rūm ile (8) ne ḥuşūmetün vardur? Cüneyd eyitdi: Ben bir¹¹ ġarīb ḳışiyem ve ne kimsenün eşiyem (9) diyār-ı ‘Arab’dan gelmişemdür ve Rūmī eyitdi: Cengi ḳo gel berü benümle. (10) Ben ḳayşer-i Rūm’uñ¹² ḳāşıdıyam. Ḳayşer eyidür ki benüm ḥizmetüme gelsün, anı leşkerüme sālār (11) ideyim ve bir duḥterüm var ki cemālde ve kemāldedür. Anı aña vireyin güyegüm olsun. (12) Eger bizüm dīnümüze girüp tersā olursa mülkümüñ nışfı aña ‘atā ideyin¹³. (13) Cüneyd çün ḳāşıddan bu herzeyi işitdi endāmına lerze düşdi. (14) Ḳaşd itdi¹⁴ ki helāk ide ve ammā şabr idüp eyitdi: Ey seg-i bī-dīn (15) [S40^b] mel‘ūn lakin¹⁵ ḳāşıdsın yoḥsa şimdi seni pāre pāre eylerdüm. (16) Tîz dön ḳayşere var. Ol ite eyit ki kâfirligi terk itsün, gelsün (17) Müselmān olsun, imān bulsun. Anı ḳarındaş idineyin. Ḥuzā dergāhında (18) ḳul ve

¹ ‘askerinden: leşkerinden S

² meydāna: -S

³ el-ḥāşıl: el-ḥāl İ

⁴ pâdişāh-ı: şāh-ı İ

⁵ ez-īn cānīb: -İ

⁶ birünüz: bir İ

⁷ tîz: -İ

⁸ şoruñ: görüñ İ

⁹ hemān-dem: -S

¹⁰ yine: -İ

¹¹ bir: -İ

¹² ḳayşer-i Rūm’uñ: ḳayşerün S

¹³ ‘atā ideyin: ideyim ‘atā İ

¹⁴ itdi: idi İ

¹⁵ lakin: iñen S

Muhammed katında ‘aleyhi’s-selām maḳbūl olup¹ dünyāda ve (19) ‘uḳbāda ḥürmet ve ‘izzet bulsun. Eger olmazsa ḥarāc u bāc (20) iḥtiyār itsün. Yoksa Muhammed’ün pāk ‘aziz rūḥıçün kendüyi helāk (21) idüp ‘avretini ve oḡlanını ve kızını esir eylerem ve mülkini

[İ37^b]

(1) ḥarāb u yebāb idüp ve berāber türāb kılp vīrāne iderem². Çün ḳāşid³ (2) Cüneyd’ün maḳāl-i celālin işitdi hemān-dem dönüp ḳayşere maḳālat-ı (3) celālet-i Cüneyd’i naḳır kıtmır taḳrīr eyledi. Ḳayşer bu sözleri işidicek (4) bir zamān ḥayrete vardı. Andan soñra emr eyledi ṭabl-ı āsāyiş (5) çaldılar. Çün⁴ cengden dönüp çadırlarına āheng itdiler. Seyyid (6) Cüneyd daḡı dönüp geldi. Pādişāh-ı Ṭartūs’ün rikābıyla dizin būs (7) itdi. Şāh-ı Ṭartūs daḡı Seyyid Cüneyd’ün ruḥsāresin būs idüp (8) kenāra çekdi ve eyitdi: Ey civān Ḥaḳ celle ve ‘alā⁵ bu ḳadar ḳuvvet ve (9) şecā‘ at ki saña virmişdür hiç bir kişide görmedüm. Söyle bilelüm (10) kimün neslisin meger Ḥamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib aşıldansın ve Cüneyd eyitdi: (11) Belī, benüm atam anuñ birāder-zādesidür. Pādişāh çün Cüneyd’den bu (12) sözi işitdi derḡāl atından inüp Cüneyd’ün ayaḡına düşdi. (13) [S41^a] ‘Özrler dileyüp eyitdi: Size lāyık mıdur ki dizümle rikābum öpesin. Cümle cihān ḡalḳına lā-büddür kim⁶ sizün dizünñüzi⁷ ve rikābuñuzı⁸ (14) öpeler ve ol sā‘at ki siz pehlevānlarla rüz-ı nev-rüzda (15) güreş tutduñuz sizün ḳaddünñüzi ve ḳāmetünñüzi (16) görüp⁹ gümān iletdüm ki nesl-i Ḥamza’sız ve egerçi ben Ḥamza’yı görmiş (17) degülem ve ammā evşāf-ı ḡamīdesin şinideydüm ve ol (18) sebebdan sizleri añladum ki Benī-Hāşim ḳabīlesindensiz (19) ve tekrār i‘tizār gösterüp bī-şümār māl u ni‘met virdi ki (20) mühendisler hendese ile bilmeyeler ve Ṭartūs’ün pehlevānları şermsār (21) olup¹⁰ pişkeş çekdiler. ‘Özrler gösterüp dest-

¹ olup: -S

² vīrāne iderem: -S

³ ḳāşid: -İ

⁴ çün: -S

⁵ celle ve ‘alā: Te‘ālā S

⁶ dizümle rikābum öpesin. Cümle cihān ḡalḳına lā-büddür kim: -İ

⁷ dizünñüzi: dizgünñüzi S

⁸ rikābuñuzı: -İ

⁹ görüp: -S

¹⁰ olup: idüp İ

[İ38^a]

(1) būs-lar itdiler. Cüneyd daḡı māl-i firāvānı Tārtūs'ūñ pehlevān-larına ve süvār-larına¹ işār itdi. Zīrā (2) bu māl-i dünyā² daḡı Cüneyd'ūñ gözine bir³ berg-i⁴ giyāh görünmezdi. Ammā kayşer Cüneyd'den ġāyetde (3) tevehhüm idüp dükeli gice tefekkürde idi ki Cüneyd'i ne bendle giriftār ide. (4) Hiç çāre bulmadı. İllā anı çāre⁵ buldı ki Heraql'ı Cüneyd'ūñ cengine göndere ki ol (5) Heraql kıttāl-i pehlevān idi. Egerçi Rüstem-i Zāl zinde olaydı anuñ ġāşiyedār (6) bendesi olurdu ve bir bahādırdı ki⁶ Rūm'da yoġdı. Ma' lūm degüldi (7) aña muḡāvemmet ider bir er bulınaydı. On beş arış kāmety ve⁷ yedi (8) arşın sīnesinūñ füşhatı vardı ve Rūm pehlevān-larınūñ serdārı (9) ve kayşer leşkerinūñ sālārı idi. Şāh-ı Rūm bir⁸ gice anı tenhā⁹ otaġına [S41^b] getürdi. (10) Aña Cüneyd'ūñ serverligini ve dil-āverligini ḡālını maḡāla getürdi. Taḡrīr eyledi (11) zīrā Heraql rūz-ı maşāfda ḡāzır degüldi, eṭrāfda şikārda idi. Şāh-ı (12) Rūm'dan çün Cüneyd'ūñ merdāneligin ve yegāneligin¹⁰ işitdi ḡahḡahayla (13) güldi ve bülend āvāzla eyitdi: Ey şāh-ı rüy-ı cihān ve ey mülk-i zemīn ü (14) zamān bu ma'lūmdur ki cümle cihān-ı¹¹ pehlevān-ı Rūm benüm bir ayaġum cengini bilmezler. (15) Şimdi baña 'ār degül midür ki anuñ gibi oġlanuñ kārzārına girem. Ammā (16) sultānum ḡātırıçün yarın meydāna gireyin, anı atıyla getürüp 'izz ü ḡuzūruña (17) getüreyin ve dişümle pāre pāre idüp yiyeyin didi. Kayşerden ġam ġuşşa¹² (18) gidüp ḡurrem oldu. Çün serā-perde-i şeb cihān yüzinden ref' oldu. (19) Def'-i āftāb 'arz-ı cemāl idüp 'āleme ve ādeme tāb virdi. Ol leşker (20) daḡı fevc fevc cavḡ cavḡ gürūh gürūh ālāy ālāy şāf şaf ārāyī (21) itdiler ve iki cānibden kūş-ı ḡarbīler ve ṭabl-ı ḡarbīler çaldılar¹³. Şöyle ki 'āleme

¹ süvār-larına: -İ

² dünyā: -İ

³ bir: -S

⁴ berg-i: -İ

⁵ çāre: -S

⁶ bahādırdı ki: pehlevāndur İ

⁷ ve: var idi İ

⁸ bir: -İ

⁹ tenhā: pinhān S

¹⁰ yegāneligin: bī-gāneligin İ

¹¹ cihān-ı: -S

¹² ġuşşa: -S

¹³ çaldılar: çaldurup İ

[İ38^b]

(1) ğulgule ve ādeme velvele düşdi. Nitekim şā^c irler eyidürler **Meşnevî**¹:

‘ Ālemi tutdı (2) kūsūñ āvāzı

Ṭoldı bir nice ova yazı²

Düşdi maḥlūk içine ğulguleler

Ṭutdı düpdüz (3) cihānı velveleler

Neşr³: Çünki⁴ iki leşker şaflar çeküp berāber⁵ qarār tutdı (4) Nā-gāh İslām leşkerinden evvel⁶ kimse ki meydāna girdi Cüneyd yegāne⁷ idi (5) nā-gāh küffār leşkerinden kayşerūñ kız qarındaşı oğlu kayşere danışmadın meydāna (6) girdi. Ammā⁸ merdāne merd idi ve merd-i neberddi. [S42^a] Adına Būtimām eyidürlerdi (7) daḥı Cüneyd’e yakın olmadın ırakdan düşnāma başladı. Mühmelāt u türrehāt (8) söyledi ki kendüzine lāyık. Şöyle ki şā^c irler eyidürler **Meşnevî**⁹:

‘ İsā (9) peygamber añup nāz eyledi

Aḥmed’e düşnāma āġāz eyledi

Kendüye lāyık (10) neyse mühmelāt

Söyledi çün herzevāt türrehāt

Çün Cüneyd işitdi (11) ol mel^c ūndan

Bu kelām-ı mühmeli ol dūndan

Şöyle geldi hışma çün (12) şīr-i jiyān

Yırtup ide rīze rīze şan hemān

Didi ey it herzeyi (13) қо hamle it

Her ne gelürse elūnden eyle it

¹ meşnevî: -İ

² ṭoldı bir nice ova yazı: -İ

³ neşr: -İ

⁴ çünki: çün S

⁵ berāber: rü-be-rü S

⁶ evvel: ol İ

⁷ yegāne: bī-gāne İ

⁸ ammā: -S

⁹ meşnevî: şī^c r İ

Er degül işinden öñdin (14) sözün

Görmeye şāyed ol¹ işinüñ yüzün

Pes dil-āverler içinde oldur er

(15) Dimeden söz eyleye ‘arz-ı hüner

Söz қо ‘arz-ı hüner it ey pelīd

(16) Yoksa ururın ben² saña darb-ı şedīd

Neşr³: Seyyid Cüneyd Būtimām’a tamām ğazaba (17) gelmişdi. Būtimām yakın gelicek Cüneyd Būtimām’uñ kıtarına göz kızardup⁴ gürz-i gāv-ser⁵ (18) eline aldı atına mehmūz urup Būtimām’uñ üzerine vardı. Gürz (19) havāle idüp şöyle çarpdı ki Būtimām kemergāhına varınca tamām hūrd u (20) mürd oldu. Cānı cehenneme ısmarladı. Atından depesi üzerine yıkıldı. (21) Qayşer çün bu hāli gördi mecālī kalmayup feryād itdi tācın yire

[I39^a]

(1) vurdı ve hācını yabāna atdı ve yaqasın çāk idüp başına hāk saçdı (2) ve Rūmīlere şūriş ü velvele düşdi. Tārṭūsīlere sürür u ğulgule hāşıl (3) oldu. Cüneyd yegāne⁶ meydāna er taleb eyledi⁷. Heraql’uñ bir oğlu varıdı (4) gürbüz er idi ve mübāriz server idi. Ol meydāna girdi. Menāre gibi qaddla (5) cevelān gösterdi. Cüneyd’e muqābil olup mücādele [S42^b] eyledi. Seyyid Cüneyd nā-gāh (6) kemāna ok koyup nażar-ı şavābla nişāna pertāb itdi. Ya‘ nī⁸ Heraql oğlınıñ (7) göbegine şöyle dokundu ki ol bir yanından çıkdı. Heraql-zāde şıgır (8) gibi böğürüp⁹ cān cehenneme ısmarladı. Heraql oğlınıñ düşdügin (9) göricek bī-iḥtiyār hezār zārıla meydāna girdi ve ferr-i şūkūhla ve kerr-i (10) sūtūhla ve menāre gibi qaddla tārīd gösterüp Cüneyd’e muqābil oldu. (11) Qayşere du‘ā itmişdür ki yarın Cüneyd’i atı tonıyla ve cebesiyle ve cevşeniyle (12) meydān yirinden getürüp ‘izz-i hūzūra getüre, andan

¹ ol: -İ

² ben: -S

³ neşr: -İ

⁴ kızardup: kızdurup İ

⁵ gürz-i gāv-ser: gürziñ İ

⁶ yegāne: bī-gāne İ

⁷ eyledi: itdi S

⁸ ya‘ nī: -İ

⁹ böğürüp: bagurup İ

şoñra dişiyle pāre (13) pāre idüp yiye. Hikmeti gör ki meydāna nālān u giryān ve cigeri biryān¹ (14) girdi. Kendü yine² Cüneyd'e eyitdi: Ey oğlan bir kimesneyi öldürdün ki cümle 'Arab (15) halkından yigdi. Cüneyd eyitdi: Ey nābe-kār yāve³ güftarı ko ne hünerün (16) var ise izhār it⁴. Üşde meydān-ı pergār diyüp birbirine şirvār (17) hamle idüp ve Heraql'ın katında Seyyid⁵ Cüneyd bir civān idi ve bāğ-ı melāhatda çün (18) nihāl-i tāze idi ve Heraql bir pehlevān idi. Tağ kabāhatda çün (19) dıraht-ı bī-endāze, mā-beynlerinde şol kadar ta' ne darb oldu ki iki (20) leşkerün halkı ceng temāşasında denk olup qalmışlardı. Cüneyd 'ākıldı (21) şabr eyledi tā Heraql gāfil oldu, Cüneyd hemān kemāna ok qodı nazar-ı

[İ39^b]

(1) şavābla nişāna pertāb itdi. Ya'nī Heraql'ın atı gözine ok⁶ şöyle doqundı ki (2) kafasından çıqdı. At depesi üzerine⁷ yıkıldı. Heraql piyāde oldu⁸ ve⁹ (3) çağırdı ki eger er iseñ sen dāhı piyāde (4) ol. Cüneyd dāhı atından indi. [S43^a] Gürzinün şapını yire şokup atını (5) aña bağladı ve Heraql'ın üzerine segirtti hemān amān virmeyüp kemer-bendin (6) tıtdı. Heraql dāhı Cüneyd'ün kemer-bendin tıtdı. Birbirine şol kadar (7) kuvvet ve diqqat eylediler ki hūnları nāhūnları dibinden gūyā¹⁰ lüle-i çeşmeden (8) şu çıkar gibi revāne oldu. 'Araqdan hod tenlerinün kılları dibinden (9) şarp türāb üzerine seyelāndı. İki leşker halkı Cüneyd'ün kuvvetinden (10) ve diqqatinden 'acebe qalmışlardı. Nā-gāh Cüneyd bir na'ra urdı ki āsmān u (11) zemīne yetişdi. Şandılar ki gök yarıldı. Heraql Cüneyd'ün na'rasından (12) gāyet korkdı. Cüneyd Heraql pehlevānün pehlūsın kendüye çeküp (13) Haqq'a teveccüh itdi. Muḥammed 'aleyhi's-selām'dan isti'ānet taleb (14) itdi. Şöyle kuvvet itdi ki anı yirinden menāre gibi qapdı, cevelān (15) idüp depesi üzerine¹¹ çaldı ve teşne-i ābdārın çıkarup ol (16) nābe-kārın başını kesdi ve dāhı qayşerden yaña atdı. Derhāl

¹ cigeri biryān: -S

² kendü yine: -İ

³ yāve: lāf İ

⁴ izhār it: eyle izhār S

⁵ Seyyid: -İ

⁶ ok: -İ

⁷ üzerine: üstine S

⁸ oldu: oldu Cüneyd dāhı atından indi İ

⁹ ve: Heraql İ

¹⁰ gūyā: yā İ

¹¹ üzerine: üstine S

atına süvār (17) olup leşker-i İslām'a dönüp¹ selām viridi. Anlar daḥı 'aleyküm-selām (18) ey emīr diyüp tekbīr getürdiler. Ġāyet şādīlıklar idüp na'ralar urdılar. (19) Şadāsı feleke çıkup meleke ğulgule düşerdi. Ammā Cüneyd, Heraql 'aleyhü'l-la'neyi (20) depeledügi vaqt neşātından kendüye inbisāt² virüp bir na'ra urdı ki (21) yirlere lerze ve tağlara ğulgule ve ḥalāyıkā velvele vākı' oldu. Şandılar ki

[İ40^a]

(1) şūr-ı İsrāfīl [S43^b] ürüldi³, yirler dürüldi ki bunun gibi na'ra hiç ādemīden (2) gelmiş degüldür. Pādişāh eyitdi: Ben şöyle işitdüm ki Ḥamza bin 'Abdü'l-muṭṭalib⁴ her gāḥ ki (3) ḥışma gelüp na'ra uraydı yanında bulunan kimesne helāk olur dirlerdi (4) ben inanmazıdum. Şimdi yakīnüm oldı ki gerçekmiş ve Seyyid Cüneyd küffār leşkerine (5) müteveccih olup bir na'ra daḥı eyle urdı ki atlar ürküp üstindeki kāfirleri (6) yire urup rāḥ-ı beyābāna yüz⁵ tutdılar ve nice kāfirün zehresi bu na'radan (7) çāk oldı. Cüneyd şemşirini 'uryān idüp çün şir-i ġarrān⁶ gibi⁷ (8) küffār leşkerine girdi. Qalbi qalbe vurup ālāy ālāya qatdı. Güyā bir şāḥin (9) qarğa ālāyına qarçaşdurdı. Her tiğ şalduqça bir pehlevānı düşürürdi. (10) Bu vechle ceng eyleyü eyleyü⁸ kayşerün çadırına⁹ irdi ve¹⁰ kayşeri gördi. (11) Bir yüce püştenün üstinde¹¹ bir zerrin taht üzerinde oturur. Üzerine bir çetr-i hümāyün zerrin-sütün ābnūs-bāb ibrişim-tınāb kırmışlar. Ol çetrün külesinde¹² (12) bir zerrin toğan kıomışlar. Cüneyd ol toğanı boz toğanla düşürdi. Kayşer (13) cān kayusından tahtından aşağı düşdi. Ol kelbün kellesinden (14) tāc-ı muraşsa'ı çıkup¹³ yire yuvalandı ve kelle-i bī-sa'ādeti 'uryān qalup efgān itdi. (15) Cüneyd nīze uciyla tācın qapdı daḥı ol qara dīnlüleri kıra kıra gitdi¹⁴. (16) İslām leşkerine geldi. **Ebū Ḥafş-ı Kūfi şöyle rivāyet ider ki çün**

¹ dönüp: tırup S

² inbisāt: ibsāt İ

³ ürüldi: ürdi İ

⁴ Ḥamza bin 'Abdü'l-muṭṭalib: Ḥamza-i muṭṭalib İ

⁵ yüz: -S

⁶ ġarrān: jiyān İ

⁷ gibi: -S

⁸ eyleyü: -S

⁹ çadırına: çetrine S

¹⁰ yüz: -S

¹¹ üstinde: üzerine S

¹² bir çetr-i hümāyün zerrin-sütün ābnūs-bāb ibrişim-tınāb kırmışlar. Ol çetrün külesinde: -İ

¹³ çıkup: -İ

¹⁴ gitdi: -S

Seyyid Cüneyd¹ (17) ol gün yedi yüz kâfir depeledi ve şâh-ı Târtûs'ün huzûrına geldi. Atından (18) indi dağı [S44^a] kayşerûn tâcını önüne kodı ve şahuñ vezîri tâcı eline aldı (19) nazar itdi, mütehayyir ü müte^c accib kaldı. Başın kaldurup şâha eyitdi: Ey şâh-ı (20) cihân ve ey emn ü emân bu² tâcuñ kıymetini hîç kimesne bilse olmaz ve tâcuñ küngüresinde (21) yazılmış ki Ferîdün şâh nesli Selm şâh zamânında kalmışdur ve eger Rûm mülketinüñ³

[I40^b]

(1) harâcını ve ‘Arab vilâyetinüñ bâcını cem’ itseler henüz bu tâcuñ bahâsı olmaya. (2) Pâdişâh Cüneyd’e nigâh idüp tebessüm itdi. Âferînler ve taşsinler idüp eyitdi: (3) Ey Cüneyd ben bu⁴ tâcı saña nişâr⁵ itdüm ki bu tâc senüñ başına sezâvârdur. Cüneyd (4) dağı güldi. Eyitdi: Ey pâdişâh benüm kıtümde cümle mâl u dünyâ çün berg-i (5) giyâh degüldür. Ben dağı saña virdüm didi. Pâdişâh, Cüneyd’üñ şahâvetinde ‘acebe (6) kalup şecâ‘atından yüz ziyâde didi ve hezâr yüz⁶ âferîn saña ve cedd-i büzürgvâruña (7) diyüp Seyyid Cüneyd’üñ üzerine cevâhir ü yevâkî⁷ nişâr⁸ itdi ve Târtûs pehlevânları dağı (8) dâmen-i pâkin bûs idüp hâke yüz sürdiler. Seyyid Cüneyd Reşide-i dil-ârâmuñ (9) firqât-ı âlâmında idi. Bunlaruñ iltifâtından ve iltiyâmından ferâğatı var idi. (10) Gâh gâh Reşide-i dil-sitânuñ ‘aşkı harâretinden âh u figân⁹ idüp ağlardı (11) ve bu şi‘ri okuyup gönlin eglerdi. **Şi‘r:**

Benden ayru olalı ol gül-‘izâr

(12) Eylerem bülbül gibi efgân u zâr

Şu gibi yir döşegüm taş yaşadığım

(13) Dür olalı dîdeden dîdâr-ı yâr

Düşeli ‘aşkuñ odı câna ölmüşem

¹ Cüneyd: -S

² bu: -İ

³ mülketinüñ: mülkinüñ İ

⁴ ben bu: -İ

⁵ nişâr: işâr S

⁶ yüz: -S

⁷ yevâkî: -İ

⁸ nişâr: işâr S

⁹ figân: efgân S

(14) Dīde giryān sīne biryān¹ dil-figār²

Yig³ yok olmak olmadın cānānesüz

(15) [S44^b] Dimesünler bārī şunuñ cānı var

‘ Ālemi geşt it ölince ey Cüneyd

(16) Ola kim gire ele zeyl-i nigār

Nesr: Şöyle ki anda hāzır olanlar hāline nāzır (17) olup bile ağlardı ve pādīşāhuñ bir kıızı var idi. Cemīle-i cihān (18) ve bī-naẓīre-i⁴ zamān idi. Tama⁵ itdi ki Cüneyd’e ‘avretlige vara⁵. Buncılayın (19) bāzergān dağı ve kıızı dağı Cüneyd pehlevān içün kan ağlardı. **Ez-ān cānib** (20) Qayşer-i Rūm tabl-ı āsāyış çaldırdı çün küffār leşkeri çadırlarına (21) gelüp qarār tıtdılar. Qayşer dağı otağına gelüp hūāher-zādesinüñ

[141^a]

(1) ta⁶ ziyesine oturdı. Cümle vūzerāsı gelüp dīvān tıtdılar. Qayşer çün (2) bunları görüp feryād u figān idüp eyitdi: Ne idem ve ne eyleyem ve ne (3) çāre kılam bu mār-hūār-ı A⁶ rābīye kim ol tār-ı muraşsa⁶ Ferīdūn’dan baña (4) degmişdi. Bu kadar leşkerümden bir kimesne yokdur ki anuñla ceng ide ve benüm (5) haqqum alıvirüp baña adamlık ide. Sipāhından nā-gāh birisi tırı (6) geldi. Eyitdi: Ey şāh ğam u ğuşsa yime ben bu gice bir tedbīr ideyin (7) yarın kemend ile ‘izz u hūzūruñuza getüreyin ve hiç bir ādeme renc ü elem ü miḥnet⁶ (8) irişmesün ve sitem olmasun. Qayşer dağı hurrem oldı ve eyitdi: Varuñ (9) tedbīre meşğül oluñ didi. Bu maḥalli dağı ferāmūş itme bir kışsa dağı diyelüm (10) yine bu maḥale gelevüz. Geldük bu yaña Cüneyd’le Qādī’ye **Qıṭ’a**:

Bu maḥalli (11) hātıruñda tıtt ferāmūş eyleme

Güş kııl tā saña bir ğayrı hikāyet ideyin

(12) İdeyin⁷ taḥrīr göñlüñ levḥine ey şehir-yār

Hūb-taḥrīr ile rāviden rivāyet (13) ideyin

¹ sīne biryān: -İ

² dil-figār: dil-i nigār İ

³ yig: tek İ

⁴ bī-naẓīre-i: bī-naẓīr-i S

⁵ vara: vire S

⁶ miḥnet: -S

⁷ ideyin: -İ

[S45^a] Kışsa-i diğer: Ebū Hafs-ı Kūfī rahmetu'llāhi 'aleyh¹ rivāyet ider ki (14) çün Cüneyd'le Kādī² atası³ katından gitdi ve atasınıñ⁴ ve anasınıñ⁵ haberleri (15) yokdı. Birkaç günden soñra⁶ kendülerine haber idüp şabr gösterdiler. (16) Bugün gele⁷ ve ırte gele intizārda müterak্কıb-ı rāh olup āh zārī iderler idi. (17) Gördiler ki Cüneyd'den ne eşer var⁸ ve ne haber. Atası Üseyd'ün göñline (18) āteş-i firāk düşüp ihrāk itdi ve anasınıñ⁹ cānına nār-ı hicrān¹⁰ düşüp (19) cigeri biryān oldu. El-hāşıl Üseyd'ün hālī mükedder oldu. İkisi de sine-zenān¹¹ (20) giribān çāk idüp hāke gālātān oldılar. Zamān zamān¹² bī-hod olup (21) yatarlar idi. Niçe¹³ sâ' at kendülere gelüp ağlarlar idi, yüreklerin

[İ41^b]

(1) nār-ı firākla tağlarlardı ve Benī-Hāşim gürüh bunlaruñ endühın görüp cem' oldılar ve¹⁴ bunlara naşihat eylediler. Ceza' ı vü feza' ı koñ feryād itmek (2) fā'ide virmedi. Nā-gāh püser-zāde-i 'Amr Ümeyye Şeybū āgāh olup hāzır geldi. (3) Bunlaruñ hālīne nāzır olup Cüneyd hasretinden haylī harāret gösterdi (4) zīrā Cüneyd'le bile büyümişdi nitekim dedesi 'Amr, Hamza ile. Üseyd bin Münzir'e (5) eyitdi: Oğlunuñ guşşasın¹⁵ çekme varayın aqşā-yı 'ālemi geşt ideyin (6) ve ebnā-yı ādemi ser-be-ser cüst cū¹⁶ kılayın Cüneyd'i bulayın¹⁷ 'izz u hużuruñuza (7) getüreyin veyā ol yolda kendümi yitüreyin¹⁸ diyü and içdi. Şeybū'nuñ (8) bu kavli Üseyd'i müteselli kıldı ve Şeybū, Üseyd'e¹⁹ bükāda olma²⁰ du' āda (9) ol diyüp tırdı, evine geldi. Bir yarı var idi, adına Muhtār (10) eyidürler idi ve Sa' d-ı Vakķāş'ın oğlı oğlı¹

¹ rahmetu'llāhi 'aleyh: -S

² Cüneyd'le Kādī: Cüneyd Kādī'yle S

³ atası: anası S

⁴ atasınıñ: anasınıñ S

⁵ anasınıñ: atası Üseyd'ün S

⁶ günden soñra: gün S

⁷ gele: -İ

⁸ var: -S

⁹ anasınıñ: atasınıñ İ

¹⁰ hicrān: hicr İ

¹¹ sine-zenān: -İ

¹² zamān zamān: bir zamān İ

¹³ niçe: -S

¹⁴ Benī-Hāşim gürüh bunlaruñ endühın görüp cem' oldılar: -İ

¹⁵ oğlunuñ guşşasın: ağlama ve guşşa S

¹⁶ cū: cevelān İ

¹⁷ bulayın: -İ

¹⁸ ol yolda kendümi yitüreyin: kendümi bu yolda yitüreyim İ

¹⁹ Üseyd'e: Üseyd'i İ

²⁰ bükāda olma: eyitdi İ

¹ idi. ‘İlm-i tîrde dedesi (11) gibi [S45^b] bî-naẓîr² idi. Atduğı ok yire düşmez idi. Anı kığırıp hâlden (12) haber virdi. Ol dağı ber-ser diyüp hemân başına kırban bağlayup eline aldı. (13) Şeybû-yı ‘ayyâr eyitdi: Hemân dağı hancer-i âbdârın biline şoğdı. Hîle-i enbânını (14) eline aldı ve omuzına ardüp ikisi dağı piyâde oldılar³ ammâ bî-zevâda (15) yola girüp revâne oldılar. Ol şahrâlarda arayup ikisi dağı piyâde (16) bād-ı seher gibi giderleridi ki kaçan kim acığlar şikâra bir gün birinüñ ve bir gün (17) birinüñ bu kavlı üzre gitdiler. Acıkdılar nâ-gâh önlerinden bir âhû geçdi. (18) Şeybû niçe gitdi ha diyince yetdi. Od yakup anı kebâb itdi. (19) İkisi yidi. Yine yola girdiler. Bir peleng gibi linge başladılar. (20) Ol gün yürüdiler. Aḥşâm olunca bir kûya yetişdiler. Ol gice anda (21) ârâm itdiler. Yarındası seherden yine yola girdiler, revâne oldılar. Giderken⁴ yine acıkdılar nâgâh bir gür-ı beyâbânî önlerinden geçdi. Muhtâr dağı der-kemâna ok kodı. Nazar-ı şavâbla pertâb itdi. Ok dokundu illâ boş bögrine dokunup ol bir yanından çıkdı. Kolan depesi üstine yıkıldı. Çün Muhtâr kolanı düşürdi. Ol dağı od yakup anı bişürdi. İkisi yiyüp yine yola girdiler. Bu tarîk üzerine nevbetle her gün şikâr idüp iftâr iderlerdi. Yine yollarına giderlerdi. Nâ-gâh bir kûhsâr-ı püşteye uğradı. Endişe eylemeyüp ikisi ol bişezâra girdiler. Nâ-gâh kulle-i kûhsârdan ol reh-güzâra iki şîr inüp bunlara [S46^a] dönüp tûrdılar. Bunlar varırek anları gördiler. Şeybû korkdı ve sağına ve solına nazar itdi ki kaçâ. Gördi ki kaçacak yir yok, Muhtâr güldi. Eyitdi: Ey Şeybû katı korkak kişi imişsin. N’olaydı sen korkak olmayayduñ, mişlüñ olmazdı. Şeybû eyitdi: Ey Muhtâr şîri göre ve şol pençeyi ve şol tırnakları ve şol dişi ağzı göre ben za‘îf naḥîf kişiyem, niçe korkmayam. Belki sen benden ziyâde korkarsın ammâ baña bahâdırlık gösterürsin didi. Muhtâr eyitdi: Ey Şeybû bu iki şîri birer tîrle öldürsem baña dilir dir misin? Şeybû eyitdi: Dirin. Muhtâr eyitdi: Baña neñ var? Şeybû eyitdi: Nem varsa saña. Hemân öldürmek ardınca ol, yoksa anlar geldiler bizi öldürdiler. Muhtâr eyitdi: Laṭîfeyi ko hele kenârdan gözle diyüp okı gezledi. Şeybû gâyet bîmden bir ‘azîm ağaca çıkdı. Muhtâr-ı tîrdâr tîz kemâna ok kodı. Nazar-ı şavâbla nişâna pertâb itdi, ya‘nî arslanuñ pişânına. Şîr başın kaldırdı, sînesine dokunup kuyruğı dibinden çıkdı gitdi. Şîr bir zamân çarḥ urup düşdi. Şeybû dıraḥt üzerinden âferîn dest-bâzûna didi. Ey dilir ol bir şîri dağı öldür ki ben ağacdan aşağı inem didi. Muhtâr eyitdi: Fâriğ ol

¹ oğlu: -İ

² bî-naẓîr: nâzır İ

³ oldılar: -S

⁴ giderken: Bu kelimeden itibaren İ42^a ya kadar olan kısım İ nüshasında mevcut değildir.

sen, şimdi bunu dağı eyle ideyin. Çün bu şîri ölmüş gördi. Şöyle inredi ki taş ve taş yanķulandı [S46^b] tolayı yanına baķdı. Muhtâr'a gözi tuş oldu. Hemân kıyruķını eñsesine getürdi. Ağzın açup Muhtâr'a hücum itdi. Muhtâr-ı tirdâr hemân kemâna ok ķodı. Nazar-ı şavâbla yâ Huzâ diyüp nişâna pertâb eyledi. Ya' nî şîrûñ râst sînesine doķundı. Geçüp cigerin pâre pâre idüp kıyruķı dibinden çıķdı, gitdi. Şeybû dıraht üzerinden hezâr taħsîn dest-bâzûña diyüp feraħından na' ra urup ağaçdan aşağı indi. Geldi, Muhtâr'ın iki elin öpüp yüzine ve gözine sürdi. Şâd u hurrem olup yine yollarına revâne oldılar. Giderek nâ-gâh bir çeşmeye irdiler. Gördiler ki otuz kırķ nefer miķdârı bâzergân yüzleri yirde yaturlar. Anlar çün bunları gördiler, feryâd eyleyüp eyitdiler: Ey dil-âverler üşte biñ nefer harâmî bizüm yolumuz başıdılar. Tokuz kez yüz biñ zer-i sürh ve üç biñ yük kadife kaftan ve hâm ipek ve dîbâ bezden yağma idüp aldılar, gitdiler ve bizüm şöyle elümüz baēlu yüzümüz yire eyleyüp ķodılar. Henüz üşde gide dururlar. Muhtâr eyitdi: Harâmîler kaç neferdür? Eyitdiler: Biñ neferdür didiler. Ammâ kırķ neferi gelüp bizümle cidâl u kıtâl itdiler ve bu hâle getürüp kıoyup gitdiler.

[I42^a]

(1) Muhtâr siz kıurtulmışsız diyüp hemân ardınca¹ gitdi. Ha² diyince yetdi. Gör ki (2) anlara n'itdi. Muhtâr yakın varıcaķ bir na' ra vurdi. Şöyle ki taş şahrâ yir şadâ (3) oldu. Harâmîler bekleyüp döndiler. Nazar itdiler, gördiler [S47^a] silahdâr ferd-i (4) merd ve bir merd dağı ardınca gelür. Elinde bir 'aşâ ve omuzında bir enbân (5) harâmîler biri birine eyitdiler: Ya' nî bu³ iki kışinüñ⁴ hayâli budur ki gelüp kırķ (6) kışinüñ elinden bu kadar mâl menâlî⁵ alalar diyüp tûrdılar. Muhtâr kemâna hemân⁶ (7) ok ķodı. Nazar-ı şavâbla pertâb itdi. Birin düşürdi. Biri dağı (8) Muhtâr'a karşı⁷ geldi, anı dağı bir okla düşürdi. Muhtârın tirdârlıēın (9) görüp otuz sekizi Muhtâr'la kârzâra girdiler. Şeybû-yı 'ayyâr bu hâleti (10) göricek bir güşeye varup tûrdı. Bir zamân nazar kıldı⁸ anda (11) karar idemeyüp bir yüce püşteye vardı. Anuñ kıullesine çıķup (12) bülend âvâz ile çağırdı. Ey pehlevân ceng eyleme ki anlar çok kıum

¹ ardınca: pâylerince S

² ha: hay İ

³ bu: -İ

⁴ iki kışinüñ: ikisinüñ İ

⁵ mâl menâlî: mâlî S

⁶ hemân: -İ

⁷ karşı: -İ

⁸ nazar kıldı: nezzâre oldu S

dururlar. (13) Anlarla muḳāvemēt idemezsin berü gel yolumuza gidelüm. Şeybū bu sözde (14) iken Muḥtār-ı tirdār yigirmi oḳ atdı. Her oḳ atduḳça¹ bir ḥarāmī düşürdi (15) ve ḳalan ḥarāmīler Muḥtār-ı tirdāruñ dest-bürdin² görüp ceng tırdı. (16) Muḳāvemēt idemeyüp hezīmete yüz döndürdiler. Ḳarār idemeyüp (17) firāra ihtiyār eylediler³. Muḥtār bir miḳdār pāylerince gitdi. Māl u kārṽān⁴ cem⁵ (18) ḳıldı. Şeybū daḥı ḳulleden aṣaḡa indi. Gelüp Muḥtār'ı kenāra çeküp (19) ellerin öpüp yüzine sürdi. Hezārān āferīn dest-bāzūña (20) didi. Muḥtār eyitdi: Ey Şeybū sen de⁶ dedeñ⁷ gibi ḥariṣ-i māl olayduñ (21) ne hoş ḥāl olayduñ. Zīrā Şeybū dedesi 'Amr gibi ziyāde⁸ tama⁹ dār degül idi

[İ42^b]

(1) ve [S47^b] tavarları yükleriyle sürüp şāhiblerine getürdiler ve şāhibleri (2) almayup bunlara virdiler. Bunlar daḥı ḳabül itmeyüp illā ki yüz (3) yeter bahāsın alup bāḳīsın anlara virdiler, yola girdiler. Rāwī (4) şöyle rivāyet eyler ki Şeybū'yla Muḥtār bir nice günden soñra bir şebāngāh (5) nā-gāh şehr-i Ṭartūs'a irdiler ve gördiler bir āşüb ḡalaba ḥaylī ḥalāyık (6) ammā girmişler sāz selebe ve şehrūñ der-i dervāzesi baḡlu ve taḡ (7) ve yazusı çadırlarla memlū. Şeybū'yla Muḥtār istifsār eylediler ki (8) bu ḡalaba nedür? Eyitdiler: Bugün kırḳ gündür ki bu şahrā-yı Şanel'de ḳayşer-i (9) Rūm'ūñ bizüm pādīşāhumuzla 'aẓīm cengi vardur ve diyār-ı 'Arab'dan (10) bir civān-ı gürbüz ve pehlevān-ı mübāriz⁹ gelmişdür kim ve ben Ḥamza-i 'Abdū'l-muḥtālib'ūñ (11) ḥışmıyam ve Benī-Hāşim'denem dir¹⁰ ve Şeybū'yla Muḥtār bu güftārdan (12) añladılar ki Seyyid Cüneyd'dür. Hemān girü dönüp ol gice şahrāda (13) āsūde-ḥāl¹¹ oldılar. Çün¹² şabāḥ olıcak şāh-ı Ṭartūs'ūñ (14) leşkerine ḳarışdılar¹³ çün iki leşkerden kūs-ı ḥarbīler ve ṭabl-ı ḍarbīler (15) çalındı. Gürūh gürūh fevc fevc şaf şaf ālāy ālāy ve (16) her arayı ālāy eylediler ve Muḥtār-ı tır-endāz nā-gāh

¹ atduḳça: -İ

² dest-bürdin: dest-i zürin İ

³ eylediler: itdiler S

⁴ kārṽān: kārūñ İ

⁵ cem⁵: -S

⁶ de: -İ

⁷ dedeñ: didügin İ

⁸ ziyāde: -İ

⁹ mübāriz: -İ

¹⁰ Hāşim'denem dir: Hāşim'den deyür İ

¹¹ ḥāl: -S

¹² çün: -S

¹³ ḳarışdılar: ḳoşdılar S

meydāna girdi (17) ve şīrāne tūrdı. Ca‘ besin açup bir na‘ ra vurdı, mübārız taleb (18) itdi. Sipāh-ı Tārūt bu ne şahşdur diyü ‘acebe kaldılar. Bunuñ gibi dilir (19) bī-icāzet-i emir meydāna gire, şīrāne tura. Muhtār-ı tirdār miyāne-i (20) meydānda ve Şeybū-yı ‘ayyār dañı pergār gibi dā’ire devr idüp (21) nā-gāh Seyyid Cüneyd’ün öñine [S48^a] çıka geldi. Rikābına yüzini gözini¹ sürdi.

[I43^a]

(1) Seyyid Cüneyd bağıdı, gördi Şeybū-yı mā Şeybū-yı mā şīrīn-būy-ı (2) mā hoş geldün, şafā getürdün² diyüp Şeybū’yı oğlancuk gibi (3) eline yapışup kaldırdı. Öñine alup kenāra çekdi³. Yüzün (4) ve gözüñ öpüp anasınıñ ve atasınıñ aḥvālinden istifsār-ı ḥāl (5) itdi. Şeybū dañı anlarıñ ḥāl-i diğēr-günlarından ve maḳāl-i derd-i (6) derūnlarından bir kaṭre miḳdārı ızḥār itdi, ağladı (7) ve Cüneyd dañı şabr idemeyüp biraz ağlaştılar⁴. Cüneyd⁵ girye vaḳti (8) degüldür diyüp⁶ Şeybū’yı yine yire koyup⁷ meydānda tūran Muhtār degül midür (9) didi ve Şeybū Muhtār’dur didi ve Cüneyd şabr idemeyüp bülend āvāz ile (10) çağırdı. Gel yā Muhtār didi ve Muhtār and içdi ki⁸ Rūmīlerden (11) bir nicesin depelemeyince varmazın didi. Mübārız taleb itdi. Küffār (12) leşkerinden bir süvār meydāna girdi. Henüz ceng yirine (13) gelmedin Muhtār tır kemāna koyup nişāna pertāb itdi. Ya‘nī (14) sīne-i⁹ düşmene tır ol¹⁰ süvārūñ sīnesine doḳunup pūştinden (15) çıkup yire düşdi. Süvār āh idüp¹¹ düşdi¹². Atından (16) depesi üzerine¹³ yıkıldı. Cān cehenneme ışmarladı ve biri (17) dañı girdi, anı dañı düşürdi. El-ḥāşıl Muhtār’a biri biri ardınca (18) yetmiş süvār meydāna girdi ve her birini ol dilir (19) bir tırle düşürdi. Andan şöñra¹⁴ tekbir getürdi ve neşāt

¹ gözini: -İ

² getürdün: geldün İ

³ çekdi: çaldı İ

⁴ ağlaştılar: ağladılar İ

⁵ Cüneyd: ḥased İ

⁶ diyüp: -S

⁷ koyup: konup İ

⁸ içdi ki: çeke İ

⁹ sīne-i: -İ

¹⁰ ol: evvel S

¹¹ idüp: diyüp İ

¹² düşdi: -S

¹³ üzerine: üstine S

¹⁴ şöñra: -İ

(20) ʔarab gösterdi ve leʃker-i ‘ Arab dağı tekbir getürdi. Na‘ ralar (21) urdılar. **Ez-ān¹**
cānib Kayşer-i Rūm cānibinden feryād u figān ʔopup leʃkerümde

[İ43^b]

(1) bir er yok mıdır [S48^b] ki şuña vara didi. Kayşerūñ leʃkerinden bir süvār var idi.
(2) Adına Aylan eyidürler idi ki felekdeki necmi nāvek-i zaĥm² yire (3) düşürürdi ve
dağı pīli pāyından³ ʔutup ʔaldururdu ve deryādaki (4) nehengi kemendle kenāra
çıkıururdu ve bir atı var idi ki bir ʔıl (5) üzre yürürdi ve ip üstinde segirdür⁴ ve dönerdi
ve dört (6) ayağını bir kez⁵ pīç üzre ʔordı ve ʔaçan kim şitābla segirtse āftāba (7)
yetişür idi. Bu şüretle ve bu⁶ sīretle Aylan eline siper pūlād alup (8) kemendin ĥalkā
eyleyüp ve siper ardında gizlenüp fırsat gözlerdi. (9) Bād-ı şarşar gibi Muĥtār-ı dil-
āverūñ meydānına girdi. Muĥtār çün anı (10) bu şalābetle bu nehābetle⁷ gördi vehm
itdi ve kendüye eyitdi: Bu süvār-ı merd-i (11) bī-kār ancak eger bunuñ elinden
selāmetle cān iletürsem ulu devletdür. (12) Muĥtār bu efkārda iken Aylan yakın
geldi. Muĥtār hemān kemāna oĥ (13) ʔodı. Naẓar-ı şavābla nişāna pertāb itdi, ya‘ nī
sīne-i düşmene. (14) Aylan tīri ʔalkān göbegine alup ʔakıvirdi. Tīr havāya gitdi. (15)
ʔazā red oldu. Bir oĥ dağı atdı, anı dağı red itdi. Muĥtār (16) yedi oĥ atdı. Aylan
yedisin dağı red itdi. Kendüye (17) ĥiç muzırıra yetiştürmedi. Muĥtār’a melāmet
vāĥi‘ oldı⁸ ve Aylan (18) Muĥtār’a eyitdi: Ey civān-ı⁹ ĥūb-rūy ve ey pehlevān-ı nīk-
ĥūy ben¹⁰ (19) senūñ ile cenge gelmedüm. Saña bir su’āl eylerem, cevāb vir. Muĥtār
eyitdi: (20) Su’ālūñ nedür? Aylan eyitdi: Senūñ gibi şeci‘ ve bedī‘ ʔişi ʔartūs (21)
leʃkerinde olmaz. Ne yirdensin ve kimūñ neslindensin? [S49^a] Muĥtār eyitdi¹¹

¹ ān: -İ

² zaĥm: teraĥĥum İ

³ pāyından: yanından İ

⁴ segirdür: seker didi İ

⁵ kez: girih İ

⁶ bu: -İ

⁷ bu nehābetle: -İ

⁸ vāĥi‘ oldı: düşdi S

⁹ civān-ı: cevelān İ

¹⁰ ben: -İ

¹¹ eyitdi: -S

[İ44^a]

(1) cevāb virdi kim püser-zāde-i Sa‘d-ı Vakkāş’am ve ceng meydânında rakķāşam
(2) didi¹ ve diyār-ı ‘Arab’danam ve Aylan eyitdi: Benüm senüñ atañla
meveddetümüz ve muħabbetümüz vardı. Mā-beynümüzde ħaylī ħuķūķ-ı nān u
nemek varduğın² murādumuz saña dimekdür. Ħayfdur ki (3) ben senüñle seyf
çıkarp ceng idem didi. Muħtār’a biraz³ ġaflet (4) virdi. Söz söyleyüp yakın oldu. Nā-
gāh kemende tāb virüp (5) havāya pertāb itdi. Kemend havādan inüp Muħtār’uñ
üzerine (6) düşdi. İki⁴ elin muħkem bend itdi. Hemān Aylan kemendi kendüye⁵ çekdi
ve Şeybū-yı (7) çālāk Cüneyd, bī-pākuñ yanında тұrur idi. Bu ħālī görüp (8) hemān-
dem yirinden bebr ü peleng gibi şıçradı. Bād-ı şarşar gibi gelüp Aylan-ı (9) nābe-
kāruñ kafasından ve atınuñ⁶ şağrısına çıkdı. Aylan⁷ arķasından (10) ħancer-i ābdār ile
urdu, sīnesinden çıkdı. Aylan atı üstinden (11) depesi üzerine yire⁸ düşdi. Şöyle
yıkıldı ki zīr ü zeber oldu. Cān (12) cehenneme ışmarladı. Muħtār ħalāş buldı. Şeybū-
yı ġāzī Aylan’uñ esb-i (13) tāzīsinden indi. Muħtār kemend-beste olup dil-ħaste idi.
Boynından (14) kemendin çıkarp Aylan’uñ atına bindürdi. Alup Cüneyd’uñ öñine
(15) getürdi. Muħtār atdan indi. Cüneyd’i kenāra çekdi. Cüneyd⁹ daħı anı kuçup (16)
ağlaşdılar ve sipāh-ı Tārķūs bu bī-ġānelerüñ merdāneliginden ‘acebe ħaldum diyü¹⁰
(17) āferīnler itdiler. İki leşker ol ġün cengden ferāġat idüp çadırlarına (18) ķondılar,
döndiler¹¹. Pādişāh-ı Tārķūs Şeybū-yı ‘ayyārla Muħtār-ı tīrdāra taħsīnler idüp (19)
her birine¹² yüzer¹³ at ve yüz ħil‘ at ve yüzer¹⁴ kīse sīm ü zer virdi. (20) **Ez-ān**¹⁵ **cānib**

¹ didi: -S

² benüm senüñ atañla meveddetümüz ve muħabbetümüz vardı. Mā-beynümüzde ħaylī ħuķūķ-ı nān u
nemek varduğın: -İ

³ biraz: bir pāre S

⁴ iki: ki İ

⁵ kendüye: -İ

⁶ atınuñ: atan İ

⁷ Aylan: -S

⁸ yire: -İ

⁹ Cüneyd: -İ

¹⁰ diyü: -İ

¹¹ ķondılar döndiler: gitdiler İ

¹² birine: birbirine İ

¹³ yüzer: yüz S

¹⁴ yüzer: yüz S

¹⁵ ān: -İ

Kayşer-i Rûm [S49^b] dağı otağına geldi ve tedbîre meşgûl olup¹ eyitdi: (21) Ne kâr idem ki bu ‘ Arab-zâdeyi şikâr idem ve bir bend-i düşvâr ile giriftâr

[İ44^b]

(1) idem ki h̄āher-zâdemüñ ve Heraql-zâdenüñ kanların bundan² alup (2) bunuñ şûrını ve şerrini rûy-ı zemînden götürem³ didi⁴. Hemân ol süvâr (3) ki evvel dimişdi ben anı bir bendle tutam ‘ izz ü huzûruña getürem ve ‘ âlemden (4) nâm u nişânın yitürem⁵ ve işini bitürem. Ol süvâra kayşer eyitdi: Hiç çâre (5) var mıdur? Süvâr eyitdi: Ben bundan ğayrı çâre bulmadum ki bir gice (6) âdem üşürevüz. Meydānuñ⁶ bizden yañadın⁷ bir ħandaķ kazavuz ve üzerini⁸ (7) çör çöpile⁹ örtüp belürsüz eyleyevüz dağı bir kişi gönderevüz. (8) Ħandaķuñ beri¹⁰ yanından Cüneyd’e¹¹ düşnām ide ve mühmelāt ve türrehātlar söyleye ol dağı (9) ğaḡab idüp¹² atına binüp üzerine çapsa¹³ gerek ol çapduķlayın bu¹⁴ bize kaçsun. Ol bunı¹⁵ kıovaraķ¹⁶ (10) gelür ħandaķa düşer sulṭānum didi¹⁷ dağı varsun her¹⁸ niçe dilerse eylece (11) eylesün didi¹⁹. Kayşer dağı ol süvāruñ tedbîrini ğāyet²⁰ begendi. Derḡāl (12) ol gice hezār süvâr gönderdi, vardılar. Seḡerden belürmedin ħandaķı (13) kazdılar. Tamām idüp üzerini çör çöpile²¹ belürsüz itdiler. Tamām (14) idüp yine²² maķāmlarına gitdiler²³. Çün gicenüñ ħicāb-ı zulmānisi ‘ âlem (15) yüzinden ref^κ olup def^κ-i²⁴ rûy-ı cānān gibi

¹ meşgûl olup: idüp İ

² bundan: -S

³ götürem: getürem İ

⁴ didi: -S

⁵ yitürem: getürem İ

⁶ meydānuñ: ber-medān İ

⁷ yañadın: yanında S

⁸ üzerini: anı İ

⁹ çör çöpile: çörle çöp S

¹⁰ beri: -İ

¹¹ Cüneyd’e: -İ

¹² idüp: -İ

¹³ çapsa: binse İ

¹⁴ çapduķlayın bu: -İ

¹⁵ bunı: -İ

¹⁶ kıovaraķ: kıovalı S

¹⁷ didi: -İ

¹⁸ her: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ ğāyet: -İ

²¹ çör çöpile: çörle çöple S

²² yine: -İ

²³ gitdiler: geldiler S

²⁴ ref^κ olup def^κ-i: def^κ idüp ref^κ-i İ

cihān nūrānī¹ oldı². (16) Yine³ iki leşkerden kūs-ı harbīler ve tabl-ı darbīler çalındı ve şaflar⁴ (17) cavk cavk ārāste⁵ ve gürūh gürūh pīrāste oldı ve İslām leşkerinden evvel (18) kimse ki meydāna girdi. Seyyid Cüneyd yegāne idi ve küffār leşkerinden (19) bir süvār meydāna girüp ol handaķuñ öte yanında tırdı (20) daķı [S50^a] bülend āvāz ile Cüneyd'e düşnāma āgāz itdi ve kelimāt-ı bī-hūde ve türrehāt-ı (21) nā-şinīde söyledi. Cüneyd eyitdi: Ey seg-i mel'ūn ķanda idūñ öteki⁶

[I45^a]

(1) gün ve⁷ dün gün gelüp bunuñ gibi herzeler mi söylersin diyüp atına mehmūz (2) degürdi. At çün 'uķāb gibi kendüzini ol süvāruñ üzerine pertāb (3) kıldı. Süvār daķı dönüp ķayşerden yaña ķaçdı. Çün⁸ Cüneyd daķı yetişmek (4) ķaşdın eyledi. Nā-gāh atıyla Seyyid⁹ Cüneyd handaķ içine düşdiler¹⁰. Atuñ boynı (5) üzildi. Ammā Cüneyd'e muzırrat virmedi¹¹. Nigāhdār Kirdgār'dı. Ķayşer-i hīle-bāz (6) daķı hezār kemend-endāz ihzār¹² itmişdi ve kemīnde¹³ hāzırlardı. Ķaçan düşe (7) diyü aña¹⁴ nāzırlardı. Cüneyd handaķa düşicek hemān¹⁵ gelüp Cüneyd'üñ (8) gerden-i bülendine¹⁶ kemend geçürdiler¹⁷. Ol serveri ejder gibi yuķaru¹⁸ çekdiler. Yuķaru¹⁹ (9) çıkarup ellerin muķkem bend itdiler. Ķayşerüñ ķatına getürdiler. Ķayşer (10) feraķından cān derisine şıģmayup çıkayazdı. Ol süvāra ki (11) bu tedbiri itmişdi aña hezār ķise dīnār virmişdi. Andan soñra dönüp (12) Cüneyd'e nażar itdi. Ķāmetin ve cesāmetin yālın bālın²⁰ hālın görüp hayrān ķaldı. Bir zamāndan (13) soñra eyitdi: Ne

¹ nūrānī: pūr-nūr İ

² oldı: eyledi İ

³ yine: gine İ

⁴ şaflar: saķalar İ

⁵ ārāste: -İ

⁶ öteki: öte İ

⁷ ve: ya S

⁸ çün: -S

⁹ Seyyid: -İ

¹⁰ düşdiler: düşdi İ

¹¹ irmedi: virmedi İ

¹² ihzār: ihtışār İ

¹³ kemīnde: kemend İ

¹⁴ aña: -S

¹⁵ hemān: -İ

¹⁶ gerden-i bülendine: kemer-bendine gerden-i bülendine İ

¹⁷ geçürdiler: çekdiler İ

¹⁸ yuķaru: -İ

¹⁹ yuķaru: -S

²⁰ cesāmetin yālın bālın: -İ

yirdensin ve kimüñ neslindensin? Seyyid¹ Cüneyd eyitdi: Ferzend-i (14) diyâr-ı ‘Arab’am ve birâder-zâde-i Hâmza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib’em. Kayşer eyitdi: Henüz² Hâmza’nuñ (15) zararî eşeri bu kişverde vardır. Seni şöyle³ bir ‘alâmetle depeleyem ki (16) tâ rûz-ı kıyâmet degin⁴ dillerde yâd olup illerde ad kıla diyüp (17) hezâr süvâr ihzâr itdiler. Cüneyd’e bend-i üstüvâr urup bâb-ı (18) ma‘mûriyyeye iletdiler ki kayşer-i Rûm’uñ ma‘lûm pâ-yi taḥtudur. [S50^b] Kayşerüñ serâyında (19) bir muḥkem kâr-gîr hücre var idi. Anda Cüneyd-i yegâneyi⁵ bend-i girâna⁶ çekdiler. Seyyid (20) Cüneyd ḥod zencîr-i⁷ sevdâ-yı gîsû-yı Reşîde bile muḥayyed idi. Aña gayrî (21) kayd ḥâcet degül idi. Gâh gâh Reşîde’yi yâd idüp feryâd iderdi.

[İ45^b]

(1) Şol kadar aḡlardı ki medhûş⁸ olup düşer idi ve girü kendüye (2) gelüp şarâb-ı firâḡdan⁹ içüp girü¹⁰ kendüden geçerdî ve rûz u şeb (3) hem-râhı âhdı. Ez-ân¹¹ cānib Pādîşâh-ı Tārṭûs çün gördi ki Seyyid¹² Cüneyd (4) Rûmîler bendinde¹³ giriftâr oldı. Çâr-nâ-çâr cenginden ferâḡat idüp şulḥ (5) ihtiyâr eylediler. Andan soñra Şeybû ile Muḥtâr daḡı Seyyid Cüneyd’üñ (6) firâḡından zâr u zâr aḡladılar. Yüreklerin nâr-ı ḥasretle taḡladılar. Şeybû-yı (7) ‘ayyâr eyitdi: Ey Muḥtâr¹⁴ bu feryâd zârî¹⁵ ziyâde bizedür. Bundan ne ‘â’id olur (8) diyüp ḥîle-i enbânını öñine getürüp kendüsini saḡucı ‘avret (9) şekline koyup Muḥtâr’ı bir cāriye şekline koyup raḥt-keş (10) idindi ve daḡı ḥîle-i enbânını omuzına urup ikisi yola girdiler. (11) Kandasın şehr-i kayşer diyüp bâd-ı şarşar gibi gitdiler. Bu taraftan duḡter-i ḡâce-i (12) bâzergân daḡı Rûmî¹⁶ ḡulâm şekline girüp her gün yola çıkardı. Rûm leşkerinden (13) yaña baḡardı ki Cüneyd’üñ ḡalîni tâ ki ma‘lûm idine. Nâ-gâh âḡâh oldı ki (14) Seyyid Cüneyd

¹ Seyyid: -İ

² henüz: -İ

³ şöyle: -İ

⁴ degin: -S

⁵ yegâneyi: bî-gâne İ

⁶ bend-i girâna: bende İ

⁷ zencîr-i: -İ

⁸ medhûş: medhûş ebder İ

⁹ firâḡdan: firḡatdan S

¹⁰ girü: -S

¹¹ ân: -İ

¹² Seyyid: -İ

¹³ bendinde: -İ

¹⁴ ey Muḥtâr: -İ

¹⁵ zârî: zâr S

¹⁶ Rûmî: Rûm İ

Rūmīler elinde giriftār olmuş. Hemān zār zār ağladı ve (15) bir āh idüp cān virdi. Atası anası nevḥalar idüp ve cesed-i (16) laṭīfī naẓīf idüp laḥde koydılar ve eḥade ıṣmarlayup gitdiler. (17) Qāḍī-i Medīne¹ [S51^a] daḥı Cüneyd'ün firāqından² ḥaylī riḳḳat itdi. 'Āḳıbet (18) ol daḥı bir³ 'ārifāne şekl iḥtiyār idüp Şeybū ile Muḥtār'ın pāyince (19) pāy-kübān revāne oldu. Bu taraḑdan ḳayşer-i Rūm daḥı şāh-ı Tārṭūs ile (20) şulḥ idüp şehrine geldi. Meger ḳayşer'ün bir ḥāş⁴ cāriyesi bir gice Cüneyd olduḑı ḥücreye naẓar itdi ve deriçeden Cüneyd'i gördi. Hezār dil ü cān ile 'āşık oldu ve

[I46^a]

(1) derūnı Cüneyd'ün derdiyle ṭoldı. **Rāvī şöyle⁵ rivāyet ider ki** (2) ḳayşer'ün ḥaremінде ol ḥücreye bir maḥfī yol var idi. Gicenün nışfı geçicek (3) ol cāriye⁶ kendüzin hezār gūne zīnet idüp bir eline⁷ bir ṭabaḳ içine nefis (4) ṭa'ām ve bir eline bir⁸ tebsi içi şeker bādām alup nā-gāḥ ḥücreye girüp (5) Cüneyd'e Rumī⁹ dilinçe selām virüp Cüneyd¹⁰ 'aleyk aldı. Cāriye tebsi ile (6) ṭa'āmı Cüneyd'ün önüne koyup eyitdi: Ben¹¹ saña 'āşıkam eger benüm murādum virürseñ (7) seni bundan ḥalāş ideyin ve cāriyenün bu sözine (8) Seyyid Cüneyd bu¹² ebyātla cevāb-ı şavābla¹³ virdi. **Meşnevī:**

Didi kim yūri (9) ey zen-i tīre-ten

Saña çözmezem ḳuşaḑum bil ki ben

Ölem virmeyem (10) saña hergiz murād

Ki evlād-ı Seyyid'den olmaz fesād

Ki biz naşīḥüz (11) bu cihān ḥalḳına

Biz aḥker ḳoruz nefis-i seg ḥalḳına

¹ Qāḍī-i Medīne: Qāḍī daḥı Medīne Ī

² firāqından: firḳatinden S

³ bir: -Ī

⁴ ḥāş: ḥāzır Ī

⁵ şöyle: -S

⁶ cāriye: çāre Ī

⁷ bir eline: -Ī

⁸ bir: -S

⁹ Rumī: -Ī

¹⁰ Cüneyd: -S

¹¹ ben: -Ī

¹² bu: -Ī

¹³ şavābla: -S

Neşr¹: Kenîzek (12) Cüneyd'den bu haberi alıcağ nevmîz olup eyitdi: Yarın bir iş idem (13) ki seni pâre pâre eylesünler ve sîneñi şerha şerha kılsunlar. Cüneyd (14) ğazaba geldi, yirden tabağı eline² alup cāriyenüñ başına şöyle³ çaldı⁴ kim cāriye⁵ (15) hemān⁶ cān virdi ve ğayrı müvekkeller çün kayşerüñ⁷ hāşşını ölmüş gördiler (16) [S51^b] turdılar, feryād u ğırīv idüp kayşer-i Rūm katına geldiler. Mācerāyı (17) ma^c lūm itdiler ve kayşer āh vāh⁸ idüp Cüneyd'i getürüñ didi çün⁹ (18) getürdiler. Kayşer eyitdi ki ey fülān ki sen misin hele bunca erleri cengde (19) katl itdüñ ve bu bî-çāre 'avreti niçün depeledüñ? Cüneyd bî-bīm serverdi (20) ve haber virdi ki ol bed-nihād benden murād taleb itdi. Kayşer-i (21) bed-dil muḥaccil¹⁰ oldu ve bir zamān fikre varup eyitdi: Ol gitdi

[146^b]

(1) ammā saña amān vireyin. Benüm katumda amān fermā-yı¹¹ engüşt-nümā-yı cihān. (2) Evvel¹² gel¹³ muşḥafuñuzı yak¹⁴ ve şaneme tap ve bizüm dīnümüze gir. Çün¹⁵ Seyyid (3) Cüneyd cevāb¹⁶ virmedi, epsem oldu. Kayşer şöyle zan itdi ki Cüneyd büt-perest (4) olmağa rızā virdi. Gel imdi evvel şāh-ı Rūm'uñ (5) destin būs it. Andan soñra meclise cülüş göster didi. (6) Çün Seyyid Cüneyd¹⁷ bu güftār-ı küfr¹⁸-āmizi ol seg-i bî-temizden işitdi (7) gör ki aña ne iş itdi. Bu beytle cevāb virdi.

Meşnevî:

Didi (8) ey seg-i ebleh¹⁹ ne dirsîñ beni

Ne bî-hüdedür bu ki dirsın anı

¹ neşr: -İ

² eline: -İ

³ şöyle: -S

⁴ çaldı: vurdı İ

⁵ cāriye: -S

⁶ hemān: -İ

⁷ kayşerüñ: -İ

⁸ āh vāh: āh āh S

⁹ çün: -S

¹⁰ muḥaccil: hacil İ

¹¹ fermā-yı: fermān İ

¹² evvel: ol S

¹³ gel: -İ

¹⁴ yak: yak bil İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ cevāb: -İ

¹⁷ Cüneyd: -İ

¹⁸ küfr: -İ

¹⁹ ebleh: eyle S

Öper mi (9) elin Müselmān segün
N'ola şimdi oldısa fermān segün
Hudā'yı yād (10) idüp tırdı hemīn
Yirinden o mel'ūna oldı yakın
Öper (11) şandı kayşer uzatdı elin
Tükürdi ne yüz kodı ne hōd kolın
(12) Saçalı yüzi gözi tükürükle hep
Olup itdi gāzab Cüneyd'e hep

(13) **Neşr:** Kayşerün meclisinde hāzır olanlar Cüneyd'ün bu kārından mütehayyir ü müte'accib (14) kaldılar. Kayşer şöyle hışma geldi ki yüzi şarardı ve gözi qarardı. (15) Emīr-i zindān anda hāzır idi. Cüneyd'ün itdügi işe nāzırlar idi (16) ve elinde bir āhenin gürz var idi. [S52^a] Kayşer eyitdi¹: Bu sūsmār yiyici gürbüz (17) 'Arab'a elindeki āhenin gürz ile² yetmiş gürz uruñ diyü emr eyledi³. (18) Cüneyd'i aşığa alup şol kadar dögdiler ki başından⁴ beyni çıktı. (19) Endāmı hurd oldı. Az kaldı ki öleyazdı⁵ ve andan şöñra⁶ zindāna (20) emr itdi. Cüneyd'i dört kişi götürdiler⁷. Zindāna getirüp zindānda⁸ (21) maḥbūs Müselmānlar var idi eyitdiler: Bu sizün peygamberünüzün hışmıdır.

[I47^a]

(1) Şöyle döge döge hurd eyledük. Her kimse ki tersā olmaya ve şaneme tapmaya (2) ve muşḥafı oda⁹ yakmaya ve fermān tutmaya böyle eylerüz didi. Bırağup (3) gitdiler. Maḥbūslar Cüneyd'ün üstine geldiler. Gördiler kan her 'użvından (4) revān olup aḳar¹⁰ kendüden gitmiş. Bunuñ işi bitmiş didiler. Bu maḥalli (5) unutma yine gelürüz bu yaña. Geldük Muḥtār ile Şeybū'ya **Ebū Hafş-ı Kūfi** (6) şöyle rivāyet ider ki Şeybū

¹ eyitdi: -S

² elindeki āhenin gürz ile: elinde bir āhenin gürz vardı S

³ diyü emr eyledi: didi İ

⁴ başından: pişinden S

⁵ öleyazdı: mürd ola S

⁶ şöñra: -İ

⁷ götürdiler: getürdiler S

⁸ zindānda: Cüneyd'i İ

⁹ oda: -S

¹⁰ aḳar: -S

ile Muhtâr kendülerini müyeger ‘avretler (7) gibi düzünüp¹ kayşer şehrine bād-ı sarşar gibi gitmişleridi ve nice müddet-i medidden (8) soñra şehre yetmişleridi. Şehr² ve harem-i kayşere girüp şağı şağarlarıdı. Şöyle³ ki diñlenürler (9) dağı zārī zārī ağlardı ve Hārūnu’r-reşid ħalīfe ħahķahaya düşdi (10) ve eyitdi: Söyle ey muħaddis Şeybū ile Muhtâr ol ‘avretlerle bilelüm ne kār eylediler? (11) **Ebū Ĥafş-ı Kūfi**⁴ eyitdi: Kayşer ħāher-zādesiyle Heraķl ta‘ziyesine oturmışdı. (12) Kayşerūñ ħalkı Şeybū’yı söylemişlerdi ve Şeybū dağı bir def şatun almışdı (13) dağı Muhtâr eline virüp yardım idinmişdi. Kendüsini sāzendelik (14) eyler idi. Rāvī şöyle rivāyet ider ki Şeybū-yı ħīle-bāz sāzda (15) ve āvāzda [S52^b] bī-nażirleridi⁵ ve maķāmātda ‘adīmū’l-meşel idi. Şöyle ki (16) istimā‘ idenler⁶ bī-iħtiyār semā‘a girüp ‘ālem-i vecde varurlardı (17) ve Muhtâr dağı ħüb-nefesdi ammā libās-ı ħayāyla mülebbes idi. O (18) sebebdan müyegerlige heves itmezdi. Ammā kām nā-kām bir ay maşlahat-ı (19) Şeybū’ya muvāfaķat itmişdi. Nā-gāħ ħaber getürdiler⁷ ki Cüneyd’e kayşer (20) yetmiş⁸ gürz-i āhenin urdı helāk itdi⁹. Şeybū ile Muhtâr uşbu¹⁰ ħaber-i cāngāhı (21) işidüp āh idüp cān¹¹ u dilden fiğān u nāleler idüp dīdeden

[I47^b]

(1) jāleler döktiler ve yaķalar çāk idüp ħāke düşdiler. Muhtâr şalvārında (2) bir ħancer-i ābdār pinhān itmişdi. Şeybū’ya bildirüp eyitdi: Şabr eyle tā bu gice (3) ilk uyķu vaķtinde serāyında büyükden ve küçükden kim var ise Seyyid (4) Cüneyd’ūñ kanı ‘ivāzına depeleyem ve belki kayşer dağı Ĥudā fırsat virürse (5) başın kesüp ‘ālemden nāmın giderelüm¹². Şeybū-yı ‘ayyār eyitdi¹³: Hele şabr it (6) diyü karar viridi. Bu maħalli unutma yine gelevüz bu yaña. Geldük Seyyid Cüneyd’ūñ (7) ħāline **Kıssa-i diğēr rāvī şöyle rivāyet ider ki** Cüneyd zindānda (8) ol darb-ı şedidden kendüden gidüp aķşāma degin düşmiş yaturdı (9) ve mekesler dağı şöyle üşmişler idi

¹ düzünüp: dönüp İ

² şehr: -S

³ şöyle: -İ

⁴ Kūfi: -S

⁵ bī-nażirleridi: taħrīrātda S

⁶ idenler: eyleyenler S

⁷ getürdiler: gelüp didiler İ

⁸ yetmiş: -İ

⁹ itdi: eyledi S

¹⁰ uşbu: bu İ

¹¹ cān: -S

¹² başın kesüp ‘ālemden nāmın giderelüm: cūşa gelüp gönli deryālayın ħurūş itdürdi S

¹³ eyitdi: -S

Seyyid Cüneyd mekesden¹ görünmezdi. (10) Çün² ahşām namāzından şöñra nā-gāh taqdīr-i Rabbānī³ Seyyid Cüneyd kendüye (11) geldi ve gözün açdı. Bilmedi ki bu yir ne yirdür. Çün⁴ etrāfına nazār itdi (12) gördi⁵ üç yüz⁶ nefer Müselmān dil-āver gördi. Nice zamānıdı ki anlar⁷ bu maḥbesde (13) bend-i girān ile maḥbūs lar idi. O maḥbesüñ⁸ üç demürden ḳapısı var idi. (14) Her ḳapunuñ ardında nighbānlar⁹ bir pehlevān ile kırk [S53^a] merd-i şerīk (15) birbirine refīḳ olup ve zindān-ı nighbānlar idi. Başları üstinde (16) tīg-i āb-gīneleri aşılu öñlerinde gürz-i āheninleri yaşılu oḳları (17) yayla ḳırbānları memlū¹⁰ idi. Seyyid Cüneyd ol Müselmānları göricek ağladı. (18) Hezār güne enīn idüp Rabbü'l-‘ālemīne münācāt eyledi ve ‘arz-ı ḥācāt (19) ḳılıp eyitdi: Yā Rābbü'l-‘ālemīn¹¹ cānumı al ammā Reşīde’nüñ cemālin (20) bircük göster tā¹² ki ḥasret ḳıyāmete ḳoma diyüp zār zār ağladı ve (21) du‘ā ve tazarru‘ lar eyleyüp ḥāba vardı. Vāḳı‘asında şöyle gördi ki¹³ zindān dīvārı yarıldı. İçerüye rüşenālık düşdi. Güyā şu‘ā‘-ı meş‘ale ya māh-tāb gibi zindān daḳı ḥüb-‘ıtr-ı mu‘atṭar u mu‘anber buḥūr-ı hoş-būyla mubaḥḥar ḥüb-cemāl u nīk-ḥıṣāl çün nihāl ḥıram ide. Ol şikāfdan māh-ı çehār-dehüm gibi içerü girdi. Āheste āheste başı üzerine gelüp tebessüm itdi ve dendān-ı laṭīfinden nūr berḳ urdı. Şöyle ki tā ‘arş ḡarbla şarḳ ‘ayān oldı. İkrām la aña selām virdi. Andan mübārek elin alnı üzerine ḳoyup ey benüm ‘ammüm oḳlı ciger-güşem nicesin aḥsent ey Seyyid ḡazā itdüñ, kendüñi dīn yolında fedā ḳılduñ şimdi ḡam yime ḡuşsa çekme ki hīç āferīde seni helāk idemez daḳı çok ‘acā’ib ü ḡarā’ib işleseñ gerekdür. ‘Ālemde şīrānelikle merdānelikle dil-āverlikle serverlikle iştihār bulasñ gerekdür ve senüñ şulbıñdan bir ferzend gelse gerekdür. Ol ferzendüñ şulbından ferzend gelse [S53^b] gerekdür. İbrāhīm olsa gerekdür ve baḳī Ebū Müslim olsa gerekdür. Benüm ḥānedānumuñ düşmenlerini yir yüzinden ol getürse gerekdür. Bu İslām’uñ revnāḳını ol yirine getürse gerek. Ol daḳı eyitdi: Siz kimlersiz? Eyitdi: Cedd-i büzürgvāruñ

¹ mekesden: -S

² çün: -S

³ Rabbānī: İlāhī S

⁴ çün: -S

⁵ gördi: -S

⁶ yüz: -S

⁷ anlar: -İ

⁸ maḥbesüñ: maḥbūsñ İ

⁹ nighbānlar: -S

¹⁰ memlū: memnū‘ İ

¹¹ ‘ālemīn: -S

¹² tā: -S

¹³ gördi ki: Bu kelimedden itibaren İ48^a ya kadar olan kısım İ nüshasında mevcut değildir.

Muhammed'em 'aleyhi's-selām didi. Cüneyd çün Muhammed adını işitdi, hemān yirinden cüst çālāk tırup ayağına düşdi ve yüzini gözini hāke sürdi ve eyitdi: Zinhār yā Resūlu'llāh beni bu bend-i belādan hālāş eyle. Yoksa helāk oluram. Peygāmbir bir du'ā okudı, aña üfürdi. Derhāl Cüneyd'ün endāmı tamām olup şıhhat buldı. Hezār evvelkiden eyü oldı. Hem bu du'āyı aña öğretti ve eyitdi: Bu du'āyı okı, kendüñe üfür dağı bu zindāndan çık, git. Hiç kimesne seni görmesün ve hem gāh gāh bu du'āyı okı kim ben Muhammed'ün bereketiyle cümle beliyyātdan necāt bulasın didi. Ol du'ā budur. *İlāhī kaṭretun min-bihārī cūdīk tekfīni ve zerretun min-niṣārī 'afvik ta'finī bi'rahmetike yā erḥame'r-Rāḥimīn*. Bu du'āyı Cüneyd'e öğretti, gözinden gā'ib oldı. Seyyid Cüneyd uyğudan uyandı. Henüz ol bûy-ı 'ıtr zindānı tutmuşdı. Cüneyd kendüde bir kuvvet gördi ki hergiz görmemişdi. Cismi dağı iki evvelki kadar oldı. Ol mübārek du'āyı okuyup tırur geldi. Gicenün nısfı geçmişdür. Ol bend-i girānda olan Müselmānlara gelüp tırur gidelüm, didi. Anlar eyitdiler: Dīvāne misin henüz aḥşām başuñdan bunca kan akup burnuñdan beynüñ çıkmışdı ve 'aqluñ gitmişdi. Bu zindān ḥod üç demür kapulı kār-gır binādur. [S54^a] Her kapunuñ ardında kırk merd-i şerīk derbāndur ve bizüm elümüzde ve ayağumuzda bend-i girāndur. Eger bizüm bendümüzi uşadursañ bilürüz kim sende kerāmet vardur. Hem senüñ bunda gelmek gāyet Yezdānī'dür ve hidāyet-i Raḥmānī'dür. Seyyid Cüneyd eyitdi: Benüm kerāmetüm yokdur ammā Muhammed 'aleyhi's-selām ḥıṣmum kerāmet anuñdur ve hidāyet Ḥaḳḳ'uñdur. Şol kadar baña kuvvet virdiler ki sizi bu yirden hālāş iderem bi-'avn-i Ḥudā ve bi-mu'cizāt-ı Muhammed Muştafā 'aleyhi's-selām bu sā'at Muhammed benümle idi. Baña bir du'ā eyledi. Tendürüst olup ezelkiden cüst oldum. Andan soñra Cüneyd ol du'āyı okudı ve elin uzadup anlaruñ bend-i girānlarını kırdı. Anlar bunuñ kuvvetinde 'acebe qaldılar. Bildiler ki qavli muṭābıqdur. Cümle ayağına düşüp 'āşık oldılar. Çün Cüneyd anlaruñ bend-i āheninlerini kırdı hemān-dem tırdı. Ol du'āyı okuyup kapuya üfürdi. Mu'cizāt-ı Muhammed 'aleyhi's-selām

[İ48^a]

(1) zindānuñ kapusu açıldı. Cüneyd taşra çıqdı. Gördi zindānbānla kırk (2) bekciler uyumuşlar, ölü mişālinde yaturlar. Seyyid Cüneyd'e tıxunan gürz zindānbānuñ¹ (3)

¹ zindānbānuñ: zindān İ

öñinde  turur ve başı üstinde t  i aşılmış.    n¹ Seyyid Cüneyd el uzadup (4) t  i eline aldı. Beline  am 'il kıldı ve ol g r ze el uzadup² (5) omuzına  aldurdu. Y  H d  diyüp ol kelb  n kellesine eyle urdu ki (6) başı g r zle yire gömüldi ve eyitdi: Ey mel'  n bu g r z ile sen (7) beni urdu n idi. Hem n ol g r zd r ki sa na do undı. G r zi (8)  şte³ şöyle [S54^b] ururlar didi. Der  l c n cehenneme ışmarladı. (9) Andan  onra ol  ır k ı dağı kırdı. Andan ikinci  apuya geldi. (10) Der  l ol du' yı o udı.  apu açıldı, taşra  ı dı. Bir  ara  ar f (11) gördi. Men re gibi ken r-ı⁴ b bda mest-i  ar b yatur. Hem n (12) y  Yezd n diy p⁵ başına bir g r z urdu. Hergiz  ımıldamadı, c n (13) cehenneme ışmarladı. Andan  onra  ır k yolda ını dağı kırdı. Andan (14)  onra   nci  apuya geldi. Yine ol du' yı o udı. Der  l  apu açıldı (15) taşra  ı dı. Bir pehlev n gördi.  ır k erle uyurlar. G y  ki m rdelerd r. (16)   n⁶ Cüneyd cem 'isini depeledi. Andan  onra yine içerüye girüp (17) ol    yüz M selm n'ı ar asıyla taşra  ı dı. Cümlesi Cüneyd'  n (18) ayağına düşdiler, du' lar kıldılar. G r  h g r  h gel p⁷ Seyyid'le ved 'laşup (19) gitdiler. Seyyid⁸ Cüneyd başı çaba yalın aya  çaldı. ş hr n ortasıydı (20) n -g  h 'ases başı yoldařla⁹  ı a geldiler. Yoldařlarıyla¹⁰ Cüneyd'i bu   lde¹¹ (21) görüp üzerine yürüdiler. Cüneyd hem n-dem ol du' yı o udı.

[I48^b]

(1) Cüneyd'i görmediler. Cüneyd anlar ge ince¹²  urdu. Ardlarınca bir atlu gelürdi. (2) Cüneyd'e ber ber oldu ı gibi Cüneyd ya asın  utup atından yı dı ve (3) bo azın şı dı ki  a ırmaya. Ol atlu iş retle eyitdi: Bo azumı (4)  oyuvir  aber isterse .   n¹³ Cüneyd boğazından el çekdi. Ol (5) eyitdi: Beni niye  utdu n ve benden ne istersin? Cüneyd eyitdi: (6) Ba a yol göster, seni  z d ideyim.

¹   n: -S

² uzadup: urup S

³  şte:  stine  

⁴ ken r-ı: k r  

⁵ diyüp: -S

⁶   n: -S

⁷ gelüp: -S

⁸ Seyyid: - 

⁹ yoldaşla: - 

¹⁰ yoldaşlarıyla: -S

¹¹ bu   lde: -S

¹² geçince: gidince  

¹³   n: -S

Ol¹ eyitdi²: Benüm ardumca (7) gel, taşra çıkmak isterseñ didi. Cüneyd anuñ ağzın (8) bağlayup öñine bırağdı. Giderek hışār dibine geldiler. (9) Ol Cüneyd’e eyitdi: Hışāruñ bu yirden hālī yiri³ yoğdur. [S55^a] Hemān (10) üç bekcisi vardur. Çün Cüneyd anuñ sözün işitdi gör ki (11) aña ne iş itdi⁴. Derhāl tığ çıkarup başın kesdi ve (12) eyitdi: Kesük başdan söz gelmez ve mağtülün yanında bir hancer vardı (13) Cüneyd alup beline çaldı. Derhāl bārūya çığdı, gördi o üç (14) bekcünün ikisi uyur, biri uyanuğ. Ol dağı Cüneyd’i görüp⁵ (15) tırı geldi, der-peyince. Cüneyd merd-i çālāk idi, anı hancerle helāk (16) itdi. Ol biri uyandı, anı dağı helāk itdi⁶ ve birinün dağı (17) yatduğı yirde boğazını şığdı, öldürdi. Ayağlarından pā-pūclarını (18) çıkarup birini ayağına çekdi ve ikisini yanında bağladı. Şāyed ki (19) gerek ola didi. Etrāfına nağar itdi. Bir gūşede hayme ipleri⁷ gördi. (20) Ğāyet hurrem olup ol ipleri bārūnuñ burcına bağladı. Yā Hudā (21) diyüp ol ipe yapışup aşığa indi. Çün⁸ Yezdān’a senā-h’ān

[I49^a]

(1) olup beyābāna kadem kōdı dağı revāne oldı. Ammā bilmezdi ki kanda (2) gider. Bu mağalli unutma yine gelürüz bu yaña. Geldük Şeybū-yı ‘ayyārla⁹ Muhtār çün¹⁰ (3) **Kıışsa-i diğer** rāvī¹¹ şöyle rivāyet ider ki ol cānibden Şeybū ile Muhtār (4) kayşer kaşrından ‘avretler içinde kayşerün hemşiresi oğlı māteminde (5) Rūmī dilince sağı sağırlardı. Şöyle ki havādaki kuşu cūşa getürüp (6) ağıladurlardı. Muhtār havā-yı¹² ‘Arabīden çıkmazdı. Ammā kayşer¹³ ekşer Şeybū’nuñ āvāzı (7) hoşına¹⁴ ağılayup medhūş olurdu. Ammā Muhtār’uñ ‘Arabī havāsı (8) tab‘ına hoşca¹⁵ gelüp Şeybū’ya bir hādım gönderdi ki gel bize ‘Arab¹⁶ (9) dilince ‘Arabī havāda müyegerlik eyle

¹ ol: -İ

² eyitdi: -S

³ hālī yiri: gayrı yir İ

⁴ gör ki aña ne iş itdi: gör ne itdi aña S

⁵ görüp: gördi Cüneyd İ

⁶ uyandı, anı dağı helāk itdi: dağı eyitdi anı da depeledi S

⁷ ipleri: -İ

⁸ çün: -S

⁹ Şeybū-yı ‘ayyārla: Şeybū ile İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ rāvī: -İ

¹² havā-yı: -İ

¹³ kayşer: -S

¹⁴ hoşına: hoşına kayşer: S

¹⁵ hoşca: cūşca İ

¹⁶ ‘Arab: ‘Arabī İ

did. [S55^b] Derhāl hādım Şeybū'ya (10) gelüp Şeybū'ya eyitdi¹: Şāh şöyle buyurur ki 'Arab dilince 'Arabī (11) havāda müyegerlik idesiz. Şeybū eyitdi: Eger 'Arabī dilince bir nesne dirsem (12) beni 'Arab şanmasunlar zīrā ben yetmiş iki milletün dilince söylerin ve benüm zindegānum (13) zebānumladur. Kayşerler bizden² üşenmeye hīç bizden eymenmeye³ didiler. Şeybū⁴ hoş (14) āvāz ile 'Arabī dilinden 'Arabī havāda ser-āgāz itdi ve eyitdi: Ey (15) kayşer-i rū-siyāh bil ve āgāh ol ki ben 'Amr Ümeyye'nün oğlu Şeybū-yı (16) 'ayyāram tarrāram mekkāram ve sehḥāram. Hezār gūne hīle idüp ḥarem içre (17) girmişem. Müyegerlik eylerem ve şabr iderem⁵ uyḥuya varasız. Ben daḥı (18) şem'a dārū-yı hūş-ber⁶ virem. Seni ve oḡluñı Cüneyd'ün kanı 'ivażına depeleyem (19) daḥı ḥānmānuñı ḥarāb u yebāb idem. Andan şoñra bu yirden bā-şitāb gidem. (20) Şeybū bu⁷ kelimāti eyler iken Muḥtār vehminden berg-i ḥazān gibi gāh (21) kızarup ve gāh şararup ve ditrerdi. Çün⁸ Hārūnu'r-reşid bunı

[I49^b]

(1) işidüp kaḥkaya düşdi. Eyitdi⁹: Ey muḥaddiṣ söyle görelüm¹⁰ Şeybū-yı (2) 'ayyār ne kār eyler? **Ebū Ḥafṣ**¹¹ eyitdi: Kayşer Şeybū'nuñ āvāz-ı hoşından medhūş (3) oldu ve yine kendüye gelüp zār zār aḡlardı ve Qāḍi āvāre daḥı (4) bir faḳīr şekline girüp anda gelmişdi. Şeybū-yı 'ayyārı edāsından ve şadāsından (5) bildi. 'Arab dilince bülend āvāz ile eyitdi: Beni daḥı yanūñuza¹² (6) kıḡıruñ size yardah¹³ olayın. Çün¹⁴ Şeybū Qāḍi'nün āvāzın işidicek (7) bildi ki Qāḍi'dür. Ol daḥı bu¹⁵ kavle rāzıdur diyüp bir 'avrete eyitdi: (8) [S56^a] Şol kapu dibinde oturan faḳīreye gel diñ ki ḡāyet eyü du'ālar (9) bilür. Hemān iki cāriyeye emr eylediler. Vardılar, getürdiler. Çü¹⁶

¹ Şeybū'ya eyitdi: -S

² kayşerler bizden: kayşerlerilerden İ

³ eymenmeye: inanmaya İ

⁴ Şeybū: -İ

⁵ iderem: eylerem İ

⁶ şem'a dārū-yı hūş-ber: şem'adār-ı hoş İ

⁷ bu: -S

⁸ çün: -S

⁹ eyitdi: -S

¹⁰ görelüm: göre İ

¹¹ Ebū Ḥafṣ: muḥaddiṣ İ

¹² yanūñuza: on kerre İ

¹³ yadah: yardım S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ bu: -İ

¹⁶ çü: -S

(10) Şeybū eyitdi: Ey haķire bir du‘ā eyle faķire. Eyitdi: Kayşer tam¹ üstinden (11) ve² havātīn huddām aşığadan āmin desünler ve ben du‘ā ideyin. Hoş³ (12) didiler. Kādī el getürüp eyitdi: İlāhī birliğün ve efendiligün haķķıçün ve (13) daķı Seyyidü’l-mürselinün nūrı hürmeti haķķıçün ve çār-yāruñ (14) yüzleri nūrı haķķıçün⁴ bu kavmün toħmını yir yüzinden sen getür (15) ve nām u nişānlarını sen yitür bi-hürmet-i Muhammed ve āl-i Muhammed. Kādī bu du‘āyı okudı (16) kayşer ve ehli ve hādimleri āmin didiler. Çün anlar bu du‘āyı okudı tamām (17) eyitdiler⁵. Aħşām yetişdi, ta‘ām getürüp yidiler çün⁶ uyķu (18) vaķtı irişdi. Hemān-dem Şeybū-yı dil-āver şem‘a dārū-yı hūş-ber⁷ (19) virdi ve kendüsi Muhtār ve Kādī burunların tutdılar. Ol şem‘adan dütün (20) zāhir oldu. Şöyle ki serāyuñ saķfına⁸ çıķdı. Havātīn ü huddām bi’t-tamām (21) serāyuñ aşığasında turlardı ve kayşer kaşruñ yukarısında. Cümlesinün

[İ50^a]

(1) dimāğına bu dütün giricek bī-hūş olup düşdiler ve Şeybū-yı ‘ayyār (2) eyitdi: Ey Muhtār vaķt kārdu ki Seyyyid Cüneyd’ün kaķı yirine bunlaruñ (3) cānı çıķa. Şeybū bu sözi diyince Muhtār turl geldi ve kemerin muħkem (4) bend itdi. Hancerin eline alup beline baēladı⁹. Hemān¹⁰ hancerin ğılāfından çıkarup (5) ‘uryān itdi. Şeybū ve Kādī Muhtār’uñ ‘aķabince revāne oldılar. Huddāmdan (6) ve ğulāmdan ve civārīden cümle serāy içinde olanuñ başların kesdiler. (7) Andan soñra kaşruñ [S56^b] üzerine çıkdılar. Muhtār kayşeruñ şaķalına yapışup (8) başını kesdi. Eyitdi: Aldum cānuñ Cüneyd’ün kaķı ‘ivazına ey şāh-ı Rūm ola (9) saña olan ‘āleme ma‘lūm ve oēlı öñinde yatup uyurdu ve yüzi (10) ayuñ on dördi gibi zıyā virürdi ve görenün gönline şafā (11) baēışlardı. Muhtār-ı¹¹ dil-āver ki diledi ki anuñ daķı başını kese, Şeybū komadı ki bunuñ (12) gibi zībā cemāle ve tāze nihāle seyf toķunmaķ hayfdur didi.

¹ tam: dam tam İ

² ve: ve had İ

³ hoş: -İ

⁴ nūrı haķķıçün: nūriçün S

⁵ okudı tamām eyitdiler: itdiler S

⁶ çün: -S

⁷ hūş-ber: hūş İ

⁸ saķfına: üstine S

⁹ baēladı: şoķdı S

¹⁰ hemān: -S

¹¹ Muhtār-ı: -İ

Çün anuñ dağı (13) başını kesdi¹. Muhtâr eyitdi: Ey Şeybū bu² Seyyid Cüneyd'üñ cemālinden zībā mıdur (14) didi³ ve andan şöñra⁴ nice pehlevānlaruñ dağı başların kesdi ve ol gice (15) kaşr-ı kayşerde yatmışlardı. Şöyle ki serāyından⁵ büyükden⁶ ve küçükden (16) bir ehad komayup depelediler. Rāvī şöyle rivāyet ider⁷ ki kayşerüñ yetmiş (17) pehlevānın depelediler. Huddāmdan ve gulāmdan ve civārīden gayrı. Andan sonra (18) Muhtâr ve Şeybū ve Qādī bu üç serāyınuñ içine girdiler. Nā-gāh⁸ bir hücrede 'avretler (19) gördiler⁹. Muhtâr diledi ki anları dağı depeleye, Şeybū komadı. (20) Muhtâr eyitdi¹⁰: Niçün komazsın didi. Şeybū eyitdi: Havātīn depelemege izin (21) olmamışdur. Ol sebebden ki 'avretleri depelemek nā-mübärekdür diyüp

[150^b]

(1) serāyuñ hücerātını¹¹ gūşe-be-gūşe gezdiler. Niçe küncde¹² genc-i bī-nihāyet¹³ gördiler. (2) Ammā niçe getürsinler cevāhirden ve yevākītden ve dürer-i ğurerden¹⁴ sīm zerden getürübildikleri (3) kadar aldılar¹⁵. Şeybū, Muhtâr'la Qādī'ye eyitdi: Bu ğanīmeti götürüñ¹⁶ (4) şehrdən taşra çıkuñ fülān yirde bir harābe vardur, varuñ anda sākīn (5) [S57^a] oluñ. Ben size aḥşām olıcağ varuram hālden haber virürem. Hāl¹⁷ (6) ne ise anda görevüz. Muhtâr eyitdi: Yola gitmege sebep sāz selebdür (7) Hemīn zeheb degüldür. Kayşerüñ cebe-hānesin bulalum. Murādumuzca (8) yarağ alalum ki baña dünyā tolusu sīm¹⁸ zerden oğ ve yay bihterdür didi. (9) Çün¹⁹ cebe-hāneyi buldılar, kapusını açup içerü girdiler. Gördiler²⁰ ki oğıñ (10) ve yayıñ ve kılıcuñ ve

¹ çün anuñ dağı başını kesdi: -S

² bu: -İ

³ didi: didi başını kesdi S

⁴ andan şöñra: -S

⁵ serāyından: -S

⁶ büyükden: bu yañadın İ

⁷ ider: eyler S

⁸ nā-gāh: -İ

⁹ gördiler: getürdiler İ

¹⁰ eyitdi: -S

¹¹ hücerātını: hücesini İ

¹² küncde: -İ

¹³ genc-i bī-nihāyet: genc nihāyet S

¹⁴ dürer-i ğurerden: -İ

¹⁵ aldılar: -S

¹⁶ götürüñ: getürüñ İ

¹⁷ hāl: māl S

¹⁸ sīm: -İ

¹⁹ çün: -S

²⁰ gördiler: -İ

hancerüñ ve cebenüñ ve cevşenüñ nihāyeti yok. Muhtār yüz (11) tîr ve bir¹ kemān bir şemşîr ve bir kırban ve bir zırh ve nîmçe-i piyādegān (12) alup² Kādî'yle kayşerüñ kaşrından şehrden taşraya revāne (13) oldılar tā şol harābeye irdiler ki Şeybū dimişdi aña³ girüp (14) oturdılar. **Ez-ān**⁴ **cānib** Şeybū-yı ' ayyār daḥı kayşerüñ kaşrından (15) bir ğayrı kapudan çıkdı. Hile-i enbānını öñine getürdi elin (16) içine şokup bir yeñi bol ' abā çıkarup anı⁵ egnine aldı ve bir kiṭāb-ı (17) Rūmî baġalına⁶ aldı ve bir defter-i nücūmı yeñi içine koydı ve bir ridā⁷ (18) boynına artdı ve daḥı bir ' aşā eline aldı ve bir du' ā kıldı. Elin yüzine (19) silicek şakalı aḳ oldı ve hem arḳasına ḥam virdi⁸ ve bir şekle (20) girdi kim bunı gören dirdi⁹ insān biñ yaşmış, ruhbān şanurdı. (21) Bu şüretle bu hey'et ile¹⁰ İncil āyetlerinden bülend āvāz ile okuyup

[İ51^a]

(1) gezerdi. Bunun şadāsın ve edāsın işiden tersālar ḳatına cem' olurlardı. (2) Nā-gāh kayşerüñ kaşrından nāle vü fiġān velveleler ḳopdı ve eyitdiler: (3) Geçen gice kayşeri ve oġlını ve ḥāşşakilerini ve pehlevānlarını ve cārîyelerini (4) büyükden ve küçükden serāyda kim varsa depelemişler ve ' avretlerinden (5) ba' zısını depelemişler ve [S57^b] ba' zı harāb olup yüzleri türābda (6) yaturlar ve kayşerüñ erkān-ı devleti ve ā' yān-ı Ḥazret-i vüzerāsı (7) ve nüdemāsı cem' olup dergāh-ı kayşere geldiler. Bu ḥāleti (8) görüp melālete¹¹ düşdiler. Dükelişi ḥayrete varup (9) eyitdiler: Ḥamza zamānında bunun gibi işleri ' Amr Ümeyye işler idi ve eyidürlerdi¹² ki (10) anuñ bir püser-zādesi ḳalmışdur. Hezār-bār andan ' ayyārdur, dirler. (11) Ammā bu zamān anlaruñ ḳuvveti ve cür'eti ḳalmamışdur. Hiç cenge āheng¹³ (12) idemezler. Zirā Ḥaccāc bin Yūsuf' uñ ve Mervānileruñ ellerinde zebūn (13) olup ḥālleri diġer-gündur. **Rāvî şöyle rivāyet ider ki** (14) ol rüzgārda diyār-ı ' Arab'da Ḥaccāc bin Yūsuf pādişāh olmuşdı. (15) Çün anlar bu kelimātda iken nā-gāh Şeybū

¹ bir: yüz İ

² alup: olup İ

³ aña: -S

⁴ ān: -İ

⁵ anı: -S

⁶ baġalına: eline İ

⁷ bir ridā: bir dār İ

⁸ virdi: aldı İ

⁹ dirdi: -S

¹⁰ hey'et ile: ḥilyetle S

¹¹ melālete: melāmete İ

¹² eyidürlerdi: -İ

¹³ āheng: āhenin İ

ķayşer vezîrinüñ öñine (16) çıķa geldi. İkrâmla selâm virdi, vezîr Şeybû'ya nazar itdi (17) gördi bir nûrânî pîr-i merd, ikrâmla selâmın aldı¹. İ'zâz eyleyüp (18) üzerine geçürdi. Şeybû'nuñ hâķın² ve hulkın ve harekâtın ve sekenâtın³ görüp ve kelimâtın işidüp (19) bî-ihtiyâr tûrup kenâra çekdi ve elin öpüp du'â temennâ itdi. Andan (20) soñra eyitdi: Siz kimsiz ve ne yirdensin⁴ ve ne dîndesin? Şeybû eyitdi: (21) Ben üstâd-ı hâķimem ve sizüñ mezhebüñüzce ulu ruhbānam⁵ didi⁶. Henüz diyâr-ı Yunan'dan

[İ51^b]

(1) gelmişem ve Aristatālîs oğlanlarındanam. Geldüm kim ķayşer-i Rûm'uß dîzâr-ı şerîfle (2) müşerref olaydum. Ammâ geldüm, gördüm aña daķı bunuñ gibi vâķı' a vâķı' olmuş. (3) Vezîr eyitdi: Ey hâķim defter-i nücûma nazar eyle bu hareketi ķayşer-i Rûm'a (4) kim itmişdür didi⁷ ve ķâtilleri ķanda gitmişdür? Şeybû n'ola didi. (5) Nâ-gâh bir ķişi gelüp haber virdi ki zindānı bozmışlar ve üç yüz [S58^a] Müselmān ki (6) zindānda bend-i girānda⁸ idiler⁹. Bendlerin kırmışlar¹⁰ ve üç ķapuda daķı (7) bekcileri ve zindānbānı ve üç pehlevānı depelemişler ve daķı kaçmışlar. Şeybû-yı (8) 'ayyâr çün aķbārı işitdi gör ki ne iş itdi¹¹. Bildi ki Seyyid Cüneyd (9) zindāndan ķurtarmış¹² daķı yir yüzindedür. Göñlinden ğam gidüp şād¹³ hurrem (10) oldu. Zîrā¹⁴ eyitdi: İki¹⁵ şākirdüm vardur. Fülān maķalda ķonmışdur. (11) Kitāblarum andadur. Varayın getüreyin, bu gice şākirdlerümle ve sizüñle¹⁶ bile olalum (12) ve kitāba nazar idüp istihrâc idelüm. Şöyle ki gerdiş-i eflâkdan (13) haber virelüm. Bu iş kimdendür ve¹⁷ kimden oldu ve ķâtilleri nereye¹⁸ (14) gitdiler diyüp Şeybû yegāne

¹ aldı: redd idüp S

² Şeybû'nuñ hâķın: -İ

³ sekenâtın: -İ

⁴ ne yirdensin: -S

⁵ mezhebüñüzce ulu ruhbānam: mezhebüñüzceyin İ

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ bend-i girānda: -S

⁹ idiler: ideler İ

¹⁰ bendlerin kırmışlar: anları ķurtarmışlar İ

¹¹ itdi: -S

¹² zindāndan ķurtarmış: zindānadur S

¹³ şād: -S

¹⁴ zîrā: Şeybû İ

¹⁵ iki: -S

¹⁶ sizüñle: -İ

¹⁷ kimdendür: -S

¹⁸ nereye: ne yire İ

bahāne idüp revāne oldu. Vezīr (15) kayşerūñ bir oğlu var idi. Anuñ ile Şeybū-yı ‘ayyār gele diyü intizārda (16) oldılar. **Ez-în¹ cānib** Şeybū-yı ‘ayyār Kādī’yle Muhtār’a geldi ve eyitdi: (17) Göñlüñüzden guşsa vü gamı² giderüñ ve şād u hurrem oluñ ki Seyyid Cüneyd (18) zindedür ve henüz yir yüzindedür. Ol³ üç yüz kişinüñ bend-i girānın⁴ uşadup⁵ (19) zindāndan hālāş olmış. Kādī’yle Muhtār bu güftārda iken⁶ (20) hālāş olduğın işidüp⁷ şād u hürrem olup eyitdiler: Bu kavıl şahīhdür (21) şekk yokdur ki mu‘cizāt-ı Seyyidü’l-mürselin ve ‘ināyāt-ı⁸ Rabbü’l-‘ālemīn anı

[152^a]

(1) hālāş itmişdür ve ammā ey Şeybū bize dağı düşerisi oldur ki cānumuz (2) tende oldukça Seyyid Cüneyd’i cüyende olavuz Şeybū dağı in-şā’allāh (3) diyüp Kādī’nüñ eline kitāb ve Muhtār’uñ eline esbāb virüp benümle (4) gelüñ didi. Şeybū ‘ākıl u fāzıl hünermend kişi idi. Oturuñ (5) bir lahza diyüp taşra çıktı. Hemān-dem kendüzini yüz altmış yaşında bir⁹ (6) pīr eyledi ve yüzine bir [S58^b] uzun ak sakal geçürdi ve egnine bir yeñi bol (7) ‘abā giydi ve beline bir zünnār bağladı ve eline bir¹⁰ ‘aşā alup boynına çelipā (8) aşdı. İncīl’den iki heykel-i hamā’il idinüp bir ayağın çep ve bir ayağın (9) rāst kıldı ve arkasına ham virüp içerüye girdi. Muhtār’la Kādī’ye (10) selām virdi. Anlar dağı ‘aleyk alup baqdılar bilmediler. Çün¹¹ kelimāta gelicek (11) bilüp hādeye düşdiler ve eyitdiler ki bu ne işdür ki Şeybū eyler korkaruz (12) ki kendünüñ başını ve bizüm başumızı dağı ele vire, nā-gāh ‘ömr-i ‘azizümüz (13) hırmenini yile vire hele diyüp gitdiler. Ol evvelki yire vardılar. Vağan (14) idinmişler idi. Anda esbāb koyup bir ikisin alup gitdiler¹². Gör ki (15) vezīrle kayşer-zādeye ne iş itdiler. Çünki kayşerūñ vezīrine geldiler (16) selām virdiler. Vezīr dağı bunlaruñ selāmın alup ikrām (17) eyledi. Her birine bir tuhfe tekellüf ü telatıf gösterüp andan soñra (18) eyitdi: Ey hākīm-i üstād söyle bilelüm didi¹³.

¹ in: -İ

² guşsa vü gamı: guşsayı S

³ ol: -İ

⁴ bend-i girānın: bende girānlaruñ İ

⁵ uşadup: boşadup İ

⁶ güftārda iken: güftārdan İ

⁷ olduğın işidüp: olmuş olduğundan S

⁸ ‘ināyāt-ı: ‘ināyet-i İ

⁹ bir: -İ

¹⁰ bir: -S

¹¹ çün: -S

¹² ol evvelki yire vardılar. Vağan idinmişler idi. Anda esbāb koyup bir ikisin alup gitdiler: -S

¹³ didi: -S

Kimden oldu (19) bu fesād. Şeybū-yı hîle-bāz kitābuñ açup hezeyāna āğāz itdi (20) ve eyitdi: Ey vezîr beni kayşerüñ kaşrına ilet, kayşer-zādeyi dañı hāzır eyle (21) tā ben kitāba nazār idüp cevāb virem¹. Ol kimesneler ki kayşeri

[152^b]

(1) katl itmişlerdür, yarın elüñüze gire. Vezîr tırı geldi. Hemān Şeybū’nuñ (2) ve Kādî’nüñ ve Muhtār’uñ bu üçinüñ² önlerine düşüp kayşerüñ kaşrına ilettdi. Çün³ (3) Şeybū kayşerüñ oğlını gördi. Saçın yolmuş ve yaqasın çāk itmiş (4) ve başına hāk saçmış ve hākister üzerine geçmiş oturur. Şeybū (5) kayşer-zādeyi ol hâlde göricek şol kadar ağladı ki hāzır olanlar [S59^a] cümle (6) merdümünden feryād u gıriv kopdı. Vezîr anuñ giryesinden ‘acebe qaldı. (7) Şeybū-yı ‘ayyār muhkem⁴ girye vü zārî itdükden (8) soñra bir zamān tefekküre varup epsem oldu. Andan soñra kayşer-zādeye (9) naşihata başladı ve eyitdi: Ey oğul elüñ yukarı qaldur ki tā bir du‘ā (10) ideyin diyüp elin qaldurdi ve ‘Arab dilince eyitdi: Atañ kayşeri (11) ben⁵ depeledüm ve qardaşuñı ben⁶ öldürdüm ve nice pehlevānları katl eyledüm⁷ ve nice (12) hādimlerün başların kesdüm ve şimdi anuñçün geldüm kim seni vezîri (13) dükeli hāşlarıyla depeleyem, bi-‘ināyāt-ı Hudā vü bi-mu‘cizāt-ı Muştafā ‘aleyhi’s-selām. (14) Vezîr ve kayşer-zāde ve hāzırlar kamu āmîn didiler. Andan soñra hezeyān pāyāna (15) iledüp⁸ elin yüzine sildi ve gicenüñ dañı nışfı geçmiş idi. Çün ta‘ām (16) çeküp getürdiler. Şeybū barmaq ucıyla bir iki loqma alup kayşer-zādeye (17) virdi ve eyitdi: Ey şāh-ı Rūm saña ma‘lūm olsun kim (18) cümle ‘ālem halkı eger olalar bir kimesnenüñ güci yetmez ki bir loqma yimeye. Elbette ta‘ām (19) yimek gerekdür diyü Şeybū-yı şîrîn-kār kayşer-zādeyi iftāra çekdi (20) ve çün vezîrle kayşer-zāde yimege başladılar. Şeybū-yı kāmîl kelimāta (21) girüp anları gāfil kıldı. Nā-gāh ta‘āma dārū-yı hūş-ber qatdı. Dükeli

¹ virem: virüp İ

² bu üçinüñ: -İ

³ çün: -S

⁴ muhkem: muhkem giryesinden ‘acebe qaldı İ

⁵ ben: -S

⁶ ben: -S

⁷ eyledüm: itdüm S

⁸ iledüp: idüp İ

[İ53^a]

(1) yidiler, oturdukları yirde mecâlleri qalmayup medhüş olup düşdiler. (2) Muhtâr-ı ten-dürüst hemân yirinden tırı geldi. Her birini bir hancerle depeledi. (3) Andan sonra¹ vezîrûn üzerine gelüp başını kesdi dağı serây içinde kimi (4) buldılarsa öldürdiler. Bu vechle² cümle³ serây-ı kayşeri güşe-be-güşe geşt idüp (5) bulduğı kimesneleri [S59^b] depeleyüp giderlerken nâ-gâh bir kûbbe üzerine (6) çıka geldiler. Ol kûbbenün kapusın açdılar, içerye girdiler. Bir büyük (7) taş gördiler, bir çâhuñ ağzına konmuş. Şeybû vardı ol (8) taş a el urdı. Muḥkem⁴ kuvvet itdi, taş kâpunuñ ağzından gidermedi (9) ve diqqat idüp giderdi ve içine bağıdı, bir açuk kapu gördi. Ayağın (10) işigine kodı. Bir nerd-bân gördi, ol nerd-bâna kâdem koyup (11) birkaç kâdeme aşığa gitdi. Muhtâr eyitdi: Ey Şeybû zîr-i zemînde ne (12) işüñ var beri gel! Şeybû eyitdi: Fuzûlluk itme, benüm her işüme girme! (13) Kâdî dağı feryâd idüp eyitdi: Ey Şeybû Muhtâr eyü söyler, aşığa gitme yukaru (14) gel! Şeybû eyitdi: Yâve söylemeñ ben bu zîr-i zemînüñ o⁵ gavrına ırmeyince (15) ve ne var idügin⁶ görmeyince ölmezem didi ve eger bir⁷ sâ'atda çıkdumsa (16) hoş ve eger⁸ çıkamadumsa bilün ebed çıkmazam ve eger çıkmayıcak ölürsem (17) Seyyid Cüneyd'i görürseñüz benden selâm peyâm idün diyüp hemân (18) nerd-bânuñ kâdeme kâdem koyup gitdi. Ol nerd-bân ak mermerden (19) idi. Yüz yigirmi beş kâdeme vardı. Şeybû ol kâdemlere⁹ birer¹⁰ kâdem koyup aşığa indi. Kâdî ve Muhtâr kuyınuñ ağzında müteḥayyir (20) olup Şeybû'ya muntazırlar idi. Şeybû bu¹¹ kuyınuñ dibinde bir çâh gördi (21) üzerinde bir çarḥ, ol çarḥ ayağın bağıdı. Ol çarḥ hemân Şeybû-yı

¹ sonra: -İ

² bu vechle: -İ

³ cümle: -S

⁴ muḥkem: -S

⁵ o: -S

⁶ var idügin: vardur anı S

⁷ bir: -İ

⁸ eger: -S

⁹ yüz yigirmi beş kâdeme vardı. Şeybû ol kâdemlere: -İ

¹⁰ birer: bir İ

¹¹ bu: -İ

[İ53^b]

(1) bî-çāreyi yirinden kapdı. Çün¹ dolāb mişāl dönüp ol çāhuñ içine pertāb (2) itdi. Şeybū ol çāhuñ dibine irüp şöyle düşdi ki şadāsı (3) yuğaru Qāđi'yle Muhtār'uñ kulaklarına irdi. Vehmlerinden endāmlarına lerze (4) düşdi. Şeybū'ya [S60^a] bir sā'at miqdārı tevaqquf idüp te'essüf çekdiler. (5) Gice dağı seher vaktine irişdi. Gördiler ki Şeybū'dan ne eşer belürür (6) ve ne haber. Hemān-dem ol taşı kaldurup yine ol çāhuñ² üzerine koydılar³. (7) Çün muhkem berkitdiler⁴. Şeybū'dan ümiz kesüp gitdiler. İki dağı kayşerüñ kaşrından (8) taşra çıkup maqāmlarına gitdiler⁵. Çün geldiler⁶, rahtların alup bahtlarına⁷ (9) güldiler. Ol kayşer⁸ hazīnesinden çıkardukları sīm ü zeri ve yevākīt cevāhiri (10) ve dürer-i ğurer⁹ bir küçük şandūkaya koyup getürdiler. Çün¹⁰ şehrden taşra (11) çıkup beyābāna revāne oldılar. Nā-gāh şubḡgāh irdi. Āyīne-i (12) cihān rüy-ı cānān gibi rüşen olup ḡalāyık biri birin görmege (13) başladı ve nā-gāh ardlarından otuz nefer süvār āşikāre olup yetişüp (14) kimsiz ve kimlersiz didiler. Bunlar çün¹¹ cevāb virmediler. Anlar dağı (15) biri biriyle söyleşdiler. 'Aceb degüldür ki bu iki kişi vezīri ve kayşer (16) oğlını depeleyenlerden degül ise diyüp yine çağırdılar ki ne (17) kişilersiz, niçün cevāb virmezsiniz? Qāđi korkdı ve Muhtār güldi ve (18) Qāđi'ye korkma didi. Anlar egerçi otuz süvārdur ammā benüm yüz (19) tırüm vardır ve eger yüz cebeli olsa her birine bir tır kār eyler. (20) Anlar ḡod otuzdur. Eger sen korkarsañ var bir kenārda tır ki ben (21) Rūmīlere n'eylerem diyüp hemān kemāna oğ kodı. Nazār-ı şavābla nişāna

[İ54^a]

(1) pertāb itdi, ya' nī sīne-i düşmene. Pes oğ Rūmīlerüñ birine toğundı (2) ve ol bir yanından çıkdı gitdi. Atından depesi¹² üzre yıkıldı. Cān-ı ḡabīşi¹³ (3) cehenneme

¹ çün: -S

² çāhuñ: -İ

³ koydılar: kodılar S

⁴ çün muhkem berkitdiler: -S

⁵ gitdiler: geldiler S

⁶ çün geldiler: -S

⁷ bahtlarına: puhtelerine İ

⁸ kayşer: -S

⁹ dürer-i ğurer: dürri İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ çün: -S

¹² depesi: dizi İ

¹³ cān-ı ḡabīşi: cānı İ

ışmarladı. El-ḥāşıl¹ birbirinüñ [S60^b] ardınca yigirmi² tîr atdı ve yigirmi beş süvâr-ı (4) dilîr düşürdi. Dönüp Qādî'ye geldi. Eyitdi: Ol beş süvârı daḥı (5) öldüreyin mi didi³. Qādî n'ola didi ve Muḥtâr çün⁴ peleng cenge âheng (6) itdi ve çün⁵ Rûmîler gördiler ki Muḥtâr yine gelür hezîmet ihtiyâr itdi⁶ (7) ve Muḥtâr maḳtûllerüñ birisinüñ atına süvâr olup peylerince yetdi ve (8) ha diyince gör ki anlara n'itdi. Beş okla beşin daḥı helâk itdi ve Qādî (9) bu kumdan püştelik ardında⁷ mihmân nigehbân-ı cândı. Muḥtâr dönüp (10) Qādî'ye geldi. Qādî Muḥtâr'a hezâr âferîn idüp dest-bâzûña kuvvet (11) vire⁸ diyüp üç atı gezin⁹ atdılar ve birine şandûkayı yükletdiler ve ikisine (12) daḥı süvâr olup revâne oldılar. Bu maḥalde unutma, yine geldük Şeybû-yı (13) ser-geşteye. **Qışsa-i diğer**, Ez-în cânib Ebû Hafş-ı Kûfî rahmetu'llâh¹⁰ şöyle rivâyet (14) ider ki çün Şeybû ol çāhuñ dibine düşdi, gördi bir vâsi^c (15) yir ammâ bir rahne yokdur ki andan içerüye rûşenâlık gire ve derûn-ı (16) dilden âh idüp eyitdi. Qabrûme kendü elümle girdüm ayağumla ve bu belâ-yı (17) 'azîme kendü¹¹ re'yümle irdüm diyüp zâr zâr ağladı ve nâr-ı ḥasretle yüregin (18) dāğladı ve âḥir kendüye ağlamaḳdan saña ne fâ'ide diyüp yirinden (19) tura geldi ve pergâr gibi döndi ve ammâ şöyle zulmet idi kim (20) Şeybû bî-çâre¹² kendüzini görmezdi ve her ḳadem ki başardı başarı¹³ görmezdi ki (21) başduğı yir midür ve yar¹⁴ mıdur veyâ¹⁵ taş mıdur ağac mıdur veyâ¹⁶ dere midür depe midür

[İ54^b]

(1) bilmezdi. Ol zulmetde bu tarîḳ üzre giderken nâ-gâh eli bir¹⁷ dîvâra toḳundı. (2) Şeybû-yı bî-çâre sevindi. Elin ol dîvâra sürüp giderken eli bir [S61^a] âhenin (3) ḳapuya degdi. Bir büyük kilid ile kilidlenmiş enbânından bir miftâḥ çıkardı. (4) Yâ

¹ el-ḥāşıl: -İ

² yigirmi: beş İ

³ didi: -S

⁴ çün: -İ

⁵ çün: -S

⁶ itdi: -S

⁷ ardında: üzerinde İ

⁸ vire: -S

⁹ gezin: gözin İ

¹⁰ rahmetu'llâh: -S

¹¹ kendü: -İ

¹² bî-çâre: -İ

¹³ başarı: -İ

¹⁴ yar: yir İ

¹⁵ veyâ: -S

¹⁶ veyâ: -S

¹⁷ bir: -İ

Fettāh diyüp ol bâbı feth itdi. Şād hurrem olup içerüye girdi. (5) Gördi bu dağı zulmet. Hele görelüm emr-i Bārī neng üzerine cārīdür (6) diyüp bu beytle kendüyi tesellī iderdi. **Beyt**¹:

Ey gönül gam (7) çekme kim her zulmetün bir nūr² var

Her gamun bir şād ve her mātemün bir (8) sūrı var

Nesr³: Şeybū-yı bī-çāre ol sūrāh-ı ferāhda⁴ dört ferseng (9) miqdārı yürüdi. Hiç rüşenālīk belürmedi. Gördi ki hiç zulmetün (10) nihāyeti yok çaķmak çaķdı ve mum yaķdı ve kendüzini zīr-i zemīnde (11) gördi ki seng-i hārādan kesilmiş⁵ meger bu zīr-i zemīni kayşer-i Rūm (12) kesdürmiş idi. Şöyle bülend vāsi⁶ idi kim on süvār oklarıyla ve yaylarıyla (13) yürüseler berāber gönderleriyle⁶ yürüseler dört günden sonra bir deryā kenārına⁷ (14) yetişürlerdi. Şeybū-yı bī-çāre dağı ol sūrāh-ı ferāhda revāne oldu (15) ve kendüye eyitdi ki yoluñ zulmeti tek⁸ zulümāta iletmesün diyüp söyleyi (16) giderdi. Dört gün tamām olıcaķ nā-gāh ol sūrāhdan bir şahrā-yı (17) ferāha çıķa⁹ geldi. Āftāb görüp Vehhāb’a bī-hisāb şükr eyledi (18) ve rüşenālīga irüp Resūl hāzretine mübālağa ile¹⁰ şalavāt virdi (19) ve ol şahrāda üç ferseng yol yürüdi. Nā-gāh bir şuya irişdi (20) kim cümle cihānı şöyle ihāta itmiş ki ne haddi var ve ne kerānı (21) bulunur. Bu ulu şuya tağlardan ve şahrālardan ve āb-ı revānlardan

[155^a]

(1) cereyān idüp inerler karışup¹¹ nā-bedīd olurlar. Şeybū nice gün (2) şu içmiş degül idi. Ġāyet teşne [S61^b] olmuşdı. Çün¹² āb-ı revāna nazar (3) itdi, gördi iki kirde şuyuñ yüzinde¹³ yüzüp gider. Ġāyet (4) acıķmışdı, ol kirdeleri alup yidi ve ol¹⁴ şudan dağı içdi. Cānına rāhat (5) ve nefsine kuvvet tenine kuvvet¹⁵ hāşıl oldu ve teninden terah

¹ beyt: şi‘r Ġ

² nūr: nūrānı Ġ

³ nesr: -S

⁴ ferāhda: ferhunde Ġ

⁵ kesilmiş: yapılmış Ġ

⁶ gönderleriyle: kendü ile Ġ

⁷ kenārına: -Ġ

⁸ tek: yek Ġ

⁹ çıķa: çıķdı Ġ

¹⁰ ile: -S

¹¹ inerler karışup: karışup inerler Ġ

¹² çün: -S

¹³ yüzinde: üzerinde S

¹⁴ ol: -Ġ

¹⁵ tenine kuvvet: -Ġ

gidüp yirine feraḥ (6) geldi. Ol yir ḥod deryā kenārında¹ bir maḵām-ı şerīf idi ve ābı havāsı (7) laṭīf idi. Bir dıraḥt sāyesine varup raḥtın bıraḳdı ve başını (8) yire ḳoyup ḥāba vardı. Bir nice gün idi uyumış degüldi. (9) Bir gün bir gice tamām² niyāmda oldu. Çün Şeybū-yı ‘ayyār uyḥudan uyandı. (10) Efkāra vardı ki ne yire gide ve ne eyleye, bu tefekkürde iken nā-gāh (11) ḳulaḡına şu āvāzesi geldi. Derḥāl yirinden ṭurı geldi. Deryādan (12) yaña naḡar itdi. Bir gemi gördi ve beş kişi ol gemiyi sürüp gelür. (13) Şeybū yirinde epsem oldı³, oturdı. Görmezlige urdı (14) tā gemi kenāra geldi, lenger bıraḡup ṭurdı. Şeybū naḡar itdi. Gemide (15) iki ḥādım ve iki mellāḥ bir ‘avret ve bir ḳız gördi. Ol duḡtere (16) diḳḳatle naḡar itdi. Gördi ki cemālī āftāba tāb virür ve gözleri (17) nergislere ḥāb virür ve zülfiyle ḥālī gōñül mezra‘ına dāne-i dām (18) ekdürür ve ḳadd bāḡda serv-i sehīlere ḥırām öḡredür ve ‘izārından (19) güller reng būy ve ṭarāvet bulur ve dendānından⁴ lü’lü’ler nūriyyet ve leṭāfet (20) kesb eyler ve leb-i ābdārından teşnelikden ölmüş cānlara ḥayāt irişür (21) ve bir dem dīzārından bī-ḳarār gōñüller sūkūn u şebāt⁵ bulur ve Şeybū-yı

[155^b]

(1) zen-dost ol duḡter-i nīk-aḡteri bu vechle göricek ḡāyetde şevḳinden (2) cānı⁶ postına şıḡmayup berg-i ḥazān gibi [S62^a] beñzi şarardı. (3) Endāmına lerze düşdi ve eyitdi: Benüm başumçün bunuñ gibi⁷ nāzenīn rūy-ı (4) zemīnde ele girmez. Eger Seyyid Cüneyd bunu göreydi Reşīde-i ‘Arab’ı unudurdu (5) ve yine kendüye eyitdi: Cüneyd ḳayusı degüldür, meydān senūñdür. Oyunuñ (6) oyna diyüp ḥīle-i enbānına elin şoḳdı ve bir aḳ uzun şaḳal çıkardı daḡı⁸ zenaḡdānına⁹ baḡladı¹⁰ ve bir zūnnār-ı şemmāsī çıkarup ḳuşandı ve (7) bir bol yeñi līk¹¹ ‘abā çıkarup eḡnine aldı ve bir uzun tesbīḥ çıkarup (8) boynına geḡürdi ve arḳasına ḥam virüp yol başına çıkdı ve seccādesin (9) bıraḡup üzerine geḡdi. Tekbīr geṭürüp¹² namāza ṭurdı. (10) **Ez-īn cānīb**

¹ kenārında: kenāra idi İ

² tamām: -İ

³ oldı: -S

⁴ dendānından: dehānından İ

⁵ şebāt: şiyāb İ

⁶ cānı: cān-ı nānākı İ

⁷ gibi: -İ

⁸ elin şoḳdı ve bir aḳ uzun şaḳal çıkardı daḡı -İ

⁹ zenaḡdānına: -İ

¹⁰ baḡladı: baḡlandı İ

¹¹ līk: -İ

¹² geṭürüp: eyledi İ

çün gemi kenāra geldi, kıza dāyesi qarı¹ eyitdi: Birini gönderelüm (11) kim ataña ve anaña haber virsünler. Saña istikbāle gelsünler. Duḡter n'ola (12) didi. Meger bu duḡter qayşerüñ kıızıydı. Qayşer daḡı duḡteri cümle oḡlanlarından (13) anı yig severdi. Şöyle ki² görmege iverdi. Bu duḡter-i (14) nīk-aḡter niçe māh idi ki dāyesi ile hālesine şılaya gitmişdi. (15) Atasına ve anasına³ ve birāderlerine olan vāḡı⁴ adan āḡāh degül idi. (16) Anı bir yoldan alup gitmişdi ve hīç kimesne ol yolu bilmezdi, illā dāye. (17) Ol nerd-bānı tılısmla düzmişlerdi ve her kim çarḡına qademi başdı (18) çarḡ dönüp anı çāha biraḡurdı ve her kim bilüp⁴ şöyle (19) gelür giderdi, hīç aña muzırrat iremezdi ve miḡnet görmezdi daḡı bir yol (20) düzmişdi ki eger qademi ol cānibe koyaydı yir yüzini görmezdi. (21) Şeybū-yı hīle-bāz namāzından ve niyāzından⁵ fāriḡ [S62^b] olıcaḡ kıyāsla bildi⁶ ki bu duḡter-i

[I56^a]

(1) qayşerdür. Kendüye eyitdi, dürüst bildüm kim duḡter atasınuñ ve anasınuñ (2) ve birāderinüñ aḡvālinden ḡaberdār degüldür diyüp bülend āvāz ile İncil (3) oḡumaḡa başladı⁷. Bir edāyla şadayla oḡudı ki her kim işitdi bī-iḡtiyār (4) zār zār aḡladı. Duḡter çün Şeybū-yı hīle-bāzuñ āvāzın işitdi ḡāyet (5) ḡazzından ḡuşını hūşını⁸ aña ḡavāle itdi ve dāyesine eyitdi: İncil oḡuyan ne kişidür (6) ve kimüñ eşidür. Dāye eyitdi⁹: Bu şemmās rāhibüñ āvāzıdır ve bu şemmās (7) elli yıldur ki şol ırāqda görinen kühsārda bir ḡārı vaḡan idinmişdi. (8) Atañ qayşer kerrātla da⁹ vet itmişdi, bu gelmemişdi¹⁰. Dāye şöyle şandı kim bu şemmās (9) rāhibdür ve ḡāyet ⁹acebledi. Bu cānibe ne yüzdendür ki zāhibdür (10) ve kim getürmişdür ve bunda neye¹¹ tālibdür diyüp müteḡayyir oldı. Ol (11) deliliyle ki ben bu yolu şöyle düzdürdüm ki cāzūluḡa hīç (12) āferide bensüz bu yire gelmez. Meger şemmās kerāmetle bunda¹² gelmişdür. Dāye her

¹ qarı: -İ

² şöyle ki: söylemege İ

³ anasına: -S

⁴ bilüp: bilürse İ

⁵ niyāzından: -İ

⁶ bildi: eyledi İ

⁷ başladı: āḡāz itdi S

⁸ hūşını: -İ

⁹ eyitdi: -S

¹⁰ bu gelmemişdi: -İ

¹¹ neye: -İ

¹² bunda: -S

(13) sözi söyler Şeybū-yı ‘ayyār¹ diñlerdi. Andan² yine İncil oğumağa (14) başladı. Söyle ki duğter dāye ve hādimler iştider. Şabr idemeyüp (15) gemiden taşra çıktılar. Şeybū’nuñ başına üşüp³ ayağına düşdiler. (16) Şeybū anlara iltifāt eylemedi, kendüye eyitdi⁴: Bu ne harekātudur (17) diyüp İncil oğumağa meşğül oldı. Ol gün ol⁵ gice ārām itmeyüp⁶ şol kadar (18) okudı ki tā şubh-ı şādık ufğ-ı Maşrıq’dan⁷ zāhir oldı. **Ebū Hafs-ı Kūfi** (19) rahimehu’llāh⁸ şöyle rivāyet ider ki çün rüz rüşen oldı, duğter-i kayşer Şeybū’nuñ yüzine bağıdı. Gördi ki bir pīr-i nūrānī şan ki ihāta [S63^a] itmişdür. Nūrānī⁹ (20) ağı uzun¹⁰ sağıal çağı kuşağına atmış, tesbīh elinde şemmāsī zünnār belinde. Duğter (21) Şeybū’nuñ seyrinde hayretde qaldı. Şeybū-yı hīle-kār dağı duğtere

[156^b]

(1) nazār itdi. Gördi bir serv-ğadd¹¹ lāle-ğadd gül-‘izār kebg¹²-reftār şeker-leb (2) sīb-ğabğab ğonce-dehen semen-gerden bir¹³ nāzenin *fe-tebārak-allāhu ahsenu’l (3) hālīkīn*¹⁴ diyüp tīre¹⁵ qaldı. Şeybū’nuñ ğöñli şehrini duğterūñ (4) ‘aşğı sipāhı urup ğāret kıldı ve ‘aşğı şāhı¹⁶ dil tahtına (5) geğıüp emāret itdi ve Şeybū-yı bī-dil dağı bu şī‘ri hāl idinüp (6) okurdi. **Şī‘r :**

Nā-ğāh ğözlerüm ğörüp ol serv-i kāmēti

Her dem başuma (7) kıparur oldı kıyāmēti

Dīvāne itdi çün beni sevdāsı zūlfünūñ

(8) Söylemez oldı Leyl ü Mecnūn hikāyeti

¹ ‘ayyār: -S

² andan: -S

³ üşüp: düşüp S

⁴ eyitdi: -S

⁵ ol: -S

⁶ ārām itmeyüp: -İ

⁷ şubh-ı şādık ufğ-ı Maşrıq’dan: şabāh şarğıdan İ

⁸ rahimehu’llāh: rahimehu İ

⁹ duğter-i kayşer Şeybū’nuñ yüzine bağıdı. Gördi ki bir pīr-i nūrānī şan ki ihāta itmişdür. Nūrānī: -İ

¹⁰ uzun: -İ

¹¹ qadd: kāmēti İ

¹² kebg: ğibi İ

¹³ bir: -İ

¹⁴ Sonra nutfeyi (aşılanmış yumurta) yaptık. Peşinden alakayı, bir parçacık et haline soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla insan haline getirdik. Yapıp-yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir. Mü’minûn: 23/14.

¹⁵ tīre: hayrān İ

¹⁶ şāhı: sipāhı İ

Dil muşhaf-ı cemālin okur şu gibi (9) revān

Tahrīr olalı levh-i dile hüsni-āyeti

La¹ leb öninde hayāsuz (10) degül midür

Āb-ı hayātdan kim iderse rivāyeti

Cüneyd bir şāh-ı ‘aşk çeküp (11) virmeyüp amān

Urdı gönül vilāyetini itdi ġāreti¹

Şeybū’yı (12) baħr-ı ‘aşka tamām eyledi ġarīk

Şundan ki görür mi kenār-ı selāmeti²

Neşr: (13) Bu şi‘ri okuyup Şeybū-yı bī-dil şarāb-ı ‘aşkından *lā-yu‘kal* idi. (14) Ammā merdānelikle kendüzini şaklardı ve duħter Şeybū’nuñ ayağına düşüp (15) elin öperdi ve zār zār rikḳat idüp mağfīret taleb iderdi. (16) Şeybū vera¹ı koyup aña ṭama² gösterdi. Çün bir zamān geçdi (17) ve güneş kuşluk yirine geldi. Duħter ṭa‘ām getirüñ didi. Şeybū yimezem (18) didi. Duħter niçün didi. Şeybū eyitdi: Gündüz şā’im ve gice (19) kâ’imem didi ve heftede bir kez yirem didi³ ve yidigüm daħı yedi (20) dāne mevīzdür. Müdām bizüm kārumuz perhīzdür. Duħter eyitdi: Ey zāhid-i (21) zamāne yedi dāne mevīzden ki sen yirsen birkaç dāne bize de⁴ vir biz⁵ daħı

[İ57^a]

(1) yiyelüm ki senüñ bereketünden [S63^b] behremend olavuz. Şeybū-yı nüktedān enbānın cemī⁶ (2) zamānda kendüden ayırmazdı. Zīrā enbānından ne dilerse çıkarurdu. (3) Be-⁷ināyet-i Vehhāb u himāyet-i Muḥammed aşhāb bu sözi duħterden işidicek (4) ġāyet hurrem oldu. Hemān⁶ hīle-i enbānına el şokdı, bir nice dāne mevīz çıkarup (5) virdi ki ol mevīz dārū-yı hūş-berle perverde olmışdı. Bir dānesin (6) yiyen üç gün kendüden gidüp yaturdı. Çün duħter⁷ Şeybū elinden (7) ol mevīz dānelerin aldı. Üç dānesin kendü yidi ve ikişer⁸ dāne (8) daħı dāye ve ḥādimler ve

¹ ġāreti: ġārātı İ

² selāmeti: selāmı S

³ didi: -S

⁴ de: -İ

⁵ biz: -S

⁶ hemān: -İ

⁷ duħter: -İ

⁸ ikişer: iki İ

mellâhlar yidiler. Henüz mi‘delerinden (9) inmedin boğazların şıkdı ve gözlerin yumdı. Hemân oturdukları (10) yirde bî-cân gibi düşdiler. Şeybū-yı zen-dost hâli böyle göricek (11) sevindi. Cân-ı pâki¹ postına sığmayup² hemân-dem tırı (12) gelüp hancer-i âbdârın ‘uryân idüp evvel dâyesin kesdi. Andan (13) hâdimüñ birin³ kesdi ol⁴ birin öldürmedi. Ol ‘illetden ki hûb-‘tal‘at (14) idi. Kenâr-ı deryâda kodı. Andan sonra mellâhları deñize bıraktı (15) depeledi ve leşlerini kamu deryâya atdı⁵ dağı ol duhter-i mâh-rûy (16) ol ahter-i siyâh müyü kucağına alup öpe öpe kuça kuça⁶ gemiye (17) koydı. Geminüñ lengerin koparup yukarı aldı ve serenini toruya (18) urup yelken açdı ve âlâtın yirlü yirince berkidüp dümenine oturdu. (19) Rûzgâr dağı kenârdan Şeybū dağı ne yire gidecegin bilmezdi. Hemân (20) rûzgâruñ öñine düşdi. Rûzgâr gemi etegine alup gitdi. (21) Gemi dağı deryâ yüzinde murğ-âb gibi şitâbla kanadın açup uçup

[157^b]

(1) giderdi ve geminüñ içinde hod nafağata nihâyet yoğdı. (2) Hânegî helvâ gibi bişmiş selvâ gibi ve şeker börek gibi⁷ ve yağlı çörek gibi (3) ve pür-şahanlar tavuk etleri ve pür-meşrebelerle şeker şerbetleri ve tolu destilerle (4) âblar çün cüllâblar ki duhter [S64^a] içün hâlesi virmişdi. Şeybū-yı şirîn-kâr (5) ol ni‘ metden acıkdukça iftâr iderdi ve şuşadukça ol şerbetlerden (6) içerdi ve Hudâ’ya hamd idüp ol duhter-i nîk-ahterüñ ay gibi cemâlin (7) temâşa eylerdi. Ba‘de ‘usri yusrâ⁸ diyüp ol Zü’l-minen’e⁹ minnetler idüp (8) eyidürdi: Bunca gün belâsın çeküp bunuñ gibi zîbâ tal‘atuñ nûrıyla (9) gûyâ zulümât içinden âb-ı hayâta çıkıdum¹⁰, yetişdüm diyüp ol nefâyisden (10) nefsi dilediginçe yirdi ve ol şerbetlerden¹¹ içerdi. Gâh gâh ba‘de’t-‘ta‘âm (11) şerbet yirine ol duhterüñ hûb-endâmın ve lebin leben¹² gibi emerdi. Ammâ ol (12)

¹ cân-ı pâki: cânı S

² sığmayup: sığmayıyazdı S

³ hâdimüñ birin: hâdimlerin İ

⁴ ol: ammâ İ

⁵ atdı: bıraktı S

⁶ öpe öpe kuça kuça: öpe kuça S

⁷ gibi: -İ

⁸ Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır. İnşirah: 94/5-6.

⁹ Zü’l-minen’e: devlete İ

¹⁰ çıkıdum: -S

¹¹ şerbetlerden: şarâblardan İ

¹² leben: -İ

duĥter bī-ĥaber idi. Zībā¹ ol dāne-i mevīzden zīr ü zeber idi. Rāvī (13) şöyle² rivāyet ider ki duĥter üç gün üç gice mürde gibi yatdı. (14) Kendüye gelmedi ve gemi daĥı ol deryā-yı bī-pāyānuñ lüccesinde ejder (15) gibi kıjgırup giderdi ve Şeybū-yı şirīn-kār daĥı acıķduķça istediĥi (16) ni‘metlerden iftār idüp ve şerbetlerden daĥı içerdı. Ba‘de‘t-‘ta‘ām (17) mīve yirine ol gül-endāmuñ şeftālūsını emerdi ve nā-gāh (18) duĥter āgāh olup gözin açdı. Nigāh itdi, üzerinde bir nev-ĥaṭṭ (19) civān³ gördi. Bu kim ki diyüp başın kıaldurdı, eṭrāfına (20) nazar itdi. Gördi ne dāye var ve ne ĥādimler var ve ne mellāĥlar (21) var ne rāhib var⁴ ve ne kenār görünür. Lücce-i deryāda gemi daĥı at⁵ zimāmın virmiş

[İ58^a]

(1) bādih yügrük at gibi segirdüp giderdi. Duĥter daĥı derūn-ı (2) dilden āh idüp baĥt-ı siyāhına zār zār aĥlardı. Dilden nāleler (3) idüp ve gözden jāleler dokerdi. Feryād idüp Şeybū’ya eyitdi: (4) Sen kimsin beni kıanda iledürsin dāye ve ĥādimler ve mellāĥlar ve şemmāsī rāhib (5) daĥı anlar beni kıanda kıoyup gitdiler? Şeybū güldi ve eyitdi: Ol şemmāsī (6) rāhib didüĥün benem. Ol rüzgārda deryā [S64^b] kenārında senün kıatunḍa⁶ idüm ve şimdi (7) lücce-i deryāda niçe kıatunḍa isem şöyle bil ki civānem⁷ dāyeñi ve ĥādimlerün (8) ve mellāĥları cümlesinün başın kesüp deryāya bıraķdum ki şimdi anları (9) Ĥālķ balıkklara yidürmişdür ve şimdi sen benüm ‘arūsım olmaķ gereksin (10) diyüp lebin būs itdi. Duĥter andan şöñra bildi ki neye uğramış. Eyitdi: (11) Ey zālīm ben işitdüm ki Ĥamza bin⁸ ‘Abdü’l-muṭṭalib zamānında bunuñ gibi (12) ĥareketi ‘Amr Ümeyye⁹ idermiş. Ĥamza anunçün bunuñ gibi ĥareket itme dirmiş¹⁰. Meger sen anuñ ĥışmı mısın? Şeybū eyitdi: (13) Belī, ben anuñ oĥlı¹¹ oĥlıyam. Sen ĥāṭır u ‘āṭırūñ¹² ĥoş tut. Benüm murādumca (14) ol yoĥsa seni daĥı anlarıñ gibi iderem. Duĥter çün Şeybū’dan bu (15) sözi işitdi gör ki

¹ zībā: -İ

² şöyle: -S

³ bir nev-ĥaṭṭ civān: nev-ĥīzz bir civān İ

⁴ ne rāhib var: -İ

⁵ at: -S

⁶ senün kıatunḍa: -İ

⁷ bil ki civānem: ki cānum İ

⁸ bin: -S

⁹ ‘Amr Ümeyye: bir kimesne İ

¹⁰ Ĥamza anunçün bunuñ gibi ĥareket itme dirmiş: -İ

¹¹ oĥlı: -İ

¹² ‘āṭırūñ: -İ

kendüye ne iş itdi. Bî-ihtiyâr zâr zâr (16) ağladı ve nâr-ı hasretle yüregın tağladı. Eyitdi: Ey haramî benden (17) hiç kâm tevki⁶ itme kim benüm başımı ka⁶ it kim ben min¹-ba⁶d dirlik (18) dirilmezem. Bunı² didi ve dağı şol kadar ağladı ki kendüden gidüp (19) düşdi. Şeybū-yı çālāk ğamnāk oldı. Çün³ duğter yine kendüye (20) gelüp ağladı ve kendü için yasa başladı. Şol kadar (21) yas itdi ki havāda kuşlar ve deñizde balıklar aña muvāfa⁶at idüp

[158^b]

(1) rıkkat eylediler. **Rāvī şöyle rivāyet ider ki** duğter yedi gün ve (2) yedi gice ne yimek yidi ve ne şu içdi ve ne uyku uyudı. (3) Gemi dağı ol bî-nihāyet bağrda ejder-i siyāh gibi kījğırup giderdi (4) ve duğter eyidürdi⁴ dağı nice bir ağlasun ve yüregın nâr-ı ğamıyla nice bir (5) tağlasun. Çün⁵ giryeden sākin olup şöyle bir zamān mütefekkir (6) ve müteğayyir ü müteğassir⁶ kaldı. Şeybū dağı duğter bî-ğod yaturken rāhibāne (7) tonların çıkarup enbāna şalmışdı. Yine şekl-i aşlına girüp (8) gemiye gelmişdi. Ha⁷ budur ki Şeybū dağı [S65^a] kadde, kāmimde, cemāilde ve kemāilde (9) idi, zū-fünündı ve kelimātı mevzündı. Duğtere sürür u ħubūr⁸ (10) virmekçün eline tañbūr alup şetārete başladı ve Şeybū-yı ħile-bāz (11) sāzda ve āvāzda⁹ bî-nağır idi ve ‘ilm-i mūsikīde ħabir idi. tañbüresin (12) perdāz idüp ol mağbūb-ı ğazāle münāsib ħüb-ğazeller okumağa (13) ser-āğāz eyledi¹⁰. Rāstdan girüp cemī⁶ mağāmātı ħüb-tağrīrātıla seyirler¹¹ idüp (14) gelüp gine rāstda karar itdi. Çün¹² Şeybū ħoş-āvāz ile¹³ ol (15) duğter-i dil-nüvāza nağar itdi. Gördi ruğ-ı feruğlarında ‘alāmet-i beşāset (16) var, yine tañbüresin eline alup gūş-māl itdi¹⁴ ki dā’ire-i perdeden (17) tecāvüz itmeye. Şeybū şāh¹⁵-āvāz ile dağı Ħicāz-ı nevāda mağāma āğāz (18) itdi. Şol

¹ min: -İ

² bunı: -İ

³ çün: -S

⁴ eyidürdi: -S

⁵ çün: -S

⁶ müteğassir: müteğayyir İ

⁷ ha⁷: çağ İ

⁸ ħubūr: -S

⁹ āvāzda: -S

¹⁰ eyledi: itdi İ

¹¹ seyirler: -İ

¹² çün: -S

¹³ ile: -S

¹⁴ itdi: virdi İ

¹⁵ şāh: temāşā S

havâlarda pervâz eyledi ki duhter-i dil-nüvâza bî-ihtiyâr (19) hezâr ‘işve¹ vü nâzla
turi gelüp rakşa girdi. Şeybû-yı zen-dost (20) dahı duhterüñ bu hâletini görüp cânı
postına şıgmayup bu şi‘ r-i (21) niyâz-âmûzı okurdi. **Şi‘ r:**

Göreliden ruhlaruñ ey mäh-peyker

Düşüpdür

[İ59^a]

(1) cānuma ‘aşkuñdan aḡger

Derûn-ı lāle gibi dil göyüñdi

Teraḡḡum eyle baña (2) ey gül-ter

Serāy-ı dil olupdur naḡşuñla²

Münaḡḡaş ey nigār-ı rūḡ-perver³

(3) Kitāb-ı ‘aşkuñ ey duhter tamāmet⁴

Dil itmiş revān şu gibi ezber

Senüñçün (4) Şeybū cism-i mülkin ey cān

Şalupdur baḡr-ı bî-pāyāna yek-ser

Neşr: (5) Çün⁵ Şeybū bu şi‘ ri okurdi duhter dahı Şeybū’nuñ hoş-āvāzın (6) istimā‘
idüp semā‘ da vecde vardı. Şeybū dahı bu hâlete germ olup (7) rakşa girdi. Şol kadar
semā‘ itdi ki ol dahı ‘ālem-i vecde vardı. (8) Bunlar bu hâlde semā‘ da iken çün⁶
rūzgār dahı sākin olup (9) gemi dahı sükūn bulmışdı⁷. Çün bunlar yine kendülerine
[S65^b] geldiler. Gördiler ki (10) rūzgār sākin olup gemi dahı sükūn bulmuş⁸. Çün⁹
duhter dahı Şeybū’ya kām nā-kām (11) iltiyāma başladı. Şeybū dahı duhterüñ
mülāyemetin görüp¹⁰ mükālemeye başladı. (12) Nā-gāh yine¹¹ rūzgār gelüp gemiyi

¹ ‘işve: ‘aşk S

² naḡşuñla: nefsuñle İ

³ rūḡ-perver: rūḡ berüz İ

⁴ tamāmet: tamām İ

⁵ çün: -S

⁶ çün: -S

⁷ bulmışdı: oldı İ

⁸ gemi dahı sükūn bulmuş: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ görüp: -S

¹¹ yine: gine İ

yürüttdi. Ol deryā-yı bî-pāyānda (13) kırk gün kırk gice¹ zevrağ segirdürdi. Hiç bir kenār āşikāre olmadı. (14) Şeybū-yı ‘ayyār bu duğter-i dildār-la bāzār-ı nāz niyāz iderlerdi². Bu maḥalli unutma (15) ki gelürüz ve bu yaña Reşide-i dil-ārāmuñ ser-encāmına geldük³. **Qıṭ‘a:**

(16) Bu maḥalli ḥātıruñda tut ferāmūş eyleme

Gūş kııl tā saña⁴ bir ğayrı ḥikāyet ideyin⁵

(17) İdeyin taḥrîr göñlüñ levḥine ey şehr-yār

Ḥüb-taḥrîr ile rāviden rivāyet (18) ideyin

Qıṣṣa-i diğər: Ebū Ḥafş-ı Kūfî raḥmetu’llāh⁶ Ḥālifenüñ (19) öñinde şöyle ḥikāyet eyledi ki Reşide ki ol şehr-i Tevb’de balıkcı (20) evinde qalmışdı. Anlaruñla tamām altı ay miqdārı⁷ olmuşdı. Ol altı (21) ay⁸ rüzını tā şeb sūzıla ve şebini tā rūzgār bile⁹ geçürürdi.

[159^b]

(1) Her dem Cüneyd’i yād idüp feryād iderdi. Gözinden ḥ‘āb ve göñlinden (2) tāb ve cānından rāḥat ve nefsinden ḥazẓ-ı ni‘met¹⁰ gitmişdi ve qatında Cüneyd’üñ (3) cemāl-i ḥayālinden ğayrı iş bitmişdi ve kendüye¹¹ günde¹² bir loğma iftār¹³ iderdi (4) anı daḥı ‘illet-i hezār-la yirdi. Niçe ki balıqcı evine girdi (5) ebedā¹⁴ taşra çıkmadı veyā deriçesinden taşra bakmadı ve kimseye söz (6) söylemedi ve yüz göstermedi ve eger bir maşlaḥat içün zarūrî (7) taşra çıkmak vāqı‘ olsa idi yüzine bürka‘ çeküp çıkardı. (8) Altı ay tamām ol balıqcınuñ evini zindān idüp rüz şeb giryān (9) u nālān ve hem-dem-i āḥ fiğān idi ve her qademi¹⁵ derd ü elem idi. Balıqcınuñ (10) dört

¹ kırk gice: -İ

² bāzār-ı nāz niyāz iderlerdi: bāzār u bāz niyāzda idiler İ

³ geldük: -S

⁴ saña: ki İ

⁵ ideyin: -İ

⁶ Kūfî raḥmetu’llāh: Kūfî raḥmetu’llāh eydür İ, -S

⁷ miqdārı: -S

⁸ ol altı ay: -S

⁹ rūzgār bile: rüz ile İ

¹⁰ ni‘met: -İ

¹¹ kendüye: -S

¹² günde: -İ

¹³ iftār: -İ

¹⁴ ebedā: ebed İ

¹⁵ her qademi: -İ

kuzgun gibi¹ siyāh kızları var idi. Dördü daḥı (11) [S66^a] Reşide'ye 'āşık olmuşlardı ve her biri Reşide'yi benimseyüp cānları (12) gibi tutup balıḡla besler idi. Zīrā ol şehruñ ekşer ḥalkı balık (13) yirler idi ve etmekleri şüret tarısından idi ve yağları (14) şıḡır yaḡıdı. Bunlardan ḡayrı nesne yoḡıdı. Reşide bu evde (15) ḡāyet ta'ab çeküp şöyle oldu ki her dem Rabbü'l-āleminden² (16) ölümün taleb ider oldu. Ol şehruñ ḥalkı cümle 'uryān (17) yürürlerdi. Eger erleri ve eger³ 'avretleri ve dizlerini⁴ örtmişlerdi (18) anı daḥı koyun derisiyle. Bir gün Reşide def -i melāletçün balıkçıya (19) eyitdi: Dilerem ki pādişāhuñuzı temāşā idem ve gönlümi biraz egleyem. (20) Balıkçı eyitdi: Dīvāne mi olduñ eger sen evden taşra çıkup (21) şehirde seni göricek olurlarsa⁵ şehruñ ḥalkı birbirin

[160^a]

(1) öldürürler. Andan soñra beni öldürürler soñra⁶ benüm 'avretüm ve benüm⁷ oḡlancuḡlarum (2) benüm firāḡumdan⁸ helāk olurlar. Şimdi hiç sen ḡam yime ve⁹ ḡuşşa çekme ki benüm dört (3) kızum saña olança yeter. Hemān¹⁰ evden taşra çıkma ve deriçeden bakma ol (4) sebebdan ki bu şehruñ ḥalkı senüñ gibi ādemi hiç görmiş ve işitmiş (5) degüllerdür. Reşide çün¹¹ bu sözi işidicek müteḡayyir ḡaldı ve mütefekkir olup (6) kendüye eyitdi: Ne belā ve ne miḡnetdür ki baña vāḡı' olmuşdur. Bunuñ gibi (7) dirlikden ölem çok yıḡdūr ki¹² bu siyāhlar ile benüm¹³ 'ömr-i 'azizüm tebāh oldu. (8) Ey kāşki benüm māderüm beni toḡurmayup bunuñ gibi belālara uğramayaydum (9) didi¹⁴. **Rāvī şöyle rivāyet ider ki** balıkçıyla Reşide bu (10) kelimātda iken¹⁵ dīvār ardından bir siyāh ḡavlaḡ örü tırmış bu sözi (11) söyleyen¹⁶ kimlerdür diyüp deriçeden nigāh itdi. Reşide'yi yegāne görüp (12) āh itdi. [S66^b] Az

¹ gibi: -S

² Rabbü'l-āleminden: dünyadan S

³ eger: ger S

⁴ dizlerini: -S

⁵ seni göricek olurlarsa: gezecek olursa S

⁶ soñra: andan İ

⁷ benüm: -S

⁸ benüm firāḡumdan: -İ

⁹ yime ve: -İ

¹⁰ hemān: -S

¹¹ çün: -S

¹² yıḡdūr ki: olmuşdur İ

¹³ benüm: -İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ iken: -İ

¹⁶ sözi söyleyen: söyleşenler S

kaladı ki dīvāne ola hayrete varup āh itdi ve fikrete (13) düşdi ve kendüye eyitdi: İşüñ evlāsı oldur ki kıl Mevlā'sı (14) izinsüz bir iş işlemeye. Ben bu dil-ārām pādişāha i' lām ideyim ki fülān (15) balıkcınuñ evinde bir şāhib-i cemāl civān vardur diyem. Pādişāh dağı beni (16) hūş idine belki şehre hākım eyleye diyüp her gün bu civānuñ müvekkeli (17) olup ve ruḥ-ı zībāsın temāşā idüp şafā sürürem. Bunı didi¹ dağı turup (18) pādişāhuñ bārgāhına vardı. Hızmet idüp ve Reşide-i 'Arab'ıñ (19) tal'at-ı zībāsın ve kāmēt-i ra'nāsın ve kelimāt-ı cān-fezāsın ve sözinde (20) edāsın vaşf eyledi. Pādişāh çün siyāhdan bu sözi işitdi (21) gör ki ne iş itdi ve Reşide görmedin kulağdan 'aşığ oldu.

[İ60^b]

(1) Hemān-dem yirinden hezār erle balıkcınuñ evini hışār itdi (2) ve birini içerye gönderdi ki Reşide'yi taşra çıkardı ve balıkcı bī-çāre karar (3) idemeyüp ardınca bile çıktı. Demdür² kademdür ki pādişāh dervişler (4) evine kadem başdı. Pādişāh eyitdi: Bu civān-ı sefid çokdan mı sendedür? (5) Balıkcı eyitdi³: Nice müddet-i mediddür ki bendedür. Pādişāh eyitdi: Ben bunı (6) almağa geldüm. Balıkcı ağladı, alma didi. Pādişāh eyitdi: Niçün? Balıkcı eyitdi: Ol (7) sebebden ki ben⁴ ve 'avretüm ve kızlarum ve oğlancuqlarum bunuñla üns tutup (8) tururuz. Pādişāh eyitdi: Ey nābe-kār bu nice müddet-i medidden baña dimeyesin (9) diyüp tīg çeküp balıkcınuñ boynın urdı ve balıkcı 'avreti (10) ve oğlancuqları bu hālî görüp feryād figān ve āh u zāra başladılar. Pādişāh (11) emr itdi: Cümlesin pāre pāre eylediler. Çün⁵ pādişāh atından aşğa inüp (12) [S67^a] sağalını, yüzini ve gözini Reşide'nün ayağına sürdi. Eyitdi: Ben (13) vākı' amda gördüm idi ki Hāk tebarek ve Te'ālā bu vilāyete bir⁶ mübarek kişi (14) gönderdi. Meger ol kişi sensin. Ğam yime ve guşsa çekme ki bir niçe duḥterüm (15) vardur. Cümlesi ğāyet⁷ hüsndārdur ve her kankısın dilerseñ saña vireyin ve senden (16) eyü evlād gelüp bu bilādı ābād itsünler ve bir pādişāh vardur ki her yıl benden (17) gücle⁸ bāc u harāc alır. Umaram kim senüñ devletünde anı musahhar idem diyüp (18) emr eyledi. Bir tāt getürdiler, cevāhirle ve yevākitle

¹ didi: -İ

² demdür: deyr İ

³ eyitdi: eyitdi sen S

⁴ ben: -İ

⁵ çün: -S

⁶ bir: -S

⁷ ğāyet: -İ

⁸ gücle: -İ

muraşsa¹. Reşide'nün (19) başına vurdılar ve bir¹ taht-ı zerrin getürdiler ve yevākīt ve cevāhir ve la¹ ile (20) muşanna¹. Reşide'yi anuñ üzerine çıkardılar. Pādişāhuñ a¹ yān-ı hāzreti (21) ve erkān-ı devleti ve dilirleri ve leşkerleri cümlesi cem¹ olup gelüp

[İ61^a]

(1) Reşide'nün öninde baş kodılar, alkışlar eylediler². Andan³ sonra Reşide'yi tahtla⁴ başları (2) üzerine getürüp pādişāhuñ serāyına getürdiler **ve rāvi şöyle⁵ rivāyet** (3) **ider ki** Pādişāh-ı zengiyānuñ on kızı var idi. Beşi bāliglerdi (4) ere vormeli olmuşlardı ve ammā beşi dağı katı bülūga irmemişti ve anlar (5) ki bāliglerdi kāmeleri menāre gibi bülend⁶ idi ve kendüleri gurāb (6) gibi siyāh idi. Zira bu tā'ife zengiler idi ve tenleri 'uryān idi. (7) Hemān 'avret yirleri⁷ örtülmüş idi koyun derisiyle. Gayrı nesneleri (8) yoğdı ammā altunları ve incüleri ve yākülari ve la¹ lleri⁸ ve cevherleri (9) çoğdı. Ol duhterler māzerleriyle çün Reşide'yi gördiler hemān yirlerinden (10) tırdılar, geldiler. Reşide'nün başına üşüp ayağına düşdiler. Şol kadar (11) ayağını ve elini ve yüzini ve gözünü öpdiler ki Reşide kendüden gitdi. (12) Pādişāhuñ **[S67^b]** ve siyāhuñ cümle 'avretleri geldiler. Reşide'nün etrafında (13) tırdılar. Ol tā'ifenün bağallerinün bed⁹-rāyihası ferseng-be-ferseng (14) giderdi. Reşide ol búi-ı bedden bī-ğod olupdı. Halife bunu (15) işitdi. Kaḫkahaya düşdi ve eyitdi: Ey muḫaddis söyle görelüm (16) Reşide anlar ile n'eyledi. **Ebū Ḥafş-ı Kūfi¹⁰** eyitdi: Ol pādişāhuñ (17) cümle sipāhı cem¹ olup guluv idüp pādişāha geldiler. İttifāk idüp (18) eyitdiler: Eger dilerseñ ki biz senün hizmetinde olavuz her gün bu civānı (19) taht üzerine geçür ki cümlemüz cemāl-i cemālin müşāhede idevüz. Sen dağı¹¹ (20) balıkcı gibi bu civāna mücāhede çekdürme ve eger bu didüğümüz vech üzre (21) olmazsañ bil ve āgāh ol ki saña 'āşī olup çok fesād iderüz.

¹ bir: -İ

² alkışlar eylediler: alkışladılar İ

³ andan:-S

⁴ tahtla: -İ

⁵ şöyle: -S

⁶ bülend: -S

⁷ 'avret yirleri: 'avretleri S

⁸ la¹ lleri: -S

⁹ bed: -İ

¹⁰ Kūfi: -S

¹¹ dağı: de İ

[İ61^b]

(1) Şöyle ki dillerde yād olup illerde ad¹ kalur ve daḥı her kimüñ ki duḥteri (2) vardur bir gün anuñ öñinde ola. Pādişāh eyitdi: Her gün olmasun (3) ammā didügüñüz vech üzre heftede bir gün olsun ve anlar daḥı bu kavle rāzı (4) olup gitdiler ve pādişāh bir kār-gır hücre yapdurdı. Kapusın ve deriçelerin (5) ābnūsdan ve iḥinüñ sıvasın müzehheb idüp müretteb kıldılar. (6) Çün² tamām olıcaḥ müzehheb idüp Reşide-i ‘Arab’ı anda koydılar ve her (7) gün aḥşāma degin yüz biñ kişi miḳdārı hücrenüñ dā’iresinde (8) devr iderlerdi ve āh u zārıla ḥasretten ḳan ağlarlardı ve firḳat-i (9) dīzārıla anlara Reşide deriçeden başın taşra çıkarup ‘arż-ı cemāl³ (10) eylerdi ve anlar daḥı bu tecellide tesellī bulup giderlerdi. Bu nev⁴ üzre (11) bir nice eyyām geçdi ve Reşide bu ‘iḳāb-ı ‘azīme⁴ ve bu ‘azāb-ı (12) elīme ile ol hücrede tenhā ḳaldı. Ne bir mūnis-i müşfiḳ var⁵ ve ne (13) bir ḡam-ḥ’ār-ı muvāfiḳ⁶ ki [S68^a] anuñla eglene ve bir laḥza giryeden ḥālī degüldi. (14) Kām nā-kām ol siyāhlarla geçinürdi ve ‘acīb ve ḡarīb şekiller görüp (15) bu beytleri ḥāl idinüp okurdı.

Meşnevî:

Bir kez yüzümi (16) görmege cānlar fedā idi

Yanumda pādişāh-ı cihānlar gedā idi

(17) Naṭ⁷ -ı zemīnde virmezken ruḥ o şehlere⁷

Şimdi görüñ ki⁸ gösterürem (18) rû-siyāhlara

Nā-cins şoḥbeti dil ü cānı yaḳarmış

Nār-ı cahīmden (19) daḥı sūzende nārmış

Zinhār girme nā-cinse şoḥbet eyleme seni

(20) Eyler nişāna tīr-i mezāmetle her denī

Yā Rabb bi-ḥürmet-i beden-i cān-ı Muştafā

¹ ad: -İ

² çün: -S

³ cemāl: -İ

⁴ ‘iḳāb-ı ‘azīme: ‘iḳāb üzre ‘azīme İ

⁵ var: -S

⁶ muvāfiḳ: muvāfiḳ var S

⁷ şehlere: şehre İ

⁸ görüñ ki: gözüñe İ

(21) Eyle beni bu şöhet-i nā-cinsden cüdā

Nesr: ve Reşide ol hücrede bu beytleri

[İ62^a]

(1) okurdu. Anasınıñ ve atasınıñ ve birāderlerininñ firākından zār zār ağlardı (2) ve nār-ı hasretile yüregın tağlardı. Şöyle kim murğlar havāda ve mähiler (3) deryāda aña muvāfaqat idüp rıkkat eylerdi. Girye vü sūz güdāzdan (4) fāriğ olup namāz kılurdu ve bu¹ nev² üzre rūz u şeb bükāda ve du³ āda (5) idi ve sırrını hiç eħade fāş itmezdi. Hiç bir kimesne anı² (6) bilmez idi ki er midür veyā ‘avret midür ve gönli şehrinde Cüneyd’ün⁴ ‘aşkı (7) sultān olup ve cān vilāyetine ħākim idi. Pes andan³ ğayrı daħı (8) bātinī Cüneyd-i civānla idi ve zāhirī zārūrī zengiyānla idi. Her gice (9) bir mekrūhu’l-liķā çenār-bālā duħter-i siyāh ki bağalınıñ bed-rāyiħasıyla gelüp (10) Reşide’nün⁴ hücreğine girürdi. Eyidürdi kim ben fülān maħbūbıyam benüm⁴ murādum (11) vir. Reşide anlara ‘aşklar gösterüp bahāneler idüp şabāħa (12) çıkarurdu ve bu üslūb üzre bir nice müddet geçdi ve bir gice yaturken (13) kendüye eyitdi: Yarın ‘ale’s-şabāħ yā Fettāħ diyüp fetħ-i (14) bāb idicek bir ħile idüp kaçuban [S68^b] in-şā’allāh ħalāş bulayın (15) ve bu fikirde iken ħ’āb ğālebe idüp uyudu. Vāķı⁵ asında (16) Seyyid Cüneyd’i gördi ki ğāyet rencide⁵ vü meşakķatdedür, ħor u (17) zār nā-gāħ āh vāħ idüp eyitdi: Ey Reşide ben senün⁶ içün (18) dā’ire-i dār-ı⁶ dünyāyı çün pergār devr idüp ser-geşte olam, atamı ve anamı ve (19) ħānmānumı terk idüp bend-i girānlarda giriftār olup dest ü pā-beste (20) olam, sen saltanatında rāħat olup⁷ ‘iş ü ‘işrete müdāvemmet (21) gösterürsin ve tarīķ-i muħabbet⁸ böyle mi oldı ve çün Reşide-i

[İ62^b]

(1) dil-ārām daħı niyāmdan uyandı, āh idüp yaķasın çāk itdi ve başına (2) ħāk saçup Cüneyd’ün⁴ iftirākından ve iştiyākından şol ķadar ağladı ki (3) az ķaldı ki helāk ola. Kendüye cebr idüp şabr gösterdi. (4) Çün şabāħ oldı ħürşid girībān-ı cihāndan ‘arz-ı

¹ bu: -İ

² bir kimesne anı: anı kimesne de S

³ andan: iden İ

⁴ benüm: -İ

⁵ rencide: renc S

⁶ dār-ı: -İ

⁷ olup: -S

⁸ muħabbet: -İ

cemāl (5) idüp gılāf-ı ufqdan esyāfın ʿ uryān itdi. Leşker-i zengiyān (6) her¹ şeb daḥı hezimet ihtiyār idüp gürizān nā-bedīd oldı. (7) Pādişāhla vezīr daḥı Reşīde'nün ḥücesine gelüp içerü girdiler. (8) Bākī pehlevānlar taşra tırdılar. Reşīde bunlara ḥüzn gösterüp (9) söylemedi ve pādişāh eyitdi: Ey cānumuzuñ cānı ve ey² derdümüzüñ (10) dermānı niçün ğamgīn ü ḥazīnsin veyā niçün bize³ söylemezsin? Reşīde eyitdi⁴ (11) ve bir zamāndan şoñra girībān-ı tefekkürden çün⁵ baş kıaldurup ey pādişāh (12) bil ve āgāh ol ki bu gice bir ferişte gelüp⁶ baña eyitdi ki yarın (13) bir gemiye girüp vāfir ta'āmlar koy ve daḥı fülān tağa gel. Bārī (14) Te'ālā saña böyle ḥükm eyledi. Ol ta'āmları ol tağuñ kıullesine (15) kıo tā ki anı vuḥūş u tıyūr ve mār u mūr yiyeler ve hem bir hefte (16) anda ol⁷ [S69^a] andan şoñra yine gelesin didi. Vezīr ve pādişāh n'ola didiler (17) tek⁸ sen ḥazīn olma, biz saña kıarīn olalum. Reşīde eyitdi: Baña şöyle emr (18) olındı⁹ ki tenhā varam ve sizüñle varmayam. Pādişāh eyitdi: İmdi (19) duḥterlerümden ikisi senüñle bile gitsünler ve iki mellāḥla Reşīde (20) ile olsun didi ve yarındası bir büyük gemi ḥāzırladılar. (21) Vāfir ta'āmlar kıoydılar ve ol tēc-ı muraşşa^c birle bir nice şandūk

[I63^a]

(1) sīm ü zer ü yevākīt ü cevāhir gemiye bile¹⁰ iletdiler. Reşīde tıġın beline (2) ḥamā'il bağlayup ve gürzin eline aldı. Ol iki duḥterle gemiye girdiler. (3) Mellāḥlar geminüñ lengerin yukāru alup seren tıruya urdılar¹¹ yelken (4) eyleyüp revāne oldılar ve gemi murğ-āb gibi deryā yüzinde kıanat açıp (5) uçardı. Nā-gāh ol tağuñ kıatına geldiler. Duḥterüñ birisi eyitdi: Ol (6) tağuñ kıatına tız varup girü dönmek gerekdür. Reşīde eyitdi: Ben (7) girü dönmege gelmedüm tā ki bir yire veyā bir vilāyete yol bulam veyā beyābānda (8) ölem. Derḥāl duḥterler Reşīde'nün şacına yapışup yakāsın yırtıdılar (9) ve mellāḥlara tız gemi döndür diyüp kıışmlar itdiler ki bu nābe-kāruñ eline (10) ve ayaġına zencīr urup kıriftār idelüm, tā ki her gice erlik

¹ her: -S

² ey: -S

³ bize: -İ

⁴ eyitdi: -S

⁵ çün: -S

⁶ gelüp: -S

⁷ ol: ola İ

⁸ tek: -İ

⁹ olındı: eylediler İ

¹⁰ bile: -S

¹¹ urdılar: alup İ

murādını (11) bizden göre ve eger erliginde kâdir olmazsa biz dağı mıtraqla döge döge (12) öldürevüz. Reşide dağı güldi. Hemân tîğın ‘uryân idüp duhterüñ (13) birisin depeledi. Ol birin dağı bir darb-ı tîğle helâk itdi. Mellâhlar (14) çün bu hâli gördiler hemân-dem mıtraql ele alup Reşide’ye karşı (15) vardılar ki ceng ideler. Reşide hod bir tîğ-zendi ve cengde hemân (16) bebr ü peleng idi. Mellâhları bir darb-ı tîğle helâk itdi. Andan (17) soñra anlaruñ leşlerini deryāya¹ atdı ve [S69^b] kendü tenhâ qalup gemi sürdi. (18) **Ebū Hafs-ı Kūfī raḥimehu şöyle² rivāyet ider ki** gemi ol deryā-yı (19) bī-pāyānda kırk gün kırk gice segirdürdi ve Reşide bir laḥza (20) Hudā’nuñ adını dilinden gidermezdi ve dem-be-dem kelime-i şehādeti (21) getürürdi. İki ay tamām oldı. Gemi dağı kenār bulmadı. Reşide

[I63^b]

(1) gemide olan eṭimeyi hep yidi bir loḡma ḡomadı. Açlıḡdan ve şusuzluḡdan (2) şöyle oldı ki mürde³ gibi düşdi ve āh idüp kendüden gitdi. Yine (3) kendüye gelicek Hāḡ Te‘ālā ḡazretine tazarru‘ idüp ağladı ve cānından⁴ nevmiz (4) olup eyitdi: Bu ne işdür ki ben baña itdüm. Kendü elümle kendümi (5) mühlikeye bıraḡdum. Hāṭā idüp Hāḡḡ’uñ emrin şıdum ki kelām-ı (6) ḡadimde buyurmuşdur. **Ḳavluhu Te‘ālā ve lā tulḡū bi-eydikūm ile’t-tehluke⁵** (7) vebāl itmişem diyüp ibtihāl gösterdi ve yüzün āsmāna tutup Hāḡ (8) celle ve ‘alādan meded ṭaleb itdi. Nā-gāh bir cezīre zāhir oldı çün⁶ (9) Reşide cezīreyi görüp şād oldı. ḡuşşadan ve ḡamdan āzād oldı. (10) Gemi dağı kenār buldı. Ammā Reşide açlıḡdan ve şusuzluḡdan şöyle zebūn (11) olmuşdı gemiden ṭaşra çıkmaḡa mecālī yoḡdı ve hâli ḡāyet⁷ (12) mükedder olmuşdı. Hele ḡayrete gelüp elf cehdile gemiden (13) ṭaşra çıkdı. Ol cezīreye naḡar itdi. Gördi, bir ḡoş murḡzār (14) ve ağaḡları mīvedār ve her cānibden cūy-ı cārī ve murḡları (15) her şāḡ üzre Sübhān’uñ tesbīḡin, yukarı ḡüşesinde (16) ḡün-ā-ḡün ḡüller tebessümde ve ol ḡülleriçün bülbüller terennümde ve ṭaraf-be⁸-ṭaraf (17) reng-ā-reng lāleler çün

¹ deryāya: deñize S

² Kūfī raḥimehu şöyle: -S

³ mürde: mürd İ

⁴ cānından: -İ

⁵ Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Yaptığınızı güzel yapın; Allah güzel yapanları sever. Bakara: 2/195.

⁶ çün: -S

⁷ ḡāyet: -S

⁸ be: -S

vālihler¹ taze taze çemenler yeşil dūhāvī (18) katīfe gibi zemīne düşmiş āhūlar ve gūr-ı beyābāniler gūstāhdār ol (19) murgzāra girüp otlamağa [S70^a] düşmüş. Ol çemenler içinde yir yir (20) ol āhū-yı miskīnler meskenler idinmişler. Ol ağaçlar üzerinde hūb-elhān (21) kuşlar āşiyān idinüp eyler cūşlar. Ol ağaçların ve mīveleri

[İ64^a]

(1) kimi huşk kimi tarī aşılp turlardı. Reşīde gāyet açdı, ta‘āma (2) muhtāc idi. Elin uzadup ol mīvelerden aldı ve yidi. Karmı (3) toydı ve şu içdi ve dağı Hālık’a hamd itdi. Hemān-dem nefsi kuvvet (4) bulup tenine kuvvet geldi ve cānı rahāt olup sūkūn (5) buldı ve yetmiş gün olmuşdı ki gūsl itmemişdi ve başını yumamış idi. (6) Şoyunup şuya girdi. Āb-dest alup çıkdı ve giyinüp (7) namāza meşgūl oldu ve fevt olmuş namāzların kazā itdi (8) ve Rabbü’l-‘ālemīnūn emriñ edā kıldı ve andan² sonra yüzini³ yire sürüp (9) enīne başladı ve çok bükālar idüp du‘ālar kıldı. Ol kādīye’l-hācāta (10) mūnācāt idüp ol cezīreden necāt taleb itdi (11) ve egerçi ol cezīre⁴ cennet-mişāl yir idi. Ammā insān enīs olmayıcağ (12) cennet dağı zindān olur. Reşīde yüzi türābda niyāzdayken⁵ h‘āba vardı. (13) Yine Cüneyd’i vākı‘asında gördi. Aña eyidür ki ey (14) zālīm ben senūñ için bir belāya giriftāram kim ne‘ūzü-bi’llāh ve her dem (15) ölūme ümīzvāram. Şimdi baña bir himmet eyle, ola⁶ ki Hāq celle ve ‘alā (16) benüm⁷ cānum ala tā ki bu miñnetden cānum hālāş bula ve bunı diyüp zār (17) zār ağıladı. Ol iki nergis gözlerinden jāleler döküp (18) nāleler itdi ve gāh kendüden gitdi ve gāh (19) kendüye gelürdi. Reşīde bu hālde⁸ h‘ābdan uyandı. (20) Bu dağı āteşe firāka yandı. Şanma ki hemān o yandı. Āh u zārī⁹ idüp (21) bī-қarār oldu. Pergār¹⁰ gibi cezīreyi devr iderdi [S70^b] ve yirden taş

¹ vālihler: vālālar S

² kıldı ve andan: kılduğdan S

³ yüzini: yüziñ İ

⁴ cezīre: cezīre meh İ

⁵ niyāzdayken: iken İ

⁶ ola: ol İ

⁷ benüm: -S

⁸ hālde: -İ

⁹ zārī: zār İ

¹⁰ pergār: bir gāv İ

[İ64^b]

(1) alup sîne-zenân nâlân gibi¹ giryân giderdi ve güneşüñ devri tamâm (2) olup aḥşâm irdi ve bu daḥı yürümekden yorulup tırdı. (3) Bir maḳâm diledi ki anda ārām ide, kendüye eyitdi: Şek yokdur ki (4) bu yire eṭrāfdan yırtıcı cānverler gelüp beni ki göreler pāre pāre (5) idüp yirler. Baña bu yirde olmak ḥaṭardur ve ḥazer itmek gerekdür. (6) Reşide ḡāyet² ‘ākıl u dānā³ idi. Aradı buldı bir dıraḥt-ı (7) bülendi. Hemân üzerine aḡup anda⁴ dölendi. Ammā⁵ ḡāyet ḥazerinden (8) cezārenüñ eṭrāfına nazar iderdi. Nā-gāh⁶ bir bölük periler havā yüzinden (9) yire indiler. Elllerinde meş‘aleler şöyle ki ol cezāreyi tıtdı (10) bu perilerün şu‘leleri. Bu perilerün kimi er ve kimi ‘avret⁷ bunların (11) ‘aḳablerince bir gürüh⁸ daḥı hezār sūtühla havā yüzinden yire inüp (12) Reşide olduḡı dıraḥtuñ altına geldiler ve ḥādimleri ḥizmete (13) şürü‘ idüp sipāhileri ve dīvler dīvān tırdılar. Bir ‘avret (14) ile bir civān bir⁹ taḥt-ı zerrīn üzerine geḥüp oturdılar. Ol (15) civānuñ cemālī āftāb gibi tābende ol periler cümle aña bende, el kavuşurup (16) öñinde ser-efgende tırdılar ve her bābdan birbirine ḥiṭāb idüp¹⁰ su‘āle ve cevāba (17) başladılar ve ol civān-ı ḥürşid-ṭal‘at meger bir vaḳt bir maşāfda (18) bād Reşide’nün bürḳa‘ın ḡuşāde kılmış idi ve cemāl-i cemīlin görüp (19) ‘āşık olmuşdı. Ol civān, periler şāhınuñ¹¹ oḡlıydı. (20) Reşide ‘aşkından gözinden cānı ve göñlinden tābı cānında ḳarār (21) idüp Reşide’nün ḥālet-i ‘aşkıını atası ve anası tamām bilmişdi.

[İ65^a]

(1) Nice ḡulām ve nice ḥuddām eṭrāf-ı ‘ālemi ve eṣnāf-ı ādemi geşt idüp (2) Reşide-i ‘Arab’ı ṭaleb eylediler¹² ve illā¹³ [S71^a] ḥiç nām-ı nişānını bulmayup bu¹⁴ (3) Reşide olduḡı ağacuñ dibine geldiler. Ol civān dem-be-dem (4) feryād āh iderdi. Şöyle ki

¹ gibi: -S

² ḡāyet: -S

³ ‘ākıl u dānā: ‘ākıl S

⁴ anda: -İ

⁵ ammā: anda İ

⁶ nā-gāh: nigāh İ

⁷ kimi er ve kimi ‘avret: kimi ‘avret kimi er S

⁸ gürüh: güre İ

⁹ bir: -İ

¹⁰ idüp: -İ

¹¹ şāhınuñ: pādīşāhuñ İ

¹² eylediler: iderdi İ

¹³ illā: -S

¹⁴ bu: -İ

dūd-ı āhı havā yüzini siyāh iderdi. (5) Kām nā-kām dem-i fırkate tākāt getürmeyüp kendüzini (6) urmağ içün hancer çıkardı. Anası elin tutup māni¹ olurdu. (7) Şabr eyle diyüp eyidür dirdi¹, ey dīdemüñ nūrı ve ey sīnemüñ (8) sürürı şitāb itme ki ço² ben be-her bāb aqşā-yı ‘ālemi (9) gūşe-be-gūşe ve ebnā-yı ādemi der-be-der cüst cū idüp (10) ol duhter-i ra‘nāyı ve ol ahter-i zībāyı bulam, elüñe virem ve benüm dağı (11) aqşā-yı murādum oldur ki anı senüñle görem ve nice kimesneden işitdüm ki (12) diyār-ı ‘Arab’da ol ra‘nānuñ sebīli hārāba müteveccih olmuş ve niçe (13) emīr-zādeler ve dilīr-zādeler Medīne civānları ve Benī-Hāşim oğlanları (14) ve sādāt-ı ‘Arab hānmānları terk-i diyār³ idüp anuñ talebinde (15) ser-gerdān olmuşlardır ve ‘ākıbet andan ne bir⁴ eşer bulmuşlardır (16) ve ne bir⁵ haber almışlardır. Şöyle mütehayyir ü mütehasir⁶ kalmışlardır ve şimdi biz dağı (17) hānmānumuzı ve ad şānumuzı, vilāyetümüzü ve saltānatumuzı terk idüp (18) ol gün yüzli duhterüñ ‘aşkı havāsında zerreveş (19) ser-geşte olmuşuzdur ve anlar bu güft gūda dıraht üzerinde (20) Reşīde-i hūb-rūy ve ne dirlerse diñlerdi. Ammā baña nigerān (21) olalar diyü berg-i hāzān gibi dıtrerdı ve derūnında eglerdi, bīminden

[165^b]

(1) cānı nīm qalmışdı. Anlar bu hālde iken⁷ nā-gāh şubḡāh irdi. ‘Ālemüñ (2) yüzi āyīne-mişāl olup ve ḡalāyık birbirinüñ cemālin gördi. Ol (3) civānuñ anası adı Zübeyde idi. Oğlına eyitdi: Bu cāygāhda (4) şabr idelüm tā bizüm [S71^b] sipāhumuz bu yire gelince bu cezīrede birkaç gün (5) āsāyiş-i dil ve ārāyiş-i dīde gösterelüm dirken nā-gāh bir perī havādan yaña⁸ (6) nigāḡ itdi. Gördi ki dıraht üzerinde bir şahş durur. Hemān-dem (7) bülend āvāz ile eyitdi: Bu dırahtuñ şāḡları içinde bir ādem-zāde (8) var. Zübeyde yukarı bağıdı, naḡar itdi Reşīde’yi gördi. Ayuñ (9) on dördi gibi tābende ammā şekl-i merdāne. Hemān bir ‘ifrīte eyitdi: (10) Var şol ağac üzerindeki ādemi aşığa indür berü getür. Çün⁹ (11) ‘ifrīt vardı anı gördi¹⁰ getürdi. Çün civān perī (12) Reşīde-i ‘Arab’uñ cemāl-i cemālin gördi, kendüden gitdi. Gör ki

¹ eyidür dirdi: uyıdurdı S

² ço: -S

³ terk-i diyār: -S

⁴ bir: -S

⁵ bir: -İ

⁶ mütehasir: -İ

⁷ hālde iken: hāletdeyken S

⁸ yaña: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ anı gördi: -S

(13) Reşide'ye Zübeyde ¹ ne iş² itdi. Civân bî-hüş olup yirde (14) çü mürde gibi³ yaturdı. Vâlide si bu hâli göricek feryâd figân (15) idüp Reşide'nün üzerine vardı ve püştine birkaç müşt (16) vurup tîğin ' uryân itdi. Diledi ki kıan ide, yine şabr (17) idüp eyitdi: Ey⁴ cāzû-yı ra' nâ ve ey sebeb-i derd ü⁵ ' anâ benüm (18) oğlumı bî-hüş idüp hâke düşürdüñ, beni ğamdan (19) helâka irgürdüñ diyü hışm eylerdi. Çün Reşide oğlunuñ neden⁶ (20) bî-hüş olduĝın bilürdi. Ammâ epsem oldu. Tenini depelenmege (21) kıodı. Diledi ki tâ⁷ ol ' avret anı helâk ide. Ol dağı ğamdan

[İ66^a]

(1) âzâd olup gide ve Zübeyde, Reşide'nün saçına yapışup gâh (2) taşla ve gâh ağacla baş göz dimeyüp döğerdi, gâh ĝisûsı (3) zencîrinden her-sû yir üzre sürürdi. Reşide her neyse⁸ görür idi. (4) Tenini kıazâya kıoyup belâya rızâ virmişdi ve her zamân (5) Yezdân'dan mevtin dileyüp fevtin gözedürdi (6) ve Reşide'yi depelemege Zübeyde tîğ çekdi. Reşide depelenmege ĝönül kıomışdi, yine⁹ kendüye eyitdi: (7) Ne idem ki ben bu selîtanuñ elinden hâlâş bulam ve [S72^a] Zübeyde'nün (8) elinde mütehayyir kıalmışdi. Baş üzerinde tûrurdi ve eyidürdi: (9) Ey cāzû benüm oğlumı ezelki hâline getür, yoksa boynuñ ururam. (10) Reşide tınmazdı. Nâ-gâh civân perî kendüye geldi. Gözin açdı, (11) Reşide'nün cemâlin görüp yine¹⁰ kendüden gitdi. Sa' id anası (12) Zübeyde hemân Reşide-i ' Arab'ı ' kıâba çekdi. Degenekle ve müştle (13) ve püşt-pâyile Reşide'ye şol kıadar ' azâb itdi kim (14) hîsâba gelmez ve her dârb itdükçe eyidürdi kim ey cāzû (15) benüm oğluma ne eyledüñ kim herĝiz oğlumuñ şar' ı yoğıdı (16) def' a sen eyledüñ¹¹. Şimdi ĝördüm kim kendüye gelmişken yine (17) gitdi. Yakînüm oldu kim sen cāzûsın ki cāzûluğla sihrle (18) kendüni şâhib-i cemâl eylersin ve civânları kendüne pâ-mâl (19) idersin. Zîrâ bu hüsn nesl-i âdemîde olmaz ve şimdi hep (20) işi bitürdüñ, benüm oğluma mı başladuñ diyüp gâh (21) müşt ve gâh püşt-pâ ururdi. Reşide bilürdi ki Zübeyde

¹ Reşide'ye Zübeyde: Zübeyde Reşide'ye İ

² iş: -S

³ gibi: -S

⁴ ey: -İ

⁵ derd ü: dūd İ

⁶ neden: -İ

⁷ tâ: -İ

⁸ neyse: işe İ

⁹ Reşide depelenmege ĝönül kıomışdi, yine: -İ

¹⁰ yine: -S

¹¹ eyledüñ: itdüñ S

[İ66^b]

(1) oğlu Sa‘îd’e ne olmuşdur ve ammā epsem olurdu ki cānına toymışdı ve ölümün ārzū iderdi, epsem dururdu¹. Derūn-ı (2) dilden nāleler dīdeden jāleler dökerdi ve zār zār ağlardı. (3) Kendüye cebr idüp² yüregın nār-ı şabrla dāğlardı ve Hārūnu’r-reşîd (4) Reşîde’nün bu hālın işidicek ağladı ve eyitdi: Ey Ebū Hāfş (5) söyle görelüm Reşîde’nün hālî niçe olur. Ebū Hāfş eyitdi: (6) Sa‘îd-i perî yedi³ nevbet kendüden gidüp yine kendüye geldi. (7) Reşîde’nün yüzine nazar idicek vālih olurdu. Dilerdi ki (8) vālidesine diye bu benüm dostumdur, anı urma. Hālet-i ‘aşkı (9) galebesinden vālih olup dimezdi, tā yedi nevbet [S72^b] bu hālātla (10) gāh ‘aqlı gelüp ve gāh ‘aqlı gitdi. Vālidesi (11) Zübeyde dağı Reşîde döge döge dem-beste vü dil-ḥaste oldu. (12) Reşîde ḥod ölümlü oldu. Zübeyde birle bir gürūh perîler gelmişlerdi. (13) Hemān-sā‘at tırı gelüp Zübeyde’yi sâkin eylediler⁴ (14) ve eyitdiler: Bir laḥza şabr eyle âdemî-zādeyi urma ki oğluñ (15) kendüden gitmişdür. Yine ‘aqlı başına gelmeyüp ölice (16) olursa bu⁵ âdemî-zādeyi dağı öldürmek gerek diyüp hezār (17) cehdle ol zālimeyi sâkin eylediler. Çün bir sâ‘at miqdārı (18) zamān geçdi. Reşîde-i mecrūḥadan çok kan ağıdı, (19) süst olup yire düşdi. Andan soñra Zübeyde oğlu (20) Sa‘îd-i perî kendüye geldi. Vālidesine eyitdi: (21) Bu benüm māye-i cānum ve sebeb-i zindegānum ḳanda gitdi. Perîler

[İ67^a]

(1) eyitdiler: Ne dirsın? Sa‘îd eyitdi: Bu benüm Reşîde’mdür. Zübeyde ḥayrān (2) ḳaldı çün şüret-i bî-cān⁶ ve eyitdi: Ey oğul biz anı er şanup dögdük idi. Sa‘îd (3) eyitdi: Ol er degüldür, duḡterdür. Burc-ı leṭāfetde aḡterdür. (4) Reşîde bî-ḥod yaturdı. Zübeyde tırdı. Bildi duḡtermiş (5) ve burc-ı leṭāfetde aḡtermiş itdügi işe nedāmet idüp (6) ḥacālete düşdi. Hemān-dem nevhaya vü zāra girüp Reşîde’nün (7) ruḥsāresin öpüp kenāra çekdi ve i‘tizārılar itdi ve Sa‘îd (8) Reşîde-i şāḥib-cemālî ol ḥālde mükedder görüp (9) yaḳasın çāk idüp ḥāke yetişdi⁷ düşdi ve gelüp Reşîde’nün

¹ ki cānına toymışdı ve ölümün ārzū iderdi, epsem dururdu: -İ

² cebr idüp: şabr virüp İ

³ yedi: beş İ

⁴ eylediler: itdiler S

⁵ bu: -İ

⁶ şüret-i bî-cān: -İ

⁷ yetişdi: -İ

(10) elin ve ayağın öpdi ve oğlu Sa'îd-i perî¹ gâzaba gelüp (11) tığ çekdi, vâlikesini iki pâre eyleye. Perîler merdânelerinden hemân² (12) tırı gelüp Sa'îd'ün sâ'idin tutdılar ve Zübeyde oğlu (13) korkusından [S73^a] pinhân oldu. Sa'îd'ün cânından (14) feryâd ğıriv ve gönünden na'ra-i nefir kopardı. Yire düşüp (15) zâr u zâr ağladı. Yağasın çâk idüp başına hâk saçdı (16) ve Reşide bir cānibde mecrūh çün bî-rūh yaturdı ve her 'uzvından (17) dağı kan revān idi. Ol perîlerden birkaçı gidüp (18) bir³ haccāme 'avret getürdiler. Çok dārū⁴ düzüp Reşide'nün (19) cerāhatlarına kōdılar ve hâk ile kanıyla bulaşmış a'zāsın (20) yudılar ve şerbet virdiler. İçüp andan⁵ h'āba vardı. Ba'z (21) perîler Sa'îd'ün anası talebine gitdiler ve atasına dağı perî

[İ67^b]

(1) gitdi müjdegāniye ve yarındası Sa'îd'ün kız karındaşları (2) ve hışımları ve 'avretlerden ve perîlerden ve dīvlerden⁶ yüz nefer miqdārı çıka geldiler. (3) Nice elli nefer miqdārı muṭrib-i hūb-elhānlar ki her biri sâzda (4) ve āvâzda mümtâz-ı rûzgârdur ve cevâhirla ârâste bir ṭabla yüz (5) gulām-ı serv-bālâ ve yigirmi kenîzek-i mâh-likâ ve bir taht-ı zerrîn (6) ve yevâkitle ve cevâhirla pîrâste ki cihân pâdişâhlarınuñ (7) anuñ gibi bir muraşsa' u muşanna' tahtı yoğıdı. Getürüp Reşide'yi (8) ol tahtuñ üzerine geçürdiler. Nice ay yüzlüler ve yay gözlü (9) cāriyeler ve ellerinde birer zerrîn ṭabaḫ la'1 ile ve cevâhirla pür⁷ ve ba'zısının (10) içi şâfidür. Gelüp Reşide-i mâh-ruhsāra nişār itdiler ve şol kadar (11) saçu saçdılar ki Reşide görünmez oldu ve Reşide⁸ ḥod zaḥm-ı (12) çubdan kendüzini bilmeyüp yaturdı. Anlar cümle dūrer-i ğurer (13) ve cevâhir ve zerri nişār itdiler. Ammā⁹ Reşide bî-ḥaber idi ve çün (14) kendüye gelüp gözin açdı. Eṭrāfinda muṭribleri (15) gördi [S73^b] semā' iderler. Perîler bunların sâzların ve āvâzların (16) istimā' eylediler ve öñine nazar itdi. Gördi dūrler¹⁰ (17) ve cevâhirler ve yāḫūtlar¹¹ bî-şümār yatur i'tibār itmedi.

¹ oğlu Sa'îd-i perî: -S

² hemân: -İ

³ bir: -S

⁴ dārū: dār İ

⁵ andan: -S

⁶ dīvlerden: -İ

⁷ pür: -İ

⁸ Reşide: -S

⁹ ammā: -S

¹⁰ dūrler: dūrlü S

¹¹ yāḫūtlar: yevâkitle İ

Göñli ve gözi¹ (18) Seyyid Cüneyd'ün cemālinde² idi. Cümle māl-i dünyā gözine çün (19) berg-i giyāh görünmezdi ve nā-gāh bir şahş tūrı (20) vardı. Reşīde binüp geldüğü gemi getürdi. Bu cümle perīler (21) aña nazar itdiler. Ol şandūklar dağı zerleri ve cevāhirleri

[İ68^a]

(1) ol zengīler pādīşāhınun tācın görüp müteḥayyir ve müte³accib³ kaldılar. (2) Reşīde kendüye eyitdi: Ben ol pādīşāh-ı siyāhuñ nān u (3) nemegin ḥaqqını gözlemedügümçün Huzā beni bu belālara giriftār itdi ve (4) bu belālara ve bu zecrlere⁴ ve bu rüsvāyılıklara sebep kızları kıanlarınıñ (5) ecirleridür kim oldı ve ammā perīler ol gemi getürdüklerinden (6) şoñra kendülerin dürlü dürlü ziverlerle ārāyış itdiler ve neşāt (7) u tarab idüp bir iki gün Reşīde-i 'Arab'a ārāyış gösterdiler (8) ve Reşīde-i 'Arab dağı ḥiffet ü şıḥḥat bulup ḥ'āba vardı ki (9) rāḥat bula. Hemān-dem dört dīve emr eylediler, Reşīde taḥtuñ (10) dört gūşesin omuzlarına alup havāya ağıdılar. Şöyle ki (11) bulutuñ üzerine çıkdılar ve Reşīde-i māl-ruḥsāruñ taḥtı etrāfında (12) bī-şümār dīv perī neşāt u tarab gösterüp ve lehv lu⁵ b ve çeng (13) ü çeğāne çalup ten terāne ırlayup yelli yā leyl ile neşāt⁵ rakş (14) urup semā⁶ larla giderlerdi tā⁶ meger Reşīde-i dil-ārāmuñ bu vechle (15) şetāret ṭab⁶ ına hoş gelüp ārām ide. Reşīde bunların (16) semā⁶ larından istimā⁶ itmeyüp şetāretlerine iltifāt itmezdi. (17) Cüneyd'ün firākından ve vaṭan ayruluğundan ve ğurbet miḥnetinden (18) [S74^a] zār zār ağılardı. Şöyle ki murğlar havāda ve balıklar deryāda (19) aña muvāfaqat idüp rikḫat eylerdi. Henüz āftāb kulle-i (20) kūha inmemişdi. Sa⁷ id'ün vaṭangāhına irüp (21) havādan yir yüzine indiler ve Reşīde-i dil-sitān⁷ nazar itdi.

[İ68^b]

(1) Gördi bir şahrā-yı bī-gerān ṭūlına 'arzına⁸ ne ḥadd var⁹ ve ne¹⁰ pāyānı

¹ göñli ve gözi: göñül gözi İ

² cemālinde: cemālī ḥayālinden İ

³ müte³accib: -S

⁴ zecrlere: cezārelere İ

⁵ neşāt: -S

⁶ tā: -İ

⁷ dil-sitān: 'Arab dil-sitāna İ

⁸ 'arzına: -İ

⁹ var: -İ

¹⁰ ne: -İ

(2) var¹ bir hoş murğzār u sebzsitān ve her tarafı bāğ u bustān (3) ve bustānının her gūşesi sūnbūl ü reyḥān u gül zamīrān (4) reng-ā-reng ve beyābānının her tarafı çemen ü semen ü lāle vü şaḳāyık-ı (5) nu² mān gūn-ā-gūn būlbūlleri ḡulgūlede ve ḡayrı kuşları (6) velvelede ve ağaçları gūn-ā-gūn mīvelerle müzeyyen ve āb-ı revānları (7) cā-be-cā mu³ in ve ol māh-peyker perīler ve ol hoş-nevā muṭribler hezār (8) neşāt u ṭarabla Reşīde-i ‘Arab’ı bu bāğlara kim vaşf itdüm² (9) bir ḡarrāsına getürdiler. Çün³ Reşīde nazar itdi. Taḥt-ı zerrīni (10) bir bāğda⁴ bir ḡavz-ı sīmīn kenārında gördi. Ol ḡavz ḡām gümüşden (11) düzmişlerdi. Şöyle ki tābından ābı görünmezdi. (12) Şöyle ki şā⁵ irler eyidürler: **Ḳıṭ‘a:**

Çemen içinde işbu ḡavz-ı (13) sīmīn

Çü māh-ı bedredür gūyā miyānda

Bu ḡavz içinde māhīler görünür⁵

(14) Çü māh-ı nev miyān-ı āsmānda

Anuñ gibi mücellādur kim ol ḡavz

Görünür (15) kā’inātuñ ‘aksi anda

Bu ḡavza girse sīmīn-ten perīler

Düşerdi (16) ditreyüp güneş ol⁶ anda

Neşr: Bu ḡavz ve bu⁷ būstānları ki vaşf (17) u şaf⁸ itdüm. Reşīde-i ‘Arab’uñ gözine bu mekān çün⁹ zindān görindi. (18) Çün bu¹⁰ perīler neşāt u ṭarabla ve lehv lu‘bla ve sāz sözle ve semā‘larıyla¹¹ (19) Reşīde-i māh-ruḡsārı bu ḡavz kenārına getürüp gitdiler (20) tā meger¹² anuñ gönli gözi bunları teferrüc itmekle feraḥ bulup (21)

¹ var: -S

² itdüm: kıldum S

³ çün: -S

⁴ bir bāğda: -İ

⁵ görünür: göyinür İ

⁶ ol: -İ

⁷ bu: -İ

⁸ şaf: -S

⁹ çün: -İ

¹⁰ bu: -S

¹¹ semā‘larıyla: semā‘ilerle İ

¹² meger: -İ

[S74^b] güşāde ola¹ ve tebessüm idüp² tekellüme gele. Kaṭā ne tebessüm itdi³ ve bir kimesneye

[İ69^a]

(1) tekellüm eyledi ve ol tāze verd gibi bedeniniñ cerāḥeti derdinden bir laḥza (2) rāḥat olmadı, tā bir nice müddet bu nev⁴ üzre geçdi⁴ ve Sa⁴id-i perinüñ (3) atası ki periler pādīşāhıdur⁵, adına Cāşüb-ı perī⁶ eyidürlerdi. Bir gün (4) temennā itdi. Kaçan ki Reşide şıḥḥat bulup kuvvet tuta baña getürüñ (5) tā ben de anı⁷ göreyin. Benī-ādem ḥākdan ḥalk olmışdur, ol kadar (6) leṭāfetle ki ve melāḥatıyla ve cemāl-i kemāl ki⁸ vaşf idersiz, bu ‘ālemde benī-ādemde (7) olmaz. Ben sizüñ bu sözünüze inanmazın didi. Vardılar bu sözi derḥāl (8) Reşide’ye didiler ve Reşide zār zār ağladı ve egerçi cezire (9) ve cümle gözine ḥūr görünürdi. Ammā kām nā-kām (10) Cāşüb-ı perinüñ katına varmak lāzım oldu ve nā-gāḥ Sa⁴id’üñ (11) anası Zübeyde’ye geldi. Hezār güne ziver ile ārāste ve fāḥir (12) libāsıla pīrāste kılup ve başına bir tāc-ı muraşsa⁴ vaz⁴ itdiler (13) ve gīsū-yı siyāḥlarını ol māhuñ muṭarrā idüp zencirler (14) eylediler, tā⁹ topuğına dek şalıvirdiler. Reşide ḥod ziver-i (15) cemālu’llāḥ ve ḥüsn-i kemālu’llāḥ mükemmel idi. Aña gayrı ziver ḥācet (16) degüldi. Şi‘r:

Meşşāṭa-i ziver ruḥ-ı zibāya ne ḥācet

(17) Meşşāṭa-i vaḥlī māh-ı mücellāya ne ḥācet

Bir¹⁰ ḳadd kim ola ḥil‘ at ḥüsnile (18) mülebbes

Bu ‘ārīye cāme bes o bālāya ne ḥācet

Bir göze ki (19) çekmiş ola sürme yed-i ḳudret

Bu sürme pes ol dīde-i şehlāya (20) ne ḥācet

Bir ḳaşuña çekmiş ola ḳudret eli vesme

¹ ola: olup İ

² idüp: İ

³ itdi: -İ

⁴ geçdi: gitdi İ

⁵ pādīşāhıdur: şāhıdur S

⁶ perī: -İ

⁷ anı: -S

⁸ melāḥatıyla ve cemāl-i kemāl ki: -S

⁹ tā: -İ

¹⁰ bir: yir İ

Bu vesme (21) ol ebrū-yı mu‘ allāya ne ḥācet

Olmış ola bir mūy-ı muṭarrā ezeliden

[İ69^b]

(1) Bir kimse¹ ki ola² ḥüsn-i cemālu’llāh müzeyyen

Anuñ gibi³ cānāneye pīrāye ne (2) ḥācet

Naḳḳāş-ı ezel ki ide bir⁴ ārā-yı mūnaḳḳaş

Bu ‘ārīye ārāyiş ol ārāya (3) ne ḥācet

Neşr: Çün Reşide-i dil-sitān yirinden ṭurı geldi. (4) Serv-i sehī gibi ḥırāmān revān olup [S75^a] perīler şāhınuñ eyvānına (5) geldi, dīvānına⁵ girdi. Gördi bir bāguñ içinde bir ḳasr-ı mu‘ allādur, dīvār āyīnevār⁶ (6) mücellādur. Şöyle ki içine giren kendüziñ görürdi. (7) Ol ḳaşruñ bir ṭaşı altun ve bir ṭaşı gümüş idi. **Rāvī** (8) **şöyle⁷ rivāyet ider ki** Reşide-i dil-ārām hezār gūne (9) şīve ile ḥırām eyleyüp ol ḳaşra girdi. Gördi (10) dīvārları ‘acīb şūretler ile muşavver ve ġarīb naḳışlar ile mūnaḳḳaş (11) ve cā-be-cā Süleymānī la‘līn şuffeler ve her şuffenüñ üzerinde (12) bir zerrīn taḥt cevāhir muraşşa‘ ve her taḥtuñ öñinde bir zerrīn (13) dıraḥt yevāḳitle muşanna‘ ki yaprakları yeşil zümürüdden ve her gūne (14) mīveleri altundan mücevvef ü müşebbek ve her birini ‘anberle pūr⁸ itmişler. Alma gibi (15) ve ayva gibi enār gibi⁹ ve emrūd gibi şeftālū gibi ālū gibi ve bālū (16) gibi ve daḥı bunlara beñzer ne var ise bu dıraḥtlaruñ üzerlerinde (17) zerrīn murglar vaż‘ itmişler, mücevvef ü müşebbek ve her birini ‘ıṭırla (18) pūr itmişlerdür¹⁰. Bülbül gibi ḳumrı gibi ve kebūter gibi ve ṭāvus (19) gibi süglün gibi ve keklik gibi ve daḥı (20) bunlara beñzer her¹¹ ne var ise ve şöyle ki

¹ kimse: kimesne İ

² ola: ol İ

³ gibi: -S

⁴ ide bir: -İ

⁵ geldi, dīvānına: -İ

⁶ āyīnevār: āyinedār İ

⁷ şöyle: -S

⁸ pūr: -S

⁹ enār gibi: -İ

¹⁰ itmişlerdür: eylemişlerdür S

¹¹ her: -S

bustāndan her¹ havā gelüp (21) serāya girüp bunlara tōkunduqça bunlar daḡı ḡarekātā gelüp

[İ70^a]

(1) ‘anber-efşān olurlar ve anda olanlaruñ meşāmları mu‘anber olup² (2) ve mu‘tṭar olup ve rāḡat-ı cān bulurlar. Reşīde-i dil-ārām bunları görüp (3) ‘acebe qaldı daḡı ilerü ḡırām idüp ol³ şuffelerüñ dā’iresin devr eyledi (4) daḡı ol evvel gördükleri şuffelerden eşref ü eltāf nice şuffe (5) gördi ki vaşfa gelmez. Reşīde-i dil-ārām daḡı ilerü ḡırām (6) itdi ve nā-gāḡ perīler şāḡı Cāşüb’ı gördi. Bir taḡt-ı (7) zerrīn üzerinde oturmuş ve egninde bir muşanna‘ cāme-i zerrīn (8) ve başında bir muraşşa‘ tāc-ı la‘līn [S75^b] ve hezār ḡulām-ı māḡ-rū kafasında (9) el qavuşdurup tūrurlardı ve bī-şümār ḡuddām-ı müşḡ bu iki cānibinde (10) tūrurlar ve ellerinde birer zerrīn ṭabaq dürer-i ḡurerlerle pür, bu cümle Reşīde-i (11) māḡ-ruḡsārçün nişāra intizārda tūrurlar. Ammā Reşīde-i dil-ārām (12) şāḡı ḡoricek zemīn būs idüp edebile selām virdi (13) ve muḡābelesinde tūrdı. Çün şāḡuñ ḡözleri (14) ol māḡuñ yüzine tūş oldu, hemān bī-hūş oldu⁴. Beşer ḡüsnine qā’il olmaz (15) iken ḡoricek ‘aḡlı zā’il oldu. Şöyle oldu ki (16) Reşīde-i dil-ārāmuñ selāmın almadı ve az qaldı ki taḡtından (17) aşıḡa düşe ammā merdānelikle kendüzin cem‘ itdi (18) ve Reşīde daḡı bir sā‘at miḡdārı tūrdı ve şāḡ (19) Reşīde-i dil-ārāmuñ⁵ qaddin ve ḡaddin ve rūyın cemālīn (20) ve kemālīn ve edebīn görüp ‘acebe qalmışdı ve kendüzinden (21) ḡitmişdi ve⁶ yine kendüye ḡelicek ‘aḡlı yolından

[İ70^b]

(1) ve zīreklik ṭarīḡinden kendü⁷ kendüye serzeniş eyledi ve sākin oldu (2) ve Reşīde-i ‘Arab’ı qatına ḡetürüp başını ve ḡözini öpdı (3) ve ḡöñlīn ele⁸ alup eyitdi: Ğam yime ve ḡuşşa çekme sen benüm hemān (4) qarındaşumsın⁹ ve ferzendümsin benüm¹⁰ māl-i memleketüm ve menālüm ve salṭanatüm (5) senüñ olsun ve cemī‘ dīv

¹ her: -S

² olup: -S

³ ḡırām idüp ol : ol ḡırām İ

⁴ hemān bī-hūş oldu: -İ

⁵ Reşīde-i dil-ārāmuñ: Reşīde’nüñ S

⁶ ve: çün İ

⁷ kendü: -İ

⁸ ele: -S

⁹ qarındaşumsın: -S

¹⁰ benüm: -S

ü perî fermānuñda olsun. Şöyle (6) ma‘lûm ola¹ ki bu bizüm memleketümüzden sizüñ vilāyetüñüze kırk yıllık (7) yoldur sizüñ yürüyüşüñüze ve ammā bize bir gün ve bir gicelik (8) yoldur. Hiç ğam u ğuşsa² yime. Biz varalum anaña³ haber viRELüm (9) ve diyelüm kim sen kanda iseñ katuña getüRELüm ve eger (10) dilerseñ anı dañı saña getüRELüm ve eger dilerseñ seni aña (11) her dem ileDELüm ve Reşide-i dil-ārāmuñ bunuñ gibi⁴ kelāmla (12) gönlin alup tesellî virDi. Ammā Reşide mārlar gibi (13) zārlar idüp aġlardı. Cüneyd’üñ ‘aşk-ı cüşından cihānuñ (14) tarabını ve ‘işini ferāmüş itmişdi [S76^a] ve dirligünden uşanup (15) ölümün ārzûlardı ve bir gün perîler şāhı eyitdi: (16) Ey duġter-i nîk-aġter dilerin ki seni bu sâ‘at oġluma (17) ‘arūs ideyin. Ammā şimdi altı ay müddet ü mühlet virdüm (18) ki bizüm bir ‘îdümüz vardır. Ol ‘îde va‘demüz olsun. (19) ‘îdümüz idelüm, andan soñra düġünümüz idelüm (20) ve bir dañı oldur ki bizüm bir ‘azîm düşmenümüz vardır. Anuñ ile (21) ceng eylemek gerekdür. Ol düşmen-i ‘azîm ile peykār idelüm.

[171^a]

(1) Tālî‘üm göreyim baña ne nev‘ ile yār olur. Çün Reşide Cāşüb-ı (2) periden ‘îde va‘de virdüġin işitdi tab‘ına hoş gelüp (3) ġāyet ġurrem⁵ u ġandān oldı. Zîrā kārında zamān görindi (4) ve rüz u şeb intizār çeküp⁶ necātına ümîzvār oldı (5) tā kār-ı⁷ taġdîr-i Kirdġār ile bir olmışdı. Bu maġalli unutma (6) bu yaña geldük Seyyid Cüneyd kışşasına. GöRELüm kışşadan (7) hışşa⁸ nedür **Kıt‘a**:

Bu maġalli ġātırıñda tut ferāmüş eyleme

(8) Güş⁹ kıl tā saña bir ġayrı ġikāyet ideyin

İdeyin (9) taġrîr¹⁰ gönül levġine ey şehr-yār

Ĥüb-taġrîr ile (10) rāvîden rivāyet ideyin

¹ ma‘lûm ola: bil S

² ġuşsa: -S

³ anaña: aña ki İ

⁴ gibi: -S

⁵ ġurrem: -İ

⁶ intizār çeküp: intizārda idi İ

⁷ tā kār-ı: nā-gāh İ

⁸ hışşa: ne hışşa İ

⁹ güş: tā güş İ

¹⁰ taġrîr: Ĥüb taġrîr İ

Nesr¹: Kışsa-i diğer Ebū Hāfş-ı (11) Kūfî rahmetu'llāh² şöyle eyidür kim Seyyid Cüneyd bin (12) Üseyd kim ol seg-i mel'ūnuñ kayşer-i Rūm'ūñ zindānıñ bozup (13) ve bekcilerin kırup andan şöñra³ hışārından inüp beyābāna (14) qadem qoyup revāne olmışdı ve beline şemşir hāmā'il itmişdi (15) ve kifāf qadarı zevāde dağı getürmişdi ve yola piyāde (16) gitmişdi. Ol beyābān-ı bī-pāyānda gāh çün murğ-ı (17) beyābānı⁴ gibi perrān gidüp ve gāh çün peyk (18) revān giderdi. Bir nice gün bu tarīk üzre (19) bī-refīk giderdi⁵. Hiç ābādan belürmedi ve ol beriyye-i⁶ (20) bī-nihāyet gāyet boldı ve tüşesi dökünüp (21) endişe itdi kim hālüm ne ola diyü bir gün dağı [S76^b] bī-tüşe [171^b]

(1) yürüdi. Hiç ser-çeşmeye yetişmedi ki şu içe ve dağı hiç nesne bulmadı ki (2) yiye⁷. Seyyid⁸ Cüneyd cüst iken süst oldı ve qavī ten (3) iken za'if beden⁹ oldı ve gürbüz er iken¹⁰ 'āciz oldı ve gayretlü (4) civān idi dört gün dağı yürüdi fūrū-mānde oldı. Açlık ve şusuzluk ve yorgunluk galebe itdi¹¹, tākātı tāk oldı ve çok efkāra vardı. (5) Ammā yürümekden gayrıya çāre bulmadı. Vakitlerde öyle vaktiydi. (6) Āftābuñ tābı dağı Cüneyd'ūñ başına te'sir idüp beynisin cūşa getürdi. (7) Gāyet zebūn oldı ve ayağı üzre tırmayup yire düşdi (8) ve ağlamağa başladı ve ta'aqqul idüp eyitdi: Baña Hāzret-i Muḥammed (9) 'aleyhi's-selām du'a öğretmedi mi ve dimedi mi ki¹² her kaçan bir muşibete uğrayasın (10) veyā¹³ fūrū-mānde¹⁴ olasın, bu du'ayı okı tā hālāş bulasın (11) ve her-çend ki ol du'ayı okumaq diledi yādına gelmedi. (12) Seyyid¹⁵ Cüneyd ol beriyyede ol qadar kuvveti yoğdı ki yirinden (13) hareket ide idi. Ol beriyyenūñ ıssı qumı üzerinde (14) yuvalandı ve şol qadar ağladı ki cümle ervāh-ı enbiyā Seyyid¹⁶ Cüneyd

¹ nesr: -İ

² Kūfî rahmetu'llāh: -S

³ andan şöñra: -S

⁴ beyābānı: beyābān İ

⁵ giderdi: gitdi S

⁶ beriyye-i: perr İ

⁷ yiye: ekl ide İ

⁸ Seyyid: -S

⁹ beden: -İ

¹⁰ gürbüz er iken: gürbüzken S

¹¹ dört gün dağı yürüdi fūrū-mānde oldı. Açlık ve şusuzluk ve yorgunluk galebe itdi: -İ

¹² dimedi mi ki: -İ

¹³ veyā: -İ

¹⁴ fūrū-mānde: feryād rehāndan İ

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ Seyyid: -S

(15) içün bārgāh-ı¹ Ḥazret-i Bārī'ye 'azze ve celle geldiler. Şefi' olup (16) eyitdiler: Bār-ı Huzāyā bir şahş ki Ebū Müslim'ün atası² olur. Anı (17) bunuñ gibi beyābānda ve fūrū-mānde kıoma didiler³. Bu beriyye-i (18) hūn-ḥordan aña ḥalāş vir çün ervāḥ-ı (19) enbiyā⁴ ol kādīye'l-ḥacāta münacāt idüp bu du'āyı okudılar. (20) Çün⁵ Bārī Te'ālā anlaruñ du'aların icābet eyledi. (21) Derḥāl ol du'ā⁶ Cüneyd'ün yādına geldi, okudı. Ol du'ā budur ki

[I72^a]

(1) evvel⁷ dimişdük *İlāhī*⁸ *kaṭretun min-bihārı cūdık tekfīni ve zerretun min-niṣāri* 'afvik ta'fīnī Seyyid⁹ Cüneyd çün bu du'āyı okudı [S77^a] derḥāl bir āhū çıkā (3) geldi. Āheste āheste öñinden geçdi ve Seyyid¹⁰ (4) Cüneyd bildi ki du'ası ol Vehhāb'uñ kıatında müstecāb oldı ve eyitdi¹¹: (5) Bu āhū cānib-i Hū'dan benüm içün ḥayra delālete gelmişdür diyüp (6) melāletin giderüp tırı gelmek diledi. Kalkamadı (7) hele elf cehdle şemşirin 'aşā gibi omuza getürüp tırdı (8) ve yab yab ardınca giderdi. Nā-gāḥ āhū bir dereye irüp¹² girdi (9) gitdi. Seyyid¹³ Cüneyd daḥı ol dereye girüp gitdi. Çün (10) bir pāre yol yürüdi. Ol āhū Seyyid¹⁴ Cüneyd gözinden nā-bedīd (11) oldı. Seyyid¹⁵ Cüneyd bir lahza tefekkür idüp baş kıaldurdı (12) ve eṭrāfına nigāḥ itdi. Nā-gāḥ çeşmine bir çeşme görindi ve (13) bir büyük ḥavz ve bir enār ağacı. Ol ḥavzuñ kenārlarında¹⁶ enārları (14) ol ser-çeşmenüñ üzerine aşılımış ve her¹⁷ bir enārı otuz batmandan (15) ziyāde idi. Ol ağacuñ dibinde bir nev-civān-ı māh-rū-müşg (16) görüp selām virdi. Ol civān yirinden tırup (17) 'aleykü's-selām ey Ebū Müslim'ün atası atası¹⁸ hoş geldüñ ve şafā

¹ bārgāh-ı: nā-gāḥ İ

² atası: atası anası S

³ didiler: -S

⁴ enbiyā: -S

⁵ çün: -S

⁶ ol du'ā: -İ

⁷ evvel: -İ

⁸ İlāhī: -İ

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ eyitdi: -İ

¹² irüp: -İ

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ kenārlarında: kārında İ

¹⁷ her: -S

¹⁸ atası: -İ

(18) getürdüñ didi. Seyyid¹ Cüneyd ‘acebe kaldı ve eyitdi: (19) Ey civān sen kimsin, beni sen² neden bildüñ? Civān eyitdi: (20) Ben ol āhūyam ki seni buraya³ getürdüm didi⁴ (21) ve zinhār gümān eyleme ki ben cāzū degülem veyā dīv veyā perī. Ben bir

[I72^b]

(1) melekdüm, Hāḡ Te‘ālā beni melek şeklinden döndürdi daḡı (2) yārānumdan ayırıp dördinci āsmāndan bu zemīne gönderdi ve (3) bu beyābānda ḡodı ve eyitdi: Sen ol yirde şol ḡadar ṡurmak gereksin (4) ki tā Ebū Müslim’üñ atası atası⁵ bu yire gele ve bu du‘āyı (5) okuya ki ol du‘āyı ‘azīz eylemişdür. Ol du‘ā berekātında sen aña (6) āşikāre olasın ve anı bu ser-çeşmeye getüresin [S77^b] ve biz ki Hūdā-yı Perverdgāruz seni raḡmetümüzle yarlıḡavuz ve⁶ (7) bu sā‘ate dek altı (8) biñ yıldır ki saña bu diyārda intizārdayam didi ve dıraḡt-ı (9) enārı bu ḡavzuñ ḡüşesinden Hāzret-i Bārī ‘azze ismühü senüñ (10) tuşuñçün yaratmışdür ve bir enārı bu yirden kırḡ gün dek senüñ⁷ (11) ifṡāruña⁸ yeter ve bu⁹ yolda ḡoḡ ‘acā’ib ḡörüp ḡarā’ib seyr itseñ (12) gerek ve baña bundan ziyāde söze icāzet¹⁰ buyrulmamışdür. Seyyid¹¹ (13) Cüneyd eyitdi: Bu du‘ā kimüñ du‘āsıdır? Ol ferişte eyitdi (14) ki bir vaḡt ki iblīs ‘aleyhü’l-la‘ne cümle melā’ikeye üstād (15) idi, bu du‘ā yādında idi ve bize bu du‘āyı öğretmedi ve eyidürdi kim (16) bir gün şāyed bir günāh idem ve bu du‘āyı okuyam tā günāhum (17) ‘afv olına ve cennetde bāḡı olam ve daḡı eyidür kim ben du‘āya (18) tekye idüp ādeme secde itmedüm. İblīs bu du‘āyı bilürdi (19) ammā bir gün peyḡamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Her kim bu du‘āyı (20) ḡırā’at eylese yevm-i ḡıyāmetde Hāḡ Te‘ālā aña maḡfıret idüp (21) günāhından geḡe ḡayf ola benüm hezār hezār ümmetlerüme şeyṡān

¹ Seyyid: -S

² sen: -S

³ buraya: bunda İ

⁴ didi: -S

⁵ atası atası: atası ve anası İ

⁶ biz ki Hūdā-yı Perverdigāruz seni raḡmetümüzle yarlıḡavuz: -İ

⁷ senüñ: -İ

⁸ ifṡāruña: ifṡār eyle ki İ

⁹ bu: -S

¹⁰ icāzet: icābet İ

¹¹ Seyyid: -S

[İ73^a]

(1) vesvese eyleye tã ħarāmīlık idüp ve yok yire kan dökeler ve ‘ișyān (2) eyleyeler ve Seyyid-i sādāt¹ ol menba‘-ı sa‘ādāt bu endīşede iken (3) nā-gāh Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām Ĥazret-i Resūl’a gelüp selām virdi (4) ve eyitdi: Sözüñ gerçekdür ve her kim bu du‘āyı okusa Ĥaķ Te‘ālā anuñ (5) günāhın ‘afv eyler² ammā Ĥaķ celle ve ‘alā saña selām idüp eyidür ki (6) biz ki Ĥudāvendgār’uz ve rüz-ı rüstā-ĥızde işi şöyle işlerüz ki (7) bu du‘āyı iblīsüñ yādından giderürüz. Ammā zinhār bu du‘āyı (8) hergiz yāduñdan giderme ki tã ğuşşa vü belāya [S78^a] giriftār olmayasın (9) ve bir şahşuñ bereketinden ki adı Muĥammed’dür. Bunı didi (10) daĥı Seyyid Cüneyd’üñ gözinden nā-bedīd oldu ve Seyyid³ Cüneyd (11) dilde ğam kımayup ĥurrem oldu ve ğöñli sürürla tıldı ve (12) andan⁴ tırı gelüp ol enārıaruñ⁵ birini kıparup yadı. (13) Ğördi her bir dānesi⁶ bir dürlü reng ve vālih deng oldu (14) ve ol dānelerüñ her birinüñ bir dürlü lezzeti vardı. Ol bir ü Bār⁷ (15) dünyāda her bir⁸ yimişe bir dürlü lezzet virmişdür, ol enārıaruñ içinde cemī‘isinüñ (16) lezzetin kımışdı. Seyyid⁹ Cüneyd ol dānelerden bir iki yidi (17) kırnı toydı. Hemān-dem bedenine kıvvet ve cānına rāĥat irdi. (18) Şöyle ĥoş-ıab‘ oldu ki kendüye eyitdi: Bu yaña düşem ki veyā düşmem ki¹⁰ (19) ve bir enār daĥı yadı. Ğördi içinde üç dānesi vardur (20) ve üçinüñ üç dürlü rengi vardur. Bir dānesinüñ rengi yeşil ve ta‘mı (21) anuñ¹¹ ekşi ve bir dānesinüñ rengi kıızıl¹² ve ta‘mı tatlu ve bir dānesinüñ rengi aķ

[İ73^b]

(1) ve ta‘mı şu gibi idi. Seyyid¹³ Cüneyd ol enārıardan ğetürebildüĝi kıadar (2) devşürdi daĥı bir laĥza ārām itdi. Andan şöñra şoyunup ol (3) ĥavza ĝirdi. Ğısl idüp āb-dest aldı ve ĝıyesüsin ĝıyüp (4) ĝeçmiş namāzların kıazā itdi¹⁴ ve Ĥudā’ya şükr

¹ Seyyid-i sādāt: Seyyid Cüneyd sādāt İ

² eyler: ide İ

³ Seyyid: -S

⁴ andan: -S

⁵ enārıaruñ: anıaruñ İ

⁶ bir dānesi: dāne İ

⁷ bir ü Bār: bir ü enār İ

⁸ bir: -İ

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ veyā düşmem ki: -İ

¹¹ anuñ: -S

¹² kıızıl: -İ

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ itdi: eyledi S

idüp tırı geldi. (5) Yine beyābāna kadem koyup revāne oldu çün Cüneyd gitdi (6) **ve rāvi şöyle rivāyet ider ki** hemān-sā'at ol (7) çeşme ve havz¹ ve dırahtı kim altı biñ yıldur ki Bārī Te'ālā² (8) cennetden ol yire³ virmişdi. Ol melek dağı bile gelmişdi. (9) Ol zamāndan berü intizārda idi ki Ebū Müslim'ün atası atası⁴ (10) Seyyid⁵ Cüneyd gele ve hiç ādemī [S78^b] ol şudan içmiş degüldi. (11) Ol yimişden yimiş degüldi ve Bārī Te'ālā anı cemī'⁶ cānverlerün (12) gözinden pinhān itmişdi, göstermezdi tā Seyyid⁷ (13) Cüneyd bin Seyyid⁸ Üseyd gele çün Cüneyd⁹ gitdi gör ki Hudā (14) n'itdi. Derhāl ol çeşme ve havz ve dıraht¹⁰ nā-bedīd itdi. (15) Seyyid¹¹ Cüneyd şemşirin beline hamā'il idüp ve gürz-i¹² girānın¹³ eline ve zırh-ı nīmçe egnine¹⁴ aldı¹⁵ (16) ve beyābāna kadem koyup revāne olmuşdi. Gāh çün kebüter-i (17) perrāndı ve gāh çün şir-i ner-devāndı¹⁶ ve gāh çün şütür-revāndı. (18) Kaçan ki açıksa ol enāruñ kızıl dānesinden iftār iderdi (19) ve kaçan kim şusuz olsa aq dānelerden iftār iderdi, şusuzluğu (20) giderdi ve kaçan kim yolından çıksa ol du'āyı okurdu. (21) Andan¹⁷ yolına giderdi ve bu tarīk üzre peyveste gāh

[İ74^a]

(1) şitābla ve gāh āheste āheste¹⁸ giderdi ve gözine uyhu gelmezdi (2) ve kendüye eyidürdi ki bu du'ānuñ fażileti çokdur, şöyle ki nihāyeti (3) yokdur. Okuyayın ve yatayın ola ki Reşide-i 'Arab'ı h'ābda görem (4) diyü ol beriyyede başını kum üzerine koyup yatdı uyudu. (5) Bir sā'at miqdārı rāhat olup yine bī-dār oldu. Du'ā hātırından (6) gitmişdi ve yolın ğalaṭ itdi ve bilmedi ki ne cānibe giderdi. (7) Hiç yol belürmezdi ki aña gide. Ol beyābānda ser-gerdān (8) olup ağlamağa başladı ve

¹ çeşme ve havz: havz ve ol çeşme İ

² Te'ālā: -İ

³ yire: piri İ

⁴ atası: -İ

⁵ Seyyid: -S

⁶ anı cemī': -İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ Seyyid: -İ

⁹ Cüneyd: Seyyid S

¹⁰ dıraht: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² gürz-i: gözine S

¹³ girānın: -S

¹⁴ eline ve zırh yeniçe egnine: -İ

¹⁵ aldı: -S

¹⁶ ner-devāndı: merd idi İ

¹⁷ andan: -S

¹⁸ āheste: -S

gönlüne vehm galebe idüp hāke (9) yüzün¹ sürdi. Hakk'a tazarru² eyledi ve yine tırı gelüp (10) revāne oldu. Şöyle yürüdi ki yoruldu ve haste ve dem-beste ve (11) ac ve şusuz fūrū-mānde oldu³. Yine h̄āb galebe idüp uyudu. (12) Bir miqdār rāhat olup yine uyandı. Başın yirden kaldurup⁴ (13) etrāfına nazar itdi. Gördi ki gün toğmış tırı (14) gelüp yine⁵ revāne oldu. Nā-gāh mukābelesinde bāğ (15) [S79^a] u bustān görindi ve ol bustān içinde bir yüce eyvān (16) Keyvān'a berāber, kendüye eyitdi: Ben yatduğum vaqt ne bustān (17) görindi ve ne eyvān. Çün⁶ fikr idüp⁷ eyidür ki⁸ varsa (18) bu mekrdür didi ve yāhūd gāyet yorgunluğumdan görmedüm (19) didi. Hele varayın göreyin⁹ bir iki gün bustānda ve bu (20) eyvānda seyr ideyin bir¹⁰ hoş cāygāh ancak ve hem yolu şorayın (21) ve hem ne vilāyetdür bileyin ve bu iklimden ne yire giderin bilüp

[174^b]

(1) aña göre yarağ idem diyü hayāl tutup ilerü vardı. Bustāna (2) girüp eyvāna revāne¹⁰ oldu ve eyvānuñ kapusına varup nazar (3) itdi ve Reşide-i 'Arab'ı gördi. Kapunuñ ic yüzinde örü (4) tırur. Bī-ihtiyār derūnından hezār¹¹ na² ralar kıpdı ve andan¹² yakın (5) vardı yine nazar itdi. Gördi ki Reşide degül ammā aña (6) beñzer bir 'avret bed-rāyihası karşı geldi. Derhāl gālatına (7) intikāl itdi¹³ ve bildi ki hatā itmişdür. Hiç çāre bulmayup idrāk (8) itdi ki bu bir cāzūdur. Ammā bir vaz¹⁴ ideyin ki bildüğümü¹⁵ bilmesün diyüp ol (9) 'avrete hoşca kelimāta başladı ve eyitdi: Ey Reşide sen bu yire niçe (10) düşdüñ ve beñzer ki çok belā vü meşakkat geçürdüñ ve 'anā vü miñnet¹⁶ gördüñ (11) ve bu¹⁷ yüzden Cüneyd buña haylī pürsiş gösterdi ve

¹ hāke yüzün: yüz yire S

² oldu: kaldı İ

³ başın yirden kaldurup: -S

⁴ yine: -S

⁵ çün: -S

⁶ fikr idüp: fikre vardı İ

⁷ eyidür ki: -S

⁸ göreyin: gideyin İ

⁹ bir: -S

¹⁰ revāne: revān S

¹¹ hezār: -S

¹² andan: -S

¹³ itdi: idi İ

¹⁴ vaz²: şun² İ

¹⁵ bildüğümü: -İ

¹⁶ 'anā vü miñnet: zahmet S

¹⁷ bu: -İ

cāzū şandı ki (12) meger anı şatun alup¹ dām-ı belāya düşdi. Cüneyd anuñ katına vardı gördi ki² (13) ve bildi ki taḥḫīḳ cāzūdur ve seḥḥārılığla ve tarrārılığla ve mekkārılığla ve ‘ ayyārılığla³ kendüzini (14) Reşide⁴ şekline girmişdi. Bir vakt Ḥamza-i ‘ Abdü’l-muṭṭalib zamānında⁵ kimesnelerinden (15) işitmişdi ki anlar Ḥamza’nuñ kavlınden dimişlerdi. Cāzū (16) ‘ avreti her kanda tutmaḳ dileyüp şaklamak isteseler elini saçından (17) tutalar ki andan gāyetde [S79^b] ‘ āciz olup Seyyid⁶ Cüneyd bir laḥza (18) şabr gösterdi tā ol cāzū ‘ avret gāfil oldu, Seyyid⁷ (19) Cüneyd hemān-dem⁸ el uzadup elini muḥkem tutup kendüye (20) çekdi ve eyitdi: Ey⁹ mekkār u seḥḥār u bed-ḳul u bed-fi‘āl¹⁰ cāzū ki sensin (21) sen¹¹ hemān kendü şüretüñe ve şeklüñe gir ki yoksa seni pāre pāre

[175^a]

(1) eylerin ve cāzū-yı zen feryād şiven idüp eyitdi: Ey Seyyid¹² Cüneyd (2) beni incitme kim ben senüñ Reşide-i dil-sitānuñam ve ma‘ şūḳ-ı dil-cānuñam ki senüñiçün (3) aḳşā-yı ‘ ālemi cā-be-cā geşt idüp seni taleb iderdüm ve ebnā-yı (4) ādemi cüst cū ḳılıp isterem. Senden ne ḥaber almışam ve ne eşer (5) bulmışam ve benüm işüm cānuma girmişdür ve ḥancer-i firāḳ üstüḥ‘ānuma ırmışdür (6) ve bu sâ‘at ki seni gördüm şöyle şandum ki beni yanuña çeküp (7) andan¹³ derdüme dermān idesin ve özüñe vāşıl idüp (8) ve murādum ḥāşıl eyleyesin sen¹⁴ ḥod şimdi beni incidürsin ve bu ne işdür (9) ki sen anı¹⁵ idersin. Hiç ‘ aşīḳ ma‘ şūḳa bunuñ gibi hareket (10) ider mi? Sen eylersin. Cāzū bu sözde idi ve Seyyid Cüneyd elin (11) ḳaldurup cāzūnuñ dehānına bir müşt ile urdı ki hemān-dem¹⁶ (12) ḳan revān oldu ve rāwī eydür: Cāzū-yı

¹ şatun alup: şunup İ

² gördi ki: -İ

³ mekkārılığla ve ‘ ayyārılığla: -İ

⁴ Reşide: cāzū S

⁵ zamānında: -S

⁶ Seyyid: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ hemān-dem: hemāndan S

⁹ ey: -İ

¹⁰ bed-fi‘āl: bed-fi‘l S

¹¹ sen: -S

¹² Seyyid: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ sen: -İ

¹⁵ anı: -S

¹⁶ dem: -S

mekkār u ‘ayyār (13) kendü hālūne geldi ve eyitdi¹: Eger² bundan evvel cānuña zaḥmet (14) virme ve ol cāzū-yı sehḥār Cüneyd-i cigerdāruñ elinde bī-çāre vü zebūn (15) u müteḥayyir ü ser-nigūn³ kaldı ve ne ḥile idüp ḥalāş idecegin (16) bilmedi ve her-çend ki luṭf ile söyledi⁴ ammā Cüneyd’e te’şir (17) itmedi. Cüneyd alınıñ saçını muḥkem⁵ tutmuşdı, kendüye çekmemiş idi. (18) Nā-gāh cāzū-yı mekkār kendüye çekinüp bir ejderhā-yı siyāh (19) oldu ki ve dehānından ol bī-temizūñ āteş-i dūd-āmiz [S80^a] gelürdi. (20) Seyyid⁶ Cüneyd çün ol ḥālī gördi qorqmadı ve saçını (21) muḥkem tutdı, elinden şalıvirmede ve eyitdi: Ey zengī cāzū

[I75^b]

(1) hālūne gırgıl didi. Muḥammed Muştafā’nuñ ‘aleyhi’s-selām⁷ pāk-rūḥıçün ve emirü’l-mü’mînîn ‘Alī’nüñ kerāmâtıçün⁸ (2) ben senüñ ḥarekātuñdan vehm itmezsin ve ben ol kimesnenüñ ferzendiye ki (3) bunuñ gibi nesnelerden qorqmazam diyüp ejderhānuñ kafasında (4) birkaç muḥkem müşt vurdı. Cādū Cüneyd’den çün bu sözi işitdi, hemān-dem (5) kendüye çekinüp bir mehīb arslan oldu. Şöyle ki añradı⁹ (6) ol beyābān lerzān¹⁰ olup güm güm gümledi. Cüneyd alınıñ saçın (7) muḥkem tutup şalıvirmede ve eyitdi: Ey mel’ün seg-i (8) nābe-kār mekkār¹¹ kendü hālūne gir ki ben bu kārı bilürem sen bunuñ (9) gibi naqışlarla beni sen¹² aldayamazsın ve daḥı qorqudamazsın. (10) Bu ṭama‘ı qo kim ben seni helāk itmeyem kendü hālūne (11) gir yoksa tığe iki pāre iderin ve cādū çün Cüneyd’üñ (12) bu sözün işitdi ayağın yire kaqup nā-bedīd oldu. Nā-gāh (13) bir mehīb pīl-i siyāh āşikāre oldu. Āteşden bir nice ḥurtūmı (14) var. Her ḥurtūmına on tığ-i pūlād baḡlu ve bir qara ṭaḡ gibi (15) turup āvāze virdi ve aḡzından köpükler şaçdı ammā ceng (16) idemezdi. Zirā alınıñ saçı Cüneyd’üñ elinde muḥkem idi. (17) Ammā Cüneyd’üñ berāberinde ṭurdı ve āvāzeler idüp qorqu virdi. (18) Cüneyd anuñ¹³ bu işinden güldi ve eyitdi: Ey cādū

¹ geldi ve eyitdi: -S

² eger: ger S

³ müteḥayyir ü ser-nigūn: -S

⁴ söyledi: şoyladı İ

⁵ muḥkem: -İ

⁶ Seyyid: -S

⁷ ‘aleyhi’s-selām: -S

⁸ emirü’l-mü’mînîn ‘Alī’nüñ kerāmâtıçün: -S

⁹ añradı: girdi İ

¹⁰ beyābān lerzān: beyābānda ḡā’ib İ

¹¹ mekkār: -İ

¹² sen: -S

¹³ anuñ: -İ

Muhammed'ün pāk-rūhıçün ve şīr-i Yezdān 'Alī'nūñ ve Ḥasan'uhn ve Ḥüseyn'ün ḥürmetleriçün¹ (19) ki eger² sen bunuñ gibi biñ fī'l daḥı iderseñ ben qorqmazın (20) ve saçın elümden daḥı koyu virmez. Andan ğayrı kendü (21) ḥālūñe gelesin ve fāsīd ṭama' itmeyesin ve [S80^b] cāzū, gūrbüz Seyyid³

[I76^a]

(1) Cüneyd'ün elinde 'āciz qaldı. Ḥalāş bulamadı. Yine ḥareket itdi, fīl nā-bedīd (2) oldı. Bir 'avret āşikāre oldı ve cemālī çün māh-ı tamām, kendüsin (3) laṭīf endām ve başında bir zerrīn tāc-ı muraşsa' ve egninde bir ḥulle-i ḥarīr-i (4) muşanna' ve iki gūşında iki gūşvār-ı lü'lü' mücevvef müşebbek açıldı. (5) 'Anberle memlū ve kollarında bilezükleri var. Cevherī gūyā ḥūr-ı behiştür (6) ve hezār gūne şīve ile gelüp Seyyid⁴ Cüneyd'ün berāberinde (7) tırdı. Cüneyd çün anı gördi, güldi ve kendüye (8) eyitdi ki bu naqşı gör ki bu cāzū niçe itmişdür. Andan⁵ bülend āvāz ile (9) eyitdi: Ey cāzū ben bu ārāyişe ve bu ālāyişe⁶ aldanmazın ve yolumdan (10) daḥı çıkmazın. Cāzū eyitdi: Ey Cüneyd ben Reşīde-i dil-sitānam (11) 'ālemde senūñ içün ser-gerdānam ve senūñçün⁷ çok renc ü elem çekdüm. Ğam u ğuşşa çekmişemdür⁸. (12) Baña zahmet virme ve āḥir nedāmet çekersin. Bu⁹ benüm saçımı şalıvir (13) ve elümi elūñe al. Seyyid¹⁰ Cüneyd ol didügi¹¹ şāh-ı merdān Ḥamza'nuñ qavli dürüstdür (14) ve cüst olmağ gerek diyü saçını muḥkem ve berk¹² tıtdı¹³ daḥı *İnne feteḥnā leke*¹⁴ (15) sūresin oğumağa başladı. Çün ol sūre-i¹⁵ mübārekden bir 'aşr okıdı. (16) Hemān-sā'at cāzūnuñ şekli döndi. Çün Seyyid¹⁶ Cüneyd (17) bağıdı gördi. Bir qara qırı qarı saçı¹⁷ yoğurt gibi aq ve ağızında (18) bir dişi yoq ve dudakları ṭalağa beñzer

¹ şīr-i Yezdān 'Alī'nūñ ve Ḥasan'uhn ve Ḥüseyn'ün ḥürmetleriçün: -İ

² eger: -İ

³ Seyyid: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ andan: -S

⁶ bu ālāyişe: -S

⁷ ser-gerdānam ve senūñçün: -İ

⁸ ğam u ğuşşa çekmişemdür: -S

⁹ bu: -İ

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ ol didügi: oldu ki S, -İ

¹² berk: -S

¹³ tıtdı: ṭoladı S

¹⁴ Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Fetih: 48/1.

¹⁵ sūre-i: -İ

¹⁶ çün Seyyid: -S

¹⁷ qarı saçı: -İ

ve burnından ve gözlerinden (19) çirkef¹ gibi koçar şular akar ve şüretinüñ derisi mezbeleye düşmüş² (20) eski pā-pūç götine beñzer ve bedeniniñ kılları balık deñizi gibi (21) sövelüp turur. Anuñ kabāhatin biraz gördi, eger³ vaşf idersüz

[I76^b]

(1) kışşa dırāz olur. El-ḥāşıl Seyyid⁴ Cüneyd ol cāzū-yı pelīdūñ vech-i kubḥın (2) görüp ‘acebe kaldı. Hemān seyfin ğilāfından [S81^a] çıkarup ol (3) pelīdūñ beline şöyle çaldı ki iki nīme oldu. Seyyid⁵ Cüneyd-i civān⁶ ol pelīdi (4) çün⁷ depeledi. Ol bustān-ı eyvān nihān oldu. Ammā kendüzini (5) bir çāh içinde gördi. Tīre-dil olup ḥıyre-cān kaldı (6) ve Ḥamza-i ‘Abdū’l-muṭṭalib’üñ kimesnelerinden işitmişdi ki bir kimesne⁸ ki cāzū ‘avreti (7) tutup öldürmek dilese anı ğayrı yire iletüp öldürmek (8) gerek. Yoksa eger⁹ tutduğı yirde öldürürse lā-büdd çāh içinde (9) kalur. Cüneyd bu sözleri gūş itmişdi ammā ferāmūş itmişdi (10) ve yādından gitmişdi¹⁰. Ḥamza-i ‘Abdū’l-muṭṭalib’üñ bu sözleri yādına (11) geldi ve ammā ne fā’ide kār elinden gitmişdi. Ol çāhuñ (12) dibinde oturdu ve deryā-yı efkāra ğarīķ oldu ve bu çāhdan (13) çıkmağa ṭarīķ taleb iderdi ve eyidürdi: Niçe¹¹ idem ve ne¹² eyleyem (14) ben bu kāra ne çāre kılam yoksa¹³ bunda mı¹⁴ kılam. Ben ḥod kabrūme dirliğümde (15) kendü ayağumla girmişem ve niçe belā-yı ‘azīme irişmişem diyüp (16) eyitdi: Muḥammed’den ‘aleyhi’s-selām ol öğrendüğüm¹⁵ du‘āyı okuyayın (17) tā bu çāh-ı ‘amīķden¹⁶ bir ṭarīķ ile ḥalāş bulayın ve her-çend ki endīşe eyledi. (18) Ḥātırına ḥuṭūr itmedi ki ol du‘āyı okuyup yādına getüre. Seyyid¹⁷ Cüneyd anda¹⁸ girye vü (19) zāra başladı ve şol kıadar cūşla ağladı ki süst bī-hūş oldu. Ol çāhuñ (20) dibinde

¹ çirkef: cīfe İ

² düşmüş: dönmiş İ

³ gördi, eger: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ civān: -İ

⁷ çün: -S

⁸ bir kimesne: kim İ

⁹ eger: -S

¹⁰ yādından gitmişdi: -S

¹¹ niçe: ne S

¹² ne: nice S

¹³ yoksa: ve İ

¹⁴ bunda mı: bunda İ

¹⁵ öğrendüğüm: öğretdüğü İ

¹⁶ ‘amīķden: ‘aķīmden İ, ‘umķdan S

¹⁷ Seyyid: -S

¹⁸ anda: -S

ẖāba vardı. Vākı¹asında gördi, Seyyid¹ atası Üseyd bin Münzir başı (21) üstine gelüp eyitdi: Ey² ciger-güşem eger sen³ bu çāhuñ dibinde yüz yıl oturasın⁴

[İ77^a]

(1) ẖiç necāt bulmazsın ve Hudā'dan ğayrı ẖiç kimesne senüñ dest-g̱irüñ (2) olmaz ve olıcağ dağı degüldür ve şimdi ğam yime [S81^b] ve ğuşşa çekme. Eger bu çāh-ı (3) 'amīkden necāt-ı tarīķin isterseñ silsile-i Qur'an'a yapışıp refīķ (4) idin ki saña şefīķ olur ve tā ol varıadan ẖalāş bulasın (5) ve Üseyd bin Münzir bu sözde iken çün⁵ Cüneyd uyğudan uyandı. (6) Hemān-dem⁶ tilāvet-i Qur'an'a mülāzemet ü müdāvet gösterdi. (7) **Güyendegān-ı hikāyet** şöyle rivāyet iderler ki (8) Cüneyd bin Üseyd ol ulu⁷ çāhuñ içinde kırk gün kaldı ve her gün (9) bir ẖatime tamām kıldı ve her gün yedi kerre teyemmüm iderdi ve ölümüne (10) ārzümend idi ve giryān u nālān āvāz-ı bülend ile Qur'an okurdu (11) ve melül olup namāza⁸ ve niyāza meşğül oldu. Kaçan kim acığaydı veyā şuşayaydı (12) ol enār-ı behiştiden⁹ yirdi ve karnı toyardı ve s̱ir-āb olurdu. (13) Yine¹⁰ kuvvetlenüp ṯā'at-ı Bārī'ye mülāzemet iderdi. Ammā ol çāhuñ (14) dibinde āftāb ve māh-tāb görünmezdi ve giceyle gündüz fark olunmazdı (15) tā¹¹ kırk gün tamām olıcağ Cüneyd'üñ teni nahīf ve cānı za'if (16) oldu ve kuyunuñ dibinde başın yire koyup bir lağza uyudu. Ol (17) şāh-ı merdān ve ş̱ir-i Yezdān em̱irü'l-mü'minīn 'Alī İbn Ebī Ṯalib kerrema'llāhu (18) vechehu geldi. Elini tutdı ve mübārek lebinüñ altından tebessüm idüp (19) selām viridi ve eyitdi ki ey benüm 'ammüm oğlı niçesin bu rüzgāruñ (20) elinden ve bu dehr-i¹² cefā-pişenüñ şiddetinden şimdi ğam yime ve ğuşşa (21) çekme ki Bārī Te'ālā¹³ ve Muştafā ve ben senden rāzı ve hoşnūduz ki

¹ Seyyid: -S

² ey: -İ

³ sen: -İ

⁴ yüz yıl oturasın: oturursan yüz bir İ

⁵ iken çün: idi S

⁶ dem: -S

⁷ ulu: -S

⁸ namāza: namāz İ

⁹ behiştiden: behiştiden İ

¹⁰ yine: gine İ

¹¹ tā: çün İ

¹² dehr-i: zuhūr İ

¹³ Bārī Te'ālā: H̱uzā S

[İ77^b]

(1) çok renc ü belâ¹ vü zahmet ü derd ü miḥnet çekdüñ ve Ḥaḳ Te‘ālâ’nuñ ‘ibâdetinden [S82^a] ve tã‘atından² (2) girü ḳalmaduñ ve ḳayşer kâfirüñ sözine uyup yoldan çıḳmaduñ el-ḥamdü’lillâh (3) ‘alâ zâlik. Seyyid³ Cüneyd bu sözleri erenler şâhı emîrû’l-mü’minîn ‘Alî’den (4) işitdi. Feryâd idüp ayağına düşdi ve ibtihâl gösterüp pây-māl (5) oldu. Eyitdi: Ey emîrû’l-mü’minîn ve ey seyyidü’l-vâşılîn v’el-vâşıbîn⁴ beni (6) bu çāhdan sen ḥalâş eyle, dirliğümde ḳabirdeyin. Ḥazret-i ‘Alî kerrema’llāhu vechehu (7) ol sâ‘atda elin tıttı ve ol çāhdan yuḳaru çıḳardı. (8) Çün Cüneyd uyḫudan uyandı, kendüzini bir miyāne-i şahrāda gördi. Ḥuzā’ya⁵ (9) şükürler idüp yirinden tırdı. Yine beyābāna ḳadem başıp revāne (10) oldu ve ammā kendüyle ne nafaḳa var ve ne zād var ol bādiyede giderdi. (11) Çün bād ammā bilmezdi nereye giderdi. Ol bustān-ı eyvān ki cāzūluḡla (12) aña göstermişlerdi anlardan ne eşer belürdi ve ne nişān, illā görünürdi (13) rīg-i beyābān ve yanında āb u nān yoḡdı. Ammā enār-ı⁶ behiştî birisi (14) ḳalmışdı ve ol germā-germ beriyyede bir dem üzerine āsāyiş vardı (15) tā bād-ı şahrā yüzine tıḳunup ve bir şafā kesb eyleyüp bir lahza ārām (16) idüp yine⁷ tıururdu. Kām nā-kām beyābāna ḳadem ḳoyup revāne (17) oldu, tā⁸ kırḳ gün ol bādiye-i bî-nihāyetde yürüdi. Hiç (18) ābādānlıḳdan bir eşer belürmedi. Ġāyetde acıḡup ol enārdan yidi (19) çün⁹ ḳarnı tıoydı ve teşneliḡi ḳandı ve göñlini yārān (20) u ḥānmāndan ve çeşm-i cāndan berî idüp beriyyede giryeye (21) başladı. Reşide firāḳından şol ḳadar aḡladı ki ḳuşlar

[İ78^a]

(1) havāda ve balıḳlar deryāda muvāfaḳat idüp rikḳat iderlerdi ve (2) cānverler¹⁰ beriyye anuñçün fiḡān u giryeye iderlerdi. Çün Seyyid¹¹ Cüneyd (3) tenini ḳazāya [S82^b] virüp ve cānını Ḥudā’ya ıṣmarlamışdı ve ammā beriyyenüñ (4) ıssı ḳumu üzerine tãḳat getürmeyüp düşdi, yandı. Açlık ve şusuzluḳ (5) ve şiddet-i germā ve

¹ belā: -S

² tã‘atından: -İ

³ Seyyid: -S

⁴ seyyidü’l-vâşılîn v’el-vâşıbîn: seyyidü’l-vâşıbîn S

⁵ Ḥuzā’ya: ad Ḥuza’ya İ

⁶ enār-ı: -İ

⁷ yine: gine İ

⁸ tā: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ cānverler: cānverān S

¹¹ çün Seyyid: -S

vaḥīm havā aña te'sīr idüp zebün (6) eyledi. Az kaldı ki helāk olayazdı¹. Cān-ı şīrinine acıyup enīnler (7) itdi ve nā-gāh şebāngāh irdi ve Cüneyd daḥı giryeden sākin olup (8) ḥ'āba vardı ve bir laḥza āsūde olup yine uyandı ve gördi (9) havā rūşen ve nücūmla semā çü gülşen olmuş. Havānuñ i' tidāline germ (10) olup yirinden tūrdı gördi. Cisminde māye-i kuvvet var Kirdgār'a (11) şükr-güzār olup āheste āheste revāne oldu tā rüz rūşen (12) oldu. 'Ālem yūzi gülşene döndi. Seyyid Cüneyd'ün muḳābelesinden (13) ber-i sebz belürdi. Şabr idebilüp² ābādānlık ümīziyle ḳatınca yürüdi (14) tā öyle vaktinde bir kenār bīşesine irişdi endīşe-i bī-nihāyetden (15) ḳurtulup ol bīşe-i bustāna girdi. Gördi, bir cāy āb-ı revānları pūr (16) cūş³ ve cemi' ağaçları mīvedār⁴. N'ola ḳalmadısa enār diyüp el (17) şundi⁵, evvel şu içdi. Zīrā ḡāyetde şuşamış idi. Andan soñra (18) ol mīve-i ābdārdan iftār itdi. Nefsine ve cisminde kuvvet ve cānına (19) rāḫat virüp⁶ ḥ'āba vardı ve bir dem āsūde-ḫāl⁷ oldu. Yine (20) uyanup tūrdı. Ğusl idüp āb-dest alup namāz ḳıldı ve (21) geçmiş namāzlarını daḥı ḳazā itdi ve Rabbü'l-'ālemīne şükürler idüp

[İ78^b]

(1) ol bīşe-i bustāna revāne oldu. On gün on gice yürüdi (2) ve her-çend giderdi. Ol bīşezār ḥoş ḥurrem idi ve mīvedār (3) ağaçları der-hem idi. Gündüz yürüdi çün⁸ gice olıcaḳ (4) cānverlerden vehm idüp bir dıraḫt-ı bülendün üzerine çıkup anda⁹ (5) dōlenürdi. Çün¹⁰ [S83^a] şabāḥ olıcaḳ yine revāne olurdu. (6) Bu tarīḳ üzre bī-refīḳ giderdi. On ikinci gün nā-gāh (7) bir deryā kenārına çıḳa geldi. Gördi, ol baḥruñ ḳaṭ'ā (8) pāyānı yok gūyā cümle cihānı ihāṭā itmişdür. Ol baḥr-ı nihāyetün kenārında oturdu. Beyābān pīşlerinden ḫalāş buldı ammā bī-pāyān endīşelere düşdi¹¹. (9) Ne deryāya girüp gidebilür ve ne şaḥrāya dönüp gidebilür. (10) Bu mā-beynde müteḫayyir ü ser-geşte vü dil-ḫaste vü dem-beste ḳaldı. Bu kenārda (11) āh u zār

¹ olayazdı: ola S

² idebilüp: idemeyüp İ

³ cūş: ḥoş S

⁴ mīvedār: mīve S

⁵ el şundi: -S

⁶ virüp: idüp S

⁷ ḫāl: -S

⁸ çün: -S

⁹ anda: -İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ Ol baḥr-ı nihāyetün kenārında oturdu. Beyābān pīşlerinden ḫalāş buldı ammā bī-pāyān endīşelere düşdi: biraz fikre düşdi İ

idüp on gün tırdı. Hıç bir tedbır idemeyüp (12) gice ve gündüz Hakk’a niyāzda idi¹ ol deryā-yı bī-pāyāna nigerāndı ki (13) bir gemi gele aña girüp bir şenlike ire **ve rāvī rivāyet ider² ki** (14) Seyyid³ Cüneyd her gün ol deryā yüzine nazar iderdi ki bir eşer (15) veyā bir haber ma‘lūm ola, hıç bir ādemī ve bir gemi zāhir olmadı. Ğāyet (16) melūl⁴ olup kendüye eyitdi: Eger dönüp gidersem ne yire (17) varam ve eger bunda tıurursam niçe bir tıuram. El-ğāşıl hālī mükedder (18) ü nā-ğoş hālī müşevveş oldu. Ammā ol kenāruñ cemī‘ ağaçları (19) mīvedār idi ve gün-ā-gün mīveleri var idi. Seyyid⁵ Cüneyd (20) ol mīvelerden kıparup iftār iderdi ve Hakk’uñ kızāsına (21) rızā virüp şükr-ğüzār olurdu **ve rāvī şöyle⁶ rivāyet ider ki**

[İ79^a]

(1) Seyyid⁷ Cüneyd ol kenār-ı deryāda yedi gün dağı oldu hıç ādemī (2) veyā bir gemi kenārdan geçmedi. **Ebū Hafs-ı Kūfī rahimehu’llāh⁸** eyidür ki (3) ol deryā kenārında āhūlar ve kıolanlar ve ğūsfend-i deştīler çoğıdı ve ammā (4) yırtıcı cānverler yoğıdı. Cüneyd ol ağaçlardan ok [S83^b] yay düzüp (5) ol āhūlardan düşürürdi. Hancerin taşā çakardı⁹ āteş yakardı. (6) Anı bışürürdi ve yirdi dağı havāda uçan kıuşları okıla düşürür idi (7) ve bışürüp anı¹⁰ dağı yirdi ve *ba‘de’t-ta‘ām* ol mīve-i ābdārlardan (8) iftār idüp ve Huzā’ya şükr-ğüzār olurdu. Seyyid Cüneyd şöyle (9) semirdi ki ve hergiz eyle olmış degül idi. Ol kenār-ı deryāda çün (10) serv-i hırāmān refitār iderdi. Anuñ ile ne bir¹¹ ğam-h’ār-ı müşfik ve ne bir yār-ı (11) muvāfik var idi ki eglene ve anuñ ile¹² diñlene¹³ rüz şeb (12) bu hālīle rüzğārın bu minvāl üzre¹⁴ geçürürdi ve derūnından (13) bağıt-ı vārūnına ağlardı ve pīrahēniyle şalvārı ğod āftābuñ tābından ve (14) tığ-i tızinden pāre pāre olup ‘uryān kıalmışdı. Ol ğūsfend-i (15) deştinūñ postıyla ‘avretin örtmişdi ve nīmçe-i zırhın pīrehen (16) yirine giymişdi. Bu vechle

¹ niyāzda idi: niyāz ide İ

² rivāyet ider: eyidür İ

³ Seyyid: -S

⁴ melūl: mūte’ellim S

⁵ Seyyid: -S

⁶ şöyle: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ rahimehu’llāh: rahimehu İ

⁹ çakardı: urup S

¹⁰ anı: -S

¹¹ ne bir: -İ

¹² eglene ve anuñ ile: anuñla eglene S

¹³ diñlene: -S

¹⁴ bu minvāl üzre: -S

rûz şebîn geçürürdi ve Reşide-i ‘Arab’uñ (17) firâkından ol deryâ kenârında zâr zâr ağlardı ve yüregîn hicr odıyla (18) tağlar idi ve cânından dağı bîzâr olup Hâzret-i Bârî’ye şol kadar (19) âh girye itdi ki kendüden gitdi. Her-çend ki cehd eyledi (20) ol du‘â hâtırına huşûr itmedi ve nâ-gâh şebângâh irdi. Cüneyd dağı (21) hûba vardı. *Beyne’n-nevm ve’l-yakaza* Hâmza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib gördi.

[İ79^b]

(1) Andan¹ katına gelüp kenâra çekdi. Başın gözin öpüp eyitdi: Ey (2) benüm ‘ammüm oğlı niçesin bu rûzgâr-ı ğaddârla ve bu dühûr-ı cefâkârla. (3) Seyyid Cüneyd Hâmza-i şâhib-kırânı göricek qademinde düşüp (4) ğaltân oldı ve eyitdi: Ey pehlevân-ı Maşrîk u Mağrib bunca belâ² (5) vü elem ü ‘anâ vü sitem baña vâkı‘ olmışdur, dünyâda hiç eḥade olmuş³ degüldür (6) ve şöyle ki ölümüne râzı oldum. Ne idem ki bu beliyyât-ı (7) berâyâdan ve bu⁴ nekebât-ı dünyâdan rehâ bulam? [S84^a] Hâmza eyitdi: Ey (8) ‘ammümün cânı ve ey derdimün dermânı eger sen yüz yıl bu deryâ kenârında otursan⁵ (9) ne âdemî görürsin ve ne gemi görürsin. Kârunuñ çâresi (10) oldur ki bir nice ‘amûdı cem‘ idesin ve ḥurmâ ağacınıñ lîfinden (11) resen idesin. Ol ‘amûdları birbirine ḥurmâ ipiyle⁶ bağlayasın dağı altına (12) cânverler derilerin çekesin dağı deryâya bırağup üzerine (13) binesin ve deryâyı öte geçesin. Ben⁷ bir vaqt deryâda⁸ ben bunuñ gibi itdüm (14) ve gitdüm tâ Keşmîr vilâyetine yetdüm ve Naḥşeb⁹ şehrine varup (15) su‘adâ nâmı anda buldum didi ve nâ-bedîd oldı ve Seyyid¹⁰ Cüneyd çün¹¹ uyḥudan (16) uyandı Hâmza’nuñ naşîhatinden ta‘accüb olup bir zamân (17) mütefekkir kıldı. Hâmza’nuñ cevâbını şavâb görüp yirinden tûrı (18) vardı ve ḥancerin eline alup büyük büyük¹² ‘amûdlar kesüp (19) ve âftâbuñ tâbında qurıdup qabın giderdi. Andan¹³ ḥurmâlığından (20)

¹ andan: -S

² belâ: -İ

³ olmuş: de İ

⁴ bu: -S

⁵ otursan: -İ

⁶ ḥurmâ ipiyle: -İ

⁷ ben: -İ

⁸ deryâda: -İ

⁹ Naḥşeb: Naḥşet İ

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ çün: -İ

¹² büyük: -S

¹³ andan: ve S

ipler idüp ol ‘amüdları birbirine muhkem bend idüp ve cânverler (21) tutup çün¹ derilerin şoydı ve bu ‘amüdlaruñ altına çekdi

[I80^a]

(1) ve dağı deryā yüzine getürüp kodi. Andan soñra şāh-belū u enār (2) ve dağı gayrı mīvelerden cem‘ idüp getürdi. Çün ol² şal içine (3) koyup muhkem bağladı ve cân u dilden kendüzini Hudā’ya teslim idüp (4) ve şalı lücce-i deryāya şaldı. Rūzgār dağı öñine bırağup aldı (5) ve gitdi. Çün Seyyid³ Cüneyd şal üzerinde bu beytleri okuyup hayrete⁴ (6) vardı. **Meşnevī**⁵:

Zemīn u āsmān-ı heft ü deryā

Senüñ emrünüledür kâ’im (7) Hudāyā

Senüñ emrünüle deryā⁶ cünbiş eyler

Çün ejderhā hurūş cūşiş⁷ (8) eyler

İrer her mevc şan evc-i havāya

Düter göge çekilen ejderhāya

(9) [S84^b] Eser emrünüle işbu bād-ı şarşar

Ne şal-ı bahrı dehri bile⁸ şarşar

Dilerseñ (10) ‘ālī vīrān idersin

Dilerseñ girü ābādān idersin

(11) Hāqīkat fā‘il-i Muhtārsın sen

Qadīm ü Qādīr-i Dādār’sın sen

(12) Beni bu bahırdan ey Rabb-i bī-çün

Halāş eyle Muhammed hürmetçün

¹ çün: -S

² çün ol: -S

³ çün Seyyid: -S

⁴ hayrete: hayrāna İ

⁵ meşnevī: beyt İ

⁶ deryā: der S

⁷ cūşiş: hūş İ

⁸ bile: -İ

Neşr: Çün (13) Seyyid¹ Cüneyd şalı ol baħr-ı bî-pâyānuñ² yüzine şaldı giderdi. (14) Seyyid³ Cüneyd bî-ħod yaturdı. Dördinci gün tamām olıcaķ rûzgār (15) çün⁴ sâkin oldı. Şal daħı ârām itdi. Cüneyd daħı kendüye (16) geldi. Ol dörd⁵ günde ne yimek yiyüp ve ne şu içmişdi ve ġāyet (17) aç olup yimege muħtāc idi⁶. Mîvelerden bir miķdār iftār itdi. (18) Yine rûzgār geldi çün⁷ şalı murgvār uçardı. Seyyid⁸ Cüneyd (19) çün⁹ deryānuñ emvācına nazār itdi gördi, biri biri ardınca (20) kara taġ gibi gelürdi¹⁰ ve kulleleri çün¹¹ āsmāna peyveste veyā ādem (21) ħod siyāh örünlerdür. Başları semāda ve kuyruķları deryāda aġızlarından

[180^b]

(1) köpükler şaçup kījırup gelürlerdi. Ne ħaddi var¹² ve ne ‘adedi (2) var ne kenār görünür çün Seyyid¹³ Cüneyd’üñ göñline ķorķu düşdi. (3) Āb-dest alup tātā ve ‘ibādete ve tesbīħe ve tehlīle¹⁴ başladı. (4) Ġāħ ġāħ āh¹⁵ idüp Reşīde’nüñ firākından çün¹⁶ zār zār (5) aġlardı ve yüregın nār-ı hicrle taġlardı. Şöyle ki deryāda balıķlar (6) ve havāda kuşlar ve şahrāda cānverler ķamu aña muvāfaķat idüp (7) anuñ ile bile¹⁷ aġlarlardı ve nār-ı firāk ile¹⁸ tā kırķ gün ol şal¹⁹ deryāda (8) ‘ummān²⁰ üstinde revāne oldı. Ne bir kenār āşıkāre oldı ve ne (9) bir diyār. Seyyid Cüneyd āb u mīve ki ķomışdı, cümlesin²¹ hep yidi (10) çün²² şal üç gün daħı gitdi. Seyyid²³ Cüneyd’e

¹ çün Seyyid: -S

² bî-pâyānuñ: bî-nihāyetün S

³ Seyyid: -S

⁴ çün: -S

⁵ dörd: üç S

⁶ yimege muħtāc idi: -S

⁷ çün: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ gelürdi: gelür S

¹¹ çün: -S

¹² var: -İ

¹³ çün Seyyid: -S

¹⁴ tesbīħe ve tehlīle: -S

¹⁵ āh: -İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ anuñ ile bile: -S

¹⁸ nār-ı firāk ile: -S

¹⁹ şal: -İ

²⁰ deryāda ‘ummān: deryā S

²¹ cümlesin: -S

²² çün: -S

²³ Seyyid: -S

açlık ve şusuzluk (11) cānına¹ galebe eyledi². Andan³ nālişe başladı ve [S85^a] cānından nevmiz olup (12) derūn-ı dilden nāleler idüp ve dīdeden jāleler dökdi. (13) Āh u zār idüp eyitdi: Ey benüm Perverdgār’um bu baħr-ı bī-gerāndan (14) beni kurtarmağa bir çāre kıl kim feryāduma yetiş ve dest-gīr ol ki zīrā⁴ (15) senden ğayrı hīç feryād-res dest-gīr yokdur. Yā ğıyāşe’l-müstağışin (16) yā İlāhe’l-^c ālemīn diyüp enīnler gösterdi. Seyyid⁵ (17) Cüneyd bu enīnde iken nā-gāh bir cezīre zāhir oldı. Çün⁶ şal⁷ (18) eglenmeyüp o cezīre kenārına varup qarār gösterdi. (19) Seyyid⁸ Cüneyd’ün ol deñlü⁹ iktidārı yoğdı kim kenāra çıka. Açlıktan (20) ve şusuzluğdan zebūn olmışdı. Hele Hudā’yı yād idüp (21) elf cehdle tırdı. Çün¹⁰ şaldan çıkup kenāra kadem başdı.

[I81^a]

(1) Ol Huzā’ya bī-ħad¹¹ ħamd idüp cezīreye revāne oldı. Çün¹² gördi (2) bir hoş sebzezār u kūhsār u āb-ı revānlar ve ħüb-mekānlar ve tāvuslar (3) ve süglünler, kazlar ve ördekler ve bıldırcınlar kuş nev^cinden her ne var ise (4) ağaçlarıñ altında ve üstinde¹³ yaturlar ve yumurdaları her tarafda dökülüp (5) yatur. Seyyid¹⁴ Cüneyd ğāyet açdı ve yimege muħtāc idi¹⁵. Od yaķup ol yumurdalardan (6) bir mīkdār pişürüp iftār itdi. Ol kuşlardan bir nicesin (7) okla düşürüp pişürdi, yidi. Qarnı tıoydı. Bu kez çün¹⁶ uyħu (8) ğalebe itdi¹⁷. Ol cezīrede yatup uyumağı revā görmedi. Geldi (9) şalına girüp yatdı uyudı. Ol gice āsūde-ħāl¹⁸ oldı. Yarındası (10) şabāħ yine cezīreye çıkdı ve şu kenārına vardı. Ğısl eyledi. (11) Āb-dest alup namāz kılmağa

¹ cānına: -S

² eyledi: itdi S

³ andan: -S

⁴ zīrā: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ çün: -S

⁷ şal: -İ

⁸ Seyyid: -S

⁹ deñlü: kadar S

¹⁰ çün: -S

¹¹ ħad: -İ

¹² çün: -S

¹³ üstinde: üzerinde S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ yimege muħtāc idi: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ itdi: idi İ

¹⁸ ħāl: -S

şürü^ç eyledi ve geçmiş namâzların kazâ eyledi. (12) Andan sonra¹ [S85^b] tırdı. Ol cezireyi geşt idüp² bişezâra girdi. Çün³ (13) gönline feraḥ gelüp cezireyi teferrüc itdi çün⁴ gördi dünyâda her (14) ne dürlü mîve⁵ var ise bu arada var. ‘ Acebleyüp eyitdi: Bunuñ gibi (15) ‘ azîm cezîrede bu kadar kühsâr u bişezâr ola lâ-büddür ki (16) yırtıcı cânverler daḥı olur diyüp tırdı, ilerü vardı. (17) Bu tefekkürde ve bu tedbîrdeyken⁶ nâ-gâh bir şîr gördi. Ra^ç dvâr añrayup⁷ ve gürleyüp⁸ (18) gelür. Ol şîr-i jiyân⁹ heybetinden cezîrede lerze düşdi¹⁰. Seyyid¹¹ Cüneyd (19) güldi, hiç vehm itmedi. Ağaçdan ok yay düzmişdi. Çün¹² (20) şîr yakın gelicek¹³ hemân-dem¹⁴ kemâna tîr¹⁵ koyup atdı. Tîr¹⁶ şîrûñ sînesine (21) doḡundı. Ammâ geçmedi. Şîr ḡazaba geldi. Seyyid¹⁷ Cüneyd’e ḥamle itdi. Seyyid Cüneyd¹⁸

[181^b]

(1) vehm itmedi ve şemşîre el urup ‘uryân itdi. Yâ Huzâ diyüp (2) çaldı ve şemşîr şîrûñ boynına râst gelüp başıñ düşürdi leşi daḥı yire¹⁹ yıkıldı. (3) Henüz bundan fâriḡ olmadın miyâne-i²⁰ bişeden birisi daḥı çıka (4) geldi. Bu kerre Cüneyd-i gürbüz gürzin ele alup anuñ daḥı başına bir gürz (5) urmaḳla başından²¹ beynin çıkardı. Şîr daḥı çarḡ gibi döndi yire düşdi. (6) Henüz ol şîrûñ cāmı var iken biri daḥı çıka geldi. Cüneyd’üñ (7) üzerine kendüzin pertâb itdi²² ve pençesin açup sînesin yire (8) ḳodı. Kendüyi Cüneyd’üñ üzerine pertâb itdi tā ki²³

¹ sonra: -İ

² idüp: eyledi S

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ mîve: yemiş S

⁶ bu tedbîrdeyken: iken İ

⁷ añrayup: ıñranup S

⁸ gürleyüp: gözleyüp İ

⁹ jiyân: -İ

¹⁰ lerze düşdi: lerzededür S

¹¹ Seyyid: -S

¹² çün: -S

¹³ gelicek: geldi İ

¹⁴ hemân-dem: -S

¹⁵ kemâna tîr: tîri kemâna S

¹⁶ tîr: -İ

¹⁷ Seyyid: -S

¹⁸ Seyyid: -S

¹⁹ daḥı yire: -İ

²⁰ miyâne-i: meydâne-i S

²¹ başından: -S

²² Cüneyd’üñ üzerine kendüzin pertâb itdi: -S

²³ kendüyi Cüneyd’üñ üzerine pertâb itdi tā ki: -İ

Cüneyd'i pāre pāre ide çün¹ şîr² yakın gelicek Cüneyd-i dilîr şîri (9) muḥarrîk tutdı çaldı. Şemşîr şîrûñ koltuğı altından tutup (10) bir koluyla başı leşinden ayrıldı. Başı bir tarafa düşdi ve leşi (11) dağı bir tarafa. Bunuñ gibi bir bir bîşeden çıkup geldiler. Seyyid³ Cüneyd'ün (12) elinde öldiler. [S86^a] Cüneyd-i dilîr ol sâ'at yetmiş şîr depeledi ve yoruldu. (13) Diledi ki bir laḥza ārām ide, gördi yine miyāne-i bîşeden beş kağan (14) arslan çıka geldiler. Seyyid⁴ Cüneyd'ün qaşına diledi ki anlaruñla (15) ceng ide. Gördi ol beşün ardınca on şîr dağı gelür (16) kendüye eyitdi: Bir bir gelseler iş āsāndı. Gördi ki (17) on⁵ on gelürler endîşe itdi ki bunlaruñla başa varamaz. (18) Gördi şağ tarafında bir 'azîm⁶ bülend ağac. Hemān-dem anuñ⁷ üzerine (19) çıkup dölendi⁸. Şîrler dağı yüz yigirmi olup ol ağacı dolandılar (20) ve kıyrukların kafalarına iledüp Cüneyd'e ḥamle-i ḥîzān iderlerdi. (21) Çün Seyyid⁹ Cüneyd anlaruñ heybetlerin görüp ḥayrete vardı ve göñline

[182^a]

(1) bir ḥavf geldi ki kâbil-i vaşf degül. Ḥaḳ Te'ālā ḥazretine çok¹⁰ münâcât (2) idüp bu şîrleruñ şerrinden çok¹¹ ḥacât diledi ve bunu bildi ki (3) bu şîrler eger ḥalk içine girelerdi cümle ḥalkuñ birisin diri (4) kımayup kıralar, 'ālemi dağı ḥarāb u yebāb¹² ideler. Çün¹³ Cüneyd bu efkārda (5) iken¹⁴ nā-gāḥ 'ālemuñ yüzi qarardı ve zengîler şüretine döndi. (6) Şîrler dağı bîşezāra girüp gitdiler. Çün Seyyid¹⁵ Cüneyd dağı (7) bir pāre emîn oldu. Ol ağac üzerinde sükūn buldı ve ḥ'ābı (8) dağı galebe itdi ammā bîminden uyuyamadı. Çün gicenüñ nışfı¹⁶ geçdi (9) nā-gāḥ hezār hezār şu'leler ve şem'alar gördi. Havā yüzinden (10) yire indi. Şöyle şandı ki nücūm āsmāndan zemîne düşdi ve bir taḥt (11) gördi ki dört 'ifrît arḳalarına almışlar getürdiler. Ol (12)

¹ çün: -S

² şîr: -İ

³ Seyyid: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ on: beş S

⁶ 'azîm: -S

⁷ anuñ: -S

⁸ dölendi: dirgendi İ

⁹ çün Seyyid: -S

¹⁰ çok: -S

¹¹ çok: -S

¹² yebāb: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ efkārda iken: fikirdeyken S

¹⁵ çün Seyyid: -S

¹⁶ nışfı: nîmi S

tahtuñ üzerinde bir duhter ve ‘acūze-i pīre dāyesi yanında duhter aǵlardı (13) ve eyidürdi: Kāşki bir nevbet daǵı Seyyid¹ Cüneyd’üñ tal‘atın görseydüm. (14) Ol dāye-i pīre-zāl aña istimālet virürdi ve [S86^b] eyidürdi: (15) Aǵlama ben Mülūkāl-ı² dīvden işitdüm ki bu diyārdadır. Üşenme (16) göñli hoş tut. Ol bu deryāda³ ve ne yirde idügin⁴ (17) buluruz ve anuñ bir ayda yürüdügin⁵ biz⁶ bir laḫza yetevüz (18) aluruz⁷ dirdi. Çün Seyyid⁸ Cüneyd bunlaruñ kelimātın diñlerdi (19) ve ‘acebe ḳalurdi ve kendüye eyidürdi: ‘Aceb niçe olmaḳ (20) gerekdür bu ḫālet ne ḫāletdür dirdi⁹. **Rāwī şöyle¹⁰ rivāyet (21) ider¹¹ ki** ol gün ki Seyyid¹² Cüneyd ol cāzū ‘avreti depeledi. Bu duhter kendü anasına eyitdi ki beni kendüñle kūh-ı Ḳāf’uñ māverāsında dünyāya ilet tā ben daǵı dünyāyı temāşā ideyin ve bu duhterüñ anası perīler pādīşāhıdı. İttifāḳā ol gün andan geçerdı. Cüneyd daǵı ol cāzū ‘avreti depeledi. Bu duhter¹³

[I82^b]

(1) anasıyla bileydi. Seyyid¹⁴ Cüneyd’i görüp hezār dil ü cān ile ‘āşık oldu (2) ve kendüye eyitdi: Ben hergiz bunuñ gibi şāḫib-i cemāl ādem görmedüm (3) ve duhterüñ adına Şu‘ayb-ı perī kıızı Kirvāne eyidürlerdi ve atasıyla bile¹⁵ (4) olmağın Seyyid¹⁶ Cüneyd’e varmadı ki kendüye eyitdi: Çün vaṭanuma (5) varuban atamuñ ḳatından destūrla ṭaşra çıkayım Seyyid¹⁷ Cüneyd’i her ḳanda (6) ise bulup ḳapup kūh-ı Ḳāf’a iletmem. Çün¹⁸ anı yārüm ve dildārüm (7) ve maḫbūbum ve maṭlūbum idinem. Kendü yirinde çün duhter maḳāmlarına (8) gelüp atası destūrıyla bir nice biñ

¹ Seyyid: -S

² Mülūkāl-ı: Mülūkān-ı İ

³ deryāda: diyārda İ

⁴ idügin: idegin İ

⁵ yürüdügin: bu dört gün İ

⁶ biz: -S

⁷ aluruz: oluruz İ

⁸ çün Seyyid: -S

⁹ dirdi: -S

¹⁰ şöyle: -S

¹¹ ider: -S

¹² Seyyid: -S

¹³ kendü anasına eyitdi ki beni kendüñle kūh-ı Ḳāf’uñ māverāsında dünyāya ilet tā ben daǵı dünyāyı temāşā ideyin ve bu duhterüñ anası perīler pādīşāhıdı. İttifāḳā ol gün andan geçerdı. Cüneyd daǵı ol cāzū ‘avreti depeledi. Bu duhter: -İ

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ bile: -İ

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ Seyyid: -S

¹⁸ çün: -S

dīv ve perīler gelüp (9) Seyyid¹ Cüneyd'i gördüğü yirinde bulmayup bu cezāreye gelmişti. (10) Seyyid² Cüneyd ḥod ol zamānda çāhdaydı ki emīrū'l-mü'minīn (11) 'Alī bin Ebī Ṭālib anı ol çāhdan ḥalāṣ itdüğini hemān (12) Allāh Te'ālā bilürdi. Perīler ve ādemīler ḥod ḡaybı bilmezler. Ol duḡter (13) şöyle maḥrūm³ ḳaldı. [S87^a] Bir gün Mülūkāl-ı dīv ki dīvler⁴ pādīṣāhıydı. (14) Ḥikāyet eyledi ki ben bir gün Melān⁵ baḥrında geçerdüm. Bir ṣal (15) üzerinde bir ādemī-zāde ṣāḥib-i cemāl gördüm otururdu. (16) Mütefekkir ü mütēḥayyir ol ṣal⁶ miyāne-i emvāc-ı deryāna⁷ yolınup giderdi (17) ve nice müddet-i medīd ki Mülūkāl-i dīv Kirvāne-i perīye 'aṣıḳ olmışdı (18) ve atasından ṭaleb itmişti. Şu⁸ ayb-ı perī aña virmişdi. Duḡter (19) ḡaylī⁸ cemālde kemālde⁹ idi. Ol dīv bu¹⁰ duḡter sebeble ḡaylī¹¹ ceng itmişti ve perīler ol (20) dīvüñ zebūnı olmışdı. Āḡir anuñ ile şulḡ iḡtiyār idüp va⁸ de (21) almışlardı ki bu duḡteri aña 'avretlige virelerdi. Ol dīvüñ

[İ83^a]

(1) ḳorḳusından hezār ḡile ile rüzḡār geçürürlerdi. Ol kār tamām olmazdı (2) **ve rāvī eyidür ki** Seyyid¹² Cüneyd ağac üzerinde duḡter altında anuñ 'aṣḳından (3) nālān u giryān u ḡayrān ve çün şüret-i bī-cān ḳalmışdı. Seyyid¹³ Cüneyd (4) kendüye eyitdi: Yigrekdür ki Ḥaḳ Te'ālā beliyyāt-ı berāyādan ve nekebāt-ı (5) deryādan baña ḡalāṣ virür. Ammā māverā-yı kūh-ı Ḳāf'a iletürler. Ammā (6) āḡir deryā zaḡmetinden ve ṣiddet-i rüzḡārdan olunur diyüp ṣabr (7) gösterdi. Çün ṣabāḡ oldu mīṣbāḡ-ı felek-i 'ālem¹⁴ eṣbāḡ-ı 'āleme zīyā (8) virdi. Bu duḡter-i dil-ārām daḡı yirinden ṭurdu ve serv-i sehī (9) gibi ḡirām eyleyüp¹⁵ şu kenārına vardı. Şaḡın çözüp başın (10) ve endāmın yudu ve şaḡını ol perīṣān endām-ı laṭīf üzerine (11) perīṣān eyledi. Şöyle ki

¹ Seyyid: -S

² Seyyid: -S

³ maḥrūm: maḡrem İ

⁴ dīvler: dirlerdi S

⁵ Melān: fülān İ

⁶ ṣal: -S

⁷ miyāne-i emvāc-ı deryāna: mināye-i deryāda İ

⁸ ḡaylī: -S

⁹ kemālde: -İ

¹⁰ bu: -İ

¹¹ ḡaylī: -İ

¹² Seyyid: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ 'ālem: -İ

¹⁵ eyleyüp: idüp S

beden-i nazîfî görünmez oldu¹. Ol mûy-ı (12) siyāhuñ içinden ruhsârı çün māh-ı tāmām [S87^b] aşikāre oldu. (13) Gūyā ki ebr-i siyāh içinden nā-gāh māh tulū^c itdi. Şöyle ki şa^cşa^cası (14) ol dā'ire-i cezîreyi ihâta eyledi. Seyyid² Cüneyd dıraht üzerinden (15) temāşā iderdi³ ve gönli deryālayın temevvüc idüp cūşa⁴ vü hūrūşa (16) geldi ve kendüden gitdi. Az kaldı ki ağaçdan (17) aşğa⁵ düşeydi. Ammā Reşîde-i 'Arab'ūñ 'aşkı ġālib gelüp sâkin (18) oldu. Andan şöñra⁶ bu duhter-i nāzenin giyindi ve saçın çin idüp (19) başın bağladı ve Cüneyd'i yād idüp biraz ağladı ve yirinden tırup (20) āheste āheste hezār dürlü⁷ şive ile⁸ çün serv-i sehî hırāmān (21) yine ol dırahtuñ altına geldi ve nā-gāh havā yüzine nigāh

[I83^b]

(1) itdi. Dıraht üzerinde Cüneyd'i görüp āh itdi. Vālih olup kendüden (2) gitdi tā bir sâ^c at yine kendüye gücile geldi. Cüneyd⁹ duhterūñ (3) hāline nazār idüp 'acebe kaldı. Duhter Cüneyd'ūñ 'aşkıñdan berg-i hāzān (4) gibi şararup lerze itdi¹⁰ ve elinden ihtiyārı ve dilinden (5) qarārı gitmişdi. Cüneyd'ūñ derdinden ġayrı kār itmışdi¹¹. (6) Ammā Kirvāne-i¹² perī kendüye gelicek dāyesine eyitdi: Ey benüm (7) cānum¹³ ve cānumdan 'azizüm maḥbūbüm ve maṭlūbüm¹⁴ maḥşūdum budur ki ma^cbūdum (8) virdi çün¹⁵ dāyesi eyitdi: Aḳşā-yı 'ālemi ġüşe-be-ġüşe ve ebnā-yı (9) āдеми¹⁶ der-be-der cüst u cū itdūñüz. Cüneyd bu mıdur? Duhter eyitdi: Budur. (10) Dāye eyitdi: İmdi hemān bu cezîrede ārām itmeyüp maḥāmumuz terk (11) itmek gerek didi¹⁷. Bir 'ifrîte emr eyledi. Seyyid¹⁸ Cüneyd'i dıraht (12) üzerinden qapup havāya aġdılar. Şöyle gitdiler ki semāya yaklaşdılar (13) ve kūh-ı Qāf'a teveccüh itdiler. **Ez-în cānib**¹

¹ görünmez oldu: görünmezdi İ

² Seyyid: -S

³ iderdi: eylerdi İ

⁴ cūşa: -S

⁵ aşğa: -S

⁶ şöñra: -S

⁷ dürlü: güne S

⁸ ile: eyledi S

⁹ Cüneyd: Seyyid İ

¹⁰ itdi: geldi İ

¹¹ itmışdi: yetmişdi İ

¹² Kirvāne-i: pervāne İ

¹³ cānum: -S

¹⁴ maṭlūbüm: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ āдеми: 'ālemi S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ Seyyid: -S

cānib¹ Mülūkāl-ı dīv ki nice [S88^a] yıllar idi (14) bu duğtere t̄alib ve rāğīb idi² ve gāh gūne-gūne (15) ‘işve³ ile ve h̄ile ile⁴ va‘deler iderlerdi ve gōñline ‘ahd-ı dūrūğların (16) fūrūğların⁵ virürler idi. Ol dağı bunların dūrūğından (17) āgāh olup cāsūs gönderüp bunların mağālın alup (18) duğterün h̄alin ma‘lūm idinmişdi ki ol Seyyid⁶ Cūneyd’e ‘āşık (19) olduğına ve cihānda anı cūyende olduğunu Mülūkāl dağı nice (20) biñ dīvlerle duğterün ardınca gitmişdi ve tağdīr-i Hūzā Kirvāne-i (21) perī Seyyid⁷ Cūneyd’i kapdurup ol ‘ifrīt anı pūştine alup ve āsmānla

[I84^a]

(1) zemīnün mā-beyninde havā yüzinde giderken⁸ nā-gāh tağdīr-i İlāh şöyle (2) idi. Mülūkāl-ı dīvün leşkerine buluşdılar. Mülūkāl be-gāyet sitem-kār-ı (3) rūzgār dīv idi. Şöyle ki tenhā bu leşkere cevāb virürdi. ‘Ale’l-ḥuşūş⁹ (4) bilesince bunca leşkeri var idi ve Kirvāne-i perīnün leşkeri az idi. (5) Olanı dağı ol dīve¹⁰ zebūn idi. Pes ol h̄alde Mülūkāl’uñ gözi (6) ‘ifrīt arkasında Seyyid¹¹ Cūneyd’ün yüzine tuş oldu. Gāyet (7) gāzaba gelüp cūş eyledi. Derhāl hamle idüp Kirvāne-i (8) perī havā yüzinde tutup bir dīve dağı ısmarladı. Andan şoñra (9) dāyesini pāre pāre eyledi dağı her dīv ü perī ki duğterle hem-rāhlar idi. (10) Cümlesin tutup depeledi ve Seyyid¹² Cūneyd’i dağı tutup (11) bir dīvün eline virdi. Andan şoñra dönüp vaṭanına gitdiler. (12) Hiç kimesne perīler gūrūhından diri kıomadılar ki duğterün (13) ḥaberin Şu‘ayb-ı perīye ilemeler. Ammā Mülūkāl-i dīv bir günde Kirvāne-i (14) perīyle Seyyid Cūneyd’i kendü vaṭanına ilette [S88^b] ve anların (15) mağāmı bir vādīdeydi. Ol yir ki adına āb u gil¹³ ü siyāh tīre eyidürlerdi (16) ve yedi¹⁴ deryānuñ māverāsında idi ve yedi¹⁵ deryāyı geçmeyince ol yire (17) varılmazdı. Çün ol yire vardılar Seyyid¹⁶ Cūneyd

¹ ez-īn cānib: ve İ

² t̄alib ve rāğīb idi: t̄alibdi S

³ ‘işve: ‘aşk İ

⁴ h̄ile ile: -İ

⁵ fūrūğların: fūrū‘ İ

⁶ Seyyid: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ giderken: giderlerdi S

⁹ ‘ale’l-ḥuşūş: -İ

¹⁰ ol dīve: -İ

¹¹ Seyyid: -S

¹² Seyyid: -S

¹³ gil: -İ

¹⁴ yedi: -İ

¹⁵ yedi: -İ

¹⁶ Seyyid: -S

naẓar itdi. (18) Gördi¹ üç biñ ferseng rāh gördi ve cemī‘ isi (19) zemīn siyāhdan idi. Kaṭrān gibi āb-ı revānları idi (20) ve daḡı siyāh idi. Çün enḳās ol vādīlerde geçerdī. Ol şulardan (21) ḳara tütün gelür idi. Ammā ol şuyuñ ḳoḳusu her kimüñ

[184^b]

(1) meşāmına ireydi ‘aḳlı gidüp yire düşerdi ve ol vādīlerde hīç (2) nebāt bitmezdi. İllā ḡar²-zehre vü lest³ ü siyāh-dārū vü kevīr ü muḡaylān (3) u cānverleri daḡı mār u ejderhā vü zünbūr ü meges ü ḡinzīr ü mūş (4) u peleng ü şırtlan ve ammā mūşları ḳoyun deñlü var idi (5) ve havāsı vaḡīm ü dil-gīr ve bādı muḡarrıḳ çün⁴ nār-ı sa‘īr ve ṭaḡlarınuñ (6) ḳulleleri bulutdan bülend idi ve ne ağacı var idi (7) ve ne şuyı ve cemī‘ ḡalkı siyāh dīvleri ādem yiyici mel‘ūn⁵ kāfırlerdi ve (8) her birinüñ ḳaddi yüce çenār gibiydi ve dişleri fīl dişi (9) gibi aḡızlarından ṭaşra sövelüp ṭururdi. Bu ḳabāḡatla ki (10) kendülerini ve yirlerini ki biraz vaşf eyledük ve ol melāḡatla ki (11) ol duḡter ḡūrī mişālī ve ol civān⁶ şāḡib-i cemāl anda (12) iletdiler ve bu Mülūkāl-ı dīv dīvler⁷ pādīşāḡıydı. Çün Cüneyd ile (13) duḡteri anda iletdiler. Mülūkāl-i mel‘ūn taḡt üzerine (14) geçüp emr eyledi. Duḡter ile Cüneyd’i getürdiler. Andan (15) soñra duḡtere baḳup eyitdi: Ey ra‘nā-yı bed-fi‘l ü bed-gevher (16) ki sensin ve rūy-ı zemīnde benüm gibi bir pādīşāḡ (17) olmaya ki niçe nevbet seni diledüm baña virmediler ve ‘āḳıbet (18) [S89^a] bir rīg-perverdeye sūsmār-ḡūrde ‘Arab’a ‘āşıḳ olduñ⁸ (19) ve eger saña bir iş itmeyem ki cihān olduḡça (20) illerde adı ve dillerde daḡı yād olına⁹ ve ben daḡı Mülūkāl-i (21) dīv olmayam bunı didi. Bir cāzū dāyesi var idi ki cümle cihānda

[185^a]

¹ gördi: -S

² ḡar: -İ

³ lest: list S

⁴ çün: çü S

⁵ mel‘ūn: -İ

⁶ civān: çün İ

⁷ dīvler: perīler İ

⁸ ‘Arab’a ‘āşıḳ olduñ: ‘āşıḳ olduñ bir ‘Arab’a İ

⁹ olına: olinmaya S

(1) egerçi cāzū çoğıdı ve illā ki aña beñzer yoğıdı. Duğteri anuñ eline¹ (2) ışmarladı ve dāye-i cāzū ol duğterüñ ol² ħūb u revnağ³ gīsūların tıutup (3) çekdi ve yidüp zindāna kōdı. Seyyid Cūneyd şöyle tıururđı (4) ħāzer idüp nazār iderdi ve cānından dağı nevmīz olmışdı. (5) Bař kaba ve yalın ayak ve iki eli ardına bağılı her cānibinden nigāh (6) idüp řad hezār dīv-i siyāh görürdi. Her birisinüñ kām̄eti (7) yüce çenār-ı dırağt gibiydi. Er ve ‘avret cümle ‘uryānlar idi (8) ve kimisinüñ başı şığır başına beñzer ve kimisinüñ başı fıl başına (9) beñzerdi ve kimisinüñ başı deve başına beñzerdi ve tenlerindeki (10) kılı koyun kılına beñzerdi ve pādīřāhlarınuñ başı ādem başına (11) beñzerdi ve ammā⁴ künbed gibi büyükdi (12) ve gözleri kızıl kıanla tıolmuş idi, tağāra beñzerdi ve ağızı (13) hemān mağāra idi ve dişleri fıl dişine beñzerdi ki ağızından (14) taşra sōvelüp tıururđı ve kıolları pıl ayağına beñzer idi. Seyyid⁵ (15) Cūneyd bunuñ endām-ı dūrūřtini⁶ ve çehre-i zīřtini tamām⁷ temāřā idüp ve Bārī (16) Te‘ālā’nuñ řun‘ında ‘acebe kıalmışdı ve bağr-ı ‘ibrete tıalmışdı (17) ve açlık dağı ġalebe itmişdi ve cānından nevmīz olup kendüden (18) ġitmişdi ve Mülūkāl-ı dīvüñ tağıtı balık dişinden dūzölmiş idi (19) ve etrāfına ħar-mihreler dūzölmiş idi ve tācı ejderhā derisinden (20) idi ve öñinde kıadehi balık [S89^b] řuyından⁸ tıolu idi. Ammā bir nice ġün (21) kıordı ve kendüden kıaynayup kıo kııcak iğerdi. Zīrā anların řarābı

[I85^b]

(1) balık şuyından idi. Seyyid⁹ Cūneyd ol balık řuyinuñ kıo kıusından (2) bī-ħūř olurđı ve ol ħasīsüñ ta‘ām-ı řerīf mār idi dağı kıablubağı idi (3) ve ħınzır idi ve bunları bīřürüp yirdi ve meclisinde nuqlı (4) megesdi ve zünbūr idi ve ħunfesā idi ve dağı bunlara beñzer (5) dağı ne var ise ve kendü bir fıl-i siyāh gibi tağıt üzerine

(6) ġeçüp oturđı ve nā-ğāh bařın kıaldurup ra‘dvār¹⁰ çağırdı¹. (7) Seyyid² Cūneyd’e bağıup eyitdi: Ey merd-i fūrū-māye neden dūřdūñ (8) sen bu sevdāya, bařuñı

¹ anuñ eline: aña ĩ

² ol: -ĩ

³ revnağ: reng ĩ

⁴ ammā: ammā kinden ĩ

⁵ Seyyid: -S

⁶ dūrūřtini: zīřtini ĩ

⁷ tamām: -ĩ

⁸ şuyından: şu kemükinden S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ ra‘dvār: ra‘d gibi S

uğratduñ³ bu⁴ gavğāya? Sen bir rīg-perverdesin (9) ve sūsmār-ḥūrde ‘Arab olasin. Ol perī kıızı ola senüñ (10) anuñ ile ne münāsebetüñ vardır. Hem-hevā olasin, ḥuşūşa benüm (11) ‘arūsum olasin, anı⁵ kenāra çekesin. Ben āvāre olam ve toğrı (12) söyle ne kavmdensin ve ne işe gelüpdürürsin ve bu ‘aşk-bāzlığı (13) kimüñ için idersin? Toğrı söyle yoksa seni pāre pāre (14) eylerin didi. Seyyid⁶ Cüneyd daḥı tınmazdı. Başın aşāğa ileyüp (15) тұrurđı. Ol nerre⁷ on⁸ kerre daḥı eyitdi: Ey zışt-çehre ve ey (16) bed-zehre⁹ ādemī niçün söylemezsin? Pes Seyyid¹⁰ Cüneyd raḍīyallāhu ‘anh andan¹¹ (17) bülend āvāz ile eyitdi: Ey¹² mel‘ün kelb ben şehir-i Hicāz’danum ve (18) kabīle-i Benī-Hāşim’denüm. Ammā Medīne-i Resūl’de oldum ‘aleyhi’s-selām (19) didi ve çün mel‘ün¹³ Hicāz’dan ve kabīle-i Benī-Hāşim yādın işitdi (20) ḥışm¹⁴ āteşine tutuşup eyitdi: Seni eyü buldum. Meger sen Ḥamza’nuñ ḥışmısın. (21) Seyyid¹⁵ Cüneyd eyitdi: Belī. Ol mel‘ün daḥı şād oldı

[186^a]

(1) ve eyitdi: [S90^a] Ben üç yüz yıl ‘ömr geçürdüm. Ḥamza bir vakt bu diyāra gelmiş (2) benüm atamı depelemiş. Ben ol zamānda bunda degül idüm. Maşrıķ tarafına gitmişdüm (3) çün seferden girü geldüm. Ḥamza benüm atamı ve dört qarındaşımı depelemiş buldum (4) bu iklīmi pāre pāre idüp birbirine koymış. Benüm ḥışımlarumuñ kimin (5) bī-rūḥ ve kimin mecrūḥ itmiş ve vilāyetümüze āteş urup yakmış ve gitmiş (6) ve diyārumuzda olan ulular anuñ şerrinden ürküp perīşān olmuşlardı ve (7) henüz anuñ sitem-i eşeri¹⁶ ve ğam-ı ḥaberi¹⁷ kalmışdur. Bir¹⁸ nice rüzgārdur (8) ben anuñ bir ḥışmın bulup giriftār idem ve hezār zārla öldürem (9)

¹ çağırdı: ḥaykırdı İ

² Seyyid: -S

³ uğratduñ: uğraduñ İ

⁴ bu: -S

⁵ anı: -İ

⁶ didi Seyyid: -S

⁷ ol nerre: -İ

⁸ on: bir S

⁹ bed-zehre: nerre-i bed İ

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ andan: -S

¹² ey: -İ

¹³ mel‘ün: -İ

¹⁴ ḥışm: -İ

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ eşeri: ḥaberi İ

¹⁷ ḥaberi: şerri İ

¹⁸ bir: -S

dirdüm¹. Atamuñ² ve qarındaşumuñ qanın alam dirdüm. Anlaruñ ‘ivażına qanın içem. Ol (10) zamāndan bu zamāna dek qabīle-i ‘Arab’dan nice ‘Arabī tūtop³ qanların (11) döküp içmişemdür. Ammā Ḥamza’nuñ qavm qabīlesinden hīç eḥad (12) görmedüm. Şimdi hemān seni gördüm diyüp öninde bir ʔolu ayağı (13) var idi. Anı qaldurup nūş eyledi ve şād ḥurrem olup (14) ayağı üzerine ʔurı geldi. Neşāt u ʔarab gösterüp (15) raqşa girdi. Bir zamāndan şoñra dönüp Seyyid⁴ Cüneyd’e eyitdi: (16) Benüm bir pīre-i zāl vālidem vardur. Nice müddet-i medīddür ki du‘ā eyler (17) ki Ḥamza’nuñ aqribāsından birisi eline gire. Diler ki etini yiyüp qanını (18) içe. Ammā şimdi bunda degüldür. Qızın görmege gitmişdür diyüp (19) bir ‘ifrīte emr eyledi⁵ ki bu bī-gāne nābe-kārı⁶ zindāna iledüñ. (20) Eline ve ayağına⁷ muḥkem bend idüñ ve tīmār eyleñ tā⁸ vālidem gelüp (21) bunuñ ḥaqqından gele. Derḥāl bir⁹ dīv gelüp Seyyid¹⁰ Cüneyd’i qapdı. Bir beyābāna

[186^b]

(1) iletđi [S90^b] ve ayağına bir muḥkem bend urup ol şaḥrā-yı beyābāna şalıvirdi. (2) Dīvlerüñ zindānı ol şaḥrā idi. Andan şoñra Seyyid¹¹ Cüneyd’üñ eline (3) bir demürden mīḥ virüp eyitdi¹²: Her qaçan kim acıqasın yirden bu mīḥle (4) bīḥ çıkarup andan¹³ yiyessin didiler ve āftābuñ tābına qarşu gündüz yürüyen (5) ve gice oturıqal¹⁴. Bu ʔarīq üzre (6) bī-refīq yürü. Her qaçan şuşayasın bu çeşmeden içessin (7) diyü qodılar gitdiler. Ol şaḥrāda bir çeşme var idi, şuyı¹⁵ gāyetde şürdı. (8) Ol şaḥrānuñ kenārları gāyetde dūr idi ve şöyle ki ʔül ‘arż (9) bir fersengden daḥı ziyāde idi. Cüneyd anda rüz u şeb āhda (10) vāhda idi ve müvekkelleri her hefte gelüp mıṭraqıla dögerlerdi. (11) Birqaç depme urup giderlerdi. Pes qaçan Cüneyd açıqsa ol (12) mīḥle yirden bīḥ çıkarup yirdi ve şuşasa ol āb-ı şürdan (13) içerdi. Kām nā-kām bu

¹ dirdüm: -S

² atamuñ: -İ

³ tūtop: getürüp İ

⁴ Seyyid: -S

⁵ eyledi: itdi S

⁶ bu bī-gāne nābe-kārı: bunu S

⁷ eline ve ayağına: ayağına eline S

⁸ tā: -İ

⁹ bir: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² eyitdi: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ gündüz yürüyen ve gice oturıqal: yan ve gündüze qarşu yan yürü ve gice uyurıqal İ

¹⁵ şuyı: -İ

ekşi göñüle ol acı şuya¹ hursend (14) idi. Her dem ölümüne ârzümend idi. Ol bir² du‘âyı kim kân-ı (15) vefâdan ya‘nî Muhammed Muştafâ’dan³ ‘aleyhi’s-selâm öğrenmişti. (16) Yâdından gitmişti. Her-çend ki cehd itdi. Hiç hâtırına huṭûr (17) itmedi ve âḥir kendüye eyitdi: Hiç şek yokdur ki Hâk Te‘âlâ’nuñ (18) takdîrinde olınan hiç red olunmaz. Şimdi baña bu vâkı‘a kim (19) vâkı‘ oldu gerekdür kaçâ-yı Huzâ’ya rızâ virüp (20) şükürde olam diyüp zâr zâr ağladı ve Reşide’nün firâk-ı (21) nârı cigerini tağladı ve ayağında şöyle ağır bendi var idi ki eger⁴ bir ay

[187^a]

(1) yürüse yarım ferseng yir yürüyemezdi. Âftābuñ tābına karşı yürürdi. (2) Kātı⁵ ıssı kum üzerine otururdu ve derūn-ı dilden (3) āh idüp nāleler iderdi ve Hālîfe bu sözi çün⁶ [S91^a] işitdi (4) özi göyünüp ağladı ve eyitdi: Ey Ebū Hafs söyle işidelüm (5) ol fūrū-māndenün ḥālî bu beyābānda n’olısardur. Ebū Hafs eyitdi: (6) Ol pehlevān-ı ‘Arab bir yıl tamām bā-tāb ve ta‘ab ne nānı var idi (7) ve ne āb ve ne ḥūrdı vardı⁷ ve ne ḥ‘āb. Ol bādiye-i siyāhda her dem (8) āh vāhla yürürdi ve nāleden teni nāla dönmişti veyā hilāle (9) beñzemişti. Çün va‘deye bir ay kalmışdı ki Seyyid Cüneyd’i (10) maḥall-i katle getüreler ve henüz va‘desi müddeti yetişmişti. (11) Hâk Te‘âlâ anuñ hâtırına huṭûr itdürdi ki ve kendüye eyitdi ki (12) ol du‘ā gerçi ‘azīm du‘ādur⁸ ammā Qur‘ān-ı ‘azīmden⁹ yig degüldür. (13) Ammā egerçi ol du‘ānuñ fażileti çokdur. Ammā Qur‘ān-ı (14) kadīmde ve Furkān-ı ‘azīmden olan fażilet¹⁰ anda (15) yokdur ve bilürdi ki dīvler Qur‘ān göricek ve işidicek (16) kaçarlar diyüp ol ser-firāz Qur‘ān tilāvet itmege meşgūl oldu (17) ve ol¹¹ bādiyede on bir ay oldu ve üç yüz otuz kez ḥatime eyledi. (18) Hâk Sübhāne¹² vü Te‘âlâ anı¹³ dīvler şerrinden emīn eyledi¹⁴ ve daḥı kırtardı. (19) Çün geldi¹ dīvler aña kaşd iderlerdi ki helāk (20)

¹ şuya: şu ile İ

² bir: -İ

³ Muştafâ’dan: -S

⁴ eger: -İ

⁵ kātı: -S

⁶ çün: -S

⁷ vardı: -İ

⁸ ‘azīm du‘ādur: ‘azīmdür İ

⁹ Qur‘ān-ı ‘azīmden: Qur‘āndan S

¹⁰ fażilet: -S

¹¹ ol: -İ

¹² Sübhāne: -İ

¹³ anı: -S

¹⁴ emīn eyledi: -S

ideler. Haḳ Te‘ālā meleklerle buyurdi: Yürün dīvleri ḳomañ (21) Seyyid² Cüneyd’i helāk itmesünler. Allāh Te‘ālā³ fermānıyla melekler dīvlerle

[I87^b]

(1) ḥamle iderlerdi ve dīvler daḥı ḳaçarlardı. Ḥudāvendān-ı aḥbār şöyle (2) eyidürler ki çün Seyyid⁴ Cüneyd *Baḳara* sūresinden *En‘ām* sūresine (3) gele tamām oḳuya Haḳ Sübhāne⁵ vü Te‘ālā ol sürenün berekātıyla iki (4) melek gönderdi tā anuñ müvekkeli olalar ve her gāh ki ol şahrā-yı (5) siyāhdan bir dīv çıkaydı yanardı ve perr ü bālī şınup düşerdi (6) ve bu ḥālī Mülūkāl-ı dīve didiler. Mülūkāl eyitdi: Anlar sehḥārlardur (7) ve bir vaḳt daḥı Ḥamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib dīvler eline⁶ düşdi ve [S91^b] dīvler dilerlerdi ki (8) anı depeleyeler ve çün anı depelemek ḳaşd eyleyeler, elleri ḳururdi ve şimdi (9) bu şahş daḥı cāzūdur. Ḳoñ ol şahrāda olsun ve bu (10) maḥalli unutma yine gelürüz bu yaña⁷. Geldük Muḥtār’la Ḳāḍi’ye ḳışşaları (11) ne oldı bilelüm. **Ḳışşa-i diğer⁸ ḳıṭ‘a:**

Bu maḥalli ḥāṭıruñda tut ferāmüş eyleme

Güş ḳıl (12) tā saña bir⁹ ḡayrı ḥikāyet ideyin

İdeyin taḥrīr göñlüñ levḥine ey şehr-yār

(13) Ḥüb-taḳrīr ile rāviden rivāyet ideyin

Neşr: Ebū Ḥafş-ı Kūfi rahmetu’llāhi (14) ‘aleyh şöyle rivāyet eyler¹⁰ ki Sa‘d-ı Vaḳḳāş oḒlunuñ oḒlı¹¹ Muḥtār ve Medīne Ḳāḍi’si (15) ki ḳayşer oḒlını ve vezīri depeleyüp ve rāh-ı¹² beyābāna ḳadem ḳoyup (16) revāne olmışlar idi ve ‘aḳablerince varan ḳāfirleri depeleyüp (17) ve birer yaḥşı atlara süvār olup gitmişlerdi tā nice gün (18) nice gice ol bādiye-i bī-nihāyetde yürüdiler, ḥiç ābādānlıḒa (19) irmediler. Tā iki ay

¹ geldi: -S

² Seyyid: -S

³ Te‘ālā: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ Sübhāne: -İ

⁶ dīvler eline: dīvlerle İ

⁷ bu yaña: -S

⁸ ḳışşa-i diğer: -İ

⁹ bir: -S

¹⁰ şöyle rivāyet eyler: eyidür İ

¹¹ oḒlunuñ oḒlı: püser-zādesi İ

¹² rāh-ı: -S

yürüdiler bir sehergāh nā-gāh¹ bir tağa irdiler (20) ve hemān inmeyüp girdiler gördiler ki² pür-ni‘met (21) hemān aşağı inüp atların ‘alefe koyup bir lahza yol zahmetinden

[I88^a]

(1) ārām idüp h̄‘āba vardılar ve āsūde-hāl üzre³ oldılar. Bir qal‘a (2) var idi. Yüz yigirmi zengī ol qal‘ada olurlardı ve her birinūñ (3) kām̄eti yüce çenār dırahtına beñzer idi ve anlaruñla muqāvem̄et itmege (4) h̄iç kimesnenūñ tākātı yoğdı. Ol yirden geçerlerdi ve gözcileri qal‘anuñ (5) kulesinde oturup etrāfında olana⁴ nazar iderlerdi. Çün dīdebān (6) Muhtār’la Qādī atlarından inüp yatduklarını gördi ve bildi ki (7) ğariblerdür. Hemān-dem⁵ dīdebān zengīlere haber virdi, Muhtār’la Qādī (8) geldüğünü ve ammā bunlar zengīlerden ğāfil idiler (9) ve bir iki ay idi yorgunlar idi⁶. H̄‘āba [S92^a] varmışlardı. Derhāl (10) zengīler⁷ qal‘adan inüp anlar⁸ uyhuya vardılar. Ol demde on (11) nef̄er zengī bunlara müteveccih oldu. Qādī uyhudan uyandı idi (12) ammā⁹ Muhtār dağı uyhuda idi. Qādī zengīleri gördi. (13) Endāmına lerze düşdi¹⁰. Her birinūñ qaddi menāreye beñzerdi (14) ve ellerinde gürz-i girānları var. Omuzlarında ‘amūdları her biri (15) bir gemi diregi var büyük uğrun uğrun gelürler. (16) Çün Qādī anları gördi ne qazāya uğraduğ diyü¹¹ gönline (17) dağı korku düşdi. Şöyle vehm itdi ki kendüden gitdi, (18) gūyā ki mürde oldu. Bir zamāndan soñra gücile (19) kendüye geldi¹². Muhtār’ı dağı çağırmağa mecālī olmayup (20) lāl oldu. Ammā elf cehd ile¹³ eliyle Muhtār’uñ ayağını çeküp (21) uyandurdu. Muhtār ‘ālim-i şāhib-kırān pehlevān-ı cihān¹⁴ gözlerin

[I88^b]

¹ nā-gāh: -İ

² ki: hemān S

³ hāl üzre: -S

⁴ etrāfında olana: etrāfa İ

⁵ dem: -S

⁶ idi: olup S

⁷ zengīler: -S

⁸ anlar: -S

⁹ ammā: -S

¹⁰ endāmına lerze düşdi: -S

¹¹ diyü: ve İ

¹² kendüden gitdi, gūyā ki mürde oldu. Bir zamāndan soñra gücile kendüye geldi: endāmına lerze düşdi S

¹³ elf cehd ile: -S

¹⁴ ‘ālim-i şāhib-kırān pehlevān-ı cihān: şāhib-yarağ S

(1) ovarak yirinden¹ tırı geldi. Gördi Qādī berg-i hāzān (2) gibi şararup lerze tutmuş tırur. Mecālī dağı yok ki söylemeye². (3) Muhtār güldi ve eyidür³ ki ne oldı ki böyle dıtrersin? Qādī eliyle (4) işāret idüp çün⁴ Muhtār dönüp nazar itdi. Gördi ki (5) on zengī gelür mār-ḥār siyāh-rüy gözleri mağāraya (6) beñzer⁵. Qādī'ye eyitdi: Qorqma var şol tağun kullisine çık (7) andan⁶ temāşā eyle ben bu zengīlere n'eylerin. Bunların her birin birer okla (8) helāk⁷ ideyim didi⁸. Atmazsam Sa'd-ı Vaqqāş'ın püştinden gelmiş olmayam⁹. Qādī-i miskīn¹⁰ dağı hemān tersān u lertzān¹¹ tağun kullisine (9) çıktı ve nazar itdi. Gördi¹² Muhtār-ı dil-āver kemānın (10) kirışleyüp ca'besinden önüne okların döküp (11) bışezāra şırlar gibi tırı vardı tā ol on (12) okı ol dağı kirışe vurdu. Zengīler eyitdiler gelün sizi (13) bizüm pādīşāhumuza iledelüm. Çün¹³ Muhtār eyitdi: Sizün pādīşāhuñuz (14) ne aşıl segdür. Yürün varun eyidün tā pādīşāhuñuz kendü gelsün. (15) Zengīler dağı yakın geldi. Muhtār eyitdi: Meger sizün 'ömrünüz (16) bugün¹⁴ tamām olmışdur diyüp ve nice bahādırılık [S92^b] idüp benüm önüme (17) gelesiz diyüp kemāna ok kodı ve nazar-ı şavābla tırı (18) nişāna pertāb¹⁵, ya' nī sīne-i düşmāna. Ok zengīnün gögsine dokunup (19) ve püştinden taşra çıktı. Bir taş şaplandı. Andan¹⁶ (20) zengī depesi üzerine yıkılıp cān cehenneme ışmarladı. Zīrā (21) kāfırlar idi. Biri dağı ilerü geldi¹⁷. Anun dağı gözine

[189^a]

(1) bir ok eylece¹⁸ urdu ki kafasından çıktı, gitdi. Çün¹⁹ siyāh bir kez (2) āh idüp ol²⁰ dağı cān cehenneme ışmarladı ve kalan zengīler tır ü kemān (3) görmüş degüller idi.

¹ yirinden: -S

² söylemeye: -S

³ eyidür: -S

⁴ idüp çün: itdi S

⁵ mār-ḥār siyāh-rüy gözleri mağāraya beñzer: -S

⁶ andan: -S

⁷ helāk: ḥalāş İ

⁸ ideyim didi: ideyin S

⁹ atmazsam Sa'd-ı Vaqqāş'ın püştinden gelmiş olmayam: -İ

¹⁰ miskīn: -S

¹¹ hemān tersān u lertzān: -İ

¹² nazar itdi. Gördi: -S

¹³ pādīşāhumuza iledelüm. Çün: pādīşāhumuz ister S

¹⁴ bugün: -S

¹⁵ pertāb: -İ

¹⁶ andan: -S

¹⁷ geldi: -S

¹⁸ eylece: eyle S

¹⁹ çün: -S

²⁰ ol: -S

Muhtâr'ın kârında 'acebe kaldılar ve eyitdiler: (4) Ey kişi biz bunun gibi işi hergiz bu¹ ucu demürlü ağacı (5) bilmezüz ve andan² görmüş dağı degülüz. Anlar bu sözde iken birinün ağzına (6) bir ok ile urdı ki ol³ dağı kafasından çıkup gitdi. (7) Derhâl ol⁴ dağı cân virdi. Muhtâr birer okıla zenginün (8) toğuzın helâk itdi. Ol biri döndi, hişârdan yaña eyle kaçdı ki (9) emîrlere haber eyleye vara⁵. Muhtâr kendüye eyitdi: Hayf ola ki (10) bu nâbe-kârı şalıvirdüm⁶. Varup haber virür. Hemân der-peyince gitdi (11) ve zengî dağı bunun havfindan⁷ düşe durur⁸ ve kaçarken Muhtâr-ı tîrdâr kafasına (12) düşmüşdi. Kâdî dağı yirinde nîm-cân olup öte beri (13) gezerdi. Muhtâr siyâhuñ ardından segirdüp şöyle urdı ki (14) siyâh dağı kal' anuñ kapusına kadem koyup içerü girü tururken (15) Muhtâr-ı dilîr anuñ⁹ püştine bir ok eylece¹⁰ urdı ki tîr çıkup gitdi. (16) Hemân-dem siyâh kal' anuñ kapusu işigine düşdi dağı cân virdi. (17) Kal' anuñ kapucıları Muhtâr'ın bu işini görüp ol murdâruñ (18) leşini içerüye çekdiler. Muhtâr-ı nîk-zehre bir¹¹ na'ra urup andan¹² dönüp (19) Kâdî'nün katına geldi. Kâdî dağı feryâd idüp eyitdi: (20) Ey pehlevân-ı 'Arab [S93^a] ne 'aceb iş¹³ işledün bu siyâhları helâk (21) itdün. Bir lahızadan ve bu¹⁴ gice içinde kal'adan bunlar bi't-tamâm

[I89^b]

(1) kal'adan inüp andan¹⁵ intikâm iledemez misin didi. Turı gel (2) gidelüm. Muhtâr eyitdi: Kâdî epsem ol. Bunun gibi söz söyleme, ben bu¹⁶ (3) zengîlerden havf itmezim

¹ bu: bir İ

² andan: -S

³ ol: -S

⁴ ol: -S

⁵ eyleye vara: eyleyeler S

⁶ nâbe-kârı şalıvirdüm: nâbe-kâr zengî S

⁷ bunun havfindan: bu havfıdan İ

⁸ düşe durur: -S

⁹ anuñ: -S

¹⁰ eylece: eyle S

¹¹ nîk-zehre bir: bir nîk İ

¹² andan: -S

¹³ iş: -S

¹⁴ bu: bir İ

¹⁵ andan: -S

¹⁶ bu: -İ

ve atamuñ ve anamuñ ve dedemuñ ve āb¹-rūy-ı (4) zemān **emīrū'l-mū'minīn** 'Alī **İbn Ebī Tālīb** hürmetçün² bu kal' anuñ dükeli zengīlerini birer birer³ (5) öldürüp bu⁴ kal' ayı bunlardan açup ve Müselmānlara yol açıvirmeyince (6) qomazın. Pes yarın bu yüksek⁵ tağūñ kullerinden sen⁶ temāşā eyle, gör ki (7) ben bu zengīlere ne iş kılurın. Benüm elümüñ dārbını ve tīr-i kemānuñ hārbını (8) be-^c ināyet-i Hūdā vü be-himmet-i Muştāfā 'aleyhi's-şalatu ve's-selām dağı (9) Muhtār' uñ iki şandūk pūr tīr-i perrānı ve elli dört Dımışkī kemānı (10) var idi ve cemī' ini qurup müheyyā itdi. Şabāh kaçan ola diyü (11) iverdi, ol giceyi ihyā itdi⁷. Qādī dağı gāyet bīminden nīm-cān (12) olup havfindan⁸ berg-i hāzān gibi lerzāndı⁹ ve Qur'ān (13) okuyup du' ālar idüp Muhtār' uñ üzerine okurdi. Muhtār-ı (14) cigerdāruñ gönlinde zerre kadar havf hāzer¹⁰ yoğıdı. (15) Ol zengīleruñ cengi hevesinden irteye degin nücūm gibi gözün yummadı (16) çün şabāh oldu. Mısbāh-ı felek eşbāh-ı 'āleme ziyā virdi. (17) Nā-gāh kal' anuñ kapusın açılup altmış nefer-i siyāh her birinüñ (18) kāmēti çenār dırahtı gibi kal' adan aşāğı inüp Muhtār cengine¹¹ āheng (19) itdiler. Muhtār ser-firāz-ı dil-āver¹² dağı hīle-bāz-ı dil-āver idi ve eger (20) bu zengīler bir uğurdan hāmle iderlerse iş fesāda varur. Zīrā (21) anlar gelürken birbirin ikin ikin¹³ geleni ancaq uru bilürin. Lā-büdd [S93^b] anlar

[190^a]

(1) cümle baña yakın geleler. Andan soñra oqdan ve yaydan baña¹⁴ ne fā'ide diyüp (2) bir bülend püştēnūñ üzerine çıkup dölendi. Zengīleruñ dağı ellerinde (3) birer

¹ āb: -İ

² hürmetçün: -İ

³ birer birer: -İ

⁴ bu: -İ

⁵ yüksek: -İ

⁶ sen: -S

⁷ itdi: eyledi İ

⁸ havfindan: -S

⁹ lerzāndı: lerze itdi İ

¹⁰ hāzer: -S

¹¹ Muhtār cengine: cenge İ

¹² dil-āver: -S

¹³ ikin: -İ

¹⁴ baña: -S

gürz ve birer ‘amūd ki her biri hemān bir gemi direğine beñzerdi¹ (4) ve na‘ralar urup ğavġā ğalaba ile Muhtār’uñ olduğu püştenüñ (5) altına geldiler. Muhtār-ı çālāk püştenüñ kullesinde bī-pāk tururdu (6) ve naẓar itdi. Gördi ki tīr yetişür yire geldiler. Hemān (7) hāne-i kemāna oĭ ĩodı. Eylece² naẓar-ı şavābla ol tīri nişāna pertāb (8) itdi, ya‘nī sīne-i a‘dāya. Nā-gāh tīr bir siyāhuñ sīnesine (9) irüp ve püştinden çıkup perrān oldu. Çün siyāh bir āh (10) idüp³ cān virdi. Bir tīr daĭı pertāb itdi. Bir siyāhı (11) daĭı öldürdi ve biri biri ardınca elli oĭ atdı. (12) Elli zengī depeledi. Zengīler nādān aĭmaĭlardı. Tīr cengin görmiş (13) degüllerdı. Muhtār ĩod bir yüce kullede idi. Zengīler aña⁴ varmazlar (14) idi. Zīrā yolu ġāyetde düşvār idi. Ol⁵ sebebdan Muhtār anları (15) depeledi tā iki zengī ĭaldılar, ol iki daĭı hezīmete yüz tıtdılar. (16) Muhtār geldi daĭı na‘ra urup ol kullenden aşıĭa indı. (17) Anlarıñ ‘aĭabince segirdüp gitdi ve Ķādī daĭı bu kulleniñ depesinde (18) Ķur‘ān oĭurdu. Muhtār’a du‘ālar idüp şecā‘atında müte‘accib ĭalmışdı. (19) Muhtār-ı dil-āver daĭı ol iki zengīniñ ‘aĭabince şīr-i jiyān gibi (20) revān oldu⁶. Çünki ol zengīlere yetdi gör ki anlara n’itdi.

[190^b]

(1) Anlar daĭı ĭal‘aya gırmeĭe az ĭaldı ki gireler, Muhtār hemān kemāna oĭ ĩodı (2) ve naẓar-ı şavābla nişāna pertāb itdi, ya‘nī ten-i düşmāna. Tīri birinüñ (3) püştine irişüp⁷ ve sīnesinden çıkup gitdi. Çün⁸ siyāh āh idüp (4) cān virdi ve yine [S94^a] kemāna oĭ ĩodı. Ol biri ĭal‘aya girdi (5) ĭalāş buldı. Andan⁹ emīrleri öñine varup feryādlar itdi (6) ve eyitdi: Ey şāh bil¹⁰ ve āĭāh ol ki bir¹¹ aĭ derili şaĭş ĭelmişdür. (7) Elinde bir egri aĭacı vardur. İki başı bir¹² iple baĭludur başları ve (8) bir doĭrı aĭacı daĭı ucı demürlü ol ipli egri aĭacına (9) ĭor daĭı atar¹³ her biri atduĭça bir

¹ direğine beñzerdi: diregidür S

² eylece: -S

³ tīr bir siyāhuñ sīnesine irüp ve püştinden çıkup perrān oldu. Çün siyāh bir āh idüp: -S

⁴ aña: -S

⁵ ol: bu S

⁶ revān oldu: revāndı S

⁷ irişüp: irüp İ

⁸ çün: -S

⁹ andan: ve S

¹⁰ bil: -İ

¹¹ bir: -S

¹² bir: -İ

¹³ atar: -S

ādemo¹ helāk eyler. Zengīler pādišāhı (10) eyitdi: Yarın ben varayın didi. Ol aq derili şahş (11) tutayın ve yiyeyin andan² dağı kanın içeyin. **Ez-în cānib** Muhtār (12) yorulmuşdı. Dönüp Qādi'ye geldi. Qādi eyitdi: Dest-bāzūña (13) kuvvet ve tahsīn yāl-bāluña didi ve eyitdi: Ey³ pehlevān-ı (14) ‘Arab ‘aceb merdānelik itdūñ ve bī-gānelik gösterdūñ. (15) Hemān gel, şimden girü süvār olup yürüyelüm ve atlarımız (16) dağı diñlenmişdür. Bu belā maqāmından ırağ olup ferāğ bulalum. (17) Çün⁴ Muhtār eyitdi: Ey Qādi sen hīç gam yime ve guşsa çekme ve (18) korkma. Benüm henüz şadūqumda iki yüz elmās peykānlu oqum (19) dağı vardır. Çün başumuza bir⁵ iş düşe her oq başına (20) bir siyāh düşürem ve şöyle bilgil ki ben bu yolu zengīlerden

[191^a]

(1) hālāş itmeyince qomazın ve bu yirden dağı gitmezsin, tā her kervān kim (2) bu yirde geleler emīn olalar. Bunı didi dağı ol gice āsūde-hāl⁶ (3) oldılar. Çün rüz rüşen oldu ve ‘ālem yüzi günle (4) gülşene döndi. Muhtār’la Qādi’nüñ azıqları az qalmışdı ve tırı (5) geldi. Haq Te‘ālā’nuñ farzını yirine getürdi ve yüzlerin (6) yire sürdiler. Çok tazarru‘ idüp gözlerinden yaş yenbū‘ (7) gibi aqardı⁷. Çün secdeden baş kaldurdılar⁸, ya‘ nī fāriğ (8) oldılar. Öñlerine ta‘ām getürüp yidiler. Henüz tamām⁹ yimedim gördiler (9) ki zengīler pādišāhı elli nefer-i siyāhla [S94^b] zinde-fil gibi kal‘anuñ (10) kullerinden aşığa inüp gelürlerdi. Qādi çün anı (11) gördi, hemān¹⁰ havfından cān vireyazdı. Muhtār’uñ elin öpüp¹¹ (12) ve ayağına düşdi. Eyitdi: Ey pehlevān-ı ‘Arab ol kelbūñ (13) cengine varma ki ol ādemo degüldür. Bir kara¹² tağdur ki gelür. (14) Çün¹³ Muhtār gelüp eyitdi: ‘Ināyet-i Hūdā be-devlet-i **Muhammed Muştafā** (15) ‘aleyhi’s-selām¹⁴ ola ki anı bir oqla helāk idüp bu diyarı

¹ ādemo: kişi S

² yiyeyin andan: -S

³ ey: -İ

⁴ çün: -S

⁵ bir: -S

⁶ hāl: -S

⁷ aqardı: aqıtdılar S

⁸ kaldurdılar: getürüp S

⁹ tamām: ta‘ām S

¹⁰ hemān: -S

¹¹ öpüp: aldı İ

¹² kara: -İ

¹³ çün: -S

¹⁴ Muhammed Muştafā ‘aleyhi’s-selām: -S

(16) anuñ şerrinden pāk idem. Sen hemān atları şaklayup du‘āya daḥı (17) meşgūl ol ve gör ki bugün¹ Sa‘d-ı Vaḳḳāş ceng-i meydānda niçe² raḳḳāş (18) idi ve ol nābe-kār-ı siyāha ne kār irgürüp ve ḥālını tebāha (19) irgürdi diyüp cengine āheng itdi. Ḳāḍī daḥı çün (20) sūre-i *En‘ām* okumağa başladı. Muḥtār hemān bir kūh-ı bülendūñ kullesine

[191^b]

(1) çıkup dölendi. Çün³ zengīler şāhı elli nefer-i siyāhla Muḥtār olduğı (2) kullenūñ dā‘iresine dolandı. Muḥtār’a muḳābil olup tırdı. Cūş (3) ḥūruş itdiler ve na‘ralar urup tırdılar ve tehdīdler itdiler⁴. Şimdi çıkaruz (4) seni pāre pāre iderüz. Her bir⁵ pāreñi birer kişi kebāb yirine⁶ (5) yirüz ve ḳanuñı şarāb yirine içerüz. Muḥtār-ı cihāndār⁷ ol itlerūñ kelāmına⁸ (6) gülüp oḳın dā‘imā⁹ atardı ve her atduḳça bir siyāh düşürürdi. (7) Ḳırḳ altı oḳ atdı. Ḳırḳ altı siyāh düşürdi. Ol dört siyāh ki (8) ḳalmışlardı. Birisi dūkelisinden ulu idi. Çaḡırup eyitdi: Ey (9) dil-āver bizi öldürme ki şāhumuzuñ ikimüz ḳardaşıyuz ve ikimüz¹⁰ oḒlıyuz. (10) Gel beri ve bizüm güzel kız ḳarındaşlarımız vardur. Her biri ziyāde (11) ḥūb¹¹ cemāldedür. Saña māl u ni‘met ü menāl ḥil‘at u defīne vü ḥazīne bizde (12) ziyāde¹² çokdur. Bizde olan genc ḥiç bir pādīşāhda yokdur ve cümle senūñ (13) olsun diyüp [S95^a] yigil ve içgil ve şād ḥurrem olḒıl. Ol kızlar ile şafālar (14) sürüp bī-gām ol. Anlar bu¹³ sözde iken Muḥtār¹⁴ birin daḥı düşürdi. (15) Ol zengīler ol ḳadar aḥmaḳlar idi¹⁵ ve ‘aḳılları yoḒdı ki Muḥtār ḳullede (16) ve anlar altında her ne ki anlar Muḥtār’a atarlardı aña¹⁶ irişmezdi ve eger yetişürse (17) daḥı te‘şīr itmezdi ve her tīr ki Muḥtār anlara atardı, te‘şīr iderdi. (18) Ğāyet aḥmaḳlar idi. Biraz yir girü gitmezlerdi kim Muḥtār’uñ tīri

¹ bugün: -S

² niçe: -S

³ çün: -S

⁴ itdiler: -İ

⁵ bir: -S

⁶ yirine: idüp İ

⁷ cihāndār: cihān İ

⁸ ol itlerūñ kelāmına: anlaruñ sözlerine S

⁹ dā‘imā: -S

¹⁰ ikimüz: -İ

¹¹ ḥūb: -S

¹² ziyāde: -S

¹³ bu: ol İ

¹⁴ Muḥtār: -İ

¹⁵ aḥmaḳlar idi: -S

¹⁶ aña: -S

(19) ırmeyeydi. Çün¹ ‘ākıbet Muhtār kendüye eyitdi: Kādī bu fikri ider ki benüm tır²-endāzlıgumdan (20) ğayrı hūnerüm³ yokdur. Bunı didi dağı kullenden aşıa indi ve zengilerün

[192^a]

(1) emīrinün karındaşı önine geldi ve emīrün karındaşı dağı elli batman bir taşı⁴ (2) yirden kaldurup Muhtār’a pertāb itdi ve Muhtār on (3) arşun miqdārı havāya şıçradı. Taş mūrūr itdi⁵ ve zengī egildi (4) yirden bir dağı taş⁶ aldı. Muhtār hemān yetişüp ayağını tıgıle çalup (5) kalm itdi. Çün⁷ zengī kal‘a burcı gibi yıķıldı, feryād eyledi. Kādī dağı (6) kulle-i kūhda Muhtār’uñ cengine nigerān olup⁸ Qur‘ān okırdı (7) ve du‘ālar iderdi. Muhtār’uñ üzerine üfürürdi. Çün ol hālī (8) gördi, derhāl kullenden aşıa inüp ‘acā’ib seyr eyledi. Elli nefer kāmēt-i⁹ çenār (9) siyāh zīr ü zeber eyledi. Bī-cān yaturlardı ve şāhuñ birāderi (10) ayağı kalm olup ve kendüzinden yire şalınup¹⁰ na‘ra ururdu. Muhtār’uñ üzerine (11) gelüp eyitdi: Ey kelb söyle neñ vardır ve defīneñ ne yirdedür (12) ve hazīneñ ne burcdadır ve bu kal‘anuñ içine ne yirden girilür? (13) Baña di tā seni öldürmeyeyin birāder-i şāh eyitdi ki ‘ahd eyle ki (14) benüm kızum alasin, ‘avret idesin ve kız karındaşum dağı ‘avretün ola (15) veyā bu şahşa viresin ki [S95^b] senün yāruñdur ve beni yine kal‘aya iledüp (16) anda¹¹ emīr idesin ve egerçi ki bir ayağum yokdurur miħaffe otururam (17) ve bī-nihāyet genc¹² ve hazīnem ve kavm kabīlem vardır¹³. Anları getürüp (18) bu hişāra koyayın ve bu yirden tā yüz ferseng yirden eger¹⁴ bir kimesne (19) geçerse anı tıtsunlar ve māl u menālını ğāret idüp anı depelesünler (20) tā cān bedende olduķça helāl māl yiyelüm

¹ çün: -S

² Kādī bu fikri ider ki benüm tır: -İ

³ hūnerüm: henüz İ

⁴ batman bir taşı: altmış miqdārı taş İ

⁵ mūrūr itdi: geçdi S

⁶ bir dağı taş: taş dağı S

⁷ çün: -S

⁸ olup: idi İ

⁹ kāmēt-i: -İ

¹⁰ şalınup: şalup İ

¹¹ anda: -S

¹² genc: genc nihāyet İ

¹³ vardır: -İ

¹⁴ eger: -S

ve şöyle kim ābā vü ecdādumuz (21) kim yiye gelmişlerdür. Muhtār oturup gülerdi ve söz¹ söylendi.

[192^b]

(1) Ammā bu kadar eyidürdi ki hoş eyle idelüm. Hele şimdi eyit bu ƣal‘ aya niçe (2) girevüz. Siyāh hemān² elin uzadup cebinden bir mihr çıkardı. Bu mihr (3) baña ābā³ vü ecdādumdan mīrās ƣalmışdur didi⁴ ve bir vakt ki bir yire gideydi (4) bu mihr ile ƣapuyı bağlardı ve eger cemī‘ ‘ālem ƣalkı cem‘ olalardı bu ƣapuyı (5) açamazlardı. Bu mihr bir efsündür⁵ cāzūluğla düzülmüşdür. Bizüm şāhumuzuñ (6) atası dāyesi anı⁶ düzülmüşdür ve bu mihr dü-rengdür⁷. Bir tarafı yeşildür ve bir (7) tarafı kıızıldur. Çün kıızıl tarafını süreler ƣapu bağlanırdı. (8) Çün yeşil tarafını sürelerdi, ƣapu açılırdı. Zengī bu mihrüñ (9) aĥvālini çün⁸ Muhtār’a didi ve Muhtār⁹ istifsār itdi ki bu ƣal‘ a kimüñdür? (10) Zengī eyitdi: Cemşid’üñdür, Cemşid ƣal‘ ası demekle ma‘ rūfdur¹⁰. Muhtār eyitdi: (11) Cemşid’üñ genci ve ĥazīnesi ve definesi ne yirdedür? Zengī eyitdi: Bu ƣal‘ adadur. (12) Çün bu ƣal‘ anuñ ortasına varıcağ bir künbed göresin ki (13) yedi dāne¹¹ āhenīn ƣapusu vardır. Ol yedi ƣapunuñ kilīdi (14) üşte başumuñ şacı içindedür. Bir kimesneye i‘timād idemeyüp (15) başumda şağların ve bu kilīdüñ yedi dendānesi¹² vardır. Benüm birāderüm (16) dāyesi cāzūluğla düzülmüşdür ve her bir dendānesiyle bir ƣapu açılır ve dağı (17) künbedüñ ortasına [S96^a] varıcağ bir degirmen taşı göresin ki düşmüşdür. (18) Eger cümle cihānuñ ƣalkı cem‘ olalar ol taşı yirinden (19) ayıramayalar. Ammā bu mihrle yirinden ayrılır ve yuvalanur ve eger dilerseñ (20) ki Ĥudā’nuñ ģudretin ve şun‘ ın göresin, bu mihrüñ yeşil tarafın (21) sür ki ol taş degirmen taşı gibi çarğ urup¹³ bir güşeye varup

[193^a]

¹ söz: ne Ĭ

² hemān: -S

³ ābā: -Ĭ

⁴ didi: -S

⁵ bir efsündür: bu efsünla S

⁶ anı: -S

⁷ mihr dü-rengdür: mihrüñ rengi Ĭ

⁸ çün: -S

⁹ Muhtār: -Ĭ

¹⁰ ma‘ rūfdur: meşhūrdur S

¹¹ dāne: -S

¹² dendānesi: dānesi Ĭ

¹³ çarğ urup: ģurūc idüp Ĭ

(1) karar ide. Andan sonra bir ahenin kapu görünür. Bu mihrün yeşil tarafıyla (2) süre¹ ol kapu açılır. Bir iki üç kademe nerd-bân görünür. Çün (3) andan aşağı inenin bir² kapu dağı görünür ve mermerden ki pülâd (4) külünge bozılsa olmaz³ ve ammâ bu mihrün yeşil tarafın⁴ süricek (5) açılır didi⁵. Çün ol kapudan içerü giresin, taşdan (6) iki arslan görünür. Ol yirde turmuşlardır. Ol yirde bir⁶ âdemî (7) göreler hemân pençelerin kaldurup ol âdemün başın bedeninden (8) koparup pertâb iderler ve ammâ ki çün bu mihreyi göreler hemân-dem⁷ (9) sâkin olup ve yerlerinden hareket dağı itmezler. Çün (10) kapu ardına gidesin ne kilid vardır ve ne kapu var. Ammâ ol mihrün (11) yeşil tarafın süresin ol⁸ kapu açılır ve içerü giresin. Dört şuffe (12) göresin. Şöyle rüşen ola ki güyâ şad hezâr şu⁹ le ve şem⁹ (13) yakılmışdır ve bu rüşenlik bir dâne cevherden olur ve her şuffede (14) on dâne¹⁰ hüsrevânî küp göresin. Cevâhirlere ve yevâķitle¹¹ pür ve her güşede (15) püşte püşte¹² dürer ve gurerden ve sîm ve zerden çün ol yire varavuz (16) ben¹³ dağı ol genci taşarruf itmişemdir. Zîrâ ben¹⁴ dağı aña muhtâc olmadum. Ammâ (17) ben ve kız karındaşum âhyânen anlarıñ temâşâsına varurduk. Bir lahza anda (18) tururduk ve eger dileseydük ki el uzadayduk ol cevherden (19) veyâ gurer-i¹⁵ dürerden almak için bir âvâz gelürdi ki sizün bu mâl gencden (20) aşı¹⁶ naşbüñüz yokdur. Ey âdem-i rû¹⁷-siyâhlar ve size tâķat virilmişdür (21) ki bu gencden el uzadasız ve bizüm dağı [S96^b] göñlümüze bu âvâzdan havf gelüp

[193^b]

¹ süre: -S

² bir: -İ

³ bozılsa olmaz: burılsa bozılmaz İ

⁴ tarafın: tarafıyla İ

⁵ didi: -S

⁶ ol yirde bir: anda S

⁷ hemân-dem: -S

⁸ ol: -S

⁹ şem⁹: -S

¹⁰ dâne: -S

¹¹ yevâķitle: -S

¹² püşte: -S

¹³ ben: -İ

¹⁴ ben: -S

¹⁵ gurer-i: -S

¹⁶ aşı: -S

¹⁷ rû: hür S

(1) ve bedenümüze lerze düşerdi. Bir lahza tevakkuf idemeyüp yine¹ taşra çıkarduk. (2) Muhtâr eyitdi: Şimdi sen benüm kayınatam olsañ gerekdür. Her ne ki senden² (3) su'âl eylerem³ sen⁴ baña cevâb vir ki tâ⁵ saña 'azâb u 'ikâb⁶ itmeyem. Zengî (4) eyitdi: Vireyin. Çün⁷ Muhtâr eyitdi: Senün birâderinün hazîneleri (5) kâdadur? Zengî eyitdi: Ol⁸ künbedün katındadır. Ol hazînenün üzerinde (6) üç der-bend vardır. Anlar dağı bu mihr ile açılır ve çün anda varasın (7) sîm ü zer göresin hisâba gelmez ve bu cem'iyeti bizüm âbâ⁹ vü ecdâdumuz itmişdür¹⁰. Bisyar (8) leşker ile ve bî-şümâr sa'yyla ben¹¹ ve karındaşum dağı ancılayın sa'y itmişüz. (9) Muhtâr eyitdi: Sizün zindānuñuz kâdadur? Zengî eyitdi: Bizüm¹² zindānumuz miyān-ı (10) kal'adadır. Çün varasın, göresin¹³ yek-pâre taşdan bir hâne vardır (11) ve demür kapısı vardır ve hiç kilid ile açılmaz ve illâ bu mihr ile çün (12) ol hānenün içine giresin. Barmaqlık kapu göresin ol dağı bu mihr ile (13) açılır ve anda bir çāh göresin ve ammā ol çāha bir nerd-bān (14) bağludur. Çün ol nerd-bāndan aşağı inesin bî-'aded (15) halkı göresin esir ü bend-i girān ü giriftār-ı zencir ü zindān (16) yesir-i dil-i cān¹⁴ olmuşlardır. Şimdi āgāh olğıl ki bu kal'anuñ (17) tedbiri böyledür ki saña ben didüm¹⁵ ki bu mihr dükeli kapuları (18) açar. Kızıl tarafile bağlar ve yeşil tarafile açar. Muhtâr eyitdi: Bu yedi (19) dendān nedür? Ol¹⁶ eyitdi: Bu Cemşid'ün kilididür didi¹⁷ (20) ve hemîn sözi budur. Eger bir kimsenün ayağında bir bend olsa ki (21) hiç bir¹⁸ kilid açmasa bu kilidün dendānesiyle açılır ve çün Muhtâr bu dükeli

[194^a]

¹ yine: -İ

² senden: -S

³ eylerem: iderem S

⁴ sen: -S

⁵ tâ: -S

⁶ 'azâb u 'ikâb: 'itâb S

⁷ çün: -S

⁸ ol: -S

⁹ âbâ: -S

¹⁰ itmişdür: -İ

¹¹ ben: -S

¹² bizüm: -S

¹³ göresin: -S

¹⁴ zencir ü zindān yesir-i dil-i cān: -S

¹⁵ saña ben didüm: -S

¹⁶ ol: -S

¹⁷ kilididür didi: kilidi idi S

¹⁸ bir: -S

(1) aḥvālī¹ andan istifsār itdi². Ol cevāba şavāb virdi³. Andan şoñra (2) Muḥtār eyitdi: Bu kilīdi baña vir. Çün⁴ siyāh başına el uzadup (3) kilīdi başından çeküp ve saçından [S97^a] çözüp Muḥtār’uñ eline virdi. (4) Muḥtār daḥı⁵ bî-iḥtiyār ḥurrem oldı. Andan⁶ siyāh eyitdi: İmdi⁷ beni getürüñ, (5) duḥterüm öñine iledüñ kim bir kez yüzün göreyim ve ḥālūmi aña diyeyin veyā (6) varuñ eyidüñ⁸ atla miḥaffe getürsünler. Beni bindürüp anda iletsünler didi⁹ (7) ve Muḥtār diledi ki anı depeleye Qādī teraḥḥum idüp komadı. Bu saña rāst (8) didi, çep söylemedi¹⁰ ve Muḥtār eyitdi: Senüñ fetvāñla ki Medīne şehri (9) qāḍisisin revā mıdur ki bir qara dīnli¹¹ qara kāfiri bu beyābānda (10) mekān idinüp qanlar döküp¹² ḥarāmīlık ide. Gelen Müselmānlaruñ (11) māl u menālın ala ve kendülerin helāk ide¹³ ve kimin daḥı esir ide (12) ve zindānda, anı öldürme āzād eyle diyesin. Bu niçe fetvādur ki (13) virürsin. Hemān-dem¹⁴ tığın ‘uryān¹⁵ idüp siyāhuñ boynın urdı (14) ve başın eline alup pertāb itdi¹⁶ ve Qādī ağladı. Muḥtār güldi (15) Qādī’yi maşḥaralığa aldı ve eyitdi: Hemān¹⁷-sā‘ at gör bu qal‘ anuñ qamu ‘avretini (16) ve oğlanını niçe depelerem. Evvel benüm ‘arūsumı didi. Andan¹⁸ süvār olup (17) qal‘ adan yaña gitdiler. Çün qal‘ anuñ qapusına yetdiler. Gör ki anda¹⁹ n’itdiler? (18) Bir der-bend anda²⁰ zāhir oldı ki hıç bunuñ gibi der-bend gördükleri (19) yoğdı ve qulaqlar daḥı işitmiş degül idi. Ol der-bend Cemşid tılısımla (20) itmişdi. Ya‘nī anuñ²¹ genci muḥkem ola ve anuñ ola ammā¹ Muḥtār’uñ Muḥtār’uñ ḥazīnesi² (21) oldı. Çün der-bende vardılar ol mihreyi aña sürdiler. Bārī

¹ aḥvālī: -S

² istifsār itdi: işitdi S

³ ol cevāba şavāb virdi: -S

⁴ çün: -S

⁵ daḥı: da S

⁶ andan: -S

⁷ imdi: -S

⁸ eyidüñ: -İ

⁹ didi: -S

¹⁰ söylemedi: eylemedi İ

¹¹ qara dīnli: -S

¹² qanlar döküp: qan dōke S

¹³ Müselmānlaruñ māl u menālın ala ve kendülerin helāk ide: Müselmānları helāk idüp māl menālın ala S

¹⁴ dem: -S

¹⁵ ‘uryān: -İ

¹⁶ itdi: eyledi İ

¹⁷ hemān: hemīn İ

¹⁸ andan: -S

¹⁹ anda: -S

²⁰ anda: -S

²¹ anuñ: bunuñ İ

[194^b]

(1) Te‘ālā’nuñ ‘azametiyle tağ çarha girdi. Bir zamān dönüp (2) yine³ düşdi andan⁴ bir yol āşikāre oldı ki elli atlu ile bir uğurdan (3) geçseler olurdu. Çün⁵ ol yola girüp gitdiler ve qal‘a (4) kapusına varup ol mihreyi sürdiler. Kapu açılıp içerü girdiler. (5) Gördiler, bir vāsi‘ yir ki tūlī ‘arzı⁶ elli ferseng yol var. Eger cihān (6) halkı cümle cem‘ olalardı, ceħd eyleyelerdi tā⁷ [S97^b] on yılda ol (7) kapuyı açmayalardı. Ammā⁸ Muhtār’uñ eline āsān düşdi. Çün (8) anda vardı, naẓar itdi. Yüz elli nefer ‘avret ve duhter (9) gördi, ol yirde oturmuşlardı. Kāmetleri⁹ (10) çenār dırahtları gibi ve başları ürpermiş ħurmā ağacınıñ başı (11) gibi. Bu ‘avretler ve duhterler Muhtār’la Kādī’yi göricek (12) girü döndiler. Kādī korqdı¹⁰. Muhtār güldi, eyitdi: (13) Hiç endiše eyleme ki bu qal‘ada bir iş idem ki tā rūz-ı kıyāmete degin¹¹ (14) dillerde dāstān ola, illerde ad qala. Muhtār bu güftārda (15) iken zengiler pādīşāhınıñ kıızı geldi çün serv-i (16) siyāh, başı künbede beñzerdi. Bir tāt-ı muraşsa‘ başında kim (17) bahā-yı tātı degerdi Rūm ħarācı¹² ve ammā yirişmezdi. Zīrā tāt ħūb (18) şūreti zişt ve ağız hemān mağāraya ve gözi qanla (19) tolmış teğāra beñzerdi ve dişleri pīl dişine beñzerdi¹³ ammā kışa ve burnı (20) Türkman’uñ qara evine beñzerdi ve memeleri meşke beñzerdi (21) ve qulağı büyük yalağa¹⁴ beñzerdi ve ammā cevāhir ile ve dürer-i¹⁵

[195^a]

¹ ola ammā: -İ

² ħazīnesi: ħazīnedārı İ

³ yine: gine İ

⁴ andan: -S

⁵ çün: -S

⁶ ‘arzı: -İ

⁷ tā: -S

⁸ ammā: -S

⁹ kāmetleri: ħurmā ağacınıñ kāmetleri İ

¹⁰ korqdı: gördi İ

¹¹ kıyāmete degin: kıyāmet S

¹² bahā-yı tātı degerdi Rūm ħarācı: bahāsı ħarāca Rūm degerdi İ

¹³ beñzerdi: -İ

¹⁴ yalağa: talağa S

¹⁵ dürer-i: -S

(1) ğurer ile¹ müzeyyen idi ve ayağı ħurmā ağacı gibi idi. Gūyā ki ayakları (2) aña nerd-bān idi. Ammā başdan ayağa deġin² cevāhırle ve yevākītle³ (3) ārāste ve pīrāste⁴ idi⁵ ve gözleri āyīne-i ċinī gibi belürmişdi. (4) Şöyle kim⁶ bir kimesneye ħiddetile naẓar itse ödi şıdardı ve ayağına (5) başmağ yirine bir neheng derisin döğmiş, giymiş idi ve ‘avretleri (6) ve kızları andan aqçalardı ve cümlesinden pādīşāh kıızı (7) emlaħdı ve anası daħı bilesince idi. Ağzınuñ ve burnınuñ şuyı (8) tırmadın⁷ aqardı ve bir⁸ büyük qara baqardı. Ağzınuñ çevresinde (9) balıq kılçıġı gibi kıllar daħı bitmişdi ve Kādī Muħtār’a dönüp eyitdi⁹: (10) Kıyısın¹⁰ gör bezin al anasın gör kızın al, vay ne güzel (11) gelin vardur. [S98^a] Güyegülük daħı mübārek olsun diyü (12) diler. Ol ‘avretler cümlesi gelüp Kādī’yle Muħtār’ı (13) gördiler. Muħtār ħüb-rüy ħoş-ğüftār idi. Kādī daħı (14) bu vechle idi ve ċün bunları gördiler selām virüp (15) eyitdiler: Siz kimmersiz ve¹¹ bu maqāma ne yüzden¹² düşdüñüz ve bu (16) der-bende ne tārīkle ġirdüñüz? Muħtār eyitdi: Ey zengīler kıızlarınuñ (17) ulusı ki biz ikimüz¹³ atañı¹⁴ qal‘a altında gördük ve atañ ile¹⁵ dost (18) olduq ve sen ol zengīler şāhınuñ kızısın ve atañ benümle dost (19) oldu ki seni baña ‘avretlige virdi ve bu miħri baña virdi (20) tā qal‘anuñ qapusını açdum ve atañ fülān mezra‘da¹⁶ murğzārda (21) bir kervān qonmışdur. Anı kırup mālın menālın¹⁷ almağa ġitdi.

[195^b]

(1) Bizi bunda gönderdi ki bu¹⁸ qal‘ayı şaklayavuz ve bekleyevüz tā ol

(2) gelince andan şoñra düğün idüp seni baña virse gerek¹. Duħter-i (3) şāh bu sözi² işidicek be-ğāyet dil-şād olup Muħtār’a ‘āşık oldu (4) ve anası daħı sevinüp Muħtār’ı

¹ ğurer ile: -S

² deġin: -S

³ yevākītle: -S

⁴ pīrāste: -S

⁵ idi: -İ

⁶ kim: -S

⁷ tırmadın: tırmayup S

⁸ bir: -İ

⁹ eyitdi: -İ

¹⁰ kıyısın: kızını İ

¹¹ ve: diyü S

¹² yüzden: yirden İ

¹³ ikimüz: -S

¹⁴ atañı: tā İ

¹⁵ atañ ile: anuñla S

¹⁶ mezra‘da: -S

¹⁷ menālın: -S

¹⁸ bu: -S

begendiler ve anası feraḥından segirdüp (5) Muḥtār'ın yüzün ve gözün öpdü ve az kaldı ki Muḥtār³ ol ḡarınuñ⁴ bed-rāyihāsından (6) lā-yu' ḡāl olup düşeyazdı⁵ ve ammā bir ay maşlaḡat (7) şabr eyledi ve hīç söz söylemedi. Çün bir pāre⁶ ilerü gitdiler (8) bī-ḡad cevāhir ü zer⁷ getürdiler daḡı Muḥtār'ın ayaḡına zer⁸ ve başına cevāhir (9) nişār itdiler ve neşāt u ṡarab daḡı gösterdiler ve Muḥtār dā'imā⁹ (10) gülerdi ve söz söylemezdi ve ṡurmayup ilerü giderdi, tā ol¹⁰ (11) künbedüñ ḡapısına vardı ve ol Cemşid'ün kilidüñ çıkarup (12) ol yedi āhenin ḡapuyı açdı ve daḡı künbedüñ içine gitdi. (13) Ol degirmen ṡaşını gördi. Anda düşmiş yatur. Çün¹¹ ilerü varup (14) ol mihrüñ [S98^b] yeşil ṡarafın ol ṡaşa sürdi. Derhāl¹² ol ṡaş (15) çarḡa girüp yuvalandı bir gūşede ḡarār idüp¹³ ṡurdu. (16) Derhāl bir āhenin ḡapu görindi. Bu¹⁴ mihrüñ yeşil ṡarafın ol ḡapuya (17) sürdi, açıldı, içerü girdi. Gördi bir nerd-bān, ol nerd-bāna (18) çün¹⁵ ḡadem ḡoyup aṡaḡa revāne oldu ve ammā Ḳāḡi-i (19) miskīn¹⁶ daḡı 'aḡabince bile indi. Çün bir pāre¹⁷ gitdi, bir ḡapu (20) daḡı görindi. İki büyük arslan ṡılısmla düzmişlerdi. (21) Ol ḡapunun ardında ṡururlardı. Muḥtār çün yakın oldu

[196^a]

(1) ol arslanların aḡızlarından bir āvāz çıḡdı. Ol ḡal'a cünbişe (2) geldi. Muḥtār vehm itdi ve ammā Ḳāḡi daḡı kendüden gitdi (3) ve andan soñra tecrübe için ol arslanların önüne ḡoyun atdılar. (4) Andan¹⁸ pençelerin açup ol ḡoyunu ṡutdılar, pāre pāre idüp yidiler¹⁹. (5) Ḳāḡi çünkü böyle gördi hemān-dem²⁰ Muḥtār'ın ayaḡına düşdi (6) ve eyitdi: Ey Pehlevān-ı 'Arab 'aceb genci n'eylersin, gel kerem eyle ilerü

¹ virse gerek: virür didi İ

² bu sözi: bunu İ

³ Muḥtār: -İ

⁴ ḡarınuñ: ḡızınuñ S

⁵ düşeyazdı: düşe S

⁶ bir pāre: biraz S

⁷ zer: -İ

⁸ zer: -S

⁹ dā'imā: -S

¹⁰ tā ol: çün İ

¹¹ çün: -S

¹² derhāl: -S

¹³ ḡarār idüp: -S

¹⁴ bu: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ miskīn: -S

¹⁷ pāre: biraz S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ yidiler: atdılar S

²⁰ dem: -S

(7) gitme. Bize bu yıl genc gerekmez. Bu al ada od ol¹ adar m l² u zer vardur ki (8) h   m ra gelmez ve gel ol m ldan get rebild  m z adar alalum. Bu daı (9) bize³ bir bel  olur didi⁴. Mut r güldi ve eyitdi: Ey  d  sen y ri⁵ var git (10) beni o ki   mr m baa gelmi d r. Girü dönmege  re yokdur diyüp (11) ve ud 'yı y d idüp Muammed'e al v t getürdi daı ol⁶ mihreyi ıarup (12) ol arslanlara gösterdi.  n⁷ arslanlar mihreyi göricek  r  (13) urdılar ve balarını ellerine getürüp epsem oldılar. Mut r-ı cigerd r (14) ikisin n arasından gedi, gitdi. Bir apu ardına daı yetdi ki (15) ol apu⁸ mermerden idi.  yle ki cih n n alkı cem  olalar ol (16) apuyı aamayalardı.  n⁹ Mut r mihren n yeil arafın sürdi (17) [S99^a] ol apu a gibi c nbie geldi ve av  v  alaba idüp (18) aıldı. Mut r naz r itdi¹⁰, dört uffe gördi. Birbirine (19) mu bil  yle¹¹ r  en ki g y  ki hez r me  ale ve em ¹² yaılımdur.  d  ve Mut r (20) b -itiy r ier  girdiler ve geit iddiler. ır d ne¹³  srev n  k p¹⁴ gördiler. (21) Yir yir vaz  olınmı zerr n   rlar ve s m n av leler ve zerr n atlar ki

[196^b]

(1) ol¹⁵ av lelere balanmı ve s m n ıırlar ve zerr n at rlar ve eekler c -be-c  balanmı (2) ve la l n yularlarla ve z m rr d ile kıızıl y  t  birbirine arıdurup ol (3)   rlar n iine d kmılerdi ot¹⁶ yirine ve ol atlar n gözi kıızıl (4) y  tdan ve yelesı uyruı z m rr dden ve ayırın n daı buncılayın ve ol (5)  nen n miy nında zerr n bir m l dikmiler ve ol m l n üzerine bir (6) a n reden düzüp omılar ve bir elinde bir lev a bill r aıla Cem d'le (7) mezb r. Bir elinde bir cevher-i eb-er  ve  yle ki cümle ol  nen n (8) ii an n n rından münevver

¹ ol: bu  

² m l: - 

³ bize: - 

⁴ didi: -S

⁵ y ri: - 

⁶ ol: -S

⁷  n: -S

⁸ apu: -S

⁹  n: -S

¹⁰ itdi: itdi gördi  

¹¹  yle: - 

¹² em : -S

¹³ d ne: -S

¹⁴ k p: - 

¹⁵ ol: ve  

¹⁶ ot: - 

olmuşdı ve ol levhānuñ üzerinde (9) bu'l-¹aceb yazılmış haṭ gördi ve Muḥtār dönüp Qāḍī'ye eyitdi: Tā bu sâ² at dek (10) ceng idüp cān-bāzlıq eylemek benüm kārumdı ve şimdi bu sâ³ at haṭ (11) oḡmak senüñ kārūndur didi² ve Qāḍī çün³ levhaya nazar itdi. ⁴Aceb haṭ (12) gördi. Hele şad⁴ hezār cid ü cehdle oḡdı ve şöyle yazılmış ki (13) Ey⁵ Sa⁶ d-ı Vaḡḡāş'uñ oḡlı oḡlı⁶ Muḥtār ki sensin bu yire gelmege ve bu yire (14) gelicek bil ve āgāh ol ki bu genc māl senüñ degüldür ve bu mālдан senüñ naşībūñ (15) yoḡdur⁷. Zinhār almayasın ve yoḡsa bu yir içinde ḡalursın ve ayruḡ⁸ (16) ṭaşra çıḡmazsın ve ammā senüñ içün bir dāne⁹ zırh ve bir tiḡ-i muraşşa¹⁰ ve iki dāne (17) kızıl yāḡūt ḡomışdur. Al ki renc ü zaḡmetüñ bahāsı getür ki saña yādgārum olsun (18) ve bu zırhuñ hūneri oldur ki [S99^b] anı hīç¹⁰ ḡılıç kesmez ve oḡ daḡı (19) yetmez ve şıḡleti daḡı bir pīrehen ḡadardur ve bu iki pāre yāḡūt kim oldur (20) ki her şeyi ḡalsañ¹¹ ḡıymeti on pāre şehirüñ ḡaşıllı ḡadardur (21) ve bu tiḡ-i muraşşa¹² uñ hūneri oldur ki her neyi¹² ḡalsañ keser. Ṭaş olsun

[197^a]

(1) demür olsun ve kemük olsun keser didi¹³ ve cāme-i ḡarīr olsun (2) ve bu tiḡe ṭayanur kimesne yoḡdur ve bu Cemşid'üñ hediyesidür. (3) Kendü dirliğinde senüñ içün ḡomışdur didi¹⁴ ve ammā Qāḍī'ye daḡı bir (4) defter ve bir ¹⁵aşā ḡomışdur ve bu defterde cemī¹⁵ ¹⁶ālemüñ ḡikmetleri yazılmışdur (5) didi¹⁵ ve bu ¹⁷aşānuñ hūneri oldur ki çün ele alasın ve her-çend ki yol (6) yürüyesin aşlā¹⁶ yorulmayasın ve her ḡapuya ki muḡaffel ola ve çün degüresin (7) meftūḡ olur ve her kimi ki anuñla urasın düşe ve eger nā-gāh (8) rāhuñ bir dereye uğrasa¹⁷ ve¹⁸ anuñ yolu olmasa¹ çün² ṭaḡa urasın (9)

¹ bu'l-¹aceb: bir ¹aceb İ

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ şad: -S

⁵ ey: -İ

⁶ oḡlı: -İ

⁷ yoḡdur: yoḡdur didi İ

⁸ ayruḡ: -S

⁹ dāne: -S

¹⁰ hīç: -S

¹¹ oldur ki her şeyi ḡalsañ: -S

¹² neyi: ne İ

¹³ kemük olsun keser didi: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ aşlā: -S

¹⁷ uğrasa: uğraya S

¹⁸ ve: ki S

(9) nerd-bān ola çıka, gidesin ve çün şuşayasın yire şokasın şu (10) çıka ve ammā zinhār dīvlerden ki şakınasın kim uğrulasınlar ve Qāḍī (11) çün levhī okudı, bu mācerāda müte‘accib kaldı ve bu³ taḥrīrūñ fehvāsın Muḥtār’a (12) taḥrīr eyledi. Muḥtār eyitdi: Bu cevher-i şeb-çerāğdan ve bu zümürdlerden (13) ben⁴ aluram didi ve tecrübe ideyin diyüp el uzatdı ve bir zümürdün (14) bir kenārın tutdı ve cevher-i şeb-çerāğı yirinden kaldurdı ve ‘azm itdi ki taşra (15) çıka ve her-çend ki döndi yol bulamadı. Āḥir⁵ ‘āciz kaldı⁶, yine dönüp ol cevheri (16) yirine kodı ve dönüp bağıdı, gördi⁷ kapular açıktır. ‘Acebe kaldı (17) ve bir⁸ dağı imtiḥān itdi⁹, yine¹⁰ gidemedi ve yine döndi ve zümürdü pāre (18) pāre itdi ve bir āvāze işitdi: Ey şūh-dīde ādemī bu içerüden (19) taşraya icāzet virilmemişdür ve şol saña virilenden ğayrı bir (20) nesne alup dağı gidemezsin ve nādānlık itme, merdānlık it¹¹ ve nefsüne (21) dağı güc getürme, virmedüklerini getürme. [S100^a] Muḥtār bu āvāzı işitdi, gör ki ne iş

[197^b]

(1) itdi. Hemān elin uzadup ol zırhı ve ol tīg-i muraşsa¹ ve iki dāne (2) yāḳūtı aldı. Qāḍī dağı defteri ve ‘aşāyı aldı ve dağı her ne ki (3) var yirinde kodılar ve ol levhūñ gūşesinde yazılmış gördiler (4) bu gencūñ ba‘zısı Ebū Müslim’ūñ kısmetidür ki leşkerine ḥarc itse (5) gerek ve yir yüzinde olan¹² düşmānları götüre dağı (6) girü İslām revnākın yirine getüre ve bundan bağıyye az kala ol (7) dağı Sulṭān Maḥmūd’a naşīb ola ve dağı Muḥtār’la Qāḍī bu (8) yazınuñ ma‘nāsında ‘acebe kaldılar ve dağı karar idemeyüp derḥāl (9) taşra çıkdılar. Ol zengīler ḥazīnesinūñ katına geldiler. Mihrenūñ (10) yeşil tarafın kapusına¹³ sürdiler. Kapu¹⁴ açıldı, içerüye girdiler. Gördiler (11) şol kadar māl u ni‘met ü sīm ü zer ü ḥil‘at var ki ḥisāba (12) gelmez.

¹ olmasa: olmaya S

² çün: -S

³ bu: -İ

⁴ ben: -S

⁵ āḥir: -S

⁶ kaldı: -İ

⁷ gördi: -S

⁸ bir: yine İ

⁹ itdi: eyledi İ

¹⁰ yine: -İ

¹¹ merdānlık it: -S

¹² olan: -S

¹³ kapusına: -İ

¹⁴ kapu: -S

Ol siyāhlar nice rūzgārda rūzgārı¹ cem² itmişlerdi (13) ve kimseye giydürmeyüp ve yimeyüp ve yidürmemişlerdi ve nokşān (14) dağı itmemişlerdi² ve hāzinenüñ derünün devr iderken (15) bir gūşede dört dīv er gördiler ki beş yüz miqdārı (16) bir dağı kağırlar ve tavīlelerle kağār kağār bağlanmışdı. Her birini bir (17) memleketden güzīn idüp getürmişlerdi. Bundan (18) çıkup vardılar zindān kapusına vardılar. Kapusın³ açup içerüye girdiler. (19) Gördiler iki yüz nefer bāzergān⁴ bāzergān-zādelar ve cümlesinüñ (20) ellerinde ve ayaklarında ve boyunlarında zencīr-i girān var⁵ ve ol⁶ esīr-i (21) zindān olmuşlardur ve anları cümle ol bendden hālāş kılup

[198^a]

(1) ve āzād itmişler ve anlar dağı şād olup Muhtār'ın eline ve ayağına düşdiler (2) ve eyitdiler: Ey pehlevān-ı ² Arab bunda siyāhlar ve merdüm-hārlār var idi. Anlar (3) niçe oldılar ki siz buraya geldüñüz didiler⁷. Muhtār eyitdi: (4) Anlardan hīç biri dağı kalmadı, dūkelisini depelemişemdür. Çün⁸ bāzergān-zādelar⁹ (5) sürür u hūbūr¹⁰ bulup cūşa ve hurūşa¹¹ geldiler ve Hudā'ya (6) şükr itdiler. Muhtār eyitdi: Allāh Te²ālā'ya¹² [S100^b] hāmd idüñ dünyā zindānında (7) iken¹³ hālāş olduñuz dārū'l¹⁴-āhīret zindānından dağı hālāş olasız (8) in-şā'allāh Te²ālā¹⁵ ve gelüñ, imdi mällu mālūñuzı aluñ gidüñ. (9) Bāzergānlar mällu mālın alup ticārete tevbe itdiler ve yol tedārikin (10) itmege gitdiler. Tācirlerden birisi dönüp eyitdi: Ey pehlevān-ı (11) ² Arab gāh gāh bu hāneden bir¹⁶ āh u nāle gelür ammā bilmezüz (12) ne nāledür. Muhtār hemān ol hānenüñ katına varup (13) kapusın kıparup içerüye girdi. Gördi ki (14) bir duğter-i māl-rū ki ağter-i siyāh-mū, iki elini hām gönle (15) muhkem bağlamışlar ve gīsūlarına zencīr bağlayup ol hānenüñ (16) sūtūnına çekmişlerdi.

¹ rūzgārı: -İ

² nokşān dağı itmemişlerdi: -S

³ vardılar kapusın: -İ

⁴ bāzergān: -İ

⁵ var: -İ

⁶ ol: -S

⁷ didiler: -S

⁸ çün: -S

⁹ bāzergān-zādelar: bāzergānlar S

¹⁰ hūbūr: -S

¹¹ hurūşa: -S

¹² Te²ālā'ya: -S

¹³ zindānında iken: zindānından S

¹⁴ dārū'l: -S

¹⁵ Te²ālā: -S

¹⁶ bu hāneden bir: bundan İ

Ammā ayaqları yirde üni gökde (17) rüz şeb bu derde giriftār olup oturmazdı¹. Çün Muhtār ol hāneye (18) girdi. Duhter-i bī-çārenūñ āh u zārını gördi. Muhtār hemān² (19) bendin kesüp hālāş idüp āzād eyledi³ ve duhterūñ cism-i (20) laṭīfī za‘īf olup nāleden nāla dönmişdi. Muhtār-ı dil-āver⁴ (21) eyitdi: Ey duhter ne yirdensin ve kimūñ nesebisin⁵ ve bu yire ne

[198^b]

(1) tarīkle düşdūñ? Duhter eyitdi: Ey pehlevān-ı ‘Arab⁶ ve ‘aşr, ben (2) sulṭān-ı Mısr’am ve bu siyāhuñ bir cāzū dāyesi vardır. Beni (3) Mısr şehrinden uğruladı⁷ getürdi. Ol siyāh ki bu ḳal‘anuñ emīri (4) idi. Baña gel⁸ benüm ‘avretüm ol didi. Benüm gibi māh-rū (5) anuñ gibi siyāh⁹-rūyla cüft olur mı? Ben aña¹⁰ (6) rızā virmedüm. Ol mel‘ūn-ı bī-dīn¹¹ ğāzaba geldi. (7) Beni¹² bu ‘aḳıbeta giriftār itdi. Şimdi senūñ vāsıtañla (8) hālāş buldum diyüp zār zār ağladı. Muhtār istifsār (9) itdi. Kaç māh u sāldur¹³ ki bu hālde idūñ? Ol duhter (10) eyitdi: Ey şīr-i dilīr¹⁴ ve ey pehlevān on bir yıldur ki ben (11) bu hām derdi çekerem¹⁵. Muhtār eyitdi: Şimdi senūñ murāduñ nedür (12) didi¹⁶. Duhter eyitdi: Benüm¹⁷ murādum oldur ki evvel benümle ‘ahd (13) eyle ki beni Mısr şehrine iledesin ve yāhūd¹⁸ gönderesin (14) tā¹⁹ atam ve anam ḳatına varam ki anlar [S101^a] benüm hālūmden daḫı ḥaberdār (15) degüldür ve bir ḥācetüm daḫı yoḳdur. Ammā²⁰ budur ki bu ḳal‘a (16) emīri siyāhuñ ‘avretini benüm elūme viresin tā ben aña (17) ne idersem idem lāyık neyse²¹. Zīrā ol

¹ olup oturmazdı: olmuş İ

² hemān: -S

³ idüp āzād eyledi: itdi S

⁴ dil-āver: -S

⁵ nesebisin: nesisin S

⁶ ‘Arab: -S

⁷ uğruladı: -İ

⁸ gel: -S

⁹ siyāh: -S

¹⁰ ben aña: -S

¹¹ mel‘ūn-ı bī-dīn: daḫı S

¹² beni: -İ

¹³ sāldur: sāldı S

¹⁴ dilīr: dil S

¹⁵ derdi: acı çeker İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ benüm: -S

¹⁸ yāhūd: yā S

¹⁹ tā: -S

²⁰ bir ḥācetüm daḫı yoḳdur. Ammā: -S

²¹ lāyık neyse: -İ

baña neler itmişdür. Ben¹ dağı anuñ (18) ‘ivaızın eyleyem ve bunu diyüp Muhtâr’uñ ayağına düşdi ve (19) şol kadar ağladı kim Muhtâr dağı bile² ağladı. Andan soñra³ eyitdi: (20) Ey duhter ğam yime ve ğuşşa çekme didüğüñ gibi ideyim⁴ (21) didi⁵. Ol bāzergānları da‘vet eyleyüp eyitdi: Hīç

[199^a]

(1) içüñüzde Mısr’dan kimesne var mıdır? Bir pīr-i nūrānī tırı geldi⁶. (2) Yirinden eyitdi: Ey pehlevān-ı ‘aşr ben şehir-i Mısr’danam ki bu⁷ rû⁸-siyāhlar (3) elinde ben⁹ giriftār olmışdum ve Mısr sultānının bende nişān-ı hümāyūnı dağı vardır diyüp elin cebine şokdı. Bir tımar çıkardı ki¹⁰ Mısr sultānının dest-i ħattı idi ki (4) öpüp başına koyup Muhtâr’uñ eline virdi. Muhtâr dağı okudu. (5) Ol duhter içün ħurrem oldu, ol pīr bāzergān olduğına¹¹. (6) Muhtâr bāzergāna eyitdi: Ne isimle müsemmisiz? Server-i¹² pīr (7) eyitdi: Şihāb-ı bāzergān demekle ma‘rūfam. Duhter¹³ (8) çün Şihāb-ı bāzergānuñ adın işitdi be-ġāyet¹⁴ ħurrem (9) olup na‘ralar urdı ve bülend āvāz ile eyitdi: Rāst eyidür¹⁵. Şihāb-ı (10) bāzergān benüm atamuñ bāzergānidur diyüp eyitdi: (11) Ey Şihāb-ı bāzergān¹⁶ şimdi senden bir nişān taleb iderin (12) didi¹⁷. Çün Hindūsitāndan fülān vilāyete geldüñ idi (13) andan benümçün ne getürdüñ idi. Şihāb eyitdi: Bir tūṭi (14) didi. Şihāb eyitdi¹⁸: Sen dağı ol vaqt oğlancuk idüñ (15) çün beni gördüñ, geldüñ dizüm üzerine (16) oturduñdı. Duhter eyitdi: Rāst eyitdüñ ve Şihāb şād olup (17) kendüye eyitdi: Mısr sultānının kızın Mısr’a iledeyin (18) ve sultān katında ħürmet ü‘izzet bulup ve ā‘yān ħazretinden (19) ve erkān devletinden [S101^b]

¹ ben: -S

² bile: -S

³ soñra: -S

⁴ ideyim: ideyin İ

⁵ didi: -S

⁶ tırı geldi: tırdı S

⁷ bu: -S

⁸ rû: -İ

⁹ ben: -S

¹⁰ Mısr sultānının bende nişān-ı hümāyūnı dağı vardır diyüp elin cebine şokdı. Bir tımar çıkardı ki: -İ

¹¹ olduğına: bulduğına İ

¹² server-i: -S

¹³ duhter: duhter eyitdi İ

¹⁴ be-ġāyet: ġāyet S

¹⁵ rāst eyidür: ey İ

¹⁶ bāzergān: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ Şihāb eyitdi: lālā S

olayın diyüp¹ bundan eyü bāzergānlık (20) olmaz. Bu kimseye müyesser olmaz² diyüp şükürler eyledi ve Muhtār'la Kādi (21) çün³ tırı gelüp āhūra vardılar. Beş yüz bir dağı kaçıtır

[199^b]

(1) gördiler ve yir yüzinde her birinün nazīri ele girmezdi. Güyā ki (2) her biri bir burcdur⁴. Hiç at görmediler ve eyitdiler: Ne fā'ide (3) bu kaçırlardan bize⁵ bir fā'ık at gerekdür ki tā bizüm⁶ rikābumuza lāyık (4) ola ve meger bu kal'ada at yoğmış diyü melül oldılar. Muhtār çün⁷ (5) zengiler şahının 'avretine gelüp eyitdi: Ben eründen işitdüm, (6) baña didi, benüm gāyet⁸ eyü atum var didi. Saña vireyim ve şimdi ol at (7) kandardur. Ol 'avret eyitdi: Ey pehlevān rāst eyidürsin. Bir vakt (8) Mağrib şahından bir eyü⁹ at aldılar idi ve şöyle eyidürlerdi ki (9) 'Arab memleketinde yollarında¹⁰ bir yıllık bācı ol atun bahāsıdır. (10) Meger ol atdur ki alup getürmüşdi. Ol atı kimseye virmez (11) ve hiç kimesne anı elinden alamaz ve hezār giyümlü süvār ol atun (12) bedrakası olmuşlardı ki Mağrib şahına iledele ve benüm erüm anları (13) cümlesin depeledi ve bu atı anlardan¹¹ alup getürdi. Muhtār şöyle (14) şād u hurrem¹² oldu ki yād olunmazdı. Ol atun harīši olup (15) eyitdi: Ey 'avret ol at kandardur? 'Avret eyitdi¹³: Fülān zīr-i zemīnedür¹⁴ ve bir yıldur ki (16) anı şeker bādām ile beslerler ve erüm gāh gāh görmege varurdu. (17) Ol¹⁵ at arslan gibi kişnerdi ve aña hamle eyler idi¹⁶ (18) ve ammā¹⁷ kalmazdı ki elin degüreydi ve degme kimesneleri bindürmezdi¹⁸ ve (19) anı şah-ı Mağrib'e iledürlerdi ve anlar

¹ diyüp: -S

² olmaz: olur İ

³ çün: -S

⁴ burcdur: burūcdur S

⁵ bize: -İ

⁶ tā bizüm: rānı S

⁷ çün: -S

⁸ gāyet: -İ

⁹ eyü: -S

¹⁰ yollarında: -S

¹¹ anlardan: -S

¹² hurrem: -S

¹³ ol at kandardur? 'Avret eyitdi: -İ

¹⁴ zemīnedür: zemīn ne yirdedür İ

¹⁵ ol: ol esedi İ

¹⁶ eyler idi: iderdi S

¹⁷ ammā: -S

¹⁸ degme kimesneleri bindürmezdi: degül ki bindürmek ol kimesneler S

eyidürlerdi ki (20) bu at Ḥamza'nun aşkar diyü zād neslindendür veyā Benī-Hāşim (21) kavminden veyā Benī-Ḳureyş kabilesinden bir şahş olmayınca kimesneye

[İ100^a]

(1) ol¹ muṭī^c olmazdı ve Muḥtār ol 'avrete istimālet virdi ve eyitdi: (2) [S102^a] Beni anda ilet ki ol atı ben² daḥı göreyim. Çün³ 'avret Muḥtār'ın (3) önüne düşüp anda ilettdi. Muḥtār naẓar itdi, gördi. Bir atdur (4) ki naẓirin ne⁴ gözler görmışdür ve ne kulaklar işitmişdür. Çün⁵ Muḥtār bu atı (5) göricek hemān⁶ şöyle sevindi ki ḥurreminden hemān⁷ na' ralar (6) urdı. Ol gice her-çend ki ol ata naẓar iderdi⁸ ve her 'uzvını (7) birbirinden ḥüb görürdi. Muḥtār çün bu atı buldı, şöyle (8) şād ḥurrem⁹ oldu ve ḥurreminden Cemşid'ün genci ğamından āzād oldu (9) ve bu atı ol¹⁰ gencden hezār-bār¹¹ yigrek gördi ve kendüye eyitdi: Ben (10) bu atıñ arķasında cümle cihānı tutam ve 'asker-i küffārı birbirine (11) ḳatam¹² ve bu atıñ olduĝı zīr-i zemīnde¹³ bir ḳatır da bağlanmışdı ki cüssede hemān (12) bir burcdı endāmda ve ol atdan kim degüldi ve ḳal'a emīrinün (13) 'avreti eyitdi: Ben bir kimesneden işitdüm ki bu atla bu ḳatır yürümekde (14) ve yorķalmaķda ¹⁴ ikisi berāber dururlar¹⁵ ve ammā segirtmekde at anı geçerdi ve (15) hiç āhū veyā ḳolan öninden geçmezlerdi ve ikisi daḥı şöyle (16) eşkindi ve ikisi daḥı bir günde yüz ferseng yol yürürlerdi. (17) Muḥtār bunların seyrānında ta'ccüb ve barmaĝı dehānında ḥayrān ḳalmışdı (18) ve hemān-sā' at geldi. Ol beş yüz nefer ḳatırlardan (19) elli nefer ḳatırı güzīn idüp ḳal'a emīrinün ḥazīnesinde her¹⁶ ne (20) buldısa sīm ü zerden ve dūrer-i ğurerden ve

¹ ol: -S

² ben: -S

³ çün: -S

⁴ naẓirin ne: -İ

⁵ çün: -S

⁶ hemān: -S

⁷ hemān: -S

⁸ iderdi: itdi S

⁹ ḥurrem: -S

¹⁰ ol: -İ

¹¹ bār: -İ

¹² ḳatam: ayıram S

¹³ zīr-i zemīnde: yir İ

¹⁴ yürümekde ve yorķalmaķda: yortmaķda ve yürümekde İ

¹⁵ dururlar: degüldür S

¹⁶ her: -S

yāķūtdan ve cevherden (21) ve la‘ldan firūz-zebercedden¹ ve ħarīrden ve ne ki buldīsa² bunlara beñzer daķı ne³ var ise

[İ100^b]

(1) kendü içün⁴ ol elli nefer esterlere⁵ (2) yükletdi ve⁶ yüz elli nefer kaçır daķı (3) güzīn idüp ve zīn urup ol bāzergānlara baķşıř itdi. Māl menālından (4) ve ķumařdan ve řikāllerin yükletdiler ve iki kaçır üzerine miĥaffe (5) baēladılar. Mışr sultānının kızı ol miĥaffeye koyup [S102^b] řihāb-ı bāzergānuñ (6) eline virdiler. O ve zīr-i zemīndeki atı taşra çıkarp eyerledi (7) ve başına uyan urdı. Ol⁷ at şöyle ser-geşt idi ki ķatına kimesne mi (8) varabilürdi. Ammā Muĥtār’uñ öñinde miskīn ħar gibi öñine⁸ tıururdu. (9) Hiç ser-geřtelik⁹ göstermedi ve bir ĥareket daķı itmedi ve ķal‘a (10) emīrinüñ ‘avreti ‘acebe ķaldı ve eyitdi ki hiç eĥaduñ tākātı yoēdı ki (11) bunuñ ķatına varaydı. Muĥtār bu¹⁰ atıñ ‘inānın Ķāđi’nüñ eline virdi ve (12) kendü Cemşid’üñ zırhın giydi ve tiēin beline ĥamā’il ķıldı. (13) Andan řoñra¹¹ ēılāfından seyfin çıkarp ol ķal‘ada olan (14) ‘avreti ve oēlanı ve kızları cümlesin ķılıçdan geēürdi. Ol ķal‘aya (15) āteř urup yaēdı ve ħarāb vīrān¹² itdi¹³. Andan řoñra ittifākla (16) taşra çıkdılar. Ol bāzergānlar ve Ķāđi ve duĥter-i sultān-ı (17) Mışr Muĥtār’uñ bu siyāsetine ‘acebe ķaldılar ve ķorķup birbirine eyitdiler (18) biz hergiz bunuñ gibi şeci‘ ü bedi‘¹⁴ pehlevān görmiş degülüz. (19) Muĥtār ĥaberdār oldu ki anlar birbirisiyle ne söz söyleřürlerdi¹⁵ (20) ve anlara dönüp eyitdi: Siz bu ĥālī bilmezsiniz, bu yirüñ bir sırrı vardır. (21) Bu ķavm ķāfirlerdi. Anları bu sebebdēn depeledüm kim Müselmānlara yol açıla.

¹ firūz-zebercedden: firūcdan İ

² buldīsa: -İ

³ ne: -S

⁴ kendü içün: buldīsa kendü içün ve bunlara beñzer daķı ne varısa İ

⁵ esterlere: üştörlere İ

⁶ ve: ve yüz elli nefer daķı üştörlere de İ

⁷ ol: -İ

⁸ öñine: -İ

⁹ ser-geştelik: serkeşlik S

¹⁰ bu: -İ

¹¹ řoñra: -S

¹² vīrān: -S

¹³ itdi: eyledi İ

¹⁴ bedi‘: -S

¹⁵ söyleşürlerdi: söylerlerdi İ

[İ101^a]

(1) Bunı didi ve Mısr sultānınuñ kızınıñ ‘inānını Şihāb-ı bāzergānuñ (2) eline virdi ve iki gulām¹ dağı hizmet içün virdi ve ellerine (3) birer² kaṭār³ kaṭır virdi ve iki şandūka ve iki yüz⁴ elmās-peykān koydı ve bir kaṭıra (4) yükletdi ve dağı ol kavı-ı kuzah boyunlu ve kāmış kulaḳlu⁵ ve ejder kıyruḳlu (5) ve ‘amūd ayaḳlu⁶, degirmi şıḡırlı ve arslan göḡüsli koca karanlı bedevī (6) at Ḥamzavār süvār oldı ve Kādī dağı ol ester-i⁷ Berda‘i‘ye süvār oldı ve (7) Mısr sultānınuñ [S103^a] duḡteriyle ve Şihāb’la vedā‘ laşdılar. Çün⁸ anlar Mısr (8) cānibine ve bunlar bir tarafa dağı gitdiler ve rüz şeb giderlerdi. (9) Tā yigirmi gün yürüdiler ve yigirmi birinci gün çün bir murğzāra (10) yetişüp kōndılar. Gördiler, biñ nefer miḳdārı merd-i⁹ dil-fiḡār, elleri (11) ve ayakları baḡlu¹⁰ ve yürekleri nār-ı hicr ile¹¹ taḡlu. Ol murğzārda zār zār (12) olup yüzleri yirde yaturlar. Çün Muḡtār ve Kādī’yi gördiler (13) feryādla nāleden vāh vāh¹² eylediler ki bu yirden ilerü gitmeñ ki işbu (14) sā‘at hezār süvār¹³ merd-i ḡarāmī bizi urup mālumuı ve menālumuı (15) alup bizi bu ḡâlde koyup gitdiler. Üşte henüz gide yürürler. (16) Eger sizi göreler girü¹⁴ gelürler sizi öldürürler. Ol ḡarāmī (17) başına Deylevī-i ‘ayyār eyidürler ve bir vaḳt dağı on biñ nefer süvārī (18) Deylevī-i ‘ayyār’la ceng eylediler ve Deylevī tenhā idi. Bu on biñ (19) nefer süvārī şoyup kaçardı ve imdi eger¹⁵ siz dağı başuñuz kaydın (20) görüñ. Yoksa bizcileyin muḳayyed olursız. Bizüm kaydumuı çözün¹⁶ (21) ve yine dönölüm¹⁷ bile gidelüm didiler. Muḡtār çün bu ḡüftarı işitdi

¹ gulām: oḡlan İ

² birer: bir bir İ

³ kaṭār: -İ

⁴ yüz: -İ

⁵ kulaḳlu: kulaḳlar S

⁶ ayaḳlu: eyelü İ

⁷ ester-i: üstür-i İ

⁸ çün: -S

⁹ merd-i: -İ

¹⁰ baḡlu: -İ

¹¹ hicr ile: kahrıla S

¹² vāh vāh: -S

¹³ süvār: nefer S

¹⁴ girü: -S

¹⁵ eger: -S

¹⁶ çözün: görüñ İ

¹⁷ dönölüm: dön kim İ

[İ101^b]

(1) gör ki ne iş itdi ve şöyle şād hurrem¹ oldu kim hurreminden hemān² bir na‘ra (2) urdı ve Qāḍī havfından Muhtār’a yalvarup eyitdi: Ey pehlevān-ı (3) ‘Arab gel dönüp bir³ ğayrı yoldan gidelüm ki sen biñ nefer küffārla (4) niçe kārzār idersin ve ‘ale’l-ḥuşuş Deylevī-i ‘ayyār gibi dil-āver (5) ola. Muhtār-ı cigerdār güldi, eyitdi: Eger bunlardan biri (6) ölmeyüp diri qalursa Sa‘d-ı Vaḳḳāş püştinden gelmiş degülem (7) diyüp hemān atından indi ve atına muhkem teng virdi ve yine süvār (8) olup ve bir na‘ra daḥı urdı ve atına mehmūz degürdi. At çün⁴ (9) ‘uḳāb gibi yirinden qopdı, bād-ı şarşar gibi [S103^b] gitdi. (10) Şöyle ki ol kūh-ı⁵ şahrāyı şarşdı ve hemān-sā‘at ardlarından (11) yetdi. Ol süvār ‘ālem-i ferāğda giderdi ve bir na‘ra işidüp (12) dönüp ardlarına baqdılar. Gördiler, bir yaluñuz süvār gelür. (13) Deylevī-i ‘ayyār güldi. Eyitdi: Bu gelen süvār yā⁶ merd-i yegānedür (14) veyā merd-i dīvānedür, didi. Bu ikiden ḥālī degül, gelsün (15) görelüm. Be-her ḥāl birkaçuñuz varuñ, tutup getürüñ⁷ (16) ve daḥı civāna beñzer, aña seyf çıkarmaḳ ḥayfdur, didi. (17) Deylevī böyle diyicek on süvār Muhtār’a qarşu geldiler. Çağırup eyitdiler: (18) Ey civān atuñdan aşāğa in ve elüñ arduña çevürüp (19) gel ki şuçuñ bağışlayalum, begümüze eyidelüm⁸ ve yoksa seni helāk iderüz. (20) Muhtār’uñ anlaruñ bu sözinden⁹ ğazabı ziyāde olup tige¹⁰ (21) el urup ‘uryān itdi ve atı üzerlerine şıçratdı

[İ102^a]

(1) ve her tiğ ki şaldı bir süvārı düşürdi. Ol tige hiç cebe vü cevşen (2) döymezdi. Ol on yedi süvārı bir bir¹¹ helāk itdi. Ol üçü kaçup (3) Deylevī öñine geldiler. Eyitdiler: Biz hergiz bunuñ gibi gürbüz (4) mübāriz daḥı görmedük ve Deylevī Muhtār’uñ bu kārından ḥışma (5) gelüp ve yüz nefer süvāra emr eyledi¹². Varuñ siz ol nābe-kāra (6)

¹ hurrem: -S

² hemān: -S

³ bir: -S

⁴ çün: -S

⁵ kūh-ı: kūy-ı İ

⁶ yā: -İ

⁷ tutup getürüñ: tutuñ görüñ İ

⁸ begümüze eyidelüm: -İ

⁹ anlaruñ bu sözinden: -S

¹⁰ ğazabı ziyāde olup tige: ziyāde ğazaba ve tiğ gelüp tiğ tahriyete İ

¹¹ bir bir: -S

¹² emr eyledi: -S

didî. Ol süvârlar¹ derhâl yüz nefer süvâr-ı kıttâl Muhtâr'a istikbâl (7) itdiler ve Muhtâr-ı cigerdâr² ol süvârları görüp bir na'ra eyle urdı ki (8) ol süvârlar serâsime oldılar ve zehreleri iki nîme oldı ve yine kendülerine (9) gelicek gördiler, atları nefret idüp beyâbâna (10) gitmişler. Yine tâziyâne ile gücile döndiler ki kaçalar ve Muhtâr (11) hemân at depredüp yolların aldı ki³ kaçmayalar. Anlar çün Muhtâr'ı (12) gördiler kırt görmüş koyun sürüsü gibi birbirine⁴ katıldılar. Muhtâr çün⁵ (13) ac kırt gibi [S104^a] anlara hamle idüp⁶ içlerine girdi. (14) Ol sâ'at hemân⁷ yetmiş nefer süvârı hâksâr itdi ve bâkîsi (15) kaçup Deylevî-i 'ayyâr kıtına geldiler ve maķâla gelüp hâlden (16) haber virdiler. Deylevî-i 'ayyâr⁸ ğazaba gelüp ve kıarâr idemeyüp (17) bî-ihtiyâr muķâbil oldı. Muhtâr-ı ser-firâz⁹ bülend âvâz ile eyitdi: Ey (18) Deylevî sen 'ayyâr¹⁰ ben Muhtâr ve eger pehlevân iseñ üşte meydân. (19) Senüñle ceng idelüm ve eger ben mużaffer olursam senüñ dükeli (20) süvârlaruñ benüm esirüm olur ve eger sen baña¹¹ mużaffer olursañ benüm (21) dükeli¹² mâlum ki genci Cemşid'dür. Tîğüm zaķımıyla çıkarmışamdur. Ol mâl

[İ102^b]

(1) u menâl senüñ olur. Deylevî ile bu kıavle rızâ gösterüp 'ahd itdiler. (2) O şaķn-ı şaķrâda çün şîr ol iki dilîr birbirine hamle itdiler tâ ikisinüñ (3) mâ-beyninde yetmiş hamle red oldı. Hîç birbirine zafer bulmadılar. Âķir kâr (4) Muhtâr hâne-i kemâna ok kıodı ve çeküp¹³ ol okı (5) nażar-ı şavâbla¹⁴ nişâna pertâb itdi. Ya' nî Deylevî'nüñ atı gözine şöyle (6) doķındı ki kıafasından çıkup havâya perrân oldı. Deylevî'nüñ (7) atı bir iki kez döndi andan¹⁵ depesi üzerine yıķıldı. (8) Deylevî şîr¹⁶-merdlik ile kendüzin şaķladı. Atı daķı düşmeden (9) yire şıçradı ve kıurup eyitdi: Ey âzâde eger

¹ ol süvârlar: -S

² cigerdâr: -S

³ ki: -İ

⁴ birbirine: -İ

⁵ çün: -S

⁶ anlara hamle idüp: anlaruñ S

⁷ hemân: -S

⁸ 'ayyâr: -S

⁹ ser-firâz: -S

¹⁰ sen 'ayyâr: -S

¹¹ baña: -S

¹² dükeli: -S

¹³ çeküp: çeküp nażar-ı şavâbla İ

¹⁴ nażar-ı şavâbla: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ şîr: -S

erseñ sen dağı (10) piyāde ol tā senüñle tutuşalum. Muhtār bī-ihtiyār atından indi (11) ve Muhtār çün¹ nihāl-i tāze ve Deylevī çün dıraht-ı bī-endāze birbir ile (12) Sührāb’la Rüstem gibi el uruşup tutuşdılar. Şol kadar qadr-i² (13) diqqat vaqt³ eylediler⁴ ki hūnları nāhūnları dibinden (14) çeşmeler lūlesinden şu aqar gibi revān oldu (15) ve tenlerinde her kılları dibinden eşmeden şu şızar gibi derileri (16) çün⁵ [S104^b] seylāb oldu ve āftāb dağı qutb-ı āsmānda rāst (17) tırdı. Bunlar dağı birbiriyle tutuşurlardı ve tā⁶ ikisi dağı süst (18) oldılar ve ikisi dağı rağbet gösterdiler ki bir laḥza (19) āsūde-ḥāl⁷ olalar. Pes birbirinüñ kemer-bendin şalıvirdiler. (20) Çün⁸ cūybār kenārına gelüp oturdılar. Deylevī Muhtār’dan (21) istifsār⁹ idüp eyitdi: Ey civān-ı dil-āver¹⁰ beñzer ki sen qabīle-i Ḥamza’dansın¹¹ ki hīç senüñ gibi kimesne görmedüm. Muhtār tınmadı ki anuñ yine tutuşmağa tākati yok idüğini bilürdi. Deylevī-i ‘ayyār bu güftarı didükleyin Muhtār yirinden tırup bir na‘ra urdı. Deylevī’nüñ cengine āheng itdi. Deylevī yüzi gāyet zūr çekdüğinden kararup talağa dönmişdi. Muhtār’uñ gāyet cenge ḥariş olduğundan kızarup güle müşābih olmuşdi. Deylevī-i ‘ayyār dağı çār-nā-çār yirinden tırdı. Arqasın iki büküp geldi. Muhtār’uñ kemerinden dutdı nā-gāh Muhtār aña bir na‘ra eyle urdı ki Deylevī’nüñ endāmına lerze düşdi. Andan Muhtār dağı Deylevī’nüñ kemerin dutdı ve kuvvet kırup anı yirinden qırdı dağı baş üzerine aldı ve depesi üzerine yire çaldı ve Qāḍī’ye çağırđı ki bir ip getir. Qāḍī derḥāl getürdi, Muhtār’uñ eline virdi. Muhtār, Deylevī’nüñ elin ayağın muḥkem bağladı. Andan boynına bir ip dağdı ve ol ipüñ bir ucı ayağına bağladı ve çün seg çeküp sürdi. Bāḳī süvārlar ki Deylevī’nüñ yārları idi, Muhtār’uñ merdāneligin ve yegāneligin gördiler. Gelüp Muhtār’a muṭī‘ oldılar tā ol murğzāra ki bāzergānlar anda yaturdı [S105^a] geldiler. Çün Muhtār’ı ırağdan gördiler ki Deylevī-i ‘ayyārı giriftār idüp boğazına ip doqup ol ipüñ bir ucın atınuñ kıç ayağına bağlamış seg gibi sürüyüp getürdi. Her biri şād u ḥurrem olup Muhtār’uñ ayağına düşdiler ve

¹ çün: -İ

² qadr-i: -S

³ vaqt: -S

⁴ eylediler: itdiler S

⁵ çün: -S

⁶ tā: -S

⁷ ḥāl: -S

⁸ çün: -S

⁹ istifsār: su’āl S

¹⁰ dil-āver: -S

¹¹ qabīle-i Ḥamza’dansın: Ḥamza qabīlesinden İ, Bu ibāreden itibaren İ103^a ya kadar olan kısım İ nüshasında mevcut değildir.

du‘ālar idüp şenālar eylediler. Ol vaqt ki Muhtār anlarıñ katına geldi ve eyitdi: Bu bāzergānlarıñ rahtların ve kumaşların ve tavarların yine virüñ. Yine virdiler. Muhtār tığın çıkarup diledi ki Deylevî’nüñ boynın ura Deylevî eyitdi: Zinhār beni depeleme ki ben İstefānos’uñ oğlıyam ki ol Hāmza’nuñ ‘atîki ve Sa‘d-ı Vakkāş’uñ refîki idi. Benüm gümānum oldur ki sen ‘Arab’sın ve nesl-i Kureyş’sin. Gümānuñ rāstdur ki püser-zāde-i Sa‘d-ı Vakkāş’am. Ceng günü meydānda rakḳāşam. Deylevî-i ‘ayyār Muhtār’uñ ayağına düşdi. Eyitdi: Ma‘zūr buyuruñuz ki ben bende sizi añlamadum. Muhtār himmet idüp anuñ silāhını yine virdi. Deylevî Muhtār’uñ öninde ‘ahd itdi ki dünyāda diri olduğça kimesne yolına gelüp ḥarāmīlık eylemeye. Muhtār bir ḥarvār sīm zer virüp eyitdi: Var bu mālī yiyüp kendü ḥālūñde ol diyüp bāzergānlardan ayrıldı ve Deylevî ile daḥı vedā‘laşdı ve kendü ve Kādī bir iki üç refîk olup kaṭırlara yüklerin yükletdiler. Bir tarīk ihtiyār idüp revāne oldılar, tā on gün gitdiler. On birinci gün bir şehre yetdiler. Naẓar idüp gördiler ki leşkeri bī-şümār bu şehri ḥişār itmişlerdi. On biñ nefer miqdārı süvār ve piyāde ol şahrāda bu şehri iḥāta itmişlerdi ve bu şehriñ kavmi [S105^b] kamu ḥişār kenārına çıkup girye vü āh iderlerdi ki bize āmān vir ki tā ḳal‘anuñ kapusın açavuz şehre giresiz ki şehir sizüñdür. Biz açlıqdan ve şusuzluqdan öldük tā siz altı aydur şehrimüzi ḥişār idüp tūrursız diyüp zār zār ağlardı. Nār-ı ḥasretle yüreklerin tağlardı. Ol leşker zengiler idi. Cezire-i Battāl’dan gelmişlerdi ve rāviyān-ı hikāyet şöyle rivāyet ider ki ol siyāhlar cümle ādem yiyici dīvlerdi ve ol siyāhlarıñ şāhlarına Behū eyidürlerdi. On sekiz arşın ḳaddi vardı ve tokuz arşın sīnesinüñ yaşşılığı vardı ve elinde bālīk kemüğinden bir batman gürzi vardı. Şöyle ki eger tağa uraydı ḡubār iderdi. Leşker daḥı kendü gibiydi. Muhtār-ı tirdār daḥı yārānla şehre yakın geldiler. Meger bir şahş ol kavmüñ elinden kaçmışdı. Bunlarıñ yollarına çıka geldi. Çün Muhtār ve Kādī ve yārānı gördiler ki ülkelerine geldi ve eyitdi: Ey kişiler siz ḳanda gidersiz ki ādem yiyici Behū-yı dīv gelmişdür ki altı aydur ki bu şehri ḥişār itmişdür ve şehir ḥalkuñ āb nānları dūkenüp hemān cānları ḳalmışdur. Cümle mālların virürler. Otuz yıl ḥarāca ḳā’il oldılar, anlar ḳabūl eylemezler. Bunları yimek isterler. Kādī çün bu ḥaberi işitdi, ḥavfından endāmına lerze düşdi. Biz n’idelüm diyü Muhtār güldi. Eyitdi: Ey Kādī bize bundan eyü iş olmaz. Bu işden bize şevāb-ı ‘azīm ḥāşıl olur ki ol Müselmānları bu kāfir elinden ḥalāş idevüz. Kādī eyitdi: Ey Muhtār bunu eyleme ki bu Deylevî gibi degüldür ki güreşle başasın ki bu Behū-yı dīvdür. [S106^a] Buña Behū-yı deryāyī dirler ki on sekiz

arşın kıaddi var ve tokuz arşın gögsinüñ giñligi var. Sen henüz oğlansın. Mebādā ki tūruşasın, ol ĥod bizcileyin tenhā gelmiş degüldür. Bî-şümār leşkerle gelmişdür. Şāyed ki anlardan bize bir zarar irişe. Muhtār güldi. Eyitdi: Ey Kādī eger benüm işüme rāzı degülseñ var bu şehrden bir günlük yol ırāḥda ol tā ben varayın ceng ideyin. Eger muẓaffer olursam girü gelem. Eger helāk olam bilüñ girü gelmezem. Sen bu dükeli mālı alup Medīne'ye ilet. Eger bir vaktde Cüneyd'e yetişürseñ benden aña selām eyle ve eyit ki ey Seyyidü'l-‘Arab ve'l-‘Acem, Muhtār eyitdi ki ben cānumı anuñ dostluğı talebinde kıodum. Kādī eyitdi: Hüb buyurduñ , eyle ideyin diyüp geldi. Muhtār'ı kenāra çekdi. Yüzin gözün öpüp ağladı. Andan dönüp gitdi. Muhtār daḥı Cemşid'üñ zırhın giydi ve bir gülāmını bir ata bindürdi ve iki şandūka pūr tır vardı, ol ata yükletdi daḥı zengīler leşkerinden yaña revāne oldı. İraḫdan çün ol zengīler, pehlevānı gördiler. Eyitdiler: İşte bir ġarīb kışı geli tırur. Yol bilmez ancak hele görelüm nereye gider anı kıoñ incitmeñ

[İ103^a]

(1) gelsün tā anı emīr kıatına iledelüm diyü söyleşdiler. Andan şöñra¹ (2) bir iki üç² süvār Muhtār'a kıarşıra³ vardılar. Bülend āvāz ile eyitdiler. Ey civān-ı (3) ser-firāz ne yirden gelürsin ve ne yire gidersin⁴. Bu yire gelmekden ġaraż ne? Muhtār (4) eyitdi: Ben ‘Arab diyārından gelürem. Benüm ġarażum oldur ki (5) sizüñ emīrünüñ benüm önüme gele amān dileye ve ben anuñ elin (6) bağlayam ve aña İslām ‘arz kıılam. Çün Müselmān ola başına tād (7) giye andan şöñra⁵ ben anı [S106^b] şalıvirem. Ol siyāhlar Muhtār'üñ ġüftārından (8) daḥı ġülüşdiler ve eyitdiler: Sipāhuñ kıanda kıoduñ ve sen kimsin ve seni kim (9) gönderdi ve niçe emīrdür⁶ ve niçe pādışāhdur? Muhtār eyitdi: Beni kimesne göndermedi (10) ve ben pādışāham. Benüm sipāhum tır ü kemāndur ve şemşir-i sināndur (11) ve siyāhlar eyitdiler: Ey civān beñzer ki sen şeydāsın ve yāḫūd⁷ mālīḫulya (12) rencine mübtelāsın didiler⁸ ve biz on biñ⁹ nefer-i siyāh

¹ şöñra: -S

² üç: -İ

³ kıarşıra: kıarşı S

⁴ ne yire gidersin: -İ

⁵ şöñra: -S

⁶ niçe emīrdür: -İ

⁷ ve yāḫūd: veyā S

⁸ didiler: -S

⁹ biñ: -İ

leşkerüz ki göre (13) тұrursın. Bizüm emīrümüz ve bizüm¹ merd-i dil-āverümüz bir merddür² ki tenhā kendüyi (14) on biñ nefer ere ceng güninde cevāb virür ve şimdi sen (15) bizüm pendümüzi tut ki bende olmayasın ve gel eblehlik itme. Elūñ (16) arduna çevür tā seni bağlayam ve emīrümüz Behū-yı dil-āver öñine (17) iletelüm tā anuñ göñli niçe dilerse eyle eyleye. Muhtār (18) eyitdi: Herze söylemeñ ki ben sizūñ pādīşāhuñuzu bir arpaya (19) şatun almazam ve pādīşāhuñuzuñ dağı başın keserem ve sizi dağı (20) boğazuñuzdan aşaram. Anlar çün bu haberi Muhtār’dan işitdiler. Şabr idemeyüp (21) āheng-i ceng itdiler. Ol zengīlerūñ biri ilerü geldi kim Muhtār’ı tuta³.

[103^b]

(1) Muhtār tığe eyle çaldı iki bağılından yire düşdi ve biri dağı (2) ilerü geldi. Anuñ dağı başın⁴ çaldı. Ol şahrāda başı top (3) gibi yuvalandı ve leşi yire düşdi ve biri dağı ilerü geldi. (4) Anuñ dağı beline bir tığ urdı, iki bölde. Hıyār gibi leşi yire (5) düşdi. Biri dağı ilerü geldi anı depeledi⁵. Bu tertīb üzre birbiri ardınca gelenler Muhtār’uñ (6) elinde öldiler tā on iki⁶ zengī helāk oldı. Çün Behū’ya (7) haber iletdiler ki bir süvār-ı dil-āver geldi ki bunuñ gibi iş (8) işledi. Behū beş yüz nefer süvār gönderdi. Anlar⁷ dağı gelüp Muhtār’a (9) hamle itdiler⁸. Muhtār bir na‘ra urdı kim [S107^a] gūyā çarḡ yirinden ayrıldı (10) veyā āsmān zemīne düşdi⁹ ve atına mehmūz degürdi. At ‘uqāb (11) gibi yirinden getirüldi ve kendüyi ol beş yüz süvār nefere (12) evirdi¹⁰, pertāb itdi. Zengīler çün Muhtār’uñ gelişin gördiler. (13) Çün¹¹ koyun kırtıdan ürker gibi Muhtār’dan ol beş yüz nefer (14) süvār nefret idüp hezīmete yüz tutdılar. Muhtār ardlarından (15) yetişüp yetmişin depeledi. Mā-bākī kaçup Behū katına geldiler. (16) Feryād idüp hālden haber virdiler. Behū eyitdi: Varuñ şoruñ (17) bu kişi ne yirdendür ki bunuñ gibi işi vardır. Benüm (18) gümānum oldur¹² ki bu kişi Hamza bin¹³ ‘Abdü’l-muṭṭalib’uñ (19) kavmindendür ki benüm atam Hamza’nuñ

¹ bizüm: -İ

² dil-āverümüz bir merddür: dil-āverdür İ

³ Muhtār’ı tuta: ol zengīleri tutup bağlaya S

⁴ başın: başıra S

⁵ biri dağı ilerü geldi anı depeledi: -İ

⁶ tā on iki: anuñ elinde on S

⁷ anlar: -İ

⁸ itdiler: eylediler S

⁹ veyā āsmān zemīne düşdi: -S

¹⁰ evirdi: vurdı İ

¹¹ çün: -S

¹² oldur: oldı S

¹³ bin: -İ

elinde ölmüştür. Ol zamānda (20) ben daḥı sūd emer¹ tıfıdum ve benüm atamı ve karındaşlarımı Ḥamza'dan ve leşkerinden (21) kaçırıp deryā-yı ʿummāna gönderdi. Şimdi eger bu Ḥamza kabīlesinden

[İ104^a]

(1) ise eyüdü². Bir şahş bu haberi Muḥtār'a³ iriştürdi. Muḥtār eyitdi: (2) Ben Kureyş kabīlesindenem. Var Behū'ya eyit kim ol civān⁴ Kureyş'em (3) dir ki eger sen benden cānla amān dilerseñ hemān bu yirden tır ve (4) bu şehri қо amān dileyü benüm önüme gel ve leşkere zaḥmet virüp (5) meşakḳat çekdürme ki ben ġarīb süvāram. Eger maşāfdan şafālısañ (6) tenhā gel. İkimüz ceng idelüm. Birbirümüz gözine meydānı teng idelüm. (7) Her ḳanḳumuz muḳaffer olursa bu⁵ şehir anuñ olsun ve benden (8) bundan ġayrı hīç⁶ temennā eyleme. Çün⁷ ḳāşıd girü döndi. Gelüp (9) Muḥtār'ın güftārın Behū'ya didi. Behū eyitdi: Eyü dimiş. (10) Eger ben bu oğlanuñ cevābın virmezsem bu leşker ve bu ḥazīne ve bu vilāyet (11) dükeli aña ḥelāl olsun diyüp yirinden tırdı. (12) Bir tağ gibi ablaḳ atı var idi. Aña süvār olup (13) [S107^b] Muḥtār'ın cengine āheng itdi. Muḥtār-ı dil-āver⁸ çün Behū-yı deryā-neverdi⁹ (14) gördi, güldi ve eyitdi: Bu ḳadar ḳadd-i ḳāmeti bir oḳıla (15) çenār dıraḥtı gibi yire düşürsem olur. Ammā yok diyüp (16) tiğē el urup ʿuryān itdi. Bir naʿra eyle¹⁰ urdı ki nice (17) zehre çāk olup ḥāke düşdi ve şahrā cünbişe ve deryā (18) ḥurūşa geldi ve Behū'nuñ cengine meşğül oldu. Behū-yı (19) deryāyī daḥı Muḥtār'ın cengine meşğül oldu. Birbirine ḥamle (20) eylediler¹¹. Mā-beynlerinde elli ḥamle red olındı. Muḥtār fikr¹² idüp (21) kendüye eyitdi: Eger ben bu siyāhuñ eline düşürsem elinden ḥalāş

[İ104^b]

(1) olmak mümkün degüldür ve yāḥūd kuvvetle aña cevāb virmek olmaz. Benüm kārumuñ (2) çāresi oldur ki anı bir oḳla düşürem ve leşine köpekler üşürem (3) diyüp

¹ sūd emer: süvār İ

² eyüdü: irdük İ

³ Muḥtār'a: aña S

⁴ civān: -İ

⁵ bu: -S

⁶ hīç: -S

⁷ çün: -S

⁸ dil-āver: -S

⁹ deryā-neverdi: -İ

¹⁰ eyle: -S

¹¹ eylediler: idüp S

¹² fikr: efkār İ

hemān kemāna oḡ ḡodı. Behū çün kemānı gördi (4) ḡavfindan cevalāna girdi. Muḡtār kemānı çeküp naḡar-ı şavābla (5) ol¹ oḡı nişāna pertāb itdi ya‘nī ten-i düşmāna. Oḡ Behū’nuñ (6) kemer-bendinden doḡunup yarup geçdi, gitdi². Behū oḡuñ tizliginden (7) tuymadı. Bülend āvāz ile çağırdı: Ey oḡlan oḡı böyle mi atarlar. (8) Muḡtār ḡorḡdı ve eyitdi: Āh ki benüm tīrüm aña³ te’sīr itmedi. (9) Behū henüz bu sözde iken Muḡtār bir oḡ daḡı çıkardı. Ḥāne-i (10) kemāna ḡodı ki pertāb ide. Behū döndi ve gürzin ḡaldurup (11) Muḡtār’a ḡamle ḡıldı. Muḡtār daḡı kemānı çekmişdi. Nā-gāḡ oḡı şalı (12) virdi. Behū’nuñ şaḡ gözine eyle doḡundı ki tīr ḡafāsından (13) çıkdı, havāya perrān oldı. Behū ḡaḡdan yüce çenār aḡacı (14) gibi yire⁴ atı üstinden yıḡıldı. Muḡtār bir na‘ra urup atından (15) aşıḡa indi. Behū’yı tīḡle döḡe döḡe süst idüp (16) başın kesdi ve nīzesi ucına [S108^a] geçürüp leşkerine ḡarşı vardı. (17) Çün Behū’nuñ sipāḡları gördiler, emīrlerinüñ kellesi Muḡtār’uñ (18) nīzesi ucında. Hemān-dem cümle silāḡların döküp Muḡtār’a amān (19) dileyü geldiler. Feryād idüp eyitdiler: Cümlemüz bendeñüz olalum⁵. (20) Ol şehrüñ pādişāḡı ki Behū’dur, anuñ ḡışārını ḡışār (21) itmişdür. Çün ol ḡālī gördi buyurdi, ḡal‘anuñ ḡapularını açdılar

[I105^a]

(1) ve piyāde gelüp Muḡtār’uñ ayaḡına düşdiler. Bir zamān ḡāk üstinde⁶ (2) ḡalḡān oldılar. Andan şoñra ḡalkup rānını⁷ ve rikābını öpdı. Muḡtār eyitdi: (3) Benüm birḡaç yoldaşlarum vardur. Anları getürmek gerek. Pādişāḡ eyitdi: (4) Ne yirdedür? Muḡtār eyitdi: Fülān yirdedürler. Pādişāḡ bir nice ḡulām⁸ (5) ḡişi viribidi, vardılar. Ḳāḡī ve yārānını ve yüklerini getürdiler şehre⁹ ve (6) şehir-i pādişāḡı daḡı şehrini¹⁰ ārāste vü pīrāste idüp neşāḡ (7) gösterdiler. ‘İş ü ‘işret idüp bir hefte ni‘met çekdi. (8) Muḡtār’uñ ve Ḳāḡī’nüñ ve yārānınıñ üzerlerine cevāḡir nişār itdi¹¹ ve bu ḡavm (9) ‘azm-ı ḡac eylediler. Muḡtār eyitdi: Bu yirden tā Ka‘be evine varınca (10) ḡaç

¹ naḡar-ı şavābla ol: -S

² gitdi: -İ

³ aña: -S

⁴ yire: -İ

⁵ olalum: -S

⁶ üstinde: üzre S

⁷ rānını: atı İ

⁸ ḡulām: -S

⁹ şehre: -İ

¹⁰ şehir-i pādişāḡı daḡı şehrini: pādişāḡ şehrini S

¹¹ itdi: eyledi S

günlük yoldur? Eyitdiler: Bir yıllık yoldur. Muhtâr'la Kâdî ol pâdişâha (11) eyitdi¹: Bir mu' temed kimesne dilerüz ki bu mâllarumuzu ve işkâllerümüzi (12) anuñ eline virevüz. Alup tâ Mekke'ye ilete ve Mekke'nüñ sâdâtına teslim² (13) ide ve anlar dağı fuḡarâya ḡarc eyleyeler ve hem bizüm akrabâmuza bizden (14) ḡayır³ ḡaber vireler tâ bizüm şıḡḡatumuz ḡaberinden mesrûru'l-ḡâl u maḡbûru'l-bâl⁴ (15) olalar ve pâdişâh-ı şehr eyitdi: Ey dil-âver-i civânlar göñlüñüzi ḡoş tutuñ (16) ki benüm oḡlum bendeñüz bu yıl ḡacca gider. Ol ḡizmeti edâ itsün. (17) Muhtâr-ı dil-âver çün bu ḡaberi işitdi, şâd oldu ve cümle mâl vardur⁵ ki Cemşid'üñ (18) ḡal'asından çıkarmışdı. [S108^b] Pâdişâhuñ⁶ oḡlına viridi ve bir mektûb (19) dağı getirüp eline virüp⁷ andan fâriḡ oldılar. Pâdişâhla vedâ' laşdılar. (20) Andan soñra Muhtâr ve Kâdî ve bir ḡulâm ḡizmetçün ve bir miḡdâr (21) nafaḡât, tarîḡ⁸ gösterüp⁹ yola gidüp¹⁰ revâne oldılar. Bu maḡalli unutma yine gelürüz bu yaña¹¹.

[I105^b]

(1) Geldük bu yaña, Şeybû ile duḡter-i ḡayşerüñ ḡışşasına. Görelüm ḡışşadan anuñ

(2) ḡışşası ne **Ḳıṭ' a**:

Bu maḡalli ḡâtıruñda tut, ferâmüş eyleme

Güş ḡıl tâ (3) saña bir ḡayrı ḡikâyet ideyin

İdeyin taḡrîr göñlüñ levḡine ey şehr-yâr

(4) Ḥüb taḡrîr ile râvîden rivâyet ideyin¹²

Ḳışsa-i diḡer: Ebû Ḥafş-ı

¹ eyitdi: -S

² teslim: tesellüm İ

³ ḡayır: -İ

⁴ bâl: ḡâl S

⁵ vardur: -İ

⁶ pâdişâhuñ: şâhuñ S

⁷ getirüp eline virüp: gönderüp İ

⁸ tarîḡ: yol İ

⁹ gösterüp: görüp İ

¹⁰ yola gidüp: -İ

¹¹ bu maḡalli unutma yine gelürüz bu yaña: -S

¹² geldük bu yaña, Şeybû ile duḡter-i ḡayşerüñ ḡışşasına. Görelüm ḡışşadan anuñ ḡışşası ne **Ḳıṭ' a**: Bu maḡalli ḡâtıruñda tut, ferâmüş eyleme/ Güş ḡıl tâ saña bir ḡayrı ḡikâyet ideyin/ İdeyin taḡrîr göñlüñ levḡine ey şehr-yâr/ Ḥüb taḡrîr ile râvîden rivâyet ideyin: -S

(5) Kūfi¹ rahmetu'llāhi 'aleyh² eydür: Çün Şeybū-yı dil-āver duhter-i (6) kayşerle ol deryā-yı bī-pāyānda ser-gerdān olup iki ay gitdiler. (7) Gice gündüz ol gemi dağı emvāc-ı bī-pāyān içinde murğ-āb gibi (8) kanat açup uçup³ giderdi. Şeybū duhter-i kayşere gulām⁴ libāsın (9) giyürdi ve başına külāh geçürdi ve beline kemer bağladı ve kendü (10) dağı kendüzini yüz elli yaşında bir pīr şekline koydı ve bir yeñi (11) bol 'abā giydi ve bir büyük dülbend şarındı ve rūzgār dağı (12) bir pāre sākin olmışdı ve geminüñ dağı yelkenin kaldırıp yine rūzgār (13) üfleyüp gemiyi şürüp giderdi ve nā-gāh bir sevād-ı 'azīm⁵ (14) bir sebz-i hurrem⁶ görindi. Çün yakın vardılar, gördiler⁷ bir cezīre-i 'azīm⁸. (15) Şeybū gemiyi ol cezīreye sürdi. Çün cezīrenüñ kenārına (16) irdi ve limanına girdi. Gördi bir nice gemi dağı var. (17) Anlar çün Şeybū'nuñ gemisin gördiler, na'ralar urup Şeybū'nuñ (18) katına geldiler. Şeybū ile duhter-i kayşeri tutdılar. Sen kimsin (19) ve bu gulām-ı māh-peykeri ne yirden getirürsin ve ne yire gidersin? (20) Şeybū-yı 'ayyār girye vü zār gösterdi ve şol kadar ağladı ki (21) ol t̄a'ifenüñ gönüllerin tağladı ve Şeybū'ya eyitdiler: Niçün girye [İ106^a]

(1) idersin? Şeybū eyitdi: Ben⁹ [S109^a] bir pīr-i vākı'a-zādeyem ve bu gulām benüm oğlumdur (2) ve çok māl ve ni' metüm ve hayl haşmetüm vardı ve bir oğlum dağı vardı¹⁰. (3) Bundan hezār-bār¹¹ güzel idi ve haramīler cümle māl ve menālumı alup ol¹² bir oğlumı (4) öldürdiler ve bunu dağı öldürmek dilediler ve çün tazarru' u zārī vü girye¹³ vü (5) i'tizār gösterdüm. Baña teraḥḥum idüp bunu öldürmediler diyüp yine ağlamağa (6) başladı ve şol deñlü ağladı kim ya' nī¹⁴ evvel ağladı mıydı. Ol cemā'at-ı haramīler (7) idi. Eyitdiler: Ey pīr çok ağlama, gel bu oğlanı bize¹⁵ şat ve

¹ Kūfi: -S

² 'aleyh: -S

³ uçup: -İ

⁴ gulām: gılmānī S

⁵ 'azīm: a'zam S

⁶ hurrem: hūrām İ

⁷ gördiler: -İ

⁸ 'azīm: a'zam S

⁹ ben: -İ

¹⁰ vardı: -İ

¹¹ bār: -İ

¹² ol: -İ

¹³ girye: -İ

¹⁴ ya' nī: -İ

¹⁵ bize: -İ

biz anı pādişāha (8) pīşkeş iledelüm. Ol¹ bunuñ gibi şāhib-i cemāl oğlan ister ve sen dağı bizüm (9) ile gel. Anda oğlanuñ öñince ol tā pādişāha pīşkeş iledelüm ve (10) biz bu tarafuñ ḥarāmīleriyüz hiç āferīde bizüm elümüzden kırtulmağ olmaz (11) ve ammā biz seni incitmeyelüm kim sen bir hoşca² sūhte-dil pīrsin³. Ammā (12) elbetde bu oğlanı biz senden aluruz ve şol maşlaḥat için kim pīşkeş (13) iledevüz. Şeybū eyitdi: Çünkim bu kadar ibrām idüp bu benüm ferzend-i dil-bendümi (14) pādişāha pīşkeş çekmek dilersiz. Ammā⁴ revādur ki ben de oğlumuñ hem-rāhı (15) olup sizüñle bile varam. N’ola didiler ve ḥarāmīler şöyle şād oldılar ki (16) cānları derilerine şıgmağ oldu ve birbirine eyitdiler ki eger biz bu oğlanı (17) Endülīs pādişāhına iletevüz. Ol bizi ğāyet⁵ ğanī eyler ve bu deni⁶ pīri öldürevüz. (18) Bir lu‘bla öldürelüm dağı deryāya atalum ve bu sözi Yunan dilince (19) söyleşdiler ve Şeybū işidürdi ve bildüğini bildürmezdi ve kendüye (20) eyidürdi ki ben sizüñ başuñuz kesem ve deryāya atam Huzā buyurursa (21) ve ḥarāmīler [S109^b] kırk nefer ‘ayyār-pīşe şahşlar idi ki bunuñ gibi işe muḳaddemler

[İ106^b]

(1) idi ki her birinüñ kāmēti çenār dıraḥtı gibi idi ki (2) ḥarāmīlikla zindeġanī iderler idi. Şol kadar ni‘met ü zer (3) ele getürmişlerdi ki ḥisāba gelmezdi ve meclis kurup (4) şarāb getürdiler ve içilürken ḥayā perdesi götürildi. Bir kadeḥi (5) tıldurup Şeybū’ya şundılar dağı ey pīr ki begīr ki ‘aşā-yı (6) pīrānest ve cilā-yı dil-civānān⁷ didiler. Şeybū eyitdi: Bu benüm gibi (7) aḳ saḳallu, kızıl şarāb içüp yüz qarasin kazañmağ revā mıdur? (8) ‘Ömrüm dağı āḥirete irişmiş ola diyüp yine şol kadar aḡladı ki (9) bunuñ gibi māh-liḳā serv-i bālā oğlum on beş yaşına girmiş (10) ola diyüp aḡladı ve ḥarāmīlerüñ özleri göyünüp bile aḡladılar. (11) Andan soñra eyitdiler: Biz⁸ bu pīrcügezi öldürmeyelüm. (12) Bir cezīrede kıyalum gidelüm⁹, geze geze ölsün. Bu oğlanı alalum. Bu¹⁰ cümlesi (13) bu ḳavle rāzı¹¹ oldılar tā ol

¹ ol: -İ

² hoşca: -S

³ sūhte-dil pīrsin: sūhtesin pīr dilsin İ

⁴ ammā: -S

⁵ ğāyet: -İ

⁶ deni: deli S

⁷ dil-civānān: dil-civān İ

⁸ biz: -S

⁹ gidelüm: -İ

¹⁰ bu: -İ

¹¹ ḳavle rāzı: ḳavl üzre muḳarrer S

ḥarāmīlerūn başı olan ḥarām-zāde (14) anlarūn bu ḳavline rāzı olmayup eyidürdi ki bu pīrūn başını (15) kesūn kim dil kesilsün diyū ḥamrı içerlerdi ve ol (16) ḥarāmīler dükeli tersālar idi ve Şeybū anlarūn sözün (17) diñleyüp bıyığı altından gülerdi tā bir sâ' at miḳdārı zamān (18) geçdi. Anlar daḫı nīm¹ mest oldılar. Şeybū hemān ḫīle-i enbānına (19) el şokup bir avuc kişmiş çıkardı ki dārū-yı hūş-ber ile (20) perverde olmuşdı ve bir avuc mevīze fındıḳ içi çıkardı. (21) Ol kişmiş ile² ḳarışdırup ḥarāmī başūn önüne ḳodı. Anlar daḫı

[İ107^a]

(1) henüz kişmiş ü mevīze görmüş degüller idi. Ne hoş ḫorca nesne (2) olur diyüp ta' cille birbirinden ḳapışdılar ve henüz ağızlarında (3) iken [S110^a] bī-hūş olup düşdiler. Ammā³ anlardan bir nicesi ayaḡ üzre (4) turlardı. Şeybū turlı gelüp anlara daḫı beşer onar dāne (5) kişmiş ve mevīze virdi. Anlar daḫı raḡbet ile yidiler. Henüz ağızlarında (6) iken ḡaflete vardılar. Şeybū-yı 'ayyār fırsat bulup ḫancer-i ābdārın (7) eline alup otuz toḳuzunuñ başın kesüp ve leşin deryāya (8) atdı ve başlarınıñ başın kesmedi. Elini ve ayaḡını muḫkem bend (9) itdi. Duḡter-i ḳayşerūn Şeybū'nuñ bu fikrinden 'acebe ḳaldı ve ol (10) mellāḫlarūn daḫı birinden ḡayrı diri ḳomadı, öldürdi. (11) Ol diri ḳoduḡını muḫkem bend itdi. Andan ol üç dört (12) geminūn ni' metlerin ve metā'ların bir gemiye getürdi. Ol iki bī-ḫodı (13) daḫı ol gemiye getürdi daḫı hemān geminūn bādbānın açup ol (14) deryānuñ yüzine şalıvirdi ve gemi daḫı murḡ-āb gibi (15) ḳanat açup gitdi, tā üç gün üç gice segirtti. (16) Üç günden soñra ḥarāmīlerūn başı kendüye gelüp (17) ḫareket ideyin didi, idemedi. Gözin açdı, gördi eli ve ayaḡı (18) muḫkem bende çekmişler. Diledi ki bendin ḳıra. Şeybū-yı şīrīn-kār önüne (19) geldi ve ey nābe-kār diyüp başına birkaç müşt ve birkaç⁴ pūşt-pāy (20) vurdı ve ḥarāmī başı eyitdi: Sen kimsin ve ben ne günāḫ itdüm ki (21) baña pūşt-pā vurursın veyā benüm yārānlarum ḳanda gitdiler veyā beni ne yire (22) iledürsin? Şeybū eyitdi: Ben ol pīr-i bāzergānam ve şimdi gör ki civānam

¹ nīm: -İ

² ile: -İ

³ ammā: -S

⁴ birkaç: ḳaç İ

[İ107^b]

(1) yārānlarıñ beni öldürmeyelüm dirler idi. Sen eyidürdüñ ki [S110^b] kesüñ (2) başını¹ dil kesilsün ve harāmilerün başı eyitdi: Bu ‘aceb işdür ki (3) sen pırken niçe civān olduñ? Ben bunun gibi mekri (4) işidürdüm ki Hamza zamānında ‘Amr Ümeyye eyidürdi. Şeybū eyitdi: (5) Ey mel‘ün ben anuñ püser-zādesiyem ki cümle yārānuñ (6) bī-hūş idüp başların kesdüm ve leşlerin deryāya atdum ve senüñ (7) dağı şimdi başuñ kesüp leşüñi² deryāya atsam gerekdür ve hancerin çıkarup (8) başın kesüp ve leşin deryāya atdı. Mellāh-ı muḳayyed dağı (9) kendüye geldi. Meger ol birine olan işi yatduğı (10) yirden görmüş imiş. Berg-i ḥazān gibi lerzān olup eyitdi: (11) Ey pehlevān ben İsfendiyār-ı mellāhuñ oğlıyam ki ol bir (12) vaḳtde Hamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib’uñ mellāhı ve ḥizmetkārydı ve dağı (13) senüñ ḥizmetüñden öñdin bu harāmiler beni esir itmişler idi. (14) Bir nice rüzgār idi ben bunlarıñ elinde giriftār idüm. Şeybū İsfendiyār’uñ (15) adın işitmişdi ki Hamza-i şāhib-kırānı Mısrīler bendinden ḥalāş (16) itmişdi. Anı añlayup geldi. Mellāhuñ bendin çözdi ve (17) andan tırdı³, eyitdi: Bu vilāyet ne vilāyetdür? İsfendiyār-zāde (18) eyitdi: Bu yirden Mağrib’e ve dağı vilāyet-i Kırvān’a dağı yol gider ve (19) bundan bir ayda Mağrib’e varılır ve gemi ol deryāda deñiz (20) yüzinde murğ-āb gibi kanat açup uçar giderdi. (21) Nā-gāh mellāh āh idüp fiğān itdi. Şeybū eyitdi: Saña ne

[İ108^a]

(1) oldu ve ḥālūñ diğergün, bu āh u fiğān⁴ nedür, didi. Mellāh eyitdi: (2) Yolumuz ḡalaṭ itdük Ceymūn ḳal‘ asınuñ altına gelmişüzdür ve hīç (3) bir⁵ āferīde bu ḳal‘ anuñ yüz ferseng yirden geçmez. Zīrā bu ḳal‘ anuñ (4) iki yüz ferseng yakınından geçülmez. Zīrā bu ḳal‘ ada [S111^a] iki yüz elli kadar (5) zengiler vardır ve her birinüñ yigirmi arşın ḳadd u ḳāmeti vardır (6) ve Ceymūn’uñ dağı yigirmi dört arşın⁶ cesāmeti vardır. İmdi ben bildüm ki (7) anlarıñ elinde biz helāk oluruz. Şeybū güldi, eyitdi: (8) Korkma bu ḳal‘ ayı bunlarıñ ḥabāşetinden pāk ideyin, ‘acebe ḳalasın. (9) Bunı didi dağı ḥīle-i enbānına el urup bir dārū çıkarup (10) yüzine sürdi. Bir zengī oldu. Mellāh ta‘accüb itdi. Ol dārūdan (11) ḳayser kıızı yüzine sürdi. Ol dağı ziyāde

¹ kesüñ başını: başın kesüñ S

² kesüp leşüñi: -İ

³ tırdı: şordı S

⁴ fiğān: efiğān S

⁵ bir: -İ

⁶ arşın: -İ

siyāh oldu¹ (12) ve saçını örüp hādīm şekline koydı ve hādīmāne libās giydürdi (13) ve hīle-i enbānından siyāhāne bir küngüre çıkardup kenārına kodı. (14) Şöyle çaldı mellāh ile duhter güldürdi. Ol harāmīlerūn rahtlarından (15) bir nicesin görinen başı altına kodı ve fāhīr libāslar ve hāş (16) cevāhirler ve eyü silāhlar kim ol harāmīlerden kalmışdı, eline virdi. (17) Andan soñra bir iki batman kişmiş mevīz dārū-yı hūş-ber ve reş² virdi (18) dañı eyitdi: Ey mellāh gemiyi kal‘ aya toğrı sür. Çün gemi³ kal‘ aya yaklaştı (19) kal‘ anuñ kullesinde dīdebānlar bunları görüp anlara bülend āvaz ile (20) çağırdı. Üşde deñiz yüzinden bir gemi geli yürür⁴. Ammā aña (21) karşı çıkmak hācet degüldür, toğrı geli yürür. Ceymūn eyitdi:

[İ108^b]

(1) Var ise bunlar ġarīblerdür. Bizüm hālümüzden āġāh degüllerdür. Şimdi biz bunları (2) depelemeyelüm. Ammā mālārını alup kendülerini şalıvirelüm gitsünler. (3) Henüz anlar⁵ bu sözde iken Şeybū gemiyle kal‘ anuñ altına geldi. Kenār (4) bulup karar gösterdi ve Şeybū-yı hīle-bāz bülend āvāz ile eyitdi: (5) Yürün⁶ Ceymūn’a haber virün ki muṭrib-i Ferec’ūn [S111^b] oğlı geldi ve eyidür ki (6) zengīlerden geldük ve atam beni hīzmetine göndermişdür ve nice nesne (7) teber kim vardır ve bu muṭrib-i Ferec Zeng-bār’da meşhūr muṭrib idi. (8) Ceymūn anuñ adını işitmişdi, eyitdi: Yürün, varuñ nesi varısa⁷ getürün (9) hīşāra koyuñ⁸. Bizüm içün semā‘a gelmiş durur. Ġāyet eyü gelmiş (10) durur ki ben⁹ bu şahrā-yı bī-pāyānda ve bu¹⁰ deryā-yı bī-gerānda (11) cānuma yetmişdi. Hiç muṭribüm yokdur. Gele benüm gönölüm egleye. (12) Derhāl bir zengī varup çıkarup gemiden¹¹ getürdi kal‘ aya (13) çün Şeybū Ceymūn’ı¹² gördi hemān yüzün yire urup (14) zebānınca medh eyleyüp Ceymūn’a du‘ ā eyledi¹³. Şeybū’nuñ du‘ āsı (15) hoş gelüp eyitdi¹⁴: Hoş geldün diyüp

¹ oldu: -S

² reş: -İ

³ gemi: -İ

⁴ geli yürür: gelür S

⁵ anlar: -İ

⁶ yürün: -İ

⁷ nesi varısa: -İ

⁸ koyuñ: koñ İ

⁹ ben: -İ

¹⁰ bu: -İ

¹¹ gemiden: -S

¹² çün Şeybū Ceymūn’ı: Ceymūn çün Şeybū’yı İ

¹³ eyledi: kıldı S

¹⁴ eyitdi: -S

katına kığırdı. (16) Biraz nüvāht idüp eyitdi: Sen Ferec'ün oğlu mısın? Şeybū (17) eyitdi: Belī. Ceymūn eyitdi: Ne işe geldün? Cevāb virdi kim (18) atam gāyet pīr-i nā-tüvān olmuşdur. Beni pehlevān hizmetlerinin (19) hizmetine gönderdi ki bir nice gün¹ semā^c idevüz ve eger (20) buyurılırsa cānum bedende oldukça bu bāb-ı 'ālīde bende olam (21) ve sāzende olam ve gūyende olam² hergiz bu bābdan revende olmayam. Bu sözler

[İ109^a]

(1) Ceymūn'a gāyetde hoş geldi. Eyitdi: Ben³ işitmişemdür cümle Zeng-bār'da (2) egerçi muṭrib çokdur ammā atañ gibi muṭrib yokdur ve nice müddet-i (3) medīd kim ben aña ārzūmend idüm kim bir gün gele diyü ümīzvār (4) idüm. Şimdi beñzer ki pīr olmuşdur. Ol sebebden gelmemişdür. (5) Şeybū eyitdi: Belī gāyetde pīr-i nā-tüvān olmuşdur. Nice pehlevānı (6) görmege müştāk-ı 'azīm idi. Kendü gelmedüki eclden (7) bu dervīşāne teberrükātı⁴ göndermişdür. Egerçi pehlevāna lāyık degüldür (8) ammā dest-i keremle alup qabūl olına diyüp ol ḥarāmīlerūñ raḥtlarını (9) [S112^a] getürüp önine kōdı. Ceymūn'ı hoş görüp gāyet ḥurrem oldı. (10) Andan soñra vezīrine dönüp eyitdi: Bu baḥşış muṭribler ḥaddinden daḥı (11) ziyādedür ve şöyle añlaram ki bu teberrükāt⁵ müşkilāt var. Vezīr eyitdi: (12) Endīşe eyleme, şer ola ḥayrdan gayrı degüldür. Zīrā⁶ Ferec şāhuñ muṭribleri (13) başıdur ve pādīşāh aña ikrāmı idüp in'āmlar eyler⁷. Ammā pehlevān (14) ḥātırçün oḡlını bu yire göndermişdür. Bu kadar teberrük ve baḥşış (15) çok degüldür⁸ didi. Ceymūn sūkūn itdi⁹. Şeybū daḥı zengīyāne (16) küngüreyi eline aldı ve zebān-ı zengīyānla bir semā^c itdi ki istimā^c idenler (17) kendüden gāyet şevklerinden medhūş oldılar¹⁰ ve Şeybū hoş-āvāz ile (18) ellerinde sāzı kıomayup çalup çağırırdı. Ḥudāvend-i¹¹ aḥbār şöyle (19) rivāyet ider ki duḡter-i kıayşer ḥūb rakş ururdu. Muṭriblığı (20) severdi ve dā'im

¹ gün: -İ

² olam: -S

³ ben: -İ

⁴ teberrükātı: tīr ü kemānı İ

⁵ teberrükāt⁵da: tīr ü kemānda İ

⁶ zīrā: -S

⁷ eyler: ider S

⁸ çok degüldür: çokdur S

⁹ itdi: olup İ

¹⁰ medhūş oldılar: gitdiler İ

¹¹ ḥudāvend-i: ḥudāvendān-ı İ

neşât u ʔarab gösterürdi ve beşâseti yüzinde zâhirdi¹. (21) Çâr-pâre bir rebâb² eline alup çalmağa ʔalib idi. Ol dağı Şeybû ile hem-sâz

[İ109^b]

(1) ve hem-âvâz olup şoĥbet iderler idi ve gâh çâr-pâre eline alup (2) Şeybû ile dest-eşân-ı ʔâvus gibi cevalân iderdi ve gâh (3) rebâb eline alup³ Şeybû ile yardah olur, terâne ırlardı. Egerçi (4) ʔal⁴ atı telbisle siyâh olmışdı ammâ melâĥatı ve ʔarâveti ve nezâketi (5) yirinde idi. Anı kim ta⁵ bîr ider ve gâh gâh ol duĥter-i ʔayşer (6) şâh-ı gîsû-yı siyâhın tâ kemergâhına şalıvirüp rakşa (7) girür idi ve ʔâvus-ı ʔudsî gibi cevalân iderdi. Şeybû-yı fitne-engîz (8) dağı eş⁶ âr-ı dil-âvîz okuyup ʔanbüre çalardı ve bir şoĥbet (9) eylediler ki zengîler ġaşy olup kendülerinden⁴ gitdiler ve anlaruñ⁵ üzerlerine sîm (10) ü zer ü dürer-i ġurer⁶ nişâr⁷ [S112^b] eylediler ki vaşf itmek olmaz. Ceymûn eyidürdi, (11) ben bu sipâs-ı minneti zengîler şâhı ĥazretine iderin ki baña⁸ bunuñ (12) gibi ĥoş-âvâz ile dil-nüvâz gönderdi. Bu maĥalli unutma (13) geldük bu yaña, ʔışşa-i Reşîde-i ‘Arab’a. **Ĥıʔ’a:**

Bu maĥalli ĥâtıruñda (14) ʔut ferâmüş eyleme

Güş ʔıl tâ saña bir ġayrı ĥikâyet ideyin

(15) İdeyin taĥrîr göñlüñ levĥine ey şehr-yâr

Ĥüb taĥrîr ile râvîden (16) rivâyet ideyin⁹

Ĥışşa-i diġer: Ebû Ĥafş-ı Kûfî raĥmetu’llâhi ‘aleyh¹⁰ (17) şöyle rivâyet ider ki Reşîde-i dil-ârâm altı ay tamâm (18) cinnîler pâdişâhınuñ ʔatında ʔaldı. Anı el üzerinde tâze gül (19) gibi ʔutarlardı ve Sa⁶ id-i perî dağı anı ġünden ġüne (20) ĥoş

¹ yüzinde zâhirdi: yüzi ‘âlîdi İ

² bir rebâb: -İ

³ alup: -S

⁴ kendülerinden: -İ

⁵ anlaruñ: bunlaruñ S

⁶ dürer-i ġurer: -S

⁷ nişâr: îşâr S

⁸ baña: saña İ

⁹ İdeyin taĥrîr göñlüñ levĥine ey şehr-yâr/ Ĥüb taĥrîr ile râvîden rivâyet ideyin: -S

¹⁰ ‘aleyh: -S

tutardı. Ri‘āyetler ider idi ve Sa‘īd’ün anası¹ dağı (21) istimāetler idüp taze taze fāhır libāslar giydürürdi ve elvān elvān²

[İ110^a]

(1) nefīs ni‘metler yidürür idi. Ol maḳām-ı şerīfün āb havāsı ḡāyet (2) laṭīf idi. Reşīde şöyle oldu ki cūy-bār kenārında serv-i (3) sehī gibi günden güne³ ṭarāvet ü ḥalāvet ve ḳadd u (4) ḳāmet ü cesāmet⁴ buldı. Ezelkiden⁵ hezār-bār güzel oldu ve (5) her gün dīvlerden ve perīlerden erkek ve dişiden (6) işlerin ḳoyup her iḳlīmden gürūh gürūh⁶ fevc fevc ālāy ālāy (7) nezzāresine gelürler idi ve her kim gelür idi (8) endīşesi bu idi ki bir kez dağı göreyin yine döne gideyin. (9) Çün gelüp ruḥsāresin görürler idi. Vālīh ü ḥayrān (10) olup āvāre vü ser-gerdān ḳalurlar idi, yine gidemezlerdi ve (11) buña dağı rāzılardı günde bir kez veyā iki günde (12) veyā üç günde bir kez Reşīde-i ‘Arab’ı göreler idi. (13) Sa‘īd-i perīnün atası⁷ maḳāmında ḥalāyık şol ḳadar cem‘ oldılar ki (14) ḡalabadan bir ḥālī yir ḳalmadı. Gice gideydi ve eger Reşīde-i ‘Arab (15) ḥalāyıkun içinden [S113^a] geçmeyeydi erden ‘avretten ve oḡlandan (16) ve şaḡīrden ve kebīrden ḥayr u şer nefīr ḳopardı. Ol dağı (17) ḥalāyık⁸ içinde çıḳmaḳdan bīzār idi. Ammā bir gün (18) çıḳmasa ḥalāyıkā feryād u ḡulgule düşüp birbirin helāk iderler (19) idi ve bu dīv ve bu perīnün içinde bunuñ gibi sevād-ı ḡavḡā (20) peydā oldu ve gördiler⁹ ki gördüklerince dağı ‘aşḳı¹⁰ teraḳḳī (21) idüp¹¹ tā bir gün Sa‘īd-i perīnün atası oḡlı Sa‘īd¹²

[İ110^b]

(1) ‘avretini ḥāzır idüp eyitdi: Bilün ve āḡāh olun ki bu fītne (2) vü āşūbı bu maḳāma kendü elümüzle getürdük. Ḳorḳı oldur ki (3) bu bir ādemün sebebiyle ‘ālem ḥarāba müteveccih olup māl¹³ mülkümüz elden

¹ anası: atası S

² elvān: -S

³ güne: -S

⁴ ḳadd u ḳāmet ü cesāmet: -S

⁵ ezelkiden: ezelden S

⁶ gürūh gürūh: göre İ

⁷ atası: anası İ

⁸ ḥalāyık: ḥalḳ S

⁹ gördiler: -S

¹⁰ ‘aşḳı: ‘aşḳ İ

¹¹ idüp: bulup S

¹² Sa‘īd: Sa‘īd ‘avreti İ

¹³ māl: -S

(4) çıka ve Sa'îd'ün anası¹ dağı eyitdi: Bir² nice gündür ki (5) ben dağı bu fikirde idüm. Sa'îd bu sözleri diñler idi. Gözlerinden (6) yaş döküp iñilerdi ve anası naşihatlar idüp eyidürdi³ ki gözlerinün (7) yaşı diñe. Niçe diñsin ki bād-ı 'aşk gönül deryasını (8) cūşa getürmişdi. Mādām ki deryā-yı dil temevvüc ide (9) dīdenün yaşı diñer mi ve Sa'îd anasının naşihatini qabūl itmeyüp (10) zār zār ağlardı ve bu ebyâtı ḥasb-i ḥāl idüp okurdu. **Şi'r:**

(11) Olmasa bir serde ğam 'aşkı eger

Olsun ol ser lāyık-ı tīg ü teber

(12) Şol kişi kim olsa 'aşka qarın

Afdal olur ol kişiden gāv ḥar

(13) 'Aşk beni benden alupdur tamām

İdeli ol māh-likāya nazar

(14) Her ne gelürse baña⁴ cānāndan

Cān u dile o geliser ḥūbter

(15) Nakş-ı nigārıla mūnaqqaş menem

Dīdeme görünür kamu dīvārlar

(16) Der-i 'āşıkā bend eyleye mi fā'ide

Mā'zereti⁵ olmasun⁶ ey peder (17)

Neşr: Sa'îd bu şi'ri okuyup ağlardı. [S113^b] Şol kadar girye vü (18) sūz gösterdi kim atasının ve anasının āvāzların sevmeyüp (19) anuñ ile bile yatur qalkar oldı ve Sa'îd'ün babası anasına gel düğün (20) idelüm, bunları birbirisine virelüm va' demüz ḥod geçmişdür. (21) Duğter dağı şöyle kuvvetlenmişdür⁷ ki demek olmaz. Cemī' cihātı⁸ evvelkiden

¹ anası: atası İ

² eyitdi bir: -S

³ idüp eyidürdi: ider İ

⁴ baña: -S

⁵ mā'zereti: māzereti İ, S

⁶ olmasun: eylemesün S

⁷ kuvvetlenmişdür: qaralanmışdur S

⁸ cihātı: cihānı İ

[İ111^a]

(1) ziyāde eyü idi ve şedā'id-i ğurbetden ħalāş olup rāḫat bulmış idi¹ (2) ve hem bu vaḫtle muvaḫḫatdur, bu ḫāle rāzıdur diyüp söyleşdiler. (3) Andan vezīrlərini ve ğürbüzlərini ve a'yānını ve erkānını² ve fuḫalāsını (4) cümle ḫāzır idüp bu ḫālī maḫāla getürdiler. Anlar daḫı eyitdiler: (5) Emr emīrūndür³, bunuñ gibi işüñ āḫiri teşvişdür ve te'hīri (6) āfet, hemān izāfet gerekdür diyüp ol gice duḫteri (7) ḫāzır idüp ḫālden āgāh⁴ itdiler. Çün duḫter bu sözi (8) işitdi Seyyid⁵ Cüneyd'ün 'aşḫı āteşi gör ki duḫtere ne iş (9) itdi ve nā-gāh küre-i dilden 'alevler⁶ peydā olup ve duḫteri (10) ser-tā-pā iḫrāḫ itdi. Az qaldı ki cān vire ve göñlinüñ (11) deryāsı Seyyid⁷ Cüneyd'ün mihr-i hevāsı cūşa getürüp (12) gözlerinden seylāb aḫıtdı. Andan şoñra Bārī Te'ālā (13) dergāhına müteveccih olup zemīne yüz qoyup sūz u enīne (14) başladı ve eyitdi: Bār-ı Hudāyā ben bī-çāre za'ifüñ cānın al tek (15) bu ḫavm içre beni ḫoma. Andan şoñra eyitdi⁸: Yā Resūlu'llāh sen ḫod (16) baña vāḫı' amda va' de virmişdüñ sen benüm 'ammüm oğlu Seyyid Üseyd'ün (17) ciger-güşesi Seyyid Cüneyd'e 'arūs olsañ gerekdür raḫıyallāhu 'anhuma⁹ ve (18) senüñ ondan bir oğluñ ola. Ol oğlandan bir oğlan (19) gele ki cümle bī-dīnleri ve bed-āyīnleri ve ehl-i nifāḫı rüy-ı (20) zemīnden götürüp āfāḫı ol [S114^a] ḫabīsler ḫabāşetinden pāk ide ve girü (21) āyīn-i İslām'ı¹⁰ yirine getüre. Şimdi bilürem ḫāşā ki senüñ ḫavlüñe

[İ111^b]

(1) ḫilāf ola. Şimdi beni¹¹ bu perīler 'arūs itmek isterler. Bu bī-çāre bu ben (2) maḫām-ı ğurbetde ne 'illet itdüm ki bu ḫāl dīger-gün ola. Yoksa ben¹² (3) kendümi helāk eylerin diyüp ḫāke düşdi ve zār zār (4) ağlayup bu ebyāt oḫudı. Şi'r¹³:

Zebūnam cevri-i çarḫ-ı zişt-ḫūdan

¹ bulmuş idi: olmuşdı İ

² ğürbüzlerini ve a'yānını ve erkānını: -S

³ emīrūndür: ümerāñundur İ

⁴ āgāh: ḫaberdār S

⁵ Seyyid: -S

⁶ 'alevler: ğulüv İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ eyitdi: -S

⁹ raḫıyallāhu 'anhuma: -S

¹⁰ āyīn-i İslām'ı: dīnlerin İslām İ

¹¹ beni: -S

¹² ben: -S

¹³ şi'r: beyt İ

(5) Ki bir dem andan eymen olmadum ben

Egerçi zü-fünündür çarḥ ammā

(6) Görinür cevri işinde baña yek-fen

Aşınmaz çarb-ı tığ-i çarḥdan hiç

(7) Bu cismüm bilmezem tuc mı yā āhen

Dilersem nūşını virür baña nış

(8) Bu zenbūr-ı zamānedür ki alasen

Ṭaleb itdükçe maḳşūdum bulmazam

(9) Hemān ol yig ki bī-maḳşūd olam ben

Cemālüm gülsitānından revā mı

(10) Alurlar gül virürler baña diken

Neşr: Bu ebyâtı okuduḡdan¹ (11) şoñra yüzün āsmāna tutup eyitdi: Ey² gökleri direksüz (12) mu‘allaḡ turguran İlāh ve ey yirleri şu üzre muṭabbaḡ muḳarrer idici (13) pādişāh ben ḡarībeyi bu yirde ḳoma. Çün duḡter bu du‘āyı Ḥaḡret-i (14) Zü’l-Celāl’a ḡaylī ibtihāl gösterdi. Ammā perīler³ pādişāhının erkān-ı (15) devletine ve ā‘yān-ı ḡaḡretine eyitdi: Siz ḡākimsiz ammā peder-i ‘azizümden (16) işitdüm ki ve ‘uḡalā dimişlerdür ki cem‘iyyet iki ‘idüñ (17) mā-beyninde mübārek dimişlerdür. Şimdi ḡarīb-nüvāzlıḡ eyleñ ve derin ki (18) ol bir ayda idesiz. Anlar eyitdiler: Ey duḡter-i māh-rū ve ey⁴ aḡter-i siyāh-mū (19) biz saña muvāfaḡat itmek içün⁵ āsāndur. Ammā zamāne bize müdāvet (20) göstermez ve cümle dīv perī içine senüñ ṭal‘ atuñ leṭāfeti (21) āvāzesi gitmişdür ve yaḡındur ki senüñ ‘aşḡuñ sebebiyle

[İ112^a]

(1) cihān ḡarāba vara sen [S114^b] ‘arūs olıcaḡ ḡalk-ı cihān senden nevmiz (2) olup sükün bulurlar. Ammā senüñ murādınca olalum kendümüze (3) cebr idüp bir ay⁶ daḡı şabr idelüm, elümüzden ne gelür. Görelüm bu felek-i (4) ḡoḡḡa-bāz bize niçe bāziçe

¹ okuduḡdan: okudı andan İ

² ey: -İ

³ perīler: -İ

⁴ ey: -İ

⁵ içün: -S

⁶ bir ay: -İ

gösterür. Taḥammül ihtiyār itdiler ve taḫdīr-i (5) Bārī cellā ve ‘alā¹. Şöyleydi ki anuñ bir ‘aẓīm düşmeni var idi. Adına (6) Kābūs diyü eyidürler idi. Bunlardan ḥarāc alurıdı. Ol (7) müddetde işitmişdi ki bunlaruñ eline ādem-zāde duḡter düşmişdi ki ḥüsn-i² cemālde ve luṭf-ı³ kemālde ve dükeli ‘ālemde (8) bulunmaz, şöyle ki diller ile vaş olınmaz. Reşīde-i ‘Arab’ı Kābūs’uñ (9) öñinde bir vechle vaş itdiler ki Kābūs nā-dīde (10) ‘āşık u⁴ şūrīde oldı ve eyitdi: Eger biz anı dilersevüz (11) virmezler ve hem kaçururlar. Andan eyü olmaya, şeb-ḥūn eyleyevüz ve (12) ol perīler gürühını yir yüzinden götürevüz. Ol duḡter-i (13) nīk-aḡteri alup bunda getürevüz⁵ ve illā ol perīleri bir kavme (14) daḡı ısmarlayavuz. Anlar bizüm fermāndārumuz⁶ ola diyüp hemān kırk biñ nefer ādemī⁷ dīv (15) cem‘ eyledi. Her birinüñ kāmeti çenār-ı dıraḡt gibi idi. Anlara⁸ (16) buyurdi: Cümlesi silāḡlar giyindiler. Andan şoñra şeb-ḥūn (17) kaşdın itdiler. İttifāḡ ol günde perīler cem‘ iyyet yaraḡın itmişler idi. (18) Ol perīler mü‘minler idi. ‘Ākıllar ve eyemenler idi. Ol dīvler (19) kāfīrlar idi ve perīleri şeb-ḥūn itmege ḡāzırlar idi. Ol (20) şebāḡāḡ nā-gāḡ seylāb gibi gelüp bunları şeb-ḥūn (21) eyledi⁹ ve Sa‘īd’üñ atasını depelediler ve cümle kabīlesini kılıçdan

[İ112^b]

(1) geçürdiler ve cemī‘ vilāyetine āteş urup iḡrāḡ itdiler ve ne kadar (2) perīler var ise kırdılar. Şöyle ki anlardan¹⁰ [S115^a] bir perī diri ḡalmadı ve Reşīde-i (3) dil-ārām daḡı bir arada ṡurup temāşā iderdi. Nā-gāḡ bir siyāḡ (4) dīv gelüp anı ḡapdı. Bir na‘ra urup havāya aḡdı. Dīvler (5) neşāt u ṡarab idüp Reşīde-i ‘Arab alup gitdiler. **Rāwī** (6) **şöyle rivāyet ider ki** ol perīler ḡavminden ki ehl-i (7) cengler idi. Hemān tenhā Sa‘īd ḡaldı, bākisi depelendi ve Sa‘īdüñ (8) ḡalmasına sebep oldur ki Reşīde-i ‘Arab tiz bulundu. (9) ḡāyetde şādılıḡlarından Sa‘īd ṡaleb olunmadı. Sa‘īd ḡaçup (10) anası ḡatına vardı. **Ez-in cānib** dīvler Reşīde-i ‘Arab (11) ol aradan getürdiler. Maḡāmlarına yetdirdiler¹¹. Şöyle eyidürler ki (12) ol dīvlerüñ maḡāmları yedi

¹ cellā ve ‘alā: -S

² bunlaruñ eline ādem-zāde duḡter düşmişdi ki ḥüsn-i: -İ

³ luṭf-ı: -İ

⁴ u: oldı S

⁵ getürevüz: getürüp S

⁶ fermāndārumuz: -İ

⁷ nefer ādemī: -İ

⁸ anlara: -S

⁹ eyledi: idüp S

¹⁰ anlardan: -İ

¹¹ yetdirdiler: -İ

deryānuñ māverāsında idi. (13) Çün ol yedi deryādan geçilürdi bir âteşden deryāya (14) dağı uğrardı. Çün anlar ol deryā-yı âteşüñ kenārına (15) geldiler Reşide nazar itdi. Bir şahrā gördi ki (16) hezār ferseng miqdārı yir cümle âteş idi ve dīvlerden (17) ğayrı maḥlūk ol deryādan¹ geçmezdi ve Reşide mähveş ol (18) şahrā-yı âteşden ‘acebe² varup ğāyetde kórđdı. Şöyle ki kendüzinden (19) ümiz kesdi ve kendüye eyitdi: Eyvāh bu kāfir (20) dīvlerüñ elinden ben³ niçe ḥalāş olam. Eger ḥalāş olam bu yedi (21) deryāyı niçe geçüp yol bulam diyüp zār zār ağlardı

[İ113^a]

(1) ve nār-ı ḥasretle bu yüregın tağlayup Allāh Te‘ālā ḥazretine münācāt (2) iderdi. ‘Arz-ı ḥacāt kıldı, eyitdi: Ey Bār-ı Hudāyā bu kadar (3) ḥüsn bahā⁴ ki sen baña⁵ virdüñ. Bu bahā baña belā olmışdur ve nice biñ (4) Müselmānlar ve pehlevān-ı cihānlar ve emīrlar ve sultānlar ḥānmānların (5) terk idüp baş ve cānlar [S115^b] virmişlerdür. Benüm içün atam ve anam ve birāderlerüm (6) qavm kabilem benüm cemālümçün pāy-māl olup ‘ömr ḥırmenlerini yile⁶ (7) virmişler ve ben dağı ḥüsnüm öcinden her dem cān virmek dilerem. (8) Tāvus gibi ğāh perr-i bālınuñ naqş-ı nigārı vāsītāsıyla (9) giriftārdur. Ben dağı anlaruñ elinde olmaḥ muḥarrerdür. Eyle⁷ oldı (10) ise dīvler el virmeyem, tā⁸ beni öldürmeyince ve eger öldürmeyeler ben (11) kendümi depeleyem diyüp qan ağlardı ve Reşide-i dil-ārāmı (12) getüren dīv⁹ bulut gibi havā yüzinde uçardı ve her kerre (13) qanat қақduқça bir cihān tamı iderdi ve dükeli gicede (14) tā şabāḥ dek vaṭanına yetişdi ki Kābūs’uñ maḥāmıydı. (15) Kābūs-ı dīve ḥaber itdiler ki ol ādemī-zāde-i (16) duḡteri getürdiler. Kābūs gelüp Reşide-i (17) dil-ārāya nazar itdi, gördi, ‘acebe qaldı. Ğāyet (18) sevincinden kendüden gitdi. Çün yine kendüye (19) geldi. Havā yüzinde bir na‘ra eyle urdı kim güyā hezār-bār (20) ra‘ddan sehmnāk idi ve Reşide dīvüñ püştünde bī-hüş (21) oldı. Yine kendüye gelicek nigāh itdi. Dīv-i Kābūs’ı

¹ deryādan: diyārdan İ

² ‘acebe: ta‘accübe S

³ ben: -S

⁴ bahā: baña İ

⁵ baña: -İ

⁶ yile: yāda İ

⁷ eyle: -S

⁸ tā: yā İ

⁹ dīv: -İ

[İ113^b]

(1) gördi. Üzerinde bir pîl-i siyâh gibi kanat açmış тұrur. (2) Başı künbed gibi ağız mağāra gibi gözi kan ile (3) tolmış tegāra beñzerdi. Burnı¹ yaşı kıyrukı² gibi ve tuṭağı (4) deve tuṭağı³ gibi ve şakalı kırt kıyruğı gibi aşığa şarkmış ve dişleri ağızından taşra тұrur bıçğı⁴ gibi (5) duḡterüñ öñine geldi. Kanadın açup eyitdi: Hoş geldüñ (6) ve şafā getürdüñ⁵ ey benüm sevgülü ‘arūsum. Reşide eyitdi: Şād ol⁶ (7) ey zemāne ki beni hoş tutduñ diyüp bu ebyātı okudı. Ḥasb-ı ḥāl (8) idindi. Nāleler idüp ve dīdeden jāleler dökerdi. **Meşnevī**⁷:

(9) [S116^a] Didi ey zemāne key ḡastesen⁸

Dem-be-dem⁹ kıomazsın beni giryeden

(10) Virürsın ḡamum üzre ḡam bes¹⁰ naḡam

Baṇa giryeye vü nālem itdüñ naḡam

(11) Ezelden baṇa yoksa kīnüñ mi var

Ki her dem idersin beni ḡuşşadār

(12) Ḥudāyā baṇa ırgür iḡsānı sen

Tenümden hemān-sā‘ at al cānı sen (13)

Neşr: Ammā Reşide bunı diyüp zār zār aḡlardı. Gözlerinüñ (14) yaşı āb-ı revān olup çağlar idi. Tā dīv anı havā yüzinden (15) yir yüzine indürdi. **Ebū Ḥafş-ı Kūfī**¹¹ rahmetu’llāhi¹² eydür: Reşide’nüñ (16) kışşası bu yire gelicek Ḥalīfe aḡladı ve eyitdi: (17) Ey Ebū Ḥafş söyle görelüm ol bī-çārenüñ ḥālī (18) neye yetişür ve ol dīvlerüñ elinden niçe ḡalāş bulur. Ebū Ḥafş (19) eydür: Çün Reşide Kābūs’uñ vilāyetine indi

¹ burnı: yüzi S

² kıyrukı: kırtık İ

³ tuṭağı: -İ

⁴ dişleri ağızından taşra bıçğı: -İ

⁵ getürdüñ: gördük İ

⁶ şād ol: -İ

⁷ meşnevī: şî‘ r İ

⁸ ḡastesen: āḡesthesen S

⁹ dem-be-dem: dem-ā-dem S

¹⁰ bes: -İ

¹¹ Kūfī: -S

¹² rahmetu’llāhi: -İ

(20) nazar itdi. Gördi, kūhsitān-ı siyāh ve sengsitān-ı (21) tebāh, ne şuyı var ve ne ağacı ve halkına nazar itdi, gördi.

[İ114^a]

(1) Her birinün kāmēti bir yüce çenār ağacı gibi kendüleri siyāh (2) gurāb gibi ayakları deve ayağına beñzer ve başları ādem başlarına beñzer¹. (3) Ammā kimisinün dilki başına beñzerdi ve kimisinün it başına beñzerdi (4) ve kimisinün şırtlan başına beñzerdi. Ammā anlar ki ulular idi. (5) Anlarun başı ādem başına beñzerdi ve ayakları pıl ayağına veyā arslan (6) ayağına beñzerdi veyā şıgır ayağına beñzerdi ve bir bölügün dahı (7) ayaklarının barmaqları ardından idi. Reşide çün ol kavmün (8) içine düşdi. Anlar dahı Reşide-i ‘Arab’ı görüp neşāt u tarab (9) gösterdiler ve na‘ralar urup ra‘d gibi² güm güm gümlediler. Ol (10) dīvlerden birisi peleng [S116^b] derisin veyā neheng derisin getirüp (11) kurudup def yirine keflerine alup çalarlardı ve şenlikler (12) idüp birbirine eyidürlerdi kim bizüm pādīşāhumuz bir ādemī-zāde (13) duhter getürmişdür ki güneş gibi yüzi var (14) yıldurar³ ve yılduzlar gibi gözi var ve servī gibi (15) boyı var⁴ ve sünbül gibi siyāh müyü var diyüp Reşide-i (16) ‘Arab neşātla ve tarabla şehirlerine getürdiler. Reşide nazar (17) itdi, gördi. Evleri siyāh taşdan yapılmış yüce evler. Her biri (18) buluta berāber olmuş⁵ ve ol evlerun her bir taşı bir büyük ev gibi (19) birbirinun üzerine konmuş idi. Reşide-i dil-ārāmı pādīşāhlarının maķāmına (20) iletdiler. Ol dīvlerin ‘avretleri bir yire cem‘ oldılar. Anlarun dahı (21) ayakları eşek ayağına beñzer. Tā⁶ tabanları altından bellerine varınca

[İ114^b]

(1) deve yünı gibi yün bitmişdi ve bellerinden omuzlarına varınca şıgır kılı (2) bitmişdi ve başları at kuyruğına beñzerdi. Bu şıfatlarla vaşf (3) olındı. Ol ‘avretler Reşide’nün önine geldiler⁷ ve dīvler pādīşāhının ‘avreti (4) gāyetde karımışdı. Cemī‘ kılları bedeninde ağarmışdı. Reşide gördi⁸, (5) ‘acebe kaldı. Ol şahırada sım ü

¹ beñzer: -İ

² ra‘d gibi: -İ

³ var yıldurar: -S

⁴ var: -S

⁵ berāber olmuş: berāber idi S

⁶ tā: -İ

⁷ geldiler: -İ

⁸ gördi: -S

zer ü dürer-i ğurer ü la‘l yâķūt u fîrūzec (6) ü zümürüd yükler ile dökölüp yaturdı. Zîrâ¹ hîç kimesne kıymetin (7) bilmezdi ve ĥalâyıķuñ gemilerini ğâret idüp ğüne ğüne silâĥlar (8) ve cevşenler ve cāmeler getürüp ol şaĥrâda bıraķmışlar idi. (9) Reşîde çün anları orada² gördi³ ta‘accüb idüp Bārî Te‘ālâ (10) ĥazretine münâcât idüp ‘arz-ı ĥacât kıldı ve eyitdi: (11) Ey⁴ Bār-ı Ĥuzâyâ bir kavm-ı şeyâtîn [S117^a] yaradursın⁵ dükeli kâfir (12) düşmenler dururlar ve Resûl’uñdan ve Müselmānlaruñdan bu dükeli (13) mālî ve ni‘meti ve silâĥı ve ĥil‘atı benî-âdemden alurlar. Bunuñ gibi (14) şaĥrâya getürüp dökerler. Hîç işlerine yaramaz ve anlar daĥı (15) ĥalkuñ rencinde ve ‘azâbında ğice gündüz sa‘y-ı belîĝ iderler (16) diyüp zâr zâr ağlardı. Nâ-ĝâĥ bir⁶ dîv geldi. Reşîde’nüñ (17) eline yapışup ilerü iletđi. Reşîde nażar itđi. Çok ‘avretler gördi⁷. (18) Kimi ayaĝın tıururlar ve kimi otururlar ve Kâbûs-ı ‘ifrît (19) bir taĝ gibi şaĥş⁸ bir taĥt üzerinde oturmış Reşîde içeri girüp (20) anuñ taĥtı berâberinde tıurgurdılar. Kâbûs baş kıaldurup anı (21) gördi, ‘acebe kıaldı⁹. Reşîde’nüñ cemâlinde ve kemâlinde ĥayrân kıaldı¹⁰.

[İ115^a]

(1) Çün şuret-i bî-cân idi. Eyitdi: Ey duĥter bizüm bir şeyĥümüz vardır. (2) İki heftede bir nevbet bizi ziyâret ider. Ol bize her¹¹ ne dirse anı¹² idelüm ve (3) biz anuñ cümlemüz¹³ emrindeyüz, taşra olmazuz ve bizüm ‘avretlerümüzü ol nikâĥ eyler. (4) Biz aña îmân getürüp tıururuz. Şimdi va‘desine üç ğün kıalmışdır. (5) Biz daĥı senüñ nikâĥuñ cem‘iyyet eyleyevüz. Andan sonra seni ‘arûs (6) idinevüz. Hîç ĝam yime ve ĝuşşa çekme kim biz saña bend urmazuz (7) ve daĥı saña destûr virürüz. Bu şaĥrâda seyrân idesin, ĝöñlüñ (8) açıla ve ĥâtıruñ âsûde ola. Reşîde epsem olup tıururđı ve tenini (9) Ĥuzâ’nuñ kıazâsına¹⁴ virmişđi ve daĥı hîç söz söylemeyüp ol (10) serâydan

¹ zîrâ: -İ

² orada: -İ

³ gördi: -S

⁴ ey: -S

⁵ yaradursın: yürüdürsin İ

⁶ bir: -İ

⁷ gördi: -İ

⁸ şaĥş: -İ

⁹ kıaldı: geldi S

¹⁰ kıaldı: oldu S

¹¹ her: -İ

¹² anı: -İ

¹³ cümlemüz: -İ

¹⁴ kıazâsına: fazlına İ

taşra çıkdı dahı ol şahrādan yaña revāne oldı. (11) Ol şahrāda melūl, maḥzūn geşt eylerdi ve acı otlar görürdi¹ (12) ve yimişsüz qurı kara eksi ağaçları var idi ve ol ağaçlar² arasında mār, mūr (13) [S117^b] mūş, ‘aḳreb ve şırtlan ve qurd ve peleng ve keskin çaḳal ki (14) elmās gibi keser ve ḥurde taş sırça gibi bī-ḳıyās dökölüp (15) yatur. Reşide gördi hiç yimege ḳābil nesne yoḳ ve illā köknar (16) ağacı var. Bir nice köknar cem‘ idüp ğidālandı ve namāza ve niyāza (17) meşġul oldı. Bir gün ḳumāşları ki dīvler getirüp (18) bıraḳmışlardı. Temāşā iderken içinde bir zırh gördi. Pīrāhen (19) mişālinde³ her kim anı giydi hiç aña ḳılıç kār itmezdi. (20) Ol zırhuñ şıḳleti bir⁴ raṭl miḳdārı var⁵ idi. Ol zırhda (21) Behrām-ı Gūr adı yazılmışdı. Reşide ḥaṭṭını oḳudı. Hemān zırhı

[I115^b]

(1) ḳaftan altına aldı. Ol silāḥlar içinde bir ḥancer gördi. Anda dahı yazılmış (2) Pijen-i⁶ dil-āverūndür. Anı dahı alup iç ḳuşaġına şoḳdı ve anda deri pāreleri (3) var idi. Anlardan kimisin ayaġı altına⁷ baġladı ve Ḥuzā’nuñ ḳazāsına rızā virdi (4) ve rahmet-i bī-pāyānına⁸ intizār gösterdi. Nā-gāh bir gün dīvlerūñ içine (5) ğavġā vü ğalaba ve cūş⁹ u ḥurūş düşdi. Naẓar itdi, gördi. Ol dīvler (6) secde iderlerdi ve yelüp yürürlerdi. Reşide-i māh-ruḥsār ol (7) dīvlerūñ birisinden istifsār itdi¹⁰ ki bu ḥurūş ve bu¹¹ cūş u ğavġā vü ğalaba nedür? (8) Dīv eyitdi: Anlaruñ İlāh’ı gelmişdür. Aña istikbāle giderler. Reşide (9) eyitdi: Anlaruñ İlāh’ı kimdür? Dīv eyitdi: İblisdür. Reşide baḳdı, iblisi (10) gördi. Şahrāda bir kürsi üzerinde otururdu ve şad hezār miḳdār (11) şeyṭān ol mel‘ūnuñ dā’iresinde cem‘ olup dīvān tutup (12) ṭururlar. Nā-gāh şebāngāh oldı. Şol ḳadar meş‘āleler yaḳdılar rūy-ı (13) zemīn āsmāna döndi veyā āsmānuñ nücūmı zemīne indi. Şöyle rūşen (14) oldı ki [S118^a] o şahrānuñ şahını gündüze döndi ve dīvler iblisūñ (15) kürsisi ayaġında ayaġın ṭurdılar. İblis-i mel‘ūn

¹ acı otlar görürdi: içini gezerdi İ

² ol ağaçlar: -İ

³ mişālinde: mişḳālinde İ

⁴ bir: yüz S

⁵ var: -S

⁶ Pijen-i: -İ

⁷ ayaġı altına: ayaġına İ

⁸ pāyānına: nihāyetine S

⁹ cūş: -S

¹⁰ itdi: -İ

¹¹ bu: -İ

dağı kelimāt-ı küfre girüp¹ (16) türrehāta başladı ve dīvlere dūrūğ-ı bī-fūrūğ ta‘līm iderdi. Nā-gāh (17) Kābūs-ı dīv yirinden tırı gelüp iblīs-i mel‘ūna secde idüp eyitdi: Ey şeyh² (18) haberdār mısın ki ben ne³ kār itdüm. İblīs-i mel‘ūn eyitdi: Ne kār (19) itdün? Kābūs eyitdi: Ben sa‘y-ı bisyārla ve leşker-i bī-şümārla Reşīde-i (20) ‘Arab’ı Müselmān perīler⁴ elinden aldum. Ol perīleri cümle depeledüm ve memleketini⁵ (21) ğāret idüp ḥasāret itdüm. İblīs-i mel‘ūn be-ġāyet ḥurrem oldu.

[İ116^a]

(1) Eyitdi: Ben senün işüñden rāzı oldum. Bir dīv dağı yirinden (2) tırı gelüp secde itdi. Eyitdi⁶: Ben vardum fülān deryāda bir nice⁷ (3) gemi şıdum. İçinde olan Müselmānları ğark itdüm⁸. İblīs ‘aleyhü’l-la‘ne (4) şād olup eyitdi: Ābād ol. Bir dīv dağı yirinden tırı gelüp (5) secde itdi. Eyitdi: Ben vardum fülān der-bende nice ḥalk helāk (6) itdüm⁹ ve bī-‘aded zer ü cevherlerin ve dūreri-gurerlerin alup getürüp (7) bu şahrāya bırağdum. İblīs-i mel‘ūn eyitdi: Eyü varduñ. Eger zer¹⁰ ü (8) cevher ü dūreri-gurer bizüm işümüze yaramaz ammā getürün bu şahrāya bırağun (9) tā¹¹ ki Müselmānlar ziyān olsun dağı anları mecāl bulduğça kıruñ (10) ve dağı dīvlerle tırı gelün yir yüzinde hezār gūne kelimāt-ı (11) bī-hūde ve türrehāt-ı nā-sütüde söyletdürün. İblīs-i mel‘ūn şafālar (12) kesb idüp anlara küfriyyāt u hezliyyāt ne¹² varısa ta‘līm¹³ eyledi ve (13) dīvler andan su’āl itdiler. Anlara ol dağı lāyık cevāb virdi. (14) [S118^b] Dīvlerden birisi yine tırı gelüp iblīs-i mel‘ūndan su’āl (15) itdi. İşlerde senün katında niçe iş sevgülüdür ki biz anı (16) işleyevüz, bizden rāzı olasın. İblīs eyitdi: Nā-ḥağ yire ḳan eylemek (17) ve zinā vü livāṭa vü buğz u ḥased ü kibr ü kīne vü ‘aceb ve yalan söylemek (18) bu cümle baña yarar¹⁴ işlerdür ve bir Müselmān bir Müselmān’a kīn tutmağ (19) ve ‘özü dileyüp ḳabūl itmemek benüm

¹ girüp: -İ

² ey şeyh: cihānuñ İ

³ ben ne: bir İ

⁴ perīler: dīvleri S

⁵ memleketini: mülkini İ

⁶ eyitdi: -İ

⁷ bir nice: bunca S

⁸ itdüm: oldu İ

⁹ itdüm: eyledüm S

¹⁰ zer: dūr İ

¹¹ tā: -S

¹² ne: -S

¹³ ta‘līm: ta‘allüm İ

¹⁴ baña yarar: -S

mağbūlumdur ve dağı şol kişinūñ (20) şınā' atı münāfıklıkdur ol dağı benüm katumda 'azızdür ve dağı iki (21) kişi arasında nā-şāyeste kelimāt bırağa ol dağı benüm¹ mağbūlumdur. Saña

[İ116^b]

(1) fülān şöyle didi, bunu didi² ve mā-beynlerinde 'adāvet bırağa ve cenge (2) sebeb ola ol dağı benüm mürīdüm hāşşumdur³, ġāyet severem. Bu yüzden her birisi (3) dürlü dürlü herzeler söylediler. İblīs-i mel'ün her birisine cevāb (4) virdi. Andan sonra eyitdi: Varuñ ol Reşīde getürūñ pes bir⁴ dağı dīv Reşīde'nūñ (5) eline yapışup iblīs-i mel'unuñ önine getürdi (6) çün iblīs-i⁵ mel'unuñ ol bir 'aynı anı gördi. Ol duğterūñ (7) üzerine düşdi ve hūsn-i cemālin görüp hayrān olup müte'accib kaldı⁶ ve (8) kendüye eyitdi: Niçe müddetdür⁷ ki ben bunuñ gibi hūb (9) şūret görmiş degüldüm. Cehd idem ki bu benüm elümde helāk ola (10) ve eger benüm dīvlerümūñ ekşerini⁸ yoldan çıkarup ıdlāl ideler. (11) İblīs-i maṭrūd kendü ile bu endīşe-i nā-maḥmūdı eyledi. Andan (12) sonra bülend āvāz ile eyitdi: Sen ne yirdensin? Reşīde eyitdi: 'Arab (13) diyārındanam. İblīs eyitdi: Gel baña imān getür ve dağı Muḥammed'e düşnām (14) eyle ve enbiyāya ve evliyāya la'net it. Andan sonra ben seni⁹ dīvler pādīşāhına (15) [S119^a] 'avretlige vireyim ve cümle şeyāṭin senūñ yiginūñ hūkmi altında olsun. (16) Reşīde eyitdi: Ben saña secde itmezsin ve illā Perverdgār'a iderin (17) ki cümle cihānı yoğken var itmişdür ve Muḥammed kim 'aleyhi's-selām aña¹⁰ (18) imān getürmişdür ve her gün sen mel'ün, maṭrūd¹¹ ve merdūda (19) ve mağbūna ve maḥrūma¹² hezār-bār la'net iderin diyüp iblīsūñ (20) yüzine tükürdi. Andan sonra Ka'be cānibine şerefehallāhu (21) dönüp imān taze kıldı ve secde-i şükr eyledi ve Ḥaḳ Te'ālā ḥazretine

¹ benüm: -İ

² bunu didi: -S

³ mürīdüm hāşşumdur: mağbūlumdur İ

⁴ pes bir: -İ

⁵ iblīs-i: -S

⁶ kaldı: -İ

⁷ müddetdür: medīddür İ

⁸ ekşerini: leşkeri İ

⁹ seni: -İ

¹⁰ aña: -İ

¹¹ mel'ün, maṭrūd: mel'ūna S

¹² mağbūna ve maḥrūma: -İ

[İ117^a]

(1) münâcât idüp ‘arz-ı hâcât itdi ve eyitdi: Bâr-ı Hudâyâ benüm¹ cānumı (2) al dīnümü imānumı şeytān şerrinden ve ğāretinden sen² şakla ve (3) çün ekālimde şeytān gizlüdür. Biri dir ki yüz biñ (4) ādemi bir yirden ıdlāl idüp pāy-māl iderin. ‘Āciz bī-çāre bu beyābānda (5) āvāre tenhā bunca biñ şeytān içinde fūrū-mānde ne idebilem (6) hālāş olam ve senden ğayrı Allāh’um yok kim penāhum ola. Sen³, ben bī-çāreye (7) bir çāre kıl diyüp çok tazarru‘ gösterdi. Ammā iblīs ‘aleyhü’l-la‘ne (8) Reşīde’den çün bunuñ gibi hareket gördi (9) bir zamān girībān-ı tefekküre başın çekdi. Andan şöñra (10) başın kıldurup eyitdi: Bunı helāk eylemek gerek. Andan (11) şöñra Kābūs-ı dīv eyitdi: Bu duñter bizüm düşmenümüzdür ve (12) bizüm düşmenümüz ekşer⁴ ‘Arab’dan zāhir olmuşdur. Bunı hemān (13) depeleyüp pāre pāre itmek gerekdür. Her bir pāresini bir dīv yimek gerekdür⁵ kim ādemīnūñ etinūñ⁶ ekli (14) itmek⁷ çok fā’idesi vardur. ‘Ale’l-ħuşuş şāhib-i cemāl (15) duñter eti şimdi anuñ⁸ ‘uzuvlarını ben kısmet ideyin. Kābūs-ı (16) dīv eyitdi: Sen⁹ [S119^b] hākimsin hūkm eylegil. İblīs eyitdi: Sen ersin (17) evvel sen gözin çıkar yi ki¹⁰ hergiz göz ağrısın (18) görmeyesin ve ‘ömrüñ dañı uzun ola ve oğluñ dañı dilin yisün (19) hergiz rencūr olmaya ve ‘ömrü dañı ziyāde¹¹ ola ve bu tertīb (20) üzre cemī‘ ‘uzuvlarını kısmet idem ve Reşīde-i ‘Arab çün ħazān

[İ117^b]

(1) bergi gibi ditreyüp tıururđ. Hīç tınmazdı¹² ve kendüzinden (2) nevmīz olup ‘ömr-i nāzenīnine¹³ ağlardı. Çünki gördi iblīs-i mel’ūn (3) ol gül-gün endāmlarını birer ‘ifrīte kısmet ider. Cān-ı (4) ‘azīzinden ye’s idüp zemīn-i zamān niyāza rās koyup (5) Bārī Te‘ālā ħazretine münâcât eyledi ve ‘arz-ı hâcât kılup (6) şol kadar zārīlık gösterdi ki melekūte ğulgule düşdi. (7) Melā’ike ħurūşa gelüp anuñçün Hāk

¹ benüm: -İ

² sen: -S

³ sen: -İ

⁴ ekşer: eger İ

⁵ her bir pāresini bir dīv yimek gerekdür: -İ

⁶ etinūñ: -İ

⁷ ekli itmek: -S

⁸ anuñ: -İ

⁹ sen: -S

¹⁰ çıkar yi ki: çıkardurken S

¹¹ ziyāde: dırāz S

¹² hīç tınmazdı: -S

¹³ nāzenīnine: yādını İ

Sübḥānehü ve Te‘ālā ḥazretinden (8) şefā‘ at taleb itdiler ve du‘ālar eylediler. Ḥaḳ Te‘ālā du‘āsını (9) müstecāb eyledi. Ol dīvlerün göñüllerine bu ḥayālî bıraḳdı (10) anı depelemeyeler. Çün¹ dīvler birbiriyle söyleşüp ittifāḳ (11) itdiler ki bu gice öldürmeyelüm ve ammā yarın gün (12) toğıcak dükelümüz pâdişāḥ ḥizmetine ḥāzır gelevüz, andan² depeleyevüz. (13) Etini loḳma loḳma idüp yiyevüz. Cümle bu ḳavl üze muḳarrer oldılar. (14) Reşide‘ye şimdi tır³ git didiler ki Kābūs‘un (15) oğlu bunda ḥāzır degüldür. Ol gelsün daḫı yarın (16) gün toğıcak seni pâre pâre idüp loḳma loḳma yiyevüz. (17) Reşide kendüye eyitdi ki dimişlerdür **Ḳıṭ‘a**:

‘Ālem ki (18) ḥādişātla her gice yüklüdür

Gün toğmadan neler toğa (19) kim bile nā-gehān

Her ne ki geldi çarḫ-ı felekden döne (20) döne

Çekdüm yine çekem ne gelürse anı hemān

Nesr:

[İ118^a]

(1) Bunı diyüp ağladı. Ol dīvler öninden çıkdı, gıtdi. (2) İblīs yine hezeyāna başladı ve dükelî mürīdleri sem‘-i cānla müstemi‘lerdi. (3) Birisi tır⁴ gelüp eyitdi: Ey Ḥudāvend ben bugün [S120^a] ne işe (4) muḳayyed olayın? İblīs-i mel‘ün eyitdi: Fülān şehirde bir şahş (5) vardur ki iki ḳavmün mā-beyninde miyāncılık eyler ki şulḫ ider. (6) Var aña vesvese eyle üç gün dek anlarun mā-beynlerinde şulḫ (7) vāḳı‘ olmaya. Kīneden soñra göñüllerinde tūtalar (8) ve iş bir yire⁵ yetişe kim mā-beynlerinde ḳatlı lāzım gele (9) ve bir mel‘ün daḫı tır⁶ gelüp eyitdi: Yā ben bugün ne kār (10) ideyin? İblīs ‘aleyhü’l-la‘ne eyitdi: Fülān mevzı‘da iki (11) ulu⁷ vuşlat itmek isterler. Anlar birbirinün düşmānı dururlar ve eger (12) vuşlat olursa mā-beynlerinde ‘adāvet kesilür. Anda (13) bir ‘avret vardur. ‘Arūsarı ḥışımlarından ayırur. Ol benüm (14) ḡāyet dostumdur. Dükelî ḥâlde benüm emrümdeür ve ol (15)

¹ çün: -S

² andan: -S

³ tır: tır S

⁴ tır: -İ

⁵ yire: yirde İ

⁶ tır: -İ

⁷ ulu: -İ

ķavmũn űzerlerine ĥķķimdũr. Ol ķavm¹ ol (16) ‘avretũn ĥķķũmlerinde dururlar². Var aña vesvese eyle ki ol (17) mķni‘ olsun ki vuşlat olmasun. Ćũn benũm ferķģũm olmaya. (18) Gelem daķı anları anuñ űzerine tutam kim gũnũllerinde (19) cehl ű kķne űyle ola kim birbirini depeleyeler ve biri (20) daķı tũrı geldi³. Eyitdi: Ey űeyķ ben ne ķār ideyin? (21) İblis-i mel‘ũn eyitdi: Ben⁴ Mışr bķzķrının ĥķķından ĥķyet incinũrin

[İ118^b]

(1) Ćũn bang-ı⁵ namķz işideler ellerindeki işlerin gũrmeyũp (2) yire⁶ bıraķũp āb-deste ve tķ‘ata meşķũl olalar anlar eyle itdũkķe (3) benũm ķarnum āırır ve ĥiķ kimesne benũm emrũm tutmaz ve eger sen varup (4) anlara vesvese viresin dũnya işine meşķũl idesin sen benũm (5) űz oĥlum olursın diyũ iblis ile ‘ahd itdi. Eyitdi: Varayın (6) ‘avretlere vesvese vireyin ve anlaruñ aralarında olan mu‘āmeleye (7) ve namķzlarına mķni‘ olayın ve iblis-i mel‘ũn anuñ sũzinden şād (8) oldu. Eyitdi: Her gũn beni beş vaķtde ķũlunc tũtar. Bunlaruñ (9) işine [S120^b] bir daķı tũrı gelũp eyitdi: Yā ben ne ķār ideyin? (10) İblis-i mel‘ũn eyitdi: Ĥ‘ārezm’e var, anda her zamķn bir ‘Alevi (11) gũrseler şalavāt getũrũrler ve Ćũn Muķammed űmmetinden (12) bir űmmet gũrseler şalavāt getũrũrler. Hemķn kendũmden (13) gidũp ĥķke dũşerin. Bir zamķn kendũme gelmezsin. (14) Yũri var anda vesvese eyle ola ki ol ĥareketi (15) itmeyeler. Yoksa ben helāk olurun diyũp anı āvķre eyledi. (16) İblis-i mel‘ũn bir boķ yimege daķı başladı. Eger anları ıđlāl (17) itmege gũcũnũz yeterse ‘avretleri ıđlāl eyleñ. Anlar daķı (18) erlerin ıđlāl eylesũnler ve her ķişı kim ‘avret sũzin işidũr aña (19) gũre iş ider. Ol anı yoldan ķıķarup aña ķoķ (20) iş ider. Yarın Ćũn Reşide’nũn ķķrından fķriĥ olam (21) ol mũhimsũz gitmegi istemeyem. **Rķvī rivķyet ider ki**

[İ119^a]

(1) Ol rũzgķrda Vķşıta pķdişķhı Yũsuf-ı Ĥaccāc idi. İblis-i (2) mel‘ũn eyitdi: Ben Yũsuf-ı Ĥaccāc’dan rķzı olduĥum gibi (3) ĥiķ āferideden olmadum ve ammķ şimdi

¹ ol ķavm: ol ‘avretũn ol ķavm İ

² ĥķķũmlerinde dururlar: ĥķķũmlerindedũr İ

³ geldi: -S

⁴ ben: -İ

⁵ bang-ı: -İ

⁶ yire: -S

üç gündür ki gâyetde (4) incindüm. Ol sebebdan ki bir bölük ‘Alevîleri ve zâhidleri giriftâr (5) itmişdür, öldürmez. Şimdi bildüm ki ol ‘avretler emrini eyü tutar. (6) Dilerem ki anuñ ‘avretini idlâl idem ki ‘avret erine teķāzā¹ (7) eyleye. Anları öldür diyü ve dağı tırı gelüp eyitdi: (8) Hiç varup zaḥmet çekmeñ ben hemân-sā‘at anı ḥāba getürüp (9) aña bu ḥayālî virem ki yarın ol ‘Alevîleri ve ol zâhidleri (10) helāk eyleye. Zîrā ol cāme-ḥāba girdü ki ve ḫatı (11) Ḥudā’nuñ adın yād itmez. Biz anı ḥābda ser-gerdān iderüz. (12) Şöyle ki yarındası hezār zulm ider. İblīs-i mel‘ün şād olup (13) eyitdi: Bir² zamān-ı ḫadīmden bu dem dek ben [S121^a] hiç kimesneden (14) rāzı olmadum ve illā Yūsuf-ı Ḥaccāc’dan. İblīs ‘aleyhü’l-la‘ne ol (15) dīvleri bunuñ gibi fāsīd işlere meşgūl eyledi ve çün (16) bu mel‘ünler bunuñ gibi işlere meşgūl oldılar. Nā-gāh (17) bir dīv-i siyāh eyitdi: Ben³ Mülūkāl-ı dīvden gelürem ve Mülūkāl (18) eyidür ki nice rüzgārdur ki intizār çekerem ve (19) Seyyid⁴ Cüneyd ki Ḥamza’nuñ ‘ammüsi oğlıdur. Giriftâr (20) itmişemdür ve dilerem ki helāk idem ve bir nesne itmişdür⁵, aña el (21) uramazam. Şimdi gel baña⁶ meded yetiş yoksa elümüzden çıkar

[İ119^b]

(1) gider. İblīs-i mel‘ün⁷ eyitdi: Yüri var, aña isitimālet vir ve eyit ki (2) şimdi varuram. Ol dīv hemân perrān oldı ve Reşīde anda ḥāzır tıururdu⁸. (3) Ol şeytānlar kim cümle hezeyānların işidürlerdi ve Rabbü’l-‘ālemīnūñ şabrına (4) ‘acebe ḫalmışdı ve anlaruñ işinde tā⁹ tefekkürde idi. Tiz bir gūşede varup oturdı. (5) Yire ṭayanup bir laḫza ol endişeyi ki yarın benüm işüm ne olırdur ve (6) bu mel‘ünler beni pāre pāre idüp loḫma loḫma yimek isterler diyüp (7) du‘āya ve bükāya başladı ve nihādında feryād ḫopup eyitdi: Ey¹⁰ Bār-ı (8) Ḥuzā ölümüme¹¹ rāzıyam. Ammā ṭu‘me-i şeyātīn olmağa rāzı degülem. (9) Dilerem ki bir beyābānda ölem¹² vuḫuş u

¹ teķāzā: noḫşān İ

² bir: -S

³ ben: bil İ

⁴ Seyyid: -S

⁵ itmişdür: -İ

⁶ baña: -İ

⁷ mel‘ün: -S

⁸ tıururdu: idi S

⁹ tā: -S

¹⁰ ey: -S

¹¹ ölümüme: ölsem İ

¹² ölem: -S

ṭuyūr u mār mūr beni yiyeler (10) yā bir vilāyetde ki anda Müselmānlar olalar ölem¹. Beni kefenleyüp defn (11) eyleyeler ki yir altında pinhān olam ki rüsvāy-ı cihān olmayam diyüp yüzün yire sürüp çok nālîş ü sūziş itdi. Bu tazarru² u³ zārīde iken ḥāba varup (12) çün anuñ gözleri uyıḥuya vardı. Ḥātūn-ı rüz-ı cezā duḥter-i (13) **Muḥammed Muṣṭafā⁴ aleyhi's-selām** ya⁵ nī **Fāṭimatü'z-Zehrā raḍiyallāhu 'anha'yı** (14) vāqı⁶ asında gördi ki ayuñ on dördi gibi cemāl u kemāl (15) [S121^b] ḳadd-i serv-i sehī nihāl-i ḥıramān başı üzre geldi ve mübārek (16) yüzün nūrı yüzini münevver itdi ve selām virüp anı kenāra (17) çekdi ve yüzün yüzine urup eyitdi: Niçesin ey Reşīde, vāqı⁶ a dīde-i (18) ḥarekātında taḳşīrāt itmedüñ ki senüñ çekdüğüñ (19) ḡamlaruñ ve ḡuşşalaruñ ve renclerüñ yirine Bārī Te⁶ ālā şevāblar virsün (20) didi⁵ ve hezār ḥasenāt saña ki bunca belā vü meşāḳḳatüñ içinde ṭā⁶ atuñı (21) ve 'ibādetüñi⁶ terk itmedüñ. İblīs-i mel' ünuñ ḳavline uymaduñ ve şimdi

[İ120^a]

(1) göñlüñi ḥoş⁷ dut ki ma⁶ būd senden ḥoşnūddur. **Peyḡamber 'aleyhi's-selām** (2) senden rāzıdur. Çün bu sözleri bu araya irişdi (3) Reşīde ağladı. **Fāṭima raḍiyallāhu 'anha** eyitdi: Ey⁸ Reşīde ḡam (4) yime ve ḡuşşa çekme. Bu du⁶ āyı oku ve du⁶ ādan soñra on kerre **Āyete'l-Kürsī** (5) ve on kerre **Ḳul ḥüve'llāhu eḥad⁹** ve on kerre andan¹⁰ **Fāṭiha** ve daḥı (6) kendü üzerüñe üfür ki hīç saña dīvler yapışmasun ve çünki (7) anlaruñ arasından geçesin bu du⁶ āyı oku ki dīvler senden üç (8) günlük yol kaçalar. Du⁶ ā budur didi¹¹. **Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā billāhi'l-'aliyyi'l-'aẓīm¹²** (9) çün¹³ du⁶ āyı vāqı⁶ ada öğrendi. (10) Reşīde¹⁴ çün vāqı⁶ asında **Fāṭimatü'z-Zehrā¹⁵** **Ḥātūn'ı raḍiyallāhu 'anha¹⁶** gördi. (11) Ayaḡına düşüp yüzün sürdi. Eyitdi: Ey Ḥātūn-ı

¹ ölem: -S

² ki rüsvāy-ı cihān olmayam diyüp yüzün yire sürüp çok nālîş ü sūziş itdi. Bu tazarru⁶: -İ

³ u: ol İ

⁴ Muṣṭafā: -S

⁵ didi: -S

⁶ 'ibādetüñi: -S

⁷ ḥoş: eyü S

⁸ ey: yā S

⁹ De ki: O, Allah birdir. İhlās: 112/1.

¹⁰ kerre andan: -S

¹¹ didi: -S

¹² Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā billāhi'l-'aliyyi'l-'aẓīm: ارمر فرطاجلين ناجيز اجتيمور في ثافلاحي كلالز هورا

¹³ çün: -S

¹⁴ Reşīde: -İ

¹⁵ Fāṭimatü'z-Zehrā: Fāṭima S

¹⁶ raḍiyallāhu 'anha: -İ

(12) kıyāmet ben bu deryā-yı mülhikeden ve bu şahrā-yı miḥnetden selāmet-i (13) kenāra çıkabilem mi, didi. **Fāṭıma raḍīyallāhu ‘anha**¹ eyitdi: Beni atam (14) Ḥudā’nuñ **Resūl’ı ‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selām** saña gönderdi ve eyitdi ki (15) var aña bu du‘āyı öğret, tā ki şeyāṭin² aña el uzatmasunlar (16) ve daḥı saña selām idüp eyidür ki ben andan rāzıyam, ğam (17) yime ki [S122^a] tiz ḥalāş bulursın. Eger bir vakt dilerseñ ki uyḥuya (18) varasın dā’ire ki evvel³ bu ḥaṭṭ-ı ḥalkā gibi eyle ve daḥı **Ḳul Ūḥıye**⁴ oḳu andan uyu. (19) Dīv ü perī senüñ hıç dā’irene uğramaya ve gelmeyeler ve iblisüñ gelmek zehresi olmaya ve her laḥza e‘üzü-bi’llāh di⁵ ve (20) daḥı dilüñ ucına **Lā ḥavle ve lā kuvvete** getür, andan⁶ (21) temāşā eyle ki dīvler niçe kaçarlar. **Fāṭıma raḍīyallāhu ‘anha** bu sözde iken

[I120^b]

(1) Reşide uyḥudan uyandı. Şād u ḥurrem olup bu du‘āyı oḳudı ve ezberledi (2) ve hemān-dem oḳudı⁷. **Āyete’l-Kürsī** ve **İḥlāş**⁸ ve **Mu‘avvizeteyn** ve **Fātiḥa**⁹ daḥı oḳudı¹⁰ (3) şöyle ki Ḥātün-ı kıyāmet¹¹ niçe kırā’at¹² buyurmuşdı çün oḳudı. Ol dīvler ki (4) aña müvekkeller idi, cümlesi kaçdılar ve per ü bālları şikest (5) olup ḥālleri diğergün oldu ve dīvlerüñ içinde ḥurūş u ğulgüle (6) feryād, velvele¹³ düşdi. Cümle¹⁴ cem‘ olup iblis-i mel‘ūnuñ katına geldiler. (7) Eyitdiler: Bu duḥter-i ādemī bize belā-yı elīm ü ‘azāb-ı ‘azīm itdi. (8) Biz anı¹⁵ dilemezüz bu diyārda dura¹⁶. Yā ol ṭursun veyā biz. Zırā¹⁷ ki bir nesne (9) oḳur her ḳanḳumuz katında bulunursa per ü bālumuz

¹ ‘anha: -İ

² şeyāṭin: şeytān İ

³ evvel: -İ

⁴ (Resūlüm!) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur’an’ı) dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur. Gerçekten biz, doğru yola ileten hârikulâde güzel bir Kur’an dinledik de ona iman ettik. (Artık) kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız. Cin: 72/1-2.

⁵ Ḳul Ūḥıye oḳu andan uyu. Dīv ü perī senüñ hıç dā’irene uğramaya ve gelmeyeler ve iblisüñ gelmek zehresi olmaya ve her laḥza e‘üzü-bi’llāh di: andan sonra dīv perī senüñ dā’irene uğramaya ve gelmeyeler ve iblis. Her laḥza Ḳul Ūḥıye oḳuya İ

⁶ andan: -S

⁷ ezberledi ve hemān-dem oḳudı: -S

⁸ İḥlāş: Ḳul hüve’llāhu İ

⁹ Mu‘avvizeteyn ve Fātiḥa: Elḥamd ve Mu‘avvizeteyn S

¹⁰ daḥı oḳudı: -İ

¹¹ Ḥātün-ı kıyāmet: kıyāmet Ḥātünü İ

¹² niçe kırā’at: -İ

¹³ feryād, velvele: -S

¹⁴ cümle: cemī‘ isi İ

¹⁵ anı: -İ

¹⁶ dura: -S

¹⁷ zırā: -S

şınıp hālümüz (10) dahı mükedder olur ve hāke düşüp¹ ğaltān oluruz ve her kim andan (11) ırak olur ol² sağ olup kurtulur ve hizmetüne yetişür (12) gelür. Şimdi bize digil ki bu kārūn çāresi nedür³? İblīs-i mel‘ūn (13) bildi ki anuñ⁴ sebebi nedür ve ammā hīç⁵ söz söylemedi ve kendü tırı geldi. (14) Reşide-i ‘Arab’dan yaña revāne oldu. Çün dā’ire-i hatṭa yakın (15) geldi, tırdı. Eyitdi: Ey ferzend-i dil-bend hatṭuñ dā’iresinden (16) taşra çık, beri gel tā seni bir günde⁶ atañ ve anañ katına göndereyin. (17) Hiç ğam yime ve ğuşsa çekme didi. Reşide bülend āvāz ile **Lā havle** (18) **ve lā kuvvete illā billāhi’l-** [S122^b] ‘**aliyyi’l-‘aẓīm** didi. Andan⁷ **E‘ūzü billāhi mine’ş-şeytāni’r-racīm**⁸ diyüp⁹ ve **Āyete’l-Kürsī** (19) okudı. Derhāl mel‘ūnuñ cānından feryād u figān koptı, yıkıldı (20) ve Reşide ol mel‘ūnı gördi. Eli ve ayağı şınıp hāk üzre (21) yuvalanup tekin tekin döner ve cümle a‘zāsı kana ğark olmuş, mecrūh

[İ121^a]

(1) ve bī-rūh kendüden gidüp düşdi ve Reşide dā’ire-i hatṭuñ içinde (2) oturup gülerdi ve her laḥza **Lā havle ve lā kuvvete**¹⁰ dirdi ve ol mel‘ūn (3) yüz kerre yuvalandı ve yuvalandukça eli ve ayağı şınırdı ve her ‘ūzvından (4) kan revān olup aḳardı tā şuña degin yuvalandı ki Reşide’nüñ (5) tesbīḥ-i āvāzı aña¹¹ işidilmez oldu ve gözinden ve ağzından ve yüzünden¹² kan revān (6) olmuşdı. Çün mest düşe tıra gitdi¹³. **Rāvī şöyle** (7) **rivāyet ider ki** kışsa bu araya gelicek ḥalīfe ḳahḳaha ile (8) güldi. Fāṭimatü’z-Zehrā’dan raḍiyallāhu ‘anha öğrenmek ve Qur’ān okumak (9) ve bunları zebāna getürmek, hoş geldi¹⁴. Şöyle ki (10) Ebū Ḥafş’uñ dāmenin zerle pür itdi ve āferīn didi ve eyitdi: Ey (11) Ebū Ḥafş bu ḥikāyetden baña çok fā’ide ‘ā’id oldu ve şeyātīn (12) gürūhınuñ ṭarīḳini ve refīḳini ve revīşini ve işini¹⁵ bildüm ve

¹ düşüp: -İ

² ol: -S

³ bu kārūn çāresi nedür: buña ne çāre İ

⁴ anuñ: -İ

⁵ hīç: -S

⁶ bir günde: -İ

⁷ andan: -S

⁸ E‘ūzü billāhi mine’ş-şeytāni’r-racīm: E‘ūz İ

⁹ diyüp: -İ

¹⁰ ve lā kuvvete: -S

¹¹ aña: -İ

¹² yüzünden: -İ

¹³ gitdi: geldi İ

¹⁴ hoş geldi: geldi hoş ve eyitdi İ

¹⁵ işini: -İ

anların muzırratı ref^c ini (13) aňladum. Raħmet saňa ve üstāduňa. Hergiz ben¹ bunun gibi gürbüz hikāyet (14) işitmiş degüldüm. Tizce söyle ki ol duħter-i bī-çārenüň ħālī nereye yetişür (15) ve maķālī ne maħalle varur ve ol bir deryā-yı āteşden ve yedi deryādan² (16) niçe necāt bulur diyüp ve yine kışsayı güş itmege kulaķ tıtdı³. (17) **Ebū Ĥafş-ı Kūfī raħimehu'llāh⁴ şöyle rivāyet ider ki** duħter ol şahrāda piyāde (18) seyr idüp ve bu du^c āy [S123^a] okuyup ve Qur'ān'dan ol güzide sūreleri (19) okırdı. Şöyle ki Reşide daħı şeytānuň şerrinden ħalāş bulup (20) emīn oldı ve iblīs-i mel^c ün tasasından kılunc tıtdı (21) ve ķarnı aġrıdı. Anı helāk idemedüğinden oturdı, ĥayf sunup

[İ121^b]

(1) ĥāke yuvalanup feryād iderdi ve Reşide her gice uyumaķ dilese (2) evvel dā'iresine ĥaķ çekerdi ve *ķul Ūħıye* okırdı. Andan soňra yatup (3) uyurdı ve Bārī Te^c ālā buyururdı tā yedi melek varurlardı, dā'iresinde (4) tıururlardı ve her dīv ve şeytān ki ol dā'ireye yakın gelelerdi. (5) Per ü bālları tıtuşup yanardı. Bu ĥāl üzre müddet ay oldı ve (6) Reşide ol vādide tenhāda ķaldı. Ne bir mūnis-i müşfıķ var ki (7) anuň ile eglene ve ne bir ta^c ām-ı muvāfıķ var ki yiye diñlene. (8) Ol nā-mübārek yirüň ābı germ ü şıurıdı ve havāsı nā-ĥoş (9) müte^c affindi. Reşide ol şahrānuň nā-ĥoşluğundan cānına yetmişdi ve (10) bir gice tıurı geldi. Āheste āheste⁵ dīvler pādīşāhınuň serāyınıň (11) ķatına vardı. Gördi ki meş^c āleler yakmışlar ve bir nice (12) ķavm bir yire cem^c olup oturmuşlardı. Bir miķdār ķaranfıl zencebıl (13) ü fülful ü cevz-i bevvā⁶ vü za^c ferān bu cümleyi döküp ĥar-zehre şuyıyla ķarışdırup (14) bir teġāra koyup daħı şardı⁷. Her biri on batman miķdārı nūş (15) iderlerdi⁸. Şöyle bī-hūş olurlardı ki mürde gibi bir yirde yaturlardı⁹. Reşide tecrübeye dıüşdi ki niçe ola ol yüce İlāh (16) luţf idüp ol mel^c ūnların ellerin kūtāh ķıldı (17) ve gönline eyitdi ki bir ġazā-yı ekber itsem [S123^b] olmaz mı diyüp hemān (18) tıurı gelüp kemerini muħkem bend itdi ve etegini ve yeñini (19) beline şoķdı ve şabr idüp fırsat gözledi tā ol

¹ ben: -İ

² bir deryā-yı āteşden ve yedi deryādan: yedi deryādan ve yedi āteşden İ

³ tıtdı: itdi İ

⁴ raħimehu'llāh: -İ

⁵ āheste: -İ

⁶ cevz-i bevvā: -İ

⁷ şardı: -İ

⁸ iderlerdi: eylediler İ

⁹ şöyle bī-hūş olurlardı ki mürde gibi bir yirde yaturlardı: -İ

mel'ünlar (20) cem'isi mest olup kendülerinden gitdiler. Reşide hemân¹ (21) yirinden şıçrayup Kābūs-ı dīvūn başı üzre geldi

[İ122^a]

(1) dağı Kır'ân okumağa başladı. Kābūs-ı nābe-kārı gördi² bir yüce³ çenār dırahtı (2) gibi yıkılup yirde mürde gibi yatur ağzınuñ bed-rāyihası (3) ferseng-be-ferseng⁴ yir⁵ giderdi. Saķalı şağāl kıyruğına beñzerdi. (4) Reşide elin uzadup saķalın tutdı ve başını kesüp (5) pertāb itdi ve 'avreti katında yaturdı. Anuñ dağı başın kesdi (6) ve yedi sekiz oğlı ile⁶ bile anlaruñ dağı başların kesdi, yaturdı⁷. (7) Ol gice şabāha dek gezüp dīvleruñ başların kesdi (8) **ve rāvī şöyle rivāyet ider ki** ol gice Reşide yetmiş dīvūn (9) başın kesdi. Andan soñra yorulup serāydan taşra (10) çıķdı. Yine⁸ şahrāya gelüp ol haţţ-ı dā'iresini (11) çizdi ve *Kul Ūhiye* okuyup yatdı uyudı tā ki gün (12) toğdı. Cihān cānān-ı cemāl gibi rüşen oldu. (13) Nā-gāh dīvler içinden feryād u āh kopdı. Çün⁹ dīvler gördiler (14) pādīşāhlarınıñ ve 'avretlerinüñ oğlanlarınıñ başları kesilmiş ve (15) yetmiş nefer ulu dīvūn başları kesilmiş ve pādīşāhuñ hem-şoħbetiydiler. (16) Yirde mürde yaturalar. Hemān feryād u fiğān idüp (17) Reşide'nüñ dā'iresine geldiler ve eyitdiler ki ey ādemī (18) duħter kıanda dilerseñ var git ki bizüm senüñle işümüz yokdur. (19) Reşide [S124^a] haţţı içinde oturmışdı ve bu du'āyı ki dimişdük okurdı (20) ve ol süreleri ki yād idüp turalar ve Rabbü'l-'ālemīn'üñ (21) şun'la ve kıudretiyle tā ol yire ki Reşide'nüñ āvāzı yetişe

[İ122^b]

(1) dīvleruñ elleri ve ayakları şikest olup yire düşe tura çarħ (2) ura¹⁰ yir üzre yuvalanup kaçarlardı. Bu haberi¹¹ iblīs-i mel'ūna (3) iletdiler ve eyitdiler. Elbette¹² ey Hüdāvendgār bizüm feryādumuza yetişüp (4) bir çāre kııl. İblīs 'aleyhü'l-la'ne eyitdi, tā ki ol duħter-i (5) A'rābī anda ola ben anda varmazın. Bunı diyüp giryān (6)

¹ hemān: -İ

² gördi: -İ

³ yüce: -İ

⁴ ferseng-be-ferseng: bir ferseng İ

⁵ yir: -S

⁶ ile: -S

⁷ yaturdı: -S

⁸ yine: gine İ

⁹ çün: -S

¹⁰ ura: üzre S

¹¹ haberi: duħteri İ

¹² elbette: -İ

oldı ve gürizân-ı nâ-bedîd oldu. Hudâvend-i¹ (7) aḥbâr şöyle rivâyet ider ki Reşîde anda dört (8) ay kaldı ve on biñ nefer miḳdârı dīv bu nev² le² helâk oldılar (9) ve anlar kim diri ḳaldılar, birisi ḳalmayup ḳaçdılar. Şöyle ki (10) ol şahrâ-yı beyâbânda kāfir dīvlerden ve perîlerden (11) hîç bir diri ḳalmadı. İblîs-i mel³ ün ol dört ayda (12) ol yirden hergiz geçmedi ve Reşîde ol beyâbânda (13) tenhâ ḳalmışdı. Şöyle melûl oldu ki cân-ı ‘azîzinden (14) ve ten-i temîzinden bîzâr olmuşdı. Rûz u şeb girye (15) vü zârî iderdi. Ol **Ḳāḍiyü’l-hâcâta münâcât** idüp bu³ (16) bir yatdan⁴ necât taleb iderdi. Şöyle nevḥa vü zârî (17) iderdi ki ḳuşlar havâda ve balıḳlar deryâda ve cânverler (18) şahrâda aña muvâfaḳat idüp bile rıḳḳat iderlerdi ve (19) daḡı yanup yaḳılırlardı. Reşîde bir dem giryeden (20) ḡâlî olmayup Hudâ’nuñ tâ‘atına ve ‘ibâdatına meşḡul idi. (21) Bir gice tâḳatı tâḳ olduḡı eclden tûrı geldi.

[İ123^a]

(1) Kendü ile endîşe itdi kim yarın ḡusl idüp cemî‘ (2) belâlarumdan [S124^b] tevbe ideyin ve imânumı tâzeleyeyin daḡı kendümi (3) depeleyeyin ki bundan ziyâde şabr idemeyin ki bu şahrâda (4) tûram didi ve daḡı zâr zâr ağladı ve bu giryede iken (5) ḡāba vardı. Yine⁵ **Fâtımatü’z-Zehrâ’yı raḍiyallâhu ‘anha**⁶ rû‘yâsında gördi. (6) Ayuñ on dördi gibi cemâl serv-i sehî gibi⁷ ḳadd ḡurâm ide (7) başı ucına geldi. Selâm virdi ve eyitdi: Ey Reşîde (8) peder-i ‘azîzümden saña selâm getürdüm ve eyidür ki ben andan (9) râzıyam ki her bâbda taḳşîr itmedüñ⁸ ve senüñ bu yire gelmek (10) Ḥaḳ celle⁹ ve ‘alânuñ taḳdîrinden saña ḡazâ itmek¹⁰ naşîb olmuşdı ve (11) elüñden bunca¹¹ ḡayır işler geleydi. Ya‘ nî bunca biñ (12) dīvler elüñden helâk olsa gerekdi ve hem saña (13) şevâblar yazarlar ḡisâba ve kitâba şıḡmaya. Şimdi ḡam yime (14) ve ḡuşşa çekme ki ben Keynâs-ı perîye dimişem ki (15) tâ kendi ‘avretini göndere ve seni bu miyân-ı beyâbânda (16) ḳomaya, miyân-ı¹² âdemiyâna ilede. Bunı diyüp

¹ Hudâvend-i: Hudâvendân-ı İ

² bu nev² le: -İ

³ bu: -İ

⁴ yatdan: yandan İ

⁵ yine: çün İ

⁶ raḍiyallâhu ‘anha: -İ

⁷ gibi: -İ

⁸ itmedüñ: eylemedüñ S

⁹ celle: -İ

¹⁰ itmek: eylemek İ

¹¹ bunca: niçe S

¹² miyân-ı: -İ

Reşide'nün gözinden (17) gâ'ib oldu. Reşide uyğudan uyandı. Gördi¹ ki gün toğmış. (18) Hemân ihlâşa meşgûl olup hâlâşa muntazır idi ve etrâfına (19) nigâh idüp eyidürdi²: 'Alâmet-i selâmet³ ne tarafından ola diyüp (20) çün⁴ şehir vaqtinden sonra nâ-gâh havâ yüzinden berâber sepîd (21) belürdi ve zamân geçüp hemân önüne geldi. Ol ak bulutuñ

[İ123^b]

(1) içindeyken bir cemîle hâtûn çıkup güstâhâne ol hattuñ içine (2) girdi. Selâm virdi. Reşide 'aleyküm-selâm yâ cāriyetihi'l-müselleme⁵ didi. (3) Ol eyitdi: Niçesin ve bu şahrānuñ zaḥmetinden nitesin⁶ ne 'amel idüp tūrursın (4) kim ol Seyyid-i sādāt ve mefḥar-ı mevcūdāt Muḥammed Muştafā afdalu's-şalavat (5) [S125^a] ve ekmelü't-taḥiyyāt⁷ ki senüñçün benüm erümüñ rü'yāsında geldi. (6) Eyitdi: Sen 'avretüñi gönder, didi tā varup ol şāliḥa (7) duḡteri ol vādiden taşra çıkara bir kenār-ı selâmete iledüp (8) kıoya ve eger çıkarmaya sen anı helāk itmek dilerler. Şimdi sen (9) göñlüñi hoş tut kim ben seni bu yirden kıaldururam bir günde seni (10) Mağrib ser-ḥaddine iledürem⁸. Şöyle ki Müselmānlar vilāyetinde olasın ve bu diyārı⁹ (11) ve bu deryā-yı āteşden ve yedi deryā-yı ābdan¹⁰ geçesin. Ammā baña andan (12) ziyāde yire¹¹ icāzet virilmemişdür ki varam diyüp hemân Reşide-i (13) 'Arab'ı yirinden kıaldurup ol ak¹² bulutuñ içine girdi ki bulut (14) miḥaffe gibi idi. Çün Reşide-i 'Arab'la¹³ bulut miḥaffesine girdiler ve bulut hemân-dem berķ mişāli havâ yüzine (15) ağıdı. Bunlar birbiriyle söyleşür giderken ve Keynās-ı perīnūñ 'avreti (16) Reşide-i 'Arab'ıñ cemālinde 'acebe kıalmışdı. Kendüye eyidür ki (17) hīç ben bir¹⁴ ādemide ve peride bunıñ gibi ḥüb-şüret ve nīk-siret (18) olmuş degüldür ve olmaz da. Reşide-i 'Arab'a eyitdi: (19) Ey cān-ı māzer sen her vilāyete ki varursan senüñ cemālünçün (20) ol

¹ gördi: -İ

² eyidürdi: -S

³ selâmet: -İ

⁴ çün: -S

⁵ cāriyetihi'l-müselleme: bi-edebihi müselleme İ

⁶ bu şahrānuñ zaḥmetinden nitesin: bugün zaḥmetle ve sen İ

⁷ ekmelü't-taḥiyyāt: ekmel İ

⁸ iledürem: -İ

⁹ bu diyārı: -S

¹⁰ ābdan: andan İ

¹¹ yire: -İ

¹² ak: -S

¹³ bulut miḥaffe gibi idi. Çün Reşide-i 'Arab'la: -İ

¹⁴ ben bir: -S

vilāyet ḥarāba varup ḥalkı daḥı pāy-māl olur. Zinhār (21) cismüñi erenler libāsına koy ve şehirler içine gir kim tā seni bir kişi

[İ124^a]

(1) bilmeye sen dişi misin veyā er misin¹. Bunu söylerdi ve bulut daḥı giderdi. (2) Sekiz deryāyı geçüp Qırvān’uñ ve Mağrib’uñ ser-ḥaddine geldiler. Ayakları altında (3) çok vilāyetler ve şehirler gördiler ve Müselmānlar ve ḥüb-mekānlar seyr itdiler ve Keynās-ı (4) perīnūñ ‘avreti eyitdi: Şimdi baña bu yirden öte bir ḳadem gitmege icāzet (5) yokdur. Hemān selāmet ol, didi ve elin uzadup [S125^b] şaḳından üç dāne² (6) kıl ḳopardı daḥı Reşīde’ye virüp eyitdi: Bunları ki şaḳla eger bir vaḳt (7) bir mühimmūñ ola bu ḳıllardan birini āteş üzerine bırak tā ben gelem ve hem³ ol yirde (8) ḳız ḳarındaşlık elini birbirümüze virüp vedā‘ laşa dek ve Reşīde-i ‘Arab’ı ol (9) yirde deryā kenārında indürüp ḳodı ve kendü havāya aḡup gitdi. (10) Ancılayın ki gelmişdi. Reşīde dīvler vilāyetinden nafaḳāt-ı ṭarīḳ içün ol (11) şahrāda bütün zümürüdden ve yāḳūtdan ve firūzecden götüribildügi (12) ḳadar almışdı ve ḡulāmāne bir ‘abā giymişdi ve ḡisūların örüp külāhı (13) altına gizlemişdi ve Behrām-ı Gūr’uñ zırhını ki ol şahrāda bulmuşdı. (14) Pīrecheni üzerine giydi ve Pijen’uñ ḥancerini zırhla bile bulmuşdı. İç ḳuşaḡına (15) şoḳdı ve daḥı deryā kenārına geldi. Qırvān şehri daḥı muḳābelesinde (16) görindi ve ammā ṭurduḡı yir ile Qırvān’uñ mā-beyninde bir ferseng (17) miḳdārı deryā var idi. Gemisüz varılmazdı, anda oturdı. Bir zamān (18) te’essüf çeküp tevaḳḳuf gösterdi. Bir zamāndan şoñra nā-gāḥ bi-ḳudret-i (19) İlāḥ bir balıḳçı çıḳa geldi. Çün Reşīde-i ‘Arab’ı gördi, selām virüp (20) eyitdi: Ey⁴ civān-ı ḥüb-rū ne yirdensin ve ne yirden gelürsin ve ne (21) yire gidersin? Reşīde eyitdi: Ben⁵ bir bāzergān-zādeyem ve bir atam var idi

[İ124^b]

(1) ki māl ve ni‘meti ve ḥaşmeti bī-ḳıyās idi. Ammā bu deryā-yı bī-pāyānda⁶ gemimüz ḡarḳ (2) oldu ve anları dükeli deñiz boḡdı. Ben bir taḥta üzerine geldüm. Bir iki (3) günden şoñra bir kenāra bıraḳdı. Ben daḥı şimdi yürüye yürüye bu yire (4)

¹ veyā er misin: -S

² dāne: -S

³ gelem ve hem: -İ

⁴ ey: -İ

⁵ ben: -İ

⁶ bī-pāyānda: -S

geldüm. Kerem-i luṭf¹ ile [S126^a] sen daḡı beni şu² şehre ilet. Balıkcı eyitdi: Zinhār baña bunuñ (5) gibi söz söyleme ve sen bu şehre varma. Reşide eyitdi: Niçün? Şayyād eyitdi: (6) Ol sebebdan ki bu şehir ḡalkı senüñ bu³ ḡüb ḡulḡuñı göricek ‘āşık (7) olup birbirin öldürürler. Şehr ḡarāba varur ve eger varmak dilerseñ yüzüne (8) niḡāb eyle ki şehrumüz ḡarāb olmaya ve hem sen daḡı⁴ gidince birkaç gün rāḡat (9) olasın. Reşide bu sözleri işidüp ‘acebe ḡaldı ve kendüye eyitdi: (10) Ol du‘āyı okuyayın ve eyitdi: Bār-ı ḡudāyā⁵ bu ḡüsn-i cemāli benden al ki senüñ (11) cemāl-i ‘ālemüñ benüm cemālüm vāsıtasıyla ḡarāb olmak diler. Ben bu cemāl (12) dilemezim. Andan soñra şayyāda birkaç aḡça virdi. Şayyād daḡı Reşide-i ‘Arab’ı (13) gemiye koydı ve bir demde anı ḡırvān’a geçürdi. ḡırvān’da ḡanūn şöyle (14) idi ki her gün pādışāḡ tarafından bir mu‘temed iskelede otururdu (15) tā ki bir kimesne geleydi aña getürürlerdi. Eger şöyle ki pādışāḡa (16) lāyık nesi varsa metā‘dan ve ḡumāşdan görüp bāzergāndan (17) şatun alurdu. İttifāḡa şayyāduñ zevraḡı ḡırvān’uñ iskelesinde (18) ḡıḡdı. ḡalāyık Reşide-i ra‘nāyı gemi içinde gördiler ve cümle vālih (19) ü şeydā oldılar. ḡayrān ḡaldılar ve bī-iḡtiyār deründan na‘ra peydā (20) oldu. Reşide-i ‘Arab’a gelüp eyitdiler: Ey⁶ civān ne yirdensin ve ne yirden (21) gelürsin? Bu zībālḡla niçün tenḡasın? Reşide eyitdi: Ben ḡicāz diyārındanam

[I125^a]

(1) bāzergān-zādeyem. Atam ile deryā seferinde idüm ve deryāda gemimüzi (2) ḡarḡ idüp atamı helāk itdi. Cümle māl u ni‘met tebāḡ oldu diyüp (3) āḡ itdi. Ben bir pāre taḡta [S126^b] üzerine ḡıkup bir iki günden soñra (4) bu kenāra geldüm. Ol ḡalāyık⁷ Reşide-i ‘Arab’uñ ḡulḡından ḡayrān ḡaldılar ki (5) vaşḡ olunmaz bildiler, ḡaşı oldılar. Eyitdiler: Ey civān māl-peykersin (6) beşer degülsin, meleksin yā cennetden geldüñ. Reşide eyitdi: Meger bu sā‘at (7) müddetleridür tā ben ḡuşsa vü şiddetlere giriftāram ve daḡı ḡiç ḡıdā ifḡār (8) itmemişemdür ve bī-cān dil-i mürde gibiyem. Anlar ‘acebe ḡaldılar. Bunlar⁸ bu ḡüftārda iken (9) hezār ādemilerden Reşide

¹ luṭf: laṭif İ

² şu: bu S

³ bu: gibi İ

⁴ daḡı: de S

⁵ ḡudāyā: ḡuzā İ

⁶ ey: -İ

⁷ ḡalāyık: ḡalk S

⁸ bunlar: -İ

nezzāresine¹ geldiler ve ruhsāresin (10) görüp āvāre oldılar. Gitdükçe² halk daḥı üredi. Ol ḥalāyıkdan (11) biri pādīšāha varup Reşīde-i māh-peykerden ḥaber virdi ve cemāl-i cemālınden (12) bir şemme vaşf itdi. Pādīšāh ‘acebe ḳaldı ve ta‘cıl gösterüp tiz var (13) anı getür didi. Derḥāl gelüp Reşīde-i ‘Arab’ı neşāṭla ve ṭarabla Ḳırvān (14) pādīšāhınıñ öñine getürdiler. Reşīde çün³ şehre nazār itdi, gördi ki (15) bir şehrdür ki içi pür ḡalaba ne Şām’a beñzer⁴ ve ne Ḥaleb’e. Merdümeleri gūne gūne (16) aḳmişeyle ārāste ve çārsūları elvān elvān eṭ‘ime ile pīrāste (17) hergiz dīde-i ādemī bunun gibi sevād-ı a‘zam⁵ ve şehir-i mu‘azzam görmiş (18) degüldür. Pādīšāh ḥod ‘āḳıl u ‘ādil ü kāmīl ü fāzıl, müteşerri‘ ü mütedeyyin (19) pādīšāh idi. Adına ‘Abdü’l-mü’min eyidürlerdi. Çün Reşīde-i māh-ṭal‘atı (20) pādīšāhuñ taḥṭınıñ berāberine getürdiler. Reşīde elin ḳavuşdurup (21) ḳarşu ayak üzre ṭururdu. Pādīšāh-ı Maḡrib Reşīde-i ‘Arab’uñ cemāl-i kemāline

[İ125^b]

(1) nazār ḳılup⁶ müte‘accib ḳaldı. Şöyle vālih ü ḥayrān⁷ oldu ki nuṭḳa mecālī ḳalmadı. (2) [S127^a] Kendüden gidüp tā bir zamān geçdi ve Reşīde şāḥib-i cemāl bildi ki pādīšāha (3) ne ḥāl oldu. Tebessüm idüp başın egdi andan⁸ efkāra vardı. Çün (4) pādīšāh yine⁹ kendüye geldi ve eyitdi: Ey civān ne yirdensin ve ne yire gidersin? (5) Bu yire gelmekden ḡarazuñ nedür? Reşīde-i ‘Arab ayaḡ üzre ṭurup pādīšāh-ı (6) Ḳırvān’a medḥ idüp cevāb virdi: **Meşnevī**:

Öpüp bir yirinden itdi (7) çün ḳıyām

Ayak üzre ṭurup o¹⁰ māh-ı tamām

Didi ey¹¹ şehen-şāh-ı ‘ālī (8) cenāb

Saḥa āsmān taḥṭ, ṭac āftāb

Dil teşne şeyḥ ger şābdur

¹ nezzāresine: intizāresine İ

² gitdükçe: gitdiler İ

³ çün: -S

⁴ beñzer: -İ

⁵ a‘zam: ‘azīm İ

⁶ ḳılup: itdi İ

⁷ ḥayrān: -S

⁸ andan: -S

⁹ yine: -İ

¹⁰ o: -İ

¹¹ ey: -İ

- (9) Senüñ ‘adliñ ile sîr-âbdur
Çün sensin kerem-kânı baħr-ı cûd
Ki yok (10) cûduñ irmemiş ola vücûd
Kime luṭf iderseñ leṭâfet bulur
(11) Kime hıışm iderseñ kesâfet bulur
Cihân ḥalkına âstānuñ penâh¹
(12) Çü sensin ḥaḳîḳatde zıll-ı İlâh
Cihân olduğınca sen ol cāvidān
(13) Ki senden emîn buldı ḥalk-ı cihân
Çü şâh² gûş kıldı Reşîde sözin
(14) Terahḥum nemiyle pür itdi gözin
Çü seylâb itdi gözinden³ yaşın
(15) Egüp başın ağladı yaşın yaşın
Didi kendüye kim bu⁴ ehl-i zemîn
Degüldür (16) melekdür yâ ḥûr-ı ‘în
Ki zîrâ bu vechle şekl-i beşer
Ne bir gûş (17) işitdi ne gördi⁵ başar
Bu dürr-i yetimi baña⁶ Kırdgār
‘Aṭâ eyledi aña minnet hezār
(18) Be-ğāyet buña ‘izzet itmek gerek
Bunuñ gelmesin ‘ibret itmek gerek (19)

¹ penâh: tebâh İ

² şâh: -İ

³ itdi gözinden: aḳıtdı gözin İ

⁴ bu: -İ

⁵ gördi: ḥod S

⁶ baña: -İ

Neşr: ve ammā Reşide ol şāh-ı ser-firāza du‘ā-yı dırāz itdi. Şöyle ki (20) anuñ feşāhatinde ve belāğatinde şāh ‘acebe qaldı. Reşide cevāb virdi ki (21) bu bende-i dil-nüvāz şehr-i¹ Hicāz’dandur ve bu bendenüñ atası bir bāzergān idi.

[İ126^a]

(1) Dā’im e’d-dehr deryā seferin eylerdi. Bu sefer ben de dağı bileydüm ve Mağrib (2) deryāsınuñ lüccesinde idük. [S127^b] Başka bir gemi tolu metā‘ u ni‘met idi. (3) Bir gün nā-gāh bi-kudret-i İlāhī bir muhālīf yil çıqđı. Şöyle şiddet gösterdi kim (4) emvāc-ı deryā semāya ‘urūc itdi ve gemümüz ol miyāne-i talātumda deryāda (5) gark oldu ve atam helāka vardı ve dükeli māl u ni‘met ü menāl (6) u haşmetümüzüzi deryā ejderi yutdı. Bu bende bir² tahta üzerinde bulıup (7) bir iki günden soñra hezār miñnetle ve bī-şümār zaħmetle bu kenār-ı şerīfe ve bu diyār-ı (8) laṭife düşdı. Dönüp şāha du‘ā itdi. Pādişāh derhāl buyurđı. (9) Reşide-i ‘Arab’ı hammāma iletdiler. Çün endām-ı laṭifini yuyup³ taşra (10) çıqđı. Şāh buyurđı: Bir cāme-i şerīf ve yüz ğulām ve yüz laṭif⁴ (11) yüzi bedr ay kenīzek⁵ ve yüz bedevī at virdiler. Reşide⁶ (12) ol nazīf libāslardan giyüp ve atına süvār oldu ve serāyına gelüp (13) ol dīvler vilāyetinden alup geldügi la‘ldan ve yāķūtdan (14) ve zümürüdden ve ğayrıdan bir ṭabaķı pür itdi. Çün⁷ eline alup sulṭān (15) hıżmetine geldi. Hezār güne edeble ol ṭabaķdaki cevāhir⁸ şāhuñ üzerine (16) nişār itdi. Cümle ḫalāyık anı görüp müte‘accib qaldılar⁹ ve birbirine (17) eyitdiler ki bu cevherlerüñ her birisi ol sulṭān¹⁰ (18) virdüğinden ziyādedür. Ol dāneleri cem‘ idüp sulṭānuñ (19) öñine döktiler. Çün¹¹ pādişāh¹² ol cevherlere nigāh itdi, müteḫayyir qaldı. (20) Şāh-ı Kırvān’uñ bir bāzergānı var idi. Anda ḫāzır idi. (21) Meger bu şahş pādişāh-zādedür. Yoḫsa ben bāzergānlarda hergiz¹³ bunuñ gibi cevher

[İ126^b]

¹ şehr-i: -İ

² bir: -S

³ yuyup: -S

⁴ ğulām ve yüz laṭif: ğulām-ı laṭif S

⁵ yüzi bedr ay kenīzek: -S

⁶ Reşide: ol Reşide İ

⁷ çün: -S

⁸ cevāhir: -İ

⁹ qaldılar: oldılar S

¹⁰ sulṭān: sulṭān öñine: İ

¹¹ çün: -S

¹² pādişāh: şāh S

¹³ hergiz: -İ

(1) görmüş degülem. Şāh, Reşide-i ‘Arab’ı hoş görüp hemān bir kaşr-ı (2) münakkaş virdi ki ol ‘aşrda mişli ele girmezdi. Reşide-i dil-bendi (3) ol kaşr-ı bülende iledüp dölendürdiler. Şāh [S128^a] kendü ile endişe (4) idüp eyitdi: Benüm oğlum yok bir kızum vardur¹. Bu civāna ‘avretlige (5) vireyim ve dağı ölmedin mürüvvet göreyin ve anı tahta geçürüp kendü yirüme pādīşāh ideyin. Aña pādīşāhlığı (6) havāle ideyin. Min-ba‘d seccāde-nişin olayın. Hakk’uñ tã‘atında olayın ve bunlara du‘ā ideyin². Bunu kendüyle söyleşüp rüzgārın (7) geçürürdi. Bunuñ üzerine bir ay geçdi ve Reşide-i (8) mäh-tal‘atun za‘if geçüp kuvvet tutdı. Şöyle (9) oldu ki ezelden hezār güne³ güzel oldu ve her gün (10) şehriñ halkı anuñ hulķı naziresine gelürlerdi ve ruhsāresin (11) görüp āvāresi olurlardı ve dağı karīb ü ba‘id vilāyetlerden (12) haberdār olup bu şehre gelmeğe başladılar. Bu haber cümle (13) āfākda şāyi‘ oldu ki Kırvān’da şimdi bir Yūsuf dağı (14) zāhir olmuştur. İttifāk bir gün rüz-ı ‘id idi ve pādīşāh-ı (15) Kırvān meydān hevesin buyurdi. Çün⁴ meydāna çıkdılar. (16) Ol şāhuñ süvār-ı nāmdārlar ki esb-i tazīlere süvār (17) olup ol⁵ yazıda⁶ gūy çevgān ele alup ve hezār güne (18) bāzī gösterdiler. Pādīşāh endişe itdi ki ve eger (19) bu civānuñ dağı pādīşāhlıktan ‘alāmet ve saltanat varısa (20) silāh-şorluk ‘ilminden bilür. Tır-endāzlık gibi ve nize-bāzlık gibi⁷ ve şemşir-gerlik (21) gibi. Andan bilürem kim büzürg-zādedür⁸. Pādīşāh bu endişede iken

[İ127^a]

(1) nā-gāh Reşide şabr idemeyüp hemān-dem bir yağı ata süvār

(2) olup meydāna berķ mişāl⁹ vardı. Hemān-dem¹⁰ hāne-i kemāna ok (3) kodı ve nazar-ı şavābla çeküp¹¹ tiri pertāb itdi. Tır nişāna düşdi. (4) Çün¹² pādīşāh u sipāh

¹ vardur: -S

² mürüvvet göreyin ve anı tahta geçürüp kendü yirüme pādīşāh ideyin. Aña pādīşāhlığı havāle ideyin. Min ba‘d seccāde-nişin olayın. Hakk’uñ tã‘atında olayın ve bunlara du‘ā ideyin: Hakk’uñ tã‘atında olayın ve aña pādīşāhlığı havāle ideyin İ

³ güne: bār S

⁴ çün: -S

⁵ ol: -İ

⁶ yazıda: bāzende İ

⁷ nize-bāzlık gibi: -İ

⁸ büzürg-zādedür: büzürgdür İ

⁹ berķ mişāl: berķvār S

¹⁰ dem: -İ

¹¹ çeküp: -S

¹² çün: -S

ta^ç accüb¹ kaldılar. Yine meydāna merdāne (5) at şıçratdı. Cevalān gösterüp çevgān diledi, virdiler. (6) Çün² eline [S128^b] çevgān alup top çaldı ki tob havāya (7) perrān olup nā-bedīd oldı. Tob bir sâ^ç atdan (8) şöñra yire indi. Reşīde yine at şıçratdı. Meydān (9) başına çevgān ile topı eyle çaldı ki meydānuñ öte (10) başında bulunup çıkdı, gitdi. Kırvān merdāneleri (11) Reşīde'nüñ topa çevgān çalışın görüp hezār āferīn (12) dest-bāzūña didiler ve irādetleri bir iken biñ oldı. Pādişāh-ı (13) Kırvān dahı anuñ bu harekātından şāz olup bu ebyātı yād itdi. (14) **Şi'r** :

Ĥudā şaklasun bu nev-civānı

Ki buña virmişem ben Kırvān'ı

(15) Yüz gözden yüz dilden bunı sen

Nigehdār ol ki budur vech-i ahsen

(16) Maḥaldur buña taḥt u tāt u kişver

Buña bu mülki kıl yā Rabb müyesser

(17) **Nesr**: Ammā pādişāh-ı Kırvān Yezdān'a bu³ temennāyı ^ç arz iderdi (18) ve anuñ şecā^ç atında ve hünerinde ^ç acebe qalmışdı. Cümle Kırvān merdāneleri (19) anuñ pehlevānlığından müteḥayyirlerdi. Nā-gāh be-icāzet pādişāhı (20) bir güreşçi gördi. Hezār sūtūhla meydāna girdiler. Kaftanların (21) çıkarup saḥtiyān tuman giydiler ve yire baş koyup güreş

[İ127^b]

(1) kaşdın itdiler. Nā-gāh güreşçilerden birisi eyitdi: Sipāhlık itmek āsāndur (2) ammā güreşçilik düşvārdur. Zīrā ol lu^ç betledür⁴ ve bu kuvvetledür. Henüz (3) bu sözde iken Reşīde⁵ miyānındaki kemeri muḥkem bend itdi ve āstīnin (4) ve dāmenin kuşağına şokdı ve dahı şıçradı, meydāna girdi, tūrdı⁶. (5) Bir pehlevān gelüp bunuñla tutuşdı. Reşīde anı yire çaldı⁷. Rāvī şöyle rivāyet (6) ider ki kırk nefer pehlevān beyāni geldiler. Reşīde bunları birer lu^ç bla (7) başdı ki bunlaruñ elleri anuñ [S129^a]

¹ ta^ç accüb: ^ç acebe S

² çün: -S

³ bu: -İ

⁴ lu^ç betledür: lu^ç bladur İ

⁵ Reşīde: -S

⁶ girdi, tūrdı: tūrdı ve girdi: İ

⁷ Reşīde anı yire çaldı: -İ

na¹lgāhına irişmemişdi¹ ve kemergāhına (8) yetişmemişdi². Şāh-ı Mağrib çün bu³ hālî gördi, buyurdi. Reşide-i (9) dil-ārāyı ol aradan getürdiler. Çün⁴ serāya getürdiler⁵. Pādişāh-ı (10) Kırvān şādān handān çün serāyına geldi. Tahtı üzerine (11) çıkup Reşide'nün rütbetin iki evvelki kadar 'izzetin bir iken (12) biñ itdi. Ol gice anda oldılar. Çün şabāh oldı. Nūr-ı āftābla (13) cihān tōldı ve hoş mekānlarından çıkup şikāra gitdiler. (14) Tuyūr āşiyānlarından uçup kuvvet için āvāre oldılar (15) ve şāh-ı Kırvān dağı leşkeriyle Reşide ile şehirden çıkup⁶ 'azm-ı şikār itdiler. Çün naḥcīrgāha (16) geldiler. Şol kadar şikār gördiler ki kābil-i vaşf degül. Āhūdan (17) ve kōlandan ve gūrından ve dağı gayrı cānverlerden (18) ve leşker halkı çok cānverler düşürdiler. Reşide üç anlar kadar (19) düşürdi. Şāh-ı Kırvān Reşide'nün şikār-bāzlığından 'acebe (20) kaldı ve cān u dilden anuñ tedbīrinuñ⁷ esiri oldı. Şöyle ki cānından anı (21) 'aziz tutardı. Meger anı püser şanurdi. Bilmezdi ki duhter idi ve kendünüñ

[İ128^a]

(1) hizmetinde bir duhteri var idi. Cemālde ve kemālde idi. Adına Cemīle eyidürlerdi. (2) Hiç bir⁸ ferzendi yoğdı ve illā cānı ol duhterdi. Bunı endişe (3) itdi ki kızum Cemīle'yi ol civāna 'avretlige vireyin. Bu fikirde⁹ nice müddet (4) geçdi. Şehr-i Nūbe'de¹⁰ bir pādişāh var idi. Adına Manşūr eyidürlerdi. (5) Her yıl Kırvān şāhı 'Abdü'l-mü'minden baş¹¹ harācı iki şıgır derisi (6) tolusu kızıl altun virürdi¹². Ol tārīḥde ki Reşide gelmişdi. Ol (7) harācuñ mevsümüydı ve Sulṭān [S129^b] Manşūr ādem virdi ki 'Abdü'l-mü'minden (8) harāc taleb eyleye. 'Abdü'l-mü'min buyurdi. Altun getüreler ve iki (9) şıgır derisin tōlduralar. Reşide çün Manşūr'ın resūlın gördi

¹ irişmemişdi: yapışmamışdı İ

² yetişmemişdi: yapışmamışdı İ

³ bu: ol S

⁴ çün: -S

⁵ getürdiler: girdi İ

⁶ Reşide ile şehirden çıkup: -İ

⁷ tedbīrinuñ: -İ

⁸ bir: -S

⁹ fikirde: fikretde S

¹⁰ Nūbe: Bu kelime İ ve S nüshalarında genellikle Tevb şeklinde geçmektedir. Daha önce şehr-i Tevb olarak yazılan ve siyāhların diyārı olan şehirle muhtemelen karıştırılan bu şehir Nūbe'dir. Çünkü S242^a da Sultan Mansūr'un hükümdar olduğu şehir için Tevb kelimesi yerine Nūbe kelimesi yazılmıştır. Kāmûsu'l-a'lām'da (bk. Kāmûsu'l-a'lām C. 6. s. 4603) söz konusu kelimeye bakıldığında bir şehir olarak Nūbe/ Nūbie maddesinin yer aldığı görülmektedir.

¹¹ baş: bācı İ

¹² virürdi: -İ

(10) gāzabla eyitdi: Bu altun kanda gider? Ehl-i dīvān eyitdiler: Bu altun (11) başumuz ḥarācıdur. Her yıl Maṣṣūr, ‘ Abdū’l-mū ’minden alır. Reṣīde ol (12) resūle eyitdi: Bu altun ko yūri. Maṣṣūr’a di ki bizūm¹ başumuz (13) ḥarācını virmezüz. Sen ki Maṣṣūr’sın, başın ḥarācını biz senden (14) aluruz, didi². Resūl Reṣīde’den fūrū-mānde oldu ve eyitdi: (15) Ey civān-ı şāḥib-i cemāl, nice māh³ sāldur ki Sulṭān Maṣṣūr (16) taḳdīr itmīşdür. Her yıl iki vaktde ve her nevbette bir şıḡır derisi (17) kıızıl altun ‘ Abdū’l-mū ’minden bize gelürdi⁴. Reṣīde eyitdi: Hergiz (18) beni bunda gördün mi? Resūl eyitdi: Görmedüm. Reṣīde eyitdi: Şimdi (19) gör ve yūri var⁵, aña di ki başın ḥarācın zaḥm-ı tıḡle ḳomışlardır. (20) Eger tıḡ yimek dilerseñ başın ḥarācını alursın yoksa bunca yıldan (21) berū alduḡuñ ḥarācı ben⁶ senden alurın ve ‘ Abdū’l-mū ’min hīç tınmadı ve

[İ128^b]

(1) söylemedi. Resūl yirinden tūrdu, Maṣṣūr’a geldi. Ḥāl-i mācerādan (2) bir bir ḥaber virdi. Reṣīde-i ‘ Arab’uñ cemāl-i cemālin şol ḳadar vaşf itdi ki (3) Sulṭān Maṣṣūr nā-dīde ‘ āşıḳ u şūrīde oldu ve beglerine dönüp (4) eyitdi: Tedbīr oldur ki leşker cem⁷ idevüz daḡı tırmayup tız gidevüz. (5) Bī-şübhe bilevüz ki ol bizūm cengümüze gelür. Evvel biz meydāna girüp (6) ceng idelüm ve cehd idelüm kim ele getürevüz. Bunı⁷ didi çün⁸ leşker cem⁷ iyyetine (7) meşḡul oldılar. Eṭrāf-ı ‘ ālemden şol ḳadar ādem⁹ [S130^a] cem⁷ itdi ki şümāra (8) gelmez. Şöyle ki ol yirün kūḥ şaḥrāsı ve kūḥ şaḥrānuñ arası ḡalāyıḳla (9) memlū oldu. **Meṣnevī:**

Beş on günde şol¹⁰ deñlü cem⁷ oldu er¹¹

Şanaşın ki (10) tıldı cihān ser-te-ser

Sipāhuñ öñinceydi yüzinde yıl

(11) Cihān oldu¹ ḡüyā çü deryā-yı Nīl

¹ bizūm: -S

² didi: -S

³ māh: -S

⁴ gelürdi: virür S

⁵ var: -S

⁶ ben: -S

⁷ bunı: -İ

⁸ çün: -S

⁹ ādem: -İ

¹⁰ şol: şu İ

¹¹ oldu er: oldılar İ

Hemān cünbiş itdi sipeh fevc (12) fevc

Işıklar çü baħr oldu pür² mevc mevc

Ruħ-ı māha³ irdi bes gerd-i (13) rāh

Kūh-ı Qāf'a irdi şadā-yı sipāh⁴

Cihānı tutup çü seg āvāzesi

(14) Şadā virdi her mülke dervāzesi

Neşr: Sultān Manşūr şöyle ki vaşf (15) itdük ve bu deryā gibi leşkeri sür¹ atle sürdi. Ol hışmla ki (16) gönlinde tutmuşdı ve zebāna getürüp eyitdi: Ey emīrlar ve ey (17) dilīrlar ben bu kerre Qırvān'ıñ hākini 'avretlerinüñ arķasına yükledüm⁵. (18) Getürüp şehrüme getürdüm. Ol oğlan henüz beglige gelmişdür. (19) 'Abdü'l-mü⁶ min gibi sultānı gör ki saķalını anuñ eline virmişdür. (20) Meydāna girüp anı tutam şehr içinde şalb idem diyüp (21) leşkerini berķvār yürütdi. Şöyle ki atlarınuñ na⁷ llarından āteş şimşek

[İ129^a]

(1) gibi yalabırdı. Çün şehr-i Qırvān'a ħaber geldi ki Sultān Manşūr (2) sipāh-ı enbūhla ve hezārān sūtūhla geli durur. 'Abdü'l-mü⁶ min'üñ leşkeri (3) perīşān idi. Eṭrāfda beglerine ol ķadar⁶ ulaķlar şaldı ve bu daķı (4) elli biñ nefer sūvār iḥzār itdi. Bunlaruñ daķı bir nicesi pīl sūvārdı (5) ve 'Abdü'l-mü⁶ min cāsūs göndermişdi. Tecessūs idüp gelüp ħaber (6) vire. Nā-gāh çıķa gelüp ve ħaber virdi ki işte geldi (7) diyü 'Abdü'l-mü⁶ min [S130^b] be-ğāyet dehşet itdi ve ceng kārında 'āciz ķaldı. (8) Ammā kām nā-kām cenge müteveccih oldu ve Reşide-i 'Arab'ıñ pūr-sāz seleb (9) olup bir tiz reftār ata sūvār oldu ve leşkerüñ önince giderdi. Nā-gāh (10) şebāngāh irdi, inüp⁷ ol⁸ cāygāhda āsūde oldılar çün rüz rüşen (11) oldu. Bunlar daķı bir ħoş oldılar, atlarına bindiler, yola revāne (12) oldılar. Nā-gāh bir şahrāda Manşūr'a buluşdılar, gördiler. Leşkerinüñ (13) pāyānı yok ve iki leşker birbirini göricek

¹ oldu: tıldı İ

² pūr: -İ

³ ruħ-ı māha: zihe ruħ İ

⁴ şadā-yı sipāh: sipāh şadāyı İ

⁵ yükledüm: virüp İ

⁶ ol ķadar: -S

⁷ inüp: anuñ İ

⁸ ol: -İ

hemān-dem¹ atlarından (14) inüp haymeler ve çetr-i hümāyūnlar kuruldı ve karavullar taşra gitdiler. (15) Nā-gāh aḥṣām irdi. Çadırlarına girüp ol gice ārām itdiler. (16) Çün şabāḥ oldu, āftāb ḳulle-i kūh-ı Ḳāf²dan baş ḳaldurup (17) ‘arz-ı cemāl itdi ve ‘āleme tāb ve ādeme māh-tāb virdi. Pehlevān-ı (18) gürbüzler ve civān-ı mübārizler gūne gūne silāḥla pīrāste (19) ve ārāste olup anlar yine süvār oldılar ve birbirine muḳābil gelüp (20) şaflar² çekdiler ve ālāylar düzdiler ve āheng-i ceng itdiler ve iki leşker ḥalkınuñ (21) hāy hūyından ve atlar ḳışnemesinden ve atlar ayağı depürdüsinden

[129^b]

(1) ve kūslar āvāzından ve sūrnālar şadāsından ve naḳḳāreler ḍarbından ve dūhüller (2) dūnbürdüsinden ve borılar ağırmasından ve ziller zelzelesinden āfāḳa şöyle (3) ḡulgule velvele düşdi ki ḡūyā ki ḳıyāmet ḳopdı veyā ḳıyāmetden bir³ ‘alāmet (4) zāḥir oldu. Şöyle ki keşret-i ḡubārdan eşḡāş birbirinden teşḡiş (5) olunmaz oldu. Ammā iki cānibden şaflar yirlü yirini bulup meymene vü meysere (6) [S131^a] rāst olıcaḳ ara yirden ḡubār getürüldi ve ḥalāyık daḡı birbirini (7) gördiler ve nazar ber-meydān⁴ itdiler ki meydāna kim sebḳat idüp (8) ve kim şecā‘at göstere. Nice⁵ ‘Abdü’l-mü‘min’uñ sipāhından Reşīde-i çāpūk-süvār (9) berḳvār meydāna girdi ve tarīd ḳılup⁶ cevelān gösterdi (10) ve dā‘ire-i ma‘rekeyi devr eyleyüp miyāne-i meydānda tırdı. Çaḡırup (11) er taleb itdi. Manşūr sipāhından bir süvār meydāna girdi. (12) Reşīde’ye muḳābil olup maşāf idişdiler. Reşīde fırsat bulup (13) tīḡle çaldı, helāk itdi. Bir daḡı girdi. Anı daḡı depelidi. (14) Bir bir geldiler, tā yedi süvār-ı nāmdārı Reşīde-i ‘Arab helāk (15) itdi. Manşūr leşkerinden bir pehlevān var idi. Adına ‘Urve-i (16) dil-āver eyidürlerdi. Bir merd bā-yāl u bāldı ki eger Rüstem-i Zāl (17) veyā İsfendiyār ve Rūyin-ten veyā Pijen diri olaydı her biri (18) anuñ ḡāşiyedārı olalardı. ‘Urve, Sultān Manşūr’uñ (19) öñine varup ceng eylemege⁷ destūr diledi ve baş ḳoyup meydāna girdi. (20) Bülend āvāz ile Reşīde’ye eyitdi: Ey fülān ki sensin

¹ dem: -S

² şaflar: -İ

³ bir: -S

⁴ ber-meydān: -İ

⁵ nice: -İ

⁶ ḳılup: -İ

⁷ eylemege: -İ

eger (21) merd-i dil-āver iseñ benüm bu¹ hamlemi şavasın diyüp gürzin² Reşide üzerine

[İ130^a]

(1) havāle itdi. Reşide gürzin berāber virdi. İki gürz birbirine doķındı (2) ve mā-beyninden şerār zāhir oldı. Bir sâ‘at miķdārı ceng itdiler. (3) Mā-beynlerinde bî-şümār ta‘n-ı đarb red oldı. ‘Urve daķı merd-i tamāmdı. (4) Nā-gāh niyāmdan şemşir çıkarup Reşide atınuñ başın çaldı³. Şöyle ki (5) atıñ başı top gibi yuvalandı, gitdi. Atıñ leşi düşmeden (6) Reşide daķı çāpüklükle kendüyi at arkasından yire⁴ [S131^b] pertāb (7) itdi. Ayağı üzre tırdı, vardı⁵. ‘Urve diledi ki Reşide-i ‘Arab’ı depeleye. (8) Reşide-i çalāk u cüst ‘Urve’nüñ atı şağrısına çıķdı ve ‘Urve ardından (9) kucağına alup atıñ ‘inānıñ döndürdi. Şağrısına hancer degürüp (10) ‘Urve-i dil-āveri atla tınlı kendü leşkerghāhına getürdi ve atından (11) indirüp buyurdi. Muħkem bend itdiler. Manşūr bu hāli görüp (12) mecālī gitdi ve leşkerinden feryād u fiğān kıpdi. Reşide-i çāpük (13) bir ata daķı süvār olup meydāna şirāne girdi ve çağırup (14) mübāriz er⁶ taleb itdi. Hergiz kimesne gelmedi. Manşūr anıñ (15) zūrından ve kārzarından müte‘accib ü müteħayyir⁷ kıldı. Bir aķ cengi (16) pīli var idi ki üzerinde bir nice bir burchlı kal‘a var idi. (17) Añā⁸ işāret itdi. Anı daķı meydāna getürdiler ki üstindeki (18) kal‘anıñ içinde bir nice āteş-endāz u hīle-bāz kişiler (19) var idi. Reşide-i ‘Arab’a⁹ ol pīli havāle kıldılar. Göñline zerre kıadar vehm (20) gelmedi. Hemān kırbandan kemān çıkarup hāne-i kemāna oķ (21) kıodı ve nazar-ı şavābla çeküp ol tiri nişāna pertāb itdi. Ya‘nī

[İ130^b]

(1) pīlūñ hortūmına eyle tıokındı ki yelegine dek batdı ve pīlūñ hortūmı (2) sīnesine yetişdi. Çün pīl¹⁰ Reşide’nüñ tır-i zaķmı yidi, hemān dönüp kaçmağa (3) yüz tıtdı.

¹ bu: -İ

² gürzin: -S

³ çaldı: çekdi İ

⁴ yire: -S

⁵ vardı: -İ

⁶ er: -S

⁷ müteħayyir: -S

⁸ añā: -İ

⁹ ‘Arab’a: -İ

¹⁰ pīl: -İ

Biraz yir¹ gıtdükden şöñra dūlāb gibi dönüp iniledi (4) dağı depesinūñ üzerine yıkıldı. Reşide-i nīk-zehre yetişüp feraından (5) bir na‘ra urdı. Pīl üstindeki ƣal‘ada yigirmi beş kiři var idi. (6) [S132^a] Dūkelisin tıgıle pāre pāre itdi ve Mañşūr sipāhlarından feryād u (7) āh ƣopdı. Çün² Reşide-i dil-āver ki yine ceng yirine gelüp (8) er taleb itdi. Mañşūr çün dest-bürdin ve ƣamle-i neberdin görđi (9) hemān-dem ƣabl-ı āsāyış ƣaldurđı ve iki leşker³ ceng yirinden dönüp (10) ārāmğāhlarına geldiler. Mañşūr Reşide-i şāhib-i zūruñ (11) cenginden bu ‘ālem-i ferāğ gözine teng görünüp serāsime vū denk ƣaldı⁴. (12) Bir zamān endişeden şöñra beglerine eyitdi: Ey emīrlar kāşki (13) bu civānı ben bilmeyeydüm ve bunuñ hūneri cismindedür. Beñzer ki (14) bu Ħamza oğlanlarındandır ki ben peder-i ‘azizümünden işitdüm ki bir vaƣt (15) Ħamza bu vilāyete geldi. Buncılayın ceng ü cidāl⁵ itdi. Mağrib’le (16) Mışır sultānlarından baş ƣarācın aldı ve ģudāvendān-ı aħbār (17) şöyle rivāyet⁶ iderler ki Mağrib vilāyetinde on iki sultān (18) vardı. Ħamza anlardan baş ƣarācın alurđı. Şimdi bu civān (19) beñzer ki Ħamza ƣavmindendür. Ben anı depelemeyeyin, ƣoyayın yürüsün (20) ammā bundan ģayrı eger kimesne dağı ola ben⁷ anı pāre pāre ideyin (21) diyüp tedbīr eyledi. **Ez-ān cānib** Ħırvān pehlevānları Reşide-i

[İ131^a]

(1) ‘Arab’uñ ƣāpūk-süvārlıgından şermsār olup du‘ālar eylerdi ve pādişāh-ı (2) Mağrib dağı derhāl buyurđı. Reşide-i dil-ārāma buyurđı⁸. Hezār esb-i tiz-gām (3) ve hezār ģulām-ı laşif-endām ve hezār kenizek-i kebg⁹-ğırām ve hezār¹⁰ dest-i (4) teşrīf tamām virdiler¹¹ ve girü¹² Reşide’ye pādişāh-ı Ħırvān¹³ eyitdi: (5) Ben¹⁴ saña ol vaƣt rağbet-i tām iderem¹⁵ ki sen¹⁶ evlenesin. Çün bu cengden (6) fāriğ

¹ yir: -S

² çün: -S

³ leşker: sipāh S

⁴ ƣaldı: oldı İ

⁵ cidāl: -S

⁶ rivāyet: -S

⁷ ben: -S

⁸ buyurđı: -İ

⁹ kebg: gelüp İ

¹⁰ hezār: -İ

¹¹ teşrīf tamām virdiler: şerīfiñ būs itdiler İ

¹² girü: eger İ

¹³ pādişāh-ı Ħırvān: -S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ iderem: olur S

¹⁶ sen: -S

olavuz, buyuruñ nikāh idelüm. [S132^b] Kızum Cemīle'yi saña 'avretlige (7) vireyin ve seni tahtuma geçürüp tāt-ı saltanatı başuña giyüreyin ve memleketi (8) saña teslīm¹ ideyin. Reşide tınmadı. Bilmez ki Reşide'nüñ cānı ve gönli (9) ve 'aqlı Seyyid² Cüneyd iledür. Kendüye eyitdi: Sultān-ı Kırvān (10) 'avret virür. Bilmez ki ben 'avretüm. Ben dağı er isterem ve cümle 'ālemi (11) Seyyid³ Cüneyd'üñ bir kılına almazam. Bu hōd vilāyet-i Kırvān kendü ile (12) bu fikri idüp ol iki nergislerin ğam nemiyle jāleveş (13) pür itdi. Reşide-i şāhib-i cemāl bu hālde iken nā-gāh kūs-ı (14) harbī çalındı ve tabl-ı darbī uruldı ve iki cānibden leşkerler şaf şaf (15) cavk cavk gürüh gürüh ālāy ālāy mevc mevc fevc fevc⁴ ārāste (16) vü pīrāste olup meymene vü meysere rāst düzen⁵ bulup evvel (17) meydāna kim gire dirlerken nā-gāh Kırvān sipāhından (18) Reşide-i 'Arab pür-sāz u seleb olup meydāna şīrāne⁶ girdi. (19) Maşāfgāha gelüp mübāriz taleb itdi. Hergiz (20) kimesne meydāna⁷ girmedi. Mansūr Reşide-i şāhib-i zūruñ (21) işinden ğazaba gelüp silāh 'aybesin diledi. Kırk dört pāre

[İ131^b]

(1) silāhla kendüzini müzeyyen kılup bir tağ gibi ata⁸ süvār oldu. Reşide-i (2) 'Arab'üñ meydānına girüp aña muķābil oldu ve Mansūr haylī gürbüz (3) erdi ve mübāriz serverdi ve silāh-şordı ve şāhib-i zūr idi ki (4) şöyle eyyāmda anuñ merd-i tamām idi. Bülend āvāz ile Reşide-i dil-nüvāza (5) eyitdi: Ey fūrū-māye ki sensin bu kadar dil-āverleri ve serverleri ki (6) benüm sipāhumdan depeledüñ 'acebā sen cānı elümden kırtara mısın diyüp (7) atını şıçradup Reşide'ye bir hamle itdi. Reşide-i çāpūk-süvār dağı aña⁹ (8) hamle itdi. [S133^a] Birbiriyle gürzler darb-ı harb idişdiler. Mā-beynlerinde (9) bī-hād hamle bātıl oldu ve rāvī şöyle rivāyet ider ki (10) Reşide gibi tīr-endāz 'ālemde yoğdı ve illā Sa'd-ı Vaķķāş-ı ser-firāz¹⁰ (11) rađiyallāhu 'anh¹¹. Derhāl kırbandan kemān çıkarup hāne-i (12) kemāna ok kodı ve nazar-ı

¹ teslīm: tesellüm İ

² 'aqlı Seyyid: -S

³ Seyyid: -S

⁴ mevc mevc fevc fevc: -S

⁵ düzen: yüzen S

⁶ şīrāne: şīrvār S

⁷ meydāna: -S

⁸ ata: -İ

⁹ aña: -İ

¹⁰ ser-firāz: ser-firāz bahādırılıktan ba' de cihāna dōrt veled getürdi İ

¹¹ 'anh: -S

şavābla çeküp ol tiri nişāna pertāb idüp ya‘ nī sine-i Manşūr’a. Manşūr tiri sipere aldı. Tır sipere¹ (13) doḡundı ve ammā te’sşir itmedi ve Reşide atını şıçradup Manşūr’uñ (14) bir cānibine daḡı geçüp bir tır daḡı pertāb itdi. Manşūr anı daḡı (15) red itdi. Reşide atını meydānda dūlāb gibi döndürdi. (16) Manşūr’a oḡ atardı ve Manşūr² red iderdi. Çün Reşide nā-gāh (17) Manşūr’ı gāfil idüp atınuñ sinesine bir oḡ şöyle urdı (18) ki oḡ atıñ sinesine gizlendi. At dūlāb gibi dönüp (19) yire düşdi. Manşūr pīyāde oldı. Reşide bir oḡ daḡı gezledi. Manşūr gözledi ki ura Manşūr³ eyitdi: Eger er iseñ sen daḡı pīyāde ol ki (20) ‘Arab ıatında ‘aybdur ki biri pīyāde biri süvār ola daḡı ceng ideler. (21) Benüm yaḡınüm vardur ki sen ‘Arab’sın. Reşide-i şāḡib-i cemāl derḡāl

[I132^a]

(1) atından inüp pīyāde oldı. Manşūr’la Reşide birbirinüñ kemerinden tıtdılar. (2) Miyān-ı meydānda çarḡ gibi ḡaylī⁴ gerdiş gösterdiler. İki leşker birbirine berāber tırup (3) ceng cidāl idüp⁵ bunlaruñ temāşāsın iderlerdi. Bunlar daḡı birbirine (4) şol ıadar kuvvet ve diḡḡat eylediler⁶ ki kemer-bendleri kırıldı ve ḡūnları (5) nāḡunları dibinden revāne oldı ve ‘araḡa ḡarḡ oldılar. Hīç birbirine (6) zafer bulmadılar. İkişi daḡı dil-ḡaste ve dem-beste olup ḡāyet şuşamışlardı. (7) Birbirinden bir dem mühlet taleb itdiler ki [S133^b] rāḡat bulup⁷ yine tıtuşalar. (8) Birbirinden el çeküp örü tırdılar. Manşūr’uñ teşneligden yüzi (9) ıatrān gibi siyāh olmışdı ve yüzine bir nesne bağlamışdı ve ḡubār (10) yüzinde şöyle idi kim ḡakdan fark olınmazdı. Reşide’nüñ (11) yüzi çok ceng itdüğinden kızıl ḡüle dönmişdi. Ammā yüzi (12) niḡāblaydı. Manşūr’a berāber oturmışdı ve Sultān Manşūr, Reşide’nüñ (13) kuvvetinden ve diḡḡatından müte‘accib ü müteḡayyir⁸ ıalmışdı ve daḡı kendüye eyidürdi kim (14) tā⁹ ben taḡt-ı salḡanata oturalı elli kerreden ziyāde ceng itmişemdür (15) ve illā nāmdār pehlevānla tıtuşmışamdur. Hīç birisi benüm kuvvetüme ve diḡḡatüme (16) bir sā‘ at tāḡat getürmemişlerdür. Güreşmekde şöyle taşavvur iderdüm ki (17) bir taḡı

¹ pertāb idüp ya‘ nī sine-i Manşūr’a. Manşūr tiri sipere aldı. Tır sipere: -İ

² Manşūr: Reşide İ

³ pīyāde oldı. Reşide bir oḡ daḡı gezledi. Manşūr gözledi ki ura Manşūr: eger İ

⁴ ḡaylī: -İ

⁵ ceng cidāl idüp: -S

⁶ eylediler: iderlerdi S

⁷ bulup: olup İ

⁸ müteḡayyir: -İ

⁹ tā: -İ

tıtsam yirinden irem gibi gelürdi. Şimdi hîç (18) bir¹ nev² le bu nev²-civāna ben³ cevāb virmedüm ve işitmişemdür ki bu rûzgārda (19) diyār-ı Hicāz'da Hamza hışımlarından bir civān peydā olmuşdur. Cüneyd⁴ eyidürlermiş (20) ki dil-āverlikde Hamza kadardur. Ammā Reşide-i 'Arab'a 'āşık olmuşdur. (21) Reşide-i 'Arab'ı dağı periler kaptmışlardır. Ol dağı anuñ talebinden etrāf-ı 'ālemde

[İ132^b]

(1) āvāre ser-gerdān olmuşdur. Benüm bir⁵ oğlum vardır ve bir gün şehrimüzde bir (2) merd-i⁶ seyyāh geldi. Bir cāmesi var idi. Anda Reşide-i Şeybān'ın (3) şüreti nakş olunmışdı. Oğlum ol şüreti görüp 'āşık oldu. (4) Hezār har-vār⁷ zer ü cevher dürer-i gurer⁸ aña şir-bahā⁹ gönderdüm. Ol kabûl itmedi. (5) Diledüm ki varam ol kavmi helāk idem ve şehrini hāke berāber eyleyem (6) ve yir yüzinden āşarını getürem ve Reşide-i 'Arab'ı bu yaña çeküp şehriime (7) [S134^a] getürem. Ey civān-ı A' rābī ve ammā ben şöyle işitdüm kim Reşide-i 'Arab'ı (8) periler kaptmışlardır ve Seyyid¹⁰ Cüneyd anuñçün Medīne şehrinden gitmişdür. (9) Cihānı geşt ider. Andan bir eşer bula ve yāhūd bir haber ala. Şimdi (10) sen Hicāz'dan mısın, bu mācerādan bilür misin? Reşide eyitdi: Ben hîç (11) bilmezin. Hemān güreş tutmak bilürin. Tırı gel tā güreş tutalum. (12) Kışsayı ko hüccet tutma ve sözi dırāz itme. Bunı ki sen (13) dırsın ben anı aılamazın. Yine yirlerinden tırı gelüp (14) birbiriyle tutuşdılar ve Reşide çün¹¹ nihāl-i tāze ve Manşūr çün dıraht-ı (15) bī-endāze birbiriyle tutuşup¹² şol kadar kuvvet ve diğkat eylediler (16) kim kan cümle endāmlarından revān oldu ve dağı (17) hîç birbirine zafer bulmadılar. Nā-gāh Manşūr'ın ayağı köstebek (18) delüğine geçüp düşdi. Reşide-i 'Arab Manşūr'ın sinesi üzerine (19) çıkup oturdı ve hancer-i ābdārın çıkarup diledi ki ol serdārın (20) başını kese. Sultān Manşūr eyitdi: Ey civān sen beni (21) merdānelikle başmaduñ ki öldüresin. Eger öldürür isen

¹ bir: -S

² nev: -S

³ ben: -S

⁴ Cüneyd: -S

⁵ bir: -S

⁶ merd-i: bir İ

⁷ har-vār: -İ

⁸ dürer-i gurer: -S

⁹ şir-bahā: şehr ü bahā İ

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ çün: -İ

¹² tutuşup: dürüşüp İ

[İ133^a]

(1) merdānelik¹ degüldür. Reşide Manşür'ün bu sözünü işidüp (2) sinesi üzerinden tırı geldi ve eyitdi: Bu nevbet seni (3) āzād itdüm. Manşür anuñ civān-merdliginden 'acebe qaldı ve hezār hacāletle (4) yirinden tırı geldi ve 'azm itdi ki gide. Reşide eyitdi: (5) Qanda gidersin? Gel bir nevbet güreşelüm tā bugün bu iki (6) leşkeri bār-ı ğamdan berī idelüm. Eger ben seni depelersem (7) cihān halkı benüm fermānumda olur ve leşkerüne hıç söz söylemeyem (8) ve içlerinden birisin üzerlerine nā'ibüm idinem ve eger sen beni (9) depelerseñ [S134^b] buncılayın ile sultān. Manşür anuñ dilirliginden² 'acebe (10) qaldı ve yine³ kendüye eyitdi: Eger ben bunuñ elinden halāş bulursam (11) min-ba'd hergiz ben⁴ bunuñ cengine gelmeyem. Manşür eyitdi: Ey civān-ı (12) A' rābī şimdi vaqt muzāyıkdur, aḡşām yaqındur⁵. Yarın 'ale's-şabāḡ (13) yine meydāna şirāne⁶ girüp senüñle dutuşavuz⁷ ve işi tamām (14) idevüz. Reşide eyitdi: Ey Manşür bugün cānı iletmiş tut (15) ammā yarın ne iş işlersin ki bir hüccetüñ yok diyüp (16) birbirinden ayrıldılar. Çün⁸ dönüp ārāmgāhlarına geldiler. (17) Reşide ' Abdü'l-mü'min sultānuñ⁹ öninde zemīn būs¹⁰ idüp geçdi, (18) kürsisine oturdı. ' Abdü'l-mü'min daḡı tırı geldi. Reşide-i ' Arab'ı kenāra (19) çeküp ruḡsārını öpdı ve istimālet idüp geldi. Yine taḡta geçüp¹¹ oturdı. Şöyle ki halk andan 'acebe geldiler ve buyurdılar tā hezār (20) tabaḡ pür zer ü sīm Reşide-i ' Arab'ın üzerine nişār itdiler. **Ez-ān cānib** (21) Sultān Manşür ḡor hacil ḡāksār olup leşkerġahına geldi.

[İ133^b]

(1) Hıç söz söylemedi tā bir sā' at geçdükdēn şonra eyitdi: Vüzerā-yı küberāsını (2) kıġıruñ gelsünler didi. Derḡāl ḡāzır itdiler. Manşür vezīrlar ve kebīrlarına¹² eyitdi (3) ki bugün benüm üzerime muḡālefet düşdi kim 'ömrümde görmedüġümü (4) bugün

¹ merdānelik: erlik S

² dilirliginden: dirliğine İ

³ yine: gine İ

⁴ ben: -İ

⁵ aḡşām yaqındur: aḡşamdur İ

⁶ şirāne: -S

⁷ dutuşavuz: dürüşevüz İ

⁸ çün: -S

⁹ sultānuñ: -İ

¹⁰ zemīn būs: būs-ı zemīn İ

¹¹ ruḡsārını öpdı ve istimālet idüp geldi. Yine taḡta geçüp: -İ

¹² kebīrlarına: -İ

gördüm ki hîç bir¹ sultân ve pehlevân benüm arķamı yire getürmiş (5) degüldi. Bugün bir Hicâzî civân arķamı yire getürdi. Hezâr hîle vü (6) destânla ol civânun destinden reste oldum. Yoķsa dest-bâ-deste² (7) idüp öldürse olurdı ki ve şad [S135^a] hezârân³ rahmet anuñ (8) cānına ve anuñ⁴ civân-merdligine olsun ki baña teraħħum⁵ idüp depelemedi (9) ve benüm başumı kereminden bağışladı. Şimdi çäre oldur ki yarın (10) kaçavuz ve yine vilāyetümüze varavuz. Anuñ başı ħarācın istemeyevüz ve eger (11) bir nesne virmek gerek⁶ olursa virevüz diyüp zār zār ağladı (12) ve cānından ve ħānmāndan⁷ ümizsin kesmişdi. Oğlı ħod Reşide (13) ‘aşķından dīvāne olmuşdı ve eline ve ayağına zencir urulmuşdı. (14) Rüz şeb Reşide’nün naķşını berāberinde koyup zār zār ağlardı (15) ve yüregın nār-ı ħasretle tağlardı ve bu vāķı‘a atasının önüne (16) gelmişdi. Ol gice endişe eyledi ki çün şabāħ ola, şulħ itmekçün (17) ādem göndere ve baş ħarācın ihtiyār ide. Çün şubħ-ı şādık (18) oldu. Ufķ Maşrıķ’dan rüşenālık āşinālığın gösterdi. Nā-gāh (19) bir peyk-i rāh Sultān Maşūr’un otağına girüp aña müjdegānī (20) virdi ki Tāvisyān⁸ ceziresinden zengī Āhenser firāvān leşkerle (21) üşte geldi. Bu Āhenser bir zengīdi ki yigirmi beş arşın ķāmeti var idi

[İ134^a]

(1) ve cesāmeti aña göre idi. Başı bir⁹ künbete beñzerdi ve gözleri ķanla tölmiş¹⁰ teğāra (2) beñzerdi ve ķulağı maţbaħ yalağına beñzerdi. İki tutağı deve (3) ķuşı örgücine beñzerdi ve ķarnı daħı ħusrevānī küpe beñzerdi (4) ve ayağları mermer direge beñzerdi ve bir müfred ħarīfdi¹¹ ki eger dīv göreydi (5) andan¹² ürkeydi. Bu ħaber yetişmemişdi ki Sultān Maşūr ‘Abdü’l-mü’mīn’ün (6) cengine gitmişdür. Āhenser daħı leşker çeküp Maşūr’a nāşır olmağa gelürdi. (7) Maşūr çün bu ħaberi işitdi şöyle mesrūr oldu ki [S135^b] vaşf (8) itmek olmaz tā peyk ile bu sözde¹³ iken

¹ bir: -S

² dest-bâ-deste: dest pā-beste S

³ hezārān: hezār S

⁴ cānına ve anuñ: -S

⁵ teraħħum: rahm İ

⁶ gerek: -S

⁷ ħānmāndan: -S

⁸ Tāvisyān: Tāvistān İ

⁹ bir: -İ

¹⁰ tölmiş: -İ

¹¹ ħarīfdi: zengīdi İ

¹² andan: -İ

¹³ sözde: serverde İ

Āhenser dahı yetiřdi. Manřūr (9) hezār¹ cevrlle istiķbāl itdi. Getürüp ķondurdu tā yedi gün (10) řabr gösterdiler ki yol zaķmeti zā² il olmak mařlaķatı iķün cenge (11) āheng itdiler. Derķāl buyurdu, ķūs-ı ķarбі ķaldılar. Cümle esbāb (12) u silāķ-pūř olup cūřa geldiler ve Āhenser hīķ ata binmezdi. (13) Ol sebebden ki anı² at götürmezdi. Ammā ol bir siyāhdı ki yügrük (14) atı yeter tıtar ve yire ķalardı. Anuñ silāķı hemān³ bir sūtün idi. (15) Her kime ki bir⁴ ursa ķālın dıķer-gün olurdu⁵. Ol ‘amüduñ (16) bařında āheni var idi ki on merd-i zürmend yirden bir⁶ zerre ķadar (17) bülend idemezlerdi. Ćün iki ķarafdan ķūs-ı ķarbīler ve ķabl-ı⁷ ķarbīler ķalındı. (18) řaflar ķekildi ve ālāylar düzüldi ve ‘alemler ķözüldi. İki leřker ķalkı (19) naķar ber-meydān idüp tırurlarken nā-gāh Āhenser-i siyāh ol (20) ‘amüd-ı siyāh⁸ āhen-seri omuzına alup⁹ meydāna girdi¹⁰ ve bir zırh-ı nīmķe giymiř. Dizi¹¹ (21) gözinde hīķ řemřir tır aña te³řir itmezdi. Ol sebebden Āhenser eyidürlerdi.

[İ134^b]

(1) ‘Abdü’l-mü’mīn sultān Ćün ol siyāhı gördi, ıāyet ķorķup Reřide-i dil-āvere (2) eyitdi: Ey cān-ı peder bu zengīnūñ heybetinden benüm yüzümüñ¹² rengi gitdi (3) ve ıāyet ķorķdum diyü Reřide-i dil-āvere didi. Kerem eyle bu zengīnūñ cengine (4) varma vāz-gel tā evvelki gibi bařumuz ķarācını üzerümüze alalum. Sultān (5) Manřūr’la řulķ idelüm ve cümle ‘ālemde āferīde hīķ bu siyāha cevāb (6) viremez. Ben bu¹³ siyāhuñ [S136^a] ķavfindan ķarāc ihtiyār itdüm. Bu ādemī degüldür. (7) Her gün beř koyun yir¹⁴ ve yüz batman etmek ve dōrt beř¹⁵ tulum süci (8) iķerdi. Ķāmeti ve cesāmeti görinü tıtur ve hīķ at getüremez (9) ve eger segirde yügrük atı tutar ve āhūya yeter tıtar ve cemī‘ ‘ōmrinde (10) hīķ ayaķına pā-pūř giymiř degüldür. Ayaķınuñ altı at tıtoynaķı (11) gibidür. řimdi bu zer ü ni‘ met yā ne mařlaķata yarar.

¹ hezār: her S

² anı: ol zengī S

³ hemān: -İ

⁴ bir: -S

⁵ olurdu: iderdi S

⁶ bir: -İ

⁷ ķabl-ı: -İ

⁸ siyāh: -S

⁹ alup: olup İ

¹⁰ meydāna girdi: -İ

¹¹ dizi: -İ

¹² yüzümüñ: yüregüm İ

¹³ bu: -İ

¹⁴ yir: -S

¹⁵ dōrt beş: bir iki S

Anuñçündür kim (12) her dem dostlarla qarīb olup düşmenlerden ba‘īd olasın. (13) İmdi cenge āheng itme, қо tā baş hārācın virelüm. Senüñ ve benüm dağı (14) Müselmānlaruñ cānlarını altun ile şatun alalum, tā¹ ki rāhat-ı cān² (15) olam ve Reşīde-i şīr-dil güldi ve eyitdi: Zer virme ki (16) ben giderem³ ol siyāhuñ hālını tebāh iderem ve sen hīç havf itme (17) ve endīşe itme ki ben Āhenser’den ve anuñ pūlād dest-i çubından (18) bize⁴ pervā itmezem. Be-‘ināyet-i Cebbār⁵ gör ol murdārı niçe hāksār (19) eylerem didi⁶. ‘Abdü’l-mü’min anuñ ayağına düşüp feryād itdi (20) ve eyitdi: Ey ferzend-i dil-bend ben seni anuñ önüne varmağa qomazam (21) ki ol bir siyāh-ı sehmākdur. ‘Ālem halkından bī-pākdur ve mümkündür ki

[İ135^a]

(1) seni meydānda pāre pāre idüp loğma loğma yiye dağı henüz qarnı toymaya. (2) Bunı didi ve dağı ağladı ve Reşīde-i ‘Arab’ı ol⁷ esirger ki meydāna (3) girmeye ve Reşīde’nüñ elin eline aldı. Muħkem tutmuşdı, şalıvirmezdi (4) ki meydāna gire ve Āhenser meydānı ser-te-ser geşt iderdi (5) ve hurūş cūş⁸ idüp na‘ralar ururdu. Ceng itmege er taleb iderdi. (6) Nā-gāh ‘Abdü’l-mü’min sipāhından bir süvār meydāna girdi tā ki anuñ ile (7) [S136^b] maşāf ide ve Āhenser kūh-ı Qāf dīvi gibi ‘amūd-ı āhen-serin fer-ā-fer (8) çevürürdi ki tā anı ura. Hemān ol süvār firār ihtiyār itdi ve Āhenser (9) ol ‘amūdı ardınca pertāb itdi, urdu. Şöyle ki dört ayağı (10) üzre tırdığı gibi cemī‘ a‘zāsını⁹ hırd itdi¹⁰ ve atı mürd olup yire düşdi. (11) Ol dil-āver atdan ayrulup gidivirdi. Çün¹¹ siyāh yetişüp (12) ayağı altına alup hırd mürd itdi. Bir merd dağı meydāna girdi ki (13) anuñ ile neberd ide¹². Āhenser aña hāmle idicek qarār idemeyüp (14) firār ihtiyār itdi ve çün¹³ siyāh aña dağı yetişüp bir eliyle atınuñ (15) kuyruğına yapışıp tırgırdı. Ol bir eliyle arqasına urup (16) düşürdi ve tız ayağı altına alup anı dağı hırd u mürd itdi. Andan (17) sonra hīç āferīdenüñ tākātı yoğdı ki

¹ tā: -S

² cān: -S

³ giderem: varam Ī

⁴ bize: -S

⁵ Cebbār: Ĥudā Ī

⁶ didi: -S

⁷ ol: -S

⁸ cūş: -Ī

⁹ cemī‘ a‘zāsını: -Ī

¹⁰ itdi: -Ī

¹¹ çün: -S

¹² ide: -Ī

¹³ çün: -S

anuñ cengine gire. (18) Çün¹ Reşide-i ‘Arab feryād idüp andlar içüp eger baña destür (19) virmezseñ kendümi helāk iderin. ‘Abdü’l-mü’mīn gördi ki (20) men‘ idemez kām nā-kām destür virdi ve Reşide eyitdi²: Ey (21) sultān-ı Kırvān benüm rān rikābuma³ lāyık bir fā’ik at gerekdür ki bunuñla ceng

[İ135^b]

(1) idem. ‘Abdü’l-mü’mīn eyitdi: Benüm atum vardır ki hīç bir emīrde ve bir şāh-ı dilīrde (2) yokdur. Ancılayın at⁴ senden ‘aziz degüldür diyüp buyurdı. Ol atı (3) getürdiler. Reşide-i ‘Arab görüp ‘acebe kıldı. Kamış kulaqlı zühre (4) gözlü ay alunlu yıl giñ göğüslü taş toynaqlı demür yürekli (5) degirmi buñlu depe şağrılı kışa tülü kemer boyunlu ve ibrişim yāllu (6) ve ra‘d āvāzlu berķ segirdiñlü güneş yürüyüşlü [S137^a] bir atdur ki (7) hīç ele girmez. Reşide-i ‘Arab gāyet tarabından bir na‘ra urdı ki (8) nice kişinüñ zehresi çāk oldu ve hāke düşdi. Derhāl (9) egerlediler ve başına licām geçürüp Reşide-i ‘Arab’uñ⁵ öñine (10) getürdiler. Reşide-i dil-ārām dağı rikāba kadem koyup māh-ı tamām (11) gibi süvār oldu. Hemān mehmūza alup şıçratdı ve at dağı (12) ‘uqāb gibi getürüldi ve kendüni meydāna pertāb (13) itdi. Reşide-i ‘Arab kırbandan kemān çıkarup zih (14) virdi ve tır-keşden ok çıkarup hāne-i kemāna kōdı ve (15) ol siyāha nigāh itdi. Hergiz anuñ gibi gürbüz siyāh (16) görmiş degüldi. ‘Acebe kıldı. Kendü ile endişe eyledi ki (17) *el-‘iyāzū bi’llāh* eger ben siyāhuñ eline düşem bir loğma gibi (18) yir. Siyāh dağı Reşide-i ‘Arab’ı görüp bir na‘ra urdı ki iki leşkerüñ (19) atları ürkdi ve küh-ı şahrāya lerze düşdi. Andan soñra (20) Reşide-i ‘Arab’a siyāh ejderhā gibi kıjgırup karşı vardı. (21) Halāyık siyāhuñ mehābetini ve şalābetini görüp Reşide-i ‘Arab için

[İ136^a]

(1) āh u feryād itdiler ve zār zār ağlayup Hāk Te‘ālā hāzretini yād itdiler. (2) Reşide-i ser-firāzla zengī-i Āhenser cenge āğāz itdiler⁶ ve nā-gāh Āhenser⁷ (3) ‘amūd-serini başı üzre çevürüp Reşide’ye hāmle eyledi. Reşide (4) dağı diledi ki tiri pertāb eyleye, kendüye eyitdi: Hele bu nābe-kāruñ (5) hāmlesin red ideyin diyince nā-gāh ol siyāh

¹ çün: -S

² eyitdi: -İ

³ benüm rān rikābuma: baña İ

⁴ at: at ve ol at S

⁵ ‘Arab’uñ: -İ

⁶ itdiler: eylediler S

⁷ ser: -S

‘amūdı Reşide’nün (6) üzerine indürdi ve Reşide atun arkasına memeleri üzerine yatup (7) aşağı sarıldı. Ol nā-ḥalef siyāh ‘amūdı muḥarrif şalmışdı. ‘Amūd (8) geçüp yire yedi¹ arış miqdārı [S137^b] gömüldi ve yir şarşıldı. (9) Reşide-i çāpūk çün yine atına süvār oldı². Hemān ḥāne-i kemāna (10) okı kodı. Çeküp nazar-ı şavābla ol tiri nişāna pertāb (11) itdi ya‘ nī dest-i düşmāna. Ok siyāhuñ eli üstine toḵunup (12) arkasından çıkdı, gitdi. Hemān eli aşıldı ve ditreyüp feryād itdi ve ol hergiz tır kemān zaḥmın görmüş degüldi. Ol bir elin uzatdı ki³ (13) ‘amūdı yirinden kıldura daḥı Reşide-i ‘Arab’a darb yidüre. Reşide-i (14) ‘Arab bir ok daḥı atdı. Sağ elinün sâ‘idine urdı, siyāh çarḥ (15) gibi dönüp bir na‘ra urdı. ‘Amūdı bıraḡup daḥı Reşide’nün (16) ardına düşdi ki yete, tuta. Reşide dūlāb⁴ gibi ol (17) siyāhuñ dā’iresin devr eylerdi. İki leşkerün ḥalkı Reşide’nün işinde (18) ‘acebe kıldılar. Reşide-i dil-āverün tehevvrine nigerānlardı ve Reşide-i nīk-zehre (19) bir kerre daḥı fırsat u ruḥşat virmişdi. Çün zengī-i (20) Āhenser’i ḡāfil gördi. Hemān kemāna ok kodı, (21) nişāna pertāb itdi, ya‘ nī siyāhuñ dizi gözine. Eyle doḡundı ki

[İ136^b]

(1) tır nişfına dek batdı. Şöyle ki gūyā taş⁵ taşa doḡundı. Siyāhuñ (2) kemūgi āvāzını iki leşker ḥalkı işitdi. Siyāh dizi derdinden āh idüp (3) çökdi, oturdı. Ağlamağa başladı ve diledi ki yine tura (4) gele tura gelmedi. Yire yatup ayakların uzatdı ve daḥı (5) giryān olup amān diledi, eyitdi⁶: Ey civān-ı ‘Arab ne ‘aceb (6) iş işledün didi⁷. Baña bir⁸ zaḥm daḥı urma ki senün kuluñ (7) olayım. Gel benüm elüm arduma çevürüp bağla. Ḥalāyık siyāhdan ol sözi (8) işitdiler, ḳahḳaha ile [S138^a] gülüşdiler⁹. Reşide-i dil-ārām¹⁰ daḥı siyāh Āhenser’ün (9) başı ucına gelüp tırdı. Siyāh Reşide öninde (10) secdeye vardı **ve rāvī şöyle rivāyet ider ki** (11) çün söz bu yire yetişdi. Ḥalīfe ḳahḳahaya düşdi ve eyitdi: (12) Ey Ebū Ḥafş söyle görelüm didi¹¹. Reşide ol siyāhı (13) n’eyler? Ebū Ḥafş eyitdi: Siyāh Reşide’ye secde iderdi. Reşide (14)

¹ yedi: -İ

² süvār oldı: binüp S

³ feryād itdi ve ol hergiz tır kemān zaḥmın görmüş degüldi. Ol bir elin uzatdı ki: -İ

⁴ dūlāb: rūbāh S

⁵ taş: -İ

⁶ eyitdi: -S

⁷ didi: -S

⁸ bir: -İ

⁹ gülüşdiler: güldiler İ

¹⁰ ārām: āver S

¹¹ didi: -S

siyāhuñ eṭṭāfını atla ṭolanurdi. Yine kendünün ol (15) āhen-ser ‘amūdla dögerdi ve zengī amān ṭaleb iderdi. (16) Reṣīde bī-rahm tehḍid ü sehm ururdi ve iki leşker ḥalkı Reṣīde’nün (17) bu işine gülüşürlerdi. ‘Ākıbet Reṣīde’nün siyāha özi (18) göyündi ve āb-ı rahmla ġazabı¹ āteşi söyündi. Çağırdı bir gürüh (19) dil-āverler gelüp siyāhuñ elin ve ayağıñ muḥkem bend (20) itdiler ve endāmılarından oḡların çıkardılar ve anı bir nice kişi (21) pīl leşi gibi süriyü süriyü leşkerġaha getürdiler

[İ137^a]

(1) ve zaḥmlarına merhem koyup tīmār eylediler. Zaḥmları oñuldi ammā (2) eli ve ayağı noḡşān üzerine oldı. Elinün barmaḡları ḡurudı (3) ve ayağı leng ḡaldı². **Ez-ān cānīb** Sulṭān Manşūr çün bu ḡālī (4) gördi. Reṣīde’nün heybetinden mecālī ḡalmayup endāmına lerze (5) düşdi ve göñlini ni‘met ü māl dan ve salṭanat-ı celāldan götürdi (6) ve çün gice oldı. Bir sā‘at ārām idüp nişf-ı leylde süvār (7) olup ḡarār idemeyüp firārī iḡtiyār itdi ve ḡayme vü ḡargāḡı (8) yirinde koyup gitdi. Leşker daḡı ‘aḡabince gitdiler³. Çün şabāḡ (9) oldı, mişbāḡ-ı felek eşbāḡ-ı⁴ ‘āleme ziyā virdi. Ḥalāyık daḡı birbirin gördi. (10) [S138^b] ‘Abdü’l-mü’mīn leşkeri gördiler Sulṭān Manşūr’uñ ḡayme ḡargāḡ (11) yirlerinde ber-ḡarār ve kendüleri firārī iḡtiyār itmişler ve ḡayme ḡargāḡ (12) ve māl u ni‘met kemā-hiye⁵ yirlerinde koyup gitmişler. Hiç āferīde ḡalmamışdı. (13) Şöyle ki ol diyāruñ kūh-ı şahrāsı ḡayme vü ḡargāḡ ile mā-lā-māl (14) olmışdı. ‘Abdü’l-mü’mīn sulṭān⁶ leşkerine işāret eyledi. Ġāret eylediler. (15) Şol ḡadar māl u menāl u ni‘met-mişāl⁷ u ḡil‘at buldılar ki vaşf olınmazdı. (16) Reṣīde-i dil-ārām⁸ eyitdi: Eger eyle⁹ olmayaydı ki ben ululardan işitdüm kim (17) Ḥamza bin ‘Abdü’l-muṭṭalib raḡīyallāhu ‘anh dimişdür kim herġiz ḡaçışır (18) leşkerün ‘aḡabince gitmek olmaz. Ben varurdum, Manşūr’uñ başın getürürdüm. (19) Ammā ol¹⁰ erenler sulṭānı Ḥamza’nuñ sözi ḡılāfın itmek revā degüldür. (20) Ol¹¹

¹ ġazabı: -İ

² ḡaldı: oldı İ

³ gitdiler: ile itdi S

⁴ felek eşbāḡ-ı: -İ

⁵ kemā-hiye: kemā-hū İ

⁶ sulṭān: -İ

⁷ mişāl: -İ

⁸ ārām: ārā S

⁹ eyle: -İ

¹⁰ ammā ol: -S

¹¹ ol: -İ

hergiz hılāfına vācib dimemişdür ve şecā‘at u saḥāvet ü kerāmet¹ ü şadākat (21) itmek aña sezāvārdur. Biz² anuñ na‘l-ı ḥākine degmezüz. Bunı diyüp

[İ137^b]

(1) leşkerghāhuñ tārācın iderlerdi. Güyā bunca yıllar³ alınan ḥarāc māludur ki Ḥuzā-yı (2) ‘azze ve celle yirine kōdı. Bu maḥalli unutma yine gelürüz biz bu yaña. (3) **Kıssa-i Seyyid Cüneyd** ki hezār-bār⁴ ḥaz̄z-ı nefsaniden yigdür cāna ḥışsa bağışlayup gönüle (4) perveriş virür. **Kıṭ‘a:**

Bu maḥalli ḥāṭıruñda tut ferāmūş (5) eyleme

Güş kıl tā saña⁵ bir ğayrı ḥikāyet ideyin

İdeyin⁶ [taḥrīr] gönülün levḥine ey şehr-yār

(6) Ḥüb taḥrīrile rāviden rivāyet ideyin

Kıssa-i diğeri: (7) **Çün⁷ Ebū⁸ Ḥafş-ı Kūfi raḥmetu’llāh** şöyle rivāyet ider ki çün⁹ Seyyid (8) Cüneyd [S139^a] Mülūkāl-ı dīvūñ ḥabsgāhındaki ol şahrāda idi. Anda ten tenhāydı (9) ve ayağında bend-i girān ve rüz şeb Qur’ān okurdu. Qur’ān-ı ‘azīmūñ¹⁰ (10) berekātında hiç dīvler aña zafer bulmayup ol tarafa ḥareket idemezlerdi. (11) Ammā beyābānda bī-āb u nān başı kaba ve yalın ayak ser-gerdān gezerdi. (12) Pīrāhen yirine nīmçe-i zırh giymişdi. Ol zırh daḥı āftābuñ tābından (13) şöyle kızardı ki a‘zāsını yaḥardı. Ol şahrānuñ daḥı ıssı kumı (14) ṭabānın göyündürürdi. Şöyle ki acısı depesine çıkardı. (15) Ol kum daḥı iri ve keskin sırça ḥurdesi gibiydi (16) ki ṭabānını pāre pāre ṭoğrardı¹¹. Seyyid Cüneyd anuñ gibi (17) şahrāda ki vaşf itdük mecrūḥ ḥūnīn ki her kanda¹² (18) qademi hezār enīnle kōrdı ve āb u nān yoğdı ki yiyüp (19) cānına kuvvet olaydı. Be-ğāyet za‘īf ü naḥīf oldu. Her vakt ki (20)

¹ kerāmet: -İ

² biz: ben İ

³ yıllar: -İ

⁴ hezār-bār: -İ

⁵ saña: ki İ

⁶ ideyin: -İ

⁷ çün: -S

⁸ Ebū: -İ

⁹ çün: -İ

¹⁰ ‘azīmūñ: -S

¹¹ pāre pāre ṭoğrardı: ṭoğrardı pāre pāre iderdi İ

¹² kanda: -S

acığaydı ot kökcügezlerden kazup çıkarup yirdi tā bir pāre kuvvet (21) tutardı. Ol beyābān-ı bī-pāyānda¹ her gün bir ferseng yir yürürdü² ve iki ferseng

[İ138^a]

(1) yir yürürdi ve bir an tilāvet-i Qur'an'dan gāfil³ degüldi. Bir iki üç (2) gün giderdi. Ancak bir kerre şuya yetişürdi. Ol daḥı gāyet acıydı şürıdı⁴ ve ğusl idüp (3) vuzū alurdu ve geçmiş namāzın kazā idüp yine revāne olurdu. (4) Her menzile ki varurıdı dīvler aña kaşd iderlerdi, helāk eyleyeler. (5) Ammā zafer bulmazlardı. Zīrā⁵ Seyyid Cüneyd her laḥza Hudā'nun zikrinden (6) ḥālī degüldi ve her dem ayaklarından kan revān olurdu ki (7) ol şırça gibi keskin kumlar ayağına batardı ve yalın (8) ayak başı kaba⁶ ol kumuñ üzerinde çār-nā-çār [S139^b] yürürdi ve tā şol (9) deñlü yürürdi ki tākātı tāk olurdu. Kaṭ'ā bir adım admaz (10) olurdu. 'Ākıbet ol keskin ıssı kumuñ üzerine (11) yaturdı ve diliyle şehādet kelimesin getirüp Muhammed Muştafā'ya (12) şalavāt getirürdi. Şöyle zebūn oldu ki ol Ḥālīk-ı (13) bī-çūnuñ bārgāhına yüzün süriyüp cümle enbiyā vü evliyāyı şefi' (14) getirürdi. Ol Pādişāh-ı bī-niyāza şol kadar⁷ sūz güdāz⁸ u niyāz 'arz (15) itdi. Şöyle ki nā-tüvānlığından kendüden giderdi. (16) Nā-gāh şebāngāh irdi ve aḥşām şovucağı oldu ve havā serde (17) yüz tutdı. Ol vaḳt bir pāre ifākat buldı⁹ ve bedenine şol kadar¹⁰ kuvvet geldi ki Seyyid (18) Cüneyd tırı gelüp oturdu. Hemān-dem¹¹ elin du'āya (19) kaldurup Huzā'ya tazarru' gösterdi ve zār zār ağladı. (20) Hemān-dem göklere ve melekūta¹² ve Melā'ike-i muḳarrebe ğulgüle düşdi (21) ve ervāḥ-ı enbiyā vü mürsel¹³ Rabbü'l-ālemīn ḥazretinüñ bārgāhında şefā' ata

¹ bī-pāyānda: -İ

² yir yürürdi: -S

³ gāfil: ḥālī İ

⁴ ol daḥı gāyet acıydı şürıdı: -İ

⁵ zīrā: İ

⁶ başı kaba: -S

⁷ şol kadar: -S

⁸ sūz güdāz: -İ

⁹ ifākat buldı: -İ

¹⁰ şol kadar: -İ

¹¹ dem: -S

¹² melekūta: -İ

¹³ mürsel: -İ

[İ138^b]

(1) tırdılar. Derhāl bāb-ı Huzā'dan du'ālar müstecāb oldu. (2) Seyyid Cüneyd girye vü zārda iken h'āba vardı. **Emīrū'l-mü'minīn** (3) 'Alī İbn Ebī¹ Tālīb raḍiyallāhu 'anh vāḳı' asına girüp (4) başı ucına geldi ve anı kenāra çeküp eyitdi: Ey (5) 'ammüm oğlu niçesin bu zahmet-i bī-nihāyetle? Müjde olsun saña ki (6) Ma'būd celle ve 'ālā senden hoşnūddur ve Resūl 'aleyhi's-selām (7) senden daḡı rāzıdur ki bu kadar guşşalarda Huzā'nuñ (8) zıkrinden gāfil olmaduñ ve şeyātın kavline kā'il olmaduñ. (9) Bunı didi ve daḡı evvel ol Peygāmbere'ñ öğretdüğü (10) du'ā Seyyid² Cüneyd'ñ yādından gitmişdi. [S140^a] Ol du'āyı yine diyelüm (11) ki ḡatırında olup fā'ide ola. Du'ā budur: *İlāhī kaṭretun min- (12) biḡār-ı cūdik tekfini ve zerretun min-niṣāri 'afvik ta'fini* (13) derhāl Seyyid Cüneyd uyḡudan uyandı ve emīrū'l-mü'minīn'ñ berekāt u (14) kerāmāt ile³ bedenine bir kuvvet geldi ki şıḡhatda da (15) hergiz görmemişdi. Derhāl ol meleki⁴ ki evvel bir beyābānda (16) görmüşdi, ol ferişte⁵ ol enārdan bir enār virdi daḡı (17) nā-bedīd oldu. Seyyid Cüneyd'e dīvler bir mīḡ virdilerdi ki yirden bīḡ kazup çıkarup yiye. Ol mīḡle ayaḡındaḡı bendin bozup⁶ yine beyābāna revāne oldu. Kırk (18) gün ve kırk gice yürüdi. Nā-gāḡ bir seḡergāḡ (19) bir deryā kenārına yetişdi ve deryāya yakın varıcak çok (20) ricāl gördi. Firāvān māllarla tıururlar. Anlar çün Seyyid Cüneyd'i (21) gördiler. 'Acebe ḡaldılar ve eyitdiler: Ey kişi⁷ sen kimsin ve ne yirden gelürsin?

[İ139^a]

(1) Seyyid⁸ Cüneyd ḡāl-i mācerādan ba'zın beyān eyledi ve bāḡisın nihān (2) itdi. Meger⁹ ol ḡavm Yahūdī'lerdi. Bī-ḡad māl u ni'etleri vardı. Eyitdiler: (3) Ey civān şimdi gel. Sen bize bir ḡaṭ vir ve iḡrār eyle kim bir yıl (4) ḡizmet idesin tā biz saña ḡaftan ve nān virevüz ve bilemüzce ala¹⁰ (5) gidevüz ve seni diyār-ı 'Arab'a yetiştürevüz. Çün Cüneyd iḡrār eyledi (6) ve anlara ḡüccet virdi ve eyitdi: Ben tā bir

¹ Ebī: -S

² du'ā Seyyid: -S

³ ile: berekāt S

⁴ meleki: melā'ike İ

⁵ ol ferişte: -İ

⁶ dīvler bir mīḡ virdilerdi ki yirden bīḡ kazup çıkarup yiye. Ol mīḡle ayaḡındaḡı bendin bozup: -İ

⁷ ey kişi: -İ

⁸ Seyyid: -S

⁹ meger: -İ

¹⁰ ala: -İ

yıl size hizmet ideyin (7) ammā evvel siz benüm t̤ā‘atundan mānī‘ olmayasız ve söyle ki şart ‘izzetdür. (8) Aña raġbet idesiz diyüp daħı anlara refīķ oldu ve hem t̤arīķ (9) ola ve hemān gemiye girüp bādbān açdılar ve deryā yüzine¹ revāne (10) oldılar. Gemi daħı ol deryā-yı bī-pāyānuñ [S140^b] yüzinde murġ-āb (11) gibi kanat açup uçup² giderdi. Bir nice gün gitdüklerinden şöñra³ nā-gāh (12) bir seġergāh nā-gāh⁴ deryā yüzinden pür şūr u ġalaba zāhir oldu şiddetle bir (13) rūzgār geldi ki bahrı cūşa ve ġurūşa getürüp (14) bir ıztırāb virdi ki deryānuñ her mevci bir kūh-ı bülende döndi. (15) Gemi gāh feleke çıkardı ve gāh zemīne⁵ inderdi (16) ve içindekiler ġod cānlarından el yumışlardı. Ammā Seyyid (17) Cüneyd tilāvete meşġul idi⁶ ve Yahūdiler daħı Tevrāt okumaġa (18) meşġul idiler. Çün Seyyid Cüneyd’e ma‘lūm oldu ki anlar Yahūdilerdür. (19) Peşimān oldu ammā ne çāre eylesün ki kār elden gitmişdi ve rūzgār (20) bu yüzden gösterdi ve Yahūdiler birbirine eyitdiler. Bu rūzgāruñ (21) meş‘ūmluġı bu Müselmān dīndāruñ şerrindendür. Hemān t̤urı geliñ

[İ139^b]

(1) bunı āmān virmeyüp deryāya atalum. Ola ki rūzgār sākin (2) ola. Yahūdiler elli nefer cümlesi bu kav̤l üzre muķarrer oldılar ki Seyyid’i (3) deryāya atalar ve Seyyid Cüneyd⁷ Rabbū’l-‘ālemīnūñ t̤ā‘atına ve ‘ibādetine meşġul olmuşdı (4) daħı tilāvet-i Qur‘ān iderdi. Yahūdiler anı kaşd itdiler ki (5) Seyyid Cüneyd’i deryāya⁸ atalar *e/-‘iyāzū bi’llāh*. Yahūdiler⁹ bu devrde olalardı, Müselmānlara el (6) uzadup alalardı¹⁰, biri daħı diri kalmazdı. Ma‘a’l-kışşa Seyyid Cüneyd (7) ol gemide tenhā serdi¹¹. Yahūdiler elli neferdi kimisinūñ silāhı vardı (8) ve kimisinūñ yoġdı. Deryānuñ daħı gitdükçe şiddeti ve ġiddeti ziyāde (9) oldu. Yahūdiler t̤urup Seyyid Cüneyd’ün önine geldiler (10) daħı eyitdiler: Ey civān senūñ [S141^a] nā-mübārek ķademūñ gemimūze başdı (11) biz bu ġirdāba düşdük. T̤iz¹² söyle bilelūm ne yirdensin ve kimūñ (12)

¹ yüzine: üzerine S

² uçup: çün İ

³ gitdüklerinden şöñra: gitdi İ

⁴ nā-gāh: -İ

⁵ zemīne: semeke S

⁶ idi: oldı İ

⁷ Seyyid Cüneyd: -İ

⁸ deryāya: -İ

⁹ Yahūdiler: -İ

¹⁰ uzadup alalardı: uzadurlardı İ

¹¹ serdi: -İ

¹² t̤iz: -S

nesisiñ? Seyyid¹ Cüneyd eyitdi: Evvel siz söyleñ ne kavmsiz ve ne (13) yirden gelürsiz ve ne yire gidersiz? Anlar eyitdiler: Biz Hıyber'denüz (14) ve nice müddetdür ki deryā seferin devr² iderüz ve şimdi (15) Mısr'a gidevüz. Sen dağı rāst söyle ki reste olasın³ (16) beste olmayasın. Seyyid⁴ Cüneyd eyitdi: Ben şehir-i⁵ Hicāz'danam ve dağı Hāşimīler (17) kavmindenem. Gemide bir Yahūdī var idi. Adına 'Azrān (18) eyidürlerdi. Çün Hāşimī adın işitdi, endāmına lerze düşdi. (19) Eyitdi: Sen kimün oğlanlarındansın? Seyyid⁶ Cüneyd eyitdi: 'Abdü'l-muṭṭalib (20) Nevfel'ün oğlanlarındanam didi⁷. 'Azrān eyitdi: Bizüm aramızda (21) farīza oldur ki seni pāre pāre idüp deñize atavuz. Balıklar yiyeler ki

[İ140^a]

(1) benüm yetmiş 'ammüm⁸ ve 'ammüm-zādeler cümle Hamza'nuñ elinde ölmüşlerdür. Şimdi sen (2) Hamza'nuñ 'ammüsi oğlının anuñçün kademün nā-mübārekdür. Seni hemān (3) öldürmek gerekdür. Hergiz deryānuñ bunuñ gibi şurişin (4) görmüş degüldük diyüp hemān tiğe el urdılar ki Seyyid⁹ Cüneyd'i (5) depeleyeler. Çün Seyyid¹⁰ Cüneyd hāmūş olmuşdı. Çün anlarıñ cūşın (6) gördi, andan¹¹ bülend āvāz ile eyitdi: Sizün hışımlarıñuz benüm (7) 'aziz 'ammüm Hamza'nuñ raḍiyallāhu 'anh ve benüm 'ammüm oğlı 'Alī'nün kerrema'llāhu vechehu (8) elinde ölmüşlerdür. Benüm dağı ümizüm oldur ki siz benüm elümde helāk¹² olasız. (9) Çün anlar bu sözi işitdiler, hemān-dem¹³ şemşirlerini çeküp Seyyid¹⁴

(10) Cüneyd'ün üzerine yürüdiler. Seyyid¹⁵ Cüneyd hemān¹⁶ el uzadup birinün (11) tigi kabzasın çeküp elinden aldı ve birinün dağı elinden siperin (12) aldı. Andan

¹ Seyyid: -S

² devr: -S

³ reste olasın: rāst olsun İ

⁴ Seyyid: -S

⁵ şehir-i: -İ

⁶ Seyyid: -S

⁷ didi: -S

⁸ 'ammüm: -İ

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ çün Seyyid: -S

¹¹ andan: -S

¹² helāk: -S

¹³ hemān-dem: -S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ hemān: -S

şoñra tırı geldi. Andan geleyin [S141^b] diyince bir Yahūdī (13) Seyyid¹ Cüneyd'i çaldı². Cüneyd sipere aldı, tığ siperüñ güzâresinden geçdi³. Seyyid⁴ Cüneyd'üñ başına doğundı mecrūh itdi. (14) Ammā đarbıla degüldi. Seyyid Cüneyd⁵ ğazaba geldi. Ol Yahūdī'yi (15) bağalından muħarrif çaldı. Bir koluyla başı deryāya düşdi. Cān-ı ħabīşi (16) cehenneme gitdi. Bir Yahūdī dağı gelüp ħamle eyledi. Seyyid (17) anı dağı eyle eyledi top gibi deryāya düşdi. Anuñ⁶ dağı (18) cān-ı ħabīşi cehenneme gitdi. Buncılayın siperin eline almışdı (19) ve zırh-ı nīmçesin giymiş idi ve her Yahūdī ki gelüp ħamle iderdi. (20) Çalup ħıyār gibi iki bölerdi tā ol Yahūdilerden bir bir otuz (21) toğuzın depeledi. Seyyid eyitdi: Eger bu elli nefer Yahūdī⁷ elli biñ nefer dağı olursa

[I140^b]

(1) çün bu tığ ü siper elümdedür ne ğam, dükelişiñ depeleyeyin. Böyle diyüp (2) bir⁸ na'ra ururdu ve Yahūdileri depelerdi tā yedi Yahūdī kıldılar. (3) Anlar dağı amān dilediler. Seyyid eyitdi: Müselmān oluñ tā⁹ sizi öldürmeyeyin. (4) Anlar Müselmān olmadılar. Seyyid anları dağı depeledi. Ol murdārlaruñ (5) leşlerin deñize atdı. Mellāhlar Seyyid¹⁰ Cüneyd'e āferīn didiler ve hezārān (6) taħsīn didiler. Seyyid Cüneyd¹¹ ol geminüñ içindeki māl u ni' meti (7) nağar itdi. Gördi ki ħaddi ve pāyānı yok. Ħağ Te'ālā ħazretinüñ (8) emriyle rüzgār dağı sākin oldı ve mellāhlar gemiyi sürdiler. (9) Seyyid rüzgār sākin olduğundan şöyle şād oldı ki vaş (10) olınmazdı. İki ay tamām¹² deryā-yı bī-pāyānda yürüdiler. Andan şoñra bir seħergāh (11) bir cezīreye irdiler. Gemiye sürüp limanına girdiler. Lenger bırağup (12) kenāra çıkdılar. Seyyid nağar itdi, gördi. Ħiç ādemī-zāde (13) yok. [S142^a] Ammā mīvedār ağaçları çok, āb-ı revānları bī-nihāyet ve murğ-ı (14) ħūb elħānları bā-ğāyet. Mellāhlar şu zarfların tıtuup¹³ toptolu¹ itdiler. (15) Ol mīvelerden ħaylī dirdiler. Gemiye binüp ve

¹ Seyyid: -S

² çaldı: çekdi İ

³ Cüneyd sipere aldı, tığ siperüñ güzâresinden geçdi: -İ

⁴ Seyyid: -S

⁵ Cüneyd: -S

⁶ anuñ: -S

⁷ elli nefer Yahūdī: -İ

⁸ bir: -S

⁹ tā: -S

¹⁰ Seyyid: -İ

¹¹ Cüneyd: -S

¹² tamām: -İ

¹³ tıtuup: -S

gemiye getürdiler. (16) Seyyid Cüneyd² gemiye girdi. Mellâhlar dağı geminüñ lengerin alup (17) bâdbân açdılar ve gemi dağı ol deryâ-yı bî-nihâyetüñ yüzinde (18) murğ-âb gibi kanat açardı ve uçup giderdi, (19) tâ yigirmi yedi³ gün yürüdiler. Andan sonra mellâhlar geminüñ (20) sükkânın ellerinde tutarlardı. Nâ-gâh feryâd u âh itdiler. Seyyid Cüneyd⁴ (21) eyitdi: Nedür yine âh vâh⁵ idersiz? Mellâhlar eyitdiler: Yolumuz galaş eylemişüz.

[İ141^a]

(1) Zengiler kal'asınun altına gelmişüz. Seyyid eyitdi: Niçe zengiler kal'ası? (2) Eyitdiler: Bu yirde bir kal'a vardır. Ceymün kal'ası demekle ma'rûfdur. (3) Bunun kal'a'nun yüz elli nefer merdüm⁶-hor zengileri vardır. Her birinün (4) kâmeti yigirmi arışdur ve cesâmeti aña göredür. Ceymün'un kâmeti (5) yigirmi beş arışdur ve cesâmeti aña göredür. Yüz ferseng miqdârı (6) yirden anlarun hevlinde ne havâdan kuş uçar ve ne deryâdan (7) gemi geçer. Her gemi kim bu yire düşe mâl u ni' metin alup ve âdemlerin (8) yirler ve gemilerin uşadurlar. Bunlar⁷ bu sözde iken kal'anun dîdebânı (9) kullenden bunları görüp neşât u tarab gösterdi ve dağı bülend âvâz (10) ile ol zengilere eyitdi: Şâd u handân olun ki gûşt (11) nân geldi. İttifâk püser-zâde-i 'Amr Ümeyye Şeybû-yı 'ayyâr ol hisârda (12) idi ve müddet-i medîd idi, kayşer kızıyla anda düşmüşler idi (13) ki evvel dimişdük ki maḥall-ı firâr bulmayup nâ-çar kalmışlardı⁸. (14) Şeybû dağı kal'anun kullisine çıkdı, nazar itdi. Gördi ki (15) bir gemi gelür. [S142^b] Şeybû fikre düşdi. Kendüyle⁹ eyitdi: Yâ Rabb dağı bunlar niçe (16) bî-çâreler. Bizcileyin âvâre olup bu hün-h'ârlarun eline düşmek (17) isterler. Şeybû dağı niçe rûzgâr idi, bu hisâra düşmişdi. (18) Gördi ki her gün meclislerinde merd Müselmânları getürürlerdi (19) ve boğazlayup demüre şançarlardı. Biryân idüp emîrlerun önüne (20) getürüp¹⁰ yirler idi ve Şeybû'dan

¹ toptolu: tolu İ

² Cüneyd: -S

³ yedi: bir S

⁴ Cüneyd: -S

⁵ vâh: -S

⁶ merdüm: âdem S

⁷ bunlar: -İ

⁸ kalmışlardı: qarâr itmışlerdi S

⁹ kendüyle: -İ

¹⁰ emîrlerun önüne getürüp: emîrleriyle S

kerrätla¹ temennâ itmişlerdi. Hâdimüñi (21) ya' nî duḡter-i ḡayşeri ki anuñ eti terdür ve tâzedür tâ² pâdişâh anı

[İ141^b]

(1) boḡazladup bişürüp yiye. Şeybū³ hezâr tazarru' idüp⁴ ve zârla men' iderdi (2) ve ammâ çün⁵ Cüneyd'ün gemisi ḡişâr dibine geldi. Lenger bıraḡup tırdı. (3) Hemân Seyyid gemiden taşra çıḡdı, tırı vardı daḡı kelîme-i tevḡide (4) başladı ve cân-ı 'azîzinden nevmîz olup ḡazâyâ rızâ gösterdi. (5) Hudâ'ya tevekkül idüp tırdı ve Ceymün ḡod ḡurreminden ḡal' anuñ (6) ḡullesine⁶ çıḡup gemiye nazar itdi, gördi. İçi pür māl u ni' met (7) ḡanîmetdür diyüp şād oldı. Ammâ Seyyid Cüneyd kenâr-ı deryâda (8) tenhâ gördi ve Şeybū dilîrân da ḡâzır idi ve eyitdi: Ey emîr ol (9) şahşuñ cânına amân vir, vaz gel⁷ tâ ben varayım cümle mālî ve ni' meti alayın ve (10) ḡişâra getüreyin. Ol şahş âzād eyle ki dil-âver şahşa beñzer. Mebād eger (11) ceng eyleye daḡı senüñ dil-âverlerinden depeleye. Ceymün vezîrine (12) işâret itdi ki vara ol mālî⁸ ve ni' meti ḡâret idüp ḡişâra getüre. (13) Ol şahşuñ nām u nişânın dünyâdan götüre. Ol vezîr (14) bir taḡ gibi görinüp pîr-i gebr idi⁹. Vezîr eyitdi: Ey emîr ol gemide ni' met (15) bî-nihâyetdür. Ben varayın alup getüreyin. [S143^a] Ceymün eyitdi: Var. (16) Vezîr daḡı dört beş zengî alup ḡal' adan aşâḡa indiler. Çün zengî (17) Seyyid¹⁰ Cüneyd'e bülend âvâzla eyitdi: Ey civân seni ḡal' anuñ emîri (18) diler. Seyyid eyitdi: Eger sizüñ emîrünüñ¹¹ benüm ile işi varsa ol baña (19) gelsün, didi¹². Vezîr bu sözi işidicek dönüp bir zengîye eyitdi: (20) Var şunuñ eline yapış, baña getür, didi. Çün¹³ zengî vardı. Elin (21) uzatdı ki Seyyid'ün eline yapışa. Seyyid tiḡle eyle çaldı ki baḡalından

¹ kerrätla: -İ

² tâ: -İ

³ Şeybū: -İ

⁴ idüp: -S

⁵ çün: -İ

⁶ ḡullesine: ḡal' asına İ

⁷ vaz gel: -İ

⁸ ol mālî: -İ

⁹ görinüp pîr-i gebr idi: gürbüz idi İ

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ emîrünüñ: -İ

¹² didi: -S

¹³ didi çün: -S

[İ142^a]

(1) bir kolyıla başı yire düşdi. Bir zengî dağı vardı. Anı dağı miyânından (2) iki¹ böldi. Vezîr çün² bu kârı görüp kalan zengîlerle karar idemeyüp (3) firârı ihtiyâr itdiler ki hisâra yetişse. Seyyid kendüye eyitdi: Ey (4) dirîğdür kim şol pîre ki³ tîğ aña tokunmadın kal' aya gire diyüp (5) der-peyince gidüp ha diyince yetdi. Gör ki (6) ol pîr-i gebr n'itdi. Ardından sekerin çalup düşürdi ve bir tîğ (7) dağı urup öldürdi. Çün andan fâriğ oldu. Ol iki (8) zengî Seyyid⁴ Cüneyd'ün öñinden kaçdı. Hisâra yakın gelmişlerdi. (9) Seyyid kemâna ok koyup pertâb idüp ok zenginün (10) arkasına tokunup sînesinden çıkdı, gitdi ve zengî (11) cânı cehenneme ısmarladı. Yine kemâna ok koyup ol bir zengîye (12) pertâb itdi. Şöyle ki ol siyâh henüz kal'anun âstânına kadem (13) komışdı⁵. Ol ok yetişüp nişangâhına tokundu. Sînesinden (14) çıkup perrân oldu. Çün⁶ siyâh bir kez âh idüp cânı cehenneme (15) ısmarladı ve leşi âşikâre yıkıldı. Ceymün nazar itdi, vezîrini (16) [S143^b] depelenmiş gördi. Hâli diğer-gün ve divâne oldu ve bir dil-âver⁷ (17) oğlu var idi. Var vezîri gör aña ne olmuşdur ve hem (18) ol şahşı pâre pâre eyle. Civân hemân bir âlây⁸ zengîler ile kal'adan (19) indi ve ammâ Şeybû kal'anun kullesinde idi. Çün Seyyid⁹ Cüneyd'ün (20) na'ra âvâzın¹⁰ işitdi. Hiç bu na'ra âferidenün degüldür ve illâ benî¹¹ (21) Hâşim kabîlesinden ve dil-âverlerindendir. İn-şâ'allâh hayırlar ola.

[İ142^b]

(1) Ceymün-ı zengî Şeybû'ya eyitdi: Bu şahşun âvâzesi hevlînâk ve (2) kendüsi bî-pâk ancak hiç bâzergânlarda bu mehâbet olmaz. (3) Şeybû eyitdi: Ey emîr bu şahş 'Arab dil-âverlerine beñzer tâ ben varayın (4) anı âsânlığla hizmetüne getüreyin didi¹². Şeybû-yı 'ayyâr bu güftârda (5) iken Ceymün'ün oğlu Seyyid'e yakın vardı¹³

¹ dağı: iki S

² çün: -S

³ pîre ki: pîr-i gebr S

⁴ Seyyid: -S

⁵ komışdı: başmışdı S

⁶ çün: -S

⁷ dil-âver: bahâdır S

⁸ âlây: nice S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ na'ra âvâzın: na'rasın S

¹¹ benî: -S

¹² didi: -S

¹³ vardı: oldu S

ve eyitdi: Ey fūrū-māye (6) nābe-kār¹ ol pīr er geldi ki saña seni isterler diye. Sen anı niçün (7) depeledün? Şimdi kendü² elün bağla seni emīre iletelüm. Seyyid eyitdi: Herze (8) söyleme, seni dağı anlaruñ gibi depelerin didi³. Ceymün oğlu (9) bir zengīye işāret itdi ki Seyyid'i tutup bağlaya. Henüz zengī yirinden (10) bir adım atmadın Seyyid bir tığ urdı ki başı yigirmi adım yir⁴ yuvalandı. (11) Biri dağı vardı. Anı dağı bir tığla helāk itdi. Birbiri ardınca birer tığla yedi zengī helāk itdi⁵. Ceymün-zāde (12) bu hāli görüp hışārdan yaña kaçdı. Seyyid hemān kemāna (13) ok koyup ardınca pertāb itdi. Tīr zengī-i beççenün eline doğundı (14) ammā te'sīr itmedi. Ol⁶ zaḥm-ı tīrle hışāra girdi. Ceymün-ı zālīm (15) çün oğlını sağ ve sālīm⁷ gördi. Şād oldı. [S144^a] Andan soñra (16) silāḥ diledi, getürdiler. Andan silāḥla kendüyi ārāste (17) vü pīrāste itdi. Cemī^c zengīler yine ḥaber idüp ḳal'adan taşra (18) çıktı ve Şeybū dağı bilelerince çün Seyyid⁸ Cüneyd'e yakın geldiler. (19) Seyyid, Ceymün'ün ḳaddine ve ḳāmetine ve cesāmetine nigāḥ itdi, gördi. (20) Bir gürbüz siyāhdur, göñline ḥavf tārī oldı. Kendüden (21) nevmīz olup Ḥāzret-i Bārī'den yardım taleb itdi ve Reşīde'nün

[I143^a]

(1) āteş-i 'aşḳı göñli ocağında şu'lelendi. Cihān gözine (2) teng oldı, gördi. Bu nice zengī ammā Ceymün'ün ḳāmetinde (3) ve cesāmetinde 'acebe ḳaldı. Şeybū dağı derḥāl Seyyid Cüneyd'i çālāk⁹ (4) idrāk itdi. Ammā Cüneyd anı idrāk idemedi. Zīrā Şeybū kendüye (5) reng virüp zengī olmışdı. Şeybū, Ceymün'ün öñine gelüp eyitdi: (6) Ey pehlevān hīç ceng itme. Ben varayın andan bir ḥaber alayın ve sa'y-ı (7) belīg idem ki bī-ceng ü tığ anı muṭī^c idem. Ceymün n'ola (8) didi. Şeybū dağı Seyyid¹⁰ Cüneyd ḳatına geldi. Seyyid Şeybū-yı 'ayyārı (9) ḳaṭ'ā anlamadı. Ammā Şeybū-yı ḥīle-bāz bülend āvāzla eyitdi: Ey Seyyidü'l-'Arab

¹ nābe-kār: -S

² kendü: -İ

³ didi: -S

⁴ yir: -S

⁵ birbiri ardınca birer tığla yedi zengī helāk itdi: -İ

⁶ ol: ammā İ

⁷ sālīm: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ Cüneyd'i çālāk: -S

¹⁰ Seyyid: -S

(10) beni bilür misin ‘aceb? Ben Şeybū¹ çākerūñem kemīneñem (11) du‘ā-gūy-ı bende-i dīrīneñem Seyyid Cüneyd² nigāh itdi. Gördi (12) bir siyāh, Seyyid³ pür ğamken ħandeye düşdi. Ammā hiç söz söylemedi çün bir zamān geçdi, Şeybū’ya⁴ eyitdi: Niçe kār idelüm ki (13) bu nābe-kārlaruñ elinden ħalāş bulavuz. Şeybū eyitdi: Ceng eyleme ki (14) zengīler yüz elli nefer dururlar. Bunlara sen zafer bulamazsın ve yir yüzinde (15) bir dil-āver yokdur ki Ceymūn’a cevāb vire ve cengine [S144^b] gire ve cevşeni (16) ħod ‘Ād u Şemūd zamānında eline düşmişdür. Hiç nīze vü tīr ü şemşīr (17) aña te’sīr itmez. Egerçi sen gürbüz pehlevānsın ammā bir silāh (18) getir ki tīr ve şemşīr te’sīr itmeye. Anuñ cenginden ne fā’ide ‘ā’id olur. (19) Benüm kışşam ve ħālüm ve ğuşşa-i maķālüm, biraz söylersem kışşa dırāz olur (20) ki bu zālīm-i bī-dīnleruñ eline niçe giriftār oluram. Çün vaķt (21) furşat vire⁵ ben saña diyem. Seyyid⁶ Cüneyd eyitdi: Ey Şeybū çün

[I143^b]

(1) bu zālīmlerden birkaç siyāh öldürdüm. Anlaruñ kıtına niçe varabilem? (2) Şek yokdur ki anlar beni depelerler. Şeybū eyitdi: Hiç ğam⁷ yime, ben bir nesaķ (3) koyam ki sen ħalāş olasın. Bunı didi daķı döndi gitdi. (4) Ceymūn’a cevāb virdi ki bu bir şahş-ı dilīrdür. Pehlevān-ı cihāndur. (5) Şanma anı depelemek āsāndur. Ben aña bir şavābla cevāb virdüm. Bir tarīķ-i (6) rıfķ ile ħizmetüñe getürem. O gemi daķı pür ni‘ met ve ‘aẓīm⁸ ğanīmet (7) durur ve küllī ni‘ metin elinden alalum ve anı zindāna şalalum ve hem (8) ne kişidür bilelüm, aña göre iş kılalum. Ceymūn, Şeybū’nuñ (9) sözinden ħurrem oldı ve eyitdi: Eyü didüñ ve eger ol gelüp (10) bizüm ile birlik eyleye⁹ öldürmeyem. Anuñ kınından geçem kim (11) niçe yıldur ki ben bir tīr-endāz ser-firāza müştāķam, didi. (12) Şeybū yine Seyyid kıtına geldi ve eyitdi: Ey Seyyid sen māl içün (13) ğam yime ħālūñi gör ki bu kıal‘ ada şol kıadar māl u ni‘ met (14) vardur ki vaşķ olınmaz. Bu cümle bizüm elümüze girse gerekdür. (15) Seyyid

¹ Şeybū: -İ

² Cüneyd: -S

³ Seyyid: -İ

⁴ ammā hiç söz söylemedi çün bir zamān geçdi, Şeybū’ya: -İ

⁵ vire: ola S

⁶ Seyyid: -S

⁷ ğam: vehm S

⁸ ‘aẓīm: -İ

⁹ eyleye: eyleye biz anı İ

Cüneyd¹ cevâb virdi ki hîç māl u ni‘met-i² dünyā benüm gözüm öninde bir³ (16) berg-i giyāh degüldür. Ben zer ü ni‘met içün ğam u miḥnet (17) çekmezem. Ol serfirāz bunı diyüp [S145^a] tilāvet-i Ḳur‘ān’a āġāz itdi ve Ḥudā’ya (18) tevekkül gösterüp Ceymūn’dan yaña revāne oldı ve çün (19) katına geldi, gördi. Bir siyāhdur ki eger⁴ iblīs hezār (20) telbīsle şekl-i ḳabīhin⁵ göricek dehşet ideydi, (21) vaḥşet göstereydi ve Ceymūn nazar itdi. Seyyid’i gördi.

[İ144^a]

(1) Bir civān-ı mevzūn ki her ‘uzvı birbirine uyar ve bir⁶ server-i dil-āverdür (2) ki ‘ālemde nazīri ele girmez. Cemāli ḥod āftāba tāb virür (3) ve gözleri nergise ḥ‘āb bağışlar. Ceymūn, Seyyid’e diḳḳat ile (4) nazar itdi. Ḥarekātın ve sekenātın görüp bī-iḥtiyār muḥabbet itdi (5) ve dönüp adamlarına eyitdi: Ġāyet eyü vardum ben bu civānı öldürmedüm (6) ve eger büt-perest olursa ben kızımı buña vireyin daḥı üç yüz merd-i⁷ (7) Müselmān tutmıšamdur. Her gün birisin buña ve ‘arūsına bağışlayayın (8) tā er ve ‘avret anı⁸ yiyeler, tā ki ‘ömrleri dırāz ola ve hergiz (9) ölmeyeler. Bunı diyüp şāzlık iderdi. Şeybū-yı ḥīle-bāz aña (10) rīş-ḥand iderdi. Ceymūn eyitdi⁹: Derḥāl gemideki māl u ni‘meti (11) çıkarup ḥazīneye iletdiler. Seyyid Cüneyd¹⁰, Şeybū ile hem-rāh olup (12) ḳal‘aya gitdi ve eyitdi: Bi-nām-ı Ḥudā ‘azze ve celle ümīzvāram kim (13) bu ḳal‘a benüm musaḥḥarum ola ve çün ḳal‘aya girdiler. Ceymūn geçdi, (14) taḥtı üzerinde oturdu ve meclis ḳurup ḥamr içmege başladı. (15) Şeybū daḥı kemānçesin kenārına alup zengīler dilince terennüme (16) başladı. Duḡter-i ḳayşer-i Rūm daḥı çār-pāre eline alup hezār şīve (17) ile raḳşa girdi. Seyyid Cüneyd¹¹ barmağın ısırup ḥandeden (18) uğundı [S145^b] ve Şeybū’ya eyitdi: Bu ḥādım-i şīvedārı¹² ne yirden (19) şikār itdūn? Şeybū daḥı duḡter-i¹³ ḳayşerūn ser-

¹ Cüneyd: -S

² ni‘met-i: -S

³ bir: -İ

⁴ eger: -İ

⁵ ḳabīhin: ḳaçan İ

⁶ bir: -İ

⁷ merd-i: -İ

⁸ anı: -S

⁹ eyitdi: buyurdu S

¹⁰ Cüneyd: -S

¹¹ Cüneyd: -S

¹² şīvedārı: ‘aşḳdārı S

¹³ duḡter-i: -İ

encāmın bir bir Seyyid’e takrîr itdi. (20) Nā-gāh Ceymūn-ı siyāh buyurdi¹ tā zindāna getürdiler. Bir civān-ı māh-peyker getürdiler, derhāl başını² (21) kesdiler ve etini pāre pāre idüp demüre şaңcdılar

[İ144^b]

(1) ve kebāb idüp Ceymūn’uñ öñine getürdiler. Şöyle iştiḥā ile (2) yidi ki hīç eḥade bir loḡmasın virmedi. Çün Seyyid Cüneyd³ anı (3) gördi, ḡaḡabından cānı tenine şıḡmadı. Ġayret ṭamarları şişüp (4) görünmege başladı ve eyitdi: Ey dirīḡ eger tīr ü kemānum benüm⁴ yanumda (5) olaydı. Bir oḡla ol⁵ siyāhuñ işini şimdi ben⁶ tamām iderdüm ve Seyyid (6) Ceymūn’uñ işinden ḡāyet munḡabızdı. Şeybū feryād idüp eyidürdi: (7) Zinhār ey⁷ pehlevān şabr eyle ki düşvār işler āsān olur (8) ve şabr itmeyenlerüñ başı gerdān olur. Taḡammül göster ki işümüzde ziyān (9) olmaya. Göresin ben anları niçe depelerin. Şöyle ki sen ḡayrān ḡalasın. (10) Şeybū ile Seyyid bu sözde dururlar idi. Nā-gāh Ceymūn-ı (11) siyāhuñ kıızı çıḡa geldi. Cümle pehlevānlar ḡalkūp ayaḡın (12) ṭurdılar. Seyyid aña nigāh itdi, gördi. Bir ‘ifrīt (13) siyāh ki herḡiz gözi anuñ gibi görmiş (14) degüldi. Başı kūnbede beñzerdi ve aḡzı maḡāraya (15) ve gözi ḡanla ṭolmuş teḡāra ve ṭutaḡı deve ṭutaḡına (16) beñzerdi ve memeleri aşılımış ḡara ṭuluma beñzerdi (17) ve elleri ütülmiş ḡenār dalına⁸ beñzerdi. Çün geldi, oturdı. (18) Ceymūn Seyyid Cüneyd’e⁹ eyitdi: Eger fermān birseñ şaneme secde (19) eyle ki iki üç merd-i¹⁰ Müselmān [S146^a] elüñe vireyin boḡazla ve etini (20) yi ve Muḡammed’e düşnām¹¹ eyle tā¹² ki ben bu ay yüzölü kızımı saña ‘avretlige vireyin. (21) Seyyid anuñ sözlerinden ḡaḡaba¹³ geldi ve ammā ṭınmadı ve Şeybū

¹ buyurdi: -İ

² bir civān-ı māh-peyker getürdiler, derhāl başını: derhāl bir māh-peyker civānuñ başın İ

³ çün Seyyid Cüneyd: Seyyid çün S

⁴ benüm: -S

⁵ ol: bu İ

⁶ şimdi ben: -S

⁷ ey: -İ

⁸ dalına: -İ

⁹ Cüneyd’e: -S

¹⁰ merd-i: -İ

¹¹ düşnām: -İ

¹² tā: -S

¹³ ḡaḡaba: ḡışma S

[İ145^a]

(1) eyitdi: Ey Seyyid hürüş u cüş¹ itme, hāmūş ol, hiddet gösterme. (2) Zîrâ² yiri degüldür ve şabr eyle tâ³ ki düşvâr işler âsân olur. (3) Duhter-i Ceymûn dağı çün oturdı. Seyyid'e nazar itdi, gördi. (4) Bir civân ve âftâb cemâl ki hüsünde berkemâldur. Hâl hezâr cân (5) dil ile 'âşık oldu. Hemân yirinden tırı gelüp Seyyid Cüneyd'ün⁴ (6) katına gelüp elin boynına uzadup yüzün ve gözün öpdi (7) ve az kaldı ki Seyyid Cüneyd⁵ anuñ bed-râyihasından helâk ola. Çün (8) Ceymûn nazar itdi. Kızını gördi ki Seyyid'i kuçup (9) öper. Aña⁶ gâyet hoş geldi. Şâd oldu ve duhterün (10) anasına haber itdiler tâ bir tabak pür zer ü cevher getürüp Seyyid'ün (11) üzerine nişâr eyleye. Çün duhterün anası geldi. Seyyid⁷ Cüneyd (12) nazar itdi, gördi. Seyyid, bir 'acûze ki tuğağınun kılları (13) balık kılçuğına beñzer ve bir müstekreh nesne ki vaşf olunmaz. Çün⁸ (14) Seyyid'ün öñine gelüp üzerine zer cevher⁹ nişâr itdi ve Seyyid'ün (15) yüzün gözün öpdi. Seyyid cânından bizâr oldu. Nâ-gâh (16) Şeybû tırı gelüp Ceymûn şâhdan destûr diledi ki (17) Seyyid'e icâzet vire. Bu gice benüm ile olsun ve yarın ben girü¹⁰ (18) hizmetüne gele. Ceymûn eyitdi: Eyle olsun. Seyyid Cüneyd¹¹ (19) taşra çıktı¹² dağı Şeybû'nuñ maķâmına geldiler. Şeybû (20) şöyle şâd oldu ki vaşf olunmaz. Varup oturdılar ve dağı (21) birbirinün ser-güzeştlerin söylediler. Seyyid eyitdi: Ey Şeybû bu kârün

[İ145^b]

(1) tedbiri nedür söyleye ve beni komadın kim şahrâda ceng idem (2) ve şahrâ-yı ferâhı [S146^b] zengîlerün gözlerine teng idem. Kimisin depeleyem ve kimisin (3) âveng idem ve beni bunda getürdüñ. Baña hâlâş bulunur mı? Bir söz (4) dimezsın. Şeybû eyitdi: Ben yarın diyeyin tâ cümle halkı da' vet (5) idüp 'âlî ziyâfet eylesünler

¹ cüş: -İ

² zîrâ: hiddet S

³ tâ: -S

⁴ Cüneyd'ün: -S

⁵ Cüneyd: -S

⁶ aña: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ çün: -S

⁹ zer cevher: -İ

¹⁰ ben girü: -S

¹¹ Cüneyd: -S

¹² çıktı: çıktı Şeybû S

ve ben daḥı aşcı olayın¹ (6) ve duḥter-i kayşer sākī olsun. Ta‘ām yiyene andan şöña² ele cām alına duḥtere (7) dārū-yı hūş-ber vireyin. Şarāba kıatsun. Kıadeḥi pūr idüp (8) virsün. Çün alalar, nūş ideler. Hemān bī-hūş olup mürde (9) olup düşeler. Seyyid eyitdi: Ben³ hergiz bir mesti veyā bir uyumış (10) depelemez ve yalan daḥı söylemez ve ‘özü eylemez. Ol sebebdan (11) bu kıavmdan ‘āciz degülem ve eger baña lāyık bir silāḥ ola göresin (12) ben siyāḥların ḥāllerin niçe tebāḥ iderin. Şeybū eyitdi: (13) Ey Seyyid ma‘zūr tut kim benüm işüm şirīn-kārlıkıdır, ‘ayyārlıkıdır⁴ ve tārārlıkıdır (14) ve mekkārlıkıdır ve ḥile-bāzlıkıdır ve dūrüg-sāzlıkıdır. (15) Zirā ceng itmege⁵ benüm⁶ tākātum yokdır. Beni kıo ki kendü (16) kārımda olayın. Çün senün işünün vakti gelicek (17) sen daḥı kārında olasın ki benüm⁷ gönlüme gelür kim (18) bī-iḥtiyār bize kārzar düşer. Bārī varayın senünün bir zırh (19) getüreyin. Ol zırh Siyāmek şāhdan kıalmışdır ve bu kıal‘a (20) daḥı Siyāmek şahuñdır. Bu Ceymün her dil-āverliğı ki (21) eyler ol zırh sebebiyle eyler. Ol bir cānver derisidür ki gāyet

[İ146^a]

(1) ḥafīdür ve şıķleti bir pīrehen kıadar ve ammā ḥüneri oldur ki (2) aña nīze vü ḥancer ü tīr ü şemşir te’sir eylemez. Siyāmek’ün bir tığı vardır (3) ki eger taş kıalsañ iki şak eyler ve benüm ḥātırımda (4) idi ki bu ikisin senünün uğrulayam ve saña yādgār (5) ilemem. Sen ḥod nā-gāḥ bunun başı üzerine [S147^a] geldün ve daḥı (6) Siyāmek şāḥ gencini bu kıal‘ada kıomışdır ve henüz ḥiç (7) taşarruf olınmamışdır ve hem anda çok⁸ silāḥı daḥı vardır. Seyyid eyitdi: (8) Ey Şeybū bu silāḥı ki sen⁹ didün baña ol cemī‘ cihānün gencinden (9) yigdür ve ammā uğrulamağla ben anı¹⁰ istemez. Şeybū eyitdi: Ben varayın (10) senün ‘arūsün ‘āriyyete dileyin. Andan alayın¹¹, getüreyin (11) diyüp tırdı ve gitdi. Ceymün’ün ‘avreti kıatına vardı. (12) Eyitdi: Senün güyegün olıcağ civānün sendan bir dileğı (13) vardır. Fertüt¹² eyitdi:

¹ olayın: olayın didi İ

² şöña: -İ

³ ben: -S

⁴ ‘ayyārlıkıdır: -İ

⁵ itmege: eylemege İ

⁶ benüm: -S

⁷ benüm: -İ

⁸ anda çok: -İ

⁹ sen: -S

¹⁰ ben anı: -S

¹¹ andan alayın: -S

¹² fertüt: kıarı S

Dilegi nedür? Şeybū eyitdi: Siyāmek (14) şāhuñ silāhın diler ki temāşā ide¹ ki Ceymūn (15) şāh yarın güyegüçün cümle halkı da‘vet idüp ‘ālī (16) ziyāfet itse gerekdür tā ben dağı size aşcı olsam (17) gerekdür ve çok çölmekler bişürüp kazanlar kaynatsam gerekdür. (18) Kızı sevindi. Eyle olsun, didi. Tırı geldi (19) vardı. Siyāmek şāhuñ tığini ve cevşenini ve külāhını getürdi. (20) Şeybū-yı ‘ayyāruñ eline virüp eyitdi: Ol sâ‘at kim güyegümi (21) benüm kızımı evine ilede. Ben erüm Ceymūn’a diyeyin tā Siyāmek²

[İ146^b]

(1) şāhuñ³ silāhını virsün⁴ ve gencini aña ihsān idesin⁵, didi⁶. Şeybū hurrem⁷ oldu. (2) Silāhını alup Seyyid’e getürdi. Müjdegānī olsun diyüp (3) öñine kodı. Seyyid Cüneyd silāha nazar itdi. Temāşā idüp (4) müte‘accib kaldı. Şeybū’ya eyitdi⁸: ‘Aceb olmaya aña ki bunuñ (5) gibi⁹ silāhı olup cümle cihānı tuta ve uta¹⁰. Bunu diyüp ol (6) silāhı görüp hikāyetlere ve ser-güzeştlere meşgūl idi (7) tā ol vaktā degin kim gice [S147^b] geçdi. Çün rüy-ı zemīn¹¹ (8) münevver oldu. Ceymūn tahta geçüp oturdu ve güyegüsine (9) göyündüğinden şabr idemeyüp¹² Şeybū-yı şirīn-kārı (10) da‘vet itdi. Şeybū’dan Seyyid Cüneyd’ün hālīn istifsār itdi ve eyitdi¹³: (11) Mihmānuñ dün gice hoşca tutduñ mı ve eyüce ri‘āyet (12) eyledüñ mi ve kal‘a içinde olduğına hātır-ı ‘atırlarına ğubār (13) bürindi mi¹⁴? Bu yüzden haylī pürsiş gösterdi ve ziyāfet (14) esbābın görüñ diyü emr eyledi ve Şeybū’ya eyitdi: Yürü sen aşcı ol ve hādīmūñ sākī olsun. Şeybū’nuñ kavli bu idi. Kendüye eyitdi¹⁵: Beni Tañrı (15) söyletmiş imiş. Derhāl gelüp Seyyid’e maḳāl-i hālīn ma‘lūm itdi. (16) Seyyid hāndeye düşdi. Eyitdi: Yā Şeybū ben ḥod¹⁶ bir mesti ve dağı bir uyumış

¹ temāşā ide: -S

² Siyāmek: silāh-ı Siyāmek İ

³ şāhuñ: -S

⁴ virsün: -İ

⁵ ihsān idesin: virsün İ

⁶ didi: -S

⁷ hurrem: bī-ğam S

⁸ eyitdi: -S

⁹ gibi: -S

¹⁰ uta: -İ

¹¹ rüy-ı zemīn: rüz S

¹² idemeyüp: kararı olmayup İ

¹³ eyitdi: -S

¹⁴ bürindi mi: yürüdi mi İ

¹⁵ yürü sen aşcı ol ve hādīmūñ sākī olsun. Şeybū’nuñ kavli bu idi. Kendüye eyitdi: -İ

¹⁶ ḥod: -İ

(17) kişiyi hergiz depelemiş kişi¹ degülin, didi² ve sen hod (18) bilürsin eyle olsa. Çün³ Şeybū maṭbaḥa varup aşına meşğül (19) oldu. Cümle eṭimeyi bişürüp ḥāzır müḥeyyā⁴ itdi ve içine zehr (20) katdı ve kayşer kızına dārū-yı hūş-ber virdi ki şarāba katup (21) zengilere içüre ve kendülerinden geçüre. Çün⁵ Ceymuñ buyurdi.

[İ147^a]

(1) Bezmi reng-ā-reng mücişlerle zeyn itdiler ve nuḳl bezdiler ve miyāne-i (2) meclise bir ḥavz mişālinde bir billūrīn bādiye getürüp ḳodılar (3) ve anı erguvānī şarābla ṭoldurdılar. Ol duḡter-i sīmīn-sā'id (4) bir zerrīn ḳadeḥ eline alup ortaya girdi. Ol şarāb-ı la' l-fāmdan (5) cāmı pür idüp Ceymūn şāha⁶ şundi. Çün⁷ Ceymūn alup (6) nūş kıldı ve zamāne ḡuşşasın ferāmūş itdi ve 'işrete meşğül (7) oldılar. El-ḥāşıl-ı kelām⁸ içerek nīm-mest oldılar. Bu mestlik içinde (8) sākī-i [S148^a] sīmīn-sāk furşat düşürüp dārū-yı hūş-beri bādiye (9) içine şaldı ve ḳadeḥi pür idüp devr itdüirdi. Henüz Ceymūn'a (10) nevbet gelmedin yüz yigirmi zengī nūş idüp bī-hūş olup (11) mürde gibi düşdiler. Ceymūn-ı zengī zīrek ḥarām-zāde idi. (12) Çün⁹ göñline şübhe gelüp her kimse ki (13) bir ḳadeḥ veyā iki ḳadeḥ veyā üç ḳadeḥ nūş idüp bu vechle bī-hūş olup¹⁰ (14) mürde gibi düşeler diyüp çün¹¹ kendüye eyitdi: (15) Ey Ceymūn ṭālī' ūñ meymūnmış ki nevbet saña gelmedin (16) bu şerre vāḳıf olduñ. Bu iş bir nesneden ḥālī degüldür (17) diyüp derḥāl elin uzadup duḡterüñ saçına yapışup (18) andan¹² kendüye çekdi. Bārī Te'ālā'nuñ emri bunuñ üzerine (19) cārī idi ki ol sā'at Şeybū gelüp şoḡbetlerine ṭa'ām getürmişdi. Gördi¹³ ki Ceymūn duḡterüñ saçın ṭutmuş ve kendüye (20) çeker. Eyidür ki söyle bu ḥālet nedür? Toḡrı söyle yoḡsa (21) boynuñı ururam, diyüp tiḡin 'uryān itdi¹⁴ ve duḡter vehm

¹ kişi: -İ

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ müḥeyyā: -S

⁵ çün: ve S

⁶ şāha: -İ

⁷ çün: -S

⁸ kelām: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ olup: -İ

¹¹ çün: -S

¹² andan: -S

¹³ ol sā'at Şeybū gelüp şoḡbetlerine ṭa'ām getürmüşdi. Gördi: -İ

¹⁴ itdi: -S

[İ147^b]

(1) idüp eyitdi: Ey emîr beni öldürme toğrısın söyleyeyin, didi (2) ve saña bir bir takrîr eyleyeyin. Bil¹ ve āgāh ol ki ben kayşer-i Rûm'uhn kızıyam (3) ve bu şahş benüm ẖācemdür. ‘Amr Ümeyye’nün püser-zādesidür ve ol bir (4) civān ki güyegün olsa gerekdür. Hamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib’uhn (5) ‘ammüsi oğlıdur. Cümle ta‘āmlara zehr katmışlardur ve baña daḥı dārū-yı (6) hūş-ber virmişlerdi. Şarāblarına kat, didi². Anlara³ içür, ben daḥı (7) katdum ve içürdüm. Üste bu hālet oldur ki ben⁴ saña didüm. Ceymün (8) eyitdi: Çünkü sen⁵ Rūmî’sin yā niçün yüzün zengî rengdür (9) ve Şeybū-yı ẖile-bāz⁶ fūrūş, duḥter ne dirse gūş idüp (10) ṭururdi ve [S148^b] duḥter eyitdi: Benüm ẖācem yüzüme bir dārū sürdi (11) tā yüzümüñ rengi zengî reng oldı. Ceymün derḥāl ıssı şu (12) getürdi. Duḥter yüzini yudı, siyāhlığı gidüp (13) çün māh gibi yüzü nūr virdi. Ceymün ẖışma gelüp (14) ol duḥter-i bī-çārenün boynın urdı ve Şeybū-yı çālāk⁷ hemān (15) uçup Seyyid Cüneyd’e geldi. Eyitdi⁸: Ne ṭurursın hāzır ol ki kendüñi (16) şaḳla ki kırk elli zengî hūş-yār dururlar. Tedbîrümüz (17) perdesi yırtıldı ve kayşer kıızı esrārumuzı Ceymün’a fāş itdi. (18) Ceymün daḥı duḥteri depeledi ve şimdi bizüm helākumuza ḳaşd (19) itdi. Üste şimdi gelür, ne ṭurursın, didi⁹. Seyyid Cüneyd (20) çün¹⁰ güldi ve eyitdi: Ḳorḳma eger sen ḳorḳarsañ (21) var bir yirde gizlen daḥı gözle gör ben bu siyāhlara n’eylerin. Ol

[İ148^a]

(1) ḳal‘anuñ orta yirinde bir taḡ gibi bülend depe vardı. Şeybū (2) vardı, anuñ ḳullesine çıḳdı. Bir taş altına girüp¹¹ pinhān oldı (3) ve yukarudan aṣaḡa ḥişāra nigerān oldı. Seyyid Cüneyd¹², Siyāmek şāhuñ (4) cevşenin giydi ve külāhın başına çekdi ve tīgîn beline (5) ḥamā’il ḳıldı. Ol tīg-i ejder daḥı ‘uryān idüp eline aldı ve nā-gāh (6) bir na‘ra urdı ki nice zehreler çāk olup ḥāke düşdiler. Ḳal‘aya (7) daḥı

¹ bil: -İ

² didi: daḥı S

³ anlara: -S

⁴ ben: -S

⁵ sen: -S

⁶ bāz: -S

⁷ çālāk: çāpūk S

⁸ eyitdi: -İ

⁹ didi: -S

¹⁰ Cüneyd çün: -S

¹¹ girüp: -İ

¹² Cüneyd: -S

zelzele vāķı¹ olup halka velvele düşdi. Andan şöñra (8) Ceymün'dan yaña revāne oldu, tā ol yire vardı ki Ceymün anda tıururdu¹. Ceymün (9) nazar itdi. Seyyid² Cüneyd'i gördi. Bülend āvāz ile eyitdi: Ey haramiler ki (10) siz hile vü mekr ile cihānı geşt idersiz ki ve bir vaķt Hamza-i nābe-kār³ bunun gibi (11) mekrle bu diyāra geldi ve benüm atamı depeledi. Benüm hışımlarumdan yetmiş nefer (12) zengī depeledi. Ol vaķt ben daķı tıfl idüm ve benüm anam bir gemiye [S149^a] girüp (13) cezire-i Tāvisyān'a gitdi ve Āhenser zenginün katına ve 'Amr Ümeyye (14) Zengbār'da idi ve yedi yüz biñ nefer zengī anuñ hilesiyle depelendiler. (15) Sen bu sā'at anuñ püser-zādesisin. Seni getürdük⁴, şimdi (16) hileler ile bu hışarı alasız. Bu dem saña bir iş idem kim tā rüz-ı⁵ kıyāmete (17) degin dillerde yād ola⁶ ve illerde ad kıala. Bunı diyüp Seyyid Cüneyd'ün⁷ cengine (18) āheng itdi ve Seyyid⁸ cevāb virdi ki benüm 'aziz 'ammüm Hamza (19) gelmiş. Sizün kabileñüzden yetmiş nefer zengī ve senün atanı depelemiş. Ol (20) hōd sehl ola, şimdi ben geldüm tā cümleñüzi depeleyem ve bu hışarı (21) yıķup şehrini āteşe uram. Ben mekr ü hile eylemedüm ve senün cenginden

[I148^b]

(1) 'aciz degülem. Bunı diyüp Ceymün'a hamle itdi. Ceymün daķı buña hamle eyledi. (2) Seyyid bir na'ra eyle⁹ urdı ki nice ādem¹⁰ zehreleri çāk oldu ve Ceymün'a (3) tığ havāle itdi ki boynın çala. Ceymün çāpük nābe-kār idi. Cüst (4) Cüneyd'ün tığı öñinden ardına şıçradı ve tığün ucı Ceymün'ün ayağına (5) tōķundı, kesdi. Ammā zararlı degül idi. Kıan revān oldu. (6) Ceymün hışma geldi. Bir kerre daķı hamle itdi ve diledi ki Seyyid (7) Cüneyd'i¹¹ bir nesne ile ura ve Seyyid Cüneyd'ün¹² andan ferāğı vardı ki (8) anuñ tığ cengin iderdi. Ceymün elin uzadup Cüneyd'ün¹³

¹ Ceymün anda tıururdu: -İ

² Seyyid: -S

³ nābe-kār: -İ

⁴ seni getürdük: beni gördün İ

⁵ rüz-ı: devr-i İ

⁶ ola: -İ

⁷ Cüneyd'ün: -S

⁸ Seyyid: Seyyid eyitdi İ

⁹ eyle: -İ

¹⁰ ādem: -S

¹¹ Cüneyd'i: -S

¹² Cüneyd'ün: -S

¹³ Cüneyd'ün: -İ

şacın tıtdı, (9) kendüye çekdi. Seyyid Cüneyd çün kendünün şacın¹ Ceymün'ün elinde (10) gördi, hemān elinden tigin bıraktı ve elin uzadup Ceymün'ün (11) kemer-bendin tıtdı ve kuvvet itdi ve ikisi dağı menāre gibi haylī (12) gerdiş gösterdiler. Birbiriyle şol kadar kuvvet ve diğkat kıldılar ki hūnları (13) nāhūnları dibinden çeşme lūlesinden şu akar gibi kan revān (14) oldu ve ikisi dağı süst oldılar. Nā-gāh Seyyid² Cüneyd, Ceymün'ün (15) kemer-bendin [S149^b] şalıvirdi ve şacını elinden aldı. Öñinden (16) gitdi ve dağı sağ elini sol böğregi üzerine koyup bir na'ra (17) eyle³ urdı ki Ceymün'ün zehresi çāk oldu ve az kaldı ki (18) hāke düşe. Ammā merdānlığla kendüye cem' eyledi⁴. Ceymün, Seyyid'ün (19) āvāzından gāyet korkdı ve kendüye eyitdi: 'Acebdür ki (20) bunuñ gibi sehmnāk āvāz benī-ādem kavminden⁵ gele ve Şeybū (21) taş altından gözedürdi ve nice tınāb cem' idüp öñine [I149^a]

(1) kōmıřdı. Eger⁶ hāl diğer-gūn olursa ol tınābları hıřār burcına ardup (2) aşağı ine ve Ceymün'dan kaçā. Bu endişede idi. Seyyid Cüneyd'ün⁷ na'rası (3) āvāzesi kulağına girdi. Ol tağıñ kullerinden bülend āvāz ile (4) eyitdi: Ey pehlevān-ı 'Arab dağı n'eylersin 'aceb? Korkma Ceymün'ı (5) tizce depele tā ben bu püşteden aşağı inem ve anlar ki mest (6) medhūřlar⁸ dururlar. Başların kesem ve kanların dökem. Şeybū-yı 'ayyār (7) bu güftārda iken Seyyid Cüneyd⁹ bir na'ra dağı eyle urdı ki Ceymün'ün endāmına (8) lerze düşdi ve endişe eyledi ki n'olaydı mālını benden alaydı (9) ve şulh eyleyeydi, vara gideydi ki ben dağı bunuñ cengine (10) döymezem¹⁰ tā¹¹ Ceymün bu endişe idi. Nā-gāh Seyyid Cüneyd¹², Ceymün-ı siyāhı yirinden (11) kaldurup başı üzerine alup depesi üzerine yire çaldı. Şöyle ki (12) başı hırd kendü mürd oldu. Ol zengīler ki kalmışlardı. Anları (13) dağı depeledi ve illā altı nefer zengī ki girü kaldı. Derhāl anlar (14) dağı geldiler, amān dilediler. Şeybū-yı

¹ şacın: -İ

² Seyyid: -S

³ eyle: -S

⁴ eyledi: itdi S

⁵ kavminden: hālkından S

⁶ eger: -İ

⁷ Cüneyd'ün: -S

⁸ medhūřlar: -S

⁹ Cüneyd: -S

¹⁰ döymezem: toymazın S

¹¹ tā: -İ

¹² Cüneyd: -S

çālāk gördi ki zengīlerden¹ kal‘a (15) pāk oldu. Hemān burcdan aşığa inüp Cüneyd’ün ayağına düşdi (16) ve eyitdi: Ey peygāamber ‘aleyhi’s-selāmuñ ‘ammüsi oğlu şimdi mestler ki (17) bī-hūş [S150^a] düşmüşlerdür. Anlaruñ ‘uhdesi benüm üzerimedür ki (18) bir sā‘atda cümlesinüñ başın kesem ve kanın dökem diyüp (19) hancerin eline aldı. Ol siyāh murdārlaruñ üzerine varup başların (20) tenlerinden cüdā kıldı. Yüz yigirmi nefer² zengīleruñ cümlesin depeledi. (21) Andan şoñra Ceymün’uñ serāyına girdi. Kayşer kızınuñ kanı ‘ivażına ne kadar

[İ149^b]

(1) ‘avret ve oğlan var ise depeledi ve Seyyid Cüneyd çün³ zindāna (2) girdi, gördi. Üç yüz nefer miqdār merd-i Müselmān bend-i girānda giryān (3) yaturlardı ki her biri bir vilāyetden. Ceymün-ı mel‘ün anlaruñ günde (4) birisin yirdi. Çün Cüneyd’i göricek feryād u fiğān itdiler. Seyyid (5) anları bendden hālāş itdi ve fi’l-cümle⁴ Seyyid’uñ ayağına düşdiler (6) ve ayağına⁵ yüz sürdiler. Anlardan beş neferi Mekke’den ve Medīne’den (7) şerefehallāhu eyidürler çün⁶ Seyyid anları öpdü ve kuçdı. Eyitdi: (8) Yürüñ⁷ mālaruñızı ne kadar var ise⁸ aluñ, varuñ yoluñuza gidüñ (9) ve bunu didi ve dağı Şeybū ile Siyāmek şāhuñ genci temāşasına (10) gitdiler. Çün⁹ vardılar, gördiler. Bir kaşrdur ki zer ve cevāhirle (11) ārāste ve dūrer ve yevākitle pīrāste itmişlerdi. Şol kadar māl u ni‘met-i (12) dünyā ve hil‘at çoğdı ki haddi vü hisābı¹⁰ yokdı ve cümleden (13) bir hānesi ‘anber-i sepīdden pūr idi ve bir hānesi kāfūrdan (14) ve müşgden memlū idi ve bir hānesi dağı yāķūtdan ve zümürüdden (15) tolu idi ve bir hānesi dūrer-i gurerden ve cevāhirden pūr idi (16) ve nice hānelerde dağı sīm ü zer ile ve ni‘met ü hil‘at ile tolmış (17) idi. Şeybū ile Seyyid¹¹ Cüneyd anlaruñ temāşasında mütehayyir kaldılar. (18) Andan şoñra [S150^b] buyurdi. Her kanķısınuñ bahāsi girān ve getürmesi (19) āsāndur gemiye getürdiler¹²

¹ zengīlerden: -İ

² nefer: -İ

³ çün: -S

⁴ fi’l-cümle: cümle S

⁵ ayağına: izi tozına S

⁶ çün: -S

⁷ yürüñ: varuñ İ

⁸ ne kadar var ise: ne kadarsa S

⁹ çün: -S

¹⁰ hisābı: haşrı S

¹¹ Seyyid: -S

¹² gemiye getürdiler: getürdiler çün gemiye getürdiler İ

ve bākîsin ol Müselmānlara (20) virdiler ve anlar ki Mekke'den ve Medîne'den idi. Anları kendü (21) gemisine koydı ve ƙal' anuñ dīvārını yıkdılar ve şehrini yaqdılar.

[İ150^a]

(1) Ol Müselmānlar ol māl-i ƒanīmetden ƒanī oldılar. Ol zengīlerüñ (2) elli pāre gemileri var idi ve dūkelisi māl ile mā-lā-māl idüp (3) bādbān açdılar ve daƒı deryā yüzine revāne oldılar. Gemi daƒı (4) gice gündüz murğ-āb gibi ƒanat açup uçup¹ giderdi. (5) Şeybū daƒı Seyyid Cüneyd'i² medħ iderdi. Āferīn dest-bāzūña, (6) taħsīn bāl u yāluña senüñ. Bu cihān-ı fāñide Ħamza-i şānīsın didi (7) ve ammā senden bir temennā iderem. Seyyid³ Cüneyd eyitdi: Ne temennā idersin? (8) Şeybū eyitdi: ƒaƒan kim uğruluğa veyā Ħarāmīliğe gitmek isteyem. (9) Beni men' itmeyesin. Çün Seyyid⁴ Cüneyd eyitdi: Bu ne temennādur kim (10) sen⁵ eyidürsiñ? Hīç kimesne uğruluk ider mi? Bir kimesne ki ceng (11) güninde 'āciz ola meger ol uğruluk eyleye. Ben Muştāfā vü Murtaza'nun (12) devletle, Ħudā-yı 'azze ve celle 'alānuñ⁶ 'ināyetiyle hezār Ceymūn gibi (13) zengīden zebūn⁷ olmazam ve eyitdi⁸: Ey Şeybū ben bir hoş⁹ fā'ik at dilerem (14) ki benüm rān¹⁰ rikābuma lāyık ola. Şeybū eyitdi: Ey Seyyid sen (15) Ħātır-ı 'ātıruñ¹¹ hoş tutup ma' būda tevekkül eyle ki biz bu lücce-i (16) deryādan ki şaħrāya ƒadem ƒoyavuz. Mālumuz Ħod bisyārdur ve diledüğün (17) gibi ol diyārda bir yaħşı bedevī ve dil-āver¹² at şatun alavuz (18) ve eger şatmazlarsa uğrulayam daƒı saña getürem ve Seyyid¹³ Cüneyd güldi. (19) Eyitdi: Ey Şeybū hele n'eylerseñ eylersin uğruluğı elden ƒomazsın. (20) Bunlar [S151^a] bu nev' kelimāt iderlerdi. Gemi daƒı ol deryā-yı bī-nihāyetüñ yüzinde¹⁴ (21) murğ-āb gibi ƒanat açup uçup giderdi tā bir nice leyl ü nehārdan

¹ uçup: -İ

² Cüneyd'i: -S

³ Seyyid: -S

⁴ çün Seyyid: -S

⁵ sen: -S

⁶ 'alānuñ: -S

⁷ zebūn: dönmezem İ

⁸ eyitdi: ammā S

⁹ hoş: -İ

¹⁰ rān: -İ

¹¹ 'ātıruñ: -İ

¹² dil-āver: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ yüzinde: -İ

[İ150^b]

(1) şöña bir kenâr belürdi. Bu ne diyâr ki diyüp yakın vardılar, gördiler (2) ki bir şehir-i mu‘zzam. Etrâfında bağları dil-keş ü hurrem ve içi bir galaba (3) ne Şâm’a beñzer ve ne Haleb’e. Sultân Manşûr ol vilâyetüñ pâdişâhıydı ve (4) ol şehir tahtgâhıydı ve Kırvân pâdişâhı ‘Abdü’l-mü’mîn ile (5) her sâl cidâl u kıtâl eylerdi ve Sultân Manşûr’dan baş harâcın (6) taleb iderlerdi. Ol şehriñ nısfı deryâ cānibinde idi ve nısfı (7) şahrâ cānibinde idi. Çün Seyyid¹ Cüneyd’üñ gemisi ol şehriñ limonına (8) girdi ve Seyyid² Cüneyd işbu gemiden kenâra çıkup şehre (9) girdiler. Bir kârvân-serāya girüp anda bir hücre tıtdılar. (10) Ol māl-i firāvān anı³ gemiden çıkarup getürdiler. Hücreye (11) koydılar⁴ ve ma‘būda çok şükr idüp birkaç gün āsūde-hāl⁵ (12) oldılar. Rāvî şöyle rivāyet ider ki Sultân Manşûr (13) ‘Abdü’l-mü’mîn’le ceng itmekden fāriğ oldı ve ‘Abdü’l-mü’mîn Sultân (14) Manşûr’dan baş harâcın aldı ve Manşûr dönüp şehrine (15) geldi. Hîç harâc virmemege bir⁶ ‘ilâc bulmadı. Anuñ bir ‘ākıl (16) ve kāmil vezîri var idi. Anuñ ile meşveret itdi ki biz⁷ (17) başumuzdan bu harâcı niçe def idevüz, didi. Vezîr eyitdi: (18) Ol Āhenser zengīnūñ bir qarındaşı vardır ki mübāriz pehlevāndur (19) ve ser-süvārān ammā degme bir at çekmez. Sultân Manşûr gāyet mesrūr (20) olup buyurdi, vardılar. Muḳātil’i hezār i‘tibārla getürdiler. Sultân (21) [S151^b] Manşûr⁸ Muḳātil’üñ ḳaddinde ve ḳāmetinde müte‘accib ḳaldı ve eyitdi: Bu merd-i āzāde⁹

[İ151^a]

(1) qarındaşıdan ḳāmetde ve cesāmetde ve ferāsetde¹⁰ ve kiyāsetde çok ziyādedür. (2) Ammā Muḳātil eyitdi: Benüm rān¹¹ rikābuma lāyık bir fā’iḳ at buluñ ki ben (3) ceng idem. Manşûr eyitdi: Fülān vilāyetde bir emîr vardır. Deryādan (4) anuñ eline bir at girmiştir ki ol at¹² rüy-ı zemīnde āña (5) naḳîr olmaz ve daḳı zencîr yularlarla

¹ Seyyid: -S

² Seyyid: -S

³ anı: -İ

⁴ koydılar: -S

⁵ hāl: -S

⁶ bir: -S

⁷ biz: -S

⁸ Manşûr: Manşûr’uñ iline S

⁹ merd-i āzāde: murdār-zāde İ

¹⁰ ferāsetde: -İ

¹¹ rān: -İ

¹² ol at: -S

ve zencîr pâ-bendlerle eyerleyemezler (6) ve üzerine varanı deper¹, depeler. Hayfdur anuñ gibi atı helâk ideler (7) ve yâhûz şalıvireler, vara gide ve siyâh eyitdi: Cehd eyleñ (8) ol atı bu şehre getüresiz ki ben anı rām tedbîrine ikdām (9) ideyin. Manşûr mesrûr olup hezâr süvâr gönderdi ki (10) ol atuñ ayağına ve başına zencîrler dağup hezâr hîle şehri-i nevbete² (11) getürdiler. İttifâk Şeybû ile Cüneyd şehriñ dâ'iresin seyr (12) iderlerdi. Nâ-gâh pâdişâh meydânına çıka vardılar. Gördiler (13) ol meydânda bir hürüş galaba var. Yakın varup gördiler. (14) Pâdişahuñ tahtını miyâne-i meydânda kurmuşlar ve şâh dağı üzerine (15) geçüp oturmuş. Seyyid³ Cüneyd bir şahş eyitdi: Bu cem' iyyete sebep (16) nedür, didi⁴. Ol şahş eyitdi: Fülân vilâyetde⁵ deryâdan bir at (17) çıkmışdur. Anı getürdiler ve hergiz kimesneye râzı olmaz ve arkasına (18) zîn urup başına licâm geçüre bir zengî gelmişdür. Eyidür ki ben anı (19) eyerlerin. Seyyid⁶ Cüneyd eyitdi: Ol zengî kanı? Ol şahş eyitdi: Şâhuñ⁷ (20) katındağı siyâh⁸ oldur. Seyyid⁹ nigâh itdi. Qâmetin ve cesâmetin¹⁰ seyrân idüp hayrân (21) kaldı. Nâ-gâh kenâre-i¹¹ meydândan bir gürûh [S152^a] hezâr sûtühla miyâne-i meydâna

[İ151^b]

(1) girdiler. Ol atı zencîrlerle öninden ve ardından yanından¹² (2) keşân ber keşân getürdiler. Seyyid nazar itdi. (3) Gördi ki kâ'inâtda gözler görmüş degüldür¹³ ve kulaklar (3) işitmiş degüldür ve Seyyid Cüneyd çün¹⁴ Hâk Te'âlâ hazretine (4) münâcât idüp eyitdi: Sübhâna'llâh bunuñ gibi (5) hûb at yokdur. Quvvetle yaradup benî-âdeme musahhar eylersin, didi¹⁵. (6) Dirîgâ n'olaydı bunuñ gibi bir at benüm elüme gireydi (7) tâ ol atuñ arkasında etrâf-ı 'âlemi tavâf ideydüm. Seyyid (8) bu fikirde iken ol atı sultân katına getürdiler ve nâ-gâh (9) Muqâtil-i siyâh eyitdi:

¹ deper: -İ

² hezâr hîle şehri-i nevbete: -İ

³ Seyyid: -S

⁴ didi: -S

⁵ vilâyetde: -S

⁶ Seyyid: -S

⁷ şâhuñ: pâdişâh İ

⁸ siyâh: -İ

⁹ Seyyid: -İ

¹⁰ cesâmetin: -İ

¹¹ kenâre-i: -İ

¹² yanından: -İ

¹³ degüldür: -İ

¹⁴ Cüneyd çün: -S

¹⁵ didi: -S

Andan¹ zencîrleri getürüñ ve seyisler atun (10) zencîrlerin aldılar. Bir zencîr qaldı anuñ dağı ucını Muqâtil'ün (11) eline virdiler. Çün² Muqâtil atun qatına geldi. Diledi ki (12) elini atun boynı üzerine qoya. Nâ-gâh ol esb-i (13) deryâyî süheyl idüp yirinden 'uqâb gibi şıçradı (14) ve kendüzin zengînüñ üzerine pertâb itdi ve hezâr na'ra (15) urup tırdı. At dağı şîr-i jiyân gibi añrayup (16) zengînüñ eñsesin ağızına aldı ve yirinden qaldurup yire (17) çaldı. Zengî kendüzinden gitdi. Çün at kendüzin (18) bendden boş gördi, cüş idüp halka hamle eyledi. (19) Halk dağı atı ortaya alup halka şadmetinden nefret idüp (20) ata yol virdiler ki vara şahrâya gide. Seyyid³ Cüneyd

[İ152^a]

(1) Şeybū dağı temâşâ eylerdi. Çün bu halkuñ nefretin ve zengînüñ (2) hacâletin gördiler. Ta' accüb idüp hayrete vardılar. Ammâ çün at⁴ Seyyid'ün qatına⁵ (3) geldi, Şeybū eyitdi: Ey Seyyid⁶ atı tıd dağı gel. (4) Yine yirümüze gidelüm. Nâ-gâh Seyyid Cüneyd⁷ bir na'ra urup (5) andan⁸ vardı. Sağ elin uzadup atun⁹ yelesin tıtdı ve şol (6) elin [S152^b] uzadup ağızın tıtdı. Andan¹⁰ qarnına bir püşt-pâ ile (7) urdı ki at arkasın kemân gibi iki bükdi (8) ve qulağı gözine bir müşt urup andan¹¹ qulağın eline aldı. (9) Şöyle burdı ki at miskîn har gibi tıdı vardı. (10) Seyyid, Şeybū'dan tâziyâne diledi. Şeybū dağı şunu virdi. Seyyid (11) hemân eyersüz ve uyansuz üzerine süvâr olup meydâna (12) şıçratdı. Şol qadar yeldürdi ki at¹² 'araqa garq olup (13) süst oldu. Andan şöñra¹³ zîn licâm getürüp atı (14) eyerleyüp başına uyan geçürdi ve yine rikâba (15) qadem qoyup süvâr oldu dağı meydânuñ öte başından (16) beri başından öte başına¹⁴ şol qadar segirtti ki at zebûn oldu. (17) Şöyle oldu ki adımın admaz oldu

¹ andan: -İ

² çün: -S

³ Seyyid: -S

⁴ çün at: -İ

⁵ qatına: -İ

⁶ Seyyid: Şeybū İ

⁷ Cüneyd: -S

⁸ andan: -S

⁹ atun: -İ

¹⁰ andan: ve S

¹¹ andan: -S

¹² at: -S

¹³ şöñra: -S

¹⁴ öte başına: -İ

ve Manşūr, Seyyid'ũñ kārında (18) ve zūrında 'acebe kaldı. Seyyid Cüneyd¹, Manşūr'ũñ öñine (19) gelüp hıżmet itdi ve atı şāhuñ seyislerine virüp (20) eyitdi ki zinhār bu gice 'alef virmeñ tā yarın yine ben² (21) gelem. Ben anı bu vechle idem ki seyislere aşlā³ renc

[İ152^b]

(1) ü zaḥmet⁴ ü elem ırmeye. Bunı didi daḡı dönüp gitdi. Manşūr (2) daḡı hıç tınmadı. Ammā bir zamān tefekkürden şöñra dönüp⁵ vezirine (3) eyitdi: Ben hergiz bunıñ gibi civān gürbüz ve mübāriz görmedüm⁶ (4) ve görmış degülem. Bilmezem ki ol kimdür ve ne yirdendür? Bunı (5) diyüp endişelere düşdi ve eyitdi: Çün yarın gele biz⁷ andan (6) istifsār idelüm ki ne yirdendür⁸ ve ne diyārdan gelür⁹ ve ne (7) kāra gelüp tırur. Ammā Muḳātil-i zengī çün yine kendüye (8) geldi. Yirinden ḳalḳup hezār ḥacālet ile Sulṭān Manşūr'ũñ (9) öñine gelüp hıżmet itdi ve eyitdi: Atum ḳanda gitdi? (10) Zengīye mācerādan bir bir¹⁰ ḡaber virdiler. Zengī eyitdi: Meger bu civān¹¹ mekkārdur. (11) Aña¹² mekr itmişdür. Yoḡsa dükeli 'ālemde benī-ādemde [S153^a] bende olan (12) ḳuvvet ve diḡḳat olmaz. Ben ol atı zebün idemedüm. Ol niçe (13) itmişdür. Çünki ol civān-ı ḡarībũñ bu ḳadar ḳuvveti vardur, (14) gelsün yarın sulṭānuñ öñinde anıñ ile güreş (15) tıtalum. Ben¹³ anı şöyle yire uram kim eyegüleri ḡurd olup (16) ve kendü mürd ola. Sulṭān Manşūr eyitdi: Eyü didüñ (17) böyle idelüm diyüp serāyına gitdi. Manşūr şāḡ ol gice (18) āsūde-ḡāl¹⁴ olup ve yarındası seḡer meydāna geldi. Ol¹⁵ (19) atı daḡı getürdiler. Seyyid¹⁶ Cüneyd elin uzadup atıñ

¹ Cüneyd: -S

² ben: -S

³ aşlā: -S

⁴ zaḥmet: -S

⁵ dönüp: -S

⁶ görmedüm: -S

⁷ biz: -S

⁸ ne yirdendür: -S

⁹ gelür: -S

¹⁰ bir bir: -S

¹¹ bu civān: -İ

¹² aña: -S

¹³ ben: -S

¹⁴ ḡāl: -S

¹⁵ ol: -İ

¹⁶ Seyyid: -S

arkasına (20) yapışdı ve andan¹ rikāba kadem koyup süvār oldu. Meydāna şıçradup (21) çalış gösterdi. Yine şol kadar segirdedi kim at süst olup fūrū-mānde

[İ153^a]

(1) oldu. Seyyid² Cüneyd dağı üzerinden inüp atı şalivirdi. At (2) har-ı miskīn gibi teskīn olup³ tırı vardı. Seyyid Cüneyd çün⁴ sultān (3) öñine gelüp hizmet itdi ve diledi ki döne gide. Siyāh eyitdi: Eger sen⁵ (4) sāhir degülseñ kuvvetüñ varsa beri gel tā⁶ şāh öñinde senüñle güreş (5) tūtalum. Ammā ben bir elümle tūtayın sen iki elüñle tūt. Seyyid⁷ Cüneyd anuñ (6) sözinden ğazaba geldi. Ol kızıl gül gibi⁸ yañaqları şarardı. Āheste āheste (7) siyāhuñ katına geldi. Sağ elin uzadup anuñ şol bāzūsın tūtdı. (8) Kuvvet idüp yire oturdı, kōdı ve yine kuvvet idüp yirinden (9) kaldırdı tā yedi kerre siyāhı yirinden kaldırdı ve indürdi. Muḳātil-i siyāh (10) feryād u fiğān itdi. Cümle ḫalāyık siyāhuñ fiğānından ḫahḫahaya düşdiler⁹. (11) Seyyid¹⁰ Cüneyd'üñ kārından ḫayrān kaldılar. Sultān Manşūr müteḫayyir oldu. (12) Seyyid¹¹ Cüneyd'üñ elin aldı, katına [S153^b] getürdi. Eyitdi: Ey¹² civān ne yirdensin (13) ve ne yire gidersin ve kimüñ nesisin? Eyitdi¹³: Ben diyār-ı¹⁴ Ḥicāz'danam ve bāzergānam. (14) Şimdi diyār-ı¹⁵ Hindūsitān'dan gelürem. Manşūr eyitdi: Sen (15) bāzergān degülsin, pehlevān-ı cihānsın ve dilr-i devrānsın ancak diyüp (16) on esb-i ḫoş-reftār ve on ğulām-ı māh-ruḫsār ve on kenīzek-i (17) gül-ı izār çün Seyyid¹⁶ Cüneyd'e virdiler ve dağı kendü serāyı ḫurbında bir dāne¹⁷ mūnaḫḫaş (18) dil-keş ḫaşr virdi. Seyyid Cüneyd'i¹⁸ anda iletdiler ḫondurdılar. Andan soñra (19) Seyyid ile

¹ andan: -S

² Seyyid: -S

³ olup: buldı S

⁴ Cüneyd çün: -S

⁵ sen: -S

⁶ tā: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ gibi: -S

⁹ düşdiler: ḫande oldılar S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² ey: -İ

¹³ eyitdi: -İ

¹⁴ diyār-ı: -S

¹⁵ diyār-ı: -S

¹⁶ çün Seyyid: -S

¹⁷ dāne: -S

¹⁸ Cüneyd'i: -S

Şeybū kārṡān-serāyda olan eşkālını ve mālḡarını dağı oldukları¹ serāya getürdiler. (20) Pādīşāh, Seyyid'üñ muṡı² ü münkād olup rüz şeb 'ış ü 'işret (21) idüp neşāt² u ṡarab eylerdi. Seyyid hemān oğlı gibi ri'āyet iderdi.

[İ153^b]

(1) Rāwī şöyle rivāyet ider ki ol³ Āhenser'üñ karındaşı (2) Muṡātıl-i zengī hacāletden ve melāletden hergiz Sulṡān Mañşūr'uñ⁴ öñine⁵ gelmedi. Ammā günlerde (3) bir gün Mañşūr mütefekkir ü müteğayyir ü ġamġin ḡazın olup oturmuşdı. (4) Çün Seyyid⁶ Cüneyd gelüp aña⁷ su'āl itdi: Niçün pür melāl⁸ ġamġin⁹ (5) ḡātırsın? Mañşūr cevāb virdi ki ḡıç su'āl itme¹⁰ 'Abdü'l-mü'min ki pādīşāh-ı (6) Qırṡān'dur. Bizüm¹¹ ābā¹² vü ecdādumuz zamānından bize ḡarāc virigelmışdür. Bu zamān (7) aña bir pehlevān-ı civān gelmişdür. Biz varduṡ anuñla ceng cidāl¹³ itdük. (8) Ol bize ġālib geldi dağı dükeli 'ömrümde ḡıç bir pehlevān benüm arṡamı (9) yire getürmiş degüldür. Ol benüm arṡamı yire¹⁴ getürdi. Ammā civān merdlik itdi (10) beni depelemedi. Ben ḡamza zamānından berü anuñ gibi pehlevān-ı cihān¹⁵ görmüş (11) degülem. Egerçi ben ḡamza-i 'Abdü'l-muṡṡalib görmemişemdür. Ammā atalarumuzdan (12) işitmişüzdür ki ḡamza üç yüz [S154^a] nefer 'ammüm¹⁶ ve 'ammüm-zādelerüm ve ḡışımḡlarum öldürmüşdür. (13) Henüz anuñ ṡatli ve ġāreti āşarı ve 'Amr Ümeyye'nüñ meger ḡasāreti aḡbārı bu diyārda¹⁷ (14) vardur. O civān ki benüm cengüme geldi. Gürbüzlükde ve mübārizlikde (15) hemān¹⁸ ḡamza'ya beñzerdi. Ābā¹⁹ vü ecdādumuñ ḡikāyeti ve ḡamza'nuñ (16) ser-güzeşti²⁰ çün yāduma geldi, ol civāndan

¹ oldukları: -İ

² neşāt: şādī S

³ ol: -S

⁴ Mañşūr'uñ: -İ

⁵ öñine: ṡatına S

⁶ çün Seyyid: -S

⁷ aña: -S

⁸ pür melāl: pejmān S

⁹ ġamġin: -S

¹⁰ su'āl itme: şorma S

¹¹ bizüm: -İ

¹² ābā: -S

¹³ cidāl: -S

¹⁴ benüm arṡamı yire: beni S

¹⁵ cihān: -S

¹⁶ 'ammüm: -İ

¹⁷ bu diyārda: -İ

¹⁸ hemān: -S

¹⁹ ābā: -S

²⁰ ser-güzeşti: ser-güzeşti ḡikāyet itdi S

vehm (17) idüp anuñla¹ şulh itdüm. İhtiyārsuz² baş harācın üzerüme aldum, didi. (18) Hemān hay hay ağladı. Seyyid Cüneyd çün bunuñ güftārın işitdi (19) efkāra varup kendüye eyitdi: Bu hod benüm düşmenüm imiş. Benüm ‘aziz (20) ‘ammümden baña hikāyet ider ve ammā ma‘nāda şikāyetdür. Benüm adımı ve nijādımı (21) buña bildürmek gerekmez. Ammā nān u nemek haqqı ki üzerime vācibdür.

[İ154^a]

(1) Düşmānınuñ şerrini def idüp hayra döndürmek ve düşmānından baş harācın (2) alıvirem. Seyyid³ Cüneyd bunuñ gibi endişler itdükden şöña eyitdi: Ey sultān (3) buyur ki leşker cem‘ olınsun. Ben gideyin, varayın. Ol didügüñ pehlevānı (4) tutup huzūr-ı şerīfüne getüreyin. Çün⁴ Manşūr mesrūr handān⁵ (5) olup eyle idelüm, didi. Seyyid eyitdi: Benüm rikābuma lāyık ve fā‘ik at (6) gerekdür. Manşūr eyitdi: Ol deryādan çıkan at kim ol atı⁶ (7) sen⁷ kendüñe muṭī‘ ü münkād itdüñ. Ben⁸ anı saña bağışladum, didi. Seyyid (8) çün ol atdan⁹ şād handān¹⁰ oldı. Derhāl vardılar. Ol¹¹ atı getürdiler. (9) Seyyid nazar itdi, gördi. Bir atdur ki kâ’inātda¹² (10) nazīri ele girmez ve dil ile vaş olınmaz. Hele evşāfından ba‘zı şā‘irler (11) [S154^b] eyidürler. Şi‘r:

Āferin ol ata kim yürüse na‘lından anuñ

Hāk-ı çarh-ı āsmān (12) üzre çıkup tutar mekān

Tiz-revdür hem felek çün bār-keşdür hem (13) semek

Çeşm-i sūzından geçer ger dilese çün rismān

Ger segirde āteş (14) na‘lı çü berķ-i şu‘ledār

Güyā tolar kamu rüy-ı zemīn ü āsmān

(15) Boynı çün kavş-ı kuzahdur ayağı güyā sütün

¹ anuñla: -S

² ihtiyārsuz: ihtiyār S

³ Seyyid: -S

⁴ çün: -S

⁵ handān: -S

⁶ ol atı: -S

⁷ sen: sen anı S

⁸ ben: -S

⁹ çün ol atdan: -S

¹⁰ handān: -S

¹¹ ol: -S

¹² kâ’inātda: kâ’inātda aña İ

Kendü çün küh gözi necm ü (16) kulağı çün sinān

Nesr¹: Çün Seyyid² Cüneyd ki ol atı bu şıfatlarla ki vaşf (17) itdük, gördi. Ğāyet şād ḥandān³ olup kendüye eyitdi: Bunuñ (18) gibi at⁴ ve bunuñ gibi çün⁵ cevşen ve şemşirle çün⁶ cihān-gīr olsam ‘aceb midür (19) diyüp alup⁷ āḥūrına getürdi ve besleyüp tīmārlar itdi. Ol rüzgārda (20) ki ceng günüydü. Sultān Manşūr daḥı buyurdu tā ki sipāh-ı meydāna (21) cem‘ olalar. Kendü daḥı süvār olup meydāna geldi. Seyyid Cüneyd daḥı

[İ154^b]

(1) anuñla bile çün meydāna geldiler. Şeybū-yı şitāb-rev daḥı anlaruñ (2) rikāblarında yelerdi. Çün meydān yüzine gelüp tırdılar, tā bir sā‘ at (3) miqdārı çün cevelān idüp qarār gösterdiler. Ba‘d-ez-ān cemī‘ leşker (4) cem‘ oldu. Seyyid⁸ Cüneyd atına şöyle şād ḥandān⁹ oldu ki vaşf itmek (5) olmaz. Dönüp Şeybū’ya eyitdi: Ey¹⁰ Şeybū rān rikābuma lāyık ve fā’ik at buldum. (6) Eger Ḥudā-yı Te‘ālā dilerse bu atıñ arḳasında işler işleyem¹¹ ki tā rüz-ı (7) kıyāmet degin¹² dillerde yād olup ve illerde ad kıla. Şeybū eyitdi: Ey (8) Seyyid nedür bu at ki bunuñla sen faḥr idinürsin ve ben daḥı (9) bu at ile segirdürem bil ki geçerem. Seyyid eyitdi: Dīvāne misin, bunuñ (10) gibi söz söyleme. Bir gün ben bu ata [S155^a] binüp şahrāya çıkdum. Nā-gāh (11) önümden bir āhū çıkdı. Bu atı anuñ yanınca bile¹³ şalıvırdüm. (12) Ha diyince yetdi. Ben¹⁴ elümle tıtdum. Şeybū eyitdi: Ey Seyyid (13) eger senüñ atıñ aşkar-ı Ḥamza ise veyā raḥş-ı Rüstem ise ben anuñla (14) segirdürem. Ben andan¹⁵ girü kıalmazam. Pādişāh-ı Mağrib ve cümle sipāh Şeybū’nuñ sözinden¹⁶ (15) ‘acebe kıaldılar. Seyyid, Şeybū’nuñ sözinden ḥışma geldi (16) ve eyitdi: Bismillāh beri gel,

¹ nesr: -İ

² Seyyid: -S

³ ḥandān: -S

⁴ bunuñ gibi at: -İ

⁵ çün: -S

⁶ çün: -S

⁷ alup: -İ

⁸ Seyyid: -S

⁹ ḥandān: -S

¹⁰ ey: -İ

¹¹ işleyem: idem S

¹² degin: -S

¹³ bile: -S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ ben andan: -S

¹⁶ sözinden: -İ

eger segirtmek dilerseñ. Manşūr (17) eyitdi: Ben henüz bunuñ gibi kimesne görmedüm (18) ki atla segirde ve ammā işitmişemdür. Evvel zamanda Hamza (19) bu vilāyete Hamza ile bir kimesne hem-rāhmış. Adına ‘ Amr Ümeyye eyidürler imiş. (20) Ol atla segirdürmiş ve āhūları yeter tutarmış¹. Ol ikisinüñ vāsıtasıyla (21) bu bizüm mülkümüz harāb u yebāb olmuş ve bundan mağrībe gitmişdür. Anda

[İ155^a]

(1) muhkem ceng itmiş ve şad hezār merd-i nāmdār katl itmiş ve bu vilāyete (2) āteş urup yakmış diyüp āh vāh itdi. Şeybū kendüye² eyitdi: Eyü dostlar (3) cem‘ itmişüz. Kāşki Seyyid³ Cüneyd bu iklīme gelmeyeydi. Çün geldi (4) bārī tiz gideydi diyüp miyān-ı bendin tiz bağladı, muhkem. Seyyid⁴ Cüneyd (5) dağı atına muhkem teng virüp süvār oldu ve kenāre-i meydāndan miyāne-i (6) meydāna geldi. Cümle şāh-ı sipāh ve halk temāşaya tırmışlardı. (7) Ammā Seyyid⁵ Cüneyd’le Şeybū çünkü kenāre-i meydāndan segirttiler, miyān-ı (8) meydāna gelince atı bir miqdār geçdi. Ber-meydān dağı segirttiler (9) ve yine geçdi. Cümle hālāyık⁶ Şeybū’nuñ segirdişinden ‘acebe kaldılar. (10) **Rāvī şöyle rivāyet ider ki Şeybū [S155^b] her gāh ki segirdeydi** (11) ayağınuñ barmağı kulağına degerdi. Çün segirtmekden fāriğ oldu. (12) Seyyid⁷ Cüneyd Şeybū’nuñ atından gāzaba vardı⁸ ve gelüp atından (13) aşağı⁹ şıçradı, indi¹⁰ ve eyitdi: Ey Şeybū beri¹¹ gel tā senüñ ile (14) ikimüz segirdelüm. Seyyid eyitdi: Yüri sen yigirmi adım öñdin (15) segirt. Şeybū gitdi. Yigirmi adım yire vardıkdan soñra (16) segirtmege başladı. Seyyid Cüneyd¹² çün gördi Şeybū yirinden kopardı, (17) ol dağı yirinden kopardı. Şeybū’nuñ peyince gitdi. Ha diyince (18) yetdi. Şeybū henüz yigirmi adım gitmemişdi, öñine geçdi. (19) Cümle halk ol hālī¹³ göricek na‘ralar urup nüzhet gösterdiler. (20) Sultān Manşūr dağı ol hālī göricek

¹ tutarmış: -İ

² kendüye: -İ

³ Seyyid: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ hālāyık: halk S

⁷ Seyyid: -S

⁸ vardı: geldi S

⁹ aşağı: -S

¹⁰ indi: -S

¹¹ beri: -S

¹² Cüneyd: -S

¹³ hālī: hāleti S

göñline bu hayāl (21) halecān itdi. Şeybū ‘ Amr Ümeyye neslindendür ve Seyyid¹ Cüneyd, Hamza-i ‘ Abdü’l-muṭṭalib’üñ

[İ155^b]

(1) aşılandur. Şeybū ile Cüneyd² çün ber-meydān segirdediler. Yine geldiler. (2) Seyyid³ Cüneyd eyitdi: Ey Şeybū yūri yüz adım öñdin segirt. (3) Andan soñra ben dağı segirdem. Ammā segirtmege başlayıcağ dülbendüñi (4) debret. Ben dağı bilüp deperdüm⁴, didi⁵. Şeybū yüz adım yire vardı (5) ve dülbendin debretüp yirinden kopardı. Seyyid dağı yirinden kopardı. (6) Şeybū’nuñ kafasına düşdi. Şāhin keklige yeter gibi hemān (7) yetüp Şeybū’yı yirinden kopardı ve eli üstine⁶ alup getürdi. (8) Meydān başına getürdi. Cümle ḥalāyık⁷ Seyyid Cüneyd’üñ⁸ bu hünelerinden müte‘accib (9) olup ḥayrān kaldılar. Manşūr dağı ḥaḳīkatla bildi ki Cüneyd, Hamza (10) aşılandur ve Şeybū ‘ Amr Ümeyye neslindendür⁹. Kendüye eyitdi: Eger bunlar ki (11) böyle ola [S156^a] bunları ben¹⁰ cenge iletem tā düşmāna cevāb vireler. Andan (12) soñra rāy-ı şavāb oldur ki bir ‘özü ü bahāne idüp ecdādumuñ (13) kanları ‘ivāzına bunlaruñ cānların alam¹¹. Ammā bu sırrı göñli maḥzeninde¹² (14) şaklardı. **Rāvī şöyle¹³ rivāyet ider¹⁴ ki** Sultān (15) Manşūr ki gūsāle-perest idi. Ammā ḥalāyıkdan gizlerdi (16) ve merdümān anı Müselmān şanurlardı. Çün Manşūr etrāf-ı (17) ‘āleme ol kadar¹⁵ ulaqlar şalup şad hezār süvār cem‘ eyledi. (18) Şehrden çıkup cānib-i Kırvān’a müteveccih olup revāne oldı. (19) Cāsūslar dağı şāh-ı Kırvān’a ḥaber getürdiler. Sultān Manşūr (20) dağı şad hezār süvārla üşte fülān diyāra geldi ve aña (21) deryā yüzinden bir pehlevān er gelmişdür ki eger Hamza zinde

¹ Seyyid: -S

² Cüneyd: Seyyid S

³ Seyyid: -S

⁴ deperdüm: -İ

⁵ didi: -S

⁶ üstine: üzerine S

⁷ ḥalāyık: ḥalk S

⁸ Cüneyd’üñ: -S

⁹ neslindendür: aşılandur İ

¹⁰ ben: -S

¹¹ alam: -İ

¹² maḥzeninde: maḥzūnında İ

¹³ şöyle: -S

¹⁴ ider: eyler S

¹⁵ ol kadar: -S

[İ156^a]

(1) olaydı, aña bende olup gâşiyedârı olurdu ve dağı ‘Abdü’l-mü’min (2) çün bu haberi işitdi. Hemân-sâ‘at kişverine ulaqlar şaldı. (3) Elli biñ nefer miqdârı süvâr ihzâr itdi. Ammâ Malaṭıyye’den bir gürbüz (4) pehlevân getürdi ki kendüye mu‘în ü zahr¹ ola. Ol pehlevânun (5) adına Gürgsâr eyidürlerdi. Yigirmi biñ nefer süvâra iktidârı (6) var idi. Anlar dağı cem‘ olup ‘Abdü’l-mü’min’e geldiler. Andan şoñra (7) ‘Abdü’l-mü’min dağı leşkeriyle şehrden çıkup Manşür’dan yaña revâne (8) oldı. Günlerde bir gün nâ-gâh Manşür şâha buluşup (9) kındılar ve haymeler kurulup iki cânibden taşra karavullar çıkardılar. (10) Şeybū-yı ‘ayyār Seyyid² Cüneyd serdâra³ gelüp oturdı ve eşnâ-yı kelāmda (11) eyitdi: Ey⁴ Seyyid bil⁵ ve āgâh ol kim Manşür pinhânî gūsâle-perestdür. (12) Muḥammed ‘aleyhi’s-selām imānı yokdur ve düşmân-ı [S156^b] dındür. (13) Bir ḥaṭâ eyledük ki atla yarışduk ve sen ḥod çok merdānlık gösterdüñ (14) ve yegānelik ‘arz itdüñ. Ol dağı ferâsetle bizi ma‘lûm idinmişdür. Yarın (15) göresin ki bizüm ile ‘özrlr idüp güftârlar eyleye ki haberdâr olasın⁶. (16) Seyyid⁷ Cüneyd eyitdi: Ey Şeybū şimdi bizüm kârumuzuñ çâresi nedür? (17) Şeybū eyitdi: Çâre-i kâr oldur ki ben şekl-i tağyîr idüp (18) rûz u şeb anuñla olup anı teşhîr eyleyem tā aḥvâlinden ve aḳvâlinden⁸ (19) bir ḥaber alup⁹ gelem ve saña takrîr idem. Seyyid¹⁰ Cüneyd n’ola didi. (20) Şeybū-yı ‘ayyār hemân tırı gelüp çadırına geldi ve ḥîle-i (21) enbânın öñine alup bir aḳ saḳal çıkardı. Andan şoñra zenaḥdânına

[İ156^b]

(1) bağladı ve bir bol yüñlü ‘abâ dağı giydi ve bir ‘aşâ-yı ābnûsı (2) eline aldı ve İncil’den dağı bir ḥikmet yeñine koydı ve bir heykel ḥamâ’il (3) idindi ve barmağına bir tesbîḥ¹¹ geçürdi ve arḳasına ḥam virüp bârgâh-ı (4) Manşür’a müteveccih oldı. Manşür’un dergâhına gelüp (5) medḥ ü şenâlar idüp du‘âlar eyledi. Manşür eyitdi:

¹ zahr: -S

² Seyyid: -S

³ serdâra: -İ

⁴ ey: -İ

⁵ bil: -İ

⁶ olasın: -İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ aḳvâlinden: -S

⁹ bir ḥaber alup: ḥabîr olup S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ bir tesbîḥ: -İ

Şoruñ ol (6) pîr ne ister ve ne yirdendür ve bir hâcete mi geldi¹. Bir hâcib (7) gelüp Şeybû'ya eyitdi: Ey pîr ne yirdensin ve ne dilersin? (8) Şeybû eyitdi: Ben üstâd-ı hâkîmem ve şâtır nedîmem ve fâl-gîrem (9) ve yüz altmış yaşında bir pîrem. Bu nev'lerden şol deñlü söyledi kim (10) hâcib 'acebe kaldı. Gelüp Manşûr'a naķır ü kıţmîr (11) aña² taķrîr eyledi. Manşûr eyitdi: Varuñ anı iķerüye getürüñ (12) hâcibler gelüp daķı Şeybû-yı 'ayyâr-ı³ hîle-dānı sultān öñine (13) getürdiler. Şeybû-yı şirîn-kār şāh öñine çün⁴ (14) gelince yedi yirde hîzmet idüp karar gösterdi. (15) [S157^a] Medh ü şenālar idüp tırı vardı. Şöyle ki vüzerā vü ümerā 'acebe (16) kaldılar. Çün⁵ sultāna hoş gelüp cülūs buyurdi. (17) Şeybû daķı dest-būs idüp oturdi. Manşûr istifsār (18) itdi ki ne diyārdansız ve ne kişisin ve kimüñ eşisin (19) ve ne kārā gelüp tırursın? Şeybû eyitdi: Bir dānişmend (20) kişiyem ve ne kimsenüñ eşiyem ve dükeli 'ālemüñ 'ilmin bilürem⁶ (21) ve her hünerde elüm vardur ve üstâd-ı hâkîmem ve şâtır nedîmem ve fâl-gîrem

[İ157^a]

(1) ve yüz altmış yaşında bir tersā pîrem. Benüm aduma hâkîm-i⁷ Ğüsenc dirler⁸. Manşûr (2) çün anuñ adın işitdi, hemān yirinden tırı gelüp kenāra (3) çekdi ve eyitdi: Ben senüñ evşāf-ı hamîdeñi pederlerümden (4) şinîdeyüm ve müddet-i medîddür kim dîzār-ı şerîfüñle şeref bulam diyü (5) müştāķ-ı 'azîmdüm. Şimdi bil ve āgāh ol ki ben bu hālümnden (6) ğamġinem ve dîde-i nem-ġinem didi⁹. Luţf eyle hemîn-sā'at 'ilm-i¹⁰ usturlāb (7) ele alup benüm tālî'üm gör ve hîşımlarum daķı tālî' in gör (8) tā anlarla benüm¹¹ mā-beynümüzde ne vāķı' olur ve yāhūd¹² ne hādişe zāhir (9) olsa gerekdür, didi¹³. Baña söyle. Şeybû-yı 'ayyār¹⁴ hemān- (10) sā'at zeyc-i Rūmî ve daķı

¹ bir hâcete mi geldi: -S

² aña: -S

³ 'ayyār: -S

⁴ Şeybû-yı şirîn-kār şāh öñine çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ bilürem: -S

⁷ hâkîm-i: -İ

⁸ dirler: eyidürler S

⁹ didi: -S

¹⁰ 'ilm-i: -S

¹¹ benüm: bizüm İ

¹² yāhūd: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ 'ayyār: -S

usturlāb-ı Şāmī eline alup ve āftāba (11) berāber tıtdı¹ ve sâ‘ata ve vaqt-i irtifā‘a nazar itdi ve kevākib (12) seyrin gördi çün² hisāb eyledi. Andan sonra girībān-ı (13) tefekkürden baş kaldırup eyitdi: Senüñ yanına bir ‘Arab kişi (14) gelmişdür. Anuñ vāsıtasıyla saña nuşret ü zafer olsa gerekdür (15) ve sen ol merd-i ġaribe ri‘āyet idüp teşrīfāt vir kim (16) ol dağı harekāt-ı şavāb idüp düşmenüñe cevāb vire. (17) Şeybū-yı ‘ayyār bu güftarı diyicek Manşūr yirinden tırı (18) [S157^b] gelüp Şeybū-yı ‘ayyārı öpüp kenāra çekdi ve eyitdi: (19) Taḥkīk bildüm ki ‘ilm-i nücūmda ol merd-i ġarībūñ ġāyet eyü bildüñ (20) ve sen Mışrī’sin ve ol Hicāzī’dür. Anuñ hālını rüşen takrīr eyledüñ³ (21) ve gönlüm levhine ḥüb taḥrīr⁴ eyledüñ⁵. Ben dağı bildüm kim ol merd-i Hicāzī’nüñ

[157^b]

(1) dil-āverliginden ve serverliginde⁶ şek yokdur. Ammā şimdi baña anuñ neşātın (2) vir ki niçe pehlevāndur. Şeybū, Seyyid’ün nişānlarından ba‘z takrīr (3) eyledi⁷. Manşūr yine ‘acebe qalup ādemlerine eyitdi: Yürüñ varuñ (4) Seyyid⁸ Cüneyd’le yigirmi kişi⁹ getürüñ tā ben ḥakīmden su’āl idem. Görem ki (5) anı bilür mi yāḥūz bilmez mi? Derḥāl Cüneyd’i yigirmi kişiyle¹⁰ getürdiler (6) ki cümlesinüñ qadd u qāmeti Cüneyd’le berāber idi. Sulṭān Manşūr (7) eyitdi: Ey ḥakīm defteriñ aç gör bu aşḡaşdan ol (8) didüğüñ şahş qankıdur, teşḡış eyle. Şeybū yine defterin (9) açup nazar itdi, gördi. Andan sonra elin kaldırup (10) Seyyid Cüneyd’e işāret idüp budur, didi. Manşūr ‘acebe (11) qaldı. Şeybū-yı ḥile-bāz ‘Arab dilince şūret-i medḥde Sulṭān (12) Manşūr’a düşnāmlar eylerdi ve anlar bir nesne okur şanurlardı. (13) Nā-ğāh başın kaldırup Seyyid’üñ eline yapışdı. Ol merd-i ġarīb (14) budur. Manşūr anuñ şöyle mürīdi oldı ki vaşf itmek (15) olmaz. Ammā Seyyid Cüneyd¹¹ ḥandeye düşdi. Sulṭān Manşūr (16) eyitdi: Ben bir kimesne isterem ki ġāh ġāh baña¹² semā‘

¹ tıtdı: döndi İ

² çün: ve S

³ eyledüñ: itdüñ S

⁴ taḥrīr: takrīr İ

⁵ eyledüñ: itdüñ İ

⁶ serverliginde: ser-bāzlığında S

⁷ eyledi: itdi S

⁸ Seyyid: -S

⁹ kişi: -İ

¹⁰ kişiyle: ādem ile İ

¹¹ Cüneyd: -S

¹² ġāh baña: yegāh İ

ide (17) ve ben daḥı istimā¹ idüp şād u ḥandān¹ olam ve bād-ı ğamdan (18) āzād olam, didi². Şeybū ḥizmet idüp eyitdi: Ey şāh (19) bil ve āgāh ol ki ben ‘ilm-i mūsikīde üstādum ve yādumda (20) [S158^a] hezār taşnīf-i hoş u naḫş-ı dil-keş ü pīş-rev-i cān-süz u cihān-efrüz (21) vardır. Ammā bu aḫ saḫalla baña yaraşmaz ki semā¹ idem.

[İ158^a]

(1) Ammā bir civān-ı ḥūb-rūy u laṭīf-gūy u hoş-āvāz u dil-nüvāz-ı (2) şirīn-kār bir yārum vardır. Bu ‘ilm-i maḫāmātı ve fenn-i taḥrīrātı ben³ (3) ḫuluṇdan öğrenmişdür. Benüm ferzend-i dil-bendüm gibidür. Ben⁴ (4) varayın anı ḥizmetüñe göndereyin tā size ḥizmet ide, ben (5) ṭā¹ ata ve ‘ibādete meşğūl olayın. Manşūr eyitdi: N’ola. Şeybū-yı (6) ‘ayyār hemān⁵ reftār gösterüp maḫāmına geldi ve yüzinden (7) ol aḫ saḫalı giderüp kendüzini muṭribāne libāslarla (8) pīrāste ḫılup ve başını daḥı destārla ārāste ḫılup ṭaylasān (9) şarkıtdı ve eline bir ṭanbūr alup Manşūr’a geldi. Seyyid Cüneyd⁶ (10) Manşūr’uñ yanında ṭurı yürürdü⁷. Çün Şeybū-yı cüsti gördi. (11) Ḥandeden süst oldı. Manşūr Şeybū-yı ‘ayyāra nigāh itdi, gördi. (12) Bir civān-ı māh-ruḫsār ve şirīn-güftār ve elinde bir ṭanbūre. Manşūr’a (13) ğāyet hoş gelüp eyitdi: Bu ḫakīm ḫaylī ‘āḫıl u dānā ve fāzıl u bīnā⁸ (14) ḫışidür. Her işde ve her ālet ki işe gelür. Kendü ile (15) biledür. Ammā çün Şeybū geldi. Selām virüp du¹ ālar ḫıldı. (16) Taḫt öñinde oturdı ve ṭanbüresine düzen virüp (17) bir semā¹ itdi ki istimā¹ eyleyenler şafālarından ğaşy oldılar (18) ve Sulṭān Manşūr ḫazẓından bir na¹ ra urup kendüden (19) gitdi. Çün⁹ Seyyid Cüneyd¹⁰ ḫandeden bī-ḫod oldı. Şeybū ṭanbüresin (20) yire ḫodı ve kemānçesin eline alup bir şoḫbet daḥı eyledi kim (21) hezār-bār evvelkiden ziyāde itdi¹¹. Sulṭān Manşūr eyitdi: Bir kimesne

¹ ḥandān: -S

² didi: -S

³ ben: -İ

⁴ ben: -S

⁵ hemān: -S

⁶ Cüneyd: -S

⁷ yürürdi: -İ

⁸ bīnā: -İ

⁹ çün: ve S

¹⁰ Cüneyd: -S

¹¹ itdi: -S

[İ158^b]

(1) dilerin ki def-zen ola. Şeybū eyitdi: [S158^b] Eger def-zen varsa ben çār-pāre (2) alup semā¹ a girem. Sultān Manşūr'ıñ muṭribleri ġāyet¹ çoġdı. (3) İllā² Şeybū'ya beñzer yoġıdı. İçleründen birisi tırı gelüp def-zen (4) oldı. Şeybū daġı çār-pāre eline³ alup raqşa girdi. Bir raqş (5) urdı kim hemān sultān arqasından cāmesin çıkarup (6) Şeybū'ya virdi ve eyitdi⁴: Ġüsenc-i ḡakīm ḡanı, didi⁵. Hemān-dem Şeybū eyitdi: (7) Kūhsāra gitmişdür. Tā⁶ at-ġüzār ola. Çün bir iki (8) nevbet şoḡbet itdiler daġı tırup maḡāmlarına gitdiler. (9) Şeybū ile Seyyid Cüneyd⁶ daġı mekānlarına gitdiler⁷. Seyyid Cüneyd⁸ (10) ḡandeden ġaşy oldı. Şeybū eyitdi: Yaḡinūm oldı kim bu Manşūr (11) tersāyī mezhebdür. Ammā bizden⁹ rāzını şaḡlar. Çün yine varup (12) bunuñ aḡvālinden ve aḡvālinden eyü bilem diyü tedbire meşġul oldı. (13) Nā-ġāḡ ol¹⁰ seḡergāḡ kūş-ı ḡarbī ve ṭabl-ı ḡarbī çalındı. (14) İki leşker¹¹ cenge āheng idüp meymene vü meysereyi rāst eylediler (15) ve ālāylar ve şaflar¹² düzülüp çün¹³ tiġlere kef urdılar (16) ve ā¹⁴ lām meydāna gel diyü el şalup i¹⁴ lām eylediler¹⁴ ve gönderler (17) gel¹⁵ dürtüşelüm diyü birbirine ḡaber gönderdiler ve dilīrlar (18) ellerine şemşīrlar alup bugün meydānda şecā¹⁵ at ṭobın kim (19) ḡapa dirken ¹⁵ Abdū'l-mū¹⁵ min şāḡ sipāḡından Gürġsār yegāne (20) meydāna girdi. Çün kūḡ-ı bülend cevalān idüp lu¹⁵ blar gösterüp (21) ceng yirine gelüp ṭolandı. Andan şoñra bülend āvāzla çağırup

[İ159^a]

(1) meydāna er ṭaleb itdi. Sultān Manşūr'ıñ cümle leşkeri Gürġsār'ıñ (2) çāpūklūġından ¹⁵ acebe ḡaldılar. Seyyid Cüneyd'e eyitdiler: Zinhār bu şaḡşuñ

¹ ġāyet: -S

² illā: ammā S

³ eline: -İ

⁴ eyitdi: -İ

⁵ didi: -S

⁶ Cüneyd: -S

⁷ gitdiler: geldiler S

⁸ Cüneyd: -S

⁹ bizden: -S

¹⁰ ol: -İ

¹¹ leşker: -İ

¹² şaflar: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ eylediler: itdiler S

¹⁵ gel: gel diyü İ

(3) kārzārına girme ki bunuñ gibi¹ bir birāderi² [S159^a] vardır ki anuñ yanında (4) bu on yaşında oğlan gibidür. Bu sâ‘ata dek ‘Abdū’l-mü’min’e vuşlat (5) tama‘ın tıttı. ‘Abdū’l-mü’min dilemedi anları³. Anlar dağı mu‘āvenete gelmezlerdi. (6) Ammā bu sâ‘at beñzer ki va‘de gitmişdür. Anuñçün gelmişlerdür, didiler. Seyyid⁴ (7) Cüneyd çün anlarıñ sözün işitdi, eyitdi. Siz vehm eylemeñüz temāşā (8) idi görüñ⁵ kim ben bu sâ‘at anlar ile niçe ceng iderin, didi. Hemān (9) atına mehmūz degürüp meydāna şıçratdı ve Gürgsār’a berāber oldı. (10) Gördi Gürgsār, Cüneyd’i kendü yanında kalilü’l-vücūd ta‘accüb idüp (11) eyitdi: Ey civān niçün miqdāruñı bilmezsin? Utanmadan benüm meydānuma (12) dağı girürsin ki eger Hāmza zinde olaydı baña bende olup gāşiyedārum (13) olurdu. Sen kandin benümle⁶ āheng-i ceng itmek kandin⁷. Seyyid⁸ (14) Cüneyd eyitdi: Sen⁹ herze söyleme ve erenlerüñ adını kemlik ile yād itme (15) ki ben ol Hāmza-i nāmdāruñ kemter gulāmıyın. Hemin-sâ‘at seni bir lu‘bla (16) helāk idem kim tā rüz-ı¹⁰ kıyāmet dek¹¹ illerde ad olup¹² dillerde yād ola diyüp hemān (17) amān u zamān¹³ vormeyüp hamle eylediler. Ol dağı nizesin fer-ā-fer (18) çevürüp Seyyid¹⁴ Cüneyd’e havāle¹⁵ itdi. Çün Seyyid¹⁶ Cüneyd’e yakın gelecek (19) anuñ nizesin kalkın göbegiyle red itdi. Gürgsār’uñ atı Cüneyd’üñ (20) yanından bād-ı şarşar gibi geçdi, gitdi. Seyyid Cüneyd¹⁷ eyitdi: Ben hergiz (21) bunuñ gibi at görmedüm. İn-şā‘allāh Te‘ālā bu atı ben elüm ile¹⁸ alam.

¹ gibi: -S

² bir birāderi: bir eri İ

³ anları: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ idi görüñ: itdünñüz İ

⁶ benümle: -İ

⁷ kandin: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ sen: -S

¹⁰ rüz-ı: devr-i İ

¹¹ dek: -S

¹² illerde ad olup: -İ

¹³ zamān: -S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ havāle: hamle İ

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ Cüneyd: -S

¹⁸ ben elüm ile: -S

[İ159^b]

(1) Seyyid Cüneyd¹ bu efkârda² iken nâ-gâh³ Gürgsâr-ı nâbe-kâr nîzesin çevürüp bir hamle dahı (2) itdi. Seyyid gördi ki yakın geldi. Hemîn kendüzini atdan pertâb itdi⁴. Gürgsâr (3) geçince Seyyid piyâde Gürgsâr'ın peyince segirdedi, gitdi. Ha diyince [S159^b] yetdi⁵ (4) gör ki n'itdi. Bir peleng gibi havâya şıçradı. Nâ-gâh Gürgsâr-ı nâbe-kârın (5) arkasına bir püşt-pâ⁶ ile urdı kim atından elli adım yir cüdâ düşdi. (6) Seyyid⁷ Cüneyd yine ayağı üzre tırı vardı⁸ ve hancer-i âbdârın çıkardı. (7) Gürgsâr'a hamle eyledi. Hemân amân u zamân⁹ virmeyüp (8) kemer-bendinden tıtdı. Yâ Huzâ diyüp yirinden kapdı. Başu üzerine (9) alup yire çaldı ve hancer-i âbdârı başını leşinden ayırdı. Bir na'ra dahı eyle¹⁰ (10) urdı ki niçelerün zehresi çâk olup hâke düşdiler (11) ve her âlây dönmeye olup serâsime düşdiler. Şeybû tırdı¹¹, segirdi, vardı. (12) Seyyid'ün¹² atını tıtdı. Seyyid süvâr oldı. Bir sâ'at miqdârı (13) dâ'ire-i meydânı çün¹³ pergâr devr itdi ve andan¹⁴ karar gösterdi. Ba'd-ez-ân (14) mübâriz taleb itdi. Hiç kimesne cenge âheng idüp meydâna girmedı. (15) Râvî şöyle¹⁵ rivâyet ider ki ol gün Reşide-i 'Arab bir cemâ'at (16) ile İdris peygamberün kabrin ziyâret itmege gitmişdi. Dönüp (17) henüz leşkere yetişmişdi, tabl-ı âsâyiş çalındı. Cengden el çekilüp (18) bölündi ve merdânelik kim itdi ve kim itmedi bilindi ve her kişi (19) haymesine gelüp dölendi. Cümle halâyık Seyyid¹⁶ Cüneyd'ün şecâ'atında (20) ve şalâbetinde merdâneliginde yegâneliginde¹⁷ müte'accib¹⁸ ü mütehayyir şermsâr olup hor u zâr (21) kalmışlardı. Sulţân Manşûr server olup hezâr dest-i teşrîf

¹ Cüneyd: -S

² efkârda: fikirde S

³ nâ-gâh: -İ

⁴ pertâb itdi: -İ

⁵ yetdi: -İ

⁶ püşt-pâ: püşt İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ vardı: -İ

⁹ zamân: -S

¹⁰ eyle: -İ

¹¹ tırdı: -İ

¹² Seyyid'ün: Cüneyd'ün S

¹³ çün: -İ

¹⁴ andan: -S

¹⁵ şöyle: -S

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ yegâneliginde: -İ

¹⁸ müte'accib: -S

[İ160^a]

(1) ve hezār gulām-ı laṭīf ve hezār kenīzek-i nazīf¹ ve on kaşr-ı munaḳkaş (2) Seyyid² Cüneyd'e pīşkeş virdi ve üstine cevāhir ve yevaḳīt (3) nişār itdiler. Bu cümle hiç naazarına gelmedi. Ammā ol günde çok³ 'Abdü'l-mü'min şāhuñ (4) sipāhı şehre gitdiler. [S160^a] Bir süvār daḥı gönderdiler kim Gürsār birāderi (5) Gürāz-ı⁴ pīl-zūrı getüre. Ol Gürāz ḥod⁵ ol⁶ cengden āgāh (6) olup rāhda idi. Geli ṭururdu ve yarındası geldi. (7) Ammā birāderi Gürsār öldüğinden ḥaberdār degüldi. (8) Qarındaşuñ depelendi diyü ḥaber virdiler ve Gürāz-ı pīl-zūr çün (9) birāderinüñ mevti ḥaberin işitdi, dīvāne olup yaḳasın çāk (10) itdi ve başına ḥāk saçdı ve kendüyi urup taşlarla döğündi. (11) Şol kadar ağladı ki bī-hüş olup düşdi ve yine kendüye geldi. Üç gün (12) taşlar ile sīne-zen āh u efgān⁷ idüp dīvānevār yürürdi. (13) Üç günden şoñra 'Abdü'l-mü'min sulṭān⁸ kendü varup anı yirinden (14) qaldurdu. Dest-māl ile yüzünüñ ḥākini pāk idüp nüvāḥt eyledi (15) ve buyurdu tā yüz cāme ve yüz at ve yüz gulām teşrīf virdiler ve nevāzişler (16) eylediler. Şeybū⁹ daḥı kendüzini nedīmāne esbābla müzeyyen itmişdi ve ḥīle-i enbānını (17) omuzına urup şehrdən yaña revāne oldu. Çün¹⁰ leşkerghāhdan (18) geçüp¹¹ şehre girdi ve daḥı bülend āvāz ile eyidürdi ki (19) ben şā'ir ü nedīmem ve muṭrib ḥākīmem ve müneccīm ü fāl-gīrem. Esrār-ı 'ālemden (20) ve aḥvāl-i¹² ādemden ve devr-i felekden ve seyr-i kevākibden ḥaber virürem. Bunı (21) diyüp giderdi ve nā-gāh Gürāz-ı pīl-zūruñ bārgāhına geldi. Çün Gürāz

[İ160^b]

(1) Şeybū'nuñ āvāzın işitdi. Hemān¹³ içerüye çağırttı. Şeybū içerüye (2) girüp Gürāz-ı pīl-zūrı gördi. Bir şahşdur ki hergiz gözi (3) bunun gibi gürbüz gördügi

¹ nazīf: laṭīf İ

² Seyyid: -S

³ çok: -İ

⁴ Gürāz: Güzār İ, S; Metnin ilerleyen bölümünde aynı şahıs için Gürāz ismi yazıldığından Gürāz tercih edildi.

⁵ ḥod: ḥoş İ

⁶ ol: -İ

⁷ efgān: figān İ

⁸ 'Abdü'l-mü'min sulṭān: Sulṭān Manşūr İ

⁹ Şeybū: -İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ geçüp: vardı, andan İ

¹² aḥvāl-i: aḳvāl-i İ

¹³ hemān: -S

yoğdı. Dendānı dehānından (4) taşra tırurdu ve kāmēti çenār dırahtı gibi yüce idi. (5) Çün¹ tahtına tayanup ve bahtına saht olup [S160^b] tırurdu. Şeybū yakın (6) gelicek medh ü şenālar idüp tırı vardı. Gürāz, Şeybū’nun belāgatinden (7) ve feşāhatinden ‘acebe kaldı ve tab‘ına gāyet hoş gelüp eline yapışdı. (8) Taht üzerine çıkarup yanına aldı ve Şeybū-yı hīle-bāz muḍhiklige² (9) āgāz itdi ve şol kadar şetāret itdi ki Gürāz’uñ göñlinde ne (10) kadar ğam varsa gidüp hurrem oldu ve şöyle eyidürler ki Gürāz Yahūdī mezhebdi. Şeybū bildi³ ki ol Yahūdī’dür. Şeybū (11) eyitdi: Ey pehlevān, ben Yahūdī’yem ve Mısr şehrindenem ‘Azrān-ı Yahūdī oğlı⁴ oğlıyam (12) ve benüm aduma Rübīl eyidürler ve çok kavm kabilem vardı. Cümle⁵ Hamza-i (13) ‘Abdü’l-muṭṭalib’uñ zamānında katl olmışlardır. Ammā ben ol zamānda (14) oğlandum ve şimdi pīrlık ‘ālemine geldüm, didi⁶. Şeybū her⁷ ne didise (15) Gürāz-ı pīl-zūra hoş geldi. Eyitdi: Şimden girü ben seni hergiz (16) elden kırmazın ve hāşşa ki benümle hem-mezhebsin. Şeybū-yı kār-sāz (17) kışsa-i hezeyāna āgāz itdi⁸. Gürāz kim ayağın dizi üzerine (18) alup ovmağa başladı. Şeybū ovduqça ol dahı uyurdu. Gāh gāh (19) uyanurdu ve Şeybū ‘aceb kışşalar ve ğarīb hikāyetler eyidürdi. (20) Gürāz-ı pīl-zūr gine uyanıcaq eyitdi: Ey hākīm bil ve āgāh ol ki (21) benüm atamuñ atası Hamza’nun elinde ölmüşdür ve yedi karındaşımuñ

[I161^a]

(1) ba‘zısı ‘Amr Ümeyye elinde ölmüşdür. Anlar ‘aceb kişilerdi. Bu civān dahı şimdi (2) gelmişdür. Eyidürler ki henüz tāze civāndur ve h̄iṣ-i Hamza’dur. Anuñ gibi (3) dil-āver ve serverdür ve şāhib-i zūrdur ve silāh-şordur ve bir dāne⁹ (4) yāri vardır, atla segirdür. Ol [S161^a] ‘Amr Ümeyye oğlanlarındandır. Dün cāsūs (5) tecessūs idüp haber getürmüşdür. Anuñ aḥvālını dimişdür. Şimdi (6) senüñ¹⁰ dahı bu aḥvālden haberin var mıdur? Şeybū eyitdi: Dirīgā (7) eger ol benüm elüme gireydi Hamza hışmı didüğü gerçek olaydı. Pāre pāre (8) ideydüm. Andan¹¹ loğma loğma yiyeydüm.

¹ çün: -S

² muḍhiklige: mecz-i maşlahatla ĩ

³ eyidürler ki Güzār Yahūdī mezhebdi. Şeybū bildi: -İ

⁴ oğlı: -İ

⁵ cümle: -İ

⁶ didi: -S

⁷ her: -S

⁸ āgāz itdi: başladı ĩ

⁹ dāne: -S

¹⁰ senüñ: -S

¹¹ andan: ve S

Ey pehlevān yarın meydānda anı tūt¹ daḡı benüm (9) elüme vir tā ben anı yetmiş nefer qavm qabilemüñ qanı ‘ivażını dileyeyin. (10) Gürāz-ı pīl-zūr bu sebeble ‘ahd eyledi ki Seyyid² Cüneyd’i tüticaḡ (11) olursa Şeybū’nuñ eline vire ve Gürāz-ı pīl-zūr çün ḡāba (12) vardı. Şeybū daḡı ayaḡın ovmaḡa başladı. Andan³ yine ḡikāyetlere (13) girdi. Eşnā-yı ḡikāyetde eyitdi: Ey Gürāz-ı pīl-zūr⁴ bil (14) ve āḡāh ol kim ben ‘Amr Ümeyye’nün püser-zādesiyem ve cihān (15) ḡalkınuñ āzādesiyem ve Ḥamza’nuñ ḡışmı Seyyid Cünyed’le⁵ gelmişem ki (16) tā seni uyudup başıñ kesem. Cümle māluñı alam⁶ ve ḡānmānuñı āteşe (17) uram. Gürāz ne uyanuḡdı ve ne uyurdu⁷ ve illā uyanuḡdı. (18) Beyne’n-nevm ve’l-yaḡazāndı ve Şeybū ne dirse işidürdi ammā añlamazdı. (19) Zīrā Şeybū ‘Arab dilince söylerdi. Ammā ṭab‘ına ḡoş gelüp (20) eyidürdi ki ey muḡaddiṣ ḡoş söylersin daḡı söyle tā işidem ki (21) hergiz ben⁸ bunuñ gibi ḡiç eḡaddan işitmiş degülem. Bunı diyüp yine uyurdu.

[İ161^b]

(1) Şeybū kendüye eyidürdi. Gürāz-ı pīl-zūr bir sitem-kār-ı nābe-kārdur. (2) Ola ki Seyyid bunuñla çıkışmaya. Andan eyü olmaz ki ben bu gice bu pelidi (3) depeleyem. Bunı diyüp tecrübe eylerdi. Nā-gāh şehergāh irdi (4) ve rüz-ı ‘ālem efrüz belürdi. İki leşkerden kūs-ı ḡarbiler (5) ve ṭabl-ı ḡarbiler çalındı. Dil-āverler na‘rası evc-i feleke çıkıdı ve atlar (6) depürdüsi semeke indi ve şayḡalar ‘ālemi [S161^b] tütüdi. Güyā ki kıyāmet (7) ḡopdı. Çün iki leşker rü-be-rü olıcaḡ Seyyid⁹ Cüneyd dil-āver atına (8) mehmüz degürüp meydāna şıçratdı, cevelān gösterdi. (9) Şīr-i jiyān gibi miyāne-i meydānda ṭurup mübārız ṭaleb itdi. (10) Gürāz-ı pīl-zūr¹⁰ çün anı gördi. Eyitdi: Bu meydāna (11) giren civān¹¹ kimdür? Eyitdiler: Bu ol şaḡşdur ki senüñ birāderüñ (12) Gürḡsār’ı depeledi. Gürāz çün bu sözi işitdi (13) ziyāde¹² ḡāzabından kendüden gitdi. Gürāz merdānelikde

¹ anı tūt: -İ

² Seyyid: -S

³ andan: -S

⁴ pīl-zūr: -S

⁵ Cünyed’le: -S

⁶ alam: -İ

⁷ ne uyanuḡdı ve ne uyurdu: ne uyur ve ne uyanuḡdı S

⁸ ben: -İ

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ pīl-zūr: pīl S

¹¹ civān: -İ

¹² ziyāde: ḡāyet S

(14) yüz derece birāderinden¹ ziyāde idi. Çün bu haberi işitdi² ve āgāh oldu. (15) Derūnından āteş ğāzablayup³ başına çıktı. Hemān atına mehmūz⁴ urup (16) meydāna girdi. Bir na⁵ ra dağı urup bülend āvāzla eyitdi: Ey mār-h⁵ār (17) nābe-kār ‘Arab bir⁵ pehlevān depeledük ki biñ senūñ gibi A⁶ rāb’ı (18) anuñ rikābı ħizmetinde yaramaz⁶. Seyyid⁷ Cüneyd eyitdi: Herze söyleme. (19) Eger⁸ hūnerūñ varsa göster. Üşte meydān⁹. Yoḥsa¹⁰ şimdi seni dağı (20) depelerem, diyüp birbirine ḥamle idişdiler. Şol kadar ḥarb u ḍarb (21) idişdiler ki temāşā idenlerūñ gözleri ḥıyre vü gönülleri tīre

[İ162^a]

(1) oldu. Seyyid¹¹ Cüneyd, Gürāz-ı dil-āverle cenginden ‘acebe kaldılar. Nā-gāh (2) kırbānından kemān çıkarup ḥāne-i kemāna ok koyup Gürāz’uñ (3) dā’iresin devr idüp tīri bārān iderdi. Şol kadar tīr urdı ki (4) hemān¹² kirpiye döndi ve her endāmından ḵan revān oldu. Gürāz gördi¹³ ki (5) göz açdurmaz, kaçmağa dağı ‘ār eyler. Seyyid Cüneyd¹⁴ çarḥvār bunuñ (6) etrāfin tavāf idüp tīr bārān iderdi¹⁵. Gürāz ‘āciz fūrū-mānde olup (7) hezīmete yüz tutdı. Qarār idemeyüp firārı ihtiyār itdi. (8) Seyyid¹⁶ Cüneyd tūrı vardı. Ardına düşüp [S162^a] gitmedi. (9) Zīrā Ḥamza-i nāmāduñ ‘ādetin ihtiyār itmişdi ki ol hergiz kaçanı ḵovmazdı (10) ve amān dileyeni öldürmezdi. Ammā Seyyid¹⁷ Cüneyd, Gürāz’uñ ardından (11) tūrup ok atup gelürdi. Gürāz-ı pīl-zūr biñ (12) cehdle çadırına irişdi. Hemān ḥaymesine giricek bī-ḥod olup mürde (13) gibi düşdi ve Şeybū-yı ‘ayyār başı üzerine gelüp feryād (14) u zār itdi. Şol kadar ağladı ki Gürāz anuñ giryesinde (15) ḵorḵdı, eyitdi. Ey ḥakīm yoksa ölür miyem ki böyle ağlarsın? (16) Şeybū cevāb virmeyüp Gürāz’uñ endāmından okların (17) çıkardı ve zaḥmlarına merhem urdı ve Gürāz ḥiç tınmadı. (18) Şeybū eyitdi:

¹ birāderinden: -İ

² işitdi: -S

³ ğāzablayup: -İ

⁴ mehmūz: başına S

⁵ bir: -İ

⁶ yaramaz: yarar İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ eger: -S

⁹ üşte meydān: -S

¹⁰ yoḥsa: -İ

¹¹ Seyyid: -S

¹² hemān: -S

¹³ gördi: -İ

¹⁴ Cüneyd: -S

¹⁵ tīr bārān iderdi: -İ

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ Seyyid: -S

‘ Ālemde cerrāh u haccām çokdur ammā benüm gibi (19) bir¹ āferīde vü ser-āmed yokdur, diyüp derhāl hīle-i enbānın öñine (20) alup şırça uvağı ve demür büredesi ve zırnīh ve kılye çıkardı (21) ve dağı döküp birbirine karışdırdı. Bunlardan avuç avuç alup²

[İ162^b]

(1) zahımları üzerine degürdi ve Gürāz feryād idüp bī-karār olup zāra (2) başladı. Zīrā ol edviye yakıcı ve yırtıcı idi. Şeybū añā³ intikāmen itmişdi. Gürāz (3) ol edviyenüñ süzişinden çün⁴ mār gibi dürülüp yuvalanup⁵ (4) figāna başladı. Şeybū eyidür ki bir sâ‘at şabr eyle, çağırma⁶ ki şimdi (5) eyü olursın. Gürāz eyitdi: Ey hākīm bu niçe dārūdur kim (6) kōduñ, beni öldürdün, gider yoğsa cānum benden⁷ çıkar. Şeybū eyitdi: Epsem (7) ol korkma ki acısı şimdi sākīn olur, diyüp dükeli (8) cerāhatlarını muhkem bağladı. Eline ve ayağına dağı muhkem bend urup (9) hizmetkārlarına eyitdi: Zinhār bunun bendlerin çözmeñ ve (10) cerāhatların açmañ tā⁸ bir gün bir gice şöyle yatsun andan [S162^b] soñra (11) yaraları eyü olur ve Gürāz’uñ feryād u figānı ‘ ayyūka çıktı. (12) Mü‘ellif-i kitāb şöyle cevāb virür ki bu Gürāz-ı pīl-zūruñ (13) bir dāyesi vardı. Anuñ⁹ adına Sūzān-ı cāzū eyidürlerdi. (14) Bir cāzū idi, iblis hezār telbīsle anuñ şākirdi idi. İttifāk (15) ol gün gelmişdi. ‘ Abdü’l-mü‘min’e gelüp eyitdi: Tīz (16) ol¹⁰, kūs-ı harbīler çaldur tā¹¹ cümle leşker benümle geleler tā ben meydāna (17) girüp Sultān Manşūr’dan oğlanlarımıñ kanın dileyem. (18) ‘ Abdü’l-mü‘min buyurdi ki kūs-ı harbī çaldurdılar. İki taraftan (19) leşkerler cenge āheng itdiler. Şaflar bezediler¹², tīglerin keflerine alup birbirine (20) hamle itdiler. Seyyid¹³ Cüneyd çün¹⁴ koyun sürüsine kırt (21) girür gibi ‘ Abdü’l-mü‘min leşkerine girüp hamle itdi. Leşker çün

¹ bir: -S

² bunlardan avuç avuç alup: anlardan bir avuç miqdārı İ

³ añā: -S

⁴ çün: -S

⁵ yuvalanup: bükülüp S

⁶ çağırma: açaram İ

⁷ benden: -S

⁸ tā: -İ

⁹ anuñ: -S

¹⁰ ol: -S

¹¹ tā: -İ

¹² şaflar bezediler: -İ

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ çün: -S

[İ163^a]

(1) Seyyid¹ Cüneyd'i görüp dehşet idüp vahşet ihtiyâr itdiler. Sûzân-ı (2) cāzû ol ürkmeği gördi. Şordı ki ne hâldur? Eyitdiler: Sultân (3) Manşûr'a bir pehlevân gelmişdür. Leşkerümüze ol hamle itmışdür. Leşkerüñ ürkmesini² andandur didiler. (4) Sûzân-ı cāzû yola gelüp leşkeri yine döndürdi ve eyitdi: (5) Vehm eylemeñ ki ben meydâna girürem. Göresiz ben³ ol şahşa ne eylerem. Bunı (6) diyüp dağı meydâna girdi. Seyyid⁴ Cüneyd'e muķābil oldu. Hemān (7) yanından kemendin çıkarup nā-gāh havāya pertāb itdi. Kemend (8) havāda bir siyāh ejderhā olup ağızından āteşler çıkup (9) havānuñ yüzini tıttı. Ol diyāra ve sipāha hırüş u cüş düşdi. (10) Seyyid⁵ Cüneyd miyān-ı⁶ meydānda bu 'alāmeti görüp mütehayyir kaldı⁷ ve nā-gāh (11) gördi ki ol ejderhā hālka olup havādan Seyyid Cüneyd'üñ⁸ (12) boynına geçdi. [S163^a] Seyyid'üñ iki elin bir yire getürüp muķkem bend itdi. (13) Çün⁹ Seyyid bir tağ gibi atınuñ üstinden yire düşdi. (14) Sûzân-ı cāzû gelüp Seyyid'i muķkem bende çekdi. Yirinden (15) kaldurup şākirdlerinüñ eline virdi. Anlar dağı Seyyid'i getürüp (16) Gürāz-ı pīl-zūruñ katında bend-i girān idüp kōdılar. Andan (17) soñra Sûzân-ı cāzû miyāne-i¹⁰ meydāna gelüp kendüzini Manşûr'üñ (18) leşkerine urdı ve bir sihr atdı. Mecmū^c-ı 'ālem āteş ü ejderhā vü bebr ü (19) peleng ü şīr tōldı. Sultân Manşûr'üñ leşkeri çün ol hāli (20) gördiler. Kārār idemeyüp firārı ihtiyâr itdiler. Sûzân-ı (21) cāzû ortalarına¹¹ girüp cāzūluklar eyledi. Çün Manşûr'üñ leşkeri

[İ163^b]

(1) iki ferseng miķdārı yir kaçdılar. Sûzân-ı cāzû dağı dönüp¹² (2) leşkergāhına geldi¹³. 'Abdū'l-mü'min leşkeri dağı Manşûr'üñ leşkerinüñ¹⁴ ni' metlerin gārāt (3)

¹ Seyyid: -S

² leşkerüñ ürkmesini: -İ

³ ben: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ miyān-ı: -İ

⁷ kaldı: tırdı S

⁸ Cüneyd'üñ: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ miyāne-i: -S

¹¹ ortalarına: ardlarına S

¹² dönüp: -S

¹³ geldi: döndi S

¹⁴ leşkerinüñ: -İ

idüp girü döndiler. Sūzān-ı cāzū¹ gelüp Gürāz pīle eyitdi: Ey cān-ı māz̄er vardum. (4) Düşmen leşkerin şıdum ve düşmenüñi tutdum. Ğam yime ki ben qarındaşuñ kançün (5) senüñ cümle ‘Arab mülkini ħarāb idüp berāber tūrāb idem, didi². (6) Gürāz daħı dünki zaħmetlerini³ ve zaħmlarını açmışlardı. Zaħmları derdinden feryād (7) iderdi. Şeybū daħı anda tūrup bülbul gibi Tivrāt okurdi. (8) Sūzān-ı cāzū eyitdi: Cüneyd’i getürüñ. Derħāl⁴ varup Cüneyd’i getürdiler. (9) Eli baĝlu ve yalın ayak Sūzān-ı cāzūnuñ öñinde⁵ turgurdılar. (10) Gürāz yaşduķından başın ħaldurup Cüneyd’e eyitdi: Sen kimsin (11) ki cismüñde bu ħadar merdānelik vardur, bu ħadar ħalāyık depelersin? (12) Seyyid⁶ [S163^b] Cüneyd eyitdi: Ħaymuñ içinde feşāħat idüp (13) şecā‘ at idersin. Niçün öteki gün bu sözi dimezdün? (14) Şeybū, Gürāz’uñ yanında⁷ oturmuşdı. Seyyid Cüneyd⁸ her⁹ ne dirse işidüp (15) Gürāz’la söyleşürlerdi. Ķorķup çün berg-i bīd ditrerdi. (16) Ammā bir ay maşlahat yirinde tūrudı. Seyyid¹⁰ Cüneyd’üñ ħafasına (17) birkaç sille urdı ve eyitdi: Ey A‘rābī seni hele pehlevānuñ öñinde (18) eli baĝlu¹¹ gördüm. Cüneyd¹² Şeybū’nuñ ol mekrinden ‘acebe ħaldı (19) ammā hīç tınmadı. Şeybū çün Gürāz’a dönüp eyitdi: Ey pehlevān (20) maşlahat oldur kim sen bu gice bu sūsmār-ħor A‘rāb’ı (21) bu çārgāhuñ¹³ sūtūnına başından ayaĝa¹⁴ şarasın ve tā ben her dem

[I164^a]

(1) tūrup gāħ müşt ve gāħ pā uram, didi¹⁵ ve daħı bunı ben şaķlayam. Zīrā bunı (2) şaķlamaĝa hīç kimesneye¹⁶ i‘timādum yokdur¹⁷ tā yarın maţla‘ından āftāb (3) tūlū‘ ide, ben daħı miyāne-i meydānda anuñ ‘iķābına şürū‘ idem. Senüñ (4) birāderinüñ

¹ döndiler. Sūzān-ı cāzū: girü cāzūya Ĭ

² idem, didi: kılām S

³ zaħmetlerini: -Ĭ

⁴ derħāl: -Ĭ

⁵ öñinde: ileyinde S

⁶ Seyyid: -S

⁷ yanında: miyānında S

⁸ Cüneyd: -S

⁹ her: -Ĭ

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ baĝlu: bendle S

¹² Cüneyd: Seyyid Ĭ

¹³ çārgāhuñ: cāzūgāhuñ Ĭ

¹⁴ ayaĝa: aşāĝa Ĭ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ kimesneye: -Ĭ

¹⁷ yokdur: yokdur bir kimesneye Ĭ

kanı ‘ivazına bunuñ cānın alam. Gürāz eyitdi: Böyle (5) idelüm. Buyurdi, Seyyid’i¹ getürdiler. Tahtı öñinde bārgāhınuñ (6) sūtūnına başından ayağına degin şöyle muhkem bağladılar ki Seyyid feryāda (7) başladı. Şeybū’nuñ içi göyündi. Ammā bir ay maşlahat tırdı. Seyyid’üñ (8) kafasında tırdı. Birkaç sille dağı urdı ve āheste kulağına (9) eyitdi: Bir dem dağı şabr eyle tā seni bendden ben² halāş idem ve Gürāz’a (10) bir iş eyleyem³ ki tā rüz-ı kıyāmet dillerde yād olup illerde⁴ ad kıala diyüp (11) Gürāz’la dāyenüñ öñine geldi. Gürāz feryād idüp eyitdi: İki (12) gün ve iki gicedür kim ben⁵ uyumadum. Baña bir çāre eyle kim bir dem ḥāba (13) varup rāhat olam, didi⁶. Şeybū [S164^a] eyitdi: Yürüñ sūd getürüñ. Derhāl (14) vardılar, getürdiler. Şeybū anı bir çölmege koyup kaynatdı. Andan şoñra⁷ (15) Gürāz’uñ zaḥmların açup ol sūd ile yudı ve üzerlerine merhem urdı⁸. (16) Andan⁹ muhkem bağladı dağı bir şerbet düzüp içine dārū-yı hūş-ber (17) kadtı ve Gürāz’uñ eline virüp eyitdi: İç tā¹⁰ şıḥhat bulasın, didi. (18) Gürāz-ı pīl-zūr şerbeti nūş eyledi¹¹. Derhāl medhūş olup mürde (19) gibi düşdi. Dāye ḥurrem olup eyitdi: Şād ol ey ḥakīm¹² ki benüm oğlumuñ (20) zaḥmına eyü merhem kōduñ ki uyudı diyüp Şeybū ile dāye¹³ tırdılar. (21) Gürāz’uñ başı üzerine¹⁴ ucına gelüp¹⁵ oturdılar. On ḡulām Seyyid’üñ

[İ164^b]

(1) pāsbānı idi. Bir cāriye dağı Seyyid’üñ yanında idi. Şeybū’nuñ enbānında (2) dārū-yı hūş-berle perverde mevīz ü kişmiş dağı var idi. Bir iki üç (3) dāne¹⁶ çıkarup ol pāsbān ḡulāmlaruñ önlerine dökdi ve eyitdi: Eger (4) uyumamaḡ isterseñüz¹⁷ yiyüñüz bundan dağı ve bu bağlu eri gözleñ didi¹⁸. (5) Şeybū çün bunu didi ve dāye

¹ Seyyid’i: Cüneyd’i S

² ben: -S

³ eyleyem: idem İ

⁴ illerde: -İ

⁵ ben: -S

⁶ didi: -S

⁷ şoñra: -S

⁸ urdı: kōdı S

⁹ andan: -S

¹⁰ tā: -S

¹¹ eyledi: itdi S

¹² ḥakīm: ṭabīb S

¹³ dāye: ṭaya İ

¹⁴ üzerine: -S

¹⁵ gelüp: -S

¹⁶ dāne: -S

¹⁷ isterseñüz: dilerseñ İ

¹⁸ didi: -S

dağı andan temāşā idüp¹ eyitdi: Bu mevīz (6) kişmişden birkaç dāne baña dağı vir yiyeyin ki gözüme uyğu gelmesün (7) didi². Şeybū enbānından bir avuç çıkarup aña dağı virdi. Çün (8) anı³ yidiler. Çün⁴ medhūş olup mürde gibi düşdiler. Şeybū-yı (9) çālāk cüst tırı gelüp evvel Seyyid'ün bendin çözdü. (10) Andan şoñra geldi. Gürāz-ı pīl-zūrı yirinden kaldurup Seyyid Cüneyd'ün (11) yirine⁵ şöyle muhkem bağladı ki nefes gücle alurdu. Andan şoñra (12) hancer çıkardı ki başın kese. Seyyid eyitdi: Ey Şeybū n'eylersin? (13) Şeybū eyitdi: Dilerem ki Gürāz'ın başın kesem. Seyyid eyitdi: Medhūş (14) kişinün başını kesmek revā degüldür. [S164^b] Ammā dāye-i cāzūnuñ (15) başın keserseñ revādur. Şeybū derhāl dāyenün başın kesdi. (16) Ol müvekkel gulāmlaruñ dağı başların keseyin diyicek Seyyid (17) komadı. Eyitdi: Ey Şeybū uyur kişinün başın kesmek erlik (18) degüldür, hırlıkdur. Kı bunları ki rüz-ı maşāfda tutup elüne (19) vireyin. Niçe bilürsiñ ol zamān⁶ idesin ammā dāye cāzūnuñ (20) başın kesdün eyü varduñ, didi⁷. Şeybū eyitdi: Beni kı ki (21) bu dükeli sīm ü zerri ve tāt u kemeri getüreyin. Seyyid eyitdi: Kıomazın.

[İ165^a]

(1) Şeybū eyitdi: Niçün? Seyyid eyitdi: Uğruluk itmek erenler işi degüldür. (2) Ammā Gürāz'ın başı ucında bir tığ vardı. Seyyid eline aldı ve Şeybū bir şem'i (3) alup Seyyid'ün eline virdi ve dağı önümce yürü didi⁸. (4) Bārgāh-ı Gürāz'dan çıkup giderlerdi ve her kimesne ki (5) bunları görürlerdi ve eyidürlerdi kim Gürāz'ın tabībidür. Haymesine (6) gider. Çün bunlar⁹ bu sözde iken miyāne-i leşkerghāhdan bir¹⁰ galaba (7) belürdi ve anlar dağı leşkerghāhdan taşra çıkmışdı ve hışār burcına (8) segirdediler. Gördiler ki hemān dört beş pāsbān var anlaruñ (9) dağı kimisi uyur ve kimisi uyanuķ. Seyyid¹¹ Cüneyd bunlara tığ 'uryān eyledi¹². (10) Ol beş pāsbān depeledi. Andan şoñra hışāruñ bārūsına ip bağlayup (11) aşāğa inüp şahrāya kadem

¹ idüp: eyledi İ

² didi: -S

³ anı: -S

⁴ çün: -S

⁵ Cüneyd'ün yirine: -S

⁶ ol zamān: -S

⁷ didi: -S

⁸ önümce yürü didi: önince yürüdi ve ben dağı yürüdüm İ

⁹ çün bunlar: tāt anlar S

¹⁰ bir: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² eyledi: -S

koyup yola¹ revâne oldılar. Henüz şubh-ı şâdık (12) ufğ-ı Maşrık'dan belürmişdi kim leşkerğāh-ı Manşūr şāha irdiler. Leşker (13) halkı çün Şeybū'yla Seyyid'i gördiler. Ġāyetde² şādān oldılar³ (14) ve na'ra-zenān olup gelüp Manşūr'a haber virdiler. Manşūr ġāyet mesrūr (15) olup tahtından aşāğā⁴ indi. Piyāde⁵ Seyyid'i istikbāle gitdi. Seyyid'i (16) görüp kenāra çekdi ve yüzün öpüp hālinden istifsār (17) itdi. [S165^a] Seyyid dağı mācerādan bir bir haber virdi⁶. Manşūr 'acebe qaldı. (18) Kendüye eyitdi kim bunlar fitne-i 'ālem dururlar. Cüneyd şecā'atda (19) ve ser-firāzlıkda ve Şeybū mekrde ve hīlede güçleri yeter kim benüm mülkümi ve (20) 'Abdü'l-mü'min'ün mülkini alalar ve ikimüzi aradan getüreler ve nām (21) nişānlarumuzu yitüreler. İşüñ evlāsı oldur ki bunları tutam ve dağı

[I165^b]

(1) muhkem bende çekem didi⁷. Sultān bu endişeyi gönlinde (2) şakladı. Andan soñra küsları çaldurup 'Abdü'l-mü'min'ün cengine āheng (3) itdi. **Ez-in cānib** 'Abdü'l-mü'min dağı bir nice kişi gönderdi ki Gürāz-ı (4) pīl-zūrı göreler. Çün Gürāz'ın bārgāhına yakın (5) geldiler, nā-gāh Gürāz'ın bārgāhından feryād u figān (6) kopdı. Nedür didiler? Eyitdiler: Dāye-i⁸ cāzūnuñ başın kesmişler ve Gürāz'ı (7) bārgāhuñ sütūnında bağlamışlar. Hemān gelüp 'Abdü'l-mü'min'e (8) haber virdiler. Derhāl yirinden tırdı. Gürāz'ın bārgāhına (9) geldi. Dāye-i cāzūyı depelenmiş gördi ve ġulāmları gördi. (10) Medhūş, mürde gibi yaturlar ve Gürāz'ı gördi. Sütūn-ı (11) bārgāha şöyle bağlanmış ki anı meger bağlayan çöze⁹ dağı güçle (12) nefes alup virür ammā medhūş. 'Abdü'l-mü'min bu işden hayrān (13) u deng olup eyitdi: Bir vakt bizüm atalarumuz zamānında Hāmza-i 'Abdü'l-muṭṭalib (14) bu¹⁰ vilāyete gelmiş. Bir hizmetkārı var imiş ki aña 'Amr Ümeyye (15) eyidürlerimiş. Bunuñ gibi harekātı ol eyler imiş. Şimdi (16) bu sāl at ola ki Sultān Manşūr leşker çeküp gelür.

¹ yola: -S

² ġāyetde: -S

³ oldılar: -S

⁴ aşāğā: -S

⁵ piyāde: -İ

⁶ haber virdi: didi S

⁷ didi: -S

⁸ dāye-i: ṭaya İ

⁹ anı meger bağlayan çöze: -S

¹⁰ bu: -İ

(17) Dirîgâ ol civân-ı ġarîb¹ bârî İdrîs peygamber ziyâretine giden kişi² (18) gelmiş olaydı. Bu düşmenlerümüzle ceng eyleyeydi. Ya‘nî Reşîde-i (19) dil-âver. Anlar bu sözde iken [S165^b] nâ-gâh bir kimesne gelüp eyitdi: (20) Ol³ İdrîs peygamberüñ ziyâretinden üşte geldi. Ol (21) civân, didi. ‘ Abdü’l-mü‘min çün bu haberi işitdi ġâyet şâd olup

[İ166^a]

(1) tırdı. Andan⁴ istiğbâle gitdi. Çün buluşdı ve Reşîde-i ‘ Arab’ı (2) kenâra çekdi. Yüzün yüzine sürdi. Ol⁵ mâcerâdan Reşîde-i ‘ Arab’a (3) takrîr itdi ve Reşîde-i ‘ Arab Seyyid Cüneyd’üñ⁶ şecâ‘atından ‘ acebe kaldı (4) ve eyitdi: ‘ Acebâ bu ne kişi ola ki bunca hüner anuñ⁷ teninde ola. Reşîde-i (5) ‘ Arab⁸ bu endîşede idi. Nâ-gâh cäsüs haber getürdi ki Sultân (6) Manşûr yine dönüp geli yürür ve andlar içer ki Kırvân vilâyetinüñ toprağın⁹ (7) ‘ avretlerinüñ arkasına yükledüp vilâyetüme getürem, dir. Reşîde-i (8) ‘ Arab gülüp eyitdi¹⁰: Ol benüm bâzümüñ tiği zağmını dağı görmemişdür. (9) Ammâ bu nevbet aña bir iş ideyin ki tâ rûz-ı kıyâmet dillerde yâd (10) olup ve illerde ad kıala. Bunı diyüp¹¹ buyurdi. Andan¹² kûs-ı harbîler çaldılar (11) ve leşker cem‘ olup şahrâya çıkdılar. Sultân Manşûr’uñ cäsüsü (12) gelüp haber virdi ki o civân-ı ġarîb¹³ gelmiş. Seyyid Cüneyd¹⁴ eyitdi: (13) Niçe civân? Seyyid’e civândan haber virdiler. Kendü ile fikre vardı (14) ki ‘ acebâ ol civân hûb-cemâl niçe civân ki cisminde bu kıadar merdânelik (15) ola. Seyyid¹⁵ bu endîşede iken nâ-gâh kûs-ı harbîler (16) ve tıbl-ı¹⁶ dırbîler çalındı ve iki leşker birbirine muğâbil oldu (17) ve şaflar çekildi. Evvel kimesne ki meydâna girdi. Reşîde-i (18) ‘ Arab’dı ki tâ başından ayağı pür sâz u selebdi ve cevelânlar (19) idüp lu‘blar gösterdi. Miyâne-i

¹ ġarîb: ‘ Arab İ

² ziyâretine giden kişi: mezârından İ

³ ol: -S

⁴ andan: -S

⁵ ol: -S

⁶ Cüneyd’üñ: -S

⁷ anuñ: -S

⁸ ‘ Arab: -S

⁹ toprağın: -S

¹⁰ eyitdi: -İ

¹¹ bunı diyüp: -İ

¹² andan: -S

¹³ ġarîb: ‘ Arab İ

¹⁴ Cüneyd: -S

¹⁵ Seyyid: Seyyid eyitdi İ

¹⁶ tıbl-ı: nây-ı S

meydāna gelüp şîr-i jiyān¹ (20) gibi tırı vardı ve Seyyid Cüneyd² nazar itdi, gördi. Bir taze (21) nev³-civāndur ki cüy-bār kenārında qadd çekmiş bir serv-i sehîdür

[İ166^b]

(1) ki ata süvār olmuş. Çün çâpüklükde çün⁴ bebr ü peleng. Cüneyd'i⁵ (2) görüp hayrân u deng qalup kendüye eyitdi: Ben miyâne-i⁶ meydāna (3) girüp anı tıutayın ve [S166^a] ammā öldürmeyeyin bende çeküp getüreyin (4) diyüp atını meydāna şıçratdı. Çün miyâne-i meydāna gelüp (5) bülend āvāz ile eyitdi: Ey civān ne yirdensin ve bu qavmle ne 'adāvetüñ (6) vardur ve saña bu cengden ne hāşıl olur? Reşîde-i 'Arab eyitdi: Ceng (7) itmege mi geldüñ yāhūd kışsa-i hūnlığa mı geldüñ, didi⁷. (8) Bu⁸ tefahhuş senüñ ne işüñe yarasın hemān⁹ cengüñ ile hūnerüñ göster (9) eger erseñ. Seyyid Cüneyd¹⁰ nazar itdi ve ışık altından gözlerin (10) gördi, necm-i Zühre gibi tābende. Mutehayyir olup kendüye (11) eyitdi ki ben hergiz bunuñ gibi hūb maḥbūb (12) civān görmüş degülem. Kāşki yüzün daḥı göreydüm (13) veyā kim idüğini bileydüm. Seyyid bu endişe idi. Reşîde-i 'Arab (14) nîzesin başı üzre çevürüp atına mehmūz degürdi ve at (15) daḥı berq mişāl Seyyid Cüneyd'e¹¹ havāle oldı. Seyyid Cüneyd¹² siperin qarşu (16) virdi. Reşîde'nüñ nîzesi Seyyid'üñ kemer-bendin tıutdı (17) ammā cevşenden geçmedi. Zîrā ol cevşen Siyāmek'üñ cevşeniydi (18) ki bundan evvel vaşfın dimişdük. Reşîde kuvvet eyledi¹³ ki (19) nîzesin ele alamadı. Siperde muḥkem olmuşdı. Nîzesinden (20) ferāğat idüp qodı geçdi ve gitdi. Seyyid anuñ şecā'atından (21) 'acebe qalup kendüye eyitdi ki ben hergiz bunuñ gibi bir süvār çâpük ü

¹ jiyān: ner S

² Cüneyd: -S

³ nev: -S

⁴ çün: -S

⁵ Cüneyd'i: Seyyid'i S

⁶ ben miyâne-i: -S

⁷ didi: -S

⁸ bu: -İ

⁹ hemān: -S

¹⁰ Cüneyd: -S

¹¹ Cüneyd'e: -S

¹² Cüneyd: -S

¹³ eyledi: itdi S

[İ167^a]

(1) dil-āver¹ nāzūk daḥı görmemişemdür. Seyyid bu sözde iken nā-gāh² (2) Reşide gürzin eline alup yıldırım gibi Seyyid'e havāle oldu. (3) Seyyid Cüneyd³ kalkan berāber virdi⁴. Reşide'nün gürzi (4) darbindan Seyyid'ün siperi yoğrulup qolı şarşıldı. Seyyid anuñ (5) kuvvetinden 'acebe kılup kendüye eyitdi: İki pehlevān depeledüm ki (6) biri Gürgsār'dur ve biri⁵ Gürāz-ı pıldür. Anlarda bu kuvveti (7) ve bu çāpüklüğü görmedüm. Bilmezem ki bu süvār ne süvārdur⁶ ve [S166^b] ne (8) diyārdandur ve ne civāndur ki kendüye 'aceb mağrūr oldu. Baña (9) dirīg gelür ki buña tīg uram diyüp andan sonra (10) bülend āvāz ile eyitdi: Ey civān bir dem sākin ol ki senüñle birkaç⁷ (11) sözüm vardır. Reşide eyitdi: Benüm senüñle sözüm yokdur ve illā (12) zaḥm-ı tīg ve eger cānuñ dilerseñ atūñdan aşığa in gel. (13) Elūñ arduña çevür tā seni bağlayup 'Abdü'l-mü'min sulṭānuñ (14) öñine iledeyin ve şefā'at idüp seni andan⁸ kurtarayın (15) ve kulağıña ḥalka geçüreyin. Benüm kulum ol⁹. Çün Seyyid Cüneyd çün¹⁰ bu sözleri (16) Reşide-i 'Arab'dan işitdi. Şöyle gāzaba geldi ki (17) kılları peykāna döndi ve gözleri Yemeni 'aķiķe beñzedi. (18) Atına mehmūz degürüp gürz-i gāv-seri eline alup at (19) 'uķāb gibi kendüyi Reşide üzerine pertāb itdi. (20) Seyyid, Reşide'ye gürz havāle itdi. Reşide atı arkasında (21) yetdi. Gürz Reşide'nün üzerinden geçüp atı başına

[İ167^b]

(1) doķundı. Şöyle¹¹ ki Reşide'nün atı başı ḥurd olup ve leşi yire düşdi. Reşide (2) çün¹² çāpüklükle¹³ atdan¹⁴ şıçrayup ayağı üzre tırı vardı. (3) Hemān bir at daḥı çeke virdiler¹⁵. Reşide rikāba kadem koyup süvār (4) oldu. Çün Cüneyd meydān başından girü dönicek gördi ki Reşide (5) süvār olmuş 'acebe kıldı ve atını Reşide'ye karşı

¹ dil-āver: dildār S

² nā-gāh: -S

³ Cüneyd: -S

⁴ virdi: idüp S

⁵ biri: -İ

⁶ ne süvārdur: -S

⁷ birkaç: -S

⁸ andan: -S

⁹ benüm kulum ol: -İ

¹⁰ çün Seyyid Cüneyd çün: Seyyid çün S

¹¹ şöyle: -S

¹² çün: -S

¹³ çāpüklükle: çālākla S

¹⁴ atdan: -S

¹⁵ çeke virdiler: çekdiler S

sürdi. Çün (6) Reşide'ye yakın geldi. İttifâk Reşide kemāna ok komış idi. (7) Pertāb itdi. Ok Seyyid'ün atı sīnesinden geçüp ve karnında (8) cigerin pāreledi¹. Derhāl at yire düşdi. Seyyid dil-āver iki ayağı (9) üzre tırdı, vardı². Atına acıyup tığın çeküp bebr ü peleng gibi (10) şıçradı. Reşide'nün atına yetişüp ayağın³ çaldı. Qalm itdi ve yire (11) düşdi⁴. [S167^a] Reşide dahı tenhā piyāde oldı ve tığın elden bıragup (12) Seyyid'e hamle eyledi⁵ ve yıldırım gibi gelüp⁶ Seyyid'ün kemer-bendin tıtdı. (13) Birbirine şöyle güreşdiler güyā ki cūy-bār kenārında iki (14) serv-i sehī birbiriyle şarmaşdı. Ol meydān içinde haylī gerdiş (15) gösterdiler. Cānibinden iki⁷ leşker halkı nezzāre iderlerdi ve Şeybū-yı hoş-dil dahı (16) siyeh-güş gibi Seyyid⁸ Cüneyd şirūn ardında tıturdu. Nā-gāh (17) Seyyid bir na'ra urdu. Şöyle⁹ ki ol şahrāya zelzele düşdi ve hālāyıkā velvele (18) vākı' oldı. Andan şöñra kuvvet itdi. Reşide-i 'Arab'ı yirinden (19) kapdı, eli üzre getürdi ve başı üstine alup cevelān eyledi. (20) Şöyle ki iki leşkerūn halkı temāşā eylerdi. Andan şöñra çevürüp¹⁰ (21) diledi ki yire ura. Cümle endāmı hırd olup mürd ola.

[İ168^a]

(1) Reşide, Seyyid'ün eli üstinde hayrān qalmışdı. Eyitdi: Ey civān beni (2) n'eylemek istersin¹¹? Beni öldürme ki ben er degülem, 'avretem. 'Avret öldürmek (3) erlere 'aybdur. Ben hālūmi saña bildürdüm ve bākīsın sen bilürsin. Seyyid¹² Cüneyd (4) güldi. Anuñ kārından 'acebe qaldı. Anı¹³ āheste yire qodı ve iki elin (5) muhkem beste itdi ve diledi kim ışıgın başından getüre göre ki (6) 'avret midür yā er midür. Yine kendüye eyitdi: Eger 'avret ise (7) nā-mahrem yüzine bakmak revā degüldür diyüp andan su'āl itdi kim (8) sen ne diyārdansın¹⁴ ve bu yire niçe düşdün? Reşide-i 'Arab ahvālinden (9) maqāla gelüp bir bir naķır ü kıtmır taķrır eyledi.

¹ pāreledi: yardı İ

² vardı: -İ

³ ayağın: -S

⁴ qalm itdi ve yire düşdi: bir ayağın düşürdi S

⁵ eyledi: itdi S

⁶ gelüp: -S

⁷ iki: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ şöyle: -S

¹⁰ cevelān eyledi. Şöyle ki iki leşkerūn halkı temāşā eylerdi. Andan şöñra çevürüp: -S

¹¹ n'eylemek istersin: n'eylersiñ ve n'eylemek dilersiñ İ

¹² Seyyid: -S

¹³ anı: -İ

¹⁴ diyārdansın: yirdensin S

Seyyid¹ Cüneyd çün (10) Reşide'nün aḥvālinden ḥaberdār oldı. Reşide'nün adın işitdi. (11) Hemān-dem na'ra urup kendüden gitdi. Şeybū çün (12) aḥvālī böyle² gördi. Reşide'ye eyitdi: Hiç andan yig nesne (13) yoḡdur kim diyesiz biz ikimüz ḡarındaşduḡ bizüm [S167^b] atamız bir bāzergāndı. (14) Mağrib diyārında gemimüz ḡarḡ oldı. Birbirümüzden ayrıldıḡ. Deryā bizi (15) her birümüzü bir kenāra bıraḡdı. Çün bu yire geldük. Birbirümüzü (16) aḡlamaduḡ. Ol eclden ceng eyledük. Reşide-i 'Arab'a bunuḡ gibi (17) sözlerle nevāziş virdi tā Cüneyd³ kendüye gelicek. (18) Ammā Seyyid Cüneyd⁴ Reşide'den yüzün döndürüp eyitdi: Ey cemālūn (19) göñlüm 'andelibinūn ḡülzārı ve dīde-i ḡün-bārumuḡ bīmārı kūh-ı Ḳāf ḡüşe-be-ḡüşe⁵ rüy-ı zemīnde her eṡrāfı (20) der-be-der deryālarda hezār her arayı seni arayı bunca belā vü miḡnet (21) ü 'anā⁶ vü zaḡmete rāzı olmuşamdur ve fırḡatūn bezminde her dem⁷ şarāb-ı ḡam

[İ168^b]

(1) nūş idüp cihān cihāniyānı ferāmūş itmişemdür. Pezer ü māzer (2) ve aḡribā-yı ḡānmānı bulam diyüp sen cānı terk⁸ idüben andan⁹ gitmişemdür. Şad (3) hezār minnet ol Zū'l-Celāl'a kim firāḡ içre ölmedin vişāle (4) ırgürdi ve işūn ḡayırlusı oldur ki te'ḡir olmaya ki e't-te'ḡir āfeten (5) kim ḡükm-i şer'î üzresin. Benüm olasın ve Reşide-i māh-peyker¹⁰ tebessüm (6) idüp tekellüme geldi. Eyle idelüm, didi. Çün bile olavuz ve ben her (7) ḡün perde ardında¹¹ oturayın veyā ayak üzre¹² ṡurayın. Şöyle ki (8) büyük ḡarındaşuḡ küçük ḡarındaşuḡ ḡā'idesi üzre olam¹³. (9) Şeybū eyitdi: Sulṡān Maḡşūr'a ben ḡaber iledüp¹⁴ diyem ki anlar iki (10) ḡarındaşlardı. Birbirini farḡ idemeyüp ḡarb itdiler diyüp (11) çün¹⁵ bir peleng gibi ling urup gitdi.

¹ Seyyid: -S

² böyle: -S

³ Cüneyd: Seyyid S

⁴ Cüneyd: -S

⁵ dīde-i ḡün-bārumuḡ bīmārı kūh-ı Ḳāf ḡüşe-be-ḡüşe: -İ

⁶ belā vü miḡnet ü 'anā: -S

⁷ her dem: -İ

⁸ terk: -İ

⁹ andan: -S

¹⁰ māh-peyker: māh-peyker atda İ

¹¹ perde ardında: arduḡda S

¹² üzre: -S

¹³ olam: -S

¹⁴ iledüp: idüp İ

¹⁵ çün: -S

Derhāl Manşūr şāha (12) varup hizmet gösterdi. Seyyid¹ Cüneyd²le Reşide-i (13) ‘Arab’uñ ittifāklarıñ taqrir itdi ve kendü kavli üzre Manşūr şāha (14) āgāhlık virüp çün Manşūr³ şāh āgāh olup ‘acebe qaldı. Şeybū⁴ (15) Sultān Manşūr öñinden geçdi ve ‘Abdü’l-mü’min sultāna (16) geldi. [S168^a] Aña dağı eyle didi. ‘Abdü’l-mü’min Şeybū’dan (17) bu haberi işidicek qarār idemeyüp atını meydāna şıçratdı. (18) Gelüp Seyyid⁵ Cüneyd’i gördi. Çün şir-ijiyān gibi (19) miyāne-i meydānda göğsin gerüp tıururđ. Hurreminden (20) cānı cismine şıgmazdı. Çün ‘Abdü’l-mü’min sultān Seyyid’uñ kāmetine ve (21) cesāmetinde ve mehābetinde nihāyetde⁶ hayrān qaldı. Seyyid⁷ Cüneyd çün⁸ ‘Abdü’l-mü’min

[İ169^a]

(1) gördi, hāke düşüp yiri öpdı. ‘Abdü’l-mü’min şāh Seyyid’e nevāzişler (2) eyledi ve eyitdi: Şimdi ikiñüz bile gelüñ kırk gün (3) benüm mihmānum oluñ, didi⁹. Andan soñra sizlerüñ yarağıñuz görüp (4) vilāyetüñüze gödürevüz. Seyyid¹⁰ Cüneyd eyitdi: Biz evvel sizüñ mā-beynüñüzi (5) şulh idelüm. Andan mihmān olmağ āsāndur. ‘Abdü’l-mü’min eyitdi: Revādur. (6) Bu haberi Sultān Manşūr’a iledeleler, mā-beynlerinde çok and içüp (7) ‘ahdlar eylediler. Manşūr eyitdi: Şulh idelüm ammā ol şartla kim (8) bu iki qarındaş tā¹¹ ki kırk gün benüm mihmānum ola. Kırk gün¹² (9) dağı senüñ ola didi¹³. Revādur, didiler. Çün bu kavlı üzre muqarrer (10) oldılar. İki sultān göç idüp vilāyetlerine revāne (11) oldılar. Ammā Seyyid¹⁴ Cüneyd ve Reşide ve Şeybū ‘Abdü’l-mü’min sultān ile (12) gitdi çün Kırvān şehrine yetdiler. ‘Abdü’l-mü’min buyurđı da‘vetler (13) eylediler. Şehr dürlü dürlü¹⁵ zinetle müzeyyen idüp ni‘metler bişürdiler. (14) Kırk gün kırk gice ‘ahd olınmışdı. Çün¹⁶ ‘ālī (15) ziyāfetler

¹ Seyyid: -S

² Cüneyd’le: Cüneyd’le Şeybū sultāna İ

³ Manşūr şāha āgāhlık virüp çün Manşūr: -S

⁴ Şeybū: -İ

⁵ Seyyid: -S

⁶ nihāyetde: -İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ çün: -İ

⁹ didi: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ tā: -S

¹² gün: -İ

¹³ ola didi: -S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ dürlü: -S

¹⁶ çün: -S

itdiler. Kırk gün dağı Manşūr'un ziyāfetinde oldılar. (16) Kışsa bu yirde kaldı. Yine geldük bu yaña, Muhtār'la Kādī kışsasına. (17) **Kışsa-i diğer, ğarīb Ebū Hafş-ı Kūfī rahmetu'llāhi 'aleyh¹ şöyle** (18) rivāyet eyler ki Muhtār'la Kādī çün bir gemiye girüp deryā yüzine (19) revāne [S168^b] olmuşlardı ve gemi dağı ol deryā-yı bī-pāyānuñ üzerinde (20) murğ-āb gibi kanat açup ve uçup giderdi. Çün bir ay miqdārı (21) gitdiler. Nā-gāh bir şehergāh² mellāhlar feryād u āh itdiler.

[I169^b]

(1) Yolumuz ğalaṭ itmişüzdür. Bir cezireye gelmişüz³ ki hergiz bunda gelen girü gidemeyüp anda⁴ (2) helāk olmuşlardur. Bunlar bu sözde iken çün⁵ gemi kenāra geldi (3) ṭurı vardı. Muhtār-ı tirdār çün şīr-i şerze yirinden ṭurı (4) gelüp kemānına zih⁶ virdi. Ca'besin beline bağlayup çün⁷ kemānın (5) eline aldı. Hudā'yı yād idüp gemiden taşra çıktı. Hiç eymenmeyüp⁸ (6) cezirenüñ içine revāne oldu. Kādī çün⁹ feryād idüp eyitdi: (7) Evvel mellāhdan su'āl itmek gerekdür. Bu cezirenüñ muzırratı nedendür ve belā vü zahmeti kimdendür, andan soñra¹⁰ bu cezirenüñ içine girmek (8) gerekdür. Muhtār'un ğāyet civānlığından ve ğurūrından Kādī'nün (9) sözine iltifāt eylemedi. Ok yayın getürüp cezirenüñ içine revāne (10) olındı. Çün tiz tiz gidüp eyidürdi. Eger bu cezirede (11) hezār şīr-i merdüm-ğor olursa vehm itmeyem. Her birini bir tırle helāk (12) idem. Muhtār bunu diyüp giderdi. Ammā Kādī mellāhdan su'āl (13) idüp eyitdi: Bu cezirede ne vardır ki böyle ğāyet vehm (14) idersin? Mellāh eyitdi: Ben şöyle işitmişemdür ki üç yüz nefer miqdārı (15) dīv-i merdüm-ğor vardır ki anuñ ğıdāları ādem etidür ve bu cezirede (16) bir mağāra vardır kim tül u 'arz bir fersengdür. Ol dīvler (17) anda olurlar. Hiç āferīde bu cezireden sağ çıkmamışdur. Kādī bir¹¹ 'ālim (18) kişi idi ve kendüye eyitdi: Ol yirde ki şecā'at ve cān-bāzlık (19) ve dilirlik gerekdi. El-ğak¹² Muhtār taķşīrāt eylemedi. Beñzer ki (20)

¹ 'aleyh: -S

² şehergāh: şehergāh belürdi İ

³ bir cezireye gelmişüz: -İ

⁴ anda: -S

⁵ çün: -S

⁶ zih: -İ

⁷ çün: -S

⁸ eymenmeyüp: eglemeyüp İ

⁹ çün: -S

¹⁰ bu cezirenüñ muzırratı nedendür ve belā vü zahmeti kimdendür, andan soñra: -İ

¹¹ bir: -S

¹² el-ğak: el-ğaşıl-ı kelām İ

[S169^a] bu kār merdānelik ile hāşıl olmaz ve şāyed ki bu sâ‘at Muhtār-ı dil-āverūñ (21) işi civānlık ğurūr ile ziyāna vara ve cānı ħırmenini çün¹ bāda vire

[İ170^a]

(1) diyüp hemān gemiden taşra çıkup revāne oldı² ve peyince gitdi. (2) Ha diyince yetdi. Andan³ bülend āvāz ile çağırup eyitdi: Ey dil-āver (3) cāhillik itme ve bilmedüğüñ yola dağı gitme, beri gel. Bu işi baña (4) ışmarla ki bu cezārenūñ vaşfını atamdan ki kādī-i Şüreyh’dür ve emīrū’l-mü’mīnīn (5) ‘Alī kerrema’llāhu vechehu⁴ ħilāfeti zamānında berū⁵ kādī idi ve Hāzret-i ‘Alī andan (6) rāzı idi, didi⁶. Bir gün gördüm ben ol⁷ bir kitāb okurdı. (7) Bu cezārenūñ kışşası anda⁸ yazılmışdur ki dīvler uluları bu cezāre içindedür (8) didi⁹. Süleymān¹⁰ ‘aleyhi’s-selām zamānında kalmışlardır. (9) Anuñ adına Lūkā eyidürler. Anlaruñ ğıdāsı ādem etidür ve şeyhleri (10) iblīs-i la‘indür. Bu dīvlerūñ ‘ādeti oldur ki kendü mevzı‘larından (11) taşra çıkmazlar ve ezāne gicesi dağı çıkmazlar ammā se-şenbe gicesi (12) anlaruñ gelesi ve gitmesidür. Ğāyet eyü günde geldük (13) ki bu gün¹¹ penç-şenbe günüdür. Bu gice taşra çıkmazlar. Bunu (14) diyüp ol cezārede geşt idüp eyidürlerdi¹² ve gün-ā-gün (15) mīveleri reng-ā-reng şükūfeleri çokdı. Ammā gönülleri (16) diledi ki ol yemişlerden koparup yiyeler dağı çiçeklerden alup (17) kōkalar. Ol sebebden ki añlamadılar ammā seyr iderek tā bir yire vardılar. (18) Gördiler, kızıl yāķūtdan bir taht ve ol tahtuñ ayağı şarı (19) ‘aķıķden düzmişlerdi. Kādī eyitdi: Yaķīnūm ol idi kim ol bir mevzı‘ (20) şeytānuñdur ve dağı ol tahtuñ yanında bir sulah vardı. Üzeri (21) tağ idi. İkişi dağı aña girüp ārām itdiler ve birbirile meşveret

¹ çün: -S

² oldı: -S

³ andan: -S

⁴ vechehu: -İ

⁵ berū: -S

⁶ didi: -S

⁷ ben ol: -S

⁸ anda: -İ

⁹ didi: -S

¹⁰ Süleymān: sultānū’l-enbiyā peygamber S

¹¹ bu gün: -İ

¹² eyidürlerdi: -S

[İ170^b]

(1) [S169^b] eylediler ki be-her hāl tā anlaruñ hālını bilmeyince biz¹ bu yirden gitmezüz ve anlardan (2) fāriğ olalum. Yoḥsa bu diyārdan geçmezüz. Gemimüzi daḥı ğarḳ (3) eyler. Bunı diyüp ol mevzı² uñ üzerine bir nişān eylediler ki (4) tā se-şenbe gicesi yine² geleler daḥı pinhān olalar ki dīvlerle şeyāṭinüñ (5) aḥvālını ma³ lūm idineler. Hemān-dem³ tırup gemiye geldiler. (6) Gemi bir gūşede vāfir bışelerle getirüp ördiler ve gizlediler. (7) Çün gemiyi pinhān eylediler ve kendüler daḥı bir gūşede nihān⁴ oldılar (8) tā ol vaḳta dek ki⁵ se-şenbe gicesi geldi ve andan şoñra (9) tırdılar. Ol taḥt yanındağı sulaḥa varup girdiler. (10) Epsem olup oturdılar. Ol taḥt iblīs-i la⁶ inüñ taḥtı idi kim (11) gelüp üzerine oturup dīvlerle va⁷ z eylerdi. Muḥtār-ı cigerdār (12) Ḳāḍī'den istifsār itdi ki se-şenbe gicesi ve şenbe günü (13) gelmesi ve gitmesi ziyāde olduğı nedendür. Ḳāḍī fāzıl (14) kişiydi ve Ḥazret-i Resūl'dan 'aleyhi's-selām rivāyet ider ki (15) ol gün ki Ādem cennetden çıkdı, se-şenbe gün idi ve se-şenbe (16) günü iblīse la⁶ net oldu. Ol gün Ḳābil Hābil'i öldürdi (17) ve cümle vāḳı⁶ a ki benī-ādeme vāḳı⁶ oldu, ol günde oldu. (18) Ol gün⁶ ol gice ziyāde kuvvetlenürler ve çün rüz-ı se-şenbe geleydi, Süleymān (19) peygamber 'aleyhi's-selām⁷ bir eve girüp ḳapısını bağlardı muḥkem. Hiç āferīde ile (20) söz söyleşmezdi. Tā⁶ ata ve 'ibādet ve tesbīḥe ve tehlile meşğul (21) olurdu ve cemī⁶ evḳātta vaşıyyet eylerdi kim zinhār se-şenbe günü

[İ171^a]

(1) bünyād kār itmeñ ve hiç kimseye ḥuṣūmet eylemeñ ki se-şenbe günü (2) dīvleruñ kuvveti ziyāde olur. Ekşer şeyāṭin ḥalāyıḳa vesvese bu günde (3) [S170^a] eyler. Ḳāḍī'yle Muḥtār bu kelimātde iken nā-gāh⁸ şebāngāh irdi. Bir sā⁶ atdan şoñra⁹ (4) gördiler, dīvler ve şeyṭānlar ki bī-ḥad u bī-payān çün¹⁰ cem⁶ oldılar. (5)

¹ biz: -İ

² yine: gine İ

³ dem: -S

⁴ nihān: pinhān İ

⁵ dek ki: dükelisi İ

⁶ ol gün: -İ

⁷ 'aleyhi's-selām: -İ

⁸ nā-gāh: -İ

⁹ şoñra: -İ

¹⁰ çün: -S

Berāberlerinde bir mağāra var idi. Andan çün¹ mūr u melaḥ çıksa bu taḥtuñ (6) dā'iresine şaf-ender şaf derildiler ve nısfu'l-leyl olıcaḡ nā-gāh (7) havā yüzinden bir² hurūş u cūş belürdi. Gördiler bî-³aded dīvler (8) ve şeytānlar ellerinde birer³ meş'aleler iblīs-i mel'ün önlerince yire (9) indiler. İblīs-i la'ın ol taḥtuñ üzerine çıkup oturdu (10) ve cemī' dīvler bir uğurdan ol mel'ūna secde itdiler. Andan (11) soñra sūziş ü nevāziş gösterüp eyitdiler: Ey şeyḡ ne vāqı' (12) oldu ki bu gice geç geldüñüz. Bir ay mıkḡarī oldu ki (13) se-şenbe günleri ve giceleri⁴ gelmedüñüz. Biz daḡı şeyḡuñ dīdār-ı şerīfle (14) müşerref olmaduk. İblīs-i mel'ün eyitdi ki bir nice mihmānum (15) var idi. Anlara meşḡul idüm, didi ve dīvler eyitdiler: Mihmānuñuz (16) kimler idi? İblīs eyitdi: Birisi Reşīde-i 'Arab idi. Ben vardum (17) anı dīvleruñ eline virdüm. Ammā anı öldürmedüm. Beñzer ki bir⁵ vāqı'a (18) gördi ki vāqı'asında bir du'ā öğrettiler. Ol du'āyı okudu (19) ve sūre-i Cin⁶ okuyup üfürdi. Cümle dīvleruñ eli andan kesildi. (20) Andan benüm göñlüme şol kadar renc ü 'anā itdi ki vaşf itmek (21) olmaz. 'Āḡıbet nice dīvleruñ başın kesüp kaçdı ve biri daḡı Hamza'nuñ

[İ171^b]

(1) 'ammüsi oḡlı⁷ Cüneyd idi. Anı daḡı dīvler eline virdüm. Andan daḡı ḡāyet incindüm. Ol daḡı (2) kaçdı. 'Amr Ümeyye'nüñ andan daḡı ḡāyet incindüm. Ol daḡı kaçdı.⁸ 'Amr Ümeyye'nüñ (3) oḡlınuñ oḡlıdur ki Şeybū'dur. Deryāda ser-gerdān eyledüm ammā (4) ol [S170^b] Maḡrib'e düşdi. Bu sā'at Reşīde-i 'Arab'a ve Seyyid Cüneyd'e⁹ ve Şeybū (5) bu üçü birbirin gördiler ve Maḡrib'de 'Abdü'l-mü'min sultānla olurlar. (6) Çok ḡamle¹⁰ eyledüm ki tā ḡatlı olalar, olmadılar¹¹. Sultān Manşūr-ı Maḡribī benüm dostumdur (7) ve ḡalāyıkdan maḡfī tutarsa¹² revādur, aña da çok vesvese eyledüm. (8) Ümizvāram ki Seyyid¹³ Cüneyd'i helāk ide ve Reşīde-i

¹ çün: soñra İ

² bir: -İ

³ birer: -S

⁴ giceleri: -İ

⁵ bir: ben İ

⁶ üfürdi: okurdu İ

⁷ 'ammüsi oḡlı: ḡısmı S

⁸ 'Amr Ümeyye'nüñ andan daḡı ḡāyet incindüm. Ol daḡı kaçdı: -S

⁹ Cüneyd'e: -S

¹⁰ çok ḡamle: anları ben cem' İ

¹¹ olmadılar: -İ

¹² tutarsa: tersādur İ

¹³ Seyyid: -S

‘Arab’ı tuta ve Şeybū’yı (9) pāre pāre eyleye ve ger eylemeyüp¹ zinde² kılalar ve Hamza’dan beter olup ve neler (10) kılalar. Ben anlaruñ işlerinden gāyet³ rencide oldum ammā cehdüm budur⁴ ki (11) anlaruñ birisi diyār-ı Maşrıķ’dan⁵ yaña çıkmaya. Bir nice günde ferzend-i ‘azīzüm (12) bileydüm. Ya‘nī Haccāc bin Yūsuf da idüm ki ol pādişāh-ı⁶ şehr-i Vāsıta’dur. (13) Ben⁷ aña didüm ki Sa‘īd bin Cübeyr’i⁸ depele. Ammā Sa‘īd [bin] Cübeyr anuñ⁹ (14) yanından kaçmışdı ve kendüzini pinhān itmişdür. Ammā emīrū’l-mü’mīnīn (15) ‘Alī zamānından bu sā‘at ki hīç āferīdeden hoşnūd olmadum (16) illā Haccāc bin Yūsuf’dan. Hīç Haccāc’dan ve ehaddan¹⁰ incinmedüm ve illā (17) Sa‘īd [bin] Cübeyr’den ve her vaķt ki Sa‘īd [bin] Cübeyr’i görem gāyet (18) incinürem. Derhāl beni kılunc tutup renc hāşıl eylerem ve karnum (19) aķrup kendümden giderem. Şimdi Haccāc bin Yūsuf’a (20) ışmarladum ki anı bulup helāk ide¹¹ ve itmeyince ölmezem. Şol kadar ki (21) guşşa vü gam u renc ü elem ü cevri sitem, emīrū’l-mü’mīnīn ‘Alī zamānında

[İ172^a]

(1) çekmişemdür ki vaşf olunmaz ki ‘Alī geçdügi yirden geçmege tākātum (2) yokdur. Şöyle ki yetmiş biñ¹² ferseng yoldan geçerem ve illā cemī‘ ‘ömrümde ben (3) bir gün rāhat olmadum. Ol daķı bir dem benüm emrümde olmamışdur (4) ve tā ‘Abdu’r-raħman-ı [S171^a] Mülcem’e vesvese eyledüm. Vardı, ‘Alī bin Ebī Tālīb’i (5) depeledi ve ferdā-yı kıyāmet ve bin ‘Alī’nüñ kātili anuñ, oğlandur ve kātili (6) birbirümüz ile hem-rāh olup cehenneme giderüz. Ammā bunca günde (7) şöyle işitdüm ki Medīne Kādī’si oğlı ve Muhtār¹³ ki atası benüm çok (8) emrümde olmışdur. Bu sā‘at ol ikisi refīķ ü şefīķ turlurlar. (9) Hīç benüm emrümde olmazlar ve işitdüm anlar bu cānibe gelmişler tā ki (10) ben¹⁴ anlaruñ işi uğurına yetişem. Eger

¹ ger eylemeyüp: eger eyle olmayup S

² zinde: zindānda İ

³ işlerinden gāyet: gāyet işinden İ

⁴ budur: oldur S

⁵ Maşrıķ’dan: Mağrib’dan İ

⁶ pādişāh-ı: -İ

⁷ ben: -S

⁸ Cübeyr’i: Hābir’i İ

⁹ anuñ: -İ

¹⁰ ehaddan: bir vāhıdden İ

¹¹ ide: -S

¹² biñ: -S

¹³ Muhtār: -İ

¹⁴ ben: -S

fermānum tutmazlar ise (11) fevrī anları helāk itmek gerekdür, didi. Derhāl Lūkā (12) dīvlerüñ ulu seyyidi ol tırı geldi. İblīs-i mel‘ün’a (13) hı̄zmet idüp eyitdi kim bu iki günüñ içinde deryāda (14) idüm. Bir gemi gördüm. Ol gemide¹ iki kiři gördüm (15) ki ol didügüñ şahşlardur. Ya‘nī Qādī’yle Muhtār’dur. Ben² üzerlerine (16) varup ol geminüñ sükkānın tıtdum. Ol yola ki giderlerdi. (17) Bu cānibe döndürmek diledüm ve anları bu cezāreye getürem veyā (18) ol deryāda ğarķ idüp nām nişānlarını yitdürem. Ammā Qādī (19) *Āyete’l-Kürsī* okırdı. Ol *Āyete’l-Kürsī* olduķça ben kendümden (20) gidüp deryāya ğarķ olurdum ve hezār cid ü cehdle kendümi (21) ben³ hālāş idüp firārı ihtiyār itdüm. Şimdi geldüm⁴ kendüm⁵ ğāyet za‘if

[172^b]

(1) ü naḥīf oldum. Haķ Te‘ālā’nuñ kelām-ı qādīm ‘azametinden ve heybetinden⁶ henüz cismümde (2) kuvvet qalmamışdur. Şimdi bilmezem ki anlar nereye gitmişlerdür. Ol iblīsle (3) bu sözleri söyleşürlerdi. Qādī’yle Muhtār ol mağārada hep⁷ (4) işidürlerdi. Qādī Muhtār’a eyitdi: Ey dil-āver bize bu gice (5) çok fevā’id ‘ā’id oldı. Tehevvür gösterme, bir laḥza şabr eyle (6) ki daḥı bī-hūde sözler bāķidür ve bu mācerādan müstemi‘ler (7) çok fā’ide bulurlar. Muhtār eyitdi: Ey Qādī ben⁸ bu sözleri (8) diñlemege rāzı degülem⁹. Dilerin ki iblīs-i (9) mel‘ünüñ ağızın bir okla uram ve kafasından çıķa gide. (10) Qādī eyitdi: Zinhār söyleme ve hīç hareket itme, epsem ol ki [S171^b] aña (11) Haķ Te‘ālā tā rüz-ı kıyāmet degin¹⁰ mühlet virmişdür. Bunı diyüp (12) sākin oldılar tā yine Lūkā tırı gelüp (13) iblīse eyitdi: Yezīd oğlu ki Dımışķ pādīşāhıdur, anuñ (14) bir hūb-cemāl bir ‘avreti vardur. Vardum, ol ‘avreti ıdlāl (15) itdüm ve Yezīd oğlunuñ bir hūb-rüy ğulāmı var idi. (16) Ol ‘avretle buluşdurum. Andan soñra erine vesvese virdüm (17) tā ‘avreti depeledi ve oğlanı daḥı ber-dār itdi. İnşāf iderin ki (18) ol Yezīd’üñ oğlu bizüm fermāndārumuzdur ve

¹ ol gemide: -S

² ben: -S

³ ben: -S

⁴ şimdi geldüm: -İ

⁵ kendüm: -S

⁶ heybetinden: -İ

⁷ hep: -S

⁸ ben: -İ

⁹ degülem: degülem Muhtār eyidür ki İ

¹⁰ degin: -S

eyü yaramazdur. (19) Her ne¹ işde ne dirsem hemān eyler². Aşlā tevaḳḳuf eylemez³. Huşūmetde (20) ve ḳatlı işinde ḡāyet isti^c cāl eyler. Ben andan ḡāyet⁴ rāzıyam ve hıç (21) Tañrı’nuñ adını yād itmez ve namāz daḡı ḳılmaz ve ‘Alī’ye la^c net ider⁵. İblīs⁶

[İ173^a]

(1) hezār telbīs çün bu sözleri andan⁷ işitdi ḡāyet şād ḡurrem⁸ olup (2) eyitdi: Ey Lūkā yarın girü var ol Yezīd’üñ oḡlına eyit ki (3) bir⁹ iki üç ‘Alevī vardur. Ol¹⁰ anları¹¹ bilmez sen anlardan aña¹² nişān vir ola¹³ (4) ki anları helāk ide ve tā ben daḡı ḡurrem olam, didi¹⁴. Bu kerre (5) lūkānuñ birāderi var idi. Turi geldi. İblīs-i mel^c ūna (6) secde idüp eyitdi: Ey şeyḡü’n-Necdī ben Mısr’da idüm. ‘Amr bin ‘Āş (7) oḡlını gördüm ki Yezīd oḡlını yirine nā’ib itmişlerdür. (8) Mısr pādişāhlığın iderdi. Ben her ne dirsem ol ḳabül (9) eyledi ve ‘Alī-nām bir şahş var idi ve ‘Alī’nüñ adını diline getürdi. (10) Aña vesvese eyledüm¹⁵ tā ol ‘Alī adluyı¹⁶ pāre pāre eyledi. (11) Bir gün daḡı ‘Alī Rıdvān’a gönderdüm. Aña daḡı vesvese (12) eyledüm¹⁷ tā anı tıtdı, Mısr bāzārınuñ içinde āteşe (13) atdı. Bu ‘Amr bin ‘Āş oḡlı bizüm emrümüze muṭī^c ü münḳāddur. (14) İblīs-i mel^c ūn şād olup eyitdi¹⁸: Anı ıdlāl eyle ki ḡāh ḡāh (15) ḡayra öykünedür meyl¹⁹ eylesün ve hıç kimesneye nesne virmesün (16) ve daḡı Yezīd oḡlınıñ bir şāḡib-i cemāl ‘avreti [S172^a] vardur. Anı daḡı (17) yoldan çıkar. ‘Amr bin ‘Āş oḡlınıñ maṭbaḡında bir aşcı kişi (18) vardur. Anuñ bir²⁰ ḡüzel oḡlı vardur. Ol aşcı anı²¹ ḡāh ḡāh Yezīd (19) oḡlınıñ şarābdārı²² vardur. Anuñ serāyına varıcaḡ ol

¹ ne: -S

² eyler: -İ

³ eylemez: itmez S

⁴ ḡāyet: -S

⁵ ‘Alī’ye la^c net ider: -İ

⁶ iblīs: iblīs eydür İ

⁷ andan: -İ

⁸ ḡurrem: -S

⁹ bir: -S

¹⁰ ol: -S

¹¹ anları: -İ

¹² aña: -S

¹³ ola: -İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ eyledüm: virdüm S

¹⁶ adluyı: nāmı S

¹⁷ eyledüm: eyledüm didi İ

¹⁸ eyitdi: -İ

¹⁹ meyl: -İ

²⁰ bir: -S

²¹ anı: -İ

²² şarābdārı: şarabı S

(20) ‘avretüñ bu oğlana meyli vardır. Var¹, aña vesvese eyle ki (21) ol oğlanla buluşmak istesünler. Andan şoñra erine haber eyle

[İ173^b]

(1) tā ‘avreti öldüre. Andan şoñra² kavm kabilesine haber vir ki (2) ‘avretüñ kabilesi çokdur tā geleler. ‘Amr ‘Āş oğhyla ceng (3) ideler, öldüreler tā ki aralarına fitne vü āşub düşe. (4) Ben şād u ħurrem olam. Lūkānuñ birāderi tekrār secde itdi. Başum (5) üzre eyle iderin. Çün Lūkā tırı geldi, (6) secde idüp eyitdi: Yā ben ne kār ideyin? İblīs ‘aleyhü’l-la‘ ne (7) eyitdi: Sen Ĥārezm şehrine³ var. Ol vilāyetde ‘Alī dostı (8) çokdur ve beni sever yokdur. Anlaruñ hışmından benüm karnum agrur. (9) Her vaqt ki ben peygamberüñ ĥānedānı vardır, dostların görem (10) kuluncum deprenür. Şimdi yūri Ĥārezm’e var ki (11) Ĥārezm’üñ sulţānınuñ ‘avretin idlāl eyle tā ol dağı (12) erine hışm ide⁴ ki bizüm leşkerümüz ‘avretlerdür. Ol (13) ‘avretler sözini eyü diñler. Şöyle eyle ki şulĥ eylemeye ve tā (14) ol vaqt ki münādī eyide ve buyura ki ‘Alī’ye la‘net⁵ (15) eyleyeler. Lūkānuñ oğı tırı geldi. Secde idüp (16) eyitdi: Eyle ideyin. El-ĥāşıl dīvler bir bir tırı gelüp bu⁶ (17) üslüb üzre ki didük iblisden iş dilediler. (18) İblīs ‘aleyhü’l-la‘ne her birine bir nev‘ iş gösterdi ve kelimāt-ı⁷ (19) bī-ĥūde vü türrehāt-ı nā-şinide söylerdi. Muĥtār’la Qādī (20) ol mağārada işidürlerdi. Muĥtār-ı⁸ yegāne hemān⁹ ĥāne-i kemāna (21) ok kodı ve eyitdi: Çün İblīs ölmek ölmez bārī şol

[İ174^a]

(1) Lūkā didükleri mel‘ün [S172^b] dīvi¹⁰ öldüreyin. Qādī eyitdi: Zinhār ok (2) atma ki dağı anuñ¹¹ vaqtı degüldür. Şabr eyle ki ol mel‘ünüñ (3) sözinden bize çok fā’ide ‘ā’id olur¹². Ol dağı şabr eyledi. Çün (4) bir sā’at geçdi. Yine iblis-i ĥile-sāz

¹ var: -İ

² şoñra: -İ

³ şehrine: -İ

⁴ ide: eyle İ

⁵ la‘net: -İ

⁶ bu: -İ

⁷ kelimāt-ı: -İ

⁸ Muĥtār-ı: -İ

⁹ yegāne hemān: hemān bī-gāne İ

¹⁰ dīvi: -İ

¹¹ anuñ: -S

¹² ‘ā’id olur: vardır S

kelimāta ve mühmelāta (5) āgāz itdi. Eyitdi: Ey benüm ferzendlerüm, pendümi siz¹ tutuñ, siz² ki (6) her şerre varasız ‘avretlere varuñ. ‘Avretler sizüñ emrünüzi (7) tutarlar. Emrünüzdən taşra olmazlar. Evvel³ ‘avretlere vesvese eyleñ (8) ‘avretler dağı erlerini ıdlāl eylerler. **Hārūnu’r-reşīd** çün bu sözleri (9) işitdi, қаһқаһaya düşüp eyitdi: Ey Ebū Hāfş söyle (10) görelüm kim iblīs-i la‘īnūñ sözi ne yire düşer, görelüm. (11) Bu sözde dünyā vü āhiret fā’idesi vardır. **Ebū Hāfş**-ı suḡan-perdāz (12) söze āgāz idüp eyitdi: Ey Hālīfe, iblīs dīvlere yine (13) eyitdi: Ey benüm mürīdlerüm bilüñ ve āgāh oluñ kim Haccāc bin (14) Yūsuf’a gitmek isterin ki aña meded virem ki Sa‘īd bin⁴ (15) Cübeyr’i қатле getüre ve beyābān-ı⁵ Hāşim’e varam ve ‘Amr Ma‘d-ı Kerb’üñ (16) oğlu oğlına varam. Ta‘līm eyleyem ki anuñ yārānından ve dostlarından tā⁶ (17) nā-gāh bir gice Haccāc bin⁷ Yūsuf’a şeb-ḡün ideler ve dağı leşkerini (18) kıralar ve eger Haccāc bin Yūsuf diri қалursa aña (19) dağı ta‘līm idem tā varup ḡāne-i Ka‘be’yi ḡarāb eyleye. Andan (20) soñra Medīne şehrinüñ cengine varup⁸ Cüneyd’üñ atası Üseyd’i depeleye. (21) Anda olan zāhidleri ve ‘ābidleri ve ‘Alevīleri helāk eyleye.

[İ174^b]

(1) Bu sözleri yāduñda tut, ferāmūş eyleme ki her birini maḡallinde diyevüz⁹. (2) Haccāc bin Yūsuf Sa‘īd bin Cübeyr’e ne eyledi ve ḡāne-i Ka‘be’nüñ (3) üzerinde taşını urdı ve Medīne üzerine cenge niçe gitdi (4) ve Üseyd bin Münzīr’e dağı n’itdi? Beyān olına in-şā’allāh Te‘ālā¹⁰. Ammā¹¹ dīv-i (5) Lūkā yine yirinden¹² ṭurı geldi. [S173^a] İblīse eyitdi: Ey şeyḡ (6) yetmiş nefer Müselmān ādemi tutup ṭururuz ve getürüp bu ḡārda (7) bend-i girāna çeküp ṭururuz ve ne buyurursan her ne dırsen eyle (8) idelüm. İblīs be-ḡāyet ḡurrem olup eyitdi: Ey Lūkā Süleymān (9) zamānından beri tā bu sā‘ata dek ben senüñ gibi bir müşfik ü muvāfıḡ (10) dil-bend görmedüm.

¹ siz: -S

² siz: -İ

³ evvel: -İ

⁴ bin: -İ

⁵ beyābān-ı: benī İ

⁶ tā: -İ

⁷ bin: -İ

⁸ varup: -İ

⁹ diyevüz: diyevüz didi İ

¹⁰ Te‘ālā: -S

¹¹ ammā: -İ

¹² yirinden: -S

Tîz ol var ve ol yetmiş nefer Müselmānları getür tã¹ ki (11) buyuram, eyle idesiz. Derḥāl ol mel'ün varup ol Müselmānları (12) getürdi. İblīs-i mel'ün birisinden şordı². Eyitdi: Sen ne³ (13) yirdensin? Ol mü'min eyitdi: Ben⁴ Yemen diyārındanam. İblīs eyitdi: (14) Müselmān mısın? Ol⁵ eyitdi: Belī. İblīs eyitdi⁶: Müselmānlığı terk it, (15) beni Ḥudā idin tã saña çok ni' met vireyin ve dünyā daḥı ḥükmünde (16) olsun. Merd-i Yemenī, iblīs-i la'inden bu sözi işidicek iblīsüñ (17) şüreține⁷ şöyle tükürdi ki sevādı aḳ tükürük oldu ve eyitdi⁸: Ey (18) mel'ün sen kimsin ki Tañrılık da' vāsın idersin her dem saña⁹ (19) hezār la' net olsun saña ve saña tābi' olana bile¹⁰. İblīs ḥışma (20) varup Lūkā'ya eyitdi: Sen bunu pāre pāre eyle ve loḳma loḳma yi (21) didi. Lūkā mel'ün¹¹ eyle ideyin didi¹². İblīs-i mel'ünüñ¹³ sözün tıtdı.

[175^a]

(1) Ol şahşı pāre pāre idüp loḳma loḳma yidi ve ğayrı dīvlere daḥı (2) yidürdi. Muḥtār Ḳāḍī'ye eyitdi: Ey mevlānā ben bunda ziyāde şabr idemezsin. (3) Şāyed ki bu sã'at bu mel'ün ol Müselmānları ol bī-çāre bī-dermānları¹⁴ (4) depeleyüp kimin kendüye ve kimiñ ğayrı dīvlere (5) yidüre. Ben dilerem ki bir oḳla bu¹⁵ dīvi uram. Sen ne dirsın? Bunlar bu (6) sözde iken nā-gāḥ seḥergāḥ vakti şubḥ-ı şādık Maşrıḳ (7) ufḳından toḡıcaḳ ḳāḥir olıcaḳ dīvler dilediler ki müteferriḳ olalar. (8) Ḳāḍī, Muḥtār'a eyitdi: Şimdi şabr eyle tã ben yedi kerre *Āyete'l- [S173^b] Kürsī* (9) ve *Ḳul Ūḥıye* süresin oḳuyayın andan soñra anları sen oḳla ur (10) ki bize ḥiç güçleri yetmeye ki iş ideler. Sen daḥı (11) *Lā-ḥavle* tamām oḳı ve *E'ūz* di daḥı anları depele ki senüñ (12) üzerüne belā vü 'anā gelmeye. Bunı didiler daḥı şabr eylediler. Nā-gāḥ (13) bir dīv siyāḥ kedi şeklinde iblīs öñine geldi ve ḥızmet (14) eyledi. İblīs eyitdi:

¹ tã: -İ

² birisinden şordı: yirinden tırdı İ

³ ne: -İ

⁴ ben: -S

⁵ ol: -İ

⁶ eyitdi: -S

⁷ şüreține: süvārına İ

⁸ eyitdi: -S

⁹ saña: -S

¹⁰ bile: -S

¹¹ mel'ün: -S

¹² eyle ideyin didi: -İ

¹³ mel'ünüñ: -S

¹⁴ ol bī-çāre bī-dermānları: -S

¹⁵ bu: -İ

Sen ne kār eylersin¹? Dīv eyitdi: Benüm kārüm (15) oldur ki her hānenüñ yarusın süpürseler ve yarusın süpürmeseler (16) ve süpründüsin qapu ardında qosalar, ben varup ol evde mekân² tutarın. (17) Şol kadar vesvese eylerin ki ol evde olan erile ‘avretüñ mā-beynlerinde (18) derhāl firāq düşer. Er ‘avreti boşar. İblīs eyitdi: Ey benüm ferzend (19) halefüm³ sensin. Yüri var kārūnda ol. Dīv girü secde idüp (20) gitdi. Andan şöñra⁴ bir pīre-zen gelüp iblīse hīzmet itdi. (21) İblīs eyitdi: Sen ne kār eylersin? Pīre-zen eyitdi: Evleri bir bir

[İ175^b]

(1) gezerin. Her qankı tıfluñ gehvāresinde hamā’il olmasa ve Tañrı’nuñ (2) adı anuñla olmaya tā anuñ anası murdār ola ben ol tıfluñ ağızına (3) meme qorın tā⁵ bir miqdār emer, hemān-dem ol tıflı rencūr olup bir derde⁶ (4) mübtelā olur veyā şar‘ yili āşikāre olur yāhūd⁷ süst olur. Bir iki yıl⁸ (5) atasına ve anasına zaḥmet virür. Andan şöñra ölür ve eger ol (6) dīvlerden bir oğlan rencūr olsa anı iletürin, bir ten-dürüst (7) ādem oğlanla deḡşürin. Ol dīv oğlanı nice müddet ol⁹ ādeme (8) zaḥmet virür. Andan şöñra ölür. Ol ādemī bilmez kim ol oğlan (9) kimüñdür, kendüzin midür veyā dīvden midür ve eger şöyle ol oğlan (10) [S174^a] ölmezse leng olur veyā āşam olur veyā dīvāne olur. Bu dükeli (11) dīvāneler ve lengler ve şağırlar ki dünyāda görürsin, dīvlerüñ (12) ef’ālinden olmışdur. Bir dīv daḡı tırı geldi. İblīsüñ (13) öñine gelüp hīzmet itdi ki başı şıḡır başına beñzerdi. (14) İblīs eyitdi: Sen ne¹⁰ yirde olursın ve ne kār eylersin? Dīv eyitdi: (15) Ben beyābānlarda oluram. Eger bir kişi ol yirden geçe Tañrı (16) adını yād eylemese¹¹, ben anı yoldan çıkarup bir dereye iledüp (17) anda¹² helāk iderin. Benüm adum ḡül-ı beyābānīdür. İblīs eyitdi: Eyü işüñ (18) vardur, yüri işle. Bir dīv daḡı iblīs öñine vardı. Hīzmet (19) eyledi. Ayaqları pīl ayağına beñzerdi. İblīs eyitdi: Sen ne kār eylersin (20) ve ne yirde olursın? Dīv eyitdi: Ben

¹ eylersin: -İ

² mekân: yir S

³ halefüm: ḡalkum İ

⁴ şöñra: -S

⁵ tā: -İ

⁶ derde: yirde İ

⁷ yāhūd: veyā S

⁸ yıl: -İ

⁹ ol: -İ

¹⁰ ne: -İ

¹¹ eylemese: kılmaya İ

¹² anda: -S

ḥammām'larda olurun tā bir şahş (21) ḥammāma tenhā gele veyā fūṭa tūtinmaya veyā Tañrı'nuñ adın yād itmeye

[İ176^a]

(1) ben evvel¹ anuñ üzerine bevl-efşān eylerin tā aña bir renc zāhir olur ki (2) giderek meflūc olur veyā maşrū^c olur ve yāḥūd² dīvāne (3) olur³ veyā behaḳ olur⁴ veyā beraş olur⁵ veyā cüzām olur. Şöyle ki (4) anı ādem içinden çıkarurlar ve hergiz aralarında kıomazlar. Tağlarda (5) ve beyābānlarda⁶ olur ve etini didim yirler. İblīs anı nūvāḥt idüp (6) yüzün gözin öpdı ve eyitdi: Ey benüm⁷ ferzendüm yūri, var. Ol (7) işde senūñ ile bileyin. Bu işi elūñden kıoma. Bir dīv daḥı tūrı (8) geldi. Rūbāh şeklinde iblīsūñ önüne gelüp ḥızmet itdi. (9) İblīs eyitdi: Sen ne kār eylersin ve ne yirde olursın? Dīv eyitdi: (10) Ben sūḳaḳlarda oluram. Çün bir ādemī mu^c āmele ider⁸ ben tūrup kıulaḳ (11) tūtārın. Aña vesvese eylerin tā⁹ mā-beynlerinde¹⁰ veyā mu^c āmele eylerken (12) yalan andlar içer ve boynı üzerine yalan andlar ardār¹¹. Andan şoñra¹² bir vesvese daḥı eylerin¹³. Mā-beynlerinde ceng (13) vāḳı^c olur ve birbirine fuḥşıyyāta başlarlar. [S174^b] Mu^c āmelelerinūñ berekātı (14) gider ve az müddetde derviş olup borclı kıalurlar. Ḥānmānı (15) terk idüp cihānda āvāre vū ser-gerdān olurlar. Bir (16) dīv daḥı tūrı geldi. Ayu şeklinde iblīs önüne gelüp ḥızmet (17) itdi¹⁴. İblīs eyitdi: Sen ne kārdaşın¹⁵? Ben Müselmānlara müvekkel olurun. Çün namāz (18) vāḳti gelse ben¹⁶ anlara vesvese eylerin ve eyidürin ki namāza varmañ (19) ki bu sā^c at sizūñ eyü mu^c āmeleñüz olsa gerekdür. (20) Bir laḥza andan¹⁷ kılasın anlar daḥı

¹ evvel: -İ

² yāḥūd: veyā S

³ olur: -S

⁴ olur: -S

⁵ olur: -S

⁶ beyābānlarda: yabānlarda İ

⁷ benüm: -S

⁸ ider: ile İ

⁹ tā: -İ

¹⁰ mā-beynlerinde: -S

¹¹ boynı üzerine yalan andlar ardār: -İ

¹² şoñra: -İ

¹³ eylerin: ile S

¹⁴ itdi: eyledi S

¹⁵ sen ne kārdaşın: -İ

¹⁶ ben: -İ

¹⁷ andan: -S

sözümü tutup kâhil olurlar. (21) Andan¹ otururlar, kılmazlar tâ namâz anlardan fevt olur ve gönülleri

[İ176^b]

(1) dağı siyâh olup hâlleri tebâh olur ve kendülerini tã atdan ve ‘ibâdetden² (2) girü tutarlar ve ‘âşî olurlar ve hânedânları bereketi gider. (3) İblîs ‘aleyhü’l-la‘ ne şöyle şâz oldu ki vaşfa gelmez ve eyitdi: (4) Senüñ işüñ cümleñün işinden eyüdü³. Yüri, var bu işi elden (5) koma ki her yirde ben saña yâram ve nighedâram, didi⁴. Bir dîv dağı (6) tûrı geldi. Arslan şeklinde iblîsün öñine gelüp (7) hizmet itdi⁵. İblîs eyitdi: Sen ne kârdasın? Dîv eyitdi: (8) Ben⁶ câhil civânlar içinde olurun, *Lâ-havle* dimeyeler ve *E‘ûz* okumayalar. (9) Ben anlaruñ mâ-beynlerinde ‘adâvet ve huşûmet bırağurun tâ birbirin (10) depeleyeler ve aralarına kıan düşer. Andan soñra varup şîhne-i şehre (11) vesvese iderin tâ anları tutup kıatle getüreler ve siyâsete (12) iletürler. Her yirde bir mañfil olsa anda fitne vü âşüb kıopsa benden (13) olur. İblîs güldi. Eyitdi: Var, yüri. Benüm⁷ püşt-penâhum sensin. (14) Bir dîv dağı tûrı geldi. Keftâr şeklinde iblîs öñine (15) gelüp hizmet itdi⁸. İblîs eyitdi: Sen ne hizmet idersin? (16) Dîv eyitdi: Ben mañfillerde ve yol başlarında tûruram tâ bir ‘Alevî (17) geçe⁹ kıalk¹⁰ görseler ben vesvese [S175^a] eylerin tâ kıalk aña şalavât (18) getürmezler ve eger getürürlerse ben şöyle kıazaba gelürem (19) ki varup kıake düşüp yuvalanuram. Andan soñra¹¹ tûrı (20) gelürem. Ol getürmeyen kimesnenüñ başı üzre¹² necâset şacıarın (21) tâ anuñ evinden bereketi gider ve düşmenleri tâ¹³ anuñ üzerine

[İ177^a]

(1) müstevlî olurlar ve dağı kıalk içinde kıor u zelîl olurlar ve hiç ‘izzeti (2) kıalmaz ve eger bir kimesne ‘Alevîleri yaramazlığıla müsâvî eylese ben (3) anuñ her kıarîkı içre

¹ andan: -S

² ‘ibâdetden: -İ

³ eyüdü: yigdü S

⁴ didi: -S

⁵ itdi: eyledi S

⁶ ben: -İ

⁷ benüm: -İ

⁸ itdi: eyledi İ

⁹ geçe: gitse S

¹⁰ kıalk: -İ

¹¹ soñra: -S

¹² üzre: -İ

¹³ tâ: -S

refiḳ olurun ve anı dost idinürin ve her gice cāme-ḥ̣ābına girüp bile yaturin ve gündüzin¹ aḥṣāma (4) degin bile yürürin ve aña daḥı vesveseler eylerin. Ol vaḳta (5) dek ki andan īmān gide ve gönli ḳararup kāfirlikde (6) ola. İblīs-i la‘in bu sözi işidicek ḡāyet ṣād olduğundan (7) na‘ralar urup eyitdi: Eger bir kimesne ‘Alevī görüp (8) ṣalavāt getürürse sen niḳe idersin? Dīv eyitdi: Benüm ḳarnum (9) aḡrır ve ayaḡum üzre ṭurmayup yire düşerin ve ḡalṭan olup (10) başuma ṭopraḳ ṣaḳarın tā üç gün dek feryād iderin, didi². (11) Çün ol evine gide evinde her nesnesi varsa Ḥudā bereket (12) virür ve ḥalk içinde ‘azīz olur ve düşmenleri ḥor u zelil olur. (13) İblīs eyitdi: Rāst eyidürsin ammā sa‘y eyle ki böyle olmaya. (14) Bir dīv daḥı ṭurı gelüp kendüzin ‘arūs gibi (15) bezemişdi. İblīs öñine gelüp ḥizmet eyledi. İblīs (16) eyitdi: Sen ne kārdasın ve ne yirde olursın³? Dīv eyitdi: (17) Ben bir yirde olurun ki anda bir ‘avretle bir bī-gāne er söz söyleşeler ve (18) *Lā-ḥavle velā ḳuvvete*⁴ ve *E‘ūz* dimeyeler. Anlaruñ mā-beynlerinde vesvese eylerin. (19) Anlar daḥı fesād iderler⁵. Yarındası münādī iderin tā ikisi daḥı (20) bed-nām olup rüsvāy-ı ‘ālem olurlar. Anlaruñ müte‘allıḳatı ḥor u (21) ḥaḳīr olurlar ve daḥı ṣol ḳadar vesvese eylerin ki ol ḳavm

[İ177^b]

(1) [S175^b] eriyle ‘avreti siyāset meydānına getürüp ḳatlı eylerler ve biri daḥı oldur⁶ ki (2) bir kişi evlense ben gelinüñ taḥtı altına girüp otururun. Çün (3) güyegü gelüp Tañrı adın yād itmese *Lā-ḥavle* dimese ben ol (4) gice anlaruñ mā-beynlerinde bürüdet bıraḡurun. Şöyle gelin (5) güyegü birbirini⁷ sevmez olurlar ve az zamānda⁸ anlara⁹ iftirāk düşer. Andan ṣoñra¹⁰ hergiz (6) eylük yüzün görmezler. İblīse bu ḥāl ḥoş gelüp eyidürdi: (7) Ey benüm cānumuñ rāḥatı ki sensin. Bu nev‘ üzre her dīv (8) ṭurı gelüp bir söz söylerdi ve iblīs daḥı anlara gūne-gūne (9) ta‘limler eyledi ve her birini bir dürlü nüvāḥt itdi, perdāḥt eyledi¹¹. Aḳṣā-yı ‘āleme (10) ebnā-yı ādemçün

¹ her gice cāme-ḥ̣ābına girüp bile yaturin ve gündüzin: -İ

² didi: -S

³ olursın: -S

⁴ velā ḳuvvete: -S

⁵ iderler: eylerler S

⁶ oldur: bu S

⁷ birbirini: -İ

⁸ zamānda: müddetde S

⁹ anlara: -S

¹⁰ ṣoñra: -İ

¹¹ perdāḥt eyledi: -İ

gūşe-be-gūşe gönderürdi. Muhtâr'la (11) Kādî bu kazâyı görüp işidürlerdi. Mute'accib olup mütehayyir (12) kalmışlardı tā şubh-ı şadık ufq-ı Maşrık'dan rūşenâlık eşerin (13) gösterdi ve halk-ı 'aleme âşinâlık haberin viridi. Muhtâr-ı tîrdâr (14) yirinden tûrı gelüp eyitdi: Benüm şimden girü şabr u (15) tākatum¹ kalmadı. Yüz dâne² okum vardır. Her birisiyle bir dîvi depelerin. (16) Kādî eyitdi: Şimdi şabr eyle tā ben *Kul Ūhiye* sūresin (17) ve *Āyete'l-Kürsî* okuyayın ve *Lā-havl* ve *E'üz* diyeyin ve Rabbü'l-'âleminüñ (18) şun'ını ve kudretini gör. Bunı diyüp okumağa meşgûl oldu. (19) Muhtâr dağı *Lā-havl* ve *E'üz* dirdi ve dîvler ba'zı ayağ üzre (20) tûrurlardı ve ba'zı dağı oturlardı. Her biri tûrdukları (21) yirde süst oldılar. Kelimâta mecâlleri kalmadı. İblis-i mel'ün tahtı

[I178^a]

(1) üzerinde kendüden gidüp ağzı mağâra gibi açılmışdı (2) **ve rāvî şöyle rivāyet ider ki** iki dişinden artuk diş (3) yoğdı. Ol dağı toñuz³ dişlerine beñzerdi⁴. Ağzından taşra (4) çıkmışdı. Muhtâr çün mel'ünüñ dehânını ve dendânını [S176^a] gördi. (5) 'Acebe kalup hemân hâne-i kemâna ok koyup nazar-ı şavâbla ol (6) tîri nişâna pertâb kıldı. Ya'nî iblisüñ dişine ok şöyle dokundı (7) iki päre oldu. Muhtâr *Lā-havle* diyüp Muştafâ'ya dağı şalavât (8) getürdi tā⁵ iblis taht üzerinden yire düşdi. Ğaltân oldu. (9) Şöyle yuvalandı ki başı delük delük oldu ve Rabbü'l-'âleminüñ (10) adı heybetinden ve Seyyidü'l-mürselinüñ mu'cizâtından tākātaları tāk (11) olmuşdı. Muhtâr tîğ çeküp iblisüñ üzerine vardı. (12) Hezâr miqdâr tîğ urdı. Zerre kadar kesmedi. Kādî eyitdi: (13) 'Abeş yire zahmet çekme kim Bārî Te'âlâ tā yevmü'l-kıyâma degin⁶ aña (14) amân virmişdür. Hiç bir⁷ kimesne anı depeleyemez. Ammâ bu dîvleri (15) depelesen olur. Muhtâr çün⁸ ol murdârdan ferâğat idüp (16) ol dîvlere döndi ve her tîğ ki şalardı, bir dîvi iki bölerdi. (17) Şol kadar dîv helâk eyledi ki yoruldu. Dîvleri kıra kıra (18) Lūkâ ki dîvlerüñ ulusıydı. Anuñ üzerine geldi, (19) gördi. Bir yirde kara tağ gibi yaturdı. Muhtâr tîğ-i âbdâr (20) çeküp Kādî, Muhtâr'ın peyince bülbül gibi Qur'an okuyup (21) giderdi. Muhtâr ac arslan gibi ol dîvlerüñ üzerine

¹ tākatum: -S

² dâne: -S

³ toñuz: öküz İ

⁴ beñzerdi: gibi idi S

⁵ tā: -İ

⁶ degin: -S

⁷ bir: -S

⁸ çün: -S

[İ178^b]

(1) düşüp depelerdi. Anı ki buldı, amān virmeyüp¹ depeledi ve bākisi (2) ğaltān olup bīşeẓāra girdiler. Pinhān oldılar. **Rāvī** (3) **şöyle² rivāyet ider ki** ol rüzgāra dek iki (4) dişi var idi ve birini Muhtār şikest itdi. Bu sâ‘at bir dişi (5) vardır. Ğaltān ğaltān iblis dağı Kādī‘yle³ Muhtār‘uñ gözinden (6) ğā‘ib oldu, kaçdı⁴. Muhtār‘la Kādī ol mel‘ūnı depelemekden fāriğ (7) oldılar. Andan şoñra ol yetmiş nefer⁵ Müselmān‘ı ol kāfirler giriftār (8) itmişlerdi. **[S176^b]** Mağāraya girüp⁶ bend-i girāndan ħalāş itdiler. Ol mel‘ūn (9) dīvlerūñ ‘avretlerini ve oğlanlarını büyüğüni ve küçüğünü dükeli (10) kılıçdan geçürdi. Kādī şefā‘at idüp eyidürdi. (11) Bu ‘avretūñ ve oğlanuñ ne günāhı vardır, depellersin. (12) Muhtār qabūl itmeyüp cümlesin depeledi. Andan şoñra ol ğāruñ (13) ğavrına nazar itdi, gördi. Şol kadar zer ü cevher ü firūze (14) vü la‘l u yāķūt vardır ħisāba gelmez. Getüribildüklerince⁷ (15) aldılar ve bākisin esir olan Müselmānlara bağışladılar. Ol cezireye (16) dīvler nice gemi⁸ getürmüşlerdi. Mālların alup ādemlerin yimişlerdi. Muhtār⁹ ol gemileri (17) ol Müselmānlara virdi. Ol mālıla ol gemileri¹⁰ māl-ā-māl idüp ve lengerlerin yuķaru alup¹¹ (18) bādbānların açup ol deryā-yı bī-pāyāna çün¹² revāne oldılar. (19) Muhtār‘la Kādī Mağrib cānibine müteveccih oldılar. Ol esirler kim (20) ħalāş¹³ oldılar. Vilāyetleri ne tarafda ise ol tarafa yöneldiler. (21) Çün söz bu tarafa¹⁴ yetişdi ki Ĥalīfe‘ye ğāyet hoş geldi.

[İ179^a]

(1) Eyitdi: Bunuñ gibi fā‘idemend kışsa işitmiş degülem. Aḥsent (2) ey Ebū Ḥafş ki baña bu ḥikāyetden çok fā‘ide ‘ā‘id oldu (3) ve bu kışşadan çok ḥışşa irdi, diyüp buyurdi. Ebū Ḥafş‘uñ (4) üzerine dürer-i ğurer ü cevāhir ü yevākīt nişār eylediler ve Ĥalīfe (5) eyitdi: Ey Ebū Ḥafş söyle görelüm Muhtār‘la Kādī’nüñ (6) ol deryāda

¹ amān virmeyüp: -S

² şöyle: -S

³ Kādī‘yle: -İ

⁴ kaçdı: -İ

⁵ nefer: -İ

⁶ girüp: -İ

⁷ getüribildüklerince: getüribildüğü kadar İ

⁸ gemi: -S

⁹ ādemlerin yimişlerdi. Muhtār: -İ

¹⁰ ol mālıla ol gemileri: -İ

¹¹ yuķaru alup: -İ

¹² çün: -S

¹³ ħalāş: Müselmān İ

¹⁴ tarafa: yire S

h alleri neye irişür? Eb  Hafş-ı K f  rahmetu'll hi (7) Muht r'la K d 'n n gemisi murğ- b gibi ol baħr-ı b -nih yetde (8) kanat  cup uçup giderdi. İki ay tam m gemi¹ sürdiler. Ne (9) bir ken r gördiler ve bir diy r² ve ne bir cez reye irdiler. (10)  b u n nları d ken p n m-c n çaldılar. K d 'yle Muht r bir hefte (11) mi d r  i  ar itmediler  at'  ve c nlarından nevm z [S177^a] olup a lama a (12) başladılar. ř yle³ süst oldılar ki nefeslerin gücile (13) alup vir rlerdi ve ş h det itmege başladılar ve gemi dağı ber  (14) miş li dery  yüzinde segirdürdi.   n⁴    gün dağı gitdiler. (15)    günden ş nra n -g h bir⁵ cez reye yetdiler. Muht r başın (16)  aldurdu, ba dı. Gördi ki bir cez re, egerçi  areketi⁶ ve t  at  (17) yo dı. Amm  bu cez reyi göricek s r rından cismine  uvvet (18) gelüp t rı geldi. K d 'n n başı üzerine (19) geldi, gördi ki  areket-i cism niyyesi vardur. Eyitdi: (20) Ey mevl n  sa a⁷ m jdeg n  olsun ki bir cez re z hir oldu. (21) Anlar bu sözde iken   n gemi cez re ken rına gelüp t rd , vardı⁸.

[ 179^b]

(1) Andan⁹ Muht r egerçi za' f   na  if¹⁰ olmiş dı. Hele elf cehd ile (2) ş mş rin ' ş  idinüp t yanu t yanu gemiden t şra  ı dı. (3) Yire  adem  od . Cez reye na ar itdi. Gördi ki m ved r-ı (4) dıra ta nih yet yok. şöyle bülend olmiş lar ki ş  ları (5) g y   sm na irmiş d r. şöyle ol ş  lar birbirine girmiş  (6) idi m veleri kimi ş  - v  te ve kimi dağı zem n (7)  zerinde ri ted r ve  b-ı rev nları her t rafda ve g l   rey  n (8) ve her güşede murğ-ı  oş  el  n her ř  da¹¹   n¹² (9) Muht r evvel ş ya varup bir mi d r içdi. Andan ş nra ol (10) m velerden biraz¹³ yidi. Bir bir birazın¹⁴ dağı düşürdi ve meşrebesin dağı (11) ř  ile t ldurup   n¹⁵ K d 'ye geldi. K d  dağı başın

¹ gemi: - 

² bir diy r: -S

³ şöyle: andan ş nra  

⁴   n: -S

⁵ bir: -S

⁶  areketi: - 

⁷ sa a: -S

⁸ vardı: - 

⁹ andan: -S

¹⁰ na  if: -S

¹¹ ş  da: t raf s  nına  

¹²   n: -S

¹³ biraz: - 

¹⁴ bir bir birazın: -S

¹⁵   n: -S

(12) aldurup evvel şu içdi. Andan řoñra ol mīvelerden yidi¹. (13) Nefeslerine ve tenlerine çün² kuvvet geldi. Cānlarına çün³ (14) rāhat geldi. āđī dönüp Muhtār'a eyitdi: Ey pehlevān (15) bu cezīreye girme. Bir iki gün şabr eyle tā ki (16) bir pāre kuvvetlenelüm. Andan řoñra bu cezīrenün seyrin idevüz (17) didi⁴. Bunuñ gibi cezīre bilürin cin ü insden ded ü ādemden⁵ (18) hālī olmaz. Muhtār güldi, eyitdi: Ey āđī orma (19) eger bunda řad⁶ hezār řīr ü peleng varısa⁷ ve pīl dağı olursa (20) her birini birer okla depeleyem, didi. Andan řoñra⁸ gemi bağıladılar. (21) [S177^b] Dağı cezīrenün içine gitdiler. Nā-gāh bir tağ gibi

[I180^a]

(1) bir⁹ şağş gördiler. Bir büyük ağaca arkasın virüp otururdu. (2) arşu vardılar, gördiler. Zencīrler ile muhkem ol ağaca bağılu (3) tırur. Ayağından ve başından muhkem şarılmış dağı yakın varıcağ (4) ol şağş çağırdu ki ey pūser-zāde-i Sa^cd-ı Vakaş ve ey İbni (5) řūreyh berü gelün tā size bir nesne řorayın¹⁰ kim sizün ile (6) hem-řehrīlerüz ve hışımlaruz. āđī bildi ki ol şağş kimdür ki (7) zīrā¹¹ āđī 'ālim ü fāzıl¹² kişiydi. İllā¹³ Muhtār gelmedi. (8) Andan¹⁴ ol şağş yine¹⁵ eyitdi: Benüm adum Muhammed İbn Dāvud'dur. (9) Medīne şehrindenem. Muhtār 'acebe alup eyitdi ki ey¹⁶ āđī bu ne (10) kişidür? āđī eyitdi¹⁷: Bu şağş Deccāl'dur. Muhtār eyitdi: Ben anı bir okla (11) öldüreyin. āđī eyitdi: Senün tīrün aña te'řīr eylemez. (12) Zīrā¹⁸ Bārī Te^cālā tā rüz-ı kıyāmete degin aña mühlet virmişdür. (13) Muhtār hemān hāne-i kemāna ok oyup didi ki eger (14) tağa uram çün tağdan geçürem¹⁹. Anuñ hod

¹ yidi: -S

² çün: -S

³ çün: -S

⁴ didi: -S

⁵ ded ü ādemden: -İ

⁶ şad: -S

⁷ varısa: -S

⁸ andan řoñra: -S

⁹ bir: -S

¹⁰ şorayın: şorayın didi İ

¹¹ zīrā: -S

¹² fāzıl: -S

¹³ illā: -S

¹⁴ andan: yine S

¹⁵ yine: -S

¹⁶ ey: -İ

¹⁷ āđī eyitdi: -İ

¹⁸ zīrā: -S

¹⁹ geçürem: geçürem didi İ

benüm gibi (15) eti kemügi ve derisi vardır. Çün¹ kemānı çeküp (16) tırini nişāna pertāb itdi. Ya‘ nī sīne-i Deccāl’a oğ (17) şöyle doğundı ki oğ pāre pāre oldu. Aşlā oğ² (18) Deccāl’a te’sīr itmedi ve Deccāl güldi³ ve eyitdi: Baña yakın gelüñ ki (19) size bir nesne şorayın. Çün⁴ Muhtār ‘azm itdi ki yakın vara (20) Kādī eyitdi: Ey pehlevān zinhār varma ki hīç kimesne (21) anı⁵ depelemez ve eger yanına yakın varursañ ol seni tutar helāk

[İ180^b]

(1) ider. Muhtār Kādī’nüñ sözini kulağına almayup⁶ dağı yakın vardı, (2) Deccāl’uñ eli yetişmeyecek kadar. Deccāl eyitdi: Vehm itme ki ben (3) senüñle hışımların ve ben⁷ Medīne’denem ve dağı diyār-ı ‘Arab’danam. Ben⁸ bir tarīkle (4) bu cezīreye düşmişemdür. Gel benüm ayağum altında genc komışlardur. (5) Anı⁹ al ki bahāsı cihān mülkin deger, didi¹⁰. Muhtār diledi ki (6) vara, Kādī komadı. Eyitdi: Dīvāne misin? Eger bilesüñde [S178^a] seni tabanı altına¹¹ (7) alup hürd¹² ide. Sen anuñ sözün işitme ki bu mel‘ün kezzābdur. (8) Seni iledüp öldürmek ister. Çün¹³ Muhtār tırı vardı. (9) Deccāl eyitdi ki çünki gelüp bu genci almazsın, imdi (10) ben¹⁴ saña bir nesne şorayın, toğrı söyle. Muhtār eyitdi¹⁵: Di¹⁶, söyle. (11) Çün¹⁷ Deccāl eyitdi: Dünyāda fesād yürür mi ve yürümez mi? Muhtār (12) eyitdi: Yürür. Deccāl eyitdi¹⁸: Uğruluk ve kızb ve hamr içmek ve zer çalmağ ve dünyāda¹⁹ (13) yalan yire and içmek ve kan dökmek nā-ħağ yire²⁰. İçüñüzde (14) var mıdur, yok mıdur? Muhtār eyitdi: Belī. Deccāl eyitdi: Yūsuf bin (15) Haccāc cümle ‘Alevīleri depeledi mi veyā

¹ çün: -S

² oğ: tır S

³ güldi: -İ

⁴ çün: -S

⁵ anı: -S

⁶ almayup: komayup S

⁷ ben: -S

⁸ ben: -S

⁹ anı: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ altına: -İ

¹² hürd: hür İ

¹³ çün: -S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ eyitdi: didi İ

¹⁶ di: -İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ yürür. Deccāl eyitdi: -İ

¹⁹ dünyāda: -S

²⁰ yire: -S

depelemedi mi? Muhtâr eyitdi: Belî. (16) Deccâl eyitdi: Şimdi vaqt oldu ki ben dağı
hurûc idem (17) ve ‘âlemi kendüme musahhar idem. Gâyet hurreminden bir kez¹
(18) kuvvet itdi. Altı kat² zencîri kırdı. Diledi ki andan³ (19) hurûc ide⁴. Derhâl
âsmândan zemîne bir melek indi⁵ (20) ve eline bir dâne⁶ âhenîn gürz vardı.
Deccâl’uñ başına urdı (21) ve eyitdi: Ey mel’ûn dağı senüñ müddetüñ günü ve
mühletüñ zamânı

[İ181^a]

(1) gelmemişdür⁷ dağı emîrû’l-mü’minîn ‘Alî kerrema’llâhu vechehu (2)
oğlanlarından yir yüzinde vardır. Mâdâm ki dünyâda anuñ nesli ola (3) saña benden
halâş olmak olmaz⁸ ve hurûca icâzet virilmez (4) ey mel’ûn, didi. Ferişte çün bu
sözleri söyledi. Yine (5) derhâl⁹ zencîrler dürüst oldu. Deccâl berg-i hazân gibi (6)
şararup ditredi. Korkusundan epsem oldu. Ferişte Kâdî’yle (7) Muhtâr’a dönüp eyitdi:
Siz hâlünüñde oluñ ve yoluñuza gidüñ (8) ve dağı fuzülluk eylemeñ yoğsa sezâsın
görürsüz ve cezâsın dağı (9) çekersüz. Ben anuñçün sizi ‘afv eylerin ki Medîne-i
Muhammed’densiz ‘aleyhi’s-şalatı (10) ve’s-selâm mâdâm ki dünyâda bü-yı gîsü-yı
sâdât (11) vardır. Bu Deccâl-i mel’ûn bu bendden halâş bulmaz. Bunı diyüp (12)
andan¹⁰ [S178^b] nâ-bedîd oldu. Muhtâr’la Kâdî’ye ziyâde¹¹ korku düşdi. (13) Anda¹²
karâr idemeyüp cezîre içre refât gösterdiler. Biraz çün (14) gitdiler. Bir dırâz-güş
gördiler ki kara tağ gibi tururdu. (15) İki ayağıla bir elinden gayrı yoğdı. Muhtâr çün
ol dırâz-güşü (16) gördi, eyitdi: Deccâl’a¹³ Bârî Te’âlâ hazretleri¹⁴ tâ rûz-ı kıyâmet
(17) degin aña¹⁵ mühlet virmişdür. Bârî ben bu harı bir okla helâk (18) ideyin diyüp
hâne-i kemâna ok kodı. Nazar-ı şavâbla (19) çekdi. Ol okı nişâna pertâb itdi. Ya’ nî

¹ bir kez: -S

² kat: -S

³ andan: -S

⁴ ide: ide deccâl İ

⁵ indi: -S

⁶ dâne: -S

⁷ gelmemişdür: gelmemişdür ve eyitdi İ

⁸ olmaz: olmaz didi İ

⁹ derhâl: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ ziyâde: -S

¹² anda: -S

¹³ deccâla: derhâl İ

¹⁴ hazretleri: -S

¹⁵ degin aña: -S

sîne-i düşmene (20) ħara ok şöyle dokundu. Ok pâre pâre oldu. Ħara ašlā (21) zarar¹ irişmedi. Yine Kādî eyitdi ki ey Muĥtâr sâkin ol cāhillik

[İ181^b]

(1) itme. Ħaĥ Te‘ālā ol ħara tâ² āĥirü‘z-zamāna dek³ amān virmişdür, didi⁴. Bu Deccāl’uñ (2) ĥimārıdur. Ħiĥ āferide bu ĥimāra ve bu⁵ Deccāl’a zevāl irgürmez. Bunlar bu sözde (3) iken ol⁶ dırāz-güş⁷ çün şir-i jiyān cüş itdi ve Muĥtâr’a ĥamle itdi. Ol bir⁸ elin (4) ĥaldurdi ki ĥamle ide⁹. Muĥtâr’uñ başına ura. Derĥāl bir şahş zāhir oldu ki (5) ol cezārenüñ içinden gelüp dırāzuñ bünāgüşına bir müşt eyle urdı ki (6) dırāz-güş yire düşüp bî-hüş oldu. Muĥtâr ĥarār idemeyüp ĥimāruñ öninden¹⁰ (7) firār itdi. Bir āvāz işitdi ki ey Muĥtâr vehm itme. Ben ferişteyem. (8) Bu ĥimāruñ müvekkeliyem. Eger benüm heybetüm olmayaydı. Şimdi seni bu ĥar (9) depelerdi. Fuzülluk itme, yoluña var¹¹ git ve bu cezārede tırma. (10) Muĥtâr Kādî’ye dönüp eyitdi: Yürü gidelüm. Hemān anda¹² olan (11) mīvelerden vāfir cem‘ idüp getürdiler. Gemiye getürüp¹³ şu (12) ĥabların tıdurdılar. Gemiye girdiler. Çün¹⁴ bādbān açup (13) yine deryā-yı bî-gerāna revāne oldılar. Bir hefte miĥdārı (14) tamām ol¹⁵ deryā yüzinde yürüdiler. Bir hefteden soñra bir cezāreye (15) daĥı irdiler. Çün¹⁶ gemiden ol cezāreye [S179^a] çıkdılar. Naĥar (16) itdiler, gördiler ki meger¹⁷ bu cezāre maymunlar (17) cezāresiydi. Kādî’yle Muĥtâr’ı görüp şol ĥadar maymun (18) geldi ki ĥisāba gelmez ve kitāba daĥı şıĥmazdı¹⁸. Muĥtâr maymunları (19) görüp güldi. Maymunlar çün¹⁹ işāret eylediler ki (20) sizi pādīşāhumuz ister. Muĥtâr eyitdi: Da‘vete icābet

¹ zarar: yara S

² tâ: -İ

³ dek: -S

⁴ didi: -S

⁵ bu: -İ

⁶ ol: -İ

⁷ güş: -İ

⁸ ol bir: -İ

⁹ ĥamle ide: -S

¹⁰ ĥimāruñ öninden: -İ

¹¹ var: -S

¹² anda: -İ

¹³ getürüp: koydılar S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ ol: -İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ meger: meger şol ĥadar maymunlar: İ

¹⁸ kitāba daĥı şıĥmazdı: -S

¹⁹ çün: -S

sünnetdür, (21) diyüp andan¹ maymunla bile² gitdiler ve tā miyāne-i cezārede bir şahrā

[İ182^a]

(1) gördiler. Gūn-ā-gūn güllerile ārāste ve reng-ā-reng lāleler bile³ pīrāste ve mīvedār dīrahtları (2) müzeyyen ve havzlar ve çeşmeler ile⁴ mu‘ ayyen ve bu havzlar üzerine ol şāhlarıyla mīveler (3) uyahta ve kimisi çemen üzre rīhtedür. Bir murğzārdur ki vaşf olunmaz. Muhtār (4) Kādī’yle mūte‘accib kaldılar. Ol şahrāda şad hezār bunlardan ziyāde maymunlar gördiler. (5) Şaflar çeküp turlardı ve halka mişālinde anlarıñ ortasında bir maymun (6) seg-i tāzī gibi bir taş üzerinde oturmuş. Ol taş bir taht (7) gibi düzmişlerdi. Cümle maymunlar ol taşuñ etrāfında edeble hīzmet (8) idüp kimi ayağ üzre tırup ve kimi berāberinde otururdu. Hīç birisinüñ (9) taqātı yoğdı ki birbirine nazar ideler veyā söz söyleşelerdi. Kādī’yle (10) Muhtār anlarıñ edebini görüp ‘acebe kaldılar. Meger ol taht üzerinde (11) olan⁵ maymunlarıñ şāhıydı. Nā-gāh maymunlar şāhı bir söz söyledi. (12) Dört maymun hemān-dem⁶ yirlerinden tırup Kādī’yle Muhtār’a geldiler (13) ve bāzūlarına yapışup işāret eylediler. Gelüñ dest-būs-ı şāh idüñ. (14) Muhtār’la Kādī gülüşdiler. Hele kām nā-kām tahta yakın vardılar. (15) Maymunların birisi ilerü varup şāhlarıñ pāy-i tahtın öpdi. (16) Ya‘ nī siz dağı böyle eyleñ. Muhtār’la [S179^b] Kādī dağı varup ol taş (17) öpdiler. Maymunlar şāhına hoş gelüp güldiler⁷. Aña⁸ işāret eyledi tā (18) cümle maymunlar gelüp Muhtār’la Kādī’nüñ ellerin ve ayakların öpdiler. (19) Muhtār’la Kādī dağı melūl oldılar. Muhtār dönüp Kādī’ye eyitdi: (20) Benüm hātıruma ol gelür ki şemşīr çekem⁹ bir lahzada ol maymunlarıñ begini depeleyem, (21) didi¹⁰. Kādī eyitdi: Ne‘üzü-bi’llāh zinhār bu kārı itme. Hezārān öldüresin

¹ andan: -S

² bile: -S

³ lāleler bile: -İ

⁴ ile: -İ

⁵ olan: iki maymun S

⁶ hemān-dem: -S

⁷ güldiler: -İ

⁸ aña: -S

⁹ şemşīr çekem: -İ

¹⁰ didi: -S

[İ182^b]

(1) ve şad hezārān öldüresin¹ ve bākisin niçe idersin. Çāre oldur ki (2) bunlar ile çār-nā-çār fırsat bulınca ve bir nice rūzgār oluruz² veyā fırsat bulavuz (3) veyā bunlar ile ceng idevüz. Muhtār'la Kādī bu sözde iken maymunlar (4) şahı bunlara işaret eyledi. Ya^c nī oturuñ, didi³. Bunlar dağı bī-ihtiyār idüp⁴ (5) oturdılar. Derhāl bir nice maymunlar gitdiler. Piste vü bādām u mevīz (6) ü enār ve encīr ve bunlara beñzer nesneler⁵ getürdiler. Her⁶ ne varsa huşk ter (7) mīvelerden bunlaruñ önlerine dökdiler. Muhtār'la Kādī 'acebe kaldılar. (8) Derhāl yine gitdiler. Bir dürlü koyun getürdiler ve eytdiler: Siz⁷ boğazlañ (9) diyü işaret itdiler. Muhtār tırı gelüp besmele ile ve hamd ile⁸ (10) boğazladı ve derisin yüzdi. Pāk itdi. Anlar dağı götürüp (11) maṭbaḥa iletdiler. Çün⁹ bişürüp yine bunlaruñ önlerine getürdiler. (12) Bunlar dağı yidiler. Çün yimekten fāriğ oldılar. Dört maymun (13) gelüp bunlaruñ ellerin ve ayakların ve dizleri üzerine¹⁰ alup şol kadar ovdılar ki (14) bunlar ġāyet şafādan ḥāba vardılar ve zamān zamān¹¹ ol dört maymun (15) yorulsa dördi dağı gelürlerdi. Bādām yağın ve koz yağın (16) ellerine sürüp Kādī'yle Muhtār'uñ ellerin ve ayakların āheste āheste (17) ovarlardı. Çün şebāngāh irdi. Maymunlar [S180^a] şahı işaret itdi. (18) Bunları serāya iledeler. Bir¹² iki üç maymun işaret idüp (19) önlerine düşüp ya^c nī bizüm ile gelüñ. Kādī'yle Muhtār dağı (20) anlaruñ 'aḳabince gitdiler. Çün bir miḳdār yürüdiler ve şehre beñzer (21) bir yire geldiler. İçi pür ġalaba ve eṭrāfı ve sūḳaḳları ḥār u ḥāşāktan

[İ183^a]

(1) müberrā ve ḥāneleruñ içleri süpürülmüş ve ḳumāşlar ve ḥarīrlar ile dağı döşenmiş (2) ve gūne-be-gūne mīveler ḳonulmuş. Kādī'yle Muhtār, şahuñ oturacağı (3) yire

¹ şad hezārān öldüresin: -S

² oluruz: -İ

³ didi: -S

⁴ idüp: -İ

⁵ nesneler: -İ

⁶ her: -S

⁷ siz: -S

⁸ hamd ile: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ üzerine: -İ

¹¹ zamān: -İ

¹² bir: -İ

ilettiler ve oturuñ diyü işâret eylediler. Bunlar dağı oturdılar¹. Andan soñra koyunlar getürdiler. (4) Muhtâr'la Qâdî haylî zamân idi koyun eti yidükleri yoğı. (5) Muhtâr turı gelüp hancer-i âbdâr ile ol koyunları boğazlayup ve derilerin (6) yüzdi. Çün² pāk idüp pāre pāre itdi ve demüre şancup çün³ (7) kebāb itdiler⁴. Ol mīve-i âbdârlardan iftâr itdiler ve maymunlar şāhı (8) dağı kendü haylından bir cemā'atla geldiler. Bir âdemî getürdiler. Teni⁵ 'uryān (9) ve sīnesi biryān ve dīdesi giryān ol maymunlardan hicāb idüp (10) elin 'avretine tutmuş. Ya' nī⁶ eliyle ud yirin örtmiş idi. Muhtâr'la (11) Qâdî çün anı⁷ gördiler, 'acebe qalup⁸ eyitdiler. Yā Rabb bu⁹ ne hāletdür¹⁰ (12) ki bu âdemî-zādeye ne¹¹ vāqı' olmuşdur. Çün¹² bunlar bu¹³ endişede iken (13) ol âdemî bunlaruñ ālāyına gelüp selām virdi. Bī-ihtiyār ağlamağa (14) başladı. Çün¹⁴ Qâdî andan istifsār-ı hāl itdi. Ne diyārdansın ve ne yire gidersin¹⁵? (15) Bunlaruñ eline niçe giriftār olduñ, didi¹⁶. Ol şahş eyitdi: Ben (16) Mısr şehrindeyim. Bir ulu bāzergān idüm. Benüm¹⁷ kumāşuma hadd u 'aded (17) yoğı. Kırk dāne¹⁸ hizmetkārım var idi. Bir gemi tamām benüm metā'umla (18) tolu idi. Deryāda ğarq oldu. [S180^b] Benümle iki yārumdan ğayrısın (19) deñiz boğı ve benümle ol iki yār bir tahta üstinde çıkduğ. (20) Emvāc-ı deryā bizi bu cezāreye bıraktı. Ol sebebden bu maymunlaruñ (21) eline giriftār olduk. İşâretle bize gelüñ didiler. Geldük, her birümze bir maymun

¹ bunlar dağı oturdılar: -İ

² çün: -S

³ çün: -S

⁴ itdiler: eylediler İ

⁵ teni: -İ

⁶ ya' nī: -S

⁷ anı: bunu İ

⁸ qalup: geldiler S

⁹ bu: -S

¹⁰ hāletdür: hāldur İ

¹¹ ne: -S

¹² çün: -S

¹³ bu: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ diyārdansın ve ne yire gidersin: yirdensin İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ benüm: -S

¹⁸ dāne: -S

[İ183^b]

(1) kızın virdiler ki ‘avret idinevüz. Ben eyitdüm: Ne‘üzü-bi’llāh ādemī (2) maymun ile niçe cem‘ olur? Ben va‘de-i dūrūgluğla ve şīve-i¹ bī²-fūrūgluğla (3) bir nice eyyām geçürdüm. Ammā yārānum kâ‘il oldı ve sözlerine³ dağı mā‘il (4) oldı, gitdi. Ben dağı bir kez⁴ kaçmağ kaşdın itdüm. Bu maymunlardan bir gürūh (5) ardumdan yetüp beni tıtdılar ve pençeleri ile cāmemi pāre pāre eylediler⁵ (6) ve cismümi pāre pāre kıldılar. Bu sâ‘at dek üç yıldan ziyādedür⁶ kim (7) ben bunların bendinde giriftāram. Her gice yüz elli nefer miğdārı maymun (8) baña müvekkel olmışlardır tā şabāh dek anların elinden ‘azāb çeküp (9) ve ‘iğāb görürem⁷. Ammā ol iki yārum anlarınla düzülmüşlerdür. (10) Şol⁸ berāberümüzde olan tağıñ māverāsında me‘vā idinmişlerdür. (11) Çün gördiler ki siz geldüñüz, yarın dilerler ki sizi gelüp dağı (12) göreler ve anlar dükeli maymunlarıyla cimā‘ iderler⁹. Ammā ben kerīh gördüm¹⁰. (13) Eger beni pāre pāre ideler. Ben¹¹ maymunlarıyla cimā‘ idemizin didüm (14) ve zār zār ağladı. Muhtār’la Kādī anuñçün perīşān hātır (15) oldılar. Ammā Muhtār Kādī’ye eyitdi: Eger maymunlar benden ve senden (16) bu hālī taleb iderler ise ben rızā virmez. Tiğ çeküp maymunlarıyla (17) şol kadar ceng idüp kıram ki vaşfa kâbil olmaya ve merd-i Mısrī (18) eyitdi: Tedbīr bu degüldür. Bil ve āgāh ol ki bu cezīrenüñ kırk (19) ferseng [S181^a] miğdārı tūl u ‘arzı vardur. Her bir adım yirde on (20) maymun yatur¹². Eger anlar dünyāya yol bulalardı, harāb iderlerdi, (21) didi¹³. Zinhār bu hayālī göñlüñe hālecān itdürme. Muhtār eyitdi:

[İ184^a]

(1) Pes ne kār idelüm kim bunların ellerinden kenāra çıkavuz, didi¹⁴. Bunlara va‘de-i (2) dūrūğ ve ‘işve-i fūrūğ virmek gerekdür. Bu hefte bunların bir ‘idü’l-ekberleri (3)

¹ şīve-i: ‘işve-i S

² bī: -İ

³ sözlerine: sırlarına İ

⁴ bir kez: bu gün S

⁵ eylediler: eylediler didi İ

⁶ ziyādedür: -İ

⁷ görürem: görürem didi İ

⁸ şol: şu İ

⁹ iderler: eyler İ

¹⁰ gördüm: zād didi İ

¹¹ ben: -İ

¹² yatur: yatur didi İ

¹³ didi: -S

¹⁴ çıkavuz, didi: bulavuz S

vardur. Cemî¹ şol tağun māverāsına varup anda cem² olurlar. Biz dağı (4) gemi hāzır idelüm. Anlar anda varıcağ biz dağı bundan gemiye binüp (5) deryā yüzine çıkavuz. Bunlar bu qavl üzre muqarer oldılar. Tururlarken² nā-gāh maymunlar (6) şāhı merd-i Mısrî'ye işāret itdi. Şöyle ki benüm mādē-i³ mäh-peyker (7) duhterüm var ve birāderümün dağı bir duhter-i ahteri⁴ vardur. Eger Reşide-i (8) 'Arab bunda olaydı. Bu iki mādē-i mäh⁵-ruhsāruñ perestārı olaydı. (9) Muhtār'la Qādī çün bu sözi merd-i Mısrî'den işitdi, (10) 'acebe qaldılar ki Reşide-i 'Arab'ın hüsn-i vaşfi bu cezireye (11) niçe düşmişdür. Merd-i Mısrî eyitdi: Maymunlar şāhı eyidür ki (12) siz benüm güyegüm olmağ gereksiz ki sizi tamām (13) ri'āyet iderem, didi. Merd-i Mısrî, maymunun dilini hūb bilmişdi. (14) Muhtār'la Qādī cevāb virdiler ki biz hod nice zamān (15) idi ki deryāda ser-gerdān idük ve bu işçün pādīşāhuñ (16) hizmetine gelüp tururuz. İşiginde yüz sürevüz ki (17) tā şāh bizüm ile vuşlat eyleye. Ammā bize kerem itsün. Birkaç gün (18) mühlet virsün ki biraz⁶ rāhat olavuz. Andan soñra şāh (19) ne buyurursa eyle idevüz. Merd-i Mısrî dönüp şāha bunlaruñ (20) haberin virdi. Şāh şöyle şād oldı ki neşātından turı (21) gelüp rakşa girdi. Bir miqdār döndükden soñra [S181^b] geldi. Muhtār'la

[I184^b]

(1) Qādī'nün yüzlerin öpdı ve buncılayın 'avret dağı turı gelüp⁷ (2) rakşa girdi. Ol dağı biraz dönüp geldi. Yüzlerin öpdı. (3) Anlara muvāfaqat için kamu maymunlar dağı turı gelüp semā'a (4) girdiler. Anlar dağı bir miqdār dönüp geldiler. Buñlaruñ (5) gözlerin⁸ öpdiler. Muhtār'la Qādī dağı anlaruñ ağızlarunuñ bed-rāyiḥāsından (6) bī-hūş oldılar. Söz bu maḥalle gelicek Ḥalife (7) qahqahaya düşdi ve şol kadar güldi ki kendüden gitdi.

(8) Ḥalife didi. Ebū Ḥafş sen

Baṇa söyle Qādī'yle Muhtār'dan

¹ cemî: kimi S

² muqarer oldılar. Tururlarken: iken İ

³ mādē-i: -İ

⁴ ahteri: -İ

⁵ mäh: -İ

⁶ biraz: -S

⁷ turı gelüp: -S

⁸ gözlerin: yüzlerün İ

Bu maymunlarla (9) n'olılar olar¹

Beyân-ı şahîh eyle ey² pür-hüner

Güyendegân-ı hikâyet (10) şöyle rivâyet iderler ki çün maymunların 'îd günü (11) geldi. Maymunlar Kâdî'yle Muhtâr'a eyitdiler: Bugün bizüm 'îdümüz (12) gündür. Şol tağun mâverâsı 'îdgâhumuzdur. Gelün anda bile (13) gidelüm. Bir hefte anda olavuz. Andan sonra³ yine bunda gelevüz. (14) Andan⁴ düğün idelüm ve sizi güyegü eyleyelüm. Kâdî'yle (15) Muhtâr eyitdi: Biz bunda olavuz. Kumâş ve rahtı⁵ gemiden (16) taşra çıkaralum ve bekleyelüm. Gemimizi kenâra çekelüm. Rûz (17) şeb üzerümüzze âsâyiş virüp âlâyişden berî olalum ve tâ siz (18) mübâreklik ile gelicek biz dağı murâd alavuz. Maymunlar şahı (19) eyitdi: Revâdur. Eyle olsun, diyüp tırı geldi. Bunların (20) üzerlerine hemân⁶ biñ nefer⁷ maymun müvekkel kodı ve dağı gitdiler. (21) Muhtâr'la Kâdî şefâ' at idüp ol Mısrî şahşı bendden

[İ185^a]

(1) hâlâş itdiler. Ol cezîrede biñden ziyâde maymun kalmadı ve cezîreden (2) maymunlar gitdiler. Tağa varınca on ferseng yol idi. (3) Muhtâr-ı dil-âver gördi ki ol cezîreye sığmayan bi-'aded maymunlar (4) gitdiler. Kâdî'yle [S182^a] Muhtâr, gör ki n'itdiler⁸. (5) Muhtâr Kâdî'ye eyitdi: Ey yâr⁹ vakt kârdur diyüp¹⁰ (6) tırı geldiler. Gemiden yaña müteveccih oldılar. Bunlara (7) müvekkel olan maymunlar eyitdiler: Ne yire gidersiz? (8) Didiler¹¹, varalum, gemiden kumâşumuzu ve rahtumuzu taşra (9) çıkaralum. Maymunlar ile bile gemiye geldiler. Muhtâr çün¹² (10) cebesin ve cevşenin giydi ve ca'besinde¹³ üç yüz okı (11) var idi. Yanına bağladı ve kemânına zih virüp ve bâzûsına (12) geçürdi. Andan¹⁴ gemiden taşra çıkdı ve yârânına (13) eyitdi: Siz hiç gam yimeñ ve guşsa çekmeñ. Gemiye girüp (14) epsem oturuñ. Görün

¹ olar: -İ

² ey: -İ

³ sonra: -İ

⁴ andan: -S

⁵ rahtı: -İ

⁶ hemân: -S

⁷ nefer: -İ

⁸ gör ki n'itdiler: gördiler ki böyle itdiler İ

⁹ ey yâr: -İ

¹⁰ diyüp: diyüp ey yâr diyüp İ

¹¹ didiler: -S

¹² çün: -S

¹³ ca'besinde: cebesinde İ

¹⁴ andan: yine S

ki ben dağı bu maymunlara n'eylerin. Bir kār (15) eyleyem ki bizüm gibi güyegülerden bīzār olalar ve ol (16) hezār¹ nefer maymun ki kenārda muķābelelerinde turlardı. (17) Muhtār tīg-i ābdārın hamā'il idindi. Andan beline kuşandı². Ammā (18) eyitdi: Hayfdur ki maymunlara seyf çıkaram, diyüp gürz-i (19) gāv-serin eline alup ilerü vardı. Bir maymunuñ başına (20) eyle urdı ki sīnesi taşra çıkıdı. Maymunlar çün anı eyle gördiler. (21) Cüş u hurüş idüp³ Muhtār'ın üzerine hamle eylediler⁴.

[İ185^b]

(1) Her gürz şalduķça maymunların dördin beşin depelerdi. (2) Maymunlar dağı Muhtār'ı ortaya alup kimi dişiyle ve kimi (3) pençesiyle eyle⁵ yırtarlardı ve ıştırırlardı ve zırhın dişleriyle (4) tutup öte beri çekerlerdi. Muhtār dağı anları dā'imā⁶ depelerdi (5) ve tā tokuz yüz elli nefer maymunı depeledi. Elli nefer maymun kaldı. (6) Anlar dağı hālī böyle göricek hezīmete yüz tıtdılar. (7) Muhtār eyitdi: Eger maymunlar varup pādīşāhlarına haber virürlerse (8) iş harāba varur. Pādīşāhları ol bī-aded maymunla (9) gelüp bize zahmet virür. Hālümüzi dağı diğer-gün [S182^b] eyler⁷. (10) Muhtār hemān kemāna ok koyup pertāb itdi. Her ok ki (11) atdı. Bir maymun düşerdi tā kırk tokuzın helāk itdi. (12) Birisi kaldı. Ol dağı gāyet ırağdı. Muhtār eyitdi: Gerekmez ki (13) ol⁸ dağı haber ilede⁹. Yirinden¹⁰ pelengvār¹¹ şıçrayup peyince gitdi. (14) Ha diyince yetdi. Aña dağı gör ki n'itdi? Yakın varıcaķ (15) aña¹² bir ok atdı. Ok ol maymunuñ¹³ kafasına dokunup (16) ağızından çıkıdı, gitdi. Maymun yire düşdi. Muhtār dönüp (17) gemiye geldi. Hemān bādbān açup ol deryā-yı (18) bī-gerāna revāne oldılar. Gemi dağı deryā yüzinde (19) murğ-āb gibi

¹ ol hezār: her İ

² andan beline kuşandı: -S

³ idüp: eylediler S

⁴ eylediler: itdiler S

⁵ eyle: -S

⁶ dā'imā: -S

⁷ eyler: ıder İ

⁸ ol: -S

⁹ ilede: vire İ

¹⁰ yirinden: andan İ

¹¹ pelengvār: peleng gibi S

¹² aña: -S

¹³ ol maymunuñ: rāst S

kanat açup uçup on iki gün (20) giceli ve gündüzli gitdi¹. Nā-gāh bir seḥergāh (21) bir cezîreye yetdi. Kenāra gelüp gemiden taşra çıkdılar. Çün²

[İ186^a]

(1) naẓar itdiler. Çok dıraḥtlar ve āb-ı revānlar gördiler. (2) Kādī ol Mısrī civānla āb-dest almağçün şu kenārına gitdiler. (3) Bir pāre yürüyüp andan³ bîşezāra girdiler. Giderek (4) çeşmesāra irdiler. Gördiler, bir ağac dibinde iki (5) pīr-i ‘āciz⁴ yire⁵ tayanup turlardı. Ol iki pīr-i nā-tüvān (6) Mısrī’yle Medīne Kādī’sin göricek bülend āvāz ile çağırup (7) eyitdiler: Ey civānlar gelün, Tañrı için bizi yirden (8) kalduruñ, getürün ki gāyet pīrlerüz. Kuvvetümüz yokdur (9) ki yirden kalkavuz kerem idün şuracuğa iledün ki (10) binitlerümüz⁶ otlayı⁷ anda vardılar. Bizde tākāt yokdur ki (11) anları tutavuz ve binevüz ve kimesne ḥālümüzden āgāh (12) degüldür. Eger bize merḥamet idüp insāniyyet iderseñüz (13) bizi şol yire iledüp tavarlarumuza bindürürseñüz biz daḥı yol⁸ (14) gösterelüm şehrümüz ne yirde durur ve eger bize (15) bu⁹ insāniyyeti eylemezseñüz bizüm ḥālümüz mükedder olur, diyüp (16) zār zār ağlamağa başladılar. Şol kadar ağladılar ki (17) Kādī ile Mısrī’nün özleri göyündi. [S183^a] Kādī civān-ı (18) Mısr’a gel gidelüm. Bu iki pīr-i nā-tüvānı mekānlarına (19) iledelüm kim bize şevāb-ı ‘azīm ḥāşıl ola. Civān-ı Mısrī’nün adı (20) Sa‘īd idi. Kādī’yle pīrlerün öñine vardılar ki (21) arķalarına alup götüreler¹⁰. Anlar ḥod düvāl-pāylerdi.

[İ186^b]

(1) Çün Kādī’nün ve Sa‘īd’ün arķalarına bindiler. Hemān ayakları kayış gibi (2) ulaşırdılar¹¹. Şöyle muḥkem şarup şıkdılar ki Sa‘īd’le Kādī’dan (3) hezār efgān geldi. Kādī eyitdi: Ey gāfil pīrler¹², Tañrı’dan korkmaz (4) mısız ki bizi böyle

¹ gitdi: yürüdi İ

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ ‘āciz: ağaca İ

⁵ yire: -İ

⁶ binitlerümüz: bineklerümüz İ

⁷ otlayı: atları İ

⁸ yol: -İ

⁹ bu: -S

¹⁰ götüreler: getürdiler İ

¹¹ ulaşırdılar: dolaşırdılar İ

¹² pīrler: -S

muhkem şıķarsız. Dūvāl-pālar¹ ķahķaha ile gūlūp (5) eyitdiler: Ey civānlar, fermānumuza muṭī^c oluñ. Şimdi ki hūlde ki (6) ikiñüz daķı merkeblerūmūz olduñuz. Ćāre oldur ki (7) buyuruķumuza² muvāfiķ olasız. Biz sizi ne ĩarafa dōndūrevūz (8) siz de ol ĩarafa gidesiz. Ķāḍī bu dūvāl-pālar hīķāyetini (9) zamān-ı māzīde görmişdi ve işitmişdi. Be-ġāyet ĉāresūz (10) oldu. Ammā Sa‘ d-ı Mışrī kuvvet itdi³, ayrılamadı. **Hūdāvendān-ı** (11) **aḥbār** şöyle haber virürler ki egerĉi (12) anlaruñ ayakları yoġdı. Ammā ser-penĉelerinuñ kuvveti ziyāde idi. (13) Dūvāl-pāy, Sa‘ d-ı Mışrī bī-ĉārenūñ boġazını eyle şıķdı ki (14) helāk olayazdı. Ķāḍī ĉūn anı eyle⁴ gördi hīĉ tınmayup (15) ķaźāya rızā viridi. Ol dūvāl-pāyler derḥāl Ķāḍī’yle Sa‘ d-ı Mışrī’nūñ⁵ (16) ķulaķların delūp andan⁶ ip geĉürdiler ve uyan (17) gibi ellerine aldılar ve birer ĉubuķ daķı ellerine aldılar. (18) Bu ikisini muhkem ĉubuġıla dōgdiler. Her ne ĩarafa dilerlerse (19) dōndürürlerdi. Anlar daķı at gibi yelerlerdi. Bir sā‘ at (20) āheste ve bir sā‘ at sür‘atla yürürlerdi. Her ķaĉan kim yorulup (21) kāhil olsalar. Pūştlerine⁷ ĉubuķ ve müştler ile ve bīzlerile⁸ yürüdürlerdi. Bir⁹ ferseng

[İ187^a]

(1) yolu bir anda yürüdürlerdi. Anları mīşezāra iletdiler. Nā-gāh (2) bir yire yetişdiler ki anda on biñ nefer [S183^b] ziyāde miķdārı (3) dūvāl-pāyler gördiler. Küllisi ķarınları üzerine (4) yaturlardı. Anlar ĉūn Ķāḍī’yle Sa‘ d-ı Mışrī’yi gördiler. (5) Şāzlıķlarından her birisi bir¹⁰ na‘ra urdılar. Bu iki dūvāl- (6) pāylerūñ oġlanları geldiler. Bunları görüp ḥurrem oldılar (7) ve eyitdiler. Bizūm babamuz eyū atlar bulmuşlardur. Şimden girū biz yire (8) sürünmezūz diyūp babalarinuñ pāyince giderlerdi tā olar yine (9) yatdılar. Ķāḍī’yle Sa‘ d-ı Mışrī naźar itdiler, gördiler ki (10) evlerine ‘aded yoķdur. Ammā cūmlesi ḥār u ḥāşākdan dūrūlmış¹¹ (11) örme sepede beñzer tār¹² evler. Yine niĉe¹³ sūķaķlar evleri (12) iĉleri ḥuşķ ter mīveler tōlmışdı ve

¹ pālar: -İ

² buyuruķumuza: birbirūñūze S

³ kuvvet itdi: kuvvetli idi İ

⁴ eyle: -İ

⁵ Mışrī’nūñ: -İ

⁶ andan: -S

⁷ pūştlerine: -İ

⁸ bīzlerile: -İ

⁹ bir: -İ

¹⁰ bir: -S

¹¹ dūrūlmış: düzmışler İ

¹² tār: -İ

¹³ yine niĉe: iĉine S

cā-be-cā balık etleri dağı çoğdı. (13) Kādī'yle Sa'd'ı ev kapısına iledüp bağladılar ve kendüleri (14) dağı üzerlerinden indiler. Dūvāl-pāylerūn 'avretleri ve oğlancuıkları (15) ol kuru yaş yimişden getirüp başları üzre¹ nişār itdiler. (16) Çün² şādııklar idüp na'ralar urdılar ve balık etin yumurda (17) ile bişürüp önlerine getürdiler ve ne tırursız (18) yin didiler tā ki kuvvetūñüz ziyāde olup bizi getürmeklik (19) size āsān ola diyüp³ yimek vaktinde ve kazā-yı hācetde ve tebevül (20) vaktinde arķalarından aşığa inmezlerdi. Çün⁴ h'āba varurlardı (21) 'avretlerinūn oğlanlarınūn ellerine çomaklar⁵ virüp bunların

[187^b]

(1) üzerlerine havāle olurlardı, tā ki eger hareket iderlerse başlarına (2) uralar. Çün gicenūn nısfı geçdi. Kādī'yle Sa'd-ı Mısrī kendülerinūn (3) bu hallerin görüp gülüşdiler ve dilediler ki bunların ellerinden⁶ (4) kaçalar. Anlar dağı ol çomakla bu ikisin dögdiler. Şöyle ki (5) ne'üzü-bi'llāh başlarından kan revān oldu. Çün bu kıssa (6) bu araya gelicek **Halife** kahkahaya düşdi⁷ ve eyitdi: [S184^a] Ey (7) Ebū Hafş tiz ol bu kıssa-i hıssayı yahşı söyle, tā ki görelüm (8) Kādī'yle Sa'id'ūn hāli niçe olur ve dūvāl-pāylerūn ellerinden (9) niçe hālāş bulurlar⁸. **Ebū Hafş-ı Kūfi rahmetu'llāhi 'aleyh**⁹ (10) eyidür ki Muhtār-ı dil-āver ol gice dek¹⁰ gemide h'ābda idi. (11) Uyuķudan uyandı. Çün gözün açdı, gördi. Aḥşām (12) namāzı¹¹ vakti irişmiş. Yirinden tırı geldi. Çün¹² etrafına (13) nazar itdi. Kādī'yle Sa'd'ı göremedi. Be-ğāyet ğamġin (14) oldu ve gice dağı yetmişdi. Bir zamān intizār gösterdi. (15) Hiç biri belürmedi. Andan yakīni oldu ki anlara bir vāķı'a (16) vāķı' olmuşdur. Ammā hiç çāre bulmayup ol gice anda (17) karar itdi. Çün rüz rüşen oldu. Gemi kenāra getürüp (18) kendü taşra çıkdı. Ol hār u hāşākdan ve huşk ter

¹ üzre: -İ

² çün: -S

³ diyüp: -S

⁴ çün: -İ

⁵ çomaklar: çubuklar İ

⁶ ellerinden: önlerinden S

⁷ kahkahaya düşdi: kahkaha ile güldi S

⁸ bulurlar: olur S

⁹ 'aleyh: -S

¹⁰ dek: -İ

¹¹ aḥşām namāzı: namāz-ı şām S

¹² çün: -S

(19) mīvelerden getürdi, dökdi¹. Andan kılıcın hamā'il kıldı² ve ca'besin³ beline bağladı (20) Kemānın bāzūsına geçürüp gürzin eline aldı ve miyāne-i (21) cezireye çün⁴ revāne oldu. Çün⁵ bir miqdār yir⁶ reftār gösterdi.

[İ188^a]

(1) İki dāne⁷ düvāl-pāy kişi gördi ki bir ağacın sāyesinde (2) oturlardı. Çün Muhtār-ı cigerdārı⁸ gördiler hemān⁹ (3) şād u hurrem oldılar. Çağırıp eyitdiler: Ey civān beri gel. Bizi (4) kıldur. Şol yire ilet ki gāyet pīr-i¹⁰ za'if olmuşuzdur. Şöyle (5) ki yirümüzden kılçup yürümege mecālümüz kalmamışdur. Muhtār be-gāyet (6) zirek idi ve haberdār-ı civān idi. Kendüye eyitdi: Beñzer ki (7) bu iki pīr deryā dīvlerindendür. Hemān hāne-i¹¹ kemāna ok (8) kıldı. Nişān idüp birisinün pişānına eyle urdı ki (9) kafasından çıkup gitdi. Derhāl cān virdi. Ol (10) bir düvāl-pāy çün anı gördi. Kārını üzerine yatup (11) kaçmağa yüz tutdı¹². Muhtār bildi ki anlar dīv didükleridür. (12) Düvāl-pāylerdür kim hikāyetlerin Hamza-i 'Abdü'l-muṭṭalib [S184^b] kavlınden (13) işidilmişdi ki nā-gāh bir ādemī anların eline düşerse hergiz (14) ayruk¹³ kurtulamaz, didi¹⁴ ve Selīm-i Vāsıfı kitābında okumışdı. (15) Hemān-sā'at bu kıssa Muhtār'ın hātırına huṭūr itdi (16) ve yakīni oldu ki Qādī'yle Sa'd düvāl-pāyler elinde giriftardur (17) diyüp ol kaçan düvāl-pānuñ¹⁵ pāyince gitdi. Ha diyince yetdi. (18) Gör ki aña dağı n'itdi? Yakın varıcağ iki eline bir gürz (19) urdı. Düvāl-pāyuñ iki eli şikest olup yir üzre (20) baş¹⁶ oldu. Muhtār eyitdi: Ey düvāl-pāy söyle ki benüm (21) yārānum kandanadur? Anları n'itdiler? Düvāl-pāy-i pīr¹⁷ eli derdinden

¹ dökdi: -İ

² kıldı: -İ

³ ca'besin: cebe İ

⁴ çün: -S

⁵ çün: -İ

⁶ yir: -S

⁷ dāne: -S

⁸ cigerdārı: cengvār İ

⁹ hemān: -S

¹⁰ pīr-i: -İ

¹¹ hāne-i: -S

¹² tutdı: kıldı S

¹³ ayruk: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ pānuñ: -İ

¹⁶ baş: pest S

¹⁷ pīr: -İ

[İ188^b]

(1) şöyle feryād nefîr¹ itdi ki cezîrenüñ cümle düvâl-pâyleri andan haberdâr² (2) oldılar. Muhtâr çün³ ğazaba geldi⁴ düvâl-pâyüñ başına bir gürz ile urdı ki (3) düvâl-pâyüñ başı hürd olup mürd oldı. Bu kârda dağı çün⁵ Muhtâr'ı (4) beş yüz nefer düvâl-pây ortaya aldılar. Na'ra urup⁶ tîğın 'uryân idüp (5) anlara hamleler itdi. Büyüğünü ve küçüğünü ve 'avretini ve oğlanını şöyle (6) kırdı ki düvâl-pâyler yol bulmaz oldılar ki Muhtâr'a geleler. Muhtâr'uñ (7) tîğ ü teberinden vehm idüp âheng-i gürîz itdiler. Zîrâ ki (8) anlar tîğ ü teber⁷ cengin görmüş degüller idi. Muhtâr-ı dil-âver ardlarına⁸ girüp (9) yine şol kadar yeldi ki vaşf olunmaz. 'Âkıbet anlardan on beş (10) nefer tutdı. Ellerin bağlayup her birini bir ağaca ayaklarından (11) aşdı, başı aşağı. Eyidürdi⁹ ki söyleñ benüm yârânımı nereye (12) iletdiler. Ol iki¹⁰ pîr-i düvâl-pâyler Kâdî'yle Sa'd-ı Mısrî'yi tutup (13) bindüklerini ve çubuğıla döge döge bildürdüklerini¹¹ ve bir maḥfî yire (14) iledüp pinhân itdüklerini bilmezlerdi. Eger yüz yıl cüst ü cü (15) kılsalar bulmazlardı. Muhtâr ol gün tâ o¹² giceye dek iki biñ (16) miqdârı düvâl-pâyı depeledi. Çünkü [S185^a] gice oldı dönüp gemiye (17) geldi. Ol gice tâ¹³ şabâḥ dek Kâdî'yle Mısrî'nüñ guşşasından (18) uyumadı. Çün şabâḥ oldı mişbâḥ-ı felek eşbâḥ-ı ervâḥa ziyâ (19) virdi. Muhtâr-ı dil-âver dağı kendüzünü sâz u seleble müzeyyen kılup (20) yine¹⁴ gemiden cezîreye çıkup Yezdân'a tevekkül idüp dağı miyâne-i (21) cezîreye¹⁵ revâna oldı. Yine ol düvâl-pâyleri şol kadar depeledi ki

¹ nefîr: -S

² haberdâr: ḥabîr S

³ çün: -S

⁴ ğazaba geldi: -İ

⁵ çün: -S

⁶ na'ra urup: -İ

⁷ teber: -İ

⁸ ardlarına: aralarına İ

⁹ eyidürdi: -S

¹⁰ iki: -İ

¹¹ bildürdüklerini: bindürdüklerini İ

¹² tâ o: -S

¹³ tâ: -S

¹⁴ yine: andan İ

¹⁵ cezîreye: meydânda cezîre İ

[İ189^a]

(1) āhîrû'l-emr¹ depelemekden melûl oldu. **Ebû Hafş-ı Kûfî** rahmetu'llâhi 'aleyh² (2) eyidür ki tâ yedi gün dek her gün kırdı. Çün³ gice olıcağ (3) gemiye girüp yaturdı tâ⁴ şabâh olıcağ çıkup düvâl-pâyleri (4) kırardı. Kâdî'yle Mısrî'den hiç eşer belürmedi⁵ ve haber dağı almadı. Āhîr (5) bu fikri şavâb görüp âteş yağa cezîreyi harâb ide. Hemân-dem (6) âteş yakdı ve cezîrenüñ ne kadar bişezârı ve dıraht-ı mîvedârı (7) ve gayrı her⁶ ne varısa yakdı ve 'avretini oğlanını âteşe urdı. (8) Nâ-gâh düvâl-pâylerüñ pâdişâhı bir sūrâh'dan taşra çıkdı. Muhtâr-ı (9) pehlevânı⁷ görüp amân diledi. Muhtâr eyitdi: Benümle iki şart eyle. (10) Düvâl-pây eyitdi: Ne idem? Muhtâr eyitdi: Birisi oldur ki benüm (11) yārānumdan nişān viresin ki kanda turlurlar⁸. Birisi dağı oldur ki (12) her ne su 'āl eylersem⁹ cevâb-ı şavâb viresin. Düvâl-pây dağı eyitdi: (13) Bu sehl ola ammā sen dağı benümle iki şart eyle tâ ben dağı murāduñı (14) hāşıl idem¹⁰. Biri¹¹ oldur ki beni öldürmeyesin ve benüm cemā'atım dağı (15) ve benüm¹² bir duhterüm vardır. Cemâlde ve kemâldedür. Şöyle ki egerçi¹³ Reşide-i (16) 'Arab benüm duhterümü ol¹⁴ göreydi anuñ kemter cāriyesi olup (17) hizmetine bil bağlardı. Ben bu duhteri saña 'avretlige vireyin. Muhtâr (18) ta' accübe [S185^b] varup kendüye eyitdi ki Reşide-i dil-nüvāzuñ cemāl-i āvāzesi (19) Mağrib diyārında cezîrelerde cānverler dağı işitmişlerdür diyüp (20) güldi. Düvâl-pâyler pâdişâhına¹⁵ eyitdi¹⁶: Gel, imdi eyle idelüm. Derhâl (21) düvâl-pā pâdişâhı¹⁷ gāv gibi sürünüp Muhtâr'ın önüne geldi.

¹ āhîrû'l-emr: -S

² 'aleyh: -S

³ çün: -S

⁴ tâ: -S

⁵ belürmedi: bilmedi İ

⁶ her: -S

⁷ pehlevânı: dil-āver anı İ

⁸ turlurlar: varurlar İ

⁹ eylersem: idersem S

¹⁰ idem: eyleyem S

¹¹ biri: evvel S

¹² benüm: -İ

¹³ egerçi: -S

¹⁴ ol: -S

¹⁵ pâdişâhına: şâhına S

¹⁶ eyitdi: -İ

¹⁷ pâdişâhı: şâhı S

[İ189^b]

(1) Duḡteri ya⁶ nī erini gördi. Muḡtār anlaruñ ⁶ aḡabince gitdi tā bir miyāne-i bīṣezāra
(2) yetiṣdiler. Havānuñ yüzi gice zūlmetine beñzerdi. Şol kadar (3) mīvedār
aḡaçlaruñ şāḡları birbirine girmişlerdi ki şümāra gelmezdi. Ol aḡaçlaruñ (4)
aralarındaki¹ yollar yola beñzemezdi. Ol müşkil yollarda giderlerdi (5) tā bir ferseng
yir miḡdārı² yol³ yürüdüler. Nā-gāḡ bir maḡāraya irdiler, gördiler. (6) Dört cānibi
mīvedār aḡaçlar tutmuşdı. Ol aḡaçlaruñ altında reng-ā-reng (7) güllerden ve
lālelerden açılmışdı. Muḡtār naḡar itdi. Ḳāḡī'yle (8) Sa⁶ d'ı ıraḡdan gördi ki düvāl-
pāyler ikisin daḡı boyunları üzerine (9) bağlamışlardı. Ḳulaḡlarını ve boyunlarını
delüp andan⁴ ip daḡmışlardı (10) ve yular gibi çeküp bir aḡaca bağlamışlardı ve
ikişer ellerin ardlarına (11) bağlayup ve yüreklerini nār-ı ḡahrıla daḡlamışlardı. Her
bir⁵ düvāl-pā ellerine (12) birer çubuk alup gāḡ gāḡ Ḳāḡī'yle Sa⁶ d-ı Mıṣrī'nüñ
başlarına ve arḡalarına (13) ururlardı. Muḡtār çün anları eyle⁶ gördi āteş-i ḡaḡabı
derūnında (14) leheblenüp āḡ itdi. Hemān-dem yirinden berḡvār şıḡradı yaḡın (15)
varıcaḡ ḡancer-i ābdārın eline alup ol iki düvāl-pā-yı nābe-kārıların (16) başların
kesdi ve leşlerini yabāna atdı. Ḳāḡī'yle Mıṣrī çün⁷ (17) ḡalāş buldı. Ammā
ḡulaḡlarından ve boyunlarından ḡan revān oldu ki (18) [S186^a] başlarında nice yirde
zaḡm-ı çüb vardı. Bir hefte olmuşdı ki (19) anlar bu miḡnete düşmüşdi ve eger bir gün
daḡı böyle olalardı (20) helāk olurlardı. Yedi gün yedi gice düvāl-pāyler Ḳāḡī'yle
(21) Sa⁶ d'uñ⁸ arḡalarından inmeyüp tebevvel ü taḡāyaḡ iderlerdi. Şöyle ki

[İ190^a]

(1) cümle ⁶ uzūvları mülevves olmuşdı, anlaruñ bevlinden. Muḡtār çün bu ḡālī (2)
gördi. Pür ḡaḡab iken ḡandeye düşdi. Düvāl-pāyler şāḡı eyitdi: (3) Tīz ol çünki⁹
ḡayluñı¹⁰ ve yārānuñı bulduñ. Gel, imdi duḡterüme nikāḡ eyle (4) ve ⁶ ahdı yirine

¹ aralarındaki: ara yirindeki S

² yir miḡdārı: -İ

³ yol: -S

⁴ andan: -S

⁵ bir: -İ

⁶ eyle: -İ

⁷ çün: -S

⁸ Sa⁶ d'uñ: Mıṣrī S

⁹ çünki: -S

¹⁰ ḡayluñı: -İ

getür. Muhtâr hışma gelüp tîğın ‘uryân itdi¹. Dûvâl-pâyler pâdişâhınıñ² (5) başını kesdi. Duhteri dağı depeledi. Qâđî’yle Sa‘d’ı bir çeşmeye (6) iledüp tenlerini yudı. Pâk idüp cāmelerin dağı yudı. (7) Temîz eyledi ve zağmların dağı yuyup üzerlerine dārū vü merhem (8) urdı ve eyitdi: Varuñ gemiye giruñ rāhat oluñ. Ben bu cezîre (9) düvâl-pâylerden şöyle hālî idem ki tâ rûz-ı kıyâmet dillerde (10) yād olup illerde ad kıla. Bundan soñra bu yirde³ bir dağı düvâl-pây (11) olmaya diyüp⁴ ol hār u hāşâkdan düzülmüş bî-kıyās evlere ve köşklere (12) serāylara āteş urdı. Ol evler içinde olan düvâl-pâyler (13) evleriyle yandılar ve āteşden⁵ şöyle ki ‘alevi āsmāna çıkdı (14) ve āteşden çıkanı dağı Muhtâr depeledi. Şöyle ki düvâl-pâylerden hîç diri (15) kalmadı. Muhtâr-ı dil-āver şöyle rivāyet ider kim cezîrede bir (16) cānver kalmadı. Qâđî’yle Sa‘d-ı Mısrî temāşāya kaldılar. Qâđî eyitdi: (17) Ey Muhtâr ‘acib kişisin ve saht-dilsin ki **Allāh’uñ** bunca halkını (18) sen⁶ bir sâ‘ atda tebāh itdüñ diyüp zār zār⁷ ağladı. Muhtâr dağı (19) güldi ve eyitdi: Sen fetvāyı virür misin. Bu⁸ bir bölük kâfir-i dil- (20) siyāh, Müselmānları [S186^b] tutup boyunların dağı kulağların ve burunların delüp ip (21) geçüreler dağı uyan⁹ gibi ellerine alup çubuklarıyla baş göz dimeyüp uralar ve her ne tarafa dilerlerse at gibi yeldüreler. Vaqt-i hācetde üzerlerinden inmeyüp¹⁰

[I190^b]

(1) murdārlayalar. Saña ve Sa‘id’e itdiler. Anuñ gibi kimesnelere bu kadar¹¹ çok mudur (2) didi. Bunı diyüp dağı cezîrede bir¹² diri kalmadı, diyüp cüst cūya (3) başladı. Qâđî’yle Sa‘d-ı Mısrî Muhtāruñ katı gönünden ‘acebe kaldılar. (4) Andan soñra varup ol mîvelerüñ kurasından ve yaşından vāfir (5) cem‘ itdiler. Gemiye getürdiler ve şu kablarını¹³ ābla¹⁴ pür itdiler ve dağı bādbān (6) açup yine deryā-yı

¹ tîğın ‘uryân itdi: -İ

² pâdişâhınıñ: şâhınıñ İ

³ bu yirde: bunda İ

⁴ diyüp: -İ

⁵ āteşden: -S

⁶ sen: -S

⁷ zār zār: -S

⁸ bu: -S

⁹ uyan: at İ

¹⁰ uralar ve her ne tarafa dilerlerse at gibi yeldüreler. Vaqt-i hācetde üzerlerinden inmeyüp: -İ

¹¹ bu kadar: -İ

¹² bir: -İ

¹³ kablarını: zarflarını S

¹⁴ ābla: -İ

bî-pâyâna revâne oldılar. Gemi dağı murğ-âb gibi (7) deryâ yüzinde kanat açup ve uçup giderdi¹. On yedi gün (8) gice gündüz gittiler. Nâ-gâh bir sehergâh bir cezîreye yetdiler. Limanına (9) girüp lenger atdılar. Gördiler bir mu‘azzam şehir ammâ dâ’iresinde (10) bir bülend hisâr çekmişler ve halâyık-ı şehir deryâ kenârında turlurdı. (11) Bunları görüp derhâl dühül çaldılar. Ammâ² çün Muhtâr gemisi sâhile (12) irişdi. Kilim-güşân kavmini gördiler. Kulaqları, câmeleri altına³ (13) berâber idi. Kaçan kim yatalardı, bir kulaqlarını altına ve bir kulaqlarını (14) üstine döşenürlerdi. Bu üçü⁴ çünki ol kavmi gördiler Rabbü’l-‘âlemînün (15) kudret şun‘ından mütehayyir kaldılar. Ammâ anlar dağı Muhtâr’ı ve Kâdî’yi ve Sa‘d’ı (16) gördiler. Pâdişâhlarına müjdegânî eyleyüp⁵ eyitdiler ki bir gemi ile üç (17) hurde-güş kişiler geldiler. Kilim-güşlar pâdişâhı bir zinde pîl gibi (18) şahş idi. Hemân yirinden turlı geldi ve tâc-ı muraşşâ‘ın başına (19) geçürdi ve câme-i merba‘ın egnine alup [S187^a] deryâ kenârına revâne oldı (20) ve ardınca önince nice gürûh hezâr sûtühla ellerinde ‘uryân (21) tîgler pâdişâhlarının kâfâsında yürürlerdi. Sûrnâlar⁶ ve nakâreler ve tavullar ve zencler⁷

[191^a]

(1) çalarlardı ve bir oğlu var idi. Hezâr-bâr atasından sehmâkdı. (2) Bir duhteri dağı var idi. Be-gâyet hûb-rûy idi. Ammâ kulağı büyük (3) idi. Ataları bile deryâ kenârına geldiler. Ebû Hafş-ı Kûfî eydür⁸: ‘Âlemde hiç kimesne mu‘trıblık itmegi (4) kilim-güş gibi bilmezdi. Gâyet hoş-âvâzlardı (5) ve ‘ilm-i mûsıkîde mümtâzlardı. Çün geldiler. Muhtâr’la Kâdî anlara (6) istikbâl idüp hizmet eylediler. Kilim-güşlar şahı buyurdi. (7) Bir taht-ı zerrîn getürüp zemîn üzre kodılar. Şâh dağı taht üzerine⁹ (8) geçüp oturdı. Bir¹⁰ hizmetkâr hizmete tırdı. Kâdî ve Muhtâr ve Sa‘d’ı (9) önüne getürüp eyitdi: Ne yirdensiz ve ne yirden gelürsüz ve ne yire (10) gidersiz? Muhtâr-ı cigerdâr eyitdi: Biz ‘Arab diyârından gelürüz. (11) Çün¹¹ şah başın şalup eyitdi:

¹ giderdi: -S

² ammâ: -İ

³ altına: etegine S

⁴ bu üçü: -İ

⁵ eyleyüp: iledüp İ

⁶ sûrnâlar: -İ

⁷ zencler: -İ

⁸ Ebû Hafş-ı Kûfî eydür: -İ

⁹ üzerine: -İ

¹⁰ bir: -İ

¹¹ çün: -S

Benüm atam zamānında bu yire Ḥamza-i (12) ‘Abdü’l-muṭṭalib gelmişdi. Atamı depelemişdi ve şehrimüze daḥı āteş (13) urmuşdı. Henüz anuñ bu cezirede zulmı eşerleri ve ḥarābı nişānları (14) vardır. Muḥtār ‘acebe varup kendüye eyitdi: Bu cezireye Ḥamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib (15) ne ṭarīkle düşmişdür ve ol bu işi niçün itmişdür, diyüp girībān-ı (16) tefekkürden başını kaldurup eyitdi: Ey šāh bu cezireye Ḥamza¹ ne ṭarīkle (17) gelmişdür? Šāh eyitdi: Ol sebep ile gelmişdür ki (18) benüm atam bir gice Ḥamza oğlu Ḳubād’uñ ḥaymesine vardı. (19) Furşat bulup başın kesdi. Ḥamza oğlu için çok ağladı (20) ve nār-ı ḥasretle yüregın tağladı. Andan soñra bu cezireye gelüp (21) bu işleri işledi. Ol zamāndan berü şimdi siz geldüñüz. Ben şöyle

[İ191^b]

(1) gümān iletürem ki siz Ḥamza’nuñ [S187^b] ḥışımlarındansız. Ben² atamuñ (2) ve anamuñ qarındaşlarımıñ kanları ‘ivażına sizi depeleyem ki (3) hīç ḥurde-güş sizden ḡayrı bu yire gelmiş degüldür, diyüp Muḥtār-ı dil-āver (4) ki ḳadd u ḳāmetine ve bāl u yālına nażar idüp eyitdi: Şöyle beñzer ki sen (5) Ḥamza ḥışımlarındansın ve eger dilerseñ kim ben senüñ³ kanından geçem. Gel beri (6) bizüm bir ‘azīm düşmenümüz vardır. Ol düşmen dīv-i merdüm-ḥordur. Anuñ (7) adına Būcāl-ı dīv eyidürler. Her ayda bir kerre gelür. Başumuz ḥarācın bizden⁴ alır. (8) Eger sen anuñla ceng idüp depelerseñ ben daḥı seni öldürmeyüp (9) āzād ideyin. Muḥtār anuñ güftārından ḥayrete vardı⁵ ve hīç tınmadı. (10) Girībān-ı tefekküre başın çeküp müteḥayyirdi ki yüz biñ nefer (11) miḳdārı kilīm-güşlar içinde üç nefer⁶ ādem niçe ḥalāş bulur? (12) Ḳādī eyitdi: Ey Muḥtār bize teslīmden özge tedbīr yokdur. (13) Zīrā ki bunlar çokdur. Muḥtār eyitdi: Ḥākim pādişāhdur. Her ne (14) buyurursa olur⁷. Duḡter-i šāh Muḥtār-ı dil-āvere nigāh idüp hezār (15) dil ü cānla ‘āşık-ı zār oldu ve ‘aşık ḡalebesinden diledi ki feryād (16) u nāle ide ammā atasından ḥayā idüp kendüzine şabr itdi⁸, zabt itdi. Bunlar (17) bu ḥāletde iken pādişāh eyitdi: Bunlaruñ raḡtların gemiden çıkaruñ (18) didi⁹. Vardılar, bunlaruñ raḡtların gemiden çıkardılar, şehre

¹ Ḥamza: -İ

² ben: -S

³ ben senüñ: -S

⁴ bizden: -S

⁵ vardı: ḳaldı S

⁶ nefer: -İ

⁷ olur: -S

⁸ şabr itdi: -İ

⁹ didi: -S

getürdiler. (19) Şāh buyurdi, serāylarından¹ bir ġayrı² ġāyet nefīs bunlaruñçün (20) ġālī eylediler. Bunları hezār i‘tibārla ol serāya getürdiler ve nefīs (21) ta‘āmlar ve hoş-āvāz³ muṭribler gönderdiler. Muḥtār ve Kāḍī ve Sa‘d ol

[İ192^a]

(1) ta‘āmları yiyüp ol muṭribleri ġuş itdiler. Şöyle ki şafālarından (2) kürbeti⁴ ve ġurbeti ferāmūş itdiler. Bunlar ile birkaç ġün ālāyiş-i dünyādan āsāyiş (3) gösterdiler. Şāh vezīriyle müşāveret idüp eyitdi: Ben⁵ (4) A‘rābī [S188^a] şahşı atam ve ‘ammüm kanlarıçün depelerem. Vezīr eyitdi⁶: Atañı ve ‘ammüñi (5) Ḥamza depelemiştir. Bu civānuñ ne ġünāhı vardır depelersin. (6) Ammā sen anı tūt tā⁷ ölince ḥabs eyleyesin, didi⁸. Şāh epsem (7) oldu ve kıızı, şāhuñ üzerinde tūrurdi. Her ne söylerse (8) işidürdi. Kendüye eyitdi: Bu benüm atam eyle kişidür ki (9) bunuñ gibi ġüb-rüy civānı depeler. Ben bu işi revā görmezsin. (10) Bil ki şimdi ol civāna⁹ ḥaber virürin. Ammā pādīşāh vezīrine eyitdi: Dilerin ki (11) yarın ol civānı da‘vet idem ve¹⁰ ‘ālī ziyāfet eyleyem¹¹ (12) ve yimek yirken ben¹² anı tūtup bende çekem. Vezīr eyitdi: Revādur. (13) Duḡter-i şāh bu sözden āġāh olup tūrdı. Serāyına (14) geldi ve bir dāyesi var idi. Muḥtār’a ‘āşık olduğunu (15) aña dimişdi. Atasıyla vezīrūñ Muḥtār ḥaqqında olan (16) kelimāti dāyesine didi ve eyitdi ve ey dāye-i¹³ me‘vā-yı (17) sermāye hemān¹⁴ tūr bu ḥaberi ol civāna یرgür. Dāye hemān- (18) sāt Muḥtār’a bu ḥaberi¹⁵ ve bu aḥvālī didi. Duḡterūñ ‘aşkıdan (19) bir şemme ḥaber virdi. Muḥtār ġüldi. Eyitdi: Bu kilīm-ġuşa (20) bir iş idem ki Ḥamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib’uñ cengin ferāmūş eyleye (21) Kāḍī’yle¹⁶ Sa‘d-ı Mışrī eyitdi: Ey Muḥtār kōrkāruz ki

¹ serāylarından: serāylarından şāh buyurdi S

² ġayrı: -S

³ āvāz: -İ

⁴ kürbeti: -İ

⁵ ben: bu S

⁶ vezīr eyitdi: -İ

⁷ tā: -S

⁸ didi: -S

⁹ ol civāna: -İ

¹⁰ ve: ve şav İ

¹¹ eyleyem: idem İ

¹² ben: -S

¹³ dāye-i: māye-i İ

¹⁴ hemān: -İ

¹⁵ bu ḥaberi: -S

¹⁶ Kāḍī’yle: -S

[İ192^b]

(1) senüñ ve bizüm ‘ömrümüz hırmenini yile viresin. Bunlar bu sözde iken (2) dāye duḡter-i şāhuñ ‘aşkından bir şemme Muḡtār’a beyān itdi. Muḡtār (3) eyitdi: Ey dāye var duḡter-i şāha eyit ki bizi du‘ādan ferāmūş (4) itmesün ve göñli hoş tutsun. Biz anuñuz şöyle (5) bilsün¹ ammā atasınuñ ḡaḡḡından gelince şabr eylesün. (6) Dāye eyitdi: Eger² sen duḡteri ḡabūl iderseñ biz daḡı bu memleketi (7) saña musaḡḡar idelüm. Muḡtār eyitdi: ḡabūl itdüm³. Dāyeye Muḡtār’uñ (8) sözi hoş geldi. Hemān döndi. Duḡter ḡaşrına (9) [S188^b] revāne oldu. Muḡtār-ı dil-āver daḡı ceng tedbīrine meşḡul (10) oldu. Nā-gāḡ şebāngāḡ irdi⁴. Muḡtār daḡı yirinden (11) tırup şeb-revāne libāslar giyüp beline kemer ḡuşanup (12) ḡancer şoḡındı. Ayaḡından dizine dek pāy-tābe şarup (13) eline kemend alup andan⁵ Ḥuzā’ya tevekkül gösterüp (14) serāy-ı şāḡdan yaña revāne oldu. Çün serāy ḡapusına (15) geldi. Serāyuñ dā’iresin devr itdi. Bir ḡālī yir buldı. (16) Hemān kemendi ol ḡālī yire⁶ pertāb itdi. İttifāḡ serāyuñ bir⁷ (17) küngüresine muḡkem⁸ bend oldu. Hemān⁹ Muḡtār gördi ki kemend (18) muḡkem¹⁰ üstüvār. Hemān kemende el urup hemān-dem¹¹ murḡvār (19) dīvār üzerine çıkup çün¹² şāhuñ ḡaşrı üzerine (20) geldi. Bir pāsban oturmuşdı¹³. Āvāz virdi çün (21) Muḡtār’ı gördi. Eyitdi: Sen kimsin diyince Muḡtār-ı cigerdār eyitdi¹⁴: Benüm diyüp ḡancer-i ābdār ile helāk

[İ193^a]

(1) itdi daḡı ilerü vardı. Bir pāsban daḡı gördi, uyumışdı. (2) Muḡtār boḡazına yapışup şıḡdı ve boḡdı daḡı ilerü vardı. (3) Gördi, serāyuñ ḡapusın muḡkem muḡaffel. Muḡtār’uñ ol (4) mihre ki Cemşid’den eline girmişdi ki evvel anuñ¹⁵ vaşfın (5) dimişdük. Ol mihreyi ol ḡapuya sürdi. ḡapu açıldı. Andan (6) soñra

¹ bilsün: eylesün İ

² eger: -S

³ itdüm: eyledüm S

⁴ irdi: oldı S

⁵ andan: -S

⁶ ol ḡālī yire: -S

⁷ bir: -İ

⁸ muḡkem: -İ

⁹ hemān: -S

¹⁰ muḡkem: -S

¹¹ dem: -S

¹² çün: -İ

¹³ oturmuşdı: uyumışdı İ

¹⁴ sen kimsin diyince Muḡtār-ı cigerdār eyitdi: -İ

¹⁵ anuñ: -S

Muhtâr içeri girdi. Serây-ı şâhı geşt iderken (7) nâ-gâh bir hücre gördi. İçinde bir taht-ı zerrîn ve yevâķitle (8) müzeyyen, muraşsa¹ u muşanna¹. Kilim-güşlar şâhı ol tahtuñ üzerinde (9) h̄āba varmışdı. Üzerine zer-bâft cāme-h̄āblar çekilmişdi. (10) Muhtâr-ı cigerdâr dağı āheste āheste reftâr gösterüp (11) şāhuñ başı üzre varup ol kemendüñ bir ucını şāhuñ² (12) başına muhkem bend itdi³ ve bir ucını tahtuñ bir ayağına muhkem (13) şardı. Bir eline hancer alup ve bir eliyle yaķasına yapışup [S189^a] anı (14) ırğaladı. Pādişāh gözün açdı. Gördi ki iki (15) eli ve ayağı muhkem⁴ bağlanmış. Muhtâr-ı dil-āveri gördi ki (16) sīnesine çıķmış, oturmuş ve elinde bir hancer. Bülend āvāz eyitdi. (17) Ey kişi sen kimsin⁵? Muhtâr eyitdi: Ey nābe-kār, benüm. (18) Ben saña n’eyledüm ki sen beni vezirüñle müşāvere eylersin. Beni⁶ (19) depelemek dilersin diyüp başın kesdi dağı döndi, serāyından (20) taşra çıķdı. Bir hādīm-i siyāh bu hāle āgāh oldı. (21) Ammā Muhtâr’dan vehm idüp epsem oldı. Çün Muhtâr şāhı

[İ193^b]

(1) katl itdükden soñra elin uzatdı. Ol tāt-ı muraşsa¹ ı aldı. Ammā kendüye (2) eyitdi: Uğruluk eylemek erenlere münāsib degüldür, diyüp girü⁷ yirine (3) ķodı dağı serāydan taşra çıķdı. Hādīm dağı Muhtâr’uñ ardınca (4) āheste āheste giderdi. Çün Muhtâr yirine geldi. Hādīm (5) dağı yine⁸ döndi. Muhtâr, Kādī’ye ve Sa’d’a mācerādan haber virdi. Kādī-i bī-çāre (6) çün bu haberi işitdi. Feryād u fiğān itdi ve eyitdi. Ey Muhtâr (7) meger sen dīvāne olmışsın. Kendü cānuñı ve bizüm dağı cānumuzı (8) yile virdüñ. Yarın çün şabāh ola bizi kim bilür kim ne eyleyeler. (9) Kādī be-gāyet ‘ākıl u kāmīl kişiydi. Muhtâr eyitdi: Ey (10) Kādī çağırma, epsem ol. Hiç āferide görmemişdür ki ben bu işi (11) itdüm ve bir kimesne bizden anı zan dağı eylemez çün rüz şen oldı. (12) Serây-ı şāhdan feryād u fiğān ķopdı ki bu gice şāhuñ (13) başı kesilmiş diyü şehrde bu haber şāyi¹ oldı. Hiç bir kimesne (14) bilmez ki bu işi kim itdi. Ol şāhuñ bir oğlu ve bir kıızı var idi. (15) Oğlunuñ adına Kebük dirlerdi ve

¹ muraşsa¹: -S

² şāhuñ: pādişāhuñ S

³ bend itdi: bağladı S

⁴ muhkem: -S

⁵ Muhtâr-ı dil-āveri gördi ki sīnesine çıķmış, oturmuş ve elinde bir hancer. Bülend āvāz eyitdi. Ey kişi sen kimsin: -S

⁶ beni: -İ

⁷ girü: yine S

⁸ yine: -İ

kızınıñ adına Riyāse (16) eyidürlerdi. Anlar şöyle gümān itdiler kim meger bu işi ol Būcāl dīn-i (17) [S189^b] merdüm-ḥor eylemişdür diyüp¹ bunlar² bu endīşede idiler³. Nā-gāh (18) ol ḥādīm-i siyāh ki şāhuñ başını Muḥtār kesdügin (19) görmişdi. Geldi, bunlara diyü virdi. Kebūk çün (20) ḥādīmden bu sözi işitdi. Gör ne iş itdi. Be-gāyet ğazaba (21) gelüp feryād itdi ve pür yaraḫ olup şad hezār er⁴ ve ‘avretle

[İ194^a]

(1) Muḥtār olduğı serāya revāne oldılar ve kimisinüñ elinde şemşir⁵ ve kiminüñ elinde kemān (2) u tīr ve kiminüñ elinde kemend⁶ ve kiminüñ elinde çomak nice⁷ tūmturāḫla Muḥtār’uñ⁸ serāyı ḫatına gelüp (3) hīç tınmadılar. Ammā⁹ ol ğalabanuñ āvāzesi Ḳāḍī’nüñ ḫulağına girdi. (4) Berg-i ḫazān gibi şarardı, lerzān oldı¹⁰. Bī-iḥtiyār nihādından (5) feryād ḫopup dönüp Muḥtār’a¹¹ eyitdi: Ey Muḥtār¹², söyle şimdi kārūmuz nedür (6) ve çāresi daḫı nedür¹³? Tūtalum ki kemān u tīrile ve gürz ü (7) şemşir ile yüzini veyā iki yüzini yā biñini veyā iki biñini (8) depeleyesin. Yā bāḫī ḫalanlar ile niçe ceng idesin diyüp aḡlardı. (9) Sa‘d-ı Mıṣrī eyidürdi ki ey kāṣki biz maymunlar iḫlīminde (10) esīr olayduḫ. Muḥtār oturmuşdı. Bunlaruñ sözini ḫulağına (11) ḫomayup oḫunı ve yayını¹⁴ ḫazırlardı. Bunlar bu ḫāletde iken nā-gāh (12) her cānibden mūr u melaḫdan ziyāde gürūh gürūh hezārān sūtūhla (13) dūhüller ve naḫāreler ve zencler¹⁵ ve şūrnālar ve borılar çalup çıḫa¹⁶ geldiler. Şöyle ki (14) anlaruñ velvelesinden¹⁷ ve ğulğulesinden ‘āleme velvele düşdi. (15) Serāy-ı Muḥtār’ı araya alup taşa tūtdılar. Muḥtār’uñ iki yüzden (16) ziyāde oḫı yoḡdı. Her oḫ atduḫça bir¹⁸ kilīm-ġuş depelerdi. (17) Ammā kilīm-ġuşlar şol ḫadar çoḡdı¹ ki ḫişāba

¹ diyüp: -İ

² bunlar: -S

³ idiler: eylediler İ

⁴ er: -İ

⁵ kimisinüñ elinde şemşir: -İ

⁶ kiminüñ elinde kemend: -İ

⁷ nice: -İ

⁸ Muḥtār’uñ: -İ

⁹ ammā: -İ

¹⁰ lerzān oldı: az ḫaldı ki İ

¹¹ Muḥtār’a: -İ

¹² ey Muḥtār: -S

¹³ kārūmuz nedür ve çāresi daḫı nedür: kārūmuzuñ çāresi nedür S

¹⁴ oḫunı ve yayını: onı bunı İ

¹⁵ zencler: -İ

¹⁶ çıḫa: -İ

¹⁷ velvelesinden: -S

¹⁸ bir: -İ

gelmezdi (18) ve Kebūk buyurdu, serāyı taşla ḥarāb eylediler. Muḥtār'a ve Qāḍī'ye (19) ve Sa' da şol kadar taş ve ağac urdılar ki [S190^a] üçü daḥı dem-beste ve süst (20) oldılar. Şöyle ki ḥarekāta mecālleri qalmadı ve kilīm-güşlar (21) geldiler. Bunların üçünü daḥı tutup bend-i girāna çekdiler ve Riyāse-i

[İ194^b]

(1) duḥter-i şāh anda ḥāzır idi. Bunların baḡladıklarına nāzır idi. (2) Muḥtār'ın 'aşkından berg-i ḥazān gibi² lerzān idi. Ammā ḥiç tınmadı (3) tā bunları muḳayyed³ Kebūk önüne getürdiler. Kebūk başın qaldurup (4) eyitdi: Ey zālīm A' rābiler benüm atam size ne iş itdi ki henüz⁴ anı depeledünüz. (5) Ben daḥı sizi bir vechle depeleyem kim tā rüz-ı kıyāmet dillerde (6) yād olup illerde ad qala. Bunı⁵ didi ve cellāda eyitdi: Yūri (7) bu üç kişi⁶ A' rābī⁷ nābe-kārları miyāne-i meydānda⁸ ve bāzārda vāfir (8) āteş yak daḥı Kebūk'ın kız qarındaşı eyitdi: Bunın qanında (9) benüm ḥaḳḳum daḥı vardur ve bir birāderüm daḥı vardur. Şimdi (10) ol seferdedür. Anın da ḥaḳḳı vardur. Ben bunları ivmekle⁹ bir sâ' tda (11) öldürmezsin. Ġāyetde eşedd 'azābla öldürürin, didi¹⁰ ve Kebūk (12) çün bu sözi işitdi. Eyitdi: Rāst eyidürsin. **Rāvī** (13) şöyle¹¹ rivāyet ider ki ol şehirde qā'ide şöyledür (14) ki bir kişi 'azīm günāh itse veyl zindānına qoyarlardı. (15) Ol veyl zindānı bir çāhdur ki ağzına ancak bir kişi (16) şıḡardı. Ammā içi¹² şöyle vāsi' adur ki beş yüz kişi alurdu. (17) 'Ādetleri şöyle idi ki her kimse ki ol zindānda olsaydı (18) heftede bir kerre anı taşra çıkarup elli degenek ururlardı (19) ve yine zindāna qoyarlardı. Kebūk buyurdu tā ellerin ve ayakların (20) baḡlayup ellişer degenek urdılar. Şöyle ki mecrūḥ oldılar ve (21) yine zindān-ı veyle¹³ koydılar. Her gün ḡidāçün ikişer etmekle birer deste

¹ çoḡdı: kilīm-güşlardı S

² gibi: -İ

³ muḳayyed: -İ

⁴ henüz: -İ

⁵ bunı: -S

⁶ kişi: -İ

⁷ A' rābī: -S

⁸ meydānda: -S

⁹ ivmekle: öldürmekle İ

¹⁰ didi: -S

¹¹ şöyle: -S

¹² içi: -İ

¹³ veyle: -İ

[İ195^a]

(1) yonca kuyudan aşağı birağurlardı. Ammā duhter qarındaşından (2) maḥfī yaḥnī¹ ve ḥelwā [S190^b] virürdi. Ammā anlaruñ elleri bağılu idi. Hiç yimezlerdi. (3) Ğamla ve ğuşşayla turlurlardı. Her hefte zindāndan taşra çıkarup (4) ellişer degenek urup yine² zindāna koyarlardı. **Rāvī şöyle**³ (5) **rivāyet ider ki** Muhtār ve Qādī ve Sa‘d-ı Mısrī ol maḥbesde⁴ (6) tamām beş ay maḥbūs oldılar. Her hefte taşra çıkarup ellişer (7) degenek ururlardı. Şöyle mecrūḥ u ‘uryān ḥabs iderlerdi (8) tā ‘uzuvlarındaki cerāḥatları koḳdı. Be-ğāyet⁵ za‘īf ü naḥīf oldılar. (9) Şöyle ki birbiriyle söyleşmege mecālleri ḳalmadı. Ol zālimler (10) bir hefte amān virmeyüp ḳā‘ideleri üzre dögerlerdi (11) ve anlar daḥı Tañrı’dan her dem ölümleñ dilerlerdi tā bir gice (12) kendülerüñe civānlıḳları ve ğarīblikleri üzre vaṭanların (13) yād idüp aḡladılar ve yüreklerin⁶ nār-ı ḥasretle taḡladılar (14) ve bārgāh-ı Bārī’ye yüz urup⁷ sūz güdāz gösterüp (15) ‘arz-ı niyāz itdiler ve Ḥazret-i Resūl ‘aleyhi’s-selām’ı şefī‘ getürdiler. (16) Şıdḳ yöninden nālişler eylediler. Şöyle ki ‘ālem-i melekūta ğulgule düşdi. (17) Çün kışsa bu yire yetişdi. **Ḥalīfe daḥı** zār zār aḡladı ve eyitdi: (18) Tiz ol, söyle ey Ebū Ḥafş tā ol Müselmānlar ol zālimler elinden (19) niçe ḥalāş oldılar. Ebū Ḥafş eydür: Ol Müselmānlar zindānda (20) el du‘āya getürüp Ḥaḳ Te‘ālā dergāhına sūz niyāz gösterüp (21) cemī‘ peygamberleri şefī‘ getürdiler. Bend-i girāndan ve zindāndan ḥalāş

[İ195^b]

(1) taleb itdiler ve Qādī ‘ālim ve fāzıl civāndı. Elin ḳaldurup (2) **emīrū’l-mü’mīnīn** ‘Alī’den kerrema’llāhu vechehu mu‘āvenet taleb itdi⁸. (3) Şol ḳadar du‘ā vü zārī itdiler ki cümle melā’ik-i muḳarrebīn ervāḥ-ı enbiyā (4) anlaruñçün cem‘ oldılar⁹ ve Ḥaḳ Te‘ālā ḥazretinüñ bārgāhına şefā‘ata tırdılar ve eyitdiler: (5) Ey Bār-ı Ḥudāyā bu ḥānedān-ı Resūl’uñ [S191^a] dostdārlarını¹⁰ ol zālimlerüñ elinden sen (6) ḥalāş

¹ yaḥnī: ya‘nī İ

² yine: gine İ

³ şöyle: -S

⁴ maḥbesde: ḥabsdan İ

⁵ be-ğāyet: ğāyet S

⁶ yüreklerin: gönüllerin İ

⁷ urup: şorup İ

⁸ taleb itdi: diledi İ

⁹ cem‘ oldılar: -İ

¹⁰ dostdārlarını: dostlarını İ

eyle. Hâk Te‘ālā anlaruñ du‘âsın müstecâb itdi. Anlar dağı (7) zindânda ve du‘âda ve zârda ħ̣āba vardılar. Vâkı‘ âlarında gördiler (8) ki nâ-gâh zindânda bir nūr zâhir ü bâhir oldı. Üç şahş (9) görindi. Ol üç şahşuñ birisi Muştâfâ ‘aleyhi’s-salatu ve’s-selâm (10) idi ve birisi emîrû’l-mü’mînîn ‘Alî kerrema’llâhu vechehu ve birisi (11) Şüreyh’ di ki Kâdî’nüñ atasıdur rahmetu’llâhi ‘aleyh. Hâzret-i Resûl¹ ‘aleyhi’s-selâm (12) mâh-ı tamâm gibi önlerince gelürdi. Anuñ ardınca (13) anlar dağı gelürdi tâ bu üçünüñ başı üzerine² peygamber ‘aleyhi’s-selâm (14) lutf yüzinden geldiler. Selâm virüp Muhtâr’a eyitdi: (15) Ey benüm akrabâmuñ ferzendi çok ħaţâlar itdün deryâ cânverlerine kim (16) günâhları yogdı ve Hâk Te‘ālā’nuñ³ maĥlûkıdur ve zulmıla ‘avretlerini (17) ve oĥlanlarını amân virmeyüp⁴ depeledün. Bârî Te‘ālā hâzretleri⁵ (18) revâ görmedi. Bu çekdüĥüñ belıyyât anuñ mükâfâtıdur ve senüñ (19) kârüñüñ vâsitâsıyla yârânüñ bile giriftâr tûrurlar ve senüñ atañ (20) bizüm ĥânedânumuzuñ yârânlarındandır. Ammâ sen bizüm muĥıbbümüzsın. Ėam yime⁶ ve ĥuşsa (21) çekme ki sen bu belıyyâtdan ĥalâş bulursın. Muhtâr eyitdi: Yâ Resûlu’llâh

[İ196^a]

(1) tevbe itdüm ki min-ba‘d henüz ben diri olam⁷ nâ-ĥâk yire ĥıç vüçüd (2) depelemeyem ve dağı siz bilürsiz ki atamdan bîzârem ki bu sebeb ile ki (3) sizün evlâduñuza yaramaz itmışdür. Peygamber ‘aleyhi’s-selâm Muhtâr’uñ (4) bu ĥüftârından tebessüm itdi. Şöyle ki mübârek dendânınuñ nûrı (5) tâbân oldı. Şüreyh dağı oĥlı Kâdî⁸ önine gelüp yüzün (6) gözin öpdı ve kenâra çekdi. Zâr zâr ağladı ve eyitdi: Ey⁹ (7) benüm ferzend-i ‘azîzüm yoluñdan çıkduñ ve yaramaz revişle kendüñi (8) depeledün ve hevâ-yı ‘aşķa [S191^b] düşdüñ. Hevâsını fazluñdan ve ‘ilmüñden¹⁰ (9) ĥayâ itmez misin ve ‘âlemde seyâĥat itmez misin. Lâ-cerem bunuñ gibi belâyâ (10) giriftâr olduñ. Bunı¹¹ diyüp tûrı gelüp nâ-bedîd oldılar. (11) Anlar dağı şabâĥ olıcaķ uyĥudan uyandılar. Üç dağı gördükleri (12) düşleri birbiriyle söyleşüp ĥalâşa

¹ Resûl: -İ

² üzerine: -İ

³ Te‘ālā’nuñ: ĥâzretinüñ İ

⁴ amân virmeyüp: bî-amân S

⁵ ĥâzretleri: -S

⁶ yime: -İ

⁷ henüz ben diri olam: ben bir diri öldürmeyem İ

⁸ Kâdî: -İ

⁹ ey: -İ

¹⁰ ‘ilmüñden: ‘amelinden İ

¹¹ bunı: -S

ümizvār oldılar ve rāvī (13) şöyle rivāyet ider ki Būcāl-ı dīv-i merdüm-ğora haber eyle¹ (14) oldı ki kilim-güşlar pādīşāhını depelediler. Būcāl-i dīvüñ elli biñ (15) nefer merdüm-ğor-ı² siyāh sipāhı var idi. Her birinüñ kāmety yüce³ çenār-ı (16) dırahta beñzerdi ve cesāmeti aña göre idi. Būcāl şāh buyurdı (17) tā cümle sipāhı süvār oldılar. Gelüp kilim-güşlar (18) şāhınüñ hışārını⁴ ve şehrini hışār itdiler tā ki kilim-güşlar (19) şāhınüñ oğlu Kebūk ile ceng eyleyeler ve eyitdiler tā bu sâ‘at dek (20) atañla biz ‘ahd idişüp tırurduk ki dünyāda diri olduğça (21) bize baş ħarācın virürdi. Ol sebebdan ötür⁵ biz anuñ şehrini

[196^b]

(1) ħarāb itmezdük. Ammā şimdi ol dünyādan gitdi. Ol⁶ şehir bizümdür. (2) Ey Kebūk tiz ol şehri bize ışmarla ve sen taşra çık. İştüdük ki (3) Ĥamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib’üñ hışımlarından iki kişi giriftār (4) itmişsin. Anları dañı bizüm elümüze viresin ki Ĥamza bizüm atamız ve anamız⁷ (5) ve ħarındaşumuzu depelemişdür ve dükeli mülkümüze āteş virmişdür⁸. (6) Sen anlar ile şehri baña vir. Yürü, başuñ ħaydın gör, didi. (7) Kebūk dañı oğlandı ve başında yigitlik ħurūrı var idi. (8) Çün bu sözleri işitdi gör ki ne iş itdi. Ġazaba (9) gelüp leşkerini ārāste kıldı ve kendüzini ālāt-ı (10) ħarba⁹ cengle pīrāste kıldı ve āheng-i ceng eyledi. Yürüdi (11) tā der-i¹⁰ dervāzeyi açdılar ve şehrden [S192^a] taşra çıkdılar. Būcāl’uñ leşkerine (12) muḳābil oldılar. Būcāl-i dīv-i merdüm-ğor çün Kebūk’uñ yüzün (13) gördi. Ķahķaha ile güldi ve rāvī şöyle¹¹ rivāyet (14) ider ki Būcāl’uñ yigirmi arış ħadd¹² u kāmety var idi (15) ve cesāmeti dañı aña göre idi. Çün segirdeydi (16) yügrük atı yeterdi ve tıtarı ve elinde balıķ dışından dört (17) yüz batman bir ħurzi şöyle şıķletı var idi ki (18) bir ‘araba çekmezdi. Çün Kebūk’la Būcāl birbirine ħavāle (19) düşdiler. Kebūk Būcāl’a

¹ eyle: -S

² ħor-ı: -S

³ yüce: -İ

⁴ hışārını: -S

⁵ ötür: -S

⁶ ol: -S

⁷ anamız: -S

⁸ virmişdür: urdı S

⁹ ħarba: -S

¹⁰ der-i: -İ

¹¹ şöyle: -S

¹² ħadd: -S

hamle itdi. Gürzin Būcāl'a havāle¹ (20) eyledi. Būcāl elin uzadup Kebūk'uñ gürzin havāda tutdı (21) dağı Kebūk aña çöpce görünmedi. Nā-gāh Kebūk'uñ üzerine geldi

[İ197^a]

(1) ve diledi ki tuta. Kebūk atına tāziyāne urdı ki Būcāl'uñ² (2) öñinden kaçadı. Būcāl şır peleng gibi Kebūk'uñ³ pāyince (3) gitdi. Gör ki n'itdi? Gürz-i girānın⁴ başı üzerine (4) çevürüp başına eyle urdı ki atıyla donıyla⁵ hurd u mürd oldu. (5) Kebūk'uñ 'askeri çün bu hāli böyle gördiler. Cümlesi (6) karar idemeyüp firār ihtiyār itdiler. Şehre girüp (7) der-i dervāzeyi muhkem bağladılar. **Rāvī şöyle⁶ rivāyet ider** (8) **ki** ol şehrūñ der⁷ ü dīvārı gāyet muhkem idi. Kilim-güşlar (9) leşkeri Riyāse-i duşterūñ öñine geldiler. Saltanat (10) təcini başına urup tahta geçürdiler. Derhāl duşter buyurdı, (11) Muhtār ve Qādī ve Sa'd'ı veyl zindānından çıkardılar, getürdiler. (12) Çün hāzır oldılar. Anları bu vechle gördi. Cümle ağladılar ki cerāhatları koçmışdı, kurdlanmışdı⁸. Çün Riyāse'nūñ gözi Muhtār'uñ yüzine (13) tuş oldu. Hemān-dem medhūş oldu. Yine kendüye (14) gelicek derhāl buyurdı. On nefer tabīb ve haccām u cerrāh (15) getürdiler. [S192^b] Riyāse eyitdi: Ey üstādlar bu üç nefer şahşsa (16) mu'ālece eyleñ. Anlar dağı buyurdılar. Tiz⁹ süd getürdiler. (17) Tekrār yuyup ve cerāhatlarına mūm rūğan urdılar. Üzerlerine (18) merhem kodılar¹⁰. Muhkem bağladılar ve laṭif gıdālar virdiler tā kırk (19) gün envā'-ı ni'metle beslediler. Būcāl dağı leşkeriyle şehri (20) hişār idüp tururdu. Der-i dervāze hod muhkem bağlu idi. (21) Çün kırk tamām¹¹ gün tamām oldu¹². Muhtār ve Qādī ve Sa'd-ı¹³ Mısrī

¹ havāle: -İ

² Būcāl'uñ: Kebūk'uñ S

³ Kebūk'uñ: -S

⁴ girānın: -İ

⁵ donıyla: -S

⁶ şöyle: -S

⁷ der: -İ

⁸ oldılar. Anları bu vechle gördi. Cümle ağladılar ki cerāhatları koçmışdı, kurdlanmışdı: itdiler İ

⁹ tiz: -S

¹⁰ kodılar: urdılar İ

¹¹ tamām: -S

¹² oldu: -S

¹³ Sa'd-ı: -S

[İ197^b]

(1) ten-dürüst oldılar. Anları hāmmāma iledüp yudılar ve fāhır libāslar (2) giydürüp Riyāse'nün öñine getürdiler. Ammā dağı sīmālarında (3) za'f eşeri var idi. Riyāse buyurdi. Bir ay dağı tīmār itdiler. (4) Muhtār-ı dil-āver dağı ezelkiden dağı ziyāde¹ bihter oldı. Şöyle ki (5) gören şir-i ner görürdi² ve şanurdi. **Güyendegān-ı hikāyet** (6) şöyle³ rivāyet ider ki Muhtār be-gāyet⁴ hūb-ṭal' at civāndı ve henüz (7) nev-ḥaṭṭ idi. Mevzūn-ḳadd u lāle-ḥadd idi. Şekl-i şemā'iline her kişi (8) mā'il idi ve Ḳāḍī dağı eyle idi. Riyāse Muhtār'a ṭama' itdi ve eyitdi: (9) Ey pehlevān bu⁵ leşkeri şehrumüz üzerinden⁶ def' ide bilürseñ bu vilāyetün (10) saltanatı senün olsun ve ben senün 'avretün olayın. Muhtār eyitdi: (11) Baña tır ü kemān u şemşir-i perrān gerek. Riyāse buyurdi. Muhtār'ün (12) atını ve Ḳāḍī'nün ḳatırını getürdiler. Muhtār be-gāyet hurrem oldı. (13) Tır ü kemānın ve şemşir-i perrānın ve zırhın ki Cemşid ḳal' asından (14) çıkmışdı. Cümlesin getürdiler. Muhtār-ı cigerdār beş yüz okı (15) demürleyüp şandūḳlara ḳoydı ve dağı beş yaya zih virüp (16) terkeşine⁷ ḳoydı. Bir yedek getürüp şandūḳları aña yükletdi (17) ve kendü dağı zırhın giyüp ālāt-ı harbla kendüzini (18) ārāste vü pīrāste⁸ ḳıldı ve rikāba ḳadem ḳoyup süvār oldı (19) ve buyurdi. Cümle leşker siyāh-pūş [S193^a] olup atlarına süvār oldılar. (20) Muhtār eyitdi ki ḳaçan kim ben ṭaşra çıḳuñ diyem siz hemān-dem (21) çıḳasız. Bunı⁹ diyüp Sa'd'ı dağı süvār eyledi¹⁰ ve yedegi eline virdi

[İ198^a]

(1) dağı ikisi şehirden ṭaşra çıḳdılar. Varup Būcāl'a berāber oldılar. (2) Būcāl naḳar idüp Muhtār'ı gördi. Çaḡırup eyitdi: Ey (3) şahş sen ne yirdensin ki bu ḳavme beñzemezsin ve bu diyāra ne (4) kāra gelüp ṭurursın. Muhtār eyitdi: Ben 'Abdü'l-muṭṭalib'ün (5) ḥışmıyam ve senün ḥaşmuñam ki sen ṭaleb itmişsin. Üşde geldüm.

¹ ziyāde: -S

² görürdi: -S

³ şöyle: -İ

⁴ be-gāyet: -İ

⁵ bu: -S

⁶ üzerinden: -İ

⁷ terkeşine: kemānına İ

⁸ pīrāste: -S

⁹ bunı: -S

¹⁰ eyledi: idüp S

(6) Būcāl be-ğāyet Һurrem olup eyitdi: Ey A‘rābīler siz¹ kimlersiz ki (7) benüm yüzüme karşı tīg çekersiz. Siz² ne Һuvvetle ve ne tehevvrile (8) benüm cengüme geldüñüz? Şimdi bir kemter bendeye diyeyin sizi Һutup (9) bende çeksün ve pāre pāre idüp loҺma loҺma yisün, didi³. Döndi⁴, bir süvāra (10) eyitdi: Var şunu Һut, getür. Süvār, MuҺtār’uñ cengine āheng idicek (11) MuҺtār süvāruñ sīnesine bir oҺ şöyle⁵ urdı ki arҺasından Һıkdı. (12) Anlar hergiz oҺ yay cengin görmemişlerdi. Būcāl şāhuñ süvārından (13) bir siyāh daҺı meydāna girdi. MuҺtār kemānın çekmişdi. Ol⁶ siyāhuñ (14) göbegine urdı, arҺasından Һıkdı. Siyāh adımın adamadın depesi (15) üzerine Һenār dıraҺtı gibi yıkdı. Cān virdi. Buncılayın bir bir (16) geldiler. MuҺtār elinde öldiler, tā yigirmi beş siyāhı depeledi. Būcāl bu hāli (17) görüp ğāyetde ğazaba geldi. Bir yüce Һenār dıraҺtı gibi Һadla (18) meydāna girdi. Riyāse Һışār burcından naҺar iderdi. (19) MuҺtār-ı dil-āverüñ ‘aşkı bir iken biñ oldı. Āferīnler idüp taҺsinler (20) getürürdi. Һādī daҺı Һışār üstinde oturup⁷ En‘ām süresin (21) oҺuyup MuҺtār’uñ üzerine üfürürdi. Bu Һarafdan Būcāl

[İ198^b]

(1) [S193^b] MuҺtār’a yaҺın geldi. Gürz-i girānın başı üzerine Һevürüp MuҺtār’a Һavāle (2) itdi. MuҺtār eger üzerine yetdi tā gürz geçicek kendüye eyitdi⁸: Bu sā‘ at bu⁹ (3) benüm atumı öldürür diyüp atından aşāa inüp ca‘besin (4) öñine Һoyup dizin yire Һodı. Yanına oҺların döküp (5) ve yayın eline aldı ve bülend āvāzla Būcāl’a eyitdi: Üşde ben piyāde (6) oldum. Sen daҺı piyāde ol. Göreyin n’eylersin, diyüp Һāne-i kemāna (7) oҺ Һodı. Һeküp naҺar-ı şavābla ol oҺı pertāb itdi ve tīr (8) ҺoҺundı. İllā Būcāl’uñ sīnesine aşlā te’sīr itmedi. MuҺtār bir oҺ (9) daҺı atdı. Ol daҺı geçmedi. Buncılayın Һuramaz atardı. Aşlā ol¹⁰ dīv-i (10) mel‘ūna kār itmezdi. Būcāl eyitdi: Ey MuҺtār sen beni oҺla (11) öldüremezsın. Ammā ğayrı silāҺla bilmezın. MuҺtār ‘acebe Һaldı. (12) OҺların terkeşine Һoyup yanına bağladı ve atına süvār olup (13) Būcāl-i dīvüñ dā’iresine devr itmege başladı. AҺarpuş gürzin (14) eline alup

¹ siz: -S

² siz: -S

³ didi: -S

⁴ döndi: -İ

⁵ şöyle: eyle İ

⁶ ol: -S

⁷ oturup: -S

⁸ eyitdi: -S

⁹ bu: -İ

¹⁰ ol: -İ

Būcāl'ıñ kitfine bir gürz eyle urdı ki eger ıağa (15) uraydı ıağ tūrāb olaydı¹. Aşlā bir kılı kırmadı. Muhtār (16) pey-ā-pey ıamle idüp gürzile urdı. Hıç aña kār (17) itmezdi tā on gürz urdı. Būcāl-i dīv dağı Muhtār'a ıamle (18) itdi. Muhtār yine atından inüp ıamle itdi. Piyāde oldı². (19) Ol dīv-i mel' ūna ıamle idüp hıç eşer itmedi ve ıamle idüp (20) ıurmayup ururdı, tā on gürz dağı urdı. Hıç aña³ (21) biri dağı te'sşir itmedi. Būcāl dağı Muhtār'a ıamle itdi. Muhtār vehm itdi.

[199^a]

(1) Hemān kemāna ok kōdı. Hağ celle ve 'alā ıazretini yād itdi. Ol du'āyı (2) ki peygamber 'aleyhi's-selām vākı'āsından öğretmişdi. Okudı ve kemānı (3) çeküp kirişi tā būnāgūşına getürdi. Būcāl [S194^a] çün anı gördi (4) kōrkdı. Andan yelmege başladı. Muhtār çün anı gördi, atını Sa'd'a (5) virüp Būcāl-i dīvūñ pāyine düşdi. Yetişüp Būcāl'a gürzin (6) ıavāle itdi. Būcāl yirinden sıçradı tā gürzi red itdi. Andan (7) şöıra ol dağı gürz-i girānın başı üzerine çevürüp diledi ki Muhtār'a (8) ura. Muhtār-ı dil-āver dağı kemānın çekmişdi. Nazar-ı şavābla (9) tırini pertāb itdi. Tır dağı ıoğunup Būcāl'ıñ eli arkasına ıoğunup (10) geçdi. Gürzi şapına şaplandı. Būcāl diledi ki gürzi elinden (11) bırağa, bırağamadı ki eli gürzile yapışmışdı⁴. Elinūñ derdinden bir dağı (12) na'ra urup Muhtār'ıñ üzerine yürüdi. Peleng gibi segirdüp (13) Muhtār'a yetdi. Diledi ki elin uzada⁵ Muhtār eli altından rūbāh gibi çıkup (14) meydān başına vardı. Būcāl dağı mest pıl gibi Muhtār'ıñ ardına düşdi. (15) Elinūñ derdinden na'ralar urup feryādlar eyledi. Şöyle ıışmından ağzından (16) siyāh tütünler çıkardı. Muhtār dağı t̄aziden⁶ dilki kaçır gibi Būcāl'ıñ (17) dā'iresin dilki gibi⁷ devr iderdi. Būcāl dağı cerāhatı derdinden feryād (18) idüp Muhtār'ı kovalardı. Çarğ gibi meydān içinde dönerlerdi. (19) Şad hezār er 'avret ıışārdan temāşa iderlerdi. Riyāse-i māh- (20) ruşār burc üzerinden seyr iderdi. Kāşki Muhtār bu cengi (21) itmeseydi. Atam gibi başın ıarācın virüp düşmeni üzerümüzden

¹ tūrāb olaydı: yıkılaydı S

² oldı: -S

³ aña: -S

⁴ yapışmışdı: bitişmedi İ

⁵ elin uzada: ura S

⁶ t̄aziden: itden S

⁷ dilki gibi: -İ

[İ199^b]

(1) gidereydük dirdi. Kāḍī daḥı sūre-i En‘ām’ı okuyup peygamber (2) ‘aleyhi’s-selāmdan ve emīrū’l-mü ‘minin ‘Alī’den kerrema’llāhu vechehu mu‘āvenet (3) taleb idirdi. Bunlar bunda iken Muḥtār fırsat buldı. Hāne-i (4) kemāna ok ḳodı. Nişāna pertāb itdi. [S194^b] Ok Būcāl’uñ ayağına (5) ṭoḳunup ṭopuḳından¹ ḳıḳdı. Būcāl ayağın yirden ḳaldurdı. (6) Ok ayağında şalını ḳaldı. Eli derdin unudup bu kerre ayağı (7) derdine düşdi². Feryād u fiğāna başladı. Yir üzerine (8) şöyle düşdi ki cezīre cünbişe geldi. Elin ayağı üstine (9) ḳoyup feryād idirdi ve eyidürdi ki ey civān ben bunuñ gibi ceng³ (10) itmezin. Girü dön, benüm senüñle hıç⁴ cengüm⁵ yoḳdur. Muḥtār (11) güldi ve cümle anda⁶ temāşā eyleyenler⁷ ḳahḳaha ile güldiler (12) tā anlar bu gülüşmekde iken Muḥtār yegāne kemāna ok ḳoyup nişāna (13) pertāb itdi. Būcāl’uñ ayağına⁸ ok şöyle doḳundı ki (14) yelegine dek gömüldi. Būcāl derdmend yine feryād u na‘ra⁹ itdi. Eyitdi: (15) Ey civān saña dimedüm mi benüm senüñle cengüm¹⁰ yoḳdur. Muḥtār tiğ-i ābdārın (16) ‘uryān idüp Būcāl’uñ üzerine geldi. Boynına bir tiğ (17) eyle¹¹ urdı ki başı on adım yir¹² miḳdārı yuvalandı. Andan (18) soñra varup atına süvār oldı ve buyurdı tā cümle kilīm-güşlar (19) leşkeri şehrden taşra ḳıḳdılar. Būcāl’uñ leşkeri çün Būcāl (20) öldügin gördiler, ḳarār idemeyüp firārı ihtiyār itdiler. (21) Muḥtār-ı dil-āverle kilīm-güşlar leşkeri ardlarına girdiler. Ḳurdılar

[İ200^a]

(1) keçi sürüsin ḳovar gibi anlar daḥı ḳurtdan keçi sürüsü ürker (2) gibi ürkerlerdi. Muḥtār-ı dil-āver çün şīr-i ner ‘aḳablerince segirdürdi. (3) Kimin düşürüp ve kimin mecrūḥ idirdi ve kimin depeleyüp (4) giderdi. Yürürken¹³ deryā kenārına geldi. Kilīm-güşlar (5) daḥı Muḥtār’uñ ardınca gelürlerdi. Anlar ki mecrūḥları (6)

¹ ṭopuḳından: ṭabanından S

² düşdi: -S

³ ceng: -İ

⁴ hıç: -S

⁵ cengüm: kārüm İ

⁶ anda: -S

⁷ eyleyenler: idenler İ

⁸ ayağına: oyluğına İ

⁹ na‘ra: nefr İ

¹⁰ cengüm: kārüm S

¹¹ eyle: -S

¹² yir: -S

¹³ yürürken: -İ

depelerlerdi tā cümlesini katl itdiler¹. Şöyle ki biri diri (7) [S195^a] kalmadı. Muhtâr-ı dil-âver çün² deryâ kenârına bir miqdâr gitdi. (8) Bir merd-i siyâh gördi. Meger Bücâl'ün küçük birâderiydi. Muhtâr anı³ (9) göricek kaçdı. Gemiye girdi ve geminün bâdbânın açup (10) deryâ yüzine revâne oldı. Muhtâr-ı dil-âver⁴ eyitdi: Ey⁵ dirîğ ki bu nâbe-kâr (11) benüm elümden halâş buldı diyüp hâne-i kemâna oğ kodı. (12) Şaşt-ı dürüstle⁶ çeküp nazar-ı şavâbla tîri nişâna pertâb idüp (13) atdı. Siyâhuñ kafasına dokundı ve gemi dağı biraz gitmişdi. Şöyle (14) dokundı ki ağzından taşra çıkdı ve geminün içinde düşüp⁷ cân teslim (15) itdi. Muhtâr girü döndi. Şehre geldi. Anda⁸ olan cümle⁹ halâyık (16) Muhtâr'a âferînler itdiler ve taşsinler didiler¹⁰. Riyâse buyurdi. Hezâr (17) teşrîf ve hezâr hemyân dînâr getürdiler. Muhtâr'a nişâr¹¹ itdiler (18) ve 'özrlr diledi ve eyitdi¹²: Ben dağı ve mülküm ve cümle şehir ü vilâyet senün ammâ (19) ol siyâhlar cezîresinde şimdi¹³ hiç kimesne diri kalmadı¹⁴ (20) ve anda şol kadar¹⁵ mülk ü hazîne ü genc ü define vardur ki vaşf olunmaz (21) didi¹⁶. Ol cezîreden yüz ferseng yir yürürseñ bir cezîreye dağı varılır¹⁷.

[İ200^b]

(1) Ol cezîrede Bücâl'ün bir qarındaşı olur. Anuñ adına Kurâs-ı dîv (2) dirler. Anuñ dağı elli biñ nefer¹⁸ dîv anuñ¹⁹ fermânında tûrurlar. Her birinün kâmeti (3) çenâr dırağtına beñzerdi ve cesâmeti dağı aña göre idi. (4) Ol²⁰ Kurâs bir pehlevândur. Rûy-ı zemînde anuñ gibi bir²¹ pehlevân (5) olmaz. Tiğ-zenlikde ve nîze-bâzlıkda

¹ katl itdiler: katle getürdiler İ

² çün: -S

³ anı: -S

⁴ dil-âver: -S

⁵ ey: -İ

⁶ şaşt-ı dürüstle: -S

⁷ düşüp: -İ

⁸ anda: şehirde S

⁹ cümle: -S

¹⁰ taşsinler didiler: -S

¹¹ nişâr: işâr S

¹² eyitdi: -İ

¹³ şimdi: -S

¹⁴ kalmadı: kalmadı didi İ

¹⁵ kadar: deñlü S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ varılır: vardur İ

¹⁸ nefer: -İ

¹⁹ anuñ: -S

²⁰ ol: ammâ İ

²¹ bir: -S

mümtâzdur. Şöyle ki (6) bu haber kulağına girürse derhâl gelür. Mālî ve hâzâ'ini alur ve dahı (7) birâderi kanıçün bizüm üzerümüze cenge âheng eyler¹ ve bir baħrî atı (8) vardur ki cüssede tağa beñzer ve rûy-ı zemînde çeşm-i âdemî (9) anuñ gibi at görmemişdür. Muhtâr çün bu sözleri Riyâse'den işitdi. (10) Giribân-ı tefekkürî başına çeküp bir zamân endîşe eyledi. Andan sonra (11) başın kaldurup bülend [S195^b] âvâz ile eyitdi: Ben hemîn-sâ'at giderin. (12) Anda olan māl u menālî² gemilere koyup getirürin. Eger³ Kurâs dahı (13) birâderi kanıçün gelürse cevâb virürin. Bunı didi, andan⁴ sonra (14) kendünün atını ve Kâdî'nün kaçıını ve Sa'd'ı gemiye koyup (15) yüz nefer kilim-güşla gemiye⁵ girüp bâdbân açup siyâhlar ceziresinden (16) yaña revâne oldılar. Ol siyâhların 'avretleri ve oğlanları (17) erlerine olan vâkı'adan habîr degüllerdi. Gâfil oturlardı. (18) Birbirine eyidürlerdi ki bizüm erlerümüz ne yire gitdiler. 'Acebâ (19) ne oldılar. Ammâ⁶ Muhtâr'la Kâdî ve Sa'd-ı Mısrî yüz nefer kilim-güşla (20) bu cezireye geldiler. Ol siyâhların 'avretleri bunları (21) görüp eyitdiler kim Bücâl geldi. Bunlar kenâra gelüp taşra çıktılar.

[İ201^a]

(1) Ol⁷ 'avretlere eyitdiler. Bücâl, kilim-güşlar pâdişâhının kızın aldı. (2) 'Avret idindi ve bizi bunda gönderdi ki hâzîne alup aña iledevüz. (3) Muhtâr 'ahd itmişdi ki hiç bî-günâh kimesneyi öldürmeye. Yoksa (4) anda olan cümle 'avretleri ve oğlanları depelerdi. Ammâ⁸ çün ol 'avretler (5) bu⁹ haberi işitdiler. Muhtâr'la her kim var ise Bücâl-i dîvün (6) serâyına iletdiler. Muhtâr'la Kâdî ve Sa'd-ı Mısrî gördiler, bir serâydur ki (7) binâlar yapmışlar hiç bir¹⁰ üstâd görmedi ve içinde dört dâne Süleymânî (8) şuffeler gördiler 'ayyûka çıkmış ve her şuffe üzerinde bir zerrîn (9) taht kurulmuş. Cevâhirle muraşsa' cā-be-cā yevâķitle muşanna' Muhtâr ile (10) Kâdî ve Sa'd-ı Mısrî hâzîneye girdiler. Gördiler¹¹, şol kadar sîm (11) ü zer ü cevâhir ü la'l

¹ eyler: ider S

² menālî: -S

³ eger: -S

⁴ andan: -S

⁵ gemiye: -İ

⁶ ammâ: -İ

⁷ ol: -S

⁸ ammâ: -İ

⁹ bu: ol İ

¹⁰ hiç bir: -S

¹¹ gördiler: -S

u yāḳūt u firūze gördiler ki eger (12) cümlesin dünyāya getürelerdi cümle cihān ḥalkı ḡanī olurlardı ve (13) ‘ālemde hīç dervīş ḳalmazdı. Muḥtār ta‘accüb idüp Ḳāḏī’ye eyitdi: (14) Bu siyāhlar bu ḳadar ni‘meti ne yirden cem‘ eylediler. Kilīm-gūşlar (15) eyitdiler ki ḡālibā iki yüz yıldur [S196^a] yāḥūd¹ daḥı ziyādedür ki (16) bu siyāhlar cihānı ser-te-ser² geşt idüp anda cem‘ iderlerdi. Her (17) yıl dört kerre bizüm pādişāhumuzdan ḥarāc alurlardı. (18) Bu sā‘at dek elli yıl oldı tā Ḥamza-i ‘Abdü’l-muḥtālib ve Sa‘d-ı Vaḳḳāş (19) emīrle bu maḳāma yetişeli. İnşāf itmek gerekdür ki (20) anlar taḳşir itmediler³ ve bu siyāhların atasını güreşmekde başdı ve başını (21) kesdi. Bunuñ birāderi var idi. Hezār-bār andan merdānerekdi.

[İ201^b]

(1) Anı daḥı güreşmekde başdı ve başını kesdi. Beş biñ nefer miḳdārı bu siyāhlardan helāk eylediler ve iki biñ nefer miḳdārı⁴ diri (2) ḳaldılar. Anlar daḥı eṭrāf-ı ‘āleme perişān oldılar. Bu Kurās, Būcāl’uñ küçüḳ (3) ḳarındaşıydı ve Ḥamza’nuñ elinden hezār ḥile ile ḳurtuldı ki deryāya ḳaçmış (4) idi ve Sa‘d-ı⁵ Vaḳḳāş emīr ol siyāhların ‘aḳabince gidüp tırle nicesin daḥı (5) öldürdi. Ammā māl u sīm ü zer hīç almadılar ve iltifāt itmediler⁶. İllā eyü (6) silāḥ gördiler aldılar. Andan şoñra Muḥtār efkāra vardı. Andan (7) eyü maşlaḥat görmedi ki Kurās birāderi Būcāl’uñ vāḳı‘asından (8) ḥaberdār olursa gelür bizüm ile ceng eyler⁷. İşümüz daḥı uzar ve siz⁸ daḥı (9) şimdi⁹ kilīm-gūşlardan ırāḳ düşdüñüz. Maşlaḥat oldur ki (10) başuñuz ḳaydın görüp cinsüñüze varasız diyüp siyāhlar ceziresine (11) gitdi. La‘ldan ve yāḳūtdan ve dürer-i ḡurerden ve cevherden¹⁰ ve eyü cāmelerden (12) ve eyü silāḥlardan diledüḡi ḳadar aldı. Yine yirinde bī-ḥad ḳaldı. (13) Ḥudāvend-i aḥbār şöyle eyidür ki ol cezire-i siyāhānda pādişāh-ı (14) māziden şol ḳadar silāḥ vardur ki vaşf itmek olmaz. Muḥtār ol (15) silāḥlardan gözine eyü geleni alup getürdi. Bir gemi ṭoldurdi ve (16) Maḡrib cānibine ‘azm itdi. Andan şoñra [S196^b] kilīm-gūşlara eyitdi: Siz gine (17) dönüñ, varuñ. Riyāse’ye eyidüñ. Biz başumuz ḳaydın gördük ve gitdük. (18) Bu ḳalan bī-

¹ yāḥūd: yā S

² ser-te-ser: -İ

³ itmediler: eylemediler İ

⁴ bu siyāhlardan helāk eylediler ve iki biñ nefer miḳdārı: -İ

⁵ Sa‘d-ı: -İ

⁶ itmediler: eylemediler İ

⁷ eyler: ulaşur S

⁸ siz: -İ

⁹ şimdi: -S

¹⁰ cevherden: -S

şümār māl u genci size bağışladuḡ ve bu cezīrede şol ḡadar māl¹ u (19) genc ḡaldı ki cemī^c yir yüzinüñ ḡarācından ziyāde idi, virdük aña ki (20) bizi ḡalāş eyledi ve biz daḡı düşmenini depeledük ve ḡazīne-i siyāhān (21) aña bağışladuḡ. Bunı² diyüp daḡı gemiye girdiler. Maḡrib yolına ^cazm itdiler.

[İ202^a]

(1) Kilīm-güşlar çün bu sözi işitdiler feryād eylediler ve eyitdiler³: Biz pādīşāha ne cevāb (2) virelüm. Her-çend şefā^c at ile yaḡaların çāk⁴ idüp ḡāke düşdiler. Muḡtār (3) ve Ḳāḡī ve Sa^c d anlaruñ şefā^c atın ḡabül itmeyüp eyitdiler ki biz Maḡrib'e giderüz. (4) Andan Muḡtār buyurđı. Bādbān açup Maḡrib cānibine revāne oldılar. (5) Ol deryā-yı bī-pāyānuñ yüzinde iki ay miḡdārı tamām gemi murḡ-āb (6) gibi ḡanat açup uçup gitdi. Nā-gāh bir seḡergāh⁵ şehr-i Endülise yetiştiler. (7) Çün limonına girdiler. Gemiden taşra çıḡdılar. Gördiler, bir şehr-i mu^cazzam (8) ḡavzları ve bāḡçeleri çün bāḡ-ı İrem. İçi bir ḡalaba ne Şām'a beñzer (9) ve ne Ḥaleb'e ve dā'iresi ḡiḡār burūcı bī-şümār. Bir ḡarafı berre bir ḡarafı (10) baḡra ve bir ḡarafı⁶ kūh-şār idi. Havası laḡif ve ḡalkı ḡarīf. Ol⁷ ḡiḡāruñ (11) ṡul u ^carzı elli fersengden ziyāde idi. Ammā ḡavāzı^c ı ṡavābı^c ı ve levāḡıḡı ve (12) vilāyeti biñ fersengden ziyāde idi ve bir ^cādil u fāzıl⁸ pādīşāhı (13) var idi. Adına Ḳaylāfe⁹ eyidürlerdi. Çün Muḡtār'ın gemisi kenāra (14) geldi. Limonuñ müvekkelleri geldiler. Bunlara nevāziş eylediler. Muḡtār şehre (15) girdi. Ortasında bir ḡüb serāy gibi evi kirāya tutup cümle (16) esbābın anda getürdi. Ol māl u ni^c meti anda bir hefte miḡdārı (17) kendüleri āsāyiş gösterdiler. Bu üçü ol şehride sākin (18) oldılar. Bu¹⁰ ḡışsa bu yirde ḡaldı. Andan¹¹ yine gelevüz, beyān idevüz. (19) Ḥikāyeti bir yirden daḡı [S197^a] işit söyleyelüm. **Faḡl-ı**¹² **dīḡer** (20) Ebū Ḥafş-ı Kūfī rivāyet ider. Ḥalīfe ḡatında eydür: Güyendegān-ı (21) ḡikāyet şöyle rivāyet iderler ki Yūsuf-ı Ḥaccāc ol zamānda diyār-ı

¹ māl: -İ

² bunı: -S

³ eyitdiler: -İ

⁴ yaḡaların çāk: eylediler ricā İ

⁵ seḡergāh: seḡer S

⁶ bir ḡarafı: -İ

⁷ ol: -İ

⁸ fāzıl: bāzil S

⁹ Ḳaylāfe: Ḳaydāfe İ, S; Metnin ilerleyen bölümünde aynı şahıs için Ḳaylāfe ismi yazıldığından Ḳaylāfe tercih edildi.

¹⁰ bu: -İ

¹¹ andan: -S

¹² faḡl-ı: ḡışsa-i S

[İ202^b]

(1) ‘Arab’a pādīşāhdı. Anuñ zulmınıñ kıışsası ve guşsası ħod meşhūrdur. (2) Ammā ben daħı güneşden bir zerresini ve deñizden bir kaçre beyān ideyin. (3) Cümle zühhād u ‘ibād u ehl-i sādāt u ‘ulemā-yı kâ’ināt anuñ elinden (4) ‘āciz qalmışlardı ki Ĥālīķ’uñ ħalkı üzerine muħkem ħüccetler tutup (5) depelerdi. Eger bir kimesne bu kişı Fāṭıma oğlanlarındandır veyā ‘Alevī’dür (6) diyü zann itse idi ve yāḥūd āl-i Resūl’ı sever¹ diseydi anı daħı depelerdi. (7) Eger gümān itse ki fülān yirde Fāṭıma oğlanlarından bir kimesne var (8) dise varup anı helāk iderdi ve bir mevzı‘da bir ‘ābid veyā bir (9) zāhid veyā bir ‘ālim bulsalarđı amān virmeyp helāk iderlerdi (10) ve her yire ħaberler vardı ki tā ki sādātdan veyā anlaruñ muħiblerinden (11) bir kimesne bulalardı veyā bir yirde işidelerdi aña ħaber iderlerdi. (12) Ol daħı anı bulup depelerdi. Şöyle ki birisinüñ ħaberiñ (13) getürene vāfir ‘aṭālar iderdi, tek bir ‘Alevī öldüreydi. (14) Ol rüzgārda Yūsuf-ı Ĥaccāc’uñ maķāmı Vāsıṭa şehrinde (15) idi ve anda emīrū’l-mü’mīnīn ‘Alī kerrema’llāhu vechehu evlādından (16) bir pīr-i nūrānī var idi². Görenler nūr şanurđı. Anda³ Vāsıṭa şehrinde qalmışdı ki (17) şā’imū’d-dehr ü kâ’imū’l-leyl idi. Gice gündüz Ĥaccāc [bin] Yūsuf’dan (18) kōrkup firār iderdi. Vakitlerde bir vaķt⁴ Ĥaleb’e giderdi (19) ve Ĥaleb’den Kūfe’ye daħı giderdi ve Kūfe’den Başra cānibine daħı (20) giderdi. Ol pīr-i nūrānīnūñ adı Sa‘īd İbn Cübeyr idi. Dā’im işi ħayr idi. ‘Āmil ü ‘ālim ü fāzıl, veliyy-i⁵ muṭlaķ u maķbūl-ı Ĥaķ

[İ203^a]

(1) idi ve zühd, ‘ilm ile pīrāste ve şavm ħilmle ārāste emīr⁶ idi. (2) [S197^b] Rāvī şöyle⁷ rivāyet ider ki Yūsuf-ı Ĥaccāc⁸ (3) ol emīri ki vaşf itdük⁹ anuñ üzerine ādemler ħavāle kōmışdı ki (4) anı bir nev‘le şikār idüp katile getüre. Ol pīr-i¹⁰ emīr andan gürizān (5) olup her gice bir kōñşı evinde yaturdı ve pinhān olup (6) bu nā-ħoşluğla

¹ sever: -İ

² var idi: -S

³ görenler nūr şanurđı. Anda: -İ

⁴ bir vaķt: -İ

⁵ veliyy-i: -İ

⁶ emīr: -İ

⁷ şöyle: -S

⁸ Ĥaccāc: Ĥaccāc [bin] Yūsuf İ

⁹ itdük: eyledük S

¹⁰ pīr-i: -İ

rūzgārın geçürürdi. Yūsuf-ı Haccāc'ıñ şerrinden (7) anuñ¹ cānına geçmişti ve endişeler idüp eyidürdi ki ben bu ğam u ğuşşa (8) ile niçe bir kaçam. Bu vehm-i bīmle niçe bir zindeġānī idem. Meger (9) bir gün Yūsuf-ı Haccāc kendü işine meşġul idi. Anuñ işinden (10) ġāfil idi. Sa'īd bin Cübeyr Kūfe şehrinden Medīne-i Muḥammed 'aleyhi's-selām'a (11) kaçdı. Bir zamān piyāde yürüdi ve bir zamān daḡı süvār (12) yürüdi. Bu ṭarīķ üzre āheste āheste kırķ gün diyince² (13) Medīne-i Muḥammed'e yetiştı ve cān cānānına yetiştı. Be-ġāyet şāz³ (14) ḡurrem olup eyitdi: Benüm cānum bi-ḡamdili'llāh ki Medīne-i⁴ Muḥammed'e irdi (15) diyüp vardı. Ravza-i 'aleyhi's-selām'ı gördi⁵. Emīn olup (16) sākin oldı. İttifāk Yūsuf-ı Haccāc'ıñ cāsūslarından bir cāsūs (17) ḡaberdār oldı ki Sa'īd bin Cübeyr Medīne-i Muḥammed'e kaçdı. Hemān (18) Yūsuf-ı Haccāc'a ḡaber virdi ki Sa'īd bin Cübeyr kaçmış, Medīne'ye (19) gitmiş. Üseyd bin Münzir bin Nevfel bin 'Abdü'l-muṭṭalib daḡı Reşīde-i (20) 'Arab içün ḡurūc itmiş ki 'ālem sulṭānlarınuñ anuñ cemāl-i (21) cemāline hevesleri var idi ve Reşīde-i 'Arab'ıñ atasını ve ḡarındaşını

[İ203^b]

(1) ve 'ammüsini depelemiş ve Şeybān kavmi firār itmişdür ve Reşīde-i 'Arab'ı giriftār (2) itmiş tā oġlı Cüneyd'e 'avretlige vire ve beş biñ kırķ nefer leşker cem' eylemiş. (3) Eger hiç tınmazsañ memleketüñ elüñden çıkar ki Sa'īd bin Cübeyr daḡı (4) bu ḡālden ḡaberdār olup Medīne'ye firār eyledi. Yūsuf-ı Haccāc (5) bu sözleri cāsūsından çün işitdi ve ġuş⁶ kıldı. Hışm deryası (6) göñlinde cūş u ḡurūş kıldı. Ġāyet [S198^a] ġāzabından 'aķlı başından (7) gidüp dīvāne oldı. **Rāvī şöyle⁷ rivāyet ider ki** (8) mü'minlerden ve 'Alevī'den ḡānedān-ı Nebī'nüñ 'aleyhi's-selām muḡiblerinden (9) yedi yüz nefer kişinüñ şahşı⁸ giriftārında idi ve nice zamān idi ki (10) zindānda ve bend-i girānda idiler. Ol gün cümlesin zindāndan çıkarup (11) depeletdi. Çün anlarıñ depelemesinden fāriġ oldı. Bir yirde leşker (12) cem' itdiler. Andan Yūsuf-ı Haccāc ġılāz u şidād and içdi ki yir yüzinde (13) zürriyāt-ı 'Alī'nüñ neslinden bir kimesne ḡomayam. Dūkelini dūketmeyince (14) oturmayam. Bu yirden

¹ anuñ: -S

² diyince: dek S

³ şāz: -S

⁴ Medīne-i: -İ

⁵ gördi: -İ

⁶ işitdi ve ġuş: cūş S

⁷ şöyle: -S

⁸ şahşı: -İ

hemān-sā‘at leşker ‘arz itdiler. On biñ (15) nefer miqdārı süvār oldılar. Kūsın çaldurup Bağdād cānibine (16) revāne oldılar¹. Az müddetde Bağdād’a yetişüp kıondılar. Andan şoñra (17) her yire peykler virdi idi ki nice biñ nefer² cengī er³ cem‘ eyledi. Andan şoñra (18) Bağdād’dan çıkup şahrāya⁴ kıondılar **ve rāvī rivāyet ider ki** ol yirde (19) ki anuñ leşkeri ārām itmişdi. Bir gūristān kenārıydı. Bir nice (20) gün anda tevaqqūf eylediler tā⁵ cāsūs anlarıñ haberin her tarafa (21) yetiştürdi ki Yūsuf-ı Haccāc Medīne’den yaña müteveccih oldı⁶. Varup Ka‘be’nüñ evini ħarāb

[İ204^a]

(1) u⁷ yebāb⁸ idüp⁹ (2) berāber türāb eyleye ve hem Sa‘īd bin Cübeyr’i depeleye. Bu haber Hāşim beyābānına (3) yetişdi. Ehl-i ‘Arab’dan ve peygamber ‘aleyhi’s-selām aşķābından üç emīr- (4) zādeler anda vaţan idinmişlerdi. Biri Muĥammed bin İbrāhīm (5) bin¹⁰ Mālikü’l-Eşterī ve birisi daķı Mes‘ūd bin Ebū Bekr-i Şıddīķ idi ve biri (6) daķı Esed bin Kerb idi ve¹¹ ‘Amr Ma‘d-ı Kerb idi. (7) Bu zıkr olınan üç nefer¹² emīrūñ üç biñ nefer miqdārı¹³ süvārları (8) var idi. Birbiriyle meşveret iderlerdi¹⁴ kim Yūsuf-ı Haccāc’la ne eylemek gerek. (9) Birbirine eyitdiler ki bizüm hezār cānumuz emīrū’l-mü‘minīn ‘Alī’nüñ ħāk-ı¹⁵ (10) pāyine fedā [S198^b] olsun. Gelūñ bu gice Bağdād şehrini şeb-ĥūn (11) idelüm. Şāyed ki Yūsuf-ı Haccāc-ı mel‘ūnuñ ħālī dīger-gūn (12) ola. İn-şā‘allāh biz aña¹⁶ zafer buluruz. Anı ħalāyıķuñ içinden ayırup¹⁷ helāk (13) idevüz. Bunı didiler ve daķı yürüdiler. Üç biñ nefer er¹⁸ süvār (14) oldılar ki iki menzili bir idüp yürüdiler tā bir gice Yūsuf-ı (15) Haccāc’uñ leşkerġahı içinde ġāfil ħaymesinde ħ‘ābda iken (16) ol üç biñ ‘Arab-ı dil-āverleri üç

¹ oldılar: -İ

² nefer: -İ

³ er: -İ

⁴ şahrāya: -İ

⁵ tā: nā-gāh S

⁶ Medīne’den yaña müteveccih oldı: -İ

⁷ u: Medīne’den yaña müteveccih oldı. Varup Ka‘be’nüñ evini ħarāb u İ

⁸ yebāb: -S

⁹ idüp: -İ

¹⁰ bin: ve biri İ

¹¹ ve: ve biri daķı İ

¹² nefer: -İ

¹³ miqdārı: -S

¹⁴ iderlerdi: eyledi İ

¹⁵ ħāk-ı: ‘ālī İ

¹⁶ biz aña: -S

¹⁷ ayırup: -İ

¹⁸ er: -S

gürüh olup nā-gāh (17) tıgler ‘uryān idüp sipāh-ı Haccāc’a girdiler. Kūs-ı harbīler ve tabl-ı (18) dārbīler çaldılar. Üç cānibden na‘ralar urup aç kırd koyun (19) sürüsine girür gibi ol leşkerüñ içine girdiler. Ol havāric (20) mel‘ūnları şabāh dek kırdılar. Her-çend ki Yūsuf-ı Haccāc’ı taleb (21) itdiler, bulmadılar. **Rāvī şöyle¹ rivāyet ider ki** Yūsuf-ı Haccāc-ı

[İ204^b]

(1) nābe-kār be-gāyet mekkār u tarrār idi ve hīle bāzārında² dūrūğ³-sāz kişiydi. Gördi ki (2) şeb-hūn itdiler. Tenhā tūrup gitdi⁴, gūristāna girdi. Anda bir kār-gīr (3) gūr-hāne var idi. Anuñ içine girdi. Qapusın taşıla berkitdi (4) ve gizlendi. Ol emīr-zādelər rūz rūşen olınca ceng eylediler. (5) Yūsuf-ı Haccāc’ı şehirde ve şahrāda cüst ü cū idüp bulmadılar. O gün⁵ (6) on biñ sipāhuñ kimisin depelediler ve kimisin kaçurdılar ve kimisin (7) mecrūh itdiler⁶. Çün⁷ nūr-ı āftābla ‘ālem gülşene döndi. Gördiler (8) Yūsuf-ı Haccāc’uñ leşkerinden deyyār bir süvār qalmamış. Ammā hayme vü hargāh (9) u hazīneleri qalmış ve atları ürkmiş, Bağdād şahrāsında perīşān (10) olmuş. Anlar dağı gārete meşgūl oldılar. Atdan ve qatırdan (11) ve dededen ve cāmeden ve metā‘-ı⁸ kumāşdan ve māl-i eşkālden kendülere (12) yararların ta‘accūble aldılar. Andan sonra endīşe itdiler ki o⁹ (13) şehirde sākın olmağ revā degüldür ve birbirine eyitdiler ki (14) Dımışğ şehrinde şimdi hālīfe Yezīd oğlıdur ki iki yüz biñ (15) [S199^a] nefer süvāra iktidārı vardır. Yūsuf bin Haccāc dağı andan mu‘āvenet (16) içün çok leşker taleb itmışdür. Şāyed ki nā-gāh çıka gele (17) ehl-i beyt muhīblerinüñ leşkerinde ol kadar kuvvet¹⁰ yokdur ki anlara muqāvemət (18) ideler. Maşlahat oldur ki yirümüze gidevüz. Bunı¹¹ didiler dağı cümle (19) gānimetleri götürüp yine beyābāna müteveccih olup revāne oldılar. Sālīmen vaṭanlarına gelüp gānimīn sūkūn buldılar¹².

¹ şöyle: -S

² bāzārında: bāzında S

³ dūrūğ: -İ

⁴ gitdi: gelüp S

⁵ gün: -S

⁶ itdiler: itdiler ve kimisin kaçurdılar S

⁷ çün: -S

⁸ metā‘-ı: -S

⁹ o: -İ

¹⁰ kuvvet: -İ

¹¹ bunı: -S

¹² sālīmen vaṭanlarına gelüp gānimīn sūkūn buldılar: -İ

(20) **Ez-ān cānib** çün Yūsuf-ı Haccāc ol gūr-hānenūñ içine girüp (21) gizlendi. Gördi, zīr-i zemīn var. Nerd-bānına kadem koyup aşağı

[İ205^a]

(1) indi. Naẓar itdi, kırk elli dāne¹ tābūt gördi ki yir yir vaż^c (2) olınmışdı. Vardı, bir tābūtuñ yanında epsem olup yatdı. Şebāngāh (3) olıcağ² yine taşra çıkdı. Każā-yı³ Hudā-yı ‘azze ve celle ittifāk⁴ şöyle vākı^c (4) oldu ki ol gün ol gūr-hāne şāhiblerinden bir civān ölmüşdi. (5) Anı yuyup tābūta koydılar ve namāzın kılup bī-şūmār halkla⁵ (6) getürdiler. Ol gūr-hānenūñ kapusına getürdiler. Yūsuf-ı Haccāc bildügi olduğı hānenūñ⁶ kapusın açdılar. Yūsuf-ı Haccāc korıkdı. (7) Eyitdi: Āh şimdi beni görürler, tutarlar. Ne hīle idem ki beni (8) görmeyeler diyüp hemān-dem⁷ yirinden şıçradı. Bir tābūtuñ kapağın (9) açup içine girdi ve tābūtuñ içindeki ulunuñ üstine⁸ (10) yatdı. Kapağı yine kapadı, epsem oldu. Ol cemā^c at dağı meyyit (11) gūr-hāneye koyup bir gūşeye kodılar ve dağı taşra çıkdılar. Gördiler⁹ ki (12) gūr-hānenūñ kapusın¹⁰ taşlarıyla muhkem berkitdiler. Yūsuf-ı Haccāc (13) dağı ol tābūtuñ içinde¹¹ yaturdı. Nā-gāh kulağına hūrūş (14) ğalabası geldi. Naẓar itdi, gördi. Hāne-i dīvārı¹² (15) iki şağ olmış ara yirinde¹³ iki şağş, biri siyāh¹⁴ zışt ve biri (16) sepīd hūb. Ol siyāh şağşuñ kaddi menāreye beñzerdi (17) ve cesāmeti dağı aña göre idi. [S199^b] Çün nefes ururdı (18) ağızından āteş peydā olurdı ve burnından siyāh dütün çıkardı (19) ve omuzunda āteşden bir gürz var idi¹⁵. O gürz şöyle ıssıydı ki (20) ıssılığından Yūsuf-ı¹⁶ Haccāc yanayazdı. Ammā sözi ra‘d āvāzına (21) beñzerdi. Ol şağş-ı sepīd hūb rüyı ki gördi, geldi.

¹ dāne: -S

² olıcağ: irdi İ

³ każā-yı: -İ

⁴ ittifāk: każāsı İ

⁵ halkla: ğulğule İ

⁶ kapusına getürdiler. Yūsuf-ı Haccāc bildügi olduğı hānenūñ: -İ

⁷ dem: -S

⁸ üstine: üzerine S

⁹ gördiler: -S

¹⁰ kapusın: -S

¹¹ içinde: -S

¹² hāne-i dīvārı: gūr-hāne dīvārından gördi İ

¹³ ara yirinde: -İ

¹⁴ siyāh: siyāh ve biri İ, S

¹⁵ var idi: -S

¹⁶ Yūsuf-ı: -S

[İ205^b]

(1) Bu meyyitüñ başı üzerinde tırı vardı¹. Hüb rüyuñ elinde bir dest (2) reyhân var. Anuñ koğusından cemî' gür-hâne mu' attar oldu, velî (3) ol siyâh şahşuñ gürzi ıssılığı sâkin oldu. Ol iki (4) şahşuñ biri Munker ve biri Nekîr idi ve birisi melek-i rahmet ve birisi melek-i (5) 'azâb idi. Melek-i rahmet meyyitüñ başı üzerine gelüp (6) tırdı. Melek-i 'azâb ayağı ucına gelüp² tırdı. Evvel melek-i rahmet (7) melek-i 'azâba şordı. Bu şahşuñ kademinde ne gördüñ? Cevâb (8) virdi ki hergiz Rabbü'l-'âlemînüñ rızasına kadem komadı ve bir gün (9) bir tã' at itmemişdür ve illâ kadem mine's-şeytân rızası yolında komışdur. (10) Ba'de melek-i rahmet melek-i 'azâba su'âl eyledi ki başında ne (11) gördüñ, didi³. Cevâb virdi ki bir zerre şıdka ve şafâ görmedüm. (12) Melek-i rahmet su'âl itdi ki 'avretinde ne gördüñ? Cevâb (13) virdi ki hergiz şalvârın helâle çözmemiş. Melek-i rahmet su'âl (14) itdi ki gözinde ne gördüñ? Cevâb virdi ki hergiz (15) Hâlîk'üñ şun'ına ve kudretine bakmamış illâ ziyâde fesâde mâ'il (16) imiş⁴. Melek-i rahmet su'âl itdi ki karnında ne gördüñ? (17) Hergiz bir loğma helâl yimemiş diyüp cevâb virdi. (18) Melek-i rahmet su'âl itdi ki dilinde ne gördüñ? Cevâb virdi ki (19) hergiz helâl⁵ hayr söylememiş ve geçmiş⁶ uluları dağı yâd eylememiş ve illâ (20) Müselmânlara düşnâm itmiş ve kanlar dökmiş ve yine eyitdi: Elinde (21) ne gördüñ? Elinde hamr u tanbüre ve 'âcizlere müşt [S200^a] urmuş ve halkuñ

[İ206^a]

(1) mālın uğrulamış. Melek-i 'azâb çün hurrem oldu. O gürz-i (2) âteş başı üzerine çevürüp diledi ki ol meyyiti ura dağı (3) ol meyyite âteş düşüp tã kıyâmete degin yağa. Yûsuf-ı Haccâc-ı mel'ün⁷ (4) anlaruñ kârın görüp ve dağı güftârın işidüp (5) tãbüt içinde berg-i hazân gibi şararup dıtrerdi. (6) Andan Yûsuf-ı Haccâc kıavlinden şöyle rivâyet ider ki çün (7) melek-i 'azâb ol âteşin gürzini kıaldurdi ki meyyite ura. (8) Meyyite âteş düşüp tã kıyâmete degin hark ide⁸. Derhâl (9) melek-i rahmetden

¹ vardı: -İ

² gelüp: -İ

³ didi: -S

⁴ mâ'il imiş: -S

⁵ helâl: -S

⁶ geçmiş: -İ

⁷ mel'ün: -S

⁸ hark ide: yağa S

feryād  opdı ki zinh ar anı urma ki g  nlinde (10) anu n¹ bir sırrın gördüm. Y suf-ı H cc c eyidür ki bu k rda (11) gördüm. Dördinci  sm ndan r y-ı zem ne bir melek-i rahmet (12) inerdi. Hem n-dem² Rabbü'l-   lem n h zretinden ol meyyit içün (13) bir be  ret getürdiler t  bu ikisi bunda t rurlardı. Gördiler ki bir melek³ (14) miy ne-i g r-h neye girdi. Gördiler ki bir elinde n rdan (15) bir d ne⁴  em  d n ve bir elinde cennet micmerlerinden bir micmer ve bir deste (16) g l ve o melek n yüzi ayu n on d rdi gibiydi (17) h b cem l. Y suf-ı H cc c⁵ eyitdi:   n melek n h b r yi h sı (18) benüm me  muma irişdi. Henüz anu n zev kin buluram   n ol (19) melek heybetle ve  al betle geldi. Melek-i  az ba  a ırıp (20) mu kem siy set itdi. Şöyle ki melek-i  az b⁶ anu n  it bından⁷ (21) k rk p berg-i hüzün gibi  arardı ve lertz n oldu. Bir g  seye

[I206^b]

(1) varup t rdı. Bunlara⁸ ol melek eyitdi: Siz anu n g  line (2) na ar eylemed  n z ki anu n g  line ne  onmı dur. Eyitdiler: Gördük (3) g  linde anu n em r 'l-m 'min n  Al 'n n yarım h bbe h bbı vardur. (4) Ol melek eyitdi: Şöyle ki yirden gök dek g n hı olsa (5) ol H zret-i  Al 'ye olan n m h bbe h bbu n [S200^b] sebep ile H k Te  l  eyidür ki (6) ben anu n g n hın ba ı ladum. Varu n anı cennete ilet  n ve benüm (7) h b b me hem-s ye eyle n ki anu n içün anda bir  a r itmi  z d r (8) t  kıy met elin peyg mber eline urup ve cennet içinde h r m eyleye. (9) Bunı didükden  onra ol cennetün micmeresin ol deste-i gül (10)   rey   nle ol meyyit n ba ı ucına  odılar. Ol g r-h neye (11) cennetden bir derece açıldı ve dağı anda⁹ n -bed d (12) oldılar. Y suf-ı H cc c   n¹⁰ bu a v li kendü göziyle (13) gördi. Ol melekler n kelim t n kend ¹¹  ula ıyla (14) işitdi ve em r 'l-m 'min n  Al ¹² kerrema' l hu vechehu ker m t nı (15) ve faz 'il-i h bb nı işidüp görüp  acebe çaldı ve kendüye

¹ anu n: -S

² dem: -S

³ bir melek: - 

⁴ d ne: -S

⁵ H cc c: -S

⁶  az b: -S

⁷  it bından:  i  b ndan S

⁸ bunlara: anlara  

⁹ anda: -S

¹⁰   n: -S

¹¹ kendü: -S

¹²  Al : -S

(16) eyitdi: Ben tevbe eyledüm. Min ba‘d¹ ben² emîrû‘l-mü‘minîn ‘Alî’nüñ evlâdın incitmeyem. (17) Çün bir dem dağı geçdi. Şebāngāh irdi. Ol gice Yūsuf-ı Haccāc (18) ol gūr-hānede qaldı tā şubḥ-dem³. Halīfe çün şāh-ı merdānuñ ve şîr-i Yezdān’uñ (19) ya‘nî emîrû‘l-mü‘minîn ‘Alî’nüñ kerrema’llāhu vechehu menākıbın ol⁴ (20) işitdi. Aña⁵ hoş geldi ve şā‘irler eyidürler. Şi‘r⁶:

(21) Benem bende-i ehl-i beyt-i Nebî

Ser-efgende-i ḥāk-ı⁷ pāy-i ‘Alî

Ḥalīfe, Ebū Ḥafş’uñ

[İ207^a]⁸

(1) üstine dūr

Nişār itdi, oldı dūr-i emānı pūr

Ebū Ḥafş’a didi (2) getür söz dile

Ne maqşūduñ olursa benden dile

Ki bu kışşadan (3) söyle itme qarār

Ki buldı gönül baḥr-ı ḡamdan güzār

Pes andan (4) kulaḡ urdı kim gūş ide

Cihānuñ ḡamını ferāmūş ide

Muḥaddiş (5) ‘Alî’den çü yād eyledi

Sözüñ genc bā-güşād eyledi

¹ min ba‘d: -İ

² ben: -S

³ tā şubḥ-dem: -İ

⁴ ol: -S

⁵ aña: -S

⁶ şi‘r: nazm S

⁷ ḥāk-ı: -İ

⁸ İ206^b de sayfa kenarında yer alan açıklamaya göre “İşbu şaḥîfe nihāyetinden soñra cüz’i bir taḡdīm te’ḥîr oldıḡından aşıḡıda yüz seksan beş işāreti konulan şaḥîfesinden muṭāla‘a olına. Ziyā” söz konusu işāretin konulduḡu yer İ237^a olarak tespit edilmiştir. Aynı varakta yer alan İ236^b de ise şu açıklamaya yer verilmiştir. “İşbu şaḥîfe nihāyetinden aşıḡıda yüz seksan işāreti vaz‘ olınan şaḥîfeye naẓar buyrula. Zīrā cüz’i bir taḡdīm te’ḥîr vardır. Ziyā-yı Barṭnî. 1317” Bağlam açısından birbirinin devamı mahiyetinde olan bu sayfalara binaen İ nüshası [İ237^a- İ267^a] sayfaları arasında yer alan kısım öne alınarak [İ207^a- İ236^b] arasında yer alan sayfalardan önceki kısma yerleştirilmiştir. Ancak sayfa numaraları arasında karışıklık olmaması için sayfa numaralandırılmasına kalındıḡı yerden İ207^a dan devam edilmiştir. Söz konusu kısım S nüshasında ise [S200^b- S226^b] sayfaları arasında yer almaktadır.

Neşr: Ammā (6) çün ol gice sehergāh yetişdi emīr-zādeler ‘ Arab (7) ‘ askeriyle¹ yine beyābāna göç idüp revāne oldılar. Yūsuf-ı Haccāc (8) daḡı ol gūr-ḡānenūn² ḡapısı taşını giderüp (9) andan³ taşra çıḡdı. Bağdād’dan yaña müteveccih olup (10) gitdi. Bağdād’a ve her vilāyete āvāze [S201^a] gitmişdi ki (11) Yūsuf-ı Haccāc’ı depelediler diyü⁴. Ammā Yūsuf-ı Haccāc gūr-ḡāneden (12) taşra çıḡdı ḡarañu idi. Kendüyle tevbe eylemişdi ki (13) min-ba‘d emīrū’l-mü’mīnīn ‘ Alī’nüñ evlādından ensābından (14) ve daḡı aḡbābından bir ferdi⁵ incitmeyem. Ammā çün Bārī Te‘ālā (15) şaḡı vü bed-baḡt ḡalk itmiş ola ezel-i⁶ āzālda taḡdīr eylemiş ola. Taḡyīr (16) olmaz ki nice biñ mü’mīnler anuñ elinde şehīd olsa gerek (17) ve ziyāde derecāt ve faẓā’il bulsalar gerek. Yūsuf-ı Haccāc’uñ (18) daḡı şekāveti ve bed-baḡtlıḡı derecesi artsa gerek. (19) Ol sâ‘at ki ol⁷ gūr-ḡāneden taşra çıḡdı hemān-dem şubḡ-dem (20) idi. Hemān iblīs-i mel‘ūn öñine gelüp eyitdi: Ey⁸ oḡul (21) ḡālūñ nedür, bu düşmenler ile ki senüñ üstüne şeb-ḡūn

[İ207^b]

(1) eylediler. Haccāc daḡı hāl-i mācerādan naḡīr ḡıtmīr taḡrīr eyledi. Kendünüñ (2) ḡaçduḡından varup gūr-ḡāneye girüp Mūnker ü Nekīr heybetinden (3) ve emīrū’l-mü’mīnīn ‘ Alī kerrema’llāhu vechehu faẓīletinden anı ki gördi (4) ve işitdi, didi. İblīs ‘aleyḡū’l-la‘ne güldi ve eyitdi: Ey (5) benüm⁹ ferzendüm bil ve āḡāḡ ol ki ol gelen melek degüldi. Bendüm tā seni (6) ol gūr-ḡānede vehm itmesün diyü saña ben¹⁰ bir ḡayāl gösterdüm ve (7) seni eglendürdüm. Mel‘ūn Haccāc, mel‘ūn¹¹ iblīsüñ sözine (8) aldandı ve anuñ¹² dürüḡına çün¹³ inandı. Eyitdi: Rāst eyidürsin. (9) Yā ne itmek gerek? La‘īn eyitdi: Hemān sâ‘at Bağdād emīrine

¹ ‘ askeriyle: leşkeriyle İ

² ḡānenūñ: -S

³ andan: -S

⁴ diyü: -S

⁵ bir ferdi: -S

⁶ ezel-i: -İ

⁷ ol: -İ

⁸ ey: -S

⁹ benüm: -S

¹⁰ ben: -S

¹¹ mel‘ūn: -S

¹² anuñ: -S

¹³ çün: -S

(10) var ki baña hizmetkârdur¹ ve benüm ol² dostum (11) ve ferzendümdür, didi³ tā yarın perākende leşker cem‘ ola. Yüri (12) var, Başra’da işitmişlerdür ki seni depelediler. Cümle ‘āşī olmuşlardır⁴. Saña müte‘ allık olanları depelemişlerdür. (13) Vāfir leşker cem‘ idüp Başra’ya var. Ammā şöyle cehd eyle ki (14) ezīne günü anda [S201^b] bulnasın. Ol sâ‘atda ki cümle halāyık şehre (15) girüp⁵ cum‘ a namāzın kılmagçün cum‘ aya gireler. Sen dağı süvārlaruñ ile (16) pür yarağ olup ve cāmī‘ üñ kapuların al. Andan soñra süvārlaruña (17) eyit ki ellerine tığlerin alsunlar. Bir bir kapudan çıkanın depelesünler (18) didi⁶. Şöyle ki büyükden ve küçükden ki birin diri komasunlar. (19) Sen ki böyle idesin, min-ba‘d hīç⁷ kimesne dağı saña ‘āşī olmaz ve ‘işyān (20) adını⁸ kendü üzerine qor. Yūsuf-ı Haccāc dağı emrūñ başum ve yüzüm⁹ (21) üzerine diyüp iblis ile vedā‘ laşdı. Kendü çün¹⁰ Bağdād’a geldi.

[I208^a]

(1) Bağdād emīrinüñ adına Şu‘ayb eyidürlerdi ki havāric-i seg-i mel‘ ündı. Şöyle ki rüy-ı zemīnde andan ebter mel‘ ün yogdı. Çün Yūsuf-ı Haccāc¹¹ Bağdād şehrine çün¹² (2) girüp Şu‘ayb kapusına vardı. Kapu kağdı. Kapu ardında bir hādım (3) var idi. Taşra çıkup eyitdi: Sen kimsin kapu kağarsın? Yūsuf-ı Haccāc (4) yüzüğün barmağından çıkarup hādime virdi. Var bu yüzüğü (5) emīrüne vir. Hiç söyleme. Hādım çün¹³ yüzüğü alup emīrine virdi. (6) Şu‘ayb çün yüzüğü gördi. Derhāl yirinden şıçradı (7) ve şādılığdan başı kaba ve yalın ayak serāyından çün¹⁴ taşra çıktı. (8) Haccāc’ı görüp ayağına düşdi. Sağalını, yüzini ve gözini kademine¹⁵ sürdi. (9) Hezār i‘ zāzla serāy içine getürdi. Taht üzerine geçürüp (10) üstine şol kadar dūr¹⁶ ü cevāhir

¹ hizmetkârdur: hizmetkâr virsün didi İ

² ol: -S

³ didi: -S

⁴ seni depelediler. Cümle ‘āşī olmuşlardır: -İ

⁵ girüp: -S

⁶ didi: -S

⁷ hīç: bir İ

⁸ adını: ideni İ

⁹ yüzüm: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ havāric-i seg-i mel‘ ündı. Şöyle ki rüy-ı zemīnde andan ebter mel‘ ün yogdı. Çün Yūsuf-ı Haccāc: -İ

¹² çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ kademine: -İ

¹⁶ dūr: zer S

nişār itdi ki şümāra gelmez, tā¹ (11) āftāb-ı girībān ufqdan tūlū² idince anuñ
hizmetinde ayağın (12) tūrurdi ve nefis gıdālar ve şerbetler ve cüllāblar virürdi. Zehr-
i mār (13) yisün. Üç gün idi, hiç nesne yimemişdi. Çün rüz rüşen (14) oldu. Yūsuf-ı²
Haccāc’uñ ‘alemin getürdiler. Bağdād şahrāsına getürdiler³. [S202^a] Tabl-ı beşāret
(15) urup kūs-ı işāret⁴ çaldılar. Yine⁵ şol kadar leşker cem⁶ oldu ki şahrā-yı (16)
Bağdād’a şıgmadı. Ebū Hafş-ı Kūfī rahmetu’llāhi ‘aleyh⁶ şöyle rivāyet (17) ider ki
iblis-i la‘in hemān ol gice Başra şehrinden yaña (18) müteveccih oldu. Kendüzini bir⁷
kâşid idüp Başra şehrine geldi (19) ve içine⁸ girdi. Bülend āvāz ile haber virdi ki
Yūsuf-ı Haccāc’ı depelediler. (20) Hālāyık şehrde çün⁹ ol āvāzı işitdiler gör ki ne iş¹⁰
itdiler. ‘Alevileri (21) ‘ām idüp Başra’nuñ şihnesin depelediler. Yūsuf-ı Haccāc’a

[I208^b]

(1) müte¹allık olan kimesneleri helāk itdiler. **Ez-ān cānib** Yūsuf-ı Haccāc (2) dağı bir
heftede elli biñ nefer süvār cem² idüp Başra’dan yaña müteveccih (3) olup¹¹ göç itdi.
Nā-gāh Başra¹² şehrine şöyle geldi ki hiç kimsenüñ (4) haberi yoğdı. İttifāk ol gün
ezīne günü idi. Hātib dağı (5) ol vakt cum³a¹³ namāzına tekbir getürmişdi ve farīza
niyyet itmişdi¹⁴. Hālāyık-ı şehr¹⁵ (6) imāma uyup namāza tūrmuşdılar. Nā-gāh elli biñ
nefer süvār silāhdār (7) cāmi⁴e gelüp kapuların aldılar. Yūsuf-ı Haccāc buyurdi tā
hiç kimesne (8) āmān u zamān virmeyüp eger ğarīb ve eger muķīm eger civān ve
eger pīr ve eger (9) kebīr ve eger şağīr cem⁵isin katle iledele¹⁶. Ol kāfīrler dağı tīgler
(10) çeküp bu¹⁷ Müselmānları şöyle kırdılar ki biri diri kalmadı. **Rāvī** (11) şöyle
rivāyet ider ki kırk biñ nefer Müselmān’ı bī-günāh (12) emīrū’l-mü’minīn ‘Alī’nüñ

¹ tā: çün İ

² Yūsuf-ı: -İ

³ getürdiler: -İ

⁴ işāret: beşāret İ

⁵ yine: -S

⁶ rahmetu’llāhi ‘aleyh: -S

⁷ bir: -S

⁸ içine: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ iş: -İ

¹¹ müteveccih olup: -S

¹² Başra: -İ

¹³ cum³a: -İ

¹⁴ farīza niyyet itmişdi: -S

¹⁵ şehr: -İ

¹⁶ iledele: ideler S

¹⁷ bu: ol İ

cāmi¹ i öñinde ² apuları öñinde¹ atle getürdiler. (13) Şöyle ki Başra şehrinde² bir³ zinde ādem⁴ almadı ve alan ādemileri⁵ daı öldürdiler. Meger bir⁶ (14) acet içün şehrden⁷ aşra ıup gitmişti. Bāisin atle getürdiler⁸ (15) ve getürmişlerdi. **Ebū Hāfş eyidür ki** iblis-i mel¹ ün Başra cānibinden (16) Kūfe cānibine gitmişti ve hem bu āvāzeyi virmişti ki Yūsuf-ı Haccāc’a (17) eyitdi: Ey benüm⁹ ferzendüm ve [S202^b] dil-bendüm Haleb’de ve Kūfe’de saña müte¹ allık olanları (18) dūkelisin depelediler. Haccāc [bin] Yūsuf¹⁰ çün anı işitdi gör ki (19) aña¹¹ ne iş itdi. Şöyle ışma geldi ki şabr u ārāmı (20) arārı¹² almayup hemān-dem leşkerini ol dem¹³ aradan¹⁴ geçürdi. Kūfe’den (21) yaña ta¹ cille sürdi ki tā¹⁵ Kūfe’ye yakın gelicek ondı ve şabr eyledi¹⁶

[I209^a]

(1) tā cum¹ a günü geldi. Yine ol vatı ki alāyık-ı şehir namāza tūrdılar. (2) Yūsuf-ı Haccāc çün¹⁷ leşkerine emr itdi ki cāmi¹ üñ apuların aldılar¹⁸. (3) Başra’da itdükleri gibi şol adar alk daı ırdılar ki vaşfa gelmez. (4) Ol yirden daı elli biñ nefer sūvār sürüp¹⁹ Mekke beyābānına müteveccih oldılar. (5) Varup Mekke ile²⁰ Medīne ehliyle ceng idüp dūkelisin depeleyeler. (6) Medīne şehrini ve Mekke diyārını arāb u yebāb idüp²¹ berāber tūrāb (7) eyleyeler. **Rāwī şöyle²² rivāyet ider ki** çün²³ Yūsuf-ı

¹ öñinde: -S

² şehrinde: -İ

³ bir: -S

⁴ ādem: ādem az S

⁵ ādemileri: -S

⁶ meger bir: -İ

⁷ şehrden: -İ

⁸ getürdiler: -S

⁹ benüm: -S

¹⁰ Yūsuf: -S

¹¹ aña: -S

¹² arārı: -S

¹³ dem: -İ

¹⁴ aradan: -S

¹⁵ tā: -S

¹⁶ eyledi: itdi S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ aldılar: -S

¹⁹ sürüp: -İ

²⁰ ile: -S

²¹ yebāb idüp: -S

²² şöyle: -S

²³ çün: -İ

Ḥaccāc beyābāna (8) yetişdi ve buyurdi tā leşkerini ‘arz eylediler. Elli beş¹ ḥāricī (9) emīr kim ḥanedān-ı Resūl’a düşmānlardı. Miyāne-i meydānda² Ḥaccāc leşkerinden (10) güzīn itdi³. Leşkeri anlara ışmarladı. Ol emīrleriñ cümlesinden birisi (11) Seyyār idi. Ol Şemrū’l-la‘inūñ oğlıydı. Aña daḥı ḥaylī istimālet (12) virdi ve eyitdi: Çün Mekke fethinden biz⁴ girü gelevüz, seni Ḥorāsān’a (13) emīr ideyin, didi⁵. Bu Seyyār, Naşr-ı Seyyār’uñ atasıydı ki anuñ (14) şerḥi Ebū Müslim kışşasında dinilmiş ola in-şā’allāh ve bir emīr (15) daḥı oldur ki Erd-şir bin Hāmān⁶ dirlerdi. Aña daḥı istimālet (16) virüp eyitdi: Çün girü gelevüz seni Ra’i diyārına emīr (17) ideyin. Bu Erd-şir ḥavāricūñ bir oğlu var idi. Aña Hāmān (18) bin Erd-şir eyidürlerdi. Ol seg ḥavāricdi. Ebū Müslim’uñ atasın (19) Rey’de ol qatl itmişdi daḥı anuñ ḥikāyeti Ebū Müslim ḥikayetinde (20) dinilmiş ola. Bir emīr daḥı oldur ki [S203^a] aña Ḥazīme eyidürlerdi. Anı daḥı (21) şehir-i Mūşul’da nām-zād eylediler ve bir oğlu daḥı var idi. Anuñ⁷ adına

[İ209^b]

(1) Ṭāhir eyidürlerdi⁸. Anuñ kışşası daḥı yirinde dinilmiş ola⁹ ve bir emīr (2) daḥı oldur ki aña İbn Sinānū’l-ḥafī eyidürlerdi. Ol daḥı ḥavāric-i (3) seg-i mel’ūn idi ki emīrū’l-mū’minīn Ḥüseyn’i vurdi. Yūsuf-ı (4) Ḥaccāc bu tertīb üzre leşkerini ve emīrleriñi müterettib kıldı. Her birini (5) bir memlekete va‘de itdi ki vire. Çün sipāhuñ ḥātır-ı perişānlarını (6) cem‘ eyledi. Muştafā ‘aleyhi’s-selām’uñ Medīne’si cengine¹⁰ (7) āheng itdiler, tā bir ay müddet gitdiler. Bir şehirde nā-gāh Medīne-i Resūl’a (8) ‘aleyhi’s-selām’a yetdiler. Çün Medīne’ye iki günlük yol (9) yakın qaldılar¹¹. Ḥaber alup bildiler¹². Medīne’yle Mekke’nūñ sādātı (10) bir yire cem‘ olup ‘Abbās’uñ raḍiyallāhu ‘anh ḥizmetine geldiler. (11) Eyitdiler: Ey büzürgvār bize ne buyurursın, ne kār idelüm? Bu zālīmūñ (12) zulmından restgār olavuz.

¹ beş: biñ İ

² meydānda: -S

³ itdi: -İ

⁴ biz: -S

⁵ didi: -S

⁶ Hāmān: Māhyān İ, Māhān S, Metnin ilerleyen bölümünde her iki nüshada aynı şahıs için Erd-Şir bin Hāmān ismi yazıldığından Erd-Şir bin Hāmān olarak tercih edildi.

⁷ anuñ: -S

⁸ eyidürlerdi: idi S

⁹ ola: -İ

¹⁰ cengine: üzerine İ

¹¹ qaldılar: geldiler İ

¹² bildiler: bildürmediler İ

Ḥazret-i ‘Abbās eyitdi: Ol vakt (13) yüz on yaşında idi ve gözleri görmez olmuşdı. ‘Abbās eyitdi: (14) Ben teslīm oluram ammā siz kaçmak gereksiz, didi¹. Zīrā ol sizūñ (15) her kınkıñuzu bulursa öldürür. Amān dağı virmez, depeler. (16) Üseyd’le Sa‘īd bin² Cübeyr ‘Abbās’a gelüp eyitdiler: Maşlaḥat oldur ki (17) siz Mekke’ye gidesiz. Ola kim ol zālīm Mekke’ye kaşd itmeye beytü’llāh (18) ḥürmetini³ gözleye didi⁴ ve Ḥuzā’dan korḳa. Üseyd eyitdi: (19) Ben anuñ ile ceng itmek isterin. ‘Abbās eyitdi: Zinhār u zinhār⁵ (20) bu ḥayālī ḥatırūña ḥalecān itdürme. Sen bu sā‘at aña zafer⁶ bulmazsın. (21) Ol bir zālīm pādīşāhdur. Bizüm ‘aẓīm düşmānumuzdur. Gerekmez ki anuñ

[İ210^a]

(1) göñlinde kīnesi ve cehli dağı ziyāde ola. Büyük küçük dimeyüp (2) depeleye ve Medīne-i Resūl ‘aleyhi’s-selām’ı ḥarāb idüp berāber türāb (3) kıla didi⁷. Şimdi çäre oldur ki sen ve Sa‘īd [S203^b] bin Cübeyr Mekke’ye varasız. (4) Ḥāne-i Ka‘be’de oturasız. Çün ol Medīne’ye gele, benümle ceng eyleye (5) eger beni katl iderse n’ola. Zīrā ben bir pīr-i nā-bīnāyam⁸. ‘Āciz ü za‘īf (6) ü naḥīfem⁹ ki baña bunuñ gibi zindegāniden ölmek yigdür ve (7) hezār-bār yigrekdür. Üseyd bin Münzīr ile Sa‘īd bin Cübeyr, ‘Abbās’dan (8) çün bu sözi işitdiler zār zār ağladılar. Andan soñra yüzlerin (9) ḥāke sürüp Ḥaḳ Te‘ālā ḥazretine münācāt itdiler ve nālīşler (10) idüp ‘arz-ı ḥacāt eylediler. Üseyd eyitdi: Ey Seyyidü’s-sa‘ādāt (11) ne idem, benüm ḥod Cüneyd’üñ fırākı tīginden cigerüm pāre pāre olmuşdur. (12) Qaddüm dağı anuñ yād-ı ḡamından dü-tā olmuşdur. Anuñ cemāl-i ḥüsninden¹⁰ (13) ve ḥasretinden yüzüm şararmışdur ve gözüm qararmışdur ve dilüm cānum (14) tenümden bīzār olmuşdur. Her dem mevtüme ümīzvāram. Eger ol bunda (15) olaydı, ne ḡam idi. Bu leşkeri şımaḳ baña āsāndı. Bunı diyüp (16) Cüneyd’üñ fırqatından şol kadar¹¹ rıḳqat itdi ki bī-hüş oldu. (17) Kendüzin tutmayup yire düşdi. ‘Abbās dağı aña muvāfaḳat (18)

¹ didi: -S

² bin: -S

³ ḥürmetini: ḥaremini İ

⁴ didi: -S

⁵ zinhār: -S

⁶ zafer: fırsat İ

⁷ didi: -S

⁸ nā-bīnāyam: nā-tüvānām İ

⁹ za‘īf ü naḥīfem: -S

¹⁰ ḥüsninden: -S

¹¹ şol kadar: -S

idüp ol kadar ağladı ki Medîne şehrine feryād u figān (19) düşdi. Cümle şağır ü kebîr nālān oldı. ‘Abbās’uñ serāyından (20) bir gırīv kıpdı kim vaşfa gelmez¹. Anuñ muvāfaqatı içün melā’ike-i (21) āsmān dağı girye vü figāna düşdiler. ‘Ākıbet ‘Abbās’uñ boynına

[İ210^b]

(1) el şaldılar. Öpüşüp ve kuçuşdılar. Andan² ağlaşdılar. Seyyid Üseyd, ‘Abbās’a (2) eyitdi: Ey benî³-Hāşim kavminüñ seyyidi el-vedā‘ el-vedā‘⁴ ki dīdārūmuz tā⁵ (3) kıyāmete kaldı. Min-ba‘d gönümüz şehādet ider ki kıyāmet gününden (4) gayrı birbirümüzi göremezüz. Bunı⁶ didüklerinden soñra Sa‘īd bin Cübeyr (5) ve Seyyid Üseyd ikisi ‘Abbās’uñ önünden taşra çıkdılar. Çün söz (6) bu yire yetişdi. Halīfe [S204^a] zār zār ağladı ve eyitdi: Gāyet müşkil kārdu (7) firāk dīdārına. Eyitdi: Ey **Ebū Hāfş** söyle, görelüm kim ol seyyidlerüñ aḥvālî nereye yetişdi. Ebū Hāfş⁷ eyitdi: Ey Halīfe-i (8) rüy-ı zemīn çün Sa‘īd bin Cübeyr ve Üseyd bin Münzîr Medîne-i Muḥammed’den (9) ‘aleyhi’s-selām taşra çıkdılar ve Huzā’ya tevekkül idüp Mekke şehri (10) cānibine müteveccih oldılar. İki günden soñra Haccāc bin Yūsuf (11) Medîne’ye geldi. Medîne ḥalkı aña⁸ muṭī‘ ü münkād olup (12) der-i dervāze-i şehri⁹ güşāde itdiler. Yūsuf bin Haccāc şehre girdi. (13) Ammā leşkeri Medîne’den taşra ḥayme vü ḥargāh kırup eṭrāfa (14) tılaya gitdiler¹⁰. Haccāc hemān-sā‘at Hāzīme ile Seyyār’ı gönderüp (15) eyitdi: Varuñ ‘Abbās’a diñ ki baña gelsün ve eger gelmezse anı¹¹ ḥākāretle (16) getürüñ, didi¹². Seyyār ve Hāzīme gitdiler. ‘Abdü’l-muṭṭalib serāyına çün¹³ (17) geldiler. Kāpusın döğüp eyitdiler: ‘Abbās’a ḥaber virüñ ki Yūsuf-ı (18) Haccāc ḥizmetinden iki emīr geldiler. ‘Abbās’a ḥaber virdiler. (19) ‘Abbās be-ğāyet pīr olup ve ni‘met-i dünyādan dağı sır idi (20) ve hem gāyet pīr¹⁴ olmışdı.

¹ gelmez: olmaz S

² andan: -S

³ benî: -S

⁴ el-vedā‘: -İ

⁵ tā: -S

⁶ bunı: -S

⁷ görelüm kim ol seyyidlerüñ aḥvālî nereye yetişdi. Ebū Hāfş: -İ

⁸ aña: -S

⁹ şehri: -İ

¹⁰ gitdiler: gönderdiler S

¹¹ anı: -S

¹² didi: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ gāyet pīr: -İ

Ammā kām nā-kām bām üstinden aşağı indi. Ammā iki (21) elinden iki ādem¹ tutup indürmüşdi. Çün ‘Abbās’ı gördiler. Eyitdiler:

[İ211^a]

(1) Selām ‘aleyküm yā ibn ‘amm Resūlu’llāh. ‘Abbās anlaruñ selāmın alup (2) eyitdi: Hayrdur ki emīrlər zaḥmet çeküp dervīşler evine geldiler. (3) Anlar eyitdiler: Ey Seyyid seni Ḥaccāc bin Yūsuf da‘vet eyledi ve ‘Abbās (4) eyitdi: Ḥaccāc ben za‘īfden ne diler? Ammā ben daḥı sizūñ ile varmaḵ (5) dilerem, didi². Zīrā varmamaḡa çāre yokdur. Ammā³ eyidūñ ki siz kimlersiz ve niçe (6) ‘Arab kabīlesindensiz ve aşluñuz ve neslūñüz kimdendür, didi⁴. (7) Seyyār güldi, andan şöñra⁵ bülend āvāz ile [S204^b] eyitdi: Ey ‘Abbās bizüm nām u nişānumuz (8) istifsār eyleme ki dil-efḡār olmayasın. Ammā çün⁶ şorduñ, diyeyin⁷ (9) tā senūñ müşkilūñ ḡal ola. Bil ve āḡāḡ ol ki ben Şemr oḡlı (10) Seyyār’am ki benüm atam Şemr⁸ ‘Alī oḡlı Ḥüseyn’ūñ başını kesmişdür. Benüm gücüm (11) daḥı yeter ki günde üç yüz nefer ‘Alevī’nūñ başın kesem tā bu güne dek (12) kendü elümle üç yüz nefer miḡdārı ‘Alevī binti Fāṭıma’yı depelemişemdür (13) ve bu ḡayrı şaḡş kim benümledür, anuñ adı Ḥazīme’dür. ‘Abdu’llāh oḡlıdur. (14) Ol kimsenūñ yādından Kūfe’de leşker cem‘ eyledi ve emīrū’l-mü’mīnīn ‘Alī’nūñ (15) oḡlı Ḥüseyn’ūñ cengine gönderdi. Anuñ ataları emīrlərindən (16) idi ki ḡaylde Ḥazīme atası idi ve saña ḡod ma‘lūmdur ki bu işler niçe (17) olmuşdur ve ne sebep düşmişdür. ‘Abbās çün⁹ bu sözleri işitdi (18) anları añladı. Egerçi pīr-i nā-bīnā idi ammā¹⁰ şecā‘at ve ḡamiyyet (19) aña şöyle eşer itdi ki ol iki nā-bīnā gözleri ḡāyet ḡaḡabından (20) kızardı berg-i ḡazān gibi beñzi şararup lertzān oldu. Ammā anlara (21) hīç bir güne çāre görmedi. Bī-iḡtiyār nihādından feryād ḡopdı.

¹ ādem: kişi S

² didi: -S

³ ammā: -İ

⁴ didi: -S

⁵ şöñra: -İ

⁶ çün: -S

⁷ diyeyin: diyeyin didi İ

⁸ Şemr: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ ammā: -İ

[İ211^b]

(1) Zār zār ağladı. Şol kadar ağlayup nâleler eyledi ki Seyyār ve Hāzime (2) mütehayyir kaldılar. Bir sâ' atdan şöıra 'Abbās başın kaldurup eyitdi ki (3) eyā zālīm oğlu zālīmler, ferdā-yı kıyāmet ve Rabbü'l-'ālemīnün hāzretinde (4) ne važ' idersiz ve Seyyidü'l-mürselīnün hūzūrında ne yüz ile nazar idersiz (5) ve niçe 'özrlər idersiz¹. Bu beş günlük dünyāda 'ömrünü geçmiş tut. Qanı (6) ol dest-bāzū-yı Hāmza dirīgā kanda gitdi? Qanı ol şāhib-i² Zü'l-fikār (7) emīrū'l-mü'minīn 'Alī ki tā³ bu sâ' at zālīmler peygamberün hānedānına ve ehl-i (8) [S205^a] beytine bunuñ gibi işleri işlerdi⁴. Şeksüz⁵ bir⁶ bīşezārda ki (9) şīr olmayıcaq rübāhlar dilir olurlar diyüp bu şī' ri⁷ okudı. Şī'r:

(10) Bīşezār içre olmasa ger şīr

Olur rübāhlar şağāl-i dilir

Olmasa (11) vādī içre ejderhā

Görinür her gelen çün ejderhā

Servīden (12) bāguñ içi olsa tehi

Görinür her giyāh çün serv-i sehī

Neşr: çün⁸ (13) 'Abbās bu şī' ri okuyup zār zār⁹ ağladı ve yüregın nār-ı kahrıla (14) tağladı. Anlar ta'cīl gösterüp eyitdiler: Beri gel, kıssa-i hūnluğı (15) қо efsāneye meşğul olma ki anlar saña muntazır tururlar. (16) Haccāc'a intizār gösterme sen bir merd-i pīr-i za' ifsin. Gönül qabul (17) itmez. Güftār eyleme tā seni āzād itmeyelüm. Ammā şimdi ola ki Haccāc bin Yūsuf seni¹⁰ (18) depelemek dileye ki evvel senün gibi çok pīr depelemişdür. 'Abbās (19) eyitdi: Ben mevtüme muntazıram ve ārzū

¹ idersiz: eylersiz S

² şāhib-i: -İ

³ tā: -İ

⁴ işlerdi: -S

⁵ şeksüz: -İ

⁶ bir: -S

⁷ bu şī' ri: -S

⁸ çün: -S

⁹ zār zār: -S

¹⁰ seni: -İ

iderem ki (20) ol beni depeleye benüm yaşum¹ yüz on yıla ırmışdır. Buña ho zindegānī mi (21) dirler. ‘Ale’l-ḥuşuş ki bed-zamān içinde gelem ki bu rüzgārda

[İ212^a]

(1) bir ḥakīmlerdür kim anlar şākirdüm ve bendem idiler. Şimdi ḥareme varup (2) ‘avretlerümle ve oğlancuqlarumla vedā^c iderem. Andan şoñra size gelem (3) diyüp içeri ḥaremine gitdi. **Rāvī şöyle rivāyet ider ki** (4) ‘Abbās’a ‘Abdū’l-muṭṭalib’ün oğulları ve oğlu oğulları yetmiş beş neferdi. (5) Kimi tıfl ve kimi ḥurd ve kimi nā-bālīglerdi ve bir büyük oğlu var (6) idi. Ol daḥı vehminden kaçmış idi. Deryāya² başın alup gitmişdi. ‘Abbās (7) çün oğlancuqları yanına vardı. Anlara ḥāleti bilürlerdi. Cümle oğlancuqları (8) kimi yeñine ve kimi etegine yapışup feryād fiğān itdiler. Eyitdiler³: (9) Ey bābā-yı büzürgvār düşmānlara varma ki seni helāk eylerler⁴ ve yā (10) bizi kime ısmarlarsın. Bizüm ḳavm ḳabilemüzden bir kimesne ḳalmamışdur (11) ki bizi gözede. Zinhār varma. Bizi firāk odına yakma. (12) Bu sözleri⁵ diyüp andan⁶ cigerinden [S205^b] āh u nāleler idüp gözden⁷ jāleler (13) dökdi. ‘Abbās daḥı ciger-güşelerinün bu vechle ağladuğın (14) göricek cigerinün ḳanı dīde-i nā-bīnāsından revān oldı (15) ve ferzendān-ı dīl-bendleri etrāfında kimi başın ve kimi ayağın (16) ve kimi daḥı gözün öpüp vedā^c eylerdi. Boynına aḳ (17) ridā’yı aldı ve başına ‘imāmesin ḳodı ve eline daḥı ‘aşāsın (18) aldı. Andan⁸ serāyından ṭaşra çıḳdı. Atına süvār olup Ḥaccāc (19) bin Yūsuf’dan yaña revāne oldı. Çün Ḥaccāc öñine geldi. (20) Atından aşāğa indürdiler. ‘Abbās’la bir Ḥabeşī ḡulām bile⁹ gelmişdi. (21) ‘Abbās’uñ eline yapışup Ḥaccāc’uñ öñine iletdi. Ḥaccāc-ı la‘īn¹⁰ anuñ aḳ

[İ212^b]

(1) saḳalına ve nūrānī yüzine nazar itdi. Göñline ḥavf gelüp (2) yirinden ṭurı geldi. İstīḳbāl idüp eline yapışdı, getürüp (3) yanına oturdı, ḳodı¹¹. Andan¹² pürsiş itdi.

¹ yaşum: ‘ömrüm S

² deryāya: -İ

³ eyitdiler: -İ

⁴ eylerler: iderler S

⁵ bu sözleri: -S

⁶ andan: -S

⁷ gözden: -İ

⁸ andan: -S

⁹ bile: -İ

¹⁰ la‘īn: -S

¹¹ ḳodı: -İ

¹² andan: -S

Evvel istifsārı buñı (4) itdi ve didi¹. Sen peygamber ile çok muşāḥabet eyledüñ mi? (5) Tā² bu zamāndan saña ne nişān virmüşdür? ‘Abbās eyitdi: Bir gün (6) anuñ ḥizmetinde oturmuşdum. Buyurdi ki Şakīf oğlanlarından (7) iki şahş peydā olsa gerekdür. Birisi ġāyet yalancı (8) olur. Ol³ Müseylime-i Kezzāb’dur. Birisi ġāyetde zālīm olur. (9) Ol sensin. Ferdā-yı kıyāmetde ikiñüz daḡı cehennemde olursız (10) didi⁴ ve daḡı eyitdi: Ferdā-yı kıyāmetde Ādem Şafi’nüñ şalavātu’llāhi (11) vesellem üç oğlu şermsār olur. Anlar daḡı şefā’atdan (12) maḥrūm olurlar. Ol üçüñ biri Fir’avndur ve biri daḡı Yezīd’dür (13) ve biri daḡı sensin. Rūz-ı maḥşerde bu üç kişiden beter hīç kimesne (14) olmaz didi⁵. Yūsuf bin⁶ Ḥaccāc ‘Abbās’uñ bu sözlerinden ġāyet ġāzaba (15) geldi. Diledi ki anı hemān⁷ depeleye ammā bir Müselmān vezīri (16) var idi. Adına Efteḥ⁸ eyidürlerdi. Ol andan⁹ şefā’at idüp (17) eyitdi: Ey şāh sen¹⁰ anı depeleme ve öldürme¹¹ ve öldürdüğünden (18) ne ḥāşıl olur. Ol¹² ḥod ölmüşdür. Çün nā-bīnā pīr olmuşdur (19) ve ni’met-i dünyādan sīr olmuşdur. [S206^a] Min-ba’ d andan daḡı bir zürriyet (20) daḡı gelmez. Şol kadar ḥışımlarını ve kabīlesini ve oğlanlarını (21) depelediler kim vaşf olınmazdı. Ol ḥod her laḡza Ḥudā’dan ölümün

[İ213^a]

(1) ister¹³ ve diler. Ḥaccāc daḡı eyitdi: Rāst söylersin. Derḡāl üç cāsūs (2) gönderüp eyitdi¹⁴: Varuñ anuñ oğlanlarından bāliḡ olmuşlarını (3) tutup bulduḡuñuzu¹⁵ getürüñ. Her cāsūsa dört serheng koşuñ (4) ve eyitdi kim çün bir kimesnesin ki getüresin ben daḡı (5) anı ‘Abbās’uñ berāberinde depeleyem, tā ki gönli (6) anuñ derdinden yana, didi¹⁶. On iki nefer ḥavārici (7) bu emr üzre imtişāl göstere. Gıtdiler ki varalar. (8)

¹ didi: -S

² tā: -S

³ ol: bu S

⁴ didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ Yūsuf bin: -S

⁷ hemān: -S

⁸ Efteḥ: Fetḥ S

⁹ andan: -S

¹⁰ sen: -S

¹¹ depeleme ve öldürme: -S

¹² ol: -S

¹³ ister: -S

¹⁴ eyitdi: -S

¹⁵ bulduḡuñuzu: -İ

¹⁶ didi: -S

‘Abbās’uñ oğlanlarından tutup getüreler. Haccāc, ‘Abbās’dan (9) şordı kim Sa‘īd bin Cübeyr ve Üseyd bin Münzir kanda (10) gitdiler? Toğrı söyle, yoğsa seni päre päre eylerem. (11) ‘Abbās eyitdi: Ben hergiz yalan söylemiş degülem, (12) didi¹. Sa‘īd bin Cübeyr ve Üseyd bin Münzir² Mekke cānibine müteveccih (13) oldılar ve Ka‘be’de olalar, tā ki sen hāne-i Hudā’ya (14) hürmet idüp anları incitmeyesin ve muzırrat ilişdürmeyesin³ (15) didi⁴. Haccāc, ‘Abbās’dan çün bu⁵ sözleri işitdi (16) gör ki aña⁶ ne iş itdi. Be-gāyet hışma gelüp (17) andlar içdi ki ben varayın Ka‘be’nün evini anlaruñ (18) başına yıkayın ve halkını yakayın ve Mekke şehrini harāb (19) u yebāb⁷ ideyin ve berāber türāb eyleyeyin, tā bunlar bu sözde (20) iken nā-gāh⁸ cāsūslar geldiler ve bir oğlını tıtdılar, (21) getürdiler ki adına ‘Abdu’r-raḥman eyidürlerdi. Bir civān-ı

[İ213^b]

(1) meh-liḳā ve bir dil-ber-i ra‘nā idi ki bir kez⁹ cemālin gören hergiz (2) gönünden hayālin gidermezdi ve ‘Abbās’uñ cümle evlādı (3) kaçmışlardı ve daḥı gizlü yirlerde varup pinhān olmuşlardı. (4) Ammā ‘Abdu’r-raḥman hīç kendüzini pinhān itmemişdi. Anuñçün (5) ellerine düşdi. Çün getürdiler, ‘Abbās’uñ berāberinde ayak (6) üzerinde turgurdılar. [S206^b] Peyğamberüñ ‘ammüsi anı cānından (7) yig severdi. Çün Yūsuf-ı Haccāc’uñ öñinde eli baḡlu (8) ayak üzre turgurdılar. Haccāc nigāh idüp gördi. (9) Bir civān-ı mäh-rüy ve siyāh-müy serv-ḳadd lāle-ḡad. Ol seg-i (10) havāric aña¹⁰ teraḥḥum itmeyüp ḳatle emr eyledi. ‘Abbās çün (11) gördi ‘Abdu’r-raḥman’ı depeler, içine od düşdi. Berg-i ḡazān (12) gibi şararup lertzān oldı. Gözlerinden (13) yaş aḳıdup eyitdi: Ey Haccāc bu ferzendüñ dört (14) atası¹¹ vardur. Biri kendü atasıdur¹² ve biri atası¹³ atasıdur ve biri (15) anasıdur¹⁴ ve biri anası anasıdur.

¹ didi: -S

² Münzir: Ḥabir İ

³ ilişdürmeyesin: yetişdürmeyesin S

⁴ didi: -S

⁵ bu: ol S

⁶ aña: -S

⁷ yebāb: -İ

⁸ nā-gāh: -S

⁹ bir kez: -S

¹⁰ aña: -S

¹¹ atası: anası İ

¹² atasıdur: anasıdur İ

¹³ atası: -İ

¹⁴ anasıdur: atası anasıdur İ

Bundan ‘azîzrek (16) hiç kimesneleri yokdur ve atası senüñ öcinden kaçup gitdi. (17) Ben anuñ atası atasıyam. Benüm andan çârem yokdur. Ammâ atasını (18) on yıl¹ görmezsem şabr iderem². Ammâ bunu bir gün (19) görmezsem deli³ dīvâne oluram, didi⁴. Bu işi işleme (20) ve Hüdâ’dan hayâ eyle. Benüm sevgülü ferzendümi depeleme ki ferdâ-yı kıyâmet (21) peygamber hâzretine diyeyin ki senüñ cemî‘ günâhuñı Hâk Te‘âlâ

[İ214^a]

(1) hâzretinden dilesün ve saña şefâ‘ at eylesün tâ ma‘būd senden (2) hoşnūd olup ve seni yârlıgasun, didi⁵. Eger Haccâc [bin] Yūsuf (3) bu sözi qabûl eyleyeydi anuñ oğlın depelemezdi ve hem şöyle (4) olurdu, didi⁶. Ammâ Hâk Te‘âlâ anı bed-baht u şakî yaratmışdur (5) ve taqdîr şöyle eylemişdür ki aña nâr-ı⁷ dūzaḥda ‘azâb (6) ide, eşedd-i ‘azâbla. Anlar bu sözde iken iblîs ‘aleyhü’l-la‘ne (7) Haccâc’uñ öñine geldi. Eyitdi: Ey ferzend eger sen⁸ (8) bu oğlanı depelerseñ şâhib-kırân-ı cihân olursın. Pâdişâhlık (9) saña lâyıq olur⁹ ve eger depelemezseñ saltanat senden (10) gider, didi¹⁰. Haccâc derḥâl Şemr-i la‘în oğlu Seyyâre’ye emr (11) eyledi, tâ ki ‘Abdu’r-raḥman’ı depeleye. [S207^a] ‘Abbâs nâlişler eyledi ki (12) bir zamân tevaḥḥuf eyleñ ki benüm öñüme gelsün tâ ben anuñla vedâ‘laşam, yüzün gözin öpem. Haccâc qabûl¹¹ eylemeyüp depeleñ, didi tâ anuñ acısından (13) tâ¹² kıyâmet dek cigeri nâr-ı firâḳdan yansun ve göyünsün, didi¹³. (14) ‘Abbâs şol kadar feryâd u zârî¹⁴ itdi ki tâ¹⁵ melekûta ḡulḡule (15) ve Medîne şehrine velvele düşdi¹⁶. Derḥâl Seyyâr-ı bed-baht (16) hemân şemşîrin ‘uryân idüp ol civânuñ boynını öyle (17) urdu ki başı on adım

¹ yıl: -İ

² iderem: iderem didi İ

³ deli: -S

⁴ didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ nâr-ı: -S

⁸ sen: -S

⁹ olur: olur didi İ

¹⁰ didi: -S

¹¹ eyleñ ki benüm öñüme gelsün tâ ben anuñla vedâ‘laşam, yüzün gözin öpem. Haccâc qabûl: -İ

¹² tâ: -S

¹³ göyünsün, didi: -S

¹⁴ zârî: -S

¹⁵ tâ: -S

¹⁶ düşdi: düşdi didi İ

yir gūyvār¹ yuvalandı. Çün ‘Abdu’r-raḥman (18) başı laṭīf bedeninden ayrıldı. Teni ḥāke düşdi. Sürünü (19) dedesi öñine gelüp tırdı² ve tırı geldi. (20) İki elin ‘Abbās’uñ boynına atdı. Cümle ḥalk ‘acebe qaldılar. ‘Abbās (21) ‘Abdu’r-raḥman’uñ cesed-i laṭīfin kenāra çekdi. Şol kadar nāle vü feryād

[İ214^b]

(1) itdi ki melekūta ve āsmāna ḥurūş düşdi. Melekūt-ı Muḥarrebīn ve ervāḥ-ı (2) mürselīn dād dilemege Ḥazret-i Bārī’nüñ bārgāhına gitdiler. Varup (3) eyitdiler: Ey³ bārgāh-ı⁴ Ḥudāyā bu zalim qahrı ḥānedān-ı Muştafā’nuñ üzerine (4) revā görme ki bedterīn ḥalk bihterīn güzīde-i ādem üzre bunuñ gibi (5) zulm u qahr eyleye ve gūyendegān-ı ḥikāyet şöyle rivāyet ider ki (6) cümle zemīne lerze düşdi. Āftābuñ nūrı müteḡayyir oldı ‘Abbās’uñ (7) nālīşinden. Āftāb eyitdi: Yā Rabb baña icāzet vir tā ben bu şom qavmi (8) yaqayın ve zemīn yıqayın⁵. Zemīn eyitdi: Yā Rabb⁶ baña⁷ icāzet vir tā bu zālimleri yudayın ve bād (9) eyitdi: Baña icāzet vir tā ben bu bī-dīnleri⁸ perişān idüp (10) yoğ eyleyeyin. Bārī Te‘ālā nidā itdi ki siz cümleñüz ḥālūñüzde oluñ. (11) Ben sizden anları yigrek qahr eylerin, didi⁹. Ammā benüm bir adum daḥı (12) Şabūr’dur ve anı kim ben bilürem. Siz bilmezsiz ve Qur’ān’da dimemiş midür ki (13) [S207^b] *İnne batşe Rabbike le-şedīd*¹⁰ Ben geç tıtarın ammā qatı tıtarın. (14) Bu hareketi ki anlar eyler. Tamāmet Muḥammed’uñ ve ehl-i beytūñ fazlıdur (15) ve raḥmetidür ve āl-i Mervān’uñ ve Ḥaccāc bin¹¹ Yūsuf’uñ bed-baḥtlıḡı ve şekāvetidür. (16) ‘Abbās ol sâ‘at püser-zādesinüñ başını yirden qaldurup (17) kucaḡına aldı ve cism-i laṭīfini ol Ḥabeşī kılınıñ¹² arqasına (18) yükletdi. Andan şonra feryād u fiḡān eyleyüp başına ḥāk şaçdı (19) ve serāyına gitdi. Ehl-i beyti çün ırāqdan gördiler (20) ‘Abdu’r-raḥman’uñ başı dedesi elinde ve cismi lālāsı arqasında (21) yüzlerine ṭabāñçeler urup yaqaların çāk itdiler. Başlarına ḥāk şaçup

¹ gūyvār: -İ

² tırdı: -S

³ ey: -S

⁴ bārgāh-ı: -İ

⁵ zemīn yıqayın: -İ

⁶ yā Rabb: -İ

⁷ baña: -S

⁸ bī-dīnleri: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ Şüphesiz Rabb’inin yakalaması çok şiddetlidir. Burûc: 85/12.

¹¹ bin: -İ

¹² kılınıñ: -S

[İ215^a]

(1) fiğānlar eylediler. Şol kadar şiven ü nevha eylediler ki Medīne şehri (2) lertzān ve halkı giryān oldılar. Çün¹ Haccāc bin Yūsuf derhāl leşkerine (3) göç buyurdi. Medīne üzerinden kalkup Mekke üzerine revāne (4) oldılar. Çün² āheste āheste kona göçe iki هفته gitdiler. (5) Nā-gāh bir sehergāh Mekke'ye yetdiler. Mekke şehrinüñ sādātı kaçmışlardı. (6) Mekke'nüñ der-i dervāzesin açdılar **ve rāvī şöyle rivāyet ider ki** (7) ol³ vakt mevsim-i hac idi. Şehr kapusına gelüp⁴ inmişlerdi. Ammā Haccāc (8) çün Mekke'nüñ der-i dervāzesine geldi. Hemān-dem leşkeriyle inüp (9) kondılar. Üseyd bin Münzir'üñ āgāhı oldı, Haccāc'ıñ geldüğü. (10) Sa'īd bin Cübeyr'e vardı. Eyitdi: Ey⁵ benüm 'aziz birāderüm ben dilerem ki (11) varam silāh giyüp bir gāzā eyleyem. Andan sonra Yemen cānibine gidem ki (12) Cüneyd'üñ anasını haylī zamāndur ki anda göndermişdüm. Sa'īd bin Cübeyr (13) eyitdi: Ben silāh-şorluğ bilmezim [S208^a] ve bir⁶ 'āciz pīr-i⁷ za'īfem ve oruç tutmağdan (14) pīr-i za'īf olmuşamdur. Kuvvetüm kalmamışdur. Ben Ka'be evine varuram (15) Huzā'nuñ Harem'ine girüp tā'ata meşgūl oluram ki kazā vü kadere (16) teslim olmuşamdur. Bu sitizelikden ziyāde takdīr-i Hāk'la itmek olmaz. (17) Hiç Ka'be-i mu'zzam gibi⁸ dünyāda yokdur ki varup aña şıgınam, didi. Seyyid (18) Üseyd gelüp Sa'īd bin Cübeyr'üñ boynına kolın urup kenāra çekdi. (19) Ol dağı anı der-āgūş idüp ağlaştılar ve ifrādından⁹ sonra (20) Seyyid Üseyd, Cübeyr'üñ yanından taşra çıktı ve rikāba kadem koyup (21) atına süvār oldı. **Rāvī şöyle¹⁰ rivāyet ider ki** Seyyid Üseyd'üñ

[İ215^b]

(1) bir atı vardı. Ol rüzgārda aña muqābil olur bir at yoğdı. Ona gelüp (2) atından indi ve kendüzini çün¹¹ cebe vü cevşen ile pür idüp¹² (3) ve müzeyyen itdi. Andan¹³ yine atına süvār oldı dağı Mekke şehrinden (4) taşra çıktı. Bülend āvāz ile eyitdi:

¹ çün: -S

² çün: -S

³ ol: -S

⁴ gelüp: girüp S

⁵ ey: -İ

⁶ bir: -İ

⁷ pīr-i: -S

⁸ gibi: -İ

⁹ ifrādından: andan S

¹⁰ şöyle: -S

¹¹ çün: -S

¹² pür idüp: -S

¹³ andan: -S

Benem Üseyd bin Münzir, didi. (5) ‘Abdü’l-muṭṭalib’e¹ geldüm ki tā ‘Abbās ḥazretinüñ püser-zādesi ḳanın Mervānī’ler cānından (6) alam. Be-‘ināyet-i Ḥudā vü be-devlet-i Muṣṭafā diyüp bir na‘ra eyle urdı ki (7) Kūh-ı ṣaḥrā cünbişe geldi ve atına mehmūz degürdi. At kendüzini (8) ‘uḳāb gibi Ḥaccāc’uñ leşkerine pertāb itdi². Ac arslan (9) gibi leşkere şöyle³ girdi ki nīze ile öñine geleni depeledi. (10) Ḥaccāc’uñ ḥaymesi öñine çıka⁴ geldi. Anda gelince elli nefer ḥavārici (11) depelemişdi. Çün bir pāre ilerü vardı. Ol seg-i Ḥazīme’nüñ bir (12) oğlu var idi. Adına ‘Abdü’l-ḥamīd eyidürlerdi. Bir merd-i yegāne (13) idi ki merdānelikde bī-naẓīr idi. Şöyle ki vilāyet-i ‘Arab’da (14) her meclis içre merdāneliğin zıkr iderlerdi. Bu ‘Abdü’l-ḥamīd (15) çün Seyyid⁵ Üseyd bin Münzir’i⁶ gördi. Hemān-dem⁷ silāḥın giyüp (16) atına süvār oldu. Atına mehmūz degürüp Üseyd’e karşı vardı. (17) Üseyd’e muḳābil olıcaḳ Üseyd eyitdi: [S208^b] Sen kimsin ve aṣluñ kimdür? (18) ‘Abdü’l-ḥamīd eyitdi: Ben Ḥazīme’nüñ oḫlyam didi⁸. Seyyid Üseyd (19) şöyle şād oldu ki cānı derisine şıḡmadı. Bülend āvāzla (20) eyitdi: Ben ḥod ‘ālemde seni ṭaleb iderin tā⁹ şöyle ki senüñ atañ (21) ‘Abbās’uñ cigerini niçe yaḳup göyündürdi ise ben daḫı seni depeleyüp

[İ216^a]

(1) atañuñ cigerini yaḳup¹⁰ göyündüreyin, didi¹¹. Mü’ellif-i kitāb¹² şöyle ḥaber (2) virdi ki Ḥamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib’den ve emīr ‘Alī’den ṣoñra hīç kimesne (3) heybetde ve ṣecā‘atda Seyyid Üseyd gibi dil-āver yoḡdı. Gürz (4) ḳaldurup çün¹³ ‘Abdü’l-ḥamīd’e bir gürz eyle¹⁴ urdı ki cümle a‘zāsı (5) ḥurd olup ve kendü mürd oldu ve cānı cehenneme gitdi. (6) Ḥazīme çün anı gördi. Yaḳasın çāk idüp ḥāke düşdi. (7) Āh u fiḡāna başladı. Seyyid Üseyd eyitdi: ‘Abbās’uñ püser-zādesi (8)

¹ ‘Abdü’l-muṭṭalib’e: -İ

² itdi: eyledi S

³ şöyle: eyle İ

⁴ çıka: -İ

⁵ Seyyid: -İ

⁶ bin Münzir’i: -S

⁷ dem: -S

⁸ didi: -S

⁹ tā: -İ

¹⁰ yaḳup: -İ

¹¹ didi: -S

¹² kitāb: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ eyle: -S

‘Abdu’r-raḥman’uñ ḳanı ‘ivazına eyledüm, depeledüm didi¹. Ḥazīme-i ḥavāric (9) oğlu içün² şöyle³ feryād u zār itdi ki kendüden gitdi. (10) Mü’ellif-i aḥbār⁴ şöyle haber virür kim Ḥaccāc’uñ hīç oğlu olmadı. (11) Ol sebebdan āleti süst idi, erligi yoğdı. Ammā birāder-zādesi (12) var idi. Adına Yūsuf eyidürlerdi ve ḥaḳīḳat şöyle idi ki (13) cemālde ve kemālde⁵ Yūsuf mişāli idi ve şecā’atda ve merdānelikde (14) çün Rüstem-i Zāl idi. Ḥaccāc [bin] Yūsuf anı şöyle severdi ki (15) bir an ayru⁶ oturmazdı. Rūz şeb öñinden gidermezdi ve cemāl-i (16) bī-naẓīrine çün nāẓır idi. Ol Yūsuf ḥalkuñ çün⁷ ğalaba-i ḥurūşın (17) gūş itdi. Hemān-dem atına süvār olup Üseyd’e karşı geldi ki anuñla ceng eyleye, aña ḥarb-ı kārzārdan bir teng getüre⁸ ve çağırıp eyitdi: (18) Ey fūrū-māye ki sensin. Bu ne şūr āh u fiğāndur ki (19) bu leşkerġāh içine bıraḳduñ. Beñzer ki cihānda dil-āverlerden (20) hīç kimesne ḳalmamışdur. Bu sā’at ben⁹ saña bir kār ideyin ki (21) tā inḳırāz-ı rūzgārda dillerde¹⁰ yād olına. Seyyid¹¹ Üseyd çün¹² naẓar itdi. Anı¹³

[İ216^b]

(1) at üstinde silāḥ-ı şāhāne ile ārāste gördi. Bildi ki ululardandur. (2) Ammā bilmedi ki Yūsuf-ı Ḥaccāc’uñ birāder¹⁴-zādesidür. Seyyid çün [S209^a] anuñ (3) sözün işitdi, güldi¹⁵. Eyitdi: İn-şā’allāh bu civānı daḳı ‘Abbās’uñ püser- (4) zādesi içün depeleyem. Çün bu endişeyi eyledi daḳı bülend āvāzıyla (5) eyitdi: Ey civān Ḥaccāc [bin] Yūsuf’uñ başı ve cānı içün toġrı söyle (6) sen kimsin daḳı kimüñ neslisin¹⁶, didi. Yirinde ṭur¹⁷. (7) Bir merd-i şeci’-i dil-āvere beñzersin. Ben senüñle ceng idemezin. Sen yirüñde ṭur¹⁸.

¹ didi: -S

² içün: -S

³ şöyle: -İ

⁴ aḥbār: -S

⁵ kemālde: -S

⁶ ayru: ansuz İ

⁷ çün: -İ

⁸ Üseyd’e karşı geldi ki anuñla ceng eyleye, aña ḥarb-ı kārzārdan bir teng getüre: -İ

⁹ ben: -S

¹⁰ dillerde: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² çün: -S

¹³ anı: -İ

¹⁴ birāder: püser S

¹⁵ güldi: -İ

¹⁶ neslisin: nesisin S

¹⁷ didi. Yirinde ṭur: -S

¹⁸ sen yirüñde ṭur: -İ

(8) Hiç ceng eyleme tã¹ ben senüñ yanuñ² varayın. Sen benüm elüme yapış dağı Haccâc'ıñ (9) öñine ilet. Andan sen beni³ dilek eyle tã ki beni öldürmeye. Civân⁴ (10) şād olup eyitdi: Ben Muhammed bin Yūsuf'ıñ oğlıyam ve birāder-i Haccâc'am. (11) Seyyid Üseyd eyitdi: Sen ol Yūsuf mısın ki 'Arabî şî'rlerde senüñ (12) hüsñüñ vaşfını dimişlerdür. Yūsuf eyitdi: Belî. Üseyd eyitdi: Sen (13) ol Yūsuf mısın ki hālâyık eyidürler, sen Reşide-i 'Arab gibidür hüsünde. (14) Yūsuf⁵ eyitdi: Belî. Sen ol Yūsuf mısın ki senüñ 'ammüñ senüñ⁶ dostluğundan (15) uyumaz ve gündüz ārām eylemez. Eyitdi: Belî. Üseyd eyitdi: (16) Sen ol Yūsuf mısın ki Vāsıta şehrinüñ 'avretleri senüñ için (17) 'uryān olup erlerinden boşandılar. Eyitdi: Belî. Sen ol Yūsuf (18) mısın ki Haccâc bin Yūsuf her şabāh tırı gele tã seni görmeyince (19) ol⁷ hükmi fermān buyurmaz, didi⁸. Eyitdi: Belî. Çün⁹ Seyyid Üseyd¹⁰ (20) şöyle şād oldu kim diller ile yād olmaz. Seyyid eyitdi¹¹: Ben senüñ (21) 'ömrüñi ve cānuñi ve göñlüñi şöyle yakayın ki 'Abbās'ıñ 'ömrini ve cānını

[İ217^a]

(1) ve göñlini niçe yaqdılar ise, bunı¹² diyüp andan¹³ atına (2) mehmüz degürdi. At kendüzin 'uqāb gibi Yūsuf'ıñ (3) üzerine pertāb itdi. Üseyd dağı nizesin başı üzre fer-ā-fer (4) çevürüp Yūsuf'ıñ sinesine eyle urdı ki püştinden çıkdı. Anı (5) nize ile kaldırdı, havāda tutdı tã cümle hālâyık [S209^b] gördiler. (6) Atını yürüdüp Haccâc bin Yūsuf'ıñ hargāh öñine geldi (7) ve nize ucından Yūsuf'ı yire bıraktı. Andan¹⁴ eyitdi: Ey (8) havāric-i seg-i mel'ün 'Abbās'ıñ püser-zādesi kanı 'ivażına (9) bunı¹⁵ depeledüm, üşde al. İmdi saña¹⁶ bu bir şerbetdür ki dünyāda (10) ölmezsen şimdi¹⁷ içdüñ ve bākisin āhiretde içersin diyüp (11) miyāne-i leşkerden taşra çıkdı ve revāne

¹ tã: -S

² senüñ yanuñ: saña İ

³ sen beni: -S

⁴ civān: -İ

⁵ Yūsuf: -S

⁶ senüñ: -İ

⁷ ol: -S

⁸ didi: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ Üseyd: -S

¹¹ Seyyid eyitdi: -S

¹² bunı: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ andan: ve S

¹⁵ bunı: -S

¹⁶ saña: ve S

¹⁷ ölmezsen şimdi: -S

oldı. (12) Haccāc bin Yūsuf çün bu hāli gördi hemān-dem¹ başından² tācın (13) yabāna atup kendüzin tahtdan hāke bırağdı (14) ve yaqasın çāk itdi ve başına hāk saçdı, feryād u fiğān (15) eyledi. Leşkeri arasına girdi. Bülend āvāz ile eyidürdi ki (16) her kimse kim Üseyd'ün başını baña getürürse aña (17) bir sancağ vireyin. Ol bu sözde iken Üseyd qalbine hamle (18) eyledi. Sipāhuñ qalbini şıyup taşra çıqdı. Çün leşkerden (19) bir miqdār dürdüşdi. Hic kimesnenün tākātı olmadı ki (20) ardınca vara veyā gide³ ammā **güyendegān-ı hikāyet** şöyle (21) rivāyet iderler ki Seyyār-ı seg-i havāricüñ bir oğlu var idi ki

[İ217^b]

(1) adına Tāhir eyidürler idi⁴ ve bu Tāhir anuñ leşkerinün bahādırlarından (2) idi. İttifāq ol gün qaravula gitmişdi. Seyyid⁵ Üseyd nā-gāh (3) ol cāygāha düşdi. Bu fethi itmişdi ki ol Seyyid güzer-gahı (4) ol yire düşüp giderdi ve kendü ile eyidürdi: (5) Kāşki Seyyār'uñ dağı gönlini Seyyid 'Abbās'uñ gönli 'ivażına (6) yaqmış olaydum, tā bu fikirde iken Seyyār oğlu Tāhir-i segi gördi. (7) Yüz nefer süvār ile qarşusından çün⁶ çıka geldiler. Üseyd'ün (8) öninde ol⁷ yüz nefer⁸ süvār toğan yürüseydi çün⁹ birbirine yetişdiler. Üseyd (9) eyitdi: Siz kimsersiz? İçlerinden birisi eyitdi: Meger sen körsin¹⁰ görmez misin ki (10) emir-zāde-i 'Arab Tāhir bin Seyyār bin¹¹ Şemr'dür. Nice [S210^a] gündür anuñ atası (11) Medīne'ye gitmişdür ve anuñ atası 'Abbās'uñ püser-zādesi boynın urdı. (12) Ne tūrursın, tiz tut, piyāde ol gel. Emir-zādenün rikābın (13)öp. Henüz bu söz tamām olmadın Seyyid¹² Üseyd ol süvāruñ (14) başına bir gürz eyle¹³ urdı ki beyni yüzinden çün taşra çıqdı (15) ve cānı cehenneme gitdi. Bu haber Tāhir'e yetişdi ki ol¹⁴ dağı yolda (16) idi ve sipāhuñ ardınca gelürdi. Çün bir pāre yakın geldi. (17) Beş nefer süvār gönderdi, varuñ ol bir¹

¹ hemān-dem: -S

² başından: -İ

³ vara veyā gide: gideler S

⁴ eyidürler idi: dirlerdi S

⁵ Seyyid: -S

⁶ çün: -S

⁷ ol: -İ

⁸ nefer: -İ

⁹ çün: -İ

¹⁰ körsin: -İ

¹¹ Seyyār bin: -İ

¹² Seyyid: -S

¹³ eyle: -S

¹⁴ ol: bu S

bir¹ süvârı tutuñ (18) ve elin ardına bağlañ dañı baña getürüñ tã ben aña sezāsını ideyin. (19) Anuñ ne mecālî vardır ki bir bî-günâh öldüre. Anlar Tãhir (20) öñinden gidüp Seyyid² Üseyd'üñ öñine³ geldiler. Çün (21) çağırıp eyitdiler ki senüñ ne iktidāruñ vardır⁴ ki edebsüzlük

[İ218^a]

(1) idüp Haccāc bin Yūsuf'üñ hizmetkārını sen⁵ depeleyesin. Tiz ol⁶ atdan (2) in ve elüñ arduña çevür. Seni bağlayayın dañı emir-zāde öñine (3) iletelüm. Seyyid çün⁷ güldi, kendüye eyitdi: Ben bu harām-zāde-i (4) nābe-kārı Perverdgār'dan rüz u şeb dilerdüm, şimdi⁸ virdi. (5) Var ise bu kerāmet Seyyid Abbās'uñdur ki bu bed-bahtı benüm öñüme (6) getürdi. Eger⁹ şimdi ben bu bed-bahtı ve eger¹⁰ birisini diri kırsam (7) Münzîr'üñ püştinden gelmiş olmayam diyüp Muḥammed'e şalavāt getürdi (8) ve Huzā'dan mu'āvenet ve Muştafā'dan muḳāvemet ve 'Abbās'dan himmet (9) taleb eyledi. Andan soñra bir na'ra eyle urdı ki güyā tāk-ı (10) āsmān yıkılup zemīne düşdi. Ol süvārlar çün¹¹ ḥayrān olup (11) eyitdiler. Yā Rabb bu ne āvāzdur ki biz hergiz bunuñ gibi āvāz işitmedük. (12) Anlar bu fikirde iken anı gördiler¹² ki aç kırd koyun sürüsine girür gibi leşkerüñ (13) içine girdi. Yarım sā'atda elli nefer süvārı depeledi. Bākisin (14) çün anuñ neberdin ve dest-bürdin¹³ gördiler, karar idemeyüp (15) firārı ihtiyār itdiler. [S210^b] Üseyd¹⁴, Seyyār oğlu Tãhir'üñ yanına düşdi. (16) Ḥazret-i Zü'l-Celāl ibtihāl gösterüp eyidürlerdi. Yā Rabb (17) sen baña kuvvet ve zafer vir tã şöyle ki anuñ atası Seyyār seg-i mel'ün (18) benüm 'azîz 'ammüm göñlini niçe yaqdısa ben dañı oğlunuñ boynını

¹ bir: -S

² Seyyid: -S

³ öñine: eline S

⁴ vardır: olur S

⁵ sen: -S

⁶ ol: -S

⁷ çün: -S

⁸ şimdi: -S

⁹ eger: -S

¹⁰ eger: -İ

¹¹ çün: -S

¹² anı gördiler: -İ

¹³ dest-bürdin: -S

¹⁴ Üseyd: Seyyid S

(19) kendü elümle uram dağı bu seg-i¹ ḥarām-zāde-i nābe-kārı depeleyem ve göñlini
(20) yaķam ve kendü yaķam². Ol dağı ‘Abbās gibi oğul acısını göre. Çün Üseyd (21)
bu da‘ vāyı itdi³, andan atına eyitdi: Ey at baña çok yoldaşlık itdün

[I218^b]

(1) bu laḥza dağı yoldaşlığıñ demidür. Göreyin seni sa‘y eyle, şol (2) ḥarām-zāde-i ḥavārice yetişesin in-şā‘allāh, ola ki yetişüp depeleyem. (3) Bunı didükden şoñra yüzün göge tıtdı ve eyitdi: Ey Ḥudāvend, (4) ‘Abbās bendeññ yüce bārgāhuñda ḳadri varısa benüm atuma (5) ḳuvvet vir. Egerçi kim ḳalmışdur tā ol seg-i ḥavārice nā-murāda⁴ yetişse. (6) Bunı⁵ diyüp dağı atına mehmüz degürdi. At berḳvār pāyince (7) gitdi, ha diyince yetdi. Andan Üseyd gürzin ḳaldurup (8) Seyyār-zādenüñ ardından pertāb itdi. Atıññ ḳıç ayağına doḳundı. (9) Şikest idüp at göti üzre ḳökdı. Ṭāhir ḳuvvetlü civān (10) idi ve ḥaylī dil-āver-i pehlevān⁶ idi. Gördi çün atı yıḳıldı (11) cüst atıññ arḳasından şıçrayup ayağı üzre tırı vardı. (12) Seyyid⁷ Üseyd üzerine vardı. Ṭāhir eyitdi: Eger erlik da‘vāsın (13) iderseñ piyāde ol ki ben piyādeyem tā senüñle ceng idem. Seyyid (14) güldi. Hemān-dem⁸ atından aşığa⁹ indi. Elin uzadup Ṭāhir’üñ¹⁰ kemer-bendin (15) tıutup yir yüzinden ḳaldurup eli üzerine aldı. Başı (16) üzerine çevürüp andan¹¹ yire şöyle urdı ki cümle üstüḥānı ḥurd (17) oldı. Andan ḥancer-i ābdārın çıkarup ol nābe-kāruñ başını kesdi ve (18) eyitdi: ‘Abbās’uñ püser-zādesinüñ ḳanı ‘ivażına olsun [S211^a] didi (19) ve yine atına süvār oldı. Ol ḳaçanlaruñ birisin tıtdı. Ol şaḥş (20) feryād getürüp eyitdi: Ey Seyyidü’l-‘Arab ben ne eyledüm, beni ne¹² yire sürersin?

¹ seg-i: -S

² kendü yaķam: -İ

³ itdi: -İ

⁴ nā-murāda: -S

⁵ bunı: -S

⁶ pehlevān: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ dem: -S

⁹ aşığa: -İ

¹⁰ Ṭāhir’üñ: -İ

¹¹ andan: -S

¹² ne: -İ

(21) Ben bir ‘āciz kişiyem beni¹ güc ile cenge² getürdiler. Üseyd³ güldi⁴, eyitdi: Korkma ki seni depelemezem

[İ219^a]

(1) ki seni depelemek hayfdur ve ‘aybdur diyüp Tāhir’ün başın anuñ⁵ (2) boynına bağladı. Andan iki elini bend itdi ve dağı atına bindürdi (3) ve iki ayağın dağı atun karnı altından bağladı. Aña andlar virdi ki (4) ben her⁶ ne dirsem Haccāc bin Yūsuf’a diyesin ve bu⁷ benüm haberümi aña (5) yetişdüresin ve dağı Şemr oğlu Seyyār’a diyesin ki ‘Abbās’ün püser-zādesin (6) depeledün ben dağı senün gibi⁸ depeledüm tā sen zinde oluğça anuñ derd (7) ü gamı⁹ göñlinden gitmeye. Eger oğlum Cüneyd’ün gamı sebebi olmayaydı (8) benüm ‘aziz ferzendüm cihānda āvāre olmışdur. Ben bu sa’yı eylerem kim (9) anuñçün eylerem. Ammā sen Seyyār-ı zālime eyit ki sen kendü elüñle ‘Abbās’ün (10) püser-zādesin depeledün ve göñlini yağıdun. Ben dağı senün oğlını (11) depeledüm ve başını saña¹⁰ gönderdüm. Al kenāra çek, bunı¹¹ diyüp gönderdi. (12) Andan kendüsi Yemen cānibine gitdi. Çün¹² Seyyār’ün oğlu başını (13) ol süvār aldı, gitdi. **Ez-în cānib** Seyyār oğlını gele diyü intizārda (14) idi. Ārāmı kararı yoğıdı. Dā’imā¹³ yola nigāh iderdi. Nā-gāh gördi ki (15) sipāhdan bir nice süvār gördi. Şikeste, hayrān u ‘āciz yoldan (16) geldiler. Kimisi zaḥmdār ve kimisinün yüzi gözi evkār. (17) Seyyār eyitdi: Bu ne kārdu ve oğlum Tāhir kani? Anlar eyitdiler ki (18) bizüm andan haber ü āgāhumuz¹⁴ yokdur. Ammā anı gördük ki (19) bir süvār geldi, ceng eyledi. Yüz nefer süvārı şıdı tār-mār (20) itdi. Elli altmış süvārı depeledi ve Tāhir’e meşgüldi. Biz karar idemeyüp (21) firār ihtiyār¹⁵ [S211^b] itdük. Biz üşde geldük. Seyyār bildi ki ol süvār Üseyd-i nāmdārdur.

¹ beni: -İ

² cenge: -İ

³ Üseyd: Seyyid S

⁴ güldi: -İ

⁵ anuñ: bunuñ S

⁶ her: -S

⁷ bu: -İ

⁸ senün gibi: oğlını İ

⁹ gamı: dağı S

¹⁰ saña: -S

¹¹ bunı: -S

¹² çün: -İ

¹³ dā’imā: -S

¹⁴ āgāhumuz: -S

¹⁵ ihtiyār: -İ

[İ219^b]

(1) Çün bu haber Seyyār işitdi cihān gözine қараñu oldı. Cigerinden (2) āh itdi. Şöyle¹ ki feleke dūd-ı siyāh gitdi. Güyā ki yüregine bir zehr-ālūd (3) oқ doқundı, şaңçıldı² tā bu fikirde iken nā-gāh³ ol süvār āşikāre oldı, geldi⁴. (4) Gördi, Ṭāhir’uñ başını bağlamışlar ve bu süvāruñ ayakların (5) at altından üstüvār-ı bend muhkem itmişler. Seyyār çün oğlınuñ başın (6) gördi, nāle vü efgān idüp yire düşdi. Şol қadar dögündi ki (7) kendüden gitdi ve yine kendüye gelicek taşlarla (8) sinesin döge döge pāre pāre itdi. Şöyle ki a’zāsı çün (9) ālūde olup yine yire düşdi, uşşı gitdi. Bu haber çün⁵ (10) Ḥaccāc’a irişdi, Ḥaccāc dağı birāder-zādesi Yūsuf içün ḥāk (11) üzre oturup mātemde idi ve Ḥazīme dağı bunlaruñ gibi. Bu⁶ üç (12) bir yire gelüp çün⁷ nevḥa vü zārī itdiler. Her biri ellerine taş (13) alup sīnelerin döge döge pāre pāre itdiler⁸. Ol üç ḥavāric (14) mel’ūñlar on bir gün ve on bir⁹ gice ne yidiler ve ne içdiler (15) ve ne uyudılar, mātem tutdılar. Ammā¹⁰ iblis-i mel’ūn Ḥaccāc’uñ öñine (16) geldi. Eyitdi: Bil ve āgāh ol ki Üseyd’e bu işleri Sa’id bin (17) Cübeyr ta’lim itdi. İmdi varuñ siz dağı oğlanlaruñuz қanın (18) Cübeyr’den aluñ ve depeleñ ki Ka’be evinde namāz қıla тұrur. Derḥāl (19) Ḥaccāc’uñ yüzi kızardı, gözi қарardı¹¹. İblis-i la’īnuñ sözün cānla қabül (20) idüp eyitdi: Ey ata rāst eyidürsin, hem eyle itmek gerek diyüp (21) Yūsuf-ı Ḥaccāc¹² yirinden hemān¹³ тұrı gelüp¹⁴ Ka’be evinüñ қapusına

[İ220^a]

(1) geldiler, çağırıp eyitdiler ki Sa’id bin Cübeyr қандadır? İblis eyitdi: Ḥarem’dedür. (2) Tefahḥuş eylediler çün anı¹⁵ Ḥarem’de gördiler. Ol ḥavāriclerden (3) birisine eyitdiler: [S212^a] Yüri, var. Sa’id bin Cübeyr’i Ka’be’nüñ Ḥarem’inden

¹ şöyle: -İ

² şaңçıldı: -İ

³ nā-gāh: -İ

⁴ geldi: -İ

⁵ çün: -S

⁶ bu: -İ

⁷ çün: -S

⁸ itdiler: eyler İ

⁹ on bir: -S

¹⁰ ammā: -S

¹¹ gözi қарardı: -İ

¹² Yūsuf-ı Ḥaccāc: -S

¹³ hemān: -S

¹⁴ gelüp: -S

¹⁵ çün anı: -S

(4) taşra çıkar. Ol dağı varup çün āstānına kadem kodı ve ‘azm (5) itdi ki vara¹ Harem’e gire, bir melek gelüp kanadıyla şöyle (6) kaçdı ki yetmiş kerre tersine yuvalandı. Cümle üstühānı hırd (7) oldu ve kendü dağı mürd oldu. Cānı cehenneme gitdi. Biri (8) dağı geldi². Anı dağı eyle itdi. **Rāvī şöyle³ rivāyet ider ki** (9) yetmiş nefer⁴ şahş vardılar. Cümlesin helāk oldılar ve dağı (10) Haccāc şekāvetden her birine bir söz ve bir hüccet getürdi. (11) İblīs anda⁵ hāzır idi. Ol işlere nāzır idi ve bilürdi ki (12) anları melekler urur. Ammā tınmaz ki bu halk katl olalar. (13) Andan soñra hıç kimesne varmadı. İblīs Haccāc’a eyitdi: (14) Ey oğul buyur taşlara necāset bulaşdursunlar ve mancınıka (15) koyup Ka‘be evinüñ üzerine atsunlar tā Ka‘be’nüñ (16) dīvārı tār-mār olsun. Sa‘īd bin Cübeyr taşra çıkar, tut dağı (17) Ka‘be kapusunda çār-miğ eyle ve çomağ ur⁶ ve derilerini yüz, āteşe vir (18) tā ki feryād eyleyeler. Her cānibden emr eyle tā Ka‘be’yi taşlar (19) ile uralar tā Sa‘īd bin Cübeyr taşra çıkā, anı helāk eyleyeler. (20) İblīs ‘aleyhü’l-la‘ne çün bu sözi didi, Haccāc şād oldu. (21) Emr eyledi, mancınık düzdiler. İçlerine ādem mülevveşiyle taşlar koydılar.

[İ220^b]

(1) Seyyār bin Şemr ve Erd-şir bin Hāmān ve Hāzime bin ‘Abdu’llāh ve Ziyād bin (2) Sinān bu dört havāric ol kāra meşğül oldılar. (3) Taşlara necāset bulaşdurup Ka‘be evinüñ üzerine atdılar (4) tā Ka‘be’nüñ der ü dīvārın tār-mār itdiler. Melekler çün necāsetle (5) mülevveş taşları gördiler, Ka‘be’den kaçdılar. (6) Beytü’llāh yakın oldılar ve Haccāc emr eyledi tā⁷ hezār nefer miğdārı⁸ pāk dīn (7) Müselmānları tutdılar⁹ ve getürdiler. [S212^b] Ka‘be’nüñ kapusın öninde (8) yaturdılar dağı derilerin yüzdiler. Andan soñra¹⁰ vāfir (9) āteş yakup āteşe urdılar. Ol mü’minler feryād itdiler¹¹ tā¹² (10) Sa‘īd bin Cübeyr Ka‘be içinde işitdi ve özi göyündi. (11) Bu dört havāric ol mülevveş taşları tırmayup atarlardı. (12) Ka‘be’nüñ der ü dīvārını varup

¹ vara: -S

² geldi: gitdi S

³ şöyle: -S

⁴ nefer: -S

⁵ anda: -S

⁶ çomağ ur: -İ

⁷ tā: -İ

⁸ nefer miğdārı: -İ

⁹ tutdılar: -İ

¹⁰ soñra: -S

¹¹ itdiler: eylediler İ

¹² tā: -İ

yıkarlardı ve Sa'îd bin (13) Cübeyr Allâh Te'âlâ¹ evi içinde namâza тұrmuşdı ve Hâzret-i (14) Rabbü'l-âlemînün² şevkine ve zevkine şöyle müstağrağ idi ki (15) hîç³ âlemün aḥvâlinde haberdâr degül idi tâ bir uğurdan (16) sücûda varduḡda bî-hod olurdı. Ol bî-hodluḡda emîrû'l-mü'minîn (17) 'Alî'yi gördi. Şöyle ki vâkı'ada gördükleri gibi (18) eyidürdi ki ey cān-ı men teslim ol ḡāne-i Hudā'dan (19) taşra çık senün vâsıtañ ile Hakk'ın mü'minlerine⁴ belā vü 'anā⁵ (20) irişür. Senün 'ömrün daḡı âḡirine irişmişdür. Bir dem ārām eyleme, (21) taşra çık ki cennetün kapularını açdılar. Şad hezār ḡūr u ḡılmān

[I221^a]

(1) ellerinde lü'lü' ile memlû birer tabaḡ muntaḡırlardur ki üstine nişār (2) ideler. Bunun gibi cümle ervāḡ-ı enbiyā vü evliyā ki ḡudūmuña (3) muntaḡırlardur, didi. Sa'îd bin Cübeyr emîrû'l-mü'minîn 'Alî'den raḡıyallāhu (4) 'anh çün bu haberleri işitdi, ol bî-huşlugından kendüye (5) kendüye geldi. Gözin açdı, gördi. Sekiz (6) cennetün kapuları açılmış şad hezārān ḡūr u ḡılmān ellerinde lü'lü' ile (7) memlû tabaḡlar, muntaḡırlar ki nişār eyleyeler. Çün anları gördi, Hudā'ya (8) çok şükürler idüp imānın tazeledi. Andan⁶ tekbîr getürüp ḡazāya (9) rızā gösterdi. Ka'be evinden taşra çıkıdı. **Rāvi şöyle⁷ rivāyet** (10) **ider ki** Sa'îd bin Cübeyr çün Ka'be'nün evinden taşra çıkıcaḡ (11) Hāzime bin 'Abdu'llāh ve Ziyād bin Sinān⁸ ve Seyyār bin Şemr ve Hāmān (12) bin Sinān bu dört zālimler taşla zaḡmıla Ka'be'nün kapusu (13) öninde düşürüp [S213^a] depelediler. Ba'd rāviler eyidür ki Ka'be'nün (14) dīvār-ı vîrānından⁹ ki nā-gāḡ çıḡa vardı. Seyyār bin Şemr-i mel'un (15) elin uzadup Sa'îd bin Cübeyr'ün aḡ nūrānî saḡalından yapışdı. (16) Ka'be dīvārından taşra çıkardı. Hāzime bin 'Abdu'llāh yaḡasından (17) yapışdı ve Erd-şîr bin Hāmān daḡı eline yapışdı. Bu üç zālīm (18) ol āl-i Resûl'ı keşān ber keşān Haccāc-ı mel'unuñ önine getürdiler. (19) Çün Haccāc Sa'îd bin Cübeyr'i gördi be-ḡāyet ḡazaba gelüp (20)

¹ Te'âlā: -S

² Rabbü'l-âlemînün: Hakk'ın S

³ hîç: -S

⁴ Hakk'ın mü'minlerine: -S

⁵ 'anā: -S

⁶ andan: -S

⁷ şöyle: -S

⁸ bin Sinān: -S

⁹ vîrānından: -İ

eyitdi: Ey bed-nihād-ı Mervān oğlanlarına düşmen olan ve (21) anlarıñ hakkında türrehāt ve mühmelāt¹ söyleyen sen misin? Şöyle mi

[İ221^b]

(1) şanurduñ ki ben seni ‘ālemde diri koyam. Bu dem seni bir vechle depeleyeyin (2) ki tā kıyāmet dillerde yād olup illerde ad kıala. Haccāc bunlarıñ gibi (3) herzevātı kendüye lāyık her² neyse söylerdi. Sa‘īd bin Cübeyr (4) epsem olup tesbīhe vü tehlīle³ meşgūl idi. Nā-gāh Haccāc çün⁴ (5) bülend āvāz ile eyitdi: Ne tūrursız, şunı pāre pāre eyleñ. Henüz (6) bu sözi dimedin evvel zaḥmı aña Haccāc-ı zālīm yetiştürdi. İkinci (7) zaḥmı Seyyār bin Şemr-i mel‘ūn yetiştürdi. Üçinci zaḥmı Hāzīme bin (8) ‘Abdu’llāh yetiştürdi⁵. Dördüncü zaḥmı Sinānū’l-ḥafī yetiştürdi. (9) Bu dört zālīm ol pīr-i ‘azīzi yire düşürdiler. Seyyār bin (10) Şemr nā-gāh⁶ ḥancer-i ābdārın çıkarup başın kesdi. Hemān-sā‘at Rabbū’l- (11) ‘ālemīnūñ kudretiyle zemīn āsmāna lerze yetiştı. Yiri⁷ ve mülk ü ‘arş u (12) kürsī vü levḥ ü kıalem ü āb u bāda Bārī Te‘ālā cevāb virdi ki (13) ey bendelerüm siz kendü ḥālūñüzde⁸ oluñ ki benüm taḳdīrümde (14) ezel-i āzālde ḥükm bu minvāl üzre yazılmışdı⁹. Anı ki ben bilürem, (15) siz bilmezsiniz. Ammā Sa‘īd’üñ cān-ı pāk-ı¹⁰ teni ḥākdan a‘lā-yı ‘illiyyīne ‘urūc (16) idicek teni ḡaltān olup gitdi tā Haccāc’uñ taḥtı öñine (17) yetdi. **Güyendegān-ı [S213^b] ḥikāyet şöyle¹¹ rivāyet ider¹² ki** (18) çün Sa‘īd’üñ kıanı şöyle cūş ḥurūş eyledi ki taḥt üzerine çıkıdı¹³. (19) Haccāc vehm itdi. Yirinden tūrı gelüp bir gūşede pinḥān (20) oldı. Andan¹⁴ yine iblīs-i la‘īn öñine gelüp eyitdi: Üşde (21) şimdi¹⁵ ḥac kıāfilesi geldi. Ne tūrursız, anları taleb eyleñ, tutuñ.

¹ mühmelāt: -S

² her: -S

³ tehlīle: -İ

⁴ çün: -S

⁵ yetiştürdi: urdı İ

⁶ nā-gāh: -İ

⁷ yiri: -İ

⁸ ḥālūñüzde: -İ

⁹ yazılmışdı: gitmişdi S

¹⁰ pāk-ı: -İ

¹¹ şöyle: -S

¹² ider: eyler S

¹³ çıkıdı: -İ

¹⁴ andan: -S

¹⁵ şimdi: -S

[İ222^a]

(1) ‘Alī’ye la‘net eylemeyi öldürün **ve rāwī rivāyet ider¹ ki** (2) ol kâfile yüz biñden ziyāde nefer mü’min vardı². Anlardan ba‘zısı korkusundan (3) ‘Alī’ye hāşā la‘net eylediler. Haccāc’a bu³ mü’minlerin müttakileri eyitdiler. Biz (4) ‘Alī’ye raḍīyallāhu ‘anh⁴ la‘net itmezüz. Şol kişiye la‘net iderüz ki ‘Alī’ye la‘net (5) ide. Haccāc bu⁵ mü’minlerin sözinden gāzaba gelüp emr eyledi tā⁶ yetmiş biñ (6) mü’min muvaḥḥidi ‘id güninde kurbān vaḳtinde depelediler. Ol mü’minler⁷, ol zālimlerün (7) elinde Hāḳ yolında kurbān oldılar. Ammā⁸ Haccāc-ı la‘in çün ol yetmiş biñ⁹ (8) nefer mü’min depeledi. Andan sonra leşkerine emr eyledi. Vāsīta’dan (9) yaña göç eylediler. Hāzret-i Bārī’nün emri şöyle cārī oldı ki (10) Haccāc’a şūr u sevda tārī oldı. Şöyle oldı ki ne gözine (11) uyḡu gelürdi ve ne kaçabilürdi. Çün bir dem ḡāba vardı. Şöyle¹⁰ (12) gördi ki rüz-ı kıyāmet olmuş ve Sa‘id bin Cübeyr yaḳasına (13) yapışmış, keşān ber keşān her tarafa çeküp eyidürdi ki ey zālīm (14) ben saña n’eyledüm, sen beni bī-günāh depeledün. Haccāc tersān u lertzān uyanurdi, (15) feryād eylerdi¹¹ ve tīg ‘uryān idüp nā-hāḳ nice kanlar eylerdi. (16) Andan sonra ārām iderdi. Bu hāletle yine¹² Vāsīta’ya geldi, kondu. (17) Bir kimesne gönderüp eyitdi: Efteḡ vezīri getürün. Varup getürdiler. (18) Efteḡ Haccāc’uñ vehminden berg-i bīd lertzāndı. Kelime-i tevḡīdi (19) idüp Haccāc’uñ önine geldi. Hızmet eyledi. Haccāc-ı mel‘ün söz (20) söylemedi, tā bir sā‘at [S214^a] miḳdārı geçdi. Andan sonra bülend āvāzla (21) çağırup¹³ eyitdi: Ey Efteḡ bir muḥaddis kimesne getürün, kendü

[İ222^b]

(1) ser-güzeştinden baña ḡikāyet eyleye. Şöyle ki bir sā‘at gülem ve bir sā‘at (2) ağlayam, didi¹⁴. Ammā şöyle dilerin ki ol didügi ser-güzeşti ne kitābda (3) görmüş

¹ rivāyet ider: eydür S

² nefer mü’min vardı: -İ

³ Haccāc’a bu: ol S

⁴ raḍīyallāhu ‘anh: -İ

⁵ bu: -İ

⁶ tā: -İ

⁷ ol mü’minler: -İ

⁸ ammā: -İ

⁹ biñ: -İ

¹⁰ şöyle: -İ

¹¹ eylerdi: iderdi S

¹² yine: -İ

¹³ çağırup: -S

¹⁴ didi: -S

ola ve ne bir kimesneden işitmiş ola. Belki ol aḥvāl (4) kendü başından geçmiş ola. Eger getürürseñ hoş, eger getürmezseñ (5) seni pāre pāre eylerin ve ḥānmānuña daḥı āteş ururam. Efteḥ vezirüñ (6) endāmına lerze düşdi. Göñlinde bu herze ney ki diyüp (7) eyitdi: Ey pādīšāh bil ve āgāh ol ki bunuñ gibi (8) kimesne ki sen ṭaleb eylersin bir günde ve yāḥūd¹ on günde (9) ele girmez. Baña yigirmi gün mühlet vir, cüst cū kırup (10) bulam ve ḥuzūr-ı şerīfüne getürem. Ḥaccāc-ı mel‘ ün n’ola didi. (11) Efteḥ ḡamgīn ü ḥazīn evine geldi. Cānından ve ḥānmānından² nevmīz olup (12) ağladı. Şöyle ki gözinüñ yaşı çağladı ve anuñ bir kıızı (13) var idi. Be-ḡāyet ḥūb rüy u ra‘ nā vü ‘ākıl u dānā idi. (14) Atasından istifsār itdi ki saña bu girye nereden düşdi? (15) Atası eyitdi: Ey duḡter sen benüm derdüme devā idemezsin, var (16) git, didi³. Kendü ḥālünde ol. Vezirüñ kıızı on (17) dört yaşında idi ve perīler ile dostluḡı var idi. Atası (18) anuñ ḥālinden bī-ḥaber idi. Ol duḡter tıfl iken daḥı bir perī (19) ‘avretinüñ südin içmişdi. Ol perī ‘avreti her gün bu duḡtere (20) gelürdi ve duḡter anı görür idi. Pes duḡter atasına eyitdi ki (21) ḥālünü baña söyle, şāyed ki derdüne devā eyleyem. Atası kızına aḥvālını

[I223^a]

(1) bir bir takrīr eyledi. Duḡter güldi ve eyitdi: Ey bābā-yı büzürgvār (2) nāle vü zār itme ki bu kār düşvār degüldür. Ḡāyet⁴ āsāndur. (3) İllā ki ecel dirler⁵ aña dermān yokdur. Ammā ben [S214^b] senüñ bu (4) müşkilünü ḥal ideyin, sen ‘acebe ḡalasın. Efteḥ kızınıñ ‘aqlında (5) ḥayrān ḡaldı. Duḡter ḥalvetine gitdi. Ol perī ‘avreti (6) aña bir du‘ā öğretmişdi tā her vaḡt anuñ bir mühim (7) işi ola ol du‘āyı oḡuya, ol vaḡt gelürdi. Ol perī (8) ‘avreti gelür, aña⁶ buluşurdi. Ḥalvetine varup ol du‘āyı oḡudı. (9) Ol perī ‘avreti çıḡa geldi. Eyitdi: Ey ferzend saña ne olmışdur (10) ki beni diledüñ? Duḡter eyitdi⁷: Atası ḥālinden ḥaber virdi. Perī (11) ‘avreti güldi ve eyitdi: Bu āsāndur, benüm hem-sāyemde bir er vardur ki (12) on iki yıldur Ḥaccāc-ı mel‘ ünüñ zindānında olmışdur. Çün (13) Ḥaccāc ḥāne-i Ka‘be’ye gitdi. Ol vaḡt zindānda olanları (14) āzād eyledi. Ol daḥı zindāndan ḥalāş buldı. Şimdi dört aydur (15) ki ol

¹ yāḥūd: -S

² ḥānmānından: -İ

³ git, didi: -S

⁴ ḡāyet: -S

⁵ dirler: -S

⁶ aña: -İ

⁷ eyitdi: -S

sizüñ hem-sāyeñüzde oturur. Ġāyetde za‘īf (16) ü naḥīf olmışdur. Bu sā‘ at bir pāre kuvvet tuta tırur¹. Ol şahş (17) bir yıl tamām oturursa kendünün ser-güzeştin söylese (18) biñde birin dimemişdür. Duḡter çün anı işitdi, şādmān olup (19) atası öñine gelüp müjdegānī ḡaberin virdi. Atası (20) ḡurreminden kızınıñ yüzini ve gözini öpd². Andan soñra ādem gönderüp (21) ol şahş getürdiler. Efteḡ çün aña nazar itdi, gördi. Bir civān-ı

[İ223^b]

(1) ḡūb ruḡsār. Andan istifsār itdi. ḡaberdār oldı ki üstād (2) kimesnedür. Buyurdi, ḡammāma iletdiler ve naḡīf idüp laṡīf (3) libāslar giyürdiler ve nefis ta‘āmlar yidürdiler. Çün ta‘āmdan (4) fāriḡ oldılar, kelāma girdiler. Eṡnā-yı kelāmda ol (5) şahşa Efteḡ³ eyitdi: Ey merd-i dānā kendü ser-güzeştinden bir ḡikāyet (6) var mıdur ki Ḥaccāc ileyinde ḡikāyet eyleyesin. Anı hīç kimesneden (7) işitmiş olmayasın ve kitāb-ı uṡṡurlābda⁴ görmüş olmayasın. (8) İllā kendün [S215^a] ser-güzeştin söyleyesin, didi⁵. Ol şahş eyitdi: (9) Elümden gelür ki tā bir yıl miḡdārı ḡüftār idem (10) anı daḡı henüz iḡtişār idem⁶. Biñde birin dinilmeye. Efteḡ vezīr⁷ şād (11) olup yirinden tırı geldi. Anı Ḥaccāc öñine iletdi. Çün (12) Ḥaccāc-ı mel‘ūn⁸ anı gördi. Eyitdi: Ey şahş aduñ nedür? Eyitdi: Benüm (13) adum Selīm’dür ve Selīm-i⁹ Cevherī eyidürler. Ḥaccāc-ı mel‘ūn eyitdi: Senün (14) aduñ ve atañ adı daḡı işitmişemdür, didi. Perīler ḡapmışdur. Ol eyitdi: (15) Belī. Ḥaccāc eyitdi: Ey Selīm-i Cevherī ol ‘acā’ibler ki gördün (16) ve geçürdün baña bir bir ḡikāyet eylegil. Saña çok māl u ni‘met (17) vireyin ve ḡil‘at daḡı vireyin¹⁰. Yoḡsa emr eylerin saña nice yüz¹¹ degenek (18) ururlar ve bende çekerler ve daḡı ol on iki yıl olduḡıñ (19) zindāna ḡoyarlar. Selīm-i Cevherī’nün endāmına lerze düşdi. (20) Göñli ile eyidür¹²: Bu ne herze ki diyüp zār

¹ tuta tırur: tıtdı İ

² öpdı: -İ

³ Efteḡ: -İ

⁴ uṡṡurlābda: -S

⁵ didi: -S

⁶ iḡtişār idem: -S

⁷ vezīr: -İ

⁸ mel‘ūn: -İ

⁹ Selīm-i: -İ

¹⁰ vireyin: -S

¹¹ yüz: -İ

¹² eyidür: -S

zār ağlamağa (21) başladı. Andan ümizvār oldu ki başından geçmiş düşvār vākı¹ aların

[İ224^a]

(1) bir bir hikāyet eyleye. Lertzān u tersān Haccāc-ı mel¹ ünüñ taht öñine (2) varup oturdı ve kışşaya āgāz itdi. Eger Selīm-i Vāsītī'nüñ (3) cümle ser-güzeştini Haccāc öñinde eger söylerseñ kışşa dırāz olur (4) ve diñleyenüñ melāleti artar. Ammā biz¹ muhtaşar diyelüm ve bākī hūd yirinde (5) dinilmiş ola. Hudāvendān-ı aḥbār **Ebū Hafş-ı Kūfī rahmetu'llāhi** (6) 'aleyh² şöyle rivāyet ider³ ki çün Selīm-i Cevherī söze (7) āgāz itdi. Evvel Rabbü'l-¹ ālemīnün adını yād itdi ve ikinci Seyyidü'l-mürselīnün (8) üzerine Muhammed 'aleyhi's-selām⁴ şalavāt getürdi. Haccāc-ı mel¹ ünüñ göñlinde niyyet (9) eyledi ki çün Selīm-i Vāsītī ser-güzeştin tamām idicek anı (10) bir hüccetle tamām eyleye. Selīm daḥı göñlinde [S215^b] niyyet itdi ki çün (11) ser-güzeştin tamām idicek kendümi Hālīk'a teslim eyleyem ve (12) anı gāfil idüp katle getürem. Bu ikisi bu o efkārda idiler. (13) Nā-gāh Selīm⁵ güftāra āgāz itdi ve eyitdi: Ey pādīşāh bu bendenüñ (14) adı Selīm-i⁶ Cevherī'dür. Benüm atam Vāsīta'dan kopmışdur. Şol kadar māl u ni⁷ met⁷ (15) ü menāl u haşmeti var idi ki hulefā vü vüzerā anuñ ni⁷ metine muhtaclar idiler. (16) Haccāc-ı mel¹ ün eyitdi: Rāst eyidürsin. İştmişemdür. Andan eyitdi⁸: Benüm atamuñ benden (17) ğayrı oğlu yogdı ve 'ammüm kızın baña 'avretlige alıvirmışdı (18) daḥı kendü⁹ dünyādan gitdi. Beni dostlarına ışmarladı ve ben daḥı her şahşı (19) kendüme yār-ı vefādār bildüm ve miḥnet çün¹⁰ ğam-güsār şandum. Anlar (20) hezār güne hīle ile baña ğurūr u sürür virüp aldayup cümle (21) mālumu menālumu¹¹ yidiler. Nitekim şā'irler eyidürler: **Şi'r:**

Meclisde iki yüz kişi tamām

¹ biz: -S

² 'aleyh: -S

³ ider: eyler S

⁴ Muhammed 'aleyhi's-selām: -İ

⁵ Selīm: -S

⁶ Selīm-i: -İ

⁷ ni⁷ met: -S

⁸ andan eyitdi: -İ

⁹ kendü: -İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ menālumu: -İ

[İ224^b]

(1) Olurdu her zamān ger ḥāş u ‘ām

Her ne dirsem dirler idi āferīn

(2) Zī-keḷām zī-ma‘ānī gūzīn

Her zamān benden dilerlerdi ‘aṭā

(3) Dirler idi oldu ḥātem bu¹ fetā

Yokdur bunuñ gibi² bir nāmdār

(4) Kim ider yārānı üzre dūr nişār

Dirler idi olmasun bunsuz cihān

(5) Kim bize bundan irişür āb u nān

Āb u nānla bu cānuñ zindeyüz

(6) Biz ki mādām işbu yir yüzindeyüz³

Nesr: Her birisi bu üslūb üzre (7) sözler söylerlerdi ve riş-ḥand idüp yinmeklikle⁴ mālumı yirler idi. Gice (8) gündüz benümle bile olurlardı tā iki yıl miḳdārı bu (9) nev‘le gitdiler. Cümle mālumı anlar⁵ iṭfār itdiler ve kimin der-kenār eylediler. (10) Bende hiç bir⁶ nesne ḳalmadı ki yiyem veyā giyem. Ben dermānde (11) ḳaldum⁷. Şoñra peşimān oldum. Benüm ‘avretüm ki ‘ammüm ḳızıydı ‘āciz ü bī-nafaḳa (12) ḳalduḳ. Şā‘irler eyidürler: **Şi‘r** :

Cümle mālumı yidiler, gitdiler

(13) [S216^a] Dostlar düşmānlar işin itdiler

Süfrem üzre dostluḳ lāfin uran

(14) Şimdi oldur seg gibi baña uran

Şormaz oldu hiç kimesne aḥvālumı

¹ bu: -İ

² bunuñ gibi: bu tek S

³ yir yüzindeyüz: yirde zindeyüz İ

⁴ yinmeklikle: -İ

⁵ anlar: -S

⁶ bir: -S

⁷ ḳaldum: -S

(15) Güş kılmaz oldılar aqvālumi

Ger virürsem almaz oldılar selām

(16) Kānı bunca i‘ tizām¹ u ihtirām

‘Avretümle ben kılup ‘uryān zār

(17) Aç şusuz olmışuz leyl ü nehār

İtdüğüm işden peşimān olmuşam

(18) Sīne biryān dīde giryān olmuşam

Neşr: Pādişāhum cümle yārān (19) ve dostdan mālum kalmayıcak beni kōdılar, gitdiler ve selāmum (20) dağı almazlar. Beni aṇmak² kanda evüme gelmek kanda dünyālıkda bir ḥabbem (21) kalmadı. Şöyle ki irtene ne yiyem dirdüm ve ğamgīn

[İ225^a]

(1) olurdum. Andan şoñra ‘avretüm baña eyitdi: Ey Selīm³ bil ve āgāh ol kim (2) erenler iş işlemek ‘ayb olmaz. Turgıl erenler ile iş işle. (3) Sen dağı erenler işin işle, ben dağı ‘avretler işin⁴ işleyeyin. Ola ki rüzgārumuz (4) eyü ola. Nitekim ulular buyurmışlardur: **Şi‘r:**

Er olan iş içre neng eylemez

(5) Ki erzākın üstine teng eylemez

Muḥammed ki cümle özi nūrdur⁵

(6) Ḥadīce anaya çü müzdverdür

Degül midür yā Mūsā bī-‘ār ‘ayb

(7) Niçe oldu dün gün çübān Şu‘ayb

Neşr: Pes, ey pādişāh çün (8) ‘avretüm baña bu sözi didi, ben dağı eyitdüm: Ey benüm hem-rāhum⁶, ben ne (9) kār eyleyem? Şan‘at dağı bilmezem ve sermāyem dağı yok tā anuñ ile (10) şatu bāzār eyleyem. Eyitdi: Hışt-zen ol ve yāḥūd mellāḥ ol

¹ i‘ tizām: i‘ tirāz İ

² aṇmak: -İ

³ ey Selīm: -İ

⁴ ‘avretler işin: -İ

⁵ özi nūrdur: yüzi nūr ider İ

⁶ rāhum: rāzum S

(11) ve yāḥūd ḥammāl veyā ırğad ol, didi¹. ‘Avretüm baña bu işleri (12) ‘arz eyledi. Benüm daḥı bu işlerden ḥammālīga meylüm ziyāde oldı ve yarındası (13) şabāḥ oldı². Elüme bir ip alup bir çüvāl omuzuma artdum (14) ve bāzārdan yaña müteveccih olup gitdüm. Ḥalāyık-ı şehr³ benüm bu işümden ‘acebe (15) kaldılar ve eyitdiler: Hiç kimesneden bunuñ gibi nā-ḥalef ferzend (16) toğmasun. Ol yārān ki benüm mālümı yiyüp ve ‘aṭālarum [S216^b] almışdı. (17) Benüm ḥālümü görüp eyitdiler: Bunuñ gibi nā-kes mütlif⁴ ü müsrif (18) aḥmaḳ u esfeh ‘ālemde yoḳdur, diyüp hicve başladılar. Beni maşḥaralığa (19) alup ḳahḳaha ile gülüşmege başladılar. Ben ol nāz-perverlikle iple⁵ (20) çüvāl omuzuma alup gūşe-be-gūşe bāzār-be-bāzār kār-vān- (21) serāy-be-kār-vān-serāy geşt eylerdüm ve pūştüme bār alup her dāra

[1225^b]

(1) iledürdüm. Ne virürlerse öpüp başuma ḳordum. Āḥir kār-ı ḥālüm be-ḡāyet (2) eyü oldı ki bir nice dirhem ḥāşıl ider oldum⁶. Şi‘r⁷:

Ḳonmışdı (3) baña ezeli Cevheri laḳab

Şimdi laḳabumdur baña ḥammāl bu⁸ ‘aceb

(4) Bār-ı girān ḥar gibi her yaña iletürem

Anuñçün girür elüme bir niçe (5) direm

Nesr: Çün bir nice müddet ḥammālılık eyledüm. Zindeḡānum ḥoş oldı. (6) Ammā çün aḥşām olaydı ‘avretüm yanına gelürdüm. Ḥaste vü dem-beste (7) yorḡun ve zebün otururdum ve nedāmet eylerdüm. ‘Avretüme (8) eyidürdüm ki şol kimesne ni‘metüñ ḳadrin ve ḳıymetin bilmez ve yaramaz (9) yoldaşlara hem-rāh⁹ olur, ben¹⁰ bī-şekk salṭanatdan ḥamālīga düşer ve (10) ben ‘avretümle her bābdan söz söyleşürdüm. Andan soñra (11) giryān u ḥayrān ḥāba varurduḳ daḥı elüm ayaḡum ḳabarmış (12)

¹ didi: -S

² oldı: -S

³ şehr: -İ

⁴ mütlif: -İ

⁵ iple: -İ

⁶ oldum: -İ

⁷ şi‘r: beyt İ

⁸ bu: -İ

⁹ hem-rāh: -S

¹⁰ ben: -İ

ve  arnum  oymuş yaturdum. Bu  sl b üzre bir¹ iki    ay (13) geçdi ve hav nu  germ serdinden ve el m aya um ve ar amu  (14) derdinden n -g h bir mara  ba a²  ar z oldu. Bir yıl (15) evde yatdum, renc r oldum³. Bu kerre iş  avret me düşdi. (16) Ol dağı gice gündüz a layup beni beslerdi (17) ve  ab blere a  a⁴  arc idüp beni t mar itd r rdi. (18) Nitekim ř  irler⁵ eyidürler: **ş  r**:

Her gice b kerdi bir iki⁶ iplik   b r y

(19) Kendüzin olurdu l -büdd her kişiye c me-ş y

İşbu nev  le (20) iderdi kesb, beslerdi beni

Yine dürlü   zr idüp dirdi (21) ey  görsem ben⁷ seni

Her kim   d ny da olsa bencileyin  avreti

(22) [S217^a] Ol kişin     nesi g y  olısardur cenneti

B r-keşlikden vel kin ben

[I226^a]

(1)     f n -t v n

Olmuşdum şöyle kim r z u ş b eylerdüm fi  n

(2) Derd-i⁸ renc mden be-  yet  almamışdı    atum

Gelmez idi yanuma bir kimse (3) ill   avret m

Neşr: Ey p diş h bu şıfatı ki vaşf itdüm t  bir yıl renc r yetdüm. (4) Y r numdan birisi gelüp beni pürsiş eylemedi. İll  ol b -  re (5)  avret m iplik egirüp her gün  alk    onın yuyup (6) a  asın benüm içün  arc eylerdi. Ben dağı renc mden şöyle (7)     f oldum ki cismüm hil la döndi. Her gün hez r (8) b r n le ile⁹  l m me  r z mend idüm.  Avret mden  ay  idüp (9) endişe eylerd m¹⁰ ki kendümi bir

¹ bir: - 

² ba a: -S

³ oldum: -S

⁴ a  a: -S

⁵ ş  irler: -S

⁶ iki: - 

⁷ ben: -S

⁸ derd-i: - 

⁹ ile: -S

¹⁰ eylerdüm: iderdüm S

yardan¹ atam helāk (10) olam. Bu ğam u ğuşşadan rehā bulam tā bir gice giryān (11) u nālān du‘āda iken ħāba vardum. Vākī‘amda peygamber (12) ‘aleyhi’s-selāmı gördüm. Māh-ı tamām gibi ħırām (13) eyleyüp başum ucına geldi. Mübārek elini elüm üzerine (14) ħodı ve daħı lebi altından tebessüm eyledi. Şöyle ki mübārek (15) dişlerinüñ nūrı cānumuñ içini münevver eyledi. Evümüñ (16) içi çü rüz rüşen oldı ve bülend² āvāz ile eyitdi: (17) Ey Selīm gönüñüñ hoş³ tut ki şiddetlerden⁴ (18) vehm itme⁵ hem saña ölümünden ħorķu yoķdur tā ol vaķta (19) dek ki saña ölüm yetiše. Çok ‘acā’ib ü ğarā’ib⁶ görseñ (20) gereķdür. Başıñdan çok eyü yavuz geķse gerek. (21) ‘Āķıbet senüñ elinden bir ulu iş olsa gereķdür ki

[İ226^b]

(1) cihānda hīç bir⁷ āferidenüñ elinden gelmese gereķdür. (2) Ol işden senüñ dīvānına çok ħasenāt yazılır. (3) Saña çok derecāt virile ve saña virilen hīç enbiyāya (4) ve evliyāya virilmese gereķdür diyüp baña bir du‘ā (5) öğretti ve eyitdi: Bu du‘āyı oķı ki zafer (6) bulasın ve za‘findan ħurtulup şıĥhata iresin⁸ didi⁹. (7) Ben ol du‘āyı oķudum şıĥhat buldum. Ĥaccāc-ı [S217^b] mel‘ün¹⁰ bu arada Selīm’dan (8) su’āl itdi¹¹. Evvel bir zamān aĝladı, andan soñra eyitdi tā bu ğāyetde (9) ki ol ulu işüñ elüñden gelmemişdür yā daħı (10) niçedür? Selīm eyitdi: Gelmemişdür. Ĥaccāc-ı mel‘ün kendü (11) ile endiše eyledi ki herģiz peygamberüñ ħavli yalan (12) olmaz. Ammā ben bu sâ‘at bunı depeleyeyin çün kışşa tamām (13) dinilmiş ola tā bu işüñ derecātı ve fażlı anuñ elinden (14) ħāşıl olmaya, peygamberüñ ħavli yalan ola. Selīm¹² daħı endiše (15) eylerdi ki ben daħı bu sâ‘at kendümi Ĥudā’nuñ ħalkı (16) fedāsın ideyin ve bu seg-i zālimi depeleyeyin, bunuñ zūlmını (17) ħalāyıķuñ üstinden¹³ götüreyin. Bu ikisi bu endişede (18) iken yine Ĥaccāc-ı mel‘ün eyitdi: Ey Selīm kışşayı āħirine (19) yetişdür ki ser-ģüzeşt söyleseñ gereķdür. (20) Selīm yine

¹ yardan: yirden İ

² bülend: rüşen İ

³ hoş: -S

⁴ şiddetlerden: şimdilerde S

⁵ vehm itme: -S

⁶ ğarā’ib: -S

⁷ bir: -S

⁸ iresin: dönesin S

⁹ didi: -S

¹⁰ mel‘ün: -İ

¹¹ itdi: eyledi İ

¹² Selīm: -İ

¹³ üstinden: üzerinden S

kışşaya¹ āgāz itdi. Ey pādīshāh çün Seyyid-i (21) sādāt du‘āyı tamām okudu. Andan soñra baña üfürdi.

[İ227^a]

(1) Eyitdi: Hacı ve ğazā eyle, qabūl eyledüm. Çün uyğudan² uyandım, kendümi (2) pīl gibi gördüm. Şöyle ki ezelden hezār-bār kuvvetlü (3) oldum ve gümāna düşdüm, yoğsa düş mi didüm. (4) Gözüm ovup yine kendüme nazar itdüm. Kendümi (5) şöyle ferbiḥ ü ḥurrem buldum ki vaşf itmek olmaz ve Seyyidü'l (6) mürselinüñ mu‘cizātından bu ‘aceb degüldür ve aña (7) şalavāt getürüp secde-i şükr itdüm. Kendüme (8) eyitdüm ki bu bī-çāre ‘avret benüm ḥaqqumda bir yıl tamām sa‘y-ı (9) belīğ idüp rüzgār geçürdi ve gicelerde iplik (10) egirüp gündüzlerde cāme-şüy olmışdur. (11) Çok zahmet³ çekmişdür. Eger beni bu sâ‘at ten-dürüst (12) göricek olursa yarın yine beni ḥammāllığa gönderür, (13) didi⁴. Hacıdan ve ğazādan girü kaluram. Seyyid-i kâ’inātuñ (14) emrine imtişāl⁵ itmiş oluram. Ben bu fikirde iken (15) nā-gāh [S218^a] seḥergāh irdi. Hemān-dem yirümden (16) tırı geldüm. Şehrden çıkup Kūfe‘den (17) yaña revāne oldum. Hergiz sefer itmiş degül idüm. (18) Ayağumda bir eski pā-püş var idi. Yanumda bir direm yoğdı (19) ki nāna virüp nafaqa idinem. Şöyle bī-tüşe (20) dīvāne gibi yola düşdüm. Menzil-be-menzil kūy-be-kūy (21) dervāze-be-dervāze⁶ eyleyüp şedā‘id-i rüzgār⁷ çeke çeke Kūfe

[İ227^b]

(1) şehrine geldüm ve ırğadlığa başladım. Bir⁸ nice eyyām bunuñ üzerine (2) geçdi. Günlerde bir gün hac mevsümi geldi. Etrāf-ı ‘ālemden hac⁹ (3) kâfilesi belürdi. Hacılar ile hem-rāh¹⁰ olup ‘azm-ı Hicāz (4) eyledüm¹¹. Ol kâfilede merdāne ḥizmetine bil bağladım. Bir sâ‘at (5) münādīlik¹² iderdüm çün namāz vaḳti gele ezān (6) okurdum ve ḥalāyığa şu taşurdum ve hacıların develerini (7) otarurdum ve

¹ kışşaya: söze S

² uyğudan: -İ

³ zahmet: ta‘ab S

⁴ didi: -S

⁵ imtişāl: imtiyāz İ

⁶ be-dervāze: -S

⁷ rüzgār: -İ

⁸ bir: -S

⁹ hac: -İ

¹⁰ rāh: rāz İ

¹¹ eyledüm: itdüm S

¹² münādīlik: mü‘ezzinlik İ

hâcılaruñ¹ aşlarını bişürürdüm. Bu şıfâtla (8) hac itdüm. Kâfile halkı beni gâyetde beğenürlerdi ve severlerdi. (9) Be-^cinâyet-i² Bârî Te‘âlâ hâzretine³ hac itdüm⁴. Andan soñra Rûm’a gıtdüm, (10) ğazâ itdüm. Kâfirler beni tutup maṭmûreye koydılar. Ol (11) maṭmûre bir tennûra beñzer. Ol tennûruñ dibinde şişleri vardı (12) tâ bir kimesne geçe eyle dīvârına ayak kıomaya. Şöyle (13) kışaydı ki ayak üzre ṭurulmazdı. Şöyle ṭar idi ki ayak (14) ṭurmazdı. Benüm ğıdam⁵ her gün bir batmân yonca idi. (15) Bunuñ gibi düşvâr yirde tamâm⁶ sekiz ay rûzgâr geçürdüm. (16) Her gün hezâr-bâr Kirdgâr’dan ecelüm ben⁷ dilerdüm. (17) Şöyle za‘îf oldum ki hilâle döndüm. İki dizlerüm (18) kıurıdı ve boynum şişdi ve gözlerüm kıarardı. Ayaqlarum inceldi ve (19) başumuñ ve saķalumuñ kılları döküldi ve hâcet vaķtinde bir⁸ (20) yir daķı yoĝdı ki fâriĝ olaydum. Ol bed-râyiḥadan (21) bî-hüş olurdum. Her-çend Bârî [S218^b] Te‘âlâ hâzretine tazarru^c ve niyâz⁹

[I228^a]

(1) iderdüm. İcâbet olmazdı tâ bir gün bî-ṭâķat olup şabrum (2) ve ârāmum kıalmadı ve endāmum ḥârişinden dīvâne oldum ve sūz niyâza (3) du‘â kııldum ve mülk-i bî-niyâza sūz u ğüdâz¹⁰ getürüp¹¹ eyitdüm: İlâḥî ve mevlâ-yı (4) Seyyidü’l-mürselin nübüvveti ve emîrû’l-mü’mînîn ‘Alî’nüñ vilâyeti ḥaķķıçün (5) baña memât veya necât vir, dirdüm. Ben bu¹² tazarru^c da ve du‘âda ve bükâda¹³ iken ḥ̣āba (6) vardum. Yine Rabbü’l-‘âlemînüñ Resûl’ı, emîrû’l-mü’mînîn ‘Alî ile vâķı‘amda (7) gördüm ki geldiler. Başum ucına¹⁴ geçüp oturdılar. (8) Ḥurrem olup andan¹⁵ tekellüme başladılar. Benüm ḥâlümü istifsâr eylediler¹⁶ (9) ve eyitdiler: Aḥsent ey Selîm taķşîrât eylemedüñ, hac ve ğazâ eyledüñ (10) ve bende giriftâr olduñ. Ol şedâ’idüñ

¹ hâcılaruñ: -S

² be-^cinâyet-i: -İ

³ hâzretine: -S

⁴ itdüm: eyledüm S

⁵ ğıdam: ‘azābum İ

⁶ tamâm: -S

⁷ ben: -S

⁸ bir: -S

⁹ niyâz: -S

¹⁰ ğüdâz: ğüzâr İ

¹¹ getürüp: kııldum İ

¹² bu: -İ

¹³ bükâda: -İ

¹⁴ ucına: üzerine S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ eylediler: idüp S

şiddetinden dinden (11) dönmedüñ. Hîç¹ gam yime ve guşşa çekme ki belâ nihāyete gelmişdür. (12) Hîç kimesne seni depeleyemez. Taqdîr-i Hudâ şöyledür ki sen çok (13) ‘acâ’ib görüp ve çok işler işleseñ gerekdür² (14) tâ rûz-ı kıyāmet dillerde yād olup illerde ad kıala didiler dağı (15) du‘ā kılup üzerüme üfürdiler. Andan elüme yapışup ol (16) kapudan çıkarup bir şahrāya getürdiler ve dağı gitdiler. (17) Bu hâlde iken uyğudan uyandum. Kendümi ten-dürüst görüp (18) yirümden çün³ cüst tırı geldüm, gördüm⁴. Şehrden (19) taşra bir şahrāda gördüm. Ne zindān var ve ne ebnān. Kendümi (20) şöyle kuvvetlü ve heybetlü gördüm ki eger bir⁵ şîre bir müşt vursam idi (21) anı helāk iderdüm⁶ ve eger⁷ segirdeydüm aña⁸ ha diyince ireydüm. Ammā baş

[1228^b]

(1) kaba ve yalın ayak mütehayyir idüm. Ol beyābān-ı bî-gerānda⁹ nigerān idüm. Yanumda (2) hîç gūne rāh-ı¹⁰ nafaqāt yoğdı ve hem bilemedüm ki ne iklimdeyem veyā ne (3) tarafa düşmişemdür. Bu dükeliyle ol bend-i belādan rehā buldum. Yüzüm (4) hāke urup ol zāt-ı Bārî’ye¹¹ secde-i şükr itdüm. Tırı (5) gelüp ol rāh-ı¹² bî-payāna revāne [S219^a] oldum tâ üç gün aç ve şusuz yürüdüm. (6) Hîç ābādānlık görmedüm. İki gün dağı gitdüm. Nā-gāh bir sehergāh (7) bir deryā kenārına geldüm¹³. Ol deryānuñ öñinde bir murğzār gördüm. (8) Cümle ağaçları mîvedār idi. Cemî‘ yir yüzinde olan mîvelerden (9) hep anda var idi ve ben dağı bir hefte var idi ki hîç nesne (10) yimedüm idi. Gelüp ol yimişlerden düşürüp yidüm. Bir hefte (11) miqdārı ol kenārda oldum. Tecrübe eyledüm ki ne idem ve kıanda (12) gidem. Çün¹⁴ kendüme eyitdüm: Yine girü¹⁵ dönmek olmaz. Bir gün (13) dağı ol deryā kenārında bîşede endîşe itdüm. Bir kıablıbağı (14) kıabın gördüm ki nice rûzgār imiş ol kenārda yatur

¹ hîç: belā S

² gerekdür: gerekdür didi İ

³ çün: -S

⁴ gördüm: -S

⁵ bir: -İ

⁶ iderdüm: eyleyeydüm İ

⁷ eger: -İ

⁸ aña: -İ

⁹ bî-gerānda: bî-payāna İ

¹⁰ rāh-ı: -İ

¹¹ Bārî’ye: pāka S

¹² ol rāh-ı: -İ

¹³ geldüm: yetdüm S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ girü: -İ

(15) imiş. Hâtıruma hıttır itdi ki bu kablıbağa¹ kabıyla deryādan (16) geçmek olur. Zîra ol kabuñ on arşun tûlı ve altı arşun (17) ‘arzı var idi. Hemān-dem anda olan mîvelerden düşürdüm, (18) getürdüm kenāra². Ol bağa kabını sürüyüp bu³ deñize getürdüm. Ol mîvelerden (19) bir miqdār içine koydum ve kendüme dağı anda yir eyledüm. (20) Yine kenāra çıkup āb-dest aldum. İki rek‘at hâcet namāzın (21) kıldum ve Yezdān’a niyāz itdüm. Andan soñra ol bağa kabına girdüm.

[İ229^a]

(1) Oturdum dağı deryāya şalıvirdüm ve tenümi tûfāna ve cānumı (2) Yezdān’a ısmarladum. Ol bağr-ı bî-nihāyetüñ yüzinde ol⁴ bağa kabıyla on (3) gün on gice gitdüm. Bir sehergāh⁵ nā-gāh bir cezîreye⁶ yetdüm. (4) Nağar itdüm. Ol cezîrede çok āb-ı revānlar ve mîve-i dırahtlar gördüm. (5) Hemān-dem bağa kabını aña sürdüm. Bu def‘a kenāra irdüm. Bağa kabından (6) taşra cezîreye çıktum. Ol mîvelerden yidüm ve ol⁷ āb-ı revānlardan (7) içdüm. Cezîreyi geşt idüp temāşā eyledüm. Nā-gāh şebāngāh (8) irişdi. Gönül bu endişeye düşdi⁸. Şāyed deryā cānverleri (9) deryādan yimiş yimege çıkalar beni görüp depeleyeler diyüp hemān- (10) dem bir dıraht üzerine çıktum ve dölendüm. [S219^b] Çün giceden (11) bir sâ‘at geçdi. Nā-gāh gördüm, deryā bölündi. İçinden (12) bir şıgır çıkdı çün pîl-i siyāh yürüyü yürüyü ben (13) olduğum dırahtuñ altına geldi. Ol ağacuñ dibinde (14) bir yaşşı⁹ taş var idi. Ol gāv-ı bahrî gelüp ağzından (15) bir gevher-i şeb-çerāğ çıkardı. Ol taşuñ üzerine kodı. (16) Ol cezîre gündüz gibi rüşen oldı, ol gevherüñ (17) nūrından¹⁰. Andan soñra ol şu sığırı otlamağa başladı. (18) Ben¹¹ kendüme eyitdüm: Eger bu gevher¹² benüm elüme girürse baña yeter didüm¹³. (19) Bunuñ gibi gevherüñ rüy-ı zemînde yokdur bahāsı¹⁴

¹ kablıbağa: bağa S

² kenāra: -İ

³ bu: -İ

⁴ ol: -İ

⁵ bir sehergāh: -İ

⁶ cezîreye: şahrāya İ

⁷ ol: -İ

⁸ düşdi: -İ

⁹ yaşşı: yağı İ

¹⁰ nūrından: yüzinden İ

¹¹ ben: -S

¹² gevher: cevher İ

¹³ didüm: -S

¹⁴ gibi gevherüñ rüy-ı zemînde yokdur bahāsı: -S

ve daḥı bahāsı dükeli¹ rüy-ı (20) zemīnūñ ḥarācı ve bācı deger. Tınmadum, gāv bir sâ' at mīkdārı (21) otladı. Ben² daḥı şabr itdüm tā ki gāv³ görünmez oldu. Andan şoñra

[I229^b]

(1) ben⁴ daḥı āheste āheste ağaçdan aşağı indüm. Ol gevheri⁵ elüme aldum. (2) Barmağum aralarından gördüm, görünür kemā-kān şu'le virür. (3) Hemān-dem⁶ ağzuma koydum. Cezīre karañuluğ oldu. Ben⁷ daḥı yine (4) def' a ağaca çıkdum. Gāv çün ol karañuluğı gördi, şır-i garrān (5) gibi geldi. Taş üzerinde gevheri⁸ görmedi. Feryād u (6) fiğān idüp kendüzini yire urup hemān-dem⁹ cān virdi. (7) Ben ol gāvūñ işinde 'acebe kıaldum. Gördüm, şıgır bir tağ pāresi (8) gibi yaturdı. Ammā māde imiş, memeleri yaturdı¹⁰ ve südi (9) var idi. Bildüm ki anuñ¹¹ beççeleri vardur. Baña teraḥḥum gelüp¹² (10) esirgedüm ammā ne fā'ide, olıcağ oldu¹³. Kendüme eyitdüm ki (11) bu gevheri¹⁴ hīç bir vilāyete iletmek olmaz. Meger endāmumda gizleyem (12) didüm¹⁵. Derḥāl buṭumı yardum, cezīrede¹⁶ muḥkem şardum. Şöyle ki ağsayu ağsayu (13) ol bīşeẓārdan taşra çıkdum. Bir şaḥrā zāhir oldu kim cehennem (14) gibi ıssıydı. Hemān-dem¹⁷ yine dönüp bīşeẓāra girdüm (15) ve kaftanumı arḳamdan çıkardum. Ol ābdār mīvelerden tıldurdum. (16) Ba'zı daḥı kırusından daḥı alup andan¹⁸ yalın ayak olup (17) ol şaḥrā-yı bī-pāyāna¹⁹ revāne oldum. Havā daḥı şöyle germā-germ idi, (18) beyābānuñ kıumı çölmek gibi cūş eylerdi. Bir hefte [S220^a] gitdüm. Ne şu (19) gördüm ve ne şu yirin gördüm. Nān yirine ol kıurı mīvelerden (20) yirdüm,

¹ bahāsı dükeli: -İ

² ben: -S

³ gāv: -S

⁴ ben: -S

⁵ gevheri: cevheri İ

⁶ dem: -S

⁷ ben: -S

⁸ gevheri: cevheri İ

⁹ hemān-dem: -S

¹⁰ yaturdı: -S

¹¹ anuñ: -S

¹² gelüp: idüp İ

¹³ oldu: -İ

¹⁴ gevheri: cevheri İ

¹⁵ didüm: -S

¹⁶ cezīrede: -İ

¹⁷ dem: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ bī-pāyāna: -İ

ķarnum 7oyar idi ve āb yirine ol şulu yimişlerden yirdüm, ķanardum¹. (21) Ol beyābānda üç gün dağı gıtdüm, bir uğurdan süst oldum.

[İ230^a]

(1) şöyle bī-ħod olup yire düşdüm. Yine ğayret idüp kendüme (2) geldüm. Cān bedenden 7ıkınca yürümek gereksin diyüp (3) yirümden yine 7urı geldüm². Ķum içinde ķarınca gider gibi yab yab (4) yürüdüm. Bařumda ne yazıldısa görem dirdüm. Nā-gāh ķarřumda (5) bir aĝaĝ görindi. Ābādānlıĝa irdüm, diyüp tāze vü ħurrem oldum. (6) Bir pāre tenüme ķuvvet ve cānuma rāĥat geldi. Elf cehd ile ol aĝacuñ (7) altına geldüm. Bir ĥavż gördüm, řu³ ile pürdi. Süleymān ‘aleyhi’s-selām (8) zamānında düzmişlerdi. Anı dīvler perdaĥt itmiřlerdi⁴. řād (9) olup ol řādirvān kenārına geldüm. Kendüme eyitdüm⁵: (10) Egerçi āb u nānsuz ĥoř degüldür ammā cānsuz olmaķdan (11) yigdür diyüp ol ĥavzuñ şuyını içerdüm ve ĥoř geçerdüm. (12) Kendüme eyitdüm: Ey Selīm egerçi nān yoķdur velī şeker (13) gibi āb-ı⁶ řīrīn ü sāye-i dıraĥt gibi⁷ řeh-niřīnvār ne ğam ve āsāyiř (14) bulup oturdum. Eyitdüm, bugün rāĥat olayın, yarın dağı niće (15) ola Ĥudā benüm⁸ ķaydum görür, dirken naşar itdüm. Ol aĝacuñ ortasında (16) bir yarıķ gördüm. Kendüme eyitdüm: Ĥić⁹ andan¹⁰ yig olmaz kim (17) ben bu yarıķ içine girem ve oturam tā āftāb baña zaĥmet (18) virmeye. Hemān-dem yirümden 7urı gelüp¹¹ ol aĝacuñ yarıĝına (19) girüp otura¹² vardum. Etrāfuma nāřır idüm ki ne zāhir ola. ćün (20) bir sā‘ at miķdārı geçdi. Nā-gāh gördüm, havā yüzinden (21) üç aķ göĝercin inüp ĥavż kenārına ķondılar. Benden bī-ħaber

¹ ķanardum: -İ

² geldüm: -İ

³ şu: -S

⁴ dīvler perdaĥt: dirler ki bir üstād İ

⁵ eyitdüm: -S

⁶ āb-ı: -İ

⁷ gibi: -İ

⁸ benüm: -S

⁹ ĥić: -İ

¹⁰ andan: bundan İ

¹¹ 7urı gelüp: ķalkup S

¹² otura: 7urı S

[İ230^b]

(1) olup silkinüp kanatların yire¹ bıraktılar çün² ‘uryân oldılar. (2) Andan³ perî şeklinde gördüm. Üçü dahı kızlar, mäh-ı tamām [S220^b] gibi. Egerçi (3) anlarıñ hüsünlerin vaşf idersem defter çün⁴ muṭavvel olur (4) ve diñleyenleriñ melâleti artar. Selīm eyitdi: Açlıkdan mürde gibi (5) olmışdum. Ol deñli miñnetle ol kızlarıñ⁵ kiçirekine ‘āşık oldum. Ol üç kızlar (6) kız karındaşlar idi. Perîler şāhınıñ kızları idi. Ol mevzı‘a (7) temāşāya geldiler idi. İttifāk ol gün ben dahı anda bulınup (8) anları gördüm. ‘Āşık-ı şūrîde-hāl⁶ olup bu şi‘ri ḥasb-i hāl (9) idünüp⁷ okurdum.

Şi‘r:

Dile didüm ey dil bu ne kârdı

(10) Saña ḥod ğam u renc reh-i yârdı

Perî-zād⁸ niçün baña yâr olur

(11) Dirîğâ işüm rûz u şeb zâr olur

N’olaydı bu yolda öleydi bu ten

(12) Ki n’idem perî-zād ‘aşkla ben

Neşr: Çün⁹ bu ebyâtı okuyup (13) ol duĥter perîniñ bād-ı¹⁰ ‘aşkından berg-i ḥazān gibi şararup (14) lertzāndum. Ol dıraĥtıñ şikāfında gūyā bir¹¹ şūret-i (15) bî-cān idüm. Ḥudā’ya tevekkül idüp nā-gāh elüm uzatdum. (16) Ol ‘āşık olduğum kızuñ kanadın¹² yirinden aldum, yanumda nihān (17) itdüm. Anlar ḥavz içinde şuda oynarlardı ve benden¹³ ğāfillerdi. Hiç benden (18) ḥaberleri yoĥdı tā oyundan fāriğ olup gitmek¹⁴ istediler (19) ḥavzdan bir bir taşra çıkdılar. İki kız karındaş cāmelerin

¹ yire: -İ

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ ol kızlarıñ: -İ

⁶ şūrîde-hāl: -S

⁷ idünüp: -S

⁸ zād: ziyāde İ

⁹ çün: -S

¹⁰ bād-ı: bāde-i İ

¹¹ bir: -S

¹² kanadın: kaftanın S

¹³ benden: -İ

¹⁴ gitmek: giymek İ

(20) giyindiler. Ol kiçirek kız cāmesin bulmadı ve yüzün burtarup (21) eyitdi: Benüm cāmem kanda gitdi. Derhāl nazar idüp beni ağaç içinde

[İ231^a]

(1) gördiler. Bir dīv gibi oturmuşdum. Çün¹ üçi bile² beni göricek (2) kahkaha birle gülüşdiler³. Ol iki büyük kızlar kiçirek kız (3) karındaşlarına fülân vaqtde düşüñde bir çeşmesār katında bir ādemī-zādeye (4) seni virmişler görmedük miydi, üşde ol ādemī-zāde budur ki (5) bulduñ. Duğter-i perī çün beni⁴ gördi, gīsularını çözdü dağı (6) cümle endāmı üzerine perişān eyledi ve kendüzi zülfi altında (7) pinhān olup hoş hoş⁵ handān [S221^a] oldu. Büyük karındaşları baña (8) bakup eyitdiler: Ey civān bu kızuñ anası bunu senüñçün beslemiştir (9) ve senüñ tālī' üñde gördük ki bizüm bir kız karındaşumuzuñ eri sen (10) olsañ gerekdür ve kız karındaşumuzuñ tālī' inde görmişdük (11) ki bir Selīm adlu ādemī-zādeye cüft olsa gerekdür, (12) didi⁶. Şimdi eger senüñ aduñ Selīm ise senüñ⁷ işiñ rāstdur. (13) Selīm dağı bu şi'rle aña cevāb viridi. Şi'r:

Eyitdi böyledür benüm (14) adum⁸ ey yüzleri⁹ çün¹⁰ māh

Meger ilhām idüp durur gaybdan çün size Allāh

(15) Baña maqşūdumı virüñ ki siz de maqşūda irüñ

Sürüñ dilden (16) gümānı kim Selīm'em ben oluñ āgāh

Neşr¹¹: Bunı didükden soñra tersān u lerzān (17) perīnüñ cāmesin öñine iletüp kodum¹². Çün¹³ duğter cāmesin (18) giyüp ve kanadın dağındı. Andan soñra eyitdi: Ey Selīm gel (19) benüm arķama bin. Ben dağı 'arūsumuñ arķasına bindüm.

¹ çün: -S

² bile: -İ

³ birle gülüşdiler: düşdiler S

⁴ beni: -İ

⁵ hoş: -İ

⁶ didi: -S

⁷ senüñ: -S

⁸ adum: -S

⁹ yüzleri: gözleri S

¹⁰ çün: -İ

¹¹ neşr: -İ

¹² kodum: öñine S

¹³ çün: -S

‘Avretüm eyitdi: (20) Ey er eger qorqarsañ gözünü yum tā qorqmayasın. Ben (21) eyitdüm: Qorqmazın ve gözümü dağı yummazın. Hemān-dem ‘avretüm

[İ231^b]

(1) beni qapdı dağı havā yüzine¹ ağıdı. Şol deñlü havāya² gitdi ki (2) gözüme Qāf’dan Qāf’a cihān bir tabaq gibi görindi. Bir sā‘ at (3) geçmedin bir şahrāya indiler. Anda dört³ faşluñ gülleri açılmışdı. Ol (4) güllerüñ bñyı hoş⁴ qoqusından bñ-hüş oldum. Pes yüz ferseng miqdārı yir murğzār gördüm ki reng-ā-reng gülleri ve gün-ā-gün lāleleri ve mīvedār ağaçları ve bülend qaşrlarıyla ve cā-be-cā çeşmeleriyle müzeyyen ü mu‘ayyen. Şöyle ki şā‘ir eydür: **Şi‘r**:

Düzülmüş yir yir büstān serālar

Kiminüñ kerpiçi sīm ü kiminüñ zer

Ṭolanur her serāyı mäh-ı cārī

İder bñlbñlleri tesbīḥ Bār’ı

Havādan ger varaqları olsa lertzān

Olur bāğāt-ı qaşra ‘anber-efşān

[S221^b] Ki her qaşruñ içi pür-naqş u dil-keş

Müzehheb lāceverdle münakkaş

Birisinüñ adı güster-serādur

Anı bildüm ki qaşr-ı pādīşāhdur

Yaqın vardum ki kimi ṭāvus-ı şāhī

Ṭururdi, gördüm eylerdi nigāhı

Nesr: Çün ol şahrāya havā yüzinden indüm. Ol altun gümüşle yapılmış qaşrları temāşā kıldum ve ol havzları kim nuḳre-i ḥāmdan düzmişlerdi ve içine dñrer-i gñrer, la‘l, cevher ve yāḳūt, firūze dñkmişlerdi. Seyr eyledüm ve cümle ḥākı müşg-i nābdı ve cümle nebātātı za‘ferāndı. Ben ol duḡterüñ dāmenin muḥkem ṭutmuşdum tā perīler

¹ yüzine: -S

² havāya: yüzine İ

³ anda dört: ol İ

⁴ hoş: Bu kelimededen itibaren “altun legen” ibaresine qadar olan kısım İ nüshasında mevcut değıldir.

şāhınuñ öñine vardum. Gördüm, bir pādīşāh-ı hūb-rūy. Ol daḥı çün beni gördi beşāset gösterdi. Hālūmden istifsār eyledi. Ruḥsārūm öpüp kenāra çekdi ve eyitdi: Ey Selīm kızumūñ dāmenin elūñden şalıvir ki on yedi yıldur ki bu duḥterūñ anası senūñiçün beslemiştir. Saña ‘arūs olsa gerekdür. Ben daḥı ol duḥterūñ dāmenini şalıvirdüm. Duḥter-i ra‘nā daḥı hırāmānī hırāmānī bir serāy-ı ra‘nāya girdi. Perīler şāhı buyurdı beni ḥammāma iletdiler. İki yıl miqdārı varıdı kim ben ḥammāma girmiş degüldüm, ḥabsdeydüm. Ğāyetde kir olmışdum. Cāmem daḥı köhnemişti. Şöyle ki ‘araḳla ğarḳ olup bed-rāyiḥa ḥāşıl itmişti ve pīrāhen yirine şalvār giymişdüm ve saçum, saçalum birbirine girmişdi ve tırnaqlarum ğāyetde uzamış idi, bir dīv gibi. Ol hūb-rūy perīnūñ içine düşmişdüm. Çok māh-peyker perīler benüm etrāfuma gelmişlerdi. Bir nicesi oturmuşdı ve bir nicesi ayağ üzre tıururdu. Nā-gāh üç ğulām-ı laṭīf-endām muraşşa‘ taşlarıyla gelüp ğümüş ibriḳ ve altun legen getürdiler, cevāhirle muraşşa‘ ve yevākitle (5) [S222^a] muşanna‘. Beni ḥammām içine koydılar. On nefis¹ ğulām-ı māh-peyker baña (6) dellāklik eylediler. Endāmlaruma şol kadar ‘ūd u müşğ u za‘ferān (7) sürdiler² ki vaşf olunmaz ve āteşe müşğ ü ‘ūd koydılar. (8) Benüm önüme yüz³ ḥil‘at getürdiler. Her birinūñ rengi ve naḳşı (9) birbirine beñzemezdi ve eyitdiler: Her ḳanḳı rengi severseñ anı (10) giy. Ben kendüme⁴ ğalaṭ düşdüm. Ben kendüme⁵ eyitdüm: Bu ne ḥāletdür, yoksa (11) düşümdür ki bu i‘tibār baña sezāvār degüldür diyüp ‘acebe ḳaldum. Çün (12) ol fāḥir libāslardan giydüm ve ḥammāmdan taşra çıḳdum. Kendümi (13) tāze libāslarıla ārāste ve zīverlerle pīrāste görüp (14) şād oldum. Secde-i şükr idüp⁶ şāh ḥizmetine vardum. Şāh daḥı (15) baña istikbāl idüp elüme yapışdı. Taḥt üzerine çıkarup (16) yanına aldı. Andan soñra leşkerine dönüp eyitdi: Ey benüm bārgāhumuñ (17) a‘yānı ve ey benüm ‘atebe-i ‘ulyāmuñ erkānı bilūñ ve āġāh oluñ kim (18) bu Selīm benüm ferzendümdür ve hem dāmādumdur. Siz daḥı anuñ dükeli⁷ (19) fermān-ber-dārı olasız diyüp buyurdı. Derḥāl hezār ṭabaḳ (20) dūr ü cevāhir ile başum üzre nişār eylediler. Bir iki ehl gelüp (21) elüme yapışdılar. Muḥammed Muşṭafā’nuñ dīni üzre ol kıızı baña⁸ nikāh

¹ nefis: -İ

² sürdiler: döktiler S

³ yüz: -İ

⁴ kendüme: -S

⁵ ben kendüme: -İ

⁶ secde-i şükr idüp: şekker-per eline virüp S

⁷ dükeli: dükeli anuñ S

⁸ baña: -S

[İ232^a]

(1) eylediler. Andan soñra yine üzerüme şol kadar dür ü cevāhir nişār eylediler (2) ki ben görünmez oldum. Nā-gāh gördüm, kızuñ anası çıka (3) geldi ve ardınca mäh-peyker cāriyeler ellerinde birer tabağ ile¹ (4) gelürlerdi. Ol kızuñ anası, kızından hezār dürlü zībāydı. (5) Gīsuları şöyle uzundu gāyet uzunluğundan ucunu (6) düşürüp tabaqlara koyup cāriyeler eline virmişdi² (7) ve cāriyeler³ ardınca getirüp⁴ gelürlerdi. Ben anı görüp (8) ‘acebe kaldum. Çün benüm önüme hırāmān eyleyüp geldi. (9) Başımı öpüp [S222^b] ol elli tabağ cevheri üzerüme nişār itdi. (10) Andan soñra hālüm şorup eyitdi: Ey bizüm Selim’ümüz (11) biz senüñ hālinden gāfil degülüz. Her yire kim kadem koduñuz (12) biz senüñ hālünü bilürüz. Ammā Rabbü’l-‘ālemīnün va‘desi bu sâ‘atda (13) idi. Şimdi göñlüñi hoş tut, gülüp (14) şād u hurrem ol. Perīler ile üns tut ki sen cümle perīlere sâkin (15) hākimsin ki anlar cümle emründe tururlar. Bu yirden senüñ (16) vilāyetüne yigirmi yıllık yol vardır⁵. Ammā her kaçan kim⁶ sen dileseñ anda gidesin. Bir iki üç gün aqribāñı göresin⁷. (17) Bir gün bir gicede seni anda iledüp getirürler. Hātır-ı (18) ‘ātırıñı hoş tut, didiler. Andan⁸ soñra eyitdiler: Ey Selīm (19) bizüm hākīm ü müneccīm kimesnelerümüz vardır. Bir hefte mühlet (20) dilemişdür ki kızumuzu saña virevüz. Ben gāyet hurremümden bī-ihtiyār (21) bir na‘ra urup eyitdüm: Ey hātün hākim sensin. Çün kışşa Haccāc-ı mel‘ün⁹

[İ232^b]

(1) öninde bu yire vardı. Haccāc-ı mel‘ün kahkaha ile bir sâ‘at güldi, tırdı¹⁰. (2) Bunlar bu hâlde iken kapu kağıldı. Anı gördiler, dört nefer-i (3) havāric er çıka geldiler. Evvel Seyyār bin Şemr idi. İkinci (4) Hazīme bin ‘Abdu’llāh [bin] Ziyād üçinci Erd-şir bin Hāmān idi. (5) Dördüncü İbn Sinān idi. Eyitdiler: Ey pādīşāh bize va‘de virmişdün ki (6) çün Mekke fetħinden gelevüz her birümüze bir pādīşahlık (7)

¹ ile: -S

² tabaqlara koyup cāriyeler eline virmişdi: topuqların dek idi ve cāriye ile gelürdi İ

³ cāriyeler: -S

⁴ getirüp: götürüp S

⁵ vardır: -İ

⁶ kaçan kim: vaktde S

⁷ anda gidesin. Bir iki üç gün aqribāñı göresin: -İ

⁸ andan: -S

⁹ mel‘ün: -İ

¹⁰ tırdı: -İ

viresin. Şimdi ol va‘deye vefâ göster ki *el-kerîmü* (8) *izâ ‘âhade’ vefâ*. Haccâc-ı mel‘ün gülüp eyitdi: Hem eyle ideyin. Ol Şemr-i la‘îne eyitdi: Sen ne yir dilersin vireyin². (9) Seyyâr-ı mel‘ün eyitdi: Benüm bir oğlum vardır. Adına Naşr³ kırmışamdur. (10) Henüz yedi yaşındadır. Bu yedi yaşının içinde emîrû‘l-mü‘minîn (11) ‘Alî’ye şöyle kinedârdur ki üç kelbi (12) vardır. Zencîr ile bağlanmışdur. Birine Ebû Tûrâb ad kırmışdur (13) ve birinin [S223^a] adı ‘Alî’dür ve birine Haydar kırmışdur. Her gün (14) anları önüne getirüp bî-had çomak urur. (15) Ol itlerün çulları önünde⁴ üzerinde bu isimler yazılmışdur. Haccâc-ı (16) mel‘ün şâd u hurrem olup eyitdi: Var ferzend-i ‘azîzüñi (17) getir, göreyin. Ammâ⁵ âdem gönderdiler. Naşr-ı segi getürdiler. (18) Haccâc aña teşrîf virüp nüvâht itdi. Andan sonra (19) buyurdi. Berât yazdılar. Merv’le⁶ Hürâsân pâdişâhlığın aña virdiler (20) ve sen ki Seyyâr’sın oğlun niyâbetine emîr ol, hüküm eyle çün (21) oğlun Naşr büyük ola emîrligi aña vir, didi⁷. Derhâl

[I233^a]

(1) aña leşker ü tabl u ‘alem virüp Merv’le Hürâsân’a gönderdiler. (2) Ol seg-i mel‘ün be-gâyet emîrû‘l-mü‘minîn ‘Alî’nün⁸ radîyallâhu ‘anh (3) düşmândı. Andan sonra Erd-şîr ilerü geldi. Eyitdi⁹: (4) Bir oğlum¹⁰ adını Hâmân kırmışamdur. ‘Alî’nün adını başmağı altına (5) yazar. Haccâc-ı mel‘ün eyitdi: Getür¹¹ anı göreyin. Erd-şîr hemân (6) Hâmân’ı hâzır itdi. On yaşında bir havâric-i harâm-zâde idi. Ata didi¹². (7) Ol seg-i beççe Ebû Tûrâb’a la‘net itdükden sonra Haccâc-ı mel‘ûna (8) selâm virdi. Haccâc-ı mel‘ûna hoş gelüp buyurdi. (9) Rey vilâyetinün menşûrın yazdılar. Erd-şîr’e virüp eyitdi: (10) Yürî oğlun Hâmân bâliğ olıcak Rey vilâyetini aña (11) teslim eyle, pâdişâhlığını¹³. Aña dağı tabl u leşker ü ‘alem virüp gönderdiler. (12) Andan

¹ ‘âhade: va‘de S

² ol Şemr-i la‘îne eyitdi: Sen ne yir dilersin vireyin: -İ

³ Naşr: -S

⁴ önünde: -İ

⁵ ammâ: -İ

⁶ Merv’le: -İ

⁷ didi: -S

⁸ ‘Alî’nün: -S

⁹ eyitdi: -S

¹⁰ bir oğlum: -S

¹¹ getür: ben İ

¹² ata didi: -İ

¹³ pâdişâhlığını: -İ

şoñra Һazıme bin ‘Abdu’llāh bin¹ Ziyād geldi. Bir oğlum vardır. (13) Adına Țāhir dirler. On bir yaşıdadur. Her bir² gün (14) bir kīse filori alup bāzāra varur, sūkaqlarda Һalāyıkā (15) üleşdürür. ‘Alī’ye düşnām³ itdürür. Һaccāc-ı mel‘ūn eyitdi: (16) Getür göreyin. Derhāl Țāhir’i getürdiler. Һaccāc-ı mel‘ūn (17) gördi. Bir Һarām-zāde-i bed-fi‘ldür ki henüz gelmedin (18) herzevāta ve türrehāta⁴ başladı. ‘Alī’nün⁵ dostlarına [S223^b] ve Һışımlarına la‘net (19) itdi. Һaccāc-ı mel‘ūna Һoş⁶ gelüp eyitdi: Baña Һoş gelür⁷ ki bu sizün oğlancuqlaruñuz (20) henüz tıfl dururlar ammā ‘Alī’ye kīnedārlar dururlar. Be-ğāyet begenüp (21) buyurdi: Teşrīf virüp nevāzişler gösterdiler ve Mūşul’uñ menşürin

[I233^b]

(1) ol Һarāfiñ Һazıme adına yazdılar. Buncılayın aña dağı eyitdi: (2) Çün oğluñ Țāhir bālīg ola ol⁸ vilāyetün pādişāhlığı aña (3) ola diyüp anı dağı gönderdiler. Andan şoñra İbn Sinān (4) Һacib idindi ve Selīm Һod rivāyet eylerdi ki ve eyidürdi: (5) Һaccāc bin Yūsuf öñinde oturmuşdum. Ol mel‘ūn bu şıfatla (6) Һānedān-ı ‘Alī’nün düşmenligi üzerine şābit eylerlerdi. (7) Ben dağı berg-i Һazān⁹ gibi lerzān olup göñlüme (8) eyitdüm kim çün bu buķ’a Һālī olur, ben bu Һavāric-i mel‘ūnı (9) depeleyeyin didi¹⁰ ve cānumı Resūl’uñ ehl-i beyti yolında fedā eyleyin (10) didi¹¹. Çün Һaccāc-ı mel‘ūn ol seg-i Һavāriclerün (11) işinden fāriğ oldı. Andan¹² dönüp baña eyitdi: Ey (12) Selīm ser-güzeştüñi söyle tā¹³ senün güyegülügün (13) Һālī ve ol kızuñ göñlinün maķālı n’olısardur? (14) Senün periler ile işün nereye yetişür görelüm, didi¹⁴. (15) Selīm yine ser-güzeştine çün¹⁵ āğāz itdi. Eyitdi: Ey (16) pādişāh çün bu¹⁶ kızuñ anası baña bir hefte va‘de virdi. (17) Ben dağı gāyetde şād u Һurrem

¹ bin: -İ

² bir: -S

³ düşnām: la‘net S

⁴ türrehāta: -S

⁵ ‘Alī’nün: -İ

⁶ Һoş: -İ

⁷ baña Һoş gelür: -İ

⁸ ol: -İ

⁹ Һazān: bid S

¹⁰ didi: -S

¹¹ didi: -S

¹² andan: -S

¹³ tā: -İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ bu: -S

oldum. Ol bir heftede cümle rüy-ı (18) zemînüñ dīvleri ve perileri benüm düğünüme
hâzır oldılar, (19) didi¹. Şol kadar ta‘ām bişdi ki ve helvâlar bişdi² ki hisâba (20)
gelmez. Andan şoñra hoş âvâzlu muṭribler ve perde-nüvâz (21) sâzendeler getürdiler.
Cihân şâzlıkları hürüşa

[İ234^a]

(1) geldi ve cihāniyān cūşa başladı ve muṭribler gūne gūne (2) şoḥbetler bünyād
itdiler ve daḥı dürlü dürlü tašnīfler ve naķışlar (3) ve pīş-revler yād eylediler.
Şāhidler çün³ rakşa girdiler. (4) Maḥbūblar benüm elüme yapışup sen daḥı [S224^a]
rakşa gir, didiler. (5) Bizüm kâ‘idemüz şöyledür ki bizüm güyegümüz olan (6)
bizümle semā‘a girür ve gelin olan. Ben daḥı anlar ile (7) rakşa girdüm. Andan⁴
üzerüme şol kadar dür⁵ nişār eylediler ki (8) ben ḥayrān u nālān⁶ kaldum. Bu nev‘
üzre on iki⁷ gün (9) ve on iki gice⁸ geçdi⁹. Hiç bir taraftan neşātın hālī olmadılar.
(10) Gice gündüz uyumayup¹⁰ şâzlıklar itdiler. On günden (11) şoñra nā-gāh pādīşāh
çün¹¹ geldi. Benüm elüme yapışup (12) bir serāya iletdi. Andan¹² naẓar itdüm,
serāyuñ her gūşesi hūb (13) rūylar ile¹³ pür gördüm. Perī kızlarıyla her şuffe ārāste
(14) ve der ü dīvārı gūne gūne pīrāste ol duḥterler ki aḥter gibi (15) yüzlerinden nūr
berķ urur. Kimisi oturmuş ve kimisi ayağ üzre¹⁴ (16) тұrur. Çün beni gördiler, cümlesi
ayağ üzre¹⁵ kākup¹⁶ üzerüme (17) dür¹⁷ nişār eylediler¹⁸. Ol māh-peyker duḥterlerüñ
içinde bir āftāb cemāl duḥter¹⁹ (18) gördüm ki ḥüsünde Reşīde-i ‘Arab’a beñzerdi.
Meger ol benüm ‘arūsum (19) idi. Ol serāydan bir serāya daḥı iletdiler. Anda dīvler

¹ didi: -S

² helvâlar bişdi: -S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ dür: zer S

⁶ nālān: -S

⁷ iki: -S

⁸ on iki gice: -S

⁹ geçdi: -İ

¹⁰ uyumayup: yiyüp İ

¹¹ çün: -S

¹² andan: -S

¹³ hūb rūylar ile: hūrilerle S

¹⁴ üzre: -S

¹⁵ üzre: -S

¹⁶ kākup: тұrup S

¹⁷ dür: zer S

¹⁸ eylediler: itdiler S

¹⁹ duḥter: -İ

olurlardı. (20) Anlaruñ¹ dağı temāşāsın eyledüm. Birini gördüm ki başı ādem başına beñzerdi (21) ve eli ayağı şıgır ayağına beñzerdi ve bir dīvüñ dağı başı deve başına beñzerdi ve eli ayağı ādem eli ayağına beñzerdi ve bir dīv dağı kediye beñzerdi ve biri dağı kelbe beñzerdi² ve biri dağı dilküye beñzerdi.

[İ234^b]

(1) Biri³ dağı peleng şeklinde idi ve biri dağı ayu şeklinde idi⁴. Bu dīvleruñ her biri bir şekilde idi. (2) Ammā her biri⁵ şöyle qabihlerdi ki ne‘üzü-bi’llāh ben anlaruñ temāşāsında mebhūt (3) kaldum. Ammā⁶ anlar çün beni gördiler, cümle bir uğurdan yire düşdiler (4) ve yüzlerin yire sürdiler. Andan yine⁷ yiri öpüp yine [S224^b] tırı (5) geldiler. Ol dīvler içinde bir pīre-zen gördüm ki yüzünüñ (6) rengi çün⁸ za‘ferāna beñzerdi. Pādişāha ben⁹ eyitdüm: Bu¹⁰ pīre-zen-i (7) zerd-ruḥsār¹¹ ne kārdadur? Pādişāh eyitdi: Eger bir ādemī renclü olsa (8) anı tenhā qosalar bu zālime varur, anı qorqudur. Ol dağı vehminden (9) ölür, didi. Süleymān peygamber ‘aleyhi’s-selām zamānından berü¹² (10) zinde qalmışdur. Bir oğlanı¹³ görmışdüm, yeñi qaftan giymişdi. (11) Ben¹⁴ eyitdüm: Bu oğlan¹⁵ nedür¹⁶, ne kārdadur? Eyitdi: Bu oğlan¹⁷ (12) degüldür ammā kendüzini bu şekilde gösterür. Eger¹⁸ bir nā-bālig oğlan (13) atasuz yā anasuz ve yāḥūd¹⁹ hışımlarından bir ansuz bir²⁰ yirde uyusa ve yāḥūd²¹ (14) tenhā yārānsuz²² tenhā bāzār sūkaqından geçse bu ḥarām-zāde varur (15) anı egirür.

¹ anlaruñ: dīvler S

² bir dīvüñ dağı başı deve başına beñzerdi ve eli ayağı ādem eli ayağına beñzerdi ve bir dīv dağı kediye beñzerdi ve biri dağı kelbe beñzerdi: -İ

³ biri: -S

⁴ biri dağı ayu şeklinde idi: -İ

⁵ her biri: -İ

⁶ ammā: -İ

⁷ andan yine: -S

⁸ çün: -S

⁹ ben: -S

¹⁰ bu: -S

¹¹ zerd-ruḥsār: nedür İ

¹² berü: -S

¹³ oğlanı: kudek S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ oğlan: kudek S

¹⁶ nedür: -S

¹⁷ oğlan: kudek S

¹⁸ eger: -İ

¹⁹ yāḥūd: yā S

²⁰ bir: -S

²¹ yāḥūd: yā S

²² yārānsuz: -S

Uyğuda ise¹ korkudur. Ol dağı ölür. Eger (16) bāzār sūkağında bulursa ‘avretlere dürlü zīnetiyle varup² (17) anı yoldan çıkarur. Yā bir vādide³ yā bir çāhda veyā bir beyābāna⁴ birağup anı⁵ (18) helāk eyler. Birin dağı gördüm ki çirkin cāme giymiş ve cismine (19) mekesler üşmiş. Şöyle ki bed-rāyihasından ādemler⁶ yanına varımaz. (20) Ol baña gāyet zişt geldi ve şāhidin istifsār itdüm ki (21) bu dīv ne mel‘ ündür ve ne kārdadur? Eyitdi: Ol bağiller çağnağında

[I235^a]

(1) olur. Eger nānı çün tenhā yirler ise, eger⁷ bir kimesne yaluñuz yimek yise (2) bu murdār varur⁸, anuñla bile iftār ider ve elin ayağın şoğar. Ol kimesne (3) tenhā yimek yir, rencūr olur. Aña bahağ veyā abraş renci ulaşur. Hānmānından (4) bereket gider. Ben ol dīv-i mel‘ ünuñ görmesinde hayretde qaldum ve tīre-dil (5) oldum ve diledüm ki ‘arūsumı görem ve isti‘ cāl gösterdüm. (6) Ammā kızuñ anasından teķāzā itmege hayā itdüm. Ammā bu qadar didüm ki (7) bu mekrūh u qabīh dīvleri görmek eyü degüldür. Pes kızuñ (8) anası [S225^a] ferāsetle idrāk itdi ve eyitdi: Benüm kızuma varmağa şitābum (9) vardur. Tebessüm itdi ve tekellüm itmedin elüme yapışdı. Yidüp beni kızuñ (10) anası kızınuñ⁹ yanına ilette ve kız qarındaşları yirlerinden (11) tırı geldiler ve cümlesi beni ‘arūsum hücreesine ilettiler. (12) Çün anda vardum, bir müzeyyen cennet gördüm. Derhāl ‘arūsum beni (13) göricek ayağ üzre tırı geldi. Serv-i sehī gibi (14) hıram eyleyüp geldi¹⁰. Andan¹¹ elüme yapışdı ve öpdi. Şol qadar mülāyemetler (15) gösterdi ki hayrān qaldum. Çün şūretine bī-cān gümāna¹² qaldum. (16) Yoğsa düş midür dirdüm. Bī-ihtiyār baña ħande vāqı‘ oldı. (17) Şöyle ħurremümden az qaldı ki kendümden gidem. Ammā şīr-merdlikle (18) kendümi düşürdüm ve bu şi‘ri ħālüme münāsib didüm. (19) **Şi‘r:**

Bi-ħamdili’llāh bu devletde ki rüy-ı yārumı gördüm

¹ egirür. Uyğuda ise: -S

² varup: urup S

³ yā bir vādide: -İ

⁴ beyābāna: yabāna İ

⁵ anı: -S

⁶ ādemler: -S

⁷ eger: -İ

⁸ varur: -S

⁹ kızınuñ: -S

¹⁰ geldi: -İ

¹¹ andan: -S

¹² gümāna: -İ

O sîmîn serv-i (20) sehî üzre gelen gül-nârumı gördüm

Ne tâ‘at eyledüm yâ Rabb ki baña (21) bu ola bādāş

Ne şadır oldu bu kavlden ki miqdârumı gördüm

[I235^b]

(1) ‘ Aceb gördüm ki bahtumdan gümâna düşerdüm her dem

Ki gūyâ âb-ı şâfide ruḥ-ı (2) dildârumı gördüm

Neşr: Çün¹ ben kendüzümle bu şi‘ri okuyup (3) endîşe iderdüm ki nâ-gâh duḥterüñ anası tırı geldi. Duḥterüñ (4) eline yapışup benüm elüme virdiler ve eyitdiler: Biz besledük ve becerdük. (5) Bâliḡ olunca şimdi saña ısmarladuḡ. Gerekdür ki sen daḡı vefânı (6) yirine getüresin. Bunu didiler, andan şoñra² cümlesi gitdiler. (7) Çün kaşrı ḡâlî buldum. Nâz u niyâz ile gelüp lehv ü taraba âḡâz (8) itdüm ve Rabbü’l-‘âlemîne dem-be-dem secde-i şükr iderdüm. (9) Andan şoñra kızdın murâd kaşdın itdüm ki elüme kız³ el virmedi. (10) Şöyle ki şâ‘irler eyidürler: **Şi‘r:**

Gehî hışm eyler ve geh şîve vü nâz

Gehî cevır ü (11) ‘ itâba eyler âḡâz

[S225^b] Nice gün geçdi böyle rûzgârum

Rızâ göstermedi (12) baña nigârum

Çün gördüm rıfḡla olmaz baña râm

Murâdum bir gice (13) aldum baña kâm

Çü fetḡ oldu baña bâb-ı sa‘âdet

Didüm ey cân (14) cihânda var ise ‘âdet

Biri öpmek biri kuçmaḡ biri kâr

(15) Bunlardur ‘âdet maḡlûḡa ey yâr

Çün aldı beni şekerden lezzeti kız⁴

¹ çün: -S

² andan şoñra: -S

³ kız: -İ

⁴ çün aldı beni şekerden lezzeti kız: -S

(16) Neşr: Çün ol gice¹ şabāh dek ol mäh-peyker duhter ile kām-rānlıkda² (17) ve şādmānlıkda olduk. Şevk-i dü-cihānı ve zevk-i cāvidānı (18) hāşıl oldı. Çün çerāğ-ı āsmān zemīn-i zamāna rızā virdi. (19) Andan³ gördüm. Nā-gāh elli nefer gūlām-ı mäh-rūy ve huddām-ı hoş-būy (20) çıka geldiler. Kiminūñ elinde muraşsa⁴ legen ve kiminūñ elinde zerrīn tās (21) ve kiminūñ elinde şem⁵-i mu⁶ anber ve kiminūñ elinde ⁷ūdla pūr micmer ve hezār ikrām ve

[I236^a]

(1) i⁸zāz ile çün hāmmāma iletdiler. Bir⁴ nice gūlām-ı laţif-endām gördüm. (2) Şarābla pūr kadehler ellerinde tutup turlurlar⁵. Hezār kenīzek-i mäh-ruhsār dağı (3) gördüm. Elleri birer tabak pūr⁶ cevāhir ile turlurlardı kim baña nişār ideler ve (4) dağı yüz gūlām-ı sīmīn-ten ve sīb-zeķan ellerinde birer dāne⁷ boķça (5) ve cāme-i harīrile pūr⁸ turlurlardı dağı yüz gūlām anlaruñ⁹ ellerinde (6) cevāhir licām ve esb-i tazīlere urup hāmmām kapusunda intizārda¹⁰ turlurlardı. (7) ¹¹Avretümün anasın gördüm, hāmmām kapusunda atdan aşığa¹¹ inmiş (8) ayağ üzre turlurdu. Baña muntazır idi. Benden ¹²özrlr dilerdi. (9) Beni hezār i⁸zāz ile nāzla¹² andan¹³ serāya iletdiler, tā bir hefte bu nev¹³ (10) üzre oldılar. Bir hefteden sonra beni serāydan taşra çıkardılar. (11) Miyāne-i leşkere getürdiler. Andan¹⁴ her gün buyururdu (12) tā bir ata sūvār olaydum. Eger dileyedüm bir günde şarkdan Mağrib'e gideydüm. (13) Eger gönlüm¹⁵ dileyeydi bir günde¹⁶ ol at beni hezār ferseng yol iledüp yine getürürdi. (14) Bir gün bir at [S226^a] getürdiler ki ol at degüldi. Hemān (15) bir¹⁷ dīv idi. Be-ğāyet bülend idi. Pādişāh baña eyitdi ki bu at¹⁸ bir dīvdür. (16) Söz söylemek dağı

¹ gice: -İ

² kām-rānlıkda: kām-kārılıkda S

³ andan: -S

⁴ bir: -İ

⁵ turlurlar: -İ

⁶ pūr: -S

⁷ dāne: -S

⁸ pūr: -S

⁹ anlaruñ: -S

¹⁰ intizārda: -S

¹¹ aşığa: -S

¹² nāzla: -İ

¹³ andan: beni S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ gönlüm: -İ

¹⁶ bir günde: -İ

¹⁷ bir: -S

¹⁸ at: -İ

bilür. Bu at benüm hāş atumdur ki perīler pādīşāhıyam (17) didi¹. Her ne dirsem perīler sözine cevāb virür. Ben şāhuñ (18) bu sözinden gāyetde şādmān oldum. Andan soñra her zamānda (19) ki göñlüme bir² melālet gelseydi ol dīve süvār olup havāya (20) ağardum ve yirle gök arasında seyr eylerdüm ve deryālar üzerinden (21) geçerdüm ve cezīrelerden kınkısıñı göricek aña inerdüm ve ‘acā’ib temāşālar

[İ236^b]

(1) eylerdüm yāhūd³ dilersem bir tağ kulesinde inerdüm ve hezār ferseng (2) yiri yürürdüm ve teferrücler eylerdüm. Ammā bir nā-mübārek tecrübe ve bir nā-maḥmūd (3) endīşe eyledüm. Ol endīşeden baña renc ü elem gele ve belā vü ğam (4) gele. Miḥnet ü ‘anā⁴ olaydı ve bu şi‘ri ḥālūme münāsib okurdum⁵. (5) Şi‘r:

Ol vaqt içre ben çün Süleymān idüm

Egerçi be-her ḥāl nādān (6) idüm

Velīkin delālet idüp baht-ı şüm

O fikirden itdi baña (7) ğam hücum

Nesr: Dem-be-dem Vāsiṭa’daki ‘avretümün ḥayālī göñlüme (8) ḥalecān iderdi ve ey devlet-i ‘uzmādan ol sa‘ādet-i kübrāda (9) tā yedi yıl kām-rān idüm. Her günüm birbirinden yigdi. (10) Her zamān beni anlar ‘azīz tutarlardı. Ol yirün āb u havāsi (11) gāyetde laṭif idi. Çün bir yıl daḥı oldu. Ol perī (12) duḡterinden bir oğlum oldu ki cemālde ve kemālde⁶ Yūsuf-ı şānī (13) idi. Çün bir yıl daḥı geçdi, bir oğlum daḥı oldu. Ol (14) oğlumdan hezār-bār ziyāde⁷ güzel⁸ idi. Ben ol oğlumuñ güzelliginden (15) şādān ḥandān oldum⁹ ve ḥayrān oldum. Ol iki oğlana (16) on dāye tutdılar ki emzüreler ve tīmārlar idüp (17) besleyeler. Dāyeler daḥı¹⁰ bu¹¹ oğlanlara çün¹²

¹ didi: -S

² bir: -S

³ yāhūd: veyā S

⁴ ‘anā: ğinā Ī

⁵ okurdum: dirdüm S

⁶ kemālde: -S

⁷ ziyāde: -İ

⁸ güzel: -S

⁹ ḥandān oldum: -S

¹⁰ daḥı: çün Ī

¹¹ bu: -İ

¹² çün: -S

tīmārlar idüp beslediler. (18) Çün¹ birisi² altı yaşına [S226^b] girdi ve biri beş yaşına vardı³. Andan şoñra (19) ikisin dağı mektebe gönderdüm ki tā ‘ulūm u ādāb taḥṣīl (20) ideler. Anlar maḥbūbter ü merğūbter ādem oğlanlarından olmaz (21) hiç. Her zamān ‘avretümün ve oğlancuqlarumuñ mihr ü muḥabbeti⁴ bende ziyāde

[İ237^a]⁵

(1) idi. Bu oğlanlarımıñ birinün adını ‘Alī ve birinün adını Muḥammed (2) ḳodum, didi⁶. Bu ḥāl üzre⁷ nice müddet geçdi. Nā-gāh zaḥm-ı (3) rüzgār u ḡadr-ı zamāna eşer eyledi. Benüm bed-baḥtum baña (4) delālet eyledi. Ol zen-i Vāsıṭ’uñ ḥuḳūḳ-ı ḥızmeti ḥāṭıruma (5) düşe geldi. Eyitdüm: ‘Acebā anuñ ḥālī ney ki öldi mi ki yāḥūd⁸ (6) diri mi ki derviş mi ki ve yāḥūd tüvānger mi ki didüm ve zindegānī mi⁹ (7) ne nev¹⁰ üzerinedür diyüp zār zār ağladum. Ammā kimesneye bildürmeyüp (8) endişeler eyledüm. Ne çāre eylemek gerek ammā günlerde bir gün (9) ol¹¹ ‘avretümle oturmışdum. Ben¹² ‘avretüme eyitdüm. Bir vaḳt¹³ vaḳı‘a vāḳı‘ (10) olsa ya‘nī bu rüzgār mā-beynümüzde tefriḳa biraḳsa. Söyle ne (11) itmek¹⁴ gerekdür ki sen¹⁵ benüm aḥvālümünden ḥaberdār olasın. (12) Duḡter gülüp eyitdi: Evet¹⁶ ki ādemīler bī-vefā olurlar. (13) Benüm ḥāṭıruma gelür ki sen bī-vefā olasın. Ammā āsāndur (14) ki diyüp elin uzatdı. Gīsūlarından üç dört (15) kıl ḳopardı. Andan şoñra mumlayup elüme virdi dağı eyitdi ki (16) bāzūña baḡlaḡıl. Eger bir yırde nā-gāh¹⁷ ‘āciz ḳalasın bu ḳıllardan birini oda¹⁸ (17) yaḳ. Derḥāl bizden bir kimesne gelüp seni ol derd ü (18) belādan ḳurtarur. Ben ḡāyet şād oldum. Şöyle ki zencīr-i ḡamdan (19) āzād oldum. Hemān ol gice ‘avretümünden gizlü ḥazīneye vardum. (20) Bir kīse zer ile

¹ çün: -S

² birisi: -İ

³ vardı: girdi S

⁴ muḥabbeti: -S

⁵ Açıklama için bk. dipnot İ207^a.

⁶ didi: -S

⁷ üzre: -İ

⁸ yāḥūd: veyā S

⁹ yāḥūd tüvānger mi ki didüm ve zindegānī mi: -S

¹⁰ nev¹⁰: -İ

¹¹ ol: -S

¹² ben: -S

¹³ vaḳt: -İ

¹⁴ itmek: eylemek S

¹⁵ sen: siz S

¹⁶ evet: oḡ S

¹⁷ nā-gāh: -İ

¹⁸ oda: -S

cevher toldurup andan belme baēladum ve kuşaēuma (21) bir hancer ōokdum. Elüme bir grz aldum. Andan¹ atuma gelüp eyitdüm: Bizüm sen

[I237^b]

(1) zerinde [S227^a] çok haēkumuz vardur. Şimdi benüm senle bir hacetm vardur². (2) Bir srrum daēı vardur. Benüm bu srrumı ōaēla, beni nihanca murduma yetiŐdr (3) didm³. At eyitdi: başum yzm⁴ üzre her ne buyurursaē ben (4) sen⁵ fermnuēdayam. Ben daēı eyitdüm: Şöyle dilerem ki periler bilmedin (5) sen⁶ beni Vsta Őehrinerne iledesin ve ol yirden yine⁷ bunda (6) getüresin. Hiē feriden haberi olmaya ki benüm Vsta'da bir 'avretüm (7) vardur ve hıŐımlarum vardur. Anlar baēa çok hizmet itmişlerdür. (8) Bu s'at faēirlikler ve 'cizlikler eylerler t rzgaruē bendinden (9) giriftrlar dururlar. Şimdi ben bir miēdr drer⁸  cevhir aldum (10) getürem, anlara virmek iēn. Eger dirilerse⁹ anlar ile bir laēza (11) oturam ki andan¹⁰ girü dönem, didi¹¹. At başın Şalup (12) eyitdi: Biz¹² Sleymn 'aleyhi's-selm zamnından ber¹³ dny iēine (13) gitmeēe¹⁴ iczet yokdur ve ill geēerz didi¹⁵, oturmazuz (14) amm sen hıruēn seni ev¹⁶ üzerine indrem. (15) Ben girü dönem yirüme gelem. Sen bir ay miēdr evde karr (16) eyle¹⁷ t bir aydan Őıra ben gelem seni alam yirne getürem. Ben eyitdüm: (17) Revdur eyle idelm¹⁸, didüm ve daēı 'avretüm yanına varup eyitdüm: (18) Ey 'avret bugün gnlm melleti vardur. Ben teferrce (19) giderem. Benüm bir hem¹⁹-cinsm yokdur ki anla sz syleŐem, didi²⁰ (20) ve teŐell bulam. Egerēi periler hb-

¹ andan: -S

² vardur: -S

³ didüm: -S

⁴ yüzüm: -S

⁵ ben sen: -S

⁶ sen: -S

⁷ yine: gine İ

⁸ dürer: zer S

⁹ dirilerse: dilerseē İ

¹⁰ andan: -S

¹¹ didi: -S

¹² biz: ben İ

¹³ ber: -S

¹⁴ gitmeēe: gelmeēe S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ ev: ol yir İ

¹⁷ eyle: -S

¹⁸ idelüm: -S

¹⁹ hem: -İ

²⁰ didi: -S

rûylardurlar ammā benī¹-ādemī gibi (21) degüllerdür. ‘Avretüm eyitdi: Sen gam yime ve guşşa çekme kim ben² dünyāya

[İ238^a]

(1) bir iki dīv göndereyin. Birkaç Türkī gulāmlardan şatun alsunlar. Bunda³ (2) getürsünler tā saña mūnis olalar, didi. Ben daḥı taşra çıkıdum. (3) Ol dīv ata⁴ süvār oldum daḥı yir yüzinden çün⁵ murğ gibi havāya (4) perrān olduk. Havā yüzinde şol kadar yüce gitdi ki cümle cihān (5) gözüme bir tabaḥ gibi görindi. Bir pāre daḥı havāya gidüp (6) baña eyitdi ki sen⁶ [S227^b] dünyāyı niçe görürsin? Ben eyitdüm: Bir siyāh palās (7) gibi gördüm. Dīv eyitdi: Şimdi gam yime çün yüzüm aşğa (8) döndürem ve yire inem. Bil ki mülk-i ‘Arab’dur. Bunı⁷ diyüp hemān (9) yüzün yirden yaña⁸ döndürdi tā yoluñ nışfına geldi. Öyle vaktine (10) yakın idi. Ben yine dünyāya nazar itdüm. Dünyā içinde her ne (11) var ise gördüm. Çün bir pāre daḥı indi, nā-gāh feryād idüp (12) ḥurūşa başladı. Baña korḡu düşdi. Ben eyitdüm ki saña ne oldu (13) ki feryād u fiḡān eylersin⁹, didüm¹⁰. Dīv eyitdi: Benüm¹¹ bir dīv-i ‘aẓīm (14) yolumu baḡladı. Ben eyitdüm: Ol düşmen kimdür ki ben anı görmezem. (15) Dīv eyitdi: Şol taḡuñ etegine nazar eyle tā anı¹² göresin, (16) didi¹³. Çün ol¹⁴ taḡuñ etegine nazar itdüm. Bir kara yılan gördüm. (17) Ammā uyumuşdı. Eyitdi¹⁵: Ol yirde ola¹⁶ hem uyur ola¹⁷, sen yirle gök (18) ortasında olasın¹⁸. Hemān¹⁹ sen geç, git. Ol seni görmez, didüm²⁰. (19) Dīv eyitdi: Ol müyesser olmaz ki ben anuñ üzerine geçüp

¹ benī: -S

² ben: -İ

³ bunda: -S

⁴ ata: -İ

⁵ çün: -S

⁶ sen: -S

⁷ bunı: -S

⁸ yaña: -İ

⁹ eylersin: idersin S

¹⁰ didüm: -İ

¹¹ benüm: -İ

¹² anı: ne S

¹³ didi: -S

¹⁴ ol: -İ

¹⁵ eyitdi: -İ

¹⁶ ola: -S

¹⁷ ola: -S

¹⁸ olasın: -S

¹⁹ hemān: -S

²⁰ didüm: -S

aşağı (20) inem ve anuñla ceng itmeyem, didi¹. Ol bahadır ola, havāda beni ve seni (21) helāk eyler². Şimdi inüp anuñla ceng itmekden ğayrı³ artuğa

[I238^b]

(1) çāre yokdur. Çünkü biz cenge başlayavuz. Sen tağuñ kullisine (2) çık. Eger ben anı depelersem gelem seni alup gidem. Eger ol beni depelerse (3) gelüp seni daĥı depeler. Bu kıara yılan ādem yiyicidir, bir dīvdür. (4) Eger şöyle ola ki ikimüz daĥı helāk olavuz. Sen (5) andan sonra başuñ kaydın gör . Bu yola toĝrı git⁴ (6) tā bir yire iresin. Ol yirden senüñ vilāyetüñe kırk yıllık yoldur. (7) Andan sonra⁵ Vāsıta'ya vāşıl olursın. Bunı⁶ didi ve daĥı (8) benümle vedā'laşdı. Andan sonra aşağı indi. Ol kıara yılan daĥı (9) kendüzini aķ⁷ yılan şekline koydı. Buña muķābil oldu. (10) Birbirine karşı gelüp kıjıĝırdılar. [S228^a] İki urĝan (11) gibi birbirine şarmaşdılar. Şöyle ki ol beyābān bunlaruñ ĝırivinden (12) tıldı. Ol dīv kim benüm atum idi. Yüri⁸ git diyü baña (13) işāret eyledi. Ben daĥı aĝlayu aĝlayu⁹ tağuñ kullisine çıkıdum. (14) Anda¹⁰ oturup müteraşşıd oldum. Bir sā' at miķdārından (15) sonra ol ĥurūş u ĝalaba¹¹ sākin oldu. Hiç bir eşer ma'lūm¹² (16) olmadı. Göñlüme bu endişe düşdi¹³ kim eger ol¹⁴ dīv (17) benüm atumı depelemiş olsaydı. Baña daĥı kaşd eylerdi. Eger benüm atum olan dīv anı depelese ĝirü baña gelürdi¹⁵. Bu endişede (18) daĥı bir laĥza daĥı oturdum. Ba' de Ĥudā'ya tevekkül idüp (19) kulliden aşağı indüm. Ol dīvlerüñ ikisin daĥı yirde mürde (20) gördüm. Müteĥayyir olup kendüme vāfir söĝdüm ve eyitdüm ki (21) ben baña itdügimi hiç kimesne hiç¹⁶ kimesneye itmez. Pādişāhken şunuñ¹⁷ gibi

¹ didi: -S

² eyler: ider S

³ ĝayrı: -S

⁴ git: yüri S

⁵ sonra: -S

⁶ bunı: -S

⁷ aķ: -İ

⁸ yüri: -İ

⁹ aĝlayu: -S

¹⁰ anda: -S

¹¹ ĝalaba: -S

¹² ma'lūm: zāhir S

¹³ düşdi: tıtdı İ

¹⁴ ol: -S

¹⁵ eger benüm atum olan dīv anı depelese ĝirü baña gelürdi: -İ

¹⁶ hiç: -İ

¹⁷ şunuñ: bunuñ S

[İ239^a]

(1) ‘avretüm var iken ve gül^c izār oğlancuqlarum var iken (2) tırı gelüp anları koyup beyābāna müteveccih olam. Kendü (3) kendümi dīvler eline virdüm, didüm daḥı zār zār ağladum. (4) Ol taḡuñ dibinde bir miḡdār baḡtumuñ bedliḡinden¹ girye vü zār (5) itdüm. Bu endīşede çok peşimān oldum ve kendüme eyitdüm: (6) Bu derde devā olmaz ve illā tenüñi ḡazāya varmadan ve cānuñı (7) bir belāya ḡoymadan tā bilesin daḥı fuẕüllük itmeyesin. Bir laḡza daḥı (8) ol benüm atum olan dīvüñ başı üzerine varup² (9) oturdum. Zār zār³ ağladum ki anuñ benüm üzerümde (10) çok ḡaḡkı vardur, didüm⁴. Andan şoñra piyāde ol taḡa (11) müteveccih oldum. Kūhistān içre giderdüm. (12) Hiç yanumda nefsümçün ḡidā yimedüm. Ammā⁵ ol kūhistānda mīvedār (13) ağaclar var idi, acı ve tatlu. Anlardan bir miḡdār düşürdüm (14) ve yidüm, tā beş on gün gitdüm. Ayaḡumda olan (15) mūze rīze rīze oldu. [S228^b] Yalın ayaḡ olup ‘āciz ḡaldum. (16) Şöyle ki cismümde hiç kuvvet eşeri ḡalmadı. ḡāyetde (17) süst oldum. Andan şoñra bir taş üzerine vardum, yatdum. (18) Tā şabāḡ olunca çün rūz rūşen oldu. Ben daḥı (19) yirümden ḡalkup bir miḡdār yir gitdüm. Nā-gāḡ bir çeşmesāra (20) yetdüm. Meger āb-ı şūr imiş. Hele āb-dest alup anda (21) namāz ḡıldum. Andan şoñra⁶ kām nā-kām tırı geldüm. Öyle vāḡtine dek çün⁷

[İ239^b]

(1) yürüdüm. Nā-gāḡ ḡarşumda⁸ bir ḡoyun sürüsini gördüm. Be-ḡāyet şādmān (2) oldum. Eyitdüm: Hiç şek yokdur ki ābādānlıḡa irişdüm. Çün yaḡın (3) vardum. Bir siyāḡ ol ḡoyunları otladurdi. Ammā⁹ ol siyāhuñ ḡāmeti (4) çenāra beñzerdi ve cesāmeti daḥı aña göre idi. Gözleri ḡanla ḡolmuş (5) teḡāra beñzerdi. Ağzı çün¹⁰ maḡāra gibi idi. ḡaçan söz söylese āvāzı ra‘d āvāzına beñzerdi¹¹. (6) İşideñ ḡöḡ gürlər şanurdi. Yanına varup selām virdüm. Selāma (7) cevāb virüp eyitdi: Şād geldüñ ey Selīm şafā getürdüñ. (8) Bunuñ gibi kūhsārı niçe geḡdüñ? Kendüñe ḡāyet

¹ bedliḡinden: içün İ

² varup: -S

³ zār zār: -S

⁴ didüm: -S

⁵ ammā: -İ

⁶ şoñra: -İ

⁷ çün: -S

⁸ ḡarşumda: -İ

⁹ ammā: -İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ āvāzı ra‘d āvāzına beñzerdi: -İ

(9) zulm eylemişsin. Beri gel tā saña nān u ḥelvā vü kebāb u şarāb-ı muşaffī¹ (10) vireyin. Ol ḥod zıkr itdügi ni² metleri düşinde görmiş (11) degüldi. Hile eylerdi ki beni şikār ide. Göñlüme eyitdüm: (12) Bu şahş eħrimendür ki ādeme be-ğāyet düşmendür. Benüm (13) adumı niçe bildi ve benüm² ser-güzeştümi niçe añladı. Ammā ben ol kadar (14) kabāḥat göricek anuñ ḥavfı ve mehābeti baña şöyle galebe (15) itdi ki öliyazdum. Ammā ol benüm yüzüme³ bakup güldi. Benüm ser-güzeştümi (16) baña bir bir takrır ü kıtmır⁴ eyledi. Baña daḥı çok istimālet virdi (17) ve eyitdi: Beri gel ben saña bir⁵ yol göstereyin ve saña nafaḫāt-ı rāh (18) vireyin. [S229^a] Çün benüm yanumda iki üç gün rāḫat olasın. (19) Andan⁶ soñra şehr-i Vāsıta'ya gidesin ki bu yirden (20) vilāyet-i Vāsıta'ya kırk yıllık yol qalmışdur. Çün andan bu sözi (21) işitdüm. Göñlüme eyitdüm ki Bārī Te^c ālā çok güzel yüzlü⁷ ḥalāyık

[I240^a]

(1) yaratmışdur ve çok çirkin ve zişt⁸ yüzlü daḥı yaratmışdur. Ammā bu⁹ (2) şahşuñ egerçi bunuñ gibi mekrūh şüreti vardur. Beñzer ki (3) sīreti eyü ola ve ḫudret-i Zü'l-Celāl'a ^caceb olmaz. Ben kendümle bu (4) fikirleri itdüm. Andan soñra aña tābī^c olup anuñla vaṭanına (5) bile gitdüm. Kırk biñ nefer miḫdārı koyun otladurdi ve bezeki¹⁰ (6) elinde var idi. Koyun yüñinden ip egirü egirü giderdi. (7) Aḥşām olıcaḫ vaṭanına irdi. Nā-gāḥ bir na^cra urdı. Şöyle ki (8) kūh-ı şahrāya lerze düşdi. Ol koyunlar şöyle öğrenmişlerdi. (9) Kaçan na^cra uraydı koyunlar ağıllarına giderdi. Çün (10) koyunlar¹¹ bunuñ na^crasın işitdiler hemān-dem ağıllarına girdiler. (11) Ben ol koyunlaruñ bu kārından ^cacebe qaldum. Siyāḥ öñce (12) giderdi. Ben ardınca giderdüm tā bir maḡāraya geldük. (13) Kapusı ḡāyetde ṭar idi ammā¹² içi ḡiñ idi. Cümle koyunları şıḡardı. Henüz boş yir¹³ daḥı qalurdı. Çün siyāḥ koyunlaruñ (15) kārından fāriḡ oldu. Benüm öñüme gelüp beni yirümden (16) qapdı daḥı maḡāranuñ

¹ muşaffi: -İ

² benüm: -İ

³ benüm yüzüme: baña İ

⁴ kıtmır: -İ

⁵ bir: -İ

⁶ andan: -S

⁷ yüzlü: -İ

⁸ zişt: -S

⁹ bu: ol İ

¹⁰ bezeki: bereki S

¹¹ şöyle öğrenmişlerdi. Kaçan na^cra uraydı koyunlar ağıllarına giderdi. Çün koyunlar: -S

¹² ammā: -İ

¹³ yir: -S

içine iletirdi. Nazar itdüm, kırk nefer Müselmân (17) gördüm. Elleri ve ayakları bend-i girânda turlurdı. Beni dağı (18) bunların katına iledüp ayağıma bend urdı. Zencîr ile ammâ (19) elüm bağladı. Yüzüme bakup güldi ve eyitdi: Ğam yime ki (20) ben her gün bunlardan birin¹ boğazların dağı biryân idüp yirin (21) didi². Ammâ sen bunlardan ‘azîzreksin ki zîrâ pâdişâhlık idüp

[İ240^b]

(1) idüp turlursın. Senün etin ve götün³ gâyet semizdür, tâze vü terdür⁴ (2) ki ‘iz ü nâz ile beslenmişdür. Çün bu kırk neferi yemiş olam andan (3) sonra seni âsânlık birle [S229^b] öldürem ve dağı yiyem. Ğam yime ben senün (4) elün anuñçün bağlamadum ki incinüp ırkalamayasın. Rûz şeb (5) lu‘ba ve taraba meşgûl olasın. Bunı diyüp andan⁵ (6) turlı geldi. Bir ev kapısı gibi bir⁶ taş düzmişdi ki veznde (7) elli biñ⁷ batman var⁸ idi. Ol taşı kaldurup mağāranuñ ağzına (8) kodı. Eger yüz biñ nefer âdemî cem‘ olalardı ol taşı (9) kımlıdamayalardı. Ben ol la‘înuñ kuvvetinden ‘acebe kaldum. (10) Ammâ⁹ ol Müselmānları gördüm. Bî-ihtiyār girye vü zār itdüm. (11) Anlar eyitdiler: Ey karındaş ağlama ki ağlamak fā’ide itmez. Bir sâ‘at (12) şabr idüp temāşā eyle ki ol dīv bu¹⁰ Müselmānlara n’eyler? Anlar bunı (13) söyleşür iken nā-gāh ol dīv-i siyāh önüne bir¹¹ tegār getürdi. (14) İçinde otuz batman miqdārı unı hamîr eyledi. Andan sonra (15) bir âteş yakup kırk dāne¹² etmek bişürdi ve bir semiz koyun (16) boğazlayup demüre şaңdı¹³. Âteş üzre koyup kebāb eyledi. (17) Andan bir bıçağ alup kırk pāre eyledi. Her bir pāresini bir etmek (18) üzre koyup her birinün önüne kodı ve benden¹⁴ ‘özrler (19) dileyüp ve eyitdi¹⁵: Ey Selīm ma‘zūr tut ki

¹ birin: -S

² didi: -S

³ götün: -S

⁴ terdür: -İ

⁵ andan: -S

⁶ bir: -İ

⁷ biñ: -İ

⁸ var: -S

⁹ ammâ: -İ

¹⁰ bu: -İ

¹¹ bir: -S

¹² dāne: -S

¹³ şaңdı: şapladı S

¹⁴ benden: bunlardan İ

¹⁵ eyitdi: -S

senüñçün yarın eyü (20) ziyāfet idem ve nefis ta‘āmlar bişürem, yiyesin. Tenüñ lāğar olmaya. (21) Bunı¹ diyüp gülerdi. Andan şöñra elin uzadup ol Müselmānlaruñ

[İ241^a]

(1) birini zencirden çıkarup be-gāyet hūb civān idi. Başın kesdi² (2) ve qarnın yardı ve qarnıyla cigerin³ nīm-puht idüp yidi. Andan şöñra (3) endāmını demüre şaңçup kebāb itdi. Oturup bir laḫzada⁴ yidi. Andan⁵ (4) bıyıgın silüp eṭrāfına nazar şalup ben anı görüp berg-i ḫazān gibi şararup lertzān itdüm. Yine elin uzadup (5) bir tulum şarāb öñine çekdi⁶. (6) Bir tegāra koydı. Şöyle ki yüz (7) batman miqdārı var idi. Dem-be-dem⁷ içerdi. İçe içe [S230^a] şöyle (8) mest oldu ki kendüden gidüp yire düşdi. Elini ve ayağını (9) her tarafa şalıvirdi. Ben ol bendde olan Müselmānlara eyitdüm: (10) Cümleñüz tırı gelüñ. Bu mel‘ūnuñ başını taş ile ağac ile (11) döge döge helāk idelüm. Eyitdiler: Beñzer ki sen dīvānesin bu sözi söylersin⁸. (12) Bu sözden senüñ⁹ ḫaberüñ yokdur ki bu dīv-i siyāh Süleymān (13) ‘aleyhi’s-selām¹⁰ zamānından berü¹¹ qalmışdur. Anı on biñ nefer (14) ādemle öldürümediler. Ol bir ḫamlede¹² on iki ādemi öldürdi, (15) didiler. Ben eyitdüm¹³ ki siz ḫāṭıruñuzı¹⁴ ḫoş tutuñ ki (16) ol benüm elümi bağlamadı, didüm¹⁵ daḫı Ḥudā’yı yād¹⁶ idüp Muştafā’ya şalavāt (17) getürdüm ve emirü’l-mü’miñin ‘Alī’den himmet taleb itdüm. Şöyle ki diḳkat (18) u kuvvet taleb¹⁷ eyledüm ki ayağumdağı zenciri çün¹⁸ kırdum ve tırı geldüm. (19) Diledüm ki depeleyem. Anlar eyitdiler: Tıtalum ki bu dīvi depeledük mağāra ağızındağı (20) taşını niçe giderürsin? Eger cihān ḫalkı cem‘

¹ bunı: -S

² kesdi: -İ

³ cigerin: -İ

⁴ laḫzada: laḫtda S

⁵ andan: -S

⁶ ben anı görüp berg-i ḫazān gibi şararup lertzān itdüm. Yine elin uzadup bir tulum şarāb öñine çekdi: elin uzadup bir tulum şarāb öñine çekdi. Ben berg-i ḫazān gibi şararup lertzān idüp ol şarāb İ

⁷ dem-be-dem: dem-ā-dem S

⁸ bu sözi söylersin: -İ

⁹ bu sözden senüñ: -S

¹⁰ ‘aleyhi’s-selām: -S

¹¹ berü: -S

¹² ḫamlede: zaḫmla S

¹³ eyitdüm: -S

¹⁴ ḫāṭıruñuzı: gönölünüzi S

¹⁵ didüm: -İ

¹⁶ yād: -İ

¹⁷ taleb: -İ

¹⁸ çün: -S

olalar bu taş (21) giderimeyeler. Biz h d bir bölük  avm. Ben anlaru  sözlerin  ula uma

[I241^b]

(1)  oymadum.  heste  heste d ve yakın vardum t ¹ yanında iki büyük dem r² (2) Ő   gördüm. Hem n alup oda Ő  dum. Bir s ³ at m  d r  (3) t rd . Ő abr itdüm t ³ Ő  yle ki n ra döndü. Andan Ő  ra ba umdan (4) ben⁴ d lbend mi   zd m⁵. Teg rda olan Ő ar ba   latdum da   dem r   (5) ucına Ő arup yap  dum. Andan⁶  heste  heste d v n ba   (6)  zerine geld m⁷ ve H d 'y  y d idüp Mu  af 'ya Ő alav t (7) getürdüm. Ol iki   zmi  Ő   leri ol d v   iki (8) gözlerine Ő  d m.   n⁸ Ő   ler gözlerine gömüldü, g td ⁹. (9) Ol¹⁰ d v-i mel' n hem n gözleri acısından bir¹¹ na' ra urup (10) yirinden t r  geldi. Ben Ő   leri Ő al vir p  oyunlar (11)   ine  a d m. Ol Ő   leri gözlerinden    ard . Amm     ard    (12) dem gözlerinden  an  e me gibi rev n oldu. Fery d fi   n¹² idüp (13) [S230^b]  oyunlar   ine gird . Ol¹³ da    oyunlar  bir bir gezüp eliyle Ő   ayup (14) beni arard . Ol¹⁴, ben olduğum yire gelicek ben¹⁵ bir yire da   giderdüm (15) t  Ő  yle oldu ki geze geze yorul .   n bulmayup ' ciz (16)  ald . Bülend  v z ile  a  rup eyitdi: Ey  dem-i b -vef  (17) ben sen   g      incinmes n diyü el   ba lamadum. Sen (18) n n u nemek ha    n  bilmeyüp ba a bunun  gibi i  (19) i led  ¹⁶. Bu ma  aran    inden taşra gidebilemesin. Ben yarın (20)  oyunlarum  ma  aradan bir bir    aram da   ma  ara h l   al c   sen   (21) ha    ndan gelem. Seni t tup p re p re idüp bi  rmedin yiyem.

¹ t : -S

² dem r: - 

³ t : -S

⁴ ben: -S

⁵ çözdüm:    ardum S

⁶ andan: -S

⁷ geldüm: vardum S

⁸   n: -S

⁹ g td : - 

¹⁰ ol: -S

¹¹ bir: -S

¹² fi   n: - 

¹³ ol:   n  

¹⁴ ol: - 

¹⁵ ben: -S

¹⁶ i led  : eyled   S

[İ242^a]

(1) Bunı diyüp feryād u fiğān¹ eylerdi². Ben ḥod³ berg-i ḥazān gibi lertzān (2) idüm. Tā āftāb maṭla‘ indan ṭulū‘ idince gözlerüme ḥ‘āb gelmedi. (3) Çün şabāḥ oldu. Siyāh varup ol mağāra ağzından ṭuran⁴ ol⁵ (4) ‘azīm taşu kaldurup bir yaña ḳodı. İki ayağın mağāra ağzına (5) apışdı⁶. Anda⁷ ṭurı vardı. Andan soñra ol ḳoyunlaruñ her birine (6) birer ad virmiş idi. Her birisini adlu adıyla çağırđı ki her ḳoyun (7) kendü adın işitse gelürdi. Ol daḥı arḳasın şığayup (8) iki buṭunuñ arasından çıkarup andan taşra⁸ şalıvirürdi⁹. (9) Ben ol ḥālde ne ḥıle idem diyü müteḥayyir ḳalmışdum tā ol ṭarīḳ (10) üzre biñ nefer ḳoyun ġārdan şahrāya çıkardı. Şöyle ki siyāhuñ (11) iki¹⁰ ayağı arasından bir meges daḥı çıkamazdı. Ol anı bilmeyeydi. (12) Ammā kör olmuşdı velī ḥisle idrāk iderdi. Ben kendümle (13) endiše itdüm¹¹ ki bu sā‘at ola¹² ki bu dīv-i mel‘ūn cümle ḳoyunlarını (14) çün¹³ ġārdan taşra çıkarur ben yaluñuz ḳalam. Andan soñra gele (15) beni ṭutup depeleye. Fikr-i eşaḥ oldur ki ḳoyunlar taşra çıkmadın (16) bir tedbīr itmek gerekdür ki bu dīv-i siyāh elinden ḥalāş (17) bulam. Nā-gāḥ göñlüme bu ḥalecān indi ki hemān bir dişi ḳoyunu (18) ṭutup boğazladum. Çün derisini yüzüp içine girdüm. Ammā ḳoyunuñ [S231^a] başını ayağını kemükden ayırdum¹⁴. Başını (19) başum üzre getürdüm ve ayakların elüme ayağuma¹⁵ getürdüm. Nā-gāḥ siyāh, (20) birisini adıyla çağırup gel didi. Ol ḳoyunlardan ḥiç (21) birisi ḳımıldamadı. Bildüm ki ol çağırduğı ḳoyun¹⁶ ben öldürdügüm

[İ242^b]

(1) ḳoyundur. Hemān revān oldum. Ol mel‘ūnuñ öñine varup (2) lertzān u tersān ṭurı vardum ve elini başum üzerine ḳoyup (3) yūri şahrāya didi. Ben daḥı ayağı altından

¹ fiğān: -S

² eylerdi: iderdi S

³ ḥod: -İ

⁴ ṭuran: -S

⁵ ol: -İ

⁶ apışdı: atdı İ

⁷ anda: -S

⁸ andan taşra: -S

⁹ şalıvirürdi: ḳoyuvirürdi S

¹⁰ iki: -S

¹¹ itdüm: eyledüm S

¹² ola: -İ

¹³ çün: -S

¹⁴ ammā ḳoyunuñ başını ayağını kemükden ayırdum: -İ

¹⁵ ayağuma: -İ

¹⁶ ḳoyun: -S

şahrāya segirttüm. (4) Koyun derisin arkamdan bırağup bülend āvāzla eyitdüm: Ey siyāh-ı (5) la‘in ben gitdüm. Sen başuñı taşlara ur tırma. Çün dīv benüm bu¹ (6) sözümi işitti. Hemān mağāra kapusın koyup benden yaña (7) segirtti. Ben rūbāh gibi kaçardum, ol seg. Beni kovardı. Egerçi (8) görmezdi². Ammā ayağum depürdüsinden ardumca segirdürdi. (9) Şöyle yakın geldi ki az kaldı ki beni tuta öñüme bir yüce (10) depe geldi. Ben ol dīvüñ heybetinden peleng gibi ol depenüñ (11) üzerine şıçradum dīv depe dibine gelicek tırı vardı (12) ve ellerin birbirine urup feryād idüp ağlardı ve yüregın (13) nār-ı nedāmetle tağlardı. Ben dağı kıyāsla yüz batmān miqdārı (14) bir taş bulup Hūdā’dan kuvvet taleb idüp ol taş (15) yirinden kaldurup yā Hūdā diyüp ol siyāhuñ üzerine (16) pertāb itdüm. Taş dīvüñ boynına eyle toğundı ki kemükleri (17) hürd olup kendü bir kara tağ³ gibi düşüp mürd oldı. (18) Ben andan soñra eyemen olup tağdan aşğa indüm. Dīvüñ (19) üstine⁴ geldüm. Gördüm dağı cān varmış. Kırk elli taş dağı (20) urdum. Andan⁵ cān cehenneme ısmarladı. Çün tamām cānı çıkıdı (21) ben dağı şād u hürrem olup mağāraya geldüm. Ol bend-i girānda

[İ243^a]

(1) olan Müselmānlara dīvi [S231^b] depeledüm diyü beşāret eyledüm. Anlar dağı (2) şādmān olup cūş u hürüş eylediler. Ellerinden ve ayaklarından (3) zencirlerin⁶ çıkardum. Ol kırk nefer erenler vardılar. Dīvi gördiler. (4) Şol kadar taş dağı urdılar ki dīv taş altında nā-bedīd (5) oldı. Andan soñra yine dönüp⁷ mağāraya geldük. Bir küp tolu⁸ altun (6) bulduk. Ol koyunların birisinüñ⁹ yüzüp derisine ol altunları (7) koyduk. Ol koyunların kamasın öñümüze bırağup sürdük. Mağrib’le¹⁰ (8) Kırvān’dan yaña müteveccih olduk. Nice müddet-i medīd ile Kırvān’a (9) yetişdük. Ol¹¹ koyunları şatduk. Nice yüz biñ filori hāşıl (10) olup¹² andan her birümüz vilāyetümüze ‘azm itdük, tağılduk. Birkaçı (11) Mağrib’de kaldı ve birkaçı Mısr’a¹³

¹ bu: -İ

² görmezdi: gördi S

³ tağ: taş İ

⁴ üstine: üzerine S

⁵ andan: -S

⁶ zencirlerin: bendlerin İ

⁷ dönüp: -İ

⁸ tolu: -İ

⁹ birisinüñ: -S

¹⁰ Mağrib’le: -İ

¹¹ ol: -İ

¹² olup: idüp S

¹³ Mısr’a: Başra S

gitdi¹ ve birkaçı Şirāz'a gitdiler (12) ve birkaçı dağı 'Irāk'a gitdiler². Ben ve bir civān dağı Başra'dan (13) yaña³ ikimüz refiğ olduk ve tarīka girdük tā ser-ḥadd-ı (14) Vāsīta'ya irdük. Ol dağı Başra cānibine gitdi. Ben tenhā (15) cānib-i Vāsīta'ya müteveccih oldum, didi⁴. Günlerde bir gün yatsı (16) namāzı vaktinde şehir-i Vāsīta'ya irdüm ve şehre girdüm. Evümüñ (17) kapusına geldüm. Tamām yedi yıl olmuşdu ki evümden taşra gitmişdüm. (18) Şāyed ki benüm⁵ 'avretüm āḥer⁶ ere varmış ola didüm⁷. Yāḥūd⁸ evüm (19) satılmış ola, āḥer kişi girmiş ola veyā 'avretüm ölmüş ola. Ben (20) bu fikirde idüm. Evüm kapusunda bir lahza karar gösterdikden sonra (21) kapu halkasın kımıldatdum. Bir ḥazīn āvāz işitdüm. Eyitdi: Kimsin ki

[1243^b]

(1) bunun gibi karañu gicide kapu halkasın urursın? Ben eyitdüm: Senüñ (2) erüñ olan⁹ Selīm'em¹⁰. Benüm 'avretüm çerāğ yağına güci yitmediği (3) eelden karañuda otururmuş. Ammā çün benüm¹¹ āvāzum işitdi (4) şazlığından gelüp kapu açdı ve elüme çerāğdānı virüp (5) eyitdi: Var bāzārda yak dağı getir. Benüm omuzumda bir enbān var idi. (6) Altun ile [S232^a] pür idi ve belümde bir kīse la'1 ve cevāhirle pür idi. (7) Omuzumdağı enbānı 'avretüme virüp eyitdüm: Ey 'avret¹² bunı (8) şakla tā¹³ ben gelince didüm¹⁴. Ol enbānı alup andan¹⁵ içerü gitdi. (9) Ben dağı çerāğdānı alup andan¹⁶ bāzāra vardum¹⁷ çerāğı (10) yakam. Müddetler idi ki ben ābādānlıktan dūr düşüp tırdum (11) ve ḥammāmı görmemişdüm. Saçum karışıp başum dīv başına dönmişdi¹⁸. (12) Yüzüm āftābuñ ḥarāretinden kızarmışdı ve arḳamda kaftanum (13)

¹ gitdi: geldiler İ

² gitdiler: geldiler İ

³ yaña: -S

⁴ didi: -S

⁵ benüm: -S

⁶ āḥer: -S

⁷ didüm: -S

⁸ yāḥūd: veyā S

⁹ olan: -S

¹⁰ Selīm'em: Selīm benüm İ

¹¹ benüm: -S

¹² ey 'avret: -S

¹³ tā: -S

¹⁴ didüm: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ vardum: gitdüm S

¹⁸ dönmişdi: beñzerdi İ

dağı pāre pāre olmuşdı ve ġāyet çirkin olmuşdum. Bir baqqāl dükkānına (14) vardum. Çün¹ içerü girdüm. İttifāk yeñümüñ ucu terāzūsına (15) toqundi. Birkaç aqçası var imiş içindeki aqça ile taşra (16) döküldi. Çün² baqqāl feryād idüp andan³ yaqama yapışdı. (17) Andan⁴ birkaç tabānçe urup eyitdi: Gelüñ, üşde uğrı. (18) Tutuñ, iki üç gice gelüp bunuñ gibi hareket ider, didi⁵. (19) Şol kadar ġalāyık anda⁶ cem⁶ oldılar ki vaşf olunmazdı dağı (20) her kim ki gelürdi hīç şormayup ururdu. Ben her ne (21) söylersem hīç⁷ kimesne diñlemezdi. Nā-gāh ‘ases başı geçdi.

[İ244^a]

(1) Hāli aña didiler. Derhāl ol dağı beni tutup soydı. Andan⁸ (2) ‘uryān eyledi. Belümdeki kīseyi gördiler. Belümden çözüp (3) aldılar. Baña dağı bir⁹ nice çomak urup andan¹⁰ zindāna bıraqqdılar. (4) Şoñra eyitdiler: Varuñ ol¹¹ siyāh çāha iledüñ, anda¹² bırağıuñ. (5) Çün¹³ ‘ases oğlanlarına beni virüp¹⁴ beni siyāh çāha iledüp (6) bende çekdiler. Her¹⁵ günde bir etmek ve bir bardak şu virürlerdi. (7) Günden güne ‘azāb u ‘ikāb iderlerdi. Ol qarañu kıyunuñ (8) içinde ne şabāhı aḡşāmdan ve ne gündüzi giceden fark (9) eylerdüm. Anda¹⁶ on iki yıl pādīşahuñ ol siyāh çāh (10) içinde qaldum. Gicem gündüzüm bir olmuş idi. Ol zulmetde (11) yaluñuz kıru etmek ġıdām idi. Ğamdan dağı za‘īf (12) olup hilāle döndüm. ‘Ases başı [S232^b] korkusından (13) bir kimesnenüñ tākātı yoğdı ki benüm ġālümü pādīşāha añladalar. (14) Ben ol çāh-ı siyāhda şöyle qalmışam ve Rabbü’l-‘ālemīnüñ kıdretinde (15) şöyle idi ki ġalāyık beni ferāmüş idelerdi. Ben dağı ol çāh-ı (16) siyāhda qalaydum. Her dem ecelüme ārzümend idüm tā¹⁷ ol vaqt dek (17) ki sen cānib-i¹⁸ Mekke

¹ çün: -S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ andan: -S

⁵ didi: -S

⁶ anda: -S

⁷ hīç: -S

⁸ andan: -S

⁹ bir: -İ

¹⁰ andan: -S

¹¹ ol: -S

¹² anda: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ beni virüp: -S

¹⁵ her: -S

¹⁶ anda: -S

¹⁷ tā: -İ

¹⁸ cānib-i: -S

cengine ‘azm itdün ve qarındaşuñ oğlu (18) Yūsuf zindānlarda ve bend-i girānlarda olanları āzād eyledi. (19) Ben daḥı ol āzād olanlardanam. Bu sā‘at ḥalāş olalı altı (20) ay oldu, didi¹. Ol zamāndan berü her gün ḥammāma giderdüm (21) ve nefīs ṭa‘āmlar yirdüm tā bir pāre kuvvet tıtdum. Bunı² didi daḥı

[İ244^b]

(1) zār zār ağladı ki Ḥaccāc-ı mel‘ün daḥı ağladı. İkisi bile vāfir (2) ağladuḡlarından soñra Ḥaccāc-ı mel‘ün³ Selīm’e eyitdi: Sen ḥikāyetünde (3) iki nesne unuttuñ. Ol iki nesneyi ben senden⁴ dilerem ki görem. (4) Zirā ol iki nesne senüñ ḥikāyetlerüne şāhid dururlar. (5) Selīm eyitdi: Buyuruñ ol iki nesneyi bilelüm. Eyitdi⁵: O kılı ki perī (6) kıızı saña virmişdi ve daḥı ol cevheri ki şu (7) şıḡırından almışduñ. İmdi ol iki nesne gerekdür ki (8) senüñle ola, didi⁶ ve kılı anuñçün virdi ki her gāh ki senüñ bir⁷ (9) ḥācetüñ olaydı. Āteş üzerinde koyayduñ tā ki seni belādan (10) gelüp⁸ kırtaraydı, didi⁹. Anlardan bir kimesne gelüp senüñ ḥācetüñi bitüreydi¹⁰. Qanı, getür göreyim. Selīm (11) eyitdi: İkisi daḥı bende vardur. Getüreyin gör, didi¹¹. (12) Ḥaccāc-ı mel‘ün¹² eyitdi: Yā niçün on iki yıl bend-i girān (13) çeküp zindānda idüñ. Niçün kılı yakmaduñ ki perīler gelüp (14) seni kırtaraydı ve senüñ ḥācetüñi bitüreydi. Qanı, getür göreyin. (15) Selīm eyitdi: Ḥaccāc’uñ müddet-i belāsı başa gelmemişdi. (16) Henüz ġam ve ġuşşası ve ‘ikāb ve ‘azābı bāḡīdi ve Rabbü’l-‘ālemīnūñ (17) taḡdīri şöyle idi ki bu kıllar¹³ bende baḡlu idi ki (18) ben daḥı unutmuşdum. [S233^a] Bu kıadar müddetde benüm¹⁴ yāduma gelmedi (19) tā ḥikāyeti ḥizmetüne dimeyince. Şimdi varayın, getüreyin (20) tā sen anı temāşā idesiñ. Ḥaccāc-ı mel‘ün¹⁵ kendü ile endişe (21) eyledi ki çün kılla gevher¹⁶ ki eline gire hemān āmān virmeyüp

¹ didi: -S

² bunı: -S

³ mel‘ün: -S

⁴ ben senden: -S

⁵ eyitdi: -İ

⁶ didi: -S

⁷ senüñ bir: -İ

⁸ gelüp: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ anlardan bir kimesne gelüp senüñ ḥācetüñi bitüreydi: -İ

¹¹ didi: -S

¹² mel‘ün: -S

¹³ kıllar: perīler S

¹⁴ benüm: -S

¹⁵ mel‘ün: -S

¹⁶ gevher: cevher İ

[İ245^a]

(1) Selīm'i depeleye. Selīm daḡı niyyet itdi ki çün ḡikāyeti āḡir (2) eyleye. Ḥaccāc-ı mel'ūnı depeleye. Ḥaccāc-ı mel'ūn¹ Selīm'den yine su'āl (3) itdi ki senden üç dört söz istifsār iderin, didi². (4) Eger cevāb-ı şāfī virürseñ ḡoş ve eger virmezseñ (5) ben³ seni depelerin ve pāre pāre iderin. Selīm eyitdi: Şor göreyin, (6) ne şorarsın. Ḥaccāc-ı mel'ūn⁴ eyitdi: Bu perī kılını benüm önümde (7) āteşe қо. Eger perī gelürse ben⁵ seni depelemeyeyin. Eger (8) gelmezse şimdi su'āller eylerin. 'Aql ile cevāblar vir. Andan (9) şoñra 'Alī'ye la' net eyle. Bir iki 'Alevī kişi tıtmışamdur. (10) Anları sen⁶ elüñle depele. Ol perī kılını ve şeb-çerāḡı (11) getür tā ki sözlere şāhid olalar ki ḡalāş (12) bulasın⁷. Selīm çün bu sözleri işitdi. Ol zālīm ḡavāricden (13) berg-i bīd gibi dītredi ve 'ömr-i girān-māyesinden (14) nevmīz oldı. Bī-iḡtiyār girye vü zārī itdi. Ammā bu ḡavfla (15) recānuñ içinde bir endīşe pesendide⁸ eyledi ve girībān-ı tefekkürden (16) çün⁹ başın қaldurup zebān-ı tehevvrle eyitdi: Ey Ḥaccāc (17) sen her ne dirseñ ben eyle iderin, didi¹⁰. Ammā ben daḡı senden (18) bir temennā iderin, didi¹¹. Sen daḡı benüm ḡācetümi yirine getüresin (19) tā benüm göñlüm қavī olup su'āllerüñe cevāb-ı şāfī virebilem, (20) didi¹². Ḥaccāc-ı mel'ūn¹³ eyitdi: Ne dirsın? Selīm eyitdi: Ben dilerin ki (21) sen¹⁴ serāyuñı ḡālī idesin. Andan şoñra senden temennāyı dileyem

[İ245^b]

(1) didi¹⁵. Ḥaccāc buyurdi. Derḡāl ḡulāmlar ve ḡācibler ve ḡizmetkārlar (2) taşra gitdiler. Serāy daḡı ḡālī oldı. Selīm eyitdi: Ben¹⁶ dilerem ki (3) beni taḡtuñ üzerine

¹ mel'ūn: -S

² didi: -S

³ ben: -S

⁴ mel'ūn: -S

⁵ ben: -S

⁶ sen: -S

⁷ bulasın: olasın S

⁸ pesendide: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ didi: -S

¹² didi: -S

¹³ mel'ūn: -S

¹⁴ sen: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ ben: -S

yirüñe¹ geçüresin tā ki göñlüm (4) [S233^b] hoş ola, didi². Sen ki pādişāhsın, benüm tahtum öñinde (5) hizmetkār gibi tūrasın tā sen ne istifsār iderseñ (6) ben saña cevāb-ı şāfi³ virem. Çün⁴ Haccāc-ı mel‘ün eyitdi⁵: Bu āsāndur (7) diyüp tahtından aşağı indi ve Selīm’i tahta çıkarup yirine geçürdi. Haccāc, Selīm’i taht üstinde⁶ (8) çün kendü⁷ yirinde göricek güldi ve bülend āvāzla eyitdi: (9) Ey Selīm beñzer ki senüñ ‘ömrüñ bir demden (10) ziyāde qalmamışdur. Bu ne temennādur ki sen eyledüñ. Benüm tahtum (11) üzerine çıkup yirüme oturduñ? Selīm eyitdi: Ey⁸ pādişāh (12) benüm göñlüm bunuñ gibi temennā eyledi. Göñlüm hōd (13) pādişāhdur. Şimdi sen benden her ne şorarsañ şor. Selīm (14) taht üzerine oturmışdı dağı öñinde taht üzerine⁹ bir muraşsa‘ (15) gürz tūrurdi. Selīm çün gürzi gördi (16) be-ğāyet¹⁰ şādān oldı. Ammā hiç söz¹¹ söylemedi. Haccāc-ı zālīm¹² (17) taht öñinde tūrurdi. Derhāl bülend āvāz ile eyitdi: (18) Ey Selīm söyle tā¹³ āsmāndan zemīne dek kaç günlük yoldur ve (19) Maşrıq’dan Mağrib’e kaç menzildür? Eyitdi: Bir günlük yoldur. Haccāc-ı (20) zālīm¹⁴ eyitdi: Söyle halkuñ yaramazreki kimdür ve dağı Bārī (21) Te‘ālā bu sā‘at ne iş işler? Selīm-i Vāsītī ‘ākıl u ‘ālim¹⁵

[I246^a]

(1) ü fāzıl kişidi ve suḥan-āferīn idi ve su’āllere eyü cevāb (2) virürdi. Selīm eyitdi: Ey pādişāh benden su’āl itdüñ kim āsmāndan (3) zemīn dek kaç günlük yoldur? Bil ve āgāh ol ki bir laḫzalıq (4) yoldur. Haccāc-ı zālīm¹⁶ eyitdi: Ne delīl ile dırsın? Selīm (5) eyitdi: Ol delīl ile dirin ki çün Yūsuf peygamber ‘aleyhi’s-selām (6) kuyuya bıraktılar. Kuyunuñ nışfına varıcak ipini (7) kesdiler. Yūsuf henüz kuyunuñ dibine ırmemişdi. (8) Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām āsmāndan inüp kuyunuñ dibine (9)

¹ yirüñe: -İ

² didi: -S

³ şāfi: -İ

⁴ çün: -S

⁵ mel‘ün eyitdi: -S

⁶ yirine geçürdi. Haccāc, Selīm’i taht üstinde: -İ

⁷ çün kendü: -S

⁸ ey: -S

⁹ üzerine: -İ

¹⁰ be-ğāyet: -S

¹¹ söz: -S

¹² zālīm: -S

¹³ tā: -İ

¹⁴ zālīm: -S

¹⁵ ‘ālim: ‘āmil İ

¹⁶ zālīm: -S

inmedin tıtdı. Haccāc-ı zālīm¹ eyitdi: Rāst eyidürsin. Yine (10) eyitdi: Yā Maşrıķ'la [S234^a] Mağrib kaç günlük yoldur? Selīm eyitdi: (11) Bir günlük yoldur. Haccāc-ı zālīm² eyitdi: Ne delīl ile. Cevāb (12) virdi ki āftāb bir günde Maşrıķ'dan Mağrib'e varur (13) didi³. Haccāc-ı zālīm⁴ eyitdi: Rāst eyidürsin. Andan⁵ yine⁶ eyitdi ki (14) ey Selīm söyle baña ki ḥalāyıkūñ yaramazreki kimdür? (15) Selīm eyitdi: Yir yüzinde ḥalāyıkūñ yaramazreki meger⁷ sensin. (16) Haccāc eyitdi: Niçün? Selīm cevāb virdi ki cihānuñ ekābiri (17) ve Hūdā'nuñ peygamberi buyurmışdur ki cihānuñ eyüleri (18) benüm oğlanlarumdur. Ol kimesne ki benüm oğlanlarımı seveler (19) ve yüzlerin görmege iveler ve gördükleri yirde (20) 'aziz tıttalar ve baña şalavāt getüreler ve ḥalāyıkūñ yaramazreki (21) ol kimesnelerdür ki çün 'Alevileri göreler daḡı şalāvāt getürmeyeler

[I246^b]

(1) ve 'aziz tıttamayalar ve selām virmeyeler ve bir seyyid selām virse anuñ selāmınuñ cevābı virmeyeler ve ihtirām itmeyeler⁸. Şimdi sen cümle 'Alevileri depeledüñ. Her yirde (2) anlardan bulduḡuñ āmān virmeyüp kıtlı itdüñ ve buyurduñ. (3) Bu delille ki ḥalāyıkūñ yaramazreki sensin. Yarın kıyāmet (4) güninde cehennem 'azābınuñ nışfı senünçündür ve nışfı Ḥasan'ı ve Hüseyn'i depeleyenler içündür⁹ ve bākī 'azāb (5) kāfirler içündür. Haccāc-ı zālīm¹⁰ Selīm'üñ güftārından (6) ḡāyet ḡazaba gelüp kendünüñ kārından (7) ki anı taḡt üzerine çıkarup yirine geçürmişdi. (8) Peşimān oldu. Ammā ne fā'ide kār elinden gitmişdi. (9) Yine¹¹ Selīm'den istifsār¹² itdi ki ey Selīm söyle tā (10) benüm kıymetüm nedür? Selīm cevāb virdi ki bī-'ayb (11) ādemīnün kıymeti on iki biñ kızıl dīnārdur. (12) Şimdi Bārī Te'ālā on¹³ üç dürlü 'ayb

¹ zālīm: -S

² zālīm: -S

³ didi: -S

⁴ zālīm: -S

⁵ andan: -S

⁶ yine: -İ

⁷ meger: -S

⁸ ve selām virmeyeler ve bir seyyid selām virse anuñ selāmınuñ cevābı virmeyeler ve ihtirām itmeyeler: -İ

⁹ nışfı Ḥasan'ı ve Hüseyn'i depeleyenler içündür: -İ

¹⁰ zālīm: -S

¹¹ yine: gine İ

¹² istifsār: su'āl S

¹³ on: -İ

saña¹ kômışdur (13) tā biñ kızıl dīnārı [S234^b] başuñ üzerine kosalar dağı (14) seni mezād eyleseler henüz bir habbe degmezsin (15) didi². Selīm ol dem cānından ümiz kesmiş idi. Sözüni (16) dürüst dürüst³ söylerdi. Çün kışsa bu araya yetişdi. (17) Hālifeye hoş gelüp güldi. Eyitdi: Ey Ebū Hāfş (18) söylegil, Haccāc'la Selīm'ün hālî nereye irüşür? Ebū Hāfş-ı Kūfi⁴ (19) eyitdi: Ey Hālīfe rūzgār-ı Haccāc her ne istifsār (20) iderse Selīm-i şīrīn-güftār cevāb-ı şāfi virürdi. (21) Yine eyitdi: Ey Selīm söyle tā benüm ne 'aybum vardur?

[I247^a]

(1) Selīm⁵eyitdi: Bārī Te'ālā saña üç⁶ büyük rencler ve yavuz (2) 'ayblar virmişdür. Evvel renc oldur. Sende baraş bahağ ve cüzām (3) renci vardur. Biri budur⁷ ki karnuñ büyükdür ve yüzüñ (4) şarudur ve ayağıñ incedür ve saçaluñ kusedür ve it kuyruğı gibi⁸ bıyığıñ (5) kışadur ve başuñ keldür. Ağzuñla burnuñ kôkmişdur (6) ve debbe-hāyesin ve gözün aḥveldür ve dişlerün düşmişdür (7) ve biri dağı budur⁹ ki erligün yokdur ki 'avretler (8) senden fā'ide tūtalar ve sen dağı anlar gibisin, (9) didi¹⁰ ve yaramaz hūylaruñ birisi¹¹ oldur ki gönlünde İslām (10) rahm u şefkat¹² yokdur. Buḥl u ḥased ü kīne vü kibr ü 'ucb u ğaḏab (11) nihāduñda çokdur. 'Azīm mehābetün ve sefāhatün (12) vardur. Tünd¹³-tīzsin ve sitīzesin ve bunlardan bedteri oldur ki (13) 'Alevi'nün 'azīm düşmenisin ve dükeli 'ayblaruñ (14) başı budur. Haccāc hiç tınmadı. Ne disin, bildi ki (15) sözi rāstdur. Yine Haccāc eyitdi: Ey Selīm söyle (16) tā Kirdgār şimdi ne kārdadur, n'eyler? Selīm (17) eyitdi: Ey¹⁴ mel'un seg, Bārī Te'ālā kārdan (18) münezzehdür. Ammā taḳdīr şöyle sürer ki ve şun'-ı ḳudret (19) şöyle gösterdi ki bu sâ'at dek sen [S235^a] pādīşāh idün (20) taḥt üzerinde ve ben

¹ saña: -S

² didi: -S

³ dürüst: -S

⁴ Kūfi: -İ

⁵ Selīm: -S

⁶ üç: -S

⁷ biri budur: ve dağı S

⁸ it kuyruğı gibi: -İ

⁹ budur: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ birisi: -İ

¹² şefkat: -İ

¹³ tünd: -İ

¹⁴ ey: -S

muḥkem ḥizmetkār idüm. Bu sā' at ben (21) pādīšāh ve ḥākim taḥt üzerinde ve sen taḥt ayağında

[İ247^b]

(1) ḥizmetkārsın, öñümde ayağın ṭurursın, didi¹. Hem² şimdi bu gürz benüm³ (2) elümdedir. Başuña eyle ururam ki hemān⁴ helāk olursın. Sen seg-i (3) mel'ūnuñ elinden cümle⁵ ḥalāyık daḥı ḥalāş olurlar. Bunı⁶ didükden (4) şoñra ol gürz-i muraşsa' eline alup başı üzerine⁷ çevürüp çün⁸ (5) kaldırdı. Yā Hudā diyüp Haccāc bin Yūsuf'ıñ ol kel kellesine (6) eyle urdı ki beynisi başından⁹ taşra çıkdı. Haccāc-ı zālīmüñ¹⁰ (7) çeñeleri birbirine doḡunup çarḥvār taḥtı ṭolanup depesinüñ (8) üzerine yıkıldı. Bir iki kez ayağın kımıldadup andan¹¹ cān-ı ḥabīşin (9) cehenneme ışmarladı. Selīm taḥt üzerinden aşığa indi. (10) Ol¹² gürz-i muraşsa' omuzına alup serāydan taşra çıkdı. Çün (11) dehlīze yetişi. Evvel kimesne ki Selīm'e karşı geldi. Haccāc-ı mel'ūnuñ (12) birāderi idi ve eyitdi: Ey Selīm ḥāl nedür diyince Selīm ol (13) gürz ile Muḥammed bin Yūsuf'ıñ başına bir gürz eyle¹³ urdı ki (14) ḥarbūze gibi yuvalandı. Muḥammed bin Yūsuf düşüp cān (15) virdi. Hudāvendān-ı aḥbār Ebū Ḥafş-ı şīrīn-güftār şöyle eyidür ki (16) Haccāc-ı mel'ūnuñ birāderine bu vākı' alar ki oldu. Aḥşāma (17) yakın idi. Şehr-i Vāsıta'ya ḥurūş u ḡalaba düşdi. Hiç kimesne (18) bilmezdi ki ne ḥādişe vākı' oldu. Selīm ol şūr ḡalabada Haccāc'ıñ (19) serāyından taşra çıkmışdı. Yanında bir menāre var idi. Hemān ol¹⁴ (20) menāreye girüp yukarı çıkdı. Şöyle ki hiç kimesne anı görmedi (21) tā yatsu namāzı vakti¹⁵ olunca anda idi. Nā-gāh mü 'ezzīn menāreye çıkup

¹ didi: -S

² hem: -İ

³ benüm: -S

⁴ hemān: -S

⁵ cümle: -S

⁶ bunı: -S

⁷ üzerine: -S

⁸ çün: -S

⁹ başından: beyninden S

¹⁰ zālīmüñ: mel'ūnuñ S

¹¹ andan: -S

¹² ol: -S

¹³ eyle: -S

¹⁴ ol: -S

¹⁵ vakti: -İ

[İ248^a]

(1) kândil yakdı. Selīm kâşd itdi ki mü'ezzini [S235^b] depeleye ve yine endişe (2) eyledi¹ ki şāyed mü'min ola. Baña dahı günāh hāşıl ola diyüp mīlūñ ardına (3) tolaşdı. Mü'ezzın şerefeyi tolaşdukça Selīm dahı mīli (4) tolaşurdu. Çak² şöyle ki mü'ezzın anı³ görmezdi. Mü'ezzın hod havāricdi. (5) Çün⁴ ezānı okudu. Andan soñra du'ā kılup Hāzret-i 'Alī'ye la'net (6) itmege başladı. Selīm'ün göñline dīn gayreti eşer itdi ve şabra mecālī (7) olmayup āheste āheste varup⁵ ol havāricūñ ardından varup ol (8) şīr-i Yezdān'ün ve ol şāh-ı merdānūñ 'aşkına bir gürz uram diyüp gürzi başı üzerine çevürüp yā Hūdā diyüp⁶ (9) ol havāric mü'ezzın başına eyle urdı ki beynisi başından⁷ (10) çıkdı. Hemān-dem düşüp cān cehenneme ısmarladı. Selīm anı kaldurup (11) menāreden aşığa pertāb itdi. Hālāyık çün⁸ bu hālī görüp birbirine (12) eyitdiler: Ol kimesne ki pādīşāhı depelemişdür. Üşde menāre üzerindedür. (13) Gelūñ gelūñ⁹ didiler. Haccāc'ün ne kadar leşkeri var ise Selīm (14) olduğı menārenūñ etrāfına cem' oldılar. Selīm ol leşkeri (15) gördi. Eyitdi¹⁰: Āh¹¹ ben bu bī-dīn zālīmlerūñ elinden niçe hālāş (16) olam. Eger kuş olursam uçup kaçayım diyüp tefekküre vardı. (17) Nā-gāh ol üç perī virdüğü kıl hātırına geldi. Ol kılūñ (18) birini yanan¹² kândilūñ üzerine kodı ve müterakķıb oldı ki perīlerden (19) biri gelüp bunu menāreden kapa. Ol havāriclerūñ elinden hālāş (20) eyleye¹³. **Ez-ān cānīb** Haccāc'ün leşkeri çün¹⁴ menāre dibinde cem' (21) olmuşlardı. Her kimesne ki menāreye çıkup başını şerefe kapusından

¹ eyledi: itdi S

² çak: -İ

³ anı: -S

⁴ çün: ammā S

⁵ varup: -İ

⁶ uram diyüp gürzi başı üzerine çevürüp yā Hūdā diyüp: eyle urdı ki İ

⁷ başından: beyninden S

⁸ çün: -S

⁹ gelūñ: -S

¹⁰ eyitdi: -İ

¹¹ āh: āh itdi İ

¹² yanan: -İ

¹³ eyleye: eyleye didi İ

¹⁴ çün: -S

[İ248^b]

(1) çıkaraydı, Selīm anı [S236^a] bir gürz ile helāk eylerdi. Andan¹ kaldırıp (2) menāreden pertāb eylerdi. Şöyle ki bu nev^c üzre² bir bir geleni depeleyüp (3) aşağı atardı tā nice havārici depeleyüp atdı. Selīm kendü (4) cānından nevmīz olmuşdı. Ammā Rabbü'l-^c ālemīnün rahmet-i ümīzi (5) bilesinde idi ve havāya müterakķıb idi ki perīlerden birisi gelüp (6) beni kırtara diyü³ kendü ile bu fikirde idi. Andan⁴ eyitdi: (7) Bu ne sözdür ki bir kıl yakmağla yigirmi yıllık yoldan perīler (8) haberdār olalar, didi⁵ dağı gelüp⁶ beni bu⁷ menāreden kıpalar. Dirīgā (9) ^c ömr-i ^c azīzümü bāda virdüm diyüp andan⁸ zār zār ağladı. Bī-şümār (10) leşker dağı menārenün dibinde tıururđ ve menārenün tedbīrine (11) meşgūllar idi. Efteħ vezīr eyitdi: Bu gice şabāh dek uyumañ (12) bekleñ. Yarın çün⁹ rüz rüşen ola eger güftār-ı dūrūğla (13) aldayup andan¹⁰ aşağı indürürseñüz hoş, eger inmezse bu menāreyi (14) dibinden yıkaruz diyüp gitdi dağı günlükler hāzır eylediler. Ol süvārlar¹¹ ol gice uyumayup (15) şabāh dek beklediler. Çün rüz rüşen oldu. Haccāc-ı zālīmün¹² bir iki¹³ (16) üç havāric kıarındaşları var idi. Anlaruñ dağı oğulları var idi. (17) Anlar leşkerle menāre dibinde hāzırlar idi. Külüncilere¹⁴ buyurdılar ki tiz menāreyi (18) yıkuñ. Anlar dağı külüng urup menāreyi yıkmağla başladılar. (19) Selīm dağı menārenün küngüresin kıoparup menāreyi yıkanlara (20) atup helāk eylerdi. Halk çün ol hāli¹⁵ gördiler menāre dibinden (21) kıaçdılar. Hiç āferīdenün tākātı yoğdı ki menāre dibine

[İ249^a]

(1) varabileydi ve Sinānū'l-hafī ol havāric-i mel^c ün gelüp bir ^c araba (2) düzdi. Şöyle ki altına on kışi girüp gizlenürdi. (3) Şöyle ki menāreden ol¹⁶ ^c araba üzerine hezār taş

¹ andan: -S

² üzre: -İ

³ beni kırtara diyü: -S

⁴ andan: -S

⁵ didi: -S

⁶ gelüp: -İ

⁷ bu: -İ

⁸ andan: -S

⁹ çün: -İ

¹⁰ andan: -S

¹¹ günlükler hāzır eylediler. Ol süvārlar: -İ

¹² zālīmün: -S

¹³ bir iki: -İ

¹⁴ külüncilere: -İ

¹⁵ ol hāli: anı İ

¹⁶ ol: bu S

düşerse (4) dağı [S236^b] altundağılara muzırrat irişmezdi. Külüng-zenler ol ‘arabanuñ (5) altına girüp oturdılar. Ol ‘arabayı güçile çeküp menāre (6) dibine iletdiler. Külüng-zenler dağı menāreyi dibinden bozmağa başladılar. (7) Selīm herçend ki ‘araba üzerine¹ taş atardı. Ammā² fā’ide itmezdi. Andan (8) soñra Selīm³ cānından nevmiz olup tevhide başladı. Muhammed Muştafā’ya (9) ‘aleyhi’s-selām şalavāt getürüp eyitdi: Yā Resūlu’llāh benüm cānum (10) senüñ ehl-i beytüñ yolına fedā olsun. Benüm yaqınüm vardır ki (11) senüñ ehl-i beytüñ dostluğundan hiç kimesne ziyān eylemez diyüp (12) zār zār ağlardı. Havāricler menāreyi yıkmāsına⁴ meşgüllerdi tā şol vaqt dek (13) ki gün ikindü menziline irdi. Selīm perinüñ gelmesinden (14) tama’ın kesdi. Menāre dağı harāba müteveccih oldu. Şöyle ki gāh gāh (15) yıkılmağa başladı ve az kaldı ki temelinden yıkıla. Çün⁵ ahvāl böyle iken (16) Selīm kendü ile endişe idüp eyitdi ki hayf ola ki (17) ben bu⁶ menāre üzerinde olam çün⁷ menāre düşe dağı beni tutup (18) rāygān katl ideler. Çünki şimdi ölürem, bārī aşāğa ineyin. (19) Gürz-i girān⁸ ile birkaç havāric depeleyeyin. Anlar beni helāk idince (20) Bārī Te‘ālā’ya⁹ yine tāze gāzā ideyin. Bu endişede muqarrer olup (21) çün¹⁰ Hakk’a secde eyledüm. Andan diledüm ki menāreden aşāğa inem

[İ249^b]

(1) ve tenümi tığ-i ecele karşı virem. Nā-gāh gördüm. Havā yüzinden (2) bir ak kuş geldi. Menārenüñ şerefesine kondı ve dönüp (3) baña eyitdi: Ey bī-vefā ādemī ki hergiz görmeyesin hurremi. Ey (4) süst-‘ahd bed-hū şol ak saşaluñdan utanmaz mısın ve Hudā’dan (5) ümīdiñ kesdün mi, didi¹¹. Zen-i mihrbānuñ şalı mı virdün (6) ve ey¹² iki¹³ ferzend-i serv-i bülendüñi yıllar ile niçün ferāmüş (7) itdün didi¹⁴. Selīm çün ol ak kuşdan bu sözleri (8) işitdi ve anuñ ay gibi yüzini gördi [S237^a] gāyet

¹ ‘araba üzerine: -İ

² ammā: -S

³ Selīm: -İ

⁴ yıkmāsına: -İ

⁵ çün: -S

⁶ bu: -S

⁷ çün: -S

⁸ girān: -S

⁹ Te‘ālā’ya: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ didi: -S

¹² ey: -S

¹³ iki: -İ

¹⁴ didi: -S

sevindi (9) ve eyitdi: Ey benüm cānumuñ cānı¹ ve ey derdüme dermānum su'āl (10) ve cevāb vaḳti degüldür. Tīz tut beni menāre üzerinden (11) ḳap. Yoksa menāre yıkılıp ben helāk olurun, didi². Beni bir yire (12) ilet ki emn ü emān ola tā ben³ senüñ⁴ su'ālüne cevāb virem. Ol civān (13) perī ḥande idüp⁵ andan geldi⁶. Eyitdi: Ey Selīm ḳorḳma ki (14) ben senüñ için gelmişem, didi ve senüñ⁷ avretüñ ḳarındaşıyam. (15) Ğam yime ve ğuşşa çekme⁸ ki ben senüñçün gelmişemdür, didi⁹. Derḥāl Selīm anı (16) ḳuçdı ve eyitdi¹⁰: Atañ ve anañ ve kız ḳarındaşlarıñ eyü midür ḥoşlar mıdur? (17) Ol aḳ ḳuş¹¹ eyitdi: Atamuz öldi. Şimdi büyük ḳarındaşumuz (18) pādīşāhdur. Selīm ḳayınatası fevtin işidüp vāfir ağladı (19) ve ağladuḳdan¹² soñra eyitdi: Senüñ atañuñ bizüm üzerümüzde (20) çok ḥaḳḳı vardır diyüp yine kenāra çekdi ve daḥı ağlaştılar. Bunlar bu ḥālde iken nā-gāh¹³ menāre cünbişe geldi ki

[İ250^a]

(1) yıkıla. Civān perī Selīm'i menāreden ḳapdı daḥı havāya ağdı. (2) Menāre daḥı yıkıldı ve niçe evler daḥı ḥarāb oldu¹⁴. Çok ḥalāyık helāk (3) itdi. Cümle ḥalḳ Selīm'i gördiler. Perīnün arkasına binüp (4) havāya ağdı. Cümlesi temāşā idüp ta' accübde ḳaldılar. Bir sâ'at (5) miḳdārı görindi. Andan soñra gözlerinden gā'ib oldılar. (6) Selīm ile perī ol gice tā¹⁵ şabāḥ dek gitdiler. Tā¹⁶ rüz rüşen olıcaḳ (7) perīler vaṭanına irdiler. Çün havā yüzinden yir yüzine¹⁷ indiler Selīm'ün (8) iki ferzend-i dil-bendi atalarına ḳarşu geldiler. Biri (9) on yedi yaşında ve biri on ṭoḳuz yaşında idi. İki (10) daḥı māḥ-liḳā ḳadd-bālālardı¹⁸ ve büstān-ı cihānda tāze nihāller idi. (11) Selīm

¹ cānı: -S

² didi: -S

³ tā ben: -İ

⁴ senüñ: -S

⁵ ḥande idüp: gülüp S

⁶ andan geldi: -S

⁷ için gelmişem, didi ve senüñ: -S

⁸ ğuşşa çekme: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ eyitdi: -S

¹¹ ol aḳ ḳuş: -S

¹² ağladuḳdan: andan S

¹³ nā-gāh: -S

¹⁴ oldu: itdi S

¹⁵ gice tā: -İ

¹⁶ tā: -S

¹⁷ yüzine: -İ

¹⁸ ḳadd-bālālardı: -İ

çün¹ bunları göricek şöyle şād oldu ki (12) az kaldı ki kendüden gide. Derhāl ol iki ferzend² (13) görüp³ gelüp atalarını öpüp⁴ ve kuçdılar. Anlar⁵ dahı (14) egilüp⁶ ayağın öpdiler ve anaları dahı haberdār oldu. Ol⁷ dahı (15) gelüp Selīm'i kenāra çekdi. [S237^b] Dīzārī şāzlıkından çün⁸ (16) girye vü zār itdiler. Anda hāzır olanlar dahı bile ağlaştılar (17) ve 'avretinūn anası gelüp ol⁹ dahı ağladı. Ol cihetden ki (18) eri dünyādan gitmişdi vāfir ağlaştılar ve 'avretinūn hışımları (19) geldi. Selīm'e¹⁰ haylī i' zāz u ikrām eylediler. Zerler¹¹ nişār eylediler. (20) Çün¹² Selīm iki oğlını der-āgūş idüp berāberinde oturtdı. (21) Anlaruñ cemāline bakup hayrān kaldı. Kendüye eyitdi ki bu ikisinūn

[İ250^b]

(1) cemāli gibi 'ālemde olmaz. Hudā'ya şükürler eyledi¹³. Gice olcağ 'avret Selīm'i¹⁴ (2) hammāma iletdi. Şaçına ve şakalına dārū sürdi¹⁵ ve endāmına dahı (3) dārū sürdi. Şaçı ve şakalı siyāh oldu. Ammā¹⁶ pehlüsüyle arkası (4) mecrūh idi. Anı dahı merhemle nerm idüp şöyle eyü oldu ki her (5) kimesne anı göre¹⁷ yigirmi beş¹⁸ yaşında şanurdu. Ol perī 'avretle (6) nice rūzgār geçürdi ve zevk u şafā sürdi. Günlerde bir gün (7) Vāsīta şehrindeki 'avreti hātırına huṭūr itdi. Anuñla kendü (8) arasında olan mācerāyı perī 'avretine didükden soñra eyitdi: (9) Ey benüm 'avretüm¹⁹ ve helālüm. Dünyāda hīç ğam kıalmamışdur. İllā Vāsīta (10) şehrindeki 'avretümü görebilsem ki anuñ benüm üzerümde çok²⁰ (11) haqqı vardır²¹. Perī 'avret

¹ çün: -S

² ferzend: oğlanı İ

³ görüp: -S

⁴ öpüp: -S

⁵ anlar: -S

⁶ egilüp: gelüp İ

⁷ ol: -S

⁸ çün: çok S

⁹ ol: bile S

¹⁰ Selīm'e: -S

¹¹ zerler: dürer İ

¹² çün: -S

¹³ eyledi: idüp İ

¹⁴ Selīm'i: -İ

¹⁵ dārū sürdi: -S

¹⁶ ammā: -İ

¹⁷ göre: -S

¹⁸ beş: -İ

¹⁹ 'avretüm: -S

²⁰ çok: -İ

²¹ vardır: çokdur İ

güldi ve eyitdi: Bu āsāndur, didi¹. (12) Derhāl bir² perī ‘avretine eyitdi: Var anı medhūş eyle. Andan³ (13) getir. Derhāl gitdi. Gör ki aña⁴ n’itdi. (14) Şehr-i Vāsıta varup Selīm’ūñ evine girdi. ‘Avret⁵ uyurdi. (15) Burnına dārū virüp bī-hūş itdi. Hemān-dem anı getürüp (16) ol gice Selīm’ūñ önüne qodı⁶ ve başqa aña⁷ bir serāy (17) virdiler. Anda bir nice rūzgār zindegānī sürdiler. Bu nev⁸ (18) üzre oldılar. Tā⁸ ol vaqt dek ki ‘ömleri yüz yigirmi yıla yetişdi. (19) Zevk u şafā ile emirü’l-mü’mînin ‘Alī’nüñ muhabbeti berekātında ‘ömr (20) sürdiler ve ‘ömr-i defterin çün⁹ dördiler. **Ez-ān cānib** çün¹⁰ havāricler (21) ol menāre dibinde gördiler ki Selīm’i bir¹¹ perī aldı, gitdi. Cümle hālāyık

[İ251^a]

(1) ‘acebe qaldılar. Anı tutup depelemek tama‘ın kesdiler ve dağı gitdiler. (2) Varup Haccāc’ı [S238^a] defn itdiler. Cehennem müvekkelleri ol havāricüñ (3) cān-ı habīşini cahīme iletdiler. Ol gice bir şahş Haccāc-ı zālimi¹² (4) düşünde gördi. ‘Araşāt-ı kıyāmetde bir tığ gibi (5) yire düşmişdi. Bu şahş su’āl eyledi ki ey Haccāc Hudā-yı Te‘ālā¹³ (6) saña n’eyledi? Cevāb virdi ki Hudā-yı Te‘ālā¹⁴ beni yetmiş kez her¹⁵ günde (7) öldürür didi¹⁶. Sa‘īd bin Cübeyr qanıçün her sā‘at depelerler ve (8) benüm¹⁷ cümle endāmum cümle¹⁸ hürd iderler. Rūz şeb benüm kemüklerümden (9) āteş gelüp beni yaqar. Her lahzā ‘azābdan hālī degülem ve qarnumuñ (10) içi āteşle toludur ve günde yetmiş kerre¹⁹ zaqqūm şerbetin (11) içirürler didi²⁰. Ammā girü²¹

¹ didi: -S

² bir: -İ

³ andan: -S

⁴ aña: -S

⁵ ‘avret: -S

⁶ qodı: getürdi S

⁷ aña: -S

⁸ tā: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ bir: -İ

¹² zālimi: -S

¹³ Te‘ālā: -S

¹⁴ Te‘ālā: -S

¹⁵ her: -İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ benüm: -S

¹⁸ cümle: -S

¹⁹ kerre: kez İ

²⁰ didi: -S

²¹ girü: -S

Raḥmān'ıñ raḥmetinden nevmīz¹ degülem. (12) Mağfiretine ümīzvāram didi². Henüz ğayrı ḥaşımlarum daḥı qassāma (13) geldiler. Hemāñ daḥı Cübeyr 'azābındayam didi ve daḥı Seyyār bin (14) Şemr Ḥorāsān vilāyetinde şehir-i Merv'de şāh idi ve Erd-şīr bin³ (15) Hāmān Rey cānibine gitdiler ve Ḥazīme Mūşul'a gitdi. (16) Ebū Müslim ḥazretlerinüñ⁴ kışşasında anlaruñ ḥod aḥvālī ma'lūmdur. Çün bu yire (17) yetişevüz Seyyid Cüneyd bin Seyyid⁵ Üseyd'üñ kışşası āḥirine yetişdürelüm. (18) İn-şā'allāh Te'ālā Sa'id bin Cübeyr'üñ kışşası ve Haccāc-ı Yūsuf'üñ (19) ḥikāyeti çün⁶ tamām oldı ve Selīm-i Cevherī'nüñ ser-güzeşti āḥirine (20) irişdi. Tañrı Te'ālā⁷ anı yarlığasun ki bunı yazana ve yazdurana (21) ve okuyana ve dinleyene ve muşannifine bir Fātiḥa iḥsān⁸ ide tā Bārī Te'ālā

[1251^b]

(1) anı daḥı yarlığaya⁹ ve kıyāmet güninde Muḥammed¹⁰ Muştafā'nuñ 'aleyhi's-selām (2) 'alemi dibinde kopara in-şā'allāh Te'ālā. Fātiḥa, Muḥammed'e şalavāt¹¹. Gel (3) imdi kışşa-i dil-nüvāzı ve ḥikāyet-i 'aşk-bāzı bir yirden daḥı (4) işit kim cāndan hezār-bār bihterdür ve ḥoşterdür¹². Çün kışşa bu yire (5) yetişdi Hārūnu'r-reşīd'e ḥoş gelüp¹³ şöyle şād (6) oldı ki vaşf itmek olmaz ve eyitdi: Ey Ebū Ḥafş (7) 'ālemde bir kimesne bunuñ gibi kışşa-i dil-rübā ve ḥikāyet-i (8) cān-fezā [S238^b] dimiş degüldür ki āḥsent ki dünyā (9) vü āḥiret fā'idesi bu kışşada ḥāşıldur. Bunı didükden (10) soñra buyurdi. Ebū Ḥafş'üñ dāmenini dürer¹⁴ ü cevāhir ile tıldurdılar. (11) Şöyle ki şā'irler eyidürler. **Şi'r:**

Ebū Ḥafş-ı Kūfī rivāyet ider

(12) Ḥalīfe ḫatında ḥikāyet ider

¹ nevmīz: nā-ümīz S

² didi: -S

³ bin: -İ

⁴ ḥazretlerinüñ: -İ

⁵ Seyyid: -İ

⁶ çün: -S

⁷ Te'ālā: -S

⁸ bir Fātiḥa iḥsān: du'ā S

⁹ yarlığaya: yarlığaya didi İ

¹⁰ Muḥammed: -S

¹¹ Fātiḥa, Muḥammed'e şalavāt: -S

¹² ḥoşterdür: -İ

¹³ gelüp: dil olup S

¹⁴ dürer: zer S

Çün irişdi bu¹ kışşa işbu yire

(13) Hālīfe Ebū Hāfş'a didi bu yire²

Reşīde ile Seyyid³ Cüneyd-i dilīr⁴

(14) Baña di ne idiserdür ol nerre-şīr

Ebū Hāfş didi ki ey şeh-r-yār

(15) Kulağ ur dağma ki gül-i⁵ dürr-i şehvār

Kışşa-i diğer: Ebū Hāfş-ı (16) Kūfī rahmetu'llāhi 'aleyh yine⁶ kışşaya āgāz itdi ve eyitdi: (17) Ey Hālīfe-i ser-firāz bil ve āgāh ol ki Seyyid Cüneyd-i dil-āver (18) ve Reşīde-i māh-peyker ve püser-zāde-i 'Amr Ümeyye Şeybū-yı hīle-bāz⁷ (19) iki ay müddeti kadar ser-hadd-i Mağrib'de Kırvān pādīşāhı (20) 'Abdü'l-mü'min sultānuñ mihmānı olup qalmışlardı. Her gün anlara (21) bir hazine māl virürdi. Vāfir bahşışler eylerdi ve nefīs ta'āmlar

[İ252^a]

(1) yidirürdi ki hīç mühendisüñ kıyāsına gelmezdi ve her gün kim gün⁸ toğaydı. (2) Anları 'azīzrek tutarlar idi. Tā iki ay miqdārı tamām olunca (3) heftede bir Sultān Manşūr'dan bir şahş göre⁹ gelürdi (4) ve taqāzā eylerdi ki bu bāzergānlar ki senüñ mihmānuñ dururlar. (5) Destūr vir tā gelsünler. Bizüm dağı mihmānumuz olsunlar ki (6) ibtidā-yı şartumuz böyle¹⁰ olmışdur. Sultān Manşūr'ın cümle leşkeri (7) ve hışımları ve oğulları muntazır dururlardı ki Hamza-i 'Abdü'l-muṭṭalib (8) hışımlarını göreler. Anlarıñ mübārek qadimleri şehrumuze ve (9) vilāyetümüze irişe. Seyyid¹¹ Cüneyd her gün ta'cīl gösterürdi (10) ki anlara vara. Ammā¹² 'Abdü'l-mü'min sultān eyidürdi. Ey Seyyid (11) eger sen bu yirde melül olduñsa ve gönlüñ gözün (12) dağı açılmazsa dilerseñ seni nice biñ kişiyle vaṭanuña (13) [S239^a] göndereyin. Ammā

¹ bu: -İ

² bu yire: buyura S

³ Seyyid: -İ

⁴ dilīr: dil-gīr S

⁵ gül-i: -S

⁶ 'aleyh yine: -S

⁷ bāz: ger S

⁸ gün: -İ

⁹ göre: -S

¹⁰ böyle: öyle İ

¹¹ Seyyid: -S

¹² ammā: -İ

zinhār-be-zinhār Sultān Manşūr'a varma ki (14) ol ğaddār u mekkār u hîle-bāzdur ve dürüg-sāz kişidür¹. Derünında (15) tersālıkla müzeyyendür ve anuñ atası ve hışımları Hamza'nuñ elinde ölmüşlerdür². Anuñ kinesi Benî-Hāşim gürühına (16) ğāyetdedür. Mebādā ki size bir zarar³ ide, didi⁴ ve dağı bir oğı (17) vardur ki Reşide-i 'Arab'uñ cemāl-i nakşını bir harir-i cāmede (18) görmışdür ve aña 'aşık olup dīvāne olmışdur. (19) Şimdi anuñ eline ayağına zencir urulup bir güşede komışlardır. (20) Sen benüm naşihatümi kabül eyle. Bir nice müddet dağı bu vilāyetde ol. Eger (21) bunda ārām idemezseñ kendü vilāyetüñe git. Ammā senüñ maķāmuñ

[I252^b]

(1) dağı bu sâ'at⁵ hoş degüldür. Vilāyetünde ihtilāl vardur. Ben şöyle işidürem. (2) 'Arab diyārında Mervāniler gürühı Benî-Ümeyye⁶ galebe eylemişlerdür. Emirü'l-mü'min (3) 'Alî'nüñ oğlanların ve ta'alluķātın ve muhiblerin depelerler. İllerine (4) girüp⁷ her kanda bulurlarsa nām u nişānın aradan (5) götürürler. Seyyid Cüneyd⁸ 'Abdü'l-mü'min sultāndan çün⁹ bu haberi (6) işitdi endişe¹⁰ giribānına başın çeküp bir zamān fikirde¹¹ kaldı. (7) Nā-gāh bir kâşid geldi, diyü şehre gulgule düşdi ki bir kâğıd (8) getürdiler ve eyitdiler ki Sultān Manşūr'uñ qarındaşı (9) geldi. 'Abdü'l-mü'min sultān¹² dağı cümle leşkerle süvār olup (10) aña¹³ istikbāle gitdiler. Seyyid Cüneyd dağı bile gitdi. (11) Anı şehre getürüp kondurdılar. Çün Seyyid¹⁴ Cüneyd'i (12) gördi. Üç nevbet yire baş kodı ve Sultān Manşūr'uñ (13) nāmesin şunıvirdi. Nāmede şöyle yazmışdı ki Seyyid¹⁵ (14) Cüneyd'i ve Şeybū'yı ve Reşide'yi bir ay 'Abdü'l-mü'min'üñ mihmānı (15) oldılar. Bir aydan soñra anlara teşrîf vire¹⁶ dağı Sultān Manşūr hizmetine [S239^b] göndere (16) tā bir ay dağı Sultān Manşūr ile olalar

¹ kişidür: -İ

² anuñ atası ve hışımları Hamza'nuñ elinde ölmüşlerdür: -İ

³ zarar: ğadr S

⁴ didi: -S

⁵ bu sâ'at: -İ

⁶ Ümeyye: Hāşim'e İ

⁷ illerine girüp: gezüp S

⁸ Cüneyd: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ endişe: -İ

¹¹ fikirde: -S

¹² sultān: -S

¹³ aña: -S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ anlara teşrîf vire: -İ

ve meydānda gūy (17) çevgāna meşğūl olalar. Gāh gāh şikāra gideler. (18) Çün vilāyetlerine¹ ‘azm ideler biz daḥı on menzil yirde² bile varavuz³ (19) ve kendü birāderümle anları tā kim Mısr’a bile (20) gönderevüz. Anları selāmete iledevüz didi⁴ ve egerçi kim benüm evüm (21) ‘Abdü’l-mü’min evi ikisi birdür. Ammā gelmek cihetiyle bir nice

[İ253^a]

(1) bār-gīr ü çeḥār-pālar ve bir nice raḥt gönderdük. Ma‘zūr tūtalar ve tiz geleler (2) didi⁵. ‘Abdü’l-mü’min çün nāmeyi okudı. Buyurdi, hezār esb dest-i (3) teşrīf ki Sultān Maşşūr göndermişti. Çün⁶ getürdiler ve daḥı⁷ (4) ‘arz itdiler. Dükelisın Seyyid⁸ Cüneyd’e bağışladılar. Seyyid⁹ Cüneyd Sultān (5) Maşşūr’uñ saḥāvetinde ‘acebe ḳaldı ve dūr u dırāz endişelere düşdi¹⁰ ve (6) daḥı hiç çāre bulmadı. İllā gitmek tedārikin itdi¹¹. Andan soñra kendü (7) ve Reşide ve Şeybū oturdılar daḥı biribiriyle meşveret¹² eylediler ki (8) bize maşlaḥat budur ki hemān gitmek yig¹³ midür ve yāḥūd gitmemek midür? (9) Şeybū eyitdi: Ey Seyyid benüm yaḳīnüm vardur ki ol tersādur ve Ḥamza (10) ḥışımlarınuñ ḥısmıdur. Ben bir vaḳt kendümi bir ruhbān (11) şüretinde düzmişdüm. Anuñ öñinde olturmuşdum ve anuñ (12) ḥālını ḥüb ma‘lūm idinmişdüm. Şimdi bize anuñ mekrinden (13) eymenlik gelmez. Anuñ atası ve birāderleri ve ḥışımları cümlesi Ḥamza’nuñ (14) elinde ölmüşlerdür. Ḥamza’nuñ tiğ-i āteşiyle anlaruñ vilāyetlerin (15) yaḳmışdur. Ḥamza’nuñ ve Benī-Hāşim ḳavminüñ adlarını yād itmek istemezler (16) didi¹⁴. Sen kendüñi kendü elüñle girdāba bırakma. Seyyid¹⁵ (17) Cüneyd yine dönüp Reşide’ye eyitdi: Sen ne¹⁶ dirsın

¹ vilāyetlerine: bunlar yine İ

² yirde: -S

³ bile varavuz: bilesince gönderevüz İ

⁴ didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ çün: -S

⁷ ve daḥı: çün İ

⁸ Seyyid: -S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ düşdi: başladı İ

¹¹ tedārikin itdi: -S

¹² meşveret: müşāvere İ

¹³ yig: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ ne: -S

ve ne maşlahat (18) görürsün? Reşide eyitdi: Ey Seyyid ben ne¹ diyem, ‘avretlerün ‘aklı (19) nereye irişe. Ammā ol benden şol kadar incinmişdür ki ve baña anuñ² (20) gönlinde şol [S240^a] deñlü kinesi vardır ki ne‘üzü-bi’llāh ben anuñ leşkerinden (21) üç biñ nefer miqdārı pehlevānın depelemişemdür ve güreş tutmağda

[I253^b]

(1) anı yire urmuşamdur. Cümle ħalāyıkun içinde anı ħor u ħacil itmişemdür. (2) Bu müddetlerdür tā sen gelince baş ħaracın anuñ üzerine³ eylemişemdür. (3) Māl u menālını ve ni‘metlerini ve çadır ve ħargāhını birağup kaçmışdur ve tavarlarını (4) koyup gitmişler idi ki vaşf olunmaz. Şimdi bilürem ki anuñ (5) gönlinde hergiz bu işün kinesi gitmez, bākīdür dağı eyle eyidürler ki (6) bir vaqt bir seyyāh kişi bizüm vilāyetümüze gelmişdi ve beni dağı görmişdi. (7) Benüm cemālüm⁴ naqşını bir cāme-i ħarīre taħrīr itmişdi. Bu Mısr vilāyetine (8) çün⁵ getürmişdi. Mısr sultānınınuñ oğlu ol benüm şüretümüñ (9) taşvīrini görüp baña ‘āşık-ı şūrīde-ħāl⁶ olmuşdi. Bu sā‘at (10) eyidürler ki dīvāne olmuşdur. Zencir ile dest-pā bağludur, didi⁷. (11) Bākisin sen⁸ bilürsin, ben senün bende-i fermān-ber-dāruñuz⁹, didi¹⁰. (12) **Ĥudāvendān-ı aḥbār** Ebū Ĥaḫş-ı Kūfī rahmetu’llāhi ‘aleyh¹¹ şöyle (13) rivāyet ider ki nice gün idi Seyyid¹² Cüneyd Reşide-i ‘Arab’a¹³ yetişmişdi (14) ve ruḫsāre-i gül-günına¹⁴ nazar eylemedi. Her yirde kim oturmuşdı (15) Reşide-i dil-ārāyı arkasından yaña otururdu. Şöyle eyidürlerdi (16) ki Reşide ol vilāyetde olurdu. Hiç kimesne¹⁵ anuñ yüzünü (17) görmezdi ve serāyından çıkduğda dört güşeli bir dāne¹⁶ külāh (18) düzdürmüşdi. Anı yüzine çekerti. Hiç aḫed yüzünü¹⁷ görmezdi. (19) Eger ol vechle eylemeyeydi. Anuñ cemāl-i ġāyetinden ol vilāyet ḫalkı (20) pāy-māl olup ḫarāb

¹ ne: -S

² anuñ: -S

³ üzerine: üstine S

⁴ cemālüm: ħālüm Ġ

⁵ çün: -S

⁶ şūrīde-ħāl: -S

⁷ didi: -S

⁸ sen: -Ġ

⁹ fermān-ber-dāruñuz: fermāndārum Ġ

¹⁰ didi: -S

¹¹ ‘aleyh: -S

¹² Seyyid: -S

¹³ ‘Arab’a: -Ġ

¹⁴ gül-günına: gönline Ġ

¹⁵ kimesne: -Ġ

¹⁶ dāne: -S

¹⁷ yüzünü: anı Ġ

olurdu. Cihāna fitne vü āşūb düşerdi. (21) Ammā ne diyem ki söz uzadı. Cüneyd eyitdi ki ben anuñ çok

[İ254^a]

(1) hizmetin [S240^b] itdüm. İrâdet ü rağbet öcinden bizi her günde ve her ayda (2) ve her¹ heftede taleb eyler ve birâderini dağı göndermişdür. Ol² bir pâdişâhdur ve pâdişâhlar kâ‘idesi özr itmek³ ve (3) zinhâr dilemekdür. Hamza zamânından bu zamân dek biz âşikâre (4) olduk. Bî-şümâr rûzgâr geçmişdür, didi⁴. Şâyed ki Hamza’nuñ (5) kînesi hâtırından gitmiş ola. Ben dağı tenhâ Mağrib leşkerinden korkmazın. (6) Be-‘inâyet-i Hudâ vü bâ-devlet-i Muştafâ ‘aleyhi’s-selâm gücüm yeter ki (7) on iki sultânı ceng gününde diyâr-ı⁵ Mağrib’den getürem ve cemî‘ Mağrib⁶ vilâyetini (8) kendüme musahhar idem ve dağı yakîn gerekdür ki Bârî (9) Te‘âlâ’nuñ taqdirinsüz hiç⁷ iş olmaz. Bârî Te‘âlâ başumuza her ne (10) yazdısa gelür, didi⁸ ve Hudâ’ya tevekkül idüp gidelüm. (11) Mürüvvetsüzlükdür ki pâdişâhuñ birâderi bizüm içün gelmiş ola. Biz (12) anuñ sözün kabûl itmeyevüz. Halk dağı eyidür ki bu kadar pehlevânlıkla ve (13) dil-âverlikle ‘âlemde Seyyid⁹ Cüneyd ola¹⁰, bizden korkup şehrumuze (14) gelmedi. Hemânâ ki bu hayâl Sultân Manşûr’uñ gönlinde (15) ola yâ¹¹ olmaya. Şeybû ile Reşide eyitdiler: Ey Seyyid hâkim sensin. (16) Her ne buyurursañ biz eyle idelüm. Bunı¹² didiler dağı ‘Abdü’l-mü’mîn’e (17) geldiler. Andan icâzet istediler ki Manşûr’a gideler. (18) ‘Abdü’l-mü’mîn eyitdi: Ey Seyyidü’l-‘Arab senüñ gibi bir¹³ merd-i dil-âver (19) hayfdur ki kendüyi bî-dînler eline düşüre ki ol senüñ (20) ecdâduñ ve hışımlaruñ haşmıdur. Gice gündüz Hamza’nuñ meşhedine (21) la‘net ider ki Hamza bizüm atamız ve dedemüz

¹ her: -S

² ol: -S

³ pâdişâhlar kâ‘idesi özr itmek: didi İ

⁴ didi: -S

⁵ diyâr-ı: -İ

⁶ mağrib: -İ

⁷ hiç: -İ

⁸ didi: -S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ ola: -İ

¹¹ yâ: -S

¹² bunı: -S

¹³ bir: -S

depelemiştir ve bu al'a ki berāberūñdedür göre durursın anı arāb itmiştir¹.
Ammā bizüm atalarumuz

[I254^b]

(1) gūsāle-perestler idi. amza her ne a üzerine itmiştir, amza için (2) bizüm
gönlümüzde kīnümüz yokdur ve aña du'ālar [S241^a] eylerüz² ki biz Müselmānlaruz.
(3) Hi gönlümüzde yaramazlık yokdur. Ammā Mañşūr'un gönlünde tersālī (4)
mezhebin tutar. Anuñ mekrinden ne'üzü-bi'llāh eymen olmak olmaz. Bāisin (5) sen
bilürsin, didi³. Benüm iki dāne⁴ ay gibi duterüm vardır. (6) Cemāle ve
kemāldedür. Birini 'avretlige saña vireyin ve daı birini⁵ arındaşuña (7) bu civān ki
sizüñle⁶ yār-ı vefādārdur. Ya'nī Şeybū-yı şīrīn-kār (8) aña vezīrümün ızını
alıvireyin ve daı vilāyet-i ırvān'ı (9) size ışmarlayayın, didi⁷. Seyyid⁸ Cüneyd
eyitdi: Ey sulān-ı 'ālem (10) gāyet ne⁹ zıřtdür ki Sulān Mañşūr birāderin gönderüp
bizi (11) da'vet itmiştir. Eger biz gitmezsevüz eyü degüldür ve daı hī kimesne
(12) azā vü ader öñinden azerle urtulsa olmaz diyüp (13) 'Abdü'l-mü'min'le
vedā'laşdı. Andan řoñra eyitdi: Eger yir yüzinde (14) zinde olsam ve eger size bir
ālet düşerse bize aber gönderesiz. (15) Biz daı aña¹⁰ leşker eküp meded
yetişevüz. 'Abdü'l-mü'min yirinden tırı (16) gelüp yüz dāne¹¹ üştüre fāır libāslar
yükletti (17) ve yüz üřtüre zer-i¹² Mağribī yükletti. Hezār ğulām-ı māh-rū ve hezār
(18) kenīzek-i siyāh-mü ve hezār esb-i řā'ıa-pūy murařřa' licāmlarıyla (19) yedek
itdürüp¹³ bir iki üç menzil anlar ile hem-rāh olup (20) andan¹⁴ vedā' itdi. Yine dönüp
vaanına gitdi. Sulān (21) 'Abdü'l-mü'min şol adar¹⁵ ağladı ki kendüden gitdi.
Yine kendüye gelicek

¹ bu al'a ki berāberūñdedür göre durursın anı arāb itmiştir: -İ

² eylerüz: ıderüz İ

³ didi: -S

⁴ dāne: -S

⁵ birini: -İ

⁶ sizüñle: senüñle İ

⁷ didi: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ ne: -İ

¹⁰ aña: -S

¹¹ dāne: -S

¹² zer-i: dūr-i İ

¹³ yedek itdürüp: bindürüp S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ adar: deñlü S

[İ255^a]

(1) yola girüp şehrine yetdi. **Ez-ân cānib** Seyyid¹ Cüneyd ve Reşide ve Şeybū (2) bu üçü çün² Sultān Manşūr'ın birāderiyle giderlerdi. Çün (3) Sultān Manşūr'ın şehrine yakın³ geldiler. Çün⁴ Sultān Manşūr dağı (4) atından indi Seyyid⁵ Cüneyd'i kenāra çeküp öpdü. Yine atlarına süvār (5) olup hem' inān u suḥan⁶-güyān giderlerdi. Şeybū-yı 'ayyār dağı (6) piyāde Seyyid⁷ [S241^b] Cüneyd'ün rikābına berāber yeler idi. Şöyle eyidürlerdi⁸: Seyyid⁹ (7) Cüneyd şöyle buyurmuşdı ki mādām ki Şeybū süvār olmayaydı Seyyid¹⁰ (8) Cüneyd'ün rikābı berāberinde revān ola ve **ḥudāvendān-ı aḥbār** Ebū Ḥafş-ı (9) şirīn-güftār şöyle buyurur ki nā-gāh bir bād-ı tünd geldi. Şöyle ki (10) Reşide-i dil-ārānuñ¹¹ başından¹² külāhın ıapdı, külāh yire düşdi. (11) Derḥāl Reşide-i dil-ārānuñ rüy-ı zībāsı āftāb gibi peydā oldı. (12) Şöyle ki şā' irler eyidürler.

Şi'r:

Gitdi çünkim külāh cemālinden

(13) Merdüme fitne düşdi ḥālinden

Çün görindi yüzi çü¹³ māh-ı tamām

(14) Rūşen oldı cihān-ı cān-ı enām

Yaḳalar çāk idüp itdiler āh

(15) Nicesi düşdi, andan oldı tebāh

Neşr¹⁴: Ammā Reşide-i dil-ārānuñ başından (16) külāhı gidüp çün¹⁵ cemāl āftāb gibi¹⁶ zāhir olıcaḳ Sultān (17) Manşūr'ın cümle leşkeri vālih ıaldılar. Ol ta' accübde nūr-ı dīdār-ı ḥūr (18) gördiler. Birbirine eyitdiler ki bu şahş ādemī-zāde midür ve

¹ Seyyid: -S

² çün: -S

³ yakın: -İ

⁴ çün: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ suḥan: -İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ eyidürlerdi: iledürlerdi İ

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ dil-ārānuñ: -S

¹² başından: -İ

¹³ çü: -İ

¹⁴ neşr: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ gibi: -S

yāhūd hūri'l-‘in (19) midür? Ammā Reşide iki elini yüzi üzerine kodı. Ya‘nī (20) elleriyle yüzün örtü. Şeybū segirdüp varup külāhı alup (21) getürdi. Reşide’nün eline virdi. Reşide dağı başına giydi.

[I255^b]

(1) Halāyık gümāna düşdiler ki çün yıl anuñ başından külāhın aldı. (2) Ol niçün eliyle yüzün örtü. Bu ma‘nāda şive-i zenāndur (3) ve hareket-i merdān degüldür. Beñzer ki bu süvār duñterdür. Kendüzini (4) erenler gibi bezemişdür. ‘Abdü’l-mü‘min’nün kavmi be-gāyet ahmaqlar dururlar (5) ve sā’ir halk anlara gāv-ı Mağribī diyü ad komışlar, laqabla. Anlar bu süvārı (6) aňlamamışlardur diyü hikāyeti Sultān Manşūr’a didiler. Manşūr (7) eyitdi: Benüm dağı hātıruma bu¹ gelür ki bu pākizelikle ve bu hūb-rüylıkla (8) erkek olmaz. [S242^a] Anuñçün güreşdügümüz vaqt endāmı ‘avretler (9) endāmına beñzerdi. Ammā kuvveti ve diqqati ziyādedür. ‘Avretlerde bu kadar (10) kuvvet² ü diqqat olmaz. Tır-endāzlıkda ve nize-bāzlıkda ve şemşirdārlikda (11) ve küştī-girlikde hergiz anuñ gibi ne³ görmişemdür (12) ve ne⁴ işitmişemdür, didi⁵. Meger Hamza-i ‘Abdü’l-muṭṭalib olaydı aña tākāt⁶ (13) getüreydi ki ve anuñla ceng ideydi, diyüp giderlerdi (14) tā şehre yetişdiler. Cümle Nūbe şehrini güne güne dībālarla müzeyyen itmişlerdi ve (15) şātır muṭribler dağı cā-be-cā oturmuşlardı. Dür ve cevāhirler dağı (16) nişār eylerlerdi tā anları getürdiler, bir mūnaqqāş u müzehheb (17) serāya kondurdılar. Vāfir nefis ta‘āmlar müheyā eylediler. Eger vaşfin (18) eylersem kışsa dırāz olur. Ammā çün anları behiştāsā serāyda (19) kondurdılar. Bir nice gün āsāyiş virdiler. Andan soñra bir gün (20) pādişāh anları görmege geldi. Seyyid⁷ Cüneyd’i ğamgīn ü hāzīn (21) gördi. Ammā Reşide öñdin tırı gelüp bir hücreye dağı

¹ bu: -İ

² kuvvet: -S

³ ne: -İ

⁴ ne: -İ

⁵ didi: -S

⁶ tākāt: -İ

⁷ Seyyid: -S

[İ256^a]

(1) gitdi. Şeybū¹ anuñ öñinde ayağın tırımışdı. Sultān Manşūr² şorup eyitdi: Karındaşuñ (2) kanı? Seyyid³ Cüneyd eyitdi: Ol oğlandır, didi⁴ ve dağı ‘aklı yokdur. (3) Pādişāhlar öñinde oturmak bilmez ve sultānlar hizmetinden hayā itdi. (4) Anuñçün kalğup revāne oldı⁵. Bir iki gündür ki şikestlik (5) vāqı⁶ olmışdur. Ol sebebden halvet ihtiyār itmişdür, didi⁶. Bir dem dağı (6) rāhat olmaqlık diler. Çün⁷ Sultān Manşūr gümāna düşdi ki (7) ol⁸ duhterdür. Yine eyitdi: Benüm küçük oğlancuklarum vardur. Eger (8) destūr virürseñüz ben anları kız karındaşımuñ katına göndereyin (9) didi⁹ tā birbiriyle oynayup eglensünler ve ğamnāk olsunlar. (10) Ol oğlancuklara meşğul olsun. Seyyid¹⁰ Cüneyd gönder, didi. (11) Ammā yarın ben¹¹ şikāra ‘azm iderem diyüp yirinden tırdı. Pādişāh (12) [S242^b] dağı tırdı, gitdi. Cüneyd¹² çün¹³ yarındaşı zeyn olup andan¹⁴ (13) süvār oldı. Şeybū dağı yanınca¹⁵ piyāde revāne olup¹⁶ Sultān (14) Manşūr’uñ serāyı kapusına geldiler. Ol dağı süvār olup (15) çün¹⁷ ‘azm-ı şikār itdiler. Çün şikārgāha yetişdiler. Nā-gāh (16) yabāna nigāh itdiler. Yigirmi miqdārı kolan gördiler. (17) Çün¹⁸ Seyyid at depdi, varup her bir¹⁹ ok ki atdı (18) bir kolan düşürdi. Şöyle ki bir diri kalmadı. Sultān²⁰ Manşūr anuñ (19) tır-endāzlığına mütehayyir kaldı. Cümle leşker sultān²¹ katında muvācehe görüp (20) aña²² mütehayyir kaldılar ve gönüllerinde Seyyid²³ Cüneyd’e ziyāde²⁴ kın

¹ Şeybū: -İ

² Manşūr: -İ

³ Seyyid: -S

⁴ didi: -S

⁵ revāne oldı: gitti S

⁶ didi: -S

⁷ çün: -S

⁸ ol: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ ben: -S

¹² Cüneyd: Seyyid İ

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ yanınca: pāyince S

¹⁶ olup: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ bir: -S

²⁰ sultān: -S

²¹ sultān: -İ

²² ana: -S

²³ Seyyid: -S

²⁴ ziyāde: -S

dutdılar¹ (21) ve eyitdiler ki eger bu pehlevān bu yirde alursa bizüm revnaumuz gider,

[I256^b]

(1) didiler² ve bir p re yir³ daı ilerü vardılar. Bir s ri⁴  h  gördiler. eyb  (2) segirdüp t t p andan⁵ bir⁶  h y  getürdi. Seyyid⁷ Cüneyd atından (3) aaa inüp  h lara depred p ol daı birini t tdi. Cümle leker (4) ‘acebe al p ac l oldılar. Biz iid p t ruruz ki ‘Amr Ümeyye-n m bir⁸ (5) kimesne⁹ var imi. Segirdüp ol¹⁰ t tarmı. amza daı segirdüp (6) ‘Amr’ı t tar imi. Biz inanmazdu. imdi ya n m z oldu, diyüp (7) s ylei s ylei ehr-i N be’ye geldiler. Bunu   zerine (8) bira gün gedi. Sult n Man r Seyyid¹¹ Cüneyd’e eyitdi: (9) Ben¹² dilerem sen meyd na girüp senünle  n¹³ t p uruavuz (10) didi¹⁴. Hem küçük bir der n  bile getür t  kim (11) anu  daı g n lc gi  d n ola. Ol daı bir ferzend m zdir. (12) Egeri andan bir areket  dır olur  n olandur. (13) o ra Seyyid¹⁵ Cüneyd ile Re de s v r oldılar. Meyd na geldiler. (14) Seyyid¹⁶ Cüneyd meyd na t p ve evg n ele aldı. T p yir yüzinden (15)  yle gitdi ki alk gözinden n -bed d oldu. Meyd ndan (16) t ra d di. Bir kerre daı ol t p t rafından evg n (17) urdı. T p yine evvelkiden¹⁷ yüce gitdi. [S243^a] Amm  bir nevb t (18) daı urup kendü meyd n baına  n¹⁸ gel rdi¹⁹. Gelüp (19) ururdu. evg n ile iki kerre urma itmezdi. (20)

¹ dutdılar: eylediler  

² didiler: -S

³ yir: -S

⁴ s ri: - 

⁵ andan: -S

⁶ bir: - 

⁷ Seyyid: -S

⁸ bir: - 

⁹ kimesne: kii S

¹⁰ ol: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² ben: -S

¹³  n: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ evvelkiden: evvelki adar S

¹⁸  n: -S

¹⁹ gelürdi: gördi  

Cümle süvârlar ve merdân-ı nâmdârlar atları üzerinde ta‘accüb idüp¹ (21) barmağın ağzına almışlardı. Bu bir fitnedür ki bu vilâyete düşmüşdür.

[İ257^a]

(1) Sulţân Manşûr’uñ leşkeri çün anı gördiler ‘acebe qaldılar. (2) Reşide-i çâpûk süvâr dahı at üzerinden elin şunup yir üzerinden² (3) topı qapdı, atdı ve dahı atını segirdürdi. Top yire indügi (4) demde yine qapdı. Pey-â-pey üç nevbet böyle eyledi ki **güyendegân-ı** (5) **hikâyet** eyidürler ki Seyyid³ Cüneyd bin Üseyd bin⁴ Münzir bin⁵ Nevfel bin ‘Abdü’l-muţţalib (6) şöyle eyidür ki Reşide-i mâh-ruhsâr eydür: Heftâd bâr (7) Reşide top atup at üzerinden qapdı. Andan soñra çevgân (8) eline aldı. Topa çevgân urup ol⁶ şol cānibine bıraqqdı (9) ve şol eliyle dahı urdı. Arqası üzerine atdı. Andan (10) yüz döndürüp atıñ ayağı altından topa çevgân urdı. (11) Başı üzerinden geçüp önine düşdi. Yine bir çevgân (12) topa eyle⁷ urdı ki top meydān başına çıqqdı. Halâyıq (13) anuñ bāzū-yı⁸ bāzīsinden ‘acebe qaldılar. Hiç âferide anuñ oyunun (14) oynayamadılar. Şehürlü ve sipāhı birbiriyle çün söyleşdiler. Kiçirek (15) qarındaş büyüğinden merdānedür. Zīrā⁹ ol lu‘blar gösterdi (16) ki hūbdur. Ammā ‘acebter oldur ki külāhın yüzine (17) çekmişdür. Bir¹⁰ kimesneye yüzün göstermez. Ammā qadd u qāmetde (18) kemāl u cemālde dükeli ‘ālemde nazīri yoqqdur. Manşûr (19) yine çün¹¹ teşrīf virüp istimālet gösterdi. Eyitdi: Varuñ (20) serāyuñuzda rāhat oluñ. Çün anlar¹² gitdiler. Bir nice gün āsāyiş (21) gösterdiler. Felekūñ devri bir nice kerre devr¹³ oldı. Meger

[İ257^b]

(1) günlerde bir gün bir hādım ve bir dāye ki pādīşāh oğlınuñ müvekkelleri (2) idi. [S243^b] Pādīşāh oğlu dahı zencīr ile dest-pā beste yaturdı. (3) Reşide-i ‘Arab’uñ

¹ idüp: -S

² üzerinden: yüzinden İ

³ eyidürler ki Seyyid: -S

⁴ Üseyd bin: -S

⁵ bin: ve S

⁶ ol: -S

⁷ eyle: şöyle S

⁸ bāzū-yı: -İ

⁹ zīrā: -S

¹⁰ bir: -S

¹¹ çün: çok S

¹² çün anlar: -S

¹³ devr: -S

şûret-i taşvîrini bir harîr üzre yazmışlardı. (4) Ol nakş muḳābelesinde ḳomışdı. Leyl ü nehâr temâşâ idüp iştîyâḳından (5) zâr zâr ağlardı. Bir gün dāye pâdişâh oğlına naşîhat idüp (6) eyidürdi ki Reşîde-i dil-ârâyı perîler ḳapdılar. Beyâbâna iledüp bıraḳdılar (7) ve anda ded ü dām¹ helâk itdiler². Sen anuñ ‘aşḳı ḡamı bârını niçe³ çekersin. Oğlan (8) eyitdi: Ey dāye ve ey ‘ömrüm sermāyesi kerem idüp zaḥmeti (9) ihtiyâr eyle. Şol süvârlar ki tâze gelmişlerdür. Ḥamza’nuñ (10) ḥışımlarıyuz dirler. Anlardan Reşîde’nüñ ḥâlini istifsâr eyle ve eger ki (11) ḥaber-i şaḥîḥ alasin. Dāye çün⁴ yirinden tırnı geldi. (12) Bir nice ṭabaḳı dür⁵ ü cevher ile pür itdi. Güne güne nefis⁶ (13) ta‘âmlar ile süfreyi müzeyyen eyledi. Bir nice ḥâdimler getirüp Seyyid⁷ (14) Cüneyd’üñ serâyından yaña revâne oldu. Henüz varmadın (15) Seyyid’üñ serâyında bir derîçe var idi. Ol derîçeden baḳsalar (16) içi görünürdi. Ol yire gelicek dāye çün⁸ içeriye (17) nazar itdi. Şeybû ile Reşîde-i ‘Arab’ı gördi ki ikisi (18) söyleşürler. Ammâ Reşîde başından külâhın gidermişdi (19) ve yanına ḳomışdı. Dünyānuñ ḥayrından ve şerrinden bî-ḥaber olup (20) kelimât eyidürlerdi. Seyyid⁹ Cüneyd tırnıydı. Rabbü’l-‘âlemînüñ (21) nûrına müstaḡraḳ olup dükeli ‘âlemden ve ‘âlemiyândan bî-ḥaber

[İ258^a]

(1) olmuşdı. Nâ-gâh dāye-i püser-i şâh çün¹⁰ derîçeden yine nigâh itdi. (2) Reşîde’nüñ mâh-ı ruḥsârıñ gördi ve ‘izâr-ı gül-günü üzre (3) siyâh gisûlaların temâşâ eyledi ki ḥam-ber-ḥam pîç-ber-pîç olmuş. Dāye (4) vâlih olup kendüye eyitdi: Meger bu şaḥş âdemî degüldür. (5) Beñzer ki melekdür¹¹ ki felekden inmişdür veyâ ḥürîdür ki cennetden (6) çıkmışdur [S244^a] ve yâḥûd¹² perîdür ki kūh-ı Ḳâf’uñ mâverâsından (7) gelmişdür. Reşîde-i ‘Arab’uñ şûret-i nakşı meger dāyenüñ âstîninde¹³ (8) idi.

¹ ded ü dām: -İ

² itdiler: eylediler S

³ niçe: -İ

⁴ çün: -S

⁵ dür: zer S

⁶ nefis: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ çün: -S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ melekdür: -İ

¹² ve yâḥûd: yâ S

¹³ âstîninde: sitîninde İ, âstânında S

Anı¹ çıkarup nazar itdi, gördi. Bildi ki hemān Reşīde'nün (9) naqşıdır. Hurreminden derhāl girü döndi. Segirdi segirdi Sultān (10) Manşūr'a geldi. Aña çün² aḥvālī didi ve eyitdi: Ey³ sultān-ı (11) cihān bu civān ki⁴ Seyyid⁵ Cüneyd'le gelmişdür, gördüm ve bildüm ki (12) Reşīde-i mäh-ruḥsārdur. Senün⁶ oğlınun göñlin (13) alan dildārdur ve bu ol duḥterdür ki cümle 'ālem anuñçün (14) ḥarāb olmuşdur⁷. Elli nefer melik-zāde ve pādişāh-zāde pādişāhlıklarını (15) ve cānlarını ve ḥānmānlarını bunuñçün terk idüp āvāre vü ser-gerdān (16) olmuşlardır. Bārī Te'ālā saña bunı rāygān göndermişdür (17) ve ṭālī'-i meymūnuñun kuvvetinde ki oğlun murādına iriše ve (18) şimdi sen anları tut ve anuñ yoldaşı olan⁸ ser-geşte şahşdur. (19) Sen anı⁹ depele ve Reşīde'yi tersā eyle¹⁰ ve oğluña 'avretlige al. Manşūr (20) çün bu sözleri işitdi ḡāyet şād olduğundan bir na'ra eyle¹¹ (21) urdı ki ve eyitdi¹²: Zinhār bu ḥālī oğluma söylemeñ ki oğlandur

[1258^b]

(1) daḥı şabr idemez mebādā ki andan bir ḥareket şādır ola ki (2) anlar andan ḥaberdār olalar ve ḥilāf u ḥalel zāhir ola. Bunı¹³ didi (3) ve daḥı vezīrini ḥāzır itdi. Ḥālī aña daḥı bildürdi. Andan soñra (4) eyitdi: Niçe eylemek gerekdür ki vezīr eyitdi: Yarın bir 'azīm¹⁴ (5) ziyāfet eyle. Anları da'vet it ve hezār pehlevān-ı nāmdār getürüp (6) pinhān eyle. Çün yimek¹⁵ çekilüp anlar yimege şürū' idicek bunlar (7) daḥı gelsünler, ikisin tutsunlar. İki ādemi tutmak ḡāyet¹⁶ (8) āsān olur¹⁷, didi¹⁸. Manşūr eyitdi¹⁹: Hoş böyle²⁰ idelüm, didi. (9) Manşūr ol gice şabāḥ dek ḥurreminden

¹ anı :-İ

² aña çün: -S

³ ey: -S

⁴ bu civān ki: çünkü İ

⁵ Seyyid: -S

⁶ senün: dilerseñ İ

⁷ olmuşdur: -İ

⁸ olan: -İ

⁹ sen anı: -S

¹⁰ tersā eyle: tersāyla bir ol S

¹¹ eyle:- S

¹² eyitdi: -S

¹³ bunı: -S

¹⁴ 'azīm: 'ālī İ

¹⁵ yimek: -S

¹⁶ ḡāyet: -S

¹⁷ olur: -İ

¹⁸ didi: -S

¹⁹ eyitdi: -S

²⁰ böyle: eyle İ

uyumadı. Çün (10) şabāh oldu. Vezīrine eyitdi: Var Seyyid¹ Cüneyd'e du'ā eyle ve eyit ki (11) benden bizüm huzūrumuzuñ teşrīfin [S244^b] erzānī tut ki bir ġarīb muṭrib (12) ve bir bü'l-^ç aceb lu^ç bet-bāz gelmişdür. Anı² temāşā eylesünler, didi³. (13) Çün⁴ vezīr gelüp⁵ Seyyid⁶ Cüneyd'i da^ç vet itdi. Muṭrib vaşfin itdi. (14) Seyyid⁷ Cüneyd yirinden tırı geldi ve Reşīde çün muṭrib (15) nāmın işitdi ve çün bü'l-^ç aceb bāz işitdi ve muṭrib-i ġarībe (16) raġbet gösterdi. Şeybū-yı şirīn-kār hōd dumrusuz oynar (17) ol daḡı bile gitdi. Çün sultān serāyına geldiler. Anlar (18) daḡı bunları hezār i^ç tibār ile serāyuñ üzerine çıkardılar. (19) Bevvāblar çün⁸ kapuları muḡkem bağladılar. Şeybū-yı ^ç ayyār ^ç āķıl u (20) kārđān kişiydi. Çün⁹ gümāna düşüp kendüye (21) eyitdi: Bu serāy üzerine gelüp oturmak ^ç alāmet-i ḡayr

[1259^a]

(1) degöldür. Ammā ne çāre¹⁰ ki kār elden gitmişdi. İttifāk (2) bunuñ üçini üç ṭabaķa bir ḡücreye iletdiler ve zemīn üzre (3) oturdılar. Hīç gūne söz söylemediler. Şeybū bir derīçeye yakın idi (4) ve derīçe daḡı şahrāya yakın idi. Anda ṭurmuş idi. Eṭrāfına (5) nigerān olup kendüzin nighbān idi ve ^ç Arab lafzınca (6) Seyyid¹¹ Cüneyd'e eyitdi: Ey Seyyid sen¹² ḡaṭā itdūñ, bugün bu yire geldūñ (7) didi¹³. Ben bu merdümi ġāyetde āşüfte görürin. Manşūr¹⁴ bize gelmez. (8) Kapunuñ ardından ḡūruş u zemzeme gelür, kapunuñ ardında. (9) Ol¹⁵ bu sözde iken nā-gāh kapuyı açdılar. Bunlaruñ berāberinden kapu açılup¹⁶ biñ nefer miķdārı¹⁷ (10) pehlevān-ı nāmdār bunlaruñ oturduġı yire geldiler. Hemān¹⁸ amān (11) virmeyüp Seyyid¹⁹ Cüneyd'le

¹ Seyyid: -S

² anı: -S

³ didi: -S

⁴ çün: -S

⁵ gelüp: -İ

⁶ Seyyid: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ ne çāre: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² sen: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ Manşūr: -İ

¹⁵ kapunuñ ardında. Ol: -S

¹⁶ bunlaruñ berāberinden kapu açılup: -İ

¹⁷ miķdārı: -S

¹⁸ hemān: -İ

¹⁹ Seyyid: -S

Reşide'nün üzerlerine vardılar¹ ve hücre (12) kapusın muhkem bağladılar. Şeybū çün² hālī böyle gördi (13) hemān deriçeyi açup taşra çıktı³, şıçradı. Bāguñ dīvārına (14) çıkup⁴ aşağı indi. Derhāl hezār süvār Şeybū'nuñ⁵ pāyince (15) düşdiler. Şeybū çün⁶ bebr ü peleng gibi şıçrayu (16) çün⁷ yola girdi⁸. Belā varçasından çün⁹ taşra çıktı. (17) Nā-gāh hezār piyāde yol başında silāhlar ile hāzırlar idi (18) ve ellerinde silāhlar tutarlar idi. Çün Şeybū'yı [S245^a] gördiler (19) araya aldılar ve na^c ralar urup kaşd eylediler ki anı¹⁰ (20) tutalar. Şeybū çün hālī böyle gördi, cānından nevmiz olup (21) hancer-i ābdārın ^c uryān idüp ol hezār merd-i silāhdāra hamle

[1259^b]

(1) eyledi. Birisinün karnına bir hancer urdı. Hemān¹¹ arkasından çıktı. (2) Birin dağı bir gözinden¹² urup bir yanından çıktı ve yüzi aşağı olup¹³ yıkıldı. (3) Biri¹⁴ dağı ilerü varup Şeybū'ya gürz havāle¹⁵ itdi. Şeybū çün¹⁶ Hamzavār gürz¹⁷ (4) altından şıçradı. Biri dağı karşı gelicek aña¹⁸ dağı urup hancer ile karnın (5) yırttı, geçüp yürüyüvirdi. Bu tarik üzere hamle eyleyüp (6) hancer urup giderdi tā ki yüz nefer miqdārı erün şekmin (7) yırttı. Ol şehre hürüş u nefir düşdi. Birbirine eyitdiler: Şehrümüze (8) fitne düşdi. Süvārlar¹⁹ dağı her cānibden Şeybū-yı dil-āverün cengine (9) āheng itdiler. Şeybū bende el virmedi. Çün gördi ki on biñ nefer (10) süvār cem^c oldılar. Cehd eylediler ki Şeybū'yı tutalar. Şeybū gördi ki (11) hāl diğer-gün oldi²⁰. Cengden ferāğat idüp şahra cānibine revāne (12) oldı. Bebr ü peleng gibi ve bād-ı

¹ vardılar: düşdiler S

² çün: -S

³ çıktı: -S

⁴ çıkup: -S

⁵ Şeybū'nuñ: -S

⁶ çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ girdi: geldi S

⁹ çün: -S

¹⁰ anı: -S

¹¹ hemān: -S

¹² bir gözinden: boğrinden İ

¹³ olup: -İ

¹⁴ biri: -S

¹⁵ gürz havāle: girü hamle S

¹⁶ Şeybū çün: -S

¹⁷ Hamzavār gürz: -İ

¹⁸ aña: -İ

¹⁹ süvārlar: çünkü süvārlar İ

²⁰ oldı: -S

şarşar gibi gitdi. Ol on biñ¹ (13) nefer süvār ardına düşüp gitdiler. Qanda yetiserler. Bir lahzadan (14) şoñra gözlerine çün² görünmez oldı. Kimi qosunlar andan³ (15) girü döndiler. **Ez-în cānib** pehlevānlar ve dil-āverler Cüneyd'ün⁴ ve Reşide'nün (16) üzerine düşdiler. Ammā pehlevānlar çoğdı, illā⁵ Seyyid'e muqābil yoğdı. (17) Her bir⁶ pehlevāna birer müşt ursa yıqardı. Her kimesne ki öñine (18) gelse keçi oğlağı⁷ gibi dīvāra çalardı. Hurd mürd olurdı (19) ve kimisin dağı ayağı altına alup hurd iderdi ve kimisine boğazından (20) yapışup şıqardı mürd eylerdi⁸. Ammā şol qadar ğalaba eylediler ki (21) kıyāsa gelmez. Şol deñlü gürzler urdılar ki [S245^b] kıyāsa gelmez⁹. Şol deñlü gürzler urdılar ki vaşf olmaz¹⁰. Seyyid¹¹ Cüneyd dağı

[İ260^a]

(1) çalışı çalışı süst oldı ve hāli dıger-gün olup zebūn oldı. (2) ‘Ākıbet tutup bağladılar. Eline ayağına on qat bend urdılar ve Reşide dağı (3) bir nicesin depeledi. Anı dağı tıtdılar. Bende çekdiler. Sultān Manşūr'a (4) ikisin bile tutup bend çekdük diyü haber virdiler. Manşūr şöyle (5) şād oldı ki vaşf¹² olınmazdı. Derhāl buyurdı: Reşide-i ‘Arab’ı (6) getürdiler. İki¹³ eli bağılu Manşūr'ın öñinde turgurdılar. Şöyle ki (7) şā' ırler eyidürler. **Şi'r:**

Reşide gelüp tırdı çün serv-i rāst

Diyetin ki (8) arz üzre semāst

İki çeşm mānend-i necm-i seher

Ezilür lebini görürse (9) şeker

İki zülf başından ayağı kemend

¹ biñ: -İ

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ Cüneyd'ün: Seyyid'ün İ

⁵ illā: velī S

⁶ bir: -S

⁷ oğlağı: oğlan S

⁸ eylerdi: olurdı İ

⁹ kıyāsa gelmez: vaşf olmaz İ

¹⁰ Şol deñlü gürzler urdılar ki vaşf olmaz: -İ

¹¹ Seyyid: -S

¹² vaşf: yād S

¹³ iki: -S

Ṭolaşur gönül murğına bend bend¹

Neşr: (10) Çün Reşide-i dil-ārām kām nā-kām māh-ı tamām gibi yüzi berķ urup (11) serv-i sehī gibi Sulṭān Maṣṣūr’uñ taḥṭı öñinde ṭurmışdı. (12) Maṣṣūr anuñ cemālin temāşā idüp ḥayrān ḳalmışdı. Çün şüret-i bī-cān (13) mecāl ḳalmadı ki ḥarekāt idüp kelimāt ide. Reşide bildi ki Maṣṣūr’a (14) ne oldı ammā yine² ṭınmadı. Bir laḥṣadan şoñra Maṣṣūr³ kendüye geldi. (15) Andan buyurdı, bir ince dülbend getürüp Reşide’nüñ başı (16) üzerine örttiler ki cemāline ḥicāb ola tā bir kimesne anı görüp (17) şūrīde⁴ şeydā olmaya. Andan şoñra⁵ dönüp vezīrine eyitdi: Bu duḥter-i (18) dil-gīrūñ tedbīrin bilmezem ki bunı şöyle ḳomaḳ⁶ muḥāṭaradur. Vezīr eyitdi⁷: Zīrā⁸ (19) Anuñ vāsıtasıyla cihān ḥarāb u yebāb⁹ olmuşdur. Tā bu vaḳt dek (20) nice melik-zādeler mülkin terk idüp bunuñ ‘aşḳı yolında helāk (21) olmuşlardur. Bunuñ olası oldur ki Ğüsenc ḥakīm ṭaleb idelüm ki

[İ260^b]

(1) nice müddetdür ki ol ṭaġa ‘ibādete gitmişdı. Ol¹⁰ gelsün anuñla bir¹¹ meşveret (2) idelüm ki cihān-dīde ḳışıdır. Hem bizüm [S246^a] dostumuzdur hem bir ‘ābid (3) ḳışıdır ve ruhbāndur. Ğüsenc ḥakīmi Sulṭān Maṣṣūr’a vaşf (4) eyledi. Püser-zāde-i ‘Amr Ümeyye Şeybū-yı dil-āver ki kendüzini bir rāhib (5) şekline ḳoyup adını Ğüsenc ḳomışdı ki yukarıda yād olınmuşdur. (6) Yine maḥalli gelicek yād olunur. Maṣṣūr bu fikirde girībān-ı tefekkürden (7) çün¹² başın ḳaldurup zebān-ı tehevvrle eyitdi: Ey ra‘ nā sen kimsin ki (8) ‘Arab diyārını ḥarāb eyledüñ ve Mısr sulṭānınıñ oġlı ve Şām şāhınıñ (9) ve ḳayşer-i Rüm’uñ oġulları senüñ sebebüñle helāk oldılar. (10) Hem Cāşüb-ı perīnüñ mülkini ḥarāb idüp bī-‘aded perīleri senüñçün (11) ḳatle getürdiler ve dīvler senüñ elüñden ḳurtılmadı. Şimdi bunda (12) geldüñ ki bizüm

¹ bend: -İ

² yine: -S

³ Maṣṣūr: -İ

⁴ şūrīde: -S

⁵ şoñra: -İ

⁶ ḳomaḳ: -İ

⁷ vezīr eyitdi: -S

⁸ zīrā: -İ

⁹ yebāb: -S

¹⁰ ol: -İ

¹¹ bir: -S

¹² çün: -S

mülkümüzi dağı harāb kılasın. Eger sen¹ benüm sözüm (13) tutup oğluma baş egerseñ eyü varursın. Eger eylemezseñ şimdi (14) buyururın tā² ki pāre pāre ideler³, didi⁴ ve her pāreñi bir ite yidürürler. (15) Reşide epsem olup tıururđ. Hıç hayr u şerr söylemezdi. Manşūr ğazaba (16) gelüp elin uzatdı. Öñinde⁵ bir ğürz var idi, yapışup kaldırdı. (17) Reşide'den yaña atdı. Reşide başın egivirüp⁶ ğürz tıokunmadın ğeçdi, (18) ğitdi. Andan şöñra başın kaldıurup bülend āvāz ile eyitdi: Ey (19) sultān sen⁷ ğürzi bārgāhuñda mı atarsın? Rüz-ı maşāfda⁸ (20) ben senüñ ile ceng eylerken niçün atmazduñ ve bu şecā'atı anda niçün (21) ğöstermezduñ? Ben bir muķni'a-puş duğterem. Senüñ ğibi şāhib-i taht-ı dil-āveri

[İ261^a]

(1) meydānda yire urup civān-merdlik idüp seni depelemeyem, āzād idem. Ma' nāda (2) sen benüm āzādlu ķulumsın. Şimdi pehlevānlık da' vāsını idersin. Bizüm (3) ile 'öwr eyleyesin, ķonukluğa okuyasın. Süfre üzerinde iken (4) nā-ğāh bizi⁹ bir nice biñ pehlevānlara tıtdurasın. Elümüz ardumuza bağladasın (5) ve tahtuñ öñine ğetüresin. Andan [S246^b] ğürz atıcılık idesin. Saķaluñdan (6) utanmaz mısın¹⁰ ki Manşūr¹¹, Reşide'nüñ sözinden¹² şermsār oldu ve yine (7) dil uzadup eyitdi: Ey duğter benüm ğibi ķayınata ve oğlum ğibi er dükeli (8) 'ālemde bulmazsın ve dağı benüm memleketüm ğibi memleket etrāf-ı cihānda¹³ elüñe (9) ğirmez. Şimdi ğel, Cüneyd'üñ terkini vir¹⁴ ve mihrini ğöñlinden çıkar. Benüm (10) oğlumuñ 'avreti ol¹⁵. Bizüm yanumuzda 'izzet ü ğürmet bulasın. Ben (11) bu¹⁶ cümle memleketi saña ışmarlayayın. Reşide eyitdi: Senüñ leşkerüñden (12) ne ķadar ğüzide pehlevānuñ

¹ sen: -S

² tā: -S

³ ideler: eylerler S

⁴ didi: -S

⁵ öñinde: -İ

⁶ egivirüp: egdi İ

⁷ sen: -S

⁸ rüz-ı maşāfda: rezmgāhda S

⁹ bizi: -İ

¹⁰ utanmaz mısın: ğayā itmez misin S

¹¹ Manşūr: sultān İ

¹² sözinden: ğüftārından S

¹³ cihānda: 'ālemde İ

¹⁴ vir: ur S

¹⁵ ol: -S

¹⁶ ben bu: -S

vardur kim ceng güninde ɗarbda ve ɗarbda (13) tamām be-nām¹ olalar. Manşūr eyitdi: Yetmiş nefer güzın pehlevān-ı nāmdārum (14) vardur. Reşīde eyitdi: Buyur ol yetmiş nefer² pehlevānı getürsünler (15) daɗı emr eyle benüm ile güreş tutsunlar. Ben ol yetmiş pehlevānı (16) başduğumdan şöıra oğluñı andan³ meydāna getür. Anı (17) daɗı başam ammā şol şartla kim bir elümi bağlañ ve bir elümle başarsam hoş (18) didi⁴. Eger oğluñ beni başarsa ben anuñ ‘avreti olmağa rāzı (19) olam. Nice ‘avret arslan gibi ola⁵ ve er dilki gibi ola. (20) Çün⁶ ɗalvet olıcağ ol⁷ ‘avretten niçe murād ala ve ɗaşıl eyleye. (21) Āɗır bu işde⁸ endişe eyle. Manşūr Reşīde’nüñ sözinden ‘acebe ɗaldı

[İ261^b]

(1) ve eyitdi: Ey şūɗ-dīde ve ra‘nā duɗter ki sensin. Ben senüñ elüñ ve ayağüñ (2) bağların daɗı oğlumuñ öñine bırağurın tā senden murādın ɗaşıl (3) ide⁹. Andan şöıra¹⁰ bir¹¹ ğayrı ɗisāb eylerüz. Bunı¹² didi ve daɗı (4) buyurdı tā¹³ bir zerrīn bend getürdiler. Andan¹⁴ Reşīde’nüñ elin ve ayağın (5) bağladılar ve daɗı aña elli nefer¹⁵ ɗādım ve elli nefer kenīzek ɗavāle eylediler. (6) Andan şöıra buyurdı, Seyyid¹⁶ Cüneyd’i getürdiler. Eyitdiler ki (7) ey fülān ki sensin Maşrıɗ vilāyetin¹⁷ bitürdüñ, şimdi¹⁸ Mağrib’e (8) geldüñ ki mekr ü ɗile ile cihānı tutasın. Senüñ ‘ammüñ ɗamza-i (9) ‘Abdül-muṭṭalib diyār-ı Mağrib’e¹⁹ gelmiş daɗı Mağrib²⁰ vilāyetini [S247^a] ɗarāb u yebāb²¹ itmiş.

¹ be-nām: -İ

² nefer: -S

³ andan: -S

⁴ didi: -S

⁵ ola: -S

⁶ çün: -S

⁷ ol: -İ

⁸ işde: -İ

⁹ ide: eyler S

¹⁰ şöıra: -İ

¹¹ bir: -S

¹² bunı: -S

¹³ tā: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ nefer: -İ

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ vilāyetin: -S

¹⁸ şimdi: -S

¹⁹ diyār-ı Mağrib’e: -S

²⁰ Mağrib: bu İ

²¹ yebāb: -S

(10) Benüm atamla qarındaşımı depelemiş¹ ve yetmiş biñ² pehlevānı helāk itmiş. Bu vilāyete (11) āteş urmuş. Mağrib sultānları çün³ kendüye (12) musahhar itmiş. Sen dağı bu ʔama⁴ la gelüp ʔurursın ammā olmadı. (13) Bu diyāra ʔamza her ne ki itse ben dağı saña ideyin, didi⁴. Eger (14) itmezsem ben⁵ er olmayayın. Seyyid⁶ Cüneyd başın ʔaldurup eyitdi: (15) Ey zālīm tersā eger benüm ^ʔaziz ^ʔammüm ʔamza saña yaramazlık itdise (16) ben saña ne⁷ yaramazlık eyledüm. Ben senün şehrüne geldüm ve sen⁸ Yahūdī'ler (17) gibi ^ʔAbdü'l-mü' min'e baş ʔarācın virürdüñ. Ben ol ʔaracı (18) senün başından giderdüm. Ben⁹ senün için meydāna girüp (19) dil-āverlik eyledüm. Bu sā^ʔat beni ziyāfete ʔıgırup nā-gāh¹⁰ senün (20) ʔoz¹¹ nice biñ pehlevānlar ile beni ʔutasın. Senün ʔod dīnün (21) imānuñ yoğmış. Müselmān şeklindesin ammā¹² kāfir imişsin ve ^ʔözr

[İ262^a]

(1) idecek iken ^ʔazāb¹³ idersin. Ben Mağrib mülkini n'eylerin ve eger (2) dileseydüm gücüm yeterdi kim ben¹⁴ yaluñuz Mağrib'ün on iki¹⁵ sultānını (3) aradan getürem ve cümlesinün işin bitürem. Nām nişānların yir yüzinde (4) yitürem. Şimdi sen beni āl ile gadr¹⁶la giriftār itdüñ ve bende gireyim. Her ne (5) dilerseñ eyle. Ben dağı yarın ʔaḫ ʔādī olıcaḫ ol zamān¹⁷ senünle (6) söylesem diyüp epsem oldı. Çün Manşūr, Seyyid¹⁸ Cüneyd'den (7) bu sözleri işitdi. Şeybū'nuñ çün¹⁹ deriçeden sıçrayup ve ʔaḫ (8) ardına düşüp ol dağı iki yüz nefer²⁰ kimesne depeleyüp ara yirlerinden (9)

¹ depelemiş: -İ

² biñ: -İ

³ çün: -S

⁴ didi: -S

⁵ ben: -S

⁶ Seyyid: -S

⁷ ne: -İ

⁸ sen: -İ

⁹ ben: -S

¹⁰ nā-gāh: -İ

¹¹ senün ʔoz: -S

¹² ammā: -S

¹³ ^ʔazāb: gadr S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ on iki: yetmiş S

¹⁶ gadr¹⁶la: -İ

¹⁷ ol zamān: -S

¹⁸ Seyyid: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ nefer: -İ

halâş olduğı hâtırına geldi. Ğāyet vehminden Seyyid¹ (10) Cüneyd'i depelemeyüp bend ile yine zindāna emr eyledi. Ammā çün (11) Şeybū-yı dil-āver² çālāk ol süvārlar ile piyāde leşkerüñ iki yüz (12) nefer miḳdārını depeleyüp ve aralarından çıkup na-bedīd oldu. (13) Andan³ soñra hīle-i enbānın öñine getürüp bir Mağribi-yāne (14) libās çıkardı. Arkasına alup kendüyi serheng gibi bezedi. (15) [S247^b] Hemān-dem⁴ dönüp yine leşkere girdi. Serhenglere ıarışup (16) Seyyid⁵ Cüneyd'üñ ardında tırdı. Ol sâ' at dek⁶ ki Manşūr, Seyyid⁷ (17) Cüneyd'e ne dirse işidürdi ve kendüye eyidürdi ki eger ben bu müddet (18) sen tersānuñ zürriyetini rüy-ı zemīnden getürmeyem ' Amr Ümeyye'nüñ (19) arkasından ben⁸ gelmiş olmayam, didi⁹. Şeybū bu endişede iken (20) nā-gāh bir şahş güyegüñ geldi diyü¹⁰ müjde getürdi ki Manşūr'üñ (21) bir güyegüsi var idi. Mısr vilāyetinüñ bir tarafına emir idi. Şeybū

[I262^b]

(1) çün bu haberi işitdi derhāl bir ḥalvet yire¹¹ vardı. Bir çāvuşāne cāme¹² (2) giyüp eline bir¹³ çomaḳ aldı. Manşūr'üñ güyegüsine ıarşu (3) vardı. Çün çomaḡın şalıp şavuluñ şavuluñ dirdi. Bir kimesne (4) Manşūr'üñ güyegüsünüñ yanına varmaḡa ıomazdı. Aña daḡı hoş (5) gelüp kendüye¹⁴ eyidürdi ki bir çāvuşı benüm ıayınatam göndermişdür. (6) Zīrek¹⁵ çāpük şahşa beñzer diyüp bu tarīḳ üzre şehre geldiler. (7) Manşūr şāhuñ serāyına girüp pāy-i taḡta gelüp tırdılar. (8) Şeybū-yı çālāk çün¹⁶ çāvuşluk eylerdi. Manşūr çün Şeybū-yı (9) çālākı gördi. Eyitdi ki bu çāvuş güyegümle gelmişdür. (10) Niçe çāpük cüst ḡizmeti dürüst çāvuşdur ki güyegüsi daḡı (11) eyle şanurdu. Ol çāvuşı ıayınatası göndermişdür. (12) İkişi daḡı bu endişede

¹ Seyyid: -S

² dil-āver: -S

³ andan: -S

⁴ dem: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ dek: -İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ ben: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ diyü: -İ

¹¹ yire: -İ

¹² çāvuşāne cāme: cāme-i šāhī İ

¹³ bir: -S

¹⁴ kendüye: -İ

¹⁵ zīrek: zīrā İ

¹⁶ çün: -S

idiler. Manşūr şāh nā-gāh (13) başın girībān-ı tefekkürden aldurup andan¹ eyitdi: Bir kimesne (14) dilerem ki baa varup ūsenc akīmi getüre. Dört aydur ki (15) fülān tada ‘ibādetde meşıldur. Şehre müteveccih degüldür. (16) Biz daı anuñ² izmetin idemezüz. Şimdi aa mevūf (17) mühimmātumuz vardur, didi³. Dilerem ki benüm oqlumuñ ve Reşīde-i (18) ‘Arab’uñ ālī‘lerin utup göre ki nice olıslardur. Bu maşlaatda (19) Cüneyd’i depeleyeyin mi depelemeyeyin mi didi. Şeybū anda āzır idi. (20) Her ne dirse hep⁴ [S248^a] işidürdi. Manşūr’uñ güyegüsi eyidürdi ki (21) Cüneyd’uñ başını kes ve daı Reşīde-i ‘Arab’a gönder tā ol anuñ

[I263^a]

(1) başını görmeyince gön̄linden muabbetin ıkarmaz didi⁵ ve senüñ (2) oqlua başın egmez, didi⁶. Manşūr bu sözi⁷ şavāb (3) gördi. Eyle idelüm diyü cevāb virdi. Ammā ūsenc akīm⁸ (4) gelmeyince olmaz ve bu iş bitmez, didi. Şeybū-yı ‘ayyār güftārlarına (5) ula urup diñlerdi ve kendü ile söyleşürdi⁹ kim (6) ben sizüñ yir yüzinden tom-ı nā-pāklarunuñuzı¹⁰ ün¹¹ yir yüzinden¹² getürmeyicek ölrsem¹³ (7) ben¹⁴ ‘Amr Ümeyye’nüñ¹⁵ neslinden olmayam, didi. Bunı didükden şoñra āheste āheste (8) dönüp taşraya ıdı. Bir ālvete vardı. īle-i enbānın ün¹⁶ (9) ortaya getürdi ve iinden rāhibāne¹⁷ libāslar ıkarup giydi (10) ki evvel Manşūr’a ol şekilde gelmişdi. Başına şemmāsī (11) külāh geürüp beline şemmāsī zünnār baqladı. Yüzine a saal baqlayup boynına bir tesbīh geürdi¹⁸. Şöyle ki saalı göbeğinde ve tesbīhi (12) dizinde idi. Ol şekl-i şemā’il ile şehre girdi. Sultān (13) Manşūr’a ūsenc akīm geldi diyü müjdegān getürdiler. (14) Manşūr ‘acebe alup eyitdi:

¹ andan: -S

² anuñ: -S

³ didi: -S

⁴ hep: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ sözi: re’yi S

⁸ akīm: -İ

⁹ söyleşürdi: eyidür S

¹⁰ nā-pāklarunuñuzı: -S

¹¹ ün: -S

¹² yir yüzinden: -İ

¹³ ölrsem: -İ

¹⁴ ben: benī İ

¹⁵ Ümeyye’nüñ: -İ

¹⁶ ün: -S

¹⁷ rāhibāne: ruhbāne S

¹⁸ beline şemmāsī zünnār baqladı. Yüzine a saal baqlayup boynına bir tesbīh geürdi: -İ

Bizüm istedüğümüz ol idi¹. (15) Niçe bildi, var ise² meger kerāmetle bilmişdür, diyüp yirinden (16) çün³ tırı geldi. Bî-ihtiyār piyāde⁴ kaşrından taşra çıktı. (17) Kapuda buluşup Şeybū-yı ‘ayyārı kenāra çekdi ve yüzün gözin (18) öpdükden soñra eyitdi: Ey Ğüsenc senden bir iki üç ‘acā’ib (19) gördüm. Biri⁵ oldur ki dört aydur ki bu sâ‘at dek bizden (20) ayrılmışduñ ve bu tağa sen⁶ ‘ibādete gitmişdüñ. Anda senüñ yiyeceğüñ (21) yokdur. Hiç eħad bizden saña varmış degüldür kim saña ğidā ilede

[İ263^b]

(1) ve ikinci oldur ki bugün saña muħtāc idüp⁷ bir kimesne göndermek (2) dilerdüm ki [S248^b] seni getüreydi. Şimdi sen geldüñ. Saña niçe ħaber oldu ki⁸ (3) biz saña taleb-kār idük. Üçinci oldur ki ğāyet bilürsin (4) her ne dirseñ eyle olur. Çün⁹ Şeybū tebessüm idüp başın (5) aşāğa egdi bir sâ‘at miğdārı Manşūr’a söz¹⁰ söylemedi. (6) Ammā başın şalardı. Bir sâ‘atdan soñra başın kaldurup eyitdi: (7) Ey Sultān-ı ‘ālem ve ey ğüzīde-i benī-ādem çün anları ki (8) sen¹¹ ziyāfete da‘vet eyledüñ. Biñ nefer miğdārı¹² pehlevānlar anları (9) tutdı. Ben ħaberdār oldum ki göñül göziyle ki (10) fülān u fülān emīr ki senüñ ħışmındur. Anda ħāzırlardı. (11) Ben daħı anda nāzırdum ki Seyyid¹³ Cüneyd fülān kimesneyi (12) müşt ü püşt-pā ile depeledi ve fülānuñ boğazın şıkdı, öldürdi (13) ve fülānuñ daħı bögrine ħancer urup öldürdi. Andan soñra (14) anı daħı tutdılar ve Reşīde-i ‘Arab’uñ daħı ħālinden söyledi (15) ve kendüñüñ niçe kaçduğın daħı zıkr eyledi ve daħı niçe (16) şıçraduğın güyegüsinüñ niçe geldüğün ve güyegüsine ne (17) didüğün kendüsini taleb itdüğün ve oğuluyla Reşīde-i ‘Arab’uñ (18) tālī‘lerin görmek diledüğün Manşūr’a çün¹⁴ bir bir taħrīr ü kıtmır¹⁵

¹ ol idi: -S

² var ise: -S

³ çün: -S

⁴ piyāde: -S

⁵ biri: evvel S

⁶ sen: -S

⁷ idüp: -S

⁸ ki: didi İ

⁹ çün: -S

¹⁰ söz: -S

¹¹ sen: -S

¹² miğdārı: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ kıtmır: -S

(19) eyledi. Andan sonra eyitdi¹: Bil ve āgāh ol² ki ey sultān-ı (20) cihān ben cemī‘ aḥvālden ḥaberdārum. Bārī Te‘ālā baña gökden³ (21) bir ferişte gönderdi. Dükeli ḥālden baña ḥaber virdi ve daḥı seni sultān⁴

[I264^a]

(1) ister diyü ḥaber virdi. Ben daḥı ṭurup geldüm. Eger ben gelmeyeydüm (2) sen beni ḳanda isterdüñ didi⁵. Ben olduğum yiri hīḳ dīv ü perī (3) bilmez. Ol sebebden ki ben⁶ ṭā‘ at ider olsam cemī‘ maḥlūḳatuñ gözinden (4) nā-bedīd oluram, didi⁷. Manşūr, Şeybū-yı ‘ayyāruñ zerḳine ve mekrine (5) aldanup çün⁸ taşdıḳ itdi ve mekkāruñ üzerine zer nişār (6) itdi ve ḳademine düşdi. Yüzün gözün sürüp eyitdi: Ey (7) Ğüsenc her ne ki didüñ rāstdur ve kemālāt-ı Ḥaḳ ve kerāmāt-ı (8) muṭlaḳ gösterdüñ didi⁹. Sultān Manşūr’uñ (9) [S249^a] güyegüsi daḥı yirinden ṭurı gelüp Şeybū’nuñ ayağına (10) düşdi. Şol ḳadar yüzün ve gözün sürdi ki (11) Şeybū ayağın çekmege başladı. Andan sonra Manşūr eyitdi: (12) Ey Ğüsenc Cüneyd’i depeleyeyin mi? Şeybū eyitdi: Yok¹⁰, zinhār depeleme ki (13) Şeybū püser-zāde-i¹¹ ‘Amr Ümeyye’dür. Atalarından hezār-bār beterdür. (14) Eger sen Cüneyd’i¹² öldüresen ol daḥı anuñ ḳanı ‘ivażına (15) nice biñ ḳişinüñ cānın alup andan¹³ memleketi ḥarāb (16) ider¹⁴. Saña daḥı ızṭırab virür. Anı sen¹⁵ ḳal‘ aya gönder ki (17) şehrüñ ortasındadır tā bend-i girāna çeksünler ve ol ki (18) gele saña¹⁶ bende¹⁷ ola hemān sen anı¹⁸ ölmüş bil. Ammā öldürmedüm (19) diyü vilāyete āvāze bırak. Manşūr bu sözi çün¹⁹ işitdi (20) ḡāyetde begendi ve miyāne-i şehride bir yüce ḳal‘ a var idi. (21) Dā‘imā ol dehr ḳal‘ anuñ içinde on ḳişi olurdı.

¹ eyitdi: -S

² āgāh ol: -S

³ gökden: -S

⁴ sultān: -İ

⁵ didi: -S

⁶ ben: -İ

⁷ didi: -S

⁸ çün: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ yok: -S

¹¹ zāde-i: -S

¹² Cüneyd’i: Seyyid’i S

¹³ andan: -S

¹⁴ ider: eyler S

¹⁵ sen: -S

¹⁶ gele saña: -S

¹⁷ bende: bendüñde S

¹⁸ sen anı: -S

¹⁹ çün: -S

[İ264^b]

(1) Seyyid¹ Cüneyd'i ol ƣal'aya gönderdi. Andan eyitdi: Ey Ğūsenc (2) yā Reşide-i 'Arab'ı niçe idelüm? Şeybū-yı hîle-bāz² eyitdi: Ben anlaruñ ƣālî'lerin (3) göreyin. Andan saña hâllerin diyeyin diyüp elin uzadup (4) andan³ ƣoynından uşurlāb ƣıƣardı ve berāber āftāb idüp (5) vaƣtūñ irtifā'ın ƣıttı. Andan soñra bülend āvāz ile eyitdi: (6) Ey sulţān-ı 'ālem ve ey güzide-i benî-ādem⁴ bu günden tā⁵ iki (7) aya varınca bu ikisinūñ ƣālî'i naħsdur, şehrūñ ƣālî'i daħı (8) āşüftedür. Şabr eyle, nikāħ itme tā ben ƣağa varayın, ƣā'ata (9) meşğūl olayın ve bunlaruñ aħvālin melekden şorayın ki duħterūñ (10) ƣālî'i ğāyet yaramazdur. Bir daħı düşmek dilerin ve du'ā ideyin. (11) Bārî Te'ālā bunlaruñ ƣālî'lerinde olan nücūseti anlardan (12) def'idevire⁶ didi ve daħı ƣurı geldi⁷. Beni bir hefte miƣdārı (13) ƣaleb eylemeñ diyüp ƣün⁸ gitdi. **Hudāvendān-ı aħbār** Ebū Hāfş-ı (14) şirîn-ğüftār şöyle eyidür ki pādişāh-zāde atasından (15) temennā iderdi ki vara bir naƣar 'arūsını göre. Atası daħı (16) [S249^b] derhāl bir niçe ğulām ve hādım bilesince ƣoşup icāzet (17) virdi ki vara göre. Çün şeh-zāde Reşide-i 'Arab'ūñ (18) hücresi ƣapusına geldi. Reşide-i māh-rūyı oturur gördi. (19) Reşide bildi ki bu⁹ gelen pādişāh-zādedür kim görmege gelmişdür. (20) Derūn-ı dilden bir āh idüp yüzün dīvāre döndürdi. (21) Pādişāh-zāde anı gördi. Āstāne-i hücre üzerinde bu ebyātı

[İ265^a]

(1) ģasb-ı hāl oƣurdi. Şi'r:

Yüzūñ benden niçün¹⁰ döndürdūñ ey māh

(2) Ğünāh itdümse ben estağfiru'llāh

Ğünāhum 'afv ƣıl göster cemālūñ

(3) Ki sensin rāstī ģüsn eylene şāh

¹ Seyyid: -S

² bāz: kār S

³ andan: -S

⁴ ey güzide-i benî-ādem: -S

⁵ tā: -S

⁶ idevire: ide S

⁷ ƣurı geldi: gitdi İ

⁸ ƣün: -S

⁹ bu: -S

¹⁰ niçün: -İ

Derūnum mihrūñile toptoludur

(4) Kapuñda bendeñem benden ol āgāh

Neşr: Ammā çün bu şi'ri okudı (5) ol āstāne üzerinde elin kavuşurup ol edeble Reşide'ye karşı (6) ayağın tırdı ve dağı şol kadar zār zār ağladı ki anuñ (7) ile¹ bile gelenler gulāmlar ve hādimler cümlesi anuñ ile bile² ağlaştılar. (8) Reşide çün bu hāleti gördi. Eyitdi: Yüri ey tersā (9) beççe-i güm-rāh ve ey bed-baht-ı rü-siyāh kim gördigüm (10) dīv ile melek cüft ola veyā rübāhla māh cüft ola, didi³. (11) Bu sevdāyı başuñdan gider, didi⁴. Bu temennāyı gönülünden (12) çıkar diyüp yüzini⁵ dīvāre döndürdi. Dāye yüzüñi göster (13) diyü çok tazarru'lar eyledi ve Reşide eyitdi: Ey 'acūze dīv (14) pür-rīv ü kerih-peyker ü bed-güher bu ne sözdür ki (15) sen baña⁶ söylersin. Benüm yüzüm naşşını⁷ cāmede görmekle dīvāne (16) olmuştur, didi⁸. Baña nokta mecāli yokdur ve ey aña kim (17) benüm yüzüm göre. Reşide'nün sözi rāstdur ammā niçe itsün (18) ve şeh-zādenün tazarru'ından n'eylesün. Reşide aña⁹ ibtihāl (19) gösterdi ki yüzinden şeh-zādeye 'arz ide ve mümkün (20) olmadı. Şeh-zāde hod¹⁰ āstānda hake düşüp zārlıklar (21) iderdi. Lālaları ve hādimleri çün¹¹ feryād¹² u gırivler kopardılar. [S250^a] Şöyle ki

[İ265^b]

(1) ol hücreden 'āleme gulgüle ve velvele vākı' oldı ve Reşide-i (2) gül-gün ruḥ dağı kendünün baht-ı vārūnına şol kadar ağladı ki (3) vaşf olmaz. Şeh-zāde tırı gelüp ağlayu ağlayu yolına¹³ (4) gitdi. **Ez-ān cānib** Şeybū-yı şirīn-kār kendüyi muṭribāne (5) tonlar ile ārāste idüp ve güne güne sāzlar ile (6) çün¹⁴ kendüyi pirāste kıldı ve bārgāh-ı serāy-ı şāha (7) geldi. Bir edā-yı hūbla ve bir şadā-yı maḥbūbla¹⁵ bir şöhet

¹ anuñ ile: -S

² anuñ ile bile: -S

³ didi: -S

⁴ didi: -S

⁵ yüzini: yine İ

⁶ sen baña: -S

⁷ naşşını: -İ

⁸ didi: -S

⁹ aña: -S

¹⁰ hod: -S

¹¹ çün: -S

¹² feryād: -İ

¹³ yolına: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ maḥbūbla: -İ

eyledi ki çün¹ (8) havāda uçan kuşlar cūşa geldiler ve yir yüzinde olan (9) cānverler hūrūşa başladılar. Serhengler ve gulāmlar vālih olup eyitdiler²: (10) Pādişāhumuzla güyegüsi bāğa girüp ‘iş ü nūşa (11) çün³ meşgūl olmuşlardı. Şeybū çün⁴ bu sözi işidicek bāguñ (12) dārından⁵ ve dīvārında olan⁶ murğzārda içerü düşdi. Āheste āheste (13) Manşūr şāha⁷ yakın vardı ve daḥı katında bir dıraḥt-ı bülend var idi. (14) Def‘a üzerine çıkup ‘Arabī ad ile ve ‘Acem şadāyla (15) bir semā‘a āgāz itdi kim istimā‘ idenler çün⁸ vecde vardılar. (16) Manşūr şāh⁹ nīm-mest olmuşdı. Şeybū’nuñ şöḥbetinden (17) ḥayrān olup eyitdi ki şol¹⁰ muṭribi bu yaña getürüñ (18) tā bize daḥı bir¹¹ şöḥbet idivirsün, didi¹². Bir nice kişi (19) gitdiler ki anı getüreler. Çün Şeybū’nuñ olduğu (20) ağacuñ altına geldiler. Bülend āvāz ile eyitdiler: Ey muṭrib-i (21) ḥūb-elḥān gel seni sulṭān ister, didiler¹³. Şeybū çün¹⁴

[İ266^a]

(1) ağaçdan inüp andan¹⁵ pinhān oldu. Anlar Şeybū’yı görmediler (2) ve yine dönüp şāha geldiler. Eyitdiler: Biz anı¹⁶ göremedük¹⁷ (3) diyü ḥaber virdiler. Sulṭān Manşūr ile güyegüsi yine¹⁸ (4) ‘iş ü ‘işrete ve zevḳ-i¹⁹ şöḥbete meşgūl oldılar. Şeybū-yı şirīn- (5) kār bir ağaca daḥı çıkdı ve ḥāline münāsib ‘Arabī dilince (6) yine²⁰ bir şöḥbet itdi ki Manşūr bī-iḥtiyār feryād u nāle (7) itdi ve yine eyitdi: Tiz bu muṭribi buluñ, getürüñ. (8) [S250^b] Bir nice kişi gitdiler, bulup getüreler. Şeybū (9) yine ağaçdan inüp pinhān oldu. Her-çend ki taleb (10) eylediler²¹ bulmadılar. Yine ‘işe meşgūl

¹ çün: -S

² eyitdiler: -İ

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ dārından: -S

⁶ olan: -İ

⁷ şāha: -İ

⁸ çün: -S

⁹ şāh: -İ

¹⁰ şol: şu S

¹¹ bir: -S

¹² didi: -S

¹³ didiler: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ eyitdiler, biz anı: -S

¹⁷ göremedük: göremedük didiler İ

¹⁸ yine: -İ

¹⁹ zevḳ-i: şevḳe S

²⁰ yine: -S

²¹ eylediler: itdiler S

oldılar. Şeybū çün¹ (11) şāha yakın gelüp rebāb eline alup āheng-i hazīnle (12) bir semā^c itdi ki Manşūr ile güyegüsinden nāleler peydā oldı. (13) İkişi daḡı tırdılar daḡı bī-iḡtiyār ellerine mumlar aldılar. (14) Gūşe-be-gūşe dıraḡt-be-dıraḡt aradılar, bulmadılar ve eyitdiler²: (15) Meger bu muṭrib perīdür. Zīrā³ kim gözümüzden pinhān⁴ (16) olur. Şeybū yine⁵ gizlendi. Yanlarına gözlendi⁶. Manşūr ile güyegüsi (17) yine yirlerine geldiler. ‘İşe meşḡul oldılar. Yine⁷ Şeybū-yı hoş⁸ (18) āvāz eline bir Türkī nāyı aldı ve bir şoḡbete āḡāz (19) itdi ki işidenlerüñ gönlini göyündürdi. Hezār (20) bār evvelki şoḡbetlerinden⁹ yigdi. Manşūr derūn-ı dilden āh idüp (21) eyitdi: Ey¹⁰ kākşı bu muṭrib-i hoş-nevā benüm elüme gireydi

[İ266^b]¹¹

(1) tā oḡluma göndereydüm. Aña daḡı şoḡbetler eyleyeydi¹², didi¹³. (2) Andan soñra Reşīde-i dil-ārāma göndereydüm, didi¹⁴ (3) tā bir iki üç gün anı hoş tutaydı. Şāyed ki (4) anuñ serd taş gibi gönli nerm olaydı. Oḡluma (5) merḡamet ideydi ve mülā’imet göstereydi. Oḡlum daḡı andan (6) murādın göreymi. Manşūr bu sözde iken Şeybū-yı şīrīn-kār (7) çün¹⁵ nāy-ı ‘Irākī eline¹⁶ aldı ve nevā-yı ‘Acem ve ‘Irāk’da (8) bir şoḡbet eyledi ki Manşūr ile güyegüsine bī-iḡtiyār (9) girye vü zār düşdi ve eyitdiler: Ey Ḥālīk’uñ maḡlūḡı (10) eger dīvseñ ve eger perīseñ ve eger bizüm gibi (11) insān iseñ bizden gizlenme. Bize gel kim (12) dil-i¹⁷ cānumuzı nār-ı nāy-ı ‘Irāk’uñla iḡrāk idüp biryān eyledüñ. (13) Şeybū daḡı önlerine çıka geldi. Manşūr şāhla (14) güyegüsi şād olup andan¹⁸ ḡandān olup Şeybū’ya (15) eyitdiler: Sen ne yirdensin¹⁹ ve ne yirden gelürsin ve ne (16) yire gidersin? Bunuñ gibi muḡkem ḡapulı [S251^a] bāḡuñ

¹ çün: -S

² eyitdiler: -İ

³ zīrā: -S

⁴ pinhān: nihān İ

⁵ yine: -S

⁶ yanlarına gözlendi: -İ

⁷ yine: -S

⁸ hoş: -İ

⁹ şoḡbetlerinden: -İ

¹⁰ ey: -İ

¹¹ Açıklama için bk. dipnot İ207^a.

¹² eyleyeydi: ideydi S

¹³ didi: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ eline: yine S

¹⁷ dil-i: -İ

¹⁸ olup andan: -S

¹⁹ ne yirdensin: -S

(17) içine niçe girdüñ ve bizüm gözümüzden niçe gâ'ib olduñ? (18) Şeybū-yı hile-ger eyitdi: Bilüñ ve āgāh oluñ ki ben Şağāl (19) muṭribüñ oğlıyam. Mısr şehridenem siz daḥı işidüp tırursız. (20) Ol niçe muṭribdür ki niçe kerre anı perīler¹ kaptmışdur (21) ve aña 'avretlige bir kız virmişlerdi. Ben ol kızdān

[İ267^a]

(1) vücuda geldüm. Her gāh kim dilesen ḥalkdan gizlenürem. (2) Manşūr eyitdi: Şimdi sen muṭrib-i Şağāl'uñ oğlı mısın? Şeybū (3) belī didi. Ol gāyet² çok muṭribler adın işidüp yād itdi. (4) Manşūr be-gāyet şāz³ oldu ve eyitdi ki gücüñ (5) yeter mi ki varasın, Reşide-i 'Arab'uñ gönlini yumuşadasın (6) sen anı oğluma 'avretlige viresin. Andan oğluma varasın (7) eyü şoḥbet idesin tā ki gönli hoş ola (8) ve dīvāneligine i'tidāl vire, didi. Şeybū eyitdi⁴: Benüm⁵ gücüm (9) aña⁶ yeter, didi. Andan rebābın eline aldı, bir şoḥbet itdi ki (10) diñleyenler gāşy oldılar, didi⁷. Manşūr bī-iḥtiyār tırı (11) gelüp andan⁸ semā'a girdi. Güyegüsi daḥı çün⁹ (12) şabr idemeyüp yirinden kalkup andan¹⁰ rakşa girdi. (13) Hāy hāya¹¹ başladı. Şeybū terāneyi zebān-ı Hicāz'a düzüp (14) eyitdi ki ben Reşide-i 'Arab'ı alup giderem. Seyyid¹² Cüneyd'üñ (15) bend-i girānın giderüp kal'adan çıkarup Sultān (16) Manşūr-ı la'ın ki sensin¹³ başuñı keserem ve kanuñı dökerem (17) ve dīvāne oğluñı pāre pāre iderem ve ḥānmānuña āteş ururam. (18) Şeybū bu¹⁴ hikāyetler terāneyi¹⁵ Hicāz dilince ırlar idi ve rebābı (19) aña uydurup çalardı. Manşūr ile güyegüsi (20) çün¹⁶ diñlerdi. Ammā ne didüginini bilmezler idi. Hemān (21) Şeybū'nuñ āvāzı hoşluğundan şafālar sürüp ve ḥālet kesb

¹ perīler: dīvler S

² gāyet: -İ

³ şāz: feraḥ S

⁴ eyitdi: -S

⁵ benüm: -S

⁶ aña: -S

⁷ didi: -S

⁸ andan: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ hāya: hūy İ

¹² Seyyid: -S

¹³ sensin: -İ

¹⁴ bu: -S

¹⁵ terāneyi: lev-terāyı İ, ler-terāyı S

¹⁶ çün: -S

[İ267^b]

(1) idüp rakşa girürlerdi ve şād-bād eyidürlerdi. Şeybū-yı ‘ayyār (2) çün¹ uğrun uğrun gülerdi. Bunlar bu hâlde iken nā-gāh² (3) sehergāh oldu. Ufķ şubh-ı şādık belürdi. Manşūr Şeybū’ya (4) on [S251^b] altun teşrīf buyurdi ve eyitdi: Ben seni min-ba‘d gayrı (5) yire koyuvirmez, didi³. Gice gündüz benüm nedīmüm ve muṭribüm (6) ol diyüp buyurdi. Şeybū-yı şīrīn-kārı çün⁴ şeh-zādeye (7) iletdiler. Bu civān Sulṭān Manşūr’uñ oğlıdur ve Reşīde’nüñ (8) ‘aşkından dīvāne olmışdur. Hüb şoḥbetler eyle ki tā ki anuñ⁵ (9) gönülün eglesün, didi⁶. Şeybū-yı ‘ayyār çün⁷ ṭanbüresin ber-kenār (10) idüp bir şoḥbet itdi ki şāhuñ oğlı yaķasın çāk idüp (11) ḥāke⁸ düşdi⁹. Kendüden gitdi ve yine kendüye gelicek bu şi‘ri (12) didi. **Şi‘r:**

Baňa senden cefā ‘ayn-ı vefādur

Baňa senden belā ‘ayn-ı (13) ‘aṭādur

İki ‘ālemde cānā gözlerüme

Yüzüñden gayrıya bakmak¹⁰ (14) ḥaṭādur

Dehānuñ çeşme-i āb-ı hayātum

İzüñ tozı gözüme (15) tūtiyādur

Firāķuñdan olupdur ḥaste cānum

Lebūñden buse vir ki (16) aňa şifādur

Neşr: Ammā çün Manşūr’uñ oğlı bu ğazeli okudı¹¹ (17) Şeybū’dan diledi¹² ki ṭanbüresine uydurup hoş çaldı. Pādişāh-zāde (18) daḥı şol deñlü ağladı ki kendüden gitdi. (19) Şeybū’nuñ daḥı özi göyünüp bile ağladı. Vāfir ağlayup (20) epsem oldu.

¹ çün: -S

² nā-gāh: -S

³ didi: -S

⁴ çün: -S

⁵ tā ki anuñ: -S

⁶ didi: -S

⁷ çün: -S

⁸ ḥāke: -S

⁹ düşdi: -İ

¹⁰ bakmak: bakmak çün İ

¹¹ okudı: -İ

¹² diledi: dil daḥı S

Andan şoñra eyitdi: Ey mel'ün-ı seg dīvāne (21) kelb sen Seyyid¹ Cüneyd gibi cihān-gīrūñ 'arūsın taleb eylesin.

[I268^a]

(1) Eger ben seni depelemeyem 'Amr Ümeyye'nüñ püştinden gelmiş olmayam² diyüp epsem oldu. (2) Bir lahzadan şoñra pādişāh-zāde eyitdi: Ey muṭrib eger³ Tañru'ñı (3) severseñ ṭur benüm 'arūsuna var. Aña dañı bir dem bir⁴ şoñbet (4) eyle ki nice gündür ki ğamgīn ü ḥazīn oturmışdur. (5) Ola ki göñli ve gözi açıla ve yüzümüze gülce baķa. (6) Şeybū-yı şīrīn-kār ṭurdı. Reşīde-i 'Arab'a vardı. Reşīde çün (7) Şeybū'yı gördi, her-çend diķķatle nigāh itdi. Āgāh olmadı ki (8) bu kimdür, bunı görmiş gibiyem ammā añlamadı. Şeybū-yı şīrīn-kār çün⁵ (9) ḥizmete ṭurdı ve ṭanbüresine [S252^a] evtār daķdı ve düzen (10) virüp şoñbet itdi. Ḥāzırlar cümlesi medhūş olup (11) kendüden gitdiler, ferāmūş itdiler⁶. Reşīde-i dil-ārām Şeybū-yı ḥoş-āvāzı (12) añladı. Bunca ğam belā ile mübtelā iken ḥandeye düşdi. (13) Anuñ mekrinden 'acebe ķaldı. Bir pāre ümīzvār oldu ve elli (14) ḥādīm ve elli kenīzek Reşīde-i 'Arab'a müvekkel olmuşlardı. Reşīde'nüñ (15) ḥod elinde ve ayağında zerrīn zencīri var idi. Şeybū-yı 'ayyār (16) derḥāl ḥīle-i enbānın öñine aldı ve dārū-yı ḥūş-ber çıkardı dañı çerāġa (17) saçdı. Çerāġ rūşen olıcaķ kendü burnın ṭutdı⁷. (18) Reşīde'ye dañı işāret itdi ve ol dañı burnını ṭutdı (19) ve çün dārūnuñ buḥārı anlaruñ burunlarına girüp dimāġlarına (20) çıkdı ve hemān-dem yirlü yirinde çün⁸ mürde gibi düşüp o⁹ 'ālemden bī-ḥaber (21) oldılar. Şeybū ḥīle-i enbānından sūhān çıkarup Reşīde'nüñ

[I268^b]

(1) elinde ve ayağındaki zencīrleri kesdi ve Reşīde yirinden ṭurup (2) ol ḥücreden ṭaşra çıkıldılar. Ol müvekkellerüñ başları ucında olan (3) tīġlerden ve gürzlerden ellerine birer¹⁰ tīġle gürz aldılar. Şeybū (4) eyitdi: Ey Reşīde bir dem şabr eyle bu

¹ Seyyid: -S

² olmayam: -İ

³ eger: -S

⁴ bir: -S

⁵ çün: -S

⁶ ferāmūş itdiler: -İ

⁷ ṭutdı: ṭutdı ve çün dārūnuñ İ

⁸ çün: -S

⁹ o: -S

¹⁰ birer: -İ

ḥādımleŕüñ başların (5) keseyin ve şanların dökeyin, didi¹. Reşide eyitdi: Ol (6) bî-çāreleŕüñ ne günāhı vardur². Anlara ḥayfdur ki seyf (7) doķuna ki bunca gündür baña dildārlıķlar eylemişlerdür ve yārlıķlar (8) göstermişlerdür. Şeybū daķı anlardan ferāğat idüp çün³ (9) serāydan taşra⁴ çıkup revāne oldılar⁵. Şöyle ki bir āferideye renc yetişmedi ki (10) ikisi daķı miyāne-i şehre girdiler vakıtlerde nışfu'l-leyl (11) idi. Şeybū tāze-rüy Reşide'nüñ eline dārū virüp (12) yüzine ve cismine⁶ sürdi. Cümle endāmı şöyle siyāh oldu ki (13) gören enķās şanurdı. Şeybū aña bir peşmine [S252^b] cāme (14) giyürdi ve başına 'ārifāne bir külāh geçürdi ve daķı (15) eyitdi: Ey māh-likā yarın çün⁷ şehre gir daķı her ne yire (16) dilerseñ var⁸, temāşā eyle, gönlüñ ve gözün açılson ve hem seni (17) hiç āhed añlamasun. İn-şā'allāh biz⁹ ola ki Seyyid¹⁰ Cüneyd'i daķı (18) ḥalāş idüp bu nevāhiden taşra çıkalum. Şeybū'nuñ ol şehirde (19) bir dostı var idi. Ol dostı¹¹ aşl Mekke şehrinden idi. Reşide ile (20) anuñ evine gıtdiler. Çün şabāḥ oldu Reşide'ye müvekkel (21) olan ḥādımleŕüñ ba'zısı kendüye geldiler. Gözlerin

[İ269^a]

(1) açup gördiler ki ne Reşide var ve ne Şeybū var. Bu¹² ne ḥāldür (2) diyüp ğamnāk oldılar. Çün yaķaların çāk idüp Sulţān (3) Manşūr'a vardılar. Manşūr çün¹³ ḥaberdār olıcaķ bî-iḥtiyār¹⁴ āh idüp (4) āġāḥ olıcaķ bî-iḥtiyār¹⁵ feryād itdi. Reşide olduġı ḥücreye geldi¹⁶. (5) Çün¹⁷ gördi ve ḥādımleŕüñ ve kenizeklerleŕüñ kimisi daķı bî-hüş yaturlardı.

¹ didi: -S

² vardur: itdiler S

³ çün: -S

⁴ taşra: -S

⁵ revāne oldılar: -İ

⁶ cismine: -İ

⁷ çün: -S

⁸ var: -S

⁹ biz: -İ

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ ol dostı: -İ

¹² bu: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ bî-iḥtiyār: bir kerre İ

¹⁵ āġāḥ olıcaķ bî-iḥtiyār: -S

¹⁶ ḥücreye geldi: yire vardı İ

¹⁷ çün: -S

(6) Yüzlerine¹ şovuk şu saçup çün² yine³ kendülerine getürdiler⁴. Anlardan (7) su'âl eylediler⁵ ki kanda gitdi diyü⁶ ve bu işi size kim itdi? Anlar (8) eyitdiler kim biz bilmezüz, didiler⁷. Hemân anı bilürüz kim bir muṭrib (9) kişi geldi, ğāyet⁸ şöhet eyledi. Biz bundan ğayrı nesne⁹ (10) bilmezüz. Bu sâ'at dek biz¹⁰ uyumışduk. Mağribîler bildiler ki muṭrib (11) Şeybū-yı 'ayyārdur. Manşūr eyitdi: Zinhār-be-zinhār¹¹ bu ḥālî benüm¹² (12) oğluma dimeñ ki hemân ölür. **Ez-ān cānib** Şeybū-yı şīrīn-kār eñegine¹³ (13) bir uzun siyāh saḳāl bağladı ve egnine bir yeñi bol 'abā (14) aldı ve başına bir büyük dülbend şardı. Eline bir 'aşā alup (15) yeñine bir defter koydı. Reşīde-i sepīd-tenî ḥod dārūyla (16) siyāh itmişdi ve egnine bir¹⁴ peşmīne cāme giyürüp başına bir¹⁵ (17) 'ārifāne külāh geçürmişdi. Şöyle ki yüzünñ yarusı örtülmişdi (18) ve ḥīle-i enbānını gūne gūne defter ile pūr idüp Reşīde'nün (19) eline virdi. [S253^a] Reşīde daḥı omuzına arttı Şeybū daḥı omuzına¹⁶ bir seccāde bırağup (20) Sulṭān Manşūr'ın bārgāhı önüne geldiler. Şeybū bir bisāṭ (21) yapup üzerine¹⁷ defterin döşedi. Bisāṭın tamām müzeyyen itdükden soñra

[İ269^b]

(1) bülend āvāz ile eyitdi ki ben ṭabībem ve müneccimem ve ḥakīmem ve şā'irem ve nedīmem (2) ve muṭribem ve cerrāḥam ve ḥaccāmam ve fāl-gīrem ve remmālam¹⁸ ve baña çün 'Azrān-ı (3) Yahūdī dirler¹⁹, didi²⁰ ve Ḥayber'den gelmişemdür. Şeybū-yı şīrīn-kār (4) bunun gibi²¹ kelimātı bülend āvaz ile şol kadar çağırdı ki ol şehrūñ (5)

¹ yüzlerine: gözlerine S

² çün: -S

³ yine: -İ

⁴ getürdiler: geldiler İ

⁵ su'âl eylediler: şordılar S

⁶ diyü: -S

⁷ didiler: -S

⁸ ğāyet: -S

⁹ nesne: -İ

¹⁰ biz: -S

¹¹ be-zinhār: -S

¹² benüm: -S

¹³ eñegine: gine İ

¹⁴ bir: -S

¹⁵ bir: -S

¹⁶ Şeybū daḥı omuzına: -İ

¹⁷ üzerine: -İ

¹⁸ remmālam: -İ

¹⁹ dirler: eyidürler S

²⁰ didi: -S

²¹ gibi: -S

cümle halkı başına üşdiler. Andan şöıra hūb sözler ve beyitler (6) ve ğazeller ve hikāyetler ve rivāyetler itmege¹ başladı. Bunuñ hālinden² Manşūr'ı haberdār itdiler. (7) ‘Azrān-ı Yahūdī didükleri gelmişdür. Muğayyebātdan haber (8) virür. Şöyle ki vaşf olunmaz. Manşūr eyitdi: Varuñ getürüñ (9) ki Reşīde-i ‘Arab’uñ hālinden aña³ haber şoralum kim (10) ne haber virür. Birkaç kapucı gidüp çün⁴ Şeybū’ya geldiler. (11) Sultān seni ister didiler. Şeybū çün⁵ yirinden tırdı (12) ve rahtın düşürdi ve Reşīde’nüñ arkaşına urdı. (13) Andan şöıra bārgāh-ı Manşūr’dan yaña revāne oldı ve Reşīde (14) ile tā Manşūr’uñ tahtı öñine geldi. Çün⁶ hizmet (15) idüp du‘ālar eyledi. Şöyle ki Manşūr’a anuñ du‘āası hoş (16) geldi ve eyitdi: Ey⁷ ‘Azrān oğlu sen⁸ misin? Şeybū eyitdi⁹: Belī¹⁰. (17) Manşūr hod bürhānuñ hālını ğāyetde eyü bilürdi. (18) Eyitdi: Bu bürhān bir vaqt Hamza’nuñ elinden kaçmışdı ve bu bizüm (19) vilāyetümüze gelmişdi ve Hamza’nuñ elinden feryād iderdi. Şeybū (20) çün bu sözi işitdi, āh idüp ağladı. Anda hāzır (21) olanlar bile ağlaşdılar. Manşūr Şeybū’ya eyitdi: Niçün ağlarsın?

[İ270^a]

(1) Şeybū-yı hīle-dān eyitdi: Ey sultān benüm cümle kavm kabīlem Hamza’nuñ elinde (2) ölmüşdür. Atam dağı [S253^b] senüñ atañ katından girü gelicek ol¹¹ dağı (3) anuñ elinde öldi diyüp andan şöıra¹² zār zār şol kadar¹³ ağladı ki (4) Manşūr’a teraḥḥum gelüp eyitdi: Ğam yime ey ‘Azrān, Hamza’nun (5) bir hısmın giriftār itmişemdür. Anı senüñ elüñe vireyin ve ne nev^c le (6) dilerseñ sen anı eyle¹⁴ depele. Ammā şimdi¹⁵ mevķūfum ki ‘Amr Ümeyye’nüñ (7) püser-zādesi nihān olmuşdur. Anı elümüze getürelüm dağı ikisin bile¹⁶ (8) helāk idelüm. Anlaruñ şerrinden

¹ itmege: eylemege S

² bunuñ hālinden: -İ

³ aña: -S

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ çün: -S

⁷ ey :-İ

⁸ sen: -S

⁹ eyitdi: -İ

¹⁰ belī: belī didi İ

¹¹ ol: -S

¹² andan şöıra: -S

¹³ şol kadar: -İ

¹⁴ sen anı eyle: -S

¹⁵ şimdi: -S

¹⁶ bile: -İ

memleketümüzü pāk idelüm. Şeybū-yı (9) ‘ayyār yine ağlayu zār eyitdi: Ey şehr-yār ben ol ‘Amr Ümeyye’den (10) çok renc¹ ü ‘anā vü miḥnet ü belā çekmişemdür. Ol benüm aḳribāma şol kadar (11) iş itmişdür ki Ḥamza eylememişdür. Bunı diyüp yine ağlamağa başladı². (12) Manşūr eyitdi: Otur aşğa, ğam yime ki ikisin daḡı elüñe vireyim. (13) Niçe bilürseñ idesin, ey ‘Azrān didi³. Benüm zāmīrümde (14) bir nesne vardır, anı bilür misin veyā bilmez misin? Şeybū zāmīrden (15) eyitdi: Bilürem ey sultān didi⁴. Elin yeñi içine çekdi (16) ve eline bir nesne alup elini yine yeñinden taşra çıkardı. Evvel⁵ bu ki elümde ne (17) nesne vardır? Söyle ki görelüm bilür misin, didi⁶. Şeybū (18) zāmīrden eyitdi: Ey sultān bir dānedür ki anuñ kıymeti (19) bir vilāyet deger. Manşūr eyitdi⁷: Vilāyete ancak ola dirken (20) Şeybū⁸ elin yeñine şokup bir usturlāb çıkardı ve Reşīde’nüñ (21) arḳasındaki kitāblardan bir kitāb eline alup açdı. Andan şoñra

[İ270^b]

(1) usturlābı āftāba berāber tıtdı ve daḡı suḡān-ı bī-hūde vü hezeyān-ı (2) nā-şinīde aña lāyık ne ise söylemege başladı⁹ ve eyitdi: Ey pādişāh ben¹⁰ usturlābda (3) şöyle gördüm ki bir şahş senden kaçmışdur. Ammā ol¹¹ kaçan er degüldür (4) duḡterdür. Bir muṭrib vāsītāsıyla kaçmışdur. Henüz bu şehrdedür. (5) Manşūr ta‘accüb idüp [S254^a] kendüye eyitdi: Bu ḥakīm benüm¹² zāmīrümü eyü bildi (6) ğāyetde diyüp Şeybū’nuñ şöyle mūrīdi oldı ki üstine hezār (7) dīnār nişār itdi ve taḥsīnler idüp eyitdi: Yā niçe kār itmek gerek ki (8) anı şikār idevüz? Şeybū-yı ‘ayyār eyitdi: Bir mekkār uğrı¹³ bu şehrde (9) pinhān olmuşdur. Ol büyük düşmānuñdurur ve rüz şeb arduñcadur (10) ki senüñ cānuñı ve ḳanuñı ala ğāfil olma. Manşūr yine¹⁴ ta‘accüb

¹ renc: -S

² başladı: -İ

³ didi: -S

⁴ didi: -S

⁵ evvel: -İ

⁶ didi: -S

⁷ eyitdi: -S

⁸ Şeybū: -İ

⁹ başladı: -İ

¹⁰ ben: -S

¹¹ ol: -İ

¹² benüm: -İ

¹³ uğrı: A‘ rābī İ

¹⁴ yine: -İ

idüp (11) eyitdi: Ey ḥakīm rāst eyidürsin ki ol uğrı¹ ‘Amr Ümeyye’nün püser-zādesidür (12) diyüp andan² uşurlāba nazar eyle gör ne gösterür. Şeybū-yı ‘ayyār (13) andan³ uşurlāba bakup eyitdi: Ey şehr-yār sende teşvîş ü ğam (14) ü belā vü elem⁴ görünür didi⁵ ve daḥı bu şehre āşüb u ğulgule vü fitne (15) vü velvele⁶ olsa gerekdür. Manşūr endîşe vü ğam baırına daldı. (16) Bunlar bu ḥâlde iken nā-gāḥ bir kâşid geldi. Manşūr’a eyitdi: (17) Ey şāḥ bil ve āgāḥ ol⁷ ki qarındaşuñ Su‘āde on (18) biñ nefer süvār-ı nāmdārla şehre⁸ on ferseng miqdārı yakın gelmişdür⁹. Fülān (19) murğzārda kōndı¹⁰. Manşūr çün¹¹ kâşiddan bu ḥaberi (20) işidüp¹² endîşe itdi¹³ ve teşvîşe düşdi. Şeybū Manşūr’dan (21) destūr dileyüp serāyından taşra çıkdı ve Reşide-i ‘Arab’ı ol yāra¹⁴

[İ271^a]

(1) gönderüp gitdi¹⁵ ve kendü derḥāl bir kâşid şekline girüp gitdi. (2) Ha diyince Manşūr’uñ birāderi Su‘āde’ye yetdi ve eyitdi: Ben şimdi (3) qarındaşuñ Manşūr’dan gelürem. Eyidür ki bu gice ḥāzır baş (4) olası ki ‘Abdü’l-mü’mīn ki Sulṭān-ı Kırvān’dur, vāfir leşker cem‘ (5) itmişdür. Ḥamza’nun ḥışımlarıçün ben anları¹⁶ giriftār itmişemdür diyü¹⁷ (6) anlar içün bu gice gelüp bize¹⁸ şeb-ḥūn itse gerekdür, ğāfil (7) olma didi¹⁹. Ben dilerin ki varam anlaruñ yolını tutam. Sen²⁰ daḥı var (8) fülān yolda tūr ki ol yola²¹ uğrasa gerekdür (9) didi²². Sen öñinden ben ardından gelüp ortaya alalum (10) ve daḥı cümlesin kılıçdan geçürelüm. [S254^b] Bu Su‘āde bir

¹ ol uğrı: -İ

² andan: -S

³ andan: -S

⁴ belā vü elem: -S

⁵ didi: -S

⁶ fitne vü velvele: -S

⁷ bil ve āgāḥ ol: -S

⁸ süvār-ı nāmdārla şehre: -İ

⁹ gelmişdür: -S

¹⁰ kōndı: kōndı diyüp İ

¹¹ çün: -S

¹² bu ḥaberi işidüp: -S

¹³ itdi: -S

¹⁴ yāra :yire İ

¹⁵ gitdi: -İ

¹⁶ ben anları: -İ

¹⁷ diyü: -S

¹⁸ bize: -İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ sen: -İ

²¹ yola: -S

²² didi: -S

cāhil-i nā¹-ḥalef (11) şahş idi. Şeybū-yı ‘ayyārūñ sözine uyup eyle idelüm (12) didi. ‘Abdü’l-mü’mīn’de ol tākāt yokdur ki benüm ile muḳābele² (13) idüp çün³ muḳārin ola, didi⁴. Ben ḥod⁵ anuñçün gelmişemdür, diyüp (14) derḥāl buyurdı. Cümle leşker süvār olup ol mevzı‘dan (15) yaña reftār gösterdiler⁶ ki Şeybū dimişdi, pes. Şeybū-yı ‘ayyār (16) daḥı anlaruñ öñinden reftār gösterüp yola girdi (17) ve gerd-i rāh ile yüzi gözi siyāh olup nefesin güc ile (18) alup Manşūr’uñ öñine geldi. Manşūr eyitdi: (19) Ne kişisin ve kimüñ eşisin ve ne yirden gelürsin⁷ ve ne ḥaber virürsin. (20) Şeybū eyitdi: Ben ḳāşıdam, ḳarındaşuñ Su‘āde’den gelürem. Eyidür ki (21) ‘Abdü’l-mü’mīn elli biñ nefer süvār ile yolumuzu bağlamışdur. Eger bu gice

[İ271^b]

(1) bizüm feryādumuza yetişürseñ hoş ve eger yetişmezseñ vay bize ki yarın (2) bizden birin diri bulmayasın ki yolumuzu şöyle tutmuşlardur ki piyāde tağa (3) daḥı girmeyem. Manşūr bu sözleri işidicek ‘Abdü’l-mü’mīn’e şöyle (4) ḡazab itdi ki gözleri ḳanla ṭolmış ḳadeḥe döndi⁸. Bir zamān (5) tefekküre başın çekdi. Andan soñra zebān-ı tehevvrle yemīnler itdi ki (6) leşker çeküp ‘Abdü’l-mü’mīn’uñ vilāyeti çün ḥākini at torbalarına (7) ṭoldurup ‘avretlerinüñ arḳasına yükledem ve daḥı kendü vilāyetüme (8) getürem diyüp derḥāl buyurdı tā on biñ nefer süvār-ı nāmdār cem‘ (9) idüp⁹ ḥāzırlardı. Süvār oldılar ve piyādeler daḥı ālet-i ḥarbla ārāste vü pīrāste olup¹⁰ şehirde taşra çıkdılar. Manşūr, Şeybū’dan (10) şordı kim anlar ne yirde tururlar? Şeybū-yı ‘ayyār¹¹ eyitdi: Fülān (11) yirde ḳarındaşuñ Su‘āde ol mevzı‘da idi. Ol daḥı dükeli (12) leşkerini ‘Abdü’l-mü’mīn şanup pusıda ḳomışdı. Manşūr daḥı ol cānibe (13) revāne olmuşdı. Çün¹² aḥşām vaḳti irişicek Şeybū daḥı yüze (14) gibi Su‘āde’den yaña yüzdü [S255^a] dönüp şıçrayı şıçrayı gitdi¹³. Şahrāyı

¹ nā: -İ

² muḳābele: muḳātele İ

³ çün: -S

⁴ didi: -S

⁵ ḥod: -İ

⁶ gösterdiler: idüp S

⁷ gelürsin: -İ

⁸ döndi: beñzerdi İ

⁹ cem‘ idüp: -S

¹⁰ süvār oldılar ve piyādeler daḥı ālet-i ḥarbla ārāste vü pīrāste olup: -İ

¹¹ ‘ayyār: -S

¹² çün: -S

¹³ gitdi: -İ

(15) kendüye¹ bir sâ'atda geçdi. Su'âde'ye geldi. Hizmet (16) idüp eyitdi: Karındaşuñ leşkerini şimāl cānibinden getürmek (17) diler. Ol hod bir taraftan dağı gele tırur, didi. Birbirine yakın (18) gelicek Şeybū yine² Manşūr'a varup eyitdi: 'Abdü'l-mü'min (19) leşkerini birāderüñ Su'âde öñinde pusıda qomışdur. Karındaşuñ (20) Su'âde eyidür ki sen anlaruñ yanından gelesin ben dağı ardından (21) gelem, didi³. Manşūr derhāl Kūs-ı harbı ve taht-ı darbı çaldurup

[İ272^a]

(1) birāderi Su'âde leşkerinüñ cengine āheng itdi. Su'âde be-ğāyet (2) şeci' dilir-i merdān dil-āver idi. Çün kūs-ı harbı āvāzın (3) işitdi, gör ki aña⁴ ne iş itdi. Ol dağı buyurdı kūs-ı (4) harbı çaldılar ve nişfu'l-leylde iki ser-leşker birbirine girdiler. (5) Tığe ve nize ile ve gürz ile ol kadar darb u harb itdiler ki (6) vaşf olunmaz. Şeybū-yı gavgā-engiz leşkerüñ bir tarafından varup (7) na'ra urup eyidürdi. 'Abdü'l-mü'min'üñ devletinde bu tersālaruñ⁵ ve bu gūsāle-perestlerüñ⁶ (8) qanların döküp cānların aluñ, gāh bir tarafa dağı varup (9) na'ra urup eyidürdi kim 'Abdü'l-mü'min leşkerinüñ başların kesüñ (10) ve qanların dökün ve gāh bir tarafa dağı varup hiç tınmazdı. İki (11) tarafı cenge qandururdu. Kendü dağı bu iki leşkerüñ içine (12) ok atardı ve na'ralar urup 'Abdü'l-mü'min'i dā'imā⁷ medh eylerdi. (13) Bu iki leşker 'Abdü'l-mü'min'üñ adın işitdüklerince dağı hışmnāk (14) olup cengleriñ dağı ziyāde idüp şöyle ki şabāh dek birbirin (15) kırdılar. Su'âde'nüñ cismine nice yirde zağmlar yetişdi ki (16) qarañuda Manşūr'uñ öñine gelmişdi. Mānşūr dağı (17) heybetlü ve şalābetlü er idi. Ol zağmlar ile birāderini bulmuşdı (18) ve şubh-dem idi. Gördi ki [S255^b] öñinde bir süvār tırur. (19) Şāhāne libāslar ile mülebbes bir zinde pıl gibi ata süvār olmuş (20) ammā bilmedi idi. Manşūr kendüye eyitdi: Var ise bu süvār (21) Abdü'l-mü'min'dür, didi⁸. Çün⁹ atına mehmüz degürüp yakın vardı.

¹ şahrāyı kendüye: -S

² yine: -S

³ didi: -S

⁴ aña: -S

⁵ bu tersālaruñ: -İ

⁶ perestlerüñ: -İ

⁷ dā'imā: -S

⁸ didi: -S

⁹ çün: -S

[İ272^b]

(1) Birbirine amle eylediler. Manş r n -g h bir deri Su ade'ye bir gürz (2) hav le itdi. Gürz Su ade'n n başına eyle do und  ki kemerg hına (3) varınca urd itdi. Hem n-dem c n  gitdi. Le i yire¹ düşdi. (4)  eyb -y  mekk r dağı anlara yakın t rurdu.  fer n dest-b z n a (5) ki ne ey  depeledün  arında u n  didi dağı miy ne-i meyd ndan (6)   n²  a ra  ı rad  ve bir b lend³ p  te üzerine  ı up (7) dölendi.   n leyl gidüp neh r belürdi.  al y  dan bir zinde (8)  almam  lard . Man  r' n cisminde bir iki⁴    yirde⁵ za m var idi. Ol (9) yigirmi bi  nefer erden ve dil- verlerden⁶ on bi  nefer er  almam  dı ki (10) mecr   olmaya. Bir deriyle m -b  i depelenmi lerdi⁷. (11) Ol depelenmi  le kere na ar itdiler⁸. Bir b -güne görmedi ve ill  kendünün (12) leşkeri idi. Dükeli kendü kendülerini depelediler. Man  r bir derini g rdi⁹ ki (13) depelenmi  yirde yatur, der  l ya as n   k idüp   ke (14) düşdi. C mes n egninde p re p re itdi ve bir derin n (15)   lini  demlerine  ord . Eyitdiler: Senden bir      geldi ve bize (16) didi ki 'Abdü'l-mü'min' n leşkeri geli t rur,   z r olu . (17) Man  r hem n¹⁰ bildi ki bu¹¹ fitne iden  eyb -y  fett ndur.   n¹² (18) ya as n   k id p¹³ başına   k  a dı ve buyurdu: Bir deri Su ade'yi (19) t b ta  oydılar ve dağı  ehre getürdiler. Cümle  al y  a  ur   u (20)   lg le v  c   u velvele düşdi ki p di  h bir derini kendü eliyle (21) depelemi . Man  r dağı  a  n  ve  a al n  yolup b da virürdi. G h g h

[İ273^a]

(1)   ke [S256^a]  alt n olurdu.  eyb -y    l k¹⁴ dağı bir peleng gibi (2)  ı rayup cüst Re  de-i 'Arab'a geldi. M cer y  na  r¹⁵ tak r r (3) eyledi. Re  de-i 'Arab   d u  urrem olup yirinden t r  geldi. (4)  eyb -y  'ayy r dağı bile b z ra geldiler.

¹ yire: -S

²   n: -S

³ bülend: bülend  v z ile  

⁴ bir iki: - 

⁵ yirde: -S

⁶ dil- verlerden: -S

⁷ bir deriyle m -b  i depelenmi lerdi: Man  r ile b  i  alm  lard . B  i depelemi lerdi  

⁸ eyledi: itdiler  

⁹ gördi: - 

¹⁰ hem n: -S

¹¹ bu: -S

¹²   n: -S

¹³ idüp: - 

¹⁴   l k:   p k S

¹⁵ na  r: -S

Gördiler, bir nice sağı¹ sağucıları alup (5) giderler. Derhāl Şeybū sağucı şekline girüp hîle-i enbânını (6) Reşîde-i ‘Arab’a virdi dağı kendü ile ol sağucılar içine girdiler (7) çün² gitdiler. Sağular sağardı ki ol sağucılar bunuñ nevha vü zārî (8) ile kendülerinden gidüp ve eyidürlerdi ki gel bizüm ile bile ol diyüp (9) ‘izzet ü hürmet iderlerdi³ ve pâdişâh her ne virürse biz⁴ dağı (10) saña hışsa virelüm, didiler⁵. Ammâ gür-hâne ƣal‘a içindedür, didi⁶. (11) Manşür’uñ birâderini ƣal‘aya iletdiler ve hem Hamza’nuñ hışmı andadur (12) ki anı depelemek dilerler, didi⁷. Şeybū bu haber-i cāngāhından (13) āgāh olıcağ cānına od düşdi ve eyitdi: El-ħamdü’lillāh⁸ ki bize (14) Cüneyd’uñ hālinden haber oldu ve Reşîde eyitdi. Mebādā ki Cüneyd’e (15) bir ģalel vāƣı‘ ola ben kendüyi derhāl helāk eylerin, didi⁹. (16) Şeybū eyitdi: Ğam yime ve ģuşsa çekme¹⁰ ki Hāƣ Te‘ālā Cüneyd’e ģalāşlıƣ (17) virür. Çün Manşür’uñ serāyına geldiler. Sağı sağmağa başladılar. (18) Şeybū-yı hîle-bāz bülend āvāz ile çün¹¹ sağı sağup rağsa girdi (19) bir nev‘le, eyle¹² ki cümlesi nālān u giryān oldılar. Meyyiti (20) çün¹³ defn itdiler ve gitdiler. Çün şabāh oldu, Manşür buyurdi. (21) Cüneyd’i getürdiler, yaturdılar¹⁴. Manşür sağucıları öñine getürmişdi.

[İ273^b]

(1) Zār zār ağılardı. Cümlesi Şeybū’nuñ āvāzına ‘āşlıƣ olmuşlardı. (2) Cüneyd çün¹⁵ Şeybū’nuñ āvāzın işitdi, sevindi. Manşür güyegüsine (3) eyidürdi ki baña olan vāƣı‘a dünyāda hıç¹⁶ āferîdeye olmuş degüldür. (4) [S256^b] Güyegüsi eyitdi: Ol gün ben¹⁷ saña didüm ki sen¹⁸ Cüneyd’i depele (5) didüm¹⁹, işitmedüñ. İmdi vaƣtidür ki anı

¹ sağı: -İ

² çün: -S

³ ile kendülerinden gidüp ve eyidürlerdi ki gel bizüm ile bile ol diyüp ‘izzet ve hürmet iderlerdi: yıƣılurlardı ve hürmet ve ‘izzet idüp eyidürlerdi bizümle bile ol S

⁴ biz: -S

⁵ didiler: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ el-ħamdü’lillāh: li’llāhi’l-ħamd S

⁹ didi: -S

¹⁰ ģuşsa çekme: -S

¹¹ çün: -S

¹² eyle: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ yaturdılar: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ hıç: -S

¹⁷ ben: -S

¹⁸ sen: -S

¹⁹ didüm: -S

pāre pāre eyleyesin. Manşūr (6) eyitdi: Bu gice depeleyüp pāre pāre ideyin. Şeybū işidürdi (7) ve nevḥalar eyler idi. Çün Cüneyd'i getürdiler. Manşūr eyitdi: Ey (8) mekkār uğrı¹ sen² cemī³ vilāyetde uğruluk adıyla ma⁴rūfsın, şimdi Mağrib (9) vilāyetine geldün ki mekr ü ḥile ile³ zindegānī idesin. Cihāna fitne (10) āşūb u ğavġā birağasın didi⁴. Cüneyd eyitdi: Ey tersā mel⁵ün (11) ben hergiz uğruluk itmiş degülem ve yaluñuz senün leşkerüñi şıdum. (12) Dükeli cihānı erlikle tıtdum, didi⁵. Baña hıç ḥile vü mekr ḥācet (13) degüldür. Ammā Şeybū ⁶Amr Ümeyye tābi⁶ dür ve anuñ⁶ ataları bize ḥizmetkār dururlar. (14) Uğruluk anlaruñ kārıdır, didi⁷. Sen baña her⁸ ne dilerseñ (15) eyle. Manşūr'uñ güyegüsi anlara⁹ buyurdi, Cüneyd'i bāzāra (16) ileterler tā ki ḥalāyıkā ¹⁰ibret ola. Şeybū ile Reşide daḥı (17) anı göreler, didi¹⁰. Bu söz Manşūr'a hoş gelüp eyle idelüm (18) didi. Derḥāl buyurdi, yine yirine iletdiler. Çün¹¹ Şeybū'ya (19) tesellī ḥāşıl oldı. Manşūr buyurdi: Sağucılardan iki (20) kişi anuñ önüne¹² iletdiler. Aş bişürdiler tā ḥalāyık gelüp yiyeler, aş bişürmege¹³ icāzet (21) olıcaḡ Şeybū eyitdi: Ben Mışr Sultānı'nuñ aşın bişürmişdüm.

[İ274^a]

(1) Şeybū ile Reşide-i ¹⁴Arab¹⁴ bir iki kişiyle maṭbaḡa iletdiler. Aş bişürdiler. (2) Aşı bişürdükden soñra aşā vāfir dārū-yı hūş-ber¹⁵ katdılar. Şöyle ki (3) ta¹⁶āmuñ koğusından bī-hūş olurlardı. Cümlesine baḡş (4) itdiler¹⁶. Manşūr uyḡuda idi. Tā cümle ḥalāyık bī-hūş oldılar, Şeybū (5) Reşide'ye eyitdi: Yürü var, Manşūr'ı bende çek ki uyḡudadur. (6) Reşide gelüp Manşūr'ı gördi, uyur. Bir cāriye önünde (7) bī-hūş düşmiş yaturdı. Reşide, Manşūr'uñ çün¹⁷ boğazın (8) [S257^a] tutup şıkdı ve bir

¹ uğrı: A¹ rābī İ

² sen: -S

³ ile: -İ

⁴ cihāna fitne āşūb u ğavġā birağasın didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ anuñ: -İ

⁷ didi: -S

⁸ her: -S

⁹ anlara: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ çün: -S

¹² önüne: -İ

¹³ yiyeler, aş bişürmege: -İ

¹⁴ Arab: -İ

¹⁵ hūş-ber: -S

¹⁶ itdiler: eylediler S

¹⁷ çün: -S

iple¹ muhkem elin ayağın² bağladı. Manşūr çün³ uyandı. (9) Eyitdi: Sen kimsin, didi⁴. Reşide eyitdi: Ey tersā sen ol murdār mısın ki (10) Cüneyd'i ber-dār idesin. Bu sâ' at saña bir iş ideyin ki tā kıyāmet dek⁵ (11) dillerde yād olup ve illerde ad kıala diyüp başına birkaç müşt (12) pā urup ağzını tıtdı dağı kıal' aya getürdi. Bir sūtūna (13) muhkem bend itdi. Şeybū dağı Manşūr'ıñ güyegüsine varup (14) eyitdi: Ben 'Amr Ümeyye'nüñ püser-zādeyem. Gelmişemdür, başuñı kesem (15) ve kıanuñı dökem ve cānuñı alam. Sen gelmişdüñ ki Cüneyd'i (16) depeleyesin. Ol saña ne eylemişdür? Manşūr'ıñ güyegüsü yirinden (17) şıçrayup Şeybū'nuñ üzerine yürüdi. Şeybū dağı anuñ üzerine (18) yürüyüp birbiriyle tıtuşdılar. Şol kıadar kıuvvet ü diqqat⁶ eylediler ki (19) ikisi bile süst oldılar. Şeybū 'āciz oldı ve feryād itdi⁷ ki (20) ey Reşide āgāh ol ki ben gitdüm⁸. Reşide çün⁹ Manşūr'ıñ (21) işinden fāriğ olmuşdı. Şeybū'nuñ āvāzın işitdi. Aña meded

[İ274^b]

(1) yetişdürdi, vardı. Ol tersānuñ kemerin tıutup yire urdı. (2) Anı dağı bir¹⁰ sūtūna bağladı dağı Cüneyd'e geldi¹¹. Cüneyd anları görüp şād oldı. (3) Cüneyd'üñ elinden ve ayağından bendin göturdiler. Cüneyd niçe gün (4) idi ta'ām yimemişdi. Çün¹² ta'ām geturdiler, yidi. Andan şöñra (5) her biri ellerine silāh alup Manşūr'ıñ atlarından gāyet¹³ eyülerin (6) eyerleyüp andan şöñra Manşūr'a geldiler. Cüneyd eyitdi: Ey tersā (7) mel'ün biz saña n'eyledük ki sen bizüm cānumuza kıaşd idesin. (8) Şimdi gelüñ Müselmān oluñ ki¹⁴ āzād ideyin. Anlar eyitdiler: Biz (9) atalarumuz dīninden dönmezüz diyüp düşnām eyitdiler. Seyyid¹⁵ Cüneyd dağı (10) gāzaba gelüp ikisinüñ dağı başların kesdi ve dağı bıraktı¹⁶

¹ iple: eliyle İ

² ayağın: -İ

³ çün: -S

⁴ didi: -S

⁵ dek: -S

⁶ diqqat: -S

⁷ itdi: eyledi İ

⁸ ben gitdüm: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ bir: -S

¹¹ Cüneyd'e geldi: -İ

¹² çün: -S

¹³ gāyet: -S

¹⁴ ki: ki seni İ

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ bıraktı: -S

(11) ve al'ada [S257^b] zer¹ ü cevâhirden bulduklarından vâfir taşra çıkardılar. (12) Atlara yüklettiler ve kendüleri daı birer eyü² ata süvâr oldılar. (13) Andan çıkup³ gitdiler. Cüneyd eyitdi: Eger Mağrib lekeri tamâm bizüm (14) ardumuzca gelürler ise hîç⁴ pervâmuz yokdur. Be-^cinâyet-i Hudâ (15) vü bâ-devlet-i Muştafâ diyüp andan⁵ beyâbâna adem koyup revâne (16) oldılar. Çün şabâh oldu, hîç al'adan⁶ âvâz-ı âdemî belürmedi. (17) Şehr halkı al'aya varup gördiler ki Manşûr ve güyegüsini (18) ve vezîrini depelemişler. Feryâd idüp çün⁷ câmelerin çâk (19) itdiler⁸ ve bildiler ki Şeybû-yı 'ayyârûn kârıdur. **Mü'ellif-i kitâb** (20) şöyle rivâyet ider ki çün Seyyid⁹ Cüneyd ve Reşîde (21) ve Şeybû beyâbâna düşdiler ve bilelerince at'â ğıdâ cinsinden

[I275^a]

(1) hîç nesneleri yoĒdı ki yiyeler¹⁰. Meger Şeybû segirdmekle âhû tutup kebâb (2) idüp yirler idi. Ammâ gül ü reyâhîn içinde yürürler idi. (3) Hîç bir¹¹ âdemî-zâdeden¹² eşer yoĒdı. Çün¹³ atlarından inüp ondılar. (4) Cüneyd eyitdi: Bunuñ gibi¹⁴ hurrem yir perîsiz¹⁵ olmaz. Şeybû eyitdi: Râst (5) eyidürsin. Biraz daı atlarına süvâr oldılar. Bir midâr yir daı yürüdiler. (6) Bir¹⁶ murĒzâr kenârında bir aşr gördiler. al'a mânendi ki a mermerden a¹⁷ (7) yapmışlardı. Ammâ bir apusu var idi ki elli zürmend kii (8) ancak açabilürdi. Ol yirde bir âĒac var idi. Anuñ sâyesinde (9) atlarından inüp ondılar. Yine endîşe eylediler ki bu maâm oturaca (10) yir degüldür ki bu aşrda çok¹⁸ 'acâ'ib ü Ēarâ'ibler¹⁹ var didiler²⁰. Şol dîvârları ve (11)

¹ zer: dürr İ

² eyü: -S

³ andan çıkup: -S

⁴ hîç: -S

⁵ andan: -S

⁶ al'adan: -S

⁷ çün: -S

⁸ itdiler: eylediler S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ yiyeler: -S

¹¹ bir: -S

¹² zâdeden: -İ

¹³ çün: -S

¹⁴ gibi: -İ

¹⁵ perîsiz: issiz İ

¹⁶ bir: her S

¹⁷ a: -İ

¹⁸ çok: -İ

¹⁹ Ēarâ'ibler: -S

²⁰ didiler: -S

şol aşılış süfreleri gör ki zencîr ile aşılışdur. (12) Şeybū eyitdi: Ben ol süfreyi getürmek dilerin, didi¹. Eger anuñ (13) içinde² ta‘ām var ise yiyelüm, didi. Zîrā³ kim kırk gün (14) miqdārı vardır ki ta‘ām yimedük, didi. Çün⁴ anlar bu sözde (15) iken bir kolan görindi. Cüneyd eyitdi: Siz rāhatda oluñ (16) ben piyādeçe varayın [S258^a] şol kolanı düşüreyin ki atum yorulmuşdur. (17) Bunı diyüp andan⁵ ok yay eline⁶ alup ardınca gitdi. (18) Görinmez oldu, Şeybū beyābāna bakdı, bir toz görindi. Çün⁷ (19) yakın geldi, bu⁸ tozuñ içinden bir siyāh⁹ çıka geldi. (20) Kāmeti bir¹⁰ yüce çenār ağacına beñzerdi ve cesāmeti aña göre idi. (21) Elleri dağı çenār dalına ve başı künbede ve āvāzı ra‘d āvāzına¹¹ beñzerdi.

[İ275^b]

(1) Bir nice kolan ile āhūyı tutup omuzına artmış katı pîl gibi (2) gelürdi. Çün Reşide anı gördi, gāyet kórđı. (3) Hemān eline kemān alup kemāna ok kódı. Henüz ok atmadın¹² (4) siyāh aña yetişdi. Bir şüret gördi ki ol şüretüñ mānendi (5) bir¹³ şüret dağı görmiş degüldi. Hemān Reşide’nüñ eline (6) yapışup bağalına aldı. Ol kasha gitdi. Reşide ile çün (7) kasha gitdi¹⁴. Reşide kasha girdi¹⁵, gördi. Elli nefer¹⁶ duhter-i māh-rū¹⁷ ve ahter-i siyāh-mū¹⁸ zencîr (8) ile dest pā-beste yaturlardı. Reşide-i ‘Arab’ı dağı zencîre çekdi. (9) Reşide anlara¹⁹ şordu ki ol siyāh ne kişidür ve kimüñ eşidür? (10) Anlar²⁰ eyitdiler ki Ceymün-ı zengînüñ karındaşıdır. Bunuñ karındaşı (11) Hamza’nuñ elinde ölmüşdür, didi²¹ ve dağı işitmişdür ki Cüneyd (12) Mağrib

¹ didi: -S

² anuñ içinde: -S

³ didi. Zîrā: -S

⁴ didi. Çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ eline: -S

⁷ çün: -S

⁸ bu: -S

⁹ siyāh: ādem Ĩ

¹⁰ bir: -S

¹¹ āvāzına: -Ĩ

¹² atmadın: tamām çekilmemişdi S

¹³ bir: böyle Ĩ

¹⁴ gitdi: girdi Ĩ

¹⁵ Reşide kasha girdi: -Ĩ

¹⁶ nefer: -S

¹⁷ rū: -Ĩ

¹⁸ mū: -Ĩ

¹⁹ anlara: -S

²⁰ anlar: -S

²¹ didi: -S

vilāyetindedür. Ol bu yire gele diyü intizār çeker¹ (13) tā qarındaşınıñ kanını andan ala ve anuñ ile bile olan (14) kızuñ hüsni² vaşfiñ işitmiş. Anı çün³ ‘avret idine ve her kimi ki (15) tutar bir nice gün besler andan soñra öldürür, andan yir⁴. Reşide (16) çün bu haberi işitdi, zār zār ağladı ve cān-ı ‘azizinden nevmiz (17) olup kendüye eyitdi: Dirigā dīzār-ı yār tā rüz-ı⁵ kıyāmete (18) kaldı. **Ez-ān cānib** Şeybū, Cüneyd’ün ardınca gitdi. Ha (19) diyince yetdi. Bu⁶ haberi didi. Cüneyd bir qolan depelemiş idi. (20) Yire bırağdı ve dağı Şeybū ile geldiler. Siyāh uyğuda gördiler. (21) Şeybū diledi ki siyāhı [S258^b] depeleye ammā⁷ Cüneyd kıomadı. Zīrā⁸ uyumış

[1276^a]

(1) şahşı öldürmek bed-nāmlığa mūcibdür didi⁹. Şeybū eyitdi: Bu siyāhuñ (2) adın işitmişemdür ki Mihrās-ı zengī eyidürler. Eger¹⁰ uyanıcağ (3) olursa çok fesād olur didi¹¹. Cüneyd yemīn itdi ki ben¹² (4) kıomazın ki sen anı depeleyesin. Eger Hāğ sübhāne (5) ve Te‘ālā baña¹³ nuşret virürse cengde anı nā-çiz eyleyem, didi. (6) Cüneyd çün¹⁴ ayağıla yüzünü¹⁵ urdı. Siyāh uyğudan uyandı, (7) eyitdi: Sen kimsin, didi¹⁶. Cüneyd eyitdi: Bir yolcı kışiyem, didi¹⁷. (8) Turgıl, baña yol göster. Ben yol bilmezem, didi¹⁸. Siyāh eyitdi: Sen yāruñ (9) yanına dağı var. Eger ol¹⁹ kışinüñ nişānın virürseñ seni anuñla (10) āzād ideyin. Cüneyd eyitdi: Niçe kışidür, ol ki sen anı²⁰ şorarsın? (11) Siyāh²¹ eyitdi: Cüneyd’i şorarın²² ki benüm kıarındaşum depelemişdür. İkinci Reşide-i ‘Arab’ı. (12) Eger bunlaruñ nişānın virürseñ nicedür

¹ çeker: -S

² hüsni: -İ

³ çün: -S

⁴ andan yir: -S

⁵ tā rüz-ı: -S

⁶ bu: -S

⁷ ammā: -S

⁸ zīrā: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ eger: -S

¹¹ didi: -S

¹² ben: -S

¹³ baña: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ yüzünü: burnuñ İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ ol: -S

²⁰ ol ki sen anı: -S

²¹ siyāh: -S

²² Cüneyd’i şorarın: -İ

seni Mağrib yolına (13) āzād idem¹ ve dağı nice² növbetdür ārām idüp tā anı bulmayam ve dağı (14) qarındaşumuñ kanın andan almayam, didi. Şeybū eyitdi: Reşide'nün (15) hūsn-i vaşfi çün³ cihāna fitne vü āşüb bırağdı. Dükeli (16) 'ālem çün⁴ Hamza'nuñ elinden feryād u fiğāna gelmişlerdür. Bize ol (17) yigdür ki memleketümüze gidevüz, didi⁵. Siyāh dağı Cüneyd'e tiz ol (18) ola ki kişinün haberin baña⁶ vir, yoğsa şimdi elün (19) bağlaram. Çün⁷ bu sözi Cüneyd işitdi, hemān⁸ tigiñ çıkarup (20) siyāh urdı. Tığ iki pāre oldı, Cüneyd çün⁹ 'āciz qaldı (21) hayrete vardı. Siyāh güldi ve eyitdi: Ey civān kılıcuñ zağmı

[İ276^b]

(1) bu kadar mıdur, didi¹⁰. Cüneyd eyitdi: Bu tığ Manşūr-ı Mağribi'nüñdür (2) didi¹¹ ve benüm tığümü getürmemişemdür diyüp birbiriyle¹² cenge (3) meşğul oldılar. Siyāh çün¹³ bir¹⁴ degirmen taşı kadar¹⁵ bir taş (4) qaldurup Cüneyd'e pertāb itdi. Cüneyd dağı taşı red itdi¹⁶. (5) Siyāh 'acebe qaldı. Bir¹⁷ hamle dağı eyledi ki Cüneyd'i tuta. Cüneyd¹⁸ (6) çün¹⁹ koltuğı altından çıkup²⁰ ardına tırı²¹ vardı dağı kemāna ok (7) qodı. [S259^a] Henüz tamām çekmedin siyāh²² Cüneyd'ün kemerin tıtdı. (8) Cüneyd dağı okı beyābāna bırağdı. Andan²³ anuñ kemerin tıtdı. (9) Şeybū dağı ırakdan temāşā eylerdi²⁴ ve du'āya meşğul idi. (10) Anlar dağı şol kadar tutuşdılar ki 'arağa

¹ virürseñ nicedür seni Mağrib yolına āzād idem: Mağrib yolından virürseñ nicedür hoş S

² nice: -İ

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ didi: -S

⁶ baña: -S

⁷ çün: -S

⁸ hemān: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ didi: -S

¹² birbiriyle: -İ

¹³ çün: -S

¹⁴ bir: -İ

¹⁵ kadar: gibi S

¹⁶ itdi: eyledi S

¹⁷ bir: -S

¹⁸ Cüneyd: -İ

¹⁹ çün: -S

²⁰ çıkup: -İ

²¹ tırı: -İ

²² siyāh: -S

²³ andan: -S

²⁴ eylerdi: iderdi S

ğark oldılar. (11) Siyāh, Cüneyd'e eyitdi: Koyıvir, bir sâ' at ārām idelüm. Çün¹ (12) Cüneyd siyāha² āmān virüp çün³ şalıvirdi ki bir sâ' at (13) siyāh⁴ diñlene andan⁵ siyāh eyitdi: Sen⁶ beni niçün⁷ uyğuda (14) böldüñ niçün depelemedüñ, didi⁸. Cüneyd eyitdi: Bizüm kavmümüzüñ (15) ol⁹ vazîfesi olmamışdur, uyur şahşı depeleyevüz. Siyāh (16) eyitdi: Meger¹⁰ sen Hāmza'nuñ hışmısın ki bunuñ gibi hūb¹¹ (17) civān-merdlik şānuñdadur, didi¹². Egerçi benüm atam anuñ elinde (18) ölmışdür. Şahāveti ve mürüvveti cihetinden ben¹³ anı gāyet¹⁴ severdüm. (19) Çünkü sen anuñ hışmısın gel senüñle barışalum. Çün¹⁵ (20) 'ālemi bile geşt idelüm, didi¹⁶. Her ne gārāt yağma¹⁷ iderseñ (21) senüñle¹⁸ görevüz, didi¹⁹ ve Reşide-i 'Arab'ı ele getürevüz,

[İ277^a]

(1) didi²⁰. Cüneyd eyitdi: Efsāneyi қо, beri gel, güreş tıtalum (2) yağūd Müselmān ol. Min-ba' d bir²¹ kimesneyi tıtmayasın. Ben²² (3) seni ol zamān²³ āzād ideyin. Siyāha bu cevāb²⁴ gāyetde²⁵ düşvār (4) geldi. Yirinden tırı gelüp andan²⁶ yine tıtuşdılar. (5) Seyyid²⁷ Cüneyd, Hūdā'yı yād idüp peygamber 'aleyhi's-selām hāzretine²⁸ (6) şalavāt getürüp 'Alī'den himmet²⁹ taleb itdi ve kuvvet (7) idüp siyāhı

¹ çün: -S

² siyāha: -S

³ çün: -S

⁴ siyāh: -S

⁵ andan: -S

⁶ sen: -S

⁷ niçün: -S

⁸ didi: -S

⁹ ol: -S

¹⁰ meger: var ise İ

¹¹ hūb: -S

¹² didi: -S

¹³ ben: -S

¹⁴ gāyet: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ yağma: -S

¹⁸ senüñle: bile S

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ bir: -S

²² ben: -S

²³ ol zamān: -S

²⁴ cevāb: söz S

²⁵ gāyetde: -S

²⁶ andan: -S

²⁷ Seyyid: -S

²⁸ 'aleyhi's-selām hāzretine: -S

²⁹ 'Alī'den himmet: isti'ānet S

yirinden kapdı dağı yire urdı. Şeybū, Cüneyd (8) öñine gelüp siyāhuñ kara yüzine bakup güldi. (9) Siyāh¹ eyitdi: Ey² dirīgā Reşide'nüñ dīzārı hasretinden gitdüm. (10) Seyyid³ Cüneyd derhāl başını kesdi, ayağla atıvirdi⁴. Şeybū (11) dağı siyāhuñ kelle-i bī-sa' ādetine birkaç leked⁵ urdı. Cüneyd (12) güldi. Andan soñra Şeybū ile çün⁶ kal' aya gitdiler⁷. (13) Gördiler, iki yüz merd-i⁸ Müselmān kişiler elleri ve ayakları (14) zencir ile bağlu idi ve yürekleri nār-ı hicr ile⁹ tağlu idi. (15) Çün¹⁰ yatlardı ve elli nefer duğter-i māl-rū [S259^b] ve ağter-i siyāh-mū bende (16) çekilmiş yaturlar. Dükelinüñ bendin çözdiler. Ol cümleden (17) birisi Manşūr'un kızıydı. Mağribilere ısmarladılar ve kaçırda çok cevāhir¹¹ ve (18) atlar gördiler. Her birini bir vilāyetden getürmüşler idi. (19) Ol halkuñ içinde iki kişi Mısrılu idi. Birinüñ (20) adı Tiğān'dı ve birinüñ dağı İntiğān'dı. İkisi dağı (21) karındaşlar idi. Cüneyd bu ikisini kendüye yoldaş idindi

[İ277^b]

(1) ve bākisine dūr ü cevāhir ü māl u ni' met¹² ve at virüp andan¹³ vilāyetlerine (2) gönderdi. Kendü çün¹⁴ Mısr cānibine müteveccih olup revāne¹⁵. (3) Bir nice günden soñra nā-gāh bir bişezāra yetişdiler ki (4) iki şir-i nerre¹⁶ kim her biri cüssede çün¹⁷ pīle beñzerdi. (5) Çıka geldiler dağı bunlaruñ yolu üzre tūrı vardılar. (6) Çün¹⁸ atları anları göricek ürkdiler. Seyyid¹⁹ Cüneyd atından indi, yire²⁰.

¹ siyāh: -İ

² ey: -S

³ Seyyid: -S

⁴ ayağla atıvirdi: andan oturdı İ

⁵ leked: eliyle S

⁶ çün: -S

⁷ gitdiler: geldiler S

⁸ merd-i: -S

⁹ nār-ı hicr ile: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ çok cevāhir: -İ

¹² ni' met: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ revāne: -S

¹⁶ nerre: nerreye beñzerdi İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ Seyyid: -S

²⁰ yire: -İ

(7) Bir ayağın ilerü koyup kemāna çün¹ ok² kodı ve arslanuñ alnına (8) bir ok eyle³ urdı ki ok⁴ eñsesinden çıkdı (9) gitdi. Arslan depesi üzerine yıkılup cān virdi⁵. (10) Ol bir arslan dağı Reşide'nüñ üzerine hamle eyledi⁶. (11) Reşide dağı piyāde oldu. Şir pençesin kaldırdı ki Reşide-i (12) 'Arab'ı ura. Reşide şirüñ bağılından eyle çaldı ki iki (13) nīme kıldı. Şeybū ağaca çıkmışdı. Andan⁷ aşağı indi. (14) Cüneyd eyitdi: Niçün ağaca çıkdıñ? Eyitdi: Siz gelince ben (15) bir miqdār diñlendüm. Cüneyd çün⁸ güldi. Çün ol (16) bişezārdan revāne oldılar. Bir nice günden soñra nā-gāh (17) bir deryā kenārına çıka geldiler. Bu deryānuñ kenārında (18) üç gün gitdiler. Nā-gāh deryā içinde bir kal'a (19) gördiler. Ol kal'anuñ üzerinde bir dāne⁹ dīdebān (20) oturur gördiler¹⁰. Ol dīdebān bunları göricek (21) kal'adan¹¹ aşağı indi. Gelüp bunlara şordı ki siz kimlersiz ve

[İ278^a]

(1) ne yirden gelürsüz ve ne yire gidersiz, didi¹². Cüneyd eyitdi: (2) Bizi ğarīblerüz [S260^a] Mısr'a giderüz, didi¹³. Dīdebān eyitdi: (3) Sizi kal'ada isterler. Cüneyd eyitdi: Bizüm kal'ada ne işümüz (4) vardır, didiler. Dīdebān eyitdi¹⁴: On dāne¹⁵ nāmdār (5) süvārlar vardır¹⁶, gine¹⁷ geldiler ve eyitdiler¹⁸: Elbette gelmek gereksiz (6) didi¹⁹. Yoħsa gücle iledürüz, didi²⁰. Cüneyd güldi²¹, eyitdi: Eger hezār (7) süvār dağı gelürseñüz bizi gücle iledemeyesiz, didi²² (8) ve siz ğod on süvārsız. İçlerinden

¹ çün: -S

² ok: -İ

³ eyle: -S

⁴ ok: -S

⁵ cān virdi: -S

⁶ eyledi: kıldı S

⁷ andan: -S

⁸ çün: -S

⁹ dāne: -S

¹⁰ gördiler: -S

¹¹ kal'adan: -S

¹² didi: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ didiler. Dīdebān eyitdi: -S

¹⁵ dāne: -S

¹⁶ vardır: -S

¹⁷ gine: -İ

¹⁸ eyitdiler: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ Cüneyd güldi: -İ

²² didi: -S

biri elin uzatdı ki (9) Cüneyd'ün yakasına yapışa. Cüneyd gāzaba geldi. Tığ¹ (10) eyle² çaldı ki başı top gibi yuvalandı. Bir süvār dağı Reşide'nün (11) üzerine hamle eyledi³. Reşide dağı anı tığ⁴le iki pāre eyledi⁴. (12) Sekizi girü qal'aya kaçdılar. Şeybū eyitdi: Siz⁵ haṭā eyledüñüz (13) didi. Ben⁶ bu qal'anuñ ḥālin bilürem, didi⁷ ve işitmişemdür. (14) Bu qal'ada bir 'avret vardır. Aña Zehrā-yı cāzū eyidürler. (15) Gelün biz⁸ kaçalum. Seyyid⁹ Cüneyd çün¹⁰ hışma¹¹ geldi. Eyitdi: (16) Ey mekkār yūri başuñ kaydın gör ki Rabbū'l- (17) 'ālemīnün kudretine i'tikāduñ yokdur, didi¹². Başumuza (18) her ne yazılmış ise ol geliserdür, didi¹³. Bizüm kabilemüzden (19) bir kimesne kaçmış degüldür. Belki gelmiş degüldür¹⁴ ve bizi (20) bu kārā¹⁵ göndermişlerdür. Bu yolları cāzūlardan pāk idevüz (21) diyüp diledi ki andan¹⁶ Şeybū'yı tāziyāne ile ura. Reşide

[İ278^b]

(1) komadı. Cüneyd'ün¹⁷ elin tutdı. Andan Cüneyd eyitdi¹⁸: Ben kezzābı (2) sevmezin ve hem-rāh dağı idinmezin, didi¹⁹. Egerçi beni (3) Manşūr elinden²⁰ kurtardı ammā²¹ toğrılık ile Şeybū bunlardan (4) ayrıldı. Bir miqdār yir²² gitdi, andan²³ bir ağaç sāyesine varup (5) anda²⁴ gizlenüp gözlerdi. Gördi ki qal'adan (6) iki süvār aşığa indi. Biri Zehrā-yı cāzū idi ve biri

¹ tığ¹: şöyle tığ¹le S

² eyle: -S

³ eyledi: itdi S

⁴ iki pāre eyledi: dü-nime itdi S

⁵ siz: -S

⁶ didi. Ben: -S

⁷ bilürem, didi: -S

⁸ biz: -S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ hışma: -İ

¹² didi: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ degüldür: -İ

¹⁵ bu kārā: aña S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ Cüneyd'ün: Seyyid'ün İ

¹⁸ andan Cüneyd eyitdi: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ elinden: -İ

²¹ ammā: çün İ

²² yir: -S

²³ andan: -S

²⁴ anda: -S

(7) bir¹ şākird idi. Çünkü bunlar² haber iletdiler. Anuñ dağı hāli³ (8) ma‘lūm oldu ki ol dil-āverlik Cüneyd’üñdür, didi⁴. Ma‘a’l-kışşa (9) Zehrā-yı cāzū geldi. Bunlara çün⁵ berāber olup tırdı. (10) Hiç tınmadılar. Cüneyd ile Reşide dağı silāhların giyinüp (11) andan⁶ atlarına süvār oldılar. Şol kadar çalışdılar ellerin (12) kımıldadamadılar. Zehrā-yı cāzū güldi [S260^b] ve eyitdi. Niçün (13) gelmezsiz bizüm ile⁷ ceng idersiz, didi⁸. Cüneyd her-çend diledi. (14) Andan⁹ elin kalduramadı. Hiç harekete dağı mecāli¹⁰ olmadı. (15) Niçe biñ ejderhā ağzın açup odlar şaça¹¹, üzerlerine (16) atdı. Andan soñra üzerlerine çün¹² hamle eylediler¹³. Cüneyd (17) her-çend ki atına mehmūz degürdi. At aşlā¹⁴ harekete (18) gelmedi. Zehrā-yı cāzū gelüp tahtına oturdu. (19) Andan¹⁵ şākirdine işāret itdi ki Cüneyd ile Reşide’nüñ (20) ‘inānların tutup andan¹⁶ kal‘aya getürüñ, didi. Andan¹⁷ (21) ikisin dağı tutup çün¹⁸ kal‘aya getürdiler.

[I279^a]

(1) Andan¹⁹ tahtgāha berāber turgurdılar. Zehrā-yı cāzū Cüneyd’e (2) eyitdi: Ey mār-hore ‘Arab sen kimsin ki Mağrib mülkine (3) giresin. Andan²⁰ benüm şākirdümün karındaşını depeleyesin (4) ve Hamza ki senün ‘ammün idi. Benüm atamı yüz yigirmi cāzū ile benüm kavmümü²¹ (5) depelediler. Andan²² vilāyetümüze āteş urup çıkup gitdiler

¹ bir: -S

² bunlar: civānlar S

³ hāli: -S

⁴ didi: -S

⁵ çün: -S

⁶ andan: -S

⁷ bizüm ile: -S

⁸ didi: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ mecāli: kādīr S

¹¹ şaça: -S

¹² atdı. Andan soñra üzerlerine çün: -S

¹³ eylediler: iderlerdi S

¹⁴ aşlā: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ didi. Andan: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ andan: -S

²¹ benüm kavmümü: -S

²² andan: -S

(6) didi¹. Nice müddetlerdür ki H̄amza h̄ışım-larından biri benüm² (7) elüme gire andan ben³ daḥı atamuñ ıanı andan⁴ taleb idem, dirdüm. (8) Cüneyd eyitdi: Ey mekkār-ı nābe-kār⁵ beni merdānelikle tıtmaduñ sihr itdüñ. (9) Beni tamām Mağrib leşkeri tıtmadılar. Şimdi H̄aḫ Te‘ālā ḫazretinden (10) benüm üzerüme böyle⁶ ḫükm olınmışdur ki sen baña⁷ (11) her ne idebilirseñ anı⁸ eyle didi⁹. Zehrā-yı cāzū eyitdi: (12) Ol saçı kesilecek Reşide ıandadır ki ben¹⁰ işitmişemdür (13) anı perīler ıapmışdur ve saña yetiştürdiler. Ol daḥı saña ‘āşık (14) olmuşdur ve senüñle hem-rāḫ imiş. Toğrı söyle şimdi¹¹ (15) ıandadır diyüvir¹², yoksa gözünü çıkaruram ki benüm¹³ (16) oğlum iki yıldur ki Reşide’nün şüretin yazdurmışdur. (17) Manşūr’uñ oğlı öñinde görmışdür, didi¹⁴ ve anuñ (18) ‘aşkından dīvāne olmuşdur. Toğrı söyle, Reşide ıandadır? (19) Eger dirseñ ben¹⁵ seni āzād ideyin didi¹⁶. Yoksa seni bir ‘alāmetle (20) depelerin ki tā kıyāmet dek dillerde¹⁷ yādgār olına, didi¹⁸. Cüneyd eyitdi: (21) Ol ıazā benüm¹⁹ başuma yazılmış ise ben²⁰ görürem didi. Zehrā-yı

[İ279^b]

(1) cāzū buyurdi, Cüneyd’uñ eline ve ayağına bend urdılar. Bir ‘amīḫ çāḫa (2) bıraḫdılar ve eyitdi: Şaḫlañ oğlum gelince ol yoldaşı siyāḫı daḥı (3) getürüñ şöyle ki uruñ [S261^a] degenegi. Reşide ıanda idügin disün. (4) Reşide-i ‘Arab’ı Zehrā-yı cāzūnuñ²¹ öñine getürdiler. Ol mel‘ün (5) Reşide-i ‘Arab’a naḫar itdi²². Gördi ki siyāḫ ıaḫrāna beñzer. Ammā endāmına (6) ve evzā‘ına naḫar itdi, gördi ve eyitdi: Bu

¹ ııkup gitdiler didi: -S

² benüm: -S

³ ben: -S

⁴ andan: -S

⁵ nābe-kār: -İ

⁶ böyle: -S

⁷ sen baña: -S

⁸ anı: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ ben: -S

¹¹ şimdi: -S

¹² diyüvir: -S

¹³ benüm: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ ben: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ dillerde: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ benüm: -S

²⁰ ben: -S

²¹ cāzūnuñ: -S

²² itdi: -İ

şıfat siyāhlarda (7) olmaz. Mekkāre vü ‘ayyāre cāzū idi. Bildi ve eyitdi: Ey siyāh ne (8) yirdensin ve bu kişinüñ eline niçe düşdüñ? Reşide eyitdi: (9) Hind diyārındanam. Zehrā kabūl itmedi. Buyurdi, āb-ı germ getürdiler. (10) Reşide-i ‘Arab’uñ yüzün yudılar. Yüzi āftāb gibi zāhir oldu. (11) Hemān-dem¹ fāhir libāslar giydürüp Zehrā’nuñ öñine getürdiler. Her kim (12) göre idi bī-hod olurdı. Zehrā’nuñ yaķını oldu ki bu Reşide’dür. (13) Çün² Zehrā nażar itdi, gördi bī-dil³ oldu. Söze mecālī (14) kalmadı ve işāret eyledi. Reşide’nüñ yüzini örteler⁴. Yüzine perde çekdiler. (15) Zehrā-yı cāzū⁵ evine girdi ve eyitdi: Benüm gibi pīre-zen (16) anı gördüm, bī-hod oldum. Erenler görseler bī-hod niçün (17) olmayalar, didi⁶. Perīlerde ve ādemīlerde bunun gibi hūb⁷ şūret olmaz didi⁸. (18) Andan⁹ eyitdi: Ey¹⁰ saçı kesilecek ra‘nāsın kim ‘Arab mülkini sen¹¹ harāb eyledüñ (19) hem çün pādīşāhları ve hānmānları harāb olup depelendiler (20) didi¹² ve Rūm pādīşāhınuñ oğlı dīvāne olmışdur. Senüñ (21) şūretüñ taşvīrini Mışır u Şām’a iletdiler. Perīlere daķı fitne vü āşüb¹³

[İ280^a]

(1) bırakduñ ve nice hezār¹⁴ perīler senüñ sebebüñle helāk olmuşlardur, didi¹⁵. (2) Ben seni şimdi āteşe ururam. Çün oğlum gele andan¹⁶ (3) getüreyin, Cüneyd’i gözüne karşı oda yakayın, didi¹⁷. (4) Andan nevmiz olasın. Andan şöñra seni oğluma ben¹⁸ ‘avretlige vireyin (5) didi¹⁹. Ölince bizüm ile olasın, didi²⁰. Reşide eyitdi: Bu dükeli (6) ki sen eyidürsin Hāķ Te‘ālā hīç dilemez mi ki senüñ (7) şerrüñi halkuñ

¹ hemān-dem: -S

² çün: -S

³ bī-dil: lāl S

⁴ yüzini örteler: -İ

⁵ cāzū: -S

⁶ didi: -S

⁷ hūb: -S

⁸ didi: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ ey: -S

¹¹ sen: -S

¹² didi: -S

¹³ āşüb: -S

¹⁴ hezār: -İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ ben: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

üzerinden gidere didi¹. Zehrā çün² (8) hışma geldi. Ammā yine³ hıç tınmadı. Yine eyitdi⁴: ‘Amr Ümeyye’nün püser-zādesi kandaş (9) didi⁵. Tiz toğrı söyle, didi⁶. Yoksa şimdi seni degenek (10) ile döge döge [S261^b] helāk iderem, didi⁷. Reşide eyitdi: Sen (11) bizi⁸ cāzūluğla tutduñ. Ol kaçdı, gitdi. Ol her gün (12) yüz ferseng yol yürür, didi⁹. Ol¹⁰ bu sā‘at¹¹ cihānı ayağı¹² altına almışdur (13) didi¹³. Rāst eyidürsin, didi. Andan sonra Reşide’nün ayağına (14) zerrin zencirden bend urdılar. Ol¹⁴ cāzū ve on hādım (15) anuñ¹⁵ üzerine müvekkel qodı ve ol¹⁶ cāzū ve dağı oğlunuñ ardınca (16) gönderdi ki oğlum gele, yetişe. Cüneyd’i oğlumuñ eline (17) virem tā anı melāmetle depeleye. Çün taqdır-i Rabbānī¹⁷ şöyle cārī (18) olmışdur ki Seyyid’ün¹⁸ ayağına bir bend dağı urdılar. Her dem na‘ralar urup (19) Hāq Te‘ālā’dan ölümün taleb iderdi ve namāzın dağı edā idemezdi¹⁹ (20) ammā²⁰ Qur‘ān okurdı ve cān-ı ‘azizinden nevmiz olurdu. **Ez-in cānib**²¹

[I280^b]

(1) Şeybū gördi ki anları tutup qal‘aya iletdiler. Derūnına āteş düşdi ve (2) kendüye eyitdi ki cāzūlar elinden qurtulmaq haylī müşkil kārdu (3) didi. Bunı²² diyüp andan²³ deryā kenārında geşt iderdi. (4) Ol²⁴ deryānuñ şuyı tatlu idi. Çün bir iki²⁵ üç gün

¹ didi: -S

² çün: -S

³ yine: -S

⁴ yine eyitdi: -İ

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ bizi: beni İ

⁹ didi: -S

¹⁰ ol: -S

¹¹ bu sā‘at: -İ

¹² ayağı: qademi S

¹³ didi: -S

¹⁴ ol: on İ

¹⁵ anuñ: -S

¹⁶ ol: on İ

¹⁷ Rabbānī: Bārī S

¹⁸ Seyyid’ün: Cüneyd İ

¹⁹ idemezdi: iderdi İ

²⁰ ammā: gāh S

²¹ cānib: taraf S

²² didi. Bunı: -S

²³ andan: -S

²⁴ ol: -S

²⁵ bir iki: -S

geçdi, bir kūya (5) irişdi. Gördi bir gürūh ādemler¹ arkayla odun getirüp (6) kūya iletürler. Şeybū daḡı def² a² arkasına odun aldı. Ol sebep ile (7) anlara bile қоşulup kūya gitdiler. Varup odunı arkasından³ (8) bir gūşede қodı daḡı aḡlamaḡa başladı. Şol қadar zārлық gösterdi ki (9) cümle⁴ ḡalāyık aña teraḡḡum idüp andan⁵ eyitdiler: Ey pīr saña ne muşibet (10) irişdi ki böyle zārлық idersin, didiler⁶. Şeybū daḡı pīr şekline girmişdi (11) ve eyitdi: Ben bir bāzergān idüm. Çok ni⁶ metüm var idi ve ḡulāmlarum (12) var idi. Dükelin deryāya ḡarқ oldı⁷ ve bir civān oḡlum (13) var idi. Ḡāyet şāḡib-i cemāl idi ve cem⁶ isi gitdiler. (14) Ben bu ḡāle düşdüm kim şimdi odun çekerem ve nefşüme қувvet (15) ḡāşıl eylerem. Pīrlik ‘ālemine yetişdüm. Tāқatum daḡı қalmamışdur (16) didi⁸ ve kūy ḡalқuñ ulusı daḡı Şeybū-yı ‘ayyāra teraḡḡum idüp (17) evine getürdi. Andan⁹ [S262^a] ḡöñlin eline¹⁰ alup öñine та⁶ ām (18) қodı. Şeybū-yı ‘ayyār şīrīn-ḡüftār şaḡş idi. Ketḡuzāyı şöyle (19) eyledi ki mūrīdi oldı. Ol ketḡuzā Zehrā-yı cāzūnuñ maқbūllerinden¹¹ (20) idi. Bir ḡün Şeybū eyitdi: Ey ketḡuzā bu қal⁶ anuñ dükeli yüzi ve

[I281^a]

(1) yiri bir¹² sıfatdur. Bu қal⁶ aya şu nereden ḡelür? Ketḡuzā eyitdi: Bu қal⁶ anuñ (2) üzerinden bir delük vardur. Čāḡ mişālinde bir büyük delv¹³ aşılımışdur (3) ve bir siyāḡ şaḡş bu deryādan her ḡün şu çeker ve cümle ḡalāyık (4) şu yetişdürür ve anuñ yolını benden eyüce bilür kimesne (5) yoқdur, didi¹⁴. Şeybū eyitdi: Ben dilerem ki şu delüḡini andan¹⁵ (6) temāşā idem ki niçe¹⁶ kesmişlerdür ve şuyını daḡı niçe çekerler. Hīç (7) kimesnenüñ tāқatı yoқdur ki bu ma⁶ nāyı taleb ide ammā sen (8) bir¹⁷ pīr-i

¹ ādemler: -S

² def² a: -İ

³ arkasından: -S

⁴ cümle: cemī⁶ S

⁵ andan: -S

⁶ didiler: -S

⁷ oldı: itdi S

⁸ didi: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ eline: -S

¹¹ maқbūllerinden: muқarreblerinden S

¹² bir: -İ

¹³ delv: dīv İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ niçe: -İ

¹⁷ bir: -S

merd-i ğarībsin kırmaz ve yarın ben¹ senüñ ile bir gemiye (9) girelüm. Andan² te ferrüc idelüm, didi³. Şeybū şād⁴ (10) oldu ve göñli⁵ şehri ābādān oldu. Aña her şu⁶ bede hezār gūne ħīle (11) gösterdi ve yarındası bir gemiye girüp bir müdevver tağ zāhir (12) oldu ve kulleleri şöyle bülend idi ki kuş uçup konmaya (13) ol tağūñ nışfi deryāda idi ve nışfi şahrāda idi. Şeybū (14) kendüye eyitdi: Eger cümle ‘ālem anda⁶ cem⁶ olalar bu kal⁶ ayı (15) alamayalar. Çok ihtiyāt itdiler. Bir kesilmiş taş gördiler. (16) Ol⁷ tağūñ üstinden deryāya inmiş ve şuyı ol delükden (17) çekerler. Şöyle ki ħiç āferīde anuñ yolını bilmezdi. İllā⁸ ol kūyuñ kavmi (18) bilürdi⁹. Şeybū görince andan¹⁰ tefahhuş itdi ve girü döndiler. (19) Şeybū anda bir nice gün gelür giderdi¹¹. Ol delügi görürdi (20) ve çāresin tedārik çün¹² iderdi. Bir gün nā-gāh bir pīr (21) giryān u nālān kūya geldi. Şeybū eyitdi: Ey pīr niçün ağlarsın?

[İ281^b]

(1) Pīr eyitdi: Ben¹³ kal⁶ ada idüm. Bir ay yüzlü civānı Ħamza ħışım-larından (2) imiş. Anı¹⁴ depelemek isterler ve Zehrā oğluna kimesneler göndermiş. (3) Gelicek Reşīde-i ‘Arab’ı aña vireler, didi¹⁵. Şeybū bu ħaber-i [S262^b] cāngāhından (4) āgāh olıcağ derūnına¹⁶ āteş düşdi. Andan¹⁷ gözleri karardı ve şordı (5) ki ol¹⁸ kal⁶ ada kaç kişi¹⁹ vardır, didi. Ol pīr²⁰ eyitdi: Yüz nefer (6) kişi vardır, didi²¹. Her biri biñ nefer kişiye cevāb virür, didi²².

¹ ben: -S

² andan: -S

³ didi: -S

⁴ şād: şād dükeli İ

⁵ göñli: -S

⁶ anda: -S

⁷ ol: -S

⁸ illā: -İ

⁹ bilürdi: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ giderdi: -S

¹² çün: -S

¹³ ben: -S

¹⁴ anı: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ derūnına: tenine İ

¹⁷ andan: -S

¹⁸ ol: bu S

¹⁹ kişi: -S

²⁰ didi. Ol pīr: -S

²¹ didi: -S

²² didi: -S

(7) Çok koyunlar¹ ve atlar ve cebeler ve cevşenler ve zer² cevâhirler (8) ve ‘avret ve oğlan ve her birin bir vilâyetden getürmüşlerdür, didi³. (9) Anlar bu ƣal‘ada ƣururlar ve cem‘isi ol cāzū ‘avretüñdür. Şimdi bir⁴ (10) şahş gelmişdür, kethuzâyı da‘vet⁵ eyler, didi⁶. Ya‘nî Hamza’nuñ ģün-ı⁷ (11) ģışmını ƣatl temâşasına. Ĥâtırım ol sebebdan ģarâbdur, didi⁸. (12) Şeybū eyitdi: N’olaydı⁹ ben dağı anda bile olaydım ve göreydüm, didi¹⁰. (13) Anlar eyitdiler: Ol ƣal‘aya henüz dağı bî-gāneye yol yokdur, didi¹¹. (14) Kāşķi biz dağı varmayayduķ tâ bunuñ gibi işi biz¹² dağı görmeyeydük (15) didi¹³. Şeybū anlardan bu vechle cevâb işidicek hemân-dem¹⁴ yirinden (16) ƣurdu. Andan¹⁵ ƣal‘a ƣatına geldi. Hezâr ihtiyât eyleyü¹⁶ şoyundu (17) ve enbân-ı kerâmâtı beline muĥkem bağıladı ve dağı kendüzini andan¹⁷ (18) şuya pertâb itdi. Şöyle ƣaldı kim ol delüğüñ başına¹⁸ geldi. (19) Gördi, bir¹⁹ delükdür ki degirmen taşınun nışfı ƣadar bir taş (20) kesmişlerdi. Ol delüğüñ üzerinde bir ƣarĥ ƣomışlardı. Ol siyâh (21) gice gündüz şu ƣekerdi. Şeybū dağı bilesince ƣok dârū

[İ282^a]

(1) getürmişdi. Andan²⁰ ƣoğaya ƣodı²¹. Şuya indükçe içine bir päre (2) dârū dökerdi. Çün gice oldu, yuĥarudan ģalkuñ ģalabası (3) eksildi. Çün²² ƣoğa şuya inicek andan²³ şuyını dökdi ve içine (4) girdi, oturdu ve elini ƣoğanun ipine şardı tâ anı yuĥaru

¹ koyunlar: ƣuvvetlülerdür İ

² zer: dür İ

³ didi: -S

⁴ bir: -İ

⁵ da‘vet: -İ

⁶ didi: -S

⁷ ģün-ı: -S

⁸ didi: -S

⁹ n’olaydı: -S

¹⁰ olaydım ve göreydüm, didi: iledüñüz S

¹¹ didi: -S

¹² biz: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ dem: -S

¹⁵ ƣurdu: -S

¹⁶ eyleyü: -İ

¹⁷ andan: -S

¹⁸ başına: yanına İ

¹⁹ bir: -S

²⁰ andan: -S

²¹ ƣodı: -S

²² çün: -S

²³ andan: -S

çekdiler. (5) Çün kuyunuñ ağızına gelicek gördi, şuyı¹ çeken iki kişi imiş. Hemān-dem (6) hancer ile ikisin bile depeledi dağı çāha bıraktı ve kendüsi şu (7) çekmege başladı. Bir sâ' atdan şöñra bir ħurūş belürdi ki Zehrā-yı (8) cāzū Seyyid² Cüneyd'i depelemek ister, didiler³. Andan şöñra tenini oda (9) yakmak ister [S263^a] tā Reşīde-i 'Arab Cüneyd'den nevmīz eyleye ve dağı (10) oğlına 'avretlige vire. Ol maḥbūbe ol mel' ūn-zādeye (11) meyl eylemez⁴. Şeybū bu ħaberi işidicek dīvāne gibi döne döne (12) segirtti, andan⁵ vardı. Zehrā-yı cāzūyı gördi. Şeytān (13) gibi taht üzerinde oturmuş kerīhū'l-liḳā ḥarām-zāde pīr⁶ berāberinde (14) oturmuş ve hezār şem' yakmışlar. Çok ḥalāyık muḳābelesinde (15) ayağın tıururlardı. Andan⁷ buyurdi, Cüneyd'le Reşīde-i 'Arab'ı (16) getürdiler. Oğlına eyitdi ki bu bizüm ḳadīm düşmenümüzdür⁸ ki (17) Ḥamza'nuñ ḥışmıdır. Ḥamza bizüm atalarumuzu depelemiştir, didi⁹ (18) ve dağı vilāyetümüzü āteş urmıştur, didi¹⁰. Bu Ḥamza'nuñ 'ammüsi (19) oğlıdır, didi¹¹. Bu nev'le Mağrib vilāyetini ḥarāb eylemiştir. Şimdi (20) gelmiştir ki bizüm vilāyetümüzü ḥarāb eyleye ki bunu bir¹² nev'le depeleyem. (21) Oğlan eyitdi: Bu gice ḳoyalum, tıursun. Yarın etlerin¹³ itlere

[İ282^b]

(1) yidürevüz, didi¹⁴. Segbānlar bu sözden çün¹⁵ şād oldılar. (2) Mü'ellif-i kitāb¹⁶ şöyle¹⁷ eyidür ki Zehrā-yı cāzūnuñ on iti var idi. (3) Ḳal'ada bağıu tıururlardı. Gāh gāh anlara ādem yidürürler idi (4) ve dağı ādem yimek anlara 'ādet olmışdı¹⁸. Nice müddet idi ādem eti (5) yimiş degüller idi ve az ḳaldı ki zencirlerin ḳıralar ve ādem

¹ şuyı: -İ

² Seyyid: -S

³ didiler: -S

⁴ meyl eylemez: dilemez S

⁵ andan: -S

⁶ pīr: -İ

⁷ andan: -S

⁸ düşmenümüzdür: düşmenümüzdür didi İ

⁹ didi: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ didi: -S

¹² bir: -S

¹³ etlerin: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ mü'ellif-i kitāb: rāvī İ

¹⁷ şöyle: -S

¹⁸ olmışdı: -İ

etine (6) şöyle diř bilerler idi. Zehrā-yı cāzūnuñ oğlı eyitdi: Ben¹ dilerem ki anı² (7) yarın ite yidürem tā ħalāyık anı temāšā ideler. Cüneyd ile Reřide (8) eyitdi: Niçe idelüm diyüp berg-i ħazān gibi³ olmışlardı. Şeybū (9) dağı Ĥaķ Te‘ālā ħazretinden yarlıķlar taleb iderdi. Cāzū-zāde eyitdi: (10) Bugün ‘iş idelüm, didi⁴. Yarın Cüneyd Reřide’ye berāber ite (11) yidürevüz, didi. Andan⁵ dostlarımız gelüp temāšā ideler, didi⁶ (12) ve bu ħikāyeti diyār-ı Mağrib’de yād⁷ ideler, didi. Andan⁸ buyurdi, Cüneyd’i (13) [S263^b] ve Reřide’yi yine⁹ yirlerine iletdiler. Zehrā-yı cāzū oğlıyla çeng (14) çeğāne çaldurup çün¹⁰ ‘iş ü ‘işrete meşğül oldılar (15) ve rakķāşlar rakķa girdiler ve sākiler kadeĥleri pür idüp (16) devre başladılar. Çeng çeğāne āvāzesi ve yel¹¹ ü yelāle velvelesi (17) ‘ayyūķa çıķdı. Şeybū dağı ‘acebe ħalmışdı ki bunca dārū-yı (18) hūş-beri şuya dökmişdi. Hiç eřer itmemişdi. Nazar itdi, gördi (19) bir cemā‘ at bir arada düşmiş yatur¹² bī-ħod olmuşlar¹³. Her kim iki kerre (20) şı içmişdi, ol kendüden geçmişdi¹⁴. Şöyle şanurlardı ki şarābdan (21) mest olup yaturlar idi. Nā-gāĥ sākī eyitdi birine,

[İ283^a]

(1) ĥarem-i ĥāřdan şarāb kırbasın getür. Bu şaĥş yirinden tırdı. (2) Şeybū’nuñ eline yapıřdı ve eyitdi¹⁵: Gel kırbanı getür. Şeybū şöyle¹⁶ şād (3) oldı. Bir kırbā şarābla tıldurup Şeybū’nuñ eline virdi. (4) Şeybū-yı şīrīn-kār dađı kırbaya vāfir dārū kadtı ki eger bir kimesne (5) bir cūr‘a içe üç gün kendüye gelmeye. Şeybū kırbayı (6) getürdi ve bir pāre dārū dađı şem‘a¹⁷ ta‘biye¹⁸ eyledi. Her kim ki anuñ (7) ĥoķusın ĥoķaydı kendüden giderdi. Çün şem‘uñ (8) buĥārı anlaruñ meşāmına iriřdi, cem‘isi bī-ħod

¹ ben: -S

² anı: -İ

³ ĥazān gibi: -S

⁴ didi: -S

⁵ didi. Andan: -S

⁶ didi: -S

⁷ yād: -S

⁸ didi. Andan: -S

⁹ yine: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ yel: -S

¹² yatur: -S

¹³ olmuşlar: -S

¹⁴ geçmişdi: gitmişdi İ

¹⁵ eyitdi: -S

¹⁶ şöyle: -S

¹⁷ şem‘a: -S

¹⁸ ta‘biye: tābi‘ İ

olup (9) düşdiler. Şeybū-yı ‘ayyār Cüneyd’üñ olduğu dāra geldi. (10) Andan¹ āstānesin öpüp Cüneyd’üñ ayağına düşdi (11) ve Cüneyd² namāzda idi. İmā ile çün namāzdan fāriğ oldu, Şeybū-yı (12) ‘ayyārı kenāra çekdi ve vāfir³ ağladı. Cümle hālinden haber virdi. (13) Şeybū dağı ayağından bendin giderdi. Ey⁴ Şeybū dağı gāyet (14) acıkmışamdur. Tiz⁵ ta‘ām yetiştir⁶, tevaḳḳuf itmek olmaz, didi⁷. (15) Mebāda cāzū uyana, derhāl nān u helvā getürdi. (16) Çün⁸ Cüneyd ifḫār idince Şeybū müvekkellerüñ başların kesdi. (17) Ol yirden ikisi ḳalkup Reşide olduğu yire geldiler. (18) Reşide çün ol⁹ şudan içmişdi, bī-hūş idi. Şeybū (19) bir dārū dağı düzdi çün içürdi. Çün¹⁰ aḳsırup (20) kendüye geldi. Şeybū’yı görüp şād oldu. Çün¹¹ [S264^a] Cüneyd’i (21) görüp göñli gözi ābādān oldu ve Reşide’nüñ ayağından

[I283^b]

(1) bendin giderdiler. Andan¹² Zehrā-yı cāzūnuñ başı üzerine (2) geldiler. Çün¹³ başın kesdiler ve oğlunuñ dağı başın kesdiler. (3) Anası üzerine atdılar. Cüneyd eyitdi: Eger cāzū olmayaydı, (4) başın kesmezdüm. Uyumurken helāk itmezdüm velī ḥalāyık anlaruñ (5) elinde giriftār turlardı. Bunı didi¹⁴ ve dağı ḳal‘aya gitdiler. Cāzūlardan (6) her kimi buldılar ise depelediler. Tā şubḥ olunca erden ve ‘avretten (7) hīç kimesne ḳalmamışdı. Kūy dizdārın dağı depelediler. Andan (8) soñra turlup ḳaşra gitdiler. Bir ḳaşr idi ki ruḥāmdan düzülmüş (9) idi ve içinde bir şeddādī taht ḳonmuşdı. Üzerinde bir şahş (10) uyumuş gibi¹⁵ yaturdı. Başı ucında¹⁶ bir levḥ ḳonmuş idi (11) ve ayağı ucında bir ḥurūs düzülmüşdi. Her kim ki ol levḥe (12) degse ol ḥurūs çarḥa girürdi. Ol levḥe degen kimesne (13) kendüden giderdi. Şöyle bī-ḥod

¹ andan: -S

² Cüneyd: -İ

³ vāfir: -S

⁴ ey: -İ

⁵ tiz: -S

⁶ yetiştir: meded iriştir S

⁷ didi: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün ol: -S

¹⁰ çün içürdi. Çün: -S

¹¹ çün: -S

¹² andan: evvel S

¹³ çün: -S

¹⁴ bunı didi: -İ

¹⁵ gibi: -S

¹⁶ ucında: üzerine S

olup¹ yatarđı. Ammā (14) çün Zehrā-yı cāzūyı depelediler, o tılışm bātıı oldu. (15) O kaşrdan bir kaşra dağı gıtdiler. Feryād u nāleler işıtdiler. (16) Çün² Cüneyd ilerü vardı, bir degirmen taşu gırdı. (17) Bir kuyunuñ ağızına kınmış. Ol taşu Cüneyd kıldurdu (18) bir tarafa kıldı. Şeybū kuyunuñ içine girdi³. Yetmiş nefer Müselmān kişiler⁴ (19) gırdı. Her birisi bir vilāyetden idi. Dükelsinüñ bendin giderüp (20) taşra çıkardılar. Çün anlara havā dokundu. Tākāt getürmeyüp (21) bir bir öldiler. Bākisi Şeybū laţif gıdālar ile besledi

[İ284^a]

(1) ve anlara şordı: Ne yirdensiz? Bir⁵ iki kişi⁶ Mışır'dan ve bākisi (2) her biri bir yirden ve ba' zısı Mağribiler idi⁷ ve ba' zısı Medīne'den idi. Anlara āşinālık (3) virüp Seyyid⁸ Cüneyd anları buldı⁹ ve ańladı¹⁰ ve haylī ağıladı ve anlardan (4) atasınuñ ve anasınuñ¹¹ ađvālin şordı. Anlar eyıtdiler: Ey Seyyidü'l- Arab (5) Haccāc bin Yūsuf geldi. Āl-i Resūl¹² ve çok ādemleri [S264^b] helāk itdi¹³. (6) Çok vilāyeti harāb u yebāb idüp¹⁴ ve berāber türāb kıldı. (7) Ammā senüñ atañ anañı¹⁵ Yemen'e göndermişdi¹⁶ ve anlardan çok pehlevān (8) helāk itdi. Andan soñra ol dağı Yemen'e gitdi ve şimdi¹⁷ (9) diridür. Ammā senüñ firākından gice gündüz dıdesi (10) giryān u sīnesi biryān¹⁸ ve pür-nārdur didi. Artuğ¹⁹ dağı (11) ađvāl nedür²⁰ bilmez, didi. Cüneyd dağı anuñ firākından ağıladı (12) ve yüregın nār-ı hier ile²¹ tağıladı ve girye vü zārdan soñra (13) bir²² nice kaşrlara dağı gırdiler ve bir bārgāha vardılar. (14)

¹ olup: -S

² çün: -S

³ girdi: -İ

⁴ kişiler: -İ

⁵ bir: -İ

⁶ kişi: -S

⁷ ba' zısı Mağribiler idi: -İ

⁸ Seyyid: -S

⁹ buldı: bildi İ

¹⁰ ańladı: -İ

¹¹ anasınuñ: -İ

¹² āl-i Resūl: -İ

¹³ itdi: eyledi S

¹⁴ idüp: eyledi S

¹⁵ anañı: -İ

¹⁶ göndermişdi: gitdi İ

¹⁷ şimdi: -S

¹⁸ biryān: nālān İ

¹⁹ pür-nārdur didi. Artuğ: -S

²⁰ nedür: -İ

²¹ hier ile: firākla S

²² bir: -S

Gördiler, yüz bedevî at ve yüz bedevî¹ kağır her biri (15) bir vilâyetden getürmüşdi, birer nâmdâr pâdişâhdan. (16) Seyyid² Cüneyd dört eyü at ihtiyâr itdi. Bâkîsin ol (17) Müselmânlara virdi ve ol kağırlara bulduğı gurer-i dürer³ ve cevherden (18) ve la‘l yâkûtdan ve kumâşdan elli kağır yükletdi. Ol iki (19) Medîne‘den olan şahşları kendü ile hem-râh idindi (20) ve kûy ol kethüzâyâ virdi Şeybû‘ya yardım itdüğüçün⁴. (21) Bâkî her biri vilâyetlü vilâyetine gönderdi. Çün Cüneyd ve Reşîde ve Şeybû

[I284^b]

(1) ve iki Medîneli yola girdiler. Çün⁵ yigirmi gün tamâm⁶ gitdiler. (2) Nâ-gâh bir sehergâh bir âbâdânlığa yetdiler. Çok zahmet çekmişlerdi. (3) Bir murğzârı görüp bî-ihtiyâr⁷ kondılar. Yigirmi gün tamâm⁸ şu görmemişlerdi. (4) Reşîde-i ‘Arab diledi ki şuya girüp nâzenîn⁹ (5) tenini râhat ide¹⁰. Cüneyd eyitdi: Ben biraz yir¹¹ ırâk gideyin, Reşîde (6) benden hicâb itmesün. Tenini ferâgatla yusun, didi¹² ve Cüneyd yarım (7) ferseng yir¹³ ırâk gitdi dağı namâza meşgûl oldu ve kazâ-yı Huzâ-yı (8) ‘azze ve celle¹⁴ böyle gitmişdi ve çün birbirinden dūr düşdiler. Ol (9) murğzâr ‘Anter oğlunuñ maķâmı idi ki ħarâmîlik idüp gelürdi (10) ve anda¹⁵ karar eylerdi. Bir pehlevân idi ki rûy-ı zemînde aña çün¹⁶ muķâbil olur (11) bir¹⁷ pehlevân yogdı [S265^a] ki anuñ kışşası emîrû‘l-mü‘minîn Ħamza‘nuñ (12) kışşasında dinilmişdür. Anuñ adına Kays eyidürlerdi ve Reşîde-i ‘Arab’a (13) ‘âşık olup talebinde idi. Vilâyet-i Mağrib’e düşmişdi ve vilâyet-i (14) Mağrib’de anuñ korusundan bir kimesnenüñ tākātı yogdı ki (15) ol aradan geçeydi¹⁸. Cüneyd ile Reşîde dağı ol maķâma düşmişdi. Beş süvâr

¹ bedevî: Berda‘î S

² Seyyid: -S

³ dürer: -İ

⁴ yardım itdüğüçün: yârdı S

⁵ çün: -S

⁶ tamâm: -İ

⁷ bî-ihtiyâr: -S

⁸ tamâm: -S

⁹ nâzenîn: nâzûk S

¹⁰ ide: kıla S

¹¹ yir: -S

¹² didi: -S

¹³ yir: -İ

¹⁴ ‘azze ve celle: -S

¹⁵ anda: -İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ bir: -S

¹⁸ geçeydi: -İ

ile (16) çün Kays anlara yetişdi. Ol pādīšāhāne genc ü ni‘meti gördi (17) çün¹ hurrem oldu ve kendü ile endiše eyledi. Bu kişiler (18) ‘ağılsuzlardur. Bu kadar māl u ni‘meti bu² beş kişiyle nereye iletürler, (19) didi³. Hemān gelüp eyitdi: Ey kişiler ne kişilersiz ve kimüñ nesisiz⁴ ve bu yükler (20) kimüñdür⁵ ve bu⁶ kaçırıları tiz⁷ döndürüñ gelüñ haymeye (21) gidelüm, didi⁸. Yoksa sizi pāre pāre eylerin. Reşide eyitdi:

[1285^a]

(1) Eger erseñ şabr eyle tā ben dağı silāhum giyeyin, didi⁹. Kays ‘acebe (2) kaldı ve eyitdi: Turı gel, silāhuñ giyin. Göreyin¹⁰, ne kadar (3) miqdār merdāneligüñ vardur. Reşide tırdı, andan¹¹ silāhın (4) giyindi ve Kays’a berāber geldi. Şeybū dağı süvār olup (5) ol¹² dağı Kays’a berāber oldı¹³ ve hamle eyleyüp çok çalışdılar ki (6) ‘ākıbet Kays ikisinüñ dağı kemer-bendlerin tutup zür idüp (7) ikisin bile atlarından¹⁴ kapdı, yire çaldı. Atdan inüp ellerin (8) bağladı ve haymeye iletđi. Hizmetkārlarına virdi. Hizmetkārları (9) dağı anları haymeye iletđiler. Cüneyd dağı namāzda idi. Çün namāzdan (10) fāriğ olup andan¹⁵ atına süvār olup çün¹⁶ murğzāra geldi. (11) Gördi¹⁷, ne Reşide var ve ne Şeybū var¹⁸ ve ne kaçırıları var¹⁹ (12) ve ne genc var²⁰ ve ne yārān var. Çün²¹ nazar itđi, gördi. (13) Nize pāreleri ve ālāt-ı harb perişān yaturdı. Bildi ki ne vākı‘ (14) olmışdur. Çün²² elinüñ arkasın ısırdı ve ey²³ dirīgā diyüp (15)

¹ çün: -S

² bu: -S

³ didi: -S

⁴ kimüñ nesisiz: -İ

⁵ kimüñdür: kimüñdür didi İ

⁶ bu: -İ

⁷ tiz: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ göreyin: giyin İ

¹¹ andan: -S

¹² ol: -S

¹³ berāber oldı: -S

¹⁴ bile atlarından: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ gördi: -S

¹⁸ var: -S

¹⁹ var: -S

²⁰ var: -S

²¹ var. Çün: -S

²² çün: -S

²³ ey: -S

yarım ferseng yol yürüdi. Bir nice hayme gördi (16) ve ol haymeler içinde bir büyük hayme gördi. Çün anda¹ (17) [S265^b] varup gördi kim Reşîde-i ‘Arab’la Şeybū bendde yaturlar² (18) ve üzerlerinde bir müvekkel тұrur. Seyyid³ hışma vardı. Bir na‘ra (19) şöyle urdı ki zemîn ü zamân⁴ cünbişe geldi. Cüneyd’üñ (20) na‘rası āvāzesi çün⁵ Qays’uñ kulağına girdi, hemān-dem⁶ (21) ol⁷ dağı silāhın giyinüp nizesin eline aldı ki

[I285^b]

(1) bu süvār kendüzine i‘timād itmişdür ki bunca genc⁸ ü ni‘meti (2) alup gider, didi⁹. Qays çün¹⁰ haymesinden taşra çıktı. (3) Gördi, bir süvār тұrur. Eyitdi: Ey civān bir sâ‘at mihmānumuz (4) ol, atuñdan in veistirāhat eyle. Andan soñra¹¹ yüküñ yüklet¹², yārānuñla¹³ git (5) yoluña ki cihānuñ cümle mālı benüm gözüme görünmez. Cüneyd¹⁴ (6) eyitdi: Ben şadağa almağa gelmedüm dağı senden şefā‘atla nesne (7) dilemezin. Sen haramisin, Müselmānlaruñ yolın başarsın ve qanlar dökersin (8) ve mālların alursın. Baña vācibdür ki haramileruñ haqqından gelem (9) ve şerlerini Müselmānlar üzerinden def‘ kılam. Beri gel ceng (10) idelüm. Eger sen beni helāk idersen cümle mālum senüñ (11) ola¹⁵. Eger ben seni helāk idersem Müselmānlar üzerinden¹⁶ senüñ şerrini (12) def‘ eylerin¹⁷, didi¹⁸. Beri gel min-ba‘d dağı haramılığa (13) tevbe eyle ki seni helāk itmeyem¹⁹, āzād idem, didi²⁰. Qays (14) eyitdi: Ey civān sen beni añlamaduñ ki meger qanuña şuşaduñ. (15) Āgāh²¹ ol²² ki

¹ çün anda: -S

² yaturlar: dururlar İ

³ Seyyid: -S

⁴ zamān: -S

⁵ çün: -S

⁶ dem: -S

⁷ ol: -S

⁸ genc: māl İ

⁹ didi: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ soñra: -İ

¹² yüklet: -S

¹³ yārānuñla: -İ

¹⁴ Cüneyd: Seyyid İ

¹⁵ ola: -S

¹⁶ üzerinden: -İ

¹⁷ eylerin: iderin S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ helāk itmeyem: depelemeyeyin S

²⁰ didi: -S

²¹ āgāh: -S

²² ol: ola S

eger cemî⁶ ehl-i ceng benüm ile ceng (16) ideler, ben tenhâ olam. Hiç anlardan ben¹ pervâ yimezin. Bu sözi (17) senüñle civân-merdlik yüzinden söylerem diyüp çün² (18) Cüneyd'e hamle eyledi. Cüneyd dağı aña hamle eyledi. Mâ-beynlerinde (19) çok hamle haṭā³ geçdi. Şeybū dağı yatduğı yirden naẓar eylerdi (20) ve du'āya meşgūl idi. Cüneyd anuñ şecā'atından 'acebe ƙaldı. (21) Aḥşām olunca ceng eylediler. Hiç birbirine zafer bulmadılar.

[I286^a]

(1) Tā aḥşām oldu, Cüneyd bir ağaç altında inüp atını şalıvirdi (2) [S266^a] dağı namāza meşgūl oldu. Ƙays dağı dönüp⁴ ḥaymesine geldi. (3) Atından inüp yārānına eyitdi: Ben⁵ cemî⁶ 'ömrümde bunuñ gibi (4) şecî' dil-āver kişi görmiş degülem, diyüp buyurdi. (5) Seyyid⁷ Cüneyd'e bir süfre ta'ām ve atına 'alef iletdiler. Cüneyd ƙabūl (6) eylemedi. Eyitdi: Ben senüñ ta'āmuñ yimezin⁸. Benüm senüñle cengüm vardur, didi ve hem sen ḥarāmisin, (7) Müselmānlaruñ ƙanın döküp rızƙın alursın. Ben bilmezem ki (8) kimüñ mālıdır? Niçe yiyeyin? Bunu⁹ didi dağı ƙāşadı (9) girü döndürdi. Cüneyd şabāḥa dek namāz ƙılup Ƙur'ān oƙurdi. (10) Çün ufƙ semādan şubḥ-ı şādıƙ tūlū' itdi. Cüneyd farīzayı (11) yerine getürüp atın eyerledi ve silāhın ƙuşandı, ārāste (12) olup atına çün¹⁰ süvār oldu. Ƙays dağı atına süvār olup (13) ol¹¹ dağı ārāste olup Cüneyd'e berāber geldi. Eyitdi: Ey (14) civân yüri yārānlaruñla yüklerüñi al, (15) yoluña süvār ol. Cüneyd eyitdi: Gel, tevbe eyle. Bir dağı ḥarāmīlık (16) itmeyesin. Seni öldürmeyüp āzād ideyin. Ƙays ğazaba gelüp (17) andan yine¹² cenge āġāz itdi. Şol ƙadar ceng eylediler¹³ kim (18) silāḥları şikest olup atları arƙasından birbirlerinüñ (19) kemerlerine yapışup kemerleri dağı ƙırıldı. Cüneyd oƙa

¹ ben: -S

² çün: -S

³ haṭā: -İ

⁴ dönüp: -İ

⁵ ben: -S

⁶ cemî': -İ

⁷ Seyyid: -S

⁸ ben senüñ ta'āmuñ yimezin: -İ

⁹ bunu: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ ol: -S

¹² andan yine: -S

¹³ eylediler: itdiler S

yaya (20) el urdı. Cüneyd, Kays bindüğü atıñ gözine bir dāne¹ ok (21) eyle urdı ki at depesi üzerine yıkıldı. Kays piyāde

[İ286^b]

(1) oldı ve eyitdi: Sen² dağı eger erseñ sen³ de piyāde ol, didi⁴. Seyyid⁵ (2) Cüneyd atından aşığa indi. Kays'a karşı vardı. Şol kadar tutuşdılar (3) ki Kays yoşudı⁶ ve eyitdi: Ey civān ne yirden gelürsin (4) ve aduñ nedür, didi⁷. Şeybū ile Reşide temāşā idüp du'ā iderlerdi. (5) Kays eyitdi: Ey civān tamām-ı Mağrib'de hergiz senūñ gibi (6) gürbüz pehlevān görmedüm, didi⁸. Söyle, aduñ nedür, didi⁹. (7) Cüneyd eyitdi: Sen¹⁰ efsāneyi ko¹¹ söyleme. Beri gel, [S266^b] güreş (8) turalum, diyüp yine birbirine el urdılar¹². Hūnları nāhūnları (9) dibinden şu aķar gibi revān oldı. Cüneyd'ūñ ħamiyyet ü ħayret-i (10) İslām'ı cūşa gelüp Ħamzavār sinesinūñ üzerine¹³ turup¹⁴ (11) cūşa geldi ve benī¹⁵-Hāşim tamarları oklağuya döndi. (12) Bir na'ra eyle urdı ki şaħralar lerzeye geldiler. Çün¹⁶ Kays (13) serāsime oldı. Cüneyd kuvvet idüp Kays'ı yirinden kaptı (14) ve başı üzerine getürüp yire çarpdı¹⁷. Andan¹⁸ ħancer-i (15) ābdār çıkardı ki ol nābe-kāruñ başını kese. Kays'a (16) cānı kayısı olup Ħazret-i 'Alī ve Ħazret-i Ħamza şefi' getürüp (17) bir sā' at depeleme, didi¹⁹ ve elūmi bağla ki ben²⁰ ħālūmi saña beyān (18) ideyin, didi. Cüneyd çün²¹ Ħamza ile 'Alī'nūñ adın işitdi (19) kıtālinden²² vāz gelüp elin bağladı dağı sinesi üzerinden (20) tırdı ve eyitdi²³:

¹ dāne: -S

² sen: -S

³ sen: -İ

⁴ didi: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ yoşudı: yoruldı İ

⁷ didi: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ sen: -S

¹¹ ko: -S

¹² urdılar: şunuşdılar S

¹³ üzerine: derūnı İ

¹⁴ turup: -İ

¹⁵ benī: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ çarpdı: çaldı S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ ben: -S

²¹ çün: -S

²² kıtālinden: kıtlandı S

²³ eyitdi: -S

Hālũn söyle, didi¹. Baña beyān eyle, didi. (21) Qays eyitdi: Ben ‘Arab diyārındanam. ‘Anter’ũn püser-zādesiyem². Benüm aduma Qays eyidürler tā ben

[İ287^a]

(1) kemer-beste olalı hiç bir pehlevān benüm kemerüme (2) el urmamışdur, didi³ ve atamuñ atası emīre’l-mü’minũn ki (3) Hāmza’dur, bendesiydi. Yedi yıl anuñ⁴ hizmetinde olup ceng eylemişdi. (4) Ol vākta dek ki atamuñ anası Benī-‘Āmir kabīlesinden oldu ve ‘Anter’ũn anası ‘Abdũl-muṭṭalib ḥādimiydi tā⁵ bir gün Medīne’de idüm, didi⁶. Üseyd bin Münzir, Reşīde-i (5) ‘Arab’ı tutup getürmişdi. Ben aña ‘aşık oldum. Anı daḥı perīler (6) kapdılar. Seyyid⁷ Cüneyd anı arayı gitdi. Şimdi işitmişemdür (7) Reşīde-i ‘Arab Mağrib’e düşdi⁸, didi⁹ ve Cüneyd’ũn nām u nişānı yok (8) didi¹⁰. Ammā Reşīde Manşūr’ũn elindedür. Ben diledüm ki varam, Manşūr’ũn (9) şehrini ḥarāb idem. Reşīde-i ‘Arab’ı elinden alam. Çün Cüneyd, Reşīde-i (10) ‘Arab’la olmayıcak¹¹, ḥayfdur ki Manşūr ile ola. Ol ḥālüm [S267^a] budur ki (11) saña beyān eyledüm, diyüp zār zār ağladı. Cüneyd çün¹² Qays’ũn (12) sözün işitdi. Bildi ki rāst eyidür, elinden bendin çözdi. (13) Andan¹³ eyitdi: Ey civān sen ‘Anter’ũn püser-zādesi Qays, ben daḥı (14) Cüneyd bin Üseyd’em. Qays çün Cüneyd’ũn adın işitdi. Feryād u fiğān¹⁴ (15) idüp ayağına düşdi ve eyitdi ki ey Cüneyd¹⁵ benüm (16) günāhumı ‘afv eyle ki ben¹⁶ seni añlamadum ve saña tīg çekdüm (17) diyüp yine ayağına düşdi. Yüzün gözün sürdi. (18) Cüneyd daḥı anuñ göñlini oḥşadı, ğam yime ṭur, didi¹⁷. Qays, ṭurdu¹⁸ ve eyitdi: (19) Ey Seyyidũl-‘Arab

¹ söyle, didi: -S

² ‘Anter’ũn püser-zādesiyem: -İ

³ didi: -S

⁴ anuñ: -İ

⁵ vākta dek ki atamuñ anası Benī-‘Āmir kabīlesinden oldu ve ‘Anter’ũn anası ‘Abdũl-muṭṭalib ḥādimiydi tā: -İ

⁶ didi: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ düşdi: -İ

⁹ didi: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ olmayıcak: bulmayıcak İ

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ fiğān: -S

¹⁵ ey Cüneyd: -S

¹⁶ ben: -S

¹⁷ ṭur, didi: -İ

¹⁸ ṭurdu: -S

atam yedi yıl ‘Ādiye Bānū’ya¹ ‘āşık oldu (20) ve emīrū’l-mū’minīn Hāmza kırk kerre ‘Ādiye kavmiyle hārb dārb (21) itdi ve şıdı. Duğteri ala virmediler. Ol duğterūñ sebeble şol kadar

[I287^b]

(1) hālāyık depelendi ki vaşfa gelmez. Anlar dağı Kisra’ya tayandılar. Kisra dağı (2) anlara mu‘āvenet içün geldi tā mu‘ayyen ola. Hāmza ‘Ādiye kavmiyle (3) Kisra’nuñ leşkerini şöyle hārāb eyledi ki ol leşkerden dört (4) pehlevāndan gayrı kimesne kalmadı dağı duğtere tālibler idi. Duğter (5) eyitdi: Çün² dördüñüz dağı güreş tutuñ. Her kankıñuz pehlevān (6) ise ben anuñ olam, didi³. Anlar dağı güreşdiler, hiç birbirini yeñmediler. (7) Hāmza dördini dağı bile yeñdi. Duğter serā-perde ardından eyitdi⁴: (8) Āferīn Hāmza’nuñ dest-bāzūsına, didi ve eyitdi: Ben Hāmza’nuñ ‘avreti (9) oluram. Hāmza eyitdi: Sen benüm kız kārındaşumsın⁵, ben seni ‘Anter’e bağışladum, didi⁶. (10) Pehlevānlar çün⁷ bu söze rāzı olmadılar. ‘Ādiye eyitdi: Sizüñle (11) birer dāne⁸ şi‘r söyleyelüm. Kankıñuzuñ şi‘ri hūb olursa ben anuñ (12) ‘avreti olam, didi⁹. Andan¹⁰ birer şi‘r söylediler. Hāmza’nuñ şi‘ri (13) cümlesinden¹¹ hūb geldi. Yine dūğter eyitdi: Ben Hāmza’ya varuram. (14) [S267^b] Hāmza çün¹² yemīnler eyledi ki sen benüm kız kārındaşumsın, ben seni ‘Anter’e (15) bağışladum. Yedi yıl ‘Anter’uñ hātırıçün ceng eyledüm ve dağı elli (16) biñ nefer ādemī¹³ depelendi, didi¹⁴. ‘Ādiye’yi benüm atama virdiler. (17) Ben sizüñ hānedānıñuzuñ bende-zādesiyem, didi. Yine Cüneyd’uñ ayağına (18) düşdi. Āhir Kays’uñ haymesine gitdiler. Reşīde’nüñ ve Şeybū’nuñ (19) bendin çözdiler. Kays çün¹⁵ Şeybū-yı ‘ayyārı çün¹⁶ kenāra çeküp

¹ Bānū’ya: -S

² çün: -S

³ didi: -S

⁴ eyitdi: -S

⁵ kız kārındaşumsın: kızumsın İ

⁶ didi: -İ

⁷ çün: -S

⁸ dāne: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ andan: pes S

¹¹ cümlesinden: cemī‘isin S

¹² çün: -S

¹³ ādemī: er S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün: -S

(20) ‘özrlr diledi. Andan şöñra¹ tırı geldi. Seyyid’den destür diledi. (21) Seyyid eyitdi: Ey Qays bizüm ile yoldaş olsañ olmaz mı? Qays eyitdi:

[I288^a]

(1) Başumda şimdi Mağrib hevāsı vardır, didi². Çün Reşīde-i ‘Arab (2) senüñ eline girmedi. Ola ki benüm elüme gire, didi³. Hayfdur ki (3) anuñ gibi duhter Mağribīler elinde qala. Qays bunu söylerdi ve Reşīde (4) işidürdi ve diñlerdi⁴. Andan gülerdi ammā⁵ kendüzini bildürmezdi, tā gidecek (5) vaqt Qays eyitdi⁶ ki bu yol bir ‘aceb yoldur ki pehlevānlıqla bu yola gitmek (6) olmaz, didi⁷. Cüneyd eyitdi: Niçün? Qays eyitdi: Ey Seyyid bu yolda bir qal‘a (7) vardır ve adına Şemīrān dirler⁸. Ol qal‘ada olanlar eger⁹ er ve ger¹⁰ ‘avretdür, cümle¹¹ (8) cāzūlardır ve dağı çok qarğalar vardır. Şöyle ki bu yola¹² bir kimesne gitse (9) yüz biñden ziyāde qarğa ol kimsenüñ başına üşerler. (10) Qara bulut gibi başını ve gözünü ururlar. Ol ādem dağı qarğa (11) gibi olup andan¹³ yire düşer, didi¹⁴. Yüzi aşığa tā¹⁵ aḥşām (12) olunca yatur. Feryad u fiğān eyleyüp andan şöñra ol¹⁶ dağı havāya (13) uçar. İrte¹⁷ olıcaq kuşlar anı kovalar. Ol dağı kaçā kaçā beyābāna (14) düşer. Ol beyābānda nālān u giryān cān virür, didi¹⁸. (15) Ḥamza zamānında bunu Ḥamza’ya¹⁹ didiler. Ḥamza ol zamān Hindūsitān’da (16) idi ve ḥükemā-yı Hind’e şordı ki buña ‘ilāc n’ola, didi²⁰. Ḥükemā-yı Hind²¹ (17) eyitdi ki Serendīb’de Ādem peygamber ‘aleyhi’s-selām [S268^a] qabri öñinde (18) bir söğüt ağacı vardır. Her kim ol ağacuñ bir pāresin

¹ şöñra: -İ

² didi: -S

³ didi: -S

⁴ diñlerdi: -İ

⁵ andan gülerdi ammā: -S

⁶ eyitdi: -İ

⁷ didi: -S

⁸ dirler: eyidürler S

⁹ eger: -İ

¹⁰ ger: -İ

¹¹ cümle: cemī‘ S

¹² bu yola: -İ

¹³ andan: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ tā: -S

¹⁶ ol: -S

¹⁷ irte: revāne İ

¹⁸ didi: -S

¹⁹ Ḥamza’ya: -İ

²⁰ didi: -S

²¹ Hind: -İ

bāzūsına (19) bağlasa ol qarğaların zararına aña degmeye¹ ve anuñ² dā'iresine gelmeyeler (20) didi³. Hamza eyitdi: Ne fā'ide anuñ yolu nice biñ fersengdür. (21) Hiç kimesne⁴ anuñ yolın dağı bilmez. Hakimler eyitdiler: Ol ağacın tohumunu ol

[1288^b]

(1) qal' anuñ nevāhisine saçmışlardır, didi⁵. Hemān anuñ⁶ hāşiyetidir. Her kim (2) ol ağacın bir pāresin alsa dağı bāzūsına bağlasa ol qarğalar anuñ (3) dā'iresine varmayalar⁷. Rabbü'l-āleminün şun'ıyla ol qarğalardan (4) geçer eyle⁸ gider, didi⁹. Ol qarğa anuñ yanına uğramaz¹⁰. Hamza dağı ol tohumu alup götürüp merdānelik ile (5) bu vilāyete¹¹ girdi. Cümle Mağrib vilāyeti çün¹² aña musahhar oldu (6) ve şad hezār cāzū 'avretlerini dağı depeledi. Anların qal'asını (7) çün¹³ harāb u yebāb¹⁴ eyledi¹⁵ ve yolu cāzūlardan pāk itdi. (8) Ammā ol qal' anuñ dibinde ol ağacın¹⁶ tohumunu dikmişlerdür. Büyük ağaç olmuştur. (9) Çün¹⁷ etrafına dört bülend dīvār çekmişlerdür. Hamza'nun şüretini (10) dağı ol dīvārın üzerine¹⁸ taşvır itmişlerdür, didi¹⁹. Bu ser-güzeştleri (11) dağı yazmışlardır ve Hamza'nun vaşiyet-nāmesinde dağı yazılmışdır. (12) Ol söğüt ağacının vaşfı dīvār üzerinde yazılmışdır. (13) Her kim ol ağaçdan bir pāre ala ve dağı bāzūsına bağlaya (14) cāzūların şerrinden emīn ola, didi. Çün²⁰ Kays²¹ bu sözleri (15) tamām²² didi. Andan²³ Cüneyd ile vedā'laşdı ve Mağrib tarafına revāne (16) oldu. Cüneyd dağı aña iki yük altun ve on kat silāh

¹ zararına aña degmeye: -S

² anuñ: -İ

³ didi: -S

⁴ kimesne: -İ

⁵ didi: -S

⁶ anuñ: ol İ

⁷ ol qarğalar anuñ dā'iresine varmayalar: -S

⁸ eyle: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ ol qarğa anuñ yanına uğramaz: -İ

¹¹ bu vilāyete: yollarına İ

¹² çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ yebāb: -S

¹⁵ eyledi: kıldı S

¹⁶ ol ağacın: -İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ üzerine: üstinde İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi. Çün: -S

²¹ Kays: -İ

²² tamām: -S

²³ andan: -S

viridi. (17) Andan şoñra her biri yollarına gitdi. Rāvī¹ şöyle rivāyet (18) ider ki² Seyyid³ Cüneyd ve Reşide ve Şeybū çün⁴ on gün (19) gitdiler. Nā-gāh bir seḡergāh ol⁵ bülend dīvāra yetdiler. Ol sögüt (20) ağacı anda idi ve Ḥamza’nuñ şüretin daḡı anda⁶ gördiler. Ol⁷ dīvār üzre (21) aşkar-ı dīv-zādı [S268^b] taşvīr itmişler ve gürz-i gāv-serini omuzına komış ve

[İ289^a]

(1) cümle silāhıyla ārāste vü pīrāste olmuş. Cüneyd Ḥamza’nuñ heybetinden (2) ḡavf idüp⁸ naẓar itdi. Bir sâ‘at miḡdārı⁹ ḡayrān ḡaldı. (3) Hezārān taḡsīn idüp¹⁰ āferīnler getürdi. Andan şoñra bir ḡaṭ (4) gördi ki ey Cüneyd çün bu yire gelesin bu sögüt ağacından (5) bir pāre alasin, andan¹¹ bāzūña bağlayasin. Çün ‘Acem mülkine (6) varasin. Sen¹² anda sâkin olasin, didi¹³. ‘Arab diyārında¹⁴ (7) zinhār¹⁵ sâkin olma, didi¹⁶. Zīra ol rûzgārda düşmenler çok¹⁷ kuvvet (8) tutmuş olmuşlardır¹⁸. Çün Cüneyd Ḥamza’nuñ vaşiiyet-nāmesin okudı, zār zār (9) aḡladı. Andan şoñra¹⁹ ol dört dīvāruñ üzerine çıḡdı. (10) Bir büyük ağac gördi. Dibinde bir āb-ı revān çeşme gördi. (11) Anda bir sâ‘at miḡdārı āsāyiş gösterdi. Her biri ol (12) ağacdān birer pāre aldılar²⁰. Bāzūlarına bağladılar. Andan²¹ ta‘vīz (13) idindiler daḡı ol yirden gitdiler. Üçinci gün bir ḡoş (14) ḡurrem murgzāra yetişdiler. Derḡāl²² atlarından inüp anda²³

¹ rāvī: mü‘ellif-i kitāb S

² şöyle rivāyet ider ki: eydür S

³ Seyyid: -S

⁴ çün: -S

⁵ ol: bir İ

⁶ anda: -S

⁷ ol: -İ

⁸ ḡavf idüp: -S

⁹ miḡdārı: -S

¹⁰ idüp: kırup S

¹¹ andan: -S

¹² sen: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ diyārında: mülkinde S

¹⁵ zinhār: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ çok: -S

¹⁸ olmuşlardır: -İ

¹⁹ şoñra: -S

²⁰ aldılar: -S

²¹ andan: -S

²² derḡāl: -İ

²³ anda: -İ

ķondılar. Hemān-dem¹ (15) ol ķal‘anuñ üstinden şad hezār ķara ķarġa ki ķara bulut (16) gibi ķalkđılar daġı şahrādan yaña geldiler. Gūyā ki yir yüzine (17) ķara bulut gibi² düşdi. Cūneyd ile Reşīde maġūf oldılar (18) ve ‘acebe ķaldılar. Ammā ķün ol ağaçdan bāzūlarına bağlamışlar idi. (19) Ol sebebden bir miķdār³ ġönülleri emīn idi ve cānları sākin (20) idi. Ol ķarġalardan biri daġı bunlara gelmedi. Cūneyd Hāķ Te‘ālā ġazretine (21) şükr-perdāz⁴ eyledi ve Hāmza’nuñ dest-bāzūsına āferīn

[1289^b]

(1) getürdi. İttifāķ Şeybū tırı geldi. Ol murġzārda bir çeşme var idi. (2) Anda⁵ vardı ki ġusl eyleye⁶. Cūn⁷ şoyundu, şuya girdi. Yunurken⁸ (3) nā-gāh⁹ bāzūsındaki ağacuñ ipi kırıldı ķün¹⁰ ağac pāresin (4) Şeybū¹¹ almadı ve muķayyed olmadı. Şimden ġirū bize ağac gerekmez, didi. (5) Andan¹² cāmesin [S269^a] ġiyinüp Cūneyd’e vardı. Diledi ki bāzūsındaki (6) ağacuñ ġālını aña¹³ diye. Nā-gāh bir zāġ-ı siyāh taġ başından ķalkdı (7) geldi. Şeybū’nuñ başı üzerine ķondı. Andan¹⁴ minķārıyla Şeybū’nuñ (8) yüzün ġözin evķār eyledi. Derġāl Şeybū’nuñ dükeli a‘zāsı (9) şikest oldu. Şeybū daġı bir ķarġa olup andan¹⁵ yire düşdi. (10) Yuvalandı, feryād¹⁶ u fiġān idüp ġözlerinden yaş revān oldu. (11) Cūneyd’üñ cānına āteş düşdi ve Reşīde daġı feryād u nāleler eylerdi. (12) Şeybū ķün¹⁷ ķarġa mişālinde yirde yuvalanurdi. Hemān¹⁸ Cūneyd’üñ (13) ġātırına geldi ki Hāmza’nuñ vaşīyyet-nāmesinde yazılmışdı ki (14) her kim ķarġalar şerriyle¹⁹ ķarġa olup yire yuvalanup andan²⁰ soñra havāya uķsa (15) gerekdür. Hiķ ķuşlar ana rāġat virmeyüp āġir beyābānda cān

¹ dem: -S

² gibi: -S

³ bir miķdār: -S

⁴ perdāz: -S

⁵ var idi. Anda: -S

⁶ eyleye: ide Ĩ

⁷ ķün: -S

⁸ yunurken: yüzerken Ĩ

⁹ nā-gāh: -S

¹⁰ ķün: -S

¹¹ Şeybū: -S

¹² andan: -S

¹³ aña: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ feryād: ķarġa S

¹⁷ ķün: -S

¹⁸ hemān: -S

¹⁹ ķarġalar şerriyle: -Ĩ

²⁰ andan: -S

(16) virse gerekdür. Çün ol hāl Cüneyd'ün hâtırına geldi¹, hemân elin uzadup Şeybū'yı yirinden (17) kaldurup bir kafese koydı. Öñinden gidermedi. Şeybū kafes (18) içinde ağlardı. Ammā dili yoğdı ki söyleyeydi. Cüneyd ile Reşide (19) anuñ² firākıdan yanup yakılurlar idi. Cüneyd ile Reşide Şeybū ğamından (20) şol kadar³ ağladılar ki kendüden gitdiler ve cāmelerin çāk (21) idüp hāke düşdiler. Günden güne Cüneyd⁴ şarardı ve teni zārdan

[İ290^a]

(1) nizār⁵ oldu. Reşide gördi ki Cüneyd helāk olup gider (2) eyitdi: Ey Seyyidü'l-
‘Arab ğam yime ve ta‘ab çekme. Benüm bir tedbīrüm var idi (3) yādumdan gitmişdi. Şimdi yāduma geldi. Ümīzdür ki (4) senün himmetünle ve ecdāduñ mu‘āvenetiyle ve Hāḫ celle ve ‘ālanuñ⁶ ‘ināyetiyle (5) rāst gele, didi⁷ ve meded ola. Ol vaḫt ki ben dīvler elinde⁸ (6) giriftār idüm. Bir şahrāda ḥor u zār idüm. Keynās-ı perīnün ‘avreti (7) geldi. Beni⁹ anlaruñ elinden ḥalāş itdi. Baña şaçından üç kıl [S269^b] virdi (8) ve andan¹⁰ eyitdi kim kaçan saña bir mühim bir muşibet vāḫı¹¹ ola ol kılun (9) birin od üzerine ḳo, ben saña gelem, didi idi. Şimdi bize (10) bundan ehemm ve bundan aş‘ab bir¹¹ iş daḫı olmaz, didi¹². Cüneyd (11) eyitdi: Tiz ol yoksa şimdi¹³ kendümi helāk iderem¹⁴, didi¹⁵ (12) ki ol yār-ı şādıḳum bunuñ gibi belāya uğradı (13) didi¹⁶ ve bu ğam-ğūsār muvāfıḳı bunuñ gibi ‘ināde görmek (14) olmaz. Reşide eyitdi: Şimdi kafesi at, üzerine koyalum (15) ve daḫı bu yirden gidelüm, didi¹⁷ ve eyidürler ki bir¹⁸ iki (16) günlük yolda bir şehir vardur. Ol şehruñ pādīşāhına (17) Fercān eyidürler. Bir

¹ çün ol hāl Cüneyd'ün hâtırına geldi: -İ

² anuñ: -S

³ şol kadar: şöyle İ

⁴ Cüneyd: beñizleri S

⁵ nizār: lertzān İ

⁶ celle ve ‘ālanuñ: Te‘ālā’nuñ S

⁷ didi: -S

⁸ elinde: içinde İ

⁹ beni: -İ

¹⁰ andan: -S

¹¹ bir: -S

¹² didi: -S

¹³ şimdi: -S

¹⁴ iderem: eylerin S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ bir: -İ

müddet anda dağı turalum. Ben¹ ol kız karındaşlıgum (18) perī ‘avretini² da‘vet ideyin ki bu kārūn çāresin anlar (19) bulurlar. Bunı diyüp andan³ kalkdılar. Ol şehrden yaña revāne (20) oldılar⁴. Şeybū’yı kafes içinde nohūdla ve şeker ile ve bādām ile (21) beslerlerdi. Bir nice gün gitdiler. Nā-gāh bir seḥergāh ol⁵ şehre yetdiler.

[İ290^b]

(1) Gördiler, behište beñzer bir şehr. Her tarafı bāğ u āb-ı revānlar (2) ve kuşları hūb-elhān ve ni‘meti firāvān. Derhāl atlarından⁶ inüp (3) bir hoş münakkaş serāya kondılar. Reşīde, Şeybū virdüğü (4) dārūdan kendüye⁷ sürindi, siyāh oldu. Hindūvāne (5) cāme giyüp bir⁸ evde oturdu. Cüneyd dağı ‘ibādetine meşgūl (6) oldu. Bu maḥalli ferāmūş eyleme hikāyetümi bir yirden dağı diyelüm⁹. (7) **Ḳıṣṣa-i dāstān-ı**¹⁰ **dīger** mü’ellif-i kitāb eydür: Muḥtār ve (8) Ḳāḍī ve Sa‘d-ı Mıṣrī deryādan Endülīs şehrine geldiler. (9) Cüneyd’i cüst ü cū eylediler tā bunuñ üzerine bir zamān geçdi. (10) Bir gün şehrüñ içinde bir hurūş belürdi. Muḥtār ve yārānı (11) temāşāya gitdiler. Gördiler, bir şahş ardınca önince (12) bī-ḥad eşḥāş çāvuşlar şavuluñ şavuluñ diyüp gelür. (13) Muḥtār ḥalāyıkdan istifsār itdi ki bu ne ḥāldur? Eyitdiler: Bu şahş bir¹¹ (14) Türk’dür, adına Bektaş eyidürler. [S270^a] Tīr-endāzlık sebeble (15) sulṭāndan günde hezār dīnār alur. Şimdi meydāna (16) oğ atmağa gider. Eger bir gün ‘ulūfesin virmezler (17) ise eyidür ki ‘āṣī oluram, düşmenüñe giderem¹², dir¹³. Bu pādīşāhuñ (18) bir ulu düşmeni vardır ki adına¹⁴ Fercān eyidürler. Başın (19) ḥarācını bu şahşuñ sebeb ile virür. Muḥtār eyitdi: Ben bu¹⁵ Türk’üñ (20) atduğı oğı temāşā

¹ ben: -İ

² ‘avretini: -S

³ andan: -S

⁴ revāne oldılar: gitdiler S

⁵ ol: -S

⁶ atlarından: -S

⁷ kendüye: -S

⁸ bir: -S

⁹ diyelüm: diyelüm didi İ

¹⁰ dāstān-ı: -S

¹¹ bir: -İ

¹² giderem: varuram S

¹³ dir: -S

¹⁴ adına: aña S

¹⁵ ben bu: -İ

ideyin. Kāḍī eyitdi¹: Fuzūlluk eyleme, otur (21) didi. Muḥtār Kāḍī'nūñ sözünü kulağına koymayup

[İ291^a]

(1) kendü atına zīn urup ve başına licām geçürdi ve beline terkeş (2) bağlayup bāzūsına çün² kemān geçürdi ve rikāba kadem koyup (3) atına süvār oldu daḥı meydāna geldi, gördi. Pādişāh (4) taḥt üzerinde oturmuş cümle süvārları önüne tūrmışlar. (5) Miyāne-i meydānda siper kōmıřlar. Ol Türk atını yeldürüp (6) ol siperi urup bir yanından geçürür. Muḥtār iki siper kōdı (7) ve daḥı atına cevalān gösterüp kemāna ok koyup (8) çün³ pertāb itdi. Siperūñ ikisinden bile geçürdi. Ḥalāyık (9) çün⁴ ‘acebe kaldılar, tā dōrt siper kōdı⁵ ve dōrdinden daḥı (10) geçürdi. Pādişāh taḥayyüre varup başın ařaġa egdi. (11) Eyitdi: Yā Rabb bu ġarīb řaḥř ne yirden ola. Ādem gönderüp (12) Muḥtār'ı taleb eyledi. Da‘vet itdi⁶ ve nevāziřler idüp (13) şordı ki ne yirdensin ve ne yire gidersin? Muḥtār eyitdi: (14) Atam Yemen bāzergānydı. Yolda öldi. Bir nice müddetdür ki (15) deryāda ser-gerdān idüm. Bu vaḳt kim pādişāh devletinde (16) deryā şiddetinden ḥalāř buldum. Pādişāh eyitdi: Ey civān (17) ben bir vaḳt atamdan işitdüm ki Ḥamza bu şehre (18) gelmiş ve anuñ bir⁷ refīki var imiř ki adına Sa‘d-ı Vaḳḳāř (19) eyidürler imiř. Anuñ kavmi idi⁸ ve tīr-endāzlıkda anuñ⁹ mişli yoġdı. Bizüm [S270^b] şehrümüzü (20) tūtmıřlar. Benüm atam anuñ elinde ölmüş ve atamuñ beř birāderini (21) helāk eyledi. Būcāl-ı dīvūñ atasını öldürdi ve daḥı sen

[İ291^b]

(1) ol kavmden gibisin. Toġrı söyle bāzergānlardan bunuñ gibi hūner (2) gelmez. Ben daḥı atamuñ kōnıñ taleb iderem ve biz merdüm-i ġarīb-nüvāz oluruz. (3) Eger bir kimesne atamız depelese çün kōpumuza gelse biz anuñ kōnından (4) geçevüz. ‘Ale’l-ḥuřuř ki senūñ ġünāhuñ yok. Muḥtār řād oldu. (5) Ammā ikrār eylemedi.

¹ eyitdi: -S

² çün: -S

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ kōdı: -İ

⁶ da‘vet itdi: -S

⁷ bir: -İ

⁸ anuñ kavmi idi: -İ

⁹ anuñ: -İ

Pādişāh nevāzişler idüp Muhtār'a eyitdi: Eger (6) bāzergān iseñ ve eger degülseñ¹ benüm ile ol. Bizüm hizmetümüz eyle. (7) Muhtār n'ola didi. Muhtār bu sözde iken Bektaş-ı tır-endāz çıka (8) geldi. Sultāna hizmet idüp eyitdi: Bir ğarīb civān benüm (9) bāzārumuñ revnaķını giderdi. Şimdi icāzet vir ki huzūruñda (10) ceng idelüm, didi². Eger bu beni depelerse veyā ben anı³ depelersem (11) kanumuz helāl olsun, didi⁴. Henüz ol bu sözde iken (12) Muhtār rikāba kadem koyup atına süvār oldı ve kemānına zih virüp (13) ebrūsına girih gösterdi ve sultān Muhtār'ıñ şecā'atından (14) ve çāpük-süvārlığından 'acebe kaldı ve kendüye eyitdi: Bāzergānlarda (15) bu şecā'at olmaz. Muhtār eyitdi: Eger ol beni depelerse benüm (16) n'em var ise hep⁵ anuñ olsun. Eger ben anı depelersem (17) sultān öninde her⁶ günde hezār dīnār virür, didi⁷. (18) Pādişāha kılur ve bu kavl üzre muķarrer olup meydāna (19) geldiler ve kemānların ellerine alup birbirine tır-bārān itdiler. (20) Muhtār-ı tır-endāz çün⁸ kemāna ok kōdı ve fırsat (21) gözleyüp ve çarhıvār Türk'üñ dā'iresin devr iderdi.

[İ292^a]

(1) Türk daķı peyveste tır-bārān iderdi. Muhtār daķı Türk'üñ okını⁹ (2) red iderdi. Pādişāh daķı leşkeriyle [S271^a] nezzāre iderdi ve bu ta'accübde (3) kalmışlardı. Muhtār-ı cigerdār fırsat buldı. Türk'üñ pehlūsına (4) bir ok eyle urdı ki ol¹⁰ bir pehlūsından çıkdı gitdi. (5) Pādişāh bu ma'nādan şād oldı. Ol sebebden ki andan korkardı. (6) Çün Türk atından yire düşdi, öldi¹¹. Muhtār pādişāh (7) huzūrına gelüp hizmet itdi ve halāyıkdan figān kōdı ve sultān (8) anuñ tır-endāzlığından ve dil-āverliğinden 'acebe kılup teşrifler (9) virüp günden güne 'izzetin ziyāde itdi ve eyidürler ki (10) ol zamānda, ol vilāyetde bir ejderhā peydā olmuşdı. Anuñ (11) şalābetinden halk korkmuşdı ve memleket harāba varmışdı (12) ve yol kesilmişdi. Hiç kimsenüñ zehresi yoĝdı ki ol (13) ejderhā olduĝı yola gideydi. Pādişāh Muhtār'a eyitdi: (14) Ey civān eger sen bu vilāyetden bu ejderhānuñ şerrini (15) def iderseñ

¹ degülseñ: dilerseñ İ

² didi: -S

³ anı: bunı S

⁴ didi: -S

⁵ hep: -S

⁶ öninde her: -S

⁷ didi: -S

⁸ çün: -S

⁹ okını: -İ

¹⁰ ol: -S

¹¹ öldi: evvel İ

şevāb eylemiş olursın. Kādī, Muhtār'a eyitdi: (16) Ey cāhil biz ġarīb kişilerüz, sen yine fuẓülluġa başladıñ (17) didi¹. Bizi ve kendüñi daġı belāya giriftār itmek dilersin. (18) Muhtār eyitdi: Ey Kādī eger ben bu ejderhāyı okla helāk (19) itmezsem Sa' d-ı Vakkāş' uñ pūştinden gelmiş olmayam, didi. Andan² (20) silāhın giyindi. İki şandūķayı üç yüz ok ile pūr idüp (21) çün³ yayın eline aldı ve beş dāne⁴ yay daġı hāzır idüp

[İ292^b]

(1) getürdi. Andan⁵ sulţāna gelüp kulaġuz taleb itdi ki (2) ol⁶ ejderhānuñ olduġı yiri taleb idüp⁷ göstere. Çün⁸ kulaġuzı (3) öñine bıraġdı. Kādī ve Sa' d-ı Mısrī ve ba' zı halk bile gitdiler. (4) Ol⁹ ejderhānuñ maķāmına çün¹⁰ vardılar. Muhtār' la gelen (5) halk bir yüce taġa çıkdılar. Muhtār ejderhā olduġı (6) bir¹¹ murġzāra varup bir na' ra urdı. Halāyık çün ol¹² taġuñ (7) üstinde ol na' radan bī-hūş oldılar. Ejderhā çünki (8) [S271^b] Muhtār' uñ āvāzın işitdi, ol¹³ murġzārdan yaña geldi. (9) Ol maġāra gibi aġzını açup on beş arşun kaddi (10) var idi ve arķası peleng gibi alaca idi ve nefesi (11) germiyyeti¹⁴ kiremitci fırınından od çıkar gibi siyāh tütüne beñzerdi (12) ve arslan gibi öġürürdi. Ol murġzārda her ne (13) var ise nefesinden yandı. Muhtār-ı cigerdār çün¹⁵ kemāna ok (14) kōdı ve daġı Hāķ Te' ālā hāzretinden meded taleb itdi (15) ve atına mehmūz degürdi. At ilerü varmadı. Mehmūz (16) urdukça kıçın kıçın girüsine¹⁶ gitdi. Muhtār gördi ki (17) at ilerü varmaz. Aşaġa indi, atını şalıvirdi. Andan¹⁷ (18) kemāna ok koyup kendü çün¹⁸ ilerü vardı. Andan¹⁹

¹ didi: -S

² andan: -S

³ çün: -S

⁴ dāne: -S

⁵ andan: -S

⁶ ol: -S

⁷ taleb idüp: -S

⁸ çün: -S

⁹ ol: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ bir: -S

¹² çün ol: -S

¹³ ol: -S

¹⁴ germiyyeti: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ girüsine: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ andan: -S

(19) kemānı çeküp okı pertāb itdi¹. Ok ejderhāya dokundu (20) ammā girü şıçradı. Aşlā te'şir² itmedi. Muhtār korkdı. Hudā'ya (21) niyāzlar idüp ve Muhammed'e şalavāt getürdi. Yine kemānına ok koyup yine³

[I293^a]

(1) pertāb itdi. Ok ejderhānuñ gözine eyle dokundu ki (2) gözi kanla tıldı. Çün⁴ ejderhā başın silkü (3) peleng gibi şıçramağa başladı. Muhtār dağı şir-i jiyān gibi ejderhānuñ (4) dā'iresin devr iderdi. Yine⁵ kemāna bir⁶ ok koyup ve dağı (5) pertāb itdi⁷. Ok ejderhānuñ arkasına eyle dokundu ki (6) yelegine dek gömüldi. Andan⁸ ejderhā degirmen taş (7) yuvalanmağa başladı. Döne döne süst oldı. Aşlā⁹ harekete (8) mecāli kalmadı¹⁰. Muhtār gördi ki ejderhā hareket itmez oldı¹¹. Tığ çeküp üzerine vardı. Cümle (9) a'zāsın tığla pāre pāre eyledi. Başın çün¹² teninden ayırdı. (10) Andan sonra¹³ yārānını çağırđı. Kādī'yle Sa'd-ı Mısrī tağdan (11) indiler. Çün¹⁴ Muhtār'a hezār tahsīn itdiler. Andan sonra dönüp (12) şehre geldiler. Anda bile olan halk ejderhānuñ (13) başını görüp andan¹⁵ pādīşāha getürdiler. Fi'l-hāl¹⁶ (14) buyurđı çün¹⁷ şehri ārāste eylediler ve muṭrib-i hoş-āvāzlar ile (15) şehrüñ [S272^a] her gūşesin pīrāste kıldılar ve muṭribler ile 'iş (16) nūşa başladılar. Andan sonra¹⁸ pādīşāh leşkeriyle temāşāya gitdiler (17) varup gördiler. Ejderhā¹⁹ bir²⁰ kara tağ gibi yatur. Hemān²¹

¹ pertāb itdi: atdı İ

² te'şir: eşer S

³ yine: -İ

⁴ çün: -S

⁵ yine: -S

⁶ bir: -S

⁷ pertāb itdi: atdı İ

⁸ andan: -S

⁹ aşlā: -S

¹⁰ mecāli kalmadı: itmez oldı İ

¹¹ gördi ki ejderhā hareket itmez oldı: -İ

¹² çün: -S

¹³ andan sonra: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ fi'l-hāl: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ andan sonra: -S

¹⁹ ejderhā: -S

²⁰ bir: -İ

²¹ hemān: -S

(18) derisin yüzüp andan¹ ‘ arabaya qodılar², andan³ şehre getürdiler. (19) Çün⁴ halâyık Muhtâr’a âferin didiler. Dest-bâzûña kuvvet didiler⁵. (20) Pâdişâh hazretleri⁶ buyurdi. Yüz at ve yüz dâne⁷ hil‘ at ve yüz (21) dâne⁸ gulâm-ı mâh-‘tal‘ at virdiler. **Mü’ellif-i kitâb eydür:**

[1293^b]

(1) Ol sâ‘ atda ki Muhtâr, Bücâl-ı dîvi depeledi. Anuñ qarındaşı Kurâs (2) işitdi ki qarındaşı Hamza hışmınuñ elinde öldi çün⁹ (3) kilim-güşlar şehrine ‘azm eyledi. Elli biñ nefer merdüm¹⁰-hor (4) dîv ile kilim-güşlar ceziresine geldi. Kilim-güşları (5) kırdı. Birin¹¹ diri komadı. Andan Muhtâr’uñ haberin aldı. (6) Ol cezireyi çün¹² harâb idüp yıkdı ve yaqdı ve bir kilim-güş (7) alıkomışdı. Andan şordı ki ol benüm qarındaşımı (8) öldüren ‘Arab şimdi¹³ kanda gitdi, didi¹⁴. Kilim-güş eyitdi: (9) Endülis şehrine vardı, didi. Andan¹⁵ eyitdi: Eyü bahâne (10) elüme girdi, didi¹⁶. Varayın Endülis şehrini oda yakayın (11) ve Mağrib mülkini nālân u tālân eyleyem¹⁷, didi. Elli biñ nefer (12) âdem-hor dîvle Endülis cânibine revâne oldı. Muhtâr dağı (13) ejderhâyı katl itdüğü zamândan soñra idi. Kurâs-ı dîv elli biñ¹⁸ (14) nefer dîvle geldi. Endülis şehrini ihâta eyledi. (15) Şehr şâhına bir kimesne gönderdi ki Muhtâr’ı baña (16) vir ki benüm qarındaşım depelemişdür ve hem baş harâcın boynuña (17) al ve duhterüñi baña ‘avretlige vir. Yoksa saña dağı kilim-güşlara (18) itdügüm iderem, didi¹⁹. Çün Kaylâfe sultân bu haberi işitdi (19) andan²⁰ Muhtâr’ı da‘ vet idüp eyitdi:

¹ andan: -S

² qodılar: urdılar S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ dest-bâzûña kuvvet didiler: -S

⁶ hazretleri: -S

⁷ dâne: -S

⁸ dâne: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ merdüm: âdem S

¹¹ birin: -S

¹² çün: -S

¹³ şimdi: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ vardı, didi. Andan: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ nālân u tālân eyleyem: yıkayın S

¹⁸ biñ: -İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ andan: -S

Ben evvel senden şordum ki (20) Ḥamza'nun hışmı mısıñ, didüm¹. Sen benden gizledün. Senün şomluğundan (21) bu şehre fitne-i aşüb² düşdi ki cihān³ ḥarāb olırsardur, didi⁴.

[I294^a]

(1) Andan⁵ Muhtār güldi ve eyitdi: Sen hīç⁶ ğam yime ve ğuşşa çekme⁷ ki (2) ben Ḥamza'nun bende-zādesiyem, didi⁸. [S272^b] Ol dīvün tohmını yir yüzinden (3) Ḥaḳ virürse ben⁹ götüreyin, didi¹⁰. Ḳaylāfe eyitdi: Meger sen dīvānesin (4) didi¹¹. Bu Kurās'da bir nesne vardur ki aña hīç oḳ (5) kār itmez, didi. Çün¹² bunlar bu sözde iken çün¹³ Kurās (6) şehrüñ eṭrāfını tıtdı. Ammā şehrüñ ḳal'ası muḥkem idi. (7) On yıl bekleseler alımazlardı¹⁴. Çün şabāḥ oldu (8) der-i dervāzeyi açdılar. Bī-nihāyet leşker çıqdılar. Varup (9) çün¹⁵ dīv leşkerine muḳābil oldılar. Şaf şaf ārāste (10) olup tığlere kef urdılar ammā¹⁶ kimesne meydāna at (11) şıçratmadı. İllā Muhtār-ı cigerdār idi. Silāhıyla pīrāste olup (12) çün¹⁷ meydāna girdi. Andan¹⁸ cevalān gösterüp mübāriz taleb (13) itdi. Ol taraftan yigirmi beş arış ḳadd u ḳāmetle bir süvār (14) çün¹⁹ meydāna girdi. Henüz yakın gelmemişdi, Muhtār anı (15) bir oḳla helāk itdi, ve'l-ḥāşıl-ı kelām²⁰ yetmiş nefer süvār-ı²¹ nāmdār (16) meydāna girdi. Cümlesin birer oḳla helāk itdi. (17) Artuḳ²² hīç kimesne meydāna girmedı. Çün²³

¹ didüm: -S

² aşüb: -S

³ cihān: -S

⁴ didi: -S

⁵ andan: -S

⁶ hīç: -İ

⁷ ğuşşa çekme: -S

⁸ zādesiyem didi: -S

⁹ Ḥaḳ virürse ben: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ didi: -S

¹² didi. Çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ alımazlardı: almağa ḳādir olmadı İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ ammā: illā İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ kelām: -S

²¹ süvār-ı: -İ

²² artuḳ: bu kerre S

²³ çün: -S

aḥṣām (18) iriṣdi, ṭabl-ı āsāyiṣ ḫalındı. İki leşker birbirinden dölendi¹ ve kim pehlevānlık eyledi bilindi². (19) Kurās-ı dīv kendüye eyitdi: Benüm ḫarındaşımı öldüren (20) beñzer ki bu şahşdur³ ve bu daḫı dil-āver görmemişdür (21) didi⁴. Yarın meydānda ben⁵ bunı pāre pāre idüp andan⁶ loḫma loḫma

[İ294^b]

(1) yiyeysin, didi. Andan⁷ bu şehri ḫarāb ideyin, didi. Dīvüñ (2) biri ṭurı gelüp eyitdi: Ben yarın anı ḫuzūruña getüreyin (3) didi. Bu sözi diyen dīvüñ adına Şihāl eyidürler idi. (4) Kurās eyitdi: Eger sen anı diri getürseñ ben⁸ kızımı saña (5) vireyin, didi. **Bu ṭarafdan** Endülis sultānı Muḫtār'a ṣol kadar ni' met (6) ü ḫil'at virdi ki vaşf olunmazdı⁹. Andan ṣoñra¹⁰ eyitdi: (7) Eger biz¹¹ bu cengden fāriḡ olavuz kızımı saña vireyin, didi. (8) Muḫtār hiç ṭınmadı. Çün ufḫ-ı āsmāndan¹² ṣubḫ-ı şādıḫ ṭulū' (9) itdi. İki [S273^a] leşker birbirine çün¹³ muḫābil oldılar. Çün¹⁴ şaflar (10) düzüldi ve ḫarb-ı ḫarbīler ḫalındı ve atlar kişnemesi¹⁵ ve dil-āverler (11) na' rası çün¹⁶ feleke çıḫdı ve atlaruñ ayaḡı depürdüsi (12) semeke indi. Evvel kimesne ki meydāna girdi, Muḫtār-ı dil-āver idi. (13) Ol ṭarafdan daḫı Şihāl dīv-i¹⁷ merdüm-ḫor yigirmi sekiz arıṣ (14) ḫadd u ḫāmetle çün¹⁸ meydāna girüp Muḫtār'a muḫābil oldı. (15) Çün¹⁹ Muḫtār²⁰ ca' besin açup oḫ çıḫardı. Kemāna koyup andan²¹ pertāb (16) itdi. Şihāl-i dīv Muḫtār'uñ oḫını tāziyāne ile red itdi²². (17) Muḫtār bir oḫ daḫı atdı. Çün²³ anı

¹ dölendi: ayrıldı S

² kim pehlevānlık eyledi bilindi: -İ

³ şahşdur: şahşdur didi İ

⁴ didi: -S

⁵ ben: -S

⁶ andan: -S

⁷ didi. Andan: -S

⁸ ben: -S

⁹ vaşf olunmazdı: ḫıyāsa gelmez S

¹⁰ andan ṣoñra: -S

¹¹ biz: -S

¹² āsmāndan: semādan S

¹³ çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ kişnemesi: süheyli S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ dīv-i: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ Muḫtār: -İ

²¹ andan: -S

²² itdi: eyledi S

²³ çün: -S

dağı red itdi¹. Muhtâr atdı (18) ol red itdi. Muhtâr eyitdi: Ol okı red itdün², eger dil-
āverseñ (19) bu okı dağı red eyle, didi. Andan³ kemāna bir⁴ okı kodı. Yā Huzā (20)
diyüp çün⁵ okı pertāb itdi. Okı Şihāl-i nābe-kāruñ sīnesine (21) eyle doḡundı ki
püştinden çıkup hemān atından düşüp

[1295^a]

(1) çün⁶ cān cehenneme ışmarladı. Dīv leşkerinden hurūş⁷ zāhir oldı. Bir aḡ pīl⁸ (2)
meydāna girdi. Üstinde on dāne şahş silāhlarıyla müzeyyen (3) ü müretteb idi. Çün⁹
Muhtâr'ın üzerine neft saçdılar. Muhtâr-ı cigerdār (4) pīlün hortūmına bir okı eyle
urdu ki sīnesine şaplandı (5) ve pīl dağı çarḡ gibi dönmege başladı. Bir okı dağı
pehlūsına¹⁰ atdı¹¹ (6) pīl çün¹² ḡal'a mişāl yıkıldı ve Ḳaylāfe sipāhından bir¹³ na'ra
(7) kodı. Muhtâr-ı cigerdār çün tīg-i āteş-bārın eline alup pīl üzerinde (8) olan ol¹⁴
on şahş pāre pāre eyledi. Andan¹⁵ ṭabl-ı āsāyiş (9) çün¹⁶ çalındı ve iki leşker
birbirinden ayrılup andan¹⁷ ārāmgāhlarına (10) geldiler. Ol gice āsūde-ḡāl¹⁸ oldılar.
Çün¹⁹ (11) yarındası yine²⁰ iki leşker birbirine muḡābil olup şaflar (12) çekdiler ve
tīglere kef urdılar. Evvel kimesne ki meydāna girdi (13) Muhtâr-ı cigerdār idi.
Cevlān kılup ṭarīd²¹ gösterdi ve miyāne-i (14) meydānda ṭurup andan²² mübāriz
ṭaleb itdi. Ol ṭarafdan (15) çün²³ Kurās silāhın giyüp andan meydāna girdi²⁴ ki (16)

¹ itdi: eyledi S

² Muhtâr atdı ol red itdi. Muhtâr eyitdi, ol okı red itdün: -S

³ andan: -S

⁴ bir: -S

⁵ çün: -S

⁶ çün: -S

⁷ hurūş: ḡalaba İ

⁸ pīl: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ pehlūsına: -İ

¹¹ atdı: urdu S

¹² çün: -S

¹³ bir: -S

¹⁴ ol: -S

¹⁵ andan: pes S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ ḡāl: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ yine: girü İ

²¹ ṭarīd: ṭarab İ

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ andan meydāna girdi: hīç S

[S273^b] bir pādişāhda anuñ gibi¹ silāḥ² yoğdı ve eyidürler ki ol silāḥ² Ferīdūn'ıñ (17) gencinden çıkmışdı ki anı³ āteş yakmazdı ve āb ıslamazdı ve hīç⁴ zaḥm (18) aña kar itmezdi ve ba'zılar eyidürler ki İsfendiyār'ıñ (19) silāḥıydı. Andan⁵ eyidürler ki İsfendiyār-ı Rūyīntenüñ silāḥıydı. (20) Ammā⁶ bu silāḥ⁷ sebeble Rūyīnten eyidürler idi⁸. Çün Kurās bu silāḥı (21) giydi bu Kurās bir büyük şahşdı ki at anı⁹ götürmezdi.

[İ295^b]

(1) Meger ol at pīl-ten¹⁰ olaydı, didi¹¹ ve bir büyük atı var idi. Hemān¹² (2) ol götürürdi. Dā'imā¹³ aña süvār olurdı. Ol mel'ūnuñ (3) kırk beş arşun ḳadd¹⁴ u ḳāmeti var idi ve cesāmeti aña göre (4) idi. Bir ḳara tağ gibi çün¹⁵ yirinden ḳopdı, meydāna girüp (5) Muḥtār'a çün¹⁶ berāber tırdı ve eyitdi: Benüm ḳarındaşımı depeleyen (6) sen miydüñ? Muḥtār eyitdi: Ben idüm. Şimdi¹⁷ seni daḥı ḳarındaşuñ ḳatına (7) göndereyin, didi¹⁸. Kurās endişe eyledi ki bu benüm¹⁹ bir ḳuluma (8) beñzer şahş, benüm²⁰ birāderümi niçe helāk eyledi. Şimdi ben bunu (9) yiyeysin, göreysin n'eyler baña²¹, didi²². Ammā²³ baña ḡāyet²⁴ 'ayb²⁵ iderler²⁶, (10) bunuñ gibi ile ceng eyleyem, diyüp eyitdi: Ey küçücek

¹ anuñ gibi: -S

² eyidürler ki ol silāḥ: zirā İ

³ anı: -İ

⁴ hīç: -İ

⁵ andan: -S

⁶ ammā: hemān İ

⁷ silāḥ: -İ

⁸ eyidürler idi: dirlerdi S

⁹ anı: -S

¹⁰ ten: -İ

¹¹ didi: -S

¹² hemān: -S

¹³ dā'imā: -S

¹⁴ ḳadd: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ şimdi: hemīn S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ benüm: -S

²⁰ benüm: -S

²¹ baña: -İ

²² didi: -S

²³ ammā: -İ

²⁴ ḡāyet: -S

²⁵ 'ayb: ta'ab İ

²⁶ iderler: iderler didi İ

(11) ādem, elüñi bağla dağı gel, seni āzād ideyin, didi¹ ve eger ben² (12) senüñle ceng idersem cihānuñ pehlevānları beni ‘ayıblar ve eger (13) senüñ gibi bir ‘ācizi depelersem biñ senüñ gibi ādemüñ³ (14) kanı benüm⁴ qarındaşum kanına ‘ivaz olmaz. Muhtār güldi. Eyitdi: (15) Ey siyāh-ı mel‘ün tut ayağıñı tā⁵ pāça yiyesin diyüp andan⁶ (16) kemāna oğ koyup dağı pertāb itdi. Andan ol⁷ oğ (17) Kurās’uñ sīnesine toğundı ammā pāre pāre oldı, hīç eşer (18) eylemedi. Her-çend ki Kurās’a tır ururdı, ašlā⁸ eşer (19) itmezdi. Muhtār kendüye eyitdi: Aña oğ geçmez, hemān (20) cānuñdan nevmiz ol. Çün Muhtār’a hamle eylerdi. Muhtār degirmen (21) gibi dönerdi ve dā’iresin devr iderdi⁹. [S274^a] İki leşker

[İ296^a]

(1) çün¹⁰ ‘acebe qalmışlardı. Muhtār-ı tır-endāz¹¹ tiri bārān iderdi. (2) Ammā ne fā’ide aña te’sir¹² itmezdi. Āhir¹³ ‘āciz qaldı ammā nağar (3) itdi, gördi ki Kurās’uñ bir açuğ yiri yoğ, illā¹⁴ dırnağı. Bu¹⁵ fırsatdur (4) diyüp andan¹⁶ kemāna oğ qodı. Çün¹⁷ çeküp pertāb (5) itdi. Ol mel‘ünüñ çağ¹⁸ dırnağına oğ şöyle doğundı ki (6) şaplandı, qaldı. Çün¹⁹ halāyık Muhtār’uñ²⁰ tır-endāzlığından ‘acebe (7) qaldılar. Çün²¹ siyāh ol oğ iltifāt eylemedi. Kurās andan²² (8) Muhtār’a çün²³ gürz pertāb itdi. Gürz gelüp Muhtār’uñ atınıñ (9) dört ayağıñı kırdı. Şabr eyledi çün²⁴ Kurās

¹ didi: -S

² ben: -S

³ ādemüñ: -S

⁴ benüm: -S

⁵ tā: -İ

⁶ andan: -S

⁷ andan ol: -S

⁸ ašlā: -S

⁹ iderdi: eylerdi S

¹⁰ çün: -S

¹¹ tır-endāz: -S

¹² ne fā’ide aña te’sir: kār S

¹³ āhir: -S

¹⁴ illā: -İ

¹⁵ bu: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ çağ: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ Muhtār’uñ: -S

²¹ çün: -S

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ çün: -S

yağın geldi¹ (10) Muhtâr eyitdi: Sen dağı piyâde ol ki senüñle çün² darb (11) u harb idişelüm, didi³. Kurâs dağı piyâde oldu. Muhtâr (12) diledi ki kaçâ. Muhtâr-ı dil-âver⁴ çâlâk-sebük şahş idi. Fikr (13) itdi ki eger ben kaçarsam bu kâfir leşkeri kaçan⁵ yetişür. Çün⁶ (14) Muhtâr yelmege başladı. Kurâs dağı şıçramağa başladı. Çün⁷ (15) Muhtâr'a yetişüp kemerine yapışdı, kaldurdu. Andan⁸ yire (16) urdu. Andan⁹ elin bağlayup müvekkellere ısmarladı. Yine¹⁰ gürz-i (17) girānuñ¹¹ eline alup Qaylāfe leşkerine girdi ve kurd (18) koyuna girür gibi tār-mār eyledi ve her gürz ki şalardı (19) atıyla şahşı hürd u mürd eylerdi. Qaylāfe cüst çâlâk kişi idi ve (20) bir pîl üzerine oturmuşdı. Kurâs çün¹² gürz ile pîlini (21) urdu. Hemān¹³ pîl yıkıldı ve Qaylāfe segirdüp bir ata süvār

[I296^b]

(1) oldu ve dağı kaçdı. Şehre girdi ve kal' anuñ kapuların kapatdı. (2) Ammā anuñ hāşlarından çok âdem¹⁴ helâk oldu. Henüz öyle (3) vaktidi, cemī' leşker şınmışdı. Kurâs çün¹⁵ kal' a kapusına (4) gelüp bir na'ra eyle urdu ki kal' aya zelzele düşdi¹⁶. (5) Andan¹⁷ gürzin kaldurup¹⁸ havāya pertāb itdi. Gürz havādan (6) inicek gine tutdı. Eyidürler ki ol gürzüñ (7) dört yüz batman şıkleti var idi. Kal' anuñ halkı anuñ pehlevānlığında (8) 'acebe kalup cānlarından¹⁹ [S274^b] nevmiz olmışlar idi (9) ve eyitdiler ki hîç âdemî aña cevāb viremez, didiler²⁰. (10) Qādī'yle Sa' d-ı Mısrî Muhtâr' uñ giriftār olduğın göricek (11) yağaların çāk idüp başlarına hāk saçdılar.

¹ geldi: -S

² senüñle çün: -S

³ didi: -S

⁴ dil-âver: -S

⁵ kaçan: -İ

⁶ çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ yine: -İ

¹¹ girānuñ: -S

¹² çün: -S

¹³ hemān: -S

¹⁴ âdem: kimesne S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ düşdi: geldi S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ kaldurup: -İ

¹⁹ cānlarından: kendülerinden İ

²⁰ didiler: -S

Ḳaylāfe (12) ğam yimeñüz, didi. Ḥuzā ḥalāş eyleye, didi¹. Kurās (13) andan bir² na‘ra daḡı urdı ve yemīnler eyledi ki ben bu şehri (14) çün³ kilīm-güşlar şehri gibi ḥarāb u yebāb⁴ (15) eylerin, didi⁵ ve bu ḥişārı berāber türāb kılayın⁶ diyüp dem-be-dem (16) na‘ra urup⁷ ururđı. Ammā şehrūñ ḥişārı⁸ muḥkem idi (17) ve burc bārūsı tamām mermerden idi ve çepeçevresi pür şu⁹ (18) idi. Ḥandaḡı ve kıyuları demürden idi. Her ḡapu üzerinde (19) elli biñ nefer tır-endāz oturmışdı ve deryā yüzinden (20) bir yolu daḡı var idi kim müdām gemiler varup gelür idi. (21) Çün¹⁰ Kurās girü döndi. Andan¹¹ leşkerġahına geldi.

[1297^a]

(1) Buyurđı, ḡal‘ayı ḥişār itdiler. Çün bir dem āsāyiş gösterdi. (2) Andan soñra buyurđı, Muḥtār‘ı getürdiler. Elleri baġlu (3) Kurās‘uñ berāberinde turgurdılar. Çün¹² Kurās başın (4) ḡaldurup eyitdi: Ey mār-ḡor-ı ‘Arab sen kimsin ki cihān-ġirlik (5) da‘vāsın idersin¹³, didi¹⁴ ve ḡile ile bu ḡalkı depelersin, didi¹⁵. (6) Şimdi kendüñi niçe gördüñ? Muḥtār çün¹⁶ başın (7) öñine biraġup epsem oldu ve tenini ḡazāya ḡodı (8) ve cānını Ḥuzā‘ya ışmarladı. Kurās eyitdi: Āteş getürüñ (9) benüm ḡarşumda yaḡuñ ve daḡı bir nice şiş getürüñ pāre pāre (10) idüp tā ben bunu demüre şancayın ve daḡı kebāb ideyin. (11) Andan loḡma loḡma¹⁷ yiyeyin ve daḡı her birüñüze birer loḡma vireyin (12) didi. Çün¹⁸ Muḥtār ol¹⁹ Kirdġar ḡazretine ibtihāl gösterdi. (13) Eyitdi: Ey ḡādir-i tüvānā ve ey ġiriftārlara ḡalāşlık viren (14) pādişāḡ, sen revā görme şol bir mü‘minüñ ġöñlini ki (15) senüñ muḡabbetüñle memlūdur ve ḡabībünüñ Muşḡafā‘nuñ ve çār-yār-ı (16) bā-şafānuñ şevḡle ḡoludur ki ol ḡu‘me-i şeyāḡın (17)

¹ didi: -S

² andan bir: -S

³ çün: -S

⁴ ḡarāb u yebāb: -S

⁵ didi: -S

⁶ kılayın: eylerem S

⁷ urup: -İ

⁸ ḡişārı: -S

⁹ şu: āb S

¹⁰ çün: -S

¹¹ andan: -S

¹² çün: -S

¹³ idersin: eylersin İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ andan loḡma loḡma: -S

¹⁸ didi. Çün: -S

¹⁹ ol: -S

ola [S275^a] ve bu zālîmlerüñ şerrinden sen şaķla. Muhtār'ıñ du'āsı dergāh-ı (18) Hūdā'da maķbūl oldu ve hem ol sâ'atda *iftāhū'l-ebvāb* (19) yetişdi. Kurās'ıñ Māhū-nām bir kıızı var idi. Atası (20) Kurās öñinde hāzır idi. Hemān bir 'ifrîte beñzerdi (21) ve burnıñ delügi çün¹ mağāraya beñzerdi ve ağız gāra beñzerdi

[I297^b]

(1) ve memeleri² bal ile ıolmış meşke beñzerdi ve başı künbede (2) ve ayağı ābnūsdan sūtuna beñzerdi. Şöyle ki kendüzini (3) dürlü dürlü³ zīverler ile çün⁴ bezemişdi. Çün⁵ Muhtār dağı münācātta (4) idi. Nā-gāh duhter başın ıaldurup atasına eyitdi: (5) Ey ata baña icāzet var ise hizmetüñe bir söz söyleyeyin (6) didi⁶. Kurās eyitdi: Ey atanıñ cānı ne dirsın, görelüm (7) didi⁷. Eyitdi: Benüm anam ğāyetde pır olmışdur ve hem Būcāl (8) 'ammümüñ tağından yanmışdur⁸. Ola ki Būcāl'ı öldürenüñ (9) etini yiyüp andan⁹ hātırı tesellī bula, didi¹⁰. Şimdi (10) anañ dağı bu heftede gelür. İmdi anı benüm elüme virüñ (11) ben¹¹ şaķlayayın, didi¹². Muhtār duhterüñ sözinden bildi ki (12) kendü haķķında duhterüñ şefķati peydā oldu. Kurās (13) eyitdi: Ey benüm ferzendüm benüm hıç bir¹³ kimesneye i'timādum yokdur (14) ve sen anı kendüñden ayırma, muħkem bağıla. Muhtār'ı çün¹⁴ (15) ĥalvetine gönderdi. Kendü dağı 'aķabince gitdi. Çün (16) ĥalvetine geldi, Muhtār'ıñ elin ve ayağın öpdı. Çün (17) bir sâ'at geçdi, duhter Muhtār'a eyitdi ki sen benüm atamı (18) depelemek isterseñ, gel senüñle kaçalum, senüñ vilāyetüñe (19) gidelüm, didi¹⁵. Şol¹⁶ şarķla ki sen¹⁷ beni 'avret idinesin. (20) Muhtār n'ola didi. Ammā benüm

¹ çün: -S

² memeleri: ıarnı S

³ dürlü: -S

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ 'ammümüñ tağından yanmışdur: dīvüñ ğamından tağıda yatmışdur İ

⁹ andan: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ ben: -S

¹² didi: -S

¹³ bir: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ şol: şu S

¹⁷ sen: -S

silāhımı ve esbābumı getür (21) ki zīrā¹ silāhsuz yola gitmek olmaz, didi. Andan² Māhū tırdı³

[İ298^a]

(1) atası katına geldi ve eyitdi: Dilerem ki ol şahşuñ tır ü (2) kemānını ve şemşirini görem. Hergiz tır ü kemān (3) u şemşir görmüş degülem, didi. Andan⁴ Kurās (4) buyurdi, getürdiler. Çün⁵ duhter göricek [S275^b] atasına (5) eyitdi: Baña bağışla, didi. Atası dağı bağışladı. Duhter tır ve (6) kemānı ve şemşiri alup çün⁶ getürdi. Muhtār şād (7) olup Hudā'ya şükr eyledi. Muhtār⁷ silāhın giyüp (8) ve yayına zih virdi ve şemşirini çün⁸ beline bağıladı. Duhter (9) şarāb getürdi ve eyitdi: Yār-ı⁹ vefādār gel şarāb (10) içelüm. Andan şöñra gönül murādın bulavuz, didi¹⁰. (11) Muhtār eyitdi¹¹: Ben hergiz şarāb içmiş degülem, didi. Sen şarābuñ (12) iç mest olıcağ murāduñ bulasın, didi. Duhter eyitdi: (13) Hem¹² yarın iki dāne¹³ bedevī at bulayın, didi. (14) Getürüp çün¹⁴ süvār olalum, didi¹⁵. Muhtār eyitdi: (15) Hizmetkārları taşra çıkar senüñle tenhā qalalum, didi¹⁶. Andan (16) şöñra her¹⁷ niçe dilerseñ eyle kılalum, didi. Çün¹⁸ neşātıñdan (17) şol¹⁹ kadar şarāb içdi ki mest-i lā-yu'qāl olup düşdi. (18) Muhtār tamām silāhın giymişdi. Yirinden tırup haymeden (19) taşra çıkıdı. Bir bağılu at gördi. Hemān ol ata²⁰ süvār (20) oldu. Gice dağı gāyet qarañu idi. Āheste āheste leşkerden (21) taşra çıkıdı ve pusıda hezār süvār qaravullar var idi.

¹ zīrā: -S

² didi. Andan: -S

³ tırdı: -İ

⁴ didi. Andan: -S

⁵ çün: -S

⁶ alup çün: -S

⁷ Muhtār: -S

⁸ çün: -S

⁹ yār-ı: ey S

¹⁰ didi: -S

¹¹ eyitdi: -S

¹² hem: hemān İ

¹³ dāne: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ her: -S

¹⁸ didi. Çün: -S

¹⁹ şol: ol S

²⁰ ol ata: -S

[İ298^b]

(1) Muhtâr'ı görüp ardına düşdiler. Çün¹ tağa yakın idi. (2) Hemân² Muhtâr atdan inüp tağa girdi, nâ-bedîd oldu. Hâk (3) Te'âlâ hazreti³ anı⁴ kırtardı. Çün⁵ leşker-i karavul girü (4) döndi. Çün söz bu yire geldi, Halîfe şâz oldu. (5) Ebû Hafş'ın dâmenini zer ile pür itdi ve eyitdi: Şehre niçe (6) düşdi. **Mü'ellif-i kitâb** eydür: Berisi gün gine Kurâs (7) Muhtâr'ı taleb itdi. Şol kadar istediler, bulmadılar⁶. Andan aña⁷ kaçmışdur (8) didiler. Kurâs vardı, kızınınuñ haymesine geldi. (9) Gördi, duhteri mest-i harâb olup⁸ yaturdı. Çün⁹ (10) Kurâs barmağın ısırdı ve kızınınuñ başına şol kadar depme (11) urdı ki öldi¹⁰. Muhtâr'ı yine¹¹ şol kadar aradılar, bulmadılar. **Ez-ân cânib** (12) Muhtâr şol kadar sa'y itdi ki şehre [S276^a] giremedi. Zîrâ (13) şehrinuñ kapuları muhkem bağlu idi. Tağda ve şahrâda şayd (14) şikâr¹² idünüp gıdâ idinürdi tâ bir hefte miqdârı Muhtâr¹³ (15) tağı geşt eyledi. Bir gün fırsat buldı vaşf-ı (16) hâli yazdı¹⁴. Andan oğ ucına bağlayup¹⁵ şehre pertâb (17) itdi. Şehr halkı çün¹⁶ oğı bulup sultâna iletdiler. (18) Kâdî ve Sa'd-ı Mısrî şâd oldılar. Bu maħalli ferâmûş (19) eyleme yine gelevüz¹⁷. Çün¹⁸ hikâyeti bir yirden dağı (20) işit. Hiç kulaqlar işitmiş degüldür. Bu hikâyeti altun suyuyla (21) yazmak gerekdür¹⁹. **Kıssa-i diğer** Ebû Hafş-ı Kûfi

¹ çün: -S

² hemân: -S

³ hazreti: -S

⁴ anı: -İ

⁵ çün: -S

⁶ bulmadılar: -İ

⁷ andan aña: -S

⁸ olup: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ öldi: -İ

¹¹ yine: -S

¹² şikâr: -S

¹³ Muhtâr: -İ

¹⁴ yazdı: oğ yazdı S

¹⁵ andan oğ ucına bağlayup: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ gelevüz: gelevüz didi İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ gerekdür: gerekdür didi İ

[İ299^a]

(1) rahmetu'llāhi 'aleyh¹ eydür: Şeybū kara karga mişālinde çün² (2) kafesde giriftār idi. Çün³ Cüneyd Fercān şehrinde on gün⁴ (3) āsūde-ḥāl⁵ oldu. Her gün Reşide-i 'Arab'a eyidürdi ki (4) kız kârındaşuñı da'vet eyle ki Şeybū'ya bir çāre eyleye (5) didi⁶. Derḥāl Reşide ol kılı⁷ bāzūsından çözdü. (6) Keynās-ı perīnūñ 'avreti virdügi ol üç kılı çıkardı. (7) Od üzerine kōdı. Nā-gāh göge nigāh itdi. Bir ak (8) kuş gördi, uça uça geldi. Ol tamuñ (9) üzerine kōndı. Çün⁸ silkindi, hemān⁹ perī kıızı oldu¹⁰, kendü (10) ḥāline girdi. Reşide-i 'Arab'ı çün¹¹ kenāra çekdi. (11) Yüzin, gözün öpüp eyitdi: Ey bī-vefā ādemī çok (12) işitmişemdür ki ādemīde vefā olmaz, didi¹² ve revādur¹³ kim (13) senūñ mühimātuñ ḥāşıl ola, maqşūduña iresin¹⁴. Hem-demlerūñi ferāmūş idesin (14) ve daḡı nice rāzlar söyleşürler idi. Çün¹⁵ Cüneyd işidürdi (15) ve anlaruñ sözinden 'acebe kalmışdı tā Reşide eşnā-yı kelāmda (16) Şeybū'nuñ aḥvālinden aındı ve hem Cüneyd'ūñ ḡamından (17) ki Şeybū firākında giriftār olmuşdur¹⁶. Rūz u şeb zārdadur (18) didi¹⁷. Perī tefekküre varup eyitdi: Ey kız kârındaş (19) bu işūñ çāresin hīç kimesne bilmez. Nice pādişāhlar ve pādişāh-zādelar (20) çün¹⁸ Şeybū gibi [S276^b] karga olmuşlardur, çāre bulmamışlardur¹⁹. Hemīşe kafes içinde (21) olmuşlardur. Āḡir 'ömrleri bir yıl olmuşdur. Andan şoñra ölmüşlerdür,

¹ 'aleyh: -S

² çün: -S

³ çün: -S

⁴ gün: -İ

⁵ ḥāl: -S

⁶ didi: -S

⁷ ol kılı: -S

⁸ çün: -S

⁹ hemān: -S

¹⁰ oldu: -İ

¹¹ çün: -S

¹² didi: -S

¹³ revādur: revā degüldür İ

¹⁴ maqşūduña iresin: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ olmuşdur: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ çāre bulmamışlardur: -İ

[İ299^b]

(1) didi¹ ve bu derde giriftâr olanuñ ‘ömri bir yıldan ziyâde olmaz (2) didi. Eger siz² aña şefkât iderseñüz anı³ şeker ile besleñ (3) didi⁴. Ol hemîşe şikencede olur. Bir yıl tamâm olıcağ andan⁵ (4) ölür, didi. Andan⁶ Reşîde feryâd idüp eyitdi: Ey mihrbân (5) kız karındaş bu ne sözdür ki sen anı⁷ dirsın, didi⁸. (6) Perî eyitdi: Ben buña çâre bilmezem, didi⁹. Ammâ bir kız¹⁰ karındaşum vardur. (7) Varayın¹¹ anı göndereyin tâ Cüneyd’i kapsun Āteş-süz-ı cāzû (8) öñine iletsün, didi¹². Ola ki ol aña¹³ bir¹⁴ çâre bula (9) didi¹⁵. Ammâ ol benüm dāyemdür. Bu¹⁶ yolda şol kadar muhâţara (10) vardur ki vaşf olunmaz, didi¹⁷. Hayf ola ki (11) Cüneyd gibi pehlevân-ı cihân bu yolda helâk ola, didi¹⁸. (12) Şimdi Şeybû ğamını çekersin ammâ¹⁹ ol vaqt Cüneyd ile Şeybû (13) ğuşşasın yirsın²⁰ ve eger ol²¹ bir vâkı‘aya düşerse (14) benden bilme, didi²². Hele şûret-i hâli ben²³ saña didüm. (15) Ammâ ol²⁴ âdemi kendü hâline getürmek Ĥabîb-i ‘Atţâr’uñ (16) kârıdur, didi²⁵ ve Ĥabîb-i ‘Atţâr ĥod ölmışdür. Ammâ bir (17) oğlu qalmışdur. Her kimse ki qarğa olsa Ĥabîb-i ‘Atţâr’uñ oğlunuñ (18) cigerini ve gözini yimek gerekdür²⁶ ki tâ şifâ (19) bula, yine kendü hâline gele. Ĥabîb-i ‘Atţâr’uñ oğlu (20) atasından hezâr-bâr ĥile-kârdur. Cemî‘ cāzûlar anuñ (21) ĥizmetkârıdur ve bu Zehrâ-yı cāzû ki ĥod siz gördüñüz,

¹ didi: -S

² didi. Eger siz: -S

³ anı: -S

⁴ didi: -S

⁵ andan: -S

⁶ didi. Andan: -S

⁷ sen anı: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ kız: -İ

¹¹ varayın: -S

¹² didi: -S

¹³ aña: kâra S

¹⁴ bir: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ bu: ammâ S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ ammâ: -S

²⁰ yirsın: yirsın didi İ

²¹ ol: -İ

²² didi: -S

²³ ben: -S

²⁴ ol: -S

²⁵ didi: -S

²⁶ gerekdür: gerekdür didi İ

[İ300^a]

(1) anuñ hizmetkârlarındandır ve bu Zehrâ-yı cāzû¹ kemteridür (2) ve anlaruñ maķâmı yedi deryâdan ötedür. Kûh-ı Kâf'ıñ (3) mâverâsındadır. Âdem yürümesiyle yüz yıllık yoldur, didi². (4) Hamza diledi ki vara, cāzûlardan ol yolu pāk ide³ (5) ammâ çün ol yoluñ şiddetin ve zahmetin işitdi⁴. (6) Ol hevesden vâz geldi. Meger Habîb-i cāzûnuñ va' desî (7) bâkî [S277^a] kalmışdır ki Cüneyd anuñ üzerine varuben ve birâderümi (8) saña göndereyin. Reşide aḥvâli Cüneyd'e didi. Cüneyd yemînler itdi ki (9) eger ejderhâ dehânına girmek daḥı olursa varam (10) girem ki baña dünyâda Şeybûsuz çün dirlik⁵ ḥarâmdur, didi. (11) Andan⁶ zâr zâr ağladı ve perînuñ özi göyündi. (12) Cüneyd'üñ vefâdarlığına hezâr âferîn diyüp andan⁷ derḥâl⁸ nâ-bedîd (13) oldu. Cüneyd yarındası kaşruñ küngüresinde bir aḳ kuş gördi (14) 'acebe kaldı. Ol daḥı Cüneyd'i gördi. Derḥâl kendü (15) ḥâline girdi. Ayuñ on dördi⁹ gibi bir ḥûb (16) cemâl olup¹⁰ selâm 'aleyküm yâ ibn 'amm Resûlu'llâh, didi ve daḥı (17) yiri öpdi. Andan sonra Cüneyd'i kenâra çekdi. Eyitdi: Ey (18) Seyyid cânunı esirge ki bu yol Habîb-i 'Atṭâr'ıñ yoludur. Be-ġāyet (19) ḥaṭarnâkdur ve der-bendi çokdur¹¹, didi¹². Anda âdemî geçmez, didi¹³ (20) ve kal'a-i zâġı ol binâ eylemişdür. Cemî' yir yüzünñ cāzûları (21) anuñ şâkirdi tûrurlar¹⁴ ve iki oġlı vardır. Cāzûlukda atalarından

[İ300^b]

(1) hezâr-bâr beterlerdür. Şeybû'ya hîç çâre yokdur, illâ Habîb-i 'Atṭâr'ıñ (2) oġlunuñ göziyle cigerini yimeyince devâ olmaz ve daḥı şihḥat bulmaz. (3) Anuñ maķâmı Cihân-bîn taġındadır. Ol taġ kûh-ı Kâf'dan (4) öte hezâr ferseng yoldur,

¹ bu Zehrâ-yı cāzû: -S

² didi: -S

³ ide: eyleye S

⁴ işitdi: üşendi S

⁵ çün dirlik: -S

⁶ andan: -S

⁷ andan: -S

⁸ derḥâl: -İ

⁹ dördi: dört geçe İ

¹⁰ olup: -İ

¹¹ çokdur: -İ

¹² didi: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ tûrurlar: -İ

didi¹. Ol yolda yetmiş şehir vardır. (5) Ol şehirler de dīvler ve perīler ve cāzūlar şehridür. Anları geçmek (6) gerek. Çün anları geçesin andan soñra ol yire varasın. Ol yirde hezār pāre şehir göresin² (7) ki her biri bir behište beñzer, didi³. Cemī‘ Hābīb-i ‘Atṭār’uñ (8) mülkidür ve serīr-i salṭanatına anuñ oğlu oturmuşdur. Şad hezār (9) dīv ü perī çün fermānında olup⁴ тұrurlar, didi. Eger (10) Hāmza’nuñ bu söğüt ağacı olmayaydı, [S277^b] dükeli cihān ḥarāb (11) olurdu ve sen şimdi anuñ üzerine niçe ġālib olursın. (12) Çün anı depeleyüp göziyle cigerin alasın ve atasınuñ (13) cesedini bir şırçadan şandūka kōmışlardur ve daḥı bal ile (14) tōldurmuşlardur ki cesedine bir⁵ ḥalel gelmeye. Şöyle ki (15) tamām tūra. Reşīde-i ‘Arab rūz u şeb bu kāra⁶ çāre nedür (16) diyüp aḡlar idi. Mü’ellif-i kitāb eydür: Çün Seyyid⁷ (17) Cüneyd Fercān şehrinde bir hefte tamām⁸ āsāyiş gösterdi. (18) Bu ḥaberi yine şordı. Perī eyitdi: Ol tārāfdaki (19) Hābīb-i cāzūyı defn itmişlerdi. Şad⁹ hezār cāzū anda (20) dā’im dururlar, didi¹⁰ ve eger havādan bir kuş geçe siḥrle indürürler¹¹. Biz ki perīlerüz ol yirden geçemezüz. (21) Oḡlanlıḡumda babamla Hābīb-i ‘Atṭār’ı görmege vardum idi. Yakın

[I301^a]

(1) varmaḡa atamuñ güci yetmedi. Ġāyet vehm itdi. Çün¹² atalarumuzdan (2) anları¹³ işitmişdi ki emire’l-mü’mīnīn Hāmza’dan şecī‘ dil-āver (3) bir¹⁴ kimesne görmedük. Diledi ki anda vara, yolınuñ ıraklıḡı (4) sebebinden varamadı, vāz geldi. Esmā-yı perī ki (5) benüm atamuñ kız kārındaşıdır. Cümle perīler anuñ fermānında dururlardı. (6) Bu yola gitmedi. Şimdi ey Seyyid hezār cān yoluña (7) fedā olsun, didi¹⁵. Ammā bu sa’y-ı bī-ḥāşıldan ne fā’ide ‘ā’id (8) olur, didi. Çün Seyyid¹⁶ Cüneyd bu ḥaberi

¹ didi: -S

² ol yirde hezār pāre şehir göresin: -İ

³ didi: -S

⁴ olup: -S

⁵ bir: -S

⁶ bu kāra: buña S

⁷ çün Seyyid: -S

⁸ tamām: -S

⁹ şad: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ eger havādan bir kuş geçe siḥrle indürürler: -İ

¹² çün: -S

¹³ anları: -S

¹⁴ bir: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi. Çün Seyyid: -S

işidicek ağladı (9) ve diledi ki kendüzini helāk ide. Çün¹ perī teraḥḥum (10) idüp eyitdi ki imdi² yol yarağın gör³ ki gidelüm. (11) İn-şā'allāh bu düşvār iş āsān ola, didi. Cüneyd eyitdi: (12) Baña Şeybūsuz dirlik ciḥānda⁴ gerekmez, didi. Perī eyitdi⁵: (13) Ğam yime ki işüñ ḥāşıl olınca ben saña yoldaş olam. Ammā bu yolda (14) çün⁶ Siyāmek şāhuñ⁷ cevşeni gerekdür ki giyinesin, didi⁸. Cüneyd (15) eyitdi: Ol cevşen benümledür. Çün⁹ perī ta' accüb [S278^a] itdi ve gönül (16) ḥoşluğın virdi ki atamdan işitmişemdür ki Benī-Hāşim (17) kabilesinden bir şahş vücūda gele ki anuñ nice (18) nişānları ola ki ya' nī Maşrık'ı ve ğarбі ve ber ü baḥrı çün¹⁰ (19) gezmiş ola ve cinnī vü perī görmüş ola ve cevşen-i Siyāmek'i (20) eline girmiş ola. Benüm¹¹ atam didüğü ol nişānlar hep sende (21) vardır¹². Şimdi¹³ gerekdür ki iki şānenüñ mā-beyninde bir nişān

[I301^b]

(1) vardır, anı görem¹⁴ ve hem¹⁵ pehlūñ yek-bār ola. Eli büyük ve (2) sâ' idi yoğun ve belî Ḥamza¹⁶ vü ' Alī gibi ince ola¹⁷ ve sīnesi (3) vāsi' ve kām̄eti bülend ve kelāmı lezīz ola, didi¹⁸. Ol (4) nişānlar ki görünür yirindedür, gördüm. Ammā şānedekini (5) görmedüm. Dilerem ki anı daḥı gösteresin, anı daḥı görem. Seyyid¹⁹ Cüneyd (6) hemān²⁰ şoyundu, şānesini gösterdi. Perī²¹ gördi, ya nice (7) şıfatında bir yeşil nişān añladı²² ve egildi, öpdü. (8) Andan²³ eyitdi: Şimdi yaḫīnüm oldu ki sen Resül'üñ

¹ çün: -S

² imdi: -S

³ gör: eyle S

⁴ ciḥānda: -S

⁵ eyitdi: -S

⁶ çün: -S

⁷ şāhuñ: -İ

⁸ didi: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ benüm: -S

¹² vardır: vardır didi İ

¹³ şimdi: -İ

¹⁴ görem: görem didi İ

¹⁵ hem: -İ

¹⁶ Ḥamza: -İ

¹⁷ ola: ola didi İ

¹⁸ ola, didi: -S

¹⁹ Seyyid: -S

²⁰ hemān: -S

²¹ perī: çün İ

²² añladı: -S

²³ andan: -S

‘ammisi (9) oğlının ve murāduñ hāşıl¹ u müyesser oldu. Bu yolda düşvār (10) işler çün² saña āsān oldu. Seyyid³ Cüneyd tırdı, Siyāmek’üñ (11) dır⁴ ı giydi⁴ ve dağı ne⁵ hācet olursa getürdi. (12) Reşide, Cüneyd’üñ ayağına düşdi ve eyitdi: Ey Seyyid ben senüñçün (13) atamı ve anamı ve üstādumı ve hānmānumı ve cemī⁶ esbābumı terk (14) itmişemdür. İmdi sen bir yola⁶ gidersin ki hiç bir ādem gitmemişdür (15) ve eger gitmiş ise girü gelmemişdür, didi⁷. Şimdi beni (16) dağı bile alı git ki her⁸ ne olursavuz bile olavuz, didi⁹ (17) ve Reşide bu sözi diyüp andan ağlar idi ve yüregın nār-ı hicrle¹⁰ (18) tağlar idi. Cüneyd eyitdi: Ey maḥbūb-ı mihrbānum ben dağı senüñ (19) gibi hānmānum¹¹ senüñ vāsıtañla terk¹² itmişdüm. Cihānda (20) āvāre vü sergerdān idüm. İmdi mürüvvet degüldür ki Şeybū gibi (21) [S278^b] yār-ı şādık u ğamgüsārı ki huşūşā kardaş gibi bile büyümişüzdür¹³.

[I302^a]

(1) Bunüñ gibi hālde koyavuz, biz ḥuzūr ihtiyār idevüz, didi¹⁴. (2) Ḥazret-i Zü’l-Celāl’dan taḫdīr-i kalemı böyle taḫrīr itmişdi ki bu belā (3) aña gele ve bizi aña sebeb kıla, didi¹⁵. Seni ben¹⁶ Ḥudā’ya (4) ışmarladum. Bu yirde bir miskīn kişi vardur, mālūñ çokdur (5) var anuñla ol ve eger cān-ı ‘azizüm girü benüm ile ola girü¹⁷ (6) revende olup gelem, seni ben bulam. Şeybū’yı karşıñdan giderme (7) didi¹⁸. Şekerden ğayrı sen¹⁹ aña ğidā yidürme ve baña himmetüñi

¹ hāşıl: -S

² çün: -S

³ Seyyid: -S

⁴ giydi: -S

⁵ ne: her İ

⁶ bir yola: bu yire S

⁷ didi: -S

⁸ her: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ hicrle: firākla S

¹¹ hānmānum: -İ

¹² terk: terk-i diyār İ

¹³ büyümişüzdür: büyümişüzdür didi İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ ben: -S

¹⁷ girü: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ sen: -S

(8) çün¹ yoldaş eyle, didi². İn-şā'allāh Te'ālā maḳşūd çün³ (9) ḥāşıl olup ḥizmetüñe gelem, didi⁴. Perī eyitdi: (10) Bize yolda Ḥamza dikdügi söğüt ağacından bir pāre gerekdür, diyüp (11) Seyyid⁵ Cüneyd'i esbābıyla ḳapdı ve daḥı ḳuş gibi havāya perrān (12) oldu. Yigirmi günlük yolu bir sâ' at olmadın aldı. Ol (13) Ḥamza dikdügi söğüt ağacına gelüp indi daḥı eyitdi: (14) Ey Seyyid ağaçdan bir 'aşā miḳdārı ağaç al⁶ ve ucını (15) andan⁷ del daḥı bir ip geçür. Andan şöñra⁸ bāzūna daḳ gice⁹ gündüz (16) kendüñden ayırma, didi¹⁰ ve iki pāre ağaç daḥı ḳuşaḡuña (17) bağla ve her yirde ki cāzū görürsen yüzine ur ve perī (18) daḥı ur. Şöyle ki 'aşāyı muḥkem tut ḳuşaḡuñdaki (19) daḥı muḥkem tut. Şaḳla hīç ḳorḳma, didi. Seyyid¹¹ Cüneyd'i (20) yine¹² ḳapdı ve havāya şöyle aḡdı ki Cüneyd ferişterüñ āvāzın (21) işidürdi ve ḳamū yir yüzi bir ṭabaḳ gibi¹³ görünür oldu¹⁴. Perī Cüneyd'den

[İ302^b]

(1) şordı ki yir yüzini niçe görürsin? Cüneyd ṭabaḳ gibi görürem, didi. (2) Perī daḥı eyitdi: Tamām gitmişem. Havāya bir miḳdār daḥı gitdi (3) andan¹⁵ yine şordı. Eyitdi¹⁶ ki yir yüzi¹⁷ görünmez oldu¹⁸. Ammā az çok (4) ḳarañuluk görünür. Perī eyitdi: Çün¹⁹ maḳām ḥaddine gelmişem (5) diyüp aşāḡa indi²⁰. Bir deñizi geçmişdi. Ol [S279^a] deñizüñ kenārında (6) şaḥrā vü murḡzār pür²¹ yāsemen gördi ve ol murḡzāruñ içinde bir serāy (7) var. Çün ol serāyuñ ḳapusına vardılar. Gördi²², bir

¹ çün: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ didi: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ al: ol İ

⁷ andan: -S

⁸ şöñra: -İ

⁹ gice: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² yine: -S

¹³ gibi: -İ

¹⁴ oldu: -İ

¹⁵ andan: -S

¹⁶ eyitdi: -İ

¹⁷ yüzi: -S

¹⁸ oldu: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ indi: -S

²¹ pür: -İ

²² gördi: -İ

pīre-zen anda¹ (8) oturmuş. Keynūs-ı² perī ilerü varup andan³ selām viridi. (9) Çün⁴ selāmın alup yirinden tırdı. Keynūs kenāra (10) çekdi ve daḥı çok nevḥalar kılup nevāziş gösterdi. (11) Cüneyd anı gördi⁵. Bu⁶ kimdür, didi⁷. Keynūs-ı perī⁸ eyitdi: Bu benüm atamuñ (12) kız qarındaşıdur, didi. Buña Āteş-süz-ı cāzū eyidürler, didi⁹ (13) Ḥabīb-i ‘Atṭār’uñ cümle¹⁰ cādūlarından birisidür, didi ve eyitdi: (14) Bunca zamāndan berü¹¹ şimdi beni¹² yād kılduñ, didi¹³ ve eyitdi¹⁴: (15) Bu ādemī nedür, didi. Ol daḥı Şeybū’nuñ aḥvālını (16) ve ḳal‘a-i zāgānı aña didi. Āteş-süz-ı cāzū çün¹⁵ fūrū-mānde (17) olup eyitdi: Zinhār ey oḡul varma zīrā¹⁶ ki yollar (18) ḥaṭarnākdur, helāk olursın, didi. Ben oḡlan idüm (19) Ḥamza bu vilāyete geldi. Cümle¹⁷ cāzūyı def‘ eyledi. (20) Evvel atamı öldürdi ve daḥı diledi ki ol yire vara, Ḥabīb-i (21) ‘Atṭār’ı depeleye ammā¹⁸ müyesser olmadı. Girü döndi ve ammā

[İ303^a]

(1) işitmişemdür, Ḥazret-i peygamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi¹⁹: Ḥabīb-i ‘Atṭār devrinüñ henüz mecālī bāḳīdür²⁰. (2) Ammā²¹ nice müddetdür Benī-Hāşim ḳabīlesinden bir civān (3) gele anuñ işini tamām ide, didi²². Şimdi hīç (4) āferīde bu zamānda bilmezem ki saña yardım ide, didi²³ ve illā²⁴ benüm kız (5) qarındaşum ki

¹ anda: -S

² Keynūs: Keynās İ, İ nüshasında Keynās olarak yazılan bu isim muhtemelen önceki şahıs Keynās ile karıştırılmıştır. Bu nedenle Keynūs ismi tercih edildi.

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ anı gördi: eyitdi S

⁶ bu: -İ

⁷ didi: -S

⁸ perī: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ cümle: -İ

¹¹ berü: bizi S

¹² beni: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ eyitdi: -İ

¹⁵ cāzū çün: -S

¹⁶ zīrā: -S

¹⁷ cümle: -S

¹⁸ ammā: -S

¹⁹ ḥazret-i peygamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: -İ

²⁰ bāḳīdür: bāḳīdür didi İ

²¹ ammā: -İ

²² didi: -S

²³ didi: -S

²⁴ illā: ammā S

aña Rāziyāne¹ eyidürler, sen aña ancak (6) bir heftede varursın, didi². Fülān vilāyetde ve fülān maḳāmdadır (7) ve eline bir dāne³ sürmedān virdi. Eyitdi⁴: Bunı şaḳla⁵ (8) çün kūh-ı Ḳāf⁶ dan geçesin anda⁶ yedi⁷ tılısm zāhir ola, didi⁸. (9) Hic ādem oḡlanı anı geçmeye⁹ çün anda varasın. Bu sürmedāndan (10) biraz şaḳ ve daḫı¹⁰ geç git, didi. Eger bu civān Ḥamza neslinden (11) olursa¹¹ ol¹² tılısm bozulur ve yol daḫı açılır¹³, yoḡsa (12) [S279^b] hergiz kimesne açmaz ve yol daḫı bulmaz ve açılmaz¹⁴, didi¹⁵ ve benüm (13) kız ḳarındaşum saña daḫı nişānlar idivire, didi¹⁶. Keynūs-ı (14) perī Cüneyd'ün başını örtmişdi ki ol¹⁷ ḫalāyık dā'imā¹⁸ (15) Ḥamza'nuñ elinden şikāyet iderler idi. Anuñ ḳavmin daḫı (16) taleb iderlerdi¹⁹ ki intikāmların alalar. Keynūs-ı perī (17) yine²⁰ Cüneyd'i ḳapdı, andan²¹ havāya aḡdı. Çün aḫşām (18) irişdi. Andan²² bir taḡa inüp eyitdi: Ben ḡāyet acıḳduḡumdan (19) yoruldum ki hic nesne yoḡdur ki yiyem, didi²³. (20) Cüneyd 'acebe geldi ve daḫı eyitdi: Bu taḡ cāzūlaruñ maḳāmıdır. (21) Her gice bu yirden geçerler. Anlaruñ güzergāhıdır, didi. Andan²⁴

[İ303^b]

(1) Seyyid²⁵ Cüneyd āb-dest alup andan²⁶ namāza meşḡul oldu ve sūre-i (2) *En'ām*'ı okumaḡa başladı ve Keynūs daḫı āb-dest alup (3) namāza tābi^c oldu. **Mü'ellif-i kitāb**

¹ Rāziyāne: Zebāne İ, S, Metnin ilerleyen bölümünde aynı şahıs için Rāziyāne ismi yazıldığından Rāziyāne olarak tercih edildi.

² didi: -S

³ dāne: -S

⁴ eyitdi: -İ

⁵ şaḳla: şaḳla didi İ

⁶ anda: -S

⁷ yedi: -İ

⁸ didi: -S

⁹ geçmeye: çekmeye İ

¹⁰ daḫı: birer İ

¹¹ olursa: ise İ

¹² ol: -S

¹³ açılır: açılır didi İ

¹⁴ açılmaz: -İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ ol: -İ

¹⁸ dā'imā: -S

¹⁹ iderlerdi: eylerdi S

²⁰ yine: gine S

²¹ andan: -S

²² andan: -S

²³ didi: -S

²⁴ didi. Andan: -S

²⁵ Seyyid: -S

²⁶ andan: -S

eydür: Ebū Ḥafş'ın (4) rivāyetinden nakl ider. Seyyid¹ Cüneyd'ün āvāzı hezār² dāstān āvāzından (5) hezār-bār yüksek idi ve lezīz idi ve her kaçan ki Ḳur'ān (6) okuyaydı, havāda uçan kuşlar kanat kanata çatup (7) тұrurlardı. Andan³ diñlerler idi. **Ebū Ḥafş⁴ şöyle rivāyet (8) ider ki** ol vakt Ḥabīb-i 'Atṭār'ın oğullarından (9) bir oğlu var idi. Anuñ⁵ adına Gārūs⁶ eyidürler idi. (10) Elli biñ nefer cāzū ile ol yirden geçerken Cüneyd'ün āvāzın (11) işitdi ve eyitdi⁷: ' Aceb işdür ki bizüm mülkümüzde bu tağdan (12) Ḳur'ān āvāzı gelür, didi⁸ ve Ḥicāzī söz söylerler. (13) Cüneyd namāza meşgūl idi ve hīç haberi yoğdı ve cāzū (14) eyitdi: Ey cān biz⁹ tevaḳḳuf idelüm. Çün namāzdan fāriğ (15) ola, andan¹⁰ ben varayın Reşīde-i 'Arab'ın¹¹ ḥālin aña¹² şorayın (16) didi¹³. **Mü'ellif-i kitāb** eyidür ki Gārūs (17) Ḥabīb-i 'Atṭār'ın¹⁴ küçük oğlu idi. Reşīde-i 'Arab'ın taşvīrini (18) naḳş itdürmiş idi ve aña 'aşık olmuş idi¹⁵. (19) Gice gündüz berāberinde ḳomışdı. Temāşā idüp firāḳından (20) ağlar idi ve nār-ı ḥasretle yüregın tağlar idi. Gözinden ḥ'ābı (21) ve gönünden tāb gitmişdi¹⁶ ve [S280^a] Reşīde 'aşḳından ğayrı işi

[İ304^a]

(1) bitmişdi. Andan¹⁷ işitmişdi ki Reşīde-i 'Arab'ı dīvler ḳapmışdı. Dāye-i (2) cāzū ile Gārūs, Reşīde talebine gitmişler idi. Çok dīvler bulup (3) ḳatlı itmişler idi ve Mağrib'e gitdi diyü işitmişler idi. Varup (4) diyār-ı Mağrib'de Reşīde sebeble çok şehirler ḥarāb itmişler idi. (5) Āḥir Reşīde-i 'Arab'ı bulmayup girü dönmişler idi. Cüneyd'ün (6) āvāzın işitdiler, Ḳur'ān okurdı. Eyitdiler: Bu Ḥicāzī ancaḳ (7) diyüp

¹ Seyyid: -S

² hezār: -S

³ andan: -S

⁴ Ebū Ḥafş: -S

⁵ anuñ: -S

⁶ Gārūs: Gāvs İ, Metnin ilerleyen bölümünde bu isim İ nüshasında, S nüshasında olduğu gibi Gārūs şeklinde yazılmıştır. Bu nedenle Gārūs yazımı tercih edildi.

⁷ eyitdi: -S

⁸ didi: -S

⁹ biz: mā S

¹⁰ andan: -S

¹¹ 'Arab'ın: -İ

¹² aña: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ 'Atṭār'ın: -İ

¹⁵ aña 'aşık olmuş idi: -S

¹⁶ gitmişdi: gitmezdi S

¹⁷ andan: -S

şād oldılar. Bunlar Reşīde'nün haberin alup¹ (8) şabr itdiler tā kim şabāh oldu. Çün² şems kulle-i (9) kūhdan baş kaldurup 'arż-ı cemāl idüp 'āleme tāb (10) virdi. Dāye eyitdi: Ey cān meşāmuma Ḥamza'nuñ söğüdi (11) kokuşu gelür. Ne'üzü-bi'llāh anuñ yanına varmak haşardur. (12) Oğlan eyitdi: Korkma anlar bī-çārelerdür ve sergerdānlardur (13) didi³. Yüri var anları bağla getür, tā kim (14) Reşīde'den haber soralum. Eger dimezler ise anlara çok (15) 'ukūbet idem ve ne yirden gelürler ve ne yire giderler? Dāye (16) çün ādem şekline girdi. Eline bir 'aşā alup ve boğazına (17) bir tesbīh geçürdi. Arkasın ilerü idüp⁴ āh eyleyüp (18) Cüneyd'e yakın vardı. Selām virdi, Cüneyd daḥı seccādesin (19) birağup üzerinde oturdu. Cüneyd eyitdi: Ey pīrezen (20) ne yirden gelürsin? Cāzū eyitdi: Ey Seyyidü'l-'Arab beñzer ki (21) Benī-Hāşim kavmindensin. Cüneyd eyitdi⁵: Belī⁶. Cāzū ağladı. Eyitdi: Ben

[İ304^b]

(1) Ḥamza-i 'Abdü'l-muṭṭalib'ün hizmetkārlarındanam. Bir vaqt Ḥamza bunda (2) gelmişdi. Dīvler ve perīler ile ceng eylemişdi. İki⁷ üç kişi anuñla (3) bile idük. Ol Esmā-yı perīye gitdi. Ben bu tağda 'ibādet⁸ (4) ve tā'ata meşğul oldum. Ben bunda tenhā kaldum⁹. Anlar öldiler, ben (5) daḥı bu tenhālıkda ölümüne rāzı oldum, diyüp vāfir ağladı. (6) Andan sonra yine eyitdi ki bu müddetde dīv ü perīler geçdiler ve eyitdiler: (7) [S280^b] Cāzūlardan Ḥabīb-i 'Atṭār'ün bir cāzū oğlu vardır. Ol (8) Reşīde-i 'Arab'a 'aşık olmuşdur, Mağrib'e gider. Eger Reşīde'nün (9) hālinden haberin var ise söyle ve halk eyidürler ki ol Reşīde (10) sebebiyle nice vilāyetler¹⁰ ve nice dīvler ve perīler helāk olmuşdur (11) ve şehirler harāb olmuşdur ve pādīşāh-zādeler 'ömrleri hırmenin (12) yile virmişlerdür ve baña bu vilāyetün gamı kār itdi. Bu vilāyet daḥı (13) ol sebeble harāb olmaya, didi¹¹ ve cāzū diledi ki bu 'ibāretle (14) Reşīde'nün hālını bile idi. Ammā Seyyid¹² Cüneyd anda merdāne hālet (15)

¹ alup: -S

² çün: -S

³ didi: -S

⁴ idüp: vardı S

⁵ eyitdi: -S

⁶ belī: belī didi İ

⁷ iki: -İ

⁸ bu tağda 'ibādet: bunda S

⁹ ben bunda tenhā kaldum: -S

¹⁰ nice vilāyetler: -S

¹¹ didi: -S

¹² Seyyid: -S

görmedi. Cüneyd cihān-dīde ve nīk ü bed azmūde idi. Zīrek-i ṭab‘-ḥūndı. (16) Endīşe eyledi ki bunuñ gibi yirde bir¹ ādem ğıdāsuz (17) tenhā niçe olur ve yaķını oldı ki ol² cāzū ola³. Bunu fıkır (18) itdi ki ‘aql ṭarīķiyle bunu ṭutmaķ gerek. Eyitdi: Ey pīre-zen-i⁴ (19) ‘azīz ve ey benüm ‘ammüm⁵ yādġarı gel seni kenāra çekeyin ve ‘ammümden (20) haber şorayın. Çün⁶ cāzū şād olup eyitdi, baña⁷ aldandı. (21) Bu⁸ Ḥamza’nuñ ‘ammüsi oġlıdur. Şimdi bu iķlīme niçe düşdi

[I305^a]

(1) ola. Varayın cāzūluġla elin ayaġın bağlayayın, didi. Çün⁹ Cüneyd’uñ (2) yanına¹⁰ geldi. Cüneyd kendüye eyitdi: Benüm tedbīrüm oldur ki (3) anuñ saçına yapışam daķı giriftār idüp dutayım¹¹. Çün (4) dāye-i¹² cāzū yaķın geldi, Cüneyd yirinden şıçrayup hemān¹³ (5) saçın eline doladı¹⁴. Muḥkem ṭutdı¹⁵ ve eyitdi: Ey cāzū kendü (6) ḥālūñe gir¹⁶, didi¹⁷. Cāzū feryād idüp benüm¹⁸ günāhum nedür ki beni böyle (7) idersin, didi. Cüneyd başına birķaç müşt pā¹⁹ urup kendü ḥālūñe (8) gir²⁰, didi. Derḥāl bir siyāh ejderhā oldı ki aġzından odlar saçılurđı. (9) Cüneyd eyitdi: Ey mel‘ün bilmez misin kimüñ elinde giriftārsın (10) diyüp anı dögerdi. Kendü ḥālūñe gir²¹, dirdi. Cāzū çün²² (11) bir arslan oldı. Şöyle²³ şalābetle ve heybetle añrar idi

¹ bir: -İ

² ol: -S

³ ola: -İ

⁴ zen-i: -S

⁵ ‘ammüm: -İ

⁶ çün: -S

⁷ baña: -İ

⁸ bu: -S

⁹ didi çün: -S

¹⁰ yanına: yaķın İ

¹¹ dutayım: -S

¹² dāye-i: -S

¹³ hemān: -S

¹⁴ doladı: aldı İ

¹⁵ ṭutdı: -S

¹⁶ gir: gel S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ benüm: -S

¹⁹ pā: -S

²⁰ gir: gel S

²¹ gir: gel S

²² çün: -S

²³ şöyle: -S

(12) ki Cüneyd'i k rkuda    n¹ C neyd² bir na ra eyle³ urdı ki [S281^a] ol  a  (13) zelzeleye geldi. Keyn s-ı per  Cüneyd'e eyitdi:  fer n dest-b z  na didi ve eyitdi⁴: Sögüt a acıyla (14) ur ki kendü   line gire⁵, didi⁶. Cüneyd sögüt ağacından (15)   a   ile başına urdı. C z ⁷ der  al kendü   line girdi⁸. G rdi⁹ (16) bir z  t  ara  ur   a ları, a  dişleri a zından s vel r. (17) Keyn s per ¹⁰ eyitdi: S g tten biraz üzerine  o dağı (18) anı¹¹ bende  ek ve hem  e el  nde t t t  ki  a maya. Cüneyd eyitdi: (19) Eyle idelüm, didi¹². Zen-i c z   ara  uz un¹³ gibi  tdi (20) dağı epsem oldu dağı b -   at çaldı. Cüneyd eyitdi: Niçün  td  n (21)  uz un gibi didi ve c z  eyitdi¹⁴:  ab b-i   At  ar n küçük o lı

[ 305^b]

(1) benüm hem-r humdur ki adına G r s eyid rler¹⁵.   bu yirde¹⁶ gizlenmi  d r. (2)   n beni sen t td  n ol¹⁷  a sun diyü  uz un gibi  td m, didi¹⁸. (3) Anu la elli bi  nefer c z  anlar ile bile¹⁹ gitdiler. Cüneyd eyitdi: Ey (4) mel  ne ba a niçün evvelden  aber itmed  n ve ne i e gelmi  d  n? (5) C z  eyitdi:  ab b-i   At  ar  n bu o lı c z luk da pehlev ndur. (6) Re  de-i   Arab'a  a   dur ki gice gündüz d desi giry n (7) u s nesi biry ndur. Cih n   ar b eyledük, Re  de'n  n  alebinde  ok²⁰ (8) sa  y-ı cem l²¹ eyledük amm ²² bulamaduk ve  aber aldık ki ol²³ Ferc n  ehrinded r.

¹   n: -S

² Cüneyd: - 

³ eyle: -S

⁴  fer n dest-b z  na didi ve eyitdi: - 

⁵ gire: gele S

⁶ didi: -S

⁷ c z : -S

⁸ girdi: geldi S

⁹ gördi: - 

¹⁰ per : -S

¹¹ anı: -S

¹² eyle idelüm, didi: -S

¹³  uz un:  ar a  

¹⁴ didi ve c z  eyitdi: -S

¹⁵ eyidürler: dirler S

¹⁶ yirde: - 

¹⁷ ol: anı S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ anlar ile bile: cümle S

²⁰  ok: -S

²¹ cem l: bel   S

²² amm : - 

²³ ol: -S

(9) Ammā Ḥamza’nuñ¹ söğüdi sebebinden geçmedük. Ḥabīb-i ‘Atṭār’uñ büyük oğlu ‘ahd (10) itdi ki bir ādem tutup ol söğüdi kesdüre tā ki yol açıla. (11) Andan şoñra varup Reşīde-i ‘Arab’ı² alup getüre. Cüneyd eyitdi: (12) N’olaydı Reşīde-i ‘Arab³ dünyāya gelmeyeydi ve dükeli ‘ālem ḥarāb (13) olmayaydı. Yine⁴ cāzūya şordı ki bu yolda yürümek (14) gerekdür ki ne şıfatla yürinür, didi⁵. Söyle ki saña ‘uķūbet (15) itmeyeyin. Cāzū eyitdi: Benümle ‘ahd eyle ki beni incitmeyesin (16) tā saña ne şıfatla yürümek gerekdür⁶ diyeyin, didi⁷. Cüneyd eyitdi: (17) Sen⁸ cāzūluğı terk eyle ve daḥı yalan söyleme, didi⁹. [S281^b] Cāzū hemān¹⁰ (18) tevbe eyledi. Cüneyd daḥı āmān virdi. Dāye eyitdi: Ey Seyyid (19) evvel biz Rāziyāne-i cāzūnuñ öñine varmaḳ gerekdür ki (20) ol yolda çün¹¹ tılısm vardır. Hiç kimesne anı açamaz, illā Āteş-süz-ı (21) cāzū. Yine¹² Cüneyd eyitdi: Āteş-süz’uñ nişānı benümledür. Dāye eyitdi:

[I306^a]

(1) Çün bu tılısmdan geçesin hezār pāre şehr geçesin¹³. Her biri bir behişte (2) beñzer cāzūluğla düzmişlerdür. Ol şehirlerüñ ḥalkı cemī^c cāzūlardur. (3) Her şehrde şad hezār pehlevān vardır. Her bir¹⁴ pehlevānuñ şad hezār (4) süvārı vardır, cāzūluğla konmuşdur. Eger cemī^c cihān ḥalkı cem^c (5) olalar anları def idemeyeler. Bu ḥalk Ḥabīb-i ‘Atṭār’uñ mülkidür ve (6) anuñ oğlanlarından biri bu¹⁵ Gārūs’dur. Pehlevānlıkda Rüstem’e berāberdür¹⁶. (7) Seḥḥārılıkda Sāmīrī-i cāzūyı ḥacil eyler. Anuñ büyük birāderine (8) ‘Āmir-i cāzū¹⁷ eyidürler. Ol şimdi¹⁸ padişāhdur. Sen bir tenhā şahşsın (9) ve bī-silāḥ kişisiñ. Senden ne gele, meger dīvāne olup (10) tūrursın

¹ Ḥamza’nuñ: -İ

² ‘Arab’ı: -S

³ ‘Arab: -S

⁴ yine: çün İ

⁵ didi: -S

⁶ gerekdür: -S

⁷ didi: -S

⁸ sen: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ hemān: -S

¹¹ çün: -S

¹² yine: -S

¹³ şehr geçesin: -İ

¹⁴ bir: -İ

¹⁵ bu: -İ

¹⁶ berāberdür: beñzer S

¹⁷ cāzū: -S

¹⁸ şimdi: -S

ve bu yola gidersin. Keynūs-ı perī eyitdi: Ey Seyyid (11) ğam yime ve ğuşşa çekme¹ bu mel'ūn toĝrı söz² söylemez. Gel Rāziyāne-i (12) cāzūya gidelüm³ ve hālī andan şoralum, didi⁴. Derhāl (13) Keynūs-ı perī zen-i pīr⁵ cāzūyī ve Cüneyd'i ğapdı. Andan⁶ havāya aĝdı. (14) Bir günde Rāziyāne-i cāzūya geldi. Selām virdi. Rāziyāne çün⁷ (15) selāmın alup yirinden tırdı. Keynūs-ı perī⁸ kenāra çekdi. Andan (16) şoñra⁹ şordı: Ey ferzend bu civān nedür, didi¹⁰. Perī aña mācerāyī (17) bir bir ğaber virdi¹¹. Çün¹² Rāziyāne tefekküre vardı ve birbirine kelimāta (18) başladı¹³. Andan¹⁴ tefekküre varup¹⁵ eyitdi: Ey ferzend ne müşkil işe heves itmişsin (19) didi¹⁶. Keynūs eyitdi: Bu tenhā ādemī bunca hezār pāre şehri¹⁷ (20) niçe musaĥĥar eyleye¹⁸ ve bu¹⁹ melikler mülkini niçe tıtabile²⁰ ve (21) anuñ gözini niçe²¹ alup andan²² selāmete çıkabile, didi²³. Rāziyāne eyitdi:

[I306^b]

(1) Anda²⁴ yedi tılışm ki yolda vardur²⁵. Şöyle ki Āteş-süz dimiş idi. (2) Tılısmātdan şoñra bu ğadar [S282^a] pehlevānı def' ide²⁶ ammā Ħamza'nuñ (3) söĝüdi aĝacı anuñla bile olursa²⁷ cāzūlardan ğalāş (4) bulur didi²⁸. Tıĝle iş başa varamaz ve Ħabīb-i 'Atťār'uñ oĝlı (5) anlaruñ atası ādemīdür ve anaları perīdür. Eger bu şahş

¹ ğuşşa çekme: -S

² söz: -S

³ gidelüm: gidelüm didi Ĩ

⁴ şoralum, didi: bilelüm S

⁵ pīr: -S

⁶ andan: -S

⁷ çün: -S

⁸ perī: -S

⁹ andan şoñra: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ ğaber virdi: didi S

¹² çün: -S

¹³ başladı: itdi S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ tefekküre varup: -İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ şehri: -S

¹⁸ eyleye: idebilürsüñ Ĩ

¹⁹ bu: -İ

²⁰ tıtabile: tıtabile didi Ĩ

²¹ niçe: -İ

²² andan: -S

²³ didi: -S

²⁴ anda: -S

²⁵ vardur: -S

²⁶ ide: eyleye S

²⁷ olursa: olursa didi Ĩ

²⁸ didi: -S

kişi¹ cihān²-gırlıkde (6) ve pehlevānsa çün³ anlar ile çekişür elbette⁴. Ben bu⁵ tılısmātı (7) açayın, didi⁶. Keynūs perī eyitdi: Bu civān Ḥamza’nuñ ‘ammüsi (8) oğlıdur. Pehlevānlıkda cemī⁷ cihānda nazīri yoğdur, didi⁸ ve hem (9) Ḥamza’nuñ söğüdi ağacı çün⁹ yanındadır¹⁰. Rāziyāne-i cāzū (10) eyitdi: Benüm¹¹ atamuñ atası Ḥamza’nuñ elinde ölmüşdür. Bu vilāyet (11) Ḥamza’nuñ elinde ḥarāb olmuşdur. Zinhār dimeyesiz ki bu Ḥamza’nuñ (12) ‘ammüsi oğlıdur, didi¹² ve Ḥabīb-i ‘Attār’uñ oğlu Reşīde-i ‘Arab’a¹³ (13) ‘āşık olmuşdur ve eyidür ki ‘ālemi ḥarāb idem, anı elüme getürmeyince (14) kıomayam¹⁴ ve bir yirde daḥı kıarār itmeyem, dir. Bu tızlikle yola baş¹⁵ (15) kıomışdur ve iki kıarındaşıdur ki şart eylemişlerdür ki (16) Reşīde-i ‘Arab’ı her¹⁶ kıanķısı evvel bulursa anuñ ola, didi. (17) Seyyid¹⁷ Cüneyd eyitdi: Sen tılısmāta tedbīr eyle ben cümle ‘ālemden (18) ğam yimezin, didi. Çün¹⁸ Rāziyāne eyitdi: Eger bu nişānlar sende (19) var ise ben işitmişem ki senüñ işüñ çün¹⁹ müyesser olur (20) didi²⁰. Biri budur ki Siyāmek’üñ dır²¹ ı belüñde ola. Keynūs perī (21) eyitdi: Çün²¹ cemī²² nişānlar anda vardur, didi²². Rāziyāne eyitdi:

[İ307^a]

(1) İmdi hemān revane olsa revādur, didüğinden şöñra bir tabla (2) açdı. İçinden üç pāre²³ kıara taş çıkardı, aña virdi ve eyitdi ki bu²⁴ (3) yolda öñüñe bir tağ gele başı

¹ kişi: -S

² cihān: küşt S

³ çün: -S

⁴ çekişür elbette: çıkışur didi İ

⁵ bu: -S

⁶ didi: -S

⁷ cemī^c: -S

⁸ didi: -S

⁹ ağacı çün: -S

¹⁰ yanındadır: kendü vardur İ

¹¹ benüm: -İ

¹² didi: -S

¹³ ‘Arab’a: -S

¹⁴ kıomayam: kıomayam didi İ

¹⁵ baş: yüz İ

¹⁶ ‘Arab’ı her: -S

¹⁷ anuñ ola, didi. Seyyid: -S

¹⁸ didi. Çün: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ didi: -S

²¹ çün: -S

²² didi: -S

²³ pāre: dāne İ

²⁴ bu: -İ

asmāna degmiş gibi ola (4) bu taşuñ birisiyle ol tağı ur tā ki yoluñdan gide, didi¹. Çün (5) anı geçesin yoluña bir tağ dağı gele taşuñ birisiyle anı dağı (6) ur tā ki yoluñdan gide, didi². Andan şoñra³ beş dāne⁴ tılısm (7) dağı zāhir olur. Anları bu senüñ bendinde olan Şirvāne-i⁵ (8) cāzū anı⁶ bozabilür. Biz anı bilmezüz. Şirvāne-i cāzū Rāziyāne-i cāzūya⁷ (9) eyitdi: [S282^b] Dilek eyle, beni bu ‘ Arab pehlevān beni⁸ incitmesün, biraz⁹ āmān (10) virsün, didi. Seyyid¹⁰ Cüneyd eyitdi: Eger ki Müselmān olursañ (11) ve cāzūluğı dağı terk iderseñ ve hem¹¹ yalan söylemezseñ ben saña (12) āmān vireyin, didi¹². Pes Rāziyāne-i cāzū, Şirvāne-i cāzūya bir yemīn (13) virdi ki anı şımazdı dağı şöyle kavı eylediler ki bir dağı der-bend olmaya. (14) Seyyid¹³ Cüneyd’e eyitdi: Ey Seyyidü’l-‘ Arab korkma yūri¹⁴ ki murāduña irersin (15) didi¹⁵. Çün bu söğüt ağacı senüñledür, hīç cāzūluk saña eşer itmez (16) didiler¹⁶. Bunı söyleşdiler, andan¹⁷ şoñra¹⁸ Rāziyāne ile vedā‘ laşup revāne (17) oldılar. Evvel ki tılısma geldiler, oddan bir deñiz gördiler¹⁹. (18) Şöyle ki ‘alevi asmāna çıkmış. Tütünüñ bed-rāyihasından (19) üzerinden²⁰ bir kuş geçmez. Keynūs-ı perī²¹ Āteş-süz-ı cāzūdan aldığı sürmedānı (20) ol od deñizine saçdı. Hāq Te‘ālā’nuñ emriyle ol od belürsüz (21) oldu ve qarañu cihān çün²² rüşen oldu. Ol od deryādan²³

¹ didi: -S

² didi: -S

³ şoñra: -S

⁴ dāne: -S

⁵ Şirvāne: Şirvāne İ, Bu isim S nüshasında genellikle Şirvāne şeklinde yazıldığı için S nüshasındaki yazım tercih edildi.

⁶ anı: -S

⁷ cāzūya: -S

⁸ beni: -S

⁹ biraz: -S

¹⁰ didi. Seyyid: -S

¹¹ hem: -S

¹² didi: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ yūri: -İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didiler: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ şoñra: -İ

¹⁹ gördiler: -S

²⁰ üzerinden: -S

²¹ perī: -S

²² çün: -S

²³ od deryādan: diyārdan S

[İ307^b]

(1) geçüp ikinci tılısma geldiler. Bir kara taş yirden göge ulaşmış idi. (2) Hîç kuş andan geçmezdi. Seyyid¹ Cüneyd ol taşuñ birisiyle ol tağı (3) urdı. Tağ dağı gerdişe gelüp bir sehmnāk āvāz virüp (4) andan² nā-bedīd oldı. El-hāşıl-ı kelām³ üç tağ zuhūra geldi. (5) Ol⁴ üç taşla nā-bedīd oldı, ol⁵ hālīkuñ emriyle didi⁶. (6) Şirvāne-i cāzū eyitdi: Çün tevbe eyledüm, sen ki bu kârdan (7) fâriğ olıcağ ala gidesin ve zinde olduğınca kapuñda⁷ (8) bende olam ve saña ‘ammüñ Hamza’nuñ ser-güzeştini diyem ki bu vilāyetlere (9) neler itmişdür⁸ ve anuñ aḥvālını benüm gibi hîç bir⁹ kimesne bilmez¹⁰ ve bu¹¹ (10) ser-güzeştiçün bir defter bağlamağ gerek, didi¹². Muḥammed (11) Ḥanîfî dağı geldi, anuñ kışşasını dağı tamām bilürem, didi¹³. (12) Çün¹⁴ Cüneyd şāz oldı. Şirvāne şıdķla İslām’a girdi¹⁵ (13) ve yolda Cüneyd ile namāz kıldı. **Ebū Ḥafş-ı Kūfî rahmetü vāsi’ an şöyle** (14) **rivāyet ider**¹⁶ **ki** Şirvāne bir gice uyḥuda idi. Çün¹⁷ server-i (15) kā’inātı [S283^a] ve bihter-i mevcūdātı vāķı’asında gördi. Āftāb (16) gibi ziyā virür idi. Andan¹⁸ başı üzerine geldi ki (17) ‘ammüsi oğlına bu yolda aña¹⁹ mu’ayyen olasın ki Ḥudā’nuñ kulları (18) açıla ve cāzūlar dağı kesile. Ben dağı yarın kıyāmet güninde (19) saña cennetüñ kapusın açayın, didi²⁰. Şirvāne çün uyḥudan (20) uyandı. Hemān kılķup Seyyid²¹ Cüneyd’üñ ḥizmetine geldi. Andan (21) aña²² vāķı’ayı birbir²³ didi. Andan Cüneyd eyitdi: Ey Şirvāne

¹ Seyyid: -S

² andan: -S

³ kelām: -S

⁴ ol: -S

⁵ ol: -S

⁶ didi: -S

⁷ kapuñda: -S

⁸ itmişdür: itmişdür didi İ

⁹ bir: -S

¹⁰ bilmez: -S

¹¹ bu: anuñ İ

¹² didi: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ girdi: geldi İ

¹⁶ Ebū Ḥafş-ı Kūfî rahmetü vāsi’ an şöyle rivāyet ider: Mü’ellif-i kitāb eyidür S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ aña: -S

²⁰ didi: -S

²¹ Seyyid: -S

²² andan aña: -S

²³ birbir: -S

[İ308^a]

(1) ol sulṭān ki sen vāqı‘ada gördüñ, bu lahzada benümle bile idi. (2) Sen arz itmege ne hacet, didi¹. Şırvâne, Seyyid² Cüneyd’üñ ayağına (3) düşüp eyitdi: Şimdi³ ma‘lūmum oldu ki Huzā ve Resūl-ı Huzā (4) birbirinden⁴ cüdā degüldür, didi⁵. Muḥammed (5) gerçek Resūl’dur diyüp andan tāze imān getürdi. (6) Çün⁶ Keynūs-ı perī anları yine kapdı ve daḥı havāya pervāz itdi (7) ve rivāyetde gelmişdür ki bir perī yüz ādemī güci yeter didi. (8) Keynūs-ı perī anları getürüp havāya çün pervāz itdi tā⁷ feleke (9) yaklaştı ve yir yüzünden aşlā eşer belürmez oldu⁸. Ol gün tā aḥşāma (10) degin üçinci tılısma yetişdiler. Gördiler, bir bī-pāyān (11) şahrā cehenneme beñzerdi ve içi toptolu zünbūr idi. Her birinüñ (12) cüssesi serçeye beñzerdi ve eger hezār ādemī ve daḥı hezār⁹ (13) hayvānāt olaydı, ol¹⁰ sâ‘atda anda yirler idi. Şırvâne (14) eyitdi: Korkma anlaruñ cānı yokdur, didi. Andan sonra¹¹ bir dārū (15) çıkardı ve bir¹² āteş yakdı ve eyitdi: Siz burnuñuzı tutuñ (16) tā ben dārūyı āteşe saçayın. Bunlar daḥı burunların tutdılar. (17) Şırvâne çün dārūyı āteşe¹³ saçdı. Ol¹⁴ zünbūrlaruñ meşāmına (18) bu dārūnuñ koḫusu giricek ba‘zısı öldiler ve ba‘zısı (19) kaçdılar ve nā-bedīd oldılar, didi¹⁵. Ol yirden daḥı geçdiler (20) bir hoş hurrem cāygāh gördiler. Anda indiler, bir sâ‘at anda¹⁶ (21) āsūde oldılar. Çün¹⁷ Şırvâne eyitdi: Bu yir ‘Āriḳa-i cāzūnuñdur, didi¹⁸.

¹ didi: -S

² Seyyid: -S

³ şimdi: -S

⁴ birbirinden: birinden ma‘lūm oldu ki İ

⁵ didi: -S

⁶ çün: -S

⁷ rivāyetde gelmişdür ki bir perī yüz ādemī güci yeter didi. Keynūs perī anları getürüp havāya çün pervāz itdi tā: -S

⁸ oldu: -İ

⁹ hezār: -S

¹⁰ ol: -S

¹¹ sonra: -S

¹² bir: -İ

¹³ āteşe: -S

¹⁴ ol: -İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ anda: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ didi: -S

[İ308^b]

(1) Bu bir¹ üstāz²dur ki bu menzili ol bağlamışdur. Hiç āferīde anı³ açmaz (2) didi³. Şimdi siz epsem oluñ tā⁴ ben eyideyin ki bir Hicāzī şahşla [S283^b] bir (3) perī tutmuşam Gārūs⁵’la ‘Āmir’e iledürem. Şöyle ki ol yakın (4) gele tut. Baña itdügüñi aña dağı eyle. Eger böyle ben aña⁵ (5) dimez isem şol kadar od ve taş yağıdura kim kamumuz⁶ helāk olavuz. (6) Bunı didi ve dağı şahrāyı tavāf iderdi. Nā-gāh ‘Ārika (7) hūb cemāl ile gördi ki geldi, kendüyi bezemiş. Şirvāne (8) çün anı gördi, segirdüp andan⁷ vardı. Kenāra çekdi. Ol dağı kenāra çeküp⁸ (9) eyitdi: Ey kız qarındaş ne işe⁹ geldüñ, didi¹⁰ ve ne yire gidersin? (10) Şirvāne eyitdi: Ey¹¹ üstād ol ki āgāh¹² bu şahş Hamza’nuñ (11) ‘ammüsi oğludur ve ol perī Müselmān perīdür. İkisin dağı ‘Āmir’e iledürem¹³. ‘Ārika-i cāzū¹⁴ şād olup eyitdi: Bir nice¹⁵ (12) müddetdür ki ben hātırımda tutmuş idüm. Medīne’ye varam (13) aña¹⁶ āteş uram. Ol sebebeden ki ben oğlan idüm. Hamza bu vādīye (14) geldi. Benüm atamı ol¹⁷ depeledi, didi¹⁸ dağı tırdı, Cüneyd’e yakın (15) geldi. Eyitdi: El-ḥamdü’lillāh Hamza’nuñ ‘ammüsi oğlını ben¹⁹ bağı (16) gördüm. Ben dağı senüñle bile varayın, didi. Cüneyd’üñ çün şekl-i²⁰ şemā’iline (17) nazār iderdi. Cüneyd yüzine niķāb çekmişdi, bakmazdı ve söz (18) söylemezdi. Çün Cüneyd’e yakın geldi, diledi ki Cüneyd’üñ yüzini (19) aç, göre.

¹ bir: ol İ

² anı: -S

³ didi: -S

⁴ tā: -İ

⁵ ben aña: -S

⁶ kamumuz: bizi İ

⁷ andan: -S

⁸ ol dağı kenāra çeküp: -İ

⁹ ne işe: niye İ

¹⁰ didi: -S

¹¹ ey: -İ

¹² āgāh: -S

¹³ ol perī Müselmān perīdür. İkisin dağı ‘Āmir’e iledürem: -İ

¹⁴ cāzū: -S

¹⁵ bir nice: -S

¹⁶ aña: -S

¹⁷ ol: -S

¹⁸ didi: -İ

¹⁹ ben: -S

²⁰ çün şekl-i: -S

Çün¹ Cüneyd şîr-i jiyân gibi yirinden şıçradı. (20) Hemân-dem² saçını eline töladi, kendüye çekdi. Eyitdi³: (21) Ey mel⁴ ün kendü hâlûne gir, didi⁴. Ol sögüt ‘aşasıyla

[I309^a]

(1) urdı. Andan bir kara⁵ kuzgun oldı. Bir dağı urdı⁶, eli ayağı bağlandı. (2) Andan⁷ öñine vardı. ‘Āriqa, Şirvâne’ye eyitdi⁸: Ey ‘ayyāre vü mekkāre (3) senüñ üzerinde bunca hūkhūm vardır. Beni sen⁹ zālīm eline (4) virdüñ, didi¹⁰ ve dağı güm-rāh olduñ ve sehḥārılgı terk eyledüñ, (5) didi. Şimdi gel vefāsuzluk eyleme. Beni kurtar di¹¹ ve Şirvâne (6) eyitdi: Ol sözi қо тоғrı¹² söyle ‘Āmir’üñ atları kanda dururlar? (7) Cüneyd eyitdi: Niçe atlardır. Bu iki at Ḥabīb-i ‘Aṭṭār’uñ¹³ (8) oğulları atlarıdır. Yirle gök ortasında¹⁴ uçarlar ve günde (9) [S284^a] biñ ferseng yol alurlar¹⁵ didi¹⁶. Şirvâne, ‘Āriqa’ya yine¹⁷ eyitdi: (10) Qandadır? Eyitdi: Fülān¹⁸ murğzārda oturlar, didi¹⁹. Ammā hīç (11) kimesnenüñ fermānında olmazlar, didi²⁰. Şirvâne eyitdi: Yā niçün (12) ve ne itmek²¹ gerek, didi²². ‘Āriqa eyitdi: Benüm bir şandūğum (13) vardır. Çün²³ kilīd ile anda tūrur, didi²⁴. Var, getür tā (14) ben²⁵ dağı diyeyin ki n’itmek²⁶ gerek, didi²⁷. Şirvâne vardı. (15) Olduğı yirden²⁸ şandūğı getürdi. Ol²⁹

¹ çün: -S

² dem: -S

³ eyitdi: -S

⁴ didi: -S

⁵ andan bir kara: -S

⁶ urdı: -İ

⁷ andan: -S

⁸ eyitdi: -S

⁹ sen: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ di: -S

¹² toғrı: kār S

¹³ ‘Aṭṭār’uñ: -S

¹⁴ ortasında: üstinde İ

¹⁵ yol alurlar: yir yürürler S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ yine: -İ

¹⁸ fülān: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ niçün ve ne itmek: nice eylemek S

²² didi: -S

²³ çün: -S

²⁴ tūrur, didi: -S

²⁵ ben: -S

²⁶ n’itmek: n’eylemek S

²⁷ didi: -S

²⁸ olduğı yirden: -S

²⁹ ol: -S

atların başı kılı (16) andadır, didi¹. Bir kızıl kılı yakıcağ bir² kızıl at gelür³ (17) ve ak kılı yakıcağ bir⁴ ak at gelür, didi⁵. Eger cümle ‘ âlem (18) halkı gelseler ol atların olduğu yire varmayalar⁶ ve dahı (19) tutmayalar⁷ ve illâ bu nev^c le, didi⁸. İllâ⁹ anları otlamağa (20) şalıvirseler beş yüz ferseng yir giderler, didi¹⁰. (21) Çün getürmek dileyeler, anların kılını âteş üzerine koyalar,

[İ309^b]

(1) atlar dahı fi’l-ḥâl¹¹ gelürler, didi. Seyyid¹² Cüneyd gâyet¹³ şād olup (2) derḥâl ol¹⁴ iki atın kılını âteş üzerine kodılar. Hemân-dem ol atlar (3) ḥāzır oldılar. Çün¹⁵ şāhın gibi yir ile gök ortasında (4) uça uça anların çün¹⁶ öñine indiler. Kanatlarını karınlarında (5) şöyle koydılar ki kimesne anları¹⁷ bilmezdi. (6) Cüneyd şordı ki eger¹⁸ bu atları bu¹⁹ yirde yürütmek dileseler (7) niçe itmek gerekdür, didi²⁰. ‘ Āriḳa eyitdi: Anların eyerleri (8) ve uyanları ve tāziyāneleri ḡayrı atlar gibi degüldür (9) didi²¹. İki tāziyāne düzmişlerdür. Birisi kızıl ve birisi (10) aḳdur, didi²². Eger dilerseñüz havādan aşığa inesin (11) kızıl tāziyāne ile āheste uralar hemân havāya aḡar ve aḳ tāziyāne ile²³ ursalar ol²⁴ havādan aşığa inerler, didi²⁵. (12) Anların eyerlerin ve uyanların getürdi. Cüneyd’ün öñine (13) kodı. Andan sonra şandūḡun kapāḡın açdı. Bir kiçirek (14) def gördi. ‘ Āriḳa’ya eyitdi: Her ḡāh ki bu defi (15)

¹ didi: -S

² bir: -S

³ gelür: gelür didi İ

⁴ bir: -S

⁵ didi: -S

⁶ atların olduğu yire varmayalar: -S

⁷ tutmayalar: tutmayalar didi İ

⁸ didi: -S

⁹ illâ: çün S

¹⁰ didi: -S

¹¹ fi’l-ḥâl: -S

¹² didi. Seyyid: -S

¹³ gâyet: -İ

¹⁴ ol: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ anları: -S

¹⁸ eger: -S

¹⁹ bu: -İ

²⁰ didi: -S

²¹ didi: -S

²² didi: -S

²³ āheste uralar hemân havāya aḡar ve aḳ tāziyāne ile: -İ

²⁴ ol: -S

²⁵ didi: -S

ursalar def^a a¹ yağmur yağar. Şöyle yağar ki çün göz açdurmaz. (16) Eger yağmuru az yağmak ve gün toğmak isteseler (17) ağaçla uralar, gün doğa didi². Bir dāne³ nāy gördi. (18) Bir yanı kızıl ve bir yanı yeşil idi. Bu neye yarar, didi⁴. Çün⁵ ‘Āriķa eyitdi: Eger (19) dilerseñ bir kavm üzerine sen āteş yağdurasın bu nāyı ol (20) tarafa tutup [S284^b] üfür, didi⁶. Ol tarafı āteş yakup ħarāb (21) eyleye, didi⁷. Çün bu sözden fāriğ oldılar, Seyyid⁸ Cüneyd

[I310^a]

(1) dükelisin āteşe urdı ve yakdı. Şirvāne eyitdi: Ħayf (2) ki her biri bir memleketüñ bahāsydı, didi. Cüneyd eyitdi: (3) Bize seĥĥārılık ħarāmdur, didi⁹. Biz Ħaķ Te‘ālā’nuñ kudretiyle çün¹⁰ (4) cihān-girlik iderüz diyüp andan eyitdi: Tiz¹¹ zindān-ĥāne¹² (5) vü ĥazāne-ĥāne yirin¹³ baña¹⁴ göster, didi. Çün gösterdi, yüz nefer Müselmān (6) bend-i girānla zindānda yaturlar idi. Çün¹⁵ anları ‘Āriķa (7) giriftār itmişdi ve eyidürdi ki siz¹⁶ kāfir oluñ (8) ve Resül’uñuza ‘āk oluñ ben sizi āzād ideyin, dir idi. (9) Çün¹⁷ anlar kâ’il¹⁸ olmazdı. Ol daĥı mühlet virmeyüp depelerdi. (10) Seyyid¹⁹ Cüneyd anları bend-i girāndan ĥalāş eyledi. Bir nicesi Mışır’dan (11) bir nicesi Şām’dan²⁰ ve bir nicesi Rüm’dan gelmişlerdi²¹. Birisi²² Ħicāz’dan Zül-ĥimār’uñ (12) oĥlı, Cüneyd’i gördi. Bir kavī terkīb²³, bülend kāmēt bir civān. (13) Ne

¹ def^a a: -İ

² didi: -S

³ dāne: -S

⁴ bu neye yarar, didi: -İ

⁵ çün: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ andan eyitdi tiz: -S

¹² ĥāne: -İ

¹³ ĥāne yirin: -İ

¹⁴ baña: -S

¹⁵ yaturlar idi. Çün: -S

¹⁶ siz: -S

¹⁷ dir idi. Çün -S

¹⁸ kâ’il: -S

¹⁹ Seyyid: -S

²⁰ bir nicesi Şām’dan: -İ

²¹ gelmişlerdi: -İ

²² birisi: bir nicesi S

²³ terkīb: -İ

yirdensin ve ne kişisin? Eyitdi: Ey Seyyid¹, atam emîrû'l-mü'minîn (14) Ḥamza'nun bendelerindendir ve ben Zü'l-ḥimâr'un püser-zâdesiyem. (15) Cüneyd anı kenâra çeküp ağladı ve eyitdi: Ḥaḳ Te'âlâ Şeybû'yı (16) ol ḥâle giriftâr itdügine sebep bu olmuş ki (17) sizi bendden ḥalâş itmekmiş, didi. Aduñ nedür, didi. (18) Ol² civân eyitdi: Adum³ 'Āşım'dur. Andan şoñra ḥazîneye geldiler. (19) Cümle yir yüzünñ gencin anda⁴ gördiler. Bir ḳaşr altunla (20) ve cevâhir ile ṭolmış idi. Cümlesin Cüneyd bu ḥalka bağışladı (21) ve daḡı eyitdi: Benüm dūr u dırâz⁵ işüm vardur, didi⁶. 'Āşım eyitdi:

[İ310^b]

(1) çün⁷ cānum bedende olduğça āstānuñda bendeyem ve ḥāk-ı pāyuñdan (2) ırāḳ olmazam. Seyyid⁸ Cüneyd n'ola didi. Her ne at ve silāḥ getürdiler (3) 'Āşım'un daḡı maşlaḡatını gördiler. Andan şoñra 'Āriḳa'ya (4) gelüp eyitdiler: Bu yolda ṭılısm vardur. Anuñ yolına (5) ve def'ine sebep nedür, didi⁹. 'Āriḳa eyitdi: Bu ṭablayı eyü şaḳlañ (6) ki size her ne gerekse anda vardur, didi¹⁰. Şirvāne (7) rāst eyidür, didi. Cüneyd eyitdi: Çün ṭabla benüm [S285^a] elüme geldi. (8) Ḳamu ṭılısmatı bozam diyüp tiḡ¹¹ çekdi. 'Āriḳa'nun boynını urdı. (9) Şirvāne eyitdi: Bu 'avretün başını kesmek gerekmez, didi. (10) Zirā¹² ki benüm anuñla¹³ nice baḡşum var idi. Cüneyd eyitdi¹⁴: Kesilen baş¹⁵ (11) yine¹⁶ bitmez, diyüp atları getürdiler, eyerlediler (12) ve Şirvāne ile 'Āşım bir ata bindiler. Cüneyd daḡı bir ata bindi¹⁷. Keynūs perī daḡı anlara (13) hem-rāḡ olup yürüdiler¹⁸ ve aḡşām oldu. Bir ferseng yir yürümüşlerdi (14)

¹ ey Seyyid: -İ

² didi. Ol: -S

³ adum: -İ

⁴ anda: -S

⁵ dūr u dırâz: biraz İ

⁶ didi: -S

⁷ çün: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ tiḡ: -İ

¹² didi. Zirā: -S

¹³ anuñla: -İ

¹⁴ eyitdi: -S

¹⁵ baş: -İ

¹⁶ yine: yine İ

¹⁷ Cüneyd daḡı bir ata bindi: -İ

¹⁸ yürüdiler: -İ

andan¹ beşinci tılısmı gördiler. Bir şahrā-yı bī-pāyān (15) pür çemen ü yāsemen zamīrān ammā bir yıl eserdī² ki pīl olursa yuvalar idi. (16) Şīrvāne tabluñ içinden bir dūhūl çıkardı, urdı. (17) Derḥāl yıl diñdi andan³ geçdiler ve gitdiler. (18) Andan⁴ altıncı tılısma geldiler. Gördiler ki bir⁵ büyük (19) tağ. Eger⁶ bir⁷ cānver andan geçeydi bir od çıkup anı yaḳardı. (20) Şīrvāne hemān bir nāy çıkardı. Ol tağa karşı tutup (21) üfürdi. Ol āteşi def⁸ eyledi. Şöyle ki hīç eşer ḳalmadı.

[İ311^a]

(1) Ol tağı geçüp gitdiler⁸. Bir ferseng yir gidüp andan⁹ yedinci (2) tılısma yetdiler. Atdan¹⁰ indiler, ḳondılar ki kūh-ı Ḳāf’uñ (3) ser-ḥaddi idi ve Şākir pehlevānuñ maḳāmı idi. Çün¹¹ (4) ‘Āşım taşra teferrūce gitdi. Andan¹² Şākir’i (5) gördi. Şākir daḡı bunı gördi. Eyitdi: Ne ḳışisin (6) ve kimūñ eşisin ki bu maḳāma geldūñ¹³ ki (7) Ḥamza benüm ḳorḳumdan bu maḳāma gelmedi, ḳadem ḳomadı¹⁴, didi¹⁵. (8) ‘Āşım eyitdi: Sen¹⁶ herze söyleme, emīrū’l-mū’minīn Ḥamza’nuñ (9) pehlevānlıḳda mānendi yoḡdı. Hezār senūñ gibi ḡāşiyedārı (10) var idi, didi¹⁷. Andan¹⁸ atına mehmūz degürüp Şākir’ūñ (11) ḳatına vardı. Andan¹⁹ el uzadup kemerine yapışup (12) bir ḳuş gibi yirinden ḳapdı, getürdi. Cüneyd’ūñ (13) öñine getürdi, yire urdı. Andan²⁰ elin ve ayaḡın (14) baḡladı. Andan Şākir’ūñ leşkerine girdi. Kimin (15) öldürüp ve kimin baḡladı ve kimin zaḡmlı ḳıldı (16) ve nicesi daḡı ḳarār idemeyüp firārı ihtiyār itdiler.

¹ andan: -S

² bir yıl eserdī: -İ

³ andan: -S

⁴ andan: -S

⁵ bir: -S

⁶ eger: -İ

⁷ bir: -S

⁸ gitdiler: geçdiler S

⁹ andan: -S

¹⁰ atdan: -S

¹¹ çün: -S

¹² andan: -S

¹³ geldūñ: geldūñ didi İ

¹⁴ ḳadem ḳomadı: -İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ sen: -S

¹⁷ didi: -İ

¹⁸ andan: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ andan: -S

(17) Çün¹ [S285^b] kaçā kaçā Batur'a² geldiler ve hāli aña³ didiler. (18) Hāşimîlerden Hamza'nun püser-zādesi gelmişdür, didiler⁴ (19) ve dağı bir kimsenün zehresi yokdur ki bu vilāyete kadem (20) koya, didi. Andan⁵ Batur eyitdi: Tiz benüm⁶ silāhumı getürün (21) didi. Andan⁷ silāhın giydi. 'Āşım uyğuya varmışdı.

[İ311^b]

(1) Uyandı, gördi bir şahş silāhlarıyla ārāste olup gelür (2) idi. 'Āşım dağı yirinden turup karşı vardı. Batur harbda⁸ çün⁹ (3) merdāne idi. 'Āşım bir na'ra urdı. Seyyid¹⁰ Cüneyd dağı uyğuda (4) idi, uyanup eyitdi¹¹: Bu na'ra ne na'radur? Didiler, 'Āşım'ın (5) cengi hikāyetini didiler¹². Cüneyd'ün derünına āteş düşüp ebrūlarına (6) girih gösterüp hemān kemāna zih virdi ve ca'beyi beline bağlayup (7) 'Āşım'dan yaña müteveccih oldı ki 'Āşım şāhın gibi bir şahşı (8) koltuğına almış gelürdi. Cüneyd 'Āşım'ın dest-bāzūsına (9) āferin didi. 'Āşım ol şahşın elin bağlayup Cüneyd'ün önüne (10) bıraktı. Cüneyd andan şordı ki bu vilāyetün ahvālın baña sen şimdi¹³ (11) toğrı söyle ki niçe itmek¹⁴ gerekdür tã sen bizden¹⁵ halāş (12) bulasın, didi¹⁶. Bu vilāyetde hezār şehr vardur ve her şehrde hezār (13) pehlevān-ı derbān vardur¹⁷. Dükelisi şehhārlardur ve her pehlevānün (14) elli biñ nefer eri vardur. Cem'isi Habīb-i 'Attar'ın oğlanlarının (15) emrindedür. Ol iki oğlan şehhārlıkda ve mekkārlıkda¹⁸ üstāzlardur. (16) Sen bu vilāyeti bu tarikle niçe musahhar idebilürsin? Seyyid¹⁹ Cüneyd (17) gülüp eyitdi: Sen Müselmān ol ve dağı 'ahd eyle ki Müselmānlıktan

¹ çün: -S

² Batur'a: -İ

³ aña: -S

⁴ didiler: -S

⁵ didi. Andan: -S

⁶ eyitdi tiz benüm: -S

⁷ andan: -S

⁸ harbda: qarbdā İ

⁹ çün: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ eyitdi: -S

¹² didiler: -S

¹³ baña sen şimdi: -S

¹⁴ itmek: dutmak S

¹⁵ sen bizden: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ vardur: -S

¹⁸ mekkārlıkda: -S

¹⁹ Seyyid: -S

(18) dönmeyesin, bu vilāyetleri ben¹ alam ve saña virem, didi². Şirvāne eyitdi: (19) Bunuñ³ kavline i'timād yokdur, didi. Cüneyd tiğ-i ābdār ile ol nābe-kāruñ (20) boynını eyle⁴ urdı ki top mişāl yuvalanup⁵ bunlar bu kārda iken (21) nā-gāh⁶ bir gubār belürdi ki çün⁷ āsmān görünmez oldı⁸. Şirvāne eyitdi⁹:

[İ312^a]

(1) Bu gelen kim ola ve niçe¹⁰ pehlevān-ı nāmdārdur¹¹ ve üstād-ı (2) şehhārdur, didi¹². Cüneyd atını ve otlamağa¹³ şalıvirmişdi. Ol atlarıñ (3) 'ādetleri eyledi¹⁴ ki otlamağa beş yüz¹⁵ ferseng yol giderler idi. (4) Āteş dağı [S286^a] hāzır degüldi ki atları getürelerdi ammā bir at (5) dağı var idi, ol nāmdār atlar gibi. Cüneyd¹⁶ aña süvār olup (6) Batur pehlevānuñ cengine çün¹⁷ karşı vardı. Batur¹⁸, pehlevānlıkda ve şehhārlikda (7) üstād idi ve dağı bilesince¹⁹ beş yüz nefer süvārı var idi. Çün Cüneyd'e²⁰ (8) yakın geldi. Cüneyd buña nazar itdi. Gördi ki bir mel'ündür (9) yüce çenāra beñzerdi. Kırk arşun kāmety var idi ve cesāmeti (10) aña göre idi. Yakın gelicek Cüneyd'e eyitdi: Sen bir merd-i gārībsin²¹ (11) bu vilāyetüñ hālını sen²² bilmezsin. Bu vilāyet Gārūs'la 'Āmir'üñdür ki (12) bunlar Hābīb-i 'Attar'ıñ oğlanlarıdır. Eger anlarıñ hātırları (13) dilerse cümle 'ālemi musahhhar eylerler²³. Ammā ol söğüt ağacını Hāmza (14) dikmişdür, ol anlarıñ yolına der-bend olmuşdur.

¹ ben: -S

² didi: -S

³ eyitdi bunuñ: -S

⁴ eyle: -S

⁵ top mişāl yuvalanup: -S

⁶ nā-gāh: -S

⁷ çün: -S

⁸ oldı: -S

⁹ eyitdi: -İ

¹⁰ ola ve niçe: vardur S

¹¹ nāmdārdur: nāmdārdur didi İ

¹² didi: -S

¹³ otlamağa: -S

¹⁴ eyledi: olaydı S

¹⁵ yüz: -İ

¹⁶ Cüneyd: Seyyid İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ Batur: -İ

¹⁹ bilesince: -İ

²⁰ Cüneyd'e: -S

²¹ gārībsin: 'Arab'sın İ

²² sen: -S

²³ eylerler: ider S

Şimdi (15) sen bu vilāyete ne maşlahata geldüñ, söyle didi. Cüneyd eyitdi¹: (16) Ben² sāhirleri def³ eylemege geldüm, didi. Ol seg-i mel⁴ün (17) güldi ve dağı sihre başlayup Cüneyd'ün üzerine üfürdi³. (18) Cüneyd ol söğüt ağacından 'aşâyı eline aldı. Ol mel⁴ün (19) tırduğı yirde kadid olup kaldı zebün⁴. Cüneyd bir na'ra urup (20) Ol mel⁴ünüñ kemerinden tutup andan⁵ yirinden kapdı. Eli üzerine⁶ (21) alup yire çaldı. 'Āşım'a bağla diyü işaret eyledi. 'Āşım dağı

[İ312^b]

(1) bende çekdi ve tığ çeküp ol mel⁴ünüñ leşkerine hücum itdi. Anlar dağı (2) karar idemeyüp firarı ihtiyar itdiler. Koyun sürisi kurtan (3) kaçır gibi olup gitdiler. Cüneyd⁷ dağı ardlarından irdi, iki biñ nefer⁸ miqdārını (4) kırdı ve girü döndi. Şirvāne ve Keynūs-ı perī ve 'Āşım, Cüneyd'ün (5) ayağına düşdiler. Yüzün, gözün sürdiler ve āferinler idüp (6) taḥsinler eylediler. 'Āşım, Batur üstāduñ eline yapışup Cüneyd'ün (7) önüne getürdi⁹ ve eyitdi: Ey Seyyidü'l-'Arab üçinci at (8) üzerine harb itmek olmaz. Hāliyā anları ko tā sāhirleri tamām (9) eyleyelüm ve anları hiç ins ü cin [S286^b] dutmazdı. Üstād Batur'ün atını (10) gördi, zinde-pile beñzerdi ve heybetinden ve hey'etinden¹⁰ şordı ki (11) bu at ne yirdendür? Eyitdi: Ol gün ki Hamza bu yire geldi. (12) Ol Esmā-yı perī aşkarı fülān murğzāra iletmişdi dağı şalıvirmişdi. (13) Anda bir¹¹ nice biñ kışrak var idi. Birisi aşkara (14) tākāt getürmedi. Bu at ol aşkaruñ neslindendür (15) didi¹² ve Hābīb-i 'Atṭār'ün oğlanları Gārūs ve 'Āmir (16) benden bu atı istediler. Ben¹³ virmedüm. Senüñ naşibüñ (17) imiş. Cüneyd şāz oldu. Eyitdi: Bārek-Allāh diyüp andan¹⁴ elin (18) çözdi. Eyitdi¹⁵: Ben¹⁶ seni āzād eyledüm. Batur şādlığından bir na'ra urup (19) eyitdi: Raḥmet senüñ

¹ Cüneyd eyitdi: -İ

² ben: -S

³ üfürdi: ürdi S

⁴ zebün: -İ

⁵ andan: -S

⁶ üzerine: üstine İ

⁷ Cüneyd: -İ

⁸ biñ nefer: yüz İ

⁹ getürdi: getürdi Batur İ

¹⁰ hey'etinden: -İ

¹¹ bir: -S

¹² didi: -S

¹³ ben: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ eyitdi: -İ

¹⁶ ben: -S

aşlıña ki senüñ gibi bir¹ şāhib-i (20) mürüvvet² görmiş degülem diyüp yirinden тұrup andan³ Cüneyd'üñ (21) ayağına⁴ düşdi. İhtiyār itdüm, senüñ dīniñi ben qabūl itdüm⁵

[İ313^a]

(1) ve Müselmān oldum. Senüñ elinden baña yaqīn oldı ki dīnüñ haqdur, (2) qabūl itdüm. Ben⁶ senüñ hem-rāhıñ olam ve cānumı senüñ⁷ yolıña fedā eyleyem⁸ (3) didi⁹. Cüneyd dağı aña imān ‘arz kıldı. Ol dağı imān getürdi. Andan (4) soñra şehre gitdiler. Batur pehlevān şehre geldi. (5) Seyyid¹⁰ Cüneyd üzerine nişārlar buyurdı¹¹. Hālāyık-ı şehir istikbāl (6) idüp şol kadar nişār eylediler ki şehrüñ halkı¹² cümle altun ve cevher (7) üzerine yürüdiler¹³. Çün şehrüñ qapusına geldiler. Gördiler, (8) bir ma‘mūr şehrdür ki heşt¹⁴-behişte beñzerdi. Şehrüñ (9) qapısı öninde bir murğzār var idi ve ağaçlarınıñ gūne gūne (10) mīveleri var idi ve murğlarınñ elvān elvān ötüşleri (11) ve şīveleri var idi. Batur¹⁵ pehlevān eyitdi: Şehrüñ içinde (12) gülzārlar vardur ki hiç bunuñla nisbet itmez, didi¹⁶. (13) Cüneyd eyitdi: Hele bir gün bunda olavuz, didi. Andan¹⁷ haymeler (14) getürüp qurdılar dağı da‘vetlere meşğūl oldılar. Andan (15) Batur¹⁸ pehlevān Cüneyd’e eyitdi: Benüm taht-ı yedümde elli biñ nefer (16) erüm vardur. Qamusı fermānuñda olsun tek [S287^a] senüñ murāduñ (17) hāşıl olsun, didi¹⁹. Seyyid eyitdi: Biz bu vilāyeti Muḥammed Muştafā’nuñ (18) devletinde ve emīrū’l-mü’mīnīn ‘Alī’nüñ ve Ḥamza’nuñ himmetinde kendüme²⁰ (19) musahḥar idem. Bu qavmi şöyle pāk idem ki sen ‘acebe qalasın²¹ (20) ve bu²² memleketüñ

¹ bir: -S

² mürüvvet: -S

³ andan: -S

⁴ ayağına: qademe S

⁵ ben qabūl itdüm: -S

⁶ ben: -S

⁷ senüñ: -S

⁸ eyleyem: idem S

⁹ didi: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ nişārlar buyurdı: dūr nişār itdiler İ

¹² halkı: -İ

¹³ üzerine yürüdiler: anlarıñ üzerine döktiler İ

¹⁴ heşt: -S

¹⁵ Batur: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi. Andan: -S

¹⁸ andan Batur: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ kendüme: -S

²¹ qalasın: qalasın didi İ

²² bu: -İ

salṭanatın saña virem, didi¹. Bunlar bu sözde (21) iken nā-gāh bir cāsūs geldi. Gārūs yüz biñ cāzū ile āteş

[İ313^b]

(1) deryāsı gibi üşde geli yürür, diyü ḥaber virdi². Seyyid³ Cüneyd yirinden (2) ṭurdı. Batur-ı⁴ pehlevān virdügi atı getürüñ, didi. Getürdiler (3) eyerlediler ve uyanladılar ve Siyāmek’üñ zırhın giydi. Sögüt ‘aşāsın (4) eline aldı ve bir pāre sögüt daḥı ‘Aşım’uñ kōlına baḡladı. Eyitdi: Sen⁵ benüm (5) ardumdan gitme, ardumda ol⁶, didi ve bir na‘ra eyle urdı ki ṭaḡlar lerzeye geldi. (6) Keynūs ile ‘Āşım ol na‘radan ḥayrete vardılar. Çün Cüneyd leşkere (7) karşı vardı. Gördi ki bir ‘aẓīm sehm̄nāk leşkerdür ki (8) vaşf olunmaz. Cemī‘isi āteşden silāḥlar giymişler idi ki dūd-ı (9) siyāhı çün⁷ feleke irmiş idi. Ol⁸ āteşüñ içinde ejderhālar (10) ve filler ve şirler görünürdi. Cüneyd çün⁹ bunları gördi. (11) En‘ām okumağa başladı ve sögüt ‘aşāsını başı üzerine (12) çevürdi ve kendüzini daḥı cāzūlar içine pertāb itdi. (13) Ebū Ḥafş-ı Kūfī ‘Āşımdan rivāyet ider. Ben şandum ki (14) Seyyid¹⁰ Cüneyd’i ejderhālar yutdı ammā çün¹¹ Cüneyd cāzūlaruñ (15) içinde her gāh¹² ki tīḡ şalar idi, bir cāzū depeler idi (16) tā Gārūs’a yakın geldi¹³, ol ḥod kendüzini (17) āteşden bir ṭaḡ itmişdi. Cüneyd’i göricek andan¹⁴ kül oldı¹⁵. (18) Çün¹⁶ yakın vardı. Sögüt ‘aşāsını silkivirdi. Gārūs (19) hemān¹⁷ kendü ḥāline vardı. Cüneyd’e¹⁸ eyitdi: Egerçi sehḥārılığımızı

¹ didi: -S

² ḥaber virdi: -İ

³ Seyyid: -S

⁴ Batur-ı: -S

⁵ sen: -İ

⁶ ardumda ol: -İ

⁷ çün: -S

⁸ ol: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ çün: -S

¹² gāh: -S

¹³ geldi: vardı S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ oldı: -İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ hemān: -S

¹⁸ vardı. Cüneyd’e: beñzedür zinde-pīle S

(20) bāṭıl eyledüñ ammā pehlevānlığumuza ne çāre eylersin, didi¹. Seyyid (21) Cüneyd andan² kemendin çıkarup göge pertāb itdi. [S287^b] Havādan inüp

[İ314^a]

(1) Gārūs’uñ boğazına geçdi. Cüneyd kemendi çekivirdi. Gārūs (2) atı arkasından yire düşdi. ‘Āşım ardında hāzır idi. (3) Āferīn dest-bāzuña diyüp Gārūs-ı nābe-kārı muhkem bende (4) çekdi. Leşkerinden ba‘zı qarār itmeyüp firārı ihtiyār itdiler ve ba‘zı (5) ta‘aşşuba geldiler. Gārūs’ı istediler³. Üstāz⁴ Batur anlara istimālet virdi (6) ve İslām ‘arz kıldı⁵. Gārūs’ı ortaya getürdiler. İki (7) gözün çıkardı ve karnın yardı. Andan⁶ cigerin aldı. Seyyid⁷ Cüneyd (8) Şeybū’ya devā içün bu ma‘nādan ziyāde şād oldı. Andan soñra (9) Gārūs’uñ cesed-i zıştını āteşe urdı tā her cāzūluk (10) ki itmişdi çün⁸ bāṭıl oldı. Her kim andan sihr öğrenmişdi unutdı⁹ ve bir kal‘a ki sihrden olmuşdı (11) harāb oldı. Şirvāne eyitdi: Bunlar kamusı bāṭıl oldı. Çün (12) Hābīb-i ‘Atṭār’uñ kabrin açasın ve cesedin oda yaqasın¹⁰ (13) tā¹¹ sihr bāṭıl ola, didi¹². Cemī‘ hālāyıkdan şordı ki bunda ne kadar (14) ādemī vardur, didi¹³. Eyitdiler: Biñ nefer ādemī vardur, didiler¹⁴. (15) Kimi Hicāzī ve kimi Yemenī ve kimi Mısrī ve kimi Mağribīdür. Andan¹⁵ (16) minber kodılar. Cüneyd¹⁶ minbere çıkdı. Hāḳ Te‘ālā’ya¹⁷ ḥamd idüp (17) Muḥammed Muştāfā’ya şalavāt getürdi ve çār-yārı öğdi. (18) Emr-i nehyi va‘d-ı va‘īdi ve farz ve sünneti anlaruñ gönli serāylarını¹⁸ (19) hoş u müzeyyen eyledi ve kulaqlarını şadef naşihat-ı dūr (20) ile pūr eyledi. Bu nev‘le

¹ didi: -S

² Cüneyd andan: -S

³ Gārūs’ı istediler: -S

⁴ Üstāz: -İ

⁵ kıldı: itdi S

⁶ andan: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ çün: -S

⁹ her kim andan sihr öğrenmişdi unutdı: -İ

¹⁰ yaqasın: yaqasın didi İ

¹¹ tā: -S

¹² didi: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ didiler: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ Cüneyd: buyurdı S

¹⁷ Hāḳ Te‘ālā’ya: Allah’a S

¹⁸ gönli serāylarını: gönüllerine sirāyet itdürüp İ

cemî' isî zâr zâr ağlayup geçmiş 'ömrlerine (21) te'essüf itdiler çün minberden aşağı indi. Andan¹

[İ314^b]

(1) kâmet idüp imâmet eyledi. Cümle aña tâbi' olup çün² namâz (2) kıldı ve buyurdi. Andan³ oğlancuqlara Qur'ân ta'lim itdiler⁴. (3) Bunuñ üzerine bir ay geçdi. 'Âmir'e haber vardı ki Hicâzî (4) bir şahş geldi ki câzûluk aña kâr itmez, didiler⁵ ve adına (5) Seyyid⁶ Cüneyd eyidürler imiş. Sehhârlık kâr itmez mi diyüp yüz (6) biñ nâmdâr çün⁷ câzû [S288^a] cem' eyledi. Andan⁸ süvâr olup çün (7) yakın geldi. Cüneyd'e andan⁹ haber getürdiler ki vaqtüne (8) hâzır ol, üşde 'Âmir yüz biñ câzû süvâr ile geldi. (9) Cüneyd eyitdi: Siz temâşâ eyleñ ve Rabbü'l-'âlemînün şun'ına nazâr (10) eyleñ diyüp elli biñ nefer¹⁰ süvâr ile 'Âmir'e karşı vardı. Şöyle ki (11) mâ-beynlerinde iki ferseng yol kalmışdı. Cäsüs, 'Âmir'e gelüp (12) cevâb virdi ki ol Hicâzî karındaşuñı öldürdi. İki (13) gözün dağı çıkardı ve karnın yarup andan¹¹ cigerin aldı (14) ve gövdesin oda yağıdı, didiler. 'Âmir çün¹² bu haberi (15) işidüp feryâd u figân idüp kendüden gitdi. (16) Çün¹³ yine kendüye geldi tâcını başından çıkarup yabâna (17) atdı. Başına hâk kodı. Eline taş alup şol kadar döğündi ki (18) dükeli a'zâsı¹⁴ hûn-âlûd¹⁵ olup toköz gün toköz gice (19) hâk üzerine yatup âh-ı sübût¹⁶ itdi. Andan¹⁷ vezîri eyitdi: (20) Ey pâdişâh düşmene cevâb virmek gerekdür¹⁸. Hâne-i

¹ andan: -S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ itdiler: eyledi İ

⁵ didiler: -S

⁶ Seyyid: -S

⁷ çün: -S

⁸ andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ nefer: -S

¹¹ andan: -S

¹² çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ a'zâsı: -S

¹⁵ âlûd: -İ

¹⁶ âh-ı sübût: âh S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ gerekdür: gerekdür didi İ

(21) ta‘ ziyet şöıra görmek¹ gerek, didi². Bu vezîr Müselmân idi. Anlardan gizlû

[İ315^a]

(1) dîn tutardı. Vezîrûñ sözini işidicek yirinden tûrdı (2) andan³ silâhın giydi. Çün atına⁴ süvâr olup andan⁵ cenge (3) âheng⁶ itdi. Na‘ra-i merdâne urup⁷ kûbbe-i gerdûnı güm güm (4) gümletdi. At süheyli feleke çıkdı ve ayakları depürdüsü semeke (5) indi ve gubâr ‘âlemi tutup göz gözi görmez oldu. İki taraftan (6) kûs-ı harbîler ve tabl-ı darbîler çalındı. Andan⁸ fevc fevc âlây âlây⁹ tîğ¹⁰ (7) nîzeler ele alındı ve cāzûlar leşkeri her biri bir nev‘ ile oldılar. (8) Kimi arslan ve kimi kâplan ve kimi şîr ve kimi şırtlan ve kimi kürük ve kimi (9) pîl çün iki leşker birbirine muqâbil oldılar. ‘Âmir, Seyyid¹¹ Cüneyd’e (10) resûl virdi ki bizüm aramızda leşkerûñ kârzârı (11) yokdur. Ben senûñle gel¹² kârzâr idelüm. İki leşker çün¹³ (12) nezzâre eylesünler didi¹⁴ tâ baht¹⁵ taht kime virilürse ol pâdişâh¹⁶ (13) ola. Eger zafer benüm olursa [S288^b] ben bilürem, seni niçe depelerin¹⁷ (14) ve eger senûñ olursa her¹⁸ niçe bilürseñ sen dağı (15) eyle¹⁹ eyleyesin²⁰ ve cemî‘ hazînem senûñ ola, didi. Seyyid²¹ Cüneyd (16) çün ‘Âmir’ûñ haberin işitdi, eyitdi: Var söyle her niçe dilerse (17) eyle olsun, didi. Hiç mâ-beynümüzde bir süvâr gelmesün, didi²². (18) Hiç kimesne ‘askerden dağıl eylesesün diyü²³ ‘ahd eylediler ve and (19) içdiler ki yarın ceng

¹ görmek: -İ

² didi: -S

³ andan: -S

⁴ çün atına: -S

⁵ andan: -S

⁶ âheng: ‘azm S

⁷ urup: -S

⁸ andan: -S

⁹ âlây âlây: -S

¹⁰ tîğ: -İ

¹¹ Seyyid: -S

¹² gel: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ baht: -İ

¹⁶ pâdişâh: -S

¹⁷ depelerin: depelerin didi İ

¹⁸ her: -S

¹⁹ eyle: -S

²⁰ eyleyesin: eyleyesin, didi İ

²¹ didi. Seyyid: -S

²² didi: -S

²³ diyü: -S

ideler. Hâcib vezîrler çün¹ maşlahat (20) gördiler, yarın. Hem anuñ hâcibi sâhîr idi ve
‘ilm-i sihrde (21) gâyetde mâhîr idi. Aña eyitdi: Şeyh iblîs yarın gelür, bize ol

[İ315^b]

(1) ne dirse biz anı tutalum, didi². Ol tarafda ‘Âşım çün (2) Cüneyd’üñ izinsüz
yirinden tırdı. Şeb-revâne tonlar giyüp (3) andan³ üstâd Batur’a geldi. Eyitdi: Benüm
ile bu gice sen⁴ hem-râh (4) ol ki cāzûlar içine varalum, didi⁵. Ol dağı yirinden⁶ (5)
tırdı, vardılar. Tiğîñ hamâ’il kılup ikisi revâne oldılar (6) tâ cāzûlar içine girdiler.
Andan cāzû⁷ leşkerinden bir huruş (7) gördiler. ‘Âşım eyitdi: Bu ne huruşdur, didi⁸.
Batur eyitdi: (8) Bu gice iblîsüñ va‘desidür ki gelüp⁹ fülân şahrâda fülân (9) ağaç
dibinde¹⁰ bunlara naşîhat eylese gerekdür. İmdi, ol ağaç yarılmışdur¹¹. Ol ağaç (10)
öñine bir taht getürüp¹² kırsalar¹³ gerekdür. İblîs gelüp ol tahta (11) oturup andan¹⁴
cāzûlara dīvân itse gerekdür. Anda anlara (12) türrehât söyleyüp ve naşîhatlar itse
gerekdür. Bunlara tesellî (13) ve sihr¹⁵ ta‘lîm itse gerekdür, didi¹⁶. Şimdi gel biz
evvel¹⁷ (14) varalum. Ol ağacuñ yaruğına girelüm. Anda¹⁸ gizlenelüm (15) diyüp
vardılar, anda¹⁹ gizlendiler. Cümle sâhîrler anda cem‘ (16) oldılar. Nâ-gâh bir
zamāndan soñra²⁰ havâ yüzinden bir²¹ huruş (17) peydâ oldı. Şöyle ki cemi‘ halk²²
yüzleri üzerine²³ düşdiler. (18) Nâ-gâh iblîs-i la‘în şad hezâr dīv ile havādan aşağı
(19) indi. Çün iblîs-i mel‘ûn taht üzerine geçüp oturdı. (20) Cümlesi secdeye

¹ çün: -S

² didi: -S

³ andan: -S

⁴ sen: -S

⁵ didi: -S

⁶ yirinden: -S

⁷ andan cāzû: -S

⁸ didi: -S

⁹ gelüp: -İ

¹⁰ dibinde: kurbında S

¹¹ ol ağaç yarılmışdur: -İ

¹² getürüp: -İ

¹³ kırsalar: kırsalar İ

¹⁴ andan: -S

¹⁵ sihr: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ evvel: -S

¹⁸ anda: -S

¹⁹ anda: -S

²⁰ bir zamāndan soñra: -S

²¹ bir: -S

²² cemi‘ halk: cümle halâyık S

²³ üzerine: üstine İ

vardılar. ‘Āmir ilerü [S289^a] gelüp birāderinüñ (21) hālini aña bir bir¹ didi. İblīs çün² işidicek andan³ ağıladı.

[I316^a]

(1) Eyitdi: Ey⁴ diriğ ol ferzend-i ‘azīze ki hīç ben bir⁵ kimesneden (2) rāzı olmadum illā andan, didi⁶ ki her gün bir⁷ nice Müselmānları (3) öldürürdi⁸. Benüm naşihatlarımı ol⁹ qabūl eyler idi, didi¹⁰. (4) Cüneyd’ün hālını ve Batur’uñ alınduğın ve qarındaşuñ öldüğün (5) cümle iblīse bir bir¹¹ didi. Andan şoñra¹² iblīs anı tesellī itdi ki (6) ben¹³ yarın dīvlere emr ideyin, anlara taş yağdurup başlarına tā¹⁴ ki (7) helāk ideler, didi¹⁵. ‘Āmir eyitdi: Anlarda Ĥamza’nuñ söğüdi ağacı¹⁶ vardır¹⁷ (8) ki anlara sihr kār itmez, didi. Andan¹⁸ iblīs-i la‘īn (9) eyitdi: Eger cengde *Yasīn* sūresin oqumazlar ise dīvler aña (10) işler ideler ki hīç olmaya, didi¹⁹. Eger *Yasīn* sūresin (11) yāhūz *Āyete’l-Kürsī* oqurlarsa biz anlaruñ cengine varamazuz (12) didi²⁰. Ol dā’ireden içerü²¹ geçmege bizüm²² gücümüz yetmez ve dağı işitmege gücümüz yetmez²³, didiler. (13) Medīne kādīnūñ oğlu kim Muhtār anuñla hem-rāhdı. (14) Baña bir iş eylediler ki vaşfa gelmez, didi²⁴ ve Şeybū ki (15) kolına sögüt ağaç²⁵ bağlamışdı. Ben²⁶ anı uğruladum. Ol dağı qarğa oldı²⁷ ve bu üç (16) kişinüñ elinden

¹ aña bir bir: -S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ ey: -İ

⁵ ben bir: -S

⁶ didi: -S

⁷ bir: -S

⁸ öldürürdi: depelerdi S

⁹ ol: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ bir bir: -S

¹² andan şoñra: -S

¹³ ben: -S

¹⁴ başlarına tā: -İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ ağacı: -İ

¹⁷ vardır: vardır didi İ

¹⁸ didi. Andan: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ içerü: -S

²² bizüm: -S

²³ dağı işitmege gücümüz yetmez: -İ

²⁴ didi: -S

²⁵ ağaç: -İ

²⁶ ben: -S

²⁷ ol dağı qarğa oldı: -İ

ben¹ daḥı ‘āciz ƙalmıřamdur, didi². Cüneyd daḥı (17) eyü mülkde minber ƙomıřdı. Oğlancuƙlara çün³ Ƙur’ān ta’līm (18) eylerler idi. Bu yirde ki bī-günāh oğlancuƙlar Ƙur’ān (19) oƙusalar biz ol vilāyetden geçemezüz, didi. Andan⁴ ‘Āmir ƙurup (20) secde itdi. Ben yarın pes⁵ anuñla tenhā ceng eylerin, didi⁶. (21) İblīs eyitdi: Evvel oğluñı üstād Batur’uñ cengine gönder, didi⁷.

[İ316^b]

(1) Çün ikisi olalar sen anuñ cenginden ḥalāř bulursın, didi⁸ (2) ve daḥı eyitdi: Eger Cüneyd cengde *Āyete’l-Kürsī* eger⁹ oƙursa (3) sen aña zafer bulmazsın, didi¹⁰. Ol du‘āyı ki aña (4) Ḥazret-i¹¹ Resül öğretmişdi. Eger anı oƙursa, ol saña (5) zafer bulur, didi¹². ‘Āřım ile Batur çün¹³ ağaç yaruğundan (6) diñlerler idi ve cemī‘ sözleri işitdiler. Çün ol dīvler girü (7) perīřān oldılar. ‘Āmir daḥı anlar ile bile giderdi. [S289^b] ‘Āřım’la Batur ağaç yaruğundan aşağa inüp çıƙup Cüneyd’e geldiler¹⁴. İblīsüñ (8) söyledüğü sözleri Cüneyd’e¹⁵ didiler. Andan¹⁶ řād oldı. Çün (9) ufƙ-ı asmāndan řubḥ-ı řādıƙ belürdi. Seyyid¹⁷ Cüneyd çün āb-dest (10) alup andan¹⁸ řabaḥ namāzın ƙıldı. Andan¹⁹ Ḥaƙ Te‘ālā ḥazretine niyāz idüp (11) şıgındı. Andan řoñra buyurdı, atları eyerlediler ve uyanladılar²⁰. Kendü daḥı (12) Siyāmek’üñ cevşenin giydi. Muḥammed’e řalavāt getürdi (13) ve emīre’l-müminīn ‘Alī’den ve Ḥamza’dan himmet taleb idüp (14) andan²¹ rikāba ƙadem ƙoyup řirāne atına süvār oldı. (15) İki taraıdan daḥı kūs-ı ḥarbiler çalındı. İki (16) leşker birbirine muƙābil olup şaflar

¹ ben: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ didi. Andan: -S

⁵ pes: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ didi: -S

⁹ eger: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ Ḥazret-i: -S

¹² didi: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ ‘Āřım’la Batur ağaç yaruğundan aşağa inüp çıƙup Cüneyd’e geldiler: -İ

¹⁵ Cüneyd’e: -S

¹⁶ Cüneyd: andan İ

¹⁷ Seyyid: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ uyanladılar: -İ

²¹ andan: -S

bezendi ve tîğler keflere (17) alındı¹ ve şurnâlar ürüldi². Evvel kimesne ki meydâna şîrâne³ girdi, Cüneyd (18) yegâne idi. *Yasîn* sûresin okurdu ve ‘Âşım çün⁴ *Âyete’l-Kürsî* (19) dâ’imâ⁵ okurdu ve dağı meydânda cavelân iderdi ve dağı ‘Âmir (20) silâhla ârâste vü pîrâste olup andan⁶ meydâna girdi. (21) Andan⁷ Cüneyd’e berâber gelüp eyitdi: Bu civân senüñ refîküñdür, kimdür,

[İ317^a]

(1) didi⁸. Cüneyd eyitdi: Benüm⁹ qarındaşumdur, didi¹⁰. ‘Âmir eyitdi: (2) Oğlum gelsün anuñla ceng eylesün, didi¹¹. ‘Âşım şād (3) oldu. Qanı, gelsün didi. Andan¹² ‘Âmir’üñ oğlı gelüp (4) ‘Âşım’a berâber tırdı. Andan¹³ ‘Âşım elin uzadup kemerine (5) yapışup atından kaptı, leşkerğāha getürdi. Andan¹⁴ (6) muhkem bende çekdi. ‘Âmir bu hāli görüp Cüneyd’e hamle eyledi. (7) Cüneyd dağı aña havāle oldu. Mā-beynlerinde çün¹⁵ yetmiş¹⁶ hamle haṭā geçdi¹⁷. (8) Āḥir ‘Âmir tîğ çeküp Cüneyd’e havāle oldu¹⁸. Cüneyd dağı kalkan (9) berâber virdi. Çün¹⁹ tîğ kalkanı doğunıcağ iki şak oldu. (10) Ammā Siyāmek’üñ dır‘ına kār itmedi. Cüneyd anuñ tîğ darbına (11) ta‘accübde kaldı. Kendüye eyitdi: Eger bu mel‘ün gine (12) tîği böyle urursa beni zebün idüp helāk eyler, didi²⁰. (13) ‘Âmir, Cüneyd’e yine havāle eyledi. Cüneyd gürz-i gāv-seri (14) eline alup ol mel‘ünüñ tîğine qarşu [S290^a] virdi²¹. Tîğ iki pāre (15) oldu. Elinden yire²² düşdi. ‘Âmir dağı gürzin eline (16) aldı. Şol kadar gürz

¹ alındı: urdılar İ

² şurnâlar ürüldi: -İ

³ şîrâne: -İ

⁴ çün: -S

⁵ dâ’imâ: -S

⁶ andan: -S

⁷ andan: -S

⁸ didi: -S

⁹ benüm: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ didi: -S

¹² andan: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ yetmiş: -İ

¹⁷ haṭā geçdi: red olındı S

¹⁸ oldu: itdi S

¹⁹ çün: -S

²⁰ didi: -S

²¹ virdi: vardı İ

²² yire: -S

uruşdılar ki tā¹ ki gürzleri (17) egildi. Andan² gürzleri yir birağup ellerine nize aldılar (18) ve nize ile şol kadar dürtişdiler ki tā³ nızeleri päre päre (19) oldı. Āhır birbirinüñ kemerinden tutdılar. At üzerinde (20) şol kadar hamle idişdiler ki birbirine şol kadar diğkāt (21) kuvvet eylediler⁴ ikisi de⁵ ‘arağa gark olup nāhunlarından hūn⁶ çeşme

[İ317^b]

(1) lūlesinden şu aķar⁷ gibi revāne olurdı. İkisi dağı süst ve dem-beste (2) oldılar. Andan⁸ atlarından aşığa inüp çün⁹ bir zamān āsāyiş (3) gösterdiler. Çün¹⁰ Cüneyd anuñ kuvvetinden ‘acebe qaldı. Eger (4) pehlevānlık ise ancak olur, didi. ‘Āmir gibi pehlevān (5) dünyāda ele girmez diyüp ğayret tamarları çün cūşa (6) geldi ve sīnesinüñ derūnı andan¹¹ hūrūşa başladı. (7) Andan¹² Hudā’yı yād idüp bir na‘ ra eyle urdı ki çün¹³ zemīne (8) lerze ve zamāna āvāze¹⁴ düşdi. İki leşkerüñ halkı dağı (9) serāsime olup zehreleri dü-nīme oldı. Kuvvet ü diğkāt (10) idüp andan¹⁵ ‘Āmir’i yirinden qapdı¹⁶, eli üzerine aldı. Başına (11) çevürüp andan¹⁷ yire urdı¹⁸ ve sīnesi üzerine oturup (12) andan¹⁹ hancer-i ābdārın²⁰ eline aldı. Andan²¹ eyitdi: Tañrı Te‘ālā²² birdür. (13) Muḥammed anuñ²³ Haq Resūl’ıdur di, didi tā ben²⁴ seni öldürmeyüp

¹ tā: -S

² andan: -S

³ tā: -S

⁴ birbirine şol kadar diğkāt kuvvet eylediler: -S

⁵ ikisi de: -İ

⁶ nāhunlarından hūn: hūnları dibinden İ

⁷ aķar: -İ

⁸ andan: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ andan: -S

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ zamāna āvāze: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ qapdı: -İ

¹⁷ andan: -S

¹⁸ urdı: qaldı S

¹⁹ andan: -S

²⁰ ābdārın: -S

²¹ andan: -S

²² Te‘ālā: -S

²³ añun: -S

²⁴ tā ben: -S

(14) āzād ideyim, didi¹. Yine² bu³ mülki saña vireyin, didi⁴. Eger dimezseñ⁵ (15) başuñ keserin, nām u nişānuñı yir yüzinden götürürin (16) didi⁶. Ol mel‘ūn bu sözleri işidicek Cüneyd’uñ mübārek (17) yüzine tükürdi. Ben bu sözleri dimezin, didi⁷. Elūnden (18) her⁸ ne gelürse eyle, didi. Seyyid⁹ Cüneyd hışma gelüp (19) hancer-i ābdārın çıkarup¹⁰ ol nābe-kāruñ başını kesdi ve dağı atına (20) süvār oldı. Anı¹¹ atınuñ kuyruğına bağladı ve başını (21) eline aldı dağı atına mehmūz degürdi. At anı ayağı altına

[İ318^a]

(1) aldı, maḥrece¹² sürdi. Seyyid¹³ Cüneyd na‘ra urup andan¹⁴ leşkerghāhına (2) götürdi. Cüneyd’uñ mehābetinden iki ḥalkuñ çün¹⁵ (3) cigeri ḥūn oldı. Āferīn dest-bāzūña kuvvet ü taḥsīn (4) yāl u bālūña¹⁶ diyüp andan¹⁷ [S290^b] medḥler eylediler ve ayağına düşdiler. (5) Eyitdiler: Biz şöyle şanurduḡ ki ‘ālemde hīç benī-ādem anuñ kemerine (6) el urmaz dirdük¹⁸. Bize bu yaḡīn oldı ki rüy-ı zemīnūñ (7) pehlevānı sensin, didiler¹⁹. Andan Seyyid²⁰ Cüneyd atından indi. Andan²¹ (8) ‘Āmir’uñ iki gözin çıkardı ve ḡarnını yarup andan²² (9) cigerin alup ve cismin oda yaḡdı. Her cāzūluk kim itmişdi (10) ḡamusı²³ bāṭıl oldı ve her kim anda bir nesne öğrendise (11) yādından gitdi. Bu nice²⁴ ḡal‘alar ve ḡasırlar ki cāzūluḡla (12) itmişdi. ḡamusı çün²⁵

¹ didi: -S

² yine: -İ

³ bu: -S

⁴ didi: -S

⁵ eger dimezseñ: yoḡsa S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ her: -S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ çıkarup: -S

¹¹ anı: anuñ atını kendü İ

¹² maḥrece: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ kuvvet ü taḥsīn yāl u bālūña: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ dirdük: -S

¹⁹ didiler: -S

²⁰ Seyyid: -S

²¹ andan: -S

²² andan: -S

²³ ḡamusı: cümle İ

²⁴ nice: -İ

²⁵ ḡamusı çün: -S

ḥarāb oldu ve daḥı münādī buyurdi ki (13) her kim ki Müselmān olursa ol¹ āmān bulur, didi². Çün ‘Āmir’üñ (14) leşkeri bu ḥaberi işitdiler. Aña göre iş itdiler. (15) Silāḥların bıraḡup andan³ Cüneyd’üñ ḥuzūrına geldiler. (16) Anda⁴ diz çöküp⁵ Müselmān oldılar ve daḥı imān buldılar. Andan (17) soñra Cüneyd atına süvār olup ‘Āmir’üñ şehrine geldi. (18) Ol şehrüñ adına Kām şehri eyidürler idi. Gördi (19) anda⁶ bir behiştāsā şehir, yüz ferseng tūlı ve yüz ferseng⁷ ‘arzı var. İçinde (20) biñ kaşr vardur ki kıızıl altundan düzülmüş ve bāruları (21) ḥām gümüşden ve küngüreleri kıızıl yāḡūtdan muraşsa⁸ vü muşanna⁹ ve ırmaḡlarınıñ

[I318^b]

(1) kenārına altundan ve gümüşden kerpiçler ile şaflar çekilmiş ve ḥavzlar (2) daḥı ḥām gümüşden düzülmüş ve içlerine yāḡūtlar incüler ve firüzeler (3) dökülmüş ve bāḡlarınıñ ağaçları pür berg ü ber⁸ ve gülleri dört (4) faşlda taze vü ter ve şeh-nişinlerinüñ sıvası müşg ü ‘anber ve (5) ol güllerüñ bülbülleri ḡulgulede. Seyyid⁹ Cüneyd bu şehrüñ ‘imāretin (6) bu vechle gördi. Andan¹⁰ ta‘accübe varup eyitdi: Ey¹¹ Bārī (7) Ḥudāyā bu dükeli dünyānuñ ni‘metin kâfırlere virürsin ki (8) tā ki ol¹² iblis-i mel‘ūna tapalar ve Müselmānları çün¹³ yoldan (9) çıkaralar ve ‘ālemi çün¹⁴ ḥarāb eyleyeler, didi¹⁵. Bu nev‘e (10) nice kelimāt itdükden soñra ‘Āmir’üñ vezīrin tutdı, zindānuñ ḥālinden¹⁶ (11) şordı. Ol daḥı tafşıl üzerine bildürdi, eyitdi¹⁷: (12) Otuz biñ nefer Müselmān çün¹⁸ giriftār itmişler idi.

¹ ol: -S

² didi: -S

³ andan: -S

⁴ anda: -S

⁵ çöküp: öpüp S

⁶ anda: -S

⁷ yüz ferseng: -İ

⁸ ber: bû İ

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ ey: -S

¹² ol: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ vezīrin tutdı, zindānuñ ḥālinden: zindānından vezīrine İ

¹⁷ üzerine bildürdi, eyitdi: eyledi S

¹⁸ çün: -S

(13) Rūz u şeb anlara¹ ‘azāb [S291^a] iderler idi. Andan Cüneyd² buyurdu (14) cümlesin getürdi³. Bendleriyle getürdiler. On biñ nefer ‘Arab (15) diyārından ve beş biñ nefer Habeş vilāyetinden ve bākīsın Mağrib (16) vilāyetinden idi. Çün⁴ şehri anlara kısmet eylediler. (17) Cemī‘ isı hū‘ānendeler idi. Ol memleketün salṭanatın (18) üstād Batur’a virdiler ve büt-hānelerin cümle harāb idüp (19) bütleri çün⁵ şıdılar ve dağı yine⁶ mescidler idüp anda⁷ (20) minberler düzdiler. Ezine günlerinde üzerine çıkup (21) andan⁸ va‘zlar eylediler tā cümle eyledüklerine çok⁹ nedāmet eylediler.

[İ319^a]

(1) Beş vaqt namāz kıldılar. Andan her gün¹⁰ namāz kılmağa başladılar. (2) Tamāmet ol biñ pāre şehir İslām dīnine girdiler ve Müselmānlar (3) çün¹¹ kitāb-hāneler açup oğlancuqlar virüp ta‘līm (4) idüp çün¹² Qur‘ān öğrettiler. Müselmānlar çün¹³ anda vaṭan (5) tutmağı rağbetle rızā¹⁴ gösterdiler. Her Müselmān’a bir dāne¹⁵ şehirde maḳām (6) ta‘yīn¹⁶ itdiler ki anlar ki üzerlerine güvāhlar¹⁷ tutdılar. (7) Keynūs-ı perī her vaqtde ki ol şehre gele (8) veyā vilāyete gele¹⁸ cümlesinün üzerine pādīşāh ola. Şirvāne (9) eyitdi: Ey Seyyid, Hābīb-i ‘Atṭār’uñ kemüklerini oda yak ki cümle (10) sihrler bāṭıl ola. Buyurdu, ‘Āmir’uñ oğlu ki Dād idi¹⁹, getürdiler. (11) Cüneyd eyitdi: Biz²⁰ dedeñ kabrine ilet, didi²¹. ‘Āmir’uñ oğlu (12) eyitdi: Şol şartıla iletürem ki her yire ki sen²² gidersen (13) beni bile iledesin, didi²³ ve hem Reşīde-i ‘Arab’ı baña

¹ anlara: -S

² andan Cüneyd: -S

³ getürdi: -İ

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ yine: -S

⁷ anda: -S

⁸ andan: -S

⁹ çok: -S

¹⁰ namāz kıldılar. Andan her gün: -S

¹¹ çün: -S

¹² idüp çün: eylediler S

¹³ çün: -S

¹⁴ rızā: -İ

¹⁵ dāne: -S

¹⁶ maḳām ta‘yīn: yakın İ

¹⁷ güvāhlar: güher İ

¹⁸ veyā vilāyete gele: -S

¹⁹ dād idi: -İ

²⁰ bizi: bunu S

²¹ didi: -S

²² sen: -S

²³ didi: -S

‘avretlige (14) viresin ki ben anuñ ‘aşığıyam diyüp andan¹ zār zār (15) ağladı. Seyyid² Cüneyd çün³ kendüye eyitdi: Bu Reşide (16) ne āfetdi ki ‘āleme düşdi. Cihān anuñ vāsitasıyla (17) ḥarāb oldu. Eger bunca zahmet ü meşakkat anuñ sebeble (18) ki çekmişemdür. Ol olmayaydı ve daḥı baña vefādārılık eylemişdür yoksa (19) ben⁴ anı helāk iderdüm, didi⁵ ve daḥı şart itdi ki eger ol (20) rızā virürse eyle ideyin, didi⁶. ‘Āmir-zāde çün⁷ Cüneyd’dan (21) bu ḥaberi⁸ işidicek ḡāyet şāzlıḡından [S291^b] bir āh idüp andan⁹

[I319^b]

(1) ḥāke düşdi, andan¹⁰ cān virdi. Gördiler ki ölmüş, Seyyid¹¹ Cüneyd (2) ağladı. Andan¹² başın dizi üzerine alup şol kadar rıkkat (3) eyledi ki cümle ḥalk ta‘accübde kaldılar¹³. Cüneyd buyurdi. Anuñ tenini Müselmānlık (4) gibi tertib üzerine laḥde koyup andan¹⁴ Eḥad’a ısmarladılar ki (5) zīrā Müselmānlık niyyetin itmişdi. Cümle ḥalk¹⁵ anuñ namāzın kıldılar. Ol gice (6) Cüneyd vāqı‘asında cennetde gördi. Bir köşk üzerinde oturmuş (7) başında nūrdan bir tāk. ‘Āmir-zāde daḥı Cüneyd’i gördi, köşkden (8) inüp geldi. Seyyid’üñ ayaḡına düşdi ve eyitdi: Yā Seyyid çün (9) İslām’a niyyet itdüm¹⁶. Henüz ḡamla gelmedüm¹⁷. Bārī Te‘ālā (10) nice yıllık günāhlarımı yarlıḡadı, didi¹⁸ ve baña bu kadar kadr virdi. (11) Ey Seyyid anlaruñ kadri ne kadar ola ki ‘ömrlerini tāk ata (12) şarf itmiş¹⁹ olalar. Bunı²⁰ didi, andan²¹ Cüneyd’i kenāra çekdi.

¹ andan: -S

² Seyyid: -S

³ çün: -S

⁴ ben: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ çün: -S

⁸ ḥaberi: cevābı S

⁹ andan: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² andan: -S

¹³ kaldılar: vardılar S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ ḥalk: -S

¹⁶ itdüm: eyledüm İ

¹⁷ gelmedüm: gelmedüm didi İ

¹⁸ didi: -S

¹⁹ itmiş: olmuş İ

²⁰ bunı: -S

²¹ andan: -S

(13) Seyyid¹ Cüneyd çün² uyğudan uyandı ve dağı halâyıkça ‘Âmir-zâdenün (14) hâlini didi ve cümlesi ta‘accübe vardılar. Cüneyd³ dağı turup Hâbîb-i (15) ‘Attâr’uñ kabrine varmağa müteveccih oldılar. Halkuñ birisi eyitdi⁴: (16) Fülân şehre varmak gerekdür, didi. Keynüs-ı perî anları bir günde (17) anda iletđi idi ve ol⁵ vilâyetün ortasında idi. Ol şehir (18) halkı Cüneyd’uñ kademine güne güne cevâhir⁶ nişâr itdiler⁷ ki vaşf (19) olunmaz. Ol şehri teferrüc idicek kamu şehirleri unuttılar. (20) Şol kadar hoş-âvâz suhan-perdâz ‘aşk-bâz u dil-nüvâz⁸ h‘ânendeler (21) gördi ki vaşf olunmaz. Seyyid⁹ Cüneyd’e i‘zâz u ikrâmla çün¹⁰

[I320^a]

(1) tahta işâret eylediler¹¹. Çün¹² Cüneyd kabûl eylemedi¹³. Andan¹⁴ eyitdi: Biz¹⁵ tâc u (2) taht istemezüz, didi¹⁶. Ben bu vilâyeti çün¹⁷ Keynüs-ı perîye ve Batur’a (3) virmişemdür, didi¹⁸. Büt-hâneleri harâb idüp¹⁹ mescid ü minber (4) ü mihrâb eylediler ve minberlere çıkup çün²⁰ naşîhatlar itdiler. Şöyle ki (5) halâyık evvel itdüğü işlere pişmân olup andan²¹ figâna geldiler. (6) [S292^a] Andan soñra²² zindâna varup beş biñ nefer²³ miqdârı Kur’ân okur Müselmân (7) buldılar. ‘Âlimler ve fâzıllar idi. Bunlaruñ kimisin imâm ve kimisin hükkâm (8) ve kimisin kâdî enâm²⁴. Andan Hâbîb-i ‘Attâr’uñ gür-hânesin (9) şordılar. Bir şahş eyitdi: Senün Hâbîb-i

¹ Seyyid: -S

² çün: -S

³ Cüneyd: -S

⁴ eyitdi: -S

⁵ ol: -S

⁶ cevâhir: -S

⁷ itdiler: eyledi S

⁸ ‘aşk-bâz u dil-nüvâz: -S

⁹ Seyyid: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ eylediler: itdiler S

¹² çün: -S

¹³ eylemedi: itmedi S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ biz: ben İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ idüp: -S

²⁰ çün: -S

²¹ andan: -S

²² soñra: -S

²³ nefer: -S

²⁴ enâm: itdi İ

‘Attār’uñ gūr-hānesinde (10) işüñ yokdur¹. Kendüne zaḥmet virme, didi². (11) Eger kamu ‘ālem cem³ olsalar çün⁴ murāda yetişmeyeler, didi⁵. (12) O nesne ki saña müyesser oldu, devr-i ādemden berü⁶ hîç (13) kimseye⁷ müyesser olmadı ki hezār pāre şehri küfürden ve ḍalāletden (14) şer^c yolına getürdüñ. Nice biñ büt-hāneleri ḥarāb idüp (15) mescid ü miḥrāb⁸ kılduñ ki Ḥamza ol şalābetle idi, böyle⁹ (16) idemedi. Bā-vücūd ki Esmā-yı perī anuñla bile idi, tā kūh-ı (17) Qāf ḥāşıl olmadı. Çün bu yoluñ vaşfin işitdi, girü (18) döndi. Ḥabīb-i ‘Attār Ḥamza’nuñ püserin uğruladı daḥı getürdi. (19) Şimdi bu gūr-hāne anuñdur¹⁰. Benüm sözümi sen¹¹ kabûl eyle¹². (20) Girü dön, didi. Seyyid¹³ Cüneyd yemînler itdi ki Ḥabīb-i ‘Attār’uñ (21) gūr-hānesin tā¹⁴ ki yıķup kemügin yakmayınca girü dönmeyem, didi¹⁵.

[İ320^b]

(1) Pîr çün Cüneyd’üñ yemînini işitdi. Ayağını öpüp eyitdi: Ey Seyyidü’l-‘Arab (2) benüm cānum saña fedā olsun. Her yire ki sen¹⁶ varursan (3) ben¹⁷ senüñle bile varayın. Şîrvāne ve Keynūs-ı perī ve ‘Āşım ve Seyyid¹⁸ (4) Cüneyd çün yirlerinden¹⁹ tırup gitdiler²⁰. Bir şehre daḥı yetdiler. (5) Ol şehir meliküñ āḥûrıydı. Ol şehrüñ berāberinde bir murğzār (6) var idi. Çün²¹ anda inüp kındılar. Ol şehir şāhınuñ adı (7) Māhyār idi. Çün²² Cüneyd’üñ ḥuzūrına geldi, eyitdi: (8) Bu şehrüñ māverāsında bir tağ vardır. Ol taḡuñ māverāsında (9) bir murğzār vardır, didi²³. Ḥabīb-i ‘Attār’uñ

¹ yokdur: yokdur didi İ

² didi: -S

³ cem^c: -S

⁴ çün: -S

⁵ didi: -S

⁶ berü: -S

⁷ kimseye: eḥade S

⁸ miḥrāb: -S

⁹ böyle: -S

¹⁰ anuñdur: anuñdur didi İ

¹¹ sen: -S

¹² eyle: eyle didi İ

¹³ didi. Seyyid: -S

¹⁴ tā: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ sen: -S

¹⁷ ben: -S

¹⁸ Seyyid: -S

¹⁹ çün yirlerinden: -S

²⁰ gitdiler: geldiler İ

²¹ çün: -S

²² çün: -S

²³ didi: -S

gür-hānesinde anda (10) ‘acā’ibler vardır. Bunlar bu sözde iken bu şehriñ halkı büyük (11) ve küçük hep¹ ne var ise ol² vilāyet şāhibi dağı cümle Müselmān (12) oldılar. Cüneyd eyitdi: [S292^b] Zindānda kaç nefer Müselmān vardır, didi³. (13) Eyitdiler: Üç biñ nefer⁴ miqdārı vardır⁵. Kaması dağı sihr ile (14) nāmdārlardur. Diyār-ı ‘Arab’dan getirüp giriftār (15) itmişlerdür, didi⁶. Nice müddetdür ki zindānda bende (16) çekmişlerdür, didi⁷. Cüneyd eyitdi: Ey Bārī Hūdā’yā beni bu diyāra (17) gönderdüñ, sebebi Şeybū’yı ol⁸ hāle getürmek bu imiş (18) didi⁹. Bunca Müselmānlar bend-i girāndan çün¹⁰ hālāş buldılar (19) didi¹¹ ve bunca ehl-i dālālet çün¹² İslām dīnine girüp (20) imān buldılar. Cümlesine tevfiķ refiķ-i tarīķ¹³ iden sensin. (21) Benüm gibi¹⁴ ‘āciz ādemden ne gelür diyüp andan¹⁵ secdeye vardı.

[İ321^a]

(1) Andan şoñra zindāndan bend-i girān olanları çün hāzır eylediler. (2) İçlerinde bir siyāh-çerde¹⁶ civān var idi. Ğāyetde büzürg-nihād yigit (3) idi. Çün¹⁷ Cüneyd anuñ heybetine¹⁸ nazar itdi. Andan¹⁹ āşinālığı ve rüşenālığı²⁰ (4) belürdi. Sen kimsin, didi. Ol²¹ civān eyitdi: Ey Seyyid²² beni añlamaduñ mı? (5) Ben ‘Amr Ma‘d’inuñ püser-zādesiyem, didi²³. Cüneyd ğāyet şādlığından (6) kenāra çekdi. Bir na‘ra urup eyitdi: Ey pehlevān-zāde bunda (7) sen²⁴ n’eylersin, didi²⁵. Esed eyitdi: Çün sen Reşīde-i

¹ hep: -S

² ol: -S

³ didi: -S

⁴ nefer: -İ

⁵ vardır: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ ol: bu İ

⁹ didi: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ didi: -S

¹² çün: -S

¹³ refiķ-i tarīķ: -S

¹⁴ gibi: bir İ

¹⁵ andan: -S

¹⁶ çerde: -İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ heybetine: hey’etine S

¹⁹ andan: -S

²⁰ rüşenālığı: -İ

²¹ ol: -S

²² ey Seyyid: sen İ

²³ didi: -S

²⁴ sen: -S

²⁵ didi: -S

‘Arab’uñ ‘aķabince (8) gitdũñ baña ĥayf geldi ki ben¹ senũñ rikābuñdan dũr olam. (9) Ben² daĥı ‘aķabũñce gitdũm. Bir diyāra yetdũm. Anda bir gemi bulup iĥine (10) girdũm. Nice gũn gice gũndũz³ giderken nā-gāĥ bir cezīreye irdũm. Bu cāzũlar (11) ol cezīrede idiler. Biz daĥı bir cemā‘at idũk. Ćũn⁴ siĥr ile (12) elũmũzi ve ayaĥumũzi baĥladılar. Andan ōñra biz⁵ kendũmũzi bu arada (13) gũrdũk, didi⁶. Őimdi bir yıldur ki biz bu zindānda ve bend-i girāndayuz (14) didi⁷. Cũneyd aña nevāziŝler idũp ni‘metler virdi (15) ve ĥil‘atlar baĥıŝladı⁸. Ćũn⁹ Esed daĥı ĥil‘atları giyũp ve nefis (16) ta‘āmlar ĥũn¹⁰ yiyũp yine evvelki ĥāline ĥũn¹¹ geldi. (17) Zīrā ĥoķ¹² ŝiddet-i zamāndan ve zaĥmet-i zindāndan ĥāyet¹³ zebũn (18) olup ve [S293^a] ĥāli dīĥer-gũn idi. Andan ōñra Cũneyd¹⁴ buyurdi, (19) tũrdılar. Ĥabīb-i ‘Atťār’uñ gũr-ĥānesine vardılar. (20) İttifāķla taĥuñ māvērāsında varup bir ŝaĥrā gũrdiler. Ėāyetde (21) ĥurrem ü tāze idi. Ol murĥzāruñ iĥinde bu kũnbet gũrdiler

[I321^b]

(1) ki gũzler gũrmiŝ degũl idi. Őũyle ki gũz gũre ki (2) kũnbedden āteŝ ĥıķar ve ‘alevi ĥũn¹⁵ āsmāna irerdi. Ėamu (3) ‘āleme şu‘le virũr idi. Eĥer bir kimesne aña bir oķ atam yir varsa (4) kũnbetden na‘ra iŝidũrdi. Ol na‘radan bir meş‘ale peydā olurdi. (5) Fi‘l-ĥāl ol ŝaĥŝı yaķardı. Andan¹⁶ yine belũrsũz olurdu. (6) Māĥyār eyitdi: Bu kũnbedũñ berāberi anda¹⁷ bir siyāĥ vardur ki anuñ (7) ol ķadar¹⁸ tırāz-ı zışt ķāmeti vardur, didi¹⁹. Aña gũre cesāmeti (8) daĥı vardur²⁰. Anuñ atası ĥũn²¹ zengīdi. Anuñ

¹ ben: -S

² ben: -S

³ gũndũz: -İ

⁴ ĥũn: -S

⁵ biz: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ baĥıŝladı: giyũrdi İ

⁹ ĥũn: -S

¹⁰ ĥũn: -S

¹¹ ĥũn: -S

¹² ĥoķ: -S

¹³ ĥāyet: -S

¹⁴ Cũneyd: Seyyid İ

¹⁵ ĥũn: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ anda: -S

¹⁸ ķadar: -İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ vardur: dīv-zādedũr S

²¹ ĥũn: -S

yiri çün¹ (9) mağāranuñ dibindedür, didi². Bu tılısmātuñ ‘ilācı bir şandūkadadur, (10) didi³. Üzerinde çün⁴ mihr konmuşdur. Ol siyāhuñ (11) eline ısmarlanmışdur, didi⁵ ve yir yüzünñ genci ol mağāradadur⁶ (12) ve bu⁷ suyuñ çeşmesi andadur, didi⁸. Yetmiş nefer dīv-i (13) nerre Süleymān ‘aleyhi’s-selām zamānındandur, ol mağārada dururlar⁹. (14) Ol siyāha çün¹⁰ mu‘ayyen olurlar, didi¹¹. Ol siyāhuñ (15) a‘zāsı buruşmış, kurumış katı gūne dönmişdür¹². (16) Hiç şemşir ü tır ü teber aña kār itmez, didi¹³. Anlaruñ öñinde (17) bir¹⁴ nice taş konmuşdur¹⁵. Her birinüñ sıkleti yedi yüz (18) batmāndur, didi¹⁶. Eger bir şahş görseler ol taşlarla (19) anı ururlar, didi¹⁷. Bu nev‘le ki ol taşlar döner, girü (20) anlara varur, didi¹⁸. Şimdi sen niçe varursın¹⁹ ve cān (21) ‘azizine kıyma, didi²⁰. Girü dön çün²¹ Cüneyd and içüp eyitdi ki tā²²

[I322^a]

(1) cümle cāzūlukları ben şımayınca ve harāb itmeyince girü dönmezem (2) didi²³. Eger benüm ‘ömrüm āhire yetişdise çäre ne didi. (3) Esed eyitdi: Ben dağı saña yoldaş olmağ dilerin²⁴, didi²⁵. Cüneyd eyitdi: Ey²⁶ ‘Āşım (4) bunda sen²⁷ ol. Eger benüm ecelüm ol [S293^b] siyāhuñ elinde olursa (5) emānet olsun saña²⁸, Ḥabīb-i

¹ çün: -S

² didi: -S

³ didi: -S

⁴ çün: -S

⁵ didi: -S

⁶ mağāradadur: mağāradadur didi İ

⁷ bu: -S

⁸ didi: -S

⁹ dururlar: dururlar didi İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ didi: -S

¹² dönmişdür: dönmişdür didi İ

¹³ didi: -S

¹⁴ bir: -S

¹⁵ konmuşdur: konmuşdur didi İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ varursın: varursın didi İ

²⁰ didi: -S

²¹ çün: -S

²² eyitdi ki tā: -İ

²³ didi: -S

²⁴ olmağ dilerin: -İ

²⁵ didi: -S

²⁶ ey: -S

²⁷ sen: -S

²⁸ saña: -S

‘ Attār’uñ oğlunuñ gözlerini (6) ve cigerini çün¹ Şeybū’ya yidüresin. Reşide-i ‘ Arab’a bizden² selām (7) irgüresin³, didi⁴ ve dağı eyidesiz ki Hakk’uñ taqdiri tedbiri⁵ (8) bu imiş hem anı sen⁶ benüm kavm kabileme⁷ yetişdüresin, didi⁸. (9) Keynūs-ı perîyle Şirvâne’ye dağı bu vaşiiyeti itdi. Eger hāl bu minvāl üzerine (10) olursa ‘ Āşım’ı Reşide olduğu yire iledesiz tā Şeybū’ya çün⁹ (11) mu‘ālece eyleye, didi ve dağı Siyāmek’uñ cevşenini giydi. (12) Andan¹⁰ cemī‘ silāhlarıyla çün¹¹ ārāste oldı. Esed dağı silāhlarıyla (13) pīrāste oldı. Cüneyd, Hamza’nuñ söğüdinden Esed’uñ bāzūsına (14) bağladı. Andan *En‘ām* süresin okudı dağı ġārdan yaña (15) revāne oldı. Çün¹² mağāraya yakın geldiler. Çün (16) siyāh anları gördi. Ol taşuñ birini kaldırdı. Andan¹³ (17) anlaruñ çün¹⁴ üzerlerine pertāb itdi. Çün taş Cüneyd’e (18) yakın geldi. Rabbū’l-‘ālemīnūñ zıkrinden hiç aña¹⁵ zarar itmedi. (19) Cüneyd çün¹⁶ söğüt ağacıyla taşı¹⁷ urdı. Andan çün¹⁸ taş eridi¹⁹, (20) belürsüz oldı. Andan²⁰ siyāh bir taş dağı atdı. Cüneyd anı (21) dağı urdı. Ol dağı belürsüz oldı. Siyāh gördi ki

[İ322^b]

(1) taş nā-bedīd oldı. Arslan gibi añrayup çün ġārdan (2) taşra çıkdı. Andan²¹ Cüneyd’e berāber geldi, eyitdi: Hiç benüm silāhum (3) yokdur, didi²². Sen dağı silāhuñı çıkar, andan²³ güreş tūalum (4) gel berü, didi. Çün²⁴ Cüneyd silāhın çıkarup

¹ çün: -S

² ‘ Arab’a bizden: -S

³ irgüresin: idesiz S

⁴ didi: -S

⁵ tedbiri: çün İ

⁶ sen: -S

⁷ kabileme: -S

⁸ didi: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ aña: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ taşı: anı S

¹⁸ andan çün: -S

¹⁹ eridi: -İ

²⁰ andan: -S

²¹ andan: -S

²² didi: -S

²³ andan: -S

²⁴ berü, didi. Çün: -S

andan¹ ilerü (5) vardı. Birbirinüñ kemerinden tıtdılar. Cüneyd'ün başı anuñ göbeğinde² (6) idi. Cüneyd³ hiç kormadı. Hax Te'ālā hāzretine tevekkül idüp⁴ şol kadar (7) kuvvet ü diqqat eyledi ki tã⁵ süst oldılar. Çün⁶ siyāh eyitdi: (8) Beni bir sã' at koyıvir tã⁷ ki diñleneyim, didi⁸. Hem saña bir haber (9) dañı şorayım, didi⁹. Cüneyd şāhib-i kerem idi. Hemān¹⁰ şalıvirdi. (10) Eyitdi: Yürü var¹¹, bir sã' atdan ziyāde senün¹² zindegānuñ (11) kalmamışdur, didi¹³. Siyāh eyitdi: Ey civān dīnünçün sen¹⁴ toğrı (12) söyle, didi. Sen¹⁵ Hamza'nuñ hışmı mısın? Cüneyd eyitdi: Belī. Andan¹⁶ (13) [S294^a] siyāh eyitdi: Hoş geldün, atamuñ kanını ben¹⁷ senden (14) alayım, didi¹⁸. Bir vaqt benüm¹⁹ atam deryā-bār vaqtinde ol tarafta gitmişdi²⁰. (15) Hamza'ya buluşup atamla çün²¹ ceng itdi. Andan atamı²² (16) depeledi. Şimdi ben seni depeleyeyin, didi²³. Etüñi dañı loğma loğma (17) yiyeyin. Andan²⁴ Cüneyd eyitdi: Sen²⁵ gam yime, şimdi ben²⁶ seni atañ (18) yanına çün²⁷ cehenneme göndereyin, didi dañı bir na'ra eyle urdı ki (19) çün²⁸ siyāhuñ zehresi çāk olup andan²⁹ hāzān yaprağı³⁰ gibi lerzān (20) oldı³¹. Andan elin uzatdı çün³² siyāhuñ

¹ andan: -S

² göbeğinde: gövdesinde İ

³ Cüneyd: -S

⁴ idüp: eyledi S

⁵ tã: -S

⁶ çün: -S

⁷ tã: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ hemān: -S

¹¹ var: -S

¹² senün: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ sen: -S

¹⁵ didi. Sen: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ ben: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ benüm: -S

²⁰ deryā-bār vaqtinde ol tarafta gitmişdi: deryā seferine gitmişdi. Ol tarafta İ

²¹ çün: -S

²² andan atamı: -S

²³ didi: -S

²⁴ andan: -S

²⁵ sen: -S

²⁶ ben: -S

²⁷ çün: -S

²⁸ çün: -S

²⁹ andan: -S

³⁰ yaprağı: -İ

³¹ lerzān oldı: lerzeye geldi S

³² andan elin uzatdı çün: -S

kemerine yapışdı. (21) Siyāh daḥı Cüneyd'ün kemerine yapışdı. İki si daḥı şīr-i jiyān gibi

[İ323^a]

(1) gerdişe geldiler. Cüneyd'ün Hāşimī tamarları çün¹ cūşa geldi (2) ve sīnesinün derūnı ḥurūşa başladı². Kılları çün³ cüvāldūza (3) dönüp ve cāmesinden taşra çıktı. Andan⁴ Ḥudā'ya niyāz gösterüp (4) Muştafā'ya çün⁵ şalāvāt getürdi. Andan⁶ bir na'ra urdı. (5) Kuvvet idüp andan siyāhı yirinden kapdı, eli üzerine (6) aldı. Çün⁷ kaldurup yire çaldı. Bebr ü peleng gibi⁸ sīnesi üzerine (7) çıktı. Āmān virmeyüp ḥancer-i ābdārın çıkarup⁹ ol murdāruñ (8) başını kesdi. Çün ol la'īnün başı kesildi. Ol yetmiş siyāh ki (9) aña ḥizmet iderler idi. Tığler çeküp andan¹⁰ Cüneyd'ün üzerine (10) yürüdiler. Andan¹¹ Esed tığ çeküp gürz ile anları depeler idi. (11) Çün¹² Esed'e muḳāvemet idemeyüp andan¹³ kaçdılar. Ol daḥı (12) artlarından yetişüp çün¹⁴ depeler idi. Cüneyd¹⁵, Esed'e āferinler (13) getürdi. Andan¹⁶ Esed dönüp Cüneyd'ün çün katına geldi¹⁷. (14) Qademinde baş koyup eyitdi: Ey Seyyidü'l- Arab erlik¹⁸ dādını (15) sen baña¹⁹ virdün. İkisini daḥı diri tutduḳ. Üşde getürdüm (16) didi²⁰. Anlara şordılar ki bu maḡārada ne vardır, didi²¹. (17) Dīv-bend-i²² Tahmürş'ün genci bundadır, didiler. Ol gencün kilidi (18) bir şandūkdadır. Ol şandūḳ fülān sūrāhdadır. Bir ṭabla (19) daḥı ol sūrāḥuñ yanında ḳonmışdur, didi²³. Ḥabīb-i

¹ çün: -S

² başladı: geldi İ

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ çün: -S

⁶ andan: -S

⁷ aldı. Çün: -S

⁸ bebr ü peleng gibi: çün peleng S

⁹ çıkarup: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ andan: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ Cüneyd: Seyyid S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün katına geldi: -S

¹⁸ erlik: elin S

¹⁹ sen baña: -S

²⁰ didi: -S

²¹ didi: -S

²² bend-i: -İ

²³ didi: -S

‘Atṭār’uñ (20) gūr-ḥānesinüñ tılısmātınüñ dārūsı andadur. Cüneyd eyitdi: (21) Tiz¹ anları bize göster, didi. Hem Müselmān ol ki tā² seni āzād ideyin

[I323^b]

(1) diyüp andan³ ġāra vardılar. Anda⁴ [S294^b] gördiler, dergāhuñ üstinde (2) bir taş, hiç sūrāḥ yok. Cüneyd ol siyāha eyitdi⁵: Niçün yalan (3) söylersin, didi. Anlar eyitdiler: Taşuñ yüzine nazar eyle, gör didi. (4) Çün⁶ Cüneyd taşuñ yüzine bakdı. Gördi, bir şahş omuzın (5) tutdı, Cüneyd anuñ ve Māhyār⁷ ol ḥaṭṭı okudı. Eyitmiş ki her kim bu tılısmātı (6) bozmaḵ dilese anuñ ecdādı ulu ola ve nice nişānları olmaḵ gerek. Eger sende ol nişānlar göstere. Ben bu tılısmātı⁸ bozayın. Cüneyd elin gösterdi ki arslan pençesine beñzerdi ve (7) daḡı pehlūsın gösterdi⁹, yek-pāre idi ve daḡı iki omuzı mā-beyninde (8) bir yeşil mähçe var idi. Māhyār ol mihri öpdı daḡı Cüneyd’üñ ayağına düşdi¹⁰ ve eyitdi: Ey Seyyidü’l-‘Arab bu tılısmāt (9) senüñ elinde bozulsa gerekdür, didi¹¹. Bu efsün ki taş üzerinde (10) yazılmışdur. Sen anı¹² okı¹³ daḡı Ḥaḵ Te‘ālā ḥazretinüñ¹⁴ ḡudretine sen¹⁵ (11) nazar eyle, didi. Çün¹⁶ derḡāl¹⁷ Cüneyd anı okudı. Elin ol taş üzerine (12) ḡodı. Ol taşdan bir ḡurūş belürdi. Bu nev‘le eyle¹⁸ ki (13) ḡaḷḡ andan¹⁹ ḡorḡdılar. Andan soñra bir ḡapu anda²⁰ zāḡir (14) oldu. Taşdan kesme bir ḡücreye beñzerdi²¹. İçinde bir şandūḡ var idi. Bir yanı la‘ldan ve bir yanı (15) incüden idi. Ammā²² derzi zāḡir degüldi. Ol şandūḡ üzerine

¹ eyitdi, tiz: -S

² tā: -S

³ andan: -S

⁴ anda: -S

⁵ eyitdi: -S

⁶ didi. Çün: -S

⁷ anuñ ve Māhiyār: -S

⁸ bozmaḵ dilese anuñ ecdādı ulu ola ve nice nişānları olmaḵ gerek. Eger sende ol nişānlar göstere. Ben bu tılısmātı: -İ

⁹ gösterdi: gördi İ

¹⁰ Māhiyār ol mihri öpdı daḡı Cüneyd’üñ ayağına düşdi: -İ

¹¹ didi: -S

¹² sen anı: -S

¹³ okı: okı didi İ

¹⁴ ḡazretinüñ: -İ

¹⁵ sen: -S

¹⁶ didi. Çün: -S

¹⁷ derḡāl: -İ

¹⁸ eyle: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ anda: -S

²¹ taşdan kesme bir ḡücreye beñzerdi: -İ

²² ammā: -S

(16) yine¹ bir haṭ yazılmış idi. Anı çün² Māhyār okudu. Dimiş ki (17) ey Hāşimī Cüneyd çün sen³ bu yire gelsen bilesin ki bizüm zamānumuzdan (18) berü⁴ beş yüz⁵ yıl geçmişdür. Bu du⁶ āyı oḡı ki tā⁶ şandūḡuñ (19) kilīdi açıla, didi⁷. Ol nesne ki saña gerekdür, alasin didi (20) ve bil⁸ ve āgāh ol ki dünyāda⁹ eylük eylemek gerekdür. Çünkü dünyā (21) bize pāydār olmaz. Hiç kimesneye daḡı pāydār olmaḡ dilemez, didi¹⁰.

[I324^a]

(1) Ammā şandūḡuñ bir hücresinde yedi dāne¹¹ kilīd vardır ve iki dāne cevher (2) ki nücüm gibi tābendedür ve ḡarañu gicede hezār çerāḡdan çün¹² rüşendür (3) didi. Seyyid¹³ Cüneyd ol şandūḡı Reşīde'nüñ niyyetine aldı ve yanında (4) bir sūrāḡda bir şandūḡ daḡı çıkardı [S295^a] açdı. Anda¹⁴ bir dāne¹⁵ sürmedān var idi. Her ne ki (5) dārūdān gerek idi, ol şandūḡda idi. Her sāḡirlik¹⁶ ki var idi (6) anuñ ile bāṭıl olurdı ve anda bir külāh var idi. Her kim başına (7) ḡosaydı. Bir günde on yıllıḡ yol yürürdi. Haste ve teşne (8) daḡı olmazdı ve anda daḡı bir 'alem var idi ki eger düşmene ḡarşu (9) tutsalar düşmen leşkeri çün¹⁷ şınurdı, didi. Çün¹⁸ bir ṭabl daḡı (10) var idi. Her kim¹⁹ anı çalsalar idi. Her kimün ki āvāzını anuñ²⁰ (11) işitse fī'l-ḡāl kör olur idi, didi²¹. Meger şol kimesne olmayaydı (12) meger gözi baḡlu olaydı, didi²². Cüneyd eyitdi: Ben bunları hep (13) yaḡarın ki benden soñra bir zālīmüñ çün²³ eline düşüp

¹ yine: -S

² çün: -S

³ sen: -S

⁴ berü: -S

⁵ yüz: biñ İ

⁶ tā: -S

⁷ didi: -S

⁸ didi ve bil: -S

⁹ dünyāda: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ dāne: -S

¹² çün: -S

¹³ didi. Seyyid: -S

¹⁴ açdı. Anda: -İ

¹⁵ dāne: -S

¹⁶ sāḡirlik: sālik İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ didi. Çün: -S

¹⁹ her kim: çün S

²⁰ anuñ: -S

²¹ didi: -S

²² didi: -S

²³ çün: -S

Ḥudā'nuñ (14) kullarına ol¹ zālīm eyler ve yollarından çıkarur². Ḥayrī (15) ve şerrī ol³ Allāh'dan bilmez, didi⁴. Derḥāl ol külāhı ve ṭablı ve ʿalemi (16) çün⁵ bu üçini āteşe urdı. Ammā şeb-çerāğı ve mihresini (17) ve gencüñ kilidini ve tılısmātuñ dārūsını şakladı. Andan şoñra (18) ol ġāra geldi. Çün içerü⁶ girdi, bir demürden kapu gördi. (19) Ol kilidle açdı. Bir kapu daḡı gördi. Anı daḡı açdı tā demürden (20) yedi kapuyı açdı ve içerüye girdi. Dört dāne⁷ şuffe gördi ki (21) seng-i ḡārdan çün⁸ düzmişler idi. Her şuffede daḡı kırk

[İ324^b]

(1) ḡüsrevānī küp māl var idi⁹. Her bir ḡüsrevānīde ve küpüñ ağızında (2) bir altun kerpiç vaşf olınmışdı. Her kerpiçüñ üzerinde bir güher-i (3) şeb-çerāğ var idi. Çün¹⁰ āftāb gibi¹¹ tāb virür idi ve daḡı (4) anuñ ortasında bir muraşsa^c u muşanna^c münakkaş¹² taht ve ol tahtuñ (5) üzerinde bir meyyit çün konmuş. Üzerine bir dāne¹³ çadır (6) çün¹⁴ çekilmiş. Başı üzerinde bir kıızıl yāḡūtdan bir¹⁵ levḡ, anuñ¹⁶ (7) üzerine yazılmış ki ey Seyyid Cüneyd beş biñ beş yüz¹⁷ yıldan şoñra (8) benüm başum üzre gelisersin, didi¹⁸. Zinhār dünyāya ġırre (9) olmayasın ki ben ki Ṭahmürş-ı dīv-bendüm. Nice yıl rüy-ı (10) zemīne ben pādişāhdum. Cümle dīv ü perī çün¹⁹ benüm cümle²⁰ fermān-ber-dārum (11) dururlar idi. Bu dükeli māl u ni^c meti cem^c eyledüm. (12) ʿĀḡıbet [S295^b] ölüme bir²¹ çāre bulmadum. Hiç bunlardan kendümle

¹ ol: -S

² çıkarur: çıkarur, didi İ

³ ol: -S

⁴ didi: -S

⁵ çün: -S

⁶ geldi. Çün içerü: -S

⁷ dāne: -S

⁸ çün: -S

⁹ var idi: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ gibi: -S

¹² muşanna^c münakkaş: -S

¹³ dāne: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ bir: -S

¹⁶ anuñ: -S

¹⁷ beş biñ beş yüz: beş yüz biñ İ

¹⁸ didi: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ cümle: -S

²¹ bir: -S

(13) kabrüne bir nesne¹ ilemedüm, didi². Sen dağı hîç bu gencden³ bir nesne⁴ (14) taşra ilemezsin. Meger şol nesne ki benüm başum altındadır. (15) Cüneyd başı altına elin uzatdı⁵. Bir päre elmās çıkardı ki (16) çün⁶ kıymeti bu⁷ ‘āleme deger idi ve iki dāne güher dağı (17) aldı, andan⁸ taşra çıktı. Andan⁹ yārānına aḥvāli bir bir¹⁰ didi. (18) Andan anlar¹¹ dağı ta‘accübe vardılar. Ol kuyular girü bağlandı. (19) Bir nev‘ le ki hîç zāhir degüldi. Andan şöña¹² turup Ḥabīb-i ‘Atṭār’uñ (20) gūr-ḥānesinden yaña müteveccih oldılar. Çün bir ok atımı yir (21) ilerü¹³ vardılar. Andan bir¹⁴ āteş gördiler. Ok atılır gibi gelür idi.

[I325^a]

(1) Cüneyd çün¹⁵ hoḳḳanuñ kapağın kaldırdı. Ol dārūdan azacıḳ (2) saçdı. Andan¹⁶ āteş nā-bedīd oldı. Bir päre dağı yakın vardılar. (3) İki heybetlü şīr gördiler. Bunlara dönüp gümrenülerdi. (4) Bir nev‘ le ki aşḥāb kamu ḳorḳdılar. Çün¹⁷ Cüneyd anlara (5) istimālet virüp ḳorḳmañ, didi. Bu tılısmdur diyüp sögüd ‘aşāsın eline aldı, ilerü vardı. Arslanuñ başına urdı¹⁸. İkisi dağı yire düşdiler (6) ve ḥāk gibi yeksān¹⁹ oldılar. Andan şöña²⁰ bir päre dağı ilerü vardılar. (7) Bir siyāh gördiler ki siḥr ile düzmişler idi ve turgurmuşlar idi. (8) Ol siyāhuñ²¹ elinüñ ortasında bir ḥāl var idi. Cüneyd çün²² (9) Māhyār’dan şordı ki bu ne şahşdur? Māhyār didi²³: (10) Bu siyāhı²⁴ siḥr ile

¹ bir nesne: -S

² didi: -S

³ gencden: cengden S

⁴ bir nesne: -S

⁵ uzatdı: şoḳdı S

⁶ çün: -S

⁷ bu: -S

⁸ andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ bir bir: -S

¹¹ andan anlar: -S

¹² şöña: -İ

¹³ ilerü: -S

¹⁴ andan bir: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ bu tılısmdur diyüp sögüd ‘aşāsın eline aldı, ilerü vardı. Arslanuñ başına urdı: -İ

¹⁹ yeksān: -S

²⁰ şöña: -İ

²¹ ol siyāhuñ: -S

²² çün: -S

²³ Māhiyār didi: -S

²⁴ siyāhı: -İ

ma^c cūn itmişlerdür, didi¹ ve dağı sehhārılığla turgurmuşlardır. (11) Her kim bir ok atsa ol nişānı alnına urmasa ol anı (12) helāk eyler, didi². Çok ādem³ bunda⁴ şınamışdur ve cān hırmenin (13) çün⁵ yile virmişdür⁶. Gel, girü dönelüm, didi⁷. (14) Bizüm bu gūr-ḥānede nesne bize yaramaz, didi⁸. Cüneyd eyitdi: (15) Ey Māhyār bu kamu miḥnet ü meşakḳat⁹ ki bu rūzgārda ben¹⁰ (16) çekmişemdür. Ol¹¹ zāyi^c olsun mı, didi¹². Siz benüm vaşiyyetümi (17) yirine getirüñ kim benüm dağı başumda ḥaṭṭı-ı ḥaṭā yazılmış (18) ise görürem, varuram¹³ didi. Çün¹⁴ Māhyār efsūna başladı. (19) Cüneyd hemān kemāna ok ḳodı. Ḥaḳ Sübhāne¹⁵ ve Te^c ālā (20) ḥazretini yād idüp Resül'dan [S296^a] isti^c ānet diledi. Andan¹⁶ kemānı (21) çeküp nazār-ı şavābla çünki ol siyāhuñ ḥāline¹⁷ tiri

[İ325^b]

(1) nişāna pertāb itdi. Ya^c nī siyāhuñ ḥāline ok eyle doḳundı ki (2) siyāh çarḥa girüp andan¹⁸ depesi üzerine düşüp (3) yıkıldı. Derḥāl eriyüp maḥv oldu. Hiç siyāhdan (4) bir¹⁹ eşer ḳalmadı. Dükeli gelüp andan Cüneyd'üñ ayağına (5) düşdiler. Āferīn dest-bāzūña taḥsīn didiler, yāl u (6) bāluña²⁰ didiler. Andan²¹ şād u ḥurrem oldılar. Seyyid²² Cüneyd (7) künbed ḳapusına vardı. Gördi ki bir muḥkem (8) ḳapu Esed ile ^c Āşım anda²³ bile vardılar çün²⁴ ḳapuyı açalar,

¹ didi: -S

² didi: -S

³ ādem: kişi S

⁴ bunda: -S

⁵ çün: -S

⁶ virmişdür: virmişdür, didi İ

⁷ didi: -S

⁸ didi: -S

⁹ meşakḳat: -S

¹⁰ ben: -S

¹¹ ol: -S

¹² didi: -S

¹³ varuram: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ Sübhāne: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çünki ol siyāhuñ ḥāline: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ bir: -S

²⁰ taḥsīn didiler, yāl u bāluña: -S

²¹ andan: -S

²² Seyyid: -S

²³ anda: -S

²⁴ çün: -S

(9) açamadılar. Seyyid¹ Cüneyd çün² dâmenin beline şokdı. Andan³ (10) ellerin sıgayup Hudâ'ya şıgındı dağı kuvvet itdi, kapuyı (11) çün⁴ yirinden kopardı, bir tarafa kodı. Andan⁵ künbedüñ (12) içine girdi. Çok⁶ şu ile tolu bir havz gördiler. (13) Şâfî içinde sırçadan bir tábüt ve Habîb-i 'Atţār ol (14) tábütüñ içinde idi. Ol tábütü çün⁷ 'asel ile pür itmişler (15) idi. Tábütüñ şeffâflığından cümle içinde olan görünür idi. (16) Esed ile 'Āşım eyitdiler: Biz varalum, didi. Andan çün⁸ tábütü (17) taşra⁹ çıkaralum, didiler. Andan¹⁰ vardılar. Bir¹¹ haylî zūr itdiler, (18) kat'ā yirinden kımıldadımadılar. Andan¹² Cüneyd geldi. (19) Çün¹³ neheng gibi kuvvet idüp andan tábütü¹⁴ yirinden (20) kopardı ve taşra getürdi. Cümlesi çün¹⁵ çâkerlik (21) hattını başdan tutup andan¹⁶ ayağına yüzler sürdiler.

[I326^a]

(1) Cüneyd 'Atţāruñ tábütünü çün¹⁷ yire çaldı, pāre pāre oldu. (2) Habîb-i¹⁸ 'Atţār çün¹⁹ taşra düşdi. Seyyid andan²⁰ hancer-i ābdārın²¹ (3) çıkardı. Gözini oydu, andan²² cigerin çıkardı ve leşini andan²³ (4) āteşe yakdı ve ol²⁴ şöyle ki yüz pāre kal'a ki sihr ile düzmişdi (5) hemān-sa'āt²⁵ harāb oldu ve kal'a-i zāgān dağı harāb (6) oldu ve zāğlar dağı öldiler ve cümle sihr ile olmuş²⁶ şehirler (7) çün²⁷ harāb oldılar. 'Ālem

¹ Seyyid: -S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ çok: -S

⁷ çün: -S

⁸ didi. Andan çün: -S

⁹ taşra: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ bir: -S

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan tábütü: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ Habîb-i: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ Seyyid andan: -S

²¹ ābdārın: -S

²² andan: -S

²³ andan: -S

²⁴ ol: -İ

²⁵ hemān-sa'āt: -S

²⁶ harāb oldu ve kal'a-i zāgān dağı harāb oldu ve zāğlar dağı öldiler ve cümle sihr ile olmuş: -S

²⁷ çün: -S

çün¹ sihrden pāk oldı. (8) Şöyle ki sāhirlerden hıç qalmadı, āhır öldi. Bir zerrīn (9) siper ki cevāhır ile muraşsa² olmışdı. Andan² āftāb gibi (10) tāb virür idi. Çün³ Keynūs-ı perī eyitdi: Bir vaqt Hāmza (11) kūh-ı Qāf'a gelmişdi. Bu siper anuñ elinde idi. Hābīb-i 'Atţār (12) çün ol siperi⁴ cāzūluğla uğruladı, didi. Andan⁵ eyitdi: (13) [S296^b] Ümizüm şöyledür ki çün⁶ varam 'Arab mülkini Mervāniler (14) elinden çün kırtarayın⁷ diyüp andan⁸ tevekkül idüp (15) üstād Batur şehrine çün⁹ müteveccih oldılar. Ol siperi (16) aldı. Çün şehriñ kapusına geldi. Cümle halk aña¹⁰ (17) istikbāl idüp andan cevāhır¹¹ nişār itdiler¹² ve eyitdiler: Bu vilāyetde (18) hezār-bār şehirler vardur, didi¹³. Hoş u hurrem saña lāyık (19) velī bundan eyüsi ve yigreki yokdur, didiler. Biz¹⁴ cümle Müselmān (20) olduk. Allāh Te'ālā emrine ve Resül'ına çün¹⁵ muṭī' olduk¹⁶. (21) Emr ü nehye biz¹⁷ kā'ilüz, didiler. Kırk biñ şahş 'Arab'dan

[I326^b]

(1) 'Acemden bunda müte'ākıdeyn dururlar¹⁸ ve cemī'imüz bendelerüz, sen pādişāhumuzsın (2) didiler. Çün¹⁹ Cüneyd eyitdi: Himmet eyleñ tā²⁰ ki ecdādumuza (3) ve mülkümüze çün²¹ varavuz, didi²². Üstād Batur'ı üzerüñüze (4) ben²³ pādişāh eyledüm, didi²⁴. Keynūs-ı perī girü döne (5) gele, sizüñ pādişāhuñuz ola, didi²⁵ ve siz

¹ çün: -S

² andan: -S

³ çün: -S

⁴ çün ol siperi: -S

⁵ didi. Andan: ol siperi S

⁶ çün: -S

⁷ çün kırtarayın: alam S

⁸ andan: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ aña: -S

¹¹ andan cevāhır: -S

¹² itdiler: eylediler S

¹³ didi: -S

¹⁴ biz: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ olduk: -S

¹⁷ biz: -S

¹⁸ dururlar: didiler İ

¹⁹ didiler. Çün: -S

²⁰ tā: -S

²¹ mülkümüze çün: -S

²² didi: -S

²³ ben: -S

²⁴ didi: -S

²⁵ didi: -S

dağı Muhammed'ün (6) şerī'atına çün¹ muhkem inanuñ ve itā'at idüp (7) aña² muhālefet itmeyesiz, didi³. Andan soñra dönüp Batur'a⁴ (8) eyitdi: Haḳ Te'ālā kıyāmet günü benden su'āl eyler, didi⁵. (9) Ben dağı senden su'āl eylerin⁶ diyüp anı çün⁷ kenāra (10) çekdi ve nevāzişler idüp 'Arab leşkerine çün⁸ vilāyeti (11) baḫş itdi. Andan soñra ol perrende atlaruñ çün⁹ (12) kıllarını āteş üzerine ḳodılar¹⁰. Hemān-dem ḫāzır geldiler. (13) Cüneyd güherleri ve Ḥamza'nuñ siperini ve ol taş pārelerini (14) ve ḫasteligi ve teşneligi def' ider. Anları¹¹ aldı ve atların (15) eyerlediler. 'Āşım ile Esed birine süvār oldılar ve Şirvāne'yi (16) Keynūs perī çün¹² arḳasına aldı. Cüneyd dağı atıñ birisine (17) süvār oldu ve dağı cümle ile vedā'laşdılar. Andan çün¹³ (18) atına tāziyāne degürdi. At berḳvār havāya ağdı. (19) Bir günde kūh-ı Ḳāf'uñ çün¹⁴ ḳullesine geldiler. Andan¹⁵ (20) aşağa inüp ḳondılar. Atları otlamağa şalıvirdiler. Kendüleri (21) dağı āsāyiş gösterdiler. Çün¹⁶ kūh-ı Ḳāf'uñ ḳullesinde seyr iderken

[İ327^a]

(1) yeşil zümürüdden bir şavma' a gördiler. [S297^a] Cüneyd varup anı¹⁷ (2) gördi. Bir hoş dil-güşā yir, varup anda¹⁸ iki (3) rek'at namāz ḳıldı. Gördi, bir pīr çün ol¹⁹ (4) şavma'adan çıkup geldi. Selām-'aleyküm ey Seyyid (5) oğlu, didi. Seyyid²⁰ Cüneyd andan²¹ cevāb virdi ve dağı birbirin (6) çün²² kenāra çekdiler. Cüneyd siz

¹ çün: -S

² aña: -S

³ didi: -S

⁴ Batur'a: -İ

⁵ didi: -S

⁶ eylerin: iderin S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ üzerine ḳodılar: urdılar S

¹¹ anları: -S

¹² çün: -S

¹³ andan çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ anı: -S

¹⁸ varup anda: -S

¹⁹ çün ol: -S

²⁰ Seyyid: -S

²¹ andan: -S

²² çün: -S

kimsiz, didi. (7) Ol¹ eyitdi: Ben Hızır'am ve her هفته ben² bu yire gelürem. Bunda³ (8) t̄a'at eylerem, didi⁴. Bir vakt 'ammüñ Hamza çün⁵ bunda geldi. (9) H̄abīb-i 'Atfār'uñ zamānıydı. Bu yirden ol⁶ geçmedi, didi⁷. (10) H̄aḫ Te'ālā'nuñ taḫdīri, bunuñ tedbīrini senüñ elinde ḫomışdur (11) didi⁸. Bir iş işledüñ ki tā rūz-ı ḫıyāmet dek dillerde yād (12) ve illerde ad ḫala, didi⁹. Cüneyd eyitdi: Siz¹⁰ bugün ne yirde idüñüz? (13) Eyitdi: Ben¹¹ Mekke'de idüm, didi¹². H̄udā'nuñ emriyle yüz yıllık (14) yolu yürüdüm¹³. Henüz daḫı ḫışlıḫ vaḫtiydi, didi¹⁴. (15) Öyle namāzını beytü'l-Maḫdis öñinde ḫıldum¹⁵ ve daḫı ikindüyi (16) beytü'l-Aḫsa'da ḫıldum, didi¹⁶. Aḫşām namāzını çün¹⁷ İbrāhīm (17) 'aleyhi's-selām ḫabrinde ḫıldum, didi¹⁸ daḫı ḡarībler ve yetimler (18) içün ben çün¹⁹ du'ā diledüm, didi²⁰. Ḡarībler ve yetimler (19) ve borçlılar ve ehl-i zindān olanlaruñ necātı taleb (20) eyledüm, didi²¹ ve yatsı namāzını Muḫammed 'aleyhi's-selām türbesinde (21) ḫılup anda²² ṭavāf eyledüm, didi²³. Dört²⁴ yüz biñ ve yigirmi artuḫ ve

[İ327^b]

(1) eksik nokṭa-i nübüvveti buldum²⁵ ve bīçāreler içün (2) isti'ānet taleb iderem, didi²⁶. Evliyāyı ve şühedāyı buldum (3) didi²⁷. Şubḫ-ı şādıḫ vaḫtinde Muḫammed

¹ ol: -S

² ben: -S

³ bunda: -S

⁴ didi: -S

⁵ çün: -S

⁶ ol: -S

⁷ didi: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ siz: -S

¹¹ eyitdi, ben: -S

¹² didi: -S

¹³ yürüdüm: yürüdüm, didi İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ ḫıldum: -S

¹⁶ ḫıldum, didi: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ ben çün: -S

²⁰ didi: -S

²¹ didi: -S

²² anda: -S

²³ didi: -S

²⁴ dört: -İ

²⁵ buldum: buldum didi İ

²⁶ didi: -S

²⁷ didi: -S

Muṣṭafā ve şıdķ-ı şafā (4) kabrine geldüm. Anda¹ yüzüm sürdüm. Andan sonra² iklimüñ dā'iresin devr (5) eyledüm. Eger bir kimesne ğarķ-ı deryā olmalı (6) olsa didi veya yol azmış olsa anı³ ħalāş idüp (7) yine yola getürürem, didi⁴. Çün söz bu yire geldi. (8) Ḥalīfe eyitdi: Aḥsent ey Ebū Ḥafş sözün dādını virdün (9) didi⁵. Her kimesne ki bu kışşa-i naşihat-ḥışşayı yahşı okusa ve (10) te'emmül eylese aña ziyāde⁶ fevā'id ḥāşıl olur, didi ve daḥı (11) 'ömr lezzetini bula ve 'ömr ve dünyā çün⁷ ḥālını bile, didi. Andan⁸ (12) üstine hezār⁹ dīnār [S297^b] nişār itdi. Yine söyle diyüp (13) işāret buyurdi. Ebū Ḥafş-ı suḥan-dırāz andan¹⁰ bu kışşa-i (14) dil-nüvāza çün yine¹¹ āġāz itdi. Hızır 'aleyhi's-selām eyitdi: (15) Ey Cüneyd kūh-ı Ḳāf'ın kulleri budur ki biz bundayuz. (16) Bu şehirleri gördün. Yüz yıllık yol daḥı andan yaña (17) henüz kūh-ı Ḳāf'dur, didi¹². Ol taġuñ māverāsında (18) bir¹³ ğayrı maḥlūk ve bir¹⁴ ğayrı şehir vardır, didi¹⁵. Cümlesi (19) anlar¹⁶ Müselmānlardur, didi¹⁷ ve daḥı ni' met firāvāndur ve āb (20) havāları laṭif ve me'vā yirdür, didi¹⁸. Çün andan (21) geçesin yüz yıl daḥı gidesin, didi. Andan¹⁹ bir kūh-ı

[İ328^a]

(1) Ḳāf göresin ki anda kamu periler olurlar. Andan yüz yıl²⁰ (2) daḥı gidesin²¹. Dükeli anların mülkidür, didi²². (3) Kamu pür hünerkârlardur²³ ve daḥı

¹ anda: -S

² sonra: -İ

³ anı: -S

⁴ didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ ziyāde: çok S

⁷ çün: -S

⁸ andan: -S

⁹ hezār: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün yine: -S

¹² didi: -S

¹³ bir: -S

¹⁴ bir: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ anlar: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ didi. Andan: -S

²⁰ yıl: -S

²¹ gidesin: gidesin, didi İ

²² didi: -S

²³ hünerkârlardur: hünerkârlardur didi İ

tevbekârlardur (4) ve cümle şâlihâlardur, didi¹. Ekşer benüm maḳāmum varamam (5) anda olur² ve anlaruñ ta‘alluḳ mülki yüz yıllık yoldur (6) didi³. Çün yüz yıl daḫı gidesin kūh-ı Ḳāf’dur. Yine⁴ (7) ḳamu siyāhlar anda olurlar, didi⁵. Cümlesi iblīs-i la‘inüñ (8) fermān-ber-dārlarıdur, didi⁶ ve daḫı yüz yıllık yol daḫı (9) gidesin cümle anlaruñ mülkidür, dükeli ded ü dāmuñ mülkidür⁷ ve her yüz (10) yıllık yolda bir kūh-ı Ḳāf vardır⁸. Yedi kūh-ı Ḳāf’dur⁹. Eger cümleyi¹⁰ ‘arz (11) idersem bir¹¹ nice müddetde vaşf olunmaz, didi. Andan¹² yine (12) Cüneyd şordı ki bir günde ne ḳadar yol yürüsiz (13) didi¹³. Hızır ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Bu ḳamu ‘ālemüñ bir günde (14) çün¹⁴ dā’iresin ben¹⁵ devr iderem ve yine bu maḳāma gelürem (15) didi¹⁶. Çün bunu didi, andan¹⁷ nā-bedīd oldı. Yine (16) andan¹⁸ gelüp bir pāre ‘ūd ağacın getürdi. (17) Eyitdi¹⁹: Ey Cüneyd sen ve ‘Āşım ve Esed ve Keynūs ve Şirvāne (18) cümleñüz çün²⁰ bu ağaç üzerine oturuñ tā ki sizi (19) bir sâ‘at degin²¹ gönlüñüz diledüğü maḳāma ileteyin, didi. (20) Andan²² Cüneyd şād olup eyitdi: Bismillāh Rabbü’l-‘ālemīn (21) nām-ı şerīfiyle ve Muḫammed Muştafā ve emīrū’l-mü’mīnīn Ḥamza ve ‘Aliyyü’l-Murtaẓā’nuñ

¹ didi: -S

² olur: olur, didi İ

³ didi: -S

⁴ yine: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ dükeli ded ü dāmuñ mülkidür: didi İ

⁸ vardır: -İ

⁹ yedi kūh-ı Ḳāf’dur: didi İ

¹⁰ cümleyi: -S

¹¹ bir: -S

¹² didi. Andan: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ bir günde çün: -S

¹⁵ ben: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ eyitdi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ degin: -S

²² didi. Andan: -S

[İ328^b]

(1) himmetinde diyüp andan çün¹ mübârek² elin uzatdı. Ol ağacı çün³ kaldırdı. (2) Henüz dağı nîm-sâ^c at olmadın⁴ anları Reşide olduğu (3) [S298^a] evüñ üzerine getürdi, indürdi. Andan Seyyid⁵ Cüneyd (4) Hudâ'ya şükürler idüp Hızır ile vedâ^c laşdı. Hızır⁶ nâ-bedîd (5) oldu. Çün Cüneyd⁷ nazâr itdi. Andan⁸ Reşide-i vefâdârı (6) gördi. Şeybû'nuñ kafesin öñine getürmiş, andan⁹ (7) zâr zâr ağlar idi ve dirdi ki ey¹⁰ dirîgâ Seyyid¹¹ Cüneyd (8) sebebdan düşmenlerüme dost ve cümle cihân¹² u cihâniyân (9) çün¹³ terk eyledüm. Şimdi bî-enîs ü celîs kaldım tenhâ, anuñ (10) ahvâlin dağı bilmezem, didi¹⁴. Evde dağı yalunuz olmağ (11) dilerin¹⁵ ve dağı taşra çıkamazın, didi¹⁶. Her kim beni (12) görse fitne-i âşüb¹⁷ zâhir olur¹⁸. Ben (13) dağı giriftâr oluram, didi¹⁹. Kâşki dünyâyâ gelmeyeydüm. (14) Bunca belâ vü zevâl cemâlden baña irişdi, didi²⁰. Eger (15) Cüneyd gelmezse ben kendümi helâk eylerem, didi²¹. (16) Şeybû dağı kafes içinde işidürdi velî dili (17) yogdı ki Reşide'ye tesellî vireydi. Ammâ ağlardı. (18) Nâ-gâh Seyyid²² Cüneyd ve 'Âşım ve Esed ve Şirvâne ve Keynûs-ı (19) perî tam yolından aşğa indiler ve Reşide'ye çün²³ selâm (20) virdiler ve Reşide çün Cüneyd'i gördi, yirinden tırı (21) vardı. Seyyid Cüneyd'ün²⁴ ayağına düşüp andan²⁵ kendüden

¹ andan çün: -S

² mübârek: -S

³ çün: -S

⁴ olmadın: geçmişdi S

⁵ andan Seyyid: -S

⁶ Hızır: andan İ

⁷ Cüneyd: Seyyid İ

⁸ andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ dirdi ki ey: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² cihân: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ dilerin: dilerin didi İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ âşüb: -S

¹⁸ olur: olur, didi İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ eylerem, didi: iderem S

²² Seyyid: -S

²³ çün: -S

²⁴ Cüneyd'ün: -S

²⁵ andan: -S

[İ329^a]

(1) gitdi. Yine kendüye¹ gelicek çün² kademine yüz (2) sürdi. Şirvâne, Reşîde'nün başın yirden kaldırdı³ ve dağı Cüneyd gideli on bir ay oldu⁴ (3) ve geçmişdi. Bu on bir ayuñ içinde çün⁵ Reşîde-i mäh-peyker⁶ (4) evden taşra çıkmamışdı ve dağı çün⁷ Şeybū'nuñ kafesin (5) öninden gidermemişdi. Seyyid⁸ Cüneyd derhâl Şeybū'nuñ (6) çün⁹ kafesin önine alup Şeybū'yı gördi ki (7) naḥîf ü za'îf olmuş. Az kalmış ki öle, gide¹⁰ çün (8) yârına muntazır idi. Çün¹¹ yârına nazar itdi¹², cüş u huruş itdi. (9) Bir nev' le bî-ḥod oldu. 'Āşım'la Esed andan¹³ şükrâneler (10) eylediler. Seyyid¹⁴ Cüneyd derhâl Ḥabîb-i 'Atṭâr'ın oğlanları ve (11) gözleri ve cigarleri olan hoḳkayı çün¹⁵ ortaya (12) getürdi. Her¹⁶ birinden bir pâre deri¹⁷ [S298^b] üzerinde kodı (13) andan Şeybū'yı kafesden çıkardı, önine aldı. Ol (14) pârelerden çün¹⁸ Şeybū'ya gücle yidürdi. Nâ-gâh (15) Şeybū'nuñ ḥalkından bir na'ra geldi. Dir dir¹⁹ ditredi. (16) Andan²⁰ yünlerini dökdi. Fi'l-ḥâl yine âdem ḥulkına girdi. (17) Çün²¹ anadan toğmış gibi 'uryân olup²² şöyle za'îf (18) olmuşdı ki hemân²³ kemükleri çün²⁴ derisi altında görünürdi. (19) Ğâyet tākātı tāk olduğu cihetden çün²⁵ söz söylemege (20) kâdir

¹ kendüye: -S

² çün: -S

³ Şirvâne Reşîde'nün başın yirden kaldırdı: -İ

⁴ oldu: -S

⁵ çün: -S

⁶ mäh-peyker: -S

⁷ çün: -S

⁸ Seyyid: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ gide: -S

¹¹ çün: -S

¹² itdi: -İ

¹³ andan: -S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ her: -S

¹⁷ deri: dârü İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ dir dir: der ü dervâze İ

²⁰ andan: -S

²¹ çün: -S

²² olup: -S

²³ hemân: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ çün: -S

degüldi. Seyyid¹ Cüneyd çün Şeybū'yı evvelki hālinde gördi (21) gāyet ziyāde² şād olup bir na'ra ol³ dağı urdı. Şeybū'nūñ

[İ329^b]

(1) üzerine⁴ düşdi ve kendüden gitdi. Şeybū'nūñ tākātı yoğdı kim (2) Cüneyd'ün başını yirinden çün⁵ kalduraydı. Andan çün⁶ Cüneyd (3) yine kendüye gelicek buyurdi çün⁷ Şeybū'ya fāhır (4) libāslar giyürdiler ve dağı nefis ta'āmlar yidürdiler. Çün⁸ (5) bir pāre kuvvet tutdı. Andan hāmmāma iletdiler. Cemī' a'zāsın (6) yudılar ammā gāyet za'īf idi. Çün⁹ hāmmāmdan gelüp (7) andan¹⁰ Seyyid'ün ayağına düşüp gözin ve yüzün sürdi. (8) Andan¹¹ hāke gāltān olup eyidürdi ki ey Seyyidü'l- Arab (9) ben sizün bende-zādeñüzem, didi¹². Bende ne miqdār ola ki (10) senün gibi şahı bu kadar belā vü kazā üzerine ihtiyār (11) ide. Benüm gibi bir gedā içün şimdi ben ne¹³ 'özr (12) idem didi¹⁴. Hāḡ Sübhāne¹⁵ ve Te'ālā senün¹⁶ her murādını (13) bir āverde-i ḡayr idivire¹⁷. Bu hāletde çün¹⁸ Keynūs-ı perī (14) Cüneyd'den¹⁹ icāzet diledi. Andan²⁰ saçından Cüneyd'e²¹ bir nice kıl (15) virdi. Cüneyd çün²² 'özre meşğül oldu. Eyitdi: Hiç saña (16) lāyık nesne yoğdur ki saña virem, didi²³. Hemān Hāḡ (17) Te'ālā ḡazreti²⁴ seni yarlığasun, didi²⁵. Keynūs-ı perī dağı Cüneyd'ün (18) ayağına düşüp eyitdi: Her gāh ki saña bir mühimm vāḡı' (19) ola bu kıllardan āteş

¹ ḡādir degüldi. Seyyid: -S

² ziyāde: -S

³ ol: -S

⁴ üzerine: ayağına S

⁵ çün: -S

⁶ andan çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ çün: tā S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ andan: -S

¹² didi: -S

¹³ ne: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ Hāḡ Sübhāne: Allah S

¹⁶ senün: -S

¹⁷ idivire : ide didi İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ Cüneyd'den: -İ

²⁰ andan: -S

²¹ Cüneyd'e: -İ

²² çün: -S

²³ didi: -S

²⁴ ḡazreti: -S

²⁵ didi: -S

üzerine koyasın. Andan¹ ben hâzır olam (20) didi². Cüneyd çün³ cāzûlar vilâyetinden on bir dâne güher (21) getürmişdi. Altı dânesin Keynûs'a revâ görüp virdi.

[İ330^a]

(1) Andan⁴ revâne [S299^a] eyledi⁵ ve iki dânesin çün⁶ Reşîde'ye virdi. (2) Bir⁷ tâc-ı muraşşa⁸ ile iki dâne güherle Şeybû'ya virdi ve eyitdi: (3) Ey Şeybû benüm⁸ elüme bir dâne⁹ külâh girmişdi. Her kim anı¹⁰ (4) başına giyse idi hergiz âdemi anı görmez idi (5) didi¹¹. Ammâ¹² ol cümle¹³ 'âlemi görür idi. Ben¹⁴ senüñ korquñdan (6) anı yaqdum, didi¹⁵. Ol cihetden ki sen ol külâhla el (7) uzunluğı iderdüñ, didi¹⁶. Bu maḥalli unutma¹⁷. Yine gelürüz (8) **kışşa-i dāstān-ı¹⁸ dīger. Mü'ellif-i kitāb eyidür ki** çün (9) Kurās-ı dīv Endülīs şehrini ḥişār itmişdi. Bir yıla çün¹⁹ (10) yakın olmuşdı, beklemişdi. Be-ğāyet muḥkem ḳal'a idi. Ol (11) şehrüñ ḳal'asını İskender-i Zü'l-ḳarneyn yapmışdı ve Ḳaylāfe ki (12) ol şehrüñ pādīşāhıydı²⁰. Cümle leşkeri ile ki anda²¹ fūrū-mānde olmuşlar (13) idi. Kurās-ı dīv elinde elli biñ nefer dīv-i²² merdüm-ḥorı var idi (14) ve daḡı yemīnler itmişdi²³ ki ol mülküñ ḡākini cümle 'Arabistānuñ (15) ve mülk-i²⁴ Fercān'ıñ tā kendü mülküme ileteyim dimişdi²⁵. Ammā Ḳāḍī ve Sa^c d-ı (16) Mışrī çün²⁶ ikisi şehrde ḳalmışlar idi. Muḥtār çün²⁷ kühsār (17) içre şayd

¹ andan: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ eyledi: oldı İ

⁶ çün: -S

⁷ bir: -S

⁸ benüm: -S

⁹ dâne: -S

¹⁰ anı: -İ

¹¹ didi: -S

¹² ammā: -S

¹³ cümle: -S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ unutma: unutma, didi İ

¹⁸ dāstān-ı: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ pādīşāhıydı: şāhıydı S

²¹ anda: -S

²² dīv-i: -İ

²³ yemīnler itmişdi: and içdi S

²⁴ mülk-i: -İ

²⁵ dimişdi: -S

²⁶ çün: -S

²⁷ çün: -S

etleriyle ve mîveleriyle çün zindegānī ider idi. (18) Her gün şikār ider idi¹. Çün gice olıcağ leşkere yakın (19) gelür idi. Ādemlerini ve atlarını çok² okla urur idi. (20) Ol müddetde bu nev³ le çün³ geçinür idi. Anlardan bir kimesne ki (21) ot yolmağçün⁴ veyā odun kesmekçün gelse okla urup öldürürdi⁵

[İ330^b]

(1) ve şehriñ içi dağı şöyle kahtlık⁶ idi ki at etini ve kedi etini⁷ çün⁸ birbirinden (2) kaparlar idi ve Kādī'yle Sa^c d-ı Mısrī hōd⁹ cānlarına toymışlar idi (3) ve merklerine acıkmışlardı ve her dem ölümlerin isterler idi ve halk-ı şehir¹⁰ (4) dağı cem^c olup Kādī'yle Sa^c d-ı Mısrī katına¹¹ geldiler ve eyitdiler (5) ki siz dağı bizümle gelün¹² pādīşāha varalum. Korku var kim (6) ādem etin ādem yiye¹³, yalvaralum. [S299^b] Ola ki bir çāre ide. Tırdılar, vardılar, yalvardılar¹⁴. (7) Çün¹⁵ aḥvāli bildürdiler, Qaylāfe bir Müselmān pādīşāhıydı (8) ve ^cadāletde çün¹⁶ bī-naẓīr idi. Ağlayup eyitdi: Kāşki (9) beni qabūl ideydüñüz, didi¹⁷ tā bunca¹⁸ Müselmānlar çün ḥalāş (10) bulaydı. Şimdi bu zālīm eyidür ki bu¹⁹ şehri ḥarāb iderem. (11) Şehr içinde olan erden ve ^cavretten ve dağı oğlandan (12) birisin diri qomazam, dir. Eyle olsa şimdi ben ne (13) tedbīr eyleyem ki siz anı qabūl idesiz, didi²⁰. Ammā andan ḡayrı tedbīrüm yokdur. Kādī'yi Fercān'a göndereyin, andan²¹ (14) meded taleb eylesün. Egerçi ol dā'im²² baña muhtācdı (15) ammā ḥātırıñuzçün bu bār-ı²³ zilleti zimmetüme alayın,

¹ ider idi: eylerdi S

² çok: -S

³ çün: -S

⁴ yolmağçün: almağçün İ

⁵ öldürürdi: -İ

⁶ kahtlık: kızlık S

⁷ kedi etini: -İ

⁸ çün: -S

⁹ hōd: çün İ

¹⁰ şehir: -İ

¹¹ katına: -S

¹² gelün: -İ

¹³ korku var kim ādem etin ādem yiye: qokar ādem etin yiyelüm İ

¹⁴ yalvardılar: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ bunca: cümle İ

¹⁹ bu: hem S

²⁰ didi: -S

²¹ ḡayrı tedbīrüm yokdur. Kādī'yi Fercān'a göndereyin, andan: -İ

²² dā'im: -İ

²³ bār-ı: diyāruñ İ

didi¹. (16) Ola ki Hâk Te‘âlâ bir çäre eyleye, bu mel‘ûnuñ şerrini (17) çün² üzerümüzden def‘ idivire. Anlar dağı şād oldılar. (18) Şehr halkı dağı ağlarlar idi ve dağı eyidürler idi ki kâşki (19) Muhtâr dağı hergiz bunda³ gelmeyeydi. Biz, bu belâya anuñ sebebinden (20) giriftâr olduk. Bize âşüb kıopardı ve kendü dağı (21) âvâre oldu. Birisi eyitdi: Bir kimesne olaydı, bu leşkerğāhuñ

[İ331^a]

(1) içine varaydı, didi⁴. Birisi dağı eyitdi ki meger ‘Amr Ümeyye diri olaydı (2) didi⁵. Bunlar bu sözde iken nā-gāh bir şahş bir ok getürdi (3) ki ol⁶ okı Muhtâr⁷ atmışdı. Muhtâr’uñ kâ’idesi bu idi. (4) Her müddetde bir ok üzerine çün⁸ rüzgāruñ ahvālını yazardı (5) ve dağı bu şehre pertāb eylerdi. Ol okda⁹ yazılmışdı ki fülān bîşede her gün¹⁰ (6) yüz ok rüz dem aḥşām olıcaḳ leşker kenārına varup (7) her okla çün¹¹ birini öldürürin, didi¹². Çün okuñ mefhūmın (8) ma‘lūm idindiler, andan¹³ Kaylāfe, Muhtâr’a¹⁴ āferīnler idüp eyitdi ki (9) bir şahş isterin ki Muhtâr’a bir mektūb ilede, didi¹⁵. Hîç (10) bir¹⁶ kimesne cevāb virmedi illā bir cāme-şūy ‘avret eyitdi: (11) Ben varayın, didi¹⁷. Mektūbı çün¹⁸ Muhtâr’a iledeyin, didi¹⁹. Kaylāfe (12) vezīrine [S300^a] mektūb emr itdi ki ‘ibārāt-ı feṣāhatla ey Fercān²⁰ (13) bilgil ve āgāh ol ki bir yıl miḳdārı²¹ olmışdur kim Kurās-ı (14) dīv şehrumūzi ḥiṣār itmişdür. Ol sebebden ki Ḥamza’nuñ ḥiṣımlarından²² (15) biri anuñ bir²³ karındaşını

¹ didi: -S

² çün: -S

³ bunda: -S

⁴ didi: -S

⁵ olaydı didi: -S

⁶ ol: bir S

⁷ Muhtâr: -S

⁸ çün: -S

⁹ okda: -İ

¹⁰ her gün: -İ

¹¹ çün: -S

¹² didi: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ Muhtâr’a: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ bir: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ Fercān: Muhtâr İ

²¹ miḳdārı: müddeti S

²² ḥiṣımlarından: ḥiṣımlarından, didi İ

²³ bir: -İ

depelemiştir, didi¹. Ol dağı (16) anuñ ‘ağabince gelmiştir² ve hiç bir kimesne³ âferîdeden aña (17) muğâvemet idemez ki aña tığ ü tır ü teber kâr itmez, didi⁴. (18) Zinhâr benüm⁵ feryâduma yetiş ve hâmil-i mektûba söyle her ne dilerse (19) virelüm, tek bize bir haberüñüz gelsün ve hem üç kızum vardır. (20) Her biri⁶ cemâlde ve kemâldedir⁷ ki her⁸ kânkısın dilerseñ saña⁹ virürem. (21) Mektûbı bu vech üzre yazup andan¹⁰ mühürledi

[İ331^b]

(1) dağı ol kâzur ‘avrete virdi. Eyitdi: Niçe ileürsin? ‘Avret (2) eyitdi: Bir başmağcı getürüñ, andan¹¹ getürdiler. Başmağıñ içine (3) dikdürdi ve dağı ayağına giydi. Eyitdi: Ben bu hattı tâ¹² Muhtâr’a (4) iledeyin, vireyin¹³. Andan¹⁴ cevâb getüreyin, didi¹⁵. Ammâ senden (5) üç nesne dilerem, didi¹⁶. İn-şâ’allah işüñ murâdına ire. Baña ne¹⁷ (6) viresin? Şart eyledi ki her ne senden isterüm, viresin¹⁸. Virem, didi¹⁹. Bu kâzur (7) ‘avretüñ bir kârı var idi ki her gün bir delükden pinhân (8) çıkardı. Câme-şüyruk eyler idi ve dağı halkıñ kaftanlarını (9) dâ’imâ²⁰ yurdu ve anı şaklardı. Eski ‘âdeti üzre ol (10) delükden çıktı, gitdi. Çün²¹ tağ etegine girüp (11) andan²² tağa geldi. Çün²³ tağ içinde gezerken Muhtâr’ı (12) gördi. Yayı çün²⁴ bâzûsında ok toğruldu. (13) Muhtâr çün ‘avreti gördi, diledi ki okla ura. ‘Avret²⁵ eyitdi ki ben

¹ didi: -S

² gelmiştir: gelmiştir, didi İ

³ bir kimesne: -S

⁴ didi: -S

⁵ benüm: -S

⁶ her biri: -S

⁷ kemâldedir: -İ

⁸ her: -S

⁹ saña: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ andan: -S

¹² tâ: -S

¹³ vireyin: vireyin didi İ

¹⁴ andan: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ ne: -S

¹⁸ her ne senden isterüm, viresin: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ dâ’imâ: -S

²¹ çün: tâ S

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ diledi ki okla ura. ‘Avret: -İ

risālete gelmişemdür (14) didi. Andan¹ Muhtār fāriğ oldu. ‘Avret geldi, başmağından (15) çün² mektûbı çıkardı, Muhtār’uñ eline virdi. Muhtār mektûbı³ okuyup zār zār ağladı. Kādî’yle Sa‘ d-ı (16) Mısrî için ‘avret cevāb virdi. Andan⁴ tîğın hamā’il (17) eyledi ve sâz u silāhın giyindi. Andan çün⁵ tağdan aşağı⁶ indi. (18) Fercān [S300^b] şehrinden yaña revāne oldu. Çün⁷ Muhtār gāyet (19) revende idi. Bir günde otuz ferseng yol⁸ yürür idi. (20) Gıtdügi yirden Fercān şehrine çün⁹ yigirmi günlük (21) yol idi. Muhtār çün¹⁰ dört gün diyicek Fercān şehrine geldi.

[İ332^a]

(1) Şehrüñ kapusunda olan¹¹ halk çün¹² hayrānı oldılar ki bunuñ (2) gibi ta‘cille ne mühimme gelmişdür, didiler¹³. Muhtār çün¹⁴ (3) pādīşahuñ bārgāhına müteveccih oldu. Anı çün¹⁵ pādīşāh (4) huzūrına iletdiler. Muhtār ilerü varup¹⁶ hizmet itdi. Andan (5) soñra Muhtār¹⁷ mektûbı çıkarup pādīşāh eline¹⁸ virdi. Andan¹⁹ pādīşāh mektûbı²⁰ okı diyü (6) vezīrine işāret itdi. Çün nāme²¹ okundı, andan²² mefhūmı ma‘lūm (7) olındı. Ammā cevābına çün²³ mütehayyir oldu. Eyitdi: Ben niçe²⁴ cevāb (8) vireyin²⁵ veyā Kurās-ı dīvüñ önüne ben²⁶ niçe varayın, didi²⁷. (9) Eger Hamza diri olsaydı aña

¹ didi. Andan: -S

² çün: -S

³ Muhtār’uñ eline virdi. Muhtār mektûbı: -İ

⁴ andan: -S

⁵ giyindi. Andan çün: getirüp S

⁶ aşağı: -İ

⁷ çün: -S

⁸ yol: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ olan: -S

¹² çün: -S

¹³ didiler: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ ilerü varup: selām virüp S

¹⁷ Muhtār: -S

¹⁸ pādīşāh eline: -İ

¹⁹ virdi. Andan: -S

²⁰ mektûbı: -İ

²¹ nāme: -İ

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ eyitdi, ben niçe: ne S

²⁵ vireyin: vireyin, didi İ

²⁶ ben: -S

²⁷ didi: -S

muķāvemēt idemeyeydi (10) didi¹. Bizüm atamuzuñ atası Ĥamza’nuñ elinde ölmışdür, didi². (11) Bu şehirleri ve bu vilāyetleri ol ĥarāb itmişdür ve āteşe urmışdur (12) didi³. Bu zamān çün⁴ anuñ ĥışımları perākende olmışdur. (13) Diyār-ı Mağrib’de dururlar. Çün Sultān Mañşūr bir kimesneyi depelemışdür. (14) Mağrib’uñ çün⁵ yarusını ĥarāb itmişdür. Kāşki ben daĥı Endülis’de (15) olaydum, Ĥamza’nuñ ĥışımların tutup andan⁶ kamusın (16) bende çeküp andan⁷ Kurās-ı dīvüñ eline vireydüm, didi⁸. (17) Anuñ kamu sözlerini Muĥtār işidür idi. Kendüye eyidürdi ki (18) bu⁹ Ĥamza’nuñ elinden cümle¹⁰ cihān ĥalkı niçe feryād u fiğān (19) iderler, didi. Andan¹¹ pādişāh baş kaldurup Ĥamza’nuñ bu¹² ĥışmınuñ (20) güci yeter miydi ki Bücāl-ı dīvi çün¹³ depelemışdür. Elümden gelür ki (21) ben¹⁴ anı tutam, andan¹⁵ Kurās-ı dīvüñ¹⁶ eline virem¹⁷ tā ki

[İ332^b]

(1) kārındaşı kaniçün anı depeleye didi¹⁸. Ĥalk daĥı anuñ şerrinden (2) kurtula, didi¹⁹. Bu iş āsāndur. Çün sen anda gelesin, ben (3) anı elüñe vireyin, didi²⁰. Hem anuñ iki yārı vardur. (4) Çün anları daĥı elüñe vireyin²¹. Birisi çün²² Endülis (5) tağında ser-gerdān ve āvāredür, didi. [S301^a] Mü’ellif-i kitāb (6) eydür çün²³ Şeybū şıĥĥat bulup kuvvet tutmışdı. Cüneyd’den (7) çün²⁴ destür aldı, andan²⁵ şehri seyr

¹ didi: -S

² didi: -S

³ didi: -S

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ andan: -S

⁷ andan: -S

⁸ didi: -S

⁹ bu: -S

¹⁰ cümle: -S

¹¹ didi. Andan: -S

¹² bu: -İ

¹³ çün: -S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ dīvüñ: -S

¹⁷ virem: virem, didi İ

¹⁸ didi: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ vireyin: vireyin, didi İ

²² çün: -S

²³ çün: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ andan: -S

ider idi. Bir nice gün (8) idi ki çün¹ kafesde melûl olmuşdı. Anda bir² sürûr hâşıl (9) ideyin, didi. Çün³ gice olıcağ andan yanunuza geleyin (10) dimişdi. Çün⁴ Cüneyd destûr virmişdi. Ol şartla ki (11) uğruluk itmeye⁵ ve yalan söylemeye çün⁶ Şeybû hoşka-bâzlık âletin (12) çün⁷ râst eylemişdi ki hiç bir hoşka-bâz bilmez idi. (13) Şehrde çün⁸ şâh-ı Fercân lu^c bı severdi. Şehrde⁹ eyle âvâze (14) oldu ki meger bir gün nâ'iblerinden Şeybû'nuñ nâyı nüvâht itdüğünü (15) hoş-âvâz ile ve zebân-ı Hicâz'la ırladığını çün¹⁰ işitmişler idi (16) ve lu^c b-bâzlığını görmişler idi. Şöyle ki çün aña¹¹ tahsîn (17) itmişler idi. Bu hikâyeti çün¹² şâha didiler. Şâh tîz¹³ getürün (18) diyü buyurmuşdı. Ol maħalde çün¹⁴ Muhtâr su'âlde ve cevâbda idi. (19) Şeybû-yı şîrîn-kârı şikâr idüp¹⁵ getürdiler. Derhâl ol¹⁶ Muhtâr'ı (20) aňladı. Ammâ ağmaz itdi. Bâzide¹⁷ bir şîrîn-kârlık itdi ki çün¹⁸ (21) şâh ħandeden bî-ħod oldu. Dem-be-dem nâyı nüvâht idüp

[İ333^a]

(1) Hicâzî'de ırlardı. Şöyle ki merdümdeñ cüş u ħurüş çün¹⁹ zâhir (2) olur idi. Muhtâr çün²⁰ ayağın tırmuşdı. Şeybû'yı aňlamazdı. Pâdişâh dönüp Muhtâr'a eyitdi: Kurâs'uhn ħâlî nedür? Muhtâr²¹ eyitdi: İki (3) oğlı vardır, didi²². Atalarından hezâr derece pehlevânlardur. (4) Atalarıyla tâ bile gelmişlerdür, didi²³. Pâdişâh eyitdi: Ben

¹ çün: zîrâ S

² anda bir: -S

³ didi. Çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ itmeye: eylemeye S

⁶ çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ şehrde: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ çün aña: kamu S

¹² çün: -S

¹³ tîz: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ şikâr idüp: çün İ

¹⁶ ol: -S

¹⁷ bâzide: yanında İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ çün: -S

²¹ aňlamazdı. Pâdişâh dönüp Muhtâr'a eyitdi: Kurâs'uhn ħâlî nedür? Muhtâr: -İ

²² didi: -S

²³ didi: -S

işitmişemdir (5) büyük oğluna Kāhūr¹ dirler, didi². Ol eşnāda çün³ Muhtār'ın sözün
(6) cān gūşıyla gūş-ı cān⁴ eyler idi ve dağı bu şi'ri hasb-ı hāl (7) idinüp andan⁵ okur
idi. Şi'r:

Be-goft ey dirīgā suhan (8) muhtaşar

Şodem zāgī ki bāl budest per

Ġarībī vü hicrān u renc ü sefer

(9) Koned reng-i ruhsār-ı gül-gün çü zer

Kemān şod kıdd çün var men

(10) [S301^b] Zi derd ü miñnet şode bī-ğaber

Büdem müddet-i der-kafes hem-çü zāg

(11) Ber-men ne⁶ māder bedū ne peder

Ne ez hāl-i dīnī būdem āgehī

(12) Ne ez rüz be-güzeşte būdī ġaber

Ne-mī-dānī ey pehlevān-ı 'Arab

(13) Ki Şeybū menem zār-ı ġaste-ciger

Refīkān-ı mā cümlegī ġazīrend

(14) Nişeste⁷ bī-kucāy çün şīr-i ner

Me-kun hīç endişe ez-hāl-i ġış

(15) Turā⁸ zindegī bād şad u bīşter⁹

¹ Kāhūr: Kārsūr İ, Kāsūr S, Metnin ilerleyen bölümünde her iki nüshada aynı şahıs için Kāhūr ismi yazıldığından Kāhūr yazımı tercih edildi.

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ cān gūşıyla gūş-ı cān: gūş-ı cānla gūş S

⁵ andan: -S

⁶ ne: -S

⁷ nişeste: teşne İ

⁸ turā: berā İ

⁹ Şiirin tercümesi: Dedi, yazık söz kısaldı. Bir karga oldum, kollarım kanat oldu. Gurbet, hicrān, eziyet ve sefer yüzümün rengini altın misali sararttı. Boy düzensizce bükülüp keman oldu. Dert ve mihnetten dolayı habersiz kaldım. Bir müddet kafeste karga oldum. Ne bana bir anne ne de ona bir baba oldu. Ne dinin halinden ne de geçen günlerden haberim oldu. Ey Arap pehlivanı bilmiyorsun ki

Neşr: Bu ebyâtı çün¹ Şeybū-yı hoş-āvāz (16) hoş-āvāz ile okur idi. Pādişāh dağı hānde ider idi². (17) Andan³ eyitdi: Ben⁴ dilerin ki bu hoş-āvāz benüm ile bile⁵ gide didi. (18) Şeybū andan tırdı⁶, taşra çıktı. Kapunun önünde oturdu. (19) Çün⁷ Şeybū’nuñ⁸ bilesince idi ve Şeybū’nuñ elinde bir hūb (20) nāy⁹ var idi ve bir elinde¹⁰ bir destār çün bir sâ‘at miqdārı (21) şirīn-kārlık eyledi. Bir nice dīnār dağı virdiler. Şeybū

[İ333^b]

(1) çün¹¹ göziyle Muhtār’a işāret eyledi. Andan çün¹² revāne (2) oldılar. Muhtār dağı şāhuñ önünde baş kodı. Şeybū’nuñ (3) ‘ağabince çün¹³ reftār gösterdi. Andan¹⁴ Şeybū ile buluştılar (4) ve görüşdiler. Birbirinün aḥvālın söyleşerek giderler (5) idi tā Seyyid¹⁵ Cüneyd’ün maḳāmına geldiler. Çün anda¹⁶ Muhtār¹⁷ taşra (6) tırdı. Şeybū çün¹⁸ içeri girdi. Eyitdi: Ey Seyyid saña¹⁹ (7) müjdegānī olsun ki ben²⁰ gitdüm. Muhtār-ı dil-āveri getürdüm (8) didi²¹. Cüneyd çün²² şād oldu. Muhtār dağı içeriye girdi (9) Cüneyd çün yirinden²³ kalkıp anı²⁴ kenāra çeküp yüzün gözün (10) öpdü ve ziyāde²⁵ şāzlığınan çok²⁶ ağlaştılar. Esed ile ‘Āşım (11) dağı kenāra çekdiler.

bu yaralı gönüllü Şeybū benim. Dostlarımın tamamı erkek aslan gibi oturmuş, hazır bekliyorlar. Kendi halinden hiç endişe duyma, sana yüz defa daha güzel olan bir hayat var.

¹ çün: -S

² ider idi: eylerdi S

³ andan: -S

⁴ ben: -S

⁵ bile: -S

⁶ Şeybū andan tırdı: -S

⁷ çün: -S

⁸ Şeybū’nuñ: Şeybū’nuñ nāyı İ

⁹ hūb nāy: çüb S

¹⁰ bir elinde: bālında S

¹¹ çün: -S

¹² andan çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ çün anda: -S

¹⁷ Muhtār: -İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ saña: -S

²⁰ ben: -S

²¹ didi: -S

²² çün: -S

²³ çün yirinden: -S

²⁴ anı: -İ

²⁵ ziyāde: gāyet S

²⁶ çok: -S

Anlardan çün¹ aḥvāli şordılar. Evvel (12) āḥir kamu ser-güzeşti çün² ‘arz eyledi. Andan soñra (13) eyitdi: Bir kâzur ‘avret Endülis şâhından çün³ baña (14) bir nâme getürdi. Ben daḥı Fercân’a getürdüm, didi⁴. (15) Çün nâmenüñ mefhûmın ma‘lûm idindi ve eyitdi: Kâşki (16) ben daḥı anda olaydum. Ol Ḥamza’nuñ kavmini tutup çün⁵ (17) Kurās-ı merdüm-ḥora⁶ vireydüm, didi tā ḥalāyık anlaruñ [S302^a] şerrinden kurtulalardı, (18) didi. Cemī‘ cihân çün⁷ Ḥamza’nuñ elinden feryād iderler, didi⁸. (19) Hiç vilâyet yokdur ki ol ḥarâb u yebâb itmemiş ola (20) didi⁹. Hele ol gitdi, şimdi anuñ¹⁰ hışımları geldi. (21) Cemī‘ pâdişâh-zâdeler dīvlerden ve perîlerden¹¹ ve âdemîden Reşîde-i

[İ334^a]

(1) ‘Arab’uñ adın çün¹² işidüp andan¹³ bî-hüş olurlar, didi¹⁴. (2) Muḥtâr çün¹⁵ bu sözi diyicek Seyyid¹⁶ Cüneyd eyitdi¹⁷: Bizüm bundan ziyâde (3) bir işümüz kalmamışdur ki varavuz, didi. Çün¹⁸ Endülis (4) pâdişâhını ve ol Müselmânları ol¹⁹ dīv elinden çün²⁰ ḥalâş (5) eyleyevüz, didi²¹. Be-yārî-i²² Bārî bu dükeli eylûgi çün²³ saña eylemişdür²⁴ (6) ve daḥı senüñ vâsıtañ ile çün²⁵ giriftâr olmuşdur²⁶. Kâḍî daḥı giriftâr olmuşdur

¹ anlardan çün: -S

² çün: -S

³ çün: -S

⁴ didi: -S

⁵ çün: -S

⁶ merdüm-ḥora: -İ

⁷ çün: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ anuñ: -S

¹¹ perîlerden: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ eyitdi: -İ

¹⁸ didi. Çün: -İ

¹⁹ ol: -S

²⁰ çün: -S

²¹ didi: -S

²² be-yārî-i: -İ

²³ çün: -S

²⁴ eylemişdür: eylemişdür didi İ

²⁵ çün: -S

²⁶ giriftâr olmuşdur: -İ

(7) didi¹. Varalum anı daḥı ḥalāṣ idelüm, didi². Andan şoñra (8) çün³ ‘Acem mülkine gidelüm⁴ tā bir kimesne⁵ bizi añlamasun ve bākī (9) ‘ömrümüzi çün⁶ āsāyişde tā⁷ atla geçürelüm, didi⁷. Bunlar (10) bu⁸ sözde iken nā-gāḥ ṭabl dögülüp şehre (11) ğavġā vü ğalaba düşdi. Şeybū taşra çıķdı. Bir kimesneye şordı ki (12) bu ḥurūş nedür, didi. Eyitdi⁹: Pādişāḥ leşker ile ‘azm¹⁰ eyledi. (13) Şeybū iĉerüye girüp andan¹¹ Cüneyd’e ḥaber virdi. Andan¹² (14) Cüneyd ṭurdi. Üĉ ṭabaķı la‘l ile ve cevāhir ile çün¹³ zeyn (15) itdi ve bir nice¹⁴ zer ile çün¹⁵ bāft kemḥā ile Esed’i ve ‘Āşım’ı (16) ve Şeybū’yı çün¹⁶ hem-rāḥ idinüp andan¹⁷ pādişāḥuñ¹⁸ dergāḥına (17) gitdi. Ammā kendü bir bol yūñlü ḳaftan çün¹⁹ giymişdi (18) ve başına bir²⁰ büyük dülbend şarınmışdı. Çün bārgāḥ-ı şāḥa geldi. (19) Çün²¹ ḥācipler aña māni‘ oldılar ve şāḥa varup bir²² bāzergān (20) geldi²³. Üĉ nefer çün²⁴ nişārı vardır, didiler²⁵. Ammā daḥı (21) civān-ı māḥ-rū ve serv-ḳadd yanınca birḳaç yoldaşı daḥı vardır²⁶.

[I334^b]

(1) Her biri ḳaddi menāredür, didi²⁷. Şöyle ki bu rüzgārda biz²⁸ anlaruñ

¹ olmışdur didi: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ gidelüm: gidelüm, didi İ

⁵ bir kimesne: -İ

⁶ çün: -S

⁷ didi: -S

⁸ bu: ol S

⁹ eyitdi: -S

¹⁰ leşker ile ‘azm: ‘arż-ı leşker S

¹¹ andan: -S

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ bir nice: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ pādişāḥuñ: şāḥ S

¹⁹ çün: -S

²⁰ bir: -S

²¹ çün: -S

²² bir: -S

²³ geldi: geldi, didiler İ

²⁴ çün: -S

²⁵ didiler: -S

²⁶ vardır: vardır, didi İ

²⁷ didi: -S

²⁸ biz: -S

(2) gibi şahşlar görmiş degüllerdük, didi. Çün¹ pādişāh anlara² icāzet (3) virdi. Andan³ içerüye girdiler. Hizmet idüp⁴ du‘ā itdiler. (4) Andan⁵ tabaqları şāhuñ öñine [S302^b] kodılar. Sultāñ nazār idüp (5) andan⁶ hayrān oldu ve ol tabaqlarda çün⁷ hezār dürlü⁸ (6) la‘l ve cevher dür⁹ var idi ki Rüm¹⁰ memleketüñ harācından ziyāde idi. (7) Çün¹¹ şāh kendü ile endiše eyledi ki bāzergānlaruñ çaķ¹² bu kadar (8) ‘atāsı ve saķāsı olmaz, didi. Çün¹³ endişeden başını (9) kıaldurup andan¹⁴ eyitdi: Sizler ne yirden gelürsüz¹⁵ ve ne (10) yire gidersiz, didi¹⁶. Bunda daķı ne işe geldüñüz (11) didi. Seyyid¹⁷ Cüneyd eyitdi: Sultāñ¹⁸, ben mülk-i Hicāz’danam, didi¹⁹. Bāzergānlıķla (12) çün²⁰ bu diyāra düşmişemdür. Bir²¹ nice müddetdür ki ser-gerdānam. (13) Bu zamānda vilāyetüm ‘azmin itmişemdür²² ve işitdüm ki pādişāhuñ (14) çün²³ devletiyle Endülis şehrine ‘azm vardur, didi. Egerçi ki (15) icāzet-i şerīfleri²⁴ olursa biz daķı ol yire dek pādişāhla²⁵ (16) bile ‘azm idelüm, didi²⁶ ve hem-rāh olalum. Leşker daķı çün²⁷ himāyetle (17) ol yirden biz²⁸ daķı vaţanumuza gidevüz, didi²⁹ in-şā ‘allāh. (18) Pādişāh eyitdi: Ben cenge giderem, didi³⁰. Sen hōd³¹ bāzergānsın (19)

¹ didi. Çün: -S

² anlara: -S

³ andan: çün S

⁴ idüp: eylediler S

⁵ andan: -S

⁶ andan: -S

⁷ çün: -S

⁸ dürlü: dāne S

⁹ dür: -İ

¹⁰ Rüm: -S

¹¹ çün: -S

¹² çaķ: -S

¹³ didi. Çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ gelürsüz: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi. Seyyid: -S

¹⁸ Sultāñ: -İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ bir: -İ

²² itmişemdür: itmişemdür, didi İ

²³ çün: -S

²⁴ şerīfleri: -S

²⁵ pādişāhla: şāhla S

²⁶ didi: -S

²⁷ çün: -S

²⁸ biz: -S

²⁹ didi: -S

³⁰ didi: -S

³¹ hōd: -S

sen¹ benümle niçe hem-rāh olursın² ve bir dağı budur ki eger (20) biz düşmene zafer bulmazsavuz³ hep senün mālūn (21) gārete gidersiz dağı muḥāṭaraya düşersiz, didi⁴. Cüneyd

[I335^a]

(1) eyitdi: Pādişāh her ne olursa bize ol oluruz, didi⁵. Sultān (2) anlaruñ ḳadd u ḳāmetine nazar idüp ‘acebe ḳaldı ve eyitdi: Bu siyāh (3) ‘Amr Ma‘d-ı Kerb neslindendür ve ben⁶ anuñ vaşfın çok işitmişemdür. (4) Esed’e eyitdi: Ne yirden gelürsüz? Ol⁷ eyitdi: Mağrib’den gelürüz (5) didi⁸. Pādişāh eyitdi: Ben işitmişemdür ki Ḥamza’nuñ ḥışmı Mağrib’de⁹ (6) vardır. Reşide-i zībā ile Mağrib’e gitmişlerdür¹⁰ ve diyār-ı (7) Mağrib’i çün¹¹ ḥarāb itmişlerdür¹². Hiç anlardan ḥaberuñ var mıdır (8) didi¹³. Esed eyitdi: Çün¹⁴ bilmezem, didi. Anlar bu sözde iken çün¹⁵ (9) Kūs-ı rihlet uruldu. Andan¹⁶ pādişāh çün¹⁷ ‘azm-ı rāh¹⁸ itdi. (10) Seyyid¹⁹ Cüneyd çün²⁰ aşḥābla esbābın yükletdi ve dağı Reşide’ye (11) ḡulāmāne libāslar giyürdi. Çün²¹ süvār oldılar ve dağı leşker ile (12) bile gitdiler. Şeybū-yı çālāk çün²² Seyyid’uñ rikābınca [S303^a] bile yeler idi. (13) Leşker ḥalkı anlaruñ silāḥlarında ve çāpük-süvārılıklarında çün²³ ‘acebe (14) ḳalmışlar idi. Bildiler ki çün²⁴ anlar bāzergānlar degüllerdür²⁵.

¹ sen: -S

² olursın: olursın, didi İ

³ bulmazsavuz: bulmazsavuz didi İ

⁴ didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ ben: -S

⁷ ol: -S

⁸ didi: -S

⁹ Mağrib’de: -S

¹⁰ gitmişlerdür: gitmişlerdür didi İ

¹¹ çün: -S

¹² itmişlerdür: itmişlerdür, didi İ

¹³ didi: -S

¹⁴ eyitdi: Çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ rāh: -İ

¹⁹ Seyyid: -S

²⁰ çün: -S

²¹ çün: -S

²² çün: -S

²³ çün: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ degüllerdür: degüllerdür, didi İ

Eyitdiler¹: (15) İn-şā'allāh Te'alā hayr ola². Çün menzile geldiler, bir bişezār (16) kenārına inüp qondılar. Nā-gāh ol bişezārdan (17) bir şir çıka geldi ve dağı leşkere müteveccih oldu. Pādişāhuñ hargāhı (18) yakın idi. Qamu halāyık qaçdılar. Pādişāh çün yaluñuz³ qaldı. (19) Arslan dağı yakın geldi çün⁴ Cüneyd anda hāzır idi. Ammā silāhın (20) çıkarmışdı. Hemān şire⁵ qarşu varup çün⁶ şirüñ qulağın tutdı. (21) Burup kendüye çekdi dağı kafasına bir müşt eyle urdı ki

[I335^b]

(1) çün⁷ şir yire yıkıldı. Andan geldiler çün⁸ şirüñ derisin boynından (2) çıkardılar. Pādişāh dağı tahtı üzerinden nazar ider idi. Cümle leşker (3) çün⁹ şiri ırāqdan görüp andan¹⁰ qaçdılar, didi. Seyyid¹¹ Cüneyd çün¹² (4) şiri bir müşt ile depeledi. Andan¹³ kendü ile pādişāh fikr¹⁴ eyledi ki (5) bu civān pādişāh-zādedür ve yāhūd pehlevān-zādedür, diyüp aña¹⁵ āferin (6) getürdi. Nā-gāh şirüñ temāşāsına çok¹⁶ leşker gūlūv itdi¹⁷. Pehlevānlar (7) çün¹⁸ hacil olup andan Cüneyd'e¹⁹ nazar iderler idi. Nā-gāh bir pehlevān (8) var idi²⁰. Adına Kūhten dirler idi. Cümle leşkerüñ pehlevānydı. (9) Eyitdi: Sen²¹ cāzūluk bilürsin²². Yoksa hiç āferide bir müştle (10) bir şir depeler mi, didi²³. Hamza ol kadar pehlevān idi, bir müştle (11) çün²⁴ şir depelemedi, didi²⁵. Eger

¹ eyitdiler: -İ

² ola: ola, didi İ

³ çün yaluñuz: tenhā S

⁴ çün: -S

⁵ şire: -S

⁶ çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ didi. Seyyid: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ pādişāh fikr: -S

¹⁵ aña: -S

¹⁶ çok: -S

¹⁷ itdi: eyledi S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ andan Cüneyd'e: -S

²⁰ var idi: -S

²¹ sen: -S

²² bilürsin: bilürsin, didi İ

²³ didi: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ didi: -S

sen¹ rāst cāzū degülseñ (12) gel benümle güreş tut, didi². Çün bu sözi Cüneyd işitdi (13) şöyle hışma geldi ki çün ruhsārınuñ rengi gülzāra (14) döndi ve dağı tenindeki kılları çün³ igne gibi cāmesinden (15) taşra çıktı. Andan⁴ eyitdi: Ey cāhil ve ey bātil, la⁵ net olsun (16) cāzūlara, ben cāzū degülem, didi⁵. Ammā çün⁶ cāzū depeleyiciyem diyüp (17) anuñ⁷ eline yapışdı ve dağı kendüye çekdi. Andan sonra yirinden götürüp⁸ (18) pertāb itdi. Şöyle ki [S303^b] bir nice adım yir⁹ yuvalandı. Çün¹⁰ pādīşāh (19) Cüneyd'ün tehevürinden hayrete vardı¹¹ ve Kūhtenün yüzi gözi (20) hāk-ālūde¹² olup andan¹³ yirinden tırdı, geldi. Çün¹⁴ kılıç çıkarup (21) çün¹⁵ Cüneyd'ün üzerine yürüdi. Cüneyd karşı varup¹⁶ elin tutup burdı.

[İ336^a]

(1) Kılıcın dağı elinden¹⁷ aldı ve eyitdi: Bārgāhda eyü kılıç çekersin, didi. (2) Eger¹⁸ hūnerün var ise yarın Kurās-ı dīve çek, didi¹⁹. Kūhten gürze (3) el uzatdı. Çün²⁰ Cüneyd'ün üzerine pertāb itdi. Gürz²¹ havādan (4) inerken top gibi²² tıtdı ve eyitdi: Ey mel²³ ün ben²³ pādīşāh (5) hizmetindeyem²⁴. Yoksa ben senün²⁵ başını çün²⁶ tenünden (6) koparuram, didi²⁷. Nā-gāh Şeybū'ya ve 'Āşım'a ve Esed'e haber oldu

¹ sen: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ didi: -S

⁶ çün: -S

⁷ anuñ: -S

⁸ götürüp: -S

⁹ yir: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ hayrete vardı: hıyre oldı S

¹² ālūde: -İ

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ Cüneyd karşı varup: andan İ

¹⁷ elinden: -S

¹⁸ didi. Eger: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ gürz: -S

²² top gibi: -S

²³ ben: -S

²⁴ hizmetindeyem: hizmetindeyem, didi İ

²⁵ ben senün: -S

²⁶ çün: -S

²⁷ didi: -S

(7) geldiler. İşıtdiler¹ ki Kūhten mühmelāt söyler idi. Eyidürdi² ki (8) ben Kūhyād'ıñ oğlıyam. Hamza ile ' Amr Ma' d-ı Kerb çün bu vilāyete geldiler (9) benüm atam ile güreş tıtdılar³. Bu vilāyetden benüm atam elinden (10) kaçdılar, didi⁴. Eger bu zamānda Hamza zinde olaydı, benüm kuvvetüm (11) katında bir berg-i giyāhçe olmazdı, didi. Seyyid⁵ Cüneyd çün⁶ bu sözleri (12) işidüp ammā⁷ taḥammül eyler idi. Ammā⁸ Esed çün işitdi, ašlā⁹ şabr (13) idemeyüp eyitdi: Eger ' Amr¹⁰ Ma' d-ı Kerb ölü¹¹ olmasaydı (14) senüñ ve daḡı atanuñ zehresi olmazdı ki ayaḡuñuzu (15) anuñ öñine koyabileydüñüz, didi daḡı Kūhten'üñ üzerine yürüdi . (16) Andan¹² kafasına bir müşt eyle urdı ki çün¹³ boynı üzölüp (17) andan¹⁴ yire düşdi. Hemān-dem cān virdi. Pādişāh eyitdi: (18) Ey siyāh benüm ḡuzūrumda niçün ḡürmetsizlik eyledüñ, didi¹⁵. (19) Şimdi seni tıtarım daḡı ber-dār eylerem, didi¹⁶. Esed eyitdi: Senüñ (20) gücün yetmez ki beni tıutup eyle idesin, didi¹⁷. Ammā ben Seyyid¹⁸ Cüneyd'üñ (21) devletinde tenhā senüñ leşkerüñi zır ü zeber eylerem, didi¹⁹. Pādişāh çün²⁰

[İ336^b]

(1) Cüneyd'üñ adın işitdi. Andan²¹ başın aşıḡa idüp hıç tınmadı. (2) Buyurdi, yir ḡālī eylediler²². Cüneyd'i da'vet idüp eyitdi: Ey civān-ı²³ (3) ḡūb-rūy ve ey pehlevan-ı nık-ḡūy ol Ḥudā'ya ki sen²⁴ taparsın (4) [S304^a] anuñ ḡaḡkıçün toḡrı söyle ne kişisin

¹ işitdiler: gördiler çün İ

² eyidürdi: -S

³ tıtdılar: tıtdılar, didi İ

⁴ didi: -S

⁵ didi. Seyyid: -S

⁶ çün: -S

⁷ ammā: -S

⁸ ammā: -S

⁹ ašlā: -S

¹⁰ ' Amr: -S

¹¹ ölü: didi İ

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ Seyyid: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ andan: -S

²² yir ḡālī eylediler: bir ḡāl ile İ

²³ civān-ı: -İ

²⁴ sen: -S

ve daḥı kimũñ (5) eşisin¹ ve ne yirden gelürsin ve ne yire gidersin, didi². (6) Cüneyd eyitdi: Benüm adum ‘Abd-ı Menāf oḡlı Nevfel oḡlı³ Münzir oḡlı Üseyd (7) oḡlı Cüneyd’dür, didi⁴. Sulṭān çün bu sözi işitdi, andan⁵ (8) yirinden tırı geldi. Cüneyd’i çün⁶ kenāra çekdi. Andan şöñra⁷ (9) geçmişlerden ‘özrlr diledi. Eyitdi: Ey Seyyid benüm⁸ atam zamānında (10) Ḥamza bu vilāyete geldi. Anlar büt-perestler idi. Diledi ki anlar⁹ (11) büt-perestligi terk eyleyeler, didi. Ammā¹⁰ eylemediler. Atamı ve atamuñ (12) qarındaşını çün¹¹ depeledi. Bu diyārda yigirmi ḡal‘a var idi. (13) Cümlesin ḡarāb itdi. ‘Amr Ma‘d-ı Kerb¹² gelüp¹³ daḥı bu vilāyetde nice (14) ḡarb, ḡıtāl¹⁴ itdi, didi¹⁵. Bizüm göñlümüzde andan hıç kīnemüz (15) yoḡdur¹⁶ ve daḥı hergiz dervīşi ve daḥı ḡarībi incitmezüz¹⁷ (16) ve her kim büt-perestligi terk eylemezdi aña¹⁸ yalvaruruz, didi¹⁹. (17) Şimdi sen daḥı ḡatıruñ āsūde tut ki saña şol deñlü (18) eylük eyleyem ki sen²⁰ ‘acebe ḡalasın, didi. Andan²¹ Ḥudā’ya ve Resūl’ına (19) and içdi ki benüm senüñle dostlukdan ḡayrı nesne yoḡdur (20) didi²². Bunı didükden şöñra buyurdi. Yüz taḡta ḡām gümüş²³ (21) ve yüz dāne yarar²⁴ eyü at ve yüz ḡulām ve yüz dāne²⁵ kenīzek

¹ eşisin: eşisin, didi İ

² didi: -S

³ oḡlı: -S

⁴ didi: -S

⁵ andan: -S

⁶ çün: -S

⁷ andan şöñra: -S

⁸ benüm: -S

⁹ anlar: -İ

¹⁰ didi. Ammā: -S

¹¹ çün: -S

¹² Kerb: -İ

¹³ gelüp: -S

¹⁴ ḡıtāl: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ yoḡdur: yoḡdur, didi İ

¹⁷ incitmezüz: incitmezüz didi İ

¹⁸ aña: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ sen: -S

²¹ didi. Andan: -S

²² didi: -S

²³ ḡām gümüş: cāme S

²⁴ dāne yarar: -S

²⁵ dāne: -S

[İ337^a]

(1) ve yüz kīse dīnār Cüneyd'e¹ virdiler. Andan Cüneyd'den² 'özrlər dilediler (2) ve eyitdiler ki yā Seyyid bu siyāha biz ne tedbīr idelüm kim (3) zīrā³ ki buñā silāh kār itmez⁴. Güyā ki (4) İsfendiyār-ı Rüyīnten'dür, didi⁵. Hemān biz anı⁶ māl ile tesellī idüp (5) anı girü⁷ döndürmekdür. Hayfdur⁸, anuñ gibi siyāhuñ (6) cengine seyfle varasın, didi. Çün⁹ Cüneyd, Fercān şāhuñ bu¹⁰ sözün (7) işidüp andan¹¹ güldi. Eyitdi: Ey sultān sen hīç¹² ğam (8) yime be-^c ināyet-i¹³ Bārī ve be-devlet-i hānedān-ı Muşafā ki senüñ huzūrında (9) ben¹⁴ aña bir kār ideyin ki tā rüz-ı kıyāmet dek¹⁵ dillerde yād (10) olup illerde ad qala, didi. Andan¹⁶ Sultān Fercān¹⁷ dañı şād (11) olup buyurdı, seherden göç itdiler. Andan¹⁸ Endülīs cānibine (12) gıtdiler. Bu maḥalli unutma, yine gelevüz¹⁹. [S304^b] Hikāyeti (13) bir yirden dañı işit²⁰. Şekerden şīrīnterdür, didi²¹.

Qıṭ'a:

(14) Şāyed ki mer īn hikāyet-i hūb

Ez-ġāliye ber-kamer nūvīsed²²

Tā bāz be-ḥandeş (15) muḥibbān

Ber-cān u dil ez-ciger ²³nūvīsed²⁴

¹ Cüneyd'e: -İ

² andan Cüneyd'den: getürüp S

³ zīrā: -S

⁴ itmez: itmez, didi İ

⁵ didi: -S

⁶ biz anı: -S

⁷ girü: -S

⁸ hayfdur: bize hayfdur didi İ

⁹ didi. Çün: -S

¹⁰ bu: -İ

¹¹ andan: -S

¹² sen hīç: -S

¹³ be-^c ināyet-i: be-yārī-i S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ rüz-ı kıyāmet dek: devr-i rüzgār S

¹⁶ didi. Andan: -S

¹⁷ Fercān: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ gelevüz: gelevüz, didi İ

²⁰ işit: işit, didi İ

²¹ didi: -S

²² nūvīsed: tūyid İ

²³ nūvīsed: tūyid İ

²⁴ Şiirin tercümesi: Güzel hikāye sanki ġāliye ile kamer üzerine yazılmıştır. Dostlarımız, tekrar tekrar okusun diye ciğerden cān ve gönül üzerine yazılmıştır.

Kıssa-i dāstān-ı¹ dīger (16) Ebū Hafş-ı Kūfî² eydür, rahmetu'llāhi 'aleyh Kurās-ı dīvūn iki (17) oğlu var idi. Atalarından merdānerek ve bed-fi'lrek idi (18) ve dağı büyüginün adına Kāhūr³ dirler idi ve küçüginün adına Şākūr (19) dirler idi. Vilāyetlerinde bir gün 'işe meşgüller idi. Nā-gāh (20) vilāyetlerine bir gemi geldi. Ol gemide çok bāzergānlar ve ni'metleri (21) firāvān ve halkı her nevāhiden cem' olmuşdı. Bir hoş-āvāz ve bir⁴ perde-

[I337^b]

(1) nūvāz ve 'işve-bāz ve cān-güdāz mutribler var idi. Her bābdan ve nāydan⁵ ve kemānçeden (2) ve kânūndan ve tanbüreden üstāzlar idi. Çün gemi kenār bulup (3) karar gösterdi. Cümlesi Kurās'ın ceziresine geldiler ve taşra⁶ (4) çıktılar. Kurās'ın oğlu çün⁷ mutribi göricek andan⁸ bir şöbet (5) eyle, didi. Ammā nevāhî-i Hicāzî'de şöyle eyle ki tā⁹ ki bize hoş gele. (6) Mutrib-i hoş āvāze ber-batı eline aldı, bir nevāziş gösterdi¹⁰. Andan sonra¹¹ bir¹² bülend āvāz ile (7) Reşide-i 'Arab'ın vaşında bir dāne¹³ şi'r okudı ki bî-ihtiyār semā'a (8) girüp cümle 'ālem dağı vecde¹⁴ vardılar. **Şi'r:**

Zi-Yeşrib ber-āmed (9) mehî hem-çü serv

Teneş hem-çü sîm ü miyān çün tezerv

Be-bālā (10) be-mānend serv-i bülend

Dü gîsū-yı ü hem-çü bî-cān kemend

Zi-ruḥ-ı (11) ü çü māh lebeş çün şeker

Dü-çeşmeş be-mānend-i necm-i seher

¹ dāstān-ı: -S

² Kūfî: -S

³ Kāhūr: Māhūr İ

⁴ bir: -S

⁵ nāydan: -İ

⁶ geldiler ve taşra: -S

⁷ çün: -S

⁸ andan: -S

⁹ tā: -S

¹⁰ bir nevāziş gösterdi: -İ

¹¹ sonra: -İ

¹² bir: -S

¹³ dāne: -S

¹⁴ cümle 'ālem dağı vecde: 'ālem-i vecde S

Tū guftī ki hūrest (12) ū yā perī

Mer u-rā şude müşterī Müşterī

Cihānī pūr ez-‘ aşıkī ney¹-dilend

(13) Çi zinde çi ānān ki zīr-i gilend²

Neşr: Çün Kurās-ı dīvūn oğlu (14) bu şi‘ri işitdi. Anuñ cemāli vaşfında az kaldı ki bī-
hod ola³. (15) Üç nevbet bu şi‘ri okutdı. Eyitdi⁴: Bu niçe Reşide’dür (16) ki [S305^a]
bu kadar hūsle vaşf eylersin, didi⁵. Toğrı (17) söyle, anuñ baña nişānın vir⁶. Yoksa
şimdi seni pāre pāre (18) eylerin, didi⁷. Muṭrib hemān elini enbānına şokdı. Meger
Reşide’nūñ (19) hūsini çün taşvīr itdürmişdi. Andan⁸ çıkardı, eline virdi. (20) Kāhūr
çün anı⁹ gördi, hemān¹⁰ kendüden gitdi ve eyidürlerdi ki (21) yetmiş kerre ol şürete
nazar itdi¹¹ ve kendüden gitdi

[I338^a]

(1) tā anasına haber oldı, başı ucına geldi. Muṭribden şordı ki (2) bu Reşide ne yirde
olur, didi¹². Muṭrib eyitdi: Reşide ‘Arab (3) kıızıdur¹³. Anı perīler kapmışdur¹⁴ ve
deryāya bırakmışlar ve (4) hīç kimesne anuñ nişānın bilmez, didi¹⁵. Ammā¹⁶
Hamza’nūñ ‘ammüsi oğlu (5) aña ‘aşık olmuşdur. Anuñ talebinden çün¹⁷ ‘ālemde ser-
gerdāndur¹⁸ ve (6) ben bundan gayrı bilmezsin, didi¹⁹. Ammā ‘Arab diyārında (7) bir

¹ ney: bī Ī

² Şiirin Tercümesi: Yesrib’den servi misali bir dolunay yükseldi. Teni gümüş gibi, beli sülün gibidir. Yüce servi gibi göklere yükselmiş, iki bölük saçı cana kement gibi olmuş. Yanağı ay gibi dudağı şeker gibi iki gözü seher yıldızı gibidir. Sen ona hūrî veya perî dedin. Meğer Müşterî (Jüpiter) ona müşteriymiş. Tüm cihân ney misālî inleyen âşıklarla doludur. Diriler nerede toprak altında kalanlar nerede.

³ ola: ola, didi Ī

⁴ eyitdi: -S

⁵ didi: -S

⁶ vir: vir, didi Ī

⁷ didi: -S

⁸ andan: -S

⁹ anı: -S

¹⁰ hemān: -S

¹¹ itdi: eyledi S

¹² didi: -S

¹³ kıızıdur: kıızıdur, didi Ī

¹⁴ kapmışdur: kapmışdur, didi Ī

¹⁵ didi: -S

¹⁶ ammā: -Ī

¹⁷ çün: -S

¹⁸ ser-gerdāndur: ser-gerdāndur, didi Ī

¹⁹ didi: -S

nigārende vardır. Anuñ şüretin görmışdür¹ ve hiç anuñ (8) şüretin taşvır² itmekde anuñ gibi üstād³ yokdur⁴. Ğayrı kārı (9) dağı yokdur, didi⁵. Ğalāyık andan şatun⁶ alurlar⁷ ve dağı (10) yeñi heves civānlara ve pādīşāh-zādelere⁸ iletürler, didi⁹. Ğāl (11) budur ki didüm. Kāhūr-ı dīv¹⁰ eyitdi: Anuñ vaşfında (12) bir şi‘r dağı okı ammā Ğicāzī dilinde söyle, didi¹¹. (13) Bir ğazel dağı okudı. Andan¹² Kāhūr ol kadar kendüzin (14) yire¹³ urdı ki hemān¹⁴ süst oldı. Anası eyitdi: Ey oğul (15) biraz¹⁵ ārām eyle ki eger ol zinde olup yir yüzinde¹⁶ ise ben hezār şehri (16) anuñçün¹⁷ ğarāb eyleyem¹⁸ ve ol şehirlerüñ ğalāyıkını depeleyem (17) didi¹⁹. Anı ele getürem, senüñçün²⁰ anı tā²¹ ele getürmeyince (18) oturmam, didi²². Ammā²³ eger mürde ise aña ne çäre didi²⁴. (19) Bu söz ile çün²⁵ oğlına tesellī virür idi ve hezār merdüm- (20) ğorı bu ğaber içün cihāna āvāre eyledi. Nā-gāh çün²⁶ (21) ğaber getürdiler ki Sultān Manşūr, Cüneyd’i ve Reşīde-i

¹ görmışdür: görmışdür, didi Ğ

² taşvır: -Ğ

³ üstād: -S

⁴ yokdur: yokdur, didi Ğ

⁵ didi: -S

⁶ şatun: -S

⁷ alurlar: alurlar, didi Ğ

⁸ zādelere: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ dīv: -S

¹¹ didi: -S

¹² andan: -S

¹³ yire: -S

¹⁴ hemān: -S

¹⁵ biraz: -S

¹⁶ olup yir yüzinde: -Ğ

¹⁷ anuñçün: -S

¹⁸ eyleyem: eyleyem, didi Ğ

¹⁹ didi: -S

²⁰ senüñçün: senüñçün didi Ğ

²¹ tā: -S

²² didi: -S

²³ ammā: -Ğ

²⁴ didi: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ çün: -S

[İ338^b]

(1) ‘Arab’ı ve Şeybū’yı¹ giriftār itmiş. Cüneyd’i depelemek ister² ve Reşīde-i ‘Arab’ı oğluna alıvirmek³ (2) [S305^b] ister, didiler⁴. ‘Abdü’l-mü’mīn’le mā-beynlerinde bir⁵ huşūmet (3) düşmişdür⁶. Çün cāsūslar bu haberi getürdiler, (4) Kāhūr’ı çün⁷ zencīre çekmişler idi. Bu haberden handān⁸ (5) oldılar. Andan⁹ eyitdiler: Biz varalum çün¹⁰ Mağrib diyārını harāb (6) u yebāb¹¹ idelüm¹². Reşīde-i ‘Arab’ı ele getürelüm, didi¹³. (7) Kurās-ı dīv elli biñ nefer dīvi ihzār idüp ol mühim (8) içün oğlanlarına gönderdi ki tā Mağrib’de ‘Abdü’l-mü’mīn şehrine (9) varalar. Andan çün¹⁴ harāb ideler. Kāhūr elli biñ nefer (10) dīv ile çün¹⁵ Mağrib’e geldiler. ‘Abdü’l-mü’mīn sulṭānuñ şehrinin (11) çün¹⁶ harāb itdi. ‘Abdü’l-mü’mīn¹⁷ başı kaba ve yalın ayak çün¹⁸ serāyından (12) taşra¹⁹ çıķup çün Kāhūr’a geldi. Eyitdi: Ben²⁰ ne (13) günāh eyledüm²¹ ve benüm ecdādum çün²² sizüñ hevādārıñuz (14) idiler, didi²³. Çün Hamza bu vilāyete geldi, çok harb (15) u kıṭāl²⁴ eyledi²⁵ ve biz sizden girü²⁶ yüz döndürmedük (16) didi²⁷. Kāhūr eyitdi: Reşīde-i ‘Arab’ı baña göster, didi²⁸. (17) ‘Abdü’l-mü’mīn eyitdi: Anlar bu vilāyetden gitdiler çün²⁹ Sulṭān (18) Manşūr’a

¹ Şeybū’yı: -İ

² ister: ister, didi İ

³ oğluna alıvirmek: virmek İ

⁴ didiler: -S

⁵ bir: -S

⁶ düşmişdür: düşmişdür, didi İ

⁷ çün: -S

⁸ handān: şād S

⁹ andan: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ yebāb: -S

¹² idelüm: idelüm, didi İ

¹³ didi: -S

¹⁴ andan çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ ‘Abdü’l-mü’mīn: çün İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ taşra: -S

²⁰ eyitdi, ben: -S

²¹ eyledüm: itdüm, didi İ

²² çün: -S

²³ didi: -S

²⁴ harb u kıṭāl: harāblık S

²⁵ eyledi: itdi, didi İ

²⁶ girü: -S

²⁷ didi: -S

²⁸ didi: -S

²⁹ çün: -S

vardılar, didi¹. Reşide ile Cüneyd'i tutdı. Cüneyd'i (19) katl itmek istedi çün² Şeybū kurtuldı ve ele girmedi. (20) Anları depeledi, Reşide ile Cüneyd'i çün³ halāş eyledi⁴. (21) Bundan ğayrı biz⁵ bilmezüz, didi⁶. 'Abdü'l-mü'minden çün⁷

[I339^a]

(1) haber alıcak hemān göç itdi ve Sind⁸ şehrinden yaña çün revāne (2) olup⁹ gitdiler. Çün şehir-i Sind'e geldiler. Şehri (3) ħarāb idüp andan¹⁰ āteşe urdılar. Çün¹¹ ħalāyık-ı şehir feryād (4) u fiğāna geldiler. Anlardan dağı Reşide haberin şordı. (5) Biz Reşide-i 'Arab'ı bilmezüz, didiler¹². Kurās¹³ Endülīs şehrini (6) çün¹⁴ ħiṣār itmişdür¹⁵ ve Endülīs şāhı, Fercān şāhından (7) çün¹⁶ meded taleb itmişdür, didi¹⁷. Fercān dağı bir nice 'Arab'la (8) anda gitdiler, meded itmege. Bu haberden ğayrı haber biz¹⁸ bilmezüz¹⁹. (9) Beñzer ki Reşide ol ğarīblerle²⁰ biledür, didiler²¹. (10) Kāhūr bu haberi alıcak şabr idemeyüp hemān-dem göç (11) idüp Endülīs şehrinden yaña gitdi. Bu maḥalli unutma. (12) Yine gelürüz²² ve ħikāyeti bir yirden dağı işit²³. (13) [S306^a] Kışsa-i diğeri, mü'ellif-i kitāb eyidür ki Şāh-ı Fercān (14) çün²⁴ Cüneyd ile giderlerdi. Endülīs şehrine birkaç menzil (15) çün²⁵ kalıcak Şeybū eyitdi: Ben varayın, Endülīs şehrinüñ²⁶ şāhına

¹ didi: -S

² çün: -S

³ çün: -S

⁴ eyledi: eyledi, didi İ

⁵ biz: -S

⁶ didi: -S

⁷ çün: -S

⁸ Sind: Sindi İ, -S

⁹ çün revāne olup: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² didiler: -S

¹³ Kurās: atañ S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ itmişdür: itmişdür, didiler İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ haber biz: -S

¹⁹ bilmezüz: bilmezüz, didiler İ

²⁰ ğarīblerle: 'Arabiler ile İ

²¹ biledür, didiler: bile tırdılar S

²² gelürüz: gelürüz, didi İ

²³ işit: işit, didi İ

²⁴ çün: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ şehrinüñ: -S

(16) haber vireyin¹. Çün² Kurās’uñ leşkerinden aña bildüreyim³ (17) didi. Çün⁴ bebr ü peleng gibi şıçramağa başladı. Ol gün (18) yüz ferseng yol yürüdi. Nā-gāh leşkergāha geldi. (19) Haber almışdı ki çün⁵ Kurās’uñ oğlu Reşide talebine gitmişdür. (20) Derhāl oturdı, Kāhūr’uñ kavlınden bir nāme yazdı (21) aña⁶ ki ben⁷ fülān gün Fercān şehrine vardum.

[İ339^b]

(1) Fercān şahı Reşide-i ‘Arab’ı ve dağı Hamza’nuñ kavmini giriftār (2) itmiş, saña getüri yorur⁸, tā ki Cüneyd’i atañ kanı (3) içün depeleyesin ve Reşide-i ‘Arab’ı andan⁹ oğluña virem¹⁰. (4) Sen otur tā ki ben varam. Çün¹¹ mektübı tamām (5) idüp derhāl kendüzini bir¹² siyāh eyledi ve eline bir dāne¹³ (6) ‘aşā alup andan¹⁴ revāne oldu. Çün¹⁵ leşkergāha (7) girüp Kurās’uñ çün hargāh-ı¹⁶ bārgāhına varup (8) eyitdi: Ben Kāhūr’uñ kâşıdıyam, didi¹⁷. Anı Kurās’uñ (9) öñine iletdiler. Şeybū çün içeriye girdi ve hizmeti (10) yirine getürdi. Mektübı çün¹⁸ vezirüñ eline virdi. (11) Kurās-ı la‘in çün¹⁹ taht üzerinde oturmuşdı ve bir²⁰ tāt-ı (12) muraşsa‘ başında idi. Bir tāt dağı öñinde idi ki (13) Feridün’uñ gencinden çün²¹ çıkarmışdı. Andan²² öñine (14) komışdı ve temāşā idüp eyidürdi²³ ki eger Reşide benüm²⁴ oğlumuñ (15) eline gire bu tātı ben²⁵ aña vireyin, dirdi ve bir elmās (16) tığ dağı Efrāsiyāb gencinden

¹ vireyin: vireyin, didi İ

² çün: -S

³ aña bildüreyim: ma‘lüm ideyin S

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ aña: -S

⁷ ben: -İ

⁸ getüri yorur: getürdi, didi İ

⁹ andan: -S

¹⁰ virem: virem dırsin didi İ

¹¹ çün: -S

¹² bir: -S

¹³ dāne: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün hargāh-ı: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ la‘in çün: -S

²⁰ bir: -S

²¹ çün: -S

²² andan: -S

²³ eyidürdi: -S

²⁴ benüm: -S

²⁵ ben: -S

çıkarmışdı. Anı¹ dağı oğluma (17) bağışlayayın dir idi. Ol eşnāda iken nā-gāh² Şeybū (18) içerüye girdi. Eyitdi: Ben oğluñdan gelürem, didi. (19) Çün³ Kurās, Şeybū'yı yanına kıgırup çün⁴ nevāzişler itdi. (20) Andan soñra oğluñ aḥvālinden şordı. Ammā Şeybū-yı (21) tarrār tācla tīg-i elmās çün⁵ gözlerin aldı ve tama^c itdi ki

[İ340^a]

(1) bu tāk ile tīgi çün⁶ kapa, bu tāk andan⁷ Reşide'ye (2) ve bu tīg çün⁸ Cüneyd'e sezādur, didi. [S306^b] Kurās çün⁹ Şeybū'yı (3) dağı yakınına getürdi, şordı¹⁰. Sen ne yirdensin, didi¹¹. (4) Şeybū eyitdi: Ben Mısr'danam¹² ve birkaç¹³ müddetdür ki çün¹⁴ (5) Mağrib diyārında¹⁵ oluram¹⁶. Benüm işüm çün¹⁷ kâşıdıkdur, (6) didi¹⁸. Çün Kāhūr bu yire geldi¹⁹. Beni ḥizmetine kabül itdi (7) didi. Çün²⁰ bunları söylerken hemān²¹ taḥtuñ öñine geldi. Bir (8) eliyle tīgi aldı. O²² bir eliyle çün tācı aldı. Andan²³ şöyle (9) şıçradı ki ol sağda tūranlaruñ öte yanında bulundu. Çün²⁴ (10) Kurās tutuñ diyüp andan²⁵ feryād ider idi. Şeybū eyitdi: (11) Ben²⁶ oğluña iletürin tutmañ dir idi. Şıçrayu şıçrayu çün²⁷

¹ anı: -S

² nā-gāh: -S

³ didi. Çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ tīgi çün: -S

⁷ andan: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ şordı: eyitdi S

¹¹ didi: -S

¹² Mısr'danam: Mısr'danam, didi İ

¹³ birkaç: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ diyārında: -S

¹⁶ oluram: oluram, didi İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ bu yire geldi: -S

²⁰ itdi didi. Çün: -S

²¹ hemān: -S

²² aldı. O: -S

²³ andan: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ andan: -S

²⁶ eyitdi, ben: -S

²⁷ çün: -S

(12) yügüp¹ şahrāya yüzün tutdı. Cümle leşker süvār aña² (13) olup ardına düşdiler. Şeybū bir sâ‘at olmadın çün³ (14) anlaruñ gözinden nā-bedīd oldu. Ol gün çün⁴ leşkerghāhına (15) yetişdi. Gelüp tıgıle tacı Cüneyd’uñ öñine kōdı. Cüneyd eyitdi: (16) Sen⁵ şart eylemedüñ mi, bir dağı uğruluk itmeyeyin diyü. (17) Şeybū eyitdi: Ben⁶ bunları uğruluk ile çün⁷ getürmedüm⁸. (18) Şecā‘atla getürdüm, didi⁹. Cüneyd eyitdi: Sen¹⁰ anı gāfil (19) eyledüñ ve aña bahāne idüp¹¹ yalan söyledüñ ammā ben bunu (20) meydānda merdānelik ile alayın, didi¹². Şeybū eyitdi: Ey Seyyid (21) bizüm atalarumuz ve ecdadumuzun¹³ hemīşe kārları bunun gibidür, didi.

[I340^b]

(1) Uğruluk ve yalan söylemekdür, didi. Oğul oldur ki çün¹⁴ atasına (2) beñzeye didi¹⁵. *El-veledu sırru ebīhi* ve sizüñ atalaruñuzuñ kārı şecā‘at (3) ve saḥāvet ve emānet ve ḥarb ve ḍarb idi. Sen dağı bī-ihtiyār (4) anı idersin, didi¹⁶. Eger beni depeleseler ben¹⁷ bu kārlardan (5) vāz gelmezem¹⁸ ve dönmezem, didi¹⁹. Sen dağı şöyle²⁰ ve eger ben (6) hezār ‘ahd eylersem cümlesi yalandur, didi²¹. Benüm anam ḥikāyet (7) eylerdi kim şīr-ḥor iken bir kız karındaşum var idi. Sen²² yuvalanı varup (8) anuñ südin emerdi. Toyıcağ yine kaçup gelürdüñ²³, yuvalanarağ. Ol (9) dağı çün²⁴ gülüp ta‘accübe varurdi. Hem-sāyelerinuñ dağı kiminuñ (10) kitābın ve

¹ yügüp: yüz gibi İ

² aña: -S

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ sen: -S

⁶ ben: -S

⁷ çün: -S

⁸ getürmedüm: getürmedüm didi İ

⁹ didi: -S

¹⁰ sen: -S

¹¹ bahāne idüp: -S

¹² didi: -S

¹³ ecdadumuzun: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ ben: -S

¹⁸ vāz gelmezem: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ şöyle: şöyle, didi İ

²¹ didi: -S

²² sen: -İ

²³ gelürdüñ: -S

²⁴ çün: -S

kiminũn dağı dutın ve kiminũn etmegın ve kiminũn (11) dağı ħurmāsın çũn¹ uđrularduñ, didi². [S307^a] Ben bu şan‘atla çũn³ (12) anam şarından tođmıřamdur⁴, didi. Seyyid⁵ Cũneyd çũn bu sızlerden (13) bir⁶ ħaylĩ gũldi. şıyle ki ħandeden çũn⁷ bĩ-ħod oldu⁸. (14) řeybũ-yı řĩrĩn-kār yine şaşra çığdı. Kāĥũr’uñ leşkerinden (15) yaña çũn⁹ mũteveccih olup górdi ki leşker çũn¹⁰ (16) Sind şehrinden gıç itmişler idi. Çũn¹¹ gelũrler idi. (17) Andan¹² şondılar çũn yağın geldi. Andan¹³ ħĩle-i enbānın oñine (18) getũrũp bir aç uzun şağal çığardı. Andan¹⁴ zenaĥdānına (19) bağladı ve bir dāne¹⁵ yeñi şaftan çığarup andan¹⁶ giydi. Āsmānĩ (20) idi ve ma‘cũndan dũzũlmıř bir deste gũl eline aldı¹⁷ ve kendũ (21) yũzinũn rengi çũn¹⁸ gũl-nār rengine dıondũrdi ve gũstāĥāne leşker

[I341^a]

(1) iține girdi. Çũn Kāĥũr’uñ taĥtı oñine geldi. (2) Kāĥũr eyitdi: Sen kimsin¹⁹. Ĥĩç ādemĩye beñzemezsın (3) didi²⁰. řeybũ eyitdi: Ben ādemĩ degũlem, iblisũn řarındařıyam²¹. (4) şimdi senũn atañ şatından gelũrem, didi²². Ĥblĩs anda oturmışdur ve (5) beni saña bir işe gındermiřdũr, didi²³. Ol tācdan ki atañ (6) ile idi ki ve bu dāne²⁴ ki atañuñ adı anuñ ũzerindedũr. Budur ki beni²⁵ saña (7) gındermiřdũr²⁶,

¹ çũn: -S

² didi: -S

³ çũn: -S

⁴ toğmışamdur: çıkmışamdur Ĥ

⁵ didi. Seyyid: -S

⁶ bir: -S

⁷ çũn: -S

⁸ oldu: oldu, didi Ĥ

⁹ çũn: -S

¹⁰ çũn: -S

¹¹ çũn: -S

¹² andan: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ dāne: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ aldı: -S

¹⁸ çũn: -S

¹⁹ kimsin: kimsin, didi Ĥ

²⁰ didi: -S

²¹ şarındaşıyam: şarındaşıyam, didi Ĥ

²² didi: -S

²³ didi: -S

²⁴ bu dāne: -Ĥ

²⁵ beni: -S

²⁶ gındermiřdũr: getũrmiřdũr Ĥ

didi¹. Kāhūr çün la‘ li gördi, hemān² aňladı. (8) Bildi³ ki rāst eyidür, andan⁴ yirinden tırdı. Şeybū’nuñ ayağına (9) düşdi. Mü’ellif-i kitāb eyidür ki Kurās’uñ kamu kavmi (10) iblīse tıparlar idi. Çün rāst nişān gördiler. İki qarındaş (11) Şeybū’ya çok ‘ izzet itdiler. Ayağına⁵ yüz sürdiler. Andan⁶ şordılar (12) ki aduñuz nedür? Şeybū eyitdi: Lāķīs⁷’dür. Anlar eyitdiler ki biz (13) sizi ğāyet⁸ çok görüp dururuz⁹ ve illā bizüm yanumuza gelmezsiniz (14) didi. Şeybū¹⁰ eyitdi: Ben¹¹ āsmānda çok¹² ferişter ile ceng (15) eylerdüm¹³ tā¹⁴ ki sizlere zahmet virmesünler, didi. (16) Andan¹⁵ yine kademine düşdiler ki ve Reşīde-i ‘ Arab’ı¹⁶ benümçün (17) alıvir, didi¹⁷. Şeybū eyitdi: Āsmānda senüñ içün aña kıbāle¹⁸ (18) getürmişdür, didi¹⁹. Bu iki günde varayın, anı ben²⁰ tutayın. (19) Andan²¹ saña getüreyin ve bunı²² didi ve dağı bağına el şokdı. (20) [S307^b] Bir kāğıd çün²³ çıkardı ki bir nefīse bir nice naķş²⁴ anuñ (21) üzerinde yazılmış idi ki çün²⁵ Kāhūr’uñ öñine qodı. Andan²⁶

[İ341^b]

(1) eyitdi: Bu kıbāle²⁷ Reşīde’nün kıbālesidür, didi²⁸. Saña āsmāndan yazılmışdur²⁹

¹ didi: -S

² hemān: -S

³ bildi: -S

⁴ andan: -S

⁵ ayağına: -S

⁶ andan: -S

⁷ Lāķīs: Lāfīs İ

⁸ sizi ğāyet: seni S

⁹ dururuz: tıdururuz didi İ

¹⁰ didi. Şeybū: -S

¹¹ ben: -S

¹² çok: -S

¹³ eylerdüm: eylerdüm, didi İ

¹⁴ tā: -S

¹⁵ didi. Andan: -S

¹⁶ ‘ Arab’ı: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ kıbāle anı: kıbāle S

¹⁹ didi: -S

²⁰ ben: -S

²¹ andan: -S

²² bunı: -S

²³ çün: -S

²⁴ bir nefīse bir nice naķş: pür benefşe S

²⁵ çün: -S

²⁶ andan: -S

²⁷ kıbāle: -S

²⁸ didi: -S

²⁹ yazılmışdur: virilmişdür S

(2) didi¹. Kāhūr gāyet güm-rāhlığından şād oldu. Andan² na‘ ralar urdı (3) ve kāğıdı aldı ve eyitdi ki kim yazmışdur? Şeybū eyitdi³: Cebrā’il ve Mikā’il (4) yazmışdur, didi⁴. Kāhūr andan⁵ hurrem olup eyitdi: Bir hoş-āvāz (5) muṭrib dilerem, didi⁶. Bu şāzlıkda bir sâ‘at ‘iş idevüz, didi⁷. (6) Şeybū andan⁸ eyitdi: Ben şol tağ başına varayın, bir du‘ā ideyin⁹. (7) Bir hoş-āvāz muṭrib göndersünler, didi. Andan¹⁰ Kāhūr şāz oldu. (8) Şeybū daḥı şāz oldu. Çün¹¹ Şeybū tağa vardı, andan¹² hîle-i enbānın (9) çün¹³ ortaya getürüp muṭribāne tonlar çıkarup giydi (10) ve saçlarını şalıvirdi ve kaftanını şol kadar uzun itdi (11) ki çün¹⁴ yirde sürünür idi. Kendüyi bir ‘aceb şekle (12) bezedi ki hîç kimesne anı¹⁵ görmiş degüldi. Çün¹⁶ başına bir nīm tāt (13) geçürdi ve daḥı bir ṭanbūre ve bir dāne¹⁷ nāy-ı ‘Irākī ve bir def ve bir (14) kemānçe ve bir çehār-pāre bu cümlesin getürüp andan¹⁸ leşkerüñ (15) içine girüp ve ḥalāyık çün¹⁹ anı Kāhūr’uñ öñine getürdiler. (16) Çün²⁰ Kāhūr anı gördi, eyitdi: Ey muṭrib ne yirden (17) gelürsin, didi²¹. Muṭrib eyitdi²²: Cennetden gelürem, didi. (18) Çün²³ Lākīs geldi, eyitdi: Ey²⁴ oğlum, Kāhūr’a var²⁵ ve anuñ²⁶ vaqtini (19) daḥı hoş eyle²⁷. Zīrā²⁸ muṭrib ister, didi. Ben daḥı geldüm (20) didi. Ber-baṭı kenārına aldı. Ol gice

¹ didi: -S

² andan: -S

³ Şeybū eyitdi: -S

⁴ yazmışdur, didi: -S

⁵ andan: -S

⁶ didi: -S

⁷ didi: -S

⁸ andan: -S

⁹ ideyin: ideyin, didi İ

¹⁰ didi. Andan: -S

¹¹ Şeybū daḥı şāz oldu. Çün: -S

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ anı: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ dāne: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ çün: -S

²¹ didi: -S

²² eyitdi: -S

²³ çün: -S

²⁴ ey: -S

²⁵ var: var, didi İ

²⁶ anuñ: -İ

²⁷ eyle: eyle, didi İ

²⁸ zīrā: -S

tā¹ şabāh dek çün² (21) şöhet itdi. Andan³ Şeybū eyitdi: Siz gāfil idüñüz, cennetden sizüñ

[I342^a]

(1) içün bir teberrük göndermişlerdür. Kāhūr getür, didi. Bir pāre helvā (2) çıkardı ki ol helvā⁴ dārū-yı hūş-ber ile perverde idi. Anlaruñ (3) öñine kodı. Her biri birer pāre yidiler. Henüz dağı yutmadın kendülerinden (4) gidüp yire⁵ düşdiler ve dağı şabāh olmamışdı. Ammā yakın (5) idi. Şeybū çün⁶ yirinden tırdı. Andan⁷ hancer-i ābdārın çıkardı (6) vardı. Şākūr’uñ [S308^a] başın kesdi andan⁸ Kāhūr’uñ (7) elin ayağın bağlayup andan⁹ arkasına aldı ve leşker içinden şahrāya (8) çıktı. Bir pāre yir¹⁰ çün gitdi. Aña bir kimesne yetdi ve eyitdi: (9) Bu kimdür ve ne yirden gelürsin¹¹ ve ne yire gidersin, didi¹². Şeybū (10) hīç aña¹³ tınmadı ammā¹⁴ ayağını götürüp gitdi¹⁵. Bir lahzada çün¹⁶ (11) nā-bedīd¹⁷ oldu, tā leşkerine geldi ve dağı Kāhūr’uñ eli¹⁸ şöyle (12) bağlu idi. Seyyid¹⁹ Cüneyd’üñ öñine getürdi. Andan²⁰ yire urdı. (13) Çün²¹ Cüneyd haymeden taşra çıktı, bir çenār-kāmet dıraht gibi (14) bir²² siyāh gördi çün²³ yirde mürde gibi yatur idi. Eyitdi²⁴: (15) bu nedür, didi²⁵. Şeybū dağı çün²⁶ hālī naķır kıtmır²⁷ eyledi ve sultāna dağı (16) haber oldu. Ol dağı temāşāya geldi. Çün hikāyeti

¹ tā: -S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ ol helvā: -S

⁵ yire: -S

⁶ çün: -S

⁷ andan: -S

⁸ andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ yir: -S

¹¹ ne yirden gelürsin: -S

¹² didi: -S

¹³ ana: -S

¹⁴ ammā: -S

¹⁵ gitdi: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ nā-bedīd: gā’ib S

¹⁸ Kāhūr’uñ eli: anı S

¹⁹ Seyyid: -S

²⁰ andan: -S

²¹ çün: -S

²² dıraht gibi bir: -S

²³ çün: -S

²⁴ eyitdi: -S

²⁵ didi: -İ

²⁶ çün: -S

²⁷ naķır kıtmır: taķrır S

işitdi, şol (17) deñlü güldi ki kendüden gitdi ve eyitdi: Kendüye getürüñ. Kāhūr'ı (18) çün¹ kendüye getürdiler. Kāhūr² kendüyi bī-gāne qavm yanında gördi (19) oturur. Şeybū'yı gördi, öñine tırmış. Eyitdi: Ben qandayam, didi³. (20) Şeybū eyitdi: Ol cennetden gelen muṭrib benim didi⁴. Şimdi ben çün⁵ (21) melekü'l-mevt oldum, didi⁶. Kāhūr andan⁷ güldi. Eyitdi: Ey 'ayyār

[İ342^b]

(1) tarrārlar ben sizi işitmişemdür ki Ḥamza zamānında bir şahş var imiş. Ḥamza'nuñ (2) yoldaşı imiş ve adına 'Amr Ümeyye dirler imiş ve kendüyi çün⁸ muṭrib (3) şekline koyup andan⁹ ta'āmlara zehr qatup nice pehlevānları çün¹⁰ (4) helāk eylemişdür, didi¹¹. Siz dağı cihānı mekkārılıqla tutarmışsınız¹², merdānelik ile degül, didi¹³. (5) Ben dilerem ki atamuñ atası qanını ben sizden¹⁴ alaydum. Şimdi ben dağı (6) sizüñ elüñüzde giriftār oldum¹⁵. Her niçe dilerseñüz (7) eyle idesiz, didi¹⁶. Cüneyd eyitdi: Gel berü¹⁷, Müselmān ol andan (8) ben¹⁸ seni āzād ideyin, didi. Her¹⁹ qanda dilerseñ var git, didi²⁰. (9) Kāhūr eyitdi: Ben sizüñ dīnūñüze girmezin²¹ ve sizüñ (10) tapduğıñuza ben tapmazın, didi²². İblīs-i telbīse taparın ki ecdādum (11) dağı aña tapmışlardur, didi²³. Sizüñ gibi²⁴ hezār ādem²⁵ bir²⁶ sā'atda (12) [S308^b]

¹ Kāhūr'ı çün: -S

² Kāhūr: Kāhūr eyitdi S

³ didi: -S

⁴ didi: -S

⁵ ben çün: -S

⁶ didi: -S

⁷ andan: -S

⁸ çün: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ helāk eylemişdür, didi: öldürmiş S

¹² cihānı mekkārılıqla tutarmışsınız: -İ

¹³ didi: -S

¹⁴ ben sizden: -S

¹⁵ oldum: oldum, didi İ

¹⁶ idesiz, didi: eyleñ S

¹⁷ gel berü: -S

¹⁸ andan ben: -S

¹⁹ didi. Her: -S

²⁰ didi: -S

²¹ girmezin: girmezin, didi İ

²² didi: -S

²³ didi: -S

²⁴ gibi: -İ

²⁵ ādem: hezār S

²⁶ bir: -S

benüm ayağum öpmege gelürler, didi¹. Çün Cüneyd bu sözi² (13) işitdi çün³ Hâşimî tamarları andan⁴ cûşa geldi ve sînesinüñ (14) derünü çün⁵ ħurûşa başladı. Şöyle ki şâ' ir eyidür: (15) **Şi'r**:

Veyrâ⁶ ħamiyyet-i dîn be-dîdâr şod

Heme müyhâ ber-tenes ħâr şod

(16) Heme važ' -ı Seyyid pür ez-tâb şod

Dü çeşmeş be-mânend-i 'unnâb şod

(17) Be-goftâ seret be-burrem zi-ten⁷

Eyâ bed-reg-i tîre-rây-ı ħazen

Cevâbeş çünin dâd k'ey (18) mîr ü şâh

Turâ 'izz ü iqbâl dâdest⁸ Ĥudâ

Velî mekr nâyed zî-merdân-ı merd

(19) Ne-sâzend bâ-pehlevânân-ı neberd⁹

Neşr: Ya' nî Seyyid¹⁰ Cüneyd çün¹¹ ħazaba gelüp (20) eyitdi: Şimdi ben senüñ¹² başını keserem, didi. Kâhür eyitdi: Yâ Seyyid¹³ Tañrı (21) saña 'izz ü iqbâl virdi¹⁴. Ammâ Seyyid'den mekr ü ħîle¹⁵ gelmez, didi¹⁶.

¹ didi: -S

² bu sözi: -S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ çün: -S

⁶ veyrâ: var Ġ

⁷ zi-ten: zîn Ġ

⁸ dâdest: dâd tā Ġ

⁹ Şiirin Tercümesi: Onda dîn hamiyeti belirdi. Vücudunda bütün tüyler diken diken oldu. Hararetten Seyyid'in bütün vaziyeti değışip iki gözü üzüm tanesi gibi kızarıp büyüdü. Dedi ki ey kötü düşünceli soysuz senin başını vücudundan ayırırım. O da şöyle cevap verdi ki ey mîrim ey şâhım bu izzet ve iqbâli sana Allah verdi. Mertlerden hile gelmez ve cenk pehlivânlarına bu yakışmaz.

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ çün: -S

¹² eyitdi: Şimdi ben senüñ: -S

¹³ yâ Seyyid: -Ġ

¹⁴ virdi: virdi, didi Ġ

¹⁵ ħîle: -S

¹⁶ didi: -S

[İ343^a]

(1) Çün¹ pehlevānlar pehlevānlıkla çün² baş keserler³. Mekk ile anlar kesmez (2) didi. Cüneyd⁴ çün Kāhūr'dan bu haberi işitdi, andan⁵ dönüp (3) Şeybū'ya eyitdi: Ey mekkār ve ey 'ayyār⁶ ve ey uğrı sen⁷ bizi tā⁸ kıyāmet degin (4) çün⁹ bed-nāmlıgla yād itdürürsin¹⁰ ve bizi ғыbet eylersin (5) diyüp andan¹¹ Şeybū'yı tutmağ diledi. Andan¹² Şeybū şıçrayup gitdi¹³. (6) Cüneyd dağı der-pāyince gitdi¹⁴, ha diyince yetdi ve eli üzerine (7) aldı. Andan¹⁵ götürüp elin¹⁶ ve ayağın bağladı, andan¹⁷ yire bırağdı. (8) Dükeli yārān u şafā çün¹⁸ gülüşdiler ve Cüneyd'ün ser-güzeştine (9) 'acebe kaldılar. Şeybū'ya andan¹⁹ bir nice tāziyāne urdı çün²⁰ pādişāh (10) vezīr ile anı²¹ dilek eylediler. Şeybū eyitdi: Eger sen beni pāre pāre (11) dağı eylerseñ ben mekk ile uğruluğı terk eylemezsin, didi²². Cüneyd ile (12) çün²³ bākī cemā' at ħandeye düşdiler ve yemīnler²⁴ virdiler ki (13) ayruğ çün²⁵ Müselmānları anlar²⁶ depelemeyeler, didi²⁷. Kāfirlerün xanı (14) ħod mübāğdur, didi²⁸. Bu kavl üzre çün²⁹ rāzı oldılar. Andan

¹ çün: -S

² çün: -S

³ keserler: keserler, didi İ

⁴ anlar kesmez didi. Cüneyd: degül S

⁵ andan: -S

⁶ ey 'ayyār: -S

⁷ sen: -S

⁸ tā: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ itdürürsin: itdürürsin, didi İ

¹¹ andan: -S

¹² andan: -S

¹³ gitdi: -S

¹⁴ gitdi: yetdi S

¹⁵ andan: götürüp S

¹⁶ elin: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ şafā çün: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ çün: -S

²¹ anı: -S

²² didi: -S

²³ çün: -S

²⁴ yemīnler: andlar S

²⁵ ayruğ çün: -S

²⁶ anlar: -S

²⁷ didi: -S

²⁸ didi: -S

²⁹ çün: -S

(15) Şeybū’nuñ bendin çün¹ çözdiler. Andan² yirinden tırup çün³ (16) Cüneyd’uñ elin öpdi ve Kāhūr’uñ dağı bendin çün⁴ çözdiler. (17) Andan⁵ Cüneyd aña⁶ hil⁷ atlar ve atlar ve tınlar virüp eyitdi: Ne yire (18) dilerseñ var git, didi⁷. Ben seni miyāne-i meydānda buluram, didi. (19) Anda⁸ tıtarım çün⁹ Kāhūr güldi ve eyitdi¹⁰: İblīs dağı bu¹¹ sâ¹² at (20) geldi. Baña imān çün¹² [S309^a] ‘arz kıldı¹³ ve beni benden dağı (21) kırtardı, didi¹⁴. Cüneyd gāyet gāzabından çün¹⁵ berg-i bīd¹⁶ gibi dıtreği.

[İ343^b]

(1) Andan¹⁷ eyitdi: Ey mel¹⁸ uñ eger ben¹⁸ seni bunda¹⁹ depelersem baña²⁰ ‘aybdur²¹. (2) Lākin ben seni²² cengde da¹⁸ vet idem²³. Anda²⁴ gelesin, didi²⁵. (3) Kāhūr hoş didi ve dağı gitdi tā atası leşkerine geldi. (4) Anı çün atası²⁶ tenhā gördi. Andan²⁷ ta¹⁸ accüb idüp eyitdi: Ey oğul (5) hālūñ nedür, didi²⁸ ve ne olduñ? Ol dağı Şeybū’nuñ çün²⁹ ‘ayyārlıgını (6) ve Cüneyd’uñ mürüvvetliğini ve Fercān’uñ salṭanatını ve andan³⁰ kendünūñ

¹ çün: -S

² andan: -S

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ aña: -S

⁷ didi: -S

⁸ didi. Anda: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ eyitdi: -İ

¹¹ bu: ol İ

¹² çün: -S

¹³ kıldı: kıldı, didi İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ bīd: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ ben: -S

¹⁹ bunda: -S

²⁰ baña: -S

²¹ ‘aybdur: ‘aybdur, didi İ

²² lākin ben seni: velī S

²³ idem: eylerem, didi İ

²⁴ anda: -S

²⁵ didi: -S

²⁶ atası: -İ

²⁷ andan: -S

²⁸ didi: -S

²⁹ çün: -S

³⁰ andan: yine S

(7) ḥalāşlığını bir bir taḫrīr ü kıtmīr¹ eyledi ve daḡı eyitdi: Şimdi² Cüneyd ve Esed (8) ve ‘Āşım bin Zū’l-ḥimār çün³ elli biñ nefer er ile ve Fercān şāh⁴ geli ṭururlar, didi⁵. (9) Ne tedbīr eylersin, didi⁶. Kurās eyitdi: Otuz yıldur ki (10) ben anı isterin⁷ ki Ḥamza ḳavminden ve yā ‘Arab (11) pehlevānlarından çün⁸ birisi benüm elüme gire, didi⁹. Anlar cengde Ḥamza’yla bile idiler¹⁰. Benüm (12) atamı anlar çün¹¹ helāk itdiler¹². Şimdi baña¹³ iblīs çün¹⁴ yārlıḳ (13) eyledi. Çün anları¹⁵ kendü ayaḳlarıyla ḳabre getürdi (14) didi¹⁶. Dünyāda bundan eyü devlet¹⁷ ola mı ki didi¹⁸ ki (15) kişinüñ diledügi tā¹⁹ ayaḡına geldi, didi. Ben çün²⁰ (16) Cüneyd’i ṭutayın, andan²¹ pāre pāre ideyin didi. Atası²², Şākūr’uñ (17) aḥvālinden çün²³ şordı. Andan²⁴ Kāhūr eyitdi: Ben andan (18) bī-ḡaberem, didi. Atası çün²⁵ tāc ile elmās tīḡ ḳapdurdıḡın (19) aña²⁶ didi. İkişi daḡı melül oldılar. Bu melāletde iken (20) nā-gāh²⁷ leşkerinden ādem geldi ki Şākūr’ı ḡaymesinde çün²⁸ (21) başı kesük bulduḡ, didiler. Çün²⁹ Kurās-ı dīv andan³⁰ feryād u fiḡān³¹

¹ kıtmīr: -S

² şimdi: -İ

³ çün: -S

⁴ şāh: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ isterin: isterin, didi İ

⁸ çün: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ anlar cengde Ḥamza’yla bile idiler: -İ

¹¹ anlar çün: -S

¹² itdiler: eylediler S

¹³ baña: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ çün anları: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ devlet: ne S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ tā: -S

²⁰ didi. Ben çün: -S

²¹ andan: -S

²² atası: -S

²³ aḥvālinden çün: ḡikāyetinden S

²⁴ andan: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ aña: -S

²⁷ nā-gāh: -S

²⁸ çün: -S

²⁹ didiler. Çün: -S

³⁰ andan: -S

³¹ fiḡān: -S

[İ344^a]

(1) idüp başından təcın ve bağılından həcın¹ yabāna atdı ve kendüzin yire urdı ve hāk (2) alup andan başına saçdı² ve eline taş alup andan³ vāfir (3) döğündi ve süst oldı. Andan çün⁴ māteme düşüp⁵ (4) ve atlaruñ kıyruqların kesdiler ve bir hefte tamām⁶ ‘azā tıtdılar. (5) Andan sonra⁷ kūs-ı harbı çaldılar ve iblisle çün⁸ Lākīs’uñ başına yemīnler (6) eylediler ki Müselmānları tā⁹ yir yüzinden getürmeyince biz¹⁰ oturmazuz (7) didiler. Andan¹¹ [S309^b] leşker ile çün¹² süvār olup andan¹³ berķvār Cüneyd’e (8) karşı vardılar. **Ez-ān cānīb** Cüneyd’e¹⁴ dağı haber oldı ki Kurās-ı (9) dīv elli biñ nefer dīv ile üşde yetişdi diyicek bu tarafından (10) çün¹⁵ kūs-ı harbīler çaldılar. Andan¹⁶ Cüneyd dağı yārānıyla atlarına (11) çün¹⁷ mehmūz urup andan¹⁸ cenge müteveccih oldılar. Bu iki leşker (12) birbirine geldi¹⁹. Şöyle ki iki ferseng yir kalmışdı. Pādişāh-ı Fercān (13) leşkeruñ öñince yūri diyü Cüneyd’e²⁰ buyurdi. Cüneyd dağı leşkeri (14) Esed’e ısmarladı ve ‘Āşım leşkere havāle itdi. Andan²¹ Muhtār’ı hem-rāh (15) idindi. Sultānuñ çetri öñince giderlerdi ve Reşīde’ye (16) çün²² kendü ardında yir gösterdi. Eyitdi: Farīza (17) oldur ki biz zālimler elinden şehir tarafın alalum. Kendümüzü (18) çün anlaruñ²³ üzerine uravuz²⁴ tā ki şehruñ halkı bize geleler, gideler²⁵. (19) Leşkerümüzde ni‘ met ziyāde ola, didi²⁶. Biz dağı gündüz

¹ bağılından həcın: -İ

² kendüzin yire urdı ve hāk alup andan başına saçdı: çıkarup yire urdı. Çāk çāk idüp başına hāk saçdı S

³ andan: -S

⁴ andan çün: -S

⁵ düşüp: doķup S

⁶ tamām: çün İ

⁷ sonra: -İ

⁸ çün: -S

⁹ tā: -S

¹⁰ biz: -S

¹¹ didiler. Andan: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ Cüneyd’e: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ geldi: -S

²⁰ Cüneyd’e: -S

²¹ andan: -S

²² çün: -S

²³ çün anlaruñ: galebe S

²⁴ uravuz: uravuz, didi İ

²⁵ bize geleler, gideler: çün İ

²⁶ didi: -S

(20) ceng idelüm¹ ve gice olıcağ² şehre girelüm, didiler³. (21) Kāḍi'yle Sa' d-ı Mısrī açlık belāsından çün⁴ ḥalāş ola, didiler⁵.

[İ344^b]

(1) Fi'l-ḥāl⁶ kūs-ı ḥarbı çaldılar. İki taraftan çün⁷ süvārlar birbirine (2) muḳābil olup karar gösterdiler. İki leşker şaf şaf (3) ārāste ve fevc fevc çün⁸ pīrāste oldılar. Fercān şāhuñ (4) leşkerinden bir münādī nidā itdi ki her kim ki bugün⁹ (5) Müselmān ola bizüm anuñ ile cengümüz yokdur, didi¹⁰. Kurās-ı (6) dīv çün Müselmān adın işitdi, ḡāyet¹¹ ḥışma geldi¹². Andan (7) eyitdi¹³: İblīsten bir¹⁴ ḥācet dilemişdüm ki Ḥamza'nuñ ḥışımlarından (8) birisi benüm elüme gire tā atamuñ kanı 'ivażını andan almayınca (9) ve anı depelemeyince ḳomayam didüm¹⁵. Ḥuşūşā ki benüm¹⁶ oğlumu daḥı (10) depelediler. Derḥāl ḥamle getürdiler. Evvel¹⁷ ol kimesne ki kendüyi (11) leşkere urdı. Esed-i dil-āver idi. Ac arslan gibi (12) her kime ki ursa ḥurd u mürd olur idi¹⁸ tā bir¹⁹ şafı (13) yırtılar. Leşker daḥı anuñ ardınca gitdiler tā ki (14) ḥargāh-ı Kurās'a yetdiler. Nālān²⁰ u tālān itdiler. (15) Kurās'ıñ leşkerini şehrdan [S310^a] beş ferseng yol taşra (16) düşürdiler. Çok kişisin²¹ ḳatle getürdiler. (17) Hengām-ı aḥşām irişdi. Anda ḳondılar. Esed-ı dil-āver (18) daḥı çün²² girü döndiler. Kurās-ı dīv eyitdi: Çün²³ (19) yarın bir kār ideyin²⁴ ki tā rüz-ı ḳıyāmet dek dillerde²⁵

¹ idelüm: idevüz, didi İ

² olıcağ: -S

³ didiler: -S

⁴ çün: -S

⁵ ola, didiler: idelüm S

⁶ fi'l-ḥāl: derḥāl S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ bugün: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ ḡāyet: -S

¹² geldi: vardı S

¹³ andan eyitdi: -S

¹⁴ bir: ben S

¹⁵ didüm: -S

¹⁶ benüm: -S

¹⁷ evvel: -İ

¹⁸ olur idi: eylerdi S

¹⁹ bir: -S

²⁰ nālān: -S

²¹ kişisin: ādemiñ İ

²² çün: -S

²³ çün: -S

²⁴ ideyin: ideyin didi İ

²⁵ rüz-ı ḳıyāmet dek dillerde: rüzgār S

(20) söylene didi¹. Mü'ellif-i kitāb eyidür ki Şeybū-yı şīrīn-kār (21) ol ġalabada çün² kendüzini bir³ bāzergān şekline koydı. Tā⁴

[İ345^a]

(1) göbegine inince bir uzun aķ⁵ saķal baġladı ve bir büyük (2) dülbend daķı çün⁶ şarındı ve bir büyük ferāce çün⁷ giydi (3) ve eline 'aşā alup Kurās⁸ leşkerine girdi ve daķı aġlamaġa başıladı. (4) Her kim ki buluşdı, şorup eyidürdi ki sizün rızāñuz (5) çünkim iblisledür, beni çün⁹ Kurās'a iledün. Bir hācib Şeybū'nuñ elin alup Kurās'uñ öñine iletđi çün¹⁰ ġargāh-ı Kurās¹¹ ġapusına (6) vardı. Kendüzini çün¹² ġāke bıraġup şol ġadar ġaltān u ġiryān¹³ (7) oldu ki çün¹⁴ Kurās'uñ göñli göyündi. Andan¹⁵ (8) eyitdi: Tīz bunı¹⁶ ġalduruñ, şol derdmend ü bī-çāreyi didi¹⁷. (9) Öñüme getürün tā ben anuñ¹⁸ ġālını andan¹⁹ şorayın²⁰ (10) ve göreyin ne vāķı' a vāķı'²¹ olmışdur, didi²². Feryād u (11) fiġānı kimdendür, didi²³. Şeybū'yı çün²⁴ Kurās'uñ öñine (12) getürdiler. Eyitdi: Bu²⁵ fiġān u nāle nedür²⁶ ve kimdendür²⁷ (13) ey²⁸ kūçek didi²⁹. Şeybū eyitdi: Ey pehlevān, Rūm (14) diyārından gelmişem. Bir ma' lūm rāhibem.

¹ didi: -S

² çün: -S

³ bir: -S

⁴ tā: -İ

⁵ aķ: -S

⁶ çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ Kurās: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ Kurās'a iledün. Bir hācib Şeybū'nuñ elin alup Kurās'uñ öñine iletđi çün: -İ

¹¹ Kurās: -S

¹² çün: -S

¹³ ġiryān: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ tīz bunı: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ ben anuñ: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ şorayın: şorayın didi İ

²¹ vāķı': -İ

²² didi: -S

²³ didi: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ bu: -S

²⁶ nedür: nedür, didi İ

²⁷ kimdendür: kimdendür didi İ

²⁸ ey: -S

²⁹ didi: -S

Aduma¹ Bülbul² (15) eyidürler, didi³. Bir nice müddetdür ki fülân⁴ tağ başında (16) ruhbanlık⁵ ve büt-perestlik itmişemdür, didi⁶. Bir nice müddetdür ki (17) bāzergānlıkda idüm. Bir pehlevān-ı cihān bir civān-ı mäh-rū⁷ oğlum var idi. (18) Bî-ḥad māl ile bu⁸ yolda Ḥamza'nuñ ḥışımları baña yetişdiler. Andan⁹ (19) oğlumu depelediler ve ni⁶ metümi daḥı aldılar. Kurās eyitdi: Sen (20) benüm hem-demümsin benüm daḥı yüregüm yanmışdur, didi¹⁰ ve göynüklü göynüklü¹¹ (21) ḥālin bilür eyü¹² diyüp [S310^b] ikisi bile çün¹³ ağlaştılar ve Kurās

[I345^b]

(1) eyitdi: Ben senün¹⁴ oğluñı diri idemezsin, didi¹⁵. Ammā çün¹⁶ oğluñ (2) ḡanı⁶ ivaḡı her kimi dilerseñ ben¹⁷ saña vireyin¹⁸. Niçe dilerseñ (3) eyle¹⁹ idesin, didi²⁰. Ben senünle bu tağ başına varalum. Anda bir rāhib (4) vardur. Adına Çekūḥ eyidürler²¹. Anı çün²² bulalum ve ben²³ daḥı anuñ ḥizmetine (5) varmağa bir senün gibi hem-rāḥ dilerdüm, didi²⁴. Kurās eyitdi: (6) Ey rāhib mesā'il-i maḍāḥik söylemek bilür misin, didi²⁵. (7) Şeybū belī, didi. Ben yüz on yaşındayam²⁶. Ben bilürem ki (8)

¹ aduma: aduma benüm İ

² Bülbul: Belid İ, S Metnin ilerleyen bölümünde aynı şahıs için Bülbul ismi yazıldığından Bülbul yazımı tercih edildi.

³ didi: -S

⁴ fülân: -S

⁵ ruhbanlık: rāhiblik İ

⁶ didi: -S

⁷ bir civān-ı mäh-rū: -İ

⁸ bu: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ göynüklü: -İ

¹² eyü: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ ben senün: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ ben: -S

¹⁸ vireyin: vireyin, didi İ

¹⁹ eyle: -S

²⁰ didi: -S

²¹ adına Çekūḥ eyidürler: adına Bülbul eyidürler İ, -S; İ nüshasında yer alan Bülbul ismi yerine metnin devamındaki Çekūḥ ismi tercih edildi. Çünkü kılık değiştirip Bülbul ismini kullanan Şeybū ile dağ başında yaşayan Çekūḥ ismindeki rahip karıştırılmıştır. Nitekim hikâyenin ilerleyen kısmında Kurās, Bülbul kılığına giren Şeybū ile Çekūḥ'u tanıştırır.

²² çün: -S

²³ ben: -İ

²⁴ didi: -S

²⁵ didi: -S

²⁶ yaşındayam: yaşındayam, didi İ

ol beni bilür, didi¹. ‘İlm-i nücūmdan ve tıbdan ve daḥı cümle ‘ilimlerden (9) bilürem, didi². Ammā pür za‘îf dil-şikeste dil³ olmuşamdur ve oğlum (10) firāḡı çün⁴ cigerümi delük delük itmişdür, didi⁵. Her ne (11) fermān iderseñ ben senüñ⁶ fermānındayam. Kurās eyitdi: (12) Bir nice müddetdür ki ben senüñ gibi bir rāhib⁷ isterdüm, didi⁸. (13) Şeybū eyitdi⁹: İsteyici bulucı olur, didi. Kurās buyurdi. (14) Andan¹⁰ at ḥāzır idüp çün¹¹ getürdiler. Andan¹² Kurās (15) süvār olup eyitdi: Gel benüm arduma bin, didi¹³. (16) Şeybū eyitdi: Benüm aña tākātüm yokdur ki gel bin dirsiñ. (17) Zīrā bu atdan ḡayrı bir¹⁴ at bu taḡa çıkmaz, didi¹⁵. Şeybū’yı (18) kıldurup Kurās’uñ ardına bindürdiler ve daḥı taḡ yolına (19) revāne olup¹⁶ gitdiler. Çün taḡuñ kıllesine çıkdılar. (20) Şeybū bu atıñ çün¹⁷ çāpüklüğinden ve revişinden ‘acebe kıldı. (21) Andan¹⁸ kendü ile endīşe eyledi ki bu at¹⁹ fā’iḡdür. Seyyid²⁰ Cüneyd’e

[İ346^a]

(1) lāyıkdur, didi²¹. Taḡ başında kesme taşdan bir şavma‘a gördiler. (2) Bir ruhbān anda çün²² sākin olmuş ve siyāh cāmeler ile (3) yüzine perde çekmiş. İki daḥı varup aña²³ selām virdiler. (4) Şeybū Rūmī dilince anıñ ile kelimāta girdi. Şeybū’nuñ (5) yeñi içinde İncīl kitābı var idi. Andan²⁴ çıkardı (6) bülend āvāz ile okudı, ḥazīn ḥazīn. Ol rāhibüñ adına Çeküh (7) eyidürler idi ve bu rāhib Şeybū’dan şordı ki ne

¹ ol beni bilür, didi: -S

² bilürem, didi: ḡaberdār S

³ dil: -İ

⁴ firāḡı çün: -S

⁵ didi: -S

⁶ fermān iderseñ ben senüñ: dirseñ S

⁷ bir rāhib: -S

⁸ didi: -S

⁹ eyitdi: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² andan: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ bir: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ yolına revāne olup: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ at: esb S

²⁰ Seyyid: -S

²¹ didi: -S

²² çün: -S

²³ aña: -S

²⁴ andan: -S

yirdensin (8) didi¹. Şeybū eyitdi: Ben² Rūm diyārındanam, didi³. Ma‘lūm ruhbānam (9) benüm⁴ adıma Būlbūl eyidürler, didi⁵. Bu rāhib çün⁶ Būlbūl’ūñ adın (10) işitmişdi, hemān⁷ [S311^a] tırı geldi. Şeybū-yı ‘ayyārı çün⁸ kenāra (11) çekdi ve eyitdi: Nice zamāndur ki ben⁹ seni taleb eylerin¹⁰. (12) Bu kitābı elūme vir andan¹¹ aña i‘tiḳādum ziyāde ola, didi. (13) Bunlar bu eşnāda iken nā-gāh gördiler ki bir (14) şahş çıka geldi. Meger ol şahş iblīs idi, ‘aleyhü’l-la‘ne. (15) Çün Kurās anı gördi, andan¹² tırdı. Aña secde (16) eyledi. Ammā Şeybū aña¹³ Hūdā’yı penāh idindi. Aña secde eylemedi. (17) Çün¹⁴ iblīs anı bildi, andan¹⁵ eyitdi: Ol baña niçün secde (18) eylemedi, didi. Kurās eyitdi¹⁶: Ol ġarīb-i dil¹⁷-sūḥtedür (19) ve sizi aňlamadı, didi. İblīs hīç tınmadı. Şeybū söze başladı¹⁸ ve eyitdi: (20) Hergiz ben iblīs görmüş degülem, didi¹⁹. Ammā bir pīle²⁰ (21) beñzer bir şahş gördüm. Bir dişi ağızında²¹ yogdı. Ol öñ²²

[I346^b]

(1) dişi dağı ağızından taşra idi ve kanla tolmış teğāra beñzerdi (2) bir gözi egri²³ ve bir kara yüzi var idi ve sakalı (3) şöyle karışuk²⁴ idi ki büyük it kuyruğına beñzer idi (4) ve ağızı büyük ve giñdi²⁵ ve ayağı dağı ince idi. Şeybū eyitdi: Egerçi²⁶ ben bu

¹ didi: -S

² ben: -S

³ diyārındanam, didi: vilāyetdenem S

⁴ benüm: -S

⁵ didi: -S

⁶ çün: -S

⁷ hemān: -S

⁸ çün: -S

⁹ ben: -S

¹⁰ eylerin: eylerin, didi İ

¹¹ vir andan: alam S

¹² andan: -S

¹³ aña: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ didi. Kurās eyitdi: -S

¹⁷ dil: -İ

¹⁸ söze başladı: -İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ pīle: böyle buña İ

²¹ ağızında: -S

²² öñ: bir S

²³ egri: -S

²⁴ sakalı şöyle karışuk: sarıyla karışuk sakalı S

²⁵ ağızı büyük ve giñdi: -İ

²⁶ egerçi: -S

vaşfi (5) itdüm ammā korkdum. Çün¹ şabr eyledüm, tā ol mel'ün söze (6) geldi. Eyitdi²: Ey Kurās şimdi Cüneyd'ün leşkerinden (7) geldüm, didi³. Her-çend ki cehd eyledüm. Ben⁴ şöhetine (8) giremedüm, didi. Zīrā⁵ zıkr ile ve tesbīh iledür⁶ bir sâ' at zikirsüz olmaz⁷ (9) ve hemîşe Resûl'ına çok⁸ şalavât getürür⁹ (10) ve dağı namâzında dâ'imā¹⁰ Lâ-havle okur, didi¹¹. Ammā Reşide-i (11) 'Arab anuñladur¹² ve aña dağı zafer bulmadum, didi¹³. (12) Bu on günün içinde aña vesvese eyledüm tā âyineye (13) bakup kendüye eyitdi: Ben¹⁴ tal'atda Yūsuf gibiyem (14) ve şecā'atda Rüstem gibiyem¹⁵ ve şalābetde¹⁶ hod (15) mānendüm yokdur, didi¹⁷. Namāzda aña vesvese eyledüm. (16) Ne okudı ve ne kıldı bilmedi¹⁸ ve dā'im göñli cengde idi (17) didi. Çün¹⁹ yarın meydāna gireyin ceng ideyin²⁰ ve (18) benüm vesveseme ol²¹ muṭī' oldu, didi²². Şimdi ben²³ Mısr'a (19) varayın ki 'Āşım'ın 'ammüsi oğlu Mağrib pādīşāhıdur²⁴. (20) [S311^b] Benüm oğlumdur, emrūme çün²⁵ muṭī' ü münkāddur, didi²⁶. Bir iki (21) üç 'Alevī tutmuşdur. Diyeyin ki anları depelesün. Andan sonra²⁷

¹ çün: -S

² eyitdi: -S

³ didi: -S

⁴ ben: -S

⁵ didi. Zīrā: -S

⁶ iledür: iledür, didi İ

⁷ bir sâ' at zikirsüz olmaz: -İ

⁸ çok: -S

⁹ getürür: getürür, didi İ

¹⁰ dā'imā: -S

¹¹ didi: -S

¹² anuñladur: anuñladur, didi İ

¹³ didi: -S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ gibiyem: gibiyem didi İ

¹⁶ şalābetde: şalāhiyetde S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ bilmedi: -İ

¹⁹ didi. Çün: -S

²⁰ ideyin: ideyin, didi İ

²¹ ol: -S

²² didi: -S

²³ ben: -S

²⁴ pādīşāhıdur: pādīşāhıdur, didi İ

²⁵ çün: -S

²⁶ didi: -S

²⁷ sonra: -İ

[İ347^a]

(1) çün¹ Şām'a varayın, didi². Anda dağı bir 'Alī dostı vardır. (2) Çün³ halka vesvese ider. Diyeyin⁴ ki tā maşrabaya (3) zehr kıatup⁵ aña içirsünler, didi⁶. Şimdi anda Muḥammed bin (4) Yezīd pādīşāhlığa oturmışdur⁷. Benüm çün fermān-ber⁸-dārumdur, (5) didi⁹ ve bir tersā 'avreti vardır. Ne¹⁰ emr eylesem anı¹¹ (6) eyler. Aña vesvese ideyin, anda bir ādem vardır¹², 'aşık (7) olsun kim çok kıabilesi vardır. Bu sebeble anlaruñ (8) ortasına çok fitne düşer, didi¹³ tā ol kıavmüñ bünyādın (9) kıoparam. Andan şöñra Muḥammed bin Yezīd'e eyidürem kim (10) H̄ārezm'e bir şağış göñdersünler ki Ebū Türāb'a la'net (11) eyleyeler ve eger eylemeyeler 'avretlerinüñ şaçını keserler dağı (12) bāzārda oturdı kıorlar ki niçün 'Alī'nüñ muḥabbeti (13) eşeri H̄ārezm'de belürür, bunlaruñ gibi nice¹⁴ herzevātı (14) didükden şöñra¹⁵ anlar ile vedā'laşdı, andan¹⁶ nā-bedīd oldu. (15) Kurās dağı kıurdı, rāhibe eyitdi: Ol bir heftede dağı (16) bizüm leşkerğāhumuza gel, didi. Ol dağı başum (17) üzre, didi. Çün¹⁷ Kurās atına süvār oldu çün¹⁸ (18) Şeybū ile tağıdan aşāğı indiler. Andan¹⁹ leşkerğāha geldiler. Ammā mü'ellif-i kıtāb²⁰ (19) eyidür ki çün²¹ Cüneyd'üñ leşkeri Kurās'üñ leşkerini (20) şehirden ırak itdiler. Şehirlü dağı kendüleri çün²² (21) şehri ihtiyār itdiler²³. Şehrüñ kıapularını açdılar ve Kıaylāfe şāh

¹ çün: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ ider. Diyeyin: -S

⁵ kıatup: kıoyup S

⁶ didi: -S

⁷ oturmışdur: oturmışdur, didi İ

⁸ ber: -İ

⁹ didi: -S

¹⁰ ne: -İ

¹¹ anı: anı helāk İ

¹² anda bir ādem vardır: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ nice: -S

¹⁵ şöñra: -İ

¹⁶ andan: -S

¹⁷ didi. Ol dağı başum üzre, didi. Çün: kıabül itdi S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ ammā mü'ellif-i kıtāb: -İ

²¹ çün: -S

²² şehirlü dağı kendüleri çün: kendülere S

²³ itdiler: eylediler S

[İ347^b]

(1) taşra çıkup andan¹ Cüneyd'ün kıdd u kâmetine hayrân kıalup andan² (2) kıademe şol kıadar cevher³ nişâr eyledi ki tâ leşker⁴ halkı cevâhir ü yevâķit (3) üzerine çün⁵ yürüdiler. Ammâ şehirde nesne yoğdı illâ⁶ kıorkı (4) var idi ki ħalâyık-ı şehir açlıķdan çün⁷ helâk olalar idi. (5) Ammâ çün⁸ Kurâs leşkerinden şol kıadar ni' met kıalmışdı ki (6) şehirlü toydılar. Andan⁹ daķı evlerine iledüp zaķire idindiler (7) ve daķı Ĥudâ'ya şükürler eylediler ve Kıādî ve Sa' d-ı Mısrî (8) çün Cüneyd'i gördiler, andan¹⁰ elin öpüp ve ayaķına düşdiler. (9) Seyyid¹¹ Cüneyd, Kıādî'yle Sa' d'ı [S312^a] kenâra çekdi. Andan¹² istifsâr-ı (10) ħâl ve istiĥbâr-ı maķâl eylediler. Çün¹³ Cüneyd ser-güzeştlerin (11) söylerdi. Andan¹⁴ Kıādî daķı tefekküre varmışdı. Seyyid¹⁵ Cüneyd'ün (12) şecâ'atından ve Muĥtâr'ün dil-âverliğinden çün¹⁶ Cüneyd 'arz iderdi¹⁷. (13) Niçe¹⁸ Kurâs-ı dîvün elinde zebûn olup ve niçe ħalâş (14) olduķın¹⁹ aña²⁰ eyidür idi ve daķı eyitdi kim bu 'aceb (15) kimesnedür, didi. Kıādî eyitdi²¹: Gel varalum, gidelüm²². Seyyid²³ (16) Cüneyd eyitdi: İn-şâ'allâh Te'âlâ²⁴ yarın çün²⁵ biz²⁶ bir ceng²⁷ ideyin ki (17) dillerde yâd olup illerde ad kıala, didi²⁸.

¹ andan: -S

² kıadd u kâmetine hayrân kıalup andan: -S

³ cevher: dür İ

⁴ leşker: şehirün İ

⁵ çün: -S

⁶ illâ: -S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ Seyyid: -S

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ iderdi: eyledi İ

¹⁸ niçe: yine S

¹⁹ olduķın: bulduķın İ

²⁰ aña: -S

²¹ didi. Kıādî eyitdi: -S

²² gidelüm: -İ

²³ Seyyid: -S

²⁴ Te'âlâ: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ biz: -İ

²⁷ ceng: iş İ

²⁸ didi: -S

Reşide çün¹ (18) Şirvâne ile yüzleri niķāblu idi. Kāđī'yle Sa' d' uñ (19) aķvālin şordılar. Kāđī çün² Reşide-i 'Arab'ı āķiret kız³ ķarındaşlığına (20) ķabūl itdi ve eyitdi: Ey Seyyid⁴ sizūñ nikāķuñuzı izhār (21) iderdūm ki nazardan mu'āķez olmayasız çūn bu cengden

[I348^a]

(1) fāriğ olavuz, andan⁵ cem' iyyet idelūm, didi⁶. Derhāl Kāđī (2) Reşide'yle Seyyid'e⁷ 'aķd-ı nikāķ itdi. Çūn şubķgāh irdi, nā-gāh (3) çūn⁸ kūş-ı ķarbi āvāzı geldi. Şahrā yüzinden deryā (4) gibi⁹ leşkerler belürdi. Ol leşkerūñ pīş-revi çūn¹⁰ (5) Kurās-ı dīv idi ve ķalbda Kāhūr idi. Ez-ān cānib (6) bu leşkerūñ pīş-revi Esed bin Kerb¹¹ idi ve 'aķabinde çūn¹² (7) 'Āşım idi ve ķalbda Seyyid¹³ Cūneyd idi. İki leşker (8) birbirine çūn ķarşu¹⁴ gelicek andan¹⁵ şaflar çekdiler (9) ve tıǵlere keř urdılar. Ālāylar yirlū yirin bulup tırdılar (10) ve daķı Reşide¹⁶ dīde-i¹⁷ heybetle nazar ber¹⁸-meydān idūp evvel kimesne ki (11) meydāna girdi, Reşide-i 'Arab idi. Ser-tā-pā pūr sāz u seleb (12) idi. Bir¹⁹ nice müddetdi²⁰ ķarib itmiş degüldi ve hem²¹ meydāna (13) Cūneyd'ūñ izinsüz girmişdi. Cūneyd çūn²² Reşide'nūñ (14) dilirligine çūn²³ 'acebe ķaldı. Nā-gāh bir süvār tağ (15) gibi meydāna girdi. Hemān birbiriyle meydāna girdiler²⁴. Cenge (16) meşğūl oldılar. Çūn²⁵ Reşide nīze ile ol süvārı eyle urdı ki (17)

¹ çūn: -S

² çūn: -S

³ kız: -S

⁴ ey Seyyid: -S

⁵ andan: -S

⁶ didi: -S

⁷ Seyyid'e: -İ

⁸ çūn: -S

⁹ gibi: -S

¹⁰ çūn: -S

¹¹ Kerb: Ma' dī S

¹² çūn: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ çūn ķarşu: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ Reşide: -S

¹⁷ dīde-i: -İ

¹⁸ nazar-ı ber: der S

¹⁹ bir: -S

²⁰ müddetdi: -İ

²¹ hem: ammā S

²² çūn: -S

²³ çūn: -S

²⁴ girdiler: -İ

²⁵ çūn: -S

atından depesi üzerine yıkıldı. Andan¹ [S312^b] iki leşkerden aña² (18) āferīn didiler. Bir süvār daḥı meydāna girdi. Ol süvārı (19) daḥı gürzle depere³ urdı tā kemergāhına varınca ḥurd (20) itdi. Atından yire düşüp mürd oldu. Bu nev^c le çün⁴ (21) birbiri ardınca yedi pehlevānı depeledi. Andan şöñra⁵ meydāna

[I348^b]

(1) hīç⁶ kimesne girmedi⁷ ve ṭabl-ı āsāyış çalındı. İki leşker birbirinden döndi⁸. (2) Bahādırlık iden çün⁹ bilindi çün¹⁰ silāhı, zırhı çıkardılar (3) ve libās-ı bezm giydiler. Ol gice ^c işrete meşgūl oldılar. (4) Çün¹¹ āsūde-ḥāl¹² olup çün ufḳ-ı āsmāndan şubḥ-ı şādık (5) belürdi. Nā-gāh iki ṭarafdan¹³ kūs-ı ḥarbīler çalındı. (6) İki¹⁴ leşkerler şaf şaf ārāste oldılar. Meymene meysere pīrāste oldu¹⁵. Dīde-i¹⁶ heybetle nazar bermeydān (7) itdiler. Yine¹⁷ Reşīde-i dil-āver meydāna¹⁸ girdi. Cüneyd¹⁹, Şīrvāne'yi gönderdi, (8) Reşīde-i dil-āveri girü döndüre. Reşīde dönmezem diyü (9) çok yemīn itdi²⁰. Bu eşnāda iken nā-gāh²¹ bir süvār (10) meydāna at şıçratdı. Çün²² Reşīde'ye yakın geldi. Eyitdi: (11) Sen kimsin, didi²³. Reşīde eyitdi: Yā²⁴ sen kimsin, didi. (12) Ol²⁵ eyitdi: Ben ol²⁶ adla kim Eşkvār²⁷ dirler, didi²⁸. (13) Berü gel hūnerüñ izḥār

¹ andan: -S

² aña: -S

³ depere: -İ

⁴ çün: -S

⁵ şöñra: -S

⁶ hīç: -S

⁷ girmedi: gelmedi S

⁸ döndi: bölündi S

⁹ iden çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ çün: -S

¹² ḥāl: -S

¹³ iki ṭarafdan: -S

¹⁴ iki: -S

¹⁵ oldılar. Meymene meysere pīrāste oldu: -İ

¹⁶ dīde-i: -S

¹⁷ yine: -İ

¹⁸ dil-āver meydāna: dil-ārām İ

¹⁹ Cüneyd: Seyyid İ

²⁰ çok yemīn itdi: and içdi S

²¹ nā-gāh: -S

²² çün: -S

²³ didi: -S

²⁴ yā: -S

²⁵ didi. Ol: -S

²⁶ ol: -S

²⁷ Eşkvār: Eşkyār İ

²⁸ dirler, didi: eyidürler S

eyle, didi¹. Adı o diyüp birbirine (14) amle eylediler². Reşide tiğ-i âteş-bâriyla³ ol nâbe-kârı çün⁴ depere (15) tutup andan eyle⁵ çaldı ki tâ⁶ göbegine dek iki pâre (16) itdi. Atdan yire düşüp cân cehenneme ışmarladı. Bu nev⁷ ile (17) Reşide-i tiğ-zen on beş dâne⁷ pehlevân helâk itdi. (18) Çün⁸ Kurâs-ı dîv dîvâne oldu ve Kâhür’a eyitdi: (19) Ey cân-pezir yüri var, sen⁹ anı diri tut dağı baña (20) getir, didi. Çün¹⁰ anlar bu sözde iken Esed bin Kerb (21) meydâna girdi. Esed¹¹ gelüp Reşide’ye yalvardı. Seyyid¹² Cüneyd’ün

[İ349^a]

(1) mübârek başıçün bu meydânı baña bağışla, didi¹³. Reşide girü (2) döndi. Esed çün¹⁴ meydânda cevelân idüp ırdı. Kurâs (3) leşkerinden bir süvâr meydâna girdi. Çün¹⁵ yakın gelicek (4) Esed aña¹⁶ bir gürz urdı. Atıyla çün¹⁷ urd mürd¹⁸ oldu ve biri (5) dağı [S313^a] girdi. Ol¹⁹ dağı yakın gelicek anı dağı tiğ ile urup (6) iki pâre itdi²⁰. Biri dağı meydâna girdi. Yakın gelicek (7) atdan²¹ elin uzatdı, anuñ²² kemerinden ıtdı ve atından apdı, (8) depesi üzerine²³ yire çaldı²⁴. Andan²⁵ yapıyaşşı oldu. Cân (9) cehenneme ışmarladı. El-kıřřa²⁶ yigirmi pehlevân girdi. Yigirmisin de birer

¹ didi: -S

² eylediler: itdiler S

³ bâriyla: -İ

⁴ çün: -S

⁵ andan eyle: -S

⁶ tâ: -S

⁷ dâne: -S

⁸ çün: -S

⁹ sen: -S

¹⁰ didi. Çün: -S

¹¹ Esed: -İ

¹² Seyyid: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ aña: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ mürd: -S

¹⁹ ol: -S

²⁰ itdi: eyledi S

²¹ atdan: -S

²² anuñ: -S

²³ üzerine: üstine S

²⁴ çaldı: urdı İ

²⁵ andan: -S

²⁶ el-kışşa: -İ

(10)  arbla   n¹ hel k itdi. Andan  o ra² hiç kimesne meyd na (11) girmedi. Andan³ K h r şabr idemeyüp andan⁴ meyd na (12) girdi. Esed'e ber ber gelicek eyitdi: Ey f r -m ye sen kimsin ki (13) bu  adar pehlev n  b -c n idesin, didi⁵. Esed eyitdi: Bu arada (14) l f u g z f⁶   gmaz, didi⁷. H rb yirid r ve  arb ma allid r (15) diyüp   n andan⁸  amle idi diler t ⁹ m -beynlerinde yetmiş  amle  at ¹⁰ (16) red oldu. N -g h K h r, Esed' n ayağına bir n ze urdu (17) ki oylu ından geçüp at n  arnına   n¹¹  aplandı. Esed (18) ol¹² za m derdinden dönüp le ker  ha geldi. Re  de  ayret (19) id p¹³ şabr idemeyüp   n¹⁴ meyd na girdi. Andan eyitdi¹⁵: (20) Ey siy h ol¹⁶ pehlev na za m irg rd n¹⁷. Hez r senün (21) gibi n be-k r anu  ayağı  ub rına degmez, didi¹⁸. K h r   n¹⁹ Re  de'n n

[I349^b]

(1)  add u   metine naz r idüp     del  inden gözini gördi (2) ki sit re-i²⁰ t bende gibi yalab yalab eyler idi. Andan²¹ eyitdi: (3) Sen Re  de-i   Arab²² mısın? Ben senün z b  y zi n n   n²³  eyd sıyam, didi²⁴. (4) Nice y ldur ki senün fir  n  n r  beni ih  k eyler²⁵ ve eger (5) Re  de-i   Arab²⁶ sense  benüm senünle ceng   cid l m²⁷

¹   n: -S

² andan  o ra: -S

³ andan: -S

⁴ andan: -S

⁵ didi: -S

⁶ g z f: - 

⁷ didi: -S

⁸   n andan

⁹ t : - 

¹⁰  at : -S

¹¹   n: -S

¹² ol: -S

¹³ id p: get r p S

¹⁴   n: -S

¹⁵ andan eyitdi: -S

¹⁶ ol: bu S

¹⁷ irg rd n: irg rd n didi  

¹⁸ didi: -S

¹⁹   n: -S

²⁰ sit re-i: seyy re-i  

²¹ andan: -S

²²   Arab: - 

²³   n: -S

²⁴ didi: -S

²⁵ eyler: eyler, didi  

²⁶   Arab: -S

²⁷ cid l m: -S

yokdur (6) didi¹. Eger ben bendeñi² depelemek murāduñ ise üşde başum (7) üşde kılıçuñ. Reşide çün³ gelüp eyitdi: Ben Reşide-i ‘Arab⁴ (8) degülem. Ammā Reşide’nün hışmıyam, didi⁵. Kāhūr eyitdi: Gel, imdi (9) harb u kıtāl⁶ idelüm, didi. Andan çün⁷ ellerine nızeler alup (10) birbirine hamle eylediler. Çün⁸ nize harbın şol kadar eylediler⁹ ki nızeleri pāre pāre oldı. Andan (11) soñra ellerine tıgler alup şol deñlü¹⁰ çalışdılar ki (12) hiç birbirine zafer bulmadılar. Tıglerin çün¹¹ ellerinden çün¹² (13) yire bırağup andan¹³ gürze yapışdılar ve gürzler ile birbirine (14) girdiler. Nā-gāh Kāhūr atın şıçratdı. [S313^b] Reşide’nün (15) çün¹⁴ başına bir gürz urdı. Şöyle ki Reşide serāsime oldı (16) ve diledi ki atından düşe¹⁵ ammā gayret idüp ebrūsına girih (17) virdi. Çün¹⁶ kemānına dağı zih virdi ve kemāna dağı bir¹⁷ (18) ok qodı. Andan¹⁸ nişāna pertāb itdi. Ya‘ nī Kāhūr’a, şöyle ki (19) şā‘ irler eyidürler¹⁹: **Şi‘r**:

Çünin goft Ebū Hafş-ı şirīn-suhan

Ez-ān (20) kār-ı pīrūze kār-ı kühen

Ki hem²⁰-derdem ān duhter-i hūr²¹-zād

(21) Dü zāğ-ı kemān-rā bize ber-nihād

Yekī tīr be-güşūd ez-hışm u tāb

¹ didi: -S

² ben bendeñi: -S

³ çün: -S

⁴ ‘Arab: -S

⁵ didi: -S

⁶ kıtāl: -S

⁷ andan çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ nize harbın şol kadar eylediler: -İ

¹⁰ şol deñlü: -S

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ düşe: yıqıla S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ bir: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ şā‘ irler eyidürler: -S

²⁰ hem: her İ

²¹ hūr: cevır İ

[İ350^a]

(1) Nihād ber-ū hār-ı per-i ʿ uqāb

Be-zed tîr ber-bāzū-yı gebr-i dūn

Revān gešt (2) ez aʿ şā-yı ū cūy-ı hūn

Reşîde revān kerd meydān-ı teng

(3) Çü rûbah ki bîned zi-dünbāl-i seg

Yeki tîr-i¹ dîger biyefkend zūd

(4) Be-zed ber-bināgūş-ı gebr-i Yehūd

Be-gerdiş der-āmed ser-ān-ı laʿ ın

(5) Ber-engîht esbeş² be-der pür zi-kîn

Nezzāre dü leşker ber ān merd ü ān

(6) Ki hūrî be-dünbāl-i dîvî devān³

Neşr⁴: Mü'ellif-i kitāb eyidürdi⁵ ki (7) Reşîde çün⁶ Kāhūr'a meydānda birkaç ok urdı.

Andan⁷ şoñra (8) Kāhūr'uñ çün⁸ dā'iresin devr idüp okla çün⁹ gözin (9) açdurmazdı.

Kāhūr'uñ dağı elinde gürz var idi. (10) Andan¹⁰ Reşîde'nüñ yanına gelürdi ki ura.

Reşîde çün¹¹ (11) Kāhūr'a yedi dāne¹² ok urdı. Ayruk¹³ Kāhūr şabr¹⁴ (12) idemeyüp

çün¹⁵ firārı ihtiyār itdi. Reşîde güldi.

¹ tîr-i: -İ

² esbeş: Üseydeş İ

³ Şiirin tercümesi: Tatlı sözlü Ebû Hafs, eski ve hoş işlerden şöyle söz etti. Sırdaşım olan o hūrî kızı iki kemânını kaldırmıştı. Hışımla o karganın kanadına bir ok attı. O alçak kâfirin pazısına bir kılıç vurunca damarlarından kan ırmağı akmaya başladı. Reşîde, köpek kuyruğundaki tilki gibi o dar meydanı dolaştı. Hızla o Yahûdî kâfirin kulağına bir ok daha vurdu. O mel'ûnun etrafında dolandı ve atını onun üzerine kinle sürdü. Bu ikisini bu halde görenler hūrînin bir dîvin kuyruğunda koştüğünü zannederdi.

⁴ neşr: -S

⁵ eyidürdi: -S

⁶ çün: -S

⁷ andan: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² dāne: -S

¹³ ayruk: -S

¹⁴ şabr: karar S

¹⁵ çün: -S

(13) Andan¹ bir na‘ ra urup eyitdi: Ẹanda gidersin, utanmaz mısın ki (14) kaçarsın, didi². Beñzer ki Reşide’nüñ ‘aşkı hevāsı çün senüñ³ (15) başından aşdı, didi⁴. Kāhūr’uñ ok derdinden (16) ne⁵ ‘aşk hevāsı kayusı kalmadı. Çün leşkerghāhına geldi⁶ (17) ğāyet zebūn olduğundan atından yire düşdi. Şeybū çün (18) anı gördi. Anuñ başı üzerine gelüp andan⁷ döğündi. Feryād u (19) fiğān idüp bir nev‘ le ki leşkerden cūş⁸ u ħurūş belürdi. (20) Çün⁹ Kāhūr gözün açdı, eyitdi: Ey Bülbül henüz ben dağı (21) diriyem, didi¹⁰. Niçün böyle feryād fiğān¹¹ idersin, didi. Bunlar ¹²

[İ350^b]

(1) bu eşnāda iken Kurās-ı dīv ğāyet ğāzaba gelüp andan¹³ şabr idemeyüp (2) meydāna girdi. Reşide dağı meydānda cevalān eyler idi (3) ve pehlevān diler idi. İki leşker anuñ dil-āverliginden ‘acebe (4) kalmışlar idi. [S314^a] Nā-gāh Kurās-ı dīv bir¹⁴ kūh-ı siyāh gibi çün¹⁵ (5) meydāna girdi. Çün¹⁶ ra‘ d gibi güm güm gümledi. Reşide çün anı gördi¹⁷. (6) Ben anuñ meydānı eri degülem, didi¹⁸. Ammā çün¹⁹ ceng itmedin (7) baña²⁰ gitmek ‘aybdur, didi²¹ ve Reşide’ye berāber geldi. Andan²² gürzin (8) eline aldı ve ħamle eyledi ve Reşide atını çün²³ cevalāna getürdi. (9) Andan²⁴ kemāna ok kōdı ve Kurās’a pertāb itdi. Kurās dağı

¹ andan: -S

² didi: -S

³ çün senüñ: -S

⁴ aşdı, didi: gitdi S

⁵ ne: -S

⁶ geldi: irişdi S

⁷ andan: -S

⁸ cūş: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ fiğān: -S

¹² didi. Bunlar: -S

¹³ gelüp andan: idüp

¹⁴ bir: -İ

¹⁵ çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ çün anı gördi: eyitdi İ

¹⁸ didi: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ baña: -S

²¹ didi: -S

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ andan: -S

(10) Reşide-i ‘Arab’ı çün kıovalar idi¹. Reşide çün² pergār gibi (11) dönüp andan³ Kurās’a tiri bārān ider idi. Her tır ki (12) Kurās’a dokundu ki hiç te’sir itmez idi⁴. Kurās⁵ na‘ralar (13) urup çün⁶ Reşide’nün pâyince⁷ segirdür idi. Reşide kendüye (14) eyitdi: Ben seyfle ve gürz ile anuñ harîfi degülem ve tır ise aña⁸ (15) te’sir eylemez⁹. Hiç firârdan ğayrıya çäre yokdur, didi¹⁰. (16) Āhir atuñ başın çevürüp karar idemeyüp firârı ihtiyâr itdi. (17) Kurās çün anı gördi, Reşide yüz dönderüp (18) gitdi. Andan¹¹ ardına düşdi. Reşide gördi ki tiz (19) andan¹² atından aşağı¹³ indi, Kurās ardınca şıçramağa başladı. (20) Reşide’ye irişüp çün¹⁴ çaylak yavru kapar gibi (21) götürdi¹⁵, leşkerġahına götürdi¹⁶. Çün Reşide’nün başından

[İ351^a]

(1) ışıġı düşdi. Ol şüret-i zîbâ ve ol çeşm-i şehlä ve ol zülf-i (2) muṭarrâ ve ol leb-i cân-fezâ zâhir oldu ki çün¹⁷ Kurās-ı dîv (3) anı¹⁸ görüp ta‘accübe vardı. Eyitdi: Ey¹⁹ saçı kesilicek ra‘nâ, senüñ (4) sebebüñle bu²⁰ dükeli ‘âlem ġarâba varmışdur, didi²¹ ve niteki sen diri yorursın. (5) Ben seni bir ‘azâb ile helâk ideyin²² ki tâ rûz-ı²³ kıyâmet dek (6) çün²⁴ dillerde yâd olup illerde ad kıala²⁵. Bunı didi (7) ve daġı Reşide-i dil-âveri²⁶ bir yire bıraktı. Andan eyitdi: Bunı²⁷ (8) bende çeküñ, tâ ki ben

¹ çün kıovalar idi: gürzle kıuvvetlerdi S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ itmez idi: eylemezdi S

⁵ Kurās: -İ

⁶ çün: -S

⁷ pâyince: bilesince İ

⁸ aña: ġod S

⁹ eylemez: itmez, didi İ

¹⁰ yokdur, didi: kıalmadı S

¹¹ gitdi. Andan: -S

¹² andan: -S

¹³ aşağı: -İ

¹⁴ irişüp çün: -S

¹⁵ götürdi: getirüp gitdi İ

¹⁶ götürdi: -İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ anı: -S

¹⁹ ey: -S

²⁰ bu: -S

²¹ didi: -S

²² helâk ideyin: öldürin S

²³ rûz-ı: devr-i S

²⁴ çün: -S

²⁵ kıala: kıala, didi İ

²⁶ dil-âveri: dil-ârâyı S

²⁷ andan eyitdi, bunı: -S

gelince didi ve dağı Cüneyd'e çağırıp (9) eyitdi¹: Ben senün² 'avretüni tutdum³. Eger er iseñ sen⁴ dağı (10) meydāna gel, bunı⁵ dir idi. Çün⁶ piyāde meydān içinde devr (11) ider idi. Cüneyd ol gün қaravula gitmişdi. Aña bir iş (12) olmuşdı ki ol⁷ niçe [S314^b] işdi ki dinilmiş ola çün ' Āşım (13) anı gördi. Andan⁸ meydāna girdi⁹. Kurās birle¹⁰ hamle (14) itdi. Anı dağı atı üzerinden қapdı ve leşkerğāhına (15) getürdi. Anı dağı bende çekdiler. Yine bir¹¹ na' ra urup andan¹² (16) meydānda er taleb itdi. Muhtār ile Qādī¹³ ve Sa' d-ı Mısrī (17) birbirine eyitdiler ki eger¹⁴ hezār bizüm gibi meydāna girürse (18) bizi dağı anuñ harifī olmaya meger ki Seyyid¹⁵ Cüneyd gele, didi¹⁶. (19) Nā-gāh çün¹⁷ tabl-ı āsāyiş çaldılar. İki leşker birbirinden (20) ayrıldı. Dönüp haymelerine geldiler¹⁸. Silāh (21) zırhı çıkarup ve libās-ı¹⁹ bezmi giydiler. Kurās çün hargāhına

[I351^b]

(1) geldi ve Reşide-i dil-ārāyı çün²⁰ getürdiler. Ammā müy-ı (2) siyāhından hake süriyü getürdiler. Kurās çün²¹ (3) aña bakup ' acebe қaldı ve eyitdi: Bu şüret ādemī degüldür. (4) Bunuñ gibi şüret devr-i²² Ādem'den berü tā bu dem dek (5) bir kimesne görmüş degüldür, didi²³ ve şimdi tedbīr oldur ki (6) aña çün²⁴ çomāқ urduram tā ki kendü hāline

¹ eyitdi: -S

² senün: -S

³ tutdum: tutdum, didi İ

⁴ sen: -S

⁵ gel, bunı: gir İ

⁶ çün: -S

⁷ ol: -S

⁸ andan: -S

⁹ girdi: geldi S

¹⁰ birle: -İ

¹¹ bir: -S

¹² andan: -S

¹³ Qādī: -S

¹⁴ eger: -İ

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ dönüp haymelerine geldiler: Reşide-i dil-āveri andan ortaya getürdiler İ

¹⁹ libās-ı: -S

²⁰ çün: -S

²¹ çün: -S

²² devr-i: ben hod İ

²³ didi: -S

²⁴ çün: -S

(7) gire¹, didi². Buyurdi çün³ Reşide'yi haymenün sütünına (8) şardılar ve Kurās'ın
 'avreti oğlu kīnesinden (9) Reşide'nün nāzūk bedenine şol kadar tāziyāne urdı ki (10)
 kara kara kan tāze gül gibi teninden revāne oldu (11) ve bir kez āh dimedi ve her
 tāziyāne urdukça ey cāzū (12) tīz⁴ kendü hāline gir⁵, dir idi. Reşide kendüden (13)
 gitdi. Ol zālīm kāfirler döge döge yoruldu. (14) Andan⁶ oturdılar ve yine kalkup
 andan⁷ bıçaq çıkarup (15) Reşide'nün gīsūlarını çün⁸ kesüp andan⁹ Reşide (16)
 gīsūlarını çün beride yatur¹⁰ gördi, derūnından (17) feryād kopup¹¹ andan¹² zār zār
 ağladı. Bārī Hūdā'ya eyitdi: (18) Çün¹³ 'uqūbete şabr eyledüm ammā gīsūlaruma
 çün¹⁴ tākātüm yokdur (19) diyü hāy hāy ağladı. **Kıışsa-i diğer**¹⁵, mü'ellif-i kitāb¹⁶
 eydür: Çün kıışsa (20) bu yire¹⁷ geldi, Hālīfe çün¹⁸ vāfir ağladı ve eyitdi: Şād ol (21)
 ey Ebū Hafş bu kıışsayı söyledün ve tīz ol söyle görelüm tā¹⁹

[İ352^a]

(1) Reşide'nün hālī nereye varur, didi²⁰. **Rāviyān-ı [S315^a] aḥbār** şöyle (2) rivāyet
 ider ki Fāṭimatü'z-Zehrā ve Hadīce-i Kübrā (3) Rabbü'l-ālemīn ḥāzretine şefā'ata
 tūrdılar. Andan çün²¹ du'āyı (4) niyāz²² eylediler. Eyitdiler: Ey²³ Bārī Hūdāyā revā
 tūtma ki Müselmānların (5) kız karındaşı ve Ebū Müslim'ün anası olsa gerekdür²⁴
 (6) ve kāfirler aña çün²⁵ dükeli cevri iderler, diyü

¹ gire: gele S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ tīz: -S

⁵ gir: dön S

⁶ andan: -S

⁷ andan: -S

⁸ çün: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ yatur: -S

¹¹ kopup: kaçup İ

¹² andan: -S

¹³ eyitdi çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ kıışsa-i diğer: -S

¹⁶ mü'ellif-i kitāb: rāvi İ

¹⁷ yire: araya S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ tā: -S

²⁰ didi: -S

²¹ andan çün: -S

²² niyāz: -S

²³ ey: -S

²⁴ gerekdür: gerekdür, didiler İ

²⁵ çün: -S

(7) Zü'l-Celâl'a andan¹ ibtihâl göstericek Haḡ Sübhâne² ve Te'ālā (8) nidā itdi ki ey kıyāmet ḡātūnları iblīs anuñ yolını urdı (9) ve anı yolından çıkardı. Andan³ āyineye nazar itdi. Kendüzini (10) gördi ve gīsuların görüp andan⁴ ḡüsnine maḡrūr oldu (11) ve bu ḡurūrından namāz kılmadı. Andan⁵ istikbār itdi ve eyitdi: (12) Cemālde ve cihānda benüm gibi yoḡdur ve şecā'atda çün⁶ naẓırüm yoḡdur⁷ (13) ele girmez, didi. Baña çok⁸ şükürler eylemedi. Şimdi anuñ (14) cemālne ben çün⁹ zevāl getürdüm ve birini aña musallaḡ eyledüm (15) ki anı ḡacīl eyleyem. Sizüñ çün¹⁰ du'āñuz ḡabūldur. (16) Benüm¹¹ taḡdīrüm şöyle¹² olmışdur ki andan Ebū Müslim vücūda (17) gele ve hem ol sâ'atda Fāḡımatü'z-Zehrā raḡıyallāhu 'anhā (18) ve 'an ebīhā yine¹³ Reşīde'nüñ vāḡı'asına¹⁴ geldiler. Çün¹⁵ (19) sūtūna şarılmış, gördiler¹⁶. Çok çomak yidüğinden (20) dem-be-dem kendüden gider idi. Ol ḡāletde ol¹⁷ ḡātūn-ı (21) kıyāmeti gördi. Andan¹⁸ elin tutdı ve eyitdi: Ey benüm kıız

[I352^b]

(1) ḡarındaşcıḡum nicesin¹⁹ bunca renc miḡnetle diyüp andan²⁰ tekebbürin ḡikāyet (2) eyledi. Andan²¹ Reşīde feryād u fiḡān²² idüp eyitdi: Ey ḡātūn-ı (3) kıyāmet baña bunuñ dirlikden ölmek yigdür, didi²³ ve Fāḡıma ḡātūn²⁴ (4) andan²⁵ tebessüm idüp

¹ andan: -S

² Sübhâne: -S

³ andan: -S

⁴ andan: -S

⁵ andan: -S

⁶ çün: -S

⁷ yoḡdur: -İ

⁸ çok: -S

⁹ ben çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ benüm: -S

¹² şöyle: -S

¹³ yine: -S

¹⁴ vāḡı'asına: vāḡtine S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ gördiler: -S

¹⁷ ol: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ nicesin: -İ

²⁰ andan: -S

²¹ andan: -S

²² fiḡān: -S

²³ didi: -S

²⁴ ḡātūn: -İ

²⁵ andan: -S

eyitdi kim ğam yime ki tîz ħalāş bulursın (5) didi. Reşîde¹ bunı işidüp andan² kendüye geldi. (6) Ol derd ü zaĥmet andan zā'îl oldu³ ve şîĥhat buldı ve ümîzvâr (7) oldu. Bu maĥalli unutma⁴. Zîrâ⁵ ĥikâyet-i uĥra geldi. (8) **Ķışşa-i dâstân-ı⁶ dîger.** Mü'ellif-i kitâb eydür: Ol⁷ sâ'at (9) Kurâs çün⁸ Reşîde'yi tutup getürmişler idi. Şeybû-yı 'ayyâr⁹ (10) Kâhûr'la gitdi¹⁰. Anuñ zaĥmetine¹¹ mu'âlece eylerdi (11) ve meşeller çün¹² söyler idi ki tâ¹³ ki aña ĥoş gelür idi. (12) Nâ-gâĥ Şeybû [S315^b] âgâĥ oldu ki Reşîde-i 'Arab'ı tutmışlar çün¹⁴ (13) cânına âteş düşdi. Kâhûr'a eyitdi: Anı incitme, zîrâ (14) senüñ¹⁵ 'arûsuñ olsa gerekdür, didi¹⁶ ve bilmez ki Reşîde'ye (15) neler olmuşdur. Şeybû andan bir müddet¹⁷ turup Kurâs'a geldi. (16) Eyitdi: Revâ degüldür ki 'avretlere çomak uralar (17) didi¹⁸ ve yâĥûz depeleyeler. 'Ale'l-ĥuşûş bunuñ gibi¹⁹ şâĥib-i cemâl (18) ola, didi²⁰. Kurâs eyitdi: Ol benüm oĥluma zaĥm yetişdürmişdür, (19) didi²¹. Senüñ oĥluñ Reşîde'nüñ döĥüldüğün (20) işidicek şol ħadar incindi ki bulsa²² seni helâk (21) eyler, didi. Andan²³ derĥâl buyurdi, Reşîde'nüñ bendin çözdiler

[İ353^a]

(1) ve berâberinde bir²⁴ ĥayrı ĥargâĥa iletdiler, didi²⁵. **Mü'ellif-i kitâb**

¹ didi. Reşîde: -S

² andan: -S

³ zā'îl oldu: gitdi S

⁴ unutma: unutma didi İ

⁵ zîrâ: -S

⁶ dâstân-ı: -S

⁷ ol: bu S

⁸ Kurâs çün: -S

⁹ 'ayyâr: -S

¹⁰ gitdi: eyitdi İ

¹¹ zaĥmetine: zaĥmına ben İ

¹² çün: -S

¹³ tâ: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ zîrâ senüñ: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ andan bir müddet: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ gibi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ didi: -S

²² bulsa: oldu ki belki İ

²³ didi. Andan: -S

²⁴ bir: -S

²⁵ didi: -S

(2) **eyidür ki** Seyyid¹ Cüneyd tılaya gitmişdi. Anda² bir kolan (3) gördi. Atına çün³ mehmüz degürüp pâyine düşdi. (4) Andan⁴ kolan nâ-bedîd oldu. Cüneyd andan⁵ ‘acebe kaldı. Lâ-havle (5) diyüp girü döndi. Bir çenâr-kâmet siyâh gördi. (6) Atı ardına çün şağrısına⁶ çıkup bindi ve dağı Cüneyd’i (7) ardından şöyle şıkdı ki kendüden gitdi. Andan⁷ (8) at yirinden kaldı ve bir iki dîv dağı gelüp Cüneyd’i bağladılar (9) muhkem. Ol yirde⁸ bir vîrâne var idi. Anda iledüp bıraktılar (10) ve yüz miqdârı dîv cem⁹ oldılar ve eyitdiler: Bunı⁹ pâre pâre (11) idelüm, andan¹⁰ loğma loğma yiyevüz, didi¹¹. Birisi eyitdi: Benüm¹² (12) atam rencürdur, didi¹³. Eyitdiler ki diri âdem etin yimek çün¹⁴ (13) aña devâdur, didi¹⁵. Henüz dağı ölmemişdür ola, didi¹⁶. (14) Siz tuta tıruñ ben¹⁷ varayın, göreyin¹⁸. Diri ise (15) yisün ve şıhhat bulsun, didi. Andan çün¹⁹ dîvlere (16) eyitdi: Tîz varuñ anı getürüñ çün²⁰ Cüneyd kazâya (17) cismine kodi ve Huzâ’ya cânını²¹ ısmarladı tâ Hâk Sübhâne²² ve Te‘âlâ yâdına²³ (18) ol du‘âyı getürdi ki Hâzret-i Resûl ‘aleyhi’ş-şalatu (19) ve’s-selâm²⁴ öğretmişdi. Çün ol du‘âyı okudu, kendüzini (20) bendden güşâde

¹ Seyyid: -S

² anda: -S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ andan: -S

⁶ çün şağrısına: ardına S

⁷ andan: -S

⁸ muhkem. Ol yirde: -S

⁹ bunı: anı S

¹⁰ andan: -S

¹¹ didi: -S

¹² eyitdi, benüm: -S

¹³ didi: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ ben: -S

¹⁸ göreyin: göreyin, didi İ

¹⁹ andan çün: -S

²⁰ çün: -S

²¹ cânını: kendüyi S

²² Sübhâne: -S

²³ yâdına: -İ

²⁴ ‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selâm: -S

gördi¹. Andan² dīvler Rabbü'l-‘âlemînüñ³ şun⁴ ıyla (21) çün⁴ hāke ğaltān oldılar. Cüneyd andan⁵ Huzā’ya şükürler idüp

[İ353^b]

(1) andan⁶ tigin ‘uryān itdi. Ol dīvleri cümle depeledi. (2) Ol vīrāneden çıkup çün⁷ atına süvār oldu. Andan⁸ leşkerġāha (3) geldi, [S316^a] gördi. Kamu leşkeri Reşīde içün ġamġinler (4) idi. Çün Cüneyd bu hālden ġāberdār oldu, cānına (5) odlar düşüp bir na‘ra urup andan⁹ kendüden (6) gitdi. Sultān gelüp başın kıaldurup andan¹⁰ (7) dizi üzerine¹¹ aldı ve eyitdi: Şimdi ne fā’ide? Cüneyd eyitdi: (8) Ol¹² müddetlerdür ki atamuñ anamuñ¹³ memleketinden bir maġbūbe öcinden (9) ser-gerdān olmışamdur¹⁴. Hezār cid ü cehd ile (10) ele getürmişemdür, didi¹⁵. Şimdi elümden gitdi. (11) Benüm kamu¹⁶ sa‘yum daġı çün¹⁷ hebā oldu diyüp andan¹⁸ zār zār (12) ağladı. Bu nev¹⁸ ile ki feleklerde meleklerüñ (13) içi daġı göyündi, didi¹⁹. **Ez-ān cānib** Şeybū çün²⁰ Reşīde’nüñ (14) az çok ġatırın tesellī idüp nāzūklük ile çün²¹ (15) nevāziş virdi. **Ez-ān cānib** Seyyid²² Cüneyd şabr idemeyüp (16) şeb-revāne²³ tonlar giydi ve şemşīrini (17) çün²⁴ ġamā’il kıldı ve anlaruñ şıfatında başına bir külāh (18) giydi ve kemerine çün²⁵ teng virdi ve daġı eyitdi²⁶: Eger Reşīde’yi²⁷ (19) bulursam ve eger

¹ gördi: buldı S

² andan: -S

³ Rabbü'l-‘âlemînüñ: Allah’uñ S

⁴ çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ andan: -S

⁷ çün: -S

⁸ andan: yine S

⁹ andan: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ üzerine: -İ

¹² ol: -S

¹³ anamuñ: -İ

¹⁴ olmışamdur: olmışamdur, didi İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ kamu: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ çün: -S

²² Seyyid: -S

²³ revāne: revāne olup İ

²⁴ çün: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ eyitdi: -İ

²⁷ Reşīde’yi: -S

bulmaz isem ben anuñ¹ leşkerini çün² zîr ü zeber (20) ideyin diyüp andan³ piyâde olup⁴ Kurās'ı leşkerine (21) girdi. Kurās-ı mel'ûnuñ ħargāhına çün⁵ yakın oldı⁶

[İ354^a]

(1) ve vardı. Ol vakt Reşide-i 'Arab'ı bir ħaymeye dağı iletmişler idi. (2) Bir⁷ nice ħādim ve kenīzek⁸ aña müvekkel itmişler idi. Çün⁹ Cüneyd (3) Kurās'ı ħargāhı berāberinde çün¹⁰ tırmışdı. Nā-gāh bir ħādim (4) taşra çıkdı idi. Bir maşlahat için Cüneyd anuñ¹¹ (5) yaçasına yapışdı. Andan¹² ağızından tutup eyitdi: Toğrı (6) söyle yoksa seni pāre pāre eylerin¹³. Ol 'Arab kızını (7) nereye ilettiler, didi¹⁴. Ol eyitdi¹⁵: Bu ħayme Kurās'ındır (8) didi¹⁶. Ammā şol ħaymeye ilettiler. Bir nice ħādimleri ve kenīzeki (9) anuñ¹⁷ üzerine çün¹⁸ musallaḫ eyledi. Eger Bülbül rāhib olmayaydı (10) anı helāk eyler idi, didi¹⁹. Cüneyd çün²⁰ ġulāmdan ħaberi (11) alıcak andan²¹ başın kesdi. Andan²² girü döndi. (12) Çün²³ Reşide olduğu ħaymenüñ ardına geldi. (13) Anda biraz²⁴ [S316^b] oturdu. Üç ħādim ile iki kenīzek (14) aña²⁵ müvekkel idi. Üçü dağı uyurdu ve ikisi (15) uyanuğdı. Cüneyd ħaymeye girdi. Bir nev'le ikisi uyanuğdı²⁶ İki eliyle ol²⁷ ikisinüñ ağızına dest-māl (16) bağlayup andan²⁸ ağızın tıtdı.

¹ ben anuñ: -S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ olup: vardı S

⁵ çün: -S

⁶ oldı: geldi İ

⁷ bir: -S

⁸ kenīzek: kenīzek ve bir nice ħādim kenīzek S

⁹ çün: -İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ anuñ: -S

¹² andan: -S

¹³ eylerin: eylerin, didi İ

¹⁴ didi: -S

¹⁵ ol eyitdi: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ anuñ: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ andan: -S

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ anda biraz: -S

²⁵ aña: -S

²⁶ Cüneyd ħaymeye girdi. Bir nev'le ikisi uyanuğdı: -İ

²⁷ ol: -S

²⁸ andan: -S

Andan Reşide'nün bendin (17) çözdü. Andan Reşide¹ eyitdi: Ey Seyyidü'l-² Arab yüri ki (18) tā ki sen³ giriftār olmayasın. Eger sen³ ḥalāş olmayayduñ (19) bu leşkeri ben⁴ bu gice zīr ü zeber eylerdüm, didi⁵. Reşide eyitdi: (20) Ḥādīmūñ başın kes, didi⁶. Cüneyd eyitdi: Ben⁷ uyumuş ādemi⁸ (21) öldürmezem, didi. Reşide'nün eline yapışıp andan⁹

[İ354^b]

(1) ḥaymeden taşra çıkardı ve Kurās'ı atın gördü. Andan¹⁰ rikābdārınuñ (2) ağzın tutup Reşide-i ² Arab'ı ol¹¹ ata bindürdi (3) ve ² Āşımından çün¹² ḥaber şordı. Kurās'ı ḥargāhı (4) ardındadır. Cüneyd aña¹³ daḥı varup andan¹⁴ anı ḥalāş itdi. (5) Andan çün¹⁵ kendü leşkerghāhlarına geldiler (6) ve leşkerüñ ḥalāyıkı şāzlıklar eylediler. Kurās-ı dīve ḥaber (7) oldı¹⁶. Andan¹⁷ kendüzini çün¹⁸ helāk ideyazdı (8) ve şabāḥ olmadın kūs-ı ḥarbı¹⁹ çaldurdu ve nāyın (9) ötdürdi. İki leşker çün²⁰ birbirine muḳābil oldılar (10) ve şaflar çekdiler. Meymene vü meysere ve ḳalb-ı cenāḥ birbirine (11) arḳa virüp tırdılar²¹ ve dīde-i heybetle naẓar-ı (12) ber-meydān²² itdiler. Evvel meydāna giren (13) çün²³ Cüneyd yegāne idi. Ellerin ābgāhına koyup andan²⁴ (14) bir na² ra urdı ki zemīne lerze²⁵ ve ² āleme velvele düşdi. (15) Şöyle ki na² ranuñ

¹ andan Reşide: -S

² tā ki sen: -S

³ eger sen: ḡam ikisi S

⁴ ben: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ ben: -S

⁸ ādemi: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ ol: -S

¹² çün: -S

¹³ aña: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ andan çün: -S

¹⁶ oldı: bilüp S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ ḥarbı: -S

²⁰ çün: -S

²¹ tırdılar: tırdılar, didi İ

²² ber-meydān: -S

²³ çün: -S

²⁴ andan: -S

²⁵ lerze: zelzele S

şalâbetinden ve Cüneyd'ün heybetinden (16) 'âlem tevehhüme vardı. Andan¹ Cüneyd bülend âvâz ile çağırđı (17) ki ey Kurâs eger er iseñ meydâna gel. (18) Kurâs atını meydâna şıçratdı. Güyâ bir tağ bir tağa (19) bindi. Çün² Cüneyd'e yakın geldi, eyitdi: Ey ' Arab (20) beñzer ki cânuña sen³ toymışsın, didi⁴. Cüneyd eyitdi: (21) Ey siyâh şimdi lâf u güzâf urma, hüner göster

[İ355^a]

(1) didi⁵. Şimdi zâhir olur, diyüp andan⁶ birbirine hamle itdiler. (2) Çün⁷ Cüneyd andan⁸ kemâna ok kodı, andan⁹ atdı. Hiç (3) aña¹⁰ te'sir itmedi. Siyâh dağı Cüneyd'e çün¹¹ gürz havâle itdi. (4) Cüneyd çün¹² gürzin elinden alup¹³ ve [S317^a] emîrû'l-mü'minîn Hamza'nuñ (5) siperiyle Cüneyd, Kurâs'la haylî¹⁴ ceng itdiler. Birbirine aşlâ¹⁵ zafer (6) bulmadılar. Andan¹⁶ Kurâs piyâde oldı. Cüneyd dağı piyâde (7) oldı. Birbirinün kemer-bendin tıtdılar. Kurâs şöyle (8) kuvvet ve diğğat¹⁷ itdi ki eger bir tağa ol kuvveti¹⁸ ideydi (9) tağı yirinden ayırır idi. Aşlâ Cüneyd'i yirinden ayırmadı. (10) Andan¹⁹ Kurâs eyitdi: Meger sen sâhirsın, didi²⁰. Andan Cüneyd (11) eyitdi: Ey mel'ün-ı seg ben sâhir degülem. Ammâ²¹ sâhirler depeleyiciyem. (12) Nice biñ sâhiri depeleyüp ve nicesin dağı Müselmân itdüm (13) didi²². Yine hamle idişdiler, tâ mâ-beynlerinde yetmiş hamle red (14) olındı. Andan²³ ikisi de fûrû-mânde oldılar. Kurâs eyitdi: (15) Meger sen Hamza'nuñ kavmisin, didi. Cüneyd eyitdi: Belî didi. (16) Ben

¹ andan: -S

² çün: -S

³ sen: -S

⁴ didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ andan: -S

⁷ çün: -S

⁸ andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ aña: -S

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ alup: -S

¹⁴ haylî: -S

¹⁵ aşlâ: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ diğğat: -S

¹⁸ ol kuvveti: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ didi: -İ

²¹ ammâ: -S

²² didi: -S

²³ andan: -S

Ḥamza’nuñ ‘ammüsi oğlıyam, didi. Kurās eyitdi: Benüm¹ (17) gönlümde tutdum idi ki sizüñle şulḥ idem, didi. (18) Andan² her birümüz vaṭanumuza gidevüz, didüm idi³. (19) Ammā şimdi vācib oldı ki sizüñle⁴ ceng idem, didi⁵. (20) Zīrā Ḥamza benüm atamı ve qarındaşumı depelemişdür. Ben daḥı Būcāl-ı (21) dīvūñ qarındaşıyam. Muhtār anı depelemişdür diyüp andan yemīn⁶

[İ355^b]

(1) itdi⁷ kim iblisüñ başıçün⁸ bu cengden soñra çün⁹ cihānda bir ‘Arab qomayam, didi¹⁰. (2) Cüneyd aña¹¹ güldi. Andan eyitdi¹²: Ey mel‘ün ben¹³ seni daḥı anlaruñ (3) ardınca cehenneme¹⁴ göndereyin, didi¹⁵. Kurās çün¹⁶ süst olmışdı. (4) Ammā gürbüz mübārız pehlevāndı. Cüneyd eyitdi: Beri gel (5) ey mel‘ün, hūner göster, didi¹⁷. Kurās eyitdi: Bugün gidelüm¹⁸. (6) Andan¹⁹ yarın gelevüz²⁰. Senüñle andan²¹ ceng (7) ü cidāl²² idevüz, didi²³. Andan²⁴ Cüneyd eyitdi: Sen²⁵ bugün mühlet (8) istedüñ²⁶. Yüri var, didi²⁷. Cānuñı kırtarduñ, didi.

¹ meger sen Ḥamza’nuñ qavmisin, didi. Cüneyd eyitdi: Belī didi. Ben Ḥamza’nuñ ‘ammüsi oğlıyam, didi. Kurās eyitdi, benüm: -S

² didi. Andan: -S

³ didüm idi: -S

⁴ sizüñle: -S

⁵ didi: -S

⁶ andan yemīn: and S

⁷ itdi: içdi S

⁸ iblisüñ başıçün: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ aña: -S

¹² andan eyitdi: -S

¹³ ben: -S

¹⁴ cehenneme: -İ

¹⁵ didi: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ gidelüm: gidelüm, didi İ

¹⁹ andan: -S

²⁰ gelevüz: gelevüz, didi İ

²¹ andan: -S

²² cidāl: -S

²³ didi: -S

²⁴ andan: -S

²⁵ sen: -S

²⁶ istedüñ: istedüñ didi İ

²⁷ var, didi: -S

(9) Bugün ammā¹ yarın çün² hālūñi görem diyüp andan³ birbirinden ayrıldılar. (10) Çün⁴ tabl-ı āsāyiş çalındı. Cüneyd çün hālvetine geldi⁵ (11) ve Reşide'nün öñine vardı. Andan⁶ birbirin ahvālin (12) şordılar ve Reşide eyitdi: Her bir⁷ pehlevān anuñ eri degüldür⁸. (13) Ne⁹ üzü-bi'llāh⁹ eger¹⁰ saña bir haṭā olursa ol mel¹¹ ün (14) 'ālemi zebūn eyler, vīrān eyler¹¹. Şimdi ikisi daḥı şulḥa rāzılardur. (15) Biz daḥı vaṭanumuza gidelüm, didi. Cüneyd eyitdi¹²: Baña [S317^b] bu mel¹³ ünuñ (16) harbından yüz çevürmek tā rūz-ı¹³ kıyāmet dek bed-nāmlıkdur (17) didi¹⁴. Anuñla ben¹⁵ güreş tutayın, didi¹⁶. Eger muṣaffer olursam (18) hoş, didi. Eger olmazsam¹⁷ sen Şirvāne ile esb-i perrendenūñ (19) kılını āteş üzerine қо tā ki atlar saña¹⁸ hāzır geleler. Aña¹⁹ (20) süvār oluñ daḥı vaṭanuñuza gidüñ, didi²⁰. Bunı söyledi, (21) andan²¹ şoñra Seyyid bir sā²² at āsāyiş gösterüp yine²² tırı

[I356^a]

(1) gelüp ṭā²³ ata meşgūl oldı. Rāzında Ḥazret-i bi-niyāza (2) sūz güdāz 'arz itdi. Hemān-dem²³ nā-gāh server-i enbiyānuñ²⁴ cemāl-i cihān-ārāsın (3) gördi ki gelür idi. Eyitdi²⁵: Ey benüm 'ammüm oğlu (4) ğam yime Ḥaḳ Te²⁶ 'ālā saña 'ināyet eyler, didi²⁶. Ammā henüz şā'ibe ḳalmışdur. (5) Zinhār bu du²⁷ āyı okı ki hālāş bulursın ve hem

¹ didi. Bugün ammā: -S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ geldi: vardı İ

⁶ andan: -S

⁷ bir: -S

⁸ degüldür: degüldür didi İ

⁹ ne⁹ üzü-bi'llāh: ne⁹ üzü-bi'llāh didi İ

¹⁰ eger: -S

¹¹ vīrān eyler: didi İ

¹² didi. Cüneyd eyitdi: -S

¹³ tā rūz-ı: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ ben: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi. Eger olmazsam: -S

¹⁸ saña: -S

¹⁹ aña: -S

²⁰ didi: -S

²¹ andan: -S

²² yine: andan İ

²³ hemān-dem: -İ

²⁴ enbiyānuñ: kā'inātuñ S

²⁵ eyitdi: -S

²⁶ didi: -S

senūñ ḥalāsuñ (6) bu du‘ādadur. Cüneyd çün vāḳı‘adan çün¹ girü geldi. Şubḥ (7) vaḳtiydi çün² namāzın edā eyledi. Andan³ oradan okudı (8) ve şükr secdesin yirine getürdi. Andan soñra çün⁴ (9) silāḥın giyüp atına zīn urdı ve buyurdi. Andan⁵ (10) kūs-ı ḥarbı çaldurdılar. İki taraftan çün⁶ süvār oldılar (11) ve iki⁷ leşker çün⁸ birbirine muḳābil oldu. Çün şaf şaf⁹ bezendi¹⁰. (12) Çün¹¹ fevc fevc ārāste olup tūrdılar. Ol taraftan (13) Kurās eyidür ki dil-āverlikde bu ‘Arab gibi bir¹² kimesne (14) görmemişem dir idi. Şimdi tīz varuñ baña¹³ rāhib Bülbül’i (15) getürüñ, didi. Andan¹⁴ vardılar, Şeybū’yı¹⁵ getürdiler. (16) Kurās, Şeybū’nuñ ayağına düşdi ve eyitdi: Ey keşīş (17) baña bir¹⁶ himmet yoldaş eyle ki ben ‘ömrümde bu ‘Arab gibi bir pehlevān (18) görmemişemdür. Beñzer ki bu ‘Arab dil-āverdür¹⁷ veyā pūlāddan (19) düzmişlerdür. Bunı¹⁸ didi. Andan çün¹⁹ Şeybū’nuñ yüzini ve gözini (20) öpdı. Andan çün²⁰ silāḥın giyüp atına süvār oldu. (21) Çün²¹ ‘azm-ı meydān itdi. Ol taraftan daḡı Cüneyd yegāne

[İ356^b]

(1) daḡı şīrvār meydāna girdi. Andan²² eyitdi: Ey Kurās (2) atından aşığa in²³ tā ki iki leşker miḥnetden (3) kurtula, didi²⁴. Şöyle ki [S318^a] şā‘ir eydür. Şi‘r:

Bedū (4) goft Seyyid ey nāmdār

¹ vāḳı‘adan çün: ḥ‘āb vaḳtinden S

² çün: -S

³ eyledi. Andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ çün: -S

⁷ iki: -İ

⁸ çün: -S

⁹ çün şaf şaf: şaflar S

¹⁰ bezendi: yazdılar İ

¹¹ çün: -S

¹² bir: -S

¹³ baña: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ Şeybū’yı: -S

¹⁶ bir: -İ

¹⁷ dil-āverdür: -S

¹⁸ bunı: -S

¹⁹ andan çün: -S

²⁰ çün: -S

²¹ çün: -S

²² andan: -S

²³ in: in, didi İ

²⁴ didi: -S

Dü leşker be-cān āmed zi-kārzār

(5) Be-kuştī be-kūşīm rīş-i şāh

Ki tā hōd ger gūş dāred ¹ilāh²

(6) **Neşr:** Çün Cüneyd³ bunu didi, ol la‘īn ile at üstinde (7) haylī cidāl⁴ eylediler. Andan⁵ atları çün⁶ yoruldu, Seyyid⁷ Cüneyd (8) Kurās atınuñ berküstüvān⁸ çün⁹ açuğ gördi, kemāna (9) oğ kodı. Andan¹⁰ pertāb itdi. Oğ¹¹ şöyle doğundı¹² ki (10) çün¹³ atıñ pehlūsından çığdı. Andan¹⁴ at yığıldı. (11) Çün¹⁵ Kurās piyāde oldı. Andan soñra bebr¹⁶ ü peleng gibi (12) çün¹⁷ şıçramağā başladı¹⁸, yetüp Cüneyd’üñ atı sağrısına bir pūşt-pāy (13) eyle¹⁹ urdı ki atdan düşdi. Cüneyd dağı piyāde oldı. (14) Andan çün²⁰ şemşīr çeküp Kurās’a çün havāle itdi²¹. (15) Kurās dağı aña havāle eyledi. Şol kadar çalışdılar (16) aşlā²² birbirine çün²³ çāre bulmadılar. Andan çün²⁴ tığlerin yire²⁵ (17) bırağup birbirinüñ çün²⁶ kemer-bendin tutdılar. Çün²⁷ iki leşker (18) anlara²⁸ nazar eyler idi²⁹. Miyāne-i meydānda haylī güreş gösterdiler (19) ve dağı şol kadar kuvvet ve diğğat eylediler ki hūnları (20) nāhunları dibinden çeşme

¹ ilāh: -İ

² Şiirin tercümesi: Seyyid ona dedi: Ey ün sahibi, iki ordu bu savaş meydanından kurtulur. O şahın sakalını keseyim ki Allah’ın buyruklarına kulak versin.

³ Cüneyd: -İ

⁴ cidāl: harb S

⁵ andan: -S

⁶ çün: -S

⁷ Seyyid: -S

⁸ berküstüvān: göğsin İ

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ oğ: -S

¹² doğundı: urdı S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ bebr: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ başladı: -İ

¹⁹ eyle: -S

²⁰ andan çün: -S

²¹ itdi: eyledi S

²² aşlā: -S

²³ çün: -S

²⁴ andan çün: -S

²⁵ yire: -S

²⁶ çün: -S

²⁷ çün: -S

²⁸ anlara: -S

²⁹ eyler idi: iderdi S

lûlesinden şu aķar gibi revāne (21) oldu. İkiſi daķı bile ĥaste vü dem-beste oldılar. Kurās eyitdi: Ey

[İ357^a]

(1) ‘ Arab bir sâ‘at çün¹ ārām idelüm². Andan³ girü tıtuşalum (2) didi. Çün⁴ Cüneyd elini kemerinden giderdi. Andan⁵ birbirinüñ (3) berāberinde oturdılar. Kurās çün⁶ Cüneyd’üñ eline ve bāzūsına (4) ve yāl u bālma⁷ nażar ider idi ve mübārek yüzünüñ şaķıfesinde (5) gördi ki nev⁸-ĥaţı-ı ģubār belürmiş ve pençesi daķı şır (6) pençesine beñzer. Şöyle ki şā‘ir eydür. Şi‘r⁹:

Bedū goft (7) ey pehlevān-ı pıl-ten

Çünānī ki be-şinidem ez-encümen

Tenet hem-çü (8) bebr-est sīne çü şır

Per ü bāl çün ejderhā-yı dilīr¹⁰

(9) **Neşr:** Çün bir laĥza āsūde-ĥāl¹¹ oldılar. Andan¹² yine tırup (10) birbiriyle çün¹³ tıtuşdılar. Kurās aña¹⁴ üç kerre nevbet (11) çün¹⁵ kuvvet itdi. [S318^b] Bir nev‘ le ki yüzinden kan revān oldu. (12) Cüneyd çün¹⁶ yirinden ayrılmadı. Kurās¹⁷ kendüden çün¹⁸ nevmiz (13) oldu. Seyyid¹⁹ Cüneyd’üñ Hāşimī tamarları çün²⁰ cūşa başladı (14) ve sīnesinüñ derūnı ĥurūşa geldi. Andan çün²¹ (15) Perverdgār’ı çün²² yād idüp

¹ çün: -S

² idelüm: idelüm, didi İ

³ andan: -S

⁴ didi. Çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ çün: -S

⁷ yāl u bālma: -S

⁸ nev: -S

⁹ şi‘r: beyt S

¹⁰ Şiirin tercümesi: Ona, ey cüsseli pehlivān dedi. İnsanlardan şöyle duydum ki vücudun kaplan, göğsün aslan gibidir. Kol ve kanatların da cesur ejderha misalidir.

¹¹ ĥāl: -S

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ aña: -S

¹⁵ nevbet çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ Kurās: -İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ Seyyid: -S

²⁰ çün: -S

²¹ andan çün: -S

²² çün: -S

Ḥazret-i¹ Muṣṭafā'ya daḥı (16) şalavāt getürdi. Andan çün² 'Alī'den himmet taleb (17) itdi. Andan³ bir na'ra eyle⁴ urdı ki çün⁵ Kurās'ıñ zehresi (18) çāk⁶ olup kendüzinden gidüp çün⁷ serāsime (19) oldı. Andan bir⁸ kuvvet itdi. Kurās⁹ bir qara¹⁰ tağ gibi yirinden (20) götürdi ve daḥı yire urup andan¹¹ elin ve ayağın muḥkem bağladı (21) ve diledi ki anı keşān ber keşān anı¹² leşkerghāhına ilede¹³. Ammā

[İ357^b]

(1) mü'ellif-i kitāb eyidür¹⁴ ki Kurās-ı mel'ūnıñ bir dāyesi (2) var idi. Aña Sedviye-i cāzū eyidürler idi. Bu Sedviye (3) çün¹⁵ sihrde gāyet¹⁶ üstād ve kāmīl-i¹⁷ cihān idi. Çün (4) işitdi, Kurās'ıñ oğlu Şākūr'ı depelediler, ol kilim-güşlar (5) ceziresinde idi. Ol daḥı elli er ve 'avret yaqmışdı, (6) cümlesini. Bu¹⁸ günde ki Cüneyd Kurās'ı çün¹⁹ yire urmışdı. (7) Andan²⁰ elin ve ayağın bağlayup çün²¹ leşkerghāhına hemān²² (8) keşān ber keşān sürmek diler idi. Çün²³ ol laḥzada (9) ol mel'ūna yetişüp yolda kendüzin çün²⁴ 'uqāb şekline (10) koymışdı. Çün²⁵ anlaruñ başları üzerlerine inüp tırmışdı. (11) Andan²⁶ naẓar ider idi ki çün²⁷ kār ne olıyardur dir idi²⁸. (12) Çün ḥālī eyle gördi, hemān bir pīl şekline girüp

¹ Ḥazret-i: Muḥammed S

² andan çün: -S

³ andan: -S

⁴ eyle: -S

⁵ çün: -S

⁶ çāk: dü-nīme S

⁷ gidüp çün: -S

⁸ andan bir: -S

⁹ Kurās: çün İ

¹⁰ qara: -S

¹¹ andan: -S

¹² anı: -S

¹³ ilede: ilede, didi İ

¹⁴ eyidür: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ gāyet: -S

¹⁷ kāmīl-i: -S

¹⁸ bu: ol İ

¹⁹ çün: -S

²⁰ andan: -S

²¹ çün: -S

²² hemān: -S

²³ çün: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ andan: -S

²⁷ çün: -S

²⁸ dir idi: -S

(13) andan¹ aşağı indi. Çün² gök gürler gibi (14) gürledi ve dağı ağızından âteşler yağdırdı ve halka (15) şöyle ‘ibretler³ gösterdi ki hiç olmaz, didi. Andan⁴ (16) Kurās’ı ve Cüneyd’i yutdı. Andan çün⁵ leşkerğāhına (17) getürdi, kodi ve hayme kapusına geldi. Cüneyd⁶ cāzūnuñ⁷ (18) cāzūluğınun fi’ linden bī-ḥaber çün⁸ düşmişdi. Kurās’uñ (19) dağı teninde çün⁹ bir kıllı incinmemişdi ve Şeybū’ya çün¹⁰ (20) haber olup andan¹¹ serāsime oldu. Cüneyd’uñ başı ucına (21) geldi. Kurās’la dāye çün¹² Şeybū’yı görüp andan¹³ payına

[İ358^a]

(1) düşdiler ve dağı minnetdār oldılar. Senüñ himmetüñ idi. Bizi sen¹⁴ (2) iblisden diledüñ [S319^a] tā ki biz zafer bulduğ, didiler. Andan¹⁵ Şeybū (3) eyitdi: Çün¹⁶ dāye gelsün, ben bir nesne¹⁷ diyeyin. Zīrā¹⁸ ben (4) gāyet¹⁹ çok tā‘ at eyledüm, didi²⁰. Yine çün²¹ Şeybū’nuñ elin öpüp²² ayağına (5) düşdiler²³. Kurās eyitdi: Çün²⁴ senden himmet olduğıçün (6) ben²⁵ murāduma irişdüm²⁶ ve ben²⁷ dağı ḥalāş oldum, didi²⁸ dağı (7) Cüneyd eylece²⁹ yatur idi. Çün³⁰ ‘ālemden haberi yoğdı. Kurās (8) dāyesine

¹ andan: -S

² çün: -S

³ ‘ibretler: -S

⁴ hiç olmaz, didi. Andan: -S

⁵ andan çün: -S

⁶ Cüneyd: çün İ

⁷ cāzūnuñ: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ andan: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ sen: -S

¹⁵ didiler. Andan: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ ben bir nesne: -S

¹⁸ zīrā: -S

¹⁹ gāyet: -S

²⁰ eyledüm, didi: itdüm S

²¹ çün: -S

²² elin öpüp: -İ

²³ düşdiler: öpdiler İ

²⁴ çün: -S

²⁵ ben: -S

²⁶ irişdüm: irişdüm, didi İ

²⁷ ben: -İ

²⁸ didi: -S

²⁹ eylece: şöyle S

³⁰ çün: -S

eyitdi: Hamza benüm atamı çün¹ depelemişdür, didi². (9) Ben dağı dilerin ki benüm³ atamuñ kanını çün⁴ kışāş idem (10) didi⁵. Ammā çün⁶ Būlbūl rāhible bizüm⁷ va^cdemüz vardur, didi⁸. (11) Bunca gündür ki anuñ bir māh-liķā civān oğlu depelenmişdür. Ol⁹ (12) kırk gündür ki bizden ötüri¹⁰ tã^cat ider (13) idi. İblīsden bizüm çün¹¹ devletümüzi ister idi, didi. (14) Çün¹² kabūl itmişemdür ki Būlbūl'ūñ oğlu kanıçün (15) anı eline virem tã ki kendünūñ kanlusını (16) çün kendü¹³ eliyle depeleye, didi. Çün¹⁴ dāye eyle olsun¹⁵, didi. (17) Andan¹⁶ Şeybū be-ğāyet hurrem oldu. Cüneyd'e pīrāne bir iki dāne¹⁷ (18) pūşt-pā pūştine urdı ve Kurās'la anda hāzır olanlar (19) çün¹⁸ Şeybū'nuñ Cüneyd'e müşt urmasına gülüşdiler. Anlar (20) eyitdiler¹⁹ ki bir pīr-i nā-tüvāndur²⁰. Kuvveti yokdur ki ura²¹ didiler. (21) Çün²² Kurās Cüneyd'i andan²³ getürtdi tã²⁴ tahtı ayağına

[I358^b]

(1) bağladı. Andan²⁵ eyitdi: Ben çün²⁶ berāberümnden gidermezem (2) didi²⁷. Mebādā ki ' Amr Ümeyye'nūñ püser-zādesi bizden anı uğrulaya

¹ çün: -S

² didi: -S

³ benüm: -S

⁴ çün: -S

⁵ didi: -S

⁶ çün: -S

⁷ bizüm: -S

⁸ vardur, didi: itmişüzdür S

⁹ ol: -S

¹⁰ bizden ötüri: -S

¹¹ çün: -S

¹² didi. Çün: -S

¹³ çün kendü: -S

¹⁴ didi. Çün: -S

¹⁵ olsun: -İ

¹⁶ andan: -S

¹⁷ dāne: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ anlar eyitdiler: -S

²⁰ nā-tüvāndur: -S

²¹ ura: -S

²² çün: -S

²³ andan: -S

²⁴ tã: -S

²⁵ bağladı. Andan: getürtdi S

²⁶ ben çün: -S

²⁷ didi: -S

(3) didi¹. Şeybū'ya eyitdiler ki yā rāhib luṭf eyle² bu gice (4) bizümle muvāfaḳat gösterüp bile olalum³ tā ki (5) biz⁴ uyumayavuz, didi. Andan Cüneyd'i⁵ ḥargāhuñ sūtūnına (6) muḥkem bağladılar. Çün⁶ Kurās tahtına geçüp oturdu⁷. (7) Şol yanına⁸ çün⁹ dāyesin aldı¹⁰. Çün¹¹ sağ (8) yanına Şeybū'yı aldı. Çün¹² Şeybū anlara ğaflet virmekçün (9) çün¹³ kışşalara ve efsānelere başladı. Anlar daḥı gūş-ı cānla (10) çün¹⁴ gūş iderler idi. Bu maḥalli unutma. Yine gelevüz¹⁵. **Kışşa-i dīger**¹⁶. (11) **Mü'ellif-i kitāb** eyidür ki ya' nī¹⁷ Ebū Ḥafş-ı Kūfī raḥmetu'llāh¹⁸ (12) eyidür ki çün hikāyet bu araya yetdi¹⁹, Ḥalīfe vāfir vāfir²⁰ (13) ağladı ve eyitdi: Ey Ebū Ḥafş söyle görelüm, didi²¹. (14) Seyyid Cüneyd'ün²² kışşası nereye yetişdi, didi²³. Ebū Ḥafş (15) eyitdi: Ey Ḥalīfe [S319^b] çün Cüneyd'i tūtdılar, cemī' leşkeri (16) qarār idemeyüp çün²⁴ firārı ihtiyār itdiler, andan²⁵ gitdiler. (17) Endülīs şehrine girüp kapuların muḥkem bend itdiler. (18) Reşīde şol kadar şīven ü fiğān u sīne-zen ü giryān²⁶ (19) oldu²⁷ kim havāda kuşlar ve şahrāda vuḥūş ve deryāda balıklar²⁸ (20) aña çün²⁹ muvāfaḳat idüp

¹ didi: -S

² luṭf eyle: -S

³ olalum: olası didi İ

⁴ biz: -S

⁵ andan Cüneyd'i: -S

⁶ çün: -S

⁷ oturdu: -S

⁸ yanına: ayağın İ

⁹ çün: -S

¹⁰ aldı: eline virdi İ

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ gelevüz: gelürüz didi İ

¹⁶ kışşa-i dīger: -İ

¹⁷ ya' nī: -S

¹⁸ raḥmetu'llāh: -S

¹⁹ yetdi: geldi S

²⁰ vāfir: -S

²¹ didi: -S

²² Cüneyd'ün: -S

²³ didi: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ andan: -S

²⁶ sīne-zen ü giryān: -S

²⁷ oldu: eyledi S

²⁸ deryāda balıklar: -S

²⁹ çün: -S

aña¹ rikḳat itdiler. Çün² (21) Kāḏī ve Muḥtār ve ‘Āşım ve Esed ve Sa‘d-ı Mısrī ve Şırvāne yaḳaların çāk³

[İ359^a]

(1) idüp çün⁴ ḥāke düşdiler ve başlarına ḥāk efşān olup (2) bu şi‘ri oḳurlar idi. Şi‘r⁵:

Eyā pehlevān-ı mu‘allā-neseb

Kücāyī eyā şīr-i merd-i ‘Arab⁶

Dirīgā ki (3) şod māh-ı mā zīr-i mīg

Dirīgā dirīgā dirīg

Hemī goft mānend-i (4) ebr-i bahār

Zi⁷-dīde be-bārīd ḥūn⁸ ber-kenār

Be-ḡaltīd ber-rūy-ı (5) īn tīr-i ḥāk

Heme cāmeḥā kerd ber-ḥīş çāk⁹

Nesr: (6) Çün ḥalāyık ḥālī böyle gördiler, dūkelisi ḥurūşa geldiler (7) tā¹⁰ Reşīde kendü ile çün¹¹ endīşe eyledi ki Seyyid¹² Cüneyd (8) benümçün cān¹³ cihānı¹⁴ terk eyledi. Benüm yolumda şecā‘ at (9) kemerin çün¹⁵ berg eyledi. Ben daḡı dilerem¹⁶ ki anuñ yolına (10) çün¹⁷ cānumı fedā ideyin¹⁸. Ola ki ber-murād¹⁹ olam diyüp andan²⁰

¹ aña: -S

² çün: -S

³ çāk: -İ

⁴ çün: -S

⁵ şi‘r: naẓm S

⁶ kücāyī eyā şīr-i merd-i ‘Arab: -İ

⁷ zi: -İ

⁸ ḥūn: çün İ

⁹ Şiirin tercümesi: Ey yüce soylu pehlivān, ey Arapların aslan gibi yiğidi, neredesin? Yazık ki bizim dolunayımız bulutların ardında. Yazık, yazık, yazık... Şöyle dedi: Bahar bulutları gibi gözlerinden kan döktüler. Yüzlerini bu kara toprağa çevirip üzerlerindeki elbiseleri yırttılar.

¹⁰ tā: nā-gāh S

¹¹ çün: -S

¹² Seyyid: -S

¹³ cān: çün İ

¹⁴ cihānı: cinānı S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ dilerem: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ fedā ideyin: eyleyeyin İ

¹⁹ ola ki ber-murād: didi ve merdāne İ

²⁰ andan: -S

(11) tırdı. Ol Һamza söğüdinden ki siһri bāṭıl (12) ider idi¹, bir pāresin çün² bāzūsına bağladı. Ol cevşen³ ki (13) dīvler getürmişdi, üzerine anı giydi. Çün⁴ (14) şeb-revāne tınlar giydi ve daһı bir muһkem kemer-i zerrīn kuşanup (15) ve beline çün⁵ Pijen’ün һancerin şokdı. Andan⁶ üzerine tır⁷ ca⁸ besin (16) bağladı ve başına bir külāh⁸ çeküp andan şehirden taşra (17) çıkup ve қараңu gicede çün⁹ şahrāya revān (18) oldu, tā¹⁰ leşkerün kenārına geldi. Hiç eglenmeyüp¹¹ (19) andan¹² leşkerün içine girdi, tā ki Kurās’uñ һargāһına (20) çün¹³ yakın geldi, andan¹⁴ ıraқdan nigāһ itdi. Gördi, yüz (21) miқdār şem¹⁵ ü şu¹⁶ le çün¹⁵ yakmışlar. Andan¹⁶ nazar eyledi.

[I359^b]

(1) Kurās’ı gördi. Taht üzerinde bir қара тағ gibi (2) oturur idi. Çün sağ tarafında Şeybū-yı ¹⁷ ayyār ve şol tarafında (3) çün¹⁸ dāye-i cāzū oturmuşlar idi. Cüneyd’i çün¹⁹ һaymenün (4) sütünına [S320^a] başından aşıаа varınca²⁰ şarmışlardı ve Һalīfe çün²¹ (5) Ebū Һafş’dan şordı ki çün dāye-i cāzū oturmuşlar idi. (6) Çün cāzū, Cüneyd’i ve Kurās’ı yutdı idi ve ikisi niceydi²² kim (7) Cüneyd’ün һālī niçün²³ diğеr-gün oldu. Çün²⁴ Kurās’uñ (8) bir қılı çün²⁵ kıramadı. Ebū Һafş çün²⁶ Cüneyd’ün lafzından

¹ ider idi: eylerdi S

² çün: -S

³ cevşen: қаftan İ

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ andan: -S

⁷ tır: -S

⁸ bir külāh: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ tā: çünkim İ

¹¹ eglenmeyüp: қорқmayup İ

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ şu¹⁶ le çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ ¹⁷ ayyār: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ varınca: -S

²¹ çün: -S

²² niceydi: yutdı İ

²³ niçün: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ çün: -S

(9) şöyle¹ söyledi² ki beni çün³ dişiyle tutdı, andan⁴ anı (10) boynı üzerine aldı. Ma' a'l-kışşa çün Reşide Cüneyd'i (11) eyle gördi, cānına āteşler düşdi ve dağı gözlerinden (12) kanlar ağıttı ve pāsbanların çün⁵ ellerinde degenek (13) tutup tururlar idi. Reşide anda⁶ birinün boğazın şıktı. (14) Cānı der-i⁷ cehenneme gitdi. Andan tizcek⁸ libāsını giydi. (15) Çün⁹ degenegin eline aldı. Çün fırsat buldı (16) andan¹⁰ hargāh ardına varup oturdı. Çün halk (17) perākende oldu, hargāhuñ etrafı hālī kaldı. (18) Andan¹¹ hancer çıkarup çün¹² dāmen-i hargāhı yardı. (19) Andan¹³ içeriye girdi çün¹⁴ āheste āheste tahtuñ (20) altına vardı. Ne söylerler idi anda çün¹⁵ kulağ (21) tutdı. Çün¹⁶ Şeybū bu sözde idi ki ben uzun gicelerde

[İ360^a]

(1) tã^c at eyler idüm. İblisden sizün zaferünizi dilerdüm, didi¹⁷. (2) Nā-gāh bir ferişte gelüp eyitdi ki ben şimdi cennetden (3) gelürem, didi¹⁸. Cennetün çün¹⁹ tã^c āmin getürdüm tã²⁰ Kurās'a (4) viresin, didi²¹. Hergiz rencūr olmaya diyüp andan²² (5) eline virdi. Çün²³ Reşide bunları²⁴ işidür idi. Andan²⁵ (6) Kurās şād olup andan eyitdi: Varuñ²⁶ oğlumı (7) getürün²⁷ tã ki bu cennet tã^c āmindan çün²⁸ yisün (8) didi.

¹ şöyle: -S

² söyledi: rivāyet eyledi S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ çün: -S

⁶ Reşide anda: -S

⁷ der-i: -S

⁸ andan tizcek: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ andan: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ anda çün: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ tã: ammā İ

²¹ didi: -S

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ bunları: -S

²⁵ andan: -S

²⁶ andan eyitdi, varuñ: -S

²⁷ getürün: getürün didi İ

²⁸ çün: -S

Andan¹ Kāhūr'ı getürdiler çün² Şeybū eyitdi: (9) Bu helvāyı 'aceb³ kıanda bişürmişlerdür diyüp andan⁴ bir pāre (10) bağış itdi. Anlaruñ ellerine virdi. Hemān-dem⁵ yidiler⁶ (11) ve birer pāre çün⁷ ğulāmlara ve pāsbanlara dağı virdiler. Birbirinden (12) çün⁸ kıapışarak yidiler⁹. Andan¹⁰ cümlesi çün¹¹ bī-hüş olup düşdiler¹². Andan¹³ (13) mürde gibi yatdılar. Reşide-i 'Arab çün hāli eyle ğördi (14) hemān taht altından çıkup [S320^b] Şeybū'nuñ ayağına düşdi. (15) Şeybū¹⁴ eyitdi: Bu yire¹⁵ nice geldüñ, didi. Çün¹⁶ Reşide (16) eyitdi: Güftār vağıti degüldür, kār vağıtidür, didi. (17) Andan¹⁷ evvel dāye-i cāzūnuñ çün¹⁸ başın kesdi. Andan (18) Kurās-ı dīvüñ saķalına yapışup andan anuñ¹⁹ dağı başın (19) kesdi. Çün²⁰ Şeybū dağı Kāhūr'uñ başın kesdi (20) ve bākī ħargāhda her²¹ kim var ise başın kesdiler. Andan²² (21) Cüneyd'i çün²³ sütün-ı ħargāhdan çözdiler. Andan²⁴ taşra çıkđılar.

[I360^b]

(1) Çün²⁵ Cüneyd'üñ cān-ı 'azizi çıkmağı az kıalmışdı ve dağı cemī' (2) endāmı çün²⁶ mecrūh olmuşdı ve dağı şol dereceye varmışdı ki (3) çün²⁷ Reşide egilüp²⁸ kıulağına söyler idi. Anuñ ħaberi

¹ didi. Andan: -S

² çün: -S

³ 'aceb: -S

⁴ andan: -S

⁵ dem: -S

⁶ yidiler: yidiler, didi İ

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ yidiler: -İ

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² düşdiler: -İ

¹³ andan: -S

¹⁴ Şeybū: andan İ

¹⁵ bu yire: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ andan anuñ: -S

²⁰ çün: -S

²¹ her: -S

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ andan: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ çün: -S

²⁷ çün: -S

²⁸ egilüp: gelüp İ

(4) yoğdı. Şeybū eyitdi¹: Tıracağ zamān² degüldür, didi. (5) Andan³ Cüneyd'i arkasına aldı, gitdi. Reşide öñince (6) gider idi ve kemānına çün⁴ oğ komışdı. Her kim ki (7) siz kimsiz dir idi, andan⁵ ağzını oğla ururdi. Hemān (8) cānı cehenneme gider idi ve bād-ı şehir gibi yürürlerdi. (9) Çün⁶ Şeybū'nun yürümege artuğ⁷ tākātı kalmadı. Zīrā ki (10) Cüneyd gāyet⁸ gürbüz ve sengin pehlevān idi. Andan⁹ Reşide (11) gelüp arkasına aldı. Bir ferseng yir ol¹⁰ dağı getürdi. (12) Çün¹¹ Şeybū diñlendi, Cüneyd'i yine¹² arkasına aldı. Bu nev' le (13) şehriñ kapısına getürdiler. Leşker hod kaçmışlar idi (14) ve şehre girmişler idi ve pāsbānlar dağı uyumışlar idi. (15) Şehriñ kapuları hod muhkem bağılı idi. Şeybū hemān-dem¹³ (16) kal' anuñ burcına çün¹⁴ kemend ilişdürdi¹⁵ andan¹⁶ yapışup (17) kuş gibi¹⁷ yukarı çıkdı. Reşide Cüneyd'i¹⁸ ipe bağıladı ve Şeybū Reşide'yi yukarı (18) çekdi¹⁹. Reşide dağı ipe yapışup yukarı çıkdı. Andan sonra (19) Seyyid²⁰ Cüneyd'i dağı yukarı yab yab çıkardılar. Andan²¹ (20) serāya getürdiler. Bir zamān yaturdılar tā āsude- (21) hāl²² oldu. Andan sonra Kādī ve Esed ve Muhtār ve 'Āşım geldiler.

[İ361^a]

(1) Andan²³ Şirvāne geldi²⁴ ve Sultān Fercān'a haber oldu²⁵. (2) Sultān Kaylāfe ile geldiler. Çün Cüneyd'i eyle gördiler

¹ eyitdi: -S

² zamān: yir S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ çün: -S

⁷ artuğ: -S

⁸ gāyet: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ ol: -S

¹¹ çün: -S

¹² Cüneyd'i yine: Reşide S

¹³ dem: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ ilişdürdi: ile İ

¹⁶ andan: -S

¹⁷ gibi: -İ

¹⁸ Reşide Cüneyd'i: -İ

¹⁹ Reşide'yi yukarı çekdi: çekdi, yukarı çıkardı S

²⁰ Seyyid: -S

²¹ yukarı yab yab çıkardılar. Andan: -S

²² hāl: -S

²³ andan: -S

²⁴ geldi: getürdiler S

²⁵ haber oldu: -S

(3) andan¹ zārılıklar aña² gösterdiler. Reşide-i ‘Arab’a ve Şeybū’ya (4) çün³ [S321^a] hezār taḥsīnler itdiler ve şeh̄r ḥükemāsın ve eṭibbāsın (5) daḥı iḥzār itdiler. Cüneyd’i göricek eyitdiler. Bu zaḥm (6) cāzūnuñ dişinūñ zaḥmıdır, ef̄ i zaḥm gibidür, didi. (7) Andan çün⁴ şerbetler düzdiler ve Cüneyd’e içürdiler. Andan (8) ‘uzuvların ıssı sūd ile yudılar ve üzerine dārūlar sürdiler (9) ve daḥı bağladılar ve Reşide ve yārān çün⁵ başı ucında oturdılar (10) ve Reşide Ḳaylāfe’ye eyitdi: Buyur⁶, şeh̄rūñ ḳapuların (11) açsunlar çün⁷ leşker taşra çıḳsunlar, didi⁸. Esed ile Muḥtār (12) leşkere pīşvā olsunlar, didi⁹. Çün şabāḥ ola, kāfırler (13) Kurās’uñ depelendüğinden ḥaberdār olalar. Cümlesi (14) ḳaçup ḥazīnelerin ḳoyalar, didi. Andan¹⁰ Ḳaylāfe buyurdi. (15) Çün¹¹ şeh̄rūñ¹² ḳapuların açdılar, leşker daḥı taşra çıḳdı. Esed ile (16) Muḥtār pīşvā oldılar. Çün ufḳ-ı āsmāndan şubḥ-ı şādıḳ (17) belürdi. Bunlar daḥı Kurās’uñ leşkerüñe çün¹³ (18) yakın varmışlar idi. **Ez-ān cānib** Kurās’uñ leşkerinūñ pehlevānları (19) çün Kurās’uñ bārgāhına geldiler. Gördiler (20) Kurās depelenmiş ve dāye-i cāzū ve Kāḥūr ve gulāmlar (21) ve pāsbanlar çün¹⁴ depelenmiş gördiler, hemān-dem¹⁵

[I361^b]

(1) çün¹⁶ ḳarār idemeyüp firārı iḥtiyār itdiler. Bu ḥāleti çün¹⁷ (2) göricek Esed ve ‘Aşım ve Muḥtār çün¹⁸ ardlarından irişüp (3) kāfırleri şöyle ḳırdılar ki küştelerden (4) püşteler oldu. Çün¹⁹ gövdelerden yürinmez oldu ve ḳan

¹ andan: -S

² aña: -S

³ çün: -S

⁴ andan çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ buyur: buyur didi İ

⁷ çün: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ didi. Andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² şeh̄rūñ: leşkerūñ İ

¹³ çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ dem: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ çün: -S

(5) gövdeleri götürdi ve ba'zısı dağı kaçdılar¹. (6) Genc ü ħazā'in çün yirinde² kodılar. İslām leşker girü döndiler ol kıalan³ menāl⁴ u māl u ni' meti çün⁵ (7) şehre getürdiler. Dükeli⁶ şehriñ ħalkı genc ü ni' met issi oldılar. (8) Ammā Cüneyd mürde gibi yatur idi. Dil ve ağız virmeyp (9) çün⁷ 'ālemden bī-ħaber idi ve eṭṭbā anuñ çün⁸ mu'ālecesinde (10) 'āciz kıaldılar⁹. Hekimlerden birisi eyitdi: Eṭṭbādan bir pīr vardır. Meger ol çāre kıla¹⁰. Derħāl sulṭān Kıylāfe buyurdi. (11) Andan¹¹ vāfir emvāl virdi. Anı çün¹² getürdiler. (12) Seyyid¹³ Cüneyd [S321^b] gıdāsını ve şerbetini az az içer oldı. Ṭabīb¹⁴ (13) çün Cüneyd'ün başı ucına geldi, andan¹⁵ şordı ki (14) bunı ısıran cāzū kıanķı cāzū idi, didi¹⁶. Sedviye-i (15) cāzū dirlerdi. Bu Sedviye, Ḥabīb-i 'Aṭṭār'ün şākirdlerindendür (16) didi. Çün¹⁷ anlaruñ¹⁸ dendānı ejderhā gibidür. Ya' nī eşeri (17) çün¹⁹ anuñ gibidür, didi²⁰. Anuñ devāsın itmek be-ğāyet (18) müşkil kārdu, didi²¹. Ben buña çāre bilmezem, didi²². (19) Ammā üstādumdan işitmişemdür ki her vakt Ḥabīb-i (20) 'Aṭṭār'ün şākirdlerinden bir şahşı dişle ṭutsa (21) aña hīç kimesne çāre idemez, didi²³ ve Reşide bu²⁴ fikri

[İ362^a]

(1) eyledi ki ben kıız kıarındaşum Keynūs-ı periyi da'vet ideyin. (2) Ol perī tedbir eyler, didi²⁵.

¹ kaçdılar: kaçdılar, didi İ

² yirinde: -S

³ İslām leşker girü döndiler ol kıalan: -İ

⁴ menāl: -S

⁵ çün: -S

⁶ dükeli: -İ

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ kıaldılar: kıaldılar, didi İ

¹⁰ hekimlerden birisi eyitdi, eṭṭbādan bir pīr vardır. Meger ol çāre kıla: -İ

¹¹ andan: -S

¹² çün: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ ṭabīb: -İ

¹⁵ andan: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ didi. Çün: -S

¹⁸ anlaruñ: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ didi: -S

²¹ kārdu, didi: -S

²² didi: -S

²³ didi: -S

²⁴ bu: -S

²⁵ didi: -S

Şi'r¹:

Ebû Hafş-ı Kûfî rivāyet koned

(3) Be-nezd-i Hālîfe hikāyet koned

Ki deh māh ān pehlevān-ı 'Arab

(4) Budî rûz şeb der-'anā vü tu'ab

Çü Mūsā şode zār ez bî-ğidā

(5) Lebeş geşte hāmūş dil yā Hudā

Hemî goft ey Hālîk u bî-naẓîr

(6) Der in renc-i suhtenî merā dest-gîr

Ve yā cān-ı men zûd sitān² zi-ten

(7) Ki men³ ārzû-dārem eknûn kefen

Çü in kışşa-i hûb incā resîd

(8) Sirişk-i hālîfe be-ruḥ ber-çekîd

Hālîfe der in kışşa be'grîst zār

(9) Zi-dîde fûrû-rîḥt çün ber-kenār

Çü be'grîst ān gāh hāmūş geşt

(10) Be-kışşa şünûden teneş gūş geşt

Hālîfe be-goftā ki kışşa biyār

(11) Ki deryā-yı ğam-rā ne-dîdem kenār⁴

¹ şi'r: nazm S

² zûd sitān: rûz bostān İ

³ men: ān İ

⁴ Şiirin tercümesi: Ebû Hafs-ı Kûfî rivāyet eder. Halifenin önünde bunu hikāye eder. Şöyle ki o Arap pehlivānı on ay boyunca gece gündüz eziyet ve hastalık içindeydi. Mūsā gibi gıdasızlıktan inleyen olup dudakları kapanmış gönlü yā Hudā diyordu. Ey benzersiz Yaratıcı, bu yakıcı eziyetten beni kurtar veya canımı çabucak tenimden çıkar ki ben şimdi kefeni arzuluyorum. Bu güzel hikāye buraya erişince halifenin gözyaşları yanaklarına süzüldü. Halife bu hikâyede inleyerek ağladı. Gözlerinden gözyaşları aktı. Bir müddet ağladıktan sonra sakinleşti, hikâyeyi dinlemekten tüm vücudu kulak olmuştu. Halife şöyle dedi: Hikâyeyi (nihayete) getir. Zirâ bu gam deryâsında kenâr göremedim.

Mü'ellif-i kitāb eyidür ki (12) Seyyid¹ Cüneyd on ay tamām söz söylemedi. Be-gāyet za'if (13) oldu. Reşide-i 'Arab derhāl dam üzerine çıkup (14) andan² âteş getürdi ve âteş üzerine vāfir 'ūd (15) kōdı. Andan şöñra ol kıllaruñ birini âteş üzerine (16) yakdı. Andan³ şabr idüp havaya nigerān oldu. (17) Tā öyle vaḳti olunca andan⁴ şöñra çün⁵ havādan bir kebūter (18) geldi. Andan⁶ kāsruñ küngüresine kōndı. Çün Reşide-i (19) 'Arab'ı gördi, andan⁷ silkindi. Bir 'avret oldu. (20) Ayuñ on dört gicesi gibi anuñ⁸ cemālī çün⁹ ziyā virür (21) idi. Andan¹⁰ gelüp Reşide-i 'Arab'ı çün¹¹ kenāra çekdi. Andan¹²

[İ362^b]

(1) yüzün ve gözün öpdü. Eyitdi: Seyyid¹³ Cüneyd'ün ḥālī nedür, didi¹⁴. (2) Reşide çün¹⁵ cevāba kādır olmayup andan¹⁶ zār zār ağladı. (3) Vāfir ağladuḳdan şöñra eyitdi: Ḥālī diğēr-gündür diyüp andan¹⁷ (4) [S322^a] bir bir çün¹⁸ mācerāyı bildürdi. Keynūs-ı perī¹⁹ eyitdi: Pes²⁰ ğam (5) yimegil kim zīrā²¹ müşkil işler çün²² āsānlık ile ḥāşıl (6) olur, didi. Ben²³ varayın birāderümi getüreyin, didi. (7) Andan²⁴ pervāz itdi. Çün bir sâ' at geçdi andan²⁵ Keynūs-ı (8) perī²⁶ yine gelüp qarındaşı Cüneyd'i üzerine aldı. Çün Cüneyd²⁷ ol ḥāletde gördi.

¹ Seyyid: -S

² andan: -S

³ andan şöñra ol kıllaruñ birini âteş üzerine yakdı. Andan: -S

⁴ olunca andan: geçdikden S

⁵ çün: -S

⁶ andan: -S

⁷ andan: -S

⁸ anuñ: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² andan: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ perī: -S

²⁰ pes: -S

²¹ zīrā: -S

²² çün: -S

²³ didi. Ben: -S

²⁴ andan: -S

²⁵ andan: -S

²⁶ perī: -S

²⁷ üzerine aldı. Çün Cüneyd: -İ

(9) Çün¹ derûnına âteş düşdi. Andan² zârlıklar idüp (10) eyitdi: Bunuñ ‘ilâcı Hâbîb-i ‘Atţâr’uñ neslinden birisinüñ kanı (11) ‘ilâcdur ki anuñ kanını bunuñ tenine süreler³. (12) Şihhat bula, yoksa bundan gayrı⁴ hiç çâre yokdur, didi⁵. (13) Bu pehlevânlaruñ birisi benüm ile gelsün tâ ol vilâyete (14) ileteyin, didi⁶ ki Cüneyd kendüye⁷ musahhar itmişdür (15) tâ anlardan birisini ele getürelüm. Andan⁸ Şeybû yirinden⁹ tırı (16) geldi. Eyitdi: Ben varayın, didi¹⁰. Derhâl perî arkasına (17) aldı¹¹. Perî perrân oldı¹². Bir iki¹³ günden soñra çün¹⁴ Hâbîb-i ‘Atţâr’uñ (18) vilâyetine geldiler çün¹⁵ Hâbîb-i ‘Atţâr’uñ¹⁶ oğlanlarından (19) birisi Müselmân olmışdı. Derhâl taleb idüp bulup¹⁷ (20) getürdiler. Çün¹⁸ tamarından kan alup andan¹⁹ bir²⁰ (21) şîşeye koyup andan perî²¹ yine havâya pervâz idüp

[İ363^a]

(1) Endülîs şehrinden yaña gitdi. Kırk gün çün²² tamâm olıcağ (2) yine Endülîs şehrine yetdi. Ol kanı andan²³ şerbet idüp (3) Cüneyd’e²⁴ az az içürdiler idi. Andan²⁵ tenine bir pâre sürdiler. (4) Hemân-sâ‘at²⁶ gözin açdı, kendüye geldi. Çün bir dağı (5) içürdiler. Andan²⁷ söze başladı. Çün²⁸ bir kez²⁹ dağı içürdiler. (6) Yirinden

¹ çün: -S

² andan: -S

³ süreler: süreler, didi İ

⁴ bundan gayrı: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ kendüye: -S

⁸ andan: -S

⁹ yirinden: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ aldı: bindi S

¹² perî perrân oldı: -İ

¹³ iki: nice S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ ‘Atţâr’uñ: -S

¹⁷ bulup: andan İ

¹⁸ çün: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ bir: -İ

²¹ andan perî: -S

²² çün: -S

²³ andan: -S

²⁴ Cüneyd’e: çün İ

²⁵ andan: -S

²⁶ sâ‘at: -İ

²⁷ andan: -S

²⁸ çün: -İ

²⁹ kez: -S

kalḳdı, andan¹ oturdı ve ta^ʿām yimege meşḡul (7) oldı. Çün² kırk gün tamām olıcaḳ andan³ ḥammāma (8) vardı. Andan⁴ eve gelicek cümlesi çün⁵ şād oldılar. (9) Andan⁶ pādīşāh buyurdı çün⁷ şehri gūne gūne (10) çün⁸ bezediler. Gūşe-be-gūşe ḥ^ʿānendeler cā-be-cā⁹ şoḥbetler (11) itdiler. Çün¹⁰ civān-ı¹¹ nev-ḥāsteler, dürlü dürlü¹² ziverler ile pīrāste (12) olup ^ʿişret eylediler¹³ ve pīrān-ı cihān-dīdeler çün Seyyid¹⁴ Cüneyd'ün şoḥbetiçün (13) ni^ʿmetler bişürüp yidiler ve yidürdiler, tā yedi ay (14) müddeti olıcaḳ [S322^b] Cüneyd¹⁵ yine kendü ḥāline¹⁶ geldi. (15) Andan soñra şikāra meşḡul oldı. Bir gün Sulṭān Fercān (16) Cüneyd'den çün¹⁷ icāzet taleb itdi ki yine¹⁸ (17) memleketine vara. Andan¹⁹ Ḳaylāfe sulṭān çün²⁰ buyurdı, (18) taḡtını taşra²¹ miyāne-i meydāna iletdiler. Cümle ḥavāş u ^ʿavām bi't-tamām ḥāzır (19) oldılar. Andan soñra²² Ḳaylāfe Fercān'ı taḡt üzerinde yanına (20) aldı. Seyyid²³ Cüneyd çün²⁴ meydāna girdi, bir taraftan çün²⁵ (21) Cüneyd tenhā idi ve bir taraftan Esed ve ^ʿĀşım ve Muḡtār ve Sa^ʿd-ı Mışrī idi²⁶.

¹ kalḳdı, andan: turdı, yine S

² çün: -S

³ andan: -S

⁴ andan: yine S

⁵ çün: -S

⁶ andan: -S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ cā-be-cā: -İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ civān-ı: -İ

¹² dürlü: -S

¹³ ^ʿişret eylediler: -İ

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ Cüneyd: andan İ

¹⁶ ḥāline: evlerine İ

¹⁷ çün: -S

¹⁸ yine: andan İ

¹⁹ andan: -S

²⁰ çün: -S

²¹ taşra: -İ

²² soñra: -S

²³ Seyyid: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ çün: -S

²⁶ Mışrī idi: -S

[İ363^b]

(1) ‘Ākıbet çün¹ topı Cüneyd meydāndan apdı. Seyyid² Cüneyd topa³ (2) bir arb urdı ki top meydān başından havāya dgdi, (3) yine indi tā meydāndan çün⁴ apdı. Cümle⁵ alāyık aa⁶ tasınler (4) idüp āferīn getürdiler. Andan ora⁷ çün⁸ tır-endāzlıa başladı. (5) Yedi pūlād siper odılar. Tiri yedi pūlād siperden geürdi. (6) Andan⁹ yire batup nā-bedīd oldu. **Mü’ellif-i kitāb** eyidür ki (7) Mutār’u beř kemānı var idi. Ādemī-zād kirişinden aa (8) dşürmezdi. Ol beř kemānı bir yire getürdiler. Andan¹⁰ şardılar. (9) Çün¹¹ eline aldı ve ekdi. Çün¹² ulaına getürdi, andan¹³ (10) meydānı cevelān eyledi. Andan ora bir dāne¹⁴ ygrük at aa¹⁵ (11) getürdiler. Piyāde ol atı gedi. Sultān tāc-ı muraşsa‘ını (12) aa baışladı ve hezār dāı bunu gibi hnerler dāı gsterdi. (13) Çün meydāndan fāri oldu. Sultān eyitdi: Ey Seyyid Cüneyd (14) benüm¹⁶ senden bir ācetüm vardır. Eger abūl idersenz hoř didi¹⁷. (15) Cüneyd andan¹⁸ buyuru, didi. Ārumuz oldur ki Reřide-i ‘Arab’la (16) siz in bir ‘ālī cem‘ıyyet idevz, didi. Cüneyd anlara (17) çün¹⁹ tefvz eyledi. Hi tınmadı, andan ayrı ki siz (18) bilrsiz, didi. Çün anlar anı²⁰ işitdiler, āyet²¹ urrem oldılar. (19) Çün²² dgne yara grdiler. Cümle vilāyetden ne adar²³ alāyık (20)

¹ çün: -S

² Seyyid: -S

³ topa: -İ

⁴ çün: -S

⁵ cümle: amu S

⁶ aa: -S

⁷ ora: -S

⁸ çün: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ dāne: -S

¹⁵ aa: -S

¹⁶ Cüneyd benüm: -S

¹⁷ hoş didi: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ anı: -S

²¹ āyet: -S

²² çün: -S

²³ ne adar: -S

var ise¹ cem^c oldılar ki şümāra gelmezdi. Çün² nāy u (21) k̄ānūn u çeng ü erġanūn u def ü deplek āvāzeleri

[I364^a]

(1) tā³ ki feleke çıkdı ve raḳḳāşlarıñ [S323^a] ayaġı depürdüsi tā⁴ semeke (2) indi ve ḥānendelerüñ çün⁵ taḥrīrātı ^cālemi tıtdı (3) ve güyendelerüñ yel yelāsı çün⁶ ^cayyūḳa çıkdı. Güşe-be-güşe (4) çün⁷ semā^c iderler idi ve mest ^cāşıklarūñ na^craları çün⁸ (5) feleküñ ḳubbesini güm güm gümletdi. Andan çün⁹ (6) ṭaraf-be-ṭaraf şafālar çün¹⁰ sürdiler. Andan üzerine vāfir¹¹ (7) dīnār çün¹² nişār eylediler, didi¹³. Bir ay tamām bu nev^c üzerine (8) çün¹⁴ düġün itdiler. Şöyle ki şā^c ir eydür. **Meşnevi**¹⁵:

(9) Çünān bī-ġam ne-būdend gāh bī-gāh

Der ān mevzī^c -ı ḥırāmān¹⁶ tā be-yek māh

(10) Henūzeş ḥaṭṭ-ı sebz ender-nisān¹⁷ būd

Ruḥeş mānend-i berg-i erguvān (11) būd

Ḳadeş mānend-i serv-i cūy¹⁸bārān

Ruḥeş hem-çün gül ender (12) nev¹⁹-bahārān

Be-her ḥācib ki refti şād u nāzān

¹ var ise: şol deñlü S

² çün: -S

³ tā: -S

⁴ tā: -S

⁵ çün: -S

⁶ çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ andan çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ andan üzerine vāfir: -S

¹² çün: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ meşnevi: şī^c r Ī

¹⁶ mevzī^c -ı ḥırāmān: vaż^c -ı ḥırmān Ī

¹⁷ ender-nisān: ender-nihān Ī

¹⁸ cūy: cūdī Ī

¹⁹ nev: būd Ī

Çün¹ şodend hîre (13) ez vey ²ser-firāzān³

Neşr: Pādişāh ol mevzı⁴ dan Seyyid⁴ Cüneyd'i (14) kaldurup bir müzehheb ü münakkaş-ı dil-keş muşaffā mu⁵ allā kaşra (15) çün⁵ getürdiler. Çün⁶ Reşide-i mäh-ı⁷ dil-ārāyı hōd hezār (16) ziver ile çün⁸ ārāste vü pīrāste eyleyüp muḳaddem ol (17) kaşra getürmişler idi. Ol gice Reşide-i mäh-peyker ile (18) Cüneyd-i dil-āver andan⁹ ber-murād oldılar. Çün iki ay tamām oldı (19) Cüneyd andan¹⁰, sulṭāndan icāzet taleb idüp eyitdi ki (20) celā-yı vaṭan idem, didi. Çün¹¹ sulṭān on ḥazīne ve zer-i sürḥ (21) gönderdi. Pişkeş zer bāft kumaşlardan ḡayrı şöyle ki yigirmi

[1364^b]

(1) gemi¹² ol bī-ḥad¹³ māl u menāl¹⁴ ile māl-ā-māl oldı. Çün Seyyid¹⁵ Cüneyd (2) çün¹⁶ bāzergāne fāḥir libāslar giydi ve cemī¹⁷ yārānın çün¹⁷ kendü (3) şekline koydı. Andan¹⁸ sulṭān ile vedā¹⁹ laşdılar. Andan soñra (4) gemiye girdiler. Çün¹⁹ lengeri gemiye alup andan²⁰ bādbān açdılar (5) ve daḡı Mışr ṭarafına çün²¹ müteveccih oldılar. Gemileri daḡı deryā (6) yüzinde murḡ-āb gibi ḳanat açup uçup gider idi. (7) Çün²² dört ay ol baḡr-ı bī-pāyānuñ yüzinde gitdiler. Çün²³ (8) dört aydan soñra bir seḡergāh nā-gāh İskenderiyye kenārına

¹ çün: -S

² firāzān: firāvān İ

³ Şiirin tercümesi: Gamsız bir şekilde zaman zaman bu mutlu tablo bir aya kadar devam etti. Onun taze hatları henüz nisanda gibiydi. Yanakları erguvan yaprağı gibiydi. Boyu ırmak kenarındaki serviler gibi, yüzü ilkbahardaki gül gibiydi. Mutlu ve nazlı gelen hâcibler, onun bu yüceliğine hayran kaldılar.

⁴ Seyyid: -S

⁵ çün: -S

⁶ çün: -S

⁷ mäh-ı: -S

⁸ çün: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ didi. Çün: -S

¹² gemi: şandūḡ İ

¹³ bī-ḥad: -İ

¹⁴ menāl: -S

¹⁵ çün Seyyid: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ andan: -S

²¹ çün: -S

²² çün: -S

²³ çün: -S

(9) geldiler¹ ki ol², Mısr'ıñ ser-ḥaddidür. Çün³ gördiler, [S323^b] bir ḥurrem (10) şehrdür ki olmaz. Andan⁴ gemiden taşra çıkup istifsār (11) eylediler ki bu⁵ şehriñ şehir-yarı kimdür, didiler. Eyitdiler: Anlar⁶ (12) 'Āş bin 'Amr 'Āş'dur, didiler. Ammā aşıl ḥalīfe Dımışk içinde (13) oturur ki Muḥammed bin Yezīd'dür. Otuz kez çün⁷ yüz biñ ḥavāric⁸ (14) eri vardır⁹ ve zulm ile cihān anuñ elinden çün¹⁰ (15) ḥarāb olmışdur, didi¹¹ ve her ezīne günü minbere çıkup (16) emīrū'l-mü'minīn 'Alī'ye¹² kerrema'llāhu vechehu ḥāşā ki düşnām (17) iderler ve ez-ān evine ḥāşā ki la'net eyler, didi¹³. Şöyle ki (18) ehl-i sünnetden 'ālemde hiç kimesne ḳalmamışdur, didi¹⁴. Meger taḡayyūr-i (19) şekl idüp andan¹⁵ kendülerin bildürmezler, didi¹⁶. Eger bir (20) yirde ḥānedān-ı Resūl'a muḥabbet işitseler, āña¹⁷ varup āmān (21) virmeyüp depelerler, didi¹⁸. Çün Cüneyd bu sözleri işitdi

[I365^a]

(1) ḡāyet munḳabız oldı. Andan şoñra¹⁹ Medīne ile Mekke'nüñ aḥvālın (2) şordı. Eyitdiler: Anda çün²⁰ bir Seyyid ḳalmamışdur, didi²¹. (3) 'Abdü'l-melik bin Mervān andadur, didi. Andan Seyyid²² Cüneyd²³ (4) yārānın ḥāzır idüp andan²⁴ eyitdi: Taḳdīr-i Bārī (5) bizi bu diyāra bıraḳdı. Tedbīr şöyle gerekdür çün²⁵ (6) cāsūslar bizi

¹ geldiler: yetdiler S

² ol: -S

³ çün: -S

⁴ olmaz. Andan: -S

⁵ bu: -S

⁶ didiler. Eyitdiler, anlar: -S

⁷ çün: -S

⁸ ḥavāric: ḥavāric 'aleyhi'l-la'ne S

⁹ vardır: vardır, didi İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ didi: -S

¹² 'Alī'ye: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ āña: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ şoñra: -İ

²⁰ çün: -S

²¹ didi: -S

²² didi. Andan Seyyid: -S

²³ Cüneyd: Cüneyd eyitdi İ

²⁴ andan: -S

²⁵ çün: -S

añlamayalar, didi. Çün anlar¹ bu sözde iken (7) Yemen'den bir gemi geldi diyü āvāze oldu. Hemān тұrup (8) andan ol² gemiye vardılar. Gemide³ bir siyāh ğulām gördiler. (9) Ol ğulām Seyyid⁴ Cüneyd'ün atası ğulāmıydı. Çün⁵ bāzergānlığa (10) gelmişti. Andan⁶ Cüneyd şādān oldu. Derhāl anı yanına getürüp (11) andan⁷ kenāra çekdi. Babasından ve anasından⁸ çün⁹ haber şordı. (12) Ğulām eyitdi: Siz bākī oluñ, didi. Ol¹⁰ sizün firāķıñuzdan (13) āh vāh ile ve zār ile¹¹ vefāt itdiler¹². Sizler sefere (14) gidelden berü¹³ on iki yıl oldu. Cüneyd çün anlaruñ (15) vefātın haberin işitdi, andan¹⁴ yaķasın çāk idüp başına (16) ħāk şaçdı ve kendüzin çün¹⁵ yire urdı. Şol kaçdar (17) urdı¹⁶ ki cümle teni ħün-ālūde oldu. Bir hefte tamām (18) ne yidi ve ne içdi ve ne uyudı ve ne söyledi. (19) Hemān çün¹⁷ nevħa vü zārī iderdi¹⁸. Kişi [S324^a] neye toymazsa toymaz (20) illā ki ağlamağa toyar, didi¹⁹. Āħirü'l-emr yārān yanına (21) gelüp hezār i' tizārla söyletdiler. Andan şoñra çün²⁰

[I365^b]

(1) yimek yidürdiler. Andan²¹ İskenderiyye'den gidüp Mışır'a (2) geldiler. Ol ğulām-ı siyāhı çün²² kendülerinden ayırmadılar. (3) Reşide'ye çün²³ ħizmetkār itdiler ve Sa'd'uñ Mışır'da evi (4) var idi. Eyitdiler²⁴: Kūmāşları gice ile çün²⁵ (5) anda

¹ didi. Çün anlar: -S

² andan ol: -S

³ gemide: -İ

⁴ Seyyid: -S

⁵ çün: -S

⁶ andan: -S

⁷ andan: -S

⁸ anasından: -İ

⁹ çün: -S

¹⁰ didi. Ol: -S

¹¹ zār ile: -S

¹² itdiler: eyledi, didi İ

¹³ berü: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ urdı: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ iderdi: eyledi İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ andan: -S

²² çün: -S

²³ çün: -S

²⁴ eyitdiler: anda inüp kōndılar İ

²⁵ çün: -S

iletelüm, hîç kimesne bize¹ vâkıf olmasun². Biz dağı (6) anda olalum. Seyyid Cüneyd rāzı olmadı. Andan³ eyitdi: Ben ‘Acem diyārına (7) giderem⁴. Zīrā⁵ ki bunda⁶ bizüm çün⁷ hîç yārumuz qalmamışdur, didi⁸. (8) Ol gice şehre girdiler. Andan⁹ varup Sa‘d’uñ evinde (9) oturdılar. Ammā Şeybū ile Muhtār be-ğāyet üzüldü¹⁰. Her gün (10) Mısr sultānına varurlar idi, tā bir nice¹¹ müddet bunuñ (11) üzerine geçdi. Bir gün Muhtār ile Şeybū çün¹² cum‘a namāzına (12) cāmi‘e gitdiler. Muhtār hergiz tır ü kemānsuz olmazdı. Çün (13) sünneti kıldılar. Andan¹³ haṭīb minbere çıkdı. Bir hoş-āvāz ile (14) çün¹⁴ taḥmīd okudı. Andan soñra Ebū Tūrāb’a ḥāşā la‘net (15) eyledi. Cümle ḥāzırlar çün¹⁵ ḥurūşa geldiler ve bülend āvāz (16) ile ḥāşā ki la‘net itdiler. **Mü’ellif-i kitāb** eyidür ki (17) ol rüzgārda kâ’ide şöyle idi ki çün ḥulefā imāmet (18) eyleyeler idi. ‘Amr ‘Āş oğlu Naşr¹⁶ Muḥammed Yezīd ki (19) nā’ib-i menābiydi. Ol dağı kendü birāderi ‘Abdu’llāh Yezīd’i (20) göndermişdi, tā cum‘a günü çün¹⁷ minbere çıkup ḥiṭābet ideydi¹⁸ (21) ve ‘Āş’uñ kız qarındaşı onda idi¹⁹. İttifākla Mısr’a

[İ366^a]

(1) çün²⁰ sultānlık ider idi. Ammā hükm ḥazīne ve leşker ‘Āş’uñ (2) elinde idi ve ḥiṭābet ve imāmet ‘Abdu’llāh Yezīd’e ta’alluḫ idi. (3) El-kışsa çün ‘Abdu’llāh Yezīd’uñ kışsası āḥire yetişdi.

¹ bize: -S

² olmasun: olmasun, didi İ

³ andan: -S

⁴ giderem: giderem, didi İ

⁵ zīrā: -S

⁶ bunda: -S

⁷ çün: -S

⁸ didi: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ üzüldü: füzüller idi İ

¹¹ nice: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ Naşr: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ ideydi: ideydi didi İ

¹⁹ evinde idi: -S

²⁰ çün: -S

(4) Andan¹ la‘nete başladı. [S324^b] Muhtâr çün ğadaba vardı². Şöyle ki (5) teninde kılları, andan³ tırı geldi ve kendüye eyitdi: (6) Hezâr benüm cānum emîrû’l-mü’minîn ‘Alî’nüñ yolına fedâ olsun (7) didi. Andan⁴ Hâzret-i Resûl’a şalavât getürüp (8) dahı kemāna ok qodı ve pertâb itdi. ‘Abdu’llāh Yezîd’üñ (9) ağızına ol⁵ ok şöyle dokundı ki tã⁶ kafasından taşra (10) çıkdı, gitdi. Andan sonra çün⁷ ‘Abdu’llāh minberden (11) aşğa düşüp çün⁸ cānı cehenneme ısmarladı. Derhāl (12) mescidde bir hūrûş qopdı ki anda yüz biñ nefer tîğ-zen (13) er var idi. Kimi müştle ve kimi⁹ püşt-pā ile Muhtâr’ı şöyle dögdiler ki (14) tã¹⁰ süst oldı ve düşdi. Andan¹¹ hālâyık dahı başına (15) üşdiler. Muhtâr-ı cigerdāruñ boynına bir¹² urğan daqup (16) andan¹³ hāk üzre keşān ber keşān sürerler idi. Çün¹⁴ (17) Şeybū bu hālî gördi, andan¹⁵ halk içinden sıvışup (18) Seyyid¹⁶ Cüneyd’e geldi. Aña çün¹⁷ haber virdi çün aña¹⁸ (19) hālî ma‘lûm itdi. Cüneyd ğāyetde¹⁹ ğamgîn oldı. Andan²⁰ (20) eyitdi: Ben bilürem ki siz ikiñüz dahı fuzûlsız, didi²¹. (21) Çün fitne bırağduñ yā şimdi n’itmek gerekdür, didi²². Biz hoz²³

[İ366^b]

(1) tenhā anlar hoz²⁴ yüz biñ nefer pehlevānlardur. Biz anlara²⁵ niçe cevāb

¹ andan: -S

² vardı: geldi S

³ andan: -S

⁴ andan: -S

⁵ ol: -S

⁶ tã: -S

⁷ andan sonra çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ müştle ve kimi: -İ

¹⁰ tã: -S

¹¹ andan: -S

¹² bir: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ aña çün: -S

¹⁸ çün aña: -S

¹⁹ ğāyetde: -S

²⁰ andan: -S

²¹ didi: -S

²² bırağduñ yā şimdi n’itmek gerekdür, didi: ortaya S

²³ hoz: -S

²⁴ anlar hoz: -S

²⁵ biz anlara: -S

(2) virevüz, didi¹ ve dağı işitmişemdür ki Benî-Ümeyye'nün (3) hilâfeti devri âhire yetişmişdür. Bu kâr tamâm olmaz, didi². (4) Ammâ Muhtâr'ın çün³ gönlü be-ğâyet harâb idi. Çün kendüye (5) eyidür idi⁴ ve karar u ârâm⁵ idemeyüp ağıardı⁶ ve kendüzine nazar (6) iderdi ve eger tefahhuş iderlerse hem-râh gerek mi ve yâhûz (7) gerekmez mi çün⁷ Şeybû derhâl kendüzini bir kâşid şekline (8) koydı. Muhammed bin⁸ Yezîd kıbelinden bir nâme yazdı ki (9) benüm birâderüm 'Âş, bil ve âgâh ol ki çün⁹ Mağrib Yemen'den¹⁰ (10) Cüneyd bin Üseyd bî-had leşker ile Mekke'yi ve Medîne'yi ve bizüm halkumuzdan hâlî eyledi¹¹. (11) Kimini kırdı ve kimini kaçurdu. Andan Bağdâd'a vardı. (12) Anda olan halkımızı çün kırdı¹². Kimin katl idüp ve kimin (13) dağı perîşân eyledi, didi¹³. Şimdi hod¹⁴ Dımışk'a gelmek (14) ister ve az kaldı ki ben Dımışk'ı koyam kaçam, didi¹⁵. Zinhâr zinhâr (15) sen çün¹⁶ kendüzini bir¹⁷ oñat şakla ve mektûbı (16) çün¹⁸ [S325^a] bu şıfat üzre yazup andan¹⁹ bir kâşid gibi çün²⁰ (17) şehrüñ bir kapusından içerüye girdi ve halk eyitdi: (18) Bu kâşid²¹ Muhammed²² Yezîd'den geldi. 'Âş buyurdi, anı getürdiler (19) ve hem ol sâ' atda idi ki Muhtâr-ı cigerdâr çün²³ giriftâr (20) olmuşdı ve Mısr'a dağı huruş u cüş²⁴ düşmişdi. Çün (21) 'Âş, Muhtâr'ın itdüğü fi'lden haberdâr oldu, hemân-dem²⁵

¹ didi: -S

² didi: -S

³ çün: -İ

⁴ çün kendüye eyidür idi: -S

⁵ ârâm: -İ

⁶ ağıardı: -S

⁷ çün: -S

⁸ bin: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ Yemen'den: -İ

¹¹ hâlî eyledi: -İ

¹² çün kırdı: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ hod: -S

¹⁵ didi: -S

¹⁶ sen çün: -S

¹⁷ bir: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ çün: -S

²¹ bu kâşid: -S

²² Muhammed: -İ

²³ çün: -S

²⁴ cüş: -S

²⁵ dem: -S

[İ367^a]

(1) çün¹ feryād idüp andan² Muhtâr'ı getürüñ, didi. Muhtâr baş kaba³ (2) ve yalın ayak ve eli bağılu çün⁴ 'Āş'uñ öñine getürdiler. (3) Çün 'Āş'uñ gözleri Muhtâr'a düşdi. Andan⁵ bildi ve eyitdi: (4) Sen 'Amr⁶ Sa' d-ı Vaḳḳāş'uñ oğlu degül misin, didi. Muhtâr belî didi. (5) 'Āş eyitdi: Senüñ atañ benüm çün⁷ ġāyet dostum idi (6) didi⁸. Ol Hüseyin bin 'Alî'yle ceng eyledi, didi⁹. Sen¹⁰ niçün bunuñ gibi (7) hareket eyledüñ, didi¹¹. Muhtâr eyitdi: Egerçi atam 'Amr Sa' d (8) çün¹² hānedāna la'net ider idi, ben dağı her gün çün¹³ hezār (9) la'net aña iderdüm, didi¹⁴ ki ben ehl-i beytüñ dostdāriyam (10) ve muhib-i hānedān olam¹⁵ ve evlād-ı Resül'am¹⁶ ve ben (11) cānumı ol hānedānuñ 'aşkına¹⁷ fedā itmişemdür, didi¹⁸. (12) Şeybū Muhtâr'uñ güftārın işidürdi¹⁹. Muhtâr ile Şeybū dağı birbirin görüp añladılar²⁰, tā 'Āş (13) başın kaldurup eyitdi: Toğrı söyle ki bu zamān (14) ne yirden gelürsin²¹ ve bu şehrde saña refiḳ (15) kimdür, didi²². Yoksa ben senüñ²³ derüñi yüzüp andan²⁴ (16) ağzuña şokaram, didi²⁵. Muhtâr eyitdi: Ben Mağrib'de idüm. Seyyid²⁶ (17) Cüneyd'i ve Reşide-i 'Arab'ı ben²⁷ çok taleb itdüm ammā²⁸ bulamadum (18) didi. Ammā²⁹ şimdi

¹ çün: -S

² andan: -S

³ kaba: -İ

⁴ çün: -S

⁵ andan: -S

⁶ 'Amr: -İ

⁷ çün: -S

⁸ didi: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ sen: -İ

¹¹ didi: -S

¹² çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ olam: -S

¹⁶ Resül'am: Resül'am, didi İ

¹⁷ 'aşkına: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ Şeybū Muhtâr'uñ güftārın işidürdi: -İ

²⁰ añladılar: ağladılar S

²¹ gelürsin: gelürsin, didi İ

²² didi: -S

²³ ben senüñ: -S

²⁴ andan: -S

²⁵ didi: -S

²⁶ Seyyid: -S

²⁷ ben: -S

²⁸ ammā: -S

²⁹ didi. Ammā: -S

ben çün¹ vaṭanuma giderüm, didi² (19) ve daḥı eyidürler ki Cüneyd ‘Aden yolından çün³ Mekke’ye gelmişdür. (20) Ben tenhā idüm, hīç bir⁴ kimesne benüm hem-rāhum yokdur, didi⁵. (21) Çün Muḥtār bu sözi didi, Şeybū be-gāyet ḥurrem oldı

[I367^b]

(1) ve nāmesi sözine çün⁶ Muḥtār’uñ sözi muṭābık geldi. Andan (2) soñra mektūbı çıkarup ‘Āş’uñ taḥtı⁷ öñine ḳodı. Andan⁸ vezīr (3) eline alup⁹ okudı: Ey ḳarındaşum ‘Āş bil ve āgāh (4) ol ki çün¹⁰ Cüneyd Yemen yolından [S325^b] Mekke’ye geldi. Anda¹¹ musaḥḥar (5) itdi. Andan¹² Bağdād’a varup anı daḥı musaḥḥar itdi. Ben ki Muḥammed (6) bin¹³ Yezīd’em Dımışk’da çün¹⁴ oturmuşamdur, didi. Andan¹⁵ Bağdād’dan (7) benüm üzerüme gelmişdür ve şehri çün¹⁶ ḥiṣār itmişdür (8) ve daḥı ben¹⁷ size ḥaber itdüm ki çün¹⁸ ḥāzır baş olasız, didi¹⁹. (9) Çün ‘Āş mektūbuñ mefhūmın ma‘lūm idindi, gördi ki (10) Muḥtār’uñ sözi çün nāmenüñ sözine²⁰ muṭābık, Şeybū’ya (11) sen bunı bilür misin, didi²¹. Bu Sa‘d-ı Vaḳḳāş’uñ püser-zādesidür (12) didi²². Şeybū eyitdi: Ben²³ bilürin ammā bunuñ atası benüm dostum (13) idi, didi²⁴. Bu²⁵ ne günāh itmişdür ki böyle²⁶ giriftārdur, didi²⁷. (14) ‘Āş eyitdi:

¹ ben çün: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ bir: -S

⁵ didi: -S

⁶ çün: -S

⁷ taḥtı: -İ

⁸ andan: -S

⁹ alup: virdi. Andan İ

¹⁰ çün: -S

¹¹ anda: -S

¹² andan: -S

¹³ bin: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ didi. Andan: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ ben: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün nāmenüñ sözine: -S

²¹ didi: -S

²² didi: -S

²³ ben: -S

²⁴ didi: -S

²⁵ bu: -S

²⁶ böyle: -İ

²⁷ didi: -S

‘Abdu’llāh ki benüm güyegümdür, didi¹ ve ḥalīfe-i (15) rūy-ı² zemīnūn birāderidür. Çün³ bu gün ḥuṭbede taḥmīd itdükden (16) soñra Ebū Tūrāb’a la‘ net idicek bu nādān çün⁴ ağzına⁵ okla urur. (17) ‘Abdu’llāh daḥı düşer olur, didi⁶. Şeybū çün bu sözi (18) işitdi, gör ki aña ne iş itdi. Hemān-dem⁷ çün⁸ feryād (19) idüp ve cāmesin çün⁹ pāre pāre eyledi. Andan eyitdi¹⁰: (20) Ey ‘Āş ben ‘Abdu’llāh’uñ bende-zādesiyem. Ben¹¹ anuñla büyüdü (21) ve anam daḥı çün¹² anlaruñ cāriyesidür, didi¹³ ve nice müddet

[I368^a]

(1) daḥı hem-kitāb idük. Ben Mekke’de ḳalmışdum, bunı diyüp andan¹⁴ (2) zār zār ağladı ve ‘Āş’uñ öñinde kendüzini şol ḳadar (3) yire urdı ki başı çün¹⁵ yarıldı ve ḳan daḥı revān (4) oldu. Her-çend ki diñdürmek isterler idi, ol daḥı beter olurdu. (5) Āḥir ‘Āş’uñ göñli aña göyüñdi ve ağladı. Andan¹⁶ cümle ḥalāyık (6) bile ağladılar. Çün¹⁷ Şeybū’nuñ zārını nezzāre eyler idi. Henüz (7) ‘Abdu’llāh Yezīd’i defn itmemişler idi. Şeybū eyitdi: Ben¹⁸ dilerem (8) ‘Abdu’llāh Yezīd’uñ çün¹⁹ yüzün görem, ‘Āş aña²⁰ icāzet (9) virdi. Eyitdi: Var gör. Derḥāl üç ḥādim geldiler. (10) Anı anda iletdiler. ‘Abdu’llāh²¹ çün²² yirde mürde yatur idi ve ‘avretler daḥı (11) henüz nevhalar iderler idi²³. Şeybū çün anı gördi (12) hemān kendüzini ‘Abdu’llāh Yezīd’uñ üstine²⁴ atdı (13) ve az ḳaldı ki ol²⁵ [S326^a] meyyitūn ḳarnı yırtıla. Anı

¹ didi: -S

² rūy-ı: -S

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ ağzına: -İ

⁶ didi: -S

⁷ dem: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan eyitdi: -S

¹¹ ben: -S

¹² çün: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ ben: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ aña: çün İ

²¹ ‘Abdu’llāh: -İ

²² çün: -S

²³ iderler idi: eylerlerdi S

²⁴ üstine: üzerine S

²⁵ ol: -S

kuçup şol kadar (14) zārılıklar eyledi kim çün ‘avretler¹ kendü sağusını (15) unutdılar². Çün³ yüzini yüzine urup andan⁴ ‘Abdu’llāh Yezīd’e (16) la‘net iderdi. Bir sâ‘at miqdārından soñra andan⁵ (17) ‘Āş’a geldi. Muhtār dağı ğam-ı bisyār ile ayağ üzre (18) tıururđı. Çün⁶ cān-ı ‘azīzinden dağı ümīz ka‘ itmişdi. (19) Ammā Şeybū’nuñ mekrinden çün⁷ gülerdi. Çün Şeybū Muhtār’uñ (20) elin bağılu gördi. ‘Āş’uñ öñine gelüp andan⁸ Muhtār’uñ (21) sağıalına yapışdı. Andan⁹ eñsesine otuz dāne¹⁰ tabānçe

[İ368^b]

(1) ve çün¹¹ gövdesine elli dāne¹² püşt-pā urdı. Andan¹³ egilüp (2) kulağına eyitdi: Ğam yime ben¹⁴ bu gice seni bu ħarām-zādeler elinden (3) ben¹⁵ ħalāş iderem, didi. Andan¹⁶ yine dönüp ‘Āş’a eyitdi: (4) Niçün bu nābe-kārı benüm elüme virmezsin¹⁷ ki varam (5) anı ben¹⁸ depeleyem, didi¹⁹. ‘Āş eyitdi: Ben leşkeri ihzār ideyin (6) didi²⁰. Muḥammed Yezīd’e mu‘āvenet içün sen bunı sağıla, anda (7) varıcağ anuñ eline vireyin, didi²¹. Niçe dilerse dilesün. (8) Andan soñra²² Şeybū eyitdi: Ben²³ dilerem ki anı bir²⁴ çāha koyasın ve maḥbūs (9) idesin ve müvekkeli ben olam. Her gāh tıuram, aña nice²⁵ (10) tabānçe²⁶ vü püşt-pā uram, didi²⁷. ‘Āş eyitdi: Benüm

¹ çün ‘avretler: -S

² unutdılar: kodılar İ

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ andan: -S

⁶ çün: -S

⁷ çün: -S

⁸ andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ dāne: -S

¹¹ çün: -S

¹² dāne: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ ben: -S

¹⁵ ben: -S

¹⁶ didi. Andan: -S

¹⁷ virmezsin: virmezsin, didi İ

¹⁸ anı ben: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ didi: -S

²¹ didi: -S

²² soñra: -İ

²³ ben: -S

²⁴ bir: -S

²⁵ nice: -İ

²⁶ tabānçe: -S

²⁷ didi: -S

tahtum (11) ardında bir hücre vardır. Ol hücrede bir dâne¹ dağı hücre (12) vardır. Ol hücreye ‘avretler içinden çıkılır, didi². Aña (13) nice bend urup ol karañu yire birağın³ tā⁴ ki (14) leşker müheyyā olunca anda ola, didi. Çün⁵ göç idicek (15) bile alam ve gidem, didi. Çün⁶ Şeybū⁷ şād olup eyitdi: (16) Ben dağı dilerem ki anuñla⁸ bile varam, anuñ zindānını görem. Leşker (17) müheyyā olunca andan bile⁹ gidelüm, didi¹⁰. ‘Āş n’ola (18) didi. Şeybū çün¹¹ Muhtār’a hem-rāh oldu. Elli nefer hādımle (19) gitdiler ve dağı vardılar. ‘Avretler hareminden geçdiler. (20) Bir yire iletdiler ki aña¹² bād-ı şabā dağı girmeye. Andan¹³ eline (21) ve ayağına dört¹⁴ bend-i girān [S326^b] urdılar ve her bendin on batman

[İ369^a]

(1) şikleti var idi. Andan şoñra zencire çekdiler. Şöyle ki (2) feryadı semāya çıkardı. Şeybū dağı ne çağırursın diyüp (3) birkaç depme urdı ve dağı çün¹⁵ taşra ‘avretlere çıktılar (4) ve hādımler andan¹⁶ eyitdiler: Bizüm için müyeğerlik getirün (5) didi. Çün¹⁷ sağı sağısunlar diyüp andan¹⁸ gür-hāneye gitmekçün (6) haremde taşra çıktılar. Şeybū çün anı¹⁹ işidüp Dımışk’dan (7) ben bu²⁰ yoldan gelürdüm. Bir nice uzun boylu siyāh civānlar (8) gördüm ve siz kimlersiz didüm. Anlar²¹ eyitdiler: Biz²² müyeğerlerüz (9) didiler. Çün anlar ile şehre girdük, anlar fülān maħallede

¹ dâne: -S

² didi: -S

³ birağın: birağın, didi Ī

⁴ tā: -S

⁵ didi. Çün: -S

⁶ gidem, didi. Çün: varam S

⁷ Şeybū: andan Ī

⁸ anuñla: -Ī

⁹ bile: -S

¹⁰ didi: -S

¹¹ çün: -S

¹² aña: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ dört: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ didi. Çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ çün anı: -S

²⁰ bu: -Ī

²¹ anlar: -S

²² biz: -S

(10) kındılar. ‘ Āş eyitdi: Sen¹ var anları bunda² getür, didi. (11) Çün³ Şeybū derhāl Cüneyd’e geldi. Andan⁴ hāndeye düşüp (12) eyitdi: Çün pehlevānlık işi geçmez. Bārī hāreme varayın, didi⁵. (13) Ola ki Muhtār’ı hālāş idem, didi⁶. Esed eyitdi: Ben varayın (14) cümlesin anda⁷ hūrd u mürd ideyin, didi. Andan⁸ ‘ Āşım (15) tūrı geldi. Esed ile köhne cāmeler bulup andan⁹ (16) giydiler. Bir niçe raht kim nāydan ve defden ve tabldan (17) ‘ Āşım’uñ çün¹⁰ arkaşına yükletdiler. Esed dağı omuzına (18) bir dühül aldı. Anlara eyitdi: Ne demek gerek hemān durma (19) var. ‘ Āşım nāyī-i ‘ Irākī’de çün¹¹ üstād idi ve nazīri (20) yoğdı. Āfākda anuñ gibi¹² ele girmezdi. Çün hāreme (21) müteveccih olup gitdiler. Hādimler anları göricek çün¹³

[İ369^b]

(1) kadd u kāmetherine andan¹⁴ nazar idüp müte‘ accib oldılar. Her birinüñ (2) kaddi ‘ Amr Ma‘ d-ı Kerb’e beñzerdi. Şeybū bir hoş-āvāz ile (3) müyegerlik eyledi ki taşı eritdi. ‘ Āşım dağı yanınca¹⁵ (4) nāyı çalardı. Ammā Esed hiç illā elin eline urdı. Çün¹⁶ (5) hālāyık anlaruñ kadd u kāmetherine nazar eylerler idi. Hiç münāsebeti (6) yoğdı. Ol gice bir¹⁷ hoş rakş urdılar tā¹⁸ şabāh olıcağ (7) ‘ avretler ağlamakdan durdılar, andan¹⁹ uyumağa vardılar. (8) Bir ‘ ūd micmerin andan²⁰ taleb itdiler. Şeybū eyitdi²¹: Ben ‘ ūd (9) yakmağı gāyet ra‘ nā²² bilürem, didi. Andan²³ [S327^a] Şeybū

¹ eyitdi, sen: -S

² bunda: -S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ anda: -S

⁸ didi. Andan: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ çün: -S

¹² anuñ gibi: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ yanınca: eyitdi, andan İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ bir: -S

¹⁸ tā: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ andan: -S

²¹ Şeybū eyitdi: -S

²² ra‘ nā: eyü S

²³ didi. Andan: hoş S

dārū-yı (10) hūş-beri micmere saçdı. Andan¹ Esed ile ‘Āşım’a işāret (11) itdi². Burnuñuzı tutuñ didi. Ol micmerden düttün³ (12) çıkup ‘avretlerüñ ve hādimlerüñ dimāğlarına pür olup (13) hemān-dem⁴ dükelisi bî-hūş oldılar ve ba‘zıları dağı (14) taşra gitmişdi. Esed kapu ardında tırdı ve gelenüñ boğazın (15) şıkıdı ve depeledi ve ‘Āşım dağı bir taraftan çün⁵ depelerdi. (16) Ol gice hādimlerden ve ehl-i nevāhiden dört yüz (17) yetmiş kişi depelediler. Şeybū ‘Āş’ı dağı bulam diyü⁶ gūşe- (18) be-gūşe aradı ki depeleye. Her-çend cüst ü cū kıldı⁷, bulamadı. (19) Ol fi‘lde veylde⁸ gāyetde münfa‘il⁹ idi. Zīrā ki kendü maḥfi (20) yirde yaturdı. Hiç kimesne şem‘le uyḥuya varduğın (21) bilmezlerdi. Şeybū çün¹⁰ anuñ talebinde idi. Esed ile ‘Āşım

[İ370^a]

(1) ‘avretler işinde meşgūl¹¹ idiler. Nā-gāh çün¹² Şeybū bir hādım gördi. (2) Tiz¹³ boğazın şıkup andan¹⁴ yire urdı. Tiz diyivir ‘Āş (3) kandaşur, didi. İmdi¹⁵ Muhtār olduğu hücrenün kilidin (4) vir, didi. Kendü ile biledür, didi ve birāderi oğlu (5) kandaşur, didi. Çün¹⁶ nişānın virdi, andan¹⁷ söz tamām oldı. (6) Esed ile ‘Āşım geldiler. Ol hücredeki ‘Āş’uñ birāderi (7) oğlu çün¹⁸ yatur idi. Geldiler, gördiler kapusu var, Sedd-i (8) İskender gibi. Şeybū¹⁹ kapuyu kağıdı. Andan²⁰ kimsin, didiler. Eyitdi: Seni (9) sultān ister, didi. Çün²¹ ‘Āş’uñ birāderi yirinden (10) tırdı. Hezār teşvişle kapuya geldi ve kademini çün²² (11) taşra komadın çün²³ ‘Āşım bir eliyle

¹ andan: -S

² işāret itdi: -S

³ düttün: buhārī Ī

⁴ dem: -S

⁵ çün: -S

⁶ diyü: -S

⁷ kıldı: itdi S

⁸ veylde: -S

⁹ münfa‘il: -Ī

¹⁰ çün: -S

¹¹ meşgūl: -S

¹² çün: -S

¹³ tiz: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ imdi: yāḥūz Ī

¹⁶ çün: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ Şeybū: -Ī

²⁰ andan: -S

²¹ didi. Çün: -S

²² çün: -S

²³ çün: -S

boğazın ve bir eliyle (12) ağzın tutdı ve taşra çekdiler ve dağı başın kesdiler. (13) Andan çün¹ hücreye girüp ‘avretin² ve her³ kim var ise tamām itdiler (14) cümlesin. **Mü’ellif-i kitāb eyidür ki** ol gicede bir diri (15) komadılar, hemān tenhā ‘Āş kaldı. Bir küçük [S327^b] oğlanla (16) bir Hindī dağı taht altında pāsbān idi. Hīç kimesne (17) ol hücreye yol bulamadı. Esed ve ‘Āşım ve Şeybū bunları kırmağdan (18) çün fāriğ oldılar. Andan Muhtār olduğu hücreye⁴ gitdiler⁵, vardılar. (19) Gördiler ki bir muhkem kapısı vardır, bir büyük kilidi (20) dağı var. On batman miğdārı idi. Gördiler çün (21) pāsbān-ı⁶ siyāh zengiler kapu öninde yaturlar idi. Her birinūn

[I370^b]

(1) birer gürzi var idi. Kamusı dağı h‘ābda idi. Çün⁷ (2) ‘Āşım ile Esed gürzleri ellerine alup birer dāne⁸ gürz (3) urdılar tā kıyāmet dek uyanmayalar, didi⁹ ve kapuya geldiler. (4) Esed eydür: Ben hergiz bunuñ gibi muhkem kapu görmiş degülem (5) didi. Andan¹⁰ eyitdiler: Ey Şeybū-yı mā nazar eyle bu kapuyı ben¹¹ (6) niçe hürd eyleyeyin¹², didi¹³. Esed andan kilide yapışup burdı. (7) Çün¹⁴ ‘Āşım omuz urdı kapuyı andan¹⁵ içerüye düşdi. (8) Andan¹⁶ içerüye girdiler. Çün¹⁷ Muhtār hor zār zencire (9) giriftār olup andan ziyāde¹⁸ feryād ider idi. Muhtār’uñ (10) çün¹⁹ yanına geldiler, Esed çün²⁰ Muhtār’uñ²¹ bendin ve zencirin kırdı. (11) Andan²² Muhtār’ı hücreden²³ taşra çıkardılar. Muhtār eyitdi: Şöyle yürün ki

¹ çün: -S

² ‘avretin: -İ

³ her: -S

⁴ hücreye: yire İ

⁵ gitdiler: -İ

⁶ çün pāsbān-ı: -S

⁷ çün: -S

⁸ dāne: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ didi. Andan: -S

¹¹ ben: -S

¹² eyleyeyin: ideyin İ

¹³ didi: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ olup andan ziyāde: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ Esed çün: -S

²¹ Muhtār’uñ: -İ

²² andan: -S

²³ hücreden: -İ

(12) müvekkeller çün¹ tuymasunlar, didi². ‘Āşım eyitdi: Çün³ (13) büyükden ve küçükden bir diri kalmamışdur. Mürde çün⁴ başa (14) başa giderler idi. Muhtār eyitdi: El-ḥamdü’lillah zālimleri (15) maḳtūl u maḥzūl gördüm, didi⁵ tā şubḥ olunca⁶ ‘Āş’ı (16) taleb itdiler ammā⁷ bulmadılar. Çün⁸ gördiler, şabāḥ olur, hemān (17) kaşruñ küngüresine çün⁹ kemend geçürüp andan¹⁰ birer birer aşağı (18) indiler. Henüz şubḥ¹¹ rüz¹² rüşen olmamışdı, Seyyid¹³ Cüneyd’e geldiler. (19) Çün¹⁴ mācerāyı¹⁵ naḳır kıtmır aña hikāyet itdiler. Andan Seyyid¹⁶ (20) Cüneyd şād olup Şeybū’ya eyitdi: Ey zālīm bu kadar bī-günāḥ (21) ‘avreti ve oğlanı sen¹⁷ depeledüñ, didi¹⁸. Hāḳ Te‘ālā ḥazretinden

[İ371^a]

(1) korkmaz mısın? Her her-çend ki saña naşihat eylerin, didi. (2) Ammā sen¹⁹ kabūl eylemez misin, didi²⁰. Şimdi tamām çün²¹ fitne peydā oldı (3) ve bizi çün²² taleb iderler, didi. Şimdi²³ bizi buldılar²⁴ (4) ve düşmene ne cevāb virelüm²⁵ ki ‘Āş’uñ birāderini (5) ve oğlını ve ‘avretini depeledüñüz, didi²⁶. [S328^a] Elbette bunu bize²⁷ kıomazlar (6) didi²⁸. Şeybū eyitdi: Ben bir ḥile iderin ki hiç bir²⁹ kimesne anı (7)

¹ çün: -S

² didi: -S

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ didi: -S

⁶ olunca: -S

⁷ ammā: -S

⁸ çün: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ şubḥ: -İ

¹² rüz: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ mācerāyı: hikāyeti S

¹⁶ naḳır kıtmır aña hikāyet itdiler. Andan Seyyid: -S

¹⁷ sen: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ didi. Ammā sen: -S

²⁰ didi: -S

²¹ tamām çün: -S

²² bizi çün: -S

²³ didi. Şimdi: -S

²⁴ buldılar: buldılar didi İ

²⁵ virelüm: virelüm didi İ

²⁶ didi: -S

²⁷ bize: -S

²⁸ didi: -S

²⁹ bir: -S

bilmez ve taleb dağı eylemez, didi. Çün¹ Sa‘d-ı Mısrî eyitdi: (8) Ey Seyyid bunda bir yir vardur ki eger ki yüz yıl² taleb eyleseler (9) çün³ bulmayalar. Cüneyd eyitdi: Eger bu şehriñ dükeli leşker olursa (10) benüm pervām yokdur⁴ ve benüm⁵ dağı gücüm yeter ki ol⁶ leşkerini (11) zîr ü zeber eylerem, didi⁷. Ammā çün nice⁸ bî-günāh depelenür. (12) Şeybū andan⁹ yine çün¹⁰ kâşîd şekline girüp sultān kapusına (13) geldi. Şabāh vaqtinde ‘Āş dağı hücreden taşra çıkdı (14) ve Şeybū’yı gördi. Etegi belinde ve bir degenek dağı elinde çün¹¹ (15) serāyuñ kapusunda tırur idi. Sultān eyitdi: Hâk (16) senüñdür, elüñdedür. Muhtār depelenecek kimesnedür ki zîrā bizüm (17) kavmümüze çün¹² bunuñ gibi işler eylediler. Çün¹³ serāyumda (18) olanlarıñ biri diri qalmadı. Hemān bir siyāh¹⁴ oğlan (19) ile ben¹⁵ kaldum, didi¹⁶. Şeybū eyitdi: Ben yol başına varmış idüm (20) ki çün¹⁷ haber alam ve Muhtār’ı dört dāne¹⁸ piyāde kişiler ile (21) gördüm, didi¹⁹. Biri ‘Amr Ümeyye’nüñ püser-zādesi idi. Ben²⁰ anı

[İ371^b]

(1) añladum, didi²¹ ve biri dağı Kerb oğlıydı. Andan ben²² korkdum. (2) Bir²³ ağaç ardına gizlendüm, didi²⁴ tā ki anlar geçdiler, gitdiler²⁵. Andan ardınca (3) bile²⁶ gitdüm tā fülān çeşmeye vardılar. Anda²⁷ gördüm, anlarıñ rikābdārları

¹ didi. Çün: -S

² yıl: kerre Ī

³ çün: -S

⁴ yokdur: yokdur, didi Ī

⁵ benüm: -S

⁶ ol: -S

⁷ eylerem, didi: idem S

⁸ nice: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ siyāh: siyāh ve bir Ī

¹⁵ ben: -Ī

¹⁶ didi: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ dāne: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ ben: -S

²¹ didi: -S

²² andan ben: -S

²³ bir: -S

²⁴ didi: -S

²⁵ gitdiler: -S

²⁶ andan ardınca bile: bilelerince S

²⁷ anda: -S

(4) çün¹ anda tūrurlar idi. Atlarını ve silāhlarını gördüm (5) çün² tutarlar idi. Andan³ silāhların giydiler ve atlarına çün⁴ ki (6) süvār oldılar. Henüz çün⁵ giceydi, yakınrağ idi. Vardum ki (7) görem ne söylerler idi. Eyidürler idi, biz tīz Dımışk'a (8) varmağ gereküz, didi⁶. Şimdi Cüneyd Dımışk'ı çün⁷ hışār (9) itmışdür. Çün 'Āş bu sözi işitdi, andan⁸ melūl oldu (10) ve ta'ziyetini çün⁹ unuttı ve eyitdi: Bu¹⁰ kâşid rāst eyidür (11) didi¹¹. Anlaruñ pehlevānlığı ve dilirligi idi ki bu işleri işlediler (12) didi¹². Yoksa ġarībler işlemez¹³ diyüp yine ta'ziyete meşğul (13) oldu. Şeybū yine cāmesin çāk idüp ve başına hāk (14) şaçdı. Şol kadar nevhalar [S328^b] eyledi ki vaşf olunmaz (15) didi. Andan¹⁴ 'Āş dağı anı sevdi tā¹⁵ ol gün aḡşām (16) olınca çün¹⁶ meyyitleri defn itdiler¹⁷. Şeybū dağı çün¹⁸ gice (17) olıcağ Cüneyd'e geldi. Aḡvālī aña bir bir çün¹⁹ ma'lūm itdi. (18) Cümle yārān anuñ mekrine ve ālına²⁰ ḡayrān kaldılar. Şeybū eyitdi: (19) Bir mekr dağı itmek dilerin²¹ ki Dımışk'ın leşkerini ve 'Āş'ı (20) çün²² helāk idem, didi²³. Cüneyd eyitdi: Sen²⁴ hīç²⁵ fīkr eyleme ve dağı (21) mekr itme. Biz bu şehirde gitmek isterüz, didi²⁶. Şeybū çün²⁷

¹ çün: -S

² gördüm çün: -S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ didi: -S

⁷ çün: -S

⁸ andan: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ bu: -S

¹¹ didi: -S

¹² didi: -S

¹³ işlemez: eylemez İ

¹⁴ didi. Andan: -S

¹⁵ tā: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ itdiler: eylediler S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ aña bir bir çün: -S

²⁰ ālına: -S

²¹ dilerin: dilerin, didi İ

²² çün: -S

²³ didi: -S

²⁴ sen: -S

²⁵ hīç: -İ

²⁶ didi: -S

²⁷ çün: -S

[İ372^a]

(1) yirinden¹ tırdı, andan² ‘Āş’a geldi³. Eyitdi: Ey sulţān (2) tîz ol ki Dımışk’ı çün⁴ hışār eylediler⁵ ve nāme⁶ (3) yazup çün⁷ kendü hālūñi bildür. Derhāl ‘Āş çün⁸ nāme (4) yazup cümle aḥvālî bildürdi⁹. Şeybū anda ḥāzır idi ki mektübı (5) bir süvārūñ eline virdi. Şeybū çün¹⁰ taşra çıkup cāmesin (6) andan¹¹ tağayyür idüp andan¹² yola girdi. Çün¹³ yol başında (7) bir çeşme var idi. Anda gelüp oturdı. Süvār daḥı geldi. (8) Şeybū aña sen kimsin, didi. Ol¹⁴ eyitdi: Resül-ı ‘Āş’am. Eyitdi: (9) Ben¹⁵ Muḥammed Yezîd’e giderem. Şeybū eyitdi: Beri gel, saña benüm¹⁶ bir sözüm (10) vardur, didi. Çün¹⁷ süvār Şeybū’ya yakın geldi, Şeybū yirinden (11) şıçradı, andan¹⁸ sînesine bir ḥancer urdı. Çün¹⁹ arkasından (12) çıktı. Derhāl cān cehenneme ışmarladı. Bu ḥavāricūñ leşini (13) bir güşede göme ḳodı, andan²⁰ pinhān itdi. Andan soñra (14) kendüzine bir²¹ dārū sürdi çün²² siyāh oldu. Bir gayrı (15) cāme giydi. Muḥammed Yezîd ḳıbelinden çün²³ bir nāme yazdı ki (16) Cüneyd’üñ leşkeri geldi ve Dımışk’uñ dört tarafın tutdı²⁴ (17) ben daḥı ḳaçdum. Leşker daḥı benüm²⁵ üzerime cem‘ oldılar. (18) Anlar daḥı Mūsā çeşmesi’ne geldiler. Anda²⁶ ḳonmışlardur ki (19) Mısr ile Şām’uñ ortasıdur, didi. Çün²⁷ senüñ gücüñ (20) yetdükçe leşker cem‘ idesin,

¹ yirinden: -S

² andan: -S

³ geldi: vardı S

⁴ çün: -S

⁵ eylediler: eylediler didi. Ḥalîfe İ

⁶ nāme: -S

⁷ çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ bildürdi: ‘arz eyledi S

¹⁰ çün: -S

¹¹ andan: -S

¹² andan: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ ol: -S

¹⁵ ben: -S

¹⁶ benüm: -S

¹⁷ didi. Çün: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ andan: -S

²¹ bir: -S

²² çün: -S

²³ çün: -S

²⁴ tutdı: hışār İ

²⁵ benüm: -S

²⁶ anda: -S

²⁷ didi. Çün: -S

didi¹. Fülân gice çün Mūsā (21) çeşmesinde hâzır olasın. Ben dağı anda gelem, senüñle çün² buluşavuz. Anlara [S329^a] şeb-ğün idevüz. Cümlesin katle getürevüz³

[I372^b]

(1) didi. Çün⁴ Şeybū-yı ‘ayyār⁵ haṭṭı böyle yazdı ve dağı başına bir güne (2) külāh geçürüp andan⁶ eline bir degenek alup ‘Āş’uñ kapusına (3) geldi. Eyitdi: Ben⁷ kâşıdam Muḥammed Yezîd’den gelürem, didi. Derḥāl (4) ‘Āş’uñ öñine çün⁸ iletdiler. ‘Āş çün⁹ nazar itdi, gördi ki (5) bir siyāh andan aña¹⁰ didi. Nedür ḥāl? Andan Şeybū eyitdi¹¹: Ey (6) sulṭān leşker-i bî-gerān Dımışk’uñ kapusu üzerine ‘Amr Ma‘d-ı (7) Kerb oğlıyla ve Eşter oğlu ‘Āşım-ı Zü‘l-ḥimār ve Muḥtār ile çün¹² (8) Cüneyd anda¹³ leşker-i bisyār ile ki vaşf olmaz¹⁴. Muḥammed Yezîd (9) ile ceng eyledi, şikest vāḳı‘ oldı. Fülân tağ üzre (10) vardılar. Otlakı¹⁵ ve şuyı dağı çokdur, kōndılar. Anlar aña (11) iltifāt eylemediler ve Mısr’a müteveccih oldılar. Ammā birini Dımışk’da (12) kōdılar. Ammā ġārāt¹⁶ idemediler. Sen dağı fülân gice Mūsā (13) çeşmesinde olasın. Ben dağı çün¹⁷ Ġazāle-i Ḥabeşî¹⁸ çeşmesi üzerindeyem (14) didi¹⁹. Bu Ġazāle çün²⁰ Yezîd’uñ bir Ḥabeşî cāriyesi var idi (15) anuñ adı idi²¹. ‘Āş eyitdi: Bu kadar günde kōdayduñ (16) didi. Şeybū eyitdi: Çün²² Ḥicāz’da idüm. Çün²³ yüz biñ²⁴ leşker (17) Dımışk’a müteveccih oldılar. Ben anlardan çün ilerü²⁵

¹ idesin, didi: eyle S

² çün: -S

³ anlara şeb-ğün idevüz. Cümlesin katle getürevüz: -İ

⁴ didi. Çün: -S

⁵ ‘ayyār: -S

⁶ andan: -S

⁷ eyitdi, ben: -S

⁸ öñine çün: ileyine S

⁹ çün: -S

¹⁰ andan aña: -S

¹¹ andan Şeybū eyitdi: -S

¹² çün: -S

¹³ anda: -S

¹⁴ olmaz: olınmaz didi İ

¹⁵ otlakı: otı S

¹⁶ ammā ġārāt: imāret S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ Ḥabeşî: -İ

¹⁹ didi: -S

²⁰ çün: -S

²¹ anuñ adı idi: -S

²² çün: -S

²³ çün: -İ

²⁴ yüz biñ: bu S

²⁵ çün ilerü: öñ S

geldüm, didi¹. (18) Muḥammed Yezîd'e haber virdüm, didi². Muḥammed Yezîd'ün çün leşkeri (19) şındı. Gördi ki leşker³ azdur, beni saña gönderdi. Sen daḥı (20) tîz ol leşkeri cem⁴ eylegil, andan⁴ şeb-ḥûn eyle, didi⁵. (21) 'Āş eyitdi: Ben⁶ seni gördüm idi, küçük idün. Şimdi⁷

[İ373^a]

(1) ḡāyet⁸ büyük olmışsın, didi⁹. Beñzer ki sen¹⁰ piyāde yürürsin (2) didi¹¹. Şeybū eyitdi: Her gün şol kadar yürürem ki Keynūs-ı (3) perî ol kadar¹² yürümez, didi. Çün¹³ 'Āş eyitdi: Tîz var (4) söyle tā¹⁴ ki bizüm¹⁵ va⁴ demüz Mūsā çeşmesi olsun, didi¹⁶. (5) Şeybū hemān-dem şıçradı. Bir pāre yol gitdi, andan¹⁷ oturdı. (6) Çün¹⁸ 'Āş kıbelinden bir nāme yazdı ki ey ḥalîfe Muḥammed Yezîd¹⁹ bil ve āḡāḥ (7) ol ki ol²⁰ senün birāderünî ve benüm [S329^b] birāderümi depeledi, didi²¹. (8) Andan soñra²² çün²³ Dımışḡ'a müteveccih oldu. Mūsā çeşmesi üzerinde (9) konmuşdur²⁴ ve ey men oturmuşdur, didi²⁵. Fülān yoldan fülān (10) gicede çün²⁶ şeb-ḥûn ideyin, didüm²⁷. Sen daḥı gerekdür ki bu va⁴ deye (11) gelesin tā anı ortaya alalum, andan kıralum, didi tā²⁸ ki

¹ didi: -S

² didi: -S

³ leşker: -S

⁴ andan: -S

⁵ didi: -S

⁶ ben: -S

⁷ şimdi: sen S

⁸ ḡāyet: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ sen: -S

¹¹ didi: -S

¹² ol kadar: -S

¹³ didi. Çün: -S

¹⁴ tā: -S

¹⁵ bizüm: -S

¹⁶ didi: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ Muḥammed Yezîd: -İ

²⁰ ol: -S

²¹ didi: -S

²² soñra: -İ

²³ çün: -S

²⁴ konmuşdur: konmuşdur, didi İ

²⁵ didi: -S

²⁶ çün: -S

²⁷ didüm: -S

²⁸ andan kıralum, didi tā: -S

(12) bir diri almaya, didi¹.  n n me tam m oldu, hem n-dem² (13) Dımış 'dan ya na müteveccih oldu.  n Dımış 'a geldi. Mekt b  (14) andan Mu ammed³ Yez d'e virdi. Mu ammed Yez d mekt bu   n⁴ mefh m n (15) anladı. Andan⁵ c n na  teş d ş p fery d u fig n id p⁶ (16) andan⁷ ya as n  k id p başına   k şa dı. Andan⁸ (17) eline bir⁹ şaş alup şol  adar d g ndi ki  n¹⁰ v c d  (18)   n oldu¹¹,  l de da ı oldu. Der  l buyurdu, t  ki (19) leşker-i per ş n bir yire¹² cem  oldu. Bir zeng  t rmiş dı (20) a na ş l g eyidürler idi¹³. Ol da ı hec n  zre bin p her gün (21) yüz ferseng yol y r r idi. A na eyitdi: Ey ş l g t z ol

[I373^b]

(1) t  biz m¹⁴ leşkeri cem  eyle da ı sen¹⁵   ş'a var, di ki biz m va  dem z M s  (2) eşmesid r, didi.  n¹⁶ şeyb  andan t rup¹⁷ şaşra ı dı. (3) Bir p re yol yürüdi, andan yol bařında¹⁸ oturdu, t  ki ş l g (4) geldi. şeyb  t rup a na yoldaş oldu.  n¹⁹ bir p re yürüdiler (5) şeyb  eyitdi: Ey yoldaş ben m²⁰  arnum acı dı.  n aşa a biraz etmek (6) yiyelüm, didi. Ol da ı n'ola didi. Andan hec nden²¹ aşa a indi. (7) Andan²² yimek²³ yimeye meş  l oldu. Lakin²⁴ şeyb   n yirinden (8) şı radı, hem n-dem²⁵ ş l g'    n²⁶ bo az n  eyle şı dı ki

¹ didi: -S

² dem: -S

³ andan Mu ammed: -S

⁴  n: -S

⁵ andan: -S

⁶ fig n id p: eyledi S

⁷ andan: -S

⁸ andan: -S

⁹ bir: -S

¹⁰  n: -S

¹¹ oldu: -S

¹² bir yire: -S

¹³ eyidürler idi: dirlerdi S

¹⁴ t  bizüm: ol S

¹⁵ sen: - 

¹⁶ didi.  n: -S

¹⁷ andan t rup: -S

¹⁸ andan yol başında: -S

¹⁹  n: -S

²⁰ benüm: -S

²¹ andan hec nden: -S

²² andan: -S

²³ yimek: -S

²⁴ lakin: -S

²⁵ hem n-dem: -S

²⁶  n: -S

(9) hemān-dem¹ cān virdi². Andan³ anuñ cāmesin çıkarup (10) kendü giydi. Çün⁴ kendüyi anuñ şekline kodı. Andan (11) hecīne çün⁵ süvār oldu. Dört gün diyince Mısr'a geldi. (12) Çün⁶ 'Āş'a mektüb virdi ki ben fülān günde Cüneyd üzerine varuram⁷. 'Āş dağı leşker cem'ine meşğül (13) oldu, didi. 'Āş⁸ eyitdi: Ey Şālīg ol sâ'at ben⁹ seni (14) gördüm idi, senüñ¹⁰ saḡaluñ kışa idi. Şimdi uzun (15) olmuş, didi. Çün¹¹ 'Āş iki güne dek leşker [S330^a] ihzār (16) idüp taşra çıktı. Şeybū-yı 'ayyār¹² çāpūk çün¹³ 'Āş'ı eyle (17) göricek yola çıkup andan¹⁴ şıçramağa başladı. Çün¹⁵ (18) Şām'a geldi. Gördi¹⁶, bir toz belürdi¹⁷. Aña¹⁸ yakın (19) çün¹⁹ vardı, gördi ki Muḥammed Yezīd'dür. Aña du'ā vü şenālar (20) eyledi. Anlar Mūsā çeşmesi üzerinde²⁰ geldi, didi. Girü (21) döndi, yola girdi. Yol ortasında 'Āş leşkerine buluşdı, üşde²¹

[I374^a]

(1) geli tırurlar, didi. 'Āş eyitdi²²: Ya Cüneyd kandaşur, didi. (2) Şeybū eyitdi²³: Mūsā çeşmesi üzerinde çün²⁴ fāriğü'l-bāl olup²⁵ (3) oturur, didi. Çün²⁶ 'Āş eyitdi: Gicenüñ nışfı giçsün andan²⁷ (4) şeb-ḡün idelüm, didi. Andan²⁸ yürüdiler çün

¹ hemān-dem: -S

² virdi: çıkıdı S

³ andan: -S

⁴ çün: -S

⁵ hecīne çün: Hicāzī'ye S

⁶ çün: -S

⁷ ben fülān günde Cüneyd üzerine varuram: -İ

⁸ didi. 'Āş: -S

⁹ ben: -S

¹⁰ senüñ: -S

¹¹ didi. Çün: -S

¹² 'ayyār: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ andan: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ gördi: -S

¹⁷ belürdi: gelür S

¹⁸ aña: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ üzerinde: -S

²¹ üşde: -İ

²² eyitdi: -S

²³ didi. Şeybū eyitdi: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ olup: -S

²⁶ didi. Çün: -S

²⁷ andan: -S

²⁸ andan: -S

gicenüñ yarusı (5) oldu¹. Andan² yakın geldiler. Cemî‘isi anda³ silâhların (6) giydiler. Şeybū çün⁴ girü döndi. Seyyid⁵ Cüneyd’e geldi. Aña⁶ hikāyeti (7) bir bir⁷ didi. Çün⁸ Cüneyd andan⁹ şād oldu. Andan¹⁰ yārānlar ile (8) tūrdılar. Çün¹¹ Mūsā çeşmesine geldiler. Şeybū anları anda (9) koyup çün¹² Muḥammed Yezīd’e geldi. Eyitdi: Sen¹³ niçün gāfilsin (10) didi¹⁴. Üşde leşker geldi, andan¹⁵ yetişdi, didi. Çün¹⁶ (11) kūs-ı ḥarbı ve ṭabl-ı ḍarbı çün¹⁷ çaldılar. Bu taraftan ‘Āş daḥı (12) ṭabl-ı cengi çaldırdı ve ḳarañu gicede ki nişfu’l-leyl idi. (13) Çün¹⁸ iki leşker birbirine girdiler. Şol ḳadar (14) kırğın oldu ki vaşf olunmaz, didi¹⁹. Çün iki taraftan cengden (15) leşker fāriğ²⁰ oldu. Andan²¹ pehlevānlar na‘ralar ururlar idi. (16) Andan²² yine iki leşker birbirine girdiler. Şöyle çalışdılar ki (17) çün²³ dost düşmeni bilmezdi. Çün ufḳ-ı āsmāndan (18) şubḥ-ı şādıḳ belürdi. Āftāb daḥı çün²⁴ cihāna tāb (19) virdi. Çün birbirini gördiler n’oldılar, andan²⁵ bildiler. (20) Şeybū andan²⁶ yārāna ḥaber virdi. Anlar²⁷ daḥı geldiler çün²⁸ ‘Āşım (21) kemend-endāzlıkda be-ğāyet üstād-ı kāmīl²⁹ idi. Gördiler, bir süvār anda³⁰

¹ oldu: yaklaşdı S

² andan: -S

³ anda: -S

⁴ çün: -S

⁵ Seyyid: -S

⁶ aña: -S

⁷ bir bir: -S

⁸ didi. Çün: -S

⁹ andan: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ eyitdi, sen: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ geldi, andan: -S

¹⁶ didi. Çün: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ didi: -S

²⁰ fāriğ: sākin S

²¹ andan: -S

²² andan: -S

²³ çün: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ andan: -S

²⁶ andan: -S

²⁷ anlar: -S

²⁸ çün: -S

²⁹ kāmīl: -S

³⁰ anda: -S

(1) tırur idi. Pādīšāhāne çün¹ silāhlar giymiş idi. Andan² (2) ‘Āşım öfine varup sen³ kimsin, didi. ‘Āşım’a eyitdi, ben (3) ‘Āş’am, didi. Andan⁴ ‘Āşım eyitdi: Çün⁵ kamu ‘ālemdə ben⁶ seni (4) arardum diyüp andan⁷ kemendi boğazına geçürdi. Andan⁸ (5) atından yıkdı ve [S330^b] dahı muhkem bende çekdi. Esed dahı Muhammed Yezîd’e (6) yetişüp anda⁹ gördi ki bir heybetlü süvār eyeri ve uyanı altun¹⁰ at (7) ile tırurdu¹¹ ve pādīšāhāne silāhlar ile çün¹² āraste (8) ve pirāste¹³ olmışdı. Çün¹⁴ yakın varup andan¹⁵ adın şordı¹⁶. Ol sebebdən (9) bilmedi ki andan eyitdi: Sen kimsiñ¹⁷? Muhammed bin¹⁸ Yezîd’em didi. Esed eyitdi: (10) Ey haram-zāde-i haricî ben hüd cihānda seni taleb iderdüm. (11) Eyü elüme girdüñ diyüp başına bir dāne¹⁹ güzr-i girān ile²⁰ (12) urdı ki andan²¹ başı ve boynı hurd olup kendü²² mürd oldı. Andan²³ (13) cân cehenneme ışmarladı. Andan şöıra leşkere girdiler. Şol kadar (14) kırdılar ki ol şahra çün²⁴ kandan deryāya döndi ve maqtüller (15) kan üzre çün²⁵ yüzerler idi. ‘Āşım dahı çün tağ etegine (16) yetişdi. Eger ben bunı²⁶ Cüneyd’e iletürsem şāyed ki koyuvire didi. (17) Aña terahhum ide²⁷, hemān başın kesdi. Andan²⁸ Cüneyd’e

²⁸ andan: şoñra S

geldiler. Çün (18) Cüneyd¹ namāzdan fāriğ oldı², ‘Āş’uñ ve Muḥammed Yezīd’uñ çün³ (19) başların öñine yuvaladılar. Andan şoñra⁴ ol başları birer ağaca (20) aşı kodılar. Çün⁵ Cüneyd eyitdi: Ey pehlevānlar ve ey serv-i bülend (21) ser-firāzlar, didi⁶. Bu ḥarb be-ğāyet nā-pesenddür. Şeybū Cüneyd’e

[İ375^a]

(1) du‘ ā vü şenā idüp eyitdi: **Şi‘r**:

Eyā server-i ser-efrāz-ı cihān

(2) Zi nām-ı tū bāşed heme pehlevān

Cihān pehlevānī eyā ferr-i vücūd

(3) Ki pīşed koned māh u keyvān⁷ sücūd

Ser-nāme-i nām-ı tū tāt şod

(4) Zi-ferret tū dil-i tīre çün ‘ āc şod

Çün üfted turā ceng çeng⁸ āverī

(5) Ser şehriyārān yā زكینك āverī

Cihān ber-tū hem-vāre maḥmūd bād

(6) Heme kār-ı tu bahşış-i cūd bād⁹

Neşr: Çün¹⁰ Cüneyd daḥı pehlevānlarını (7) sitāyiş eyledi. Anlar daḥı aña du‘ ālar idüp eyitdiler. Bizüm atalarumuzuñ (8) ataları sizüñ ‘ ammüñüzüñ bende-zādeleridür. Başlarını (9) sizüñ yoluñuzda oynamışlardur, didiler. Kāşki senüñ (10) ‘ azmüñ ‘ Acem mülkine olmayaydı, didi¹¹. Bu ‘ ömrüñ bākisiñ rikābında (11) geçüreydük.

¹ çün Cüneyd: -S

² oldı: -S

³ çün: -S

⁴ şoñra: -S

⁵ çün: -S

⁶ ser-firāzlar, didi: -S

⁷ keyvān: keynūs Ī

⁸ çeng: -İ

⁹ Şiirin tercümesi: Ey nāmı cihānı aşan server, bütün pehlivānlıklar senin nāmındandır. Ey vücuda kudret olan, sen cihān pehlivānısın ki ay ve Zūhal önünde secde ederler. Senin nāmın nāmeye tāt oldu. Kararmış gönül senin ferinle (fildişi gibi) parlar. Sana cenk düştüğünde asker getirirsen şehriyārılar üzerine getirirsin. Tüm cihān sana şükredici oldu. Bütün işlerin cömertliğinin bahşışı oldu.

¹⁰ çün: -S

¹¹ didi: -S

Cüneyd dağı eyitdi: On iki yıldır ki tâbi‘imüñ [S331^a] tab‘ını (12) görmüş degülem, didi¹. Buña ne çäre kılam, didi². Anlar dağı (13) şenā kılam diyüp³ eyitdiler: Şi‘r:

Dil ez renc-i bādāt perdāhte

(14) Zamāne be-fermān-ı tu sāhte

Dilet⁴ bād dā‘im zi-baht-ı bülend

(15) Bed-endiş bādet⁵ be-ḥam kemend

Be-gū tā çirā girī ez-mā girān

(16) Eyā serv-efrāz-ı cihān-ı pehlevān⁶

Neşr: Çün pehlevānlar Seyyid⁷ Cüneyd’e (17) bizden niçün⁸ kaçarsın diyüp andan⁹ dīdeden jāleler dökdiler (18) ve cān¹⁰ u dilden nāleler itdiler. Çün Seyyid¹¹ Cüneyd eyitdi: Ey (19) yārān-ı şafā ve ey iḥvān-ı vefā¹² siz feryād u fiğān¹³ eylemeñ, didi¹⁴. (20) Eger eylerseñüz¹⁵ Ḥamza ki benüm çün¹⁶ ‘ammümdür, anuñ ilinden eyleñ¹⁷ (21) ki Kāf’da ve Mağrib’de gitmek ve gelmek anuñ¹⁸ yolu yoğdı

[I375^b]

(1) ve dağı Reşide ḥüsnünden ki her gūşe-be-gūşe fitne vü āşüb olmışdı. (2) Benüm anam ve atam¹⁹ ğam-ḥārlarum idi ve ikisi dağı çün vefāt itdiler rahmetu’llāh

¹ didi: -S

² didi: -S

³ diyüp: -İ

⁴ dilet: devlet İ

⁵ bādet: -İ

⁶ Şiirin tercümesi: Gönül senin rüzgârının eziyetiyle harekete (parlamıştır) geçmiştir. Zamane senin fermânınla yapılmıştır. Gönülün daima yüce bahtlı olsun. Kötü fikirli ise senin kemendinle bükülsün. Söyle neden bize (kızgınsın) dargınsın, ey cihān pehlivānlarının en yücesi.

⁷ Seyyid: -S

⁸ niçün: -İ

⁹ andan: -S

¹⁰ cān: -S

¹¹ çün Seyyid: -S

¹² şafā ve ey iḥvān-ı vefā: -S

¹³ fiğān: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ eylerseñüz: dirseñüz İ

¹⁶ benüm çün: -S

¹⁷ eyleñ: eyleñ didi İ

¹⁸ anuñ: -S

¹⁹ anam ve atam: -İ

(3) ve kabilede dağı bir kimesne kalmamışdır, didi¹ ve havāricūñ dağı (4) devrānı çün² āhire yetişmişdür. Çün bunların katlınden vākıf (5) olmadılar ve siz Hāşim devletinde varuñ, didi³ kim benüm min-ba‘d (6) başumda sevdā-yı t̄a‘at vardur. Çün söz bu maħalle irişdi (7) andan Esed bin Kerb yirinden⁴ t̄urı gelüp eyitdiler: Ey Seyyid (8) biz dağı senüñ meddāhıñuz ve medhūñde bir şi‘r diyelüm ammā vezn (9) bilmezüz, didi⁵. Şi‘r⁶:

Ey bā-mā⁷ be-gūyım turā nigāhdār bād

Ki der-ın (10) vilāyet bā-mā⁸ baş

Tā her rüz turā mī-bīnīm⁹

Neşr¹⁰: Cüneyd anların (11) şi‘rine taḥsīn eyledi. Ammā cemī‘ yārān çün¹¹ ḥandān oldılar. (12) Cüneyd anları¹² çok nevāzişler idüp andan aña¹³ bī-ḥad ḥil‘at (13) u ni‘metler virdi. Andan sonra şahrāya nazar itdi. Gördi¹⁴ (14) bir şahş maḳtüller içinde gezerdi ve inleyüp feryād (15) iderdi. Seyyid Cüneyd¹⁵ andan¹⁶ dönüp Şeybū’ya eyitdi: Yürü (16) var şol piyāde şahş getür, didi¹⁷. Çün¹⁸ Şeybū vardı (17) ol piyāde şahşuñ eline yapışıp eyitdi: Gel, seni Seyyid¹⁹ (18) Cüneyd ister, didi. Ol didi²⁰, varmazam. Benüm Seyyid’üm Muḥammed Yezīd’dür. (19) Şeybū piyādenüñ [S331^b] boynına bir müşt urup andan²¹ boğazına bir ip²² (20) dağı keşān ber

¹ didi: -S

² çün: -S

³ didi: -S

⁴ yirinden: -S

⁵ didi: -S

⁶ şi‘r: -İ

⁷ bā-mā: baba İ

⁸ mā: -İ

⁹ Şiirin tercümesi: Ey bizimle olan, sana koruyucumuzsun diyelim. Bu vilâyetle bizimle ol. Tâ ki her gün seni görebilelim.

¹⁰ neşr: -İ

¹¹ çün: -S

¹² anları: andan İ

¹³ andan aña: -S

¹⁴ gördi: -S

¹⁵ Cüneyd: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ çün: -S

¹⁹ Seyyid: -S

²⁰ didi. Ol didi: eyitdi S

²¹ andan: -S

²² ip: kemend S

keşān çün¹ Seyyid'ün huzūrına getürdi. (21) Seyyid eyitdi: Togrı söyle, yoksa başuñi keserem, didi².

[İ376^a]

(1) Çün³ kâşid eyitdi⁴ ki ben ' Abdü'l-melik bin⁵ Mervān'ün oğlıyam, didi⁶. Beni⁷ (2) Kūfe'den gönderdiler. Aña⁸ haber oldı⁹ ki sen Mağrib yolından (3) geldüñ, Muhammed Yezid'e ve ' Āş'a gelmedüñ. Anuñla¹⁰ ceng eylemeyeler ki (4) on sekiz biñ nefer süvārı vardır, diyüp andan¹¹ mektübın öñine¹² (5) qodı ve nāmede çün¹³ kâşiduñ sözi idi. Muhtār kâşıda (6) eyitdi: Sen Muhammed Yezid'i ve ' Āş'ı göricek bilür misin, didi. (7) Ol eyitdi¹⁴: Bilürin, didi¹⁵. Şol ağacuñ dalına baq, gör¹⁶. Baqdı, gördi¹⁷. (8) Andan¹⁸ ikisinüñ dağı başların anda gördi. Andan¹⁹ feryād (9) idüp yaqasın çāk itdi ve başına hāk şaçdı. Muhtār çün²⁰ (10) ağzına bir oq eyle urdı ki tā²¹ kafasından çıqdı, gitdi. (11) Seyyid²² Cüneyd Muhtār'a çün²³ kaqıdı. Eyitdi²⁴: Utanmaz mısın, didi²⁵. (12) Muhtār eyitdi: Bunlaruñ²⁶ büyügi ve küçügin olsun²⁷ bunlar havāric tã'ifesidür

¹ çün: -S

² didi: -İ

³ çün: -S

⁴ eyitdi: yir öpüp S

⁵ bin: -S

⁶ didi: -S

⁷ beni: -İ

⁸ aña: ol İ

⁹ oldı: -İ

¹⁰ anuñla: -İ

¹¹ andan: -S

¹² öñine: -İ

¹³ çün: -S

¹⁴ didi. Ol eyitdi: -S

¹⁵ didi: -İ

¹⁶ baq, gör: -İ

¹⁷ gördi: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ andan: hemān S

²⁰ çün: -S

²¹ tā: -S

²² gitdi. Seyyid: -S

²³ çün: -S

²⁴ eyitdi: -S

²⁵ didi: -S

²⁶ bunlaruñ: -S

²⁷ olsun: -İ

(13) mel' unlardur ve cümlesini depelemek gerekdür, didi¹. Çün Seyyid² (14) Cüneyd eyitdi: Şimden girü size icāzet virdüm, didi³. Varuñ (15) gidüñ çün⁴ atdan ve kumaşdan ve zerden ne kadar gerekse (16) aluñ, getürüñ, didi⁵. Her birüñüz vaṭanıñuza varuñ yāḥūz (17) bir beyābānda vaṭan idinüñ, didi⁶. Ben çün 'Acem mülkine giderin⁷ (18) ve dīzār kıyāmete kalsun, didi⁸ ki siz⁹ 'Acem diyārında (19) zindegānī idüp anda¹⁰ karar idemezsiniz, didi. Bunı aña (20) söylediler¹¹ daḥı yārānuñ her birisiyle vedā'laşdı. Çok¹² zārlıklar (21) idüp ağlaşdılar. Seyyid¹³ Cüneyd ve Kādī ve Şirvāne ve Reşide

[I376^b]

(1) ol taraftan yaña¹⁴ gitdiler ve bu taraftan daḥı Şeybū ve Muḥtār ve (2) Esed ve 'Aşım gitdiler ve Şeybū 'ahd u peymān itdi ki her yıl (3) çün¹⁵ bir kerre 'Acem diyārına vara, Cüneyd'üñ dīzārın göre ve her (4) biri atdan ve silāḥdan ve mālndan ve menāldan¹⁶ [S332^a] vāfir vāfir¹⁷ aldılar (5) ve daḥı Mervāniler vehminden yolu kodılar. Beyābāna kadem koyup (6) andan¹⁸ Habeş mülkine müteveccih oldılar. **Mü'ellif-i kitāb** eyidür ki (7) pehlevānlar çün raḥtların götürüp maḳāmlarından yaña müteveccih olup gitdiler¹⁹. (8) Bir hefteden şoñra 'Abdü'l-melik [bin] Mervānī geldi. Leşkeri çün²⁰ (9) ser-ā-ser maḳtül gördi çün²¹ Muḥammed Yezid'üñ ve 'Aş'üñ

¹ gerekdür, didi: -S

² çün Seyyid: -S

³ didi: -S

⁴ çün: -S

⁵ didi: -S

⁶ didi: -S

⁷ giderin: giderin didi İ

⁸ didi: -S

⁹ siz: -İ

¹⁰ anda: -S

¹¹ bunı aña söylediler: -S

¹² çok: çün İ

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ yaña: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ menāldan: -S

¹⁷ vāfir: -S

¹⁸ andan: revāne S

¹⁹ olup gitdiler: -İ

²⁰ çün: -S

²¹ çün: -S

(10) başları çün¹ bir ağaç budağında aşılımış buldı. Andan² feryād idüp³ (11) zār zār ağladılar. Çün⁴ halāyık ‘ Abdü’l-melik bin⁵ Mervānī’yle çün⁶ (12) bī‘ at itdiler. Andan çün⁷ hilāfete qabūl eylediler, tā⁸ yedi (13) yıl anda⁹ ol mülkde çün¹⁰ hilāfet eyledi¹¹. Şimdi Seyyid¹² Cüneyd’ün (14) hikāyetini işitgil. ‘Acem mülki hāli çün¹³ nereye yetişdi, didi¹⁴. (15) **Mü’ellif-i kitāb** Ebū Hāfş eydür: Ben Hāma kışşasın ve andan¹⁵ (16) Baṭṭal hikāyetin ve cümle ‘Arab ve ‘Acem mülkinün ser-güzeştin (17) okudum ve naẓar itdüm¹⁶ baña pesendide gelmedi. Ammā bu kışşa be-gāyet (18) pesendide vāqı‘ oldı ki tā rüz-ı kıyāmet ẓarāvetinden (19) her varaķı tā¹⁷ gül gibi pejmürde olmaya ve bād-ı hāzān (20) daķı bu bāguñ güline yol bulmaya, didi¹⁸. Zīrā ki ķamu naşihat (21) u hikmet ü hilet ü mekr ü ‘aşķ u şıdk u şecā‘ at u saķāvet

[1377^a]

(1) ü tevḥid-i Rabbü’l-‘ālemīn ve na‘t-ı Seyyidü’l-mürselīn ve menākıb-ı (2) emīrū’l-mü’mīnīn çün bu kitābda derc olmuştur. Hūdā yarlıgasun (3) ol kişı kim bu kışşa-i dil-nüvāzı ve ser-güzeşt-i cān-güdāzı (4) okuya veyā diñleye andan soñra yazana ve yazdurana (5) bir *Fātiḥa* okuyalar. *Fātiḥa* Muḥammed’e şalavāt¹⁹ ve bāķi aşķāb (6) çün²⁰ āmīn yā Rabbü’l-‘ālemīn diye²¹ ammā **Mü’ellif-i Kitāb eydür:** (7) **Şi‘r**²²:

¹ çün: -S

² andan: -S

³ idüp: getürdi S

⁴ zār zār ağladılar. Çün: -S

⁵ bin: -S

⁶ çün: -S

⁷ andan çün: anı S

⁸ tā: -S

⁹ anda: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ eyledi: itdi S

¹² Seyyid: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ naẓar itdüm: -S

¹⁷ tā: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ Fātiḥa Muḥammed’e şalavāt: -S

²⁰ çün: -S

²¹ diye: diler S

²² eydür, şi‘r: -S

Men ĩnrā nũviřtem¹ der-ĩn rũzgār

Be-māned miyān-ı kesān yādgār

(8) Ebũ Ħafř-ı Kũfĩ rivāyet² koned

Be-nezd-i³ ħalife rivāyet koned

(9) Ki Seyyid Cũneyd ān beg-i pāk-zād

Çũ ez pĩř-i yārān be-şod hem-çũ bād

(10) [S332^b] Çi kerd ü koca reft çun bũd ħāl

Çi gũne be-ser bered ān māh sāl⁴

Neşr: (11) Çũn girũ⁵ geldũk Cũneyd'ũñ kışşasına ve kışşa-i ħıřřasına⁶ çũn Cũneyd ve Kādĩ (12) ve Reşide ve řirvāne yoldan ırāk revāne olup giderlerdi. (13) Gũnlerde bir gũn nā-gāh seĥer vaķtinde Sivas şehrine (14) geldiler. Ol vilāyet çũn⁷ Rũm idi ve bir tersā pādiřāhĩ (15) var idi. Ammā Mervān'a baş ĥarācın virũr idi. Ol vilāyetde (16) Cũneyd ve yārān tāze⁸ vũ ĥurrem gũrdiler anda inũp ķondılar. Andan⁹ (17) birķaç ĥayme¹⁰ evler eylediler ve ķarār gũsterdiler. Bir gũn bir dellāle¹¹ (18) nā-gāh ķapudan iķerũ girdi. Gũzi Reşide'nũñ (19) yũzine çũn¹² tũř oldu. Hemān-dem medhũř oldu (20) ve ne yire tũracaĥını bilmedi ve Reşide hemĩře yũzine niķāb (21) ķekerdĩ. İttifāķ ol vaķt āb-dest alurdi. Ol sebebden

[I377^b]

(1) yũzi aķuķdı. Ol pĩre-zen Reşide öninden girũ dũnũp (2) andan¹³ sultāna geldi. Eyidũrler ki sultānuñ bir oĥlı (3) var idi. Reşide'nũñ vaşfın işitmişdi ve rũz u şeb

¹ nũviřtem: nũbiřtem ĩ

² rivāyet: ĥikāyet S

³ be-nezd-i: neberd ĩ

⁴ şiirin tercũmesi: Ben bu devirde bunu insanlara yadigār kalsın diye yazdım. Ebũ Hafş-ı Kũfĩ hikāyet eder. Halifenin nezdinde rivāyet eder ki Seyyid Cũneyd yani o temiz yaradılışlı kahraman, dostlarının nazarında bir rũzgār gibi olmuştu. Yani ne yaptı, nereye gitti ve ĥāl nasıl oldu... O dolunay nasıl yulsonuna ulaştı.

⁵ çũn girũ: -S

⁶ kışşa-i ĥıřřasına: -S

⁷ çũn: -S

⁸ tāze: -ĩ

⁹ andan: -S

¹⁰ ĥayme: çatma S

¹¹ dellāle: dil-āver ĩ

¹² çũn: -S

¹³ girũ dũnũp andan: girũp S

anuñ (4) ‘aşk âteşinden sūz u tebde idi. Bir nev‘le ki dīvāne (5) olup zencīre çekmişler idi. Ol Pīre-zen andan¹ pādīšāh (6) kapusına gelüp aña² sebep oldu. Andan³ Reşīde’nün (7) hūsn ü vaşfin tamām añlamışdı. Reşīde’yi göricek andan⁴ tamām (8) bildi ki oldur. Pādīšāha haber virdi. Andan aña⁵ icāzet (9) virdiler. Çün⁶ pīre-zen sulṭāna⁷ girdi ve haber virdi. Andan (10) aña⁸ vaşf-ı hāli bir bir⁹ didi. Andan¹⁰ pādīšāh şāz¹¹ oldu. Derhāl¹² (11) yüz nefer miqdārı¹³ merd-i dil-āveri gönderdi ki Reşīde-i (12) ‘Arab ile Cüneyd’i baña¹⁴ getüreler. Çün Cüneyd’ün¹⁵ kapusına (13) geldiler. Seyyid¹⁶ Cüneyd çün¹⁷ tã‘ata meşgūl idi ve Kādī (14) daḥı dā‘im¹⁸ Qur‘ān okurdu. Nā-gāh kapuda ğalaba belürdi. (15) Cüneyd çün¹⁹ namāzdan fāriğ olup kimsiz²⁰ ve ne dilersiz (16) didi. Sulṭān seni [S333^a] ister didiler. Cüneyd eyitdi: Biz ğarīblerüz (17) didi²¹. Sulṭānuñ ğarībler ile ne işi vardır, didi²². İçlerinden (18) bir ulusu eyitdi²³ ki eger eylük ile gelmezse yavuzluğla getürün (19) hem ‘avretini bile aluñ, gelün didi²⁴. Çün Cüneyd ‘avreti adın²⁵ (20) işitdi, bildi ki hāl nedür ve maḳāl daḥı ne üzerinedür, didi²⁶. (21) Şabr eyleñ ki tã²⁷ ben dülbendümi şarayın ve cāmemi giyeyin

¹ andan: -S

² aña: -S

³ andan: -S

⁴ andan: -S

⁵ andan aña: -S

⁶ çün: -S

⁷ sulṭāna: pādīšāh İ

⁸ haber virdi. Andan aña: -S

⁹ bir bir: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ şāz: -S

¹² derhāl: -İ

¹³ miqdārı: -S

¹⁴ baña: -S

¹⁵ Cüneyd’ün: evün S

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ dā‘im: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ kimsiz: kimsiz, didi İ

²¹ didi: -S

²² didi: -S

²³ eyitdi: buyurdu S

²⁴ didi: -S

²⁵ adın: -İ

²⁶ didi: -S

²⁷ tã: -S

[İ378^a]

(1) andan¹ size çıkarayın, didi. Andan² Cüneyd Kādî'ye eyitdi³: Sen (2) yukarı çık, didi ve dağı Cüneyd Siyāmek'ün zırhın giydi (3) ve gürzin eline alup andan⁴ evden taşra çıktı. Eyitdiler: (4) Pādişāhlar öñine çün⁵ silāhla gitmezler, didi⁶. Cüneyd (5) eyitdi: Tīz⁷ dönün, gidün, didi⁸. Ben pādişāhuñuza varmazın. Varuñ⁹ (6) aña eyle¹⁰ eyidün, senün ğarībler ile ne işün vardır, didi¹¹. Ol ulu eyitdi¹²: (7) Varuñ 'avretiyle bile¹³ aluñ, gelün didi ve serhengler çün¹⁴ (8) sulṭāna iledelüm, didiler¹⁵. Cüneyd eyitdi: Ey mel'ünler (9) eger cümle cihān halkı geleler, beni güçle anda¹⁶ iledemeyeler (10) didi. Andan¹⁷ bir serheng ilerü gelüp Cüneyd'ün (11) yaçasına yapışdı. Andan¹⁸ Cüneyd anuñ¹⁹ kafasına bir müşt urdı (12) ve boynı köki çün²⁰ üzülde. Andan²¹ düşüp cān (13) cehenneme ısmarladı. Andan²² bākisi cümle²³ hamle eylediler. Çün²⁴ Cüneyd (14) anları²⁵ gürz-i gāv-ser ile otuz tokuzın (15) depeledi. Bākisi kaçup andan²⁶ sulṭāna geldiler. Eyitdiler: (16) Biz hergiz bunuñ gibi şahş görmiş degülüz, didiler²⁷. (17) Bir laḫḫada bizüm²⁸ yarumızı depeledi. Pādişāh Cüneyd'ün şecā'atın (18) işidicek üç biñ nefer süvār-ı nāmdār çün²⁹ gönderdi (19) ve

¹ andan: -S

² andan: -S

³ eyitdi: -S

⁴ andan: -S

⁵ çün: -S

⁶ didi: -S

⁷ tīz: -S

⁸ didi: -S

⁹ varuñ: -İ

¹⁰ aña eyle: -S

¹¹ ne işün vardır, didi: işün yokdur S

¹² ol ulu eyitdi: -İ

¹³ bile: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ didiler: -S

¹⁶ anda: -S

¹⁷ didi. Andan: -S

¹⁸ andan: -S

¹⁹ anuñ: -S

²⁰ çün: -S

²¹ andan: -S

²² andan: -S

²³ cümle: çün İ

²⁴ çün: -S

²⁵ anları: -S

²⁶ andan: -S

²⁷ didiler: -S

²⁸ bizüm: -S

²⁹ çün: -S

eyitdi: Anı pāre pāre kılıñ ve ‘avretini aluñ, gelüñ didi. (20) Çün¹ gitdiler, andan² Cüneyd’üñ evine geldiler. Cüneyd (21) Reşide ile Qādī’ye eyitdi: Bize³ yine iş düşdi ve cānum

[I378^b]

(1) bedende oldukça küşende olayın. Eger ben küşte olursam (2) siz dağı başıñuz kaydın göresiz, didi⁴. [S333^b] Reşide eyitdi: Sen (3) tenhā, bir memlekete cevāb virürsin, bu ne sözdür ki (4) söylersin, didi⁵. Eyidürler⁶ ki ol vaqt Reşide’nüñ yedi aylık hamli (5) vardı⁷. Andan⁸ eyitdi: N’olaydı ben senüñ kafādāruñ olaydum (6) didi⁹. Bunlar bu kelimātda iken nā-gāh süvārlar andan¹⁰ evüñ (7) kapısına geldiler. Çün evi¹¹ çepçevre hişār itdiler (8) ve nāyı kūsı çaldılar. Cümle halāyık çün¹² nezzāreye geldiler. (9) Cüneyd Reşide ile vedā‘laşdılar. Andan¹³ tamām silāh ile ārāste (10) vü pīrāste¹⁴ olup andan¹⁵ atına süvār oldılar ve Reşide-i ‘Arab’a (11) kafāsın virüp kendü evinden taşra çıkdı dağı (12) bir na‘ra urdı ki cümle halāyıkñ elleri ve ayakları ditredi. (13) Andan¹⁶ eyitdiler: Bu şıfatla çün¹⁷ ādemī āvāzı olmaz, didiler¹⁸. (14) Beñzer ki bu şahş dīvdür, didiler¹⁹. Cüneyd Hudā’yı yād (15) idüp ol üç biñ nefer süvāra hamle itdi. Çün²⁰ (16) koyun sürüsü kırtan kaçır gibi öñinden (17) çün²¹ gürüh gürüh kaçmağa başladılar. Çün Seyyid²² Cüneyd (18) andan²³

¹ didi. Çün: -S

² andan: -S

³ bize: -S

⁴ didi: -S

⁵ didi: -S

⁶ eyidürler: -İ

⁷ vardı: -İ

⁸ andan: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ andan: -S

¹¹ çün evi: -S

¹² çün: -S

¹³ andan: -S

¹⁴ pīrāste: -S

¹⁵ andan: -S

¹⁶ andan: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ didiler: -S

¹⁹ didiler: -S

²⁰ çün: -S

²¹ çün: -S

²² çün Seyyid: -S

²³ andan: bu S

kāfirlerüñ öñin alup andan¹ kırmağa başladı. (19) Şol kadar kırdı ki rāvī rivāyet eyler ki ol aḥşāma dek anlardan² (20) iki biñ nefer süvār çün³ qatlı eylemişdi⁴. Biñ nefer süvār qarār (21) idemeyüp firārı ihtiyār itdiler. Andan⁵ qayşerüñ öñine

[I379^a]

(1) geldiler ve daḥı feryād u fiḡān⁶ getürdiler. Eyitdiler⁷: Bu şahş (2) ādemī degüldür, didiler. Yā⁸ dīvdür veyā Rüstem'dür ve yāḥūz (3) Ḥamza'dur ki zinde olmışdur. Qayşer cūşa gelüp (4) eyitdi: Ḥayā itmez misiz ki bu kadar biñ nefer er bir kişinüñ (5) elinden çün⁹ feryād idersiz. Çün¹⁰ qayşer andan¹¹ endişe eyledi ki (6) bu kişi var ise¹² Ḥamza neslindendür, didi¹³. Yoksa bunuñ gibi işi (7) hīç kimesne eylemez, didi¹⁴. Ben yarın meydāna kendüm girem. (8) Anuñla ḥarb ideyin. Ol daḥı görsün ādem depelemek niçe¹⁵ (9) olur, didi¹⁶. Bu taraftan Seyyid¹⁷ Cüneyd Reşīde'nüñ öñine (10) geldi. Eyitdi¹⁸: Ğam yime ki ben [S334^a] tenhā küffār leşkerine cevāb (11) virürin be-yārī-i Bārī diyüp andan¹⁹ ḥarb tedbīrin eylerdi²⁰. (12) Çün ufq-ı āsmāndan şubḥ-ı şādīk belürdi. Çün²¹ qayşer (13) kamu deryā²² gibi leşkeriyle şahrāya çıqup andan²³ (14) kūş-ı ḥarbı çaldurdi. Cüneyd daḥı evüñ qapusın açdurdi. (15) Andan²⁴ küffār leşkerine bir na'ra urdı ki bār-dār²⁵ avretleri (16) gibi kamu bi-hūş oldılar.

¹ andan: -S

² anlardan: -S

³ çün: -S

⁴ eylemişdi: oldı İ

⁵ andan: -S

⁶ fiḡān: -S

⁷ eyitdiler: -S

⁸ didiler. Yā: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ andan: -S

¹² var ise: -S

¹³ didi: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ niçe: -İ

¹⁶ didi: -S

¹⁷ Seyyid: -S

¹⁸ eyitdi: -S

¹⁹ andan: -S

²⁰ tedbīrin eylerdi: itdiler didi İ

²¹ çün: -S

²² kamu deryā: Qāf dīvi İ

²³ andan: -S

²⁴ andan: -S

²⁵ bār-dār: bāzār İ

Andan çün¹ şîrvār (17) meydāna girdi ve daḥı tūrı vardı. Şad hezār er (18) kimi süvār ve kimi piyāde çün² kayşer ile meydāna gelmişler idi. (19) Seyyid³ Cüneyd kendüzin çün⁴ küffār leşkerine pertāb (20) itdi. Yine şol kadar kırdı ki vaşf olunmaz⁵. Ammā çün⁶ (21) Cüneyd'ün üzerine daḥı cem^c olup şol kadar tîğ ü tîr urdılar ki

[I379^b]

(1) ammā⁷ hîç aña⁸ te'sîr itmezdi. Ammā atı yoruldu, atdan (2) aşığa inüp piyāde ceng ider idi. Çün gice irişdi, evine geldi⁹. (3) Bir taraftan on biñ kişi mancınık ve külüng ve bel¹⁰ ve (4) iki biñ¹¹ miqdārı¹² pîl¹³ çün¹⁴ getürdiler. Cüneyd'ün¹⁵ evin çün¹⁶ bozmağa (5) geldiler. Çün Cüneyd āgāh olup andan çün¹⁷ tîğ eline alup (6) taşra¹⁸ çıkdı ve daḥı cümle leşkeri tā¹⁹ kayşere varınca çün²⁰ (7) yırtı. Reşide'yi gördi, öñine ok ve yay kômışdı (8) ve her tîr ki pertāb iderdi, bir kâfiri düşürürdi. (9) Çün²¹ Kādî daḥı dā'imā²² Qur'ān okurdu ve Hāk Te'ālā (10) hâzretine niyāz idüp andan²³ meded taleb ider idi. (11) Cüneyd çün²⁴ dönüp geldi, yine²⁵ ol on biñ şahşa (12) çün²⁶ hāmle itdi. Anlar daḥı çün²⁷ qarār idemeyüp firārı

¹ andan çün: -S

² çün: -S

³ Seyyid: -S

⁴ çün: -S

⁵ olmaz: olunmaz, didi İ

⁶ çün: -S

⁷ ammā: -S

⁸ aña: -S

⁹ evine geldi: -İ

¹⁰ bel: -S

¹¹ biñ: yüz S

¹² miqdārı: -S

¹³ pîl: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ Cüneyd'ün: -İ

¹⁶ çün: -S

¹⁷ andan çün: -S

¹⁸ taşra: -S

¹⁹ tā: -S

²⁰ varınca çün: gelince S

²¹ çün: -S

²² dā'imā: -S

²³ niyāz idüp andan: -S

²⁴ çün: -S

²⁵ yine: -S

²⁶ çün: -S

²⁷ çün: -S

(13) ihtiyār itdiler. Andan çün¹ Cüneyd dönüp evine² geldi, (14) düşdi ki gāyetde yorgun idi³. Çün⁴ Reşide (15) feryād idüp andan⁵ gine Cüneyd kendüye gelüp (16) eyitdi: Ey Reşide çün⁶ Hudā’nuñ taqdīri red olmaz (17) didi⁷. **Ez-ān cānib** kayşer buyurdi tā mancınık ve neft (18) hāzırladılar. Her süvār ve piyāde ki var idi Cüneyd’ün (19) [S334^b] evi dā’iresine geldiler. Çün⁸ Cüneyd bir pāre kendüye (20) gelmişdi. Anlar dağı evin⁹ dīvārın kırdılar idi ve her (21) laḥza leşker dağı ziyāde olurdu. Çün¹⁰ şā’ir eydür:

[İ380^a]

(1) Şi’r:

Birün āmed ez-kaşr ān nāmdār

Be-ferrīd¹¹ mānend-i ebr-i bahār

(2) Biyeşürd ber-gürz-i pūlād küşt

Der-āmedīd ān gebregān yā müşt¹²

(3) Ez-ān bes sū-yı meymene ḥamle kerd

Be-gerdün ber-āvered kerd neberd¹³

(4) Be-küşt ez-dilīrān şad bist ü penc

Heme nāmdārān-ı bā-tāc-ı genc¹⁴

¹ andan çün: -S

² evine: -S

³ yorgun idi: yoruldu S

⁴ çün: -S

⁵ andan: tā S

⁶ çün: -S

⁷ didi: -S

⁸ çün: -S

⁹ evin: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ be-ferrīd: be-fermudī Ī

¹² yā müşt: pelīt Ī

¹³ neberd: tūr Ī

¹⁴ Şiirin tercümesi: O nām sahibi pehlivān kasrından dışarı çıktı. Bahar bulutu misali uçtu. Çelikten gürzünü savurup o kâfirleri öldürdü. Ondan sonra tekrar güvenli yere hamle edip savaşı bitirdi. O taç sahibi kahraman savaşçılardan yüz yirmi beş kişiyi öldürdü.

Neşr¹: (5) Ya‘ nî Seyyid² Cüneyd evinden çıkup kâfirlerün yüz yigirmi beş pehlevân-ı (6) nâmdârın çün³ depeledi. Sâ‘ir hâlkdan ğayrı çün Cüneyd’ün (7) pehlevânlığın gördiler. Andan⁴ karar idemeyüp çün⁵ (8) firârı ihtiyâr itdiler. Çün⁶ Cüneyd’ün evi dâ‘iresinden (9) gitdiler. Andan⁷ Cüneyd biraz⁸ haste vü mecrûh girü döndi, (10) evine geldi. Evinde ğidâ dahı kalmamışdı. On⁹ (11) üç gün çün¹⁰ olmuşdı, bir¹¹ nesne Seyyid¹² Cüneyd yimemişdi. (12) Kâdî eyitdi: Bu kâruñ tedbiri nedür, dirken nâ-gâh (13) bir taş âvâzı çün¹³ geldi, Seyyid¹⁴ Cüneyd ğâyetde haste (14) vü dem-beste¹⁵ vü fûrû-mânde idi. Eyitdi: Kâşki benüm şihhatum olaydı, çalışaydum¹⁶. (15) Bir nev‘ le ki tâ kıyâmet dek dillerde yâd olup illerde (16) ad kala, didi¹⁷. Kâdî feryâd idüp eyitdi¹⁸: Ne tûrursın¹⁹? (17) Üşde²⁰ evi neftle yakadururlar, didi²¹. Çün²² Cüneyd (18) peygamber ‘aleyhi’s-selâmdan bir du‘â²³ öğrenüp yâd itmişdi. Andan²⁴ (19) yâdına geldi, okudı. Ol perrende atlaruñ kıllarından andan²⁵ (20) âteş üzre²⁶ kodı ve def‘a çün²⁷ anlar hâzır oldu. (21) Cüneyd ile Reşide birisine bindiler ve Kâdî’yle Şirvâne

¹ neşr: -İ

² Seyyid: -S

³ çün: -S

⁴ andan: -S

⁵ çün: -S

⁶ çün: -S

⁷ andan: -S

⁸ biraz: -S

⁹ on: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ bir: hiç S

¹² Seyyid: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ Seyyid: -S

¹⁵ dem-beste: -S

¹⁶ çalışaydum: -İ

¹⁷ didi: -S

¹⁸ feryâd idüp eyitdi: eyitdi İ

¹⁹ ne tûrursın: ne feryâd idersin ve ne tûrursın İ

²⁰ üşde: -S

²¹ didi: -S

²² çün: -S

²³ du‘â: -İ

²⁴ andan: -S

²⁵ andan: -S

²⁶ üzre: -S

²⁷ çün: -S

[İ380^b]

(1) anlar¹ dağı birisine bindiler. Andan² atlarına tāziyāne urdılar. (2) Atlar çün³ Hakk'ın emriyle çün⁴ berkvār havāya perrān oldılar. (3) Ol ḥalāyık çün⁵ ta' accübde kaldılar. Öyle vakti olunca Rūm'dam (4) H̄ārezm'e irdiler, didi. Andan⁶ gördiler, bir hoş ḥurrem yir, hemān (5) inüp anda⁷ kondılar. Ol nevāḥide bir kūy var idi. (6) Anda dağı bir pehlevān var idi. Anuñ⁸ adına [S335^a] cihān-ı pehlevān (7) çün⁹ eyidürler idi. Bunları görüp kaşrından aşağı (8) indi. Gelüp Seyyid¹⁰ Cüneyd'e selām virdi. Andan varup (9) çün¹¹ ḥizmet itdi, andan¹² eyitdi: Yā ibn 'amm Resūlu'llāh dün¹³ (10) gice vāḳı' amda çün¹⁴ ṣāh-ı merdān emīrū'l-mü'minīn 'Alī İbn Ebī Tālib (11) eyitdi: Çün¹⁵ yarın Seyyid¹⁶ Cüneyd senüñ mihmānuñ olsa (12) gerekdür, didi¹⁷. Ben dağı ḥizmetüne muntazır idüm, didi¹⁸. Benüm (13) hezār cānum çün¹⁹ saña fedā olsun, didi²⁰. Cüneyd'ün gönlinden (14) çün²¹ teraḥ gidüp feraḥ geldi. Bu cihān-ı pehlevān (15) Mızrāb²² H̄ārezmī'nüñ atasıydı. Anuñ ḥālī ve maḳālī Ebū Müslim (16) kışşasında ma'lūm olur, didi²³. Cihān-ı pehlevān, Seyyid²⁴ (17) Cüneyd'i yārānıyla kaşrına ilettdi. Bir sā' at miḳdārı olıcaḳ (18) kapudan içerüye bir civān geldi. Anuñ²⁵ adına Şeh-süvār (19) eyidürler idi. Pehlevānuñ küçük birāderi idi. Çün geldi (20)

¹ anlar: -S

² andan: -S

³ çün: -S

⁴ çün: -S

⁵ çün: -S

⁶ didi. Andan: -S

⁷ anda: -S

⁸ anuñ: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ andan varup çün: -S

¹² andan: -S

¹³ dün: -İ

¹⁴ çün: -S

¹⁵ çün: -S

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ çün: -S

²⁰ didi: -S

²¹ çün: -S

²² Mızrāb: -S

²³ didi: -S

²⁴ Seyyid: -S

²⁵ anuñ: -S

hemān-dem Seyyid¹ Cüneyd'ün ayağına baş kodı, andan eyitdi²: (21) Selām-
‘aleyküm yā ibn ‘amm Resūl, didi. Andan³ Seyyid Cüneyd⁴

[İ381^a]

(1) eyitdi⁵: Sen⁶ beni neden bilürsin, didi⁷. Şeh-süvār eyitdi⁸: Çün⁹ (2) bāğda ḥābda
idüm. Emīrū'l-mü'minīn Ḥamza'nuñ çün¹⁰ cemālin gördüm. (3) Ol¹¹ eyitdi: Tīz¹²
turgıl, var benüm birāder-zādemün elin (4) öp ki size miḥmān olmışdur. Çün¹³
tersālar elinden¹⁴ gāyetde¹⁵ çok (5) elem¹⁶ ve zaḥmetler çekmişdür. Ben daḥı çün¹⁷
uyḥudan uyandum, şimdi ḥizmetüne (6) geldüm, didi¹⁸. **Beyt**¹⁹:

Kemerī der-miyān-ı cān bestem

(7) Cān kemervār ber-miyān bestem²⁰

Bu Şeh-süvār-ı la' l²¹-cübbe Bülend Kemān'ın (8) atasıydı. Ebū Müslim kışşasında
ma' lūmdur²². İn-şā'allāh (9) Te'ālā nā-gāh anlarıñ bir birāderi daḥı geldi. (10)
Anuñ²³ adına Mürdāsb eyidürler idi. Ol daḥı geldüğü (11) birle Seyyid²⁴ Cüneyd'ün
ḳademeine düşüp e's-selām-‘aleyk yā ibn ‘amm (12) Resūlu'llāh, didi. Andan²⁵
Cüneyd eyitdi: Sen beni²⁶ neden bilürsin

¹ Seyyid: -S

² andan eyitdi: -S

³ andan: -S

⁴ Cüneyd: -S

⁵ eyitdi: didi S

⁶ sen: -S

⁷ didi: -S

⁸ eyitdi: didi S

⁹ çün: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ ol: -S

¹² tīz: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ elinden: -İ

¹⁵ gāyetde: -S

¹⁶ elem: -S

¹⁷ çün: -S

¹⁸ didi: -S

¹⁹ beyt: şi'r İ

²⁰ Şiirin tercümesi: Cān beline bir kemer bağladım. Yani cānı bir kemer gibi belime bağladım.

²¹ la' l: na' l S

²² ma' lūmdur: ma' lūmdur, didi İ

²³ anuñ: -S

²⁴ birle Seyyid: gibi

²⁵ andan: -S

²⁶ sen beni: -S

(13) didi¹. Ol² eyitdi: Ben çün³ h̄āba varmışdum, ol⁴ server-i kā'ināt (14) ve mefhar-ı mevcūdāt düşümde çün⁵ [S335^b] gördüm, 'aleyhi's-şalatu (15) ve's-selām tîz ol var, benüm 'ammüm oğlu Seyyid⁶ Cüneyd'i size mihmāna (16) göndermişemdür. Bu Mürdāsb Şüveyk'ün atasıydı tā⁷ Ebū Müslim (17) kışşasında çün⁸ ma' lūm olur, didi⁹. Çün iki ay bunuñ (18) üzerine¹⁰ geçdi. Reşide-i 'Arab'ın dağı haml müddetinün 'iddeti (19) yetdi. Ol es'ad sâ'atda ve eymen evkātda bir şehergāh nā-gāh¹¹ Reşide-i (20) māh-liķā vaż'-ı haml itdi. Bir āftāb tal'at oğlan çün¹² (21) tulū' itdi. Şöyle ki çün¹³ cemālinün nūrı cihānı münevver kıldı.

[I381^b]

(1) Adını çün¹⁴ 'Abdu'r-raḥman ḳodılar ve dağı şāzlıklar itdiler¹⁵. (2) Mü'ellif-i kitāb eyidür ki Seyyid¹⁶ Cüneyd ol perrende atları (3) ol günde şalıvirdi. Andan soñra beş yıl ol maḳāmda muḳīm oldı ki diyār-ı H̄ārezm'de 'Abdu'r-raḥman'dan soñra¹⁷ Reşide-i māh-peykerden yine¹⁸ (4) bir duḡter-i nīk-aḡter toğıdı. Adını Sāre ḳodılar çün¹⁹ (5) Sāre beş yaşına girdi ve 'Abdu'r-raḥman altı yaşında idi. (6) Günden güne çün²⁰ dağı dereceler ḳat'ıder idi (7) ve eylülkire irerlerdi²¹ tā rūzgār zamāne-i ḡaddār kendü (8) kārın itdi ve 'Abdü'l-melik bin²² Mervān'ın çün²³ birāderi kim (9) adına 'Abdu'r-rezzāḳ eyidürler idi. Çün²⁴ H̄ārezm'e geldi (10) ve dağı eṭrāfına

¹ didi: -S

² ol: -İ

³ ben çün: -S

⁴ ol: -S

⁵ çün: -S

⁶ Seyyid: -S

⁷ tā: -S

⁸ çün: -S

⁹ didi: -S

¹⁰ bunuñ üzerine: -S

¹¹ nā-gāh: -İ

¹² çün: -S

¹³ çün: -S

¹⁴ çün: -S

¹⁵ itdiler: itdiler didi İ

¹⁶ Seyyid: -S

¹⁷ beş yıl ol maḳāmda muḳīm oldı ki diyār-ı H̄ārezm'de 'Abdu'r-raḥman'dan soñra: -İ

¹⁸ yine: -İ

¹⁹ çün: -S

²⁰ çün: -S

²¹ irerlerdi: iderler idi İ

²² bin: -S

²³ çün: -S

²⁴ çün: -S

cāsūs lar gönderdi¹ ki muḥib-i ḥānedān-ı (11) ṣāh-ı merdānı çün² tecessūs ideler ve daḥı her kanda işideler veyā bulalar³ (12) aña ḥaber vireler. Ol daḥı gelüp anı⁴ depeleye, didi⁵. (13) Bir gün aña ḥaber virdiler ki çün⁶ ‘Arab ḳabā’ilinden (14) bir ḳabīle cihān-ı pehlevānla olur ki anlar muḥib-i ḥānedān (15) ve ṣāh-ı merdān tūrurlar, didi. Çün⁷ yarındası gün (16) ‘Abdu’r-rezzāk cihān-ı pehlevānı çün⁸ da‘vet idüp eyitdi⁹: (17) Ol bir ḳavm ki saña gelmişlerdür, anlar kimlerdür, didi. (18) Çün¹⁰ cihān-ı pehlevān inkār yüzün tıttı, andan¹¹ iḳrār (19) eylemedi. Andan¹² ḳalkıp Seyyid¹³ Cüneyd’e geldi. Eyitdi: Ey (20) Seyyid size [S336^a] bu yirden rıḥlet görindi ammā bu bābda ğāyetde (21) ṣitāb itmek¹⁴ gereksiz. Seyyid¹⁵ Cüneyd hemān-dem çün¹⁶ perrende atları¹⁷ ḥāzır

[I382^a]

(1) eyledi. Anlar daḥı anuñ ile çün¹⁸ vedā‘ laşup andan¹⁹ atlarına (2) süvār oldılar ve Āb-ı Āmū’dan yaña müteveccih olup atlara çün²⁰ (3) tāziyāne degürdiler. Çün²¹ atlar daḥı berḳvār havā yüzinden²² (4) reftār gösterdiler. Çün²³ Āmū diyārına gelicek (5) anda²⁴ bir ağaç sāyesine inüp anda²⁵ ḳondılar. ‘Abdu’r-raḥman (6) anda²⁶ yedi yaşına irdi çün²⁷ Sāre altı yaşına irdi.

¹ gönderdi: gönderüp eyitdi İ

² çün: -S

³ bulalar: -İ

⁴ anı: -S

⁵ didi: -S

⁶ çün: -S

⁷ didi. Çün: -S

⁸ çün: -S

⁹ eyitdi: -S

¹⁰ didi. Çün: -S

¹¹ andan: -S

¹² andan: -S

¹³ Seyyid: -S

¹⁴ itmek: -İ

¹⁵ Seyyid: -S

¹⁶ çün: -S

¹⁷ atları: -İ

¹⁸ anlar anuñ ile çün: anlarla S

¹⁹ andan: -S

²⁰ çün: -S

²¹ çün: -S

²² yüzinden: -İ

²³ çün: -S

²⁴ anda: -S

²⁵ anda: -S

²⁶ anda: -S

²⁷ yaşına irdi çün: -S

(7) Reşide çün¹ yine hāmile idi. Vaz² -ı haml yakın olup ve yol (8) hastesiydi. Nā-gāh bir civān gördiler ki bunlara (9) karşı gelürdi. Birinüñ elinde bir tabağ dür zer ile ve cevāhir ile (10) pürdür. Andan² gelüp e's-selām-³ aleyküm yā Seyyid³ Cüneyd (11) diyüp kademine ol tabağda olanı nişār itdi. Seyyid⁴ Cüneyd (12) ol civāna eyitdi⁵: Sen beni neden bildüñ, didi. Civān eyitdi: (13) Ben⁶ uyhuda idüm, şāh-ı merdān emīrū'l-mü'minīn 'Alī ibn Ebī⁷ Tālib'i (14) çün⁸ gördüm. Sizüñ hālünüzi bir bir⁹ baña didi. Şimdi sizüñ (15) neslünüzdən Ebū Müslim vücūda gelür kim dīn-i İslām (16) çün¹⁰ andan kuvvet tutar, didi¹¹. Bu civānuñ adına çün¹² (17) Muḥammed Zemcī eyidürler idi¹³ ki Aḥmed Zemcī'nüñ (18) atasıydı. Anuñ kışşası Ebū Müslim nāmede ḥoz¹⁴ ma'lūm olur¹⁵. (19) Reşide bir oğlan daḥı çün vücūda getürdi. (20) Anuñ¹⁶ adına Üseyd¹⁷ bin Cüneyd ḳodılar¹⁸ ki Ebū Müslim-i dil-āverüñ (21) atasıydı. İki yıldan soñra Reşide yine bir duḡter-i nīk-āḡter

[İ382^b]

(1) çün¹⁹ vücūda getürdi. Adına Evlā-yı Kerīme ḳodılar. (2) Dört yıl mīḳdārı anda ḳarār gösterdiler. Nā-gāh (3) bir ḥārici 'adüvv peydā oldı. Çok helāket ve ḥasārāt (4) yetiştürdi. El-ḳışşa Muḥammed Zemcī eyitdi: Ey Seyyid beni bendelige (5) ḳabūl eyle, bu duḡteri baña vir ki rü'yāda peygamber 'aleyhi's-selām'ı (6) gördüm. Bu duḡteri ol²⁰ baña [S336^b] virdi. Seyyid²¹ Cüneyd (7) andan²² ḳasem yād itdi. Henüz

¹ çün: -S

² andan: -S

³ Seyyid: -S

⁴ Seyyid: -S

⁵ eyitdi: -S

⁶ ben: -S

⁷ Ebī: -S

⁸ çün: -S

⁹ bir bir: -S

¹⁰ çün: -S

¹¹ didi: -S

¹² çün: -S

¹³ eyidürler idi: eyidürler idi, didi İ

¹⁴ ḥoz: -S

¹⁵ olur: didi İ

¹⁶ anuñ: -S

¹⁷ Üseyd: Esed İ

¹⁸ ḳodılar: dirler idi İ

¹⁹ çün: -S

²⁰ ol: -S

²¹ Seyyid: -S

²² andan: -S

bu duġter anası ƙarnında (8) idi. Ĥazret-i Resŭl ‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selām¹ baña bu ma‘ nā (9) işrāb itmışdır, didi² ve duġteri Muġammed Zemcī’ye ‘aƙd-ı nikāĥ (10) itdiler. Aĥmed Zemcī ol duġter-i nīk-aĥterden çŭn vŭcŭda³ (11) gelmişdır, didi. Andan⁴ Muġammed Zemcī Seyyid Cŭneyd’e⁵ eyitdi: Ey Seyyid⁶ size (12) Merv’e ve Ĥorāsān’a ve Māĥān’a gitmek⁷ görindi, (13) didi⁸ ki anda ĥānedān-ı muĥib-i⁹ Resŭluñ muĥibleri çoƙdur¹⁰ (14) ve hem çŭn¹¹ size ri‘āyet iderler, didi¹². Ben daĥı her yıl anda¹³ (15) varayın ĥāk-pāy-i şerīfe yŭz sŭreyin ve mŭşerref olayın (16) didi¹⁴. Andan şoñra¹⁵ birbiriyle çŭn¹⁶ vedā‘ laşup andan¹⁷ der-āġŭş (17) idişdiler. Seyyid¹⁸ Cŭneyd ol perrende atları yine ĥāzır u mŭyehhā¹⁹ (18) eyledi. Andan²⁰ ŭzerlerine çŭn²¹ sŭvār olup Māĥān’a (19) mŭteveccih oldılar. Yolda Merv’i görŭp anda²² ƙondılar. (20) Anuñ²³ re’isi bir şaĥş idi. Adına Kŭşeyr eyidŭrler idi (21) ve bir birāderi var idi. Anuñ ĥikāyeti Ebŭ Mŭslim nāmede ma‘ lŭmdur,

[İ383^a]

(1) didi²⁴. Seyyid²⁵ Cŭneyd ol maƙāmda muƙīm oldı ve rŭz u şeb tā‘ ata (2) meşġŭl idi. Ol Kŭşeyr’ŭñ bir aĥter-çeşm meh-liƙā duġteri²⁶ var idi. (3) Andan²⁷ Ĥāđi’ye virdi ve rāvi şöyle rivāyet ider ki (4) Ĥorāsān’uñ ƙāđileri cŭmle anuñ neslindendŭr,

¹ ‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selām: -S

² didi: -S

³ çŭn vŭcŭda: -S

⁴ didi. Andan: -S

⁵ Seyyid Cŭneyd’e: -S

⁶ ey Seyyid: -İ

⁷ gitmek: varmaƙ S

⁸ didi: -S

⁹ muĥib-i: -S

¹⁰ çoƙdur: çoƙdur didi İ

¹¹ çŭn: -S

¹² didi: -S

¹³ anda: -S

¹⁴ didi: -S

¹⁵ şoñra: -İ

¹⁶ çŭn: -S

¹⁷ andan: -S

¹⁸ Seyyid: -S

¹⁹ mŭyehhā: -S

²⁰ andan: -S

²¹ çŭn: -S

²² anda: -S

²³ anuñ: -S

²⁴ didi: -S

²⁵ Seyyid: -S

²⁶ liƙā duġteri: -İ

²⁷ andan: -S

didi. Ol¹, Kādī (5) Şüreyh'ün oğlıydı ki yukarıda zıkr olunmuşdur². (6) Seyyid³ Cüneyd ile Reşide-i 'Arab dağı pîr olmuşlar idi. Ol mevzı⁴ da (7) çün⁴ Rüstem aşlından bir şahş var idi. Anuñ bir hûb nîk⁵-rûy (8) ve nîk-hûy⁶ bir hûrî⁷ kıızı var idi. Seyyid Cüneyd⁸ çün⁹ anı diledi, anlar (9) dağı virdiler. 'Akd-ı nikâh itdiler. Ol duhterüñ adı Kelîme (10) idi. Çün anı Seyyid Üseyd'e¹⁰ virdiler. Anlar dağı zevk-i (11) dü-cihāniye irdiler. Şöyle ki şā' irler eyidür: **Şi'r**:

(12) Zen-i bûd nāmeş bud āzād-ı serv

Ki bûdî hemîşe be-mā hân-ı Merv

(13) Ki ū nesl-i ū husrevān dāştî

Ten-i peyker-i pehlevān dāştî

(14) [S337^a] Yeki duhtereş bûd ruḥ hem-çü māh

Ki dāde budeş ḥusn-i ḥübî İlah

(15) Zi-^c ömreş güzeşte dü penc çehār

Be-bālā çü serv-i sehî vü cūy-bār

(16) Kelîme ū-rā nām be-nihāde bûd

Üseyd-i¹¹ cevān bā ū dil-dāde bûd

(17) Be-güyem k'nūn ān çi ez-ū yāftem

Suḥan-rā yek-ā-yek fehmi¹² tāftem¹³

¹ didi. Ol: -S

² olunmuşdur: olunmuşdur, didi İ

³ Seyyid: -S

⁴ çün: -S

⁵ nîk: -S

⁶ nîk-hûy: -İ

⁷ bir hûrî: -S

⁸ Cüneyd: -S

⁹ çün: -S

¹⁰ Seyyid Üseyd'e: Seyyid Esed'e İ, Cüneyd'e S

¹¹ Üseyd-i: Esed-i İ

¹² tāftem: yāftem İ

¹³ Şiirin tercümesi: Öyle bir kadın ki adı serv-i âzād idi. Merv hânından bize verilmişti. Pâdişâhlar neslinden gelen o hân, pehlivân bir vücuda sahipti. Onun dolunaya benzeyen bir kız kardeşi vardı ki güzelliğini Allâh ihsan etmişti. Henüz on dört yaşında bir servi misâlî boy vermişti. Onun adına Kelîme koymuşlardı. Genç Üseyd de ona gönül bağlamıştı. Ondan ne bulduğunu bu şekilde söyleyeyim, sözü tane tane anlayışa uygun şekilde parlatayım.

(18) **Neşr:** Çün anlaruñ ‘ömri otuz iki yıl oldu, anlaruñ (19) nikāhlarında ‘Abdu’r-raḥman otuz altısında idi. Seyyid¹ Cüneyd (20) çün² toḳsan yıl³ yaşamışdı ve Reşīde-i ‘Arab yetmiş beş yıl (21) yaşamışdı ve Üseyd’i⁴ güyegü itdükden soñra⁵ iki yıl tamām

[1383^b]

(1) çün⁶ marīz oldu. On yedi gün olıcak raḥmānuñ (2) raḥmetine ulaşdı ve oḡlancuḳları anuñ içün ‘azā tıtdılar. (3) Andan⁷ üzerine ‘ālī⁸ bir⁹ künbed binā itdiler ve Seyyid¹⁰ Cüneyd’i (4) ol ḳabre çün¹¹ mülāzemet gösterürdi. Bir nice müddetden (5) soñra çün¹² Māḥān’da bir şūriş ve bir¹³ ḡavḡa zāhir oldu. Eyitdiler (6) ki Naşr bin Seyyār-ı mel‘ūn¹⁴ zālīm zūlma başladı. Her ḳanda ki (7) muḥib-i ḥānedān-ı Resūl bulsa ḳatle getürürdi. Üseyd’le¹⁵ (8) ‘Abdu’r-raḥman ḥāricilerden vehm idüp andan¹⁶ ‘Irāk (9) mülkine gitdiler ve Kelīme ḥāmīle idi. Bu ḳışşa (10) Ebū Müslim ḥikāyetindendür, bāḳisin anda söylevüz, didi¹⁷. (11) *İn-şā’allāh Te‘ālā vaḥdehu lā-şerīke lehu v’el-ḥamdü’lilahi Rabbü’l-‘ālemīn* (12) *ve’s-şalātu ‘alā Muḥammed ve ālihi ve şaḥbihi ecma‘īn. Temmeti’l-kitāb bi-‘avni’llāhi’l* (13) *Meliki’l-Vehhāb.*

Beyt:

Dān ki bā īn tercüme tārīḫ şod

Erba‘u ‘işrīn ü tis‘a-mi’e¹⁸

Ḳıtt’a: Ez-berā-yı fażīlet-i kitāb¹⁹

¹ Seyyid: -S

² çün: -S

³ yıl: yaş İ

⁴ Üseyd’i: Esed İ

⁵ soñra: -S

⁶ çün: -S

⁷ andan: -S

⁸ ‘ālī: -İ

⁹ bir: -S

¹⁰ Seyyid: -S

¹¹ çün: -S

¹² çün: -S

¹³ bir: -S

¹⁴ mel‘ūn: -İ

¹⁵ Üseyd’le: Esed ile İ

¹⁶ andan: -S

¹⁷ didi: -S

¹⁸ Şiirin tercümesi: Bil ki bununla (924) tercüme tarih oldu.

¹⁹ Beyt, Dān ki bā īn tercüme tārīḫ şod/ Erba‘u ‘işrīn ü tis‘a-mi’e, Ḳıtt’a, Ez-berā-yı fażīlet-i kitāb: -İ

(14) [S337^b] Ḥamdü’lillāh eyledüm işbu kitābı tercüme

Es‘ ad-ı sâ‘ atda giydi [bir] libās-ı ihtiyām

(15) Bir elif-ḳadd lām sīm-ten ḥūb oldu kim

Şahn-ı bostān-ı belāgatda ider her-dem ḥırām

(16) Kim görürse anı olur ‘āşık-ı şūrīdesi

Gösterür ḳaşd-ı vişālinde be-ḡāyet ihtimām

(17) Kim okursa ḥüsninüñ reyḥān(i)-ḥattın ḥayrān olur

Şöyle ki baḥr-ı şafāda bulur istiḡrāk-ı tām

(18) Bu kitābuñ tercümesine sebep olana Ḥaḳ

Bunda ‘izzet virsün anda cennet-i ‘Adn-ı maḳām

(19) Fārisīden Türki’ye döndüğine oldur sebep

Oḳuyup bu ḳışşadan ḥışşa ala her ḥāş u ‘ām

(20) Zīrā bu ḳışşa ser-ā-ser nuşḥ¹ u pend-āmīzdür

Hem hikāyāt-ı ḡarībile² bulupdur intizām

(21) Mümtezcidür ser-te-ser ḳand-ı ‘ibārātıyla hem

Tā ki dil tūtīleri yiyüp ola şīrīn kelām

[İ384^a]

(1) Oldı bu Seyyid Cüneyd’üñ ḳışşası bir yādgār

(2) Kim oḳına her mecālisde ilā³-vaḳti’l-ḳıyām

(3) Oḳuyanüñ oḳudukça ola şevḳi ber-mezīd

(4) Diñleyenüñ diñledükçe ola zevḳi ber-devām

(5) Vāḥidī’nüñ maḳşad-ı aḳşāsı oldur ḳışşadan

(6) Ḥışşe baḡş ide kim oḳursa du‘ādan ve’s-selām

¹ nuşḥ: -S

² ḡarīble: ‘Arabī’yle İ

³ ilā: -S

- (7) Gerçi kim işbu kitāb oldu tamām ammā qabūl
(8) Olmazısa bāb-ı devlet-bağşda olmaz tamām
(9) Neşrdür ammā olupdur sec' ile ārāste
(10) Cā-be-cā hem¹ cān-fezā nazmıla bulmuşdur nızām
(11) Her ki diler rahmet-i Hāk² çok³ kazana
(12) Du' ā ide yazdurana ve yazana

[S338^a]⁴ *Ketebe hazā'l-kitābi't-Türkī Yahyā bin 'Abdu'llāh el-Çerkesī ilā hizmeti ağa Bābü's-sa'ādeti'l-ebediyyi el-müsem mā Ya'qūb Ağa el-muhibb li'l-fuqarā ve's-sulehā rahimullāhu imrāen da'ıye lehu bi'l-hayri ve's-sa'ādeti'l-ebediyyeti ve yakūlu bi'l-Fārisi* **Nazm:**

Ender ān sā' at ki ber-bālīn-i merg
Ser şevdeş gālān hem-çü berg
Dīdeş tārīk kereded ān zamān
Mī ne-bīned der-cemāl-i dostān
Bu'gseled cān u cümle peyvendhā
Murğ-ı vahşī ez-kāfeş gerded rehā
Rūy-ı dil-rā dīde sūy-ı ān cihān
Bāz cān-rā rūy-ı sūy-ı āşiyān
Kerde 'Azrā'il kışd-ı cān-ı ū
Düzd şeytān der-pey-i imān-ı ū
Geşte gark-āb-ı deryā-yı fenā
Çeşm-i cān hayrān be-rūy-ı āşinā
Cüz zi-fazlet dest-gīr-i rūy nī
Ez keseş yārī ser-i yek mūy nī

¹ hem: -İ

² hāk: çok İ

³ çok: -S

⁴ [S338^a]: Bu kısım İ nüshasında mevcut değildir.

Raḥmetī kun ber-ū der-ān dem ey ilāh

Hoş be-ḥāneş der-ān zindān u çāh

Mūniseş ez raḥmet-i ḥod kon be-gūr

Vā-rehāneş ez-‘ azāb-ı mār u mūr¹

*Ve'l-mercuv mine'n-nāzirīn fī-hazā'l-kitāb en yed'u'l-kātibihi kemā da'va's-
şāḥibihi. Qad vaqa'a'l-ferāğ min taḥrīri hazā'l kitāb bi-'avni'llāhi'l-Meliki'l-
Vehhāb. Yevmü'l-cum'ati fī-evveli şehr rebī'i'l-evvel. Fī-hicreti'n-nebevī. Sene
969.*



¹ Şiirin tercümesi: O, ölüm döşegine düşülen saatte, baş bir yaprak misâlî düşer. O zaman gözler kararır, dostların cemâli görülmez. Cânından ve bütün bağlarından ayrılarak vahşi kuş kafesinden kurtulur. Gönül gözü o cihânın yönünü gözetir ve rûh tekrar âşiyânına döner. Azrâil onun cânına kasteder, şeytan onun imânının peşine düşer. Fenâ deryâsında boğulur, cân gözü âşinâ bir yüze hayrân olur. Senin fazlından başka elimi tutan yoktur, hiç kimseden bir kıl kadar yardım ve dostluk yoktur. Yâ İlâhî o demde ona merhamet et. O kuyuda ve zindanda ona güzelce seslen. Kabirde kendi rahmetinden ona bir dost ver, yılan ve haşere azabından onu kurtar.

SONUÇ

Tespit ettiğimiz nüshalara göre *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*, XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiştir. Eserin muhtelif yerlerinde bazen müellif bazen râvî olarak zikredilen Ebû Hafs-ı Kûfi hakkında yapılan araştırmalar neticesinde kesin bir bilgiye ulaşılamadı. Ebû Hafs-ı Kûfi'nin asıl müellif mi yoksa râvîliğiyle meşhur olduğu için mi hikâyede yer edindiği sorularına karşılık ilgili başlık altında cevap bulunmaya çalışıldı. Hikâyenin mütercimlerinden biri olan Vâhidî'nin, aynı dönemde yaşayan üç Vâhidî'den hangisi olduğu hakkında kesin bir hükme varılamadı. Aynı şekilde hikâyenin bir diğer mütercimi olan Yahya b. Abdullâh el-Çerkesî ile ilgili yapılan incelemeler sonucunda tahminî bir değerlendirmeden öteye geçmeyen bir sonuca ulaşıldı.

Müellifi ve mütercimleri hakkında çeşitli tereddütlerin yer aldığı bu eser, esasen Seyyid Cüneyd ile Reşîde-i Arab'ın arasındaki aşkı, birbirlerine kavuşmak için yaşadıkları zorlu mücadeleyi ve onları bulmaya çalışan şahısların macerasını içermektedir. Hikâyede, bu maceranın anlatımı sırasında İslamiyet'in yayılması için cin, şeytan, peri gibi olağanüstü varlıklar ve kâfirler karşısında harcanan çaba da dikkatlerden kaçmaz. Nasihat, hikmet, şecâat, cömertlik, ahde vefâ, muhabbet, dostluk, sadakat, yardımlaşma; yalan, hırsızlık, hîle, riyâ, zulüm gibi olumlu ve olumsuz ahlâkî konulara yer verilen hikâyede, sosyal hayata da değinilir. Hikâye bu yönüyle hem ahlakî değerlerin öğretimi açısından hem de dönemin sosyal hayatına ışık tutması bakımından önemli bir rol üstlendiği söylenebilir.

Hikâyede, olağanüstü varlık, mekân ve olaylar yanı sıra tarihî ve dînî şahıs, mekân ve olaylar birlikte aynı kurguya dahil edilmiştir. Haccac b. Yûsuf'un Said b. Cübeyr'le olan hadisesi gibi tarihte yaşanmış birtakım olaylar ile Hz. Muhammed, Hz. Hızır, Hz. Ali, Hz. Hamza, Hz. Abbas gibi dînî şahsiyetler ve Mekke, Medîne, Endülüs, Şam gibi şehirlerde yer alan mekânlar *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'da müellifin hayal dünyasına ilham kaynağı olmuştur. Hikâyede ayrıca Şâh-nâme-i Firdevsî, kıssa-ı Kırân-ı Habeşî, Semek-nâme, Muhammed Hanîfî gibi hikâyelerin isimleri yer alırken kıssa-ı Hamza, kıssa-ı Ebû Müslim, Anter-nâme gibi hikâyelere de değinilmiştir. Bu hikâyelerin yanı sıra Fars ve Yunan mitolojilerinde yer alan Rüstem-i Zâl, Sührâb, İsfendiyâr, Rûyînten, Ferîdûn, Cemşîd, İskender-i

Zü'l-karneyn, Efrâsiyâb, Herakl gibi kahramanlar da bazen isim bazen de kurguya dahil olacak şekilde *Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab*'da yer almıştır. Tercüme eser olmasına rağmen Türk kültürünün izlerini de taşıyan hikâyede, şekil yönünden benzetilen Türkmen evlerine/çadırlarına; yiğitlerin ve savaşçıların yaşadığı Malatya, Sivas gibi Anadolu şehirlerine ve ünlü Türk okçusu olarak tanıtılan Bektaş'a da rastlamaktayız.

Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab'da, ardı sıra devam eden olaylar yalnız bir hikâye etrafında gelişir. Çerçeve hikâye özelliği taşıyan bu hikâye, *Sinbadnâme*, *Binbir Gece Masalları* gibi çerçeve hikâye tarzında kaleme alınmış hikâyeleri anımsattığı söylenebilir.

Fantastik öğelerle işlenen bu hikâyede, meddâh anlatım tarzının yanı sıra günümüzde kullanılan anlatım tekniklerinin de yer aldığı görülür. Olayların anlatımı sırasında Hârûn Reşîd, bağlama göre bazen üzülür bazen de sevincini Ebû Hafs-ı Kûfi'yle paylaşarak okur için hikâyede yer alan nasihat ve uyarılara dikkat çeker. Ebû Hafs-ı Kûfi ise hikâyeyi kaldığı yerden anlatmaya devam eder. Bir olaydan diğer olaya geçiş sırasında önceki olay özetlenir ve gerekirse zaman, mekân ve şahıs tespiti yaptıktan sonra yeni bir olaya başlanır. Böylece olaylar arasındaki bağlantı okurun zihninde sürekli canlı tutulur. Ayrıca hikâyede bir olaydan diğere olaya geçiş sırasında “kıssa-i dîger, ez-în cânib, ez-ân cânib, râvî şöyle rivâyet eder ki, râvîler rivâyet eder ki, Ebû Hafs-ı Kûfi rivâyet eder ki” gibi kalıplaşmış ifadelerin kullanıldığı görülür. Hikâyede kullanılan bu kalıp ifadeler, müellifin olayları birkaç yönden anlatmasına imkân tanır. Böylece hikâye bir film sahnesini aratmayacak türden bir yapıya bürünür. Müellif, anlattığı olayı heyecanlı bir noktada bırakır ve diğer bir olaya geçer. Bu türden ardı sıra devam eden olaylar okurun merakını ve heyecanını zirveye taşır.

Hayal gücünü zorlayan mekân, şahıs, çevre ve şehir tasvirleri hikâyede önemli bir yer tutar. Mekân veya çevre tasvirleri bazen kahramanın ruh dünyasına göre olumlu veya olumsuz bir hale bürünür. Olağanüstü güzellikte olan bir şehir, saray veya bahçe kahramanın olumsuz ruh haline göre kahraman için güzel bir anlam ifade etmeyebilir. Olağanüstü varlıkların yer aldığı mekânlar ise yine olağanüstü tarzda betimlenir. Cin, cadı, peri veya şeytanların yaşadığı mekânlar bazen

gökyüzünde bazen de Kaf Dağı veya Kaf Dağı'nın ötesinde olarak tasvir edilir. Bu mekânlara ulaşmak için ise yine cin ya da perinin sırtında seyahat etmek gerekir. Olağanüstü varlıklar, hikâyede farklı kılıklarda karşımıza çıkar. Bu varlıklar, bazen ejderha, sırtlan, aslan, fil, karga, uçan at gibi yaratıklar şekline girer. Bazen de hikâyedeki kahramanların kılığına girerek bir başka kahramanı aldatmaya çalışır. Hikâyede olağanüstü varlık olarak yer alan melekler ise kahramanları bulundukları zor durumdan kurtarmak için ceylan veya insan şekline girer.

Savaş sahnelerinin yoğun bir şekilde betimlendiği bu hikâyede; savaş hileleri, savaş meydanları, savaşa hazırlık safhası, silah kullanma teknikleri ve savaşta kullanılan araç gereçler bağlama göre müellif tarafından detaylı bir şekilde anlatılır. Savaş meydanında gerçekleşen ikili mücadelenin şiddetinin okura hissettirilmesi için anlatım mübalağa seviyesine çıkar.

Hikâyenin anlatımı sırasında okurun hikâyeden keyif almasını sağlamak ve dikkatini toplamak için kimi zaman mizahî bir anlatıma başvurulur. Bu anlatım, bazen hikâyenin asıl şahısları olan Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab vasıtasıyla bazen de Şeybû, Muhtâr veya Kâdî gibi yardımcı şahıslar vasıtasıyla gerçekleştirilir. Hikâyede, erkek kılığına girip yine erkeklerle evlendirmeye çalışılan Reşîde; zenci, çalgıcı, falcı, ihtiyar, elçi, rahip, Yahûdî, tüccar, şeytan ve ağıt yakan kadın kılığına giren Şeybû; karşılaştığı düşman veya hayvanlardan korkarak titreyen, kaçıp bir tepeye veya ağaca tırmanan Kâdî; karşılaştığı durumlarda mizahî tavırlarıyla dikkat çeken Muhtâr gibi daha pek çok kişi veya olay bir mizah unsuru olarak karşımıza çıkar.

Müellif anlatıma güç katmak ve anlatıma biraz farkındalık kazandırmak için, kimi zaman atasözü, deyim, manzume veya ayetlere başvurur. Hikâyede kullanılan atasözü ve deyimler genellikle Türkçedir. Ancak çok az da olsa hikâyede Arapça, Farsça atasözü ve deyimlere rastlanır. Her üç dilden seçilen atasözleri ve deyimler, hikâyedeki olayların bağlamına göre kullanılmaktadır.

Hikâyede kullanılan mecaz, teşbih, istiare kinaye ve telmih gibi edebî sanatlar, özellikle betimleyici anlatımın yoğun olduğu ve bir kısım manzumelerin yer aldığı bölümlerde sıklıkla karşımıza çıkar. Bu mensur eserin anlatımında karşımıza çıkan bir diğer edebî sanat ise secidir. Okurun, hikâyenin dikkat çeken kısımlarını

kolaylıkla ezberleyebilmesi ve keyifli bir şekilde sıkılmadan hikâyeyi okuyabilmesi için kimi zaman secili bir anlatımın tercih edildiği tespit edilmiştir.

Mensur olarak kaleme alınan hikâyede yer yer manzumelerin serpiştirildiği görülür. Hikâyenin bağlamına göre yerleştirilen ve muhtelif amaçlar için yazılan bu manzumelerin bir kısmında vezin ve kafiye hassasiyetine dikkat edilmediği tespit edilmiştir. Hikâyede, Arapça manzume yer almamasına karşın beyt, kıt'a ve şi'r başlıkları altında toplam 19 Farsça manzume ve yine aynı şekilde beyt, kıt'a, şi'r, nazm ve mesnevî başlıkları altında toplam 73 Türkçe manzume yer almaktadır.

Eski Anadolu Türkçesinin dil hususiyetlerini içerisinde barındıran bu eser, dönemine göre sade bir dille yazılmıştır. Hikâyeye, arkaik kelimelerin yanı sıra Arapça ve Farsça kelime hazinesi bakımından da oldukça zengindir. Özellikle Arapça ve Farsça kelimelere Türkçe ekler getirilerek bu kelimelerin Türkçe kelime yapısına benzetilmeye çalışıldığı görülür. Hikâyede devrik yapıları cümlelere rastlanmakla beraber genellikle düz, kurallı cümlelere yer verilir. Bağlaçların ve fiilimsilerin ardı sıra devam ettiği cümleler, diğer cümlelere göre daha uzun bir yapıya bürünür.

Görüldüğü üzere *Kıssa-i Seyyid Cüneyd* ve *Reşîde-i Arab*, asırlardır anlatılagelen diğer hikâyeler gibi kültür mirasımızın önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kültürel mirasımızdan daha fazla faydalanıp edebî dilimizi daha da geliştirmek ve kültürel tecrübelerimizi sonraki nesillere aktarmak adına yapılan bu tarz çalışmaların önemi inkâr edilemez. Asırlar öncesinden günümüze kadar gelen bu edebî eserlerin, gerek dil ve üslûp bakımından gerek içerik yönünden detaylı bir şekilde incelenmesinin ardından bu edebî eserlerin bir bölümünün veya tamamının görsel ve işitsel olarak da halkın beğenisine sunulabileceğini söyleyebiliriz. Bu edebî eserleri, günümüz teknolojisinden faydalanarak daha kalıcı hale getirebilir ve geniş halk kitlelerine rahatlıkla ulaştırabiliriz.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

- ‘Abbās, 170, 171, 172, 187, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561
‘Abd-ı Menāf, 179, 789
‘Abdu’llāh, 547, 565, 859, 864, 903
‘Abdu’llāh Yezīd, 859, 864
‘Abdu’r-raḥman, 91, 96, 132, 481, 551, 552, 553, 556, 896, 897, 901
‘Abdu’r-raḥman-ı Mülcem, 481
‘Abdu’r-rezzāk, 896
‘Abdü’l-ḥamīd, 555
‘Abdü’l-melik bin Mervān, 857, 883, 896
‘Abdü’l-melik bin Mervānī, 884, 885
‘Abdü’l-muṭṭalib, 170, 179, 196, 235, 240, 245, 251, 257, 282, 311, 314, 319, 334, 365, 372, 421, 426, 439, 449, 453, 462, 470, 508, 514, 515, 522, 524, 530, 533, 546, 549, 555, 620, 627, 630, 638, 686, 719
‘Abdü’l-mü’min, 401, 406, 408, 409, 415, 416, 417, 418, 419, 421, 444, 449, 454, 458, 459, 461, 465, 466, 470, 473, 476, 480, 620, 621, 622, 624, 625, 655, 656, 657, 658, 794
‘Āb-ı Āmū, 897
‘Acem, 364, 646, 647, 690, 783, 859, 880, 884
‘Ādem, 479, 550, 688, 694, 711, 825
‘Aden, 863
‘Ādiye, 687
‘Āhenser, 416, 418, 419, 420, 440, 444, 449
Aḥmed, 242
Aḥmed Zemcī, 898, 899
‘Alevī, 390, 483, 489, 490, 532, 533, 547, 608, 611, 814
‘Alī, 170, 188, 312, 313, 315, 316, 326, 338, 424, 426, 478, 481, 483, 484, 496, 520, 527, 532, 533, 534, 538, 539, 540, 542, 547, 548, 555, 564, 566, 576, 586, 587, 594, 601, 608, 613, 618, 621, 666, 685, 713, 737, 744, 815, 839, 857, 860, 862, 894, 898
‘Alī bin Ebī Ṭālib, 326, 481
‘Alī İbn Ebī Ṭālib, 424, 898
‘Alī Rıdvān, 483
‘Aliyyü’l-Murtaẓā, 769
Allāh, 182, 238, 326, 334, 353, 381, 388, 512, 564, 582, 736, 761, 765
‘Āmir, 686, 722, 728, 729, 735, 736, 740, 741, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750
‘Amr, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 194, 195, 198, 199, 220, 248, 251, 266, 269, 282, 372, 428, 439, 440, 449, 452, 453, 462, 470, 480, 483, 484, 485, 534, 620, 629, 636, 640, 641, 643, 650, 653, 655, 660, 661, 673, 753, 775, 785, 788, 789, 803, 841, 857, 859, 862, 867, 871, 874
‘Amr bin ‘Āṣ, 483
‘Amr Ma‘d, 195, 485, 534, 753, 785, 788, 789, 867, 874
‘Amr Ma‘d-ı Kerb, 195, 485, 534, 785, 788, 789, 867
‘Amr ‘Āṣ, 194, 484, 857, 859
‘Amr Ümeyye, 220, 248, 266, 269, 282, 372, 428, 439, 440, 449, 452, 453, 462, 470, 480, 620, 629, 636, 640, 641, 643, 650, 653, 655, 660, 661, 673, 775, 803, 841, 871
‘Āmū, 897
‘Anter, 681, 686, 687
‘Arab, 171, 174, 176, 177, 179, 181, 182, 186, 187, 190, 192, 195, 208, 221, 227, 239, 244, 246, 251, 253, 254, 257, 260, 265, 266, 269, 272, 295, 299, 329, 331, 332, 333, 337, 340, 350, 353, 354, 356, 360, 363, 364, 376, 380, 383, 386, 387, 388, 398, 399, 400, 401, 410, 411, 412, 414, 415, 419, 420, 424, 430, 431, 441, 456, 463, 464, 467, 471, 472, 475, 476, 481, 495, 502, 510, 513, 532, 533, 534, 540, 547, 555, 558, 560, 596, 621, 623, 624, 631, 633, 636, 641, 642, 644, 648, 650, 658, 660, 668, 670, 671, 677, 680, 681, 686, 690, 692, 698, 705, 709, 718,

- 722, 724, 725, 735, 736, 749, 752,
756, 758, 759, 765, 766, 772, 780,
782, 792, 794, 795, 796, 800, 807,
814, 820, 821, 831, 833, 834, 836,
838, 843, 850, 851, 885, 887, 897
‘Arabī, 265, 332, 557, 646, 902
A‘rābī, 396, 414, 415, 467, 515, 519,
654, 660
‘Āriḳa, 727, 728, 729, 730, 731, 732
Aristatālīs, 270
‘Āş, 483, 857, 859, 861, 862, 863,
864, 865, 867, 868, 870, 872, 873,
874, 875, 876, 877, 879, 883, 884
‘Āşım, 73, 128, 139, 732, 733, 734,
736, 738, 739, 742, 744, 745, 752,
755, 763, 766, 769, 770, 771, 781,
783, 787, 807, 808, 814, 817, 825,
843, 847, 848, 853, 867, 868, 869,
874, 878, 879, 884
Āteş-süz, 710, 716, 722, 723, 725
Āyete’l-Kürsī, 392, 393, 482, 491,
743, 744
Aylan, 253, 254
‘Azrān, 426, 462, 652, 653
‘Azrā’il, 903
Bağdād, 534, 535, 540, 541, 861, 863
Bānū, 687
Bār, 306, 308, 378, 381, 384, 388,
391, 400, 521, 572, 573, 583
Bārī, 193, 276, 291, 306, 307, 309,
315, 319, 330, 347, 378, 380, 384,
388, 392, 395, 431, 436, 438, 491,
494, 496, 520, 521, 540, 553, 565,
566, 576, 577, 599, 609, 610, 611,
615, 619, 624, 632, 643, 644, 673,
748, 750, 753, 782, 790, 826, 857,
867, 890
Bārī Te‘ālā, 309, 611, 624
Başra, 532, 541, 542, 543, 604, 605
Batur, 734, 735, 736, 737, 738, 739,
742, 743, 744, 749, 751, 765, 766
Behmen, 230
Behrām-ı Gūr, 385, 399
Behū, 363, 365, 366, 367
Bektaş, 693, 695
Berda‘ī, 359, 681
Beytü’l-Aḳsa, 767
Beytü’llāh, 563
Beytü’l-Maḳdis, 767
Bizen, 230
Būcāl, 514, 518, 522, 523, 524, 525,
526, 527, 528, 529, 530, 694, 698,
706, 778, 834
Būtimām, 242, 243
Būlbül, 205, 302, 811, 813, 823, 831,
836, 841
Bülend Kemān, 895
Cāşūb, 301, 303, 304, 636
Cebṛā’il, 308, 609, 801
Cemīle, 247, 406, 412
Cemşid, 343, 345, 347, 349, 351, 357,
358, 361, 364, 368, 516, 524
Cevherī, 313, 568, 569, 572, 619
Ceymūn, 372, 373, 374, 375, 428, 429,
430, 431, 432, 433, 434, 436, 437,
438, 439, 440, 441, 442, 443, 663
Cezīre-i Baṭṭāl, 363
Cihān-bīn, 711
Cübeyr, 481, 485, 532, 533, 534, 545,
546, 551, 554, 562, 563, 564, 565,
566, 618
Cüneyd, 170, 173, 174, 175, 177, 179,
181, 182, 183, 184, 185, 186, 190,
201, 205, 206, 207, 208, 219, 220,
224, 225, 226, 227, 228, 229, 230,
231, 233, 234, 235, 236, 238, 239,
240, 241, 242, 243, 244, 245, 246,
247, 248, 252, 254, 255, 256, 257,
258, 259, 260, 261, 263, 264, 265,
266, 267, 271, 277, 280, 285, 290,
293, 299, 304, 305, 306, 307, 308,
309, 310, 311, 312, 313, 314, 315,
316, 318, 319, 320, 321, 322, 323,
324, 325, 326, 327, 328, 329, 330,
332, 334, 364, 378, 391, 412, 414,
422, 423, 424, 425, 426, 427, 428,
429, 430, 431, 432, 433, 434, 435,
437, 439, 440, 441, 442, 443, 444,
445, 446, 447, 448, 449, 450, 451,
452, 453, 454, 456, 457, 458, 459,
460, 461, 463, 464, 465, 466, 467,
468, 469, 471, 472, 473, 474, 475,
476, 480, 485, 533, 545, 554, 561,
620, 621, 622, 623, 624, 625, 626,
627, 628, 629, 630, 631, 632, 633,
635, 637, 638, 639, 641, 642, 643,

- 644, 648, 650, 651, 659, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 709, 710, 711, 712, 713, 715, 717, 718, 719, 720, 721, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 762, 763, 764, 765, 766, 768, 769, 770, 771, 772, 778, 781, 782, 784, 785, 786, 787, 788, 790, 793, 794, 795, 796, 797, 799, 802, 803, 804, 805, 806, 808, 812, 814, 815, 816, 817, 818, 825, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 842, 843, 844, 846, 847, 849, 851, 852, 853, 854, 856, 857, 860, 861, 862, 863, 867, 870, 871, 872, 873, 874, 877, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 893, 894, 895, 896, 898, 899, 900, 901
- Çeküh, 811, 812
- Deccāl, 494, 495, 496, 497
- Deylevī, 359, 360, 361
- Dımışk, 482, 535, 857, 861, 863, 866, 872, 873, 874, 875
- Ebū Hafş, 169, 188, 189, 193, 197, 206, 209, 213, 219, 221, 236, 245, 248, 260, 266, 275, 279, 285, 288, 292, 297, 305, 318, 333, 334, 368, 375, 382, 394, 420, 422, 477, 485, 492, 502, 507, 510, 513, 520, 531, 539, 542, 543, 546, 569, 611, 612, 619, 620, 623, 626, 644, 708, 718, 726, 738, 768, 791, 821, 826, 842, 844, 850, 885, 886
- Ebū Hafş-ı Kūfī, 169, 206, 209, 219, 236, 245, 248, 260, 275, 279, 285, 288, 292, 318, 334, 375, 382, 395, 477, 493, 507, 510, 513, 531, 542, 569, 611, 619, 623, 708, 726, 738, 791, 842, 850, 886
- Ebū Müslim, 169, 172, 262, 306, 307, 309, 352, 544, 619, 826, 894, 895, 898, 899, 901
- Ebū Tūrāb, 586, 815, 859, 864
- Efrāsiyāb, 230, 796
- Efteḥ, 550, 566, 567, 568, 614
- Endülis, 370, 693, 698, 700, 773, 778, 782, 784, 790, 795, 842, 852
- En‘ām, 334, 341, 525, 527, 717, 738, 756
- Erd-şir, 544, 564, 585, 586, 619
- Erd-şir bin Hāmān, 544, 563, 564, 585
- Esed, 195, 197, 534, 753, 755, 758, 763, 766, 769, 770, 771, 781, 783, 785, 787, 807, 808, 809, 817, 819, 843, 847, 848, 853, 867, 868, 869, 879, 882, 884, 898, 900, 901
- Esed bin Kerb, 534, 819
- Esed bin Ma‘d, 195, 196, 197
- Esmā-yı perī, 712, 736, 752
- Eşkvār, 818
- Evlā-yı Kerīme, 898
- Fātiḥa, 11, 104, 392, 393, 619, 885
- Fāṭima, 392, 532, 547, 827
- Fāṭimatü’z-Zehrā, 392, 394, 397, 826
- Fercān, 692, 693, 709, 712, 721, 773, 774, 775, 777, 779, 782, 790, 795, 796, 806, 808, 809, 847, 853
- Ferec, 373, 374
- Ferīdūn, 246, 247, 702, 796
- Fettāḥ, 276, 290
- Furkān, 333
- Ġālib, 178, 179
- Gārūs, 718, 721, 722, 728, 735, 736, 738, 739
- Ġazāle-i Ḥabeşī, 874
- Ġazanfer, 175, 189, 190, 191, 199
- Ġūsenc, 455, 458, 636, 641, 643, 644
- Gürāz, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 473
- Gürgsār, 454, 458, 460, 461, 463, 473
- Ḥārezm, 132, 390, 484, 815, 894, 896
- Ḥārezmī, 894
- Ḥabeş, 749, 884
- Ḥabīb-i ‘Aṭṭār, 710, 711, 716, 718, 719, 721, 722, 723, 729, 734, 735, 736, 739, 749, 751, 752, 754, 756,

- 759, 762, 764, 765, 767, 771, 849, 852
Hābil, 479
Haccāc, 269, 390, 481, 485, 495, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 544, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 559, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 574, 585, 586, 587, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 618, 680
Haccāc bin Yūsuf, 269, 481, 485, 543, 546, 547, 548, 554, 556, 557, 559, 561, 587, 612, 680
Hadice, 571, 826
Haḡḡ-ı Kūfī, 170, 188, 261
Haḡ, 177, 196, 198, 203, 209, 211, 212, 215, 238, 240, 283, 287, 292, 293, 307, 308, 316, 324, 326, 333, 334, 340, 387, 388, 397, 419, 427, 445, 482, 497, 520, 521, 526, 532, 538, 545, 552, 554, 566, 625, 639, 643, 659, 664, 671, 672, 678, 691, 692, 696, 699, 708, 725, 731, 739, 744, 746, 757, 759, 763, 766, 767, 772, 775, 827, 829, 835, 870, 871, 891, 902, 903
Haḡ Te'ālā, 307, 389, 482, 521, 673, 732
Haḡḡ, 244, 263, 292, 310, 318, 404, 564, 615, 756, 894
Haleb, 218, 401, 444, 531, 532, 543
Hālīḡ, 218, 282, 293, 423, 532, 537, 569, 647, 850
Halīfe, 189, 201, 221, 288, 333, 382, 420, 485, 492, 502, 520, 531, 539, 546, 611, 619, 620, 708, 768, 826, 842, 844, 850, 873
Hāmān, 544, 564, 586, 619
Hamza, 169, 171, 172, 174, 176, 189, 191, 195, 196, 222, 230, 231, 235, 239, 240, 245, 248, 251, 257, 269, 282, 311, 313, 314, 319, 331, 334, 357, 362, 365, 372, 391, 411, 414, 421, 426, 439, 440, 443, 449, 451, 453, 459, 462, 464, 470, 480, 481, 508, 514, 515, 522, 530, 548, 555, 620, 621, 622, 624, 625, 627, 629, 631, 638, 653, 655, 659, 663, 665, 666, 670, 675, 677, 681, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 694, 698, 699, 711, 712, 713, 715, 716, 717, 719, 722, 723, 726, 728, 732, 733, 735, 736, 737, 743, 744, 752, 756, 757, 765, 766, 767, 769, 775, 777, 782, 785, 786, 788, 789, 792, 794, 796, 803, 807, 809, 811, 833, 834, 841, 844, 881, 885, 890, 895
Hamzavār, 179, 197, 229, 359, 634, 685
Hanefiyye, 191
Hannāne, 199, 200, 202, 203, 207, 208, 209, 219, 220, 222, 223
Hanẓala, 175, 176, 177, 182, 199
Harem, 554, 562
Hārūnu'r-reḡid, 169, 188, 213, 261, 266, 297, 485, 619
Hasan, 313, 610
Hāḡim, 179, 187, 194, 201, 231, 240, 248, 251, 295, 331, 357, 430, 485, 534, 546, 621, 622, 713, 716, 719, 882
Hāḡimī, 426, 758, 760, 804, 838
Hayber, 425, 652
Haydar, 586
Hazīme, 544, 546, 547, 548, 555, 562, 565, 587, 619
Hazīme bin 'Abdu'llāh, 563, 564
Hazīme bin 'Abdu'llāh bin Ziyād, 585, 587
Heraḡl, 241, 243, 244, 255, 261
Hıẓır, 767, 768, 769, 770
Hicāz, 283, 331, 400, 403, 414, 426, 448, 575, 648, 731, 779, 784, 874
Hicāzī, 416, 456, 718, 728, 739, 740, 779, 791, 793, 877
Hilāl, 180
Hind, 672, 688
Hindī, 869
Hindistān, 171
Hindūsitān, 448, 688
Horāsān, 544, 586, 619, 899
Hudā, 181, 198, 203, 209, 210, 220, 230, 238, 260, 261, 264, 265, 272, 281, 292, 307, 308, 315, 316, 320, 322, 338, 341, 344, 350, 353, 391,

- 393, 397, 405, 418, 423, 429, 432, 433, 443, 451, 477, 486, 490, 536, 550, 551, 552, 555, 564, 574, 577, 580, 581, 597, 601, 602, 604, 610, 612, 613, 615, 617, 618, 624, 662, 666, 697, 706, 707, 714, 726, 746, 753, 758, 761, 764, 767, 770, 788, 804, 813, 816, 826, 850, 885, 889, 892
- Ḥudāvendā, 234
- Ḥudāyā, 320, 378, 381, 382, 388, 400, 521, 553, 748, 826
- Ḥuzā, 239, 250, 299, 315, 316, 318, 322, 323, 328, 333, 370, 384, 385, 391, 400, 422, 423, 424, 460, 516, 545, 546, 554, 559, 681, 701, 705, 727, 829
- Ḥüseyn, 313, 544, 547, 610, 862
- ‘Irāk, 605, 647, 901
- ‘Irākī, 647, 801, 867
- İbrāhīm, 262, 534, 767
- İncil, 269, 271, 278, 454, 812
- İntihān, 667
- ‘İsā, 200, 242
- İsfendiyār, 372, 409, 702, 790
- İskender, 773, 868
- İskenderiyye, 856, 858
- İslām, 172, 238, 242, 245, 256, 262, 352, 364, 378, 611, 685, 726, 739, 749, 750, 753, 849, 898
- İsrāfil, 245
- Ḳābil, 479
- Kābūs, 380, 381, 382, 384, 386, 388, 389, 396
- Ḳādī, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 195, 197, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 220, 224, 225, 226, 227, 228, 231, 234, 238, 247, 248, 258, 266, 267, 268, 271, 272, 273, 274, 275, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 342, 346, 347, 348, 349, 351, 352, 356, 358, 359, 360, 362, 367, 477, 478, 479, 481, 482, 484, 486, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 501, 502, 503, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 517, 518, 520, 521, 523, 524, 525, 527, 529, 531, 693, 696, 697, 704, 708, 773, 774, 777, 782, 809, 816, 817, 825, 843, 847, 884, 886, 887, 888, 891, 893, 899
- Ḳādīr-i Dādār, 320
- Ḳāf, 170, 182, 196, 199, 202, 207, 208, 211, 218, 219, 220, 222, 223, 325, 326, 328, 408, 409, 418, 475, 583, 631, 711, 717, 733, 752, 765, 766, 768, 769, 881, 890
- Kāhūr, 780, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 799, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 817, 819, 820, 821, 822, 828, 846, 848
- Kām, 289, 295, 316, 333, 748
- Ka‘be, 201, 367, 387, 485, 534, 545, 551, 554, 562, 563, 564, 567
- Ḳaylāfe, 531, 698, 699, 701, 704, 705, 773, 774, 775, 815, 847, 849, 853
- Ḳays, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689
- Kebūk, 517, 519, 522, 523
- Kelīme, 900, 901
- Kenīzek, 171, 172, 259
- Kerb, 195, 788, 789, 817, 871, 874, 882
- Keşmīr, 319
- Keynās, 176, 198, 397, 398, 399, 692, 709, 716
- Keynūs, 716, 717, 721, 723, 724, 725, 727, 732, 736, 738, 749, 751, 752, 756, 765, 769, 770, 772, 849, 851, 875
- Keyvān, 310
- Ḳırān-ı Ḥabeşī, 169
- Ḳırvān, 372, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 408, 411, 419, 444, 449, 453, 471, 476, 604, 620, 625, 655
- Kirdgār, 256, 304, 317, 402, 576, 611, 705
- Kirvāne, 325, 327, 328
- Kisra, 687
- Ḳubād, 514
- Kūfe, 169, 532, 533, 543, 547, 575, 883
- Kūhten, 786, 787
- Ḳul Ūhiye, 393, 395, 396, 486, 491
- Kurās, 528, 530, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708,

- 773, 775, 777, 779, 782, 787, 791,
792, 794, 795, 796, 797, 800, 807,
808, 809, 810, 811, 813, 814, 815,
816, 817, 819, 823, 824, 825, 828,
831, 832, 833, 834, 836, 837, 838,
839, 840, 842, 844, 845, 848
Kureys, 357, 363, 366
Kur'ân, 228, 238, 315, 333, 338, 339,
342, 394, 396, 422, 423, 425, 432,
491, 553, 673, 684, 718, 740, 744,
749, 751, 887, 891
Küseyr, 899
Lâķis, 800, 801, 808
Lât, 238
Lūkā, 478, 482, 483, 484, 485, 491
Māhān, 899, 901
Māhū, 706, 707
Māhyār, 752, 754, 759, 762
Malaṭıyye, 454
Mālikū'l-Eṣṭerī, 534
Manşūr, 204, 406, 407, 408, 409, 410,
411, 412, 413, 414, 415, 416, 417,
421, 444, 447, 448, 449, 450, 451,
452, 453, 454, 455, 456, 457, 458,
460, 461, 465, 466, 470, 471, 475,
476, 480, 620, 621, 622, 624, 625,
626, 627, 628, 629, 630, 632, 633,
635, 636, 637, 639, 640, 641, 642,
643, 646, 647, 648, 649, 651, 653,
654, 655, 656, 657, 658, 659, 660,
661, 665, 667, 669, 671, 686, 778,
793, 794
Medīne, 174, 176, 177, 178, 179, 182,
184, 185, 186, 187, 191, 194, 195,
197, 200, 201, 202, 204, 205, 206,
208, 217, 220, 223, 224, 225, 227,
258, 295, 331, 334, 346, 364, 414,
442, 481, 485, 494, 495, 496, 505,
533, 534, 543, 544, 545, 546, 552,
554, 558, 680, 686, 728, 743, 857,
861
Mekke, 368, 442, 543, 544, 545, 546,
551, 554, 585, 606, 651, 767, 857,
861, 863, 864
Melān, 326
Melekūt-ı Muḳarrebīn, 553
Merre, 178
Merv, 586, 619, 899, 900
Mervān, 170, 553, 565, 886
Mervānī, 555
Mes'ūd bin Ebū Bekr-i Şıddıķ, 534
Mevlā, 287
Mışr, 186, 191, 354, 355, 358, 359,
390, 411, 426, 462, 483, 500, 604,
622, 623, 636, 640, 648, 660, 667,
668, 672, 680, 731, 797, 814, 856,
858, 861, 873, 874, 877
Mışrī, 456, 501, 502, 503, 505, 506,
507, 509, 510, 511, 512, 515, 518,
520, 523, 529, 693, 696, 697, 704,
708, 739, 773, 774, 777, 809, 816,
825, 843, 853, 871
Mızrāb, 894
Mihrās, 664
Mikā'il, 801
Mirriḥ, 218
Muḥammed, 170, 217, 240, 244, 263,
267, 280, 305, 308, 312, 314, 320,
333, 341, 350, 387, 390, 392, 398,
423, 434, 454, 494, 496, 533, 534,
546, 553, 557, 569, 571, 584, 594,
612, 615, 619, 697, 727, 737, 739,
744, 746, 766, 767, 769, 839, 859,
861, 863, 865, 874, 875, 876, 883,
885, 901
Muḥammed bin Yezīd, 815, 857, 861,
879
Muḥammed Ḥanīfī, 726
Muḥammed Yezīd, 873, 874, 876,
877, 878, 880, 882, 883, 884
Muḥammed Zemcī, 898, 899
Muḥtār, 249, 250, 251, 252, 253, 254,
257, 260, 261, 265, 267, 268, 271,
272, 273, 274, 275, 334, 335, 336,
337, 338, 339, 340, 341, 342, 343,
345, 346, 347, 348, 349, 351, 352,
353, 354, 355, 356, 357, 358, 359,
360, 361, 364, 365, 366, 367, 477,
479, 481, 482, 484, 486, 491, 492,
493, 494, 495, 496, 497, 498, 499,
501, 502, 503, 504, 507, 508, 509,
510, 511, 513, 514, 515, 516, 517,
518, 519, 520, 521, 523, 524, 525,
526, 527, 529, 530, 531, 693, 694,
695, 696, 697, 698, 699, 700, 701,
702, 703, 704, 705, 706, 707, 708,

- 743, 773, 775, 776, 777, 779, 781,
782, 808, 816, 825, 834, 843, 847,
848, 853, 854, 859, 860, 861, 862,
863, 865, 866, 867, 868, 869, 871,
874, 883, 884
Muḳātil, 444, 445, 447, 448, 449
Mu‘avvizeteyn, 393
Murtaḳa, 443
Mūsā, 571, 850, 873, 874, 875, 876,
877
Muṣṭafā, 179, 217, 263, 272, 289, 312,
315, 333, 338, 341, 392, 398, 423,
443, 491, 521, 544, 553, 555, 559,
584, 601, 602, 615, 619, 624, 662,
705, 737, 739, 758, 768, 769, 790,
839
Mūṣul, 544, 587, 619
Mülūkāl, 325, 326, 328, 329, 330, 334,
391, 422
Münker, 537, 540
Münzir, 170, 171, 179, 187, 191, 194,
196, 248, 315, 485, 533, 545, 546,
551, 554, 555, 559, 630, 686, 789
Mürdāsb, 895
Müselmān, 203, 218, 239, 260, 262,
264, 270, 364, 386, 425, 427, 433,
434, 442, 453, 485, 492, 542, 550,
600, 639, 661, 666, 680, 725, 728,
731, 734, 737, 741, 748, 749, 751,
753, 759, 765, 774, 803, 809, 833,
852
Müseylime-i Kezzāb, 550
Müşterī, 792
Naḥṣeb, 319
Naşr, 544, 586, 859, 901
Naşr-ı Seyyār, 544
Nebī, 238, 533
Necdī, 483
Nekir, 537, 540
Nevfel, 426, 533, 630, 789
Nīl, 407
Nūbe, 406, 627, 629
‘Ömer ibn-i Ḥaṭṭāb, 191
Perverdgār, 322, 387, 559, 838
Pijen, 385, 399, 409, 844
Rabb, 94, 96, 104, 134, 219, 289, 320,
405, 428, 500, 553, 559, 591, 694
Rabbü’l-‘ālemīn, 189, 209, 271, 396,
423, 538, 826, 885, 901
Raḥmān, 214, 619
Raḥmānī, 263
Ra’ī, 544
Rāziyāne, 717, 722, 723, 724, 725
Resūl, 171, 172, 174, 179, 276, 308,
331, 384, 393, 407, 424, 479, 520,
521, 532, 544, 545, 564, 576, 587,
680, 713, 727, 731, 744, 746, 763,
765, 789, 814, 829, 857, 860, 862,
873, 895, 899, 901
Resūlu’llāh, 263, 378, 521, 547, 615,
711, 894, 895
Reşide, 169, 170, 181, 182, 183, 184,
185, 186, 190, 191, 193, 198, 199,
200, 202, 203, 206, 207, 208, 209,
210, 211, 216, 217, 218, 219, 220,
221, 222, 223, 226, 231, 234, 246,
257, 262, 277, 285, 286, 287, 288,
289, 290, 291, 292, 293, 294, 295,
296, 297, 298, 299, 300, 301, 302,
303, 304, 309, 310, 311, 313, 316,
319, 321, 327, 333, 375, 376, 380,
381, 382, 383, 384, 385, 387, 388,
389, 390, 391, 392, 393, 394, 395,
396, 397, 398, 399, 400, 401, 402,
403, 404, 405, 406, 407, 408, 409,
410, 411, 412, 413, 414, 415, 416,
417, 418, 419, 420, 421, 431, 460,
471, 472, 473, 474, 475, 476, 480,
502, 510, 533, 557, 588, 620, 621,
622, 623, 624, 626, 627, 629, 630,
631, 633, 634, 635, 636, 637, 638,
641, 642, 644, 645, 647, 648, 649,
650, 651, 653, 654, 655, 658, 660,
662, 663, 664, 666, 667, 668, 669,
670, 671, 672, 675, 677, 678, 679,
681, 682, 685, 686, 687, 688, 690,
691, 692, 693, 709, 710, 711, 712,
714, 718, 719, 721, 724, 749, 753,
756, 760, 770, 771, 773, 782, 785,
791, 792, 794, 795, 796, 797, 800,
808, 814, 817, 818, 819, 820, 822,
823, 824, 825, 826, 827, 828, 830,
831, 832, 835, 842, 843, 845, 846,
847, 848, 849, 851, 854, 856, 858,

- 862, 881, 884, 886, 889, 890, 891, 893, 896, 898, 900, 901
- Reşide-i 'Arab, 169, 170, 181, 186, 191, 192, 198, 221, 277, 287, 289, 294, 295, 296, 299, 300, 303, 309, 310, 319, 327, 375, 376, 380, 383, 388, 394, 398, 399, 400, 401, 403, 404, 407, 408, 409, 410, 412, 414, 415, 418, 419, 420, 460, 471, 472, 473, 474, 480, 502, 533, 557, 588, 621, 623, 630, 631, 635, 641, 642, 644, 648, 650, 653, 655, 658, 660, 663, 664, 666, 671, 675, 677, 681, 683, 686, 688, 709, 712, 718, 719, 721, 724, 749, 754, 756, 791, 794, 795, 796, 800, 817, 820, 824, 828, 831, 832, 846, 848, 851, 854, 862, 889, 896, 900, 901
- Rey, 544, 586, 619
- Rıdvân, 200
- Riyāse, 518, 519, 523, 524, 525, 526, 528, 529, 530
- Rübîl, 462
- Rûm, 236, 237, 239, 241, 246, 247, 251, 253, 255, 257, 259, 267, 270, 272, 276, 305, 347, 433, 439, 576, 636, 672, 731, 784, 810, 813, 886, 894
- Rûmî, 239, 257, 265, 269, 439, 455, 812
- Rûyînten, 702, 790
- Rüstem, 175, 176, 182, 197, 230, 235, 241, 362, 409, 451, 556, 722, 814, 890, 900
- Rüstem-i Zâl, 182, 241, 409, 556
- Şabûr, 553
- Şakîf, 550
- Şalıg, 876
- Sâmîrî, 722
- Şânî', 173
- Sa' d, 191, 334, 336, 341, 351, 363, 412, 494, 506, 507, 508, 509, 511, 512, 513, 515, 517, 518, 520, 523, 524, 526, 529, 530, 531, 693, 694, 696, 697, 704, 708, 773, 774, 777, 809, 816, 825, 843, 853, 858, 862, 863, 871
- Sa' d-ı Mıṣrî, 506, 511, 512, 529, 774
- Sa' d-ı Vakkâş, 67, 77, 117, 191, 194, 249, 254, 334, 336, 341, 351, 360, 363, 412, 494, 530, 694, 696, 862, 863
- Sa' id, 296, 297, 298, 299, 301, 375, 376, 377, 380, 481, 485, 505, 507, 512, 532, 533, 534, 545, 546, 551, 554, 562, 563, 564, 565, 566, 618
- Sa' id bin Cübeyr, 481, 533, 545, 546, 551, 554, 562, 564, 619
- Sa' id-i perî, 297, 298, 375
- Sâre, 896, 897
- Saṭîḥ, 171, 172
- Sedviye, 839, 849
- Selîm, 508, 568, 569, 571, 574, 576, 580, 581, 582, 584, 585, 587, 598, 600, 605, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 619
- Selîm-i Cevherî, 568, 569
- Selîm-i Vâsıtî, 508, 569, 609
- Selm, 246
- Semek-nâme, 169
- Serendîb, 688
- Seyyâr, 544, 546, 547, 548, 552, 558, 559, 560, 561, 562, 565, 619, 901
- Seyyâr bin Şemr, 563, 564, 585
- Seyyid, 169, 170, 171, 174, 175, 178, 179, 180, 183, 186, 192, 207, 220, 221, 223, 224, 229, 233, 236, 238, 240, 243, 244, 245, 246, 251, 252, 256, 257, 258, 259, 261, 263, 264, 268, 270, 271, 273, 277, 290, 299, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 378, 391, 398, 412, 414, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 480, 546, 547, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 575, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633,

- 635, 638, 639, 640, 642, 643, 644,
648, 650, 651, 661, 662, 666, 667,
669, 673, 677, 680, 681, 683, 684,
685, 686, 688, 690, 711, 712, 713,
714, 715, 717, 718, 719, 722, 723,
724, 725, 726, 727, 730, 731, 732,
734, 735, 737, 738, 739, 740, 741,
744, 747, 748, 749, 750, 751, 752,
753, 754, 758, 760, 761, 763, 764,
766, 770, 771, 772, 781, 782, 784,
785, 786, 788, 789, 790, 798, 799,
802, 804, 812, 816, 817, 818, 819,
825, 829, 830, 835, 836, 837, 838,
842, 843, 847, 849, 851, 853, 854,
856, 857, 858, 859, 860, 862, 870,
871, 878, 881, 882, 883, 884, 885,
886, 887, 889, 890, 891, 893, 894,
895, 896, 897, 898, 899, 900, 901,
902
- Seyyid Cüneyd, 169, 174, 175, 207,
229, 233, 236, 238, 240, 243, 245,
246, 251, 252, 256, 257, 258, 259,
261, 263, 268, 270, 271, 273, 277,
290, 299, 304, 305, 308, 311, 317,
318, 319, 321, 323, 328, 330, 333,
378, 422, 423, 424, 425, 427, 429,
431, 432, 433, 434, 437, 439, 440,
441, 442, 443, 445, 446, 448, 450,
451, 452, 453, 456, 457, 458, 460,
464, 466, 467, 469, 471, 472, 473,
475, 480, 619, 620, 621, 761, 770,
842, 854, 859, 882, 886, 895, 899,
900, 902
- Seyyid Üseyd, 170, 171, 178, 179,
186, 220, 221, 223, 224, 378, 546,
554, 555, 557, 900
- Seyyidü'l-mürselin, 209, 271, 576,
885
- Sinān, 564, 585, 587
- Sinānü'l-ḥafī, 544, 565, 614
- Sind, 795, 799
- Sivas, 886
- Siyāmek, 436, 437, 439, 442, 472,
713, 714, 724, 738, 744, 745, 756,
888
- Sultān Maḥmūd, 352
- Su'āde, 655, 656, 657, 658
- Sūzān-ı cāzū, 465, 466, 467
- Sübḥān, 214, 292
- Sübḥāne, 334, 763, 772, 827, 829
- Sührāb, 197, 362
- Süleymān, 478, 479, 485, 580, 589,
593, 595, 601, 755
- Süleymānī, 302, 529
- Şüreyyā, 238
- Şāh-nāme-i Firdevsī, 169
- Şākir, 733
- Şākūr, 791, 802, 807, 839
- Şām, 186, 218, 401, 444, 531, 636,
672, 731, 815, 873, 877
- Şāmī, 456
- Şemīrān, 688
- Şemr, 547, 552, 558, 561, 565, 586,
619
- Şeybān, 175, 177, 178, 179, 181, 187,
197, 199, 221, 224, 414, 533
- Şeybe, 191, 195, 221, 224
- Şeybū, 220, 221, 222, 223, 224, 248,
250, 251, 252, 254, 257, 260, 261,
265, 266, 267, 268, 269, 270, 271,
272, 273, 274, 275, 276, 278, 279,
280, 281, 282, 283, 284, 368, 369,
370, 371, 372, 373, 374, 375, 428,
429, 430, 431, 432, 433, 434, 435,
436, 437, 438, 439, 441, 442, 443,
445, 446, 449, 451, 452, 453, 454,
455, 456, 457, 458, 460, 461, 462,
463, 464, 465, 467, 468, 469, 474,
475, 476, 480, 620, 621, 622, 624,
625, 626, 627, 628, 629, 631, 633,
634, 636, 639, 640, 641, 642, 643,
644, 645, 646, 647, 648, 649, 650,
651, 652, 653, 654, 656, 657, 658,
659, 660, 662, 664, 665, 667, 668,
669, 673, 674, 675, 677, 678, 680,
681, 682, 684, 685, 687, 690, 691,
693, 709, 710, 711, 714, 716, 732,
739, 743, 753, 756, 770, 771, 772,
773, 778, 779, 780, 781, 783, 785,
787, 794, 795, 796, 797, 799, 800,
801, 802, 805, 806, 810, 811, 812,
813, 815, 823, 828, 830, 836, 840,
842, 844, 846, 847, 848, 852, 859,
860, 861, 862, 863, 864, 865, 866,
867, 868, 869, 870, 872, 873, 874,
875, 876, 877, 880, 882, 884

Şihāb, 355, 358, 359
 Şihāl, 700
 Şirāz, 605
 Şirvāne, 725, 726, 727, 728, 729, 731,
 732, 735, 736, 739, 749, 752, 756,
 766, 769, 770, 771, 817, 818, 835,
 843, 847, 884, 886, 893
 Şu^ʿ ayb, 325, 328, 541, 571
 Şu^ʿ ayb-ı perī, 325
 Şüreyh, 188, 478, 494, 521, 900
 Şüveyk, 896
 Tañrı, 210, 218, 437, 483, 487, 490,
 505, 520, 619, 746, 804
 Te^ʿ ālā, 170, 193, 198, 203, 211, 212,
 240, 287, 291, 292, 306, 307, 308,
 309, 315, 316, 324, 326, 330, 333,
 334, 340, 347, 353, 378, 381, 384,
 387, 388, 392, 395, 419, 427, 438,
 445, 451, 459, 482, 485, 491, 494,
 496, 497, 520, 521, 538, 540, 545,
 552, 553, 564, 565, 576, 599, 609,
 610, 611, 615, 618, 619, 624, 632,
 643, 644, 659, 664, 671, 672, 678,
 691, 692, 696, 708, 715, 725, 731,
 739, 744, 746, 750, 757, 759, 763,
 765, 766, 767, 772, 775, 786, 816,
 827, 829, 835, 870, 891, 895, 901
 Tevb, 219, 285, 406
 Tevrāt, 425, 467
 Tiḥān, 667
 Türk, 693, 694, 695
 Türkī, 596, 647, 903
 Ṭāhir, 544, 558, 559, 560, 561, 562,
 587
 Ṭahmūrş, 758, 761
 Ṭarṭūs, 231, 234, 235, 236, 239, 240,
 241, 246, 251, 253, 254, 257
 Ṭāvisyān, 416, 440
 ʿUrve, 409, 410
 Ümeyye, 220, 462, 480, 621, 641, 654,
 861
 Üseyd, 170, 171, 172, 177, 178, 179,
 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186,
 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193,
 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201,
 202, 205, 206, 207, 221, 224, 231,
 248, 305, 309, 315, 485, 533, 545,
 546, 551, 554, 555, 556, 557, 558,
 559, 560, 561, 562, 619, 630, 686,
 789, 861, 898, 900, 901
 Vāḥidī, 902
 Vāsīṭa, 390, 481, 532, 557, 566, 569,
 593, 595, 597, 599, 605, 612, 617
 Vehhāb, 276, 280, 306, 904
 Yahūdī, 222, 424, 426, 427, 462, 639,
 652
 Yasin, 743, 745
 Yehūd, 822
 Yemen, 195, 486, 554, 561, 680, 694,
 858, 861, 863
 Yemenī, 473, 486, 739
 Yeşrib, 791
 Yezdān, 189, 214, 216, 264, 265, 296,
 313, 315, 405, 509, 539, 578, 613
 Yezdānī, 263
 Yezīd, 170, 482, 483, 535, 550, 815,
 859, 861, 863, 864, 865, 873, 874,
 875, 879, 883
 Yunan, 270, 370
 Yūsuf, 269, 390, 404, 481, 485, 495,
 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537,
 538, 540, 541, 542, 543, 544, 546,
 549, 550, 551, 552, 553, 556, 557,
 562, 593, 607, 609, 612, 619, 814
 Yūsuf bin Ḥaccāc, 535, 546
 Yūsuf-ı Ḥaccāc, 390, 531, 532, 533,
 534, 535, 536, 537, 538, 540, 541,
 542, 543, 551, 556, 562
 Zehrā, 176, 182, 198, 199, 200, 202,
 203, 207, 210, 220, 222, 223, 669,
 670, 671, 673, 674, 675, 677, 679,
 710, 711, 827
 Zehrā-yı cāzū, 669, 670, 672, 678,
 710, 711
 Zehrā-yı perī, 176, 199, 220
 Zeng-bār, 373, 374, 440
 Ziyād bin Sinān, 563, 564
 Zü'l-Celāl, 183, 185, 234, 379, 599,
 714, 827
 Zü'l-fikār, 548
 Zü'l-ḥimār, 731, 807, 874
 Zübeyde, 295, 296, 297, 301
 Zühre, 218, 472

KAYNAKÇA

Akar, A. (2012). Türk Dili Tarihi (Dönem-Eser-Bibliyografya). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Arslan, M. U. (2015). Türk Edebiyatı'nda Temîmü'd-Dârî Hikâyeleri (İnceleme-Metin). (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi SBE.

Arslan, M. U. (2017). "Türk Edebiyatında Temîmü'd-dârî Hikâyeleri". Journal of Turkish Language and Literature, Volume:3, Issue: 3, Summer, (1-22).

Atar, F. (2007). "Nikâh". TDV İslam Ansiklopedisi, (XXXIII, 112-117). İstanbul: TDV Yayınları.

Ayanoğlu, İ. F. (1974). Okmeydanı ve Okçuluk Tarihi. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.

Balcı, R. (2015). Kâtip Çelebi Keşfü'z-Zunûn An Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Bilgin, O. (1995). "Türk Edebiyatında Rahşiyeler". Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık Sempozyumu, s. 276-279. İstanbul: Resim Matbaacılık A. Ş.

Bingöl, U. (2013). "Hüsn ü Aşk Mesnevisinde Şahısların Dünyası". Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 2/4 2013 s. 206-229, Türkiye.

Boratav, P. N. (2002). Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları Yayınları.

Canım, R. (2000). Latîfî Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsîratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Canpolat M. (1981). “Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişimi”. Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu, s. 45-60. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ciğâ, Ö. (2016). “Vâhidî’nin Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşîde-i Arab ve Sergüzeşt-i Îşân Tercümesi Üzerine”. Dicle Üniversitesi SEB Dergisi (DÜSBED), ISSN: 1308-6219 Nisan Yıl: 8 Sayı: 16 s. 442-450, Türkiye.

Ciğâ, Ö. (2013). “Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Düzeltmeler”. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 2/4 2013 s. 230-239, Türkiye.

Ciğâ, Ö. (2013). Süheyl ü Nev-bahâr (Metin-Aktarma, Art Zamanlı Anlam Değişimleri, Dizin). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çakır, M. ve Hanife Koncu (2010). XVI. Yüzyıldan Bir Aşk Hikâyesi Medhî’nin Şîr-i Dilîr Bâ-Mihr-i Münîr’i. İstanbul: Kesit Yayınları.

Çaldak, S. (2010). Nergisî ve Nihâlistân’ı. İstanbul: Kesit Yayınları.

Çaldak, S. (2006). “Eski Türk Edebiyatında Nesir”. Eğitim Dergisi, s.74-90.

Çınar, A. (1995). “Divanu Lügati’t- Türk’te At Kültürü”. Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık Sempozyumu, s. 147-155. İstanbul: Resim Matbaacılık A. Ş.

Devellioğlu, F. (2000). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi.

Dilçin, C. (1991). Mes'ûd bin Ahmed Süheyl ü Nev-Bahâr (İnceleme-Metin-Sözlük). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Dilçin, C. (1983). Yeni Tarama Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Erbaş, A. (2004). “Melek”. TDV İslam Ansiklopedisi, (XXIX, 37-39). İstanbul: TDV Yayınları.

Ercilasun, A. B. (2008). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. Ankara: Akçağ Yayınları.

Erul, B. (2011). “Tedlîs”. TDV İslam Ansiklopedisi, (XL, 262-264) İstanbul: TDV Yayınları.

Esin, E. (1995). “Türk Sanatında At” Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık Sempozyumu, s. 54-90, İstanbul: Resim Matbaacılık A. Ş.

Gülsevin, G. (2007). Eski Anadolu Türkçesinde Ekler. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Haksever, H. İ. (1995). Eski Türk Edebiyatında Münşe'atlar ve Nergisî'nin Münşe'atı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi SBE.

Harman, Ö. F. (1993). “Cehennem” TDV İslam Ansiklopedisi, (VII, 225-226). İstanbul: TDV Yayınları.

Hülâgü O. Mustafa Ekincikli, Hamdi Savaş (1998). Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye. C 4/2 İstanbul: Sebil Yayınevi.

İnan, M. (1992). Osmanlı İmparatorluğunda Okçuluk Sporu ve Temel Teknikleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

İsen, M. (1994). Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye. Ankara: Akçağ Yayınları.

İsen, M. (1994). Künhü'l- Ahbâr'ın Tezkire Kısmı. Sayı: 93, Tezkireler Dizisi- Sayı:2, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Kaplan, M. (2010). Hikâye Tahlilleri. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karabey T., Bülent Şığva, Yusuf Babür (2015). Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân (İnceleme-Tenkitli Metin). Ankara: Akçağ Yayınları.

Karamustafa, A. T. (2004). “Menâkıb-ı Hoca-i Cihân”. TDV İslam Ansiklopedisi, (XXIX, 108-110). Ankara: TDV Yayınları.

Karamustafa, A. T. (1993). Vâhidî's Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân (Tenkidli metin, Tahlil, Tıpkıbasım). USA: Harvard Üniversitesi.

Kartal, A. (2014). Doğu'nun Uzun Hikâyesi. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınevi.

Kavruk, H. (1998). Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Kavruk, H. ve İskender Pala (1998). “Hikâye (Türk Edebiyatı/ Divan Edebiyatı)” TDV İslam Ansiklopedisi, (XVII, 491-493). İstanbul: TDV Yayınları.

Kavruk H. (2007) “Mensur Hikâyeler”. (Edt. Talat Sait Halman, Osman Horata vd.) Türk Edebiyatı Tarihi, (II, 73-80/309-318/563-566). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kayabaşı, B. (1997). Kâf-zâde Fâizî’nin Zübdetü’l-Eş’âr’ı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi SBE.

Kılıç, A. (2016). “Klâsik Türk Edebiyatında Tarz-ı Nesir Üç müdür?”. Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature], Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu Özel Sayısı, Yıl 2, Sayı 3, ss. 51-79.

Kılıç, A. (2004). “Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler”. I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003), Kırşehir: Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları NU: 1.

Köse, S. (1997). “Hafs b. Gıyâs” TDV İslam Ansiklopedisi, (XV, 118). İstanbul: TDV Yayınları.

Kur’ân-ı Kerîm Meali (2006). Ankara: TDV Yayınları.

Kurnaz C. ve Mustafa Tatçı (2001). Mehmet Nâil Tumân Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Kutluk, İ. (2014). Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-Şuarâ. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Koç M. ve Eyyüp Tanrıverdi (2013). El-Okyânûsu'l-Basît Fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît, Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi Mütercim Âsım Efendi. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Levend, A. S. (1967). “Divan Edebiyatında Hikâyeler”. TDAY Belleten. s. 71-117.

Mazıoğlu, H. (2009). “Divan Edebiyatında Hikâye” Eski Türk Edebiyatı Makaleleri, s. 747-768, Ankara: TDK Yayınları.

Mokeyev, E. (1995). “Manas Destanında At İsimleri” Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık Sempozyumu, s. 289-296, İstanbul: Resim Matbaacılık A. Ş.

Özerol, N. (2012). “Nergisî'nin Meşşâku'l-Uşşâk'ındaki Bir Hikâyeyi Tahlil Denemesi”. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, s. 1768- 1779.

Özervarlı, M. S. (2004). “Melek (İslâm İnancında Melek)” TDV İslam Ansiklopedisi, (XXIX, 40-42). İstanbul: TDV Yayınları.

Özkan, M. (2000). Türk Dili'nin Gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özmen, A. (2017). Za'îfî Ahbârü'l-İber (İnceleme-Metin). Ankara: Sonçağ Yayınları.

Pala, İ. (2004). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. İstanbul: Kapı Yayınları.

Parlatır, İ. (2014). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. Ankara: Yargı Yayınevi.

Redhouse, J. W. (2015). Turkish and English Lexicon. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sakaoğlu, S. (1995). “Türk Masallarında At Motifi”. Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık Sempozyumu, s. 282-288, İstanbul: Resim Matbaacılık A. Ş.

Sami, Ş. (1996). Kâmûsu’l-A’lâm. Ankara: Kaşgar Neşriyat.

Sami, Ş. (2010). Kâmûs-ı Türkî. (hızl. Paşa Yavuzarslan) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Samsakçı, M. (2012). “Türk Kültür ve Edebiyatında Tuz ve Tuz-Ekmek Hakkı”. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 36 (36), 181-199.

Sefercioğlu, N. (1999). “Dîvan şiirinde Mûsikî İle İlgili Unsurların Kullanılışı”. Osmanlı Ansiklopedisi, (XIX, 649-668). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Selçuk, B. (2017). “Osmanlı Nesir Geleneğinde Çeviri Anlayışı: Ahlâku’s-Saltana Çevirileri Örneği”. Klâsik Edebiyatımızın Dili (Bildirileri) Nazım ve Nesir / Editör: Mustafa İsen, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 482, Bilimsel Toplantılar: 61, Ankara, s. 339-362.

Sertkaya, O. F. (1995). “Eski Türk Kültüründe At”. Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık Sempozyumu, s.25-30, İstanbul: Resim Matbaacılık A. Ş.

Sucu, N. (2006). “Eski Türk Edebiyatında Tercüme Geleneği”. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 19, s. 127-130.

Şahin, M. S. (1993). “Cennet” TDV İslam Ansiklopedisi, (VII, 374-376). İstanbul: TDV Yayınları.

Tanyıldız, A. (2007). “Sürelî Yayınlar Bağlamında Bazı Çeviri Yazı Sorunları”. Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları, Volume 2/3 Summer, s. 526-534.

Tanyıldız, A. (2016). “Fuzûlî’nin Hadîkatu’s-su’adâsı Üzerine Notlar” Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature], Prof. Dr. Abdulkirim Abdulkadiroğlu Özel Sayısı, Yıl 2, Sayı 3, ss.139-155.

Tarama Sözlüğü (2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tatcı, M. ve Cemal Kurnaz (2009). Bursalı Mehmed Tâhir Osmanlı Müellifleri. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Topaloğlu, B. (1993). “Cehennem” TDV İslam Ansiklopedisi, (VII, 227-233). İstanbul: TDV Yayınları.

Topaloğlu, B. (1993). “Cennetin İsimleri” TDV İslam Ansiklopedisi, (VII, 376-386). İstanbul: TDV Yayınları.

Tosun, N. (2014). Doğu’nun Hikâye Kuramı. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Tuğluk, İ. H. (2008). “XVII.Yüzyıla Ait Harekeli İki Metinde Bazı İmlâ Özellikleri”. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 s. 612-630.

Tuğluk, İ. H. (2010). Ahmed Vesîm Dîvânı (İnceleme-Metin). Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

Tuğluk, A. (2012). Servet-i Fünûn Romanında Mekân. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi SBE.

Tulum, M. (2011). 17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tulum, M. (2014). Tazarru'-nâme Yakarışlar Kitabı (İnceleme, Metin, Tıpkıbasım). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Türk, A. (2009). Vâhidî'nin Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân Adlı Eseri (İnceleme-Metin). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ünver, İ. (1993). “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”. Türkoloji Dergisi, C XI, S 1, s.51-89.

Ünver, İ. (1986). “Mesnevî”, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S. 415-416-417/ Temmuz-Ağustos-Eylül, s. 455.

Yazar, S. (2011). Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.

Yazıcı Ersoy, H. (2011). “Vahidi'nin Cinanü'l-Cenân Adlı Eserinde İmla ve Dil Özellikleri”. Gazi Türkiyat, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, C 9, s.165-186.

Yıldırım, N. (2008). Fars Mitolojisi Sözlüğü. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Yılmaz, H. (2009). Vâhidî'nin Cinânü'l-Cenân'ı (İnceleme-Metin). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi SBE.

Yücel, A. (2009). “Sika” TDV İslam Ansiklopedisi TDV Yayınları, İstanbul, C 37, s.175-176.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Özkan CİĞA
Uyruğu	TC
Doğum Tarihi ve Yeri	1985-Mardin
E-Posta	ozkanciga@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Üniversite	Gaziosmanpaşa Üniv.	2007
Yüksek Lisans	Dicle Üniv.	2013
Doktora	Adıyaman Üniv.	2018

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2008-2009	Mehmet Kavak Lisesi (Mardin/ Ömerli)	Öğretmen
2009-2010	Mardin Lisesi (Mardin/Merkez)	Öğretmen
2010-	Dicle Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil	Arapça, İngilizce

Yayınlar	1. Süheyl ü Nevbahâr Üzerine Düzeltmeler Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 2/4 2013 s. 230-239, Türkiye. 2. Ontolojik Metin Tahlili ve Şeyh Gâlib'in Bir Gazelinin Ontolojik Tahlili Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/9 Summer 2014, p. 267-286, Ankara-Turkey (İki Yazarlı Yayın) 3. Şeyh Gâlib'in Kaside ve Gazellerinde Redif Kullanım Analizi Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED) ISSN: 1308-6219, Nisan 2015 Yıl-7 S.13 4. Vâhidi'nin Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Reşide-i Arab ve Sergüzeşt-i İşân Tercümesi Üzerine Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Nisan (DÜSBED) ISSN: 1308-6219, 2016, Yıl-8 S. 16. s.442-450. 5. Diyârbekirli Mehmed Saîd Paşa'nın Bibliyografyası Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED) ISSN: 1308-6219, 2016, Yıl-8 S. 15. s.1-6. 6. Mevlâna Müzesi Kütüphanesinde Kayıtlı 1626 Numaralı İlâhî Mecmûası Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED) ISSN: 1308-6219, 2016, Yıl-8 S. 17.